

Ad simpliciter usum P. Fr. Nicolai ... a Valentano M.O. 1848.

25

R. P. AUGUSTINI MATTHÆUCCI
CAUTELA CONFESSARII.

CAUTELA
CONFESSARII
PRO FORO SACRAMENTALI

Occasione Decretorum S. M. ALEXANDRI VII. INNOCENTII XI. & ALEXANDRI VIII. eidem, ac cæteris Animarum Rectoribus exhibita,

AD SACRORUM CANONUM,

Conciliorum, ac Apostolicarum Constitutionum Præscriptum, & Legem aptata,

AC QUATUOR LIBRIS REPARTITA:

AUCTORE

P. FR. AUGUSTINO MATTHÆUCCI

Lucense, Ordinis Minorum Regularis Observantiæ, Romanæ Provinciæ, Sacræ Theologiæ Lectore Jubilato.

OPUS

Theologis, & Canonistis utile, Confessariis, ac Parochis proficuum, & necessarium.

VENETIIS, MDCCXLIV.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

LECTOR.

Iraberis, cur tot post illustrium Virorum in Theologia Morali edita miræ eruditionis, & pietatis Scripta, omnibus numeris absoluta, hæc ipsa ego luci commiserim, quæ proinde singulis supervacanea, meque rem actam egisse dixeris; cum potuerim nil edicere, quod pluries non recenseatur prælo submissum. Quod quidem, fateor, me studioso ab incœpto subtraxisset labore, nisi Amicorum accessisset auctoritas; eoque corripuisset timorem, recepto communi principio, quod ideo vetitum non præsumitur, quin plures pio æque, ac utili scribendi hoc occupentur in munere, ut Librorum frequentia genium hominum expleant: cum non omnes uno, sed alio alius delectetur Scriptore, prout brevi, diffusove utitur stylo, clara, vel confusa loquitur methodo. Hisce victus, refectusque (quamquam inter cæteros cinis) calamo commendavi provinciam, credens fortasse non singulos fore, ut pigeat legere Opus, quod, juxta vulgatam parœmiam:

Omnia longa solent cunctis fastidia ferre,
Quæ comprehensa brevi sunt, bene culta placent.

Animarum Curatoribus, & sacris pro Foro Pœnitentiæ Judicibus paravi, nec nimia brevitate minutum, nec fastidiosa prolixitate prægrave. Ea referens ad praxim Confessariis idonea in unum redacta, quæ dissitis, sejunctisque Voluminibus leguntur dispersa; ut quos tædet, prægrandes Doctorum excurrere Codices, præsens, velut ipsorum Epitome, lectitet.

Nec reprehendar, quia brevis; cum non eam brevitatem amaverim, in quam illic Horatius invehitur;

Dum brevis esse volo, obscurus fio,

Sed potius piger, tacensque, ad phrasim Ausonii.

Nemo silens placuit, multi brevitate loquendi:

debuissem damnari. Dum, non tam brevi, quam clare dubia resoluta pro viribus tangam.

Quod si nec uni utilis fuero: sat est, mihi nonnihil profui; dum hac in occupatione defixus, otium abegi, devici socordiam, sequens sententiam Hieronymi in cap. Numquam, de Consecrat. distinct. 5. *ubi* Scribantur & Libri: & manus operetur cibos, & Anima saturetur lectione: In desideriis est omnis otiosus.

Sed duo notes, velim. Unum, hic meum non fuisse in examen vocare, quo sensu fuerint a Summis Pontificibus Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. Theses proscriptæ; quoniam id S. Sedis judicio reservari non dubito; sed solum in utilitatem Animarum, ad praxim, & usum Sacræ Confessionis, occasione Decretorum, per quæ prætactæ damnantur, referre, & solvere dubia, quæ examinantur non raro in ea ipse materia, quam respective aboleti tangunt errores. Quod si, favente Deo, evenerit, voti compos ero, & operæ pretium me fecisse arbitrabor.

Alterum, quod mediocritatem delegens, quæ sedes virtutis, & veritatis unice noscitur, extra opinionem vitavi: sciens æquale vitium, tum eorum esse, qui ad opinionum, & morum laxitatem divertunt: tum cæterorum, qui in oppositam,

nimiamque rigiditatem deflectunt; nam ficut noxia indulgentia laxior exurgit, ita immoderata in perniciem conscientiæ serpit rigiditas. Enimvero hæc a præceptis non discernens consilia, Homines ad nimis ardua compellit, dum, audita rigidiore doctrina, dubitant, creduntve culpam mortalem ibi esse, ubi nec minimum levis est umbra. Illa vero propugnans, etiam in atrocissimis licentiam, ipsa fovet peccata. Hac propterea gliscit malitia: illa nil proficit virtus. Utraque itaque cavenda, & Regia procedendum est via, juxta doctrinam Divi Bonaventuræ to. 7. lib. 2. Compend. Theol. Verit. cap. 52. *ubi* Cavenda est conscientia nimis larga, & nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem: item, prima sæpe dicit malum, bonum; secunda e contra, bonum, malum; *& infra*; Error conscientiæ causatur ex singularitate, qua Homo sequens sensum proprium, non conformat se aliis, nec sequitur vias bonorum.

Utramque declinare fategi. Hinc communi Doctorum judicio me conformans, per Canonum, Conciliorum, Sedisve Apostolicæ Decreta sæpe dubiis responsa reddidi: & non semel auream, quavis laude majorem, D. Thomæ doctrinam adhibui, ac juxta magis receptas Casuistarum sententias quæstiones aperui, Cautelam institui.

Habes, quod sentio. Intereà iis utere, quæ adhibeo; &, si quid boni deprehenderis, non meo tribuas ingenio, non labori: sed Deo omnium Auctori, qui aperit os mutorum, & linguas Infantium facit esse disertas, gratias rependе; sin aliquid animadversione dignum offendas, veniam infirmitati non deneges, imbecillitatem damna, & Deum mihi propitium exora. Vale.

APPRO-

APPROBATIONES ORDINIS.

DE mandato Reverendissimi Patris Cœlestini a Mediolano totius Cismontanæ Familiæ Minor. de Observantia S. P. N. Francisci Vice-Commissarii Generalis, attente prælectis Additionibus factis ab Adm. R. P. Augustino Lucensi Lectore Jubilato suomet Operi, cujus Titulus *Cautela Confessarii*, jamdudum Romæ Typis mandato, summopereque commendato; & cum per omnia noverim sanam, & undequaque solidam sapere Doctrinam, Fidei orthodoxæ, bonisve moribus conformem, & Confessariis, cæterisque legentibus perutilem; propterea Typis mandari, & in lucem ex integro denuo prodire censeo. Romæ ex Aracœli die 13. Maii 1709.

Fr. Lucius a Tunicella Lector Jubilatus, &c.

DE ordine Reverendissimi P. N. Cælestini a Mediolano, in tota Cismontana Familia Minor. de Observantia S. P. N. Francisci Vice-Commissarii Generalis, accurate perlegi additiones factas ab Adm. Rever. P. Augustino Lucensi Lectore Jubilato suomet Operi, cujus Titulus *Cautela Confessarii*, jamdudum approbato, Romæ Typis dato, summopereque commendato: cumque per omnia noverim, sanam, & undequaque solidam Doctrinam sapere, majoris semper Animarum profectus existere, ac legentibus eruditionis incrementum: propterea in lucem ex integro prodire censeo. Romæ ex Aracæli die 13. Aprilis 1709.

Fr. Joannes Chrisostomus ab Alexandria Lector Jubilatus &c.

FACULTAS ORDINIS.

Frater Cœlestinus a Mediolano in Cismontana Familia Minorum de Obser. etiam Discalceatorum, &c. Vice-Commissarius Generalis, &c.

CUpiente Rev. P. Fr. Augustino Lucensi hujus nostræ Observ. Romanæ Provinciæ Lectore Jubilato, & Custode, edere in lucem Additiones Operi, cujus Titulus est, *Cautela Confessarii*, quæ de Mandato nostro a duobus Patribus Theologis revisæ, & approbatæ fuerunt, tenore præsentium eidem debitam facultatem impartimur, quatenus servatis omnibus de jure servandis, Typis mandare possit. Dat. ex Aracæli die 8. Maii 1709.

Fr. Cœlestinus Vice-Commissarius Generalis, &c.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di revisione, & approvazione del P. F. Vincenzo Maria Mazzoleni Inquisitore nel Libro intitolato *Cautela Confessarii pro Foro Sacramentali, Auctore P. F. Augustino Matthæucci*, non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro; niente contro Principi, & buoni costumi: Concedemo Licenza a Nicolo Pezzana, che possa esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 28. Giugno 1709.

(*Girolamo Venier K. Proc. Rif.*
(
(*Francesco Lorèdan K. Proc. Rif.*

Agostino Gadaldini Sec.

INDEX

INDEX

Capitum, & Paragraphorum.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

Cap.

LIBER TERTIUS.

LIBER QUARTUS.

SYL-

SYLLABUS
PROPOSITIONUM DAMNATARUM,

Quæ in opere continentur ad majus commodum legentis ſuo ordine digeſtæ.

IN PRIMO LIBRO.

Illa ab Alexandro VII. proſcripta.

poſ-

IN II. LIBRO.

Illa ab Innocentio XI. proscripta.

5 Pa-

LIBER PRIMUS

Continens Propoſitiones AB ALEXANDRO VII. *PROSCRIPTAS.*

Quadraginta quinque Propoſitiones., quas ALEXANDER VII. duobus reſpective decretis, altero, edito die 24. *Septembris* 1665. & altero, 18. *Martii* 1666. damnavit, hoc libro referimus, relaturi poſtea, aliis duobus, cæteras ab INNOCENTIO XI. & ALEXANDRO VIII. proſcriptas; quibus pro praxi a Confeſſariis in Sacro Tribunali exercenda, reſolutiones, & dubia, ad ipſorum Decretorum præſcriptum, adnectimus.

CAPUT PRIMUM.

Prima Propoſitio ab Alexandro damnata, Obligatio credendi, ſperandi, & diligendi Deum.

1 PROP. I. Ab Alex. damnata. *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore, tenetur elicere actum fidei, ſpei, & Charitatis, ex vi præceptorum Divinorum, ad eas virtutes pertinentium.*

Auctores propoſitionis putarunt hominibus non fuiſſe impoſita præcepta divina credendi, ſperandi, & diligendi Deum, *directe, & per ſe* exigentia illos actus, prout dixit *Thom. Tamb. tom.1. in decalog. lib. 2. c.1. de fide*, §.1. *n.*9. ſed ſolum ad id teneri *indirecte*, & per *accidens*, quando, nimirum, urget præceptum exercendi actus aliarum virtutum, ut oſtendit clauſula: *ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium*, contra quos Alexand. VII. decretum edidit. Occaſione cujus cum DD. noto, hominem teneri ad eliciendos actus ſupernaturales fidei, ſpei, & Charitatis, & aliquando *per ſe*, & *directe*; & aliquando per *accidens*, & *indirecte*.

2 Quæritur, *quando obligetur per ſe, & directe*.

Reſp. Cum debet eos actus elicere, obligatione proveniente ab ipſa reſpective virtute, vel fidei, ſpei, aut Charitatis. Et tunc omiſſio actus eſt peccatum per ſe, & directe contra hujuſmodi virtutes, & in confeſſione explicandum, ſic, *quod non crediderit, nec ſperaverit, aut dilexerit, quando ad ſimiles actus directe, & per ſe obſtringebatur*. Nam regula generalis eſt, cum ad actum alicujus virtutis datur obligatio directa, & per ſe, omiſſionem actus eſſe peccatum contra virtutem, cujus actus eſt per ſe ſub præcepto.

3 Quæritur, *quando obligetur per accidens, & indirecte.*

Resp. Cum actus Fidei, Spei, & Charitatis non præcipiuntur, nisi in ordine ad exercendos actus alterius virtutis, non esse per se, & directè sub præcepto, in ista circumstantia nulla daretur obligatio credendi, sperandi, & diligendi: V. G. obligatur quis gratiam per peccatum amissam, per contritionem perfectam extra Sacramentum, vel per attritionem in Sacramento, recuperare, non poterit hos actus elicere, nisi credat ea, sine quibus similes actus doloris haberi nequeunt: hoc est, *nisi credat in Deum: nisi ab ipso veniam speret: nisi credat Deum esse summum bonum, quem offendisse se doleat: vel pœnas inferni, cujus timore atteritur: nisi credat Sacramentum confessionis, cujus perceptione liberari a peccato intendit. Hic* actus Fidei, & Spei non præcipitur, nisi ratione contritionis, vel attritionis, & non per se: ideo omittens tunc eos actus doloris non peccat contra præceptum Fidei, vel Spei, sed solum contra præceptum contritionis, vel attritionis, & satisfacit, si in Confessione dicat, se non elicuisse actum contritionis, vel attritionis, dum debuit, Laym. *Theol. Moral. lib.2. tract. 1. cap. 10. in fine, & tract. 2. cap. 2. a num. 1.* Nam est commune, cum obligatio V. G. credendi provenit ab alia virtute, quam a virtute fidei, omissionem actus fidei non esse peccatum diversum ab eo, quod committitur contra illam aliam virtutem; quia illa virtus ad actum proprium per se, & directe, ad actum vero Fidei solum per accidens, & indirecte obstringit.

4 Esse hominibus adultis impositum a Deo præceptum speciale obligans per se ad eliciendum actum fidei supernaturalis, constat Matth.ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Neque enim quis damnaretur ob omissionem alicujus actus, nisi præceptum de illo eliciendo esset impositum. De quo etiam *lib.1. cap.11.*

5 Pariter à Deo est adultis fidelibus impositum præceptum speciale spei, obligans *per se* ad actum supernaturalem spei eliciendum, ut ex Psal.4. *Sperate in Domino 1. Petri 1. Sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam,* &c. & alibi sæpe.

6 Item: Præceptum diligendi Deum super omnia, est speciale a cæteris distinctum per se obligans ad eliciendum actum amoris supernaturalis erga Deum, ut Matth.22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* ubi a Christo dicitur *primum, & maximum mandatum.*

7 Tandem hæc præcepta leguntur etiam in Augustino *Enchirid. de fide, spe, & charit.* ubi cap.3. & 6. dixit *Fide, spe, & charitate Deum colendum.* Colitur Deus fide, firmiter credendo esse verum quidquid Deus dixit Ecclesiæ. Hac enim firma fide, quam ejus verbis præstamus, ipsum recognoscimus, & cultu intellectuali adoramus, tamquam ens summæ veracitatis in loquendo: ac tamquam infinite sapientem, & bonum, a quo habet, ut nec ipse falli, nec nos fallere possit, & velit.

8 Colitur Spe, dum ab ipso certo expectamus beatitudinem, & cætera alia quæcumque bona salutaria, hoc est, ad salutem consequendam necessaria, aut utilia, sive sint spiritualia, sive corporalia. Hac enim firma fiducia eum recognoscimus, confitemur, & adoramus, ut infinite misericordem, omnipotentem, & fidelem in suis promissis erga nos.

9 Tandem colitur amore charitatis; quia dum eum super omnia diligimus, protestamur, & confitemur ipsum esse summum, & infinitum bonum propter se amandum, cui nos ipsos ita subjicimus, ut parati simus potius velle omnes alias res perdere quam ejus amorem, quando ad eum super omnia diligendum per illas impediremur. Legendus Catechismus Concil. Trident. *p.3. de præcep. Decalog. n.12.* Vanni *tom. 2. il Catechis. 12. pract. instr. 41.*

10 Cæterum duo respective sunt præcepta fidei, spei, & Charitatis. Negativum unum, affirmativum alterum.

§. I.

Obligatio eliciendi actum fidei supernaturalis.

11 QUæritur. *Quando per se, & directe obliget præceptum negativum fidei divinæ, hoc est, ut non adhibeamus fidem erroribus divinæ revelationi contrariis, & ab Ecclesia proscriptis, nec negemus ea, aut voluntarie, & cum advertentia dubitemus de veritate eorum, quæ Deus revelavit, & ut talia nobis ab Ecclesia proponuntur.*

Resp. Semper, & pro semper. Quia quodlibet est intrinsece malum, ideo semper prohibitum; Perinde enim est, ac protestari, Deum mentiri posse, & firmam fidem suis dictis non mereri. Quod esse non potest, absque

gra-

gravissima injuria in ejus infinitam perfectionem, & summam veracitatem.

12. Queritur, *Quando per se, & directe obliget preceptum affirmativum fidei, seu quonam tempore teneatur quis ad aliquem actum fidei internum exercere.*

Resp. Primo: Cum quis primo venit ad plenum usum rationis, eique sufficienter proponuntur mysteria fidei esse à Deo revelata cum obligatione credendi. Layman. *cit. cap.* 17. *n.*3. Ilsung. *Theol. pract. tom.* 3. *disp.* 11. *art.* 1. §. 4. *num.* 153. Abelly Medul. *Theol. part.*2.*tom.*2.*cap.*4.*sect.*1. §.1. Campionus *part.*2. *instruct. pro confes. cap.* 1. *num.* 19. Hujusmodi obligatio fundatur in debito colendi Deum ut veracem, cui, statim ac nobis Ecclesia proponit ipsum aliqua dixisse (tunc enim sufficienter proponitur) debemus cultum supremum intellectualem exhibere per assensum firmissimum, submittendo intellectum ejus locutioni, credendo esse vera infallibiliter, quæ revelavit. Per omissionem enim assensus præsumeremur judicare ipsum firmissimam fidem non mereri, vel Ecclesiam proponentem nobis locutionem Dei, falli posse, & non esse *columnam, & firmamentum veritatis, contra primam ad Timoth.* 3.

Secundò. In periculo mortis; nam id est tempus opportunum implendi hoc præceptum, & profitendi se christianum; maxime quia, tunc quisque tenetur omnem, quam potest, curam adhibere, ut suæ saluti certo consulat, & Deum colere assensu fidei supernaturalis, quæ est virtus Teologica, cujus actus est necessarius necessitate medii.

Tertio. Sæpius in anno. Verisimile enim est, quod Christus in institutione præcepti fidei id voluerit. Nam cum actus interni fidei necessarii sint ad nutriendam, & conservandam vitam spiritualem, juxta illud Pauli ad Roman. 1. *Justus ex fide vivit*, videtur necessarium, & divino præcepto injunctum, ut frequenter eliciantur. Quemadmodum præceptum naturale de vita corporali conservanda obligat ad sumendum sæpius cibum corporalem.

Quare diu intra annum differre est mortale; nec censetur diu differre, qui semel saltem pro quolibet bimestri actus fidei elicit, Campion. *cit. & cap.*8. *numer.* 18. *instruct. per gli ordinar.* adeo ut sexies ad minus in anno fideles adulti ex divino precepto, & ratione præcepti fidei ad credendum teneantur. Nisi dicas, & non improbabiliter, quod sint ad id obstricti, ut minimum semel in mense. Principalior enim cura fidelium esse debet, ut se exerceant in actibus virtutum Theologicarum, propter ipsarum excellentiam, & prestantiam cultus, qui per actus ipsarum Deo exhibetur, minus autem proprie diceretur aliquis illarum exercitio incumbere, si saltem semel in mense non crederet, non speraret, nec ut oportet, diligeret.

13. Observat ubi super, Campionus Christianos toties teneri per se ad actum fidei de illis mysteriis, quorum fides explicita est necessaria necessitate medii ad salutem, quoties tenentur ad implendum præceptum fidei, directe obligans ad credendum; adeo ut in illis casibus debeant explicite credere Unitatem, & Trinitatem Dei: Incarnationem, mortem, & resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, & Deum remuneratorem remunerando decedentes in gratia, vita æterna in Cęlo, & morientes in mortali pęna æterna in inferno.

14. Quapropter partes Confessarii esse debent, pœnitentes instruere de debito credendi, & sperandi, ac diligendi Deum, eosque monere, ut quoties eliciunt actum fidei divinæ, exprimant rationem formalem credendi: hoc est *firmiter credo Deum esse Unum in essentia, & Trinum in personis quia Deus revelavit Ecclesiæ, & Ecclesia id nobis credendum proponit.* Ratio motiva, & formalis credendi est divina revelatio. Ratio vero, & regula nobis proponens revelationem divinam est auctoritas Ecclesiæ. Unde Augustinus Libr. *contra Epistol. Manichei*, quam vocant fundamenti, *cap.* 5. dixit ibi. *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Et ideo, propositio Ecclesiæ est conditio *sine qua*, non crederetur; divina vero revelatio est ratio formalis credendi, ut dixi *tr. de fide.*

15. At quæritur. *Quare Confessarii non interrogant pænitentes, an precepto fidei satisfecerint?*

Resp. Quia supponunt satisfecisse, & de obligatione instructos esse a parochis. Quod si dubitarent, an ignorantia laborarent, essent tunc etiam instruendi. Maxime quia supposita notitia obligationis, videtur moraliter impossibile, quod dum adsunt sacro, recitant symbolum, orant, signant se Crucis signo, ea mysteria non crediderint.

16 Quarto. Cum urget gravis tentatio contra fidem. Actus enim virtutum medicamenta sunt, ut actus vitiorum contrariorum impediantur. Tunc exclamandum est: *Credo, Domine,*

mine, adjuva incredulitatem meam, *Marc.*9.

17 Quæritur. *Quando præceptum affirmativum fidei obliget per accidens.*

Resp. I. Cum eliciendus est actus supernaturalis cujuscumque alterius virtutis, & præcepti, ut timoris, spei, doloris, amoris, & similium. Requiritur enim actus fidei supernaturalis, tamquam regula prævia proponens voluntati objectum, in quod tendere debet. Hujusmodi necessitatem agnovit Augustinus ubi *supr. in Enchir. cap.*7. *ibi. Fides credit, spes, & charitas orant, sed sine fide esse non possunt; ac per hoc & fides orat ..... Quid autem sperari potest, quod non creditur?* & *c.*8. *in fin. Nec amor sine spe, nec sine amore spes, nec utrumque sine fide.*

II. Cum urget gravis tentatio ad aliquid peccatum, cui sine actu fidei non possumus resistere, juxta illud Apostoli ad Ephes. 6. *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Tunc præceptum fidei non per se obligat, sed ratione alterius præcepti, ne succumbamus tentationi. Campion. *p.*1. *c.*38. *n.*16.

III. Cum accipienda sunt sacramenta, & præsertim Eucharistia; nam Christi carnem manducare, & sanguinem bibere debemus, non sacramentaliter dumtaxat, sed etiam spiritualiter, ut nobis prosit ad salutem, & ad vitam æternam. Spiritualis autem illa manducatio fit actu fidei vivæ, quæ per dilectionem operatur. Unde ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine, Sacerdoti porrigenti, & dicenti: *Corpus Domini nostri Jesu Christi*: Fidelis quisque ipsum recipiens, respondebat: *Amen*: hoc est: *Verum est, ita credo.* Juvenin. *Theol. tom.*6. *differ.*4. *p.*7. *c.*6. *ar.*3.

IV. Cum in die festo tenemur præcepto Ecclesiæ audire Sacrum, cui non possumus satisfacere, nisi credamus Christum verum Deum esse sub Hostia, quam audientes Missam adoramus, *ibid.* Campion.

V. Quoties tenemur ad justificationem nos disponere consequendam, sive per baptismum, sive per Pœnitentiæ Sacramentum, sive extra, si, urgente periculo, ea suscipi non possint. Et Trid. *Sess.*6. *cap.*7. *de justif.* Est tunc necessarius actus fidei conducens ad excitandam voluntatem ad reliquos actus disponentes ad justificationem, timorem scilicet, spem, dolorem de peccatis, & amorem Dei; ille nimirum quo creditur Deus esse justissimus Judex, misericors, infinite bonus; quod Christus satisfecit pro nobis, & meruit omnibus gratiam, & gloriam sufficientem. Poncius *Theol. disp.* 35. *q.* 2. *num.* 8.

18 Formula *eliciendi actum fidei eorum mysteriorum, quorum fides explicita est necessaria necessitate medii ad salutem.*

Firmiter credo, quia Deus revelavit Ecclesia Catholica, esse unum Deum, & remuneratorem supernaturalem esse; ac tres esse divinas personas, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, quarum qualibet est Deus; sed non sunt tres Dii, sed unus Deus; atque Filium propter nos esse hominem factum, mortem sustinuisse, & a mortuis resurrexisse. De quo etiam *lib.*2. *d. cap.*13.

§. II.

Obligatio eliciendi actum spei Theologicæ.

19 QUæritur. *Quando per se obliget præceptum negativum spei, hoc est, pro quo tempore homo teneatur non desperare, & non præsumere.*

Resp. Semper, & pro semper. Utrumque enim est ab intrinseco malum: Et proinde pro quovis momento prohibitum, quia malum morale nunquam operari licet.

20 Desperatione offenditur divina Misericordia, & Omnipotentia; quatenus, qui desperat, de illis diffidit, amplius remissionem peccatorum, aut beatitudinem æternam, & media ad illam necessaria a Deo non expectans; quasi Deus ea nolit, & non possit ea sibi conferre. Propter quod desperatio secundum defectum opponitur spei. Nam sperans firma fiducia juxta illius promissionem a Deo beatitudinem, & cætera dona supernaturalia expectat; desperans vero, quia beatitudinem, & remissionem peccatorum sibi impossibilem apprehendit, ideo eas non expectat. Hinc etiam, qui desperat, injuriam facit fidelitati divinæ, judicans in suis promissis Deum fidelem non esse.

21 Præsumptione vero offenditur divina Justitia, quæ adultis decrevit dare gloriam, per merita ab eis auxilio gratiæ elicita: & gratiam sanctificantem, ac remissionem peccatorum conferre, præviis dispositionibus, quibus se, divina gratia adjuti, ad eas se præparent, & disponant. Quare præsumit, qui expectat gratiam sanctificantem, aut gloriam æternam ex se ipso, & naturæ suæ viribus consequi posse; vel, se ex sola divina misericordia consecuturum remissionem peccatorum

rum sine ullo actu doloris, aut æternam beatitudinem sine ullis operibus divina gratia productis confidit. Consequenter præsumptio opponitur spei secundum excessum, quia spes expectat beatitudinem, & remissionem peccatorum modo, quo obtineri debet. Præsumptio vero modo, quo obtineri non potest, & a Deo non præfixo.

22 Observandum cum Toleto *l. 4. c. 7.* desperationem aliquando cum hæresi conjungi, ut si quis existimet, & pertinaciter sibi persuadeat, Deum aut nolle, aut non posse peccata commissa remittere, vel beatitudinem conferre. Pariter cum hæresi præsumptio conjungitur, si pertinaciter credas, te adultum posse sine tuis meritis, vel cum solis meritis naturalibus salvari. Quod est in confessione specialiter declarandum. Confessarius enim ordinarius non potest a peccato desperationis, & præsumptionis absolvere, quando cum hæresi non pure interna conjungitur, licet per se præsumptio, & desperatio alias non sint peccata Papæ reservata. Ut notavit etiam Campion. *d. par. 2. c 10. n. 4.*

23 Quæritur, *quando per se, & directe obliget præceptum affirmativum spei, hoc est, sperandi beatitudinem.*

Resp. Primò, statim ac homo usum rationis adeptus, sufficienter instruitur de rebus fidei, atque Deus, ut nostra beatitudo, & finis, ad quem bonis actibus tendere debet, proponitur, Layman *cit. tract. 2. c. 2. a num. 1.* Mastrius *disp. 10. q. 2. ar. 1. n. 35.* Joan de la Cruz *direct. conscient. primum præceptum ar. 2. de spe*; Quilici *cit. art. 2. n. 2.* Obligatio videtur fundari in debito colendi Deum, ut Bonum, Misericordem, & Omnipotentem, promittentem nos aliquando consecuturos beatitudinem, si usque in finem perseverabimus; quem sic colimus, dum ab ipso, bene operantes supernaturaliter, speramus, expectamusque beatitudinem, sic promissam; quod ipse videtur exigere statim, ac nobis constat ipsum esse ultimum finem, & nostram beatitudinem.

Secundo. Quando urget gravis tentatio contra spem, quæ vinci non potest, nisi animus contrario actu spei Theologicæ ad Deum elevetur. Quilici, & Layman.

Tertio. In articulo Mortis, tum ob tentationes desperationis, quæ tunc solent graviores insurgere, tum quia, id est tempus opportunius etiam per actum spei, accedendi ad Deum, ut ad nostrum ultimum finem, in quo maxime speranda est venia, & gloria.

Quarto. Ad minus sexies in anno; sed censeo probabile ad minus semel in mense; quia videtur indignum homine fideli, credente Deum proposuisse vitam æternam bene operantibus usque in finem, integrum percurrere mensem, quin ipsam, sic propositam, ut minimum semel in eo, a Deo speret; hoc enim perinde est, ac ipsam beatitudinem per tempus notabile, judicio prudentum, parvipendere: & revera Deo denegatur cultus, (qui exhibetur per actum spei) ipsum, ut bonum nostrum, non diligendo; quod esse non potest absque gravi irreverentia in ipsum, & contemptu salutis, & licet ignorantia invincibilis, vel opposita opinio posset a peccato excusare, tamen diu differri non debet.

24 Quæritur, *quare igitur Confessarii pœnitentes non interrogent, an tempore adducto, præcepto spei satisfecerint, nec pœnitentes se de omissione accusant.*

Resp. quia supponunt satisfecisse, & non tantum semel, sed & frequentius in Mense actum spei elicuisse: vel, dum orant, sperando id, quod petunt; vel, dum de peccatis dolent, sperando a Deo veniam; vel, dum Conciones audiunt, & recitant Symbolum, sperando vitam æternam.

25 Quæritur, *quando obliget per accidens, & indirecte.*

Resp. Quoties præcipiuntur actus aliarum virtutum, qui sine actu spei Theologicæ exerceri non possunt; sic, qui orat, tenetur sperare, quod petit; ne vaga sit oratio, sed Deo placens, debet juxta fidei regulas esse conjuncta cum confidentia, & spe obtinendi, quod petitur; qui dolet de peccatis, & vere pœnitentiam agit, debet veniam sperare: qui accedit ad Deum, ut justificetur, tenetur sperare Deum sibi fore propitium, ut exprimit *Trid. sess. 6. cap. 6.* alia vide apud Lauream *tom. 4. disp. 4. de spe, & infr. lib. 3. cap. 1.*

26 *Formula eliciendi actum spei Theologicæ.*

Deus meus, quia infinite misericors, & Omnipotens es, firmissime spero ob merita D.N. Jesu Christi te mihi daturum beatitudinem æternam, si usque in fine bene cum tuo auxilio operabor, sicut operari, te auxiliante, propono.

§. III.

Obligatio eliciendi actum charitatis circa Deum.

27 Quæritur. Quando præceptum negativum charitatis de non odiendo Deum,

Deum, & nihil agendo, quod ejus dilectioni, & amicitiæ repugnet per se, & directe obliget.

Resp. Semper, & pro semper. Nam semper est malum Deum offendere, & ipsum odio habere, ut patet ex terminis.

28 Quæritur. Quando præceptum affirmativum charitatis, & diligendi Deum super omnia per se, & directe obliget.

Resp. Primo. Cum quis primo veniens ad usum rationis sufficienter instruitur de mysteriis fidei, ac proponitur Deus ut bonum infinitæ amabilitatis, & præceptum de amando Deum super omnia, ut D. D. communiter. Id exigens infinita ejusdem amabilitas, & excellentia, ac innumera ab ipso in nos collata beneficia.

Secundo in morali periculo vitæ. Nam illud est tempus opportunius, ut fidelis per actum amoris conjungat se Deo auctori suo, ne in æternum ab ipso, quem sequi sperat, separetur. Tum quia pro eo tempore tenetur suæ saluti tuto consulere; tuto autem sibi consulere non potest, quin eliciat actum charitatis Dei super omnia, quo Deum rebus omnibus creatis anteponat, & in Deum se convertat. Juvenin. *cit. c.4. art.1. §. 3. conc. 2.*

Tertio. Frequenter intra annum, ita ut ad prudentum æstimationem homo diu non sit, quin ad Deum per charitatis actum se convertat. Non enim frustra hoc tanti momenti præceptum a Christo dicitur *primum*, *& maximum*. Ideoque vel semel in mense, ut mihi est probabile; vel ad minus sexies in anno juxta superius dicta de præceptis fidei, & spei. Videtur enim per se valde rationi conforme, ut infinita amabilitas Dei per actum tantæ excellentiæ super omnia diligatur. Maxime quia ingratum se præbet, qui ultra id temporis differret, se per actum dilectionis convertere in Deum, a quo continuis beneficiis afficitur.

29 Quæritur. *Quando præceptum affirmativum diligendi Deum obliget per accidens, & indirectè.*

Resp. Quoties obligat ratione alterius virtutis, & præcepti. Sic obligat, cum quis sacrificaturus, vel Sacramentum administraturus, habet conscientiam peccati mortalis sine copia Confessoris. Nam tunc tenetur elicere actum contritionis perfectæ, adeoque actum charitatis. Siquidem perfecta contritio debet esse charitate formata, ut ex Trid. *sess* 14. *cap.* 4. Abelly *cit.* §. 4. & Layman *tract.* 3. *cap.* 2. *art.* 6.

30 *Formula eliciendi actum dilectionis Dei. Deus meus, quia infinite bonus propter te amabilis es, super omnia te diligo, & omnibus creaturis te præfero; & paratus sum potius vitam perdere, quam tibi displicere.*

CAPUT II.

Prop. 2. ab Alexandro VII. damnata. Duellum.

1 PROP. 2. *Vir equestris ad Duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

Duella sub excommunicationis censura, aliisque pœnis prohibuit Trid. *sess.* 25. *c.* 19. *de ref.* quas approbat, & confirmat, ac habere locum ubique Gentium, & terrarum declarat Clemens VIII. *Const. Illius vices, la* 11. *Bullar. tom.* 3.

2 Quæritur, *an absolutio excommunicationis, qua duellantes, ipso facto, absque alia monitione, aut declaratione, judicis decreto, aut ministerio*, ex Alleg. *Const. Clement.* §. *Quinimo ligantur, sit reservata Romano Pontifici.*

Resp. Affirmative, ut idem Pontifex eodem, §. firmat.

3 Quæritur, *an soli duellantes ea censura, & pœnis innodentur.*

Resp. negative, quia Clemens, §. *Quinimo excommunicat omnes, & quoscumque publice, vel privatim, palam, vel occulte, in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra, vel aliis prædictis constitutionibus, & decreto comprehensi, singulare certamen (quod duellum vulgo dicitur) ex composito ineuntes, necnon id scelus suadentes, aut provocantes; opem, consilium, vel favorem præstantes; equos, arma, & commeatus præbentes, aut comitantes; vel circa cartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quæcumque alia scripta hujusmodi quomodolibet peccantes, hujusque delicti socios, de industria spectatores* (hoc est, qui non casu, sed ex proposito duellantes aspiciunt) *Patrinos, fautores, Defensores, &c.*

4 Quæritur, *an ad incurrendam præfatam censuram, & cæteras pœnas debeat realiter, & cum effectu pugna committi.*

Resp. Negative, ex clausula adjecta in Const. Greg. XIII. *ad tollendum la* 78. *Bull. tom.* 2. ac ex alia in d. const. Clementis §. *Prætera*, ibi: *volentes; etiam si neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsecuta fuerint; neque scriptiones prædicta, quæ manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuiquam intimata extite-*

titerint, si per eos non steterit, quo minus publicatio, aut denunciatio fieret.

Dices, Const. Clem. est pœnalis, & propterea restringenda ad actum consummatum, juxta *regul. 15. jur. in 6. odia restringi*, &c. præsertim, quia per DD. cum pœna propter actum imponitur, hæc non incurritur, nisi actu secuto; quod exigitur, ut censuræ incurrantur.

5 Resp. Dum agitur de salute animæ, & evitando peccato, ut in casu, debet fieri extensio, etiam juris pœnalis. Quarant. *sum. ver. casus reservati. Additio quoad primum*. Nota: in casu duelli ad effectum incurrendi censuram, duplex consideratur effectus; alter est ipsa provocatio, vel acceptatio per principales, & ad ipsum cooperatio per complices; & alter est ipsa pugna, vel mors, & vulnera ex ipsa; iste nullatenus est necessarius ad censuram incurrendam (licet sufficiat:) & ideò ea innodantur Complices, Patrini, & alii, de quibus supra, quamvis non perficiatur conflictus: ille vero debet esse consummatus, & perfectus; debet nimirum ex parte principalium adesse provocatio, & acceptatio, & ex parte aliorum cooperatio.

6 Quæritur, *quid sit duellum.*

Resp. Est pugna *duorum, vel plurium, facta armis*, seu *instrumentis, aptis ad ferendam mortem, grave vulnus*, vel *mutilationem ex condicto; mutua scilicet, & spontanea conventione suscepta, designatis loco, & tempore pugnæ.* Condicere ex Calvini, *Lexicon* importat diem; locumque communi consensu constituere.

7 Quæritur, *quotuplex sit duellum.*

Resp. Duplex, solemne, & privatum: illud dicitur, quod fit ex vi provocationis ex condicto ad certum locum, & diem, cum armis, chartellis, coram testibus, & patrinis; alterum est conflictus cum loci, & temporis deliberatione cum armis, sed sine Chartellis, Testibus, & Patrinis; quod committunt, qui, postquam inter se convenerunt comparere intra tot horas in tali loco cum armis, ad effectum certandi, juxta conventionem conveniunt, & pugnant; Utrumque prohibetur sub excommunicatione reservata in Constit. Clement. §. *quas pœnas*, & §. *Quinimo*, sive *publice*, sive *occulte* committatur.

8 Quæritur, *an duellum differat a rixa.*

Resp. Affirmative, quia rixa est pugna, quæ oritur ex subita ira, eodem calore iracundiæ animo alterato, non ex deliberata, & spontanea loci, & temporis conventione, nec interposito aliquo tempore inter contentionem, & pugnam; quæ duello non aptantur ex dictis.

9 Quæritur, *an committant duellum duo inter se verbis contendentes, quorum unus, quia caret ense, in domum propriam properat, & dixit*, expecta me, donec arma, ut tu, habuero; & alter respondet: vade, & fer gladium tuum, nolo te proditorie, & inarmatum aggredi, & *sic redit, & pugnant.*

Negat Marchant. & non improbabiliter, alias omnes fere rixæ, & pugnæ rusticorum, & hominum infimæ plèbis duella reputabuntur, excommunicationi subjecta; quod durum apparet: solent enim tales, modo inter Choreas, modo inter pocula, & ludos, a verbis injuriosis incipere, & pugnis sese mutuo percutere, ac deinde, quia impediuntur, mutuò se provocant, ut uterque gladium ferat, & ex illo primo impetu ad gladios currunt, redeunt, & pugnant; pugna videtur prioris rixæ prosecutio, & continuata actio præcedentis quæstionis.

Verum esse subjecta dicerem, si ex incontinenti non redirent, hoc est, nullo actu contrario intermedio, juxta Gloss. *ad cap. quia propter de electione in ver. mox.* vel, non intra tempus, in quo potest prudenter præsumi, in eis eumdem impetum iracundiæ durare.

10 Quæritur, *an incurrant pœnam duellantium, qui conflictum suscipiunt hac lege, & pacto inito de non continuanda pugna, cumprimum quis eorum aliquod vulnus receperit, vel sanguinem fuderit, aut post certum ictuum numerum.*

Resp. Affirmative sic Clemens, §. *Nec non iisdem pœnis decreto.*

11 Quæritur, *an Titius duellum committat, qui a Cajo armato aggreditur, & stricto gladio, sic provocatur: tecum hic, & hac hora pugnare, duello certare volo, si non acceptes, & gladium exeras, te occido.*

Resp. Negative cum Bonacina, Peregrino, Filiuccio apud Barbosam *in Trid. cit. nu. 13.* Bovvino *tom. 3. Theol. c. 3. de fortit. quær. ult.* ratio est, quia duellum sponte, & non per vim, & coacte suscipi debet, juxta *text. in c. Porro de Cleric. pugnant. in duello*: sponte autem a Titio non suscipitur, ex parte cujus est potius justa defensio contra injustum aggressorem: *vid. infr. c. 13. n. 10.* sed Cajus pœnis duellantium tenetur, quia per eum non stetit, quin duellum fuerit commissum.

12 Quæritur, *an, sic provocans, & alteri intimans, ut ense accinctus incedat, & ei, ad finem evadendi pœnas duelli, locum, tempusque non assignans: provocatusque ense armatus incedat, non ad solam defensam, sed ad dimican-*

dum eum provocante, & ad hunc effectum unus alium quærat, pœnas duellantium incurrant.

Resp. Affirmative, quia intervenit conditio loci, & temporis, ac armorum sufficientissima determinatio; utriusque enim mens est simul ense pugnare, quocumque tempore, & in quocumque loco sibi obviabunt. Ameno *de pœnis.*

13 Dubitatur, *an Ecclesiastica sepultura sit privandus, qui in duello, accepto vulnere, non statim, sed alio die moritur.*

Resp. Negative, si impœnitens non decesserit, quia pœna privationis sepulturæ Trid. *cit.* infligit, *si in ipso conflictu decesserint.* Et Clemens, *si in ipso conflictu obierint*: par dispositio habetur *cap. Felicis de torneamentis.*

14 Sed quid *dicendum de eo, qui ante mortem dat signa pœnitentiæ, vel a Presbytero absolutionem recipit, sed in loco conflictus moriatur?*

Resp. Non esse sepeliendum in loco sacro, quia de eo verificatur, quod *in conflictu moriatur*; denegatio enim sepulturæ non est præcise ob decessionem in peccato, sed in pœnam, & detestationem duelli commissi; vel, ut loquitur Glos. *ad alleg. c. in ver. careat sepultura: ut potius consulatur vivis, quam defunctis, ut alii terreantur, & abstineant a similibus, cum viderint illos sepeliri in campis.*

15 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum duellante, ex vulnere in conflictu recepto, constituto in articulo mortis, dolente, & petente absolutionem, quam habere non potest ab eo, cui censura reservatur.*

Resp. Dum de peccatis vere doleat, debet ab his eum absolvere, & censura, quæ in eo articulo non est reservata, juxta §. *cit. quinimo, vid. Trid. sess. 14. de pœnit. cap. 7.* sed nonnisi imposito prius onere, & recepto juramento de stando mandatis Ecclesiæ (hoc est, quod similia amplius non sit commissurus) & recepta sanitate, ac impedimento cessante, de comparendo coram Summo Pontifice, vel eo, cui ipse absolutionem commiserit, juxta *text. in c. de cætero; c. ea nascitur; cap. quod de his de sent. excomm* non ut iterum a censura absolvatur, sed, ut pro ea satisfactionem præstet: vel, ut obedientiam præbeat Ecclesiæ, & majorem pœnitentiam recipiat; vel, ut etiam in foro externo satisfactionem exhibeat. Quia, ut notat Engel *lib. 5. tit. 39. § 4. n. 115.* ea absolutio a privato sacerdote data, valet tantum pro foro animæ, & in foro externo non potest præjudicare superiori; sub pœna reincidendi in simili excommunicatione, ut expresse *text. in c. eos, qui de sent. excomm. in 6.* si, cum primum possit, non compareat.

Est etiam ab eo exigenda cautio pignoratitia, vel fidejussoria, seu promissio jurata de satisfacienda parte (si tum non potest) si quæ sit læsa, Layman Theol. *lib. 1. tract. 5. par. 2. c. 2. n. 8.* & Pueronius *in Bullam Cœnæ cap. final. n. 19. & 20.*

Et est cautela in praxi a Confessariis tenenda, cum absolvunt similes, & ligatos censura reservata.

16 Quod si scienter omittant ea cum pœnitente exequi, quamvis is valide absolvatur (excipitur a casibus Bullæ Cœnæ per dicta *cap. seq. n. 26.*) mortaliter peccant, quia in re gravi operantur contra sacros Canones. Felix. *tom. 1. in exam. n. 3363.*

CAPUT III.

Propositio tertia, & quarta. Absolutio ab hæresi.

PROP. 3. *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio S. Congr. Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.*

PROP. 4. *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.*

1. Bulla Cœnæ (sic dicta, quia quolibet anno, Papa præsente, Romæ legitur feria 5. in Cœna Domini) est processus casuum, quibus annexa est excommunicatio, Summo Pontifici reservata, cum derogatione privilegiorum, quibuscumque concessorum; cujus transumptum, nisi memoriter sciant, debent apud se habere Confessarii omnes, ad effectum, ut excommunicationes, in ea contentas, cognoscant, & distinguant, ne errent absolvendo eos, ad quos eorum non extenditur jurisdictio.

2 Quæritur, *an mortaliter peccent, si illud non retineant.*

Resp. Affirmative cum Quilici *confess. manud. q. 4. ar. 3. a n. 1.* Ratio est, quia exponunt se in re gravissima periculo invalide administrandi Sacramentum pœnitentiæ, & faciunt contra præceptum Pontificis expressum, §. *Cæterum Patriarchæ* in fine.

Quarum propositionum occasione plura, quidem ad praxim necessaria, ad hære-

sim,

ſim, & hæreticos ſpectantia breviter adnotamus.

3 Quæritur: *quinam cenſendi ſint hæretici.*

Reſp. Omnes, qui, poſt ſuſceptam fidem Catholicam, contra illam pertinaciter in aliquo errant: Souſa *Aphoriſm. Inquiſitorum l.1. c.8. num.2.* differt hæreticus ab *hæreſiarcha*, quia iſte errores contra fidem invenit, ſeminat, & defendit, & ideo Princeps hæreſis appellatur: Souſa *ibid. c.4. n.1.*

Quæritur, *Quid ſit hæreſis.*

Reſp. *Eſt voluntarius error intellectus contra aliquam fidei Catholicæ veritatem cum pertinacia aſſertus ab eo, qui fidem recepit.* Sic DD. apud Carena *de offic. S. Inquiſit. p.2 tit.1. §.1. num.2.* Error itaque in intellectu eſt hæreſis initium, & pertinacia in voluntate ejuſdem complementum. Fagn. *in 1. ad cap. damnamus de ſum. Trinit. num.11. vid. Clem. de ſum. Trin.*

5 Quæritur, *in quo pertinacia conſiſtat.*

Reſp. In eo, quod quis ſciens ſuam ſententiam eſſe contra Eccleſiæ Univerſalis auctoritatem, & definitionem, nihilominus eam tenet, Layman: vel in hoc, quod quis ſciens, vel volens, & cum advertentia conſentiat in id, cujus contrarium ſcit a Sancta Matre Eccleſia determinatum, Carena *ibid. §.2.* quare pertinacia in hæreſi, *eſt conſenſus deliberatus in errorem cum certa cognitione, quod ſit contra id, quod Eccleſia tenet*, & ideo pertinax eſt, *qui, non obſtante, quod cognoſcat ab Eccleſia teneri, quod aliquid ſit de fide, non vult credere*; Pontius *diſp.30. qu.2. in fine*, ad pertinaciam in caſu, vel, ut quis pertinax dicatur, & ſui propoſiti tenax, vel, indocilis, & obſtinatus ſit, ut legit Gloſſ. ad *Clement. citat. in verb. pertinaciter*, non requiritur temporis mora, vel, quod per ſpatium temporis in errore perſeveret, ſed ſat eſt, quod unico momento ſciens, & volens errori contra fidem adhæreat. Carena *ibid. aliique.*

6 Quæritur, *quando hæreſis dicatur interna, ſeu pure mentalis, & quando externa.*

Reſp. Interna, cum quis ei mente ſolum aſſentitur, & exterius eam nullo ſigno manifeſtat; quo caſu dicitur etiam per ſe occulta; externa vero, quando quis eam mente tenet, & verbo, vel facto exterius oſtendit.

Ut hæreſis etiam externa dicatur, de neceſſitate per DD. requiritur. I. Ut ſignum externum ſufficienter ſua natura, vel inſtitutione, aut circumſtantiis hæreſim internam manifeſtet, ita quod, ſi ibi aliquis adeſſet, vel ad ipſum adverteret, arguere poſſet proferentem eſſe hæreticum, eique ſufficientem hæreſim manifeſtaret; ex quo ſequitur hæreticum mentalem, qui, nemine audiente, vel vidente, ſed ſecreto ſuam hæreſim ore profert, vel ſcribit, etiamſi ſtatim ſe retractet, percutiendo os, lacerando ſchedam, effici hæreticum formalem, & externum, quia ſigna de ſua natura eum manifeſtant. II. Quod actus externus, quo quis ſuam hæreſim declarat, ſit de ſe malus; quapropter ſequitur, hæret. cum mentalem Confeſſario hæreſim ſuam verbis exprimentem, vel alteri, cauſa capiendæ inſtructionis, aut conſilii, ad effectum eam deponendi, non effici hæreticum externum, quia eam non exprimit animo eam docendi, aut profitendi, ſed fine bono. Souſa *cap.15. n.7.*

7 Quæritur, *quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius cum hæretico, vere pœnitente.*

Reſp. Animadvertat, an ejus hæreſis fuerit pure mentalis, & interna, quo caſu non habet annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ; ideo hæreticus pure mentalis a quocumque Confeſſario approbato poteſt abſolvi, Carena *§.7. num 45.* aliique; ſed, ſi etiam externam invenerit, eum abſolvere nequit, ex quo ſit cum excommunicatione Bullæ conjuncta, Summo Pontifici reſervata; etiamſi ſecreto, & nemine audiente, vel vidente, eam externam feciſſet; quod ſi eſſet ſolum hæreticus externe, credens interne omnia, quæ S. M. Eccleſia credit, abſolvi poſſet, juxta dicenda *num. 9.*

8 Advertas, facultatem abſolvendi ab hæreſi externa, etiam occulta, datam Epiſcopis a Trid. *ſeſſ.24. c.6. de ref.* eſſe ſublatam per Bullam Cœnæ, juxta ſæpius reſoluta a S. S. C. C. *apud Piaſec. prax. Epiſc. part.2. c.1. ar.3. num.5. & num.18.* & me ipſum Offic. Cur. *c.38. num.26.*

9 Quæritur, *quomodo Confeſſarius ſe gerere debeat cum blaſphemo hæreticali, vere pœnitente.*

Reſp. Animadvertat, an non modo protulerit verba blaſphemiæ hæreticalis, verum etiam habuerit errorem in intellectu contra fidem, quia tunc erit vere hæreticus formalis, & externus, innodatus excommunicatione Bullæ, Summo Pontifici reſervata. Si in intellectu nullum habuit errorem, videat, an hereticalis blaſphemia ſit reſervata Epiſcopo: & ubi invenerit eſſe, nec tunc poterit abſolvere (niſi facultate recepta) licet blaſphemus reſervationem ignoraverit; ſi autem nulla erit blaſphemiæ adjuncta reſervatio, a quolibet Confeſſario approbato abſolvi poterit,

rit, Carena ibid. *tit* 7. §.19. *num.* 98. debet etiam interrogare de numero blasphemiarum, an in Deum, B.V. vel in Sanctos fuerint, quia graviores sunt juxta diversitatem objecti: an unico impetu in plures Sanctos blasphemaverit, ut in duodecim Apostolos, quo casu duodecim sunt peccata, quia duodecim sunt injuriati; an habuerit expressam voluntatem injuriandi Deum: de consuetudine blasphemandi, &c.

Sed quid, *si pœnitens dubitet, an habuerit; cum blasphemavit, errorem in intellectu?*

Resp. Cum Homobono apud Carenam *n.* 95. Confessarium, utpote de sua jurisdictione dubium, non debere eum absolvere, sed eum Superiori remittere.

10 Quæritur, *in quo differat blasphemus hæreticalis ab hæretico.*

Resp. In hoc, quod hæreticus, etiam interne contra fidem sentit: Blasphemus autem hæreticalis solum ore profert verba hæretica, & contra fidem mente nil negat, sed omnia tenet, quæ credit Sancta Mater Ecclesia. Quare, qui loquitur contra Deum, vel ei tribuendo, quod ei non convenit, ut esse *injustum*: aut tollendo, quod convenit, ut non *esse sapientem*; vel tribuendo Creaturæ attributum proprium Dei, ut esse *Omnipotentem*, si interne non credat, ut loquitur, est dumtaxat blasphemus hæreticalis, non hæreticus.

In blasphemia hæreticali duplex est malitia: una, qua opponitur virtuti Religionis, altera, qua repugnat externæ Confessioni fidei; ut a Deo tollit debitam reverentiam, & honorem, virtuti Religionis opponitur, quatenus vero affirmat, vel negat, quod de Deo fides docet, & contraria confessioni fidei. Carena *cit. tit.* 7. §. 1. *n.* 6. Sousa *c.*19. *l.*1. *n.*8. *vide lib.*2. *c.*4.

11 Quæritur, *an dubius in fide sit hæreticus.*

Resp. Affirmative, textus *in c.*1. *de hæret.* ubi: *dubius in fide infidelis est;* & Clement. *cit.* §. *porrò*, habetur doctrinam, quæ vertit in dubium, quod anima rationalis sit forma corporis, esse inimicam Fidei Catholicæ, & eum, qui ei pertinaciter adhæret, esse hæreticum. Carena *tit.* 1. §. 3. Sousa *c.* 11. Layman, Poncius, & Pueronius *in Bulla Cœnæ.*

Et procedit, tam de Dubio, qui positive cum advertentia, & voluntarie judicat articulum aliquem fidei, quem scit ab Ecclesia Catholica teneri, & proponi fidelibus credendum, non habere tantam certitudinem, ut tutum sit ei sine hæsitatione assentiri (qui non est, tam formaliter dubius, sed etiam positive errans in fide, quia positive cum advertentia pertinaciter judicat ea, quæ proponit Ecclesia fide Divina credenda, esse incerta, vel non certo a Deo revelata, & sic Ecclesiam falli posse, contra fidem) quam de Dubio negative, qui omnem actum suspendit circa aliquem articulum fidei ab Ecclesia propositum, putans non habere motivum sufficiens ad firmissime credendum, quasi propositio Ecclesiæ non sit infallibilis.

12 Quæritur, *quid sit Apostasia a fide.*

Resp. Est *recessus in totum a fide Christi.* In hoc differt Apostata ab Hæretico, quod hic unum, vel aliquos solum articulos fidei negat, ille autem omnes, & ad aliam sectam, puta, Turcarum, Judæorum, Atheorum, &c. se confert vid. Carena *tit.* 3. §. 1. *num.* 3.

13 Quæritur, *quomodo Confessarius debeat se gerere cum Apostata pœnitente.*

Resp. eo modo, quo supra diximus cum hæretico; animadvertat, quod si Apostasia sit tantum exterior, & intellectu suo recte pœnitens senserit de Catholica fide, poterit a quocunque Confessario approbato absolvi, nam excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrit, Carena §. 15. *n.* 67.

Et si quæratur, *An circumstantia Apostasiæ sit in Confessione necessario explicanda, vel sufficiat dicere contra fidem voluntarium errorem habui;*

Resp. Explicanda est, quia ad minus importat circumstantiam notabiliter aggravantem peccatum intra eamdem speciem, & mutantem judicium Confessarii, de necessitate in Confessione aperiendam, Quilici *qu.* 16. *art.* 11. *num.* 39.

Quæritur, *Quid sit schisma.*

14 Resp. *Est voluntaria, & pertinax separatio ab unitate, & obedientia Ecclesiæ Universalis, ejusque Capitis, Romani Pontificis, ut Pontifex est, & Caput visibile Corporis Mystici, & constantis ex universis fidelibus.* Carena, *tit.* 3. §. 10. Sousa *l.*1. *c.*20. Dicitur, ut *Pontifex* est, per quod Schismaticus non reputatur, qui retinuit Papæ obedire, eique non vult subjici, ut Domino temporali. V. G. Civitatis Bononiæ, Perusiæ, &c. Sousa *cit.*

Schismatici sunt in duplici differentia, alii divisi sunt ab Ecclesia, quoad obedientiam solum, & nullum errorem habent in fide, hujus generis sunt, qui, licet credant Summum Pontificem esse Caput visibile Ecclesiæ, & cæteros fidei articulos, ex propriæ tamen voluntatis malitia nolunt Pontifici, qua tali, obedire, & ligantur excommunicatione Bullæ, ut clare textus.

Alii

Alii vero sunt divisi ab Ecclesia & quoad obedientiam, & quoad fidem, & hi sunt formaliter hæretici. Hujus generis sunt Græci schismatici nostri temporis, qui non solum nolunt credere, Summum Pontificem Romanum esse Christi Vicarium, & Caput visibile Ecclesiæ Catholicæ; sed etiam credunt Ecclesiam Orientalem, & Constantinopolitanam non esse sub Ecclesia Romana, ac Patriarcham Constantinopolitanum non esse inferiorem Romano Pontifice, ut patet ex actis *Concilii Florentini sub Eugenio IV.* & habent errorem in fide cum pertinacia contra articulum, & *unam Sanctam Ecclesiam*, *cap. inter heresim* 24. *qu.* 3. Fagnan. *in* 5. *ad cap. quod a Prædecessore de schismat. num.* 16. hi excommunicatione Bullæ ligantur, sicut alii hæretici.

15 Quæritur, *an ligetur excommunicatione Bullæ Catholicus, qui in Anglia obedientiæ signa exhibet erga Regem, uti caput Ecclesiæ, quamvis firmiter credat, non ipsum, sed Romanum Pontificem esse Christi Vicarium, & Ecclesiæ Caput.*

Resp. Affirmative, Carena §.12. *n.*46. & Sousa *cap.*20. *n.*16. Quilici *q.* 10. *art.*11. *n.* 40. Ratio est, quia, ut schismatis crimen committatur, & censura incurratur, sufficit se subtrahere ab obedientia Papæ, ipso effectu, seu opere externo, etiam sine animo se subtrahendi ab obedientia ipsius, ut est Ecclesiæ Caput.

16 Ideo notet Confessarius differentiam inter excommunicationem latam ob hæresim, & ob schisma: prima copulative requirit errorem in intellectu cum manifestatione illius externa; secunda, solum opus externum, DD. communiter. Differentiam inter hæresim, & schisma habes: nam hæresis consistit in errore contra fidem, & sic opponitur fidei: schisma vero in separatione ab unitate corporis Ecclesiæ, & sic principaliter opponitur Charitati.

17 Quæritur, *quomodo Confessarius se debeat gerere cum schismatico pœnitente.*

Resp. Si schismaticus sit, etiam hæreticus, eo modo, quo diximus cum hæretico.

Si vero non sit hęreticus, videat, an schismaticus sit pure internus, & tunc poterit eum absolvere, quia in casu censura non incurritur; si autem reperiat esse etiam externum, eum absolvere nequit, utpote innodatum censura Bullæ, Papæ reservata.

18 Quæritur, *quid agere debeat in praxi, cum in Ecclesia eodem tempore duo reputantur Summi Pontifices.*

Resp. Si constet de Canonica electione unius, & de non canonica alterius, Confessarius consulat, & pœnitenti præcipiat, ut pro vero Pontifice eum agnoscat, quem constat canonice electum, & Ecclesia recipit. Si vero res sit dubia, & ignoretur, quis eorum sit legitime electus, est pœnitenti injungendum, ut teneat se, tamquam Ecclesiæ Catholicæ membrum, sub uno ipsius Capite Christo, & ejus Vicario, qui in conspectu ipsius est legitime electus, quisquis ille sit; & promptum se exhibeat ad illum pro vero Pontifice agnoscendum, quem pro tali approbabit Concilium Generale, vel Ecclesia susceperit.

19 Quæritur, *an qui negaret hunc numero Papam V.G. Clementem XI. esse verum Pontificem, & Ecclesiæ Catholicæ Caput visibile, esset schismaticus, vel hæreticus.*

Resp. Affirmative, quia dę fide est, Clementem esse verum Pontificem: ratio est, quia sicut est de fide, quod *omnis rite, & canonice electus in Pontificem, sit verus Pontifex & Ecclesiæ Caput; ita est de fide, quod hic numero homo, rite, & canonice electus, sit verus Pontifex*: in ea enim propositiones omnes singulares revelantur, quemadmodum in ista: *omnes homines resurgent, revelatur, quod ego, & alii resurgemus;* Clemens autem XI. est rite, & canonice electus in Pontificem: quod morali evidentia, & certitudine innotescit, ex quo eligentes, & universalis Ecclesiæ consensus eum in verum Pontificem recipiant, & teneant. Quilici, Carena, *& ego ipse alibi in tract. de fide.*

20 Quæritur, *quinam dicantur hæretici Credentes.*

Resp. Qui hæreticorum errores credunt. Quorum aliqui in particulari, & explicite eos credunt, & hæresim profitentur; & hi sunt formaliter hæretici; contra quos, ut contra formaliter hæreticos, proceditur. Aliqui vero solum implicite, ut dicendo: *vera sunt dogmata, quæ Calvinus contra Ecclesiam Romanam docuit; Calvinistæ in sua fide salvari possunt, &c.* licet in particulari nesciant, quænam dogmata sint. Et licet hujusmodi Credentes sint formaliter hæretici (sicut Catholici, etiam sunt, qui fidei articulos implicite credunt, credendo, *quidquid credit Ecclesia Catholica*) tamen, ne quis de eorum excommunicatione dubitare posset, eorum etiam specifica mentio in Bulla facta est.

Quidam ex factis exterioribus præsumuntur, & judicantur credentes *hæreticorum erroribus*, ut loquitur Cardinalis Guido Fulgodius

godius (qui fuit Clemens IV.) *qu. 9. quindecim qq. ad inquisitores*. Hinc notes, alia esse facta spectantia ad ritus hæreticorum, ut sunt *cœna Valdensium, Lutherana, & Calvinistica: frequentia audiendi eorum conciones, & similia*. Qui in cœna Calvinista communicarent, conciones hæreticorum frequenter audirent, eorum *Credentes* judicandi essent, quia, ut quis hæreticorum *Credens* dicatur, parum refert, an voluntatem suam opere aperiat, an factis; & isti, etiamsi internum errorem contra fidem non haberent, adhuc in Bulla Cœnæ essent excommunicati.

Et alia sunt facta, quæ non concernunt eorum ritus, sed potius communem conversationem, & politicam societatem: in his communicans cum hæreticis, non potest dici *Credens hæreticorum*; potest enim moveri alio fine, quam eo, quod credat eorum erroribus.

21 Quæritur, *quinam formaliter sint fautores, receptatores, & defensores hæreticorum*.

Resp. Omnes, qui scienter favorem, vel auxilium Hæretico præbent, quatenus Hæreticus est, sive, ut hæresim suam facilius docere, defendere, aut latius diffundere possit: v. gr. recepi hæreticum, dum a suo Principe quærebatur ad necem ob homicidium, materialiter solum sum receptator Hæretici; recepi vero, dum a S. Inquisitione petebatur damnandus ad triremes ob hæresim, sum formaliter receptator, & fautor, ac excommunicatus in Bulla Cœnæ.

22 Nota, & Confessarium non posse absolvere Credentes, Fautores, Defensores, & hæreticorum Receptatores, dum hæreticos, qua tales, recipiunt; & dum fautoria, credentia, vel receptio sunt in subsidium hæresis; quia excommunicantur in Bulla.

23 Quæritur, *an quando in litteris Jubilæi apponitur hæc clausula:* Insuper, &c. licentiam concedimus, ut sibi eligere possint Confessarium, qui ab omnibus peccatis, & censuris, etiam in litteris Die Cœnæ Domini legi solitis, contentis, &c. in foro conscientiæ, & hac vice tantum, absolvere, & liberare valeant: *Confessario approbato tribuatur facultas absolvendi pœnitentes, etiam ab hæresi*.

Resp. Negative, nisi sit pure interna, *vid. cap.* 34. *num.* 29. Decretum Alex. VII. id prohibentis.

24 Quæritur, *an possit absolvi pœnitens, qui fuit se lingua hæresim pronunciasse, sed dubitat, an mente consenserit*.

Resp. Negative; nam debet hæreticus formaliter, & hæresis interna, & externa simul reputari; ratio est, quia, cum verba sint naturaliter signa intentionis, & nullus ore præsumatur dicere, quod in corde non habet, præsumptio est, & possessio in hoc dubio, quod hæresis illa processerit exterius, ex vero consensu interiori in illam.

25 Quæritur, *an possit absolvi, qui non serio, sed per jocum suam hæresim profert, ut, si quis credens sub speciebus panis non esse Corpus Christi, dicat:* ego nolo adorare Deum, qui comedi potest a muribus, & dentibus conteri.

Resp. Negative, quia revera hæresim, quam mente tenet, extra ponit: & licet per jocum, tamen id, quod sentit, pronunciat: per jocum sæpe veritas aperitur. Nec obstat, quod dicens ex joco, fidem non faciat; quia non est necesse, quod hæresis fiat externa, quantum ad judicium aliorum: nam sufficit, quod signo externo exprimatur, etiamsi, nonnisi ipsi loquenti sit notum. Sousa *c.* 15. *n.* 6. Talis modus loquendi, quamvis sit ex joco, addit circumstantiam contemptus, quod crimen aggravat.

26. Quæritur, *an in articulo mortis Confessarius ordinarius possit absolvere ab hæresi formali, etiam publica, & cæteris censuris Bullæ Cœnæ*.

Resp. Affirmative, quia Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de pœnit.* definit in articulo mortis nullam esse reservationem. Sed nota verba textus: nam Bulla §. *cæterum à prædictis*, id concedit, ut infra: *a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontif. nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc* (nota) *nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo, cautione absolvi possit, vid. cap. præter num.* 16.

Si in eo articulo constitutus possit recurrere ad Superiorem, habentem facultatem legitimam absolvendi, vel eum vocando, media aliqua persona, vel missis litteris, possit expectare, ab eo præsente, absolutionem, vel facultatem, ut a Confessario ordinario absolvatur, debet recurrere, Sousa *lib.* 3. *c.* 4. *n.* 3. Si vero mors certo sit imminens, & judicio boni viri tempus pro recursu insufficiens, potest ipsum absolvere, sed nonnisi juxta textum modo expressum, & observata cautela, de qua in *c.* 2. *n.* 15.

27 Quæritur, *an Confessarius sine legitima facultate, & extra mortis articulum, scienter absolvens ab hæresi formali, & cæteris censuris Bullæ, de facto excommunicationis innodetur sententia, & quatenus an sit reservata*.

Resp. Affirmative, §. *quod si forte* per verbum *innodamus*, de facto excommunicatur, qui *præsumpserit* absolvere, hoc est, qui

qui ſciens non poſſe de jure abſolvere, temere, & imprudenter abſolvit; is enim dicitur præſumens; propterea non præſumit, qui bona fide, ignoranter, ſive inadvertenter aliquid agit. Barboſa *dict.* 235. *n.* 2.

Cenſura expreſse reſervatur, in decreto de caſuum reſervatione, edito a S. C. Epicop. de mandato Clem. VIII. *ſub die* 9. *Januarii* 1601. & in extravag. *Sixti IV. Et ſi Dominici Gregis de pœnit. & rem.*

28 Quæritur, *an Superiores Regulares ad minus poſſint ſuos ſubditos ab hæreſi formali, & aliis cenſuris Bullæ Cœnæ, ſive publicis, ſive occultis, abſolvere ſine ſpeciali facultate.*

Reſp. Negative: de la Cruz *lib.* 1. *de ſtat. Religionis cap.* 6. *dub.* 14. *conc.* 2. Carena *tit.* 4. *§.* 14. *n.* 102. & alii plures, quos cumulavi adducto *cap. Offic. Curiæ n.* 17. Ratio eſt, quia Bulla Cœnæ quolibet anno renovatur, & publicatur, & in illa *§. non obſtantibus privilegiis, &c.* revocantur omnia privilegia, & indulta, etiam Ordinibus Mendicantium, ſub quavis forma conceſſa, eidem contraria: obſerva modum loquendi Bullæ: *Cæterum a prædictis ſententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, &c.* Nullus: ergo non Sæcularis, non Religioſus, contra Felicem *tom.* 1. *examen. n.* 3377. alioſque, quos ipſe ſequitur. Et dixi Offic. Cur. *cap.* 38. *n.* 24.

29 Quæritur, *an Confeſſarius ordinarius poſſit a crimine hæreſis Sacramentaliter abſolvere pœnitentem, qui in foro exteriori, ſeu extra Confeſſionem, prævia abjuratione, fuit ab Inquiſitore, vel Superiore legitimo abſolutus a cenſura, hæreſi annexa.*

Reſp. Affirmative, cum Carena *tit.* 2. *§.* 7. *nu.* 48. Aulici *q.* 16. *art. un. n.* 36. *ver. quare:* quia non ſequitur, quod eum abſolvat a ſententiis Bullæ, ut talibus laqueatum, quod ipſa Bulla prohibet, *§. quod ſi forte: vide Campionum inſtr.* 1. *p. c.* 18. *num.* 17. & nota cum Quilici, & *Ilſung. tract.* 6. *diſp.* 6. *art.* 3. *§.* 1. *nu.* 107. Pontificem reſervare ſibi quidem certa peccata, ſed tantum ea, & tamdiu, quæ, & quamdiu, habent annexam cenſuram, ſibi reſervatam.

An autem Papa reſervet ſibi peccata, etiam independenter a cenſura,

Conſule Conſtitutiones Apoſtolicas.

30 Quæritur; *an ordinarius confeſſarius poſſit abſolvere a peccato, quod contineri dubitat in Bulla Cœnæ.*

Reſp. Negative ex enunciato decreto ſub Clemente VIII. 9. *Januarii* 1601. revocante facultates abſolvendi ab ullo ex caſibus clare, vel dubie in Bulla, die Cœnæ Domini legi conſueta, contentis, contra Felicem *tom.* 1. *nu.* 3313. Ponderet Confeſſarius hæc verba 2. decreti ſub Clement. *S. Congr. vult & mandat dictum decretum*, hoc eſt editum 1601. *in ſua firmitate, & priſtino robore permanſurum:* quoad ea nimirum, in quibus per ſecundum non moderatur, ſed non moderatur quoad probibitionem abſolvendi ab ullo ex caſibus clare, vel dubie contentis in Bulla Cœnæ. Textus decretorum eſt ſatis apertus.

CAPUT IV.

Prop. 5. ab Alex. VII. &c.
Obligatio denunciandi Hæreticos.

PRop. 5. *Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.*

1 Hæreſis ex D. Thoma apud Pegnam *prax. Inquiſit. c.* 2. *nu.* 4. tendit ad ſpiritualem multitudinis corruptionem, & ex *l. Manichæos C. de Hæret.* in omnium fertur injuriam, quatenus omnibus Catholicis vera credentibus, per eam, & hæreticos aliud, quam credendum eſt, proponentes credendum, injuria infertur. Ipſi vero Hæretici apud *alleg. cap.* 1. *n.* 3. ſunt organa diaboli, vaſa iræ, Rei læſæ Majeſtatis Divinæ, & *ex c. vergentis de Hæret.* Chriſtianæ Religionis conantur fundamenta convellere, omneſque Catholicos in errorem contra fidem trahere: propterea omnes debent Judicibus fidei, Inquiſitoribus, vel Epiſcopis reſpective denunciari, ut ſimilia damna reparentur, & hæreſis in ſua radice opprimatur.

2 Quæritur, *unde oriatur obligatio denunciandi hæreticos.*

Reſp. Oritur ex naturali ratione, qua quælibet perſona, cum ſit pars Reipublicæ, tenetur, quaſi pars toti, ei ſuccurrere, dum viderit eam contagione infici, vel ſceleribus corrumpi, Genuen. *Prax. c.* 18. *n.* 1. Carena *p.* 2. *tit.* 9. *§.* 1. Item ex jure canonico id præcipiente, *c. excommunicamus il primo de Hær. §. adjicimus*: & ex edicto S. Officii videndo *nu.* 10. ac ex PP. auctoritatibus apud Pegnam *cap.* 3.

3 Quæritur, *an denunciationi hæretici præmittenda ſit correctio fraterna.*

Reſp. Negative cum D. Thoma 2. 2. *q.* 33. *art.* 1. *in corpore, & ad* 3. ubi habet; *quando imminet periculum multitudini, non habent ibi locum hæc verba Domini* (ſi peccaverit, &c.) *quia tunc frater peccans, non peccat in*

te

te tantum: maxime, quia sperandum non est, quod, qui ausus est se opponere Ecclesiæ Universali, corrigatur per secretam monitionem unius: *cit. Carena* §. 4. Genuen. *n.*7. itaque, nulla admonitione, aut fraterna correctione præmissa, Hæretici sunt denunciandi: ut dixit Pegna *c.*7. *n.* 3. *vid. c. seq. n.* 9.

4 Quæritur, *an denunciandi sint Heretici occulti, quorum crimen nec duobus testibus probari potest.*

Resp. Affirmative, quia, dum PP. Pontifices, & Inquisitorum edicta firmant obligationem denunciandi Hæreticos, indistincte loquuntur, & ideo indistincte intelligendi sunt, tam de manifestis, quam occultis.

Sed quid, *si Hereticus sit ita occultus, ut ego solus sciam eum esse Hereticum, nec alster possim ejus heresim probare?*

Resp. Teneor denunciare, & in his terminis damnatur propositio ab Alex. Ratio est, quia quamvis delictum probari non possit, Superior vigilabit; & potest contingere contra prædictum alias adesse denunciationes, ex quibus de facili possit deveniri ad torturam, & ad alia juris remedia, ac omni meliori modo succurri Reipublicæ; Genuen. *n.* 5. & Carena *n.* 18.

Nota per denunciationem Reis injuriam non fieri: nam ad bonum commune Reipublicæ expediebat concedi adversus ipsos, etiam occultos, facultatem, ac jus denunciandi, ad effectum impediendi damna tendentia in periculum multitudinis. Illsung. *tract.*14. *disp.*2.*q.*1.*ar.*6.§.2. *n.* 30. Præsertim, quia ex lege charitatis bonum commune, quod per hæresim læditur, præferendum est bono particulari famæ Hæretici, qui in communitatem, & in Deum peccat.

5 Quæritur, *an hereticus emendatus sit denunciandus.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia hæretici fingere possunt se emendatos, & non est eis credendum, si affirment, sed necessarium est, ut innotescat Judicibus fidei, ut ad juris remedia procedant: Carena §. 6.

6 Quæritur, *an sciens sub secreto, etiam jurato, aliquem esse Hereticum, teneatur eum denunciare.*

Resp. Affirmative, nec obstat secretum, aut juramentum: non secretum: quia hujusmodi est mere humanum, nascens ex privato pacto, tacito, vel expresso inter loquentem, & audientem, & ideo non potest præjudicare legi Superioris, præcipientis denunciationem; nec, qui silentium exigit, potest rationabiliter velle, quod de commisso alter non loquatur. Vide Thom. 2. 2. *q.* 6. *ar.* 1. *ad* 2. ubi loquens de iis, quæ sunt secreto extra confessionem commissa, sic pronunciat: quandoque *sunt talia, quæ statim, cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur: puta, si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ, vel, si quid aliud est hujusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando; & contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet.*

Nec juramentum: quia juramentum juxta regulam 58. *de Jur. in* 6. *non est obligatorium contra bonos mores;* nec de re illicita obligat, cum non sit vinculum iniquitatis, *cap. Inter cætera* 22. *q.* 4. Emissum autem esset hujusmodi, quia contra leges canonicas; & ideo invalidum, juxta commune Doctorum; & notat Glos. *in cap. pervenit il* 1. *de test. cogen. vel jur. amen.* vide etiam *cap. constitutis, de test. & attestat.* & Pegn. *c.*8. Fulcodium *q.*8. & Carena §. 5.

7 Quæritur, *an Confessarius teneatur denunciare Hereticum, qui accedit ad Confessionem, animo non confitendi peccata, sed pervertendi Confessarium, eum inducendo in heresim.*

Resp. Affirmative, quia talis Confessio non est Sacramentalis, sed modus occulte dogmatizandi, ex Carena §. 5. *n.* 21. & 22. & Genuen. *n.* 17.

Advertat *ex cap. omnis utriusque sexus de pœnit. & remiss.* Confessarios obligari ad sigillum Confessionis, quod aliud *non est, quam particularis obligatio, quam habent Confessarii ad non revelandum ullum peccatum, aut circumstantiam ejus auditam in Confessione, in ullo prorsus casu; etiamsi sint enormia, contra bonum commune, ut hereses: etsi pœnitens dicat se non habere animum cessandi ab illis.* Quæ obligatio oritur ex omni, & sola Confessione sacramentali, ex ea nimirum, *facta Sacerdoti, animo se accusandi, & subjiciendi peccata clavibus Ecclesiæ, a Christo Sacerdotibus concessis ad solvendum, & ligandum.* Quam non intendit facere hæreticus, de quo quæsitum; & ideo in casu obligatio sigilli sacramentalis non reperitur per Sylvestrum *ver. Confessio* 3. *q.* 4. & de la Cruz *de pœnit. q.* 6. *conc.* 2. juxta dicen. *lib.* 2. *c.* 33.

8 Quæritur, *an audiens a persona fide digna aliquem esse hereticum teneatur eum denunciare.*

Resp. Affirmativè ad tenorem edicti S. Officii, in quo præcipitur esse denunciandos; *tutti, e ciascuno di quelli, de' quali sappiamo,* ab-

abbiano avuto, o averanno notizia, che siano eretici, &c.

9 Quæritur, *an filius teneatur denunciare Patrem hæreticum, & Uxor Maritum.*

Resp. Affirmative, nam edictum per verba generalissima loquitur; *comandiamo in virtù di S. Obbedienza, sotto pena di scomunica di lata sentenza, &c. a tutte, e ciascuna persona di qualunque stato, grado, e condizione, o dignità, &c.* Ergo generaliter est intelligendum, ut allegatos etiam comprehendat.

Sed quid, *si forent solum de hæresi suspecti? ut blasphemi hæreticales, malefici, &c.*

Resp. Tenetur, quia edictum præscribit denunciandos omnes, *che siano eretici, o sospetti, o diffamati di eresia*, cæterosque, de quibus statim; & quia decretum non distinguit, sed promiscue, & absolute, & cum disjunctiva loquitur, *o sospetti di eresia*, de singulis intelligendum. Carena §.v.*n*.7. contra Genuen. *n*.10.

Quoniam verò edictum Supremæ, & Universalis Inquisitionis, omnibus, & singulis personis in virtute S. Obedientiæ, sub excomm. pœna, latæ sententiæ, aliisque per sacros Canones, & Pontifices statutis, denuntiationem præcipit, ideò ejusdem transumptum subjicimus.

„ 10 §.1. Essendo a noi, &c. che fra il termine di un mese, dieci dì del quale per il primo, dieci per il secondo, e dieci per il terzo, termine perentorio, si debbano rivelare, e giuridicamente notificare al S. Offizio, ovvero agli Ordinarj, tutti, e ciascuno di quelli, de' quali sappiano, o abbiano avuto, o averanno notizia.

„ §.2. Che siano Eretici, o sospetti, o diffamati di Eresia, o credenti, o fautori, o ricettatori, o difensori loro, o abbiano aderito, o aderiscano a' Riti de' Giudei, o Maomettani, o de' Gentili, o abbiano apostatato dalla S. Fede Cristiana.

„ §.3. Che abbiano fatti, o facciano atti, da' quali si possa argomentare patto espresso, o tacito col Demonio, esercitando incanti, magie, sortilegj, porgendovi suffumigj, incensi per trovar Tesori, ed altri intenti, chiedendo da lui risposte, ed invocandolo, ed a questo effetto promettergli obbedienza, o consacrargli pentacoli, libri, spade, specchi, o altre cose; nelle quali intervenga il nome, ed opera sua.

„ §.4. Che si siano ingeriti, o ingeriscono in far esperimenti di Negromanzia, di qualsisia altra sorte di Magia, con entrare ne' circoli, far l'esperimento della Caraffa, o del Crivello per trovar i medesimi tesori, cose nascoste, rubate, o perdute, e fare altre simili, e superstiziose azioni ad altri fini, massime con abuso de' Sacramenti, o di cose sacre, o benedette. „

„ §.5. Che senza licenza dovuta ritengano scritti, che contengano Eresie, o libri d'Eretici, che trattino di professo di Religione, o che gl'abbiano letti, o tenuti, o stampati, e fatti stampare, o li leggano, tengano, stampano, fanno stampare, introducano, o difendano sotto qualsisia pretesto, ó colore. „

„ §.6. Che abbiano libri di Negromanzia, o Magia, o continenti incantesimi sortilegi, e simili superstizioni, massime con abuso di cose sacre. „

„ §.7. Che contro il voto solenne, fatto nella professione in qualsivoglia Religione approvata, o dopo aver preso l'Ordine sacro, abbia contratto, o contragga matrimonio. „

„ §.8. Che vivendo la prima moglie, pigli la seconda, o vivendo il primo Marito, pigli il secondo. „

„ §.9. Che contro i Decreti, e Costituzioni Appostoliche abbiano abusato, o abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione, e Confessionario a' fini disonesti, sollecitando in essi i Penitenti *ad turpia*, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine, per il quale è stato istituito. „

„ §.10. Che abbiano proferito, o proferiscono bestemmie ereticali contro Dio, la Beatissima Vergine, e Santi; o procedano a qualche atto di offesa, o disprezzo contro l'immagini, o figure rappresentanti il medesimo. „

„ §.11. Che abbiano tenute, o tengano occulte conventicole, o radunanze in pregiudizio, disprezzo, o contro la Religione. „

„ §.12. Che abbiano indotto qualche Cristiano ad abbracciare il Giudaismo, o altra setta, contraria alla Fede Cattolica, o impedito i Giudei, o Turchi a battezzarsi. „

„ §.13. Che non essendo ordinati Sacerdoti, s'abbiano con sacrilego ardire usurpato, o si usurpino di celebrar Messa, ancorchè non abbiano proferito le parole della Consecrazione; o abbiano presunto di ministrare il Sagramento della Penitenza a' fedeli di Cristo, ancorchè

„ chè non si sia venuto all'atto dell'assolu-
„ zione.

„ §. 14. In oltre si dichiara, che quelli, „ i quali non denunzieranno, come si or- „ dina col presente Editto, non possono „ essere da alcuno assoluti, se non dal S. „ Officio, dopo che averanno in esso giu- „ ridicamente rivelato i delinquenti, al „ che non possono soddisfare con bolletti- „ ni, o lettere senza nome, e cognome dell' „ Autore, o altri modi incerti, de' quali „ non si tiene conto alcuno nel Santo Tri- „ bunale.

„ §. 15. Si dichiara anche, che colla „ suddetta espressione de' casi di sopra da „ noi specificati da rilevarsi, non si esclu- „ dono gli altri casi spettanti al S. Officio, „ che per altro sono compresi ne' Sacri Ca- „ noni, Constituzioni, e Bolle de' Sommi „ Pontefici; nè meno col presente Editto „ s'intende derogato all'altre provvisioni Ca- „ noniche, Apostoliche, ed agli altri Edit- „ ti degli Ordinarj, ed Inquisitori, &c.

Cujus Edicti occasione aliqua pro praxi breviter adnotabo de pacto expresso, & tacito cum Dœmone, & sortilegiis, remisso fusiori examine ad alibi de hac materia, Deo dante, dicenda; interim videantur Carena *tit.* 12. Sousa Aphorism. *a cap.* 36. ad 57. Gobat. *tom.* 3. *oper. moral. par.* 4. & nunc.

11 Quæritur, *quinam censeatur implorare auxilium Dæmonis, & operari cum pacto expresso, vel tacito cum ipso*.

Resp. Qui expressis verbis ab eo auxilium petit, vel ipsum ad aliquid agendum, vel sciendum consulit, formaliter ipsum invocat, & operatur cum pacto expresso ipsius. Qui vero ad aliquid habendum, vel sciendum, utitur signis indebitis, factis, vel verbis, non habentibus virtutem ad id, nec ex sua natura, nec ex divina institutione, ipsum virtualiter invocat, & operatur cum pacto implicito: utitur quis ampulla aqua plena, ad inveniendum furem, ad quod aqua, & vitrum ex sui natura virtutem non habent, nec ex divina institutione (nam id nobis per Ecclesiam non constat, sed potius oppositum) necesse est in ea ampulla eam virtutem inesse ex pacto Dœmonis: vide Sousam *cap.* 38. *num.* 11. & Campion. *p.* 6. *cap.* 36. *num.* 3.

Hoc tacitum pactum cum Dœmone intervenit, etiamsi utens illis rebus, vel verbis explicite protestetur se nolle inire pactum, vel convenire cum Dœmone, modo illis rebus indebitis utatur, ad effectum, quem intendit; quia factum est contrarium protestationi, & operans virtualiter vult Dœmonis auxilium. Quemadmodum, qui protestatur nolle occidere Petrum, & interim venenum propinat, vel gladio transverberat, dicitur protestari contra factum.

12 Quæritur, *quid sit sortilegium*.

Resp. Est quoddam opus illusorium, & summe noxium, ab homine effectum, Dæmonis ministerio. Carena *tit.* 12. §. 1. *nu.* 1. Tres in generali sunt sortilegii species; *prima, est* divinatio *quæ est prænuntiatio futurorum, seu occultorum eventuum, indebitis modis, a Divina providentia non constitutis*. *Secunda*, est Sortilegii amatorii, quod fit ad flectendos animos pudicos mulierum, vel virorum ad libidinem. *Tertia*, est sortilegii maleficii, per quod fabricantur infirmitates, & similia in hominibus vel brutis; ex quibus vel mors maleficiati statim oritur, vel illius corpus paulatim conteritur, & virtus debilitatur: plura alia videas apud alleg. Sousa *a c.* 38. Et nota sortilegia, in quibus intervenit abusus Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel pactum expressum, dici hæreticalia, ea vero, in quibus ea non interveniunt, non hæreticalia, & simplicia nominari, & hæc etiam solent ab Inquisitoribus judicari, Carena.

13 Quæritur, *quinam censeantur de hæresi suspecti*.

Resp. Alios esse de hæresi leviter, & alios de vehementi suspectos; illi dicuntur, qui V. G. blasphemias hæreticales evomunt, sed non ex habitu, sed raro, in ludo, vel in ira solummodo, & ideo levis conjectura hæresis habetur; alii vero, qui talia agunt, vel dicunt, ex quibus oritur argumentum, & suspicio concludens, ut plurimum, talia proferentes, vel facientes esse hæreticos: hujus generis sunt, qui pluries, tam in ludo, & ira, quam extra, & ad omnem levem animi motum hæreticaliter blasphemant. Genuen. *prax. cap.* 18. *nu.* 11. Piasecus *prax. par.* 2. *cap.* 4. *art.* 6. *num.* 8. Item invocantes Dœmonem verbis deprecativis, etiam in iis, quæ ejus facultatem non superant: pactum expressum cum eo facientes, cultum ipsi exhibentes, & admiscentes in sortilegiis Sacramenta, vel Sacramentalia, aut verba sacra, Hostiam consecratam, Sanguinem Christi, aquam, & candelam benedictam, Sanctorum Reliquias, Agnus Dei, Evangelium, Symbolum fidei, Pater noster, Ave Maria, Psalmum aliquem Davidicum, aut verba Sacræ Scripturæ, aliasque sanctas Orationes;

quo-

quoniam, nisi crederent præfata habere virtutem ad operationem maleficiorum, scienter illa non adhiberent, Genuen. *cit. nu.* 11.

14 Quæritur, *an sit denuntianda mulier, quæ habet malum nomen Malefica, ad quam plures pro maleficiis concurrunt, non apparet autem ipsam fecisse, nisi sortilegia simplicia ad curandas infirmitates*. V. G. eadem moneta argentea signasse erysipellim, vel tali hora, tali charta, vel tali atramento scripsisse nomina ignota, obscura, &c.

Resp. Affirmative, Genuen. *num.* 15. ex clausula illa edicti, *che abbiano fatti, o facciano atti, da' quali si possa argomentare patto espresso, o tacito col Demonio, esercitando incanti, magie, sortilegi &c.* maxime, quia negari non potest, ea cum tali pacto fieri solere; nam, nec figura illa artificialis, nec verba ex natura sua vim ad curandum habent, neque eam ex impressione corporum Cœlestium recipiunt, aut ex divina institutione ad id sunt ordinata: ergo tribuendum est, quod procedat ex pacto, saltem implicito, cum Dæmone; propterea Ecclesia ea prohibet, & per suos Ministros, Inquisitores, & Episcopos utentes punit, Carena, & Sousa: notantes quasdam etiam orationes, alias piissimas, prohiberi, si permixta habeant nomina incognita, ob pactum implicitum cum Dæmone. Sunt utiles, & efficaces orationes ad petendum necessaria ad salutem; sed ponere vim in numero precum, ita ut credatur, quod non obtinebitur res petita, nisi tot, & non plures, vel pauciores recitentur, est superstitiosum. Christus promittens exaudire preces, etiam peccatoris, pro necessariis ad salutem, non determinavit numerum precum, sed sibi reservavit, ut alium exaudiret citius, alium tardius, ut optime Campionus *cit. num.* 4.

15 Pondera ex Sousa, *lib.* 1. *cap.* 54. *nu.* 13. sortilegia esse ex suo genere mortalia: nec parvitas materiæ excusat, esto quis operetur cum pacto implicito, nisi ex simplicitate, & ignorantia, quæ crassa, & affectata non sit, procedat.

16 Quæritur, *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum obligatis ad denunciandum*.

Resp. Animadvertat, an ex non denunciatione inciderint in fautoriam hæreticorum, de qua diximus *cap. priori num.* 21, & tunc tales ligantur excommunicatione Bullæ Cœnæ, & absolvi nequeunt propter censuram reservatam; idem dicitur, si non denunciantes omiserint denunciare per totum tempus, ab edicto Inquisitionis taxatum ad incurrendam excommunicationem, quamvis fautores hæreticorum non sint.

Difficultas est de non denunciante, qui in nullam adhuc excommunicationem incidit, *an eum possit Confessarius absolvere, antequam actu denunciet*.

17 Crederem esse distinguendum, si persona sit fide digna, & Confessario bene nota, de cujus fidelitate in promissis experimentum habeat, & alteri Confessario id non promiserit, ac onus ignoraverit, firmum propositum denunciandi videtur sufficere: si vero sit homo ordinarius; curare omnino debet, ut denunciatio præcedat, nisi communicandi urgeret necessitas. Carena §. 10. *nu.* 43. *v. cap. seq. nu.* 25. sed tunc debitum non extinguitur.

18 Sed quid, *si pœnitens Confessario significet sibi ex denunciatione imminere periculum vitæ?*

Resolutio pendet a quæstione, an denunciatio sit facienda cum periculo vitæ: & resolvitur affirmative a Genuen. *num.* 8. & Carena §. 7. *num.* 34. præcipue, si tractetur de hæretico formali, dogmatizante in perniciem Reipublicæ, & Malefica, quæ multum nocere Reipublicæ, animos seducendo, & corpora offendendo: ut, si occidat pueros, & similia faciat; nam hic subintrat Axioma fixum a Soto *de just. & jur. lib.* 5. *q.* 1. *art.* 6. & 7. apud Genuen. *ibid.* quod *quilibet pro Patria tenetur ponere vitam* & id debet Confessarius pœnitenti significare, & cuicumque periculo posse per S. Officium provideri: ideo in omni casu debitum agnosco; de absolutione sortilegii, *vid. c.* 18. *nu.* 41.

19 Quæritur, *quomodo Confessarius se gerere debeat cum Astrologo*.

Resp. Interroget, an sit Astrologus naturalis, an judiciarius; idque, ut percipiat, notet, Astrologiam judiciariam, per quam *ex astris ex pacto tacito cum Dæmone prædicuntur eventus contingentes, pendentes a libero hominis arbitrio* prohiberi a Sixto V. *const. Cœli, & Terra Creator, apud Quaranta sum. vero Astrolog.* in qua Episcopis, & Inquisitoribus committitur, ut procedant *contra Astrologos, Mathematicos, & alios, quoscumque dicta judiciaria Astrologia artem, præterquam circa Agriculturam, navigationem, & rem medicam in posterum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus, aliquid eventurum affirmare* an-

audent, etiam, si id se non certe affirmare asserant, & protestentur.

Ex constellationibus, astrorumque aspectu, motu, ac situ, possunt licite per Astrologiam naturalem conjecturari, & praecognosci effectus necessarii, & naturales in Coelo, Eclypsis, pluvia in aere, in mari tempestas, siccitas in terra, aliique effectus, qui, vel dependent a solo Coelo, vel ab ipso, & aliis concausis necessariis. Ubertas terrae potest praecognosci solum in universali, quatenus hoc anno praecognoscitur talis, vel stellae praedominium, quae multum ab ubertatem conducit: sed nequit absolute, & infallibiliter affirmari, quod sit ubertas futura; nam id dependet a cultura agri, & si per homines seminabitur, quod non potest ex astris praecognosci, an futurum erit; unde solum potest praecognosci, quod terra fructificabit, si homo seminabit, sed hoc secundum ex astris praedici non potest. Pariter, quantum importat circulatio Coelorum, potest in universali praecognosci aliquem esse victurum usque ad annos sexaginta, quatenus, cum natus sit tali hora, ex vi Syderum habet complexionem robustam, & optimum temperamentum, ut possit usque ad illos annos vivere, sed non potest absolute affirmari, quod prius mori non possit, vel ex fortuitu lapsu lapidis, qui non subjacet stellis; vel, si ex propria voluntate se interimat, se non cibando, vel excedendo in nutrimento, alterante suam complexionem, sic ut vix possit pertingere ad annos pubertatis: maxime etiam, quia temperamentum non a solis astris pendet, sed a qualitate seminis parentum, à quo potest attenuari: immo nec in universali videtur id praedici posse, quia principia, ex quibus Astrologi discurrunt, sunt incerta, & in ipsis variant. Nam alii in 12. partes aequales dividunt Zodiacum, alii Æquatorem: alii ab octava domo sumunt judicium mortis, alii a septima, & alii alia somniant, apud Carenam *par. 2. tit. 12 §. 12. nu.* 100. Ideo ex astris, nec cum certitudine, nec sine ea possunt praedicere futura contingentia, ut ibi *num. 95.*

Dices. Saepe Astrologi praedixerunt futuros eventus, & divinarunt matrimonia, filios, dignitates, &c.

Resp. Id effecisse ex instinctu, & pacto tacito cum Dęmone arg. ex Cap. illud 26. *q.* 2. Carena *cit. num.* 117. Campion. 2. *par. cap.* 36. *n.* 8. Antonel. *de reg. Eccl. lib.* 6. *cap.* 22. *num.* 1. Ut inde homines inducerent ad credendum in stellis esse vim ad tales effectus inferendos, & cogendum liberum arbitrium. Quae connexio sit inter astra, & tales eventus, audias D. Th. 2. 2. *qu.* 95. *art.* 5. *Corpora Coelestia non possunt esse per se causa operationum liberi arbitrii: possunt tamen ad hoc dispositive inclinare, in quantum imprimunt in corpus humanum: & per consequens in vires sensitivas, quae sunt actus corporalium organorum, quae inclinant ad humanos actus. Quia tamen vires sensitivae obediunt rationi, nulla necessitas ex hoc libero arbitrio imponitur, sed contra inclinationem Coelestium Corporum homo potest per rationem operari.* Nam *Sapiens dominabitur astris.*

Unde, priusquam Astrologus judiciarius absolvatur, interrogandus est, an contra fidem erraverit, credens homines, quia natos sub tali, vel tali sydere, cogi, & necessitari ad bene, vel male operandum: & dum ita reperiatur, quia haereticus formaliter est, negans liberum arbitrium, procedatur cum eo juxta *dicta cap.* 3. *num.* 7. si sine errore fuerit, ante absolutionem curet Confessarius, ut libros astrologiae consignet Inquisitoribus, vel Episcopis: deceptos de falsitate moneat: se retractet, & Astrologiam detestetur. Optimum erit ei suadere, ut Inquisitoribus se praesentet ad effectum, ut gaudere possit privilegiis sponte comparentium, per dicenda *cap. seq. num.* 26.

CAPUT V.

Prop. VI. & VII. ab Alex. VII. &c.
Sollicitatio ad turpia.

PROP. 6. *Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit poenitenti chartam, postea legendam, in qua ad venerem invitat, non censetur sollicitasse in Confessione; ac proinde non est denunciandus.*

PROP. 7. *Modus evadendi obligationem denunciandae sollicitationis est: si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere, absque onere denunciandi.*

1 Scribit Sousa *lib.* 1, *Aphorism. cap.* 34. *n.* 2. quod sollicitare est diligentiam adhibere ad aliquod consequendum: sive id fiat verbis, promissis, & nutibus, sive aliis actibus. Uno ore DD. dixerunt, poenitentes, sive mares, sive foeminas à Confessariis sollicitatos ad turpia, ad actus nimirum venereos, & carnales, ad eos denunciandos, teneri juxta Const. Gregor. XV. *incip. Universi Dominici Gregis in Bullar. Cherub.* editam contra

tra

tra Confessarios, ubivis locorum sollicitantes ad turpia, sive sollicitatio sit. I. *In actu Sacramentalis Confessionis*. II. *Sive antea*: III. *Vel post immediate*. IV. *Sive occasione*: V. *vel prætextu Confessionis hujusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta*: VI. *Sive extra occasionem Confessionis in confessionario*: VII. *Aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo*: *Simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint*; ex quibus constat, pœnitentes ad denunciandum obligari, si fuerint a Confessore in uno ex præfatis locis, aut modis sollicitati.

Pro praxi plura declarantur, & referuntur casus, qui frequentius possunt occurrere, (cæteris omissis apud Auctores videndis) in quibus pœnitentes sollicitati tenentur Confessarios Inquisitoribus, vel Ordinariis denunciare.

2 Primus casus. Si *immediate antea*, antequam scilicet pœnitens genuflectat, ut confiteatur; vel *immediate post*, postquam videlicet Confessarius absolutionis verba pronunciavit, sollicitetur.

Hinc notabis clausulam, *immediate ante Confessionem*, importare, quod post sollicitationem factam, nulla alia interposita extranea actione sequatur Confessio; & *immediate post Confessionem*; quod præmissa Confessione, & data absolutione, nulla alia simili actione intermedia, & non multo tempore transacto, sequatur sollicitatio: actio talis esse debet, quæ judicio prudentis viri sufficiens non sit ad discontinuanda hæc duo, *Confessionem, & sollicitationem*.

II. Si Mulier, ut integre confiteatur, se accuset de peccato carnis, & Confessarius dicat: de hoc, finita Confessione, erit nobis sermo, & Confessione terminata, eam sollicitet Sousa *cit. nu.* 36.

III. Si mulieri, accusanti se animum libidinosum habuisse, vel circa ipsum Confessarium aliosve viros, Confessarius respondeat, de hoc volo tibi loqui extra Confessionem, propterea da mihi licentiam opportuno tempore loquendi; qua accepta, post unum, vel plures dies ad illam accedat, &, capta occasione loquendi de casu in Confessione audito, sollicitet, quia talis sollicitatio refertur ad Confessionem, & ab ea dependet: occasionatur enim a peccato in Confessione audito. Ameno *de pœnis titul.* 4. §. 2. *sollicitatio ad turpia numer.* 17. & Bulla habet, *sive occasione Confessionis*.

IV. Si Confessarius post Confessionem, puerum ducat, vel ei dicat: venias hodie in meam domum, aut cubiculum, & dabo tibi chyrographum Confessionis, & ad nefandam venerem sollicitet: casus iste dependet a Confessione, & traditio Chirographi ad Confessionem refertur, Sousa ibi. *num.* 39.

V. Si statim post Confessionem pœnitenti, qui se accusavit de peccatis carnis, dicat, quia alteri carnaliter commisceris, mihi quoque copiam tui fac.

VI. Si Confessarius mulieri sibi confessæ pœnitentiam injungat, ut domi a semetipso nuda verberetur: etsi postea sic non accidat. Sum. *Leandri verb. sollicitat. nu.* 8.

VII. Si Confessarius in actu Confessionis pœnitentem de pulchritudine laudet, ibid. *nu.* 7. quia Sacerdotes hujusmodi blanditiis Sacramento pœnitentiæ abutuntur, & fœminas illis verbis ad inhonesta, ad minus tacite alliciunt. Carena *titul.* 6. §. 5. *num.* 37.

VIII. Si in Confessione pœnitentem sollicitet ad peccandum cum alio, ut expresse Const. *Greg.* per clausulam, ad *inhonesta, sive inter se, sive cum aliis*; & tunc Confessarius etiam lenonis officium exercet.

IV. Si sollicitet fœminam, ut sit mediatrix, sive lena, vulgo *ruffiana*, ad inducendam aliam personam, ut in peccatum carnis consentiat, sive cum se, sive cum alio: ex clausula Bullæ, *aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint*.

X Si vocatus ad audiendam Confessionem mulieris infirmæ, & ei sollicitanti consentiat, ad vitandam infamiam, quia eum minis terret, se exclamaturam vim sibi ab eo inferri, nisi consentiat; quia inhonesta perficit cum fœmina occasione Confessionis, & in Bulla comprehenditur, habens tractatus, & sermones inhonestos in Confessione Sacramentali, vel occasione ejusdem.

Nec ex capite metus potest se tueri Confessarius, quia iste metus est levis; nam, ut in constantem virum cadere metus dicatur, debet probabiliter aliquod grave damnum timeri ab eo, qui potest, & solet minas exequi; in casu autem Confessarius non debet damnum aliquod probabile timere ex acclamatione mulieris, sed Deum præ oculis habens, potius mortem sustinere; quam crimen committere. Sousa *n.* 28. & Carena.

Propter quæ censeo quoque esse denunciandum Confessorem, qui domini stimulat fœminam, ut sibi in peccatum consentiat,

ipsa renuente, hoc unico fine, ne a suo Confessario vociferetur, & reprehendatur, cui alter respondet, ad me pro Confessione accedas, ego te absolvam: & propterea adhæret: quia id sane factum præsumitur occasione confessionis, quæ, ut medium, ad peccandum eligitur, & ideo ad sollicitationem sufficiens, ex Sousa *num.* 7.

XI. Si Confessarius in Confessione pœnitenti tribuat chartam provocativam ad venerem, postea legendum, quia traditio chartæ est vere, & proprie sollicitatio, & traditur in Confessione; ideo oppositum Alex. proscripsit.

XII. Si Confessarius fœminam sollicitet, & ista non consentiat, juxta textum Gregorianæ, *sollicitare vel provocare tentaverint*. Unde mens Pontificis fuit, ut etiam affectus puniretur, dummodo non esset pure internus, sed extra manifestatus, quamvis effectum sollicitatio non habuerit; quandoque enim sola attentatio punitur, ex Glos. *in c. si quis tam fœminam, de pœnitent. dist.* 1.

XIII. Si Confessarius, sciens mulierem velle confiteri, eam sollicitet, licet Confessio non sequatur, vel, quia ipsa noluit ampliùs confiteri: vel, quia Confessarius eam noluit audire: ex Bulla, etiam *Confessione non secuta*.

XIV. Si fœmina accedens ad effectum confitendi, à Confessario præveniatur, ut Confessionem differat in aliud tempus, & mutato confitendi animo, a Confessario sollicitetur. Sousa ibid. *num.* 32.

XV. Si Confessarius sollicitatus a fœmina, vel puero, in Confessione consentit; ex clausula Bullæ, aut *cum eis illicitos, & inhonestos tractatus habuerint*; cæteros apud Auctores videat, lector; & interim ad alia non minoris momenti accedamus.

3 Quæritur, *an sit denunciandus Confessarius, qui in Confessionario pœnitentem sollicitat, sed revera Confessionem ex condicto non audit, sed solum sollicitationem cum eo intendit*.

Resp. Affirmative; sive fingat confessionem audire, itaut Astantes credant confessionem excipere, sive non; prout resolutum fuit Supremæ SS. Inquisit. decret. X. *Julii* 1614. ibi, *Facta relatione, quod multi Confessarii tractant cum mulieribus in Confessionali extra occasionem Confessionis, de rebus inhonestis, S.S. decrevit, ut contra hujusmodi Confessarios procederetur in S. Officio*; apud Carenam *p.* 5. *n.* 3.

4 Sed petitur. *An denunciandus sit Sacerdos non habens facultatem audiendi Confessiones, si in Confessionario ad turpia sollicitat*.

Resp. Affirmative, ex textu Gregorianæ ibi: *Omnes, & singuli Sacerdotes, tam Saeculares, quam quorumvis Ordinum, &c. Regulares*, Ubi Pontifex utitur verbo *Sacerdos*, non Confessarius; quamvis confessionem non audiant, nam in casu etiam Sacerdos abutitur loco, in quo Sacramentum per Sacerdotes administratur, ita Diana *Coord. to.* 5. *tr.* 9. *ref.* 86. & 87. apud quem plures, & Cozza *dubis select. dub.* 37. refert id declaratum esse a S. Congr. S. Officii 11. *Febr.* 1661.

5 Quæritur, *An denunciandus sit Confessarius Monialium, qui monialem sollicitat ad turpia in loco, in quo indifferenter, & ab eo audiuntur Monialium Confessiones, & alia negotia diversa ab aliis pertractantur*.

Resp. Est certum esse denunciandum Confessarium Monialium, qui in Sede Confessionali ad Monialium solum confessiones deputata ad venerea, & turpia etiam extra occasionem confessionis, provocat, & sollicitat. Nam in casu currit dispositio Constitutionis; cum similes tractatus in ea prohibiti habeantur in Confessionario: quinimo videtur in casu etiam concurrere circumstantia Constitutionis: *Simulantes ibidem Confessiones audire*. Quoniam, cum in eum locum non soleant Moniales, & Confessarius convenire, nisi occasione confessionis, nec de aliis loqui, præsumitur eos ad illum accessisse occasione confessionis, & quot quot eas vident, putant ad eum effectum convenisse. Non obstat, quod intentionem non habeant simulandi confessionem. Siquidem licet non haberetur simulatio interna, & ex parte animi, adesset tamen externa ex parte facti & præsumpta; quod sufficit, ut Confessarius in crimen sollicitationis impingat, ut post Passerin. *in* 6. *Decretal. ad c. Ut inquisit. nu.* 95. notavit Cozza *cit. dub.* 36. *num.* 212.

Et inde sequitur, quod denunciandus sit Confessarius, qui cum Moniali ad sedem confessionalem sese transfert, ut liberius de inhonestis tractare possint, quamvis animum non habeant simulandi confessionem. Quoniam factum externum est intentioni contrarium, & semper habetur Confessionarium.

6 Quo supposito ad dubium ex eodem Passerino excripsit allegat. Cozza; quod si tempore, quo solent eo in loco confessionem audire, una ex Monialibus accedat, quamvis sine intentione confitendi, sed alloquendi dumtaxat Confessarium, & interea Confessarius cum ea de inhonestis tractet, est reus sollicitationis, atque ita denunciandus est.

est. Quoniam tunc præsumitur pro confessione, ex facto enim exterius, & circumstantia aliarum Monialium accedentium ad eum locum causa confessionis reputatur quod ad eum finem illa Monialis accesserit. Concordat Carena *cit.* §. 5. *n.* 32. resolvens, quod denunciandus sit Confessarius, qui in Parlatorio communi Monialium confessiones audit, si sollicitaret pro eo die, quam Moniales haberent destinatam pro confessione.

7 Cæterum advertant Monialium Confessarii, quod, licet locus ille, in quo regulariter excipiuntur Monialium confessiones pro aliis negotiis per alios pertractandis frequenter deserviat, adeout quoad istos possit indifferens appellari: indifferens tamen censendus non est respectu Confessarii ipsarum Monialium; sed regulariter præsumendum quod accedat, ut in eo confessiones Sacramentales excipiat; & hinc videtur semper haberi simulata confessio.

8 Proinde confessarii in hujusmodi locis de aliis negotiis non tractent. Quinimo Superiores provideant, ut dictus locus, qui deputatus sit ad audiendas Monialium confessiones, sit a quovis alio separatus, caute sera munitus, ad quem nonnisi confessario, qui clavem retineat, accessus pateat.

9 Quæritur, *An sit denunciandus Confessarius, qui in confessione Sacramentali ita mulierum alloquitur*, se io non fossi Sacerdote, vi prenderei per moglie.

Resp. Affirmative cum Diana *cit. resol.* 49. contra Bordonum in *Sacr. Tribunal. p.* 23. *q.* 3. *num.* 54. Ratio est, quia similia verba sunt maxime excitativa ad venerem; & cum sint impertinentia ad confessionem, præsumuntur proferri ad ostendendum animum, & affectum impudicum; atque ita sapiunt sollicitationem.

10 Nec dicatur, prædicta verba indicare pudicum affectum, cum pro objecto habeant contractum matrimonii sub conditione, quod in omnium sententia est honestum. Quia, quamvis secundum se non sint mala, tamen ex circumstantia confessionis, (ad quam non spectant) & in qua proferuntur, malitiam contrahunt. Quinimo, si possunt in bonam partem aliquo modo trahi, ad Inquisitores spectat Confessarium vocare, eumque super intentione interrogare. Ad quorum judicium pertinet in dubiis pronunciare de bono, ac corrupto verborum sensu; ut Del Bene, dixit allegat. Cozza *dub.* 42. *num.* 22.

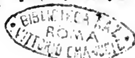
11 Quæritur, *An denunciandus sit Confessarius, qui in confessione mulieri dona, & munera tradit.*

Resp. Dubium excitatur a Diana *resol.* 50. apud quem Bordonus negavit, quia donum ex sua natura non ordinatur ad venerea: ergo de se non est signum, aut factum sufficiens ad arguendam sollicitationem; cum quo ipse concordat, si Confessarius donet mulieri florem, vel donum minimi valoris: secus, si daret rem maximi valoris; nam tunc est maxima præsumptio contra Confessarium, quod det animo sollicitandi, & trahendi mulierem ad amorem, cum collatio doni sit res impertinens ad confessionem: ideo censetur facta tacito animo palliandi sollicitationem, quod etiam in Gregoriana prohibetur; cum ad sensum illius prohibeatur absolute provocatio ad turpia: atque adeo tam ea, quæ fit signis, & verbis, quam, quæ fit facto, & muneribus, quibus fœminæ facillime alliciuntur, & provocantur ad venerem. Unde, quia ex circumstantia confessionis intentio Confessarii donantis non potest ullo modo cohonestari, præsumitur dare ad lucrandum affectum, & familiaritatem mulieris, de quo cit. Cozza *dub.* 6.

12 Quæritur, *An sit denunciandus Confessarius, qui audita confessione mulieris, quæ venerea aperuit, eam de Ecclesia abeuntem ipse* per se, vel per lenonem sequitur, & eam in itinere, vel domi sollicitat.

Resp. Plures apud Dianam *cit. resolut.* 46. *nu.* 2. negant, ex eo quod licet Confessarius utatur scientia confessionis, tamen eam non sollicitat in locis prohibitis sollicitare in Gregoriana: hoc est, neque in *Confessionario*, aut *loco ad confessiones audiendas electo*, aut *simulans confessionem audire*, proinde sollicitatio nec moraliter, nec physice cum confessione conjungitur. Affirmat Peyrin. *de privileg. regul. ad const.* 4. *Gregor. XV.* §. 2. *numer.* 2. ubi scribit: occasione confessionis diceretur sollicitare Confessor, qui audiens mulierem in confessione, eamque levem ibi cognoscens, lenonem, paulo post ad dictæ mulieris vestigia insequenda mitteret, eamque domum intrantem sollicitaret, seu etiam in itinere; & allegat Graffium *to.* 1. *cons. lib.* 4. *de cognat. spirit. cons.* 1. *a num.* 37. & *de casib. reserv. lib.* 2. *cap.* 12. *numer.* 30. quam sententiam sequitur Lezana *sum. qu. regul. cap.* 19. *numer.* 34. nec dubito esse denunciandum, si statim facta confessione, & fœmina discedente ab Ecclesia, prius quam ipsa ad actus extraneos divertatur, ipsam sequatur, eamque sollicitet; quia tunc sol-

Matthæuci Cantela Confess.

licitatio censetur facta *immediate post* confessionem, quod in Constitutione expresse prohibetur,

13 Quæritur, *Mulier a Confessario sollicitatur per verba*: io vi voglio gran bene: quando vi vedo, ne godo molto: *Sed tunc non percipit sensum verborum; deinde instruitur ea fuisse sollicitationis verba*: petitur, *an mulier teneatur denunciare confessarium*.

Resp. Affirmative: Obligatio enim denunciandi statim nascitur, ac quis habet notitiam de tali obligatione. Quæ notitia est in muliere, dum agnoscit verba sollicitationem importare.

14 Nec obligatio denunciandi cum lapsu temporis extinguitur: ideo non subsistit eorum sententia, qui dixerunt post triennium cessare debitum denunciandi, ut apud Escobar. *de Confessar. sollicitant. p. 2. qu. 3. §. 2. num.* 10. & post eum Cozz.

15 Nec obligatio denunciandi in pœnitente sollicitato, cessat, etiamsi sciat, quod Confessarius ea de re se præsentaverit S. Officio, & fuerit absolutus. Obediendum est enim legi præcipienti denunciationem, & tunc Inquisitores recognoscunt, an Confessarius sincere, & per integrum delictum exposuerit. Et ita fuerit resolutum in Sacr. Cong. S. Offic. 26. *Julii* 1628. apud *d. Cozzam dub.* 45. *num.* 275.

16 Ita denunciandus est Confessarius, quamvis sit emendatus, ut dixit Diana *cit. resol.* 6. *&* 7. Et Carena *cit. §.* 22. *nu.* 128. Ratio est, quia Confessarius sollicitans posset fingere se emendatum. Tum quia emendatio debet innotescere Judicibus Fidei.

17 In casu dumtaxat obitus Confessarii pœnitens sollicitatus liberatur ab onere eum denunciandi, ut ex Bordonio in *manual. qu.* 32. *nu.* 64. dixit Cozza *dub.* 29. *nu.* 178.

8 Quæritur, *An sit denunciandus Confessarius Regularis, qui ad effectum obtinendi facilius licentiam a Superiore exeundi e Conventu, eidem significat se debere accedere ad domum ægrotæ, ut illius confessionem excipiat, sed in effectum ad eam accedit, ut ipsam carnaliter cognoscat*.

Resp. Casus proponitur a Bordonio in *Tribunal. qu.* 7. ubi resolvit negative, quia revera Confessarius nec pœnitentis confessionem audit, nec eam simulat audire, nec cum muliere tractatum habet; sed solum apud Superiorem confessionem fingit, ut licentiam exeundi extorqueat: unde nec prætextu, neque occasione confessionis pœnitens tenetur eum denunciare. Cozza *cit. cas.* 35.

19 An autem *sit denunciandus Sacerdos non Confessarius, qui in Confessionario ad turpia sollicitat*.

Resp. Affirmative: prout declaravit Sacr. Congr. Sancti Officii 11. *Febr.* 1661. apud Cozzam *dub.* 37. *nu.* 228. propter quod oppositum amplius probabile non est.

20 Quæritur. *An sit denunciandus Confessarius, qui post sollicitationem immediate dolet, & sollicitationis pœnitet*.

Resp. Affirmative, quia jam contra legem peccavit, & sollicitatio jam fuit facta: in delicto non consideratur perseverantia, sed si adfuerit voluntas deliberata factis, vel signis expressa: subita pœnitentia, quando probaretur, potest operari in sacro Tribunali diminutionem pœnæ.

21 Quæritur, *An sub secreto naturali, etiam jurato, sciens aliquem Confessarium sollicitasse feminam, vel puerum in Confessione, teneatur denunciare*.

Resp. Affirmative, quia sollicitatio in Confessione est delictum contra bonum publicum, & commune, contra, nimirum, reverentiam Sacramenti pœnitentiæ, & bonum spirituale Fidelium; alias admodum raro tenerentur Pœnitentes ad denuntiandum, cum sollicitationis crimen secretissime committatur. Vid. *capit. super num.* 6.

22 Quæritur, *An ante denunciationem præmittenda sit correctio fraterna*.

Resp. Negative, juxta ibi in dicta *n.* 3. & interim observa, quod duplex est denunciatio, alia Evangelica, Judicialis altera; ante Evangelicam, quæ fit ad emendationem Fratris, præmittenda est correctio; non vero ante Judicialem, quæ tendit ad punitionem, & exemplum aliorum; denunciatio autem Confessoris sollicitantis, præcepta in Constit. Greg. est Judicialis, ut ibi exprese §. *dantes*, quod, etiam edictum SS. Inquisit. per hæc significat: *che fra il termine di un Mese, &c. si debbano rivelare, e giuridicamente notificare al S. Officio, ovvero agli Ordinarj, &c.*

23 Quæritur, *An possit excusari pœnitens a debito denunciandi ex parvitate materiæ*.

Resp. Negando suppositum. In crimine, & materia sollicitationis non datur parvitas materiæ, ut optime Carena §. 5. *nu.* 37. & probatur ex dictione Bullæ *quomodolibet*, quæ per Barbos. de diction. *dict.* 282. universalis est, omnes casus comprehendit, omnemque penitus modum includit, & distribuit, Gloss. *ad c. Indemnitatibus de elect. in* 6. §. *si qua vero, in ver. quomodolibet*: semper enim fit injuria, & irreverentia Sacramento; propterea

pterea quilibet excessus in hac materia a Gregor. dicitur nefarius, Carena ex Sancio dixit, impuritatis verba, quæ forte alias essent venialia, effici mortalia, si contingant in Sacramento pęnitentiæ. Videat Confessarius, ne in hac materia, & rebus venereis laxet habenas, & constanter sustineat in neutra dari materiæ parvitatem.

24 Quæritur, *An excusetur fœmina, quæ Confessario sollicitanti consenserit.*

Resp. Negative, habetur ex dispositione Sac. Cong Inquisit. ut legitur in Epistola a Card. Millino transmissa ad Card. Borromæum, Archiepis. Mediol. *die* 27. *Septemb.* 1624. *Dopo, &c. N. S. e questi miei Illustrissimi Signori in Congregazione, tenuta avanti la Santità Sua a' 25. di Luglio passato, dopo aver inteso il parere d'una particolar Congregazione, deputata per questo effetto, hanno risoluto, che qualsivoglia penitente è tenuto a denunciare il Confessore, dal quale sia stato sollecitato nel luogo della Confessione, ancorchè gli abbia consentito, e non è tenuto a propalare il proprio consenso, &c.* apud Carenam §.10. & Volpi *resol. moral. res.* 183. *verb. sollicitare n.*3.

25 Quæritur, *An pęnitens sollicitatus, qui denunciare noluit Confessarium sollicitantem, possit tempore Jubilæi, vel vigore alicujus privilegii absolvi.*

Resp. Negative; nam privilegium quodcumque, etiam Jubilæi tempore, intelligitur satisfacta parte, & sine præjudicio tertii, in casu autem tertium, & pars læsa est pœnitentiæ Sacramentum, commune bonum Ecclesiæ, & Fidelium; cui censetur pœnitens satisfacere per denunciationem.

26 Quæritur, *quomodo Confessarius se gerere debeat cum Confessario sollicitante.*

Resp. Videat, an in actu sollicitationis habuerit errorem in intellectu, credendo aliquid contra fidem; ut, quod Sacramentum pœnitentiæ non sit institutum ad remittenda peccata: quod licitum sit illud profanare, &c. quatenus invenerit, inabsolutum dimittat, & ad Judices fidei correptum dirigat: si semper Catholice sensit, inspiciat, an in loco sollicitationis casus confessarii sollicitantis sit reservatus Episcopo, & nec tunc potest absolvi, nisi ab habente facultatem absolvendi a reservatis. Si vero non sit reservatus, quilibet Confessarius approbatus poterit, eum absolvere, Carena §.29. nam casus ex parte Confessarii sollicitantis non est reservatus in jure.

Item videat, an docuerit pœnitentem sollicitatum non teneri ad denunciandum, si confiteatur cum Confessario sollicitante, etsi reperiat, non potest eum absolvere, utpote excommunicatum, excomm. Papæ reservata in præsenti Decreto *Alexandri VII.*

Deinde consulat, ut sponte se deferat inquisitoribus, quia, si nullis sit præventus indiciis, gaudebit beneficio sponte comparentium, & si erit præventus, gaudebit beneficio comparentium, non citatorum, nec vocatorum.

27 Tandem exigat ab eo juramentum de simile amplius non committendo; in enormibus enim esse tale juramentum exigendum, & respective præstandum dixerunt Graff. & Beloch: apud Carenam *tit.* 12. *n.* 305. enorme autem Greg. §. *dantes*, vocat crimen sollicitationis; & in casu, quod id præstare nollet, tamquam indispositus, & non paratus ad illud iterum non patrandum, non esset absolvendus.

28 Quæritur, *quomodo Confessarius se gerere debeat cum pęnitente sollicitata.*

Resp. Ipsam moneat (etiamsi Confessori sollicitanti consenserit) de obligatione denunciandi Inquisitoribus, vel Ordinariis Confessarios sollicitantes, vel sollicitationi consentientes, prout expresse præcipitur in alleg. Greg. §. *mandantes*; quod si Confessarius id omittat, vel doceat pœnitentes sollicitatos ad id non teneri, mortaliter peccat, & ab Inquisitoribus punitur, ut in re gravis legis Ecclesiasticæ transgressor.

An autem *sufficiat pœnitentem esse in firmo proposito denunciandi*. Vide *cap. præterit. n.* 17.

Si intra mensem (tempus in edicto SS. Inquisit. ad denunciandum statutum) non denunciet, ipso facto ligatur censura cujus absolutio est eidem S. Officio reservata.

29 Dubitatur, *an possit ab ordinario Confessario absolvi in mortis articulo.*

Resp. Affirmative, dummodo non sit tempus sufficiens, ut pœnitens possit vocare Judices fidei, ad effectum recipiendi ab eis absolutionem, vel ad eos dirigere non valeat litteras juratas de veritate, aperiendo in individuo Confessarium sollicitantem, & expectando facultatem, ut a Confessario præsenti absolvi valeat; sed nonnisi, imposito ei onere, & jurata promissione recepta de comparendo, cessante periculo, coram fidei censoribus ad denunciandum sub pœna reincidentiæ in similem censuram.

30 Quæritur, *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Moniali à Confessario sollicitata, quæ Inquisitores, vel Ordinarium adire non potest.*

Resp. Ipsam moneat, ut per litteras eis significet, se habere negotia communicanda ad S. Officium spectantia, & interim ab eis expectet responsum; vel, litteris de veritate juratis, proprio nomine, & cognomine firmatis, expresso nomine sollicitantis, eum cum effectu revelet; in quo me remitto S. Tribunali pro praxi, & determinatione.

31 Quæritur, *quomodo se gerere debeat cum muliere virgine, honestissima, & nobili, quæ nullo modo flecti potest pro denunciatione, ut accedat ad Judices fidei.*

Resp. In hoc, etiam me supremo Tribunali submitto; & Confessario ex alleg. *Epist. Eminentiss. Millini*, hæc transcribo: *e quando il penitente tuttavia persistesse nella medesima renitenza, N. S. si contenti, che dal Vescovo, o dall' Inquisitore, si dia autorità al Confessore di ricevere per scrittura, e con giuramento la denuncia, per portarla subito, a chi gli averà data autorità di pigliarla: e se oltre le cose suddette occorrerà altro caso grave, per il quale non si possa il penitente indurre a denunciare, vuole la Santità sua, che si scriva qui, e s'aspetti la risposta, e in tanto si soprasseda nell'assoluzione.*

32 Quæritur, *an, cum sollecitata ex denunciatione, grave damnum timet, sibi vel marito, filiis, aut proximis consanguineis, debeat denunciare.*

Resp. tenetur, quia timori, seu præfatis periculis occurri potest auxilio Supremi Tribunalis; quamvis alii affirment excusari. Carena *tit.9.§.7.n.*34. sed nostra opinio est tutior.

33 Quæritur, *quænam sint signa, quibus reputetur confessio simulari.*

Resp. Ex parte Confessarii sunt; *sedere in loco convenienti: benedicere mulieri: manum ante faciem tenere, modo, quo fit, dum Confessiones audiuntur: & demum manum supra ipsam extendere fingendo ipsam absolvere;* ex parte vero mulieris sunt: *genuflexio: signum Crucis: percussio pectoris: manuum conjunctio: humilis allocutio cum Confessario, qua exterius appareat, & præsumatur accusatio peccatorum.* Ameno *de pœnit. tit.*4. §.2. *num.*16.

34 Sed quæritur: *an clausula illa:* simulantes ibidem Confessiones audire, *referatur, etiam ad confessionarium, adeo ut in Bullam Confessarius impingat, qui in confessionario sollicitat, si ibi non simulat confessionem audire.*

Resp. Affirmative, nam vere est reus Bullæ, dum in eo sollicitat, licet confessionem audire non simulet; ut ex decreto alleg. *num.*6. colligitur, ac ipse textus Bullæ concludit, ex clausula, *sive extra occasionem confessionis in confessionario:* per quam excludit expresse confessionem, habens respectum dumtaxat ad injuriam loci, utpote ad Tribunal ordinarium judicii Sacramentalis; & subdens, *aut in loco quocumque, &c.* addit, *simulantes ibidem, &c.* ne dicatur, quod omnia peccata carnis a Confessariis, ubique commissa, vel tentata, sint denuncianda, nam in aliquo loco sunt commissa, & attentata: ergo ad effectum denunciationis exigit, ut in loco extra confessionarium simuletur confessio; unde hic habet respectum non ad locum, sed ad Confessionem, & ejus injuriam: propterea exigi, simulationem confessionis, ut terminum restrictivum clausulæ: *aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo:* ut optime Fœlix *tom.* 2. *num.*523.

CAPUT VI.

Prop. VIII. IX. & X. ab Alex. VII. &c. Stipendium Missæ.

1 PROP. 8. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem, etiam specialissimam fructus, ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.*

PROP. 9. *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.*

PROP. 10. *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

Quarum occasione, ut ad ea accedamus, quæ in praxi magis pro casibus conscientiæ faciunt,

Notetur cum D D. Missæ sacrificium esse *ex opere operato* propitiatorium, satisfactorium, & impetratorium.

2 Quæritur, *quare dicatur propitiatorium.*

Resp. Quia per ipsum fit, *ut, si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia, contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno: hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata, etiam ingentia, dimittit.* Trid. *sess.*22. *c.* 2.

3 Quæritur, *cur dicatur satisfactorium.*

Resp.

Resp. Quia Deus illud acceptat, tanquam satisfactorium pro pœna temporali, sive tota, sive parte ipsius, in quam virtute pœnitentiæ commutata erat pœna æterna, debita peccatis mortalibus, in Sacramento pœnitentiæ remissis, dummodo obex peccati non invenerit; & is, pro quo offertur, sit in statu gratiæ.

4 Quæritur, *quare dicatur impetratorium*.

Resp. Quia per illud impetrantur bona spiritualia gratiæ ad agendam pœnitentiam de peccatis, & perseverandum in accepta justitia: item, temporalia, sanitatem, victoriam, pacem, &c. quatenus hæc ad salutem conducunt, & si animæ prosint, Trid. *l. c. & Can.*3. triplex iste fructus *ex opere operato* ex sacrificio provenit.

5 Quæritur, *quare fructus dicatur* ex opere operato.

Resp. Quia provenit ex vi, & virtute sacrificii, sine respectu ad innocentiam, vel Sacerdotis devotionem; seu, in quantum Christus Dominus ex pacto cum Deo Patre inito, voluit, & instituit, ut, eo rite posito, infallibiliter effectus conferatur, independenter a bonitate Ministri; modo ex parte ejus, cujus sacrificium applicatur, divinis beneficiis obex non ponatur; Sic DD. communiter, & cap. Utrum *de consecr. dist.*2. *ac Trid. cap. cit. vid.* Fagn. *in* 3. *ad cap. Fraternitatem de sepult. num.*35.

6 Quæritur, *an licitum sit, accipere stipendium pro Missa celebranda, & simoniam contineat*.

Resp. Est licitum, nec simoniam continet; quia stipendium non datur pro ipsa sacrificii applicatione; nec in pretium laboris, & actionum, per se intrinsece connexarum cum Missa, & per se necessariarum ad tale sacrum Ministerium; ut est labor se vestiendi Sacris vestibus, legendi orationes, Symbolum, & alia, ut in Missali, sine quibus Missa celebrari non potest. Si hæc deducerentur in pactum, & pro eis stipendium reciperetur, realiter, & cum effectu simonia committeretur ex dicendis *lib.*2. *c.*26.

Sed quid, *si sacerdos sit dives, & aliunde abundantem habeat sustentationem?*

Resp. Et ipse potest licite recipere, per tex. *in cap. Clerici* 1. *q.* 2. ubi: *Clerici omnes, qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, per Ordinationem Canonum a Sacerdotibus consequantur*: in his pondera, I. *Omnes*, quod includit, tam pauperes, quam divites: II. *Stipendia sanctis laboribus debita*, quæ significant esse danda stipendia Sacerdotibus, non propter indigentiam, sed propter labores: III. *Servitii sui meritum*; & non secundum indigentiæ qualitatem: quia nullus sive dives, aut pauper, tenetur de suo se sustentare, ut alteri obsequatur, & ministret; nam, *quis militat suis stipendiis unquam? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat*. 1. *ad Corinth.* 9. videatur Fagnan. *in* 3. *ad c. significatum de prabend. n.*39.

7 Quæritur, *quodnam reputetur justum, & adæquatum stipendium Missæ*.

Resp. Reprobata opinione asserentium non esse justum, nisi tantum detur, quantum necesse est ad sustentationem unius per integrum diem, dicimus illud esse justum, quod lex, (non laica) vel loci consuetudo taxavit, justa decret. S. S. C. C. de celebr. *Missarum ad quintum; hic Romæ* Julium est ordinarium stipendium, & consueta eleemosyna pro qualibet Missa privata.

8 Quæritur. *an, crescente pretio eorum necessariarum ad victum, possit licite sacerdos pauper plura stipendia accipere: & unica Missa pro omnibus satisfacere*.

Resp. Negative, sed tot debet celebrare, quot stipendia recepit, per expresse disposita ab eadem S.C. ibid. §. *deinde* his verbis: *mandat, & præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant: quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur*. Ponderandum est sacros Canones in assignatione stipendii non considerasse paupertatem, vel victualium caritatem, sed mercedem laboris, ut *alleg. c. Clerici*. Operarius vineæ ob paupertatem non potest plus accipere, justa, & pacta mercede: ergo nec Sacerdos justo stipendio.

9 Sed quid, *si stipendium ab uno acceptum non esset justum, sed tenue, an possit ab alio tantum accipere, quod sufficit ad justum stipendium, & unica Missa utrique satisfacere*.

Resp. Negative, quia ibid. Sacr. Congr. extendit dispositionem, *etiam ad stipendia quantumcumque incongrua, & exigua; sive ab una, sive a pluribus personis collata fuerint, aut conferentur*; a simili de eo, qui acceptat beneficium tenue; qui non propterea excusatur a residentia Glos. *in cap. Clericus victum in ver. vigiliis* 91. *dist.* hinc, ex quo stipendium ab ipso acceptum sit minus congruum, non ideo minus tenebitur integrum sacrificium illi applicare, dum convenit.

10 Quæritur, *an, cum Sacrificium sit propitiatorium, satisfactorium, & impetratorium, possint a tribus tria stipendia recipi, & unica Missa tribus obligationibus satisfieri, applicando*

uni,

uni, ut defuncto, fructum satisfactorium; alteri, ut infirmo, fructum impetratorium v.g. sanitatem; & tertio, ut peccatori, vel justo, fructum propitiatorium.

Resp. Negative ex allegato S.C. decreto §. *deinde*, & ex alio ejusdem sub die 13. Decemb. 1659. quæ, super simili interrogata, respondit non posse: apud Fagnan. *ad cit. cap. fraternitatem* in fine.

11 Quæritur, *an ultra solitum stipendium possit ab aliquo aliquid accipi pro fructu Sacrificii* ex opere operantis *proveniente.*

Resp. Negative, quia dantes stipendium pro Missa exigunt, & deposcunt fructum Sacrificii, quem poscunt, tam *ex opere operato*, quam *ex opere operantis*: & sic responderent, si interrogarentur.

Non omitto, quod similem nundinationem certo Papa prohiberet, si sciret ab aliquo exerceri.

12 Quæritur, *an Sacerdos, qui hodie a nemine stipendium accepit, possit Missam, quam celebrat, applicare illi, qui primus dabit stipendium.*

Resp. Negative, quod legitur prohibitum a S.C.Conc. in responso *dato 15. Nov. 1605. sub Paulo V. ad Archiepiscopum Hispalensem.* Est communis fidelium mens, stipendium dare non pro Missa, jam dicta, sed pro dicenda; qui sane eleemosynas pro Missis non tribuerent, si hujusmodi applicandi modum dubitarent, posse a Sacerdotibus ad praxim deduci: abusus igitur reputatur contra usum Ecclesiæ, avaritiam, indignam Ecclesiasticis, sapiens, & propterea communiter a DD. Layman, Gobat, Gavanto, Poncio, Jacobo, Merchant, aliisque, qui agunt de Missæ stipendio, reprobatur.

13 Quæritur, *an possit Sacerdos dare Missam alteri dicendam pro minori stipendio, quam ipse receperit.*

Resp. Negative, ut expresse, S.C.Conc. *in alleg. decretis*: quæ *quoad octavum*: excipit Rectorem Beneficii; qui, si per alium celebrare valeat, ei potest tribuere eleemosynam congruam, secundum morem Civitatis, & Provinciæ, & non ad rationem redditaum beneficii, nisi in fundatione ipsius aliud fuerit dispositum.

At dubitatur, *an prohibitio comprehendat tam eum, qui, accepto justo stipendio, retenta sibi ejusdem parte, alteri Missam celebrandam committit, quam eum, qui recepta pinguiori eleemosyna, Missam alteri committit, eidem dato justo stipendio juxta loci praxim, & legem, reservato sibi ejusdem excessu.*

Resp. Utrumque, ut ipsa S. Cong. disponit; a qua id, §. *ac similiter* prohibetur Sacerdoti cum clausula, *qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosyna sibi retenta, celebrandam committat*: in his nota hoc adjectivum *certa*, comprehendens, tam justum, quam pinguius stipendium, considera etiam ejusdem Congr. responsum *ad septimum.*

14 Quæritur, *an Parochus possit eleemosynam accipere pro Missa celebranda iis diebus, in quibus tenetur ex divino præcepto sacrificium offerre pro suis Parochianis; pro quibus tenetur singulis diebus, si redditus sint pingues, si vero tenues, saltem diebus festivis, ut in una Lucana*, Sac. Congr. Conc. *die* 10. *Maii* 1681. Ex Trid. sess. 23. c. 1. de reform.

Resp. Aliqui dixerunt posse, ex eo, quod in Sacrificio Missæ per Scotum *quolib.* 20. *ar.* 2. & 3. Fagnan. *ad cit. cap. Fraternitatem n.* 94. & Gavantum *par.* 2. *tit.* 3. *lit.P.* triplex sit fructus ex opere operato: *generalissimus, specialissimus, & medius, seu specialis*: primus debetur toti Ecclesiæ, & cæteris, de quibus in Canone; quem Sacerdos, ut publicus Ecclesiæ minister, intentione generali, quam habet offerendi Sacrificium pro iis, pro quibus Ecclesia ordinat, ut offerat, illud illis applicat, juxta Trid. *sess. cit. cap.* 6. Qui, ut loquitur Gavantus ibid. a Deo ipsis distribuitur pro eorum capacitate, & devotionis mensura, & ideo in Canone dicitur, *& omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio.* Secundus est, quo fruitur ipsemet Sacerdos tantum, qui celebrat, cujus est proprius, & personalis. Tertius vero, cujus dispensatio committitur Sacerdoti, quem illis applicat, pro quibus, vel stipendio recepto, vel promissione, particulari intentione Sacrificium offert.

Sed licet adducta divisio fructus optima sit, eorum tamen sententia est a Concilii, & Sac. Congr. mente aliena: nam hæc in Parocho, in ordine ad offerendum sacrificium pro suis ovibus requirunt, specialem aliquam obligationem, diversam ab illa, quam habent singuli Sacerdotes applicandi fructum Missæ omnibus Christi fidelibus; sed isti (quemadmodum ipsi Parochi) tenentur applicare fructum *generalissimum* omnibus fidelibus, ergo suis ovibus ille, ut speciali obligationi satisfaciat, fructum *medium*, seu *specialem*, res est certa, & conformis declarationi S. C. Conc. in alleg. decretis, quæ ad quartum respondit: *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratio-*

tione beneficii seu Capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

15 Quæritur, *an dato stipendio, ad effectum*, ut Missa determinate *celebretur in tali Ecclesia, Capella, vel Altari; teneatur Sacerdos ibi celebrare; & quatenus non ibi, sed alibi sacrificet, peccet mortaliter.*

Resp. Affirmative, nisi id faciat justa, & rationabili causa. Layman *c.2. n.15.* Gobat *casu 17. sect.2. n.575.* aliique; quibus addo Pignatellum *tom.1. consult.276.* allegantem id esse resolutum a S. C. Conc. 17. *August.* 1647. *in una Regularium;* ratio est, quia facit contra suam obligationem in re gravi, & mentem offerentis non implet, cum quo contractum, ad minus tacite, celebravit, de ibi celebrando, quando stipendium recepit; Gavant. *n.24.*

16 An autem, *si sine justa causa alibi celebraverit, teneatur supplere, iterum celebrando in electo.*

Resp. Affirmative, si altare electum, fuerit privilegiatum; & sibi imputet, si bis teneatur pro eodem celebrare.

17 Quæritur, *an mortaliter peccet, & ad restitutionem teneatur Sacerdos, qui accepta eleemosyna pro Missa dicenda, V.G. ad impetrandam sanitatem infirmo, aut pro fœlici expeditione alicujus causæ, tamdiu celebrationem differre, ut interim mors infirmi sequatur, & causa expediatur.*

Resp. Affirmative, Gobat. *cit. casu 17. n. 496. sect. 3.* Layman & Bonacina *mox citand.* Gavant. *p.3. tit.12. n.8.* ratio est, quia in re gravi peccat contra justitiam, graveque damnum ex sua negligentia tertius patitur; & quamvis videatur posse sub mortali a restitutione excusari ratione stipendii, ex eo, quod defraudatio unius julii, dati pro stipendio, non sit per se materia peccati mortalis, per accidens tamen est, ratione damni, quod offerens patitur ex omissione sacrificii, quod Sacerdos ex justitia tenebatur offerre; ideo radix restitutionis non levis, sed gravissima judicio prudentis reputatur, & ab ea non excusatur.

Caveant Sacerdotes, ne se onerent nimis multis sacris, ad longum duraturis, quia exponunt se periculo, vel, ut nunquam ea, morte superveniente, persolvant, vel ut non persolvant tempore opportuno, & graviter peccant, juxta Roderic. Navar. & *alios* a Bonac. *disp. 17. de Euch. q. ult. n. 7. §.4. n. 2. allegatos.*

18 Quæritur, *quando censebuntur nimis multa.*

Resp. Cum eis, *infra modicum tempus* juxta responsum S.C. *in alleg. decretis ad undecimum; vel intra breve tempus moraliter*, ut legitur *in Const. Innoc. XII.* Nuper, edita sub anno 1697. ad ea decreta confirmanda, satisfacere non poterunt.

19 Et *si quæratur, quantum tempus importent illa clausula;*

Resp. D. D. non conveniunt; alii unum mensem, duos alii, & quidam tres assignant, quia id tempus, tamquam quid modicum reputatur; verum semper est consideranda mens dantis, occurrentes circumstantiæ, & necessitas, pro qua Missa desideratur, ideò aliquid discernendum remittunt arbitrio prudentis; juxta text. *in l. si cum dies, §. intra quantum, ff. de recept. arbitrar.* quod forte innuit clausula *intra breve tempus moraliter:* in quo est relinquenda opinio Peyrini *ad const. 9. Urban. VIII. ad* 10. intelligentis per modicum tempus, spatium trium annorum, ut prorsus improbabilis, nimis laxa, & a mente S. Sedis aliena.

20 Quæritur, *an recipiens stipendium pro legenda Missa in Altari privilegiato pro anima alicujus defuncti, satisfaciat, si in eo Missam de Sancto, & non de Requiem pro ea celebret.*

Resolutio quæsiti pendet a quæstione; *an ad consequendam indulgentiam a Sum. Pontif. Altaribus privilegiatis concessam, necesse sit in eis Missam defunctorum celebrare; an vero sufficiat aliam Missam dicere;* sed facilis est responsio, ex litteris Alexandri VII. Clem.IX. & Innocent.XI. *alleg. tom.1. Offic. Cur. c. 6.*

21. Itaque Alex. *const. Credita nobis sub die 22. Januarii* 1667. declaravit ut infra; *quoad Altaria perpetuo privilegiata, & in quibus proinde quotidie, etiam in duplicibus, celebrandæ sint Missæ de Requiem ex obligatione, auctoritate, &c. declaramus per celebrationem Missarum de festo currenti satisfieri dictis obligationibus, & suffragari, cum eisdem indulgentiis, perinde ac si essent celebratæ Missæ de Requiem ad formam privilegiorum.*

22 Clemens *constit. Cum fel. sub 9. Septembris* 1669. declarationem Alex. extendit ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, privilegiata, & ad Missas, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione in eis celebrandas.

23 Deinde Innoc.XI. *Constit. Alias postquam, sub die 4. Maii* 1688. confirmavit decretum S.R.C. editum 3. *April. ejusdem anni*, occasione dubii, *an videlicet, Alex. & Clement. declarationes sibi pariter locum vindicarent, etiam*

image
not
available

3 Quæritur, *in quo consistat integritas confessionis.*

Resp. Materialis in hoc, quod quis *prævio examine omnia peccata, quæ post baptismum commisit, nondum confessa, secundum numerum, species, & circumstantias, in confessione exponat;* Formalis verò per hæc explicatur, *quod pænitens, omnia peccata, secundum numerum, species, & circumstantias, quæ sibi, post sufficiens examen memoriæ occurrunt, & moraliter potest hic, & nunc in confessione aperire, cum formali dolore omnium, aperiat.*

4 Quæritur, *an possit dari casus, in quo confessio sit materialiter integra, & non sit valida.*

Resp. Affirmative, in casu, quo quis omnia peccata, numerum, & circumstantias ipsorum in Confessione exprimat, non præmisso diligenti conscientiæ examine: vel cum illo, sed sine eorum formali dolore, proposito non peccandi, fide in Deum, spe veniæ, &c. propter periculum, cui se exponit, non confitendi omnia, ut requiritur: quod omnia tunc aperiret, casu esset & propterea Confessio invalida, & sacrilega, in sequenti Confessione cum cæteris aliis peccatis aperiendum.

5 Quæritur, *an Confessio formaliter integra possit esse invalida.*

Resp. Negative: nam ad integritatem formalem necesse est: *primo*, quod omnia peccata, quæ post sufficiens examen occurrunt memoriæ, & quæ hic, & nunc moraliter possunt, in Confessione aperiantur: *secundo*, quod adsit animus, & propositum, tempore opportuno, & cessante impedimento, in alia Confessione exponendi, quæ tunc omittuntur; *tertio*, quod adsit dolor formalis omnium peccatorum commissorum ex fide supernaturali regulatus cum proposito non peccandi, &c. propterea, si hæc non desint, valida est confessio, de quo etiam, *lib. & cap. cit.*

6 Quæritur, *quanta diligentia debeat adhiberi in examine conscientiæ.*

Resp. Quanta permittit humana fragilitas, & a viro prudenti solet adhiberi in negotio gravis momenti, quod sibi multum cordi esset, juxta Scotum *in 4. dist. 17. q. un.* & DD. in quo est ponderanda conditio personæ, quæ confitetur, qualitas officii, temporis intervallum, a quo Confessio non est facta: certe enim minori examine indigent, qui frequenter, quam qui raro confitentur: qui vitam quietam ducunt, quam qui variis detinentur negotiis.

7 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius, advertens pœnitentem non præmisisse examen conscientiæ.*

Resp. Debet illum dimittere, ut examine se præparet, ut postea paratus redeat; cum imparatus absolvitur, Sacerdos peccat, & pœnitens in sequenti Confessione debet, cum peccatis invalide confessis, & illud sacrilegæ Confessionis, examine præmisso, aperire; si esset rudis, & imperitus, ignorans modum discutiendi conscientiam, esset super eo a Confessario instruendus, & quatenus inveniret aliqualem diligentiam adhibuisse, posset ad completam, & integram suis interrogationibus eum juvare; numquam tamen permittatur abusus in pœnitente nil confitendi, nisi interrogetur. Verum caute Confessarius in interrogationibus procedat, ne sibi, vel pœnitenti periculum gravium tentationum paret.

8 Quæritur, *an ad integritatem materialem confessionis pertineant peccata dubia;* quod est idem ac quærere, *an quando quis dubitat, an commiserit peccatum, verbi gratia furtum, vel est certus se commisisse, sed dubitat, an sit mortale, vel veniale ita ut, post diligens examen propter insufficientes rationes hæreat intellectus, vel suspensus maneat sic, ut in neutram partem contradictionis inclinare, vel de una præ alia judicare possit* (quod est eum esse dubium, dubio negativo, & proprie dicto) *teneatur illud peccatum confiteri, & peccatum sic dubium sit materia necessaria confessionis.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia in dubio, ubi agitur de salute animarum, *tutior pars est amplectenda*, tutius autem est, ut quis de peccato illo sub dubio se accuset, ut si forte illud commiserit, remissionem per Sacramentum pœnitentiæ obtineat, Ilsung. *tract. 6. disp. 6. q. 4. ar. 4. per totum.* Laym. *l. 1. tract. 1. c. 5. §. 4. a n. 37.* & debet esse communis resolutio D. D. juxta conclusionem communiter receptam inter Canonistas, quod qui dubius est in morali materia, in his, quæ salutem respiciunt animæ, teneatur ex præcepto sequi partem tutiorem, ut perdocte probat Fagnan. *in 1. de constit. ad c. cum innitaris num. 161.* & sequen. *vid. lib. 2. cap. 34.* & ibi peccata dubia esse materiam necessariam, sed non sufficientem Sacramenti pœnitentiæ.

9 Et si quæratur, *an debeat illud confiteri absolute, & ut certo commissum,*

Resp. Negative, sed debet dicere: *dubito, an commiserim furtum, &c.* quia sic est

in

in memoria, & non, ut certum; & ideo, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis ob defectum materiæ, si forsan non fuisset commissum, debet addere aliud peccatum certum, nunquam confessum, quod si non habeat, est de necessitate cum eo in Confessione exponendum, vel peccatum mortale certum, jam confessum, vel peccatum veniale.

10 At dubitatur, *an peccatum mortale expressum in Confessione ut dubium, debeat iterum, ut certum confiteri, si postea cognoscatur ut certum.*

Resp. Affirmative cum communi DD. habetur ex Trid. *sess.* 14. *c.* 5. statuente de necessitate esse a pœnitentibus *confitenda peccata omnia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent*: sed quando peccatum confessum ut dubium, hac forma, vel simili, *dubito, an hoc fecerim*, cognoscitur ut certum, de eo habetur memoria esse certo commissum, ergo ut certum debet exponi.

11 Dices, peccatum illud sub dubio expressum, jam fuit directe absolutum, & dimissum: ergo non est iterum confitendum.

Resp. Negando consequentiam: nam, licet fuerit directe absolutum, semper est in peccatore debitum illud subjiciendi clavibus assertive, & distincte, & quomodo est in ejus memoria; cui debito nisi satisfaciat, peccatum novum committit.

12 Quæritur, *an semper sit confitendus numerus peccatorum; an sufficiat dicere in genere peccavi:* Accedit Rudis dicens: a Festo B.V. in estate non sum confessus: fateor me miserum peccatorem; attamen nil sum furatus, numquam me inebriavi, diebus Festis, & Dominicis præceptum explevi de audienda Missa: nil aliud scio; & ad interrogationes Confessarii: an numquam fuerit iratus; numquam malum alteri imprecatus; numquam inter orandum cogitaverit de rebus non pertinentibus ad orationem, &c. *ad omnia respondet negative, & solum peccavi.*

Resp. Semper cum moraliter potest, ex Trid. *cit. Can.* 7. omnia, & singula sunt confitenda; ideo, qui centum aureos, centum vicibus furatus est, debet specificare illos centum actus repetitos, quia quilibet peccaminosus est, & proximo in re gravi injuriosus; qui unico actu bombardæ decem homines occidit, decem peccata committit, quia decem offendit; tot peccata scandali committit, quot scandalizat, Campionus *instr. per gli ordin. cap.* 40. *a num.* 26. si numerus peccatorum aperiri non potest, aperienda est consuetudo, qualis, & quanta fuerit, juxta dicenda *c.* 10. *n.* 21.

Rudis itaque confessionem nullo modo integram facit; quippe nec unum in specie, vel numero, peccatum significat: proinde capax absolutionis non est, (excipio mortis articulum) quia Sacramenti materiam, quantumvis examinatus, non proponit. Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *c.* 8. *num.* 8.

13 Quæritur, *quid agendum Confessario cum fœmina, quæ post significatum peccatum detractionis, & scandali*, subdit, Pater, me premit adhuc conscientia duorum peccatorum antiquorum, quæ ob verecundiam numquam sum ausa confiteri, & jam vix audeo; primum, quod ætatis meæ anno decimo furata sim in Ecclesia unum obolum (*un bajocco*:) alterum, quod die Paschatis ante auditionem Missæ ovum comederim.

Resp. Interroget, an, quando ea peccata commiserit, putaverit Deum graviter offendere; si affirmet, petat a quanto tempore ea commiserit, & an semper, quando voluerit confiteri, venerint hæc eadem peccata in mentem, judicans eo silentio, graviter in Deum delinquere: & quatenus id item affirmet, est significandum, teneri ad exquirendum numerum Confessionum, & Communionum, a tempore reticentiæ duorum peccatorum, sacrilege factarum, easque in proxima Confessione, cum cæteris peccatis, quoad speciem, & numerum, clavibus denuo, cum vero eorum dolore submittere. Si responderit, se solum quadriennio sensisse remorsum conscientiæ, quando confitebatur, ob silentium illorum duorum, reliquo autem tempore inculpabiliter numquam ea sibi venisse in mentem: obliganda est ad Confessiones, & Communiones cum cæteris peccatis eo quadriennio confessis, in nova confessione aperiendas, Gobat. *tr.* 7. *cas.* 5. *n.* 558. Quilici *q.* 9. *ar.* 2. *n.* 3. resolventes, eum, qui facit Confessiones voluntarie sacrilegas, & postea hujus rei oblitus, bona fide, multas alias legitime facit, non teneri repetere illas, quas bona fide fecit, sed illas solum volenter sacrilege factas.

14 Quæritur, *quomodo Confessarius se gerere debeat cum pœnitente, qui interrogatus de peccatorum numero, respondet, se in prioribus Confessionibus non fuisse solitum illum exprimere, nec super hoc interrogari.*

Resp. Interroget, an fuerit ipsi notum, id exprimere, esse necessarium ad integritatem, & validitatem Confessionis; & quatenus affirmet, compellendus est ad repetitionem omnium Confessionum; si vero alleget se id ignorasse (super quo, nec a Parocho instructus, neve in Concione, vel ab alio

fuit

fuit edoctus) licet propter bonam fidem fuerit integre formaliter confessus, est ei significandum, ad implendum præceptum de exponendis peccatis in Confessione distincte teneri, quantum sibi est moraliter possibile, post diligentiam adhibitam, supplere defectum, verisimilem numerum explicando. V.g. *a tribus annis confiteor: semel in anno confessus sum; peccata, quæ, ut plurimum exposui, fuerunt mollitiei, a quibus nulla hebdomada fui immunis, sed modo ter, modo quatuor peccavi; blasphemavi in Deum, & Sanctos ad minus semel in die; omnes cujuscumque generis mihi occurrentes mulieres concupivi, &c.* ex quibus Confessarius poterit ad cætera, & verisimilem numerum discurrere.

15 Quæritur, *an, qui mentitur in Confessione, peccet.*

Resp. Affirmative, & quidem mortaliter, si in ea ex proposito mentiatur circa materiam gravem, & per se necessariam Confessionis; ut, si scienter neget peccatum mortale commissum, vel circumstantiam gravem; quam hic, & nunc tenetur confiteri, nam est mendacium perniciosum, & circa rem per se spectantem ad substantiam Sacramenti, propter quod efficitur Sacramentum irritum, & falsa redditur absolutio; venialiter verò, si mendacium sit circa peccatum veniale, quod sit solum materia partialis Confessionis; nam, si totalis foret, ut, si quis sibi imponeret veniale, quod non commisisset, & aliud nullum in Confessione aperiret, esset mortale mentiri, quia falsa ex integro redderetur forma absolutionis, per defectum materiæ debitæ. De la Cruz, Layman. & Gobat. In quo mendacio est duplex malitia, una sacrilegii contra reverentiam Sacramenti, & alia contra veracitatem, gravis, vel levis juxta qualitatem illius.

18 Tandem, instruantur pœnitentes, ut peccata dicta sub numero incerto, & confuso, vel sub ista clausula: *duodecies circiter, plus, vel minus*: dum postea certo, & distincte cognoscuntur esse commissa sic in alia Confessione explicent: nam id tutius esse, & juxta Trid. *sup. cit.* dubium non est.

CAPUT VIII.

Propositio XII. ab Alexandro VII. &c.
Facultas quoad reservata.

1 PROP. 12. *Mendicantes possunt absolvere a casibus reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.*

Occasione propositionis speciales, & communiores casus, qui solent super hujusmodi absolutione occurrere, in examen vocabimus: itaque

1 Quæritur, *an solis Mendicantibus sit prohibitum absolvere a reservatis Episcopis, ad id ab eis facultate non obtenta, an etiam cæteris Sacerdotibus sæcularibus.*

Resp. Omnibus sine Episcoporum licentia ex Trid. *sess. 14. cap. 7. de reservatione: extra quem articulum* (mortis) *Sacerdotes* (inferiores) *cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant;* ubi dispositio est gneralis: Idem legitur in decretis S. C. Episc. & Regul. editis sub Clemente VIII. super casuum reservatione, *die* 9.*Maii* 1601. & 26. *Novemb.* 1602. Regularibus etiam interdicitur in Constitut. *Superna Clementis X.*

2 Quæritur, *qua pœna ligentur, si ab eis absolvant.*

Resp. In primo decreto sub Clement. prohibetur sub *pœna excommunicationis, privationis officiorum, dignitatum, aut beneficiorum* (inhabilitas audiendi Confessiones in eo apposita in secundo tollitur) *& ad quæcumque officia, Prælaturas, & beneficia in posterum obtinenda, ipso facto, &c. super quibus a nemine, nisi a Rom. Pontif. habilitatio, dispensatio aut absolutio, præterquam in mortis articulo, possit impartiri:* pœna imponitur præsumentibus, quod verbum requirit per DD. scientiam legis in absolvente.

3 Quæritur, *an Sacerdos approbatus possit absolvere a reservatis Episcopis, quando in litteris Jubilæi datur facultas absolvendi a casibus, etiam S. Apostolica reservatis.*

Resp. Negative, nisi id etiam in litteris exprimatur: ubi enim non exprimitur, non intelligitur concessum per DD. communiter, juxta regul. 18. *jur. in 6. in generali concessione, illa non veniunt, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.*

4 Sed quid, *si Episcopus alicui indulgeret, ut sibi posset eligere Confessorem?*

Resp. Nec tunc, ut expresse textus in cap. *si Episcopus; de pœnitentia & remissione in 6.*

5 Quæritur, *an Sacerdos approbatus in Diœcesi Tiburtina possit pœnitentem, ad eam ex Diœcesi Prænestina, accedentem, absolvere a reservatis in Prænestina, non vero in Tiburtina.*

Resp. Affirmative, ut in *alleg. const. Clement.* Regularibus conceditur; immo quilibet, etiam Sacerdos sæcularis, approbatus potest, modo pœnitens in fraudem reservatio-

tionis non accedat : in fraudem autem accedere censetur, cum Præneste V.G. committit homicidium, ibi reservatum, vel, cum animo recipiendi absolutionem a Sacerdote Tiburtino, vel alibi ubi non sit reservatum & sic declinandi judicium Ordinarii. Campionus *instr. Ord. cap.* 49. *a num.* 38. Fagnan *in 5. c. omn's de pœnit. & remiss. n.* 78 *& seq.*

6 Propter quod DD. communiter tradunt, quemlibet Sacerdotem approbatum posse absolvere Peregrinos, Scholares, & vagabundos a casibus reservatis illorum Episcopis, quia juxta Gloss. *in Clement. Religiosi de privil. ver. Parochialis*, præfati sortiuntur forum pœnitentialem, ubi moram trahunt, & solent judicari juxta leges loci, in quo reperiuntur: modo id de industria non faciant in fraudem reservationis; quia tunc æquum non est, ut fraus, & dolus eis patrocinetur, & non delinquant in Diœcesi, in qua sunt, & ibi peccatum sit reservatum.

7 Sed quid, *si homicidium V.G. patratum a pœnitente, haberet adjunctam excommunicationem, ipsi Episcopo Prænestino reservatam?*

Resp. A nullo Confessario posset absolvi sine Prænestini facultate, juxta cap. *Nuper de sent. excomm. & cap. Dum intra in Conc. Lateran. sub Leone X.* nam excommunicator propter causam in suo foro inceptam jus semper habet in excommunicatum, privative quoad alios; facit text. *in cap. proposuisti de foro competenti*, & optime ibi Glos. *in ver. citatus.*

8 Quæritur, *quid agendum a Confessario ordinario cum pœnitente, qui accedens una vice cum peccato immediate reservato, & alia vice cum alio, cui annexa est excommunicatio reservata, fatetur se invincibiliter utrumque ignorasse.*

Resp. Eum, non a peccato, sine censura immediate reservato, bene vero ab eo reservato dependenter a censura reservata, potest absolvere; ratio est, quia reservatio non est pœna pœnitentis, sed restrictio jurisdictionis Confessarii, quem immediate respicit, ejusque manus ligat, ita ut sive peccator sciat peccatum esse reservatum, sive non, semper sit restricta; nam, non ignorantia pœnitentis confert jurisdictionem, sed auctoritas, & superioris voluntas; excommunicatio autem est pœna, quæ ab ignorante inculpabiliter non incurritur, ut communiter DD. recipiunt, scribentes ad incurrendam excommunicationem requiri contumaciam, contemptum nimirum, & inobedientiam legis, quæ in legem inculpabiliter ignorante non reperitur; & ideo, quamvis committens tale peccatum, habens annexam censuram coram Deo peccet, tamen ipsa censura apud Ecclesiam non ligatur; propterea a quolibet Confessario approbato absolvi per se posset modo dicto a peccato, dependenter a censura reservato.

9 At dubitatur, *poterit ne absolvi, qui heresim internam externe manifestat; si inculpabiliter ignoret esse heresi annexam excommunicationem in primo Canone Bullæ Cœnæ?*

Resp. Negative: nam ad incurrendam censuram, sat est, quod quis sit pertinax, & hæresim internam externe manifestet: quinam verò pertinax dicatur, Vide *c.3.n.5.*

10 Quæritur, *an, cum pœnitens est in necessitate confitendi ad vitandum scandalum, quia vel est celebraturus, vel communicaturus, & ordinarius Confessarius caret facultate super reservata, debeat eidem aperire tam reservata, quam non reservata.*

Resp. Affirmative, & tunc super non reservata absolutio cadit directe, & reservata indirecte solum absolvuntur; nam in casu non datur sufficiens ratio ad dimidiandam Confessionem, cujus integritas non adeo facile frangi debet; verum, sic absolutus onus habet comparendi coram Superiore pro directa absolutione a reservatis, per Gobat *casu* 8. *tract.* 7. *n.* 380. & Sylvestrum *ver. Confess.* 1. *n.* 19. & casu, quo comparere culpabiliter omitteret, novum peccatum committeret, a quo, vel ab ipso Superiore, aut ejus delegato, & non alio, deberet absolvi: de qua re etiam *lib.* 2. *c.* 36.

11 Sed quid, *si cum reservato nullum aliud mortale commisisset.*

Resp. Deberet necessario manifestationi reservati addere Confessionem alicujus mortalis, alias confessi, vel venialis de novo commissi, Gobat *n.* 381. alias non poneretur materia idonea pro directa absolutione; propter quod veniale in casu per accidens deberet necessario confiteri.

12 Nota, Superiorem non posse in Confessione audire reservata, aliis omissis, sed omnia debet: vel reservationem tollat, aut facultatem concedat inferiori Confessario ad absolvendum.

13 Quæritur, *an, qui confitetur alicui potenti directe absolvere a reservatis, & inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, possit postea a quovis Confessore directe absolvi ab illo reservato oblito.*

Resp. Affirmative, sic communiter DD. Poncius *disp.* 46. *q.* 10. *conc.* 5. *n.* 13. Tambur. Method. *Confess. lib.* 2. *c.* 10. §. 3. *n.* 55. ratio est, quia

quia Confessarius supponitur velle pœnitentem suum in integrum restituere, & judicium finire, quantum vi suæ jurisdictionis potest, ac pœnitens indiget, juxta clausulam, *in quantum possum, & tu indiges*; Sed Confessarius potest a peccatis reservatis liberare, & pœnitens indiget, & liberari vult; ergo reservatio tollitur.

Observa, pœnitentem ante absolutionem a reservatis, esse, quasi triplici debito gravatum: scilicet, *debito culpa, debito confitendi peccatum, & debito comparendi coram Superiore*. Quando nullius peccati obliviscitur, & habenti facultatem confitetur, a quolibet ex præfatis debitis directe absolvitur; Si vero alicujus reservati obliviscitur, quoad istud est indirecte absolutus a debito culpæ, & directe a debito se sistendi Superiori, sed non a debito illud confitendi, quando memoriæ occurrerit. Dum autem confitetur non habenti facultatem super reservata, indirecte a reservatis absolvitur, sed tenetur postea comparere coram Superiore, & eidem reservata exponere pro directa absolutione.

14 Sed, quid, *si confessio esset voluntarie invalida, & sacrilega*?

Resp. Debet postea, tam non reservata, quam reservata, quorum inculpabiliter obliviscitur, in nova Confessione aperire coram Confessario prædito facultate super reservata; ratio est, quia a nullo remanet absolutus, consequenter nec directe, nec indirecte tollitur reservatio; nam, ubi sententia Judicis est nulla, Reus non absolvitur.

15 Quæritur, *an in articulo mortis possit quilibet Sacerdos absolvere a reservatis Episcopis*.

Resp. Affirmative, per disposita a Trid. cit. ubi legitur, *in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis*.

16 Sed dubitatur, *an id etiam possit Sacerdos simplex, præsente approbato*.

Resp. Negative, & in casu, quo absolveret, nec licita, nec valida absolutio reputaretur, ratio est, quia simplici Sacerdoti potestas absolvendi in articulo mortis ab omnibus peccatis committitur ab Ecclesia propter necessitatem, ne hac occasione (si absolutio non detur) *aliquis pereat*, ibidem Trid. ergo, dum necessitas cessat, & facultas cessare intelligitur: propter regulam, quod, *cum aliquid conceditur propter necessitatem, durat concessio, quatenus necessitas urget*; sed, præsente approbato, minime necessitas urget, ut simplex absolvat. In quo articulo simplici Sacerdoti præferendus est Confessarius approbatus, & huic Parochus, nam in eo non est dubium semper esse tutiora amplectenda.

17 Verum, quando cum Parocho esset præsens Regularis approbatus, censerem per hunc, illo relicto, valide eum absolvi; quemadmodum valide absolvitur, & præcepto annuæ Confessionis satisfacit, qui, non Parocho, sed Religioso ab Ordinario approbato, confitetur, per dicenda *cap.* 10. *a num.* 15.

18 Quæritur, *quinam censeatur esse in articulo mortis*.

Resp. DD. in hac materia confundunt articulum, & mortis periculum, licet ille de rigore sermonis ab isto differat, ut refert. Gobat. *tract.* 4. *cas.* 12. *n.* 182. *& tr.* 7. *cas.* 3. *n.* 125. Quilici *q.* 1. *ar.* 1. *num.* 4. omnino videndi.

Itaque articulus mortis, stricte dictus, est status, *quo mors immediate, proxime instat, est moraliter certa, fere inevitabilis, & non multum distans, propter ultimam particulam temporis vitæ*; articulus autem, in sensu magis amplo, acceptus pro periculo mortis, *est status, & occasio, in qua spectata rerum natura, & iis, quæ solent in simili occasione evenire, mors, etsi non proxime sequitur, vel certo, vel probabiliter, & prudenter potest, & debet timeri*: adeoque etiam, quod, si quis tunc non confiteatur, non possit confiteri postea; hinc in articulo mortis præfati traduntur existere.

I. Damnatos per sententiam ad mortem violentam, ipsis de proximo infligendam.

II. Milites, etiam spontaneos, dum conflictus imminet.

III. Prægnantes sub partu; sed non omnes, sed primi partus, vel quando, etiam alios partus expertæ sunt difficiles, ut in unoquoque prudenter periclitari timeant.

IV. Laborantes Febri, quam vocant *maligna*.

V. Navigantes, dum navis periclitari incipit, & non, quando ipsam primo conscendunt, nisi navigatio esset nimis periculosa, & nimis longa, in quo copia Sacerdotis non esset futura.

VI. Bannitos, quorum capita sunt proscripta, sic, ut impune ab omnibus occidi possint; nec sunt in loco tuto, ut in Regione distanti, vel diversi dominii, quia tunc essent in periculo vitæ.

VII. Habentem capitalem inimicitiam cum viro magnæ potentiæ, & auctoritatis, a quo probabiliter timet se ubique facile occidi, modo se, vel beneficio Princi-

pis, amicorum, confugii, aut fugæ tueri non valeat.

VIII. De necessitate iter facientes inter grassatores, seu latrones, qui quemlibet illuc transeuntem occidere solent, *ver. cit.*

19 Quæritur, *an absoluti in eo articulo ab inferiore, & simplici Sacerdote debeant, impedimento cessante, comparere coram Superiore.*

Resp. Affirmative, si casus habeat annexam censuram reservatam, non vero, si sit sine ea reservatus; primum probatur ex *cap. eos, qui de sent. excomm. in* 6. Ideo ante absolutionem est ei onus imponendum de comparendo coram Superiore, qui censuram tulit, juxta dicta *cap.* 2. *num.* 15. secundum vero patet, quia nulla lex hujusmodi obligationem imponit, & alias est in eo articulo a peccato directe absolutus, cum in eo juxta Trident. cit. omnis reservatio cesset.

20 Et si quæratur, *anin alio casu, etiam necessitatis, possit ordinarius Confessarius absolvere a reservatis Episcopo*;

Resp. Negative, ut per sequentia significat primum decretum sub Clem. VIII. loquens de Sacerdote non prædito facultate; *nullo casu, etiam necessitatis, vel impedimenti, nisi in mortis articulo, absolutionis beneficium impendere audent*; in eo itaque dumtaxat articulo directe potest ab eis absolvere; sed quando ad vitandum scandalum, quis debeat ei confiteri reservata, cum non reservatis, solum indirecte a reservatis absolvit, cum onere in pœnitente comparendi coram Superiore juxta dicta *num.*10.

21 Quæritur, *an, cum quis recepit ab Episcopo facultatem absolvendi a casibus reservatis, possit etiam absolvere a censuris, sibi ibidem reservatis.*

Resp. Negative; nam sunt diversa, & a diversis non fit illatio: attendatur igitur tenor rescripti.

Circa facultatem absolvendi procurantem abortum, *v. lib.* 2. *c.* 20.

Plura alia tradunt DD. videndi: 1. quod non reservatur, nisi actus externus consummatus, & perfectus, ac mortaliter peccaminosus. 2. quod in dubio, an peccatum sit reservatum, tutius sit facultatem petere: sed inspiciantur Litteræ reservationis.

12 Pondera, Confessarios ordinarios non posse absolvere a casibus locorum Ordinariis, & Sedi Apostolicæ reservatis, hoc est, a contentis in Bulla Cœnæ, ac aliis constitutionibus Apostolicis, in quibus additur clausula, *super quo a nemine, quam a Rom. Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi possit*, vel similis alia, & a sequentibus sex: qui ab aliquibus appellantur reservati in corpore juris.

I. *Violationis immunitatis Ecclesiasticæ, in terminis Const. Greg. XIV.* quæ incip. *Cum alias nonnulli, la* 7. *Bullar. tom.* 2.

II. *Violationis clausuræ Monialium ad malum finem.*

III. *Provocantium, & Pugnantium in duello; juxta Decret. S. Conc. Trid. & constitut. Greg. XIII. incipit ad tollendum.*

IV. *Injicientium violentas manus in Clericum juxta canonem, si quis suadente, & c.*17. *q.*4. *ac juris dispositionem.*

V. *Simoniæ realis scienter contractæ.*

VI. *Et confidentiæ beneficialis.*

23 Sed difficultas est, *de illis reservatis Sedi Apostolicæ, exceptis illis sex, & in Bulla Cœnæ contentis, an possint Regulares in vim suorum privilegiorum absolvere, nam in secundo decreto sub Clemente Sacr. Congreg. declarans, quorum absolutio sit prohibita, nominat solum reservatos Episcopis, contentos in Bulla Cœnæ, & prætactos sex.*

Resp. Super hoc eadem S. Congr. declarationem, ab Urb.VIII. approbatam, edidit *sub die* 18. *Novemb.* 1628. ubi hæc sunt, *Regulares, &c. nec intra, nec extra Italiam, in vim privilegiorum, aut confirmationum hujusmodi, quas, vel hactenus obtinuerunt, vel deinceps forte obtinebunt, posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reservatis, ac si secus egerint absolutiones nullas, atque irritas fuisse, ac fore, ab aliis vero casibus, & censuris S. Apostolicæ reservatis, si quidem Regulares habeant a Sede Apostolica absolvendi facultatem, illam extra Italiam, minime sublatam fuisse ejusdem Sac. Congr. decretis, hac de re editis jussu S.M. Clementis VIII.*

§. I.

Immunitas Ecclesiastica.

24 Quæritur. *Quid hic intelligatur nomine Immunitatis Ecclesiasticæ.*

Resp. Intelligitur privilegium, quod habent Ecclesiæ, Monasteria, & cætera loca pia, auctoritate canonica constructa defendendi reos, qui in eis volunt gaudere asylo, & securitate a fortiis Curiæ Ecclesiasticæ, vel sæcularis, ut communiter DD. a quibus nullus violenter, vi nimirum, vel fraude, aut dolo extrahi, abduci, aut expelli potest, si in eis existens sacro asylo frui intendat.

25 Gregorius ubi supra declaravit in septem

ptem casibus Immunitatem non suffragari, decrevitque, ea non gaudere I. *Publicos latrones*, qui violenter cum armis homines aggrediuntur, spoliant, & occidunt: *Viarumque aggressores*, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac ex insidiis aggrediuntur, ac spoliant, sed eos non occidunt.

26 II. Depopulatores agrorum, sed nocturnos, juxta text. *in c.Inter alias*, de Immunit. hoc est, eos, qui de nocte fructus pendentes, & segetes destruunt.

27 III. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumque Cœmeteriis committere non verentur; & intelligitur de præcisione membri, ac homicidio ex proposito, & non fortuito commisso.

28 IV. Eos, qui proditorie, hoc est, simulantes amicitiam, aut data fide, proximum suum occiderint. Sperel. *decis.* 21. & 185.

29 V. Assassinos. Qui inimicum Christianum non præcaventem, pecunia, vel alia re æstimabili recepta, vel promissa, de alterius mandato occidunt, aut occidi mandant. Sed necesse est, ut mors sequatur, ut declaravit S. Congr. Immunit. in *una Mediol.* 20. *Junii* 1636. Sperel. *dec.* 102. *n.* 58.

30 VI. Hæresis reos, vide supra *c.* 3.

31 VII. Reos læsæ Majestatis in personam Principis. Verum, licet istis immunitas non suffragetur, nullus tamen Judex potest eos ex locis immunibus extrahere, nisi prius Episcopus cognoverit crimen esse de exceptis, & nisi fiat de ejus licentia, ac servatis cautelis, de quibus expresse Constitutio Gregorii.

32 Non est dubium, violationem Immunitatis Ecclesiasticæ esse casum Papalem, Sum. Pontifici reservatum. Nam, si sensus sit de offensa immunitatis in terminis constitutionis Gregor. patet ex adducto 2. decr. Clement. VIII. Si vero loquamur de absoluta violatione immunitatis, constat ex Extrav. Pauli II. *Et si Dominici de pœnit. & remis. inter com.* ubi statuitur, ut in quibuscumque concessionibus, & facultatibus absolvendi, semper intelligantur excepti certi quidam casus, specialiter Sedi Apostolicæ reservati, inter quos est offensio Ecclesiasticæ libertati, quod subinde sub *eod. tit. ibid.* Etrav. item, §. & *si Dominici* decrevit Sixtus V. sub pœna excommunicationis latæ sententiæ S. Apostolicæ reservatæ prohibens quibuscumque Sacerdotibus, ne prætextu cujusvis facultatis absolvant a casibus ibi expressis absque Sedis Apostolicæ licentia speciali; & inter eos recenset ipsam Ecclesiasticæ libertatis offensam.

33 Sed oritur dubium, *An offendentes Immunitatem, vel libertatem Ecclesiasticam ligentur censura Papæ reservata.*

Resp. Affirmative. Si violatio contingat per viam statuti, vel prætextu consuetudinis ligantur excommunicatione Bullæ Cœnæ Can. 15. Si vero Immunitas Ecclesiæ violetur per ministros Curiæ Sæcularis extrahendo ab Ecclesia reos, inconsulto Episcopo, etiam in casibus Gregoriana exceptis, ipso facto ex vi Gregorianæ innodantur censuris per Sacros Canones, & Conciliorum, ac Pontificum Constitutiones promulgatis, ut ibid. Gregorius declaravit. Unde consulta S.C.Conc. *an absolutio a censuris ob violatam Immunitatem Ecclesiasticam juxta terminos d. const. Greg. XIV. sit Sedi Apostolicæ reservata*; *Censuit esse Sedi Apostolicæ reservatam*. Absolute violatoribus immunitatis, sive per extractionem rei ab Ecclesia, sive alia offensionis specie, & qualitate offendatur, semper censura Papæ reservata incurritur: nam utroque modo dicitur offendi, & violari Ecclesiæ libertas, quam habet, protegendi reos ad ipsam confugientes, & in ea existentes; semper enim juxta alleg. Extrav. est casus reservatus Rom. Pontifici; Cui regulariter loquendo casus reservantur ratione censuræ reservatæ, quam habent annexam, ut pluribus cumulatis dixi supra *c.* 3. *n.* 29.

34 Sed petitur, *An vigore Jubilæi possit Confessarius approbatus absolvere violatores Immunitatis Ecclesiasticæ.*

Resp. Negative, prout pluries declaravit S. Congr. Immunit. quæ sub *die* 20. *Aprilis* 1673. rescripsit, ut infra. *I violatori dell' Immunità, libertà, e giurisdizione Ecclesiastica non possono essere assoluti* vigore Jubilæi *dalla scommunica, nella quale sono stati dichiarati incorsi, ma debbono omninamente ricorrere a questa S. Congr.* Idem rescripsit Episcopo *Neapolitan.* 4. *Febr. ejusd. anni. In rispetto d' esser stato assoluto* vigore Jubilæi *non deve in casi d' Immunità violata aversi in considerazione*. Hic videtur loqui in casibus violationis: etiamsi violatores non fuerint declarati excommunicati: Et alias in Hieracen. dixit, *absolutionem obtentam vigore Jubilæi non suffragari*, apud Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 189.

Hinc Confessarii debent se conformare allegatis S. C. resolutionibus, & in praxi eruant interrogationes faciendas ministris, & Birruariis, aliisque in materia violationis Immunitatis.

§. II.

Clausura Monialium.

35 QUæritur, *quid intelligatur nomine Clausuræ.*

Resp. Hic est opus distinctione. Si loquamur de Clausura pro materiali, intelligitur illud spatium, quod continetur intra januam Monasterii semper clausam, & muris cingitur: ut, claustrum, domus, hortus, & officinæ interiores, *c.exiit de verb.signif.*126. Ad quæ est sine expressa licentia cuilibet ingressus interdictus, & extra quæ Monialis exire non potest. Si vero sermo sit de Clausura pro formali in Moniali, est obligatio strictissima manendi intra septa Monasterii, & non admittendi ad ipsam personam ullam, ex Trid. *sess.*25. *de regularib. c.* 5. cujuscumque conditionis sit sexus, & ætatis, nisi de licentia Episcopi, aut Sedis Apostolicæ: Regulares, quibus incumbit cura Monasterii, ingredi possunt clausuram; servatis tamen dispositis ab Alex.VII. *const. felici Sacrarum Virginum*, *la* 156. *Bullar. tom.* 15. in qua Superiori Regulari, habenti curam Monasterii, prohibetur ingredi pluries, quam semel in anno; & tunc ex causa solum visitationis localis.

36 Quæritur, *quid sit violare clausuram ad malum finem.*

Resp. Est septa Monasterii ingredi, vel egredi ad effectum venereum: Rei hujusmodi violationis a Summo Pontifice absolvuntur.

37 Sed quid, *si violatio foret secreta, & occulta?*

Resp. Nec tunc a Confessario possunt absolvi, sed est recurrendum ad Papam, vel Majorem Pœnitentiarium. Neque ipse Ordinarius potest beneficium absolutionis impertiri, prout habet Fagnan. *in* 1. *ad c. dilectus de temp. ordinat. n.*32. *&* 33. ubi refert, quod, *cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore cap.* 6. *sess.* 24. *posset absolvere quamdam Monialem, quæ occulte, & ad malum finem fregerat clausuram, non obstante Bulla S. Pii V. Decori;* Summus Pontifex declaravit *Bullam S. Pii* (in qua egredientes extra clausuram præter casus in ea expressos ligantur censura Papæ reservata) *habere locum, etiam in occultis.*

38 Sed petitur: Quid, *si violatio non fuerit ad malum finem, an violans ligetur excommunicatione Papæ reservata.*

Resp. De Moniali non est dubium, nam allegata Bulla S. Pii loquitur absolute, *aliter quam, ut præfertur, egredientes*; nec distinguit de egressu ad malum finem, vel non; sed absolute interdicit egressum, nisi in casibus, quos allegat; & videtur quoque resolutum a S. C. Conc. ibid. apud Fagnan.

39 Difficultas est de iis, qui non ad malum finem, sed facultate sibi ex officio attributa extra casus necessarios, vel propria auctoritate ingrediuntur.

Quod præfati sint ipso facto excommunicati, patet ex Trid. *cap.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus*, ex const. *Dubiis la* 28. *Gregor. XIII. Bullar. tom.*2. & ex allegata, *Alex.VII.* Sed ibi excommunicatio non reservatur. In const. vero *Ubi gratiæ ibid. Greg.XIII.* Sola illa Summo Pontifici reservatur, qua ligantur Ingredientes sub prætextu licentiarum, vel licentiis ad ingrediendum ab Ordinarii obtentis pro libito utentes, & extendentes ad casus etiam non necessarios. Immo tradit Fagnan. *in* 4. *ad cap. Nuper de sent. excomm. n.*36. quod, excitato dubio ab Episcopo Comen. & petente declarari; *an Bulla Sanctiss. imponens pœnam excommunicationis ingredientibus Monasteria vigore facultatum Apostolicarum, etiam eos comprehendat, qui absque talibus facultatibus ingrediuntur, ut sciri possit, an absolutio sit reservata Summo Pontifici. S. Congr. censuit agendum esse cum SS. quia Concilium non reservavit Papæ; & Sanctiss. declaravit Bullam non comprehendere eas personas, quæ ingrediuntur propria auctoritate absque licentia Sedis Apostolicæ.*

Verum praxis etiam in istis est, ut pro absolutione recurratur ad Sacram Pœnitentiariam, propter quod videtur inductus usus talis reservationis, pro qua scripsit Ludovicus Beja, & Lælius Zecchius *elucidat. casu Episc. reserv. cas.*10. Navarrus *in cap.statuimus sub num.*62. *de Regular.* & *in Manuali c.* 23. *sub num.*150. affirmat const. Greg. comprehendere etiam intrantes sine licentia, & se credere hanc fuisse mentem Greg. Ideo delinquentes ad præfatum Sacrum Tribunal dirigantur. Idem tenet Pignatell. *tom.* 10. *consult.*100. *n.*25.

40 Quæritur, *an Confessarius Monialium possit ingredi clausuram ad sumendam formulam consecratam, in Ecclesiam interiorem e manibus ipsam, dum communionem Monialibus præbet.*

Resp. Negative; hujusmodi non censetur casus, in quo a Sede Apostolica indulgetur Confessariis ingressus in clausuram; casus sunt *in d. const. Fælici* § 5. ibi: *Ad hæc Confes-*

fessor Sanctimonialium, tam ordinarius, quam extraordinarius, minime ingrediatur septa Monasterii, nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, necnon ad commendandam animam Agonizantium. Ponderetur dictio *nisi*, quæ cæteros casus excludit.

41 Sed quæritur, *quomodo in eo casu se gerere debeat*.

Resp. Aliquibus placet, quod possit Confessarius committere eidem Moniali, quæ erat communicanda, ut lingua particulam sumat; vel, si ad hoc difficilem se præbeat, eidem porrigat patenam, ut media eadem decenter formulam elevet a terra, præbens eam Confessario, Pelizarius de *Monial. c.10. sect.3. sub sect.1. n.239.* Rotarius *apparat. Theol. moral. p.1. c.10. sect.2. n.17*.

Verum neutrum probamus. Non primum; nam plus fœminis conceditur, quam sit necessarium, & quod eis a Sacris Canonibus interdicitur; Commune est apud Juvenin. *comment. Hist. de Sacram. differ.4. q.5. ar.2. conc.2.* Laicos (de quorum numero, quoad hoc, & Monialis reputatur) nec sibi, nec aliis Eucharisticam Communionem posse impertiri, etiam mortis urgente periculo, patet ex Trid. *sess.13. c.8. de Euchar.* ibi: *In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia mos fuit, ut Laici a Sacerdotibus communionem acciperent*.

Nec secundum, quia a nemine præterquam a Sacerdote, vel Diacono licet tangere vasa, in quibus continetur Corpus Christi; *cap. Non oportet. dist.33.* Abelly *Medul. Theol. p.2. sect.11. §.8. n.8. de Sacrif. Miss.* Deinde, quod particula elevetur a terra in Rubrica Missalis *de defectibus in ministerio n.15.* videtur committi Sacerdoti, ex observatis etiam a Gavanto Thesaurar. *Sacr. Ritu par.3. tit.10. de defect. in Minist. a n.12*.

Quare Confessarius debet Moniali porrigere patenam, & ipsa mundo manutergio accipere; deinde injungat, ut patena cooperiat formulam, & supra ponat sericam tobaleam, ac lumina adhibeat; Moniales interim assistant, orando, usque dum ipse revertatur cum licentia, obtenta ab Ordinario, vel alio de illius commissione, ad effectum ingrediendi, & implendi, quæ a Rubricis loco allegato sunt injuncta.

42 Quæritur, *an Monialis ascendens supra tectum frangat clausuram*.

Resp. Affirmative, contra plures id negantes apud Dian. *Coord. tom.5. tr.1. resol.83. num.2.* quos ipse sequitur. Ratio resolutionis est, quia S. Cong. apud Nicol. Flosc. *ver. Monialis n.35. sub die 18. Septemb. 1609.* commisit absolvi quasdam Moniales, quæ supra tectum bona Fide ascenderunt, cum speciali prohibitione illud ultra ex quacumque causa ascendendi: Quapropter tectum cum muris cingentibus Monasterium integrum terminum adæquatum clausuræ constituit: & de moniali existente supra tectum dicitur esse extra ambitum clausuræ.

43 Quæritur, *an in violatione clausuræ detur parvitas materiæ, vel, an Monialis in violatione clausuræ excusari possit a mortali ratione parvitatis materiæ; ut, si exeat extra terminum clausuræ ad unum, vel duos palmos, statim reversura*.

Resp. Distinguendum est: vel Monialis complete, & perfecte, hoc est, secundum totum corpus se ponit extra terminum clausuræ, vel solum imperfecte, & secundum aliquam partem, manum scilicet, vel pedem, & non toto corpore: si primo modo, cum Donato *prax. regul. tom. 4. tract.4. quæst. 25.* Bonac. & Tamburino apud Pelizarium, *c.5. sect.1. n.19.* non excusamus a mortali, nec parvitatem materiæ admittimus; quia de Moniali, quæ toto corpore se ponit extra terminum clausuræ sive ad unum, vel duos palmos, etiam mox reversura, verificatur, quod sit egressa de clausura, quod est ipsi sub censuris prohibitum. Secundo vero modo excusatur, & parvitatem materiæ cum iisdem non negamus.

44 Quæritur, *an Monialis ponens se in Rota, & eam volvens ad partem exteriorem, ad quam est sæcularibus liber accessus, frangat clausuram, si ab ea non descendat*.

Resp. Affirmative, quia se transfert ad locum, ad quem solent sæculares accedere, quod expresse prohibetur Monialibus a Greg. XIII. constit. *Deo Sacrif.* la 8. ibid. Similia enim loca extra clausuram censentur.

§. III.

Duellum.

De duello vide dicta cap. 2.

§. IV.

Manus violentæ in Clericum.

45 QUæritur. *Quinam dicantur violentas manus in Clericum injicere*.

Resp. Qui actionem exteriorem injuriosam, & contumeliosam facit contra Eccle-

siasticas personas, ut, si eas violenter percutiat *manu*, *pede*, *lapide*, *baculo*, *ense*, *Sclopo*, *&c.* violenter etiam absque corporis læsione detineat, vel incarceret: aliquid ab eis violenter eripiat; vestes laceret; venenum propinet; vel quid simile in contemptum attentet, per quod eas notabili aliqua injuria, & contumelia contra honorem, & reverentiam statui Clericali, & personis Ecclesiasticis debitam efficere censeatur. Videnda Glos. *ad d. cap. Si quis verb.man.* Injuria vero factis, non verbis irrogata censuram concludit.

46 In casu, appellatione Clerici veniunt omnes Ecclesiasticæ personæ: ut, Clerici, etiam primæ tonsuræ, ac conjugati, si cum una, & virgine contraxerint, habitum, & tonsuram deferant, capit. *Clerici de cleric. conjug. in* 6. Item, omnes Religiosi utriusque sexus, etiam Novitii, *cap.cumillorum*, *cap. De monialibus de sent. excom.* Et *c. Religioso eod. tit. in* 6. Item, Tertiarii cum Claustralibus habitantes: Item, Mulieres Tertiariæ virginalem, aut cœlibem vitam voventes, etiam si seorsum in propriis domibus, aut affinium suorum habitent, juxta *constit. Dum intra*, *Leonis X. la* 22. *Bullar. tom.*1. dummodo conditiones habeant taxatas in decreto S.C. Conc. quod refero in Offic. Curiæ, *cap.* 52.

Item, Eremitæ, qui sub obedientia Episcopi alicui Ecclesiæ in communitate, vel separatim deserviunt. Item, Equites S.Joannis Hierosolymitani, vulgo *di Malta*, *c.Canonica de sent.excom.* Quippe solemnia vota Religionis emittunt, ut per Sperellum decis.

47 Quæritur, *an ad incurrendam censuram Canonis excuset parvitas materia.*

Resp. Affirmative. Conveniunt enim DD. Barbosa, Diana, aliique in hac materia dari parvitatem materiæ, adeout non incurratur censura, si injuria, vel contumelia illata talis judicio viri prudentis non sit, quæ ad peccatum mortale sufficiat, ut ex Bonacina observavit Abelly *Medul. par.* 2. *tom.* 2. *cap.* 6. *sect.* 2. *§.* 1. *n.* 6. Nam cum sit injuria levissima, non dicitur facta suadente diabolo per Du-hamel Theol. *cleric. tom.* 3. *lib.*5. *differ.*3. *c.*5. Et exemplificant, si quis leviter Clericum a se animo irato repellat.

Hinc, ut censura incurratur percussio non levissima esse debet, sed *levis*, *mediocris*, *aut gravis*, seu *enormis*. Judicium autem, an levis sit, mediocris, vol enormis, cum sit res facti, dependet a qualitate loci, personæ, & circumstantia injectionis manus, de quo in Extravagante *Perlecti Joan. XXII.* apud Confectium *de priv. mend. p.* 1.

48 Levis itaque percussio secundùm allegatam Extravagantem ea declaratur, quæ facta, manu, pede, digito, vel lapide, nullam relinquit plagam, vel suggillationem carnis, nec dentes effringit, nec multos divellit capillos, nec sanguinis copiam facit, licet parum fluat.

49 Mediocris percussio ea censetur, ubi dens eruitur, copia capillorum evellitur, carnium contusio, aut suggillatio relinquitur, &c.

50 Gravis vero, vel enormis, judicanda est, si gravior læsio, & injuria inferatur; ut, si Clericus vulneretur, mutiletur, debilitetur, vel occidatur. Item, si denudetur, aut atramento, vel stercore vultus eius fœdetur. Considerandum est, quod percussio, quæ alias secundum substantiam esset levis, fit plerumque gravis, & enormis, aut mediocris ratione loci, ut, si percutiatur Clericus, Ministerio Altaris occupatus, aut dum vacat sacris, sive in Choro, vel in actu publicæ processionis; si in platea, theatro, vel alio loco publico injuria personalis inferatur.

51 Item crescit ratione personæ; ut, si inferatur Episcopo, Prælato, aut alteri in dignitate Ecclesiastica constituto. Cæterum judicium ex d. Extravag. quæ sit enormis injuria, relinquitur arbitrio Episcopi, qui in dubio enormem potius, quam levem arbitrari debet, & ad Sedem Apostolicam pro absolutione injuriantes sunt dirigendi, *ne de vicina absolutione confisi de facili in atroces prorumpant percussiones, & injurias, & in Canonis sententiam proclivius prolabantur*, ut ibidem textus, & Confectius *cit. par.*2. *tit.*14. *c.*1. *conc.* 5.

Nonnulli sunt casus, in quibus ob percussionem Clerici censura non incurritur, quos recenset *cit.* Confectius ibid. *cap.* 8. & Duhamel *ubi sup.*

52 I. Quando vis cum moderamine inculpatæ tutelæ repellitur, & Clericus repellendus læditur, *c. si vero il* 1. *de sent. excom.*

53 II. Cum incontinenti percutitur Clericus, vel Regularis cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventus, d. cap. *si vero § nec ille d. tit.*

54 III. Cum ex officio, Magister, vel Prælatus corrigit Clericum, vel Regularem; nam tunc percussio non fit, suadente Diabolo, sed suadente justitia, vel charitate, & zelo Dei, ac disciplinæ, cap. *Universitatis*, *cap. Cum voluntate d. tit.* Dummodo

mo-

modus graviter non excedatur, nec per Laicum sæcularem fiat.

55 IV. Cum a muliere de adulterio, stupro, vel fornicatione tentata, causa defendendi propriam honestatem, Clericus percutitur; dummodo provocatio, & sollicitatio facto, & non solo verbo fiat, d. Confectius.

56 V. Cum fortuito casu, & non ex deliberatione Clericus percutitur, d.cap. *si vero §. Officialis*.

57 VI. Cum id non fit ex odio, invidia, seu indignatione, sed per jocum, vel ad ludum. Nam tunc percussio dici nequit violenta, nec suadente Diabolo, *c. Nuper d.* & alios casus vid. apud Confectium *ibid.*

58 Quæritur. *Quis absolvat ab excommunicatione incursa propter Clerici percussionem.*

Resp. Est certum, Confessarium ordinarium absolvere non posse, nisi de speciali facultate Superioris, ad quem respective id pertinet. Regulariter absolutio est S. Apostolicæ reservata. Ubi vero injuria modica fuerit, vel levis, Episcopus potest absolvere, cap. *Pervenit de sent. excom. d. tit.*

59 Episcopus absolvit Pueros, *c. Pueris*.

60 Item, mulieres, senes, infirmos, & debiles, qui in Clericum violentas manus injiciunt; vel alias impotentes adeundi Sedem Apostolicam pro absolutionis beneficio, cap. *Ea noscitur*, cap. *Quamvis eod. tit.*

61 Item constitutos in periculo, vel articulo mortis. In quo etiam a quovis Sacerdote absolvi possunt; cùm, vel ab Episcopo absolutio haberi non potest, vel Confessarius approbatus non habetur, juxta Trid. *sess.14. cap. 7. de cas. reserv.*

62 Sed praxis est, ut, quoties ab Episcopo absolvuntur impediti adeundi Sedem Apostolicam, vel a Sacerdote existentes in articulo mortis, ab eis exigatur juramentum recurrendi cum primum commode poterunt ad Papam, vel ejus Delegatum, mandatum ipsius humiliter recepturi, per text. *in d. c. Quamvis*.

Debentque de tali onere eos præmonere, alias non comparentes in similem excommunicationem reincidunt, cap. *Eos, qui d. tit. in* 6. Cabasut. *prax. jur. canon. l.3. c.2.*

63 Quod est practicandum non solum cum excommunicatis ob percussionem Clerici, sed etiam cum ligatis quacumque censura, cujus absolutio sit Sedi Apostolicæ reservata, ut communiter Canonistæ apud d. Confect. *cap. 9*

64 Hoc etiam est observandum, quod absolutio numquam est conferenda, nisi parte satisfacta, si fuerit læsa; & in casu impotentiæ est ab absolvendo exigenda promissio cum cautione, etiam jurata de satisfaciendo læso, & de parendo mandatis Ecclesiæ; virtute cujus promissionis, & juramenti est ipsi præcipiendum, ne de cætero in Clericum, vel Monachum violentas manus injiciat.

65 Sed dubitari potest, *An Episcopus in enunciatis casibus, in quibus ipse potest absolvere, possit id alteri Sacerdoti committere.*

Resp. Affirmative; text. expressus in *cap. His de Offic. jud. ord.* Nam jurisdictio competens Episcopis absolvendi certis in casibus ob violentam manuum injectionem in Clericum est ordinaria; etenim competit ex officio; ac est concessa non personæ, sed dignitati, cui ita cohæret, ut cum ipsa transeat in futurum Prælatum, & inde perpetua censetur: Atque ita potest alteri committere, ita Gonzalez in *1. tit. 31. cap. fin.*

66 Ex quo sequitur, quod Prælati Regulares, quibus ratione officii, & dignitatis competit facultas absolvendi suos subditos a d. censura, possint eam potestatem alteri Ordinis Sacerdoti committere.

67 Quæritur, *an mandans percussionem Clerici d. excommunicationem incurrat.*

Resp. Affirmative, text. expressus in cap. *Mulieres §. Illi vero*, etiamsi de mandato ante percussionem eum pœniteat. Nisi ipsum revocaverit, & de revocatione notitiam ad mandatarium pervenire curaverit, & cum effectu pervenerit, ut ibi Gloss. verb. Auctoritate, & Confectius.

68 Pariter, consentientes, & favorem, ac opem delicto violentæ injectionis manuum præstantes, Canonis sententia ligantur, *cap. Quanta d. tit.*

69 Quæritur. *Joannes percussit Clericum nomine Titii, a quo mandatum non recepit, Titius id sciens, ratam habet approbans percussionem, petitur, an Titius excommunicationem incurrat.*

Resp. Affirmative, cap. *cum quis de sent. excom. in* 6. Ratihabitio enim mandato æquiparatur, uti Gloss. *in verb. suo nomine*, dixit, si ratum habuit tantum in corde, quoad Deum est ligatus, sed non quoad Ecclesiam militantem. Dum vero prædictæ ratificationis signa exteriora apparuerint, tunc etiam quoad Ecclesiam erit excommunicatus. Confect. *cit.* Ibique ead. Gloss. *in verb. Incurrit*, notavit, quod approbans injectionem excommunicatione ligatur ex *nunc*, hoc est, ab instanti ratificationis; non ex *tunc*, quo facta est injectio.

70 Nec obstat, quod dicatur ratihabitionem retrotrahi. Nam satis trahitur ad tempus anterius, cum ex facto anteriori ligat, licet ex *nunc*. Neque enim sententia excommunicationis trahitur, sed statim ligat, vel non ligat, nec suspendit effectum suum, ut ibi Glos. & cap. Pastoralis de appellat.

Qui vero ratam habet injuriam realem personalem in Clericum non suo nomine factam, peccat quidem peccato sacrilegii, sed non est excommunicatus, Confect. *cit.*

71 Quæritur. *Pœnitens aperit Confessario, se rapuisse Clericum, quid Confessario agendum?*

Resp. Non potest eum absolvere, etiam si ipsum restituerit, cum sit innodatus censura Canonis ob violentiam Clerico factam.

72 Adverte, quod Clericus consentiens, sibi violentiam inferri excommunicationem incurrit, cum tunc injuria inferatur ipsi ut Clerico, & toti ordini Clericali, cujus favorem fuit privilegium canonis concessum.

73 Observandum, quod percutiens plures Clericos, in petenda absolutione debet numerum ipsorum exprimere, alias petitio erit subreptitia. Pluribus enim excommunicationibus numero distinctis ligatur. Nam plures causæ numero distinctæ concurrunt; quæcumque ligat per se sufficiens ad inferendam censuram. Vide, quæ dixi infr. *cap.*33. *n.*43. & Glos. *in cap. cum pro causa in verb. Tamquam de sent. excomm.*

74 Observandum etiam, quod est onus vitandi excommunicatum ob Clerici percussionem; Nec requiritur, ut tamquam excommunicatus denuncietur, sed sufficit, ut ita notorium sit Clericum percussisse, quod factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo juris suffragio excusari, juxta Const. *Conc.Constant. sub Martino V.* quam refero inf. *lib.*2. *c.*35. *n.*16. Quod fuit pro omni notoria excommunicatione repetitum in Con. Later. sub Leone X. pro ut *ejus const. Primitiva sub la* 20. §.24. *Bullar. tom.*1. illis verbis: *aut si notorie in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergivesatione celari, &c.* Quapropter vitandi sunt, qui, vel fuerint expresse, & specialiter denunciati excommunicati, vel de quibus notorie constat excommunicationem, vel ob Clerici percussionem, vel aliam causam incurrisse. Vide infr. *c.*32. *n.*18. & alia plura, quæ dixi Offic. Curiæ Ecclesiast. *c.*39. de privilegio. Canonis; ubi de facultate superiorum Regularium erga suos subditos.

§. V.

Simonia realis scienter contracta.

75 IN præsenti §. reservatur Romano Pontifici simonia realis scienter contracta. Sciendum namque I. quod simonia est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa. Dicitur studiosa voluntas emendi*, &c. quia quis, quantum est de se, studet, & procurat pecunia emere, & vendere rem spiritualem, quæ invendibilis est, & supra omne pretium; atque ita non obstante, quod sit materia indebita venditionis, & emptionis, nulloque pretio æstimari possit, se gerit circa ipsam, ac si revera vendi, & emi posset, & ita injuria rebus spiritualibus irrogatur.

76 Contractus emptionis, & venditionis ponitur, tamquam species pro genere, seu pro quolibet contractu oneroso, vi cujus aliquid pretio æstimabile aut exigitur, aut confertur, aut promittitur, sive sit contractus locationis, permutationis, transactionis, vel innominatus, ut, *do ut des: do, ut facias: facio, ut facias: facio, ut des.*

77 II. Quod nomine rei spiritualis intelligitur quodcumque supernaturale, seu, quod a Deo procedit, ut est Auctor gratiæ, & ad finem supernaturalem conducit. Id enim in casu dicitur spirituale; sive sit in se spirituale, ut sunt fides, gratia, Spes, charitas, dona Spiritus Sancti, &c. Sive ut causa; ut Sacramenta, quæ causant gratiam sanctificantem, aut conferunt, etiam potestatem spiritualem ad consecrandum, & absolvendum, ut Ordo.; sive, tanquam effectus, quia a spirituali potestate procedunt; ut administratio Sacramentorum, consecrationes personarum, locorum, vasorum, concionari, dispensare in votis, vel impedimentis matrimonii super irregularitate; absolvere a censuris, & similia. Sive sint spiritualibus adnexa. Quod duplici titulo contingit, *antecedenter*, & *consequenter*: Adnexum *antecedenter* dicitur, quod secundum suam naturam præcedit formam spiritualem, ut sunt vasa sacra. Prius enim fiunt vasa, deinde consecrantur. In istis venditio cadit supra materiam temporalem, non supra spiritualem.

78 Adnexum *consequenter* est, quod est posterius spirituali, & ab isto dependet. Ita beneficium Ecclesiasticum dependet ab ordine Ecclesiastico. Prius enim est esse Cle-

r. cum

ricum, quam beneficiatum, & habere jus ad redditus. Quare beneficium Eccleſiaſticum deſcribi ſolet: *jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis competens Clerico propter officium ſpirituale in ſuſtentationem Miniſtri.*

Dicitur *perpetuum*, quia beneficia ex natura ſua inſtituta ſunt, ut ſint perpetua, ad differentiam penſionum, quæ morte penſionarii extinguuntur. Ideo important jus percipiendi ad tempus portionem fructuum ex bonis beneficii.

Dicitur *propter officium ſpirituale*, quia beneficia dantur propter officia, & miniſteria Eccleſiaſtica, *Conſt. Supernæ la* 3. *Leonis X.* §. 38. *Bullar. tom.* 1.

79 Etiam penſiones dantur propter officium, quia penſionarii tenentur ad recitandum officium B. M. V. Conſt. *Ex proximo la* 135. *S. Pii V. Bullar. tom.* 2.

80 Conſiderandum hic eſt, beneficia tria comprehendere. I. Officium ſpirituale, ſeu miniſterium Eccleſiaſticum. II. Jus ſtipendii, ſeu ad redditus temporales, III. Ipſum ſtipendium, vel redditus. Primum utpote ſpirituale vendi non poteſt.

Nec ſecundum, quia, licet non eſſet in ſe ſpirituale, tamen eſt adnexum conſequenter officio, ſeu titulo ſpirituali, quia ad iſtud ſequitur. Ideo officium cenſetur vendere, qui illud jus vendit, juxta regulam in cap. *Si quis objecerit* 1. *quæſt.* 3. ibi: *Quiſquis alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum relinquit.*

Dixi *licet non eſſet ſpirituale*, quia de ſpiritualitate talis juris non videtur dubitandum ſecundum Cajetanum apud Fagnan. *in* 1. *ad c. Cum pridem de pactis nu.* 101. Nam, ſtatim ac quis eſt Clericus, & divinis officiis mancipatus ex jure divino habet jus ad ſtipendium, juxta illud, *qui Altari inſerviunt, de Altari participant*, 1. *ad Corinth.* 3. c. *Extirpandæ*, capit. *Secundum de præbend.* Quod jus, cum ad Clericatum, & deputationem ad functiones ſpirituales ſequatur, eſſe debet ſpirituale.

81 Nec fructus a collatore beneficii vendi poſſunt, quia non eſt dominus fructuum, ſed diſpenſator, ideo venditio caderet ſupra collationem, & inſtitutionem, quæ eſt ſpiritualis. Nec ab ipſo proviſo ad vitam vendi, vel locari poſſunt, quia ſunt res Eccleſiaſticæ, de quo alibi.

III. Quod ſimonia, alia eſt jure naturali, & divino prohibita, ut eſt vendere gratiam, Sacramenta, actus Ordinis, & functiones omnes ſpirituales, conſecrationes, benedictiones, abſolutiones, diſpenſationes, actus juriſdictionis ſpiritualis, tam ſpectantis ad forum internum, quam externum, & ſimilia, quæ omnia ſunt de ſua natura invendibilia. Nam, vel ſunt in ſe ſpiritualia, vel cauſa rei ſpiritualis, aut procedunt a poteſtate ſpirituali, & ordinantur ad finem ſpiritualem, & ſalutem ſpiritualem animarum.

Alia vero ſolum prohibita jure poſitivo Eccleſiaſtico, ut eſt. I. Vendere officia Sacriſtiæ, Œconomi, Protectoris Eccleſiæ, capit. *Salvator.* 1. *quæſt.* 3. Hujuſmodi enim officia habent rerum Eccleſiæ adminiſtrationem.

82 II. Reſervare penſiones ex beneficio reſignato: id enim fieri nequit ſine pactione. Pactiones autem omnes in Beneficiis ſunt prohibitæ, cap. *Pactiones de pactis*. Sed neceſſaria eſt auctoritas Pontificis, ut labes ſimoniæ purgetur.

III. Permutare unum beneficium cum alio ex eadem ratione; quia id ſine partium pactis, & contractu oneroſo fieri nequit, cap. *Quæſitum de rer. permutat.* Sed neceſſe eſt, ut permutatio fiat auctoritate Superioris, Papæ nimirum (vel etiam Epiſcopi, quantum ad beneficia, quæ Epiſcopus poteſt conferre) cap. *Sicut unire de exceſſib. Prælat.* Et tunc partes non vi pacti permutant inter ſe beneficia, ſed ex nova collatione, recipiunt; nam ea reſignat in manu Pontificis, cui ſuum deſiderium exponunt, a quo eis deinde conferuntur.

83 Idem dicitur de actionibus beneficio adnexis; ut, ſi quis dicat alteri: *elige me ad hoc officium ſpirituale, & eligam te ad aliud; vel, ſi dixerit, confirmo te in hoc beneficio, modo mihi des, aut promittas hanc Capellaniam*, Provincialatum, Guardianatum, &c. cap *De hoc de ſimon.*

Triplex vero eſt ſimonia, *mentalis, conventionalis, & realis*. Mentalis ea eſt, in qua quis, nullo pacto prævio expreſſo, vel tacito, dat temporale pro ſpirituali (vel e contra) ea intentione, ut pro temporali recipiat ſpirituale, vel ut pro ſpirituali temporale aſſequatur.

Conventionalis ea eſt, in qua pactum exterius quidem expreſſum eſt de re ſpirituali vendenda, vel emenda, ſed vel nihil realiter eſt datum; vel datum eſt ab una tantum parte ut, ſi emptor receperit beneficium, ſed pretium conventum non ſolverit; aut, ſi pretium dederit, ſed beneficium non receperit, ſed expectat.

Rea-

Realis ea est, in qua tria hæc concurrunt: pactum de re temporali pro spirituali: solutio pretii, saltem secundum partem, & receptio rei sacræ.

84 Quæritur. Quotuplex *sit munus, seu pretium simoniacum*.

Resp. Triplex: *a manu ab obsequio, a lingua*, cap. *Ordinationes* 1. *q.* 1. & d. c. *Salvator*.

Per munus a manu venit pecunia, sive numerata, aut credito promissa. Nomine autem pecuniæ intelligitur quidquid pecunia mensurari potest estque pretio æstimabile.

Quare incurrunt simoniam per munus a manu. I. Qui pro rebus sacris, & functionibus spiritualibus supra enunciatis quidpiam pretio æstimabile dant, recipiunt, vel promittunt, sive illud detur tamquam pretium, sive tamquam motivum dandi, vel gratuitam compensationem. Si distinctio hæc pretii, motivi, & gratuitæ compensationis præservaret a simonia; nulla omnino, nisi a viris plumbeis committeretur, & omnis palliaretur. Unde falcem ad radicem posuit Innocentius XI. in damnat. *proposit.* 45. & 46. De qua *lib.* 2. *cap.* 26.

85 Dices Sacerdotes licite recipiunt stipendia pro celebratione Missæ, exequiis, processionibus, & concionibus, ergo, &c.

Resp. Stipendia in similibus non recipi tamquam pretium Missæ, exequiarum, & Concionum, sed tamquam honorarium, & per modum voluntariæ oblationis, quæ a fidelibus fit Deo in persona Ministri; aut per modum subsidii in sustentationem Ministrorum, in gratiam alterius occupatorum.

86 Nec principaliter stipendium intenditur, alias esset simonia. Nam venderetur actio spiritualis. Propter quod incurrunt simoniam Canonici, qui Chorum frequentant propter distributiones, tamquam propter finem principalem: ita D. Thom. *quodlibet*. 8. *art.* 11. Natalis Alex. *Theol. dogmat. tom.* 2. *lib.* 2. *regul.* 41. *de Simon.* Videnda est etiam d. *prop.* 46. ab *Innoc. proscripta loco citat.* Nam primario, & principaliter cultus Dei est intendendus.

II. Qui dant, vel accipiunt beneficium cum promissione remittendi debitum, vel obligatione ad mutuandum; aut quod nepos recipientis nubat nepoti conferentis; vel conferens constituit pensionem in beneficio, quod confert, alias non collaturus, vel simile onus collationi beneficii adnectit. Magol. *sum. moral. p.* 1. *Decalg. exposit.* 3. *praecept. qu. unic. de profanat. rei sacra per simon. art.* 2. §. 1.

III. Qui beneficium resignat sub onere pignoris pensionis absque licentia Papæ, vel præmisso pacto de redimenda pensione, vel procurandi aliud beneficium: Imponitur enim onus pretio æstimabile.

IV. Qui de beneficio litigantes, jus mutuum emunt: pecunia enim parant sibi viam ad rem spiritualem.

87 Cæterum, licet vexationem pecunia redimere, ut concordant DD. cum D. Th. 2.2. *quæst.* 100. *ar.* 2. *ad* 5. Tunc enim pecunia injusta impedimenta tolluntur, eaque confertur, sicut daretur, ut quis a prædonum manibus se eriperet *c. Delictus il* 1. *de Simonia, cap. Quæsitum* 1. *q.* 3.

Verum duo hac in re debent concurrere. Unum, quod quis habeat in beneficio jus per collationem acquisitum certum, & indubitatum, seu ipsum pleno jure possideat. Nam in casu cum ei res spiritualis jam competat, eam non acquirit per pecuniam, sed solum redimit vexationem, & impedimentum injustum tollit. Si vero circa dubium vexaretur, ut, si collatio, electio, confirmatio, &c. esset dubia, vexationem redimere non liceret. Quoniam tunc per pecuniam viam sibi pararet ad jus spirituale, & censeretur illud emere.

Alterum, quod vexatio sit injusta. Siquidem si justa esset propter eamdem rationem non liceret. Idem dicitur, si dubium sit, quod lis sit injusta, quia super eo Judex Ecclesiasticus debet pronunciare. Hinc si Prælatus velit aliquem ob delictum Beneficio privare, non licet hanc vexationem pecunia redimere, vel testes avertere, aut alium, qui ejus inidoneitatem velit opponere pecuniis impedire. Nam ipsa remotio impedimenti esset acquisitio rei spiritualis.

Vexationem tamen circa jus acquirendum redimere non licet, quando vexatio opponitur ab his, qui possunt obesse, & prodesse; ab illis nimirum, qui aliquo modo concurrere possunt ad collationem beneficii, & juris spiritualis, eligendo, & confirmando, præsentando, &c. *c. Matthæus, c. Sicut tua*, & *c. Hoc d. tit.* quia hoc esset pecunia sibi viam parare ad beneficium, quod absque simonia esse non potest per DD. Majol. *cit. ar.* 3. §. 2.

VI. Incurrunt, qui accipiunt beneficium cum onere restituendi pecuniam, quam resignans in illius assecuratione expenderat, ut in expeditione Bullarum. Quilibet enim de jure tenetur proprias litteras solvere.

VII. Qui resignat beneficium ea lege, ut re-

reſignatarius domum reſignantis emat, vel conducat, aut ſimile onus imponit.

VIII. Qui litigantes ſuper poſseſsorio alicujus beneficii pacis cauſa conveniunt, ut unus beneficium, & alius penſionem ſuper beneficio habeat, *c. conſtitutus de tranſact.* In beneficiis enim tranſactiones jure canonico prohibentur. Alios caſus vide apud DD. & redibit ſermo *lib. 2. cap. 26.*

88 Per *munus ab obſequio* venit omne hominis opus ad uſum, & utilitatem alterius ordinatum. Quare, quia miniſtri pecuniaria mercede conducuntur, ideo perinde eſt dare rem ſpiritualem pro aliquo obſequio exhibito, vel exhibendo, ac eam conferre pro pecunia. Nam illud obſequium eſt pretio æſtimabile.

Propterea ſimonia eſt. I. Beneficium conferre alicui in recompenſationem obſequiorum jam exhibitorum; ut ſi Epiſcopus ad recompenſanda obſequia præterita conferat beneficium famulo, qui propterea ei abſque ſalario, vel valde diminuto inſervit.

II. Conferre beneficium in recompenſationem ſervitii exhibendi in futurum.

III. Simoniaci cenſentur Clerici, qui Prælatis obſequium temporale exhibent, præcipue, & principaliter, ut beneficia obtineant. Ideo de hoc ſerio cogitent, & ponderent, qui Prælatorum ſunt ab obſequiis, an principaliter intendant beneficia obtinere, cave ſpe id agant.

IV. Simoniæ per *munus ab obſequio* rei ſunt, qui ſua obſequia exhibent iis, quos noverint apud collatores valere eo fine, ut per ipſorum favorem beneficia conſequantur, etenim obſequia mediate ordinantur ad rem ſpiritualem aſsequendam.

Cæterum ſimonia non eſt, Prælatum conferre beneficia propter exhibita a Clerico officia in utilitatem Eccleſiæ, vel auxilium miniſtrorum ipſius, nam per hæc devotionis officia obſequens redditur dignus; & ſi gratis inſerviat, redditur dignior, quia in obſequium Eccleſiæ impendit perſonam, & pecuniam, quam potuiſset ſibi per obſequia alteri exhibita lucrari.

89 *Munus a lingua* comprehendit laudes, adulationem, preces, & interceſſiones apud beneficiorum collatores. Sic eſt Simonia, conferre beneficium ad preces pro indigno porrectas. Nam tunc collator non movetur ex dignitate, & merito proviſi ad dandum beneficium, ſed ex precibus exhibitis per modum pretii: *do preces, ut des beneficium.* Item beneficium dare propter ipſas preces conducentes ad utilitatem temporalem collatoris, nimirum ut precantis gratiam, & favorem ſibi acquirat.

Si vero preces pro digno porrigantur, non eſt ſimonia eidem beneficium conferre, quia adeſt ex parte ſubjecti debita cauſa; dignitas nimirum, & meritum conferendi beneficium. Cæterum poteſt eſse ſimonia in intentione, ſi non attendatur ad dignitatem perſonæ, ſed ad favorem.

Ita, ubi quis pro ſe rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus, & ſic preces ſunt pro indigno; licite tamen poteſt aliquis ſi ſit indigens pro ſe beneficium Eccleſiaſticum petere ſine cura animarum D. Th. *cit. art. 5.* Vide, quæ dixi in Offic. Cur. Eccleſiaſtic. *cap. 50.*

§. VI.

Confidentia beneficialis, ſeu ſimonia fiduciaria.

90 QUæritur. *Quid ſit hæc confidentia beneficialis, vel ſimonia fiduciaria.*

Reſp. Eſt conventio tacita, vel expreſsa, ut is, cui beneficium confertur, vel reſignatur, illud ipſum poſt aliquod tempus in aliam certam perſonam transferat; aut fructus beneficii, vel partem ipſorum ab alio percipi ſinat, aut penſionem ſolvat. Ita DD. communiter.

Hujuſmodi confidentia eſt peſſimum ſimoniæ genus, ad quod eradicandum Pius IV. edidit conſt. *Romanum Pontificem*, *la 85. Bullar. to. 2.* & aliam S. Pius V. *Intolerabilis*, *85. ibid.*

91 Committi poteſt, per *acceſſum*, *ingreſſum*, *regreſſum*, *fructuum conceſsionem*, vel *ſolutionem penſionis*, ut ex d. conſt. S. Pii, & ex Trid. *ſeſſ. 25. c. 7. de ref.* ubi damnat acceſsum, & regreſsum, utpote referentes imaginem hæreditariæ ſucceſſionis.

Per *acceſſum* contingit, cum quis alteri beneficium procurat, & confert, cum certa confidentia, conditione nimirum, vel lege, tacita, vel expreſsa, quod poſtea per reſignationem proviſi, ad idem beneficium ipſemet conferens, vel procurans, aut alii per eos deſignati, vel deſignandi accedent.

Per *regreſſum* contingit, ubi quis beneficium jam adeptum alteri renunciat, cum conditione, quod per reſignationem, ab accipiente factam, ad idem beneficium ipſe, vel alius a ſe deſignatus, aut deſignandus redibit.

Per *ingreſſum* vero contingit, ubi quis

poſt

post collationem beneficii ante possessionem illud alteri renunciat cum spe, & pacto, ut hic postea eidem, vel alteri ab eo designando, ad idem beneficium ingressum aperiat dimittendo beneficium.

Per *concessionem fructuum*, vel *solutionem pensionis contingit*, cum quis alteri confert, vel resignat beneficium cum pacto, ut accipiens ei, vel alteri a se designando concedat fructus beneficii, vel illorum portionem, aut ex illis pensionem solvat. Legendus textus Constitutionis S Pii §. 3. & Laym. *Theol. moral. lib.* 4. *tr.* 10. *cap. ult.* §. 8.

92 Observandum hic est ex Natal. *Alexand. Theol. Dogmat. tom.* 2. *lib.* 2. *art. regula* 19. & Abelly *medul. p.* 2. *in append. de stat. Cleric. art.* 3. *q.* 2. quod resignare, vel conferre beneficium alicui in confidentiam, hoc est, ex intentione illum obligandi, ut post aliquod tempus propinquo, vel amico resignantis, aut conferentis, aut cuivis alteri dimittat, aut ut pensionem ex ejusdem fructibus alteri solvat, vel fructus percipere sinat, est simonia confidentiæ mentalis: si vero intercedat pactum, verbo, nutu, scripto, vel facto per se, vel per alium significatum, est simonia confidentiæ realis, quæ infert pœnas d. *const.* ex dicendis *lib.* 2. *cit.*

Regulas, & præsumptiones cognoscendi, & plene probandi in foro externo confidentiam, ubi de hac dubium esset, statuit idem S. Pius d. *const.* In foro autem interno pœnitentiæ non est præsumptione agendum; nec conjecturis judicandum, sed secundum confessionem pœnitentis, qui simul est testis, reus, & actor adversus se ipsum.

93 Sed quæri potest, *An simonia confidentiæ sit resignare alteri pensionem cum pacto, quod resignatarius resignanti usque ad suam vitam permittat fructus pensionis accipere.*

Quamvis plures negent, pensiones esse beneficia Ecclesiastica. Nos tamen concedimus; etenim, licet pensiones non sint beneficia Ecclesiastica in sensu stricto; tamen videntur sapere naturam beneficii Ecclesiastici, ut ex Fagnan. *in* 1. *ad cap. Ad audientiam il* 2. *numer.* 58. *de rescript.* Sed lis in nomine non est ponenda. Certe pensiones non sunt quid mere temporale, sed spirituali adnexum, supponunt Clericatum, & dantur propter officium, ex dictis supr. *numer.* 76. Et proinde in pensionibus committitur simonia, sicut in beneficio. Tum quia, licet non sint vere beneficium, veniunt tamen appellatione rerum Ecclesiasticarum, unde fructus pensionis ad vitam vendi nequeunt, ut ibid. observat Fagnan. *a numer.* 115.

94 Sed quid, *si quis a Papa obtinuisset facultatem resignandi nepoti, vel alteri pensionem, & ipse sibi reservaret perceptionem fructus, ad quod facultas non extenderetur?*

Respond. In casu simoniam committit, non propter resignationem, utpote auctoritate legitima factam, sed propter illam reservationem. Tum quia pactiones omnes similes sunt prohibitæ. Tum quia pensionario imponit onus pretio æstimabile, eidemque censetur pensionem eo onere vendere, & ita in contingentia facti consultus respondi.

Ita simoniam committit is, qui pro pecunia sine auctoritate Pontificis pensionem redimit, ibid. Fagnan.

Item, qui auctoritate Pontificis alteri resignat pensionem, sed ad faciliorem, & tutiorem solutionem sine Pontificis auctoritate convenit cum resignatario de aliqua hypotheca, aut fidejussione, vel ut anticipate solvat. Ratio est, quia totum hoc pertinet ad pacta simoniaca jure canonico prohibita: & obligatur pensionarius ad id, quod jure non inest, eique imponitur onus pretio æstimabile. Abelly *Sum. p.* 2. *de stat. cleric. a.* 3. *qu.* 2. & Majol. *cit.* §. 4. Quare regula generalis est, in resignationibus omne pactum de onere temporali, quod rei spirituali est adnexum, licite fieri non potest absque legitima auctoritate superioris.

95 Quæritur, *an sit simonia resignare beneficium in favorem tertiæ personæ absque confidentia, & spe, ac pacto, quod ille, in quem resignantur, servet illud, vel fructus illius pro ipso collatore, aut famulis, vel consanguineis, aut illius amicis.*

Resp. Nonnulli id negant ex defectu pacti, quamvis concurrat declaratio affectus solius, ut beneficium conferatur tali personæ.

Contra quos est constitutio S. Pii *incip. Quanta la* 58. ibid. *ubi* §. 3. declaratur, quas, quorum, & quo casu possint Episcopi admittere resignationes beneficiorum. Et §. 4. præcipit, ne resignantes aliqua ratione successores in beneficiis designent. Prohibeturque omnis promissio, & pactio inter ipsos, & Episcopos, ac alios facultatem habentes admittendi resignationes de assumendis designatis.

Quare quævis resignatio facta cum conditione, qualitercumque explicata, sive admissa, est invalida, & simoniaca, si fiat coram Ordinariis, aliisve Prælatis, inferioribus Summo Pontifice, ut §. 5. & 6. in contra

tra facientes infliguntur pœnæ, de quibus d. *lib.2. cit.* agendum eſt. De forma publicandi reſignationes beneficiorum in Curia, vel extra, eſt conſt. Greg. XIII. *Humano la 85. ibid.*

§. VII.

Summa caſuum reſervatorum in Bulla Cœnæ.

96 BUllam Cœnæ deſcripſimus ſupra *cap.* 3. *num.* 1.

97 Caſus reſervati in Bulla Cœnæ ſummatim referuntur.

In primo Canone excommunicantur *Hæretici omnes, Schiſmatici, eiſque credentes, receptatores, fautores, ac defenſores, ipſorumque ſcienter legentes, vel retinentes, imprimentes, ac defendentes libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes.*

98 In 2. *Appellantes a Papa ad futurum Concilium, ac dantes auxilium, conſilium, aut favorem.*

Nota. Id eſſe Pontifici injurioſum, nam, cum ſit ſupra Concilium, nec ſuperiorem in terris habeat, ſine ipſius injuria non poteſt id fieri: appellatio enim fit ad majorem: de quo *lib.* 3.

99 In 3. *Pyratæ, Curſarii, & Latrunculi maritimi, in mari Papæ a Monte Argentario ad Terracinam, ac ipſorum fautores, receptatores, & defenſores.*

Nota. Pyratam idem eſſe, ac prædonem marinum, ex propoſito, & non coacte percurrentem mare Pontificium, intentione furandi, licet aliqua præda non ſequatur, quia Bulla cenſurat Pyratas, & non exigit prædam. Excuſantur, qui deprædantur ligna inimicorum, qui cum ſuo Principe bellum habent, eoſque armis, & victualibus privant, ad eorum vim minuendam.

100 In 4. *Naufragantium Chriſtianorum bona in mare generaliter, vel in littore ipſius ſurripientes.*

Nota 1. Per ly *Chriſtianorum*, excludi ſurripientes bona Turcarum, aut Gentilium, & Hæreticorum, quia non præſumitur Bulla edita in protectionem hoſtium fidei. Sed ſine peccato non poſſunt ſurripi; videntur etiam excludi bona Pyratarum, quia æquiparantur hoſtibus fidei, nec lex cenſetur patrocinari eis, qui contra legem faciunt.

Non peccat, qui præfata bona accipit, ut ſervet proprio Domino, aut ad loca deferat, in quibus de mandato Principis ſervantur, ad effectum, ut Dominis reſtituantur.

Nota 2. Excommunicari ſurripientes bona Infidelium, exiſtentia in navibus fidelium per fideles licite aſſecurata: ratio datur ex intentione legis, quæ fideles protegit, ne præjudicium, & damnum reportent; fidelibus in caſu bona perirent, & ad eos ſpectaret perquirere, recuperare, & compenſare.

Nota 3. Non excommunicari, qui bona in littore, vel mari ſponte a Domino relicta, ſurripit; nam de iſto non poteſt dici, quod ſurripiat in damnum Domini.

Nota 4. Cenſuram extendi etiam ad fautores, & adjuvantes raptorem, qui in Bulla implicite, & virtualiter nominatur; nam, qui favet, etiam raptor dicitur; & qui adjuvat ad furtum, fur reputatur, & pœna furti punitur. Sum. Leand. *verb. Bulla Cœnæ num.* 2.

Ignorantia, non culpabilis, vel quod ea ſint bona fidelium naufragantium, vel, quod illud ſit ſub cenſura prohibitum, poteſt excuſare; verum, dum ignoranter ſurripiens, cognoſcit eſſe bona naufragantium fidelium ſub cenſura prohibita, ſtatim innodatur, niſi reſtituat, vel reſtituendi animum habeat, Pueronus *cap.* 4. *in Bullam Cœnæ a num.* 52.

101 In 5. *Omnes imponentes in ſuis terris pedagia, ſeu Gabellas extra caſus a jure, vel ex Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſos; eadem augentes vel exigentes augeri, vel prohibita imponi.*

102 In 6. *Omnes falſificantes litteras Apoſtolicas, ſeu Papæ, vel Card. Vice-Cancellarii, aut hujus Gerentis vices, aut falſo publicantes, & etiam falſo ſignantes.*

Nota, eum falſificare, qui veras litteras Papæ ab earum ſincera veritate mutat, & variat ab eo ſenſu, quem habebant, ſive per raſuram contingat, ſive per litterarum mutationem. Item, qui vero ſigillo litterarum Apoſtolicarum ad falſas utitur, vel falſo ad veras: vel inſcio, aut invito eo, ad quem ſpectat, litteras conficit, & expedit.

103 In 7. *Deferentes, ſeu transmittentes ad Infideles, Turcas, Paganos, Judæos, &c. vel Hæreticos, nominatim declaratos, arma, equos, ferrum, &c. bellica inſtrumenta, lignamina, canapem, funes, &c. & alia, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant; necnon eos, qui per ſe, vel per alios, eos in Catholicæ Religionis, & Chriſtianorum perniciem certiores faciunt de rebus, ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernentibus; illiſque ad id auxilium, conſilium, & favorem quomodolibet præſtant.*

Nota 1. Prohibitum eſſe deferre ad hoſtes

ſtes fidei, quæ ex natura ſua, & principali intentione, juxta communem Gentium conſuetudinem, ad uſum pugnæ aſſumuntur, & ad bella ſunt apta, quibus impugnant Chriſtianos, hoc eſt, impugnare ſolent; & ideo etiam extra tempus belli prohibentur. Quædam alia, quæ hujus naturæ non ſunt, ſed indifferentia, tempore pacis licite eis venduntur, at tempore belli ſunt prohibita.

Nota 2. Excommunicati, qui eis revelant, eoſque certiores reddunt de pertinentibus ad ſtatum Religionis Chriſtianæ, ut Chriſtiana eſt. Similiter, qui eis mittunt folia, vulgo *Avviſi*: maxime ex Urbe plena mendaciis, aut etiam continentia vera de Romana Curia, ſed in damnum Religionis Chriſtianæ: & *Paſquinatas*, quæ ſolent, vacante Sede, contra Collegium, vel aliquem Cardinalium componi; id enim in contemptum, & deriſionem Chriſtianæ Religionis apertiſſime cedit.

104 In 8. *Omnes impedientes, qui victualia, ſeu alia ad uſum Romanæ Curiæ neceſſaria deferunt; & prohibentes, ne ad ipſam afferantur; aut per ſe, vel per alios, defendentes, qui ſic impediunt, prohibent, & perturbant.*

Nota 1. Principem, ſeu Gubernatorem, qui, pœnis appoſitis, prohibet, ne quis extrahat a ſua ditione triticum, vinum, &c. quia indiget, non ligari cenſura, licet inde ſequatur, quod ad Urbem non ferantur; ratio eſt quia tali modo intendit providere neceſſitatibus ſui populi; ſecus, ſi ſine juſta cauſa impediret, vel ſpecificaret, ne ad Romanam Curiam adducerentur, quia id eſſet in odium Romanæ Curiæ, quæ tali lege offenditur.

Nota 2. Nomine Romanæ Curiæ intelligi Sedem Apoſtolicam, ſeu Audientiam Papæ, conſtantem ex ipſo, Cardinalibus, Prælatis, Auditoribus, & aliis Judicibus, ac ex omni genere Officialium, Familiarium, Litigantium, &c.

105 In 9. *Qui per ſe, vel per alios ad Sedem Apoſtolicam euntes, vel ab ea recedentes, ſpoliant, mutilant, capiunt, interficiunt, & qui ſine juriſdictione vexant commorantes in Romana Curia.*

Nota 1. Incurrere excommunicationem etiam, qui interficiunt, &c. venientes ad Papam, non tamquam ad Papam ſed tamquam ad Principem temporalem, ut ab illo officium temporale conſequantur, quia nomine Sedis Apoſtolicæ intelligitur Romana Curia, quæ non ſolum ſignificat audientiam Papæ ſpiritualem, ſed etiam temporalem.

Nota 2. *Venientes*, reputari, qui ad Curiam Romanam occaſione negotii ibi pertractandi, accedunt; *recedentes* vero, qui, illis expeditis, ad propria revertuntur.

Nota 3. Offendentes Hæreticos accedentes ad Romanam Curiam, vel ob converſionem, baptiſmum, aut alium ſpiritualem finem, aliudve negotium, vel habentes ſalvum conductum, & poſtea recedentes, ligari cenſura. Idque ob honorem Sedis Apoſtolicæ, ad quam omnibus debet aditus patere; & propter verba Bullæ, quæ loquitur ſine diſtinctione.

Nota 4. Epiſcopum, vel alium Prælatum, qui contra ſibi ſubditum, in Curia commorantem, ob aliquod negotium apud Sedem Apoſtolicam expediendum, (iſti enim ſunt morantes in Curia) præfata exercent, cenſura ligari: nam tunc eſt ſub protectione Papæ, & gaudet privilegio venientium ad Sedem Apoſtolicam; & alias præfati juriſdictionem ſibi uſurpant.

106 In 10. *Vulnerantes, mutilantes, interficientes, depredantes, detinentes, capientes Romipetas, ſeu Peregrinos, ad Urbem, cauſa devotionis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipſa recedentes, & in his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.*

Nota 1. Poni *vulnerationem* diſtinctam a mutilatione, quia vulneratio eſt apertura in corpore aliquo inſtrumento facta, mutilatio vero eſt membri a corpore ſeparatio.

Nota 2. Difficultatem eſſe, an ad incurrendam excommunicationem neceſſe ſit offendere Romipetas, qua tales ſunt, ſeu quatenus accedunt ad Urbem cauſa devotionis. Videtur reſolvendum affirmative: unde excuſatur Romipeta, qui ex ſubita rixa ſocum vulnerat; nam non cenſetur ipſum offendere, ut Romipeta formaliter eſt, intendens peregrinationem impedire, vel in peregrinationis odium.

Nota 3. Romipetam, dum alia non habetur notitia, eum præſumi, qui cum baculo, & Peregrinorum habitu eſt in via, quæ Romam ducit.

107 In 11. *Interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes, Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Legatos, Nuncios, aut eos a ſuis Diœceſibus, territoriis, terris, ſeu dominiis ejicientes, nec non mandantes, vel rata habentes ſeu præſtantes in his auxilium, vel favorem.*

Nota 1. *Percutere* eſſe idem, ac cum dolore cædere, ſeu vulnerare: ut pulſare, manu, pugno, virga, baculo, ſaxo, flagello,

lo, fune, &c. *Carcerare* idem eſt, ac cuſtodire aliquem in loco tuto; ut non poſſit arbitratu ſuo exire; *Mutilare* idem, ac abſcindere, ſeu detruncare membrum, ita ut maneat a corpore ſeparatum, ut manum, pedem, oculum, aurem, &c. *Vulnerare* eſt diſcontinuare partes carnis ferro, ligno, &c *Interficere* vero eſt, hominem, violenti actione, vita privare. *Hoſtiliter* inſequi idem eſt, ac aliquem injuſte inſequi animo nocendi, ipſo advertente, ſeu fugiente. *Ejicere* vero non eſt aliud, quam aliquem antea receptum expellere.

108. In 12. *Qui per ſe, vel per alios, perſonas ſive Eccleſiaſticas, ſive Sæculares ad Romanam Curiam pro negotiis recurrentes, vel inibi propter eadem commorantes, Procuratores, Advocatos, Agentes, Auditores, negotiorumque Geſtores, vel Judices ſuper dictis cauſis, vel negotiis deputatos, occaſione cauſarum, vel negotiorum occidunt, ſeu quovis modo percutiunt, bonis ſpoliant, vel per ſe, vel per alios, directe, vel indirecte conſilium, auxilium, vel favorem præſtant.*

Nota, non ligari cenſura, qui aliquem ex præfatis occidit, &c. ſi ex aliis motivis, & occaſionibus, & non propter cauſas, & negotia, quæ habent in Curia, occidat; ratio eſt, quia in præfato caſu ceſſat formalis ratio Legis.

109 In 13. I. *Appellantes a gravamine, vel futura executione litterarum Apoſtolicarum ad poteſtatem Sæcularem.*

2 *Impedientes earumdem litterarum Apoſtolicarum, ſeu cauſarum ſpiritualium executionem: aut confici inſtrumenta ſuper dictarum executione: aut confecta, ne Parti tradantur.*

3 *Percutientes, vulnerantes, carcerantes, detinentes, ejicientes ex Civitatibus, Regnis, & locis: bonis ſpoliantes: & comminantes per ſe, vel per alium, publice, vel occulte Partes, ſeu Agentes, Conſanguineos, Affines, Familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores litterarum, citationum, &c. Monitoriorum, &c.*

4 *Prohibentes quibuſvis, ne ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ne a S. Sede litteras impetrent, ſeu impetratis utantur.*

5 *Præſumentes apud ſe, aut Notarios, ſeu Tabelliones eas litteras retinere.*

110. In 14. I. *Omnes, qui auctoritate propria, cauſas ſpirituales, ſeu ſpiritualibus annexas ad ſe avocant, ab Auditoribus, & Commiſſariis Apoſtolicæ Sedis, & ab aliis judicibus Eccleſiaſticis.*

2 *Qui impediunt curſum earum, ac Perſonas eas proſequi volentes.*

3 *Qui ſe interponunt, tamquam Judices, in cognitione dictarum cauſarum.*

4 *Qui compellunt Partes actrices, quæ cauſas prædictas Judici Eccleſiaſtico committi fecerunt, ad revocandas citationes, inhibitiones, & alias litteras, decretas in hujuſmodi cauſis.*

5 *Qui compellunt eaſdem Partes ad faciendum eos abſolvi a cenſuris, contra quos emanarunt inhibitiones.*

6 *Qui impediunt executionem litterarum Apoſtolicarum, ſeu executorialium, proceſſuum, aut decretorum quomodolibet.*

7 *Et præſtantes favorem, conſilium, aut aſſenſum.*

111 In 15. I. *Omnes Judices Laici, qui quovis modo directe, vel indirecte, vel ex ſuo prætenſo officio, aut ad inſtantiam Partis, vel aliorum quorumcumque trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant trahere Perſonas Eccleſiaſticas ad ſuum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Concilium, vel Parlamentum.*

2 *Et facientes ſtatuta, pragmaticas, & quævis alia decreta, quibus Eccleſiaſtica libertas læditur, ſeu reſtringitur, aut præjudicatur juribus Sedis Apoſtolicæ, vel aliarum Eccleſiarum.*

Nota Canonem loqui de Judice, qui, ſive ſponte, motu proprio, & nemine inſtante, ſeu ex proprio officio, vel ad inſtantiam Partis recurrentis ad eum, ut trahat Perſonam Eccleſiaſticam ad ſuum Tribunal, id agit; ideo ex vi hujus Canonis privata perſona non excommunicatur.

112 In 16. I. *Impedientes aliquo modo Prælatos Eccleſiarum, & Eccleſiaſticos Judices, ne ſua Juriſdictione utantur.*

2 *Recurrentes ad Curias Sæculares poſt Ordinariorum, aut ab eis Delegatorum ſententias, ac ſi eludentes Fori Eccleſiaſtici Judicium.*

3 *Procurantes a Curia Sæculari prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia contra ſententias prædictorum.*

4 *Decernentes tales prohibitiones.*

5 *Procurantes ea mandata exequi.*

6 *Dantes auxilium, conſilium, patrocinium, & favorem in eiſdem.*

Nota 1. Judicem Eccleſiaſticum poſſe triplici modo impediri, ne utatur ſua Juriſdictione. 1. Ut non incipiat exercere, quæ ad Juriſdictionem ſpectant; 2. Ut non proſequatur, & executioni mandet ea, quæ judicavit; 3. Ut revocet ea, quæ perfecit, & executus eſt; quodlibet ex his ſufficit ad incurrendam cenſuram; ſive quis impediat Judices Ordinarios, ſive Delegatos; etiamſi ſit

in

in causa mixti Fori, quando Ecclesiastici prævenerunt; nam hi tunc juste agunt; consequenter injuste impediuntur.

Nota 2. Procurare esse directe petere, seu quærere, aut indirecte inducere, ut decernantur, vel executioni dentur prohibitiones.

Nota 3. Patrocinium hic significare defensionem judicialem, quæ fit per Advocatos, vel Procuratores, dum in judicio probant, aut sustinere volunt, recursum fieri posse, aut potuisse, vel prohibitiones, & mandata decerni, Pueronus ad *Can. 16. nu. 52.*

113 In 17. *Qui jurisdictiones, seu fructus, redditus, vel proventus, pertinentes ad Papam, & Sedem Apostolicam, aut quascumque Ecclesiasticas personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum usurpant, aut sequestrant sine licentia Romani Pontificis, aut aliorum, ad id facultatem habentium.*

Nota 1. Excommunicari, tam Ecclesiasticos, quam Laicos usurpantes; ratio est, quia Canon loquitur generaliter, nec distinguit.

Nota 2. *Usurpare* stricte, & formaliter sumptum, actionem significare, qua quis aliena, non tamquam aliena, sed tamquam propria, & debita, sibi adscribit. Et propterea DD. excusant a censura Latrones furantes, vel rapientes fructus, seu proventus Ecclesiarum; nam Fures non rapiunt prædicta bona, ut sua, sed potius, ut aliena. *Cajetanus.*

114 In 18. I. *Omnes, quicumque sint, per se, vel per alios imponentes absque licentia Romani Pontificis Onera, Collectas, Decimas, Taleas Clericis, Prælatis, ac aliis personis Ecclesiasticis: & eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum, bonis, fructibus, redditibus.*

2 *Exigentes prædicta tributa, & onera.*

3 *Recipientes dicta tributa, & onera imposita, etiam a sponte dantibus.*

4 *Facientes exigere, seu imponere.*

5 *Dantes consilium, auxilium, vel favorem.*

Nota, sub dispositione comprehendi etiam bona Patrimonialia Clericorum.

115 In 19. Excommunicantur I. *Magistratus, Judices, Notarii, Scribæ, Executores, Subexecutores, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus, contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo; seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali S. Sedis licentia.*

2 *Extendentes hujusmodi licentias ad casus non expressos: vel illis abutentes, sive fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, & quovis alio nomine nuncupentur.*

116 In 20. I. *Præsumentes invadere, destruere, occupare, detinere per se, vel alium, directe, vel indirecte, terras, bona, & jura Romanæ Ecclesiæ in totum, vel in partem.*

2 *Usurpantes, perturbantes, retinentes Supremam jurisdictionem in illis, Romanæ Ecclesiæ, & Pontifici competentem.*

3 *Adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem præstantes.*

Nota 1. *Invadere* esse vi, & armis locum aggredi, intrare, percurrere, infestare, & quocumque modo lædere.

Nota 2. *Destruere*, idem esse, ac diruere, demoliri, devastare, quod proprie refertur ad ædificia, propugnacula, arces, & mænia; & fit instrumentis bellicis, ruina, & incendio; verum censuram incurreret, qui incenderet campestria cum arboribus.

Nota 3. *Occupare* idem esse, quod possidere, & usurpare, quod ad immobilia referri solet; in mobilibus enim est rapere; unde censuram incurrit, qui occupat, & possidet locum, etiam spontanee deditum.

Nota 4. *Detinere* significat occupatum, sive a se, sive ab alio, retinere sibi, nec restituere, nec relinquere.

Hæc sunt compendiose hic reddita ex ipso textu Bullæ, editæ a SS. D N. Clemente XI. ut Confessarius ipsis instructus ab absolutione eorum abstineat, cum sint Pontifici reservata, ut ex adductis liquet: sed vide Bullam.

CAPUT IX.

Prop. XIII. ab Alexand. VII. &c.
Approbatio ad Confessiones.

1 PROP. 13. *Satisfacit præcepto Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.*

Non est dubium Auctores propositionis putasse Regularibus, ad valide excipiendas sæcularium Confessiones, non esse absolute, & in omni casu, extra mortis articulum, necessarium ab Episcopis cum effectu approbationem obtinere. Sed non modo Regulares, verum & Sacerdotes sæculares approbandi sunt per Tridentin. *sess. 23. cap. 15. de ref.*

2 Quæritur, *an idem sit Sacerdotem esse approbatum ad Confessiones excipiendas, ac habere jurisdictionem in pœnitentes.*

Resp. Negative, nam diversa sunt approbatio, & jurisdictio; illa aliud non est, quam *testi-*

testimonium, *quo Sacerdos habilis*, *& idoneus judicatur ad audiendas Confessiones*; *hac vero potestas ferendi sententiam in subditum*, quam Sacerdos ex vi puræ approbationis non recipit; quippe per hoc, quod quis habilis reputetur, ut judex esse possit, non sequitur Judicem constitui, eique subdito, dari, in quos sententiam pronunciet: ut per se patet, & in casu nostro est evidens, nam, cum Episcopus dicit: *approbamus te*, est perinde, ac si dicat: *declaramus te idoneum esse ad excipiendas Confessiones*, & nil plus: at quando dicit; *damus tibi jurisdictionem*, *& licentiam excipiendi Confessiones*, est perinde, ac si apertius dicat; *impertimur tibi jus audiendi Confessiones*; *seu volumus aut te Judicem constituimus*, *ut sententiam absolutionis feras in eos*, *qui in foro pœnitentiæ tibi subjicientur*.

3 Quæritur, *cujusnam Ordinarii approbatio necessaria sit*, *an Confessarii*, *an pœnitentis*.

Resp. Confessarii, seu illius Diœcesis, in qua Confessio auditur; quod satis indicat textus Concilii: *nullum Sacerdotem posse Confessiones audire*, *nisi ab Episcopis approbationem accipiat*; ubi, plurali locutione, significat ab Episcopis respective esse approbandum sic, ut non sufficiat in una approbationem obtinuisse, si in aliis Diœcesibus debeat Confessiones excipere, etiam personarum illius Diœcesis, in qua quis prius approbatus fuit: ut expresse const. *Clem. X. Superna*.

4 Sed quæritur, *an Parochus possit suum subditum in alia Diœcesi in Confessione audire sine approbatione Episcopi illius Diœcesis*.

Resp. Affirmat Fagnan. *in 5. ad cap. Ne pro. de pœnit. n.29. & 65.* Piasec. Prax. *Episc. p.2. c.1. art.2. n.5.* Barbosa *in Trid. sess.23. cap.15. nu.20.* plures allegans; sed id est contra dispositionem *Trid. loc. cit.* pondera illud, aut *ab Episcopis* juxta dicta n. antecedenti: & considera in aliena Diœcesi non habilitari per Parochiale beneficium obtentum in propria.

5 Sed quid, *an dimisso Beneficio Parochiali*, *egeat approbatione in propria Diœcesi?*

Resp. Affirmative: nam quemadmodum, statim ac consequitur beneficium Parochiale, modo sit Sacerdos, & non sit suspensus, censetur approbatus, ut possit audire Confessiones in sua Parochia, sic statim, dimissa Parochia, desinit approbatio, & facultas. Piasec. *ibid.* & Barb. *num. 21.*

6 At dubitatur, *an etiam*, *cum vigore Jubilæi*, *aut Bulla Cruciata Confessarius eligitur*, *debeat esse approbatus ab Ordinario loci*, *in quo Confessio auditur*, *an vero sufficiat*, *quod fuerit ab aliquo ordinario Mundi approbatus*.

Resp. Est necessaria approbatio Ordinarii loci, in quo auditur Confessio; de electo vigore Jubilæi patet ex S. Congr. Conc. apud Fagnan. ubi supra *n.18. & 19.* & ex clausula, quam litteris Jubilæi solent Pontifices adjicere: licentiam *concedimus*, *ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcumque Presbyterum Confessarium*, *tam Sæcularem*, *quam cujusvis Ordinis*, *& Instituti Regularem*, *ex approbatis a locorum Ordinariis*; qui ideo plurali numero loquuntur, quia non unius Episcopi approbationem Confessario sufficere volunt, sed plurium respective, & pro Diœcesum diversitate, in quibus Confessiones excipiunt. Quæ clausula, etsi expresse non adjiceretur, pro adjecta haberetur, ex alleg. Fagn. *ibid. ex S. C.*

7 Approbatio necessaria est quoque in electo in vim Bullæ Cruciatæ, ut novissime Innoc. XII. *Const. cum sicut sub die 19. Apr.* 1700. Qui lapsos in hæresim, nec potest absolvere, ut expresse Gregorius XIII. *Const. Officii la 37. Bull. tom. 2. April.* 1700. *vid. Off. Cur. cap. 6. num. 11.*

8 Quæritur, *an Regulares*, *ut absolvantur a reservatis virtute Jubilæi debeant confiteri Sacerdoti approbato ab Ordinario loci*.

Resp. Affirmative, cum Pontio *disp. 46. qu.10. conc.5. num.138.* Quilici *qu. 5. ar. 4.* & juxta expressa in litteris Jubilæi: *insuper omnibus Christifidelibus*, *utriusque sexus*, *tam Laicis*, *quam Ecclesiasticis Sæcularibus*, *& Regularibus cujusvis Ordinis*, *&c. concedimus*, *ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcumque Confessarium*, *tam Sæcularem*, *quam Regularem*, *ex approbatis a locorum Ordinariis*, *qui eos ab excommunicationis*, *suspensionis*, *&c. in foro conscientiæ*, *& hac vice tantum absolvere*, *& liberare valeat*. Nota actum facultativum, per verbum *possint*, expressum, non esse ad eligendum approbatum, vel non, ab Ordinario loci, sed ad eligendum ab eo approbatum, sive sit Presbyter Sæcularis, sive Regularis.

9 Sed est difficultas de Religioso, *an egeat licentia sui Superioris ad eligendum Confessarium extra Ordinem*.

Resp. Affirmative, juxta disposita ab Urban. VIII. const. *in specula 19. Junii* 1630. declarantem, Bullam *Cruciatæ*, *& cætera indulta Regularibus*, *& Monialibus non suffragari*, *quantum ad illum articulum eligendi Confessarium independenter a suis Superioribus*.

10 Sed quid de Moniali, *an vigore Jubilæi possit eligere Confessarium*, *pro alio*, *& non suo Monasterio*, *approbatum*.

Resp. Negative, ex præcitata Const. superna *Clement.* X. ubi, *atque approbatos pro audiendis Confessionibus Monialium unius Monasterii, minime posse audire Confessiones Monialium alterius Monasterii*; nec minus eligi potest, qui in eo olim fuerit ordinatus, vel extraordinarius; sed necesse est, ut ab Episcopo iterum deputetur, vel approbetur, ibid.

11 Quæritur, *an quilibet simplex Sacerdos, ab Ordinario loci non approbatus, valide absolvat a venialibus.*

Resp. Negative; nam Concilium ibid. *c.* 15. pro excipiendis Confessionibus exigit absolute approbationem, & non distinguit, an sit mortalium, an venialium Confessio. Confirmatur S. C. Conc. decreto de Communione quotidiana, edito *sub die* 12. *Februarii* 1679. approbato ab *Innoc. XI. non permittant Episcopi, ut venialium Confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario.*

12 Quæritur, *an Regularis sine sui Superioris licentia ab Ordinario approbatus, eoque invito, valide Confessiones Sæcularium excipiat.*

Resp. Quidquid alii dixerint, negative, ratio est, ut notavit Barbos. in Trid. *sess.* 23. *c.* 15. *nu.* 7. quia censetur Episcopos non approbare Regulares in Confessarios Sæcularium, nisi a sui Prælatis, saltem interpretative, præsententur, juxta formam Clement. *dudum de sepulturis.* §. *statuimus*: quam sane, quantum ad formam præsentandi, quam habent Prædicatores, & Minores, non esse a Concilio sublatam, ipse tradit cum Roderico *resp.* 32. *n.* 3. aliisque.

13 Quæritur, *quorum Sacerdotes Regulares sine approbatione Episcopi possint Confessiones audire.*

Resp. 1. Omnium Religiosorum proprii Ordinis respective; modo a proprio Prælato sint approbati, quippe, quoad eos, non comprehenduntur in alleg. decreto Conc. *sess.* 23. quandoquidem ibi loquatur de audiendis Sæcularium Confessionibus.

2 Eorum, qui sunt de familia, & continui commensales, non autem eorum, qui deserviunt in eorum Monasteriis; Barb. ib. *num.* 63. *& ex c.* 11. *sess.* 25. *de regul.* & tandem aperte *Clemens* X. *in præfata Const. Superna.*

De familia autem, & continui commensales per Donat. prax. *Regul. t.* 3. *tr.* 4. *q.* 7. *n.* 3. dicuntur Oblati, seu Donati S. Dominici, & Tertiarii S. Francisci, qui panno ejusdem coloris, quo professi, utuntur, intra Monasterii septa habitant, & dormiunt, proinde in eis contraxerunt domicilium, & stant sub obedientia Prælati, non modo Religioso, & ratione voti, sed modo servili, & ratione muneris serviendi Monasterio; non vero sæculares, qui in eis domicilium non contraxerunt, & quibus inserviunt, sed stipendio, & salario conducti, & hinc cum cæteris externis Sæcularibus annumerantur.

3 Non Mulierum Tertii Ordinis, quæ de pœnitentia vocantur, nisi fuerint ab Ordinario approbati ad Confessiones Personarum Sæcularium audiendas, ut in terminis præscripsit Sacr. Congreg. *Episcop. & Regul.* 20. *Decembr.* 1616.

14 Quæritur, *an Sacerdos simplex in articulo mortis valide absolvat.*

Resp. Affirmative, modo non sit præsens approbatus, vide dicta Superiori *c. n.* 16.

15 Quæritur, *an cum Religiosus, vel in itinere, vel alia causa de licentia Prælati tacita, vel expressa, extra Ordinem confitetur, Sacerdoti Sæculari, vel Regulari, debeat esse approbatus ab Episcopo loci.*

Resp. Quamvis plures negent, Affirmative cum Vasquez *lib.* 5. *de pœnit. c.* 4. §. 2. *nu.* 15. de Presbytero Sæculari est certum, cum nullius Confessiones extra mortis articulum valide excipiat, nisi approbationem, ad formam Trid. ab Episcopo loci obtineat: dubium est de regulari approbato a suo Prælato: & in hoc etiam tutius est, ut accedat Episcopi approbatio; ratio est, quia nullus dubitat, quin valida sit Confessio Religiosi (de licentia Superioris) facta Regulari alterius Ordinis, ab Episcopo approbato: & in quæstione est, an valida sit, si solum sit approbatus a proprio Prælato Regulari: ergo in praxi nostra sententia alteri est præferenda, nam, cum agitur de valore Sacramentorum, est tutior opinio sequenda juxta dicenda *lib.* 2. *c.* 1.

16 Quæritur, *an valide absolvat Sacerdos, qui probabiliter, & ex errore communi reputatur approbatus, & Parochus, cum revera non sit.*

Resp. Negative, nam, quamvis in casu plures dixerint Ecclesiam tribuere jurisdictionem ad absolvendum; ex quo inde oriatur titulus putativus cum communi errore; tamen, quod invalide absolvat, est sententia probabilior, tutior, ac magis communis. Ut valeant gesta ab eo, qui auctoritatem non habet, non sufficit communis error, sed requiritur etiam titulus a legitimo Superiore collatus, licet titulus sit revera invalidus, ob vitium aliquod occultum, juxta dicenda *lib.* 2. *c. cit.* Et plenissime scripsi *Offic. cur. Eccles. c.* 31. *a numer.* 12. *ad* 19.

CA-

CAPUT X.

Prop. XIV. ab Alexandr. VII. &c. Præceptum Confessionis.

1 PROP. 14. *Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Confessionis.*

2 Cum Confessio sacramentalis integra, nimirum, accusatio peccatorum, facta coram Sacerdote jurisdictionem habente in ordine ad obtinendam absolutionem virtute clavium, sit in præcepto, videndum est, quotuplex id sit, & quando, & per quam Confessionem quis eidem satisfaciat, itaque

3 Quæritur, *quotuplex sit Confessionis præceptum.*

Resp. Duplex divinum, & Ecclesiasticum: utrumque ex Trid. *Sess.* 14. *Can.* 6. 7. *&* 8. *&c.* 5. ubi: *neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium, & institutum esse intellexerat; sed, ut præceptum Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur.*

4 Divinum est impositum omnibus, qui post baptismum lapsi sunt in peccatum mortale, Trid. cit. eodem c. Quos aliquando *per se*, & directe obligat, ex vi scilicet præcepti ipsius Confessionis, independenter a quocumque alio præcepto extrinseco; aliquando vero *per accidens*, ex vi alterius præcepti.

5 Quæritur, *quando præceptum divinum Confessionis per se obliget existentem in mortali, post baptismum commisso.*

Resp. 1. In articulo, vel probabili mortis periculo juxta dicta *c.* 8. *nu.* 18. ratio est; quia, si quis tunc non confiteatur, exponit se periculo certo, vel probabili moriendi sine Confessione, & non adimplendi præceptum de Confessione Sacramentali, quod de se malum est; & de hac omissione in sequenti Confessione se accusare debet, quia directe peccat contra ipsius Confessionis præceptum. Layman. *lib.* 5. *tr.* 6. *c.* 5. *num.* 5.

6 Hinc Medicis a S. Pio V. const. *incipit. Super Gregem* 11. *Martii* 1566. innovante *c. cum infirmitas de pœnit. & remiss.* præcipitur, ut relinquant curam infirmi, quando in tertia die non ostendat fidem scriptam Confessionis factæ, *nisi longius tempus infirmo Confessor ob aliquam rationabilem causam, super quo eius conscientiam onerat, concesserit.* Quare Medicus violans Const. duplici peccato peccat; & contra præceptum, & contra juramentum, quod emittit de ea observanda. Camp. *p.*1. *c.*10. *n.*8. tradit Laym. ibid. *n.* 5. præceptum esse intelligendum, si infirmitas sit gravis, juncta probabili cum mortis articulo.

2 Cum habetur copia Confessoris, quæ postea prævidetur rationabiliter non habenda, tempore opportuno, sic, ut si quis tunc non confiteatur, verisimiliter non poterit confiteri postea.

3 Ad minus semel in anno, etiam ex præcepto Ecclesiæ: sed, an pluries in anno teneantur, consule DD. Interim tibi propono verba Ritualis: *quod in peccata facile recidentibus, utilissimum fuerit consulere, ut sæpius, puta semel in mense, vel in festis solemnibus confiteantur.*

7 Quæritur, *quando præceptum divinum de Confessione obliget per accidens.*

Resp. Quoties quis debet se ponere in statu gratiæ ex alia quacumque obligatione, ut, cum quis V. G. est sacrificaturus, aut suscepturus Eucharistiam &c.

8 Est difficultas, *an administraturus Sacramentum pœnitentiæ, existens in mortali, teneatur Confessionem præmittere.*

Resp. Negative, nam sufficit, ut per contritionem perfectam se ponat in statu gratiæ: sed, cum quis habet copiam Confessoris convenit, ut confiteatur, ut loquitur Rituale *de Sacram. administr.* ideo ante omnia Sacramenta commendat Confessionem, cum sit difficilis contritio perfecta. Camp. 2. *p. cap.* 34. *num.* 5.

9 Quæritur, *an præceptum annuæ Confessionis per se obliget in Paschate, an solum per accidens, ratione nimirum Paschalis communionis, quam semper Sacramentalis confessio mortalium debet præcedere.*

Resp. Affirmative contra Mastrium *disp.*12. *Theol. moral. q.*11. *ar.*2. *n.*40. Layman. *nu.* 10. aliosque, ut post Suarez, Azorium, & Sotum dixit Quilici *q.*16. *art. un. n.* 10. scribens ex universali consuetudine Ecclesiæ, jam legitime præscripta, per se teneri Fideles confiteri determinate in quadragesima, & præsertim tempore Paschatis. Quæ sententia mihi est certa, ex praxi, tam Pastorum, qui tempore Paschali a Fidelibus suis Confessionem peccatorum exigere solent, quam fidelium, qui certe, si interrogentur, responderent, se confiteri in Paschate, ut adimpleant Ecclesiæ præceptum. Propterea confitentur, etiam illi, qui, vel intra annum, etiam sunt confessi, vel ex defectu annorum, aut alia quavis causa, Eucharistiam non sumunt,

munt, credentes, tunc temporis ad hoc obligari; lege Trid. *c. 5. cit.* in fine.

10 Et si quæratur, *quantum temporis tempus Paschale comprehendat*.

Resp. Illud a Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusive, juxta decretum S. Cong. C. *sub die 8. Junii* 1644. confirmatum ab Innoc. X. 7. *Febr.* 1645. lege Barb. ad alleg. *c. 5.* Trid. *num.* 4.

11 Quæritur, *an qui Paschali tempore, justa, vel injusta causa, Sacramentalem Confessionem omisit, teneatur postea, cum primum poterit, confiteri*.

Resp. Affirmative, nam tempus Paschale non est appositum, ut expiret præceptum, sed ad obligationem statuendam, & ne diutius differatur Confessio: discurritur a simili de obstricto ad solvendum debitum in fine anni, a quo non liberatur, ut proxime non solvat, si tunc non solverit: & toties peccat, quoties, oblata occasione, omittit confiteri.

12 Quæritur, *an prævidens toto anno sequenti, vel tempore Paschali sibi defuturam copiam Confessoris, teneatur anticipate Confessionem peragere*.

Resp. Affirmative cum Layman. *cit. n.* 9. Illung. *tr.* 6. *disp.* 4. *ar.* 6. §. 3. *n.* 138. & id tutius dixit Gobat *tr.* 6. *disp.* 4. *ar.* 6. §. 3. *n.* 138. quemadmodum, qui die festo prævidet se non posse audire ultimum Sacrum, tenetur audire unum ex præcedentibus, quia utrumque tempus videtur respici a præcepto, quoad substantiam spectato; verum confessus ante tempus Paschale tenetur etiam tempore Paschali, si possit *vid. lib.* 2. *c.* 33. & hic applica.

13 Quæritur *an habens solum venialia adstringatur præcepto Ecclesiastico de confitendo semel in anno*.

Resp. Affirmative cum D. Bonaventura, Alense, Riccardo, & Fagnano *in 5. ad c. omnis de pœnit. & remiss. n.* 14. quæ in praxi probabilior, & tutior sententia est, nam Ecclesia præcipit, ut omnes fideles singulis annis proprio Sacerdoti peccata sua confiteantur, sed qui solum habet venialia, habet materiam Confessionis sufficientem ad obtinendam absolutionem Sacramentalem a proprio Sacerdote: ergo tenetur præcepto Ecclesiæ obedire, cum possit; alias esset in potestate cujusque declinare præceptum Ecclesiæ, asserendo se non habere mortale, & ita aperiretur via figmentis; maxime, quia ad rectam administrationem Ecclesiæ spectat, ut nulla fiat exceptio, a qua propterea sine exceptione absolute excommunicantur omnes, qui non confitentur semel in anno. Duhamel. *tom.* 3. *Theol. lib.* 4. *dissert.* 3. *c.* 3. *num.* 5.

14 Sed dubitatur, *an, qui in Paschate Confessus est venialia, & postea recordatur alicujus mortalis, teneatur iterum confiteri, ut obligationi satisfaciat*.

Resp. Affirmative, quia per confessionem venialium satisfecit solum præcepto Ecclesiæ: ergo, ut satisfaciat etiam divino, debet confiteri ea, quorum Confessio etiam a Christo est præcepta.

15 Quæritur, *quinam censeatur proprius Sacerdos*, in citat. cap. omnis utriusque sexus.

Resp, Qui habet jurisdictionem ordinariam, hoc est, cui ex suo officio incumbit cura animarum, & potest absque delegatione alterius audire Confessiones: consequenter Summus Pontifex, qui in tota Ecclesia est proprius Sacerdos omnium fidelium, Episcopus in sua Diœcesi, & Parochus in sua Parochia.

16 Nota, eum, qui confitetur Regularibus (qui, supposita approbatione Episcopi, licentiam audiendi confessiones Sæcularium habent a Papa, & ita a proprio, & Summo Sacerdote, ut in *Clement. dudum* §. *statuimus de sepulturis*) satisfacere præcepto Ecclesiæ, ex const. *Superna Clementis X. la* 7. *Bullar. s.* 5. nec tenetur iterum confiteri Parochiali Presbytero tex. expres. cap. *Vas electionis de hæret. inter extravag. com.* in qua in oppositum reprobatur error Joan. de Poliaco; vide Fagnan. *ad cit. c. omnis n.* 57.

17 Quæritur, *de quibus verificetur illud*, postquam ad annos discretionis pervenerint.

Resp. De omnibus, qui sunt doli capaces, & sciunt discernere inter bonum, & malum, quod ut plurimum contingit circa septennium, nisi malitia suppleat ætatem cap. *de illis, il secondo de desponsat. impub.* in qua ætate plura patrantur peccata, furti, mendacii, perjurii, &c. cap. *Pueris de delict. puerorum*. Vid. *lib.* 2. *cap.* 33.

18 Quæritur, *quomodo Confessarius se gerere debeat cum meretrice, quæ tempore Paschali accedit ad Confessionem, ut satisfaciat præcepto Confessionis annuæ*.

Resp. Advertat, an sit in actuali peccato, & meretricio: & quatenus invenerit non esse, interroget; a quanto tempore a peccato cessaverit? an domum peccati mutaverit, & alibi, extra occasionem peccandi habitet? meretricias vestes dimiserit? personas de sua vicinia, quibus scandalum præbuit, novæ conversationis ædificarit exemplo? si litteras

ama-

amatorias fregerit? imagines amasiorum alienaverit? an alicujus turpi stipendio vivat? si hoc ultimum neget, & super cæteris, affirmet, videat, an se accuset de peccatis quoad numerum, speciem, & circumstantias, quantum possibile est.

Quod si petat a Confessario, ut interrogationibus pro exacta Confessione, juvetur: præmissis communibus, interrogetur a quanto tempore fuerit in peccato? si peccaverit cum habentibus votum castitatis, uxoratis, & consanguineis; si modo præpostero, in vase non naturali, ad generationem non ordinato? si occidit prolem, & procuravit abortum? si a Religiosis, & filiisfamilias aliquid accipit? si fuit causa inimicitiæ, homicidii, & discordiarum? si ad peccandum adhibuit maleficia, præsertim amatoria, superstitiones, &c. si alios, vel alias ad peccandum induxit? interrogetur de impuris cogitationibus, locutionibus, canticis, pollutionibus, &c. de commessationibus, & potationibus; de Sacramentis, Missis, jejuniis neglectis; de vano, & superfluo ornatu ad alliciendum ad peccandum: si cum esset infecta morbo, alios infecit? de præcepto annuæ Confessionis, & Communionis, de excommunicationibus contractis, & similibus: & inspecto ejus dolore, contritione cordis, & proposito efficaci non peccandi de cætero, ac suppositis cæteris ad validam absolutionem necessariis, eam absolvat, & in pace dimittat.

19 Sed quid, *si eam inveniat innodatam aliqua excommunicatione Episcopo reservata, vel cum casu ad Sacrum Tribunal spectante?*

Resp. Eam dimittere debet ad Episcopum, aut Inquisitores respective.

20 Sed quid, *si alleget tempus deesse quia in proximo est terminus temporis Paschalis, in quo Parochus solet testimonium exactæ Confessionis, & Communionis exigere, & ideo instet pro absolutione?*

Resp. Tunc ad Parochum est dirigenda, ut ipsi Sacramentaliter confiteatur, & videat necessitatem prorogandi tempus; suis ovibus fixum ad exhibendum testimonium præfatum; & interim eam instruat super modo recurrendi ad Superiores.

21 Quæritur, *an per Confessionem voluntarie nullam satisfiat precepto Ecclesiæ.*

Resp. Negative, & propositio in terminis damnatur ab Alex ratio est, quia, qui sic confitetur, non satisfacit rei præceptæ; nam, tam Christus, quam Ecclesia præcipiunt confessionem veram, sed qui sua culpa invalide confitetur, non vere confitetur; & peccat peccato omissionis non implendo præceptum, & peccato commissionis ob sacrilegium commissum per Confessionem invalidam.

22 Sed dubitatur, *an incurrat censuras ab Ecclesia impositas.*

Resp. Affirmative, quia illis ligantur, qui non satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, sed is non satisfacit.

23 Quæritur, *an possit absolvi, qui præceptum Ecclesiæ non implevit.*

Resp. Affirmative, modo sit dispositus, & non fuerit declaratus, vel denunciatus excommunicatus, aut omissio Confessionis, vel censura ei annexa non sit Episcopo reservata.

CAPUT XI.

Prop. XV. ab Alexand. VII. &c.
Pœnitentia Sacramentalis,

1 PROP. 15. *Pœnitens, propria auctoritate, substituere sibi alium potest, qui, loco ipsius, pœnitentiam adimpleat.*

Hic, occasione propositionis ab Alex. proscriptæ, casus satisfactionem Sacramentalem tangentes ad praxim Confessarii resolvuntur.

2 Quæritur, *an Pœnitentia, & Sacramentalis satisfactio differat.*

Resp. Affirmative, nam pœnitentia in casu est opus, vel pœna a Confessario confitentibus injuncta, ad satisfaciendum in toto, vel in parte, Deo, pro pœna temporali, peccatis remissis debita: quæ, sublata æterna, in hac, vel alia vita plerumque exsolvenda remanet, ut Trid. *Sess.* 14. *c.* 8. *& can.* 15. *de pœnit.* satisfactio autem est ejusdem pœnæ executio, seu actio afflictiva corporis, per quam Deo satisfacimus pro pœna temporali: & solet describi; *est compensatio pœnæ temporalis debitæ, ob injuriam Deo per peccatum illatam, consistens in operibus pœnalibus, & sanctis a Confessario taxatis;* hoc ultimum additur, quia alias non diceretur Sacramentalis; cum nulla actio, vel passio laboriosa hominis pœnitentis possit dici Sacramentalis, & valens ex opere operato applicare nobis satisfactionem Christi, nisi a Confessario absolvente imponatur. Camp. *p.* 1. *c.* 13. *num.* 6. propter quod pœnitens non potest pœnitentiam ex se commutari, etiam in melius.

3 Quæritur, *an satisfactio Sacramentalis sit pars integralis, vel essentialis Sacramenti pœnitentiæ.*

Resp. Duplex est satisfactio, alia in re, alia

alia in voto; satisfactio in voto, propositum, scilicet, satisfaciendi Deo offenso, & reparandi meliori modo, quo possit, jus divinum læsum per peccatum, est pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ, quia sine eo non haberetur essentia Sacramenti; dum enim contritus, vel attritus integre confitetur, habet etiam propositum, saltem implicitum, satisfaciendi Deo pro pœna post absolutionem remanente; satisfactio vero in re exhibita, & actu a pœnitente exercita, seu a Confessario imposita, non est pars essentialis, necessaria essentialiter ad valorem Sacramenti, & ad remissionem peccatorum, quoad culpam, & pœnam æternam.

Non a pœnitente exercita, alias verba absolutionis ante executionem pœnitentiæ essent falsa, nec prius remitterentur peccata; *neque actu a Confessario imposita*, quia sæpe eam Confessarius non potest imponere; maxime eis, qui post petitam absolutionem, vel factam peccatorum Confessionem, subito sensibus destituuntur, & tamen valide absolvuntur, ut est certum: *vid. l.3.c.3. ad prop.16. num.17.*

4 Sed quæritur, *an ad minus sit pars integralis Sacramenti.*

Resp. Affirmative, sic DD. communiter ex Trid. *c.3. sess.cit.* ratio est, quia, quamvis satisfactio actu exhibita non sit necessaria ad essentiam, & ad primarium Sacramenti effectum, infusionem, scilicet, gratiæ, & culpæ, ac pœnæ æternæ remissionem, adhuc tamen conducit ad illius secundarium effectum, ad remissionem, nimirum, pœnæ temporalis; in quam fuit æterna commutata: & in hoc sensu dicitur pars integralis Sacramenti, & ad pœnam, perfectamque peccatorum remissionem pertinere.

5 Quæritur, *quænam opera pro pœnitentia injungi possint.*

Resp. Omnia, quæ sint ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem, Trid. *sess.cit.c.8.* præcipua sunt, *oratio, eleemosyna, & jejunium.* Ad quæ cætera opera satisfactoria reducuntur: Ad *orationem*, omnes actus Religionis interiores, & exteriores in Dei cultum, & honorem eliciti, ut visitatio Ecclesiæ, recitatio Officii, &c. Ad *jejunium*, omne opus afflictivum, & castigativum corporis, voluntarie susceptum, ut usus cilicii, disciplinæ, &c. Ad *eleemosynam*, omnia misericordiæ opera erga proximum exhibita, ad necessitatem ejus corporalem, vel spiritualem sublevandam.

6 Quæritur, *an pœnitens teneatur sub mortali pœnitentiam rationabilem acceptare, faciendam in hoc mundo? & quatenus acceptare nolit, possit absolvi.*

Resp. DD. conveniunt pœnitentem teneri acceptare pœnitentiam præservativam, seu medicinalem, ut, si ei præcipiatur V.G. ne ingrediatur domum, in qua est occasio peccandi: quoties blasphemaverit, recitet Symbolum, &c. Sed dividuntur de pœnitentia, ut est satisfactoria pro pœna temporali; negant communiter Scotistæ, sustinentes, sat esse, ut velit eam in Purgatorio peragere. Contra quos sunt DD. communiter, praxis Ecclesiæ, & Trid. *c.8. cit.* ubi, præcipiens Sacerdotibus, ut pœnitentiam pœnitentibus imponant, non solum præservativam, sed etiam satisfactoriam, *habeant præ oculis*, inquit, *ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteriterum peccatorum vindictam, & castigationem*: ergo, si Confessariis est præceptum, ut imponant pœnitentibus, ut acceptent, & impleant; alias Confessarius frustra illam imponere teneretur. Est Confessarius Judex, a Deo institutus cum potestate ligandi, & solvendi, ut ibid. Trid. ergo potest obligare pœnitentem, ut impleat pœnitentiam rationabilem, etiam, ut satisfactoriam, & quatenus nolit eam, vel implere, vel acceptare, mortaliter peccat, & absolvi non potest, quia non præsumitur dispositus, & contritus.

7 Sed quid, *si pœnitentia sit levis, imposita pro venialibus, vel mortalibus, alias rite absolutis?*

Resp. Est a pœnitente sub mortali acceptanda, & implenda, De la Cruz *de Sacram. Pœnit. q.4. dub.3. conc.2.* ratio est, quia gravis injuria irrogatur Sacramento, ipsum sua parte integrali, perfectione, & complemento, sine justa, & rationabili causa privare; propter quod dixit, etiam lethale esse, omittere aliquid parum satisfactionis, si illud, quod omittitur, sit totalis satisfactio. Propterea Quilici *qu.10. art.1. num.5.* resolvit aliquam semper esse imponendam, quamvis præsumatur, quod vir sanctus satisfecerit plene pro peccatis; aut si in pœnitente Confessarius intensissimam contritionem videat.

8 Quæritur, *quomodo sit satisfactio persolvenda.*

Resp. Quam primum; & debet pœnitens interrogari, an impleverit pœnitentiam præcedentis Confessionis; nec est ipsius confessio ordinarie audienda, nisi prius satisfaciat, quan-

quando differt fine rationabili causa; nam, tunc etiam peccat, & tenetur semper implere: vide Rituale *cap. 7. num. 15.*

9 Quæritur, *an possit Confessarius pœnitentiam sic imponere pœnitenti, ut per se, vel per alium illam impleat.*

Resp. Negative, nec eum excusarem a peccato; neque satisfactio ab alio pro pœnitente facta, foret Sacramentalis, quia non esset actus pœnitentis, nec pro eo satisfactoria, quia peccata exigunt, ut ipsemet peccator pœnam a Sacerdote taxatam sustineat.

10 Quæritur, *an pœnitentia ab uno Confessario imposita, possit ab alio commutari, & moderari.*

Resp. Affirmative, ex justa tamen causa, & si id ad salutem spiritualem pœnitentis, conducat.

11 At dubitatur, *an secundus Confessarius debeat de novo audire peccata, pro quibus pœnitentia fuit a primo imposita.*

Resp. Affirmative, sic DD. ratio est, quia impositio, vel pœnitentiæ commutatio est actus judicialis, ad integritatem sententiæ judicialis pertinens, ergo non potest fieri extra judicium, & non cognita causa, ob quam imponi debet; hæc enim est natura judicii, & sententiæ, ut, incognita causa, & extra forum non feratur, quævis aliter imposita, non foret Sacramentalis. Tutius etiam est, ut ab ipsomet Confessario, qui primo imposuit, non commutetur, nisi in Confessione, & de novo peccatis auditis, nisi ex incontinenti pœnitens recurrat, & notitiam peccatorum habeat.

12 Sed poterit *ne secundus Confessarius, non habens jurisdictionem in reservata, commutare pœnitentiam, pro reservatis a primo Confessario impositam?*

Resp. Negative, ratio est, quia, sicut Secundus prius non poterat de reservatis judicare, & pœnitentiam imponere, quia jurisdictione carebat, sic, injuncta a Superiore pœnitentia, non videtur posse ejus sententiam moderari, vel mutare.

13 Quæritur, *an persolvens pœnitentiam in mortali, satisfaciat pro pœna temporali.*

Resp. Affirmative: nam certe jejunium, in statu peccati mortalis factum a pœnitente, cui pro pœnitentia fuit injunctum, est recompensatio aliqua pro pœna temporali: sive totali, si tanta sit pœna jejunii, quanta erat pœna temporalis solvenda: sive partiali, si non sit tanta; sed non tunc habet effectum remissionis pœnæ, sed postea, ablato obice peccati; quia cum pœnitens sit in peccato, & incapax remissionis pœnæ, nec Deus tunc acceptat satisfactionem, ut pro tunc satisfactoriam, sed relinquit pœnitentem debitorem; donec se reducat ad statum gratiæ.

14 Quæritur, *ad quid teneatur, qui oblitus est pœnitentia injuncta.*

Resp. ad repetendam priorem Confessionem, dum Confessarius notitiam illius, saltem in confuso, non retineat: ratio est, quia nullus Judex potest ad pœnam ligare, & judicium ferre, nisi, cognita causa; ergo nec Confessarius novam pœnitentiam imponere, nisi pœnitens cum oblivione pœnitentiæ peccata prioris confessionis aperiat. Felix *tom. 1. num.* 3204.

CAPUT XII.

Prop. XVI. ab Alex. VII. &c.
Approbatio ab Ordinario.

1 PROP. 16. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.*

Esse in quovis Sacerdote ad valide, & licite Confessiones audiendas, extra articulum mortis, necessariam Episcopi approbationem, diximus supra *c.* 9. super quo Trid. *sess.*23 *c.*15 *de ref.* satis aperte, & generaliliter loquitur, & ideo non est opus hic id ipsum repetere, sed ibi dicta videnda sunt.

2 Quæritur, *quidnam intelligatur per beneficium curatum.*

Resp. Beneficia curata duplicis sunt generis; alia dicuntur curata in sensu proprio, & stricto, & alia in magis lata, & impropria acceptione: secundi generis sunt ea, quibus annexa est jurisdictio spiritualis, quoad forum externum, & contentiosum; & ea habentes, possunt excommunicare, causas Ecclesiasticas tractare, ac cætera præstare, quæ ad correctionem morum spectant; cujus sunt Decanatus, Archidiaconatus, &c. primi vero, illa, quæ habent potestatem ligandi, & solvendi in foro pœnitentiali, & certum locum, cujus populo, per habentes hæc beneficia, debent administrari Sacramenta, & populus tenetur ea ab eis recipere: hujusmodi sunt Parochi, Plebani, & cæteri animarum Rectores, Piasec. prax. *Episc. p.* 2. *cap.* 5. *art.* 5. *n.* 12. & 13 Fagnan. *in* 1. *ad c. cum in cunctis n.* 5. & *seq. de elect.* Decretum Alex. comprehendit tam habentes beneficia curata, seu curam animarum in sensu rigoroso, quam in improprio; nam absolute, & sine ulla restrictione loquitur; & ideo, nisi approbatis ab Episcopis, potest quis eorum valide confiteri.

3 Quæritur, *an Episcopus extra suam Diœcesim possit in Confessorem eligere Sacerdotem simplicem, non approbatum ab Episcopo loci.*

Resp. Negative, Fagn. *in 5. decret. ad cap. ne pro dilatione n.13. & seq. de pœnit. & remis. & n.62.* refert S.C. Conc. declarasse privilegium eligendi Confessorem, quod competit Episcopis in vim illius decretalis, non esse sublatum a Concilio, sed nihilominus, eo non obstante, non posse sibi in confessorem eligere Sacerdotem sibi non subditum, nisi aut Parochiale beneficium habeat, aut a suo Ordinario approbatus fuerit ad Confessiones audiendas, ad præscriptum dicti *c.15 sess.23.* & idem tradit, audita relatione Congregationis, fuisse declaratum a Greg.XIII. hæc ille. Quod extendit etiam ad Eminent. Cardinales; & supra *n.53.* dixit, habentem privilegium eligendi Confessorem, teneri eum eligere, qui ab Ordinario loci habet executionem, qualis est Curatus, seu ab eodem Ordinario approbatus; quicumque enim alius in prædicto *c.15.* Concilii inhabilitatur, & in contrarium privilegia, ac consuetudines, etiam immemorabiles, revocantur.

Et si quæratur, *quid eis prosit privilegium alleg. cap. ne pro dilatione, eis datum de eligendo Confessario, si non possint eligere, nisi approbatum ab Ordinario loci;*

Resp. Idem Fagnan. *n. 25.* ait, multum prodesse, & legem operari, quod Episcopus Sacerdotem sic electum, poterit secum ducere, & sic confiteri ubique locorum, etiam extra Diœcesim Episcopi approbantis; quod, circumscripto privilegio, non liceret. Plura addit videnda, quæ referre ad nostram praxim non conducunt.

CAPUT XIII.

Propositio XVII. XVIII. & XIX. ab Alex. VII. &c.
Occisio ad defensionem vitæ, & honoris.

1 PROP. 17. *Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, ut suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.*

PROP. 18. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.*

PROP. 19. *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.*

Occasione quarum propositionum sequentes casus, & plura homicidio communia, in quinto præcepto decalogi, *non occides*, prohibita, pro praxi resolvuntur.

2 Quæritur, *quid prohibeatur in quinto præcepto non occides.*

Resp. Omnis injusta sui, & proximi occisio, mutilanio, & alia quævis violenta sanguinis effusio, & injuriosa læsio in salute corporali, vindictæque appetitus, ac animus nocendi in bonis corporis.

3 Quæritur, *quotuplex sit homicidium.*

Resp. Duplex, voluntarium, & casuale; voluntarium item duplex: unum directe in se volitum, & plene voluntarium, quod est actio violenta ex proposito assumpta ad se, vel alterum vita privandum; alterum voluntarium, indirecte, & volitum in causa, ut, cum quis aliquid operatur, ex quo facile poterat, & debebat prævidere homicidium secuturum, quamquam homicidium directe non intenderit; ut, si quis sclopetum explodat in loco, in quo frequenter homines transeunt; vel fœminam prægnantem percutiat, ex quo deinde mors fœtus animati sequitur.

Homicidium vero casuale est, quod nec directe, nec indirecte est volitum, aut quod nec dolo, nec culpa commissum est, sed mero casu accidit.

4 Quæritur, *an quis licite possit se ipsum occidere, vel mutilare.*

Resp. Negative; nam vel, qui vult se occidere est innocens, vel nocens: si innocens, nullo casu ex proposito sibi licet, prohibente Deo Exodi 23. *Insontem, ac justum non interficies:* si vero nocens, per sententiam Judicis debet ad mortem damnari: nullus enim est suæ vitæ, & membrorum Dominus, sed solus Deus, qui vitæ, & mortis habet potestatem, *Sapient.16.*

5 Sed quæritur, *an infirmus teneatur sumere medicinam a medico paratam.*

Resp. Affirmative, si judicio medici salus speretur, & alias mors sequeretur; quemadmodum cum est sanus ad cibum sumendum obstringitur: verum non tenetur ad quærendos cibos meliores, & medicinas pretiosiores, cum non teneatur ad conservandam sibi vitam omni modo possibili. De la Cruz.

6 Quæritur, *an liceat desiderare sibi mortem.*

Resp. Affirmative ob bonum finem, desi-

de-

image
not
available

pendente appellatione, eo nimirum tempore, quo reus, appellationem a tali sententia banni interpositam, coram Superiore prosequitur: III. Ne extra territorium proscribentis: IV. Ut bannitus non sit parens, filius, frater, conjux, quos occidere natura abhorret: V. Ut non fiat amore pecuniæ, & mercedis taxatæ. Sed adhuc cum ipsis restrictionibus sententia non videtur in conscientia practicabilis, loquendo de interfectione proditoria, & per insidias, ob periculum damnationis eorum, qui sic insidiose necarentur, nam id Christianæ pietati repugnat. Bovvin. *de actib. human. cap. 5. q.2. de 5. precept. Decalogi, dico 2.* Engel. *colleg. jur. can. lib.5. tit. 12. §. 1. n.6.*

16 Quæritur, *an liceat marito in conscientia uxorem in adulterio deprehensam, vel adulterum occidere.*

Resp. Negative, & oppositum ab Alex. supra damnatur; ac prohibetur cap. *Inter hec* 32. *q.2.* ratio est, quia non potest interfici malefactor, nisi juris ordine servato, nec exponi periculo damnationis æternæ: sequeretur autem utrumque, si interficeretur adultera, vel adulter deprehensus in delicto.

17 Dices *leges civiles similes occisionis permittunt.*

Resp. Dicas, vel eas esse ab jure Canonico correctas, vel, quod in foro externo impunitatem permittunt, propter excessum doloris, & iræ; sed hinc non sequitur esse licitum, quantum ad legem Canonicam, & conscientiæ.

18 Sed quæritur, *poteritne adulter licite contra virum aggredientem se defendere, & cum aliter non possit, eum occidere?*

Resp. Affirmative, Rotarius *Theol. moral. p.2. c.5. sect.1. n.11.* ratio est, quia, ex quo adulter det operam rei illicitæ, ob quam invaditur, non confertur marito jus eum occidendi, nec ipse privatur jure se defendendi contra injustum aggressorem, eumque cum moderamine enuntiato occidendi: nam in ordine ad eam occisionem, consideratur innocens; ex adulterio solum jus acquirit Princeps, ut eum punire valeat, & propterea cuilibet alteri est prohibitum ipsum, privata auctoritate, occidere.

19 Quæritur, *an ad honoris defensionem possint licite calumniatores occidi.*

Resp. Negative, nam Alex. id prohibet; ratio est, quia, si injuria facta consistit in hoc, quod quis vocetur hæreticus, ebrius, fur, spurius, &c. occisio calumniatoris non est medium sufficiens ad illam resarciendam: nam, vel calumniatori non creditur, & sic integer est honor: vel creditur, & sic licet occidatur, honor non acquiritur, quia id evenisse prudentes judicabunt non ex justitia causæ, & innocentia offensi, sed quia fortior, & ad pugnandum aptior.

20 Quæritur, *an liceat occidere falsum testem, & Judicem, a quo sententia iniqua expectatur, cum alia via non possit quis se tueri.*

Resp. Negative, pro ut in decreto Alex. ratio est; nam, vel, qui damnum timet ex falsa testis depositione, & injusta sententia Judicis, potest suam innocentiam ostendere, vel non: si potest non deerunt alia media se ab eis liberandi; & sic occisio non reputatur unicum medium ad impediendam damnificationem, adeoque neque facta cum moderamine inculpatæ tutelæ: si non potest, supplicium non evadet, nam occisio est causa, ut quis majori venia sit dignus, cum se exponat periculo mortis, quæ occidentibus statuitur.

Nec valet, quod occulte occiderentur, quia propter hoc ipsum non licet, ne aperiatur via occultis cædibus, ex quibus adeo perturbatur Respublica, & innocentes damnificantur, qui sæpe aliorum scelerum pœnas luunt. De procuratione abortus dicendum *lib. 2. c.20.* & ibid. *c.19.* de occisione ad defensionem rerum.

CAPUT XIV.

Prop. XX. & XXI. ab Alex. VII. &c.
Restitutio fructuum beneficii.

1 PROP.20. *Restitutio a S. Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus non debetur in conscientia ante sententiam Judicis, eo quod sit pœna.*

PROP. 21. *Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.*

Agitur hic non de quavis restitutione fructuum, sed de proveniente ex omissione Officii divini in Beneficiatis.

2 Quæritur, *quid veniat appellatione beneficii Ecclesiastici, & Capellania collative.*

Resp. Per beneficium Ecclesiasticum intelligitur jus perpetuum ad percipiendos redditus Ecclesiasticos, ratione spiritualis Officii, Ecclesiastica auctoritate institutum, & Personæ Ecclesiasticæ ab Ecclesia collatum; per Cappellaniam vero Collativam, beneficium, quod auctoritate Episcopi erigitur, & confer-

fertur, habens annexum onus Officii Divini, nec potest conferri, nisi Clericis, & a persona Ecclesiastica.

3 Quæritur, *ad quid teneantur Beneficiati, si legitime non impediti non recitent Divinum Officium.*

Resp. Si post sex menses ab obtento beneficio, Officium divinum non dixerint, ad restitutionem fructuum, pro rata omissionis Officii, & temporis, (tanquam injuste perceptos, cum eos suos non faciant) Fabricæ ipsorum beneficiorum, vel pauperibus faciendam, ut expresse *Leo X. in Conc. Lateran. const. incip. Superna dispositionis;* quam innovavit, approbavit, & auxit *S. Pius V. constit. incip. Ex proximo.*

4 Sed quæritur, *quantum sit restituendum.*

Resp. Quantum idem S. Pius alleg. const. disposuit, ubi: *statuimus, ut, qui horas omnes Canonicas, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur; qui vero matutinum tantum, dimidiam: qui cateras omnes horas, aliam dimidiam, qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat.* Si partem notabilem omittat, juxta ratam, & toties ad restitutionem sub mortali tenetur, quoties pars fructuum correspondens omissioni tanta sit, quæ in materia furti culpa mortalis foret, alias sub veniali, Bonac. *de Hor. canonic. disp. 1. q. 5. punct. 2. n. 13.*

Idem dicitur de eo, qui eodem die in singulis horis paucos versiculos omisit, qui simul sumpti gravem materiam constituunt; ratio est, quia datum ob causam, retineri non potest, causa non expleta, sed fructus dantur propter Officium, & jus in eos non acquiritur, nisi recitatione supposita, ergo retineri non possunt, Officio non persoluto; sed Officium non dicitur persolutum, quoad versiculos omissos: ergo fructus istis respondentes retineri non possunt.

Nec obstat dicere, Piumtaxare solum restitutionem pro totius Officii, vel singularum horarum omissione; nam, non ideo excludit, vel a restitutione liberat omittentem nonnullos singularum horarum versiculos, qui simul sumpti materiam notabilem constituant. Ex taxatione quantitatis a Pio facta pro singulis horis, potest prudens Confessarius colligere, quantum restituendum sit pro omissione partis notabilis ipsarum.

5 Quæritur, *an beneficiatus sine omni interna attentione voluntarie recitans Officium, teneatur ad restitutionem.*

Resp. Affirmative. Ratio est, quia recitare hoc modo idem est, ac non recitare; nam idem est aliquid non facere, & non facere recte; & quemadmodum præcepto non satisfacit, & ad repetitionem tenetur, sic nec fructus potest retinere. Bonac. *cit. n. 17 Sum.* Leandri *ver. beneficiat. n.* 69. Qualis autem attentio, vel intentio requiratur ad horas canonicas, *vid. c. 25. n. 9.*

6 Quæritur, *an habens plura beneficia teneatur fructus omnium beneficiorum pro rata Officii, culpabiliter omissi, restituere.*

Resp. Affirmative, quia sic constat ex Bulla S. Pii V.

7 Sed quæritur, *an tot officia in die recitare teneatur, quot sunt beneficia.*

Resp. Negative, sed satisfacit una recitatione. Ratio est quia Ecclesia multiplicat titulos, non satisfactiones; sicut, concurrentibus eodem die pluribus festis, fideles satisfaciunt auditione unius missæ. Gavant. *tom. 2. sess. 1. c. 4. n. 9.* & Felix *tom. 1. n.* 493. Sed tenetur ad tot commemorationes Sanctorum Titularium Ecclesiarum, in quibus beneficia sunt fundata; in quarum omissione peccat mortaliter, si omissio notabilem quantitatem constituat; restituere debet fructus respondentes singulis commemorationibus omissis, nam lædit Justitiam commutativam. Una tamen, & solita sufficeret, si omnia essent sub titulo B. M. V. Campion.

8 Sed quid, *si ea beneficia juste, & legitime non possideat?*

Resp. Ad tot Officia tenetur, quot sunt beneficia sic possessa; ratio est, quia, licet directe ex præcepto Ecclesiæ ad nullum officium obligetur, cum nullum censeatur beneficium habere, nihilominus ex jure naturæ est obstrictus, ne Deus contra voluntatem Ecclesiæ debito cultu, & obsequio privetur: cui certe ab iis exhiberetur, quibus ea beneficia a Papa conferrentur. Sed fructus suos non facit, quia nullum jus ad eos habet.

9 Quæritur, *quot peccata specie distincta Beneficiatus committat, si divinum Officium omittat.*

Resp. Duo, si ad divinum Officium persolvendum teneatur, etiam ratione Ordinis Sacri: unum contra obligationem Sacris Ordinibus annexam, & alterum contra obligationem ex beneficio consequentem; nec solum virtus Religionis violatur, vi cujus suscipiens Ordines Sacros ad horas Canonicas tenetur, verum etiam justitia, ratione beneficii; nam Ecclesia hac lege, inito pacto, & contractu celebrato *do, ut facias,* confert beneficium, ut scilicet Beneficiatus

tus

tus horas persolvat sub pœna non faciendi fructus suos.

10 Quæritur, *an intra sex primos menses omittens Officium teneatur ad restitutionem*.

Resp. Affirmative, cum Soto, Medina, Layman, & Menochio apud Quaranta *Sum. ver. Hora canonica vers. additio*, ratio est, quia obligatio restituendi propter neglectum Officium canonicum, secundum substantiam descendit ex jure naturali, ut per hæc significat Constitutio Leonis, *cum propter Officium detur beneficium*, adeoque quasi sub conditione præstandi Officii; & ideo fructus dantur loco mercedis, & tanquam stipendium operæ, & laboris; quos proinde Beneficiatus retinere non potest, si non faciat id, pro quo stipendium accipit. Nec obstat Pium loqui, *post primos sex menses*, &c. quia non loquitur exclusive ad Priores. Vid. Engel. *jus Canon. l.3. tit.5. §.3. n.26.*

11 Quæritur, *an etiam Pensionarii teneantur Officium recitare, & si non recitent, ad restitutionem fructuum*.

Resp. Affirmative, sic Pius; *quicumque pensionem, fructus, & alias res Ecclesiasticas, ut Clericus, percipit, eum, modo predicto, ad dicendum Officium parvum B.M.V. decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium*. Nota, ut Clericum eum habere pensionem qui, ut illam habeat, debet esse initiatus prima tonsura.

12 Quæritur, *an etiam Parochi non recitantes Officium, teneantur ad restitutionem fructuum.*

Resp. Affirmative, ut expresse Leo, & Pius, sine distinctione loquentes & extendentes dispositivam Constit. ad quoscumque habentes beneficia Ecclesiastica cum Cura, vel sine Cura. Quamvis Parochis ad onera Parochialia debita sit aliqua portio fructuum, quæ propter omissum Officium restituenda non est. In computatione considera qualitatem, & quantitatem onerum, quæ subeunt eo die, in quo relinquunt Officium: si uno die totum Officium omittant, & nil oneris pro Parochianis in eo subeant, tenentur restituere omnes fructus illi diei correspondentes.

13 Quæritur, *an Beneficiatus teneatur ad divinum Officium, si beneficium sit ita tenue, ut non sufficiat ad vitæ sustentationem*.

Resp. Affirmative, quia S. Pius V. utitur verbis universalibus, & *qualiacumque alia beneficia*, quæ comprehendunt etiam minima. Fagnan. *n.4.* Bonac. *disp.1. q.2. punct.4. n.17.* ratio est, quia Beneficiatus sponte sua acceptans beneficium, acceptat etiam onus illi adnexum; sicut vir contentus modica dote tenetur uxorem alere, & sibi imputare debet, si tale incommodum subeat; sic etiam tenetur, licet ob grandines, & aeris inclementiam insufficientes fructus percipiantur, quia beneficia similibus periculis subjecta censentur, & cum talibus conferuntur.

14 Sed *quid dicendum, cum redditus beneficii sufficientes erant, sed vel eos propter litem non percipit, aut hostes beneficii bona occupant?*

Resp. Dum moraliter certus sit, se postea beneficii fructus percepturum, v.g. quia de lite excitata super beneficio a se possesso, victoriam sperat, & proinde habere redditus interea sequestratos, tenetur recitare; si vero Beneficiatus absque sua culpa nullos omnino fructus percipiat, neque postea percepturus sit, interim Officium legere non tenetur; ratio est, quia beneficium non possidet secundum omnem effectum, quandoquidem beneficium sit jus percipiendi fructus; & patet, ex quo Leo, & Pius obligent ad restitutionem fructuum beneficii, sed in casu nulli sunt. Layman.

15 Quæritur, *an Beneficiatus negligens Officium teneatur fructus restituere ante sententiam Judicis*.

Resp. Affirmative, prout Alex. in decreto; ratio est, quia Officii recitatio ex Leone, & Pio requiritur, ut per se conditio ad obtinendum jus in fructus: ergo, qui illud non recitat, jus in eos non obtinet, nec suos facit; consequenter in conscientia, quacumque etiam Judicis sententia præcisa, eos retinere non potest. Reinfestuelius *Canon. lib.1. tit.2. de const. §.10. n.235.*

16 Quæritur, *an Beneficiatus per alium recitans Officium, satisfaciat suæ obligationi*.

Resp. Negative, & oppositum damnatur ab Alex. obligatio enim Beneficiati est personalis, neque potest per alium eidem satisfieri, prout colligitur ex Trident. *sess.24. cap.12. de ref.* ubi; *omnes vero divina per se, & non per substitutos, compellantur obire officia.* Vid. infra *c.25. & lib. 2. c.32.*

17 At petitur. Beneficiatus data opera omittit officium paratus ad ratam omissionis fructus restituere; quæritur an peccet mortaliter.

Resp. Affirmative. Primum enim, quod est in beneficiatis, est esse mancipatos divinis Officiis, & habere onus colendi Deum recitatione Breviarii; sustentatio autem, quæ datur est de secundario; nam stipendium datur propter ministerium. Unde omittens officium peccat mortaliter, quia non implet onus

onus susceptum colendi Deum. Quod patet ex eo, quod restitutio fructuum sit etiam pœna; Atque ita supponit culpam, quæ nascitur ex non impleta obligatione colendi Deum. Quod si non restituat, alterius culpæ reus est, quia retinet rem non suam.

CAPUT XV.

Prop. XXII. ab Alex. VII. &c.
Beneficia Ecclesiastica gratis conferenda.

1 PROP. 22. *Non est contra Justitiam, beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod sibi conferre non tenebatur.*

Lib.2. *c.*27. videbimus, quibus beneficia Ecclesiastica sint conferenda, & *c.*26. Simoniam committi, dum aliquid pro assequendo beneficio Ecclesiastico confertur, vel recipitur: hic ideo est Confessarius breviter instruendus, Auctores propositionis docuisse, Collatorem, seu Distributorem beneficii aliquid sine injustitia posse ab eo, cui per ipsum confertur, exigere, & accipere, quorum doctrina in allegata propositione ab Alexand. damnatur: propterea

2 Quæritur, *quare Collator beneficii nil exigere, accipereve juste possit ab eo, cui beneficium confert.*

Resp. Quia vel iste, cui confertur, habet jus proprium ad accipiendum beneficium sic, ut ei absque injuria non possit non conferri, vel tale jus non habet, adeo ut Collator absque ipsius injuria potuisset alii beneficium dare; in primo casu, jam Collator tenetur ipsi determinate beneficium conferre sine omni alio pretio aut compensatione: in secundo vero, quamquam ad beneficium jus non habeat, habet tamen jus fundatum, tum in legibus positivis Ecclesiæ, tum in æquitate naturali, ut, supposito, quod ipsi detur beneficium, id conferatur gratis: ergo Collator beneficii nullum jus habet exigendi aliquid; & quatenus exigit, contra justitiam peccat, a Confessario non absolvendus, nisi restituerit, aut ad minus (supposita de præsenti impotentia) id sincere promiserit; Illsung. *tract.* 4. *disp.*2. *q.*1. *art.*3. §. 2. *num.*18.

3 Sed quæritur, *quinam censeantur habere jus proprium ab beneficia.*

Resp. Omnes, qui per examen magis idonei reperiuntur, juxta Trid. *Sess.*24. *cap.*18. *de ref. & const.* S. Pii V. *incip. in Conferendis*, apud *Quaranta sum. verb. Beneficiorum Parochial.collat.* nam non est dubium, quemlibet per examen magis idoneum repertum, jus proprie dictum subire, & in pacto per admissionem ad examen inito, saltem implicite, ut, si ipse fuerit magis dignus ad beneficium reputatus, id sibi conferetur; ac etiam in lege Pii irritantis collationem beneficii, minus digno factam, & concedentis magis digno jus appellandi ad Superiorem injusti Collatoris.

CAPUT XVI.

Prop. XXIII. ab Alex. VII. &c.
Præceptum Jejunii Ecclesiastici.

1 PROP. 23. *Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto.*

2 Jejunium duplex *natura, & Ecclesia: seu naturale, & Ecclesiasticum:* naturale *est abstinentia a qualibet re sumpta per modum cibi, aut potus, quibus a media nocte jejunus debet esse Eucharistiam suscipiens.*

Ecclesiasticum vero *est unica comestio, seu abstinentia a duplici refectione, & a cibis vetitis secundum formam ab Ecclesia præscriptam.*

3 Quæritur, *quot concurrant ad substantiam jejunii Ecclesiastici.*

Resp. Tria, 1. unica comestio, seu abstinentia a secunda refectione; (quamvis ex indulgentia Ecclesiæ, & consuetudine legitima, in praxi sit serotina collatiuncula) 2. abstinentia a carnibus, & cæteris, quæ sementinam originem a carnibus trahunt, ut caseo, lacte, ovis, *cap. denique dist.*4. 3. abstinentia usque ad horam statutam, quæ hodie ex consuetudine legitime præscripta est circa meridiem; sed non desunt negantes hoc tertium ad substantiam jejunii pertinere, sed veluti accidentarium, & secundarium considerant, & quidem probabiliter.

4 Quæritur, *an mortaliter peccet, qui sine causa refectionem in die jejunii notabiliter ante meridiem, tribus nimirum horis anticipat.*

Resp. Negative, cum Layman *lib.*4. *tr.*8. *c.*1. *n.*11. & aliis; ratio est, quia per anticipationem prandii non violatur substantia, sed circumstantia præcepti, nam determinatio temporis, ante quod refectio sumi non debet, est tantum circumstantia accidentalis: cum violatione cujus substantia jejunii, unica nimirum comestio, consistere potest; & pro-

propterea, si sine causa anticipetur, veniale erit; si autem rationabili causa fiat, nullum peccatum est; verum poterit esse mortale ratione scandali, vel contemptus. Quilici *q.16 ar.un.n.2.* sicut id ducere in consuetudinem, contra usum, & praxim Ecclesiæ periculosum existimarem, a mortali non excusandum.

5 Quæritur, *an licitum sit, collatiunculam circa meridiem capere, cœna in noctem, seu ad vesperam dilata.*

Resp. Si id rationabili causa fiat, ut causa studii, negotii, &c. licet; & nullum erit peccatum, quia non violatur substantia præcepti, sed solum accidentalis circumstantia mutatur, variando tempus: sine causa erit veniale. Laym. *n.10.* & Quilici: quia operatur contra consuetudinem juste introductam. Retinendus est uniformis usus Ecclesiæ, & cuilibet non debet esse liberum eam sumere, sive in meridie, sive ad vesperam differre: hinc sæpius sine justa causa fixum ordinem non invertas, ne graviter pecces.

6 Quæritur, *an in die jejunii dispensatus ad edendas carnes teneatur jejunare, hoc est, ad unicam comestionem in die.*

Resp. Vel, ei licentia comedendi carnes conceditur ob debilitatem naturæ, & quia frequentiori refectione, quam unica, indiget, ad reficiendas vires, ut in convalescentia: vel, quia sibi alii cibi nocent, cum alioquin sit fortis viribus, & sanus; in primo casu eum a Jejunio DD. excusant, non vero in secundo; ratio est, quia jejunium duo præcepta distincta includit, alterum de abstinentia a multiplici refectione, & alterum de abstinentia a carnibus, & cibis vetitis, quæ sunt separabilia, ut patet: in diebus Dominicis Quadragesimæ, cessante præcepto jejunii, durat illud abstinentiæ a carnibus; in diebus Veneris, & Sabbati per annum præcipitur abstinentia a carnibus, non præcepto jejunio: & existentes intra 21. ætatis annum excusantur ab obligatione jejunii, qui peccant comedendo carnes; & ideo non sequitur, quod dispensatus ab abstinentia a carnibus, sit dispensatus in jejunio; nec debet fieri extensio unius ad aliud, cum ex causa super uno dispensatur, nisi talis sit causa, ut utrumque comprehendat.

7 Sed, *nonne per DD. abstinentia a carnibus est de essentia jejunii?*

Resp. Sane, sed de essentia ipsius adæquate sumpti, non vero inadæquate accepti. Servare non potes secundum utrumque præceptum, debes ad minus implere secundum alterum, dum moraliter potes.

8 At dubitatur, *an violans jejunium comedendo carnes, & multipliciter se reficiens in die, duo peccata specie distincta committat: alterum, violando abstinentiam a carnibus, & alterum, multiplicando refectiones.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia in morali, & Theologica æstimatione dissimilis malitia videtur in violatione jejunii facta qualitate cibi interdicti, ab ea, facta quantitate refectionum; licet enim utrumque præceptum pertineat ad virtutem abstinentiæ, tamen ipsa sub diverso motivo, seu honestate morali respicitur; nam certe peculiaris honestas est in abstinentia a carnibus, ac in abstinentia a frequentiori comestione.

9 Quæritur, *an toties mortaliter delinquat, quoties quis sine legitima causa, die interdicto carnes (vel alios cibos prohibitos,) comedit.*

Resp. Affirmative, quia præceptum non comedendi carnes est negativum, obligans ad semper, & pro semper: addo, quod mens Ecclesiæ est, in die jejunii absolute interdicere carnes, sic, ut sensus prohibitionis, *Ne carnes comedantur*, sit, numquam in die interdicto licet carnibus vesci; & multiplicantur peccata, dum comestiones moraliter discontinuantur, ut non una refectio moraliter censeantur; in quo judicium relinquitur arbitrio prudentis, & cordati viri.

10 Sed quid. *Si in jejunii die secundo, tertio, aut quarto, cibos non vetitos cum distantia temporis, comedat? an toties quis peccet, quoties se reficit?*

Resp. Negative, quia præceptum de unica comestione, facienda in eodem jejunii die, est affirmativum, non obligat pro semper; & ideo, cum plene secundo comedis, tunc peccas, non vero, dum tertio, vel quarto eodem die sufficienter te reficis, quia, fracto jam per secundam comestionem jejunio, ipsum amplius non potes servare: violato autem præcepto de non comedenda carne, potes iterum non comedere, & præceptum non comedendi carnes implere.

11 Sed quæritur, *an, qui sæpius in die jejunii aliquod exiguum comedit, toties mortaliter peccet, quoties illud manducat.*

Resp. Est distinguendum: vel, cum primo aliquod modicum comedit, habet intentionem sæpius repetendi illas modicas comestiones, usque ad notabilem quantitatem, vel non: si primum, ratione intentionis peccat mortaliter, etiam in prima manducatione, quia id, quod sumere cupit, est materia sufficiens peccati mortalis; si secundum, quamvis in prima, vel secunda exigua manducatio-

tione mortaliter non delinquat, graviter tamen peccat, si id faciat sæpius, ut notabiliter excedat; quia parvulæ comestiones censentur moraliter conjungi, & notabili quantitati cibi æquivalere, sic ut ad nutrimentum deserviant.

12 Sed quid, *si in die jejunii parum carnis manducet?*

Resp. A peccato mortali ex parvitate materiæ excusatur, sed debet esse tam modica, ut nequeat homines ad sui sumptionem frequenter allicere, ut notavit Illsung. & Sum. Leand. *ver. abstinent. nu.* 6. dixit non debere excedere octavam partem unius unciæ; idque teneas contra Pasqualigo.

13 Quæritur, *an ignorans esse diem jejunii, si mane sumat jentaculum, & postea advertat urgere præceptum jejunii, teneatur jejunare.*

Resp. Affirmative, nam, aut sumptum mane jentaculum fuit sufficiens corporis refectio, aut insufficiens; si primum tunc, intermisso prandio, contentus esse debet vespertina collatione, si secundum, tunc, jentaculo illo matutino pro collatione reputato, poterit, intermisso omnino prandio, noctu cœnare, vel in meridie se reficere. Layman.

14 Sed quid, *si in jentaculo illo cibos prohibitos comederit?*

Resp. Debet ab eis iterum abstinere, & in refectione sumenda regulari juxta modo dicta.

15 Quæritur, *quanta esse debeat quantitas cibi permissa in serotina collatiuncula.*

Resp. Modica, ne cœnula in cœnam transeat: in qua exceditur, quando id, quod sumitur, notabiliter majus est quarta parte ejus quantitatis, quæ ad integram cœnam sufficeret: unde DD. eam taxant ad octo circiter uncias, seu ad quartam partem cœnæ, quæ non excedit 32. uncias; & si quis plus in cœna sumeret, non posset ad ratam illius quartam partem pro collatiuncula accipere, Sum. Leandr. *ver. collatio quantit. n.* 4. sex igitur, aut octo unciæ Romanæ non debent excedi. Multis excessus duarum unciarum supra octo videtur notabilis, & ad cœnam accedere, ideo sic excedens graviter peccare non est dubium; non procedatur laxe.

16 Quæritur, *quinam cibi possint in cœnula sumi.*

Resp. Communi usu receptum est, ut parum panis etiam edatur, vel seorsim, vel, una cum fructibus, herbis, vel aliis cibis levioribus, & exigui nutrimenti, cujusmodi sunt ficus, uva passa, nuces, pyra, poma, radices, &c. Layman ex Azorio concedit, etiam pisciculum parvulum, qui fumo siccatus, vel aceto maceratus sit; nam inter leviores cibos numerari solet, ut colligitur ex cap. *Presbyter dist.* 82. & ideo corruptela est, si ii cibi sumantur, qui potissimum ad nutriendum valent; potest etiam sumi panis coctus aqua cum parvo oleo, modo non sit de industria conditus ad multum nutriendum. Rotarius *apparat.* 3.*p. c.*1. *n.* 20.

17 Quæritur, *an potus Chocolata sumptus extra horam prandii jejunium Ecclesiasticum frangat.*

Resp. Negative, si in parva quantitate, & moderate sumatur; nam est constans DD. sententia in præcepto Ecclesiastici jejunii dari parvitatem materiæ, seu posse parum quid extra refectionem sumi, quin jejunium frangatur: ergo, etiam si Chocolata cibus foret, & non potus, adhuc, si in parva quantitate sumeretur, jejunium non frangeret.

18 Sed quæritur, *quænam ipsius portio reputetur parva quantitas, vel parvitas materiæ.*

Resp. Unicam Chocolatis unciam esse parvitatem materiæ, dixit Card. *Brancatius dissert. de potu Chocolat.* ideo, quamvis esset cibus (quod negat, & potionem esse probat Tamb. *lib.*4. *in decal. c.*5. §.2. *n.*13.) uncia circiter jejunium non frangeret.

Nec aqua, licet in quantitate unciarum sex, aut parum minori, quæ in vase calefactorio immittitur, facit, quin parva dicatur; siquidem certum est, aquam, quamvis cum Chocolatæ pulvere recoctam, non egredi veræ potabilitatis qualitatem, & naturam: quia aqua, quæ miscetur, non auget ibi substantiam in ordine ad nutritionem, cum non afferat secum aliquid nutritionis, sed tantum sit medium solvendi concretam massam. Verum si sæpius in die sumatur, jejunium violatur; & ideo plura non sumantur pocula, sed unicum, & non excedatur uncia, ut vere parvitas materiæ habeatur.

19 Quæritur, *an, qui vovit omnibus sextis feriis jejunare, & a carnibus abstinere, teneatur etiam in die Nativitatis Domini.*

Resp. Affirmative, nisi ipsum diem excluserit text. in c. *explicari de observ. jejunii*, ubi: *respondemus, quod illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis;* ergo, qui voto, vel regulari observantia sunt adstricti, non possunt in sexta feria, quando in ea Nativitas venerit, carnes mandu-

ducare, sed ad abstinentiam ab eis, & jejunii observantiam tenentur. Sic FF. Minores, qui ex regula, & voto tenentur jejunare omnibus sextis feriis juxta text. *in c. exiit de ver. signific. in 6. §. in primis, & Clem. eod. tit.* debent etiam in Nativitate Domini, quamvis in sexta feria contingat; ratio est, quia, cum jejunium in sexta feria generaliter non sit in præcepto, sequitur voventes absolute in sexta feria jejunare, voluisse se privare libertate ad bis se reficiendum, etiam in die Nativitatis Domini, cum, quoad jejunium, non sit differentia inter illam diem, & alias ferias sextas; quemadmodum, qui vovit generaliter numquam vesci carnibus, censetur voluisse se privare libertate illas comedendi, etiam in diebus alias permissis. Nota, quod frangens jejunium, ad quod tenetur ex voto, & præcepto Ecclesiæ duplex peccatum committit, contra religionem, & contra abstinentiam.

20 Quæritur, *an vovens integro mense jejunare, teneatur secundum partem, si non possit toto mense.*

Resp. Affirmative: ratio est, quia impotentia, quæ excusat a toto, dum aliquam partem relinquit adimplebilem, per DD. ab hujus implemento non excusat: sic vovens dare mille in Eleemosynam pauperibus, si nisi centum possit, hæc dare tenetur.

21 Quæritur, *an dubius, quod emiserit votum jejunandi, V. G. ter in mense, teneatur jejunare.*

Resp. Aliqui negant; quia, cum tunc possessio stet pro libertate, & non pro voto, votum non tenet. Sed nos affirmamus cum Fagnan. *in 1. ad cap. Ne innitaris de const. n.* 211. cum quo ita discurrimus: ponamus revera eum emisisse votum, sed postea non bene recordari, & dubitare, an illud emiserit: si homo dicat, *ego prorsus sum dubius, an votum emiserim, & in hoc dubio nolo me spoliare possessione mea libertatis, cum nulla lex me constrinxerit ad vovendum:* econtra Deus dicit: *si tu es dubius, ego certus sum te vovisse, & ideo nulla est possessio ex parte tua:* sequere ergo in tuo dubio partem tutiorem, & redde Altissimo vota tua: quod si adhuc homo instet, & dicat: *forte ego non vovi, & Deus scit, me non vovisse, & ideo volo perseverare in possessione mea libertatis;* contra est: quia forte *tu vovisti, & Deus scit te vovisse, & sic incerta est tua possessio;* si vovisti, possessio non stat pro tua libertate: tu dubius es, quid egeris, & incertus, ita ne sit, vel non; quomodo ergo potes perseverare in possessione, si dubitas te possidere? nonne es possessor malæ fidei? possessionem amittit, qui suspicatur se posse repelli, *l. si id quod in princ. §. final. ff. de acquirend. poss. & l. 1. §. si autem, ff. de vi, & vi armata;* ideo, si tu facis actum, de quo dubitas, num sit contra votum, utique exponis te periculo mortalis peccati, & ideo mortaliter peccas; nec tibi suffragari potest prætensa possessio libertatis tuæ, cum incerta sit, & dubium non tollat; ideo, ne peccet sic dubitans, jejunet, quia possessio stat semper pro obligatione jejunii.

22 Quomodo *se gerere debeat Confessarius cum pœnitente, qui se accusat jejunium fregisse.*

Resp. Interroget, quoties violaverit, an cibis vetitis, carne, vel ovis, &c. & quoties in die isto comederit? an obstrictus ad jejunandum fuerit, etiam ex voto? an cum aliorum scandalo? an alios ad jejunium violandum induxerit, & quot, & quoties? & an crediderit jejunium non potuisse ab Ecclesia præcipi? & in isto casu esset hæreticus ab ordinario Confessario non absolvendus juxta dicta *c. 3. n. 7.* an docuerit, frangentem jejunium Ecclesiæ non peccare mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat? quia non vult se subjicere præcepto, quod Alex. sub censura reservata prohibuit asserere.

23 Quæritur, *an dispensatus in esu carnium, peccet comedens carnes nocivas.*

Resp. Affirmative: & contra præceptum naturale, in quo gravitas metienda est ex damno, quod infert propriæ saluti, & contra præceptum Ecclesiæ. Pondera decretum ab Eminentiss. Urb. Vicario, de mandato SS. D. N. Clemen. XI. publicatum die 24. Febr. 1702. ut infra.

Animadvertant, & Medici, & qui petunt licentiam, ut attendant qualitati carnium, quod nempe sint salubres; quia hæ solum permittuntur in quadragesima, *his, qui ex justa causa nequeunt vesci cibis quadragesimalibus: quod si necessitati potest subveniri per ova, & lacticinia, nec Medici debent permittere, nec fideles adhibere carnes, etiam salubres.*

Qui toto anni tempore abstinent a carne, diebus Veneris, & Sabbati, quatuor temporibus, nec non Vigiliis de præcepto, multo magis si prædicti dies incidant in quadragesima debent abstinere a carne, excepto, si nova superveniens causa aliud exigat.

Cumque super hoc nequeat stabiliri regula fixa, & determinata, debet quisque primo considerare suam necessitatem, suasque indispositiones, ita ut non sint affectata, cum redditui sint rationem

E

nem Deo, coram quo nihil valebunt licentia ex causis, vel suppositis, vel fictis. Per quæ resolvuntur innumeri casus, a Casuistis examinati.

CAPUT XVII.

Prop. XVII. ab Alex. VII. &c.
Distinctio numerica, & specifica peccatorum.

1 PROP. 24. *Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione se procurasse pollutionem.*

Nil Confessario magis necessarium, quam naturam peccati, peccatorum numericam, & specificam distinctionem agnoscere, ut lepram a lepra discernens, suo valeat muneri satisfacere; ideo occasione prætactæ propositionis, tangentis differentiam peccatorum specificam, eum super præfatis breviter instruendum sequentibus duxi.

2 Quæritur, *quid sit peccatum.*

Resp. Ex D. Augustino contra Faustum, *est factum, vel dictum, vel concupitum contra legem æternam*: &, ex D. Ambrosio, est *prævaricatio legis divinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum.*

3 Ex peccatis aliud est *originale, aliud personale;* originale *est privatio justitiæ originalis debitæ*, quæ accepta fuit in primo Parente, & ab ipso amissa: personale vero, *est actus cum advertentia elicitus a propria persona, contra dictamen practicum conscientiæ dictantis hic, & nunc aliquod esse, vel non esse faciendum.*

Item aliud est *actuale, aliud habituale*: actuale est *actus malus, de præsenti existens*: habituale *est peccatum præteritum, nondum retractatum, nec remissum per pœnitentiam.*

Item aliud est *commissionis, aliud omissionis:* illud est contra præceptum negativum, quo Deus prohibet, ne fiat aliquid: Deus præcipit non furari; furaris, peccas peccato commissionis; aliud est contra præceptum affirmativum: Deus præcipit, ut Missam audias; non audis, reus es peccati omissionis.

Item aliud est *cogitationis, seu cordis: aliud verbi, seu oris, & aliud operis;* per peccatum *cogitationis*, intelligitur peccatum commissum cogitatione, vel actu aliquo intellectus à voluntate imperato, ut hæresi, prava cogitatione, &c. vel actu aliquo voluntatis, odii, vel propositi legem transgrediendi, &c. per peccatum *verbi* intelligitur illud, quod verbo committitur: ut blasphemia, mendacium, perjurium, detractio, &c. per illud vero *operis* id, quod committitur opere, ut furtum, homicidium, fornicatio, &c.

Deinde, cæteris omissis, celebris divisio peccati est in *veniale, & mortale: per mortale* intelligitur id, quod, ob sui gravitatem, privat hominem gratia sanctificante, jure ad vitam æternam, & eum facit pœna æterna dignum; per *veniale* vero, quod non facit hoc.

4 Sed quæritur, *unde cognoscendum aliquod peccatum esse ex natura sua mortale.*

Resp. Ex eo, quod opponatur Charitati, vel mediis necessariis ad conservandam Charitatem: sic furtum, homicidium, &c. sunt de sua natura mortalia, quia fures, & homicidæ non possunt habere Charitatem cum proximo; nam Charitas vult proximo bonum; illi autem malum in bonis fortunæ, & vitæ: quæ etiam ex objecto mortalia dicuntur. Et ex his habes, quæ sint ex genere suo venialia.

5 Quæritur, *an peccatum veniale sit contra præceptum.*

Resp. Affirmative, sed in re levi: nam datur obligatio non peccandi, etiam venialiter. Furtum unius oboli est contra præceptum, *non furtum facies*: & mendacium jocosum contra præceptum de non mentiendo; sed per se non sunt nisi venialia: quia nec ipsis Deus graviter offenditur, nec proximo gravis injuria, vel notabile damnum infertur, ratione cujus per accidens possunt esse mortalia.

6 Quæritur, *an mortale, & veniale distinguantur specie.*

Resp. Affimative, ratio est, quia mortale ex natura suæ malitiæ, & gravitatis est inductivum pœnæ æternæ, non sic veniale. Quod est signum malitiæ distinctæ specie. Idem mortale, non modo est contra legem, sed etiam contra finem legis, nempe Charitatem, quam destruit cum Deo, & proximo, non sic veniale.

7 Quæritur, *an peccatum ex genere suo veniale, hoc est, cujus malitia sumpta ex objecto est natura sua adeo levis, ut charitati non repugnet, nec ipsam tollat, possit fieri mortale.*

Resp. Per se non potest, bene vero per accidens; quod potest diversimode contingere. I. Ex præparatione animi, & intentione; ut, si committens veniale, paratus sit potius mortaliter Deum offendere, quam ab illo cessare, ut si quis die festo vult potius omittere Missam, quam cessare a fabulatione otiosa.

II. Ratione finis, ut, si verbum otiosum dicatur fœminæ, ut inducatur ad committendum adulterium.

III. Ratione conscientiæ erroneæ: ut, si proferens mendacium jocosum, (quod ex genere suo est veniale) judicet peccare mortaliter.

IV. Ratione scandali: ut, cum quis factum aliquod operatur, vel dictum minus rectum profert, quod sit tantum veniale, præbens proximo occasionem ruinæ spiritualis.

V. Ratione contemptus formalis Dei, & Superioris: ut, si proferens mendacium officiosum, intendat se nihili facere Dei præceptum, & nolle se Deo præcipienti etiam levia subjici: Nam contemnitur formaliter tota Dei auctoritas.

VI. Ratione periculi juxta dicenda.

VII. Ratione damni, ut est furari obolum egenti ad sustentationem. Nam peccatum est, cum vel non *est charitas*, quæ *esse debet*, Augustinus *lib. de perfect. just. hominis c.* 6.

8 Datur triplex venialium genus. Unum dicitur veniale ex objecto, vel genere suo, in quo malitia ex objecto non est ita gravis, ut repugnet charitati, vel aliis virtutibus necessariis ad conservandam charitatem cum Deo, & proximo, quamvis cum plena advertentia ad malitiam objecti, & expedito interiorum sensuum usu committatur; ut est mendacium jocosum, officiosum, &c.

Aliud est veniale ex parvitate materiæ, ut furtum unius quadrantis. Licet enim furtum sit materia per se sufficiens ad mortale, tamen parvitas materiæ hic excusat.

Aliud autem est veniale ex imperfecta deliberatione, & non plena advertentia de malitia objecti, vel de existentia legis, & præcepti. Quod dici solet veniale ex subreptione, & in quavis materia potest contingere.

Ad vitanda collective omnia hujus tertii generis venialia, necessaria est specialissima Dei gratia, ut definitur a Trid. *sess.* 6. *de justif. c.*23. Quando cætera vitari possunt cum auxiliis ordinariis gratiæ, ut communiter Theologi in *tr. de auxiliis*. Vid. *lib.* 1. *c.* 37. *num.* 17.

9 Quæritur, *an peccatum ex genere suo mortale, hoc est, cujus malitia ex objecto desumpta, est ita gravis, ut opponatur charitati, vel virtutibus necessariis ad retinendam charitatem cum Deo, & proximo, possit fieri veniale.*

Resp. Affirmative, ex duplici capite. Primo, ex parvitate materiæ. Secundo, ex non plena advertentia ad actionem, quam quis facit, vel ad legem, seu præceptum.

Quod ut intelligas pondera in voluntate triplicem posse reperiri actum, seu motum in objectum. Quorum alius est *primo primus*; qui subito exurgit, sed sine advertentia ad malitiam; estque peccaminosus, si post advertentiam, quod sit contra legem, & rationem, non reprimatur, vel quis non curet cum Dei auxilio reprimere ipsum.

Alius *secundo primus*, qui a voluntate procedit, sed non cum plena, & perfecta advertentia ad id, quod agit, vel ad actionis malitiam, aut peccandi periculum: advertit voluntas, sed nonnisi semiplene, & imperfecte, adeoque cum consensu solum semiplene deliberato operatur. Hæc advertentia, & consensus exemplificatur in semidormientibus, semiebriis, ac in sobriis, & vigilantibus, sed animum passione iræ, & timoris perturbatum, vel alienis cogitationibus implicatum, habentibus; in istis actio, alias peccaminosa mortaliter, redditur veniale peccatum ex non plena advertentia.

Alius denique *procedens a voluntate, sequens plenam, & actualem advertentiam ad malitiam*, & quod sit contra legem, adeoque cum plena libertate ad peccandum mortaliter, qui propterea semper est mortalis.

10 Quæritur, *an omnia peccata ex suo genere mortalia, possint ob parvitatem materiæ effici venialia.*

Resp. Negative.

11 Sed dubitatur, *quomodo poterit Confessarius cognoscere, quænam hæc sint.*

Resp. Toties agnoscet in transgressione præcepti non dari parvitatem materiæ, sed culpam esse mortalem, etiam in materia, quantumvis parva, quoties ponderabit, integram rationem, & veluti totam quantitatem deformitatis, & gravitatem offensæ contra legem, & rectam rationem, in materia parva, æque ac in magna reperiri; ratio est, quia malitia peccati mortalis consistit in deformitate, & gravitate offensæ: ergo, si hæc invenitur in aliqua materia, etiam levi, semper erit mortalis.

Itaque parvitas materiæ non datur in peccatis contra Virtutes Theologicas, V. G. in *hæresi, desperatione, & præsumptione, odio Dei, contemptu ejusdem, blasphemia, &c.* ratio est, quia per hujusmodi peccata semper Deo tribuitur, vel defectus perfectionum, quæ sunt motivum formale talium Virtutum, vel aliqua contemptibilitas, sicut, etiam in quacumque parvitate, gravis appareat contra rectam rationem deformitas. Quidquid enim in Deo oderis, infinitam ejus Bonitatem odio habes: quamcumque ab eo revelatam propositionem neges, infinitam ejus negas Veracitatem:

tem: cum Deum contemnis, vel blasphemas, eidem aliquam contemptibilitatem, & vituperabilitatem tribuis: dum desperas, Dei Bonitatem, & Potentiam offendis: & præsumens, non debito modo appretias æternam beatitudinem, sed ipsam vilipendis, dum eam æqualem, & proportionatam operibus naturalibus facis, vel media contemnis, propter quæ Deus eam conferre decrevit, quod de se malum apparet.

Non datur in *juramento assertorio*, in quo, non sine gravi irreverentia, etiam ad rem minimam confirmandam, falsus testis Deus adducitur, per dicenda *l.2. c.16. In magia, & superstitione*, quæ est cum pacto expresso cum Dœmone, & abusu Sacramentorum, vel Sacramentalium; nam semper malum est pacisci cum hoste Dei, & hominum, & rebus sacris ad malum finem abuti. In *simonia*, in qua datur pretium temporale pro re spirituali, quia semper gravis irreverentia est, quamcumque rem spiritualem æqualem existimare temporali pretio, quamvis modico, & ipsam in pactum deducere: semper enim res spiritualis vilipenditur: de quo *lib.2.cap.* 26. *In sollicitatione ad turpia; & fractione sigilli Sacramentalis: In iteratione Sacramentorum, & essentialibus requisitis ad Sacramenta*; quia id sine maxima irreverentia contra dignitatem ipsorum non efficitur. In jejunio *naturali* prænecessario ad Eucharistiam suscipiendam; in cujus violatione, propter Sacramenti dignitatem, semper integra malitia reperitur, sive multum, sive parum cibi, & potus sumatur, nam Cœlesti, & Spirituali Cibo terrestris præponitur, quod maxime indecens consideratur. Cap. *liquido de consecr. dist.* 2. *In rebus venereis*, deliberate quæsitis, ex dicendis *lib.2. c.28. In anno novitiatus; In atate requisita ad Ordines, & similibus.*

12 Quæritur, *undenam colligatur peccatorum numerica distinctio.*

Resp. Non a diversitate numerica præceptorum præcise, cum idem sub eadem formali ratione præcipiunt, ut contingit in præceptis jejunii, incidentis in eumdem diem quatuor temporum, & quadragesimæ: & in præceptis prohibentibus furtum, quod tribus præceptis prohibetur, naturali, divino, & humano; sed, vel a multiplicatione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum, vel ab objectorum numerica pluralitate, circa quæ tendunt. Nam sicut ex diversitate objecti formalis sumitur distinctio specifica, ita ex diversitate objecti materialis distinctio materialis, & numerica peccatorum. Campionus *part. 1. cap.* 34.

Hinc toties numero multiplicantur peccata cordis, oris, vel operis respective, quoties multiplicantur cogitationes, aut desideria peccaminosa, aut blasphemiæ, aut furta: aut quoties plura numero sunt objecta, in quæ, licet unus, & idem physice actus, multiplex tamen moraliter tendit; ex qua doctrina plura resolves.

31 Quæritur, *quando censeatur actus, vel opus moraliter interruptum.*

Resp. Hoc relinquitur judicio prudentis viri: præsumitur autem, quando propositum cessavit, & postea de novo reassumitur: vel, cum quis retractavit priorem cogitationem, & desiderium, dolendo de illis, & postea ad idem revertitur: qui animo furandi domo egreditur, & in via propositum furandi retinet, unum peccatum committit, licet gravius, ratione extensionis ad tantum tempus; cum vero alio negotio distrahitur, vel somno opprimitur, si post somnum, & negotium prioris propositi memor, illud approbat, seu renovat, novum numero peccatum committit; & moraliter ea proposita interrupta censentur.

14 Quæritur, *quomodo in praxi se gerere debeat Confessarius cum pœnitente sic se accusante*; unico ictu plures occidi: unico actu volui plures interficere, vel ad plures solutas accedere: furatus sum decem: existens in mortali celebravi, & Sacramentum pœnitentiæ ministravi.

Resp. Ipsum urgeat, ut numerum aperiat: an eo ictu decem occiderit: an proposuerit decem occidere, & ad decem, vel decies ad unam accedere, & unum interficere; an illa decem unica, vel duabus vicibus sit furatus, & an uni solum damnum intulerit, an vero duobus; quot Missas in mortali celebraverit, & quot Sacramentaliter absolverit, & similia. Cum vero numeros aperire non potest, debet temporis moram exprimere juxta dicta *c.* 10. *n.* 18.

15 Quæritur, *quanam peccata specie distinguantur.*

Resp. Illa, quæ vel diversis virtutibus adversantur, ut furtum, blasphemia, &c. quorum primum est contra Justitiam, & secundum contra Religionem, vel quæ eidem virtuti, sed diversa ratione indecentiæ, & turpitudinis opponuntur, ut perjurium, & violatio voti, quorum utrumque est contra Religionem, & tamen non est dubium specie differre; cum diversa turpitudo appareat, in perjurio, ac in violatione voti:

vel, quæ diversis perfectionibus ejusdem virtutis opponuntur; sic liberalitati, quæ inclinat ad non dandum ultra id, quod honestum est, per excessum opponitur prodigalitas, quæ dat plusquam oportet; & per defectum avaritia, quæ plus retinet, quam deceat, quando liberalitas inclinat ad non retinendum ultra, quam decens sit.

16 Sed quæritur, *an diversitas specifica objecti materialis sufficiat ad distinctionem specificam peccatorum.*

Resp. Negative, loquendo de diversitate specifica objectorum in sensu philosophico, & naturali, alias furtum ovis esset diversæ speciei a furto panni; quod tamquam falsum communiter recipitur, ex eo, quod in æstimatione morali specialem malitiam non involvat unum præ alio; verum, cum præter diversitatem physicam objecti diversa apparet indecentia, & turpitudo, ex objecto etiam sumitur diversitas specifica peccatorum; sic ablatio vitæ est distinctæ speciei peccatum ab ablatione honoris, & pecuniæ; licet eidem virtuti justitiæ opponantur; & nonnisi, quia in eis diversa indecentia moralis reperitur; nam gravius certe est homicidium furto, quia majus est bonum vitæ, quam bona externa; & majus detrimentum ex homicidio recipitur, quam ex furto.

17 Quæritur, *an ex diversitate præceptorum colligi possit specifica diversitas peccatorum.*

Resp. Affirmative, modo præcepta illa sint non solum materialiter, sed etiam formaliter diversa: Materialiter diversa censentur, quando eadem res diversis præceptis præcipitur, seu prohibetur, sed sub eodem motivo, & fine ejusdem virtutis: sicut præcepto naturali, divino, & humano, tamquam injustum, prohibetur furtum, tum vero formaliter diversa reputantur, quando idem præcipiunt, seu prohibent, sed sub diverso motivo; sic, qui Sacerdotem occidit, duplex peccatum specie distinctum committit, quia agit contra plura præcepta, ex diverso motivo imposita, nempe ex motivo justitiæ, de non inferendo damnum proximo, & motivo Religionis, de reverentia exhibenda Sacerdotibus.

18 Quæritur, *quænam sint virtutes, quibus diversæ speciei peccata opponuntur.*

Resp. Sunt tres Theologicæ, Fides, Spes, & Charitas; quatuor morales, Justitia, Fortitudo, Temperantia, & Prudentia; Cardinales nuncupatæ, quia in iis tamquam in cardinibus, universa boni operis structura nititur. Virtus Theologica a morali distinguitur, quia Theologica habet pro suo objecto immediato, & terminativo *quod* ipsum Deum; sic Fides attingit Deum, ut est summe Verax; Spes ipsum, ut bonus est, & misericors, a quo expectatur beatitudo: & Charitas ipsum, ut summe bonum in se est, & infinite propter se diligibilis; virtus vero moralis, non sic Deum respicit, licet postea ad Deum conducat, sed inclinat proxime potentiam ad actus bonos moraliter, & conformes, nimirum legi, & rectæ rationi, & propterea dignos pœna, vel prœmio.

19 Quæritur, *quænam sint peccata Fidei Theologicæ opposita.*

Resp. Sequentia, Hæresis, Apostasia, blasphemia hæreticalis, omissio actus fidei, & lectura librorum prohibitorum, hæresim continentium, vel de Religione tractantium: *vid. sup. c.3. & lib.2. c.4.*

20 Quæritur, *quænam sint peccata opposita Spei Theologicæ.*

Resp. Duo, præsumptio, & desperatio, de quibus supra *c. 1. n.* 19. *&* 20.

21 Quæritur, *quænam sint peccata opposita Charitati Theologicæ.*

Resp. Plura, *Odium, Accidia, Invidia, Discordia, Contentio, Rixa, Seditio, Schisma, Scandalum, & Bellum:* vid. *lib.2. c.8. & c.28.*

§. I.

Odium.

22 Quæritur, *Quid sit odium.*

Resp. *Est actus, quo volumus alicui malum, qua malum ipsius est, quod ex charitate teneremur non velle ipsi.* Solet hoc evenire, vel per tristitiam de bono, quod actu obtinet, vel per gaudium, & delectationem de malo, quod habet; vel per desiderium, quod illi adveniat malum, quod non habet, & privetur bono, quod habet. Tristor, quod Petrus sit dives (non quia divitiis abutitur, quia tunc tristitia esset de malo usu) gaudeo de ipsius occisione: desidero jacturam illius famæ, vel facultatum, aut non esse, vel esse sub ærumnis; ut hæc ipsi adveniant, cooperor; odio habeo Petrum. Sicut per oppositum, ipsum amo, cum volo ei bonum, sive, quod habet, gaudendo, quod illud habeat, & cooperando, si opus est, ut conservetur semper; sive, quod non habet, optando illud ipsi.

23 Quæritur, *An Deus possit odio haberi.*

Resp. Affirmative a creatura depravatæ vo-

voluntatis. Habetur ex Scriptura pluribus in locis: *Joan. 15. Oderunt me, & Patrem*: Ps.158. *Nonne omnes, qui te oderunt, Domine, oderam?* Quæ sint satis. Peccatoribus displicet, quod Deus pœnas peccatis infligat, & ea prohibeat; sub qua ratione eum apprehendunt sibi disconvenientem, & sub ea odio habent, ac optant eum non esse, licet revera non sit malum, quod castiget, nec quod possit castigare, tamen secundum affectionem commodi est malum castigare. Cæterum propter se præcise odio non potest haberi, quia in ejus natura nihil, nisi infinite amabile reperitur. Poncius *Theol. disp.* 33. *n.* 1.

24 Quæritur, *Quanam sit differentia inter odium inimicitiæ, & illud abominationis.*

Resp. 1. Est, quia odium inimicitiæ est odium personæ, quæ nobis displicet, & cui propterea volumus malum, ut malum illius est. Illud vero abominationis, est aversio quædam a persona propter qualitatem, vel defectum in ipsa existentem, ex qua aversione sequitur, ut nec placeat ejus conversatio nec præsentia. Quia discipulo displicet, & nollet disciplinam, ac correctionem Magistri, a Magistro fugit, ejusdemque præsentia sibi grata non est. Hic videas, quod odio habetur potius correctio, quam persona. Et ideo odium abominationis solet dici, etiam odium qualitatis. Sed cavendum est, ne crescat in odium personæ.

Secunda est, quia odium abominationis erga homines, non semper est peccatum, & potest compati cum charitatis amore: nam ipsos peccatores, quos, ut tales detestamur, & quorum præsentia nobis displicet, possumus amore charitatis amare, desiderando ipsis bona gratiæ, & gloriæ. De isto odio Psal.138. dicitur, *nonne, qui te oderunt, Domine, oderam?* & infra: *perfecto odio oderam illos*: ubi August. *quid est perfecto odio? Oderam in eis iniquitates eorum. Hoc est perfecto odio odisse, ut, nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas*, & infra: *quomodo ergo in eis implebit, & quod ipse dixit, nonne eos, qui oderunt te, odio habui? Et quod Dominus præcepit, diligite inimicos vestros? Quomodo implebit hoc, nisi illo perfecto odio; ut hoc in eis oderit, quod iniqui sunt, hoc diligat, quod homines sunt?*

Dixi *erga homines*, Quia, erga Deum est per se, & intrinsece malum, ac mortale, cum in Deum nulla possit cadere imperfectio, ob quam abominatione, vel odio dignus sit.

Illud vero inimicitiæ, seu personæ, sive in Deum, sive in proximum est per se, & intrinsece malum, & ex genere suo mortale, & est omnium maximum, quia opponitur virtuti Charitatis, de qua maximum mandatum habemus, juxta illud Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum, &c. hoc est maximum, & primum mandatum.*

Odium in Deum, nisi excuset inadvertentia, semper est mortale, nec parvitas materiæ excusat ex dictis *lib.* 2. *c.* 5. *n.* 12. Illud vero in proximum semper est mortale, si sit cum plena advertentia, & non excuset parvitas mali optati: Vid. *loc. cit. c.* 8. *n.* 19.

§. II.

Accidia, & Invidia.

De accidia satis dictum est, *lib.* 2. *c.* 28. *n.*42. Est ex genere suo mortale, quia est contra charitatem; quæ ad actus suos obligat sub mortali.

25 Sed quæritur, *Quid sit invidia.*

Resp. *Est dolor, seu tristitia de bono proximi, quod est, vel apprehenditur diminutivum propriæ excellentiæ: vel est gaudium de malo alterius, in quantum per illud augetur propria excellentia, & illa proximi diminuitur.* Quapropter, ut dolor, & tristitia de bono alterius sit invidia, exigitur, quod concipiatur ex hoc motivo, quia nimirum est, vel apprehenditur, ut diminutiva propriæ excellentiæ: V. G. Mallem Petrum carere Prælatura, ne ego subeam imminutionem meæ excellentiæ, Sic, ut gaudium de alterius malo spectet ad invidiam, necesse est, ut concipiatur, tamquam augmentum propriæ æstimationis, vel, quia ex eo proximus non pluris æstimatur, quam ego.

Est ex genere suo mortale, quia opponitur charitati, qua teneor non habere aut tristitiam de bono, aut gaudium de malo proximi. Inadvertentia autem, vel levitas mali potest a mortali excusare: vid. *loc. cit. c.*8. *n.*21.

§. III.

Discordia, Contentio, Rixa, & Seditio.

26 Quæritur, *Quid sit discordia.*

Resp. *Est contrarietas voluntatum, destruens concordiam, & pacem.*

Est peccatum charitati oppositum, atque ex genere suo mortale, quando sub mortali tenemur concordare: dum nimirum prævidemus sequi malum, quod ex charitate deberemus impedire. Discordat Filius a Patre in

in economia domus, prævidens ex eo sequi damnum grave familiæ: discordat miles a Duce, imperante in tali loco stationem, ex quo oritur, ut hostis prævaleat; discordat Pœnitens a Confessario, instruente ipsum de errore suæ opinionis, ex quo nascitur, quod occasionem peccandi non deserat, vel restitutionem non faciat: peccant omnes peccato discordiæ; & si formaliter intendant deobedire, & ab eis discordent, etiam peccatum inobedientiæ committunt. Ab istis potes ad alia descendere.

Discordia, quæ ex genere suo est mortale, ex ignorantia, inadvertentia, vel ex parvitate materiæ, potest fieri venialis.

27 Quæritur, *Quid sit contentio.*

Resp. *Est verbalis altercatio, qua quis impugnat veritatem cognitam; vel defendit veritatem modis indebitis, quando ex charitate id non deberet:* est peccatum oppositum charitati, & propterea ex genere suo mortale.

28 Quæritur, *Hæreticus impugnat veritates fidei, petitur, an peccet peccato contentionis.*

Resp. Affirmative, sed ulterius peccat etiam contra fidem; sicut impugnans famam proximi, & ipsam lædens, delinquit etiam contra justitiam, etiam si vera forent, quæ spargit (modo essent occulta) quia occultus peccator jus habet ad propriam famam. Quod si forent publica, tunc verum affirmaret, sed modo per charitatem sibi interdicto, quæ non delectatur, nec gaudet de malo proximi; & tunc peccatum esset in sola specie contentionis.

29 Quæritur, *Quid sit Rixa.*

Resp. *Est pugna, inter aliquos factis nocivis ex ira, & absque debita auctoritate inita.* Si fit sine condicto, est proprie rixa. Si ex condicto, cum designatione temporis, armorum, & loci, dicitur duellum, de quo supra *cap.* 2.

Est peccatum ex genere suo mortale. Nam opponitur charitati; destruit enim pacem, quæ animos unit inter se. Et semper reperitur conjuncta cum injustitia; quia, vel offenditur proximus in bonis corporis, vel periculo exponitur offendendi. Inadvertentia tamen, & leve nocumentum potest excusare a mortali.

30 Quæritur, *Quænam debeat esse praxis Confessarii cum pœnitente, se accusante rixa deliquisse.*

Resp. Quia rixa regulariter oritur ex prævia contentione verborum, exquirat 1. verba, & injurias illatas in famam. 2. Blasphemias. 3. Damnum illatum in corpore, vel, quod poterat inferri. 4. Numerum personarum, quas læsit. 5. Qualitatem personæ, an fuerint Clerici, vel parentes, aut Superiores. 6. An ipse fuerit aliis auctor rixæ. Quia tunc non modo est cooperator, sed causa omnium peccatorum, a cæteris commissorum.

31 Quæritur, *Quid sit seditio.*

Resp. *Est discordia inter membra Reipublicæ, violans inter ea pacem;* & contingit, dum una pars insurgit in aliam, sive actu pugnet, sive ad pugnam se præparet. Infert etiam peccatum contra justitiam damnificando partem; & contra justitiam legalem, tendens ad destruendas justas leges latas pro tranquillitate Reipublicæ.

§. IV.

Schisma.

32 DE Schismate diximus, *cap.* 3. *n.* 24. Hic aliud resolvendum non remanet, quam notare, quod schisma est ex genere suo peccatum mortale, & potest fieri veniale solum ex defectu plenæ deliberationis, non vero ex parvitate materiæ; quoniam separatio, & divisio ab unitate Ecclesiæ, & ejus capite, Romano Pontifice (in qua formaliter schisma consistit) non potest esse materia levis. Nam materia levis esse nequit, sed est mortale, ab eo recedere, quod est omnino necessarium ad salutem; sed per schisma ab eo receditur: Nullus enim potest salutem consequi extra Ecclesiæ communionem, & unitatem: Utrumque enim est articulus Fidei; & patet ex illo Symboli Constantinopolitani: & *unam Sanctam Ecclesiam*: & ex alio Apostolorum: *Sanctorum communionem*. De qua re videatur De-magistris *Sylva Eccles. tom.* 2. *lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 3.

§. V.

Scandalum.

33 QUæritur, *Quid sit Scandalum.*

Resp. *Est dictum*, vel *factum minus rectum*, hoc est, *malum præbens proximo occasionem ruinæ spiritualis. Per factum*, intelligitur, etiam omissio actionis præceptæ. Est scandalum ex suo genere mortale, & oppositum charitati; quia ex charitate tenemur, non facere malum proximo, & velle bonum ipsius: scandalum autem ad ruinam spi-

ſpiritualem adducit. Eſt ſemper mortale, ſi inducat ad peccandum mortaliter. Veniale vero, vel ex imperfecta deliberatione, vel ſi eſt peccati venialis occaſio.

Dicitur *occaſio*, & non cauſa, quia, qui eſt cauſa, cur alius peccet, non peccat ſolum contra charitatem, verum etiam contra virtutem, ad quam violandam inducit, ut contra caſtitatem, juſtitiam, &c. Ex quo ſequitur, quod, qui imperio, ſuaſione, vel conſilio eſt cauſa inducens ad furandum, peccat etiam contra juſtitiam, & tenetur reſtituere, quia eſt cauſa moralis furti: qui vero ſolum ſuo malo exemplo inducit hominem ad furandum, non lædit juſtitiam, nec tenetur reſtituere, & peccat ſolum contra charitatem.

Propterea Confeſſarius diligenter inquirat a pœnitente, an ſuo malo exemplo fuerit occaſio, ut proximus furaretur; an vero etiam cauſa; quia in ſecundo caſu debet ad reſtitutionem obligare, non vero in primo: Verum in peccato ſcandali debet etiam inquirere ultimam ſpeciem peccati, ad quam ſuo malo exemplo alium induxit; ut, ſi induxit ad violandam caſtitatem, & in qua ſpecie. An cum virgine, nupta, vel Deo ſacra, &c. ut ita cognoſcat ſpeciem peccati. Debet pariter exquirere numerum perſonarum, quibus, etiam unico peccato, datum eſt ſcandalum; nam tunc plura diſtincta peccata committuntur. Majol. in *Decalog. tom. 1. quæſt. 3. de precept. charit. art. ultim. §. 5.*

34 Quæritur, *Quotuplex ſit ſcandalum.*

Reſp. Multiplex. Activum, & eſt actio illa, ſeu actionis omiſſio, quæ eſt occaſio inducens alium ad peccandum per quam quis dicitur ſcandalizare.

Paſſivum; & eſt ruina ſpiritualis orta ex dicto, vel facto alterius. Aliud autem eſt *datum*, aliud *acceptum*. Primum eſt peccatum, quod fit, ex vero malo exemplo, data occaſione peccandi. Secundum eſt, cum quis ex ſua malitia ſcandalizatur, vel occaſionem ſumit judicandi male de alio, & aliquo modo peccandi, ex veris etiam virtutum actibus, etiam poſtquam ſibi ſufficienter innoteſcit virtuoſe exerceri. Hoc ex activo non oritur. Et dicitur *acceptum*, ſed non datum, ſoletque Phariſaicum appellari; quia Phariſei ex odio, & invidia in Chriſtum, occaſione geſtorum ab ipſo, ſcandalizabantur, & murburabant, eique detrahebant, ut loquitur Matth. 15.

Præter ſcandalum paſſivum ex malitia, datur etiam ſcandalum ex ignorantia; & eſt, cum quis ex ignorantia bonitatis actionis, vel circumſtantiæ reddentis actionem licitam, ſumit occaſionem cogitandi actionem eſſe malam, & peccandi; quod nominari ſolet ſcandalum puſillorum; quia cum puſilli ſimplices ſint, minus docti, & virtute infirmi, ſolent occaſionem peccandi ſumere ex dicto, vel facto indifferenti, vel æquivoco ad bonum, & malum.

35 Quæritur, *Quando ſcandalum puſillorum ſit mortale in ponente actionem, propter quam puſilli occaſionem ſumunt peccandi.*

Reſp. Quoties dictum, vel factum, quamvis ex ſe bonum, æquivocum tamen ad bonum, aut malum, in talibus circumſtantiis, vel a tali perſona exercetur, ut puſilli, ſimplices, & infirmi ex eo ruinam ſpiritualem poſſint incurrere, niſi inſtruantur de veritate. Totum hoc habetur *ex Paulo 1. ad Corinth. 8.* Ubi quoſdam doctiores Corinthios alloquitur. Sciebant iſti Idolothytha, ſeu cibos Diis immolatos, non eſſe ab aliis cibis differentes, nec eis aliquid ſacri, aut religionis ex eorum immolatione accidere, & propterea libere eos comedebant. Sed quia inde oriebatur occaſio ſcandali in fidelibus ſimplicibus, & infirmis, maxime de Gentibus converſis, putantibus eos comedere ad modum Gentilium, hoc eſt, in venerationem Idoli; eorum exemplo inducebantur ad eos ſic comedendum, conſequenter ad graviter peccandum, ideo prælatos doctos inſtruit, his verbis: *videte autem, ne forte licentia veſtra* (comedendi) *offendiculum fiat infirmis, ſi enim quis infirmus in fide*, (non bene inſtructus) *viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolio recumbentem* (cum idololatris epulantem) *nonne conſcientia ejus cum ſit infirma* (non bene inſtructa) *ædificabitur ad manducandum idololathitha?* (Confirmabitur in errore ſuo ad comedendum idolothythum, ut idolothythum) *Et peribit infirmus in tua ſcientia, frater*, (qua abuteris) *propter quem* (ſalvandum) *Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes* (veſtro imprudenti facto vulnerantes) *conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Quapropter, ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.* Ad quos hæc alia ex *c.10.* diriguntur. *Omnia mihi licent* (eſto liceat in ſe idolothythum comedere) *ſed non omnia expediunt*. Sed non expediunt omnia, quæ licent. *Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant*: hoc eſt non expediunt, quia non ædificant:

cant: immo destruit, & ad ruinam impellit hæc comestio in idolio, vel coram infirmo. *Nemo, quod suum est, quærat, sed quod alterius.* Nam charitas dictat, ut non nostra quæramus cum alterius scandalo, vel coram infirmo.

Ex his habes, quod scandalizans pusillum facto, vel dicto, æquivocis ad bonum, vel malum, aut leviter malum, prævidens, vel debens prævidere, quod simplex, & ignorans, ex eo sit sumpturus occasionem peccandi mortaliter, mortaliter peccat, quia influxum aliquem habet in ejus peccatum.

Cæterum, si quis simplices de veritate instruxerit, & capaces reddiderit de qualitate actionis, si postea ex ea occasionem peccandi sumant, in nihilo actionem exercens est culpabilis; nec pusillorum, sed mere acceptum ex malitia, & pharisaicum scandalum erit.

36 Quæritur, *An rea sit scandali mulier, quæ suo ornatu occasionem præbet proximo ruinæ spiritualis, dum non eo fine se ornat, nec expresse illius ruinam peroptat.*

Resp. Vel ornatus est honestus juxta decentiam proprii status, & communem morem Patriæ, vel est de se provocativus ad libidinem, inverecundus, & dissolutus. Si primum, non peccat, neque scandalizat in usu. Ratio est, quia Mulier jus habet ad ornatum ex natura sua licitum, & communem cæteris ejusdem Civitatis mulieribus, sibi æqualibus. Et sicut naturalis pulchritudo mulieris per se, & directe non provocat ad luxuriam, sic nec talis exterior corporis ornatus; unde in casu, quo quis scandalizaretur, foret scandalum, dumtaxat acceptum, & non datum.

Si secundum, mortaliter peccato scandali delinquit, quia ponit factum, quod de sua natura est ad peccatum provocativum; cujusmodi censeretur, si verenda non tegat, vel nonnisi tenuit velo: si mammillas denudet, & ita in publicum prodeat. Discurritur a simili de eo, qui rem alienam surripit, nec expresse intendit damnum proximo inferre, qui nihilominus est reus furti; quia, licet absit expressa nocendi intentio ex fine operantis, habetur tamen virtualis, & interpretativa, æstimanda ex fine operis, quod de sui natura est nocivum.

Quod totum apparet ex doctrina D. Th. 2. 2. *quæst.*43. *ar.*1. *in resp. ad* 4. ibi *Dictum, vel factum alterius potest esse alteri causa peccandi per se, quando aliquis suo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere: vel, etiam si ipse hoc non intendat, ipsum factum esset tale, quod de sui ratione habet, quod sit inductivum ad peccandum: puta, cum aliquis publice facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati.*

Quare prætacta mulier debet se in confessione accusare, de dato proximo scandalo propter ornatum, vel de se provocativum ad peccatum, vel assumptum præter morem Patriæ cum advertentia, vel debito advertendi, quod potuerit excitare ad libidinem. Ratio est; quia si quis teneretur solum confiteri de peccato scandali, dum expresse intendit ruinam spiritualem proximi, vix umquam tenerentur homines de illo confiteri, eo quia præter Diabolum, vix est aliquis directe, & expresse illam intendens; cum tamen frequenter homines dent scandala, super quo se debent accusare.

37 Sed quid, *Si ornatus assumatur ex quadam curiositate, levitate, vel vanitate, ut laudetur de pulchritudine?*

Resp. Si de se non sit valde provocativus, & dissolutus, conjiciens se ipsam, virosque in periculum peccati, sed solum cum excessu ad morem Patriæ, & modum convenientem suo statui, erit veniale: sed vide dicta *lib.* 2. *cap.*37. *n.*12.

38 Quæritur. *An mortaliter peccent adinvenientes novas vestimentorum, & ornatus formas.*

Resp. Affirmative, si modus vestium, & ornatus inverecundus sit, aut impudicus: secus, si vanitatem dumtaxat, & curiositatem alat in moderatione elegantiæ, vel pretii: Nam tunc erit veniale. Legas D. Th. *cit.q.* 160. *ar.*2. *in resp.ad* 4. ibi. *Si qua ars est, ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendo peccarent, utpote præbentes directe aliis occasionem peccandi; puta, si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Si qua vero ars sit, cujus operibus possunt homines bene, & male uti (sicut gladii, sagitta, & alia hujusmodi) usus talium artium non est peccatum,* & infra: *quia ergo mulieres licite se possunt ornare, vel, ut conservent decentiam sui status; vel, etiam aliquid superaddere, ut placeant viris* (maritis scilicet) *consequens est, quod artifices talium ornamentorum non peccant in usu talis artis, nisi forte inveniendo aliqua superflua, & curiosa.*

39 Quæritur. *Mulier honesta advertit, si festo accedat ad Ecclesiam ad Missam audiendam, quemdam juvenem ex ejus aspectu passurum ruinam spiritualem, eam concupiscendo:* petitur, *an Confessarius possit eidem suadere, ut*

non

non exeat, eique significare in tali circumstantia non obligari præcepto audiendi Sacrum.

Resp. Negative, cum communi: nam ex D. Paulo ad Rom. 3. *non sunt facienda mala, ut eveniant bona*; ergo nec omittendum Sacrum, urgente præcepto, ne proximus in ruinam spiritualem ruat. Tum quia impletio præceptorum, sive Dei, sive Ecclesiæ est de necessariis ad salutem: ergo non potest eo fine omitti: cum nullus debeat peccare, ut alterius peccatum vitet; in ordine enim charitatis propria salus spiritualis præfertur saluti spirituali alterius, & nullus tenetur contra charitatem propriam operari, ut succurrat proximo. Nec ea circumstantia deobligat ipsam a debito audiendi Missam. Tunc quia gratis dicitur. Tum quia lapsus juvenis est potius acceptus, & voluntarius, quam datus; cum ex ejus malitia, sciens se non posse mulieres alienas concupiscere, eas inordinate amat. Propterea ipse potius deberet fugere, vel, quando non posset, oculos avertere, mentem alio dirigere, & oratione postulare auxilia gratiæ, quibus a mulieris concupiscentia liberetur. Lauræa *de charit. disp.* 14. *art.* 12. §. 6. *num.* 490. Natalis *Alexand. Theol. moral. in Decal. lib.* 4. *resolut.* 18. *aliique.*

40 Quæritur, *Accedit Parochus, id Confessario aperiens. Pater, certo scio a Petro possideri agrum spectantem ad meam Ecclesiam, sed dubito, an debeam repetere: si non repetam, non sustineo jura Ecclesiæ; si repetam, prævideo Petrum prolapsurum in blasphemias, maledictiones, & alia crimina, quæ ex lege charitatis teneor impedire; quid mihi agendum est, super hoc peto edoceri.*

Resp. Confessarius Parochum instruat, quod ipse non est dominus bonorum Ecclesiæ, sed Custos dumtaxat, & administrator fidelis, eaque non posse alienare, vel negligere, sed teneri ad ipsa Ecclesiæ conservanda, & ubi alienata invenerit ad ea repetenda: & propterea a Petro (præmissa instructione, quod res alienæ sunt dominis restituendæ, & quod ager ille ad Ecclesiam spectat, ut authenticis monumentis probatur) debere agrum repetere, & quando reddere renuat, per juris remedia est compellendus; prout factum legimus a S. Thoma Cantuariensi, Ecclesiasticæ libertatis vindice, & Martyre, qui Ecclesiæ bona, juraque repetiit posthabito Enrici Angliæ Regis, Procerumque scandalo, cum istud non fuerit datum, sed solum ex malitia acceptum.

41 Quæritur, *Scit Petrus, Paulum determinatum esse ad furandum Francisco mille, dum eum a sua resolutione revocare nequit, consulit, ut ab eodem surripiat decem, petitur, an Petrus consulendo minus malum, peccati scandali reus sit.*

Resp. Affirmative, nam operatur contra charitatem proximi, quæ vult, ut ipsius malum impediatur. Quod Paulus omittat illud majus malum, non tollit, quin committat minus, & peccet, ergo consulens, in minus influit. Scandalum autem consistit in influxu ad malum, seu peccatum proximi, non vero in influxu ad magnum, seu grave.

Dices. Est axioma commune de duobus malis minus est eligendum. Deinde Petrus non consulit minus malum, ut malum, sed ut habet rationem boni respective ad majus.

Resp. Vide dicta *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 15. & *cap.* 29. *a num.* 13. Tale itaque axioma procedit non in malis moralibus, sed physicis, cum majus evitari non potest, nisi eligatur minus; est quis in necessitate, ut imminente naufragio, eligat, vel malum mortis, vel mercium jacturam; istam, ut minus malum debet eligere. Tum quia occisurus, V.G. Petrum, non necessitatur, nec ad occisionem, neque ad mutilationem, vel ad capienda ipsius bona, sed solum ex sua libertate se ad ea determinat; ergo non est in necessitate eligendi unum, vel alterum, sed omittere debet utrumque.

Ad 2. Negamus minus malum, hoc est furtum decem aureorum, esse bonum respective ad furtum centum; non est offensa Dei tam gravis, sed est offensa: & ideo furans peccat, & consulens furto cooperatur; nam numquam illicitum pro illicito faciendum, ut dixit August. *lib.* 2. *de adult. conjug. cap.* 15. & subdit, *quia illicitum est, & adulteram occidere, & illa vivente, alteram ducere, non debet alterum perpetrare; sed utrumque vitare.*

Dices. Genes. 19. ut Loth revocaret Sodomitas a nefario crimine, eis exhibuit duas suas filias cum facultate, ut illis abuterentur: minus autem malum est cognoscere fœminas, quam masculos.

Resp. Factum Loth non fuit positiva inductio, & consilium ad peccatum cum filiabus, sed solum comparativa permissio, istis explicata: *potius filias meas vobis prostituam, quam ut id fieri videam.* Immo D. August. *lib. contra mendac. ad Consentium cap.* 8. non excusat Loth a peccato: quamvis propter animi perturbationem non tam graviter peccaverit.

42 Quæritur, *Petrus suspicatur, quod uxor committat adulterium cum Cajo, permittit, ut Cajus domum ingrediatur, & in secreto cum uxore maneat, ut in fragranti reperiat, & sic eos corripiat, ut emendentur*: petit, *an committat scandalum*.

Resp. Affirmative, cum Lauræa *cit. num.* 430. ubi generaliter resolvit, quod potens, & debens impedire malum alterius, & permittens, ut sequatur, est scandali reus, quia censetur præbere occasionem peccandi, & ad peccatum influere; propterea Petrus peccat, si adulterium non impediat. Et peccat Dominus, si permittat, quod servus furetur, ut deprehendat eum in furto. Colligitur ex *cap. Preterea* 23. *qu.* 8.

43 Quæritur. *Est Titius paratus dare ad usuram, petitur, an Cajus possit ab eodem explicite ad usuram petere.*

Resp. Negative, & dum petit, peccat peccato scandali; ac cooperatur ad usuram; cum ad eam occasionem præbeat. Nec obstat, quod sit paratus facere: nam ad executionem non venit, nisi ex petitione: ergo in executione externi operis influit petens; præparatio illa in Titio est peccatum, ad quod non influit Cajus: executio autem est peccatum etiam Cajo, cum ad eam sua petitione alliciat, & inducat Titium.

44 Sed petitur, *An possit ab eo petere mutuum.*

Resp. Affirmative, ad subveniendum suæ necessitati, sine usuris mutuet. Ratio est, quia in isto casu non cooperatur usuræ, quam potius nollet, cum ipsa gravetur, sed rem licitam ad suæ necessitatis solamen poscit, mutuum scilicet, quod posset, & deberet obtinere sine usura.

45 Quæritur, *An reus scandali sit, qui pecuniam dat Sacerdoti, nolenti puerum baptizare; vel se, aut alium sine pretio absolvere.*

Resp. Affirmative, quia cooperatur simoniæ illius. Si puer est periculo mortis expositus, potest ipse baptizare. Si alium Sacerdotem non habeat, cui confiteatur, potest confiteri, & ideo nulla potest excusatione liberari, quin peccet, si pretium conferat.

46 Quæritur, *An scandalizator teneatur damnum spirituale restaurare bonis operibus inducendo ad bonum.*

Resp. Affirmative, ut exemplar bonorum operum iis sit, quos malis operibus in ruinam spiritualem induxit. Ita meretrix pœnitens debet iis de vicinia signa conversionis exhibere.

§. VI.

Bellum.

Bellum est *preparatio, & dispositio militum ad pugnam*. Prælium autem est *ipsa actualis pugna, & conflictus.*

47 Quæritur, *Quotuplex sit bellum.*

Multiplex. Unum *justum*, quod a legitima potestate justo titulo, ac quadam necessitate suscipitur. Aliud *injustum*, quod deficientibus illis conditionibus geritur.

Item aliud est *aggressivum*, seu *offensivum*, quo alius impetitur. Et aliud *defensivum*, quo quis ab impellente se defendit vim vi repellens.

Item, aliud est *bellum sacrum*, quod contra hostes fidei suscipitur pro Religionis tutela. Et aliud *non sacrum*, quod pro bonis temporalibus geritur.

48 Quæritur, *Quid requiratur, ut bellum offensivum sit justum.*

Resp. Tria sunt necessaria. I. *Legitima auctoritas*, juxta August. *lib. 22. contra Faustum cap. 75.* Propterea soli Principes, & Respublicæ in temporalibus superiorem non habentibus, ad quem possint recurrere pro reparatione injuriæ receptæ, possunt bella movere.

II. *Finis*: Adeo ut finis suscipiendi bellum debet esse pax, salus, & securitas Reipublicæ juxta August. relatum *cap. Noli* 23. *q.* 1. Non enim ex cupiditate divitiarum, aut gloriæ tantum causa, & libidine dominandi, bella moveri debent. Nam ut S. Doctor loquitur *lib. 3. de Civit. Dei c. 6. Inferre Bella, Regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud quam grande latrocinium nominandum est?* Et legendus etiam est *loc. cit. contra Faustum cap. 74.*

III. *Causa justa*; ut nimirum, qui per bellum impugnantur, sint culpabiles; vel, quia injuriam irrogarunt, jura læserunt, vel bona occuparunt. Causa debet, etiam judicio prudentum, gravis esse, cum proportione ad damna verisimiliter ex bello secutura, alias imprudentissime moveretur; cum irrationabiliter agat, qui ob defensionem boni minoris exponit se majori periculo; &, ut impediat minora mala, majoribus viam aperit, ut cædibus, incendiis, &c. Nec plus intendendum est, quam id, quod jure sibi debetur; alias, etiam si causa fuerit justa, bellum erit illicitum, & non sine peccato.

Notandum, quod etiam causa justa concurrente, prius quam bellum moveatur, tenetur Princeps offensus monere adversarium, an velit pacifice concordare, & sibi amica-

b.li-

biliter satisfacere. Ratio est, quia ex charitate cum possumus, tenemur vitare innumera mala, quæ ex bellis sequuntur.

49 Quæritur, *an bona in bello justo accepta, possint licite retineri*.

Resp. Affirmative. Jure enim gentium, omnia ea, quæ de victis hostibus, justo bello capiuntur, fiunt victorum, ut pluribus congestis apud Gonzalez *in 2. tit.24. cap.29. num. 9. de jur. juran.* Viri sancti exercuerunt hoc jus prædæ. Abraham Gen. 14. jure prædæ substantiam tulit quatuor Regum. Josue 22. Expugnata Civitate Hactarum, Josue prædam Civitatis divisit Filiis Israel ex præcepto Domini.

50 Quæritur, *an in bello justo liceat uti insidiis*: vulgo *astuzie, cautele, e tendere aguati all'inimico*.

Resp. Affirmative, modo semper absint mendacia, & fraudes, quæ sunt signa per se deceptiva. Fas est occultare hosti sua consilia, & resolutiones, ac totum, quod conducit ad belli, & finem victoriæ. Dux, exposita parte exercitus, reliquos milites occultat in sylva: insidiis utitur contra hostem, sed non mentitur, quia non dicit se alios non habere, nec omnes tenetur exponere. Imprudens est hostis, si putet eum alios non habere, vel sibi insidias non parare. Legatur August. relatus *in cap. Dominus noster 23. qu.2.*

51 Quæritur. *Princeps A. illaturus bellum Principi B. exquirit a Theologo, & Consiliariis, quid sibi liceat; a quibus in responsis accipit, utrinque esse opiniones æque probabiles*; petit, *an stante æquali probabilitate pro justitia, & injustitia belli, possit ipsum licite alteri movere*.

Resp. Negative, contra probabilistas asserentes absolute licitum esse sequi opinionem probabilem, quæ favet libertati; seu, quæ asserit actum aliquem esse licitum in concursu alterius æquæ probabilis, quæ stat pro præcepto, seu, quæ asserit talem actum non licere. Ratio est, quia, si æqualis ponderis rationes sunt pro justitia, & injustitia, non est certum, sed dubium, bellum esse justum; ergo non potest ipsum licite movere, quia agere cum dubio non licet, cum ita operans se exponat periculo peccandi, sed debet eligere, quod est tutius, juxta regulam juris, &c. *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem*: tutius autem est tunc a bello cessare, quia ita ex bello nascentia mala vitantur.

Addo, quod ex vi rationum tunc non apparet ei, quod una pars sit magis vera, quam altera; ergo neutri potest prudenter assentiri: immo, si uni adhæret, nonnisi cum formidine de opposito (quod est opinionis probabilis proprium) ergo cum advertentia, quod opinio, cui adhæret, incerta sit: opinio autem, quæ incerta cognoscitur, non potest esse regula moralis operationis, est res clara. Et patet in Judice sedente inter duos litigantes ob agrum, qui non potest in unum præ alio sententiam dicere, si æqualis ponderis rationes afferant. Æque bene remanent in æquilibrio lances in libra, si æquale utrinque pondus imponatur, ac si nullum imponeretur.

Dices. Princeps inter eas æquales probabilitates ex sua libertate ad partem, quod sit justum, se determinat: ergo in praxi dubius non est.

Resp. Negando consequentiam. Determinatio illa voluntatis non minuit pondus rationum, propter quas intellectus erat dubius. Tum quia, imprudens is reputatur, qui quibusdam affirmantibus aliquem cibum esse veneno infectum, aliis cum æquali rationum pondere negantibus, ex sua libertate absque ulla dubitatione judicat cibum illum esse a veneno immunem, imprudentiorque est, qui dubitans, nec sciens utra verior sit sententia, eumdem cibum, quasi a veneno liberum, manducat; nonne exponitur mortis periculo? Propterea ne in praxi sit dubius, necesse est, ut occurrat aliqua circumstantia, quæ dubium tollat.

Dices. Omni se dubio in praxi liberat, certoque judicat se posse licite bellum movere, per hunc actum reflexum: *licitum est sequi opinionem certo probabilem*.

Resp. Ergo nullus est dabilis casus, in quo quis teneatur ad praxim eligere illam regulam juris, *in dubiis, &c.* quia quotiescumque propter æqualis ponderis contrarias rationes dubium erit, an aliquis actus sit licitus, nonne, poterit voluntas imperare intellectui, ut talem actum reflexum eliciat? at id est falsum, alioquin Canones talem regulam observandam non proposuissent.

Dices. Regula illa juris non continet præceptum, sed consilium; ergo Princeps, de quo agitur, potest eligere opinionem, quæ asserit, bellum esse justum.

Resp. Negando antecedens. Canones, in quibus illa regula reperitur, constant terminis importantibus strictum præceptum, *ut, in dubiis via est tutior eligenda; c. Illud de Cleric. excom. minis&tr. Clem. Exivi de verb. signif. in his, quæ animæ salutem respiciunt ad vitan-*

vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda: verba non sunt facultativa, per verbum *potest*, sed obligatoria per illud *debet*.

Hinc sequitur, quod opinio de justitia belli debet esse absque dubio probabilior, & moraliter certa: ex Pontio curs. *Theol. disp.* 33. *quæst.* 4. Lauræa *de vitiis charit. opposit. disp.* 14. *art.* 10. §. 5. *num.* 254. & 258. Ratio est, quia cum agatur de re gravis momenti, ut de periculo tot homicidiorum, & calamitatum, quas bella afferunt, necesse est, ut præcedat opinio, quæ dubium excludat, & esse possit regula moralis operationis, ut quis prudenter agat, & periculo peccandi non se exponat.

In bello justo licet omnia facere, quæ necessaria sunt ad vindicandam injuriam, ad boni communis defensionem, & salutis securitatem; ut vastare, obsidere, destruere arces, nocentes interficere (sed cavenda est nimia auctoritas, & inhumanitas) aliaque damna inferre, quantum necesse est ad habendam pacem, & securitatem ab hostibus; qui ratione delicti, & injuriæ irrogatæ censentur subesse Principi bellanti, tamquam Judici proprio, ut ab eo coerceantur, ne amplius noceant, satisfaciant, & Orbem non perturbent. Arg. ex cap. *Miles* 23. *quæst.* 5.

52 At petitur, *An innocens licite occidi possit.*

Resp. Directe, & ex intentione non licet, quia est intrinsece malum, & prohibitum. *Exodi* 23. per accidens autem est permissum; cum nimirum obtineri victoria nequit, nisi & ipsi pereant, sed id non debet intendi: sed solum victoria. Et tunc occiduntur sine culpa, sed non sine causa.

Quod intelligitur, tum de innocentibus jure naturæ, ut sunt pueri, senes, & mulieres, & alii, qui arma gestare nequeunt; tum ex præsumptione juris: ut sunt Clerici, & Religiosi, qui cum ipsorum status sit a militia alienus, per respectum ad illam præsumuntur innocentes.

53 Quæritur, *Petrus discessurus ad bellum contra Turcas instrui petit a Confessario, an sibi liceat ipsorum pueros occidere.*

Resp. Negative ex speciali intentione ad eos per se directa, sed per accidens licite potest, ut dictum est.

54 At *nonne possunt in futurum, & adulta ætate hostes esse Reipublicæ Christianæ?*

Resp. Utique; sed de præsenti sunt innocentes. Dubium futuræ hostilitatis non dat jus occidendi tunc innocentes. Tunc quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona, & evitentur alia mala; nec Deus actu hominem punit pro peccato futuro, qui fuit error Semipelagianorum. Tum quia possunt in infantia decedere. Tum quia adulti possunt fidem suscipere. Tum quia non est justum mediis illicitis providere bono communi. Tum quia potest alio modo occurri, eos in servitutem redigendo, & uti diligentia, ut in fide instruantur, & convertantur. Praxis in catholicis castris hæc esse debet.

55 Quæritur, *An liceat militibus naves proprias comburere, ne ipsi in manus hostium perveniant.*

Resp. Negative, cum non sit licitum ad hujus vitæ ærumnas vitandas se occidere; nam contra rationem ad vitandum minus malum, majus eligeretur.

Aliqui affirmant in casu, dum mors propria directe non intenditur, sed sola hostium debilitatio maxime, dum accedit Ducis mandatum, & gravissima causa boni publici; ne scilicet integræ naves ad hostium manus perveniant, qui per hujusmodi prædam audaciores, & fortiores evadent, ac ardentius ad alias naves capiendas advolabunt, a quo abstinebunt ex prævio unius incendio.

56 Quæritur, *Miles dubitans de injustitia belli (quod Principi notum fuit esse injustum) juxta militiæ regulas, & non alias militavit;* petitur, *an peccaverit.*

Resp. Vel miles est voluntarius, vel subditus, aut conductitius. Affirmatur peccasse, si erat voluntarius, quia hujusmodi miles obedire non tenetur, cum nec subditus sit, nec stipendiatus, & alias exponit se periculo inferendi proximo gravissimam injuriam.

Exigitur itaque præsumptio, quod jus ille habeat juste bellandi; propterea debet inquirere de justitia belli, & dum dubium deponere non potest, a bello abstinebit.

Negatur vero, si erat Principis bellantis subditus, aut ab eo conductus, ex Augustino *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 75. *Cum ergo, ait, vir justus, si forte sub Rege homine, etiam sacrilego militet, recte possit, illo jubente, bellare civicæ pacis ordinem servans; cui, quod jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est: vel utrum sit, certum non est, ita ut fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* Ratio est ex cit. Lauræa §. 3. *n.* 156. quia stipendiatus, & subditus pro Principe debet præsumere, quod, examinata prius diligenter causa, ad bellum juste procedat; maxime quia milites rationum pondera di-

scer-

ſcernere neſciant, & merita Civium diſtinguere nequeunt; neque hoc ipſorum eſt, videas Gloſ. *ad c. Quid culpatur 23. q. 1. verb. iniquitas*: Nimis grave foret Reipublicæ, & moraliter impoſſibile, ſi omnibus militibus eſſet danda ratio juſtitiæ belli.

Sed credo eſſe limitandum. I. Quod peccet miles conductitius, ſi priuſquam ſtipendium accipiat, cum eo dubio contractum celebrat. II. Si ei aliqua probabilis ratio occurrat, quæ ipſum poſitive in praxi dubium reddat.

Nota I. milites paratos famulari cuilibet ad bellum vocanti, ſive juſtum, ſive injuſtum ſit, modo ſtipendium præbeat, eſſe in malo ſtatu; & niſi propoſitum corrigant, abſolvi non poſſunt.

Nota II. Milites omnes ratione ſtipendii, quod accipiunt, ex juſtitia, adeoque ſub culpa mortali, obligantur. I. Ad obediendum Duci, & militiæ Præſidi. II. Ut in acie, & pugna conſiſtant, & non facile fugiant, aliiſque timorem injiciant. III. Ut ſtationem ſervent. IV. Ut Arcem ſibi commiſſam defendant, etiam cum periculo vitæ, quamdiu ſpes defendendi ſupereſt. V.G. ut ſine Ducis ſui conſenſu a caſtris, vel exercitu non diſcedant. In hac re debet miles advertere, quantum damnum ex diſceſſione ſua ſequatur: vel, quia alius miles nonniſi magnis expenſis adduci poſſit.

57 Quæritur, *A Duce non ſolvitur militi integrum ſtipendium juxta pactum initum, aut ſolutio differtur; petitur, an ei liceat ſubditos, aut innocentes incolas bonis ſpoliare, & ipſorum bona capere.*

Reſp. Negative, quia bona aliena non ſunt oppignorata militibus pro ſtipendio. Quod, ſi injuſta ſtipendiorum detentio milites cogat ad innocentes ſpoliandos, Dux tenebitur ad damnum reparandum.

58 Quæritur, *An Clericis ſit pugnare licitum.*

Reſp. Per ſe non licet, quia jure Eccleſiaſtico eis prohibetur, *cap. quicunque ex Clerico, cap. Clerici 23. quæſt. 8.* Nam ſunt ex officio inhabiles ad pugnandum, *ex cap. Ex multa de voto*, quos ars bellica retrahit a laude Dei, oratione, & divinis officiis: & exemplo Chriſti debent potius pati ſuum ſanguinem effundi, quam effundere alienum.

Propterea Clericos in majoribus conſtitutos (idem de Religioſis) peccare mortaliter, ſi pugnent, etiam in bello juſto, tam aggreſſivo, quam defenſivo, dixerunt DD. cum S. Joan. de Capiſtrano *tract. de Papa, & Conc. auct. p. 2. partis ſecundæ principal.* pag. mihi 85.

Colligitur etiam *ex c. Petitio de homicid.* ubi deciditur irregularis Clericus, qui contra Saracenos in bello defenſivo metuebat aliquos ex eis interfeciſſe, vel mutilaſſe, eique imponitur, ut in dubio ab Altaris miniſterio abſtineat: *cum in hujuſmodi dubio conſultius ſit abſtinere, quam temere celebrare*, ut ibi textus.

Dixi *per ſe*, quia per *accidens*, Clericis, etiam in ſacris permittitur propria manu pugnare in caſu juſtæ defenſionis Patriæ, vel Reipublicæ ab hoſtibus invaſæ. Dum neceſſitas everſionis eſt omnino inevitabilis. Quod contingit, dum ſæculares ad defenſionem non ſufficiunt, nec vim hoſtium propulſare poſſunt. Lauræa §. 4. Gonzalez, *in 5. tit. 12. de homicid. c. 24. nu. 8.* Verum ſi abſque cæde poſſunt hoſtem declinare, confodere eſt peccatum, quia tunc potius intenditur ultio, quam neceſſaria defenſio.

59 Sed quæritur, *An Clericus ex neceſſitate defenſionis Patriæ in bello juſto defenſivo pugnans, fiat irregularis, ſi aliquos hoſtes occidat, vel mutilet.*

Reſp. Affirmative, colligitur ex regula communiter accepta, quod irregularis efficitur, qui aliquem interficit, aut mutilat, a qua non reperiuntur excepti, niſi caſus furioſi, infantis, ſeu dormientis, & illius, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum cum moderamine inculpatæ tutelæ occidit invaſorem, ex Clement. *Si furioſus de homicid.* Sed dic, ut ad proximum.

60 Sed quid, ſi neceſſitas talis foret, ut cum Patria ſe ipſum etiam defendere deberet.

Reſp. Tunc juxta text. *allegat. Clement.* a quibuſdam excuſatur ab irregularitate. Sed legendum eſt Trid. *ſeſſ. 14. c. 7.* ubi tam irregularis ſtatuitur committens homicidium voluntarie, & ex propoſito; quam occidens alium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, ut quis ſe a morte defendat. Cum hac differentia, quod, dum agitur de primo homicidio, non tam facile cum promovendo, tametſi cum promoto facilius a S. Sede diſpenſetur. Dum vero agitur de ſecundo facilius ſuper irregularitate diſpenſatio obtineatur. Legendus Fagnan. *in 5. ad cap. Petition. 15. & ad cap. Henricus num. 23. & ſequen. de homicidio.*

Dices. Clericus tunc non peccaret: ergo nec irregularitatem incurreret.

Reſp. Negando conſequentiam. Irregularitas contrahitur, etiam ſine culpa, patet in militibus in juſto bello occidentibus, vel mutilan-

tilantibus; in Judice justam sanguinis sententiam proferente: in testibus juste in eadem causa deponentibus, & in officialibus ejusdem sententiæ executioni cooperantibus.

61 Quæritur, *An sit irregularis Clericus, qui in bello justo milites hortatur, ut fortiter pugnent pro justitia, Patria, vel Ecclesia, si aliquis per milites occidatur, vel mutiletur.*

Resp. Negative, est communis DD. sententia apud Gonzalez *cit. nu.* 4. asserentium Clericos absque specifica sanguinis intentione hortantes milites ad strenue pugnandum nullam contrahere irregularitatem, quod probant ex cap. *Maximilianus* 23. *qu.* 3. ex cap. *Igitur*: cap. *Omni timore*: cap. *Hortatu ibid. q.* 8. ac ex D. Thoma 2. 2. *q.* 40. *art.* 2. *ad secundum*. Ratio est, quia adhortari ad strenue pugnandum, idem est, ac hortari ad strenue incumbendum in adeptione victoriæ, & ejus obice repellendo; quod non est specifice intendere sanguinis effusionem. Propterea eis prohibetur hortari, vel invitare ad pugnam injustam, vel cum specifica intentione sanguinis; vel his verbis, *occide*: & dum ita milites ad pugnam hortantur, irregularitatem contrahunt, dum per milites aliquis occiditur.

62 Quæritur, *An Clerici procedentes ad bellum ex dispensatione Papæ irregulares sint, si sequatur mors, vel mutilatio hostis.*

Resp. Negative, quia statim ac dispensat in principali, & antecedenti, censetur cum eis etiam dispensare in consequenti, adeoque in irregularitate, & aliis pœnis. Lauræa *cit.* §.4.*n.*245. De la Cruz *de irreg. dub.* 7. De qua re dixi *Official. Cur. Eccles. c.* 35. *§. unic.*

Adverte. In bellis considerari varia opera: Primo actionem ipsam bellandi, quæ Clericis juxta dicta per se prohibetur. Secundo functiones alias, ut comitari exercitum ad consilium circa bellica negotia pro utilitate Ecclesiæ præbendum, quod per Clericos præstari potest, arg. *ex cap. Ex multa de voto*. Item comitari possunt exercitum ad Missas celebrandas, & sacramenta ministranda. Gonzalez *cit. nu.* 4.

§. VII.

Justitia.

63 Quæritur, *Quid sit justitia.*

Resp Est *habitus inclinans voluntatem ad reddendum, vel relinquendum alteri, quod suum est, adeout appareat malum, & rationi dissonet non reddere illud ipsi, aut auferre illud ab eo.* Dividitur in *commutativam*, & *distributivam*. Ad commutativam spectat servare æqualitatem in contractibus, & commutationibus, emptione, venditione, & similibus. Cui opponitur injustitia simpliciter, & quidquid alteri fit contra jus; ut homicidium, mutilatio, furtum, rapina, detractio, accusatio falsa, maledictio, &c. Ad distributivam vero pertinet distribuere commoda, & honores Communitatis, inter illius personas, servando proportionem geometricam ad eorum merita. Cui opponitur acceptio personarum, de quo *lib.* 2. *c.* 27.

§. VIII.

Virtutes ad justitiam reducibiles.

64 Quæritur, *Quænam virtutes reducantur ad justitiam, ut est virtus alterum respiciens.*

Resp. Primo reducitur *Religio*; *quæ est virtus tribuens Deo propter ipsius excellentiam cultum, & honorem, qui non sit prohibitus ab Ecclesia Catholica*. Habet hæc sub se plures actus specie diversos. *Devotionem*, *Orationem*, *Adorationem*, *Sacrificium*, *Oblationem bonorum*, *Votum*, *Juramentum*, *Dei laudem*, & *Adjurationem*; quibus omnibus homo Deo subjicitur, testificaturque ejusdem excellentiam, perfectionem, aut supremum dominium.

Per *devotionem*, testamur Dei superioritatem, & excellentiam; cum voluntas prompte se tradat ad ea, quæ pertinent ad Dei cultum, & famulatum: in ea enim promptitudine voluntatis devotio sita est, juxta D. Th. 2. 2 *qu.* 82. *art.* 1.

Per *orationem*, homo Deo reverentiam exhibet, & subjicit, ac profitetur orando se eo indigere, sicut auctore omnium bonorum, de quo fusius alibi, Deo dante, occasione referendi Quietistarum errores.

Per *adorationem* nostram erga Deum servitutem in recognitionem infinitæ suæ excellentiæ, supremique dominii externis etiam submissionis signis profitemur, juxta dicta *l.* 3. *c.* 3. *num.* 62.

Per *Sacrificium*, ipsum Deum colimus, tamquam supremum vitæ, & mortis dominum, legas *lib.* 4. *c.* 4. §. 2. *num.* 24.

Per *oblationem bonorum*, ejusdem Dei absolutum, & summum dominium in res omnes profitemur; etiam, cum ipsi offeruntur, ut cedant in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, vel, ut per illos etiam sustententur pauperes, construantur Templa, vasa

vasa sacra, &c. quia semper cedunt in Dei obsequium.

Si offeruntur primi fructus agrorum, vel arborum, dicitur primitiarum; Si vero fructuum decima pars, decimarum oblatio appellatur.

Per *votum*, agnoscimus Deum, tamquam ultimum finem, in quem nos, & nostra omnia speciali affectu referre volumus. Vid. *lib.* 3. *cap.* 4.

Per *juramentum*, implicite profitemur Deum esse veritatem indefectibilem, & omniscium; propterea enim ad confirmanda propria verba, & promissiones, ipsius nomen assumitur, per dicta *lib.* 2. *cap.* 16.

Per *laudem Dei*, ipsius summam perfectionem, & excellentiam verbis, & voce profitemur.

Per *adjurationem*, Dei potentiam, & efficaciam recognoscimus.

Est *adjuratio*, *aliquam personam imperando, vel obsecrando inducere ad aliquid faciendum, vel omittendum invocatione alicujus rei sacræ*. Unde adjuratio duplex est, una deprecativa, quæ fit deprecando: altera imperativa, quæ fit imperando. Et cum res, per quam fit adjuratio, debeat esse aliquod sacrum, debet fieri per Deum, Angelos, & Sanctos, ac etiam per justos viatores. Sousa *Aphorism. lib.* 1. *c.* 55. *allegans Suarez*, & *Sanch.*

Adjuratio imperativa, seu coactiva dæmonum licita est, per imperium arcendo illos exorcismis ab Ecclesia ordinatis, ne hominibus, aut rebus suis noceant. Quare videant exorcistæ, ne abutantur ministerio: sciant maxima cautela, & prudentia esse exequendum, & in eo abstinendum a nugis, superfluis, & curiosis interrogationibus; nec responsis dæmonis credendum; quia est pater mendacii. Legendus Carena §. 5. *nu.* 2. & 4. *Annot. de strig. de offic. inquis.*

65 Quæritur, *An liceat adjurare locustas, & vermes, præcipiendo eis per Deum, ne agris, & fructibus noceant*.

Resp. Negative, Regula generalis est apud DD. vanum esse adjurare creaturas irrationales, & insensibiles, dirigendo sermonem ad ipsas, quasi ipsæ ex proposito se moveant ad nocendum, intentionem nocendi habeant, & capaces sint percipiendi adjurationem, ac in vim illius cessandi a nocumento. Atque id asserunt esse ex genere suo mortale propter irreverentiam ad res sacras, & Ecclesiæ exorcismos; dixit Majol. *sum. in Decalog.* 1. *præcept. p.* 1. *q. un. ar.* 5. §. 10.

Adjurari solum possunt, referendo adjurationem ad Deum per modum deprecationis, eum deprecando, ut nos ab ipsarum nocumento liberet. Sousa *cit. num.* 13.

Secundo. Ad justitiam reducuntur etiam. I. Pietas, quæ inclinat ad colendos Parentes, Cognatos, & Patriam, cui opponitur impietas, quæ est ex suo genere mortalis.

II. Observantia, quæ inclinat ad tribuendum honorem superioribus, & personis in dignitate constitutis, cui opponitur inobservantia, item ex genere suo mortalis.

III. Obedientia, inclinans ad exequenda mandata Superiorum: Cui opponitur inobedientia, item ex genere suo mortalis.

IV. Veritas seu veracitas inclinans ad conformanda verba menti; Cui opponitur mendacium. De quo *lib.* 2. *cap.* 17.

V. Liberalitas inclinans ad distribuenda bona aliis sine avaritia, vel prodigalitate, sed juxta præscriptum rationis, dando & retinendo, ut oportet; ideo ei per defectum opponitur avaritia, & per excessum prodigalitas, ut dictum est supra *num.* 15. & dicendum *lib.* 2. *cap.* 37.

VI. Amicitia inclinans ad reamandum amicum, eique amicabilia officia exhibenda; Cui per excessum opponitur adulatio, quæ est mortalis, dum malefacta laudantur: cum impediat, ne amicus a peccatis resurgat, vel eum ad majora crimina inducat.

§. IX.

Vitia per excessum religioni opposita.

Religioni per excessum opponitur superstitio, non quia, ut ait Div. Thomas 2. 2. *q.* 92. *art.* 1. plus exhibeat in cultum divinum, quam religio, sed quia exhibet cultum divinum, cui non debet, vel eo modo, quo non debet. De superstitione agit D. Augustinus *Epist.* 102. (*alias* 179.) *ad Deo gratias q.* 3. *cap.* 2. Unde superstitio est, *cum vel vero Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur*.

69 Quæritur, *Quando censeatur, quis verum Deum cultu illegitimo colere*.

Resp. Cum verus Deus colitur cæremoniis veteris legis, quibus Christus præfigurabatur venturus. Quod perinde est, ac significare, & confiteri Christum nondum incarnatum, & passum; consequenter est cultus perniciosus, aliquid falsum, & contra fidem significans. Est gravissimum peccatum in sic colente, quia præsumitur errare contra articulum fidei, *Incarnationis Filii Dei*.

Hinc

Hinc pœnitens in tali culpabilis interrogandus eſt, quid de fide ſentiat. Et, dum cum errore reperitur, abſolvi non poteſt a Confeſſario ordinario, quia eſt excommunicatus in Bulla Cœnæ. Immo, quamvis nec cum errore foret, tutius eſſet ipſum remittere ad Sacrum Tribunal.

II. Cum exhibetur Deo cultus ſuperfluus, ſeu ineptus ad ipſum colendum, hoc eſt, cum fit aliquid ad Deum colendum, quod eſt præter Dei, vel Eccleſiæ inſtitutionem, aut contra legitimam, & aprobatam Eccleſiæ conſuetudinem: ut, ſi Sacerdos in Miſſæ celebratione alios ritus, & preces adhibeat, præter ab Eccleſia receptas: abuſus talis ex *Trid. ſeſſ. 22. in decret. de obſervant. in celebrat. Miſſæ* tollendus omnino eſt.

Quandoquidem mutatio poteſt inducere ſuſpicionem hæreſis, in caſu nimirum, quo quis in celebratione Miſſæ utatur aliquo hæreticorum ritu: ut, ſi poſt conſecrationem data opera non genuflectat; nam tunc præſumitur cum Calviniſtis non credere Chriſti veram, & realem præſentiam in hoſtia rite conſecrata.

67 Quæritur, *Quot modis cultus indebitus creaturæ tribuatur.*

Reſp. Multiplici. Idololatria, Divinatione dœmoniaca, Magia, Maleficio, & Vana obſervantia.

§. X.

Idololatria.

68 **Q**Uæritur, *Quid ſit Idololatria.*

Reſp. Eſt *ſuperſtitio, qua cultus, ſoli Deo debitus, creaturæ exhibetur*; ut, per ſacrificium, erectionem templi, adorationem latriæ: Sive oratione invocetur, ſicut invocatur Deus: Sive ei vota fiant, aut per ipſius nomen juretur, &c.

Hujuſmodi cultus ſolet ſecum habere annexam hæreſim, dum colens credit creaturam eſſe divinitate præditam, vel dignam honore ſoli Deo debito. Et tunc quis abſolvi non poteſt, quia eſt formaliter hæreticus excommunicatus in Bulla Cœnæ.

Si vero id non credat, adhuc graviſſime peccat contra virtutem Religionis, etiamſi metu mortis cogatur; nam in iis, quæ ſunt intrinſece mala, nec metus mortis excuſat. Imo, & tunc in foro externo, licet non in interno, excommunicatus reputatur; & ideo ad Sacrum Tribunal eſt dirigendus.

69 Petitur, *An Idololatriam committat Catholicus, dum adorat hoſtiam, quam prudenter credit eſſe rite conſecratam, quæ tamen non eſt, vel ex defectu poteſtatis, vel intentionis in conſecrante.*

Reſp. Ab aliquibus admittitur eum committere Idololatriam materialem, quæ in hoc ſtat, quod quis alicui tribuat cultum divinum, inculpabiliter ignorans illum ei non deberi. Cæteris placet id negare, quibus ſubſcribimus, quia, dum Catholici hoſtiam conſecratam adorant, implicite retinent hanc conditionem adorandi, *ſi præceſſit legitima conſecratio*: & parati ſunt reſpondere, ſe eam adorare, quia prudenter credunt eſſe rite conſecratam, alias non adoraturi.

§. XI.

Divinatio dœmoniaca.

72 **D**Ivinatio dæmoniaca *eſt inquiſitio, & prænunciatio futurorum, & occultorum indebitis modis, a divina Providentia non conſtitutis*. Hæc ſemper innititur auxilio dœmonis per pactum expreſſum, vel tacitum. Et dicitur ſortilegium, quatenus miniſterio dœmonis illa notitia procuratur per pactum expreſſum, vel tacitum.

Pactum expreſſum cum dœmone fit, vel quando ejus auxilium explicite imploratur, vel expreſſis verbis ipſe invocatur; vel, quando ipſomet facto invocatio fit; ſicut, quando quis ſciens dæmonem per aliquod ſignum reſpondere, aut aliquid facere, tale ſignum adhibet: ut contingit in experimento dicto *della Caraffa, e del crivello.*

Tacite vero fit pactum, ſeu auxilium dœmonis imploratur, quando occultorum notitia, vel alius effectus procuratur mediis vanis, & indebitis, quibus dœmon libenter ſe permiſcet ut homines decipiat. Tunc enim quis tacite dœmonis auxilium implorat, juxta dicta *cap. 4. num. 11.*

Cæterum ad pactum tacitum non exigitur, quod quis prius cum dœmone pactum inierit ſe ſe immiſcendi cum his vanis, & indebitis mediis, a quocumque adhibitis; ſed ſatis eſt, quod quis utatur illis ad effectum aliquem improportionatum adipiſcendum, Souſa *aphoriſp. l. 1. c. 38. nu. 10.*

Pactum tacitum cum dœmone tunc in aliquo facto dari præſumitur, quando non eſt proportio rei cognoſcendæ, vel faciendæ ad medium, quo cognoſci, aut fieri procuratur; ut quando unum ex alio ſufficienter non infertur.

Le-

Legendus D. Aug. *lib. de divin. dæmonum*, *ubi c. 5. & 6.* modos recenset, quibus solent dœmones homines fallere, & nonnulla prius prænunciare, quam eveniant.

Variæ *sunt species divinationis, in quibus intervenit pactum expressum cum dæmone.*

71 Prima est *præstigium*, quo quibusdam apparitionibus dæmones aspectui, & auditui hominum se ingerunt, occulta prænunciando, objicientes hominum sensibus vera corpora occulte ibi asportata; vel a se efformata, applicando activa passivis; vel immutantes visum, ac si ab objectis moveretur; vel efformantes voces, nullo corpore efformato. Propter quæ auditus, & visus præstringuntur ad ea objecta percipienda. A quo hoc divinationis genus dicitur præstigium.

72 Secunda est *divinatio somniorum necromantica*: estque illa, quæ provenit a dæmonibus occulta in somniis homines edocentibus. Hujusmodi somnia a dæmonibus procedunt, invocatis per sacrificia, orationes, & cultum, ut contingit in strigibus. Quæ non semper realiter feruntur de loco ad locum, sed media unctione sopore correptæ in eodem loco manentes, per somnia ea omnia eis repræsentantur, quæ postea se vidisse narrant. Qui hanc scientiam habent cum dœmonibus ut plurimum sunt apostatæ a fide, sicut Lamiæ.

73 Ad hujusmodi genus divinationis reduci potest *ars notoria* (quam vocant etiam claviculam Salomonis) qua quis utitur quibusdam ad acquirendam scientiam, quæ non habent secundum se virtutem causandi scientiam. Sicut inspectione quarumdam figurarum, & prolatione quorumdam signorum, verborum, & similium. Solet dæmon per eos loqui, qui, quos hac arte deludit, sibique mancipat, ipsorum phantasiam turbans, linguam movens ad quædam illis incognita, & arcana proferenda. Sed ubi dœmon precibus, ac exorcismis Ecclesiasticis coactus deserit, & pactum cessat, nec recordantur, quæ dixerint. Hanc artem reprehendit Augustinus *lib. 2. de doct. Christ. cap. 24.*

74 Tertia est *necromantia*, qua arte dœmonum per fictas mortuorum apparitiones occulta hominibus prænunciantur.

74 Quarta est divinatio *Pythonica*, qua dœmon occulta prædicit per homines vivos.

Ad quam spectat divinatio oraculorum, hoc est, responsa data a dœmone certis in locis ministerio hominum, qui Pythonici, & Fanatici dici solent.

76 Quinta est *Geomantia*, qua dœmon occulta manifestat ex signis in corpore terrestri. Ad hanc spectat experimentum, *detto dello specchio*, & illud per annulos, gladium, &c.

77 Sexta est *Hydromantia*, qua Dœmones occulta manifestant per aquam, vel in aqua. Usus istius est in fontibus. Contingit etiam utendo vase aqua pleno, & puero, vel puella virgine, injectis in aquam paleis, pronunciatisque determinatis verbis: & tunc puero, vel puellæ repræsentatur figura, ex quibus cognoscitur, quod quisque scire vult.

78 Septima est *Aeromantia*, qua arte Dæmonum occulta prædicuntur per apparitiones, quæ in aere fiunt.

79 Octava est *Pyromantia*, qua arte Dœmonum occulta manifestantur in igne, audiendo ex eo voces, vel aliis signis.

80 Nona est *Auspicium*, qua occulta cognoscuntur per inspectionem viscerum animalium, quæ Dœmonibus immolantur.

Quæ quidem omnes divinationis species sunt peccata mortalia gravissima, divina lege reprobata. *Deuteronom. c. 8.* & Ecclesiasticis legibus sub Anathematis interminatione prohibita, ut habetur cap. *Si quis Ariolos 26. quæst. 5.*

Variæ item sunt species divinationis, quæ fit cum pacto implicito cum Dœmone. Quas omnes recenset Sousa *loc. cit. c. 48.* Variasque ib. c. 56. refert regulas ex D. Thom. quibus cognosci possunt innumera facta, quæ fiunt per verba, characteres, & res aliquas naturales applicatas ad mirabiles effectus, & curationes, esse cum pacto implicito cum a Dœmone.

81 Prima est. Si voces, vel scripturæ contineant aliquid falsum, vel irreligiosum, est certum, quod effectus inde secutus a Dœmone fuerit.

Secunda. Si per orationem petatur, aut expectetur a Deo aliquid injustum, & quovis modo peccaminosum, licet verba, vel scripta sint sancta, pactum implicitum cum Dœmone intervenit.

Tertia. Si usurpentur characteres, aut verba incognita, sive dicantur esse Dei, sive Angelorum, nam communiter sunt nomina Dœmonum, aut ab eis conficta ad firmandum pactum cum Magis.

Quarta. Quando rebus aut verbis sacris adduntur aliqua vana, profana, & incognita. a Dœmone medio pacto procedit effectus.

Quinta. Quoties aliquid, sive sacrum, sive naturale adhibetur ad aliquem effectum,

ad quem constat non habere proportionem, nec virtutem naturalem, neque supernaturalem, censendum est ibi intervenire pactum cum Dœmone, juxta Augustinum cit. *lib.* 2. *de doctrina Christiana cap.* 2. ubi; *Ista opiniones quibusdam rerum signis humana præsumptione institutis, ad eadem illa, quasi quadam cum Demone pacta referenda sunt*.

Ad has attendant Confessarii, ut dignoscere possint superstitiosas actiones, eisque remedium præbere.

82 Quantum ad Astrologiam, quæ ponitur inter species divinationis, est ponderandum, quod Astrologia duplex est, *naturalis*, & *judiciaria*. Naturalis, quæ dici solet etiam astronomia, est *considerario astrorum, indeque sumpta prædictio effectuum naturalium*, eventuum scilicet cœlestium, & elementarium, ut Eclypsis, Serenitatis, tempestatis, siccitatis, fertilitatis, & aliorum effectuum naturalium, qui ex cœlestibus corporibus, ut ex naturalibus causis, causantur. Hæc non est prohibita, ut DD. communiter, ac a Sixto V. *in const. Cœli, & terra Creator la* 17 *Bullar. tom.* 2. *§.* 1. præservatur per hæc verba: *futuris eventibus ex naturalibus causis, necessario, vel frequenter provenientibus, qua ad divinationem non pertinent, dumtaxat exceptis*, & infr. §. 3. Astrologiæ artem prohibente; *prater quam circa agriculturam, navigationem, & artem medicam*; circa quæ neque ullum judicium certum ferri potest, sed valde dubium, quia astrorum motus quis dimensus est?

83 Astrologia judiciaria est astrorum consideratio, indeque desumpta prædictio futurorum contingentium, a libero hominis arbitrio dependentium; judicatque de nascentis statu, vita, & morte, honoribus, nuptiis, facultatibus, filiis, inimicis, &c. ac quid in singulis rebus sit faciendum, quid omittendum: quando manendum domi, quando egrediendum, & similia: Falsitas hujus patet, ex quo astra non sint causa operationum liberi arbitrii: alias tolleretur libertas; omniaque contra fidem fato, vel fatali necessitate contingerent; quia astra naturaliter, & necessario, quantum possunt, influunt: ergo vanum, superstitiosum, & diabolicum est ex astris certum, vel probabile judicium ferre de actibus a libero arbitrio dependentibus.

Si dixeris, quod ex astris potest Astrologus observata nativitate pueri, habere conjecturam de temperamento, & propensione;

Potest hoc negari. Nam caremus perfecta astrorum scientia. Tum quia vix potest notari situs astrorum existentium in puncto nativitatis. Tum quia, licet posset dicere, quantum est ex vi astrorum, deberet esse mitis, castus, &c. tamen, nec certo, nec probabiliter potest prædicere, quod ita erit. Nam sicut sapiens potest dominari suis passionibus, ita & astris; sed in particulari nil, nec probabiliter potest prædicare. Unde cum quidam Astrologus considerans Socratem, dixisset, nec castum, nec virtuosum esse; respondisse fertur, se talem quidem futurum fuisse, sed per abstinentiam se castum, & per studii exercitium doctum evasisse, & corporis passiones malas philosophia superasse.

De hujus generis astrologia diximus aliqua *d. cap.* 3. *num.* 19. D. August. *lib.* 2. *de doctr. Christ. cap.* 21. eam vocat perniciosam superstitionem, & conantes ex stellarum positione, vel actiones nostras, vel actionum eventa prædicere, ait, nimis errant, & *vendunt imperitis hominibus miserabilem servitutem*.

§. XII.

Divinatio per Sortes.

84 Sors est *actio facta, ut ejus eventu aliquid innotescat, vel fiat*. Sousa *cit. cap.* 53. *num.* 1.

85 Aliæ autem sunt sortes divinatoriæ, quæ adhibentur ad aliquid occultum, vel futurum sciendum. Aliæ consultoriæ ad cognoscendum quid in aliquo casu agendum sit (ut ex urna elicimus, utrum anno sequenti debeamus seminare, vel non) & aliæ divisoriæ, quibus quæritur, quid in alicujus rei, vel honoris divisione sit cuique dandum.

86 In sortibus divinatoriis est semper peccatum mortale, quia in eis semper tacita invocatio Dœmonis reperitur, a quo effectus expectatur; cum neque ex divina institutione, neque ex aliqua virtute naturali sortes illæ connexionem habeant cum eo, quod per illas inquiritur. Quas prohibet Sixtus V. in *d. const. Cœli, & terra*, ibi: *non sine dœmonis saltem occulta societate, aut tacita pactione operam dare, seu illis, ac sortibus illicitis taxillorum, granorum triticeorum, vel fabarum ictu uti non verentur*. Verum ignorantia a mortali potest excusare, juxta *d. cap.* 4. *num.* 15.

In sortibus pariter consultoriis est item peccatum mortale, quando resolutio expectatur a dœmone; Non vero, quando per

illas

illas Deus consulitur. Quod tamen fieri non debet, nisi cum triplici conditione. Primo, ut non ex curiositate, sed ex aliqua necessitate. Secundo, cum reverentia divini Nominis. Tertio, ut verba Evangelii ad negotia sæcularia, & vana non convertantur. Primum, & secundum habetur ex cap. *Non exemplo* 26. *qu*. 2. ibi: *Si qui tamen necessitate aliqua compulsi, Deum putant sortibus exemplo Apostolorum esse consulendum; Videant, hoc ipsos Apostolos, nonnisi collecto Fratrum Cœtu, & precibus ad Deum fusis, egisse*. Ut in locum, scilicet Judæ, alium Apostolum substituerent. Tertium vero ex August. in *Epist*. 55. (*alias* 119.) *ad Inquisit. Januarii cap*. 20. ibi. *Hi vero, qui de paginis Evangelicis sortes legunt, etsi optandum est, ut hoc potius faciant, quam ad dæmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia; & ad vitæ hujus vanitatem propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere*. Videatur Glos. *in cap. Hi de causa, & q. in verb. potius*.

Cæterum exemplo Matthiæ, non adeo facile est sortibus consultoriis utendum, ut *in d. c.* Nam ordinarie Deus vult suam voluntatem ab hominibus indagari aliis mediis, quam per sortes: ut, doctrina Ecclesiæ, Doctorum, & virorum prudentum consilio, oratione, timore, & reverentia divinum implorando auxilium.

87 Tandem, ut sortes divisoriæ (quæ sunt contractus fortunæ, in quo partes conditionem æqualem subeant acquirendi, aut perdendi) sint licitæ, debent nonnulla concurrere.

I. Ut eventus non expectetur a dæmone, nec ab astris, neque a fato, & fortuna, tamquam Dea, ex necessitate causante eventus humanos, prout a Gentilibus usurpabatur; sic enim foret contra Religionem: sed sumpta pro divina Providentia ordinante, & disponente causas ad talem eventum, ut notavit Majol. §. 7.

II. Ut fiant cum necessitate juxta Augustinum *Epist*. 228. (*alias* 180.) *ad Honoratum*, exemplificantem in Dei Ministris, quando inter eos esset diffidium, quinam debeant tempore persecutionis manere, ne fuga fiat omnium: & quinam fugere, ne morte omnium deseratur Ecclesia: *Si hæc disceptatio aliter* (ait) *non potuerit terminari quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, sorte legendi sunt*.

III. Ut non violetur justitia, sed illæsum servetur jus partium.

IV. Ut sortes non adhibeantur in electionibus, & beneficiis Ecclesiasticis, in quibus jure canonico prohibentur, cap. *Ecclesia de sortilegiis*. Nec est eis utendum in aliis rebus spiritualibus. Unde S. Cong. S. Offic. 18. *Julii* 1703. prohibuit quædam folia cum titulo: *Lotto spirituale per le povere anime del Purgatorio*, &c. in quibus præscribitur modus suffragandi per quamdam speciem sortis, non propter suffragia pro iisdem animabus, quæ sunt sancta, sed propter dictum titulum, & modum, qui est prophanus, & christiana pietate plane indignus.

V. Ut fiant cum reverentia Dei.

Quas conditiones reperiri in sortibus publicis Januensium, scipsit Campionus *p*. 2. *cap*. 36. *num*. 12.

88 Ad genus sortis divinatoriæ videtur spectare *purgatio vulgaris*, seu experimentum, quod per ferrum candens, vel aquam ferventem sumebatur ad cognoscendum, an accusatus de crimine reus esset, & purgandam accusationem occulti criminis impacti. Sed quamvis in hoc conveniat cum sortibus, tamen per ipsum, quatenus expectatur aliquis effectus miraculosus a Deo, Deus tentari videtur: prout expresse cap. *Dilecti filii de purgat. vulg*.

89 Ad divinationem per sortes spectat per baculum, vel arboris ramum, certa sub constellatione ex arbore abscissum certisve characteribus, & signis notatum, thesauros absconditos scrutari, &, ubi sint absconditi, designare. Nam hujusmodi instrumenta sua natura vim nullam habent ad detegendos thesauros in terra defossos, ac in occulto absconditos. Ideo non possunt adhiberi, tamquam causæ; sed adhibentur tamquam signa; & sic pertinent ad pacta quædam significationum cum dæmonibus fæderata, ut loquitur Augustinus *lib*. 2. *de doctr. christ. cap*. 20.

§. XIII.

Magia Superstitiosa.

90 QUæritur, *Quid sit hæc magia*. Resp. Est *facultas operandi ope dæmonis mira, excedentia vires humanas*; ut, scire consilia Principum existentium in remotissimis partibus; sanare cito hominem, &c. utrumque enim non superat vires dœmonis: nam primum potest suo celeri motu exequi deferens illorum notitiam; secundum vero, nobis non videntibus, applicando activa passivis.

Regula dignoſcendi, quando illud mirum referri debeat ad auxilium dœmonis, eſt cum vel media, quæ adhibentur ex ſe vim naturalem non habent ad illud, vel præter conſuetudinem Eccleſiæ applicantur. Unde ex ſuo genere eſt peccatum mortale.

§. XIV.

Maleficium.

91 QUæritur, *Quid ſit maleficium.*

Reſp. Eſt *ars injuſte nocendi aliis ex pacto cum dœmone*. Si maleficium adhibeatur ad excitandum amorem carnalem, vel odium inter perſonas, dicitur amatorium. Si ad nocendum in corpore per infirmitates, vel bonis externis per ventos, pluvias, &c. eſt Maleficium, de quibus diximus *cap.* 4. *num.* 12.

Dices. Dœmon non poteſt voluntatem neceſſitare, nec cogere ad peccatum, ergo nec excitare hominem ad amorem venereum, vel odium.

Reſp. Negando conſequentiam, non neceſſitando excitat, ſed alliciendo, vel alterando phantaſiam, formando ſpecies repræſentantes rem amatam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando. Utinam ſæpe dœmon nobis materiam tentationum non proponeret. Quibus tamen non obſtantibus, voluntas eſt libera ad conſenſum dandum, poteſt maleficiatus, ſi velit, cum auxilio divinæ gratiæ de tentatione victoriam reportare, & illecebras ſenſus repellere.

92 Quæritur, *Petrus hæc Confeſſario aperit; Berta maleficio meo filio ad mortem nocuit, jam eſt parata nocumentum tollere, ſed non poteſt, niſi alio maleficio*: peto, *an poſſim ſine mortali id ab ea petere, vel conſentire, ut faciat: quid Confeſſarius dicturus?*

Reſp. Primo. Quod tenetur eam denunciare S. Tribunali. Secundo. Cum ea reducat ad praxim dicta *cap.* 4 *num.* 17. Tertio. Si per menſem poſt adeptam notitiam neglexit, abſolvi non poteſt juxta edictum S. Offic. *ibid. num.* 10. Quarto. Quod non poteſt id ſine lethali peccato petere: nam, ut ait Apoſtolus 3. *non ſunt facienda mala, ut eveniant bona*: ad quod applicatur aliud ex cap. 1. *digni ſunt morte, &c. non ſolum, qui talia faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus*. Tum quia, ſicut opus per ſe malum nemo unquam licite facit, ita nec ad illud ullus licite induci poteſt.

Dices. Licitum eſt ab uſurario parato uſuras petere, mutuum in gravi neceſſitate recipere, & poſtulare, maxime dum non eſt alius, a quo poſſit mutuum obtinere; ergo a pari.

Reſp. Negando conſequentiam. Diſcrimen eſt evidens: Nam uſurarius inducitur ad id, quod ſine peccato facere poteſt, ſi velit. Mutuum enim petere, & dare peccatum non eſt, & mutuans poteſt mutuum dare ſimpliciter nihil exigens ultra ſortem, juxta dicta §. 5. *nu.* 43. Sed amotio maleficii per aliud maleficium eſt intrinſece mala, & ſine peccato tolli non poteſt, ideoque nec peti, ne communicetur in crimine.

Dices. Morietur puer, niſi tale adhibeatur remedium.

Reſp. Melius eſt, ut homo moriatur, quam ut peccatum committatur, ſi ſine maleficio maleficium diſſolvi non poteſt. Juvetur ægrotus per preces, & Eccleſiæ exorciſmos; & dum iſtis juſto Dei judicio non liberatur, commendetur Deo, & relinquatur in manu ipſius.

§. XV.

Vana obſervantia.

93 QUæritur, *Quid ſit vana obſervantia.*

Reſp. Eſt, *cum ad aliquid obtinendum, vel vitandum adhibentur aliqua, quæ ad id nec a natura, nec a Deo vim ullam habent*; conſequenter illis utens, ac volens inde conſequi effectum intentum, ipſo uſu, & facto proteſtatur ſe Dœmonem tacite implorare, ut eis ſe ingerat, auxilium præſtet, cum non poſſit aliter optatis frui.

94 At dubitatur, *unde cognoſcendum, quod ea virtutem non habeant.*

Reſp. Quod a Deo non receperint, colligitur ex regula generali, quod numquam tribuenda eſt virtus ſupernaturalis alicui rei, niſi id conſtet vel ex Sacra Scriptura, vel traditione, & inſtitutione Eccleſiæ, vel ex divina revelatione Eccleſiæ facta; cui fuit revelatum, Sacramenta eſſe ſigna gratiæ. Quod nec a natura colligendum eſt ex natura effectus; & videndum, an naturaliter poſſint talem effectum cauſare; quod, ſi non poſſint, conſequens eſt non adhiberi ad talem effectum, ut cauſas, ſed ſolum ut ſigna ex vanitate humana introducta: ad quorum poſitionem Dœmon talem effectum operatur, ut ſibi homines obſtringat, & curioſitatem expleat.

95 Quæritur, *In quo differant vana observantia, & divinatio.*

Resp. In hoc: per illam intendimus præcipue aliquid obtinere, vel vitare, aut nostras actiones dirigere in ordine ad aliquod bonum consequendum, vel malum vitandum. Per istam vero intendimus solum acquirere cognitionem futurorum, & occultorum.

96 Quæritur, *Quot sint species vanæ observantiæ.*

Resp. Sequentes. I. Ars notoria. II. Observantia sanitatum. III. Observantia futurorum eventuum. IV. Observantia dierum faustorum, & infaustorum. V. Observantia sacrorum.

97 Quæritur, *Quis censeatur delinquere circa primam observantiæ speciem.*

Resp. Qui orationes aliquas, vel jejunia, tamquam media certa, & infallibilia adhibet ad acquirendas scientias, sine ullo labore, & studio, ad modum scientiarum infusarum. Quod quidem fieri sine mortali non potest. Solet Dæmon per eos loqui, quos hac arte deludit, ipsorum phantasiam alterans, & linguam movens ad quædam illis incognita, & arcana proferenda. Sed cum pactum vel retractatione, & pœnitentia dissolvitur, aut per orationes, & exorcismos Ecclesiæ tollitur, nec eorum, quæ dixerint, recordantur.

98 Quæritur, *Quando delinquatur circa secundam speciem observantiæ.*

Resp. Cum ad sanitatem, vel sibi recuperandam, vel alteri conferendam, media inutilia, & superstitiosa adhibentur; ut, si recitentur certæ orationes, quibusdam verbis, & non aliis conceptæ; si tot numero orationes adhibeantur, tot numero candelæ, talis coloris offerantur, cum certa spe, & credulitate, quod per illas, nec plures, nec pauciores, ac per eas sic scriptas, & appensas ad collum, salus, vel res alia obtinebitur infallibiliter.

99 Dices. Orationes sunt media optima ad impetrandam a Deo salutem.

Resp. Pium, & utile est recitare quotidie orationes ad impetrandum a Deo, ut nos a tentationibus liberet, bona etiam temporalia concedat, & tollat mala, prout fuerit saluti expediens; at superstitiosum, & vanum, tot orationes recitare, & non plures ad obtinendum effectum aliquem, itaut vis ponatur in numero.

Ut extra omnem superstitionis suspicionem sint precum, & benedictionum formulæ, illis utamur, quas Ecclesia approbavit, nec alio ritu, quam illis in Missali, & Rituali Romano ab ipsa præscriptis.

Offerant fideles in Dei, & Sanctorum honorem candelas aliquas ad devotionem excitandam circa aliquod Sacrum Mysterium: accedant tres in honorem SS. Trinitatis, &c. Sed caveant, ne ex credulitate id faciant, quod in ipsorum honorem non sint cessuræ, nisi in tanto numero, talis coloris, & longitudinis sint, simili enim conditione apposita, non Deus, qui vano non colitur cultu, sed Dœmon honoratur.

Generaliter pro aperte superstitiosis, vel suspectis habenda sunt ea media, ad quorum usum exigitur, quod ab isto homine, & non ab alio cum certo numero jejuniorum, certis precibus, certo die, certa hora, tali modo fundendis, vel habentibus admixta verba peregrina, incognita nomina, & characteres: cum tot Crucis signa adhibentur, quæ propter tales circumstantias vim a natura inditam est certum non habere, adeoque non ut causas prodesse possunt; sed solum, ut signum pacti, quo posito, Dæmon effectum operatur. Quod expressit D. Augustinus *lib. 2. de doctr. Christ. c.* 20. ubi: *ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quos characteres vocant, sive in quibusdam rebus suspendendis, atque illigandis, vel etiam aptandis, quodammodo non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes aut occultas, aut etiam manifestas.*

Idem dicitur de imaginibus Astronomicis, annulis, monetis, & similibus arte factis, in quibus nulla vis naturalis est ad arcendos dolores; cum sint solum ordo, figura, & compositio talibus characteribus, & signis sub tali hora efformatis. Figura autem nequit actionis naturalis esse principium, nec ipsa ad temperationem corporis aptatur. Ideo, ut signa adhibentur in remedium: quemadmodum alia plura sunt, nullam connexionem, & proportionem habentia cum effectu consequendo, quibus maxime utuntur mulierculæ ad plura vana curiosa, & sæpe nociva.

100 At dubitatur, *Quid agendum, cum quis dubitat, an res vim ex natura sua habeat ad curandam infirmitatem; vel, an curatio dependeat ex pacto cum Dæmone.*

Resp. Roget consilium medicorum, & peritorum. Quod si absint, consulat Confessarium. Numquam cum dubio operetur, quod a Dæmone possit effectus esse; quia id non

non licet, nisi peccare velit, exponens se peccandi periculo.

101 Quæritur, *Quis reputetur delinquere in observantia futurorum eventuum.*

Resp. Qui ex rebus sibi casu occurrentibus mala aliqua, vel bona sibi persuadet eventura; & juxta rerum occursum suas actiones dirigit. Varia hujus vanæ observantiæ exempla profert Augustinus ubi *supr. cap.* 20. ibi. *His adjunguntur millia inanissimarum observationum: Si membrum aliquod salierit. Si, junctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius intervenerit: atque illud, quod lapidem calcant, tamquam diremptorem amicitiæ; Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cum ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis dum se calceat, sternutaverit, redire domum, si procedens, offenderit: cum vestis a soricibus roditur, plus tremere suspicione futuri mali, quam præsens damnum dolere. Unde illud eleganter dictum Catonis: qui cum esset consultus a quodam, qui sibi a soricibus erosas caligas diceret, respondit: non esse illud monstrum, sed vere monstrum habendum fuisse, si sorices a caligis roderentur.* Si sal, vel oleum in mensa super mappula spargatur: si tredecim ad mensam sedeant, &c.

Delinquitur etiam per *augurium*, ut, dum quis voces, garritus, & ululatus hominis, animalium, & avium; & per *auspicium*, cum eorumdem motus, gressus, & gesta constituit suarum actionum regulam, quasi possint eventus arcanos dependentes a libertate hominis prænunciare.

102 Quæritur, *Quis delinquere dicatur in observantia dierum faustorum.*

Resp. Qui ad directionem suarum actionum, & negotiorum a syderum influxu nullatenus pendentium, observat quosdam dies, in quibus suas actiones omittit, vel retardat, si infaustos cognoverit, & prosequitur negotia, si faustos sit expertus. Propterea aliqui nolunt diebus Mercurii, Mensibusque Majo, & Augusto uxorem ducere, putantes matrimonia in illis diebus infausta fore. Alii nolunt ungues præcidere, aut crines pectere die Veneris: alii renuunt lixivium facere, seu linea abluere quatuor temporum diebus triduo ante Sabbatum Paschæ a Natali Domini usque ad Epiphaniam, per octavam Corporis Christi, aut diebus Veneris, ne quid infausti contingat. Plures herbas colligunt die S Joannis Baptistæ, aut prima die Maji ante solis ortum ad certos quosdam effectus, credentes, quia eo die collectas, vim habere majorem. Alii ova, quæ gallinæ pariunt die Parasceve, toto anno asservant, credentes ea vim habere ad extinguenda incendia, si in ignem mittantur; quidam superstitiose observant certas festivitates, ut, Conversionis S. Pauli, S. Vincentii, vel aliorum Sanctorum, quibus si pluat, vel cœlum sit serenum, sibi spondent serenitatem, fertilitatem, vini copiam, aut continuatam per tot dies pluviam, super quo sunt superstitiosi Versus,

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni.
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque.
Si fuerint venti, designant prælia Genti.
Si nix, & pluvia, designant tempora cara.

Item illi.

Vincenti festo, si sol radiat, memor esto.
Para tuas cuppas, quia multas colligis uvas.

Ad similem superstitionem pertinet credere, quod tota fere pluet hebdomada, cum Evangelium secundum Marcum Dominica die in Ecclesia legitur: Salem die prima Aprilis in quatuor pascuorum angulis ponere, ut pecora serventur a maleficio, & similia.

103 Cæterum sine superstitionis culpa, observantur dies, menses, anni, & tempora ad cognoscendos, vel procurandos effectus naturales, quos ex influxu corporum cœlestium pendere, nullus dubitat, ita Medici observant dies in morborum curatione; Agricolæ, Vinitores, Hortulani in agricultura. Sic herbæ certis temporibus colligi, vel ligna cædi pro ædificiis, vel Navibus absque superstitione possunt, si id fiat sola observatione motus, & influxus cœlestis: certis enim temporibus vis herbarum efficacior est; ligna quoque minus obnoxia sunt corruptioni, & aptiora ad usum.

104 Sed superstitio foret, si observaretur certus hebdomadæ, vel mensis dies tantum, vel certa diei hora, quatenus talis hora, vel dies est; vel adderentur circumstantiæ inutiles, aut orationes otiosæ, vel non approbatæ, ut optime August. Epist. 55. ad Januarium cap. 7. ibi. *Eos enim culpat* (Apostolus ad Gal. 4.) *dies* Observatis, &c. *qui dicunt, non proficiscar hodie, quia posterus dies est, aut, quia luna sic fertur; vel proficiscar, ut prospera cedant, quia ita se habet positio syderum: non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem; vel agam, quia suscepit mensem: non plantem hoc anno vineam, quia bissextus est. Non autem quisquam sapiens arbitretur, observatores temporum reprehendendos, qui dicunt: Non proficiscar hodie; quia tempestas exorta est: aut non navigem, quia adhuc*

adhuc sunt hyberna reliquiæ; *aut tempus seminandi est*, *quia imbribus autumnalibus terra satiata est*, *&c.* Ex quibus satis patet dies ex se faustos, vel infaustos non dari, & observationes inutiles esse. Carena *de Offic. Inquisit. p. 2. tit. 12. §. 13.*

195 Quæritur, *Quis in observantia sacrorum peccet.*

Resp. Qui figuram Crucis, Sanctorum reliquias, Evangelium S. Joannis, Imaginem Christi, & alia pietatis signa portant, vel collo appensa gestant, adjuncta aliqua vana circumstantia, aut, quod sint scripta in tali charta, tali die, a tali persona, tot filis appensa, & simili.

Sane quidquid est ab Ecclesia receptum, ut sanctum possunt Fideles licite ad collum appendere. Si ex devotione, non superstitione appendant. Non debent confidere in scriptura, vel quia taliter scripta sunt, aut in actione illa materiali gestandi rem illam materialem ad collum. Sed debent confidere in virtute Evangelii, seu verbi divini, ac in auxilio Dei, & Sanctorum intercessione, quorum Reliquias gestant. Confidant itaque, quod præservabuntur a malo, non quia gestant, sed quia student obedire Evangelio, declinando a malo, & faciendo bonum: quia divinum auxilium implorant, & Sanctos imitari curant.

106 Malitia vanæ observantiæ in hoc stat, quod eam practicantes societatem habent cum Dæmonibus, ut expresse Augustinus ubi *supr. de doctrin. Christian. cap. 23.*

Unde est ex genere suo gravissimum peccatum; ex ignorantia tamen invincibili, & simplicitate rudium potest esse veniale. Maxime, ubi pactum fuerit implicitum. At ubi quis fuerit monitus, si non desistat, tunc peccat mortaliter, quia præsumitur velle societatem cum Dæmone, & pacto consentire.

107 At, item petitur, *An a mortali excuset protestatio, se nil velle habere cum Dæmone.*

Resp. Affirmative. Si factum ex natura operis pactum non inferat; Nam tunc factum in tantum est prohibitum, in quantum continet pactum implicitum cum Dæmone; atque ita hoc ipso, quod tale pactum per expressam protestationem excluditur, non est amplius factum inductivum intenti finis. Nec urget paritas de veneno, quæ a quibusdam adducitur. Nam venenum haustum, omni prorsus intentione remota, ex natura rei, & necessario causat mortem. Unde in propinante venenum protestatio se nolle occidere, nihil operatur.

108 At petitur, *An quis a peccato excusari possit, ex quo plures vanis observantiis utatur.*

Resp. Negative. Totus mundus est plenus mendaciis, & mendaciloquis, non propterea inde potest inferri fas esse mentiri: audias Augustin. *de Genes. ad lit. lib. 2. c. 17.* eique obedias. *Quapropter bono Christiano, sive Mathematici, sive quilibet impie divinantes maxime dicentes vera, cavendi sunt, ne consortio Dæmoniorum animam deceptam, pacto quodam societatis irretiant.*

109 Quæritur, *Mulier vult lucrum ex ludo sortium Januensium*, lotto di Genova, *reportare, ideo data opera sub cervicali apponit quasdam orationes, & nobilium nomina, vel tali modo, & situ se componit ad somnum, ut per somnium ediscat, quinam sint sorte extrahendi: petitur, an mortaliter peccet.*

Resp. Affirmative. Nam id est Dæmonis instructionem de industria requirere, & cum eo tacite convenire, & societatem habere, ut edoceat, & per somnia revelet ea, quæ per somnia certo cognosci nequeunt. A Deo illa notitia expectare non potest, quia virtus divina inutilia non facit, nec Sancti curiosis se immiscent: unde gravis irreverentia, & contemptus est divinæ Majestatis agere cum ipso, tamquam cum vanarum curiositatum fautore, & amatore; & sine Sanctorum irreverentia non fit, eos in Patronos, & in rebus vanis, & curiosis protectores vocare; ideo similium vanitas, & curiositas reprehendatur; nec absolvatur, nisi probetur.

110 Habeat Confessarius somnia oriri posse, vel a causa interna animali, quod solet accidere, dum ea occurrunt phantasiæ, de quibus quis in vigilia cogitavit. Ita amantes suos amores somniant: Venatores canes, Sylvas, feras: Piscatores retia, pisces, flumina, &c. Vel, a causa interna corporali; sæpe enim ex interna corporis dispositione aliquis motus in phantasia excitatur, tali dispositioni conveniens; ita, qui sanguineo abundant humore, somniant hortos, convivia, cantus, &c. Qui phlegmatico, imbres, lacus, aquas, nives, &c. Qui biliso, rixas, incendia, litigia: qui melancholico, tenebras, mortem, casus, &c. Ex quibus sæpe Medici conjiciunt futuros morbos, & prædominium humoris.

Sæpe ipsorum causa est spiritualis externa: Deus nimirum, vel Dæmon. Quod Deus possit somnia immittere, habetur expresse in Scriptura: Numer. 12. *Vel per somnium loquar ad illum.* Job. 7. *Terrebis me per somnia.*

Matth. 2. *Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, &c.* Suos etiam somniatores habet Dœmon, quorum phantasiam commovet, multaque illis repræsentat, & sæpe aliqua occulta revelat.

111 Discernere somnia a Deo immissa a Diabolicis, viri prudentis, & Confessarii sapientis judicio relinquitur. Circa quæ. I. Considerandum est, ad quid somnium impellat; si ad opus malum, indiscretum, & vanum excitet, a Deo non est. Si ad bonum, conjici potest esse a Deo; sed caute procedendum, quia Dœmon solet se in Angelum lucis transformare, ut postmodum vana, falsa, & perniciosa hominibus suadeat. II. Si post somnium animus sit confusione plenus, inquietus, turbatus, minus promptus ad opera bona, indicium est esse a Dœmone causatum: Si vero promptior hilarior, & ferventior ad pia opera, & divina, signum esse a Deo.

Cæterum difficile non est cognoscere ea esse a Diabolo, cum ab eo ipsa procurantur, a quo, vel implicite petuntur, ut in casu supra dicto; vel explicite, cum ad eum effectum adhibentur orationes, sacrificia, & cultus, quod est familiare in strigibus, ut diximus supra.

Observare somnia prohibetur Levitici 19. *Nec observabitis somnia.* Deuter. 17. *Nec invenietur in te, qui observat somnia.*

Quamobrem omnino rejicienda sunt somnia, quæ inutilia, & vana suggerunt: quæ horrenda, vel obscæna repræsentant: quæ ad malum provocant, & quæ futura prædicunt, cum quibus nullam connexionem habent: ea enim vel a Dœmone, vel a natura sunt. Propterea illis uti ad divinandum futura contingentia, vel, ut regula ad dirigendas suas operationes, etiam civiles, aut ad prospera, vel adversa cognoscenda, lethale crimen superstitionis est. Hinc enim Diabolica se immiscet illusio, & in tacitam cum Dœmone societatem inciditur.

Hinc, si somno accipis te in exitu e domo in hostes irruere, & propterea in vim somnii non exeas: Si inde fit, ut Missam die festo non audias, peccas, non modo non audiendo sacrum; verum & tibi persuadens, quod exiens te hostes sint aggressuri, regulans tuas operationes juxta credulitatem, quam habes de somniorum efficacia.

112 Quæritur, *Titius mulieri Ægyptiaca, vulgo* Zingara, *porrigit manus, ut ipsa ex earum lineis sibi prædicat, ostendatque bonam, vel malam fortunam, qualem uxorem sit ducturus, quot annis etiam sit victurus, &c.* Petitur, *an mortaliter peccet.*

Resp. Affirmative. Si id operatur serio, & animo credendi firmiter ipsius dictis, quia id esset sperare a Dæmone notitiam futurorum contingentium. Si vero id ex joco, & ad risum, prout communiter fit, non delinquit peccato superstitionis formaliter. Peccat tamen ad minus venialiter peccato scandali, inducens *Zingaram* ad mentiendum (saltem jocosè) si prognosticet aliter, quam sentiat in animo, quod quidem sæpissime fit; & inde multi ex levitate interrogantes excusantur a mortali: Verum, dum constaret, aut dubitaretur, quod Zingara serio, & ex animo pronuntiaret, quid sit futurum, credens ita esse, peccatum scandali in Titio esset mortale; quia tunc Zingara crimen superstitionis admitteret, cujus ipse occasionem præberet.

113 Quæritur, *An pœnitens, qui aliquam superstitionis speciem exercuit, possit ab Ordinario Confessario absolvi.*

Resp. Negative, si in pacto facto, vel invocatione Dœmonis intercesserit aliquis error contra fidem Catholicam, hoc est, si crediderit sacramenta, & res sanctas, quibus forte abusus est ad magicas artes, non esse Sancta: Dœmoni, cui se devovit aliquam reverentiam deberi: Eum habere potestatem in hominum voluntates, vel in res alias, nisi Deus permittat: certo prædicere futura contingentia: astra posse necessitare hominis voluntatem, & similia; vel, si baptismo, & fidei renuntiaverit, quia tunc est Apostata a fide, & præsumitur etiam interne contra fidem sentire; nam tunc est excommunicatus in Bulla Cœnæ.

Si vero errorem in intellectu non habuit, videat, an superstitio fuerit reservata Episcopo loci: ut plurimum enim solent superstitiosæ artes extra Romam Episcopis reservari (hic Romæ reservantur Papæ, cum error præfatus intercesserit) in quo casu impetranda est auctoritas ab Episcopo. In quo summa cautione, & prudentia debet Confessarius procedere; sæpe enim expedit pœnitenti, ut gravitatem criminis reflectat, & ab exercitio cesset, eum personaliter mittere ad Episcopum, vel Inquisitores pro absolutione; maxime, si cum reincidentia accesserit, vel expresse Dœmonem invocaverit, eique adorationem, sacrificia, & cultum Deo, & Sanctis debitum exhibuerit. Vid. supr. *cap. 3. n. 29.*

Interroget de damnis illatis, aut in bonis corporis, aut honoris, & fortunæ.

An

An arte superstitiosa mulieres ad venerem induxerit, & quas: an virgines, an Moniales.
De complicibus.
De Sacrilegiis.
De tempore, quo saltem artem exercuit.
Quot seduxit, & similia.
Tandem non absolvat, nisi prius damna resarciat, modo sibi possibili restituendo, nisi amoveat maleficii signa, cum execratione ipsorum, & pactum cum Dæmone comburat. Nisi libros superstitiosos Inquisitoribus, vel Ordinariis consignet, vel tradi curet: nisi formulas precationum superstitiosarum, Imagines Astronomicas, ac magicas, annulos, & cætera superstitionis instrumenta, flammis tradat, & occasiones removeat; nisi complices S. Offic. denunciet; nisi a se seductos de falsitate instruat, & se retractet. Nec prius, nisi vera, & summa signa doloris pœnitentiæ, & propositi videat; & nisi prius exigat juramentum de similia amplius non committendo. Quod exigendum videtur, maxime ab assuetis, & artis superstitiosæ cum explicito pacto professoribus.

114 Petitur. *Pœnitens dubitat, an cum artem superstitiosam exercuit, habuerit errorem in intellectu contra fidem, poterit ne a Confessario absolvi?*

Resp. Negative. Nam tunc Confessarius, etiam est de sua jurisdictione dubius, cum dubio autem operari non licet, & maxime in casu, in quo agitur de validitate Sacramenti, in quo semper probabiliora, & tutiora sunt tenenda, ex dicendis *l. 2. c. 1.*

§. XVI.

Vitia religioni per defectum opposita.

PER defectum (quia in cultu deficit) Religioni opponitur irreligiositas, quæ sub se habet tentationem Dei, sacrilegium, blasphemiam, simoniam, perjurium, & voti fractionem. De blasphemia aliqua diximus supr. *cap. 3. num.9. & lib.2. cap. 4. num.13.* De simonia ibid. *cap.25.* De perjurio ibidem *c.17. n.5.* De voto *lib.3.c.4.* Ideo in præsenti de sacrilegio dumtaxat, & tentatione Dei agendum est.

115 Quæritur, *De quo dici possit, quod Deum tentet.*

Resp. De eo, qui, ut experiatur, an Deus aliquid possit, vel velit, quidquam facit, cum non deberet: hoc est, cum deberet prudenter judicare, quod Deus non deberet ipsi illa via illud ostendere. Deus tentatur dictis, cum ab eo petitur, ut faciat aliquid, mere ad videndum, an possit, vel velit facere; ita tentat Deum, qui ab eo petit miracula sine necessitate. Tentatur factis, cum fit opus, ut ipse faciat aliquid via extraordinaria, cum posset via ordinaria fieri. Ita Deum tentat infirmus, qui neglectis medico, & remediis ordinariis ad salutem procurandam, a Deo ipsam miraculose expectat. Deum tentat, qui impetitus a grassatoribus, fuga, dum potest, non sibi consulit, ut divino auxilio liberetur. Tentat ipsum Concionator, qui concione memoriæ non data, ad concionandum procedit, confidens, quod Deus, vel os ad loquendum movebit, vel scientiam infundet.

116 Dices. Præfati non habent expressam intentionem tentandi Deum: ergo Deum non tentant.

Resp. Negando consequentiam. Deus tentari potest expresse, & interpretative: tentatur expresse, cum quis dicit vel aliquid facit cum expressa intentione ut videat, quid Deus possit, vel velit. Tentatur interpretative, dum etiam sine ea expressa intentione aliquid agitur, vel dicitur, ad nil aliud utile, præbensque fundamentum ad rationabiliter præsumendum, & interpretandum se illud præstitisse ad experimentum sumendum de divinis perfectionibus.

117 Nota, quod Deum non tentat, qui ab ipso orationibus petit, ut per bona media ostendat sibi suam voluntatem, ut eam impleat.

Item, quod si necessitas, vel rationabilis causa subesset, tunc non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo postularet, aut expectaret, juxta illud 2. Paralip.20. *Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros ad te dirigamus.* Hinc dixit August. *lib.10. Confess. c.35. In ipsa religione Deus tentatur, cum signa, & prodigia flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata.* Propterea viri sancti, qui suis precibus obtinuerunt a Deo miracula, Deum non tentarunt, quia ex aliqua necessitate, vel pia utilitate, aut speciali Dei motione movebantur ad petendos tales effectus.

118 Quæritur, *An tentatio Dei sit ex suo genere mortale.*

Resp. Affirmative. Nam cum ea non potest servari charitas cum Deo, cui ex charitate debemus reverentiæ bonum, per tentationem autem summam ipsi irrogamus irre-

verentiam. In humanis nullus sine irreverentia, & contemptu Principis quærit absque rationabili causa, quid ipse velit, sciat, & possit; ita in fortioribus terminis in proposito Deum tentans ipsi irreverentiam irrogat, vel, quia dubitans de ipsius potentia, vult scire, quid possit; vel, quia volens ejus secreta noscere, vult experiri, quid velit; vel, quia vult ipsum necessitare, & ad miracula cogere.

119 At petitur, *An a mortali excusare possit parvitas materiæ.*

Resp. Negative. Quia tentatio Dei, nec formalis, nec interpretativa admittit parvitatem materiæ; in irreverentia enim facta Divinæ Majestati immediate, hæc non datur, per dicta supr. *n.* 11. Quamobrem tentatio Dei semper est mortale; & solum esse potest veniale ex defectu perfectæ deliberationis. De hac re videndus Divus Thomas 2. 2. *quæst.* 97.

§. XVII.

Sacrilegium.

120 QUæritur, *Quid sit sacrilegium.*

Resp. Est *violatio rei sacræ in eo, in quo est sacra, seu cultui divino, & Deo dedicata.* Rebus sacris, Deoque dicatis reverentia debetur, ergo qui eas irreverenter tractat, sacrilegium committit.

121 Quæritur, *Petrus furatus est in Ecclesia: Item Clericum percussit: Item Sacramentum in mortali suscepit; petitur, an in confessione satisfaciat, dum se accusat, se commisisse sacrilegium, vel debeat speciem explicare.*

Resp. Species est explicanda. Triplex enim sacrilegii species distinguitur. Prima, qua fit injuria personæ sacræ; ut, si in Clericum, vel Religiosum violenta manus injiciatur, percutiendo, & rapiendo: Si eorumdem Immunitas per Judicem laicum violetur, trahendo ipsos ad suum forum: Si contra votum personale castitatis peccatum committatur.

Secunda, qua fit injuria loco sacro, ut, si vi ab Ecclesia extrahatur reus, qui ad illam pro asylo confugit: Si ipsa injusta sanguinis humani, vel voluntaria humani seminis effusione polluatur, & profanetur: Si ex ea furto, vel rapina res, etiam non sacra accipiatur.

Tertia, qua fit injuria rebus sacris, hoc est, Sacramentis, oleo sancto, aquæ, & Agnis benedictis, &c. Reliquiis, & Imaginibus Sanctorum: juribus, & bonis Ecclesiæ; sive sint mobilia, sive immobilia ad sustentationem ministrorum deputata: & verbis Sacris Scripturæ, adhibendo ea, vel ad superstitiones inducendas, vel hæresim confirmandam, aut ad vana, & res ludricas. *Trident. sessione* 4. *in decret. de usu. sacror. libror.*

Quamobrem, ut integre confiteatur, debet speciem sacrilegii aperire: cum certum sit, sacrilegium commissum per furtum in Ecclesia specie distingui a patrato per violentam manuum injectionem in Clericum, vel indignam receptionem Sacramenti.

122 At petitur, *an satis sit, ut speciem fateatur; ut, quod abusus sit persona sacra, quod res sacras, vel sacramentum irreverenter tractaverit, &c.*

Resp. Negative, sub quavis specie sacrilegii ex addictis sunt diversi gradus secundum moralem malitiam, juxta differentiam personarum, & rerum sacrarum.

Hinc, dum læduntur personæ sacræ oportet videre, in qua specie sint sacræ; an violatum fuerit votum castitatis, & an simplex, an solemne: an illud abstinentiæ. Nam sicut votum castitatis specie distinguitur ab illo abstinentiæ, & illud simplex castitatis a solemni ex dicendis *cap. seqq. num.* 10. ita sacrilegia in ipsorum violatione commissa. Pariter privilegium canonis specie distinguitur ab illo Fori, adeoque & sacrilegia per lædentem illa in Clerico patrata. Item aliud est sacrilegium percutientis, vel occidentis Clericum, & aliud violantis castitatem in eo. Item major, & alia deformitas moralis notabiliter aggravans, in hoc apparet, quod quis Clericum occidat, quam mere verberet, vel mutilet; & in eo, quod Episcopus percutiatur, quam simplex Clericus. Atque ita gravius est Clericum occidere, quam præcise verberare; graviusque percutere Episcopum, quam simplicem Clericum. Quæ omnia de necessitate sunt explicanda distincte in confessione.

Item, sicut sacramenta specie distinguntur, sic sacrilegia circa ea commissa; & cum conferens, & recipiens essentialiter differant, ita diversum specie sacrilegium est, quo Sacramentum ministratur in mortali ab eo, quo in mortali recipitur, & ideo explicandum, an peccatum fuerit commissum in ministratione, vel receptione. Sicut, dum quis se accusat deliquisse in Sacramentorum confectione, aperire debet, an ex defectu intentionis, an materiæ, vel formæ.

Denique, sicut Reliquiæ Sanctorum, Agnus

gnus Dei, vasa sacra, &c. specie differunt, ita & sacrilegia circa ea commissa. Quapropter in confessione aperiendum est, quod quis deliquerit, vel circa Sanctorum reliquias, aut Agnus Dei; vel, quod celebraverit sine Patena, sine Corporali, vel Stola, quod verbis Sacræ Scripturæ abusus sit, & ad quid; aut, quod bona Ecclesiæ occupaverit, vel jura usurpaverit.

123 Quæritur, *Quæ regula sit ponderanda a Confessario, ut cognoscat, quando a pœnitente sacrilegium sit commissum.*

Resp. Debet considerare, ad quid persona, locus, vel res sit sanctificata, vel Deo sacra: & videre, an aliquid actum sit contra illud, ad quod sanctificata, & sacra dicitur. V.G. Ager Ecclesiæ est sanctificatus, & Deo dicatus, quoad hoc, quod sit exemptus ab oneribus, & jurisdictionibus Laicorum; ideo committitur sacrilegium, si sæculari auctoritate illis gravetur; non autem si quis in eo fornicetur, quia per hoc, quod est Ecclesiæ, non est, quoad hoc exemptus. Item, sacrilegium est, si quis in loco sacro fornicetur, non vero si ibi detrahat, & blasphemet, quia loci sanctitas est ad exemptionem a voluntaria humani seminis effusione, non a detractione, & blasphemia (quamvis alias peccetur mortaliter.) Pariter sacrilegium est, si Sacerdos fornicetur, quia sanctificatus est, & sacratus ad castitatem, non autem si blasphemet, quia ad non blasphemandum non est sacratus Deo, nisi votum emiserit de non blasphemando, quia tunc etiam blasphemans sacrilegio, & non simplici mortali delinqueret; ex quo in eo, tunc se ipso abuteretur, in quo esset sacer, juxta dict. seq. *ca. n.* 11.

124 Quæritur, *an sacrilegium ex genere suo sit mortale.*

Resp. Affirmative. Ratio est, quia quemadmodum nequit servari charitas, cum homini injuria irrogatur, ita nec servari potest, cum Deo injuria infertur: infertur autem per irreverentiam rerum sacrarum, & ad divinum cultum deputatarum; eisque injuria per violationem facta, in Deum redundat, sicut injuria facta purpuræ redundat in Regem.

125 At petitur, *an propter levitatem materiæ possit esse veniale.*

Resp. Affirmative. Et propterea DD. asserunt, sacrilegium, quod per se est mortale, per accidens, hoc est, ratione parvitatis materiæ, & imperfectæ deliberationis posse esse veniale.

126 At petitur, *an in omni materia sacrilegium ex parvitate materiæ possit esse veniale.*

Resp. Negative. Veniale esse non potest. I. Dum, etiamsi materia sit minima, quis vult illud committere ex formali intentione dehonorandi Deum, vel cum divini cultus formali contemptu. Et ita, cum ea intentione irreverenter proferre, etiam nomen Jesu, est lethale sacrilegium: in quo, si non ratione materiæ, ratione tamen contemptus, gravis malitia, & deformitas reperitur.

II. Cum ex defectu alicujus prærequisiti totaliter effectus tollitur; ita, ubi quis ex industria guttam aquæ biberit, vel granum millii comederit, si postea communicat, lethali sacrilegio delinquit, quia totaliter impeditur gratia effectus sacramenti: unica aquæ gutta secundum se est materia levis, sed impedire totalem Sacramenti effectum res gravis est.

III. Dum Sacerdos voluntarie illud parum aquæ necessarium ex præcepto Ecclesiæ non admiscet vino consecrando. Nam tunc totalis significatio tollitur, juxta dicta *lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 14.

IV. Sicut in rebus venereis parvitas materiæ non excusat Laicum a mortali, ita nec Religiosum, vel Sacerdotem a sacrilegio, quia in eis rebus illa non admittitur.

V. Quia vero furtum unius oboli parvitas materiæ est, a mortali excusans, ita a sacrilegio mortale ex parvitate materiæ excusatur, furans obolum in loco sacro, vel religiosus contra votum paupertatis absque licentia de obolo disponens: in his enim gravis irreverentia non apparet rebus sacris fieri.

§. XVIII.

Fortitudo.

127 Quæritur, *Quid sit fortitudo, ut est virtus moralis.*

Resp. Est *virtus importans firmitatem animi in sustinendis, & repellendis, quando oportet ad bonum virtutis, doloriferis, continentibus etiam pericula mortis*, ut, mutilationibus, incarcerationibus, exiliis, tormentis, &c. ipsaque morte; quæ cum sint apta frangere cujusvis animum, & difficile sit firmitatem in eis habere, ac non timere mortis pericula, necessaria est virtus, quæ moderetur timorem, ne nimis timendo mortem, Deum offendamus relinquendo virtutis

tis exercitium, & moderetur audaciam, ne plus aggrediamur, quam recta ratio dictet.

128 Audacia committitur temeraria vitæ expositione. In hoc genere, præcipuus actus fortitudinis est, prudens animadversio cum cautela periculorum, ne exponatur, ubi sine ulla utilitate, vel necessitate mors sequeretur. Ideo, etiam viri sancti mortem, quando eam subire non oportebat, per fortitudinis actum præcaverunt.

Hinc fortis est Parochus, qui videns sibi imminere mortem, si officium suum, & charitatem erga peste infectos exerceat forti ausu, periculum mortis contemnit. Fortes fuerunt antiqui Christiani, qui sine querela sustinuerunt exilia, bonorum amissionem, & fortissimi martyres (ideo dicti, quasi testes fidei Catholicæ) qui pro Christi fide, animo forti, & firmo absque metu, ipsam mortem a Tyrannis toleraverunt.

Dices. Fides obligat sub mortali, ut, non obstante quocumque, etiam mortis, periculo, non negetur, sed confiteatur; quia licitum non est, ob timorem cujuscumque mali, etiam mortis, fidem negare, vel alias virtutes violare: sed quilibet fidelis tenetur se morti exponere pro defensione omnis Christianæ virtutis: Ergo non fortitudo eam firmitatem præstat.

Resp. Negando consequentiam; Licet enim aliarum virtutum præcepta, etiam cum mortis periculo, obligent, & homo eas sic in facti contingentia exequi teneatur; non sequitur tamen, quod idipsa virtus exequenda in tali periculo sit fortitudo, sed hæc ab ea in subsidium imploratur: explico: coram Tyranno mortem minante est confitenda fides: fides tunc cum Dei auxilio facit interne credere firmissime ea, quæ a Deo sunt revelata Ecclesiæ Catholicæ, & confiteri externe talem assensum; sed fortitudinis virtus facit pro eo loco, & tempore ut fidelis prompte, alacriter, & sine metu Tyranno resistat, & mortem pro fidei veritate gloriose sustineat. In privatione delectationis venereæ, & separationis ab amica sentitur difficultas, hæc superanda est a castitate, pro qua conservanda debet mors sustineri; difficultas vero, quæ in eo sentitur, a fortitudine superatur. Quamobrem, ut dixit Lauræa *tom.2. de virtut. in gen.disp.26. ar.4. num.53.* difficultates procedentes a passionibus, quæ non respiciunt malum, seu damnum externum, ut cruciatus, amissionem bonorum, &c. superari debent a particularibus virtutibus per proprii actus exercitium; dum vero pro exercitio talium virtutum aggredienda sunt, & superanda difficilia exteriora, quæ tale aliquod damnum possunt inferre, vel sustinenda sunt mala illa, quæ jam advenerunt, necessaria est fortitudo, ut ab illis distincta. Hinc dicitur, quod fortitudo est virtutum custos, & quod semper, vel fere semper conjuncta est cum aliqua alia virtute; *Legendus ille*.

129 Quæritur, *An fortitudo obliget ad suum actum*.

Resp. Ad internum, qui ponitur in prompta voluntate, qua simus parati, etiam subire pericula mortis, ubi unum ex his immineret, quam Deum offendere, semper obligamur: quia semper parati esse debemus vitare potius Dei offensam, etiam minimam, quam cætera mala pœnæ, etiam gravissima. Ad externum, hoc est, ad ipsam actualem externam tormentorum, & mortis passionem tenemur in casu particulari, & dum occasio se præbet, vel sustinendi pœnas, aut mortem, ne vel fides negetur, castitas violetur, &c. quo casu ad actum fortitudinis ad minus per accidens, ut V. G. Fides confiteatur, & non negetur, sub mortali obligamur. Imminet Christiano mors e Tyranno, si fidem non neget: duo Christiano præcipiuntur hoc est, internus actus fidei cum externa ejusdem confessione, & ipsa mortis perpessio; ad primum obligatur per se, seu obligatione proveniente ab ipsa virtute fidei, quæ præcipit, ut non negetur, etiam cum periculo vitæ: ad secundum per accidens, in ordine scilicet ad exercendum actum fidei: propterea, dum vi tormentorum fidem abnegat, non tenetur in confessione explicare, quod omiserit actum fortitudinis, sed sufficit, si accuset peccatum negationis, & cætera juxta dicta *cap.1. n.3.* Campion. *par.2. cap 44. n.13.*

130 Quæritur, *Quæ vitia fortitudini sint opposita*.

Resp. I. Per excessum in timendo opponitur timiditas, quæ de sua natura est veniale, Sed per accidens, & ratione alterius fit mortale: dum inordinate, & plusquam amanda sit, amatur vita; & inde fit, ut ad vitandas pœnas, vel mortem, quis eas non sustineat, Christum neget, fornicetur, &c. II. Per excessum in audendo opponitur audacia, seu impaviditas, ratione cujus homo magis, quam debet, exponit vitam, & bona temporalia. Quæ est mortale, vel veniale pro

gra-

gravitate, vel levitate mali ſequendi. III. Per defectum in aggrediendo pericula opponitur vecordia, qua homo, ut debet, & poteſt, deficit in audendo aggredi, & tentare pericula.

131 Quæritur, *Quæ virtutes ad fortitudinem reducantur.*

Reſp. I. Magnanimitas. II. Magnificentia. III. Patientia. IV. Perſeverantia.

132 Quæritur, *Quid ſit magnanimitas Chriſtiana.*

Reſp. Si loquimur de ea quæ ponitur pro gradu quodam perfectionis fortitudinis, idem eſt, *ac animus promptus ad ſubeunda ob bonum virtutis, lumine fidei præſuppoſito, etiam magna pericula mortis;* prout plures viri ſancti fecerunt. Si vero ſermo ſit de ea, ut eſt fortitudini annexa, eſt idem ac *virtus magnorum bonorum deſideria moderans, erigens ſpem, ut quis cum Dei auxilio, vel propter Deum, tentet magna opera, quæ magno honore ſunt digna;* propter quæ & ipſe magno honore dignus reputatur; circa quem tamen ita magno animo eſt, ut in honorem primario non tendat, nec pro magno mundanum honorem faciat, ſed circa opera, & res præclaras propter Deum occupatur, ad quas ſequitur, ut inde honoretur. Verum honores promeritos ſuſcipit, vel recuſat, prout Dei gloriæ, ſuæ, & aliorum ſaluti conducere judicat; nec extollitur ſi honoretur, ſed ad Dei gloriam utitur. Exemplum: magnum in Dei gloriam, & ſanctorum honorem templum juxta tuas vires ædificas: publicæ commoditati hoſpitale relinquis: oblatum tibi ab Eccleſia in populi utilitatem officium periculis plenum non refugis, confidens cum Dei auxilio illud implere, propter quæ honorari, & laudari non parum mereris, magnanimus es.

133 Eſt magnanimus alienus a *præſumptione*, quia non aggreditur opera, ſicut præſumens, ſupra ſuas vires, & merita: ab *ambitione*, cum non primario, nec directe, ſicut ambitioſus quærat honores, nec falſos, vel, qui ad opera mala ſequantur: *A vanagloria*, quia non de opere moraliter malo laudari appetit: Et a *puſillanimitate*, quia ex parvitate animi, vel ſuam auctoritatem, dignitatem, & privilegia defendere, aut officium periculis, & difficultatibus abundans, ſibi in proximi utilitatem datum, amplecti non negligit.

134 Hinc habes vitia Magnanimitati oppoſita eſſe Præſumptionem, Ambitionem, inanem gloriam, & Puſillanimitatem; quæ tamen per ſe non ſunt mortalia, quia Magnanimitas, cui opponuntur, ex ſua natura ſub mortali ad ſuum actum non obligat: nam magna hic, & nunc, ad quæ ipſa dirigit ſupererogationis, non neceſſitatis opera ſunt. Verum per accidens, & cum ex aliis capitibus habent deſtruere charitatem, mortalia fieri poſſunt: ita mortaliter peccas, ſi ſine juriſdictione abſolvas, non ordinatus in Præsbyterum conſecres. Nam ſupra tuas vires præſumens ſacrilegia committis. Si Epiſcopatum per ſimoniam acquiras, ut inde honoreris; ſi honores divinos quæras, ambitio in te lethalis eſt. Si de furto, ſtupro, &c. laudari cupias, inanis gloria eſt peccaminoſa graviter. Si ex animi dejectione dignitatem tuam non defendis, & inde ſequitur contemptus Eccleſiaſticæ prælaturæ, Puſillanimitas eſt lethalis.

135 Quæritur, *Quid ſit magnificentia.*

Reſp. Magnificentia Chriſtiana eſt *virtus inclinans ad erogandos magnos ſumptus in opera ſumptuoſa, magna, & decentia in ordine ad Dei gloriam & ſalutem ſuam, ac proximi commoditatem, ut eſt erectio templi, Monaſterii, &c.* Verum, ut quis magnificus dicatur, debent ſumptus, quos facit, excedere, qui regulariter ſolent inter homines fieri, nec ſolum debet animum habere expendendi in opus magnum magnam pecuniarum ſummam, ſed debet etiam expendere, quia hujuſmodi animus poteſt & in paupere eſſe, qui magnificus non dicitur. Immo de ratione magnificentiæ eſt, ut theſaurorum effuſio ita magna ſit juxta dignitatem perſonæ, ut non ſit facile æquabilis aut ſuperabilis; propterea, ſi Rex, vel alius Princeps impendat in opere aliquo magno, pluſquam privatus, non proinde eſt magnificus; ſed ſi effundat ſupra alios ſibi pares, ut non poſſit facile æquari, aut ſuperari.

136 Quæritur, *An magnificentia diſtinguatur a prodigalitate, & liberalitate.*

Reſp. Affirmative; a prodigalitate, quia hæc dat plura; ſed non ſecundum ordinem rationis, & quando non oportet: magnificentia autem plura erogat, ſed nonniſi, ut oportet ad magnifica, & ſumptuoſa opera pro ſacris, vel pro publica utilitate; a liberalitate etiam quia liberalis ſolum in parvis, & mediocribus, & raro in operibus ſumptuoſis opes erogat.

137 Vitia oppoſita Magnificentiæ, ſunt I. *Parvifacientia* per defectum; & eſt, dum quis vel non aggreditur magnum opus, ut convenit, ne faciat magnas expenſas: vel aggredi-

ditur, & in eo non vult consumere expensas proportionatas magnitudini operis: Ex genere suo non est peccatum mortale; sed potest fieri per accidens, ut si adeo pecunias desideres, ut paratus sis ob ipsarum amorem Deum offendere.

II. Pecuniarum consummatio in hoc consistens, quod magni thesauri profundantur excedentes operis dignitatem. Quæ etiam potest per accidens esse mortale, ratione injusti nocumenti, ut, si legatis non fiat satis, justitia non administretur, &c.

Dices. Magnificentia Deo tribuitur, sed ut sic non respicit pecuniarum, & Thesaurorum profusionem, sed solum opera magna, & excelsa: ergo a nobis non bene fuit descripta.

Resp. Nos descripsisse Magnificentiam, ut est sub liberalitate, & species ab ipsa diversa, non vero prout significat habitum, vel actum faciendi opera magna, & excelsa in quovis genere rerum: hanc Deus in operibus creationis, redemptionis, justificationis, & miraculis magnis ostendit. De quo pro Confessario satis.

138 Quæritur, *Quid sit patientia.*

Resp. Est *constans in rebus adversis propter Deum, tolerantia.* Additur propter Deum, ut Confessarius videat discrimen patientiæ Christianæ ab alia. Ad recuperandam sanitatem sustines ferrum, & ignem; patiens es, sed in patiendo non mereris: ea sustinens ex amore Dei, vel, quia tuis peccatis majora debentur, vere patiens es; & dum justus sis, talis actus est meritorius. Christus non omnes, qui persecutiones patiunrur, beatos prædicat, sed qui patiuntur propter justitiam.

139 At petitur, *An teneamur aliquando sub mortali ad exercendum actum patientiæ.*

Resp. Sub mortali tenemur esse dispositi ad toleranda mala, quæ nobis possunt accidere, ne charitatem perdamus, aut ne mortaliter peccemus: Ad externum actum patientiæ tunc sub mortali tenemur, ea mala patienter tolerando, cum sine illo charitas non potest servari; & propterea, quia patientia tunc obligat ratione charitatis, solum per accidens obligabit. Consequenter in confessione non obligabimur explicare omissionem actus patientiæ, sed satis erit aperire mortale, quod omittentes eum commiserimus.

Ex his habes impatientiam, quæ patientiæ opponitur, per se non esse mortale; sed per accidens fit ratione scandali, aut mali gravis, quod quis impatientia victus committere proponit; vel ob perjuria, blasphemias, & imprecationes, in quas prorumpit.

140 Quæritur, *Quid sit perseverantia.*

Resp. Est *virtus, per quam, non obstante temporis diuturnitate, difficultate, & molestiis, homo persistit in bono opere, prout id a recta ratione dictatur.* A Confessario ad sex menses te obligante recitare quotidie psalmum *De profundis*, petis, ut tibi id mutet in duo Defunctorum officia, unica vice recitanda: recusas primum, quia id, ratione durationis difficilius est, quam difficile sic duo officia recitare; sed dum illud eligis, difficultatem ex diuturnitate provenientem per perseverantiam vincis.

Actus internus perseverantiæ est electio sustinendi in rebus difficultatem ex diuturnitate provenientem: externus autem est ipsa perpessio in actu exercito: de quorum actuum obligatione discurras, juxta dicta de patientia.

141 Quæritur, *Quæ vitia opponantur perseverantiæ.*

Resp. I. Per defectum *Mollities*; non ea castitati opposita, sed per quam homo ratione mollis, & delicatæ vitæ nolens diu delectatione, & voluptate carere, cedit difficultati, quæ in bonorum operum exercitio occurrit. Estque mortale, cum ipsa charitas non servatur.

II. Per excessum *Pertinacia*, in eo consistens, quod quis ita suæ sententiæ adhæreat, ut nolit cedere, quibus, & quando secundum rectam rationem cedere debet. Quæ pariter lethalis est, dum cum ea charitas servari non potest: seu, dum quis obligatur sub mortali alteri cedere, & cedere non vult. Obligamur omnes subjicere intellectum definitionibus Ecclesiæ, credendo, quæ ipsa credenda proponit; si non cedas credendo, sed, ubi scis hanc, vel illam Ecclesiæ definitionem, oppositum teneas pertinax es, & mortaliter peccas, cum in materia fidei pertinax sis, es hæreticus. Teneris Romano Pontifici præcipienti obedire, si obedientiam negas, es pertinax, & schismaticus, juxta dicta *c.* 3. *n.* 24. Debes obedire legi, præcipienti sub excommunicatione majori non alienare bona Ecclesiastica, sine consensu Sedis Apostolicæ; alienas; pertinax, contumax, & inobediens diceris. Et ex his ad similia.

§. XIX.

§. XIX.

Temperantia.

142 Quæritur, *Quid sit temperantia.*

Resp. Est virtus, *quæ moderatur delectationes corporis maxime ex cibo, potuque, & venere perceptibiles*: dicitur, *moderatur*: nam non omnino tollit usum delectabilium, quia alias non esset virtus, quæ mediocritatem servat: propterea contra rationem, & per defectum contra temperantiam peccat, qui nec cibo, nec potu uti vult, & debitum exigenti legitime in matrimonio reddere recusat.

Hinc nota objectum materiale temperantiæ esse omnes delectationes corporeas, sed præsertim, quæ ex cibo, potu, rebusque venereis percipiuntur. Nam temperantia circa delectationes sensuum versatur, superans in illarum usu difficultatem specialem, ne illis homo utatur præter mensuram rationis, aut præter finem indebitum: formale vero esse earumdem delectationum usum honestum, hoc est, rationi consentaneum, ad quem ipsa inclinat.

143 Quæritur, *Quæ virtutes ad temperantiam, tamquam species, spectent.*

Resp. Sequentes. Abstinentia, Sobrietas, Castitas, Pudicitia.

Quæritur, *Quid sit abstinentia*; Quid *Sobrietas.*

Resp. Abstinentia est *virtus, quæ moderatur delectationem cibi, & potus in edendo, & bibendo sic, ut quis, habita ratione valetudinis, & personæ, mensuram rectæ rationis non excedat, nec plus edat, aut bibat, quam ad humanam vitam sustentandam, illiusque functiones exercendas, & secundum prudentis arbitrium necessarium.*

Sobrietas vero est, *qua ita potum moderamur, ut non noceat usui rationis.*

Dices. Ergo non abstinentia, sed sobrietas potus usum moderatur.

Resp. Distinguas hæc duo, ita potum moderari, ut immoderatus non noceat usui rationis per ebrietatem; & ita eum moderari, ut quis ob delectationem in bibendo non plus bibat, quam decet. Secundum spectat ad abstinentiam, quæ cibi, & potus delectationem impedit. Primum vero ad sobrietatem, quæ prohibet impedimentum rationis in usu.

144 Quæritur, *Quæ vitia opponantur abstinentiæ.*

Resp. Per defectum opponitur *indiscreta abstinentia*: per se non est mortale, sed fit per accidens propter nocumentum, quod quis inferret suæ saluti, deficiendo in assumendo cibo necessario. Per excessum Gula, de quo *lib.2. c.6. n.3. & 5. & c.28. n.46.*

145 Quæritur, *Quæ vitia opponantur sobrietati.*

Resp. Per defectum est vitium innominatum: per excessum vero ebrietas, *quæ est inordinatus potus privans usu rationis.* Est de se peccatum mortale, quia cum ebrietate non potest servari charitas. Si ex charitate te amas, debes tuum tibi velle bonum: adeoque, & bonum usus rationis, per quod principaliter in operando a brutis distingueris, quod bonum per ebrietatem tollitur. Hoc applica ad incitantem alios ad se inebriandum.

Dices. Etiam per somnum ratio plene constringitur, & amittitur, quod tamen non est mortale: ergo, &c.

Resp. Discrimen est, quia somnus est naturæ debitus, & ad reparandas vires, etiam rationis, ordinaria lege necessarius, excitatoris voce auferibilis, neque alicuius voluptatis immodicum usum supponit: propterea paritas inter somnum, & ebrietatem instituenda non est. Vide *d. c.6. n.6.*

146 Quæritur, *Quid sit castitas.*

Resp. Vide pariter *lib.2.c.28.n.2.* Castitati opponitur luxuria, de qua, ejusque speciebus ibid. Ubi diximus, quemlibet actum venereum cum plena advertentia exercitum, extra legitimum matrimonium esse mortale: cum tunc quis eo utatur contra ordinem rationis, hoc est, non juxta finem, ad quem natura per se illum instituit, hoc est, non ad procreationem, & prolis educationem, nec in bonum speciei, aut in remedium incontinentiæ, ut ibi fusius.

147 Petitur, *An possit intendi, & permitti ad salvandam propriam vitam.*

Resp. Negative. Quia inordinate exercetur: bonum enim speciei, ad quod natura ordinavit actum venereum, prævalet bono individui.

148 Quæritur, *An in peccatis contra castitatem possit quis excusari a mortali ex parvitate materiæ.*

Resp. Negative. Conveniunt DD. parvitatem materiæ in rebus venereis non dari; ideo quævis etiam minima delectatio, ubi ex defectu plenæ advertentiæ non sit solum venialis, semper mortalis censetur. Idque sive delectatio consideretur secundum se,

se, sive ratione periculi proximi: *Si considеretur secundum se patet:* nam quævis venerea delectatio ex natura sua ordinatur ad actum venereum; adeoque, sicut extra matrimonium sub mortali prohibetur actus quicumque venereus, ita & quævis delectatio: cui enim prohibetur ultimus actus, & prohibitæ sunt dispositiones ad illum: natura enim tendit ad completum: ergo cui prohibet complementum, ei simul inchoationem interdicit. Evidens est quoque habita *ratione periculi*; nam quis potest fidere in delectationibus venereis semitam, & mensuram servaturum sine periculo, ne a minima illectus in majorem, immo & in actum externum consummatum prolabatur; id suadet in eas proclivitas appetitus sensitivi: idque ostendit Sympathia venereæ delectationis ad sensum, in quo suaviorem tentationem excitat. Ergo, ne dicatur naturæ esse permissum maximum ad peccandum, ac ad nocendum speciei illicitum, ex capite etiam proximi periculi omnino asserendum, & minimam Veneris delectationem plene voluntarie admissam, extra matrimonium esse lethale, & sub tali jure naturæ prohibitam.

149 Petitur, *An omnes actus contra castitatem sint ex natura sua mortalia.*

Resp. Affirmative. Ex generali regula, quod tunc mortaliter peccamus, cum actus, qui ponitur, non potest stare cum charitate. Charitas autem stare non potest cum actu venereo, vel dispositionibus ad ipsum. Nam charitas vult proli bonum physicæ existentiæ, & moralis educationis (natura enim ex eo per se intendit ipsam nasci, & recte postea educari) actus autem venereus proli præjudicat, vel quoad esse, ut accidit in peccatis contra naturam; vel quoad educationem, ut contingit in aliis speciebus luxuriæ, vel continentiam offendit.

Nec obstat, quod semper non inferant. Nam mortaliter peccat, qui minimam excitat scintillam ordinatam ad incendendum campum, esto per accidens non sequatur incendium; in moralibus attenditur id, quod est per se, non quod est per accidens, prout loco citato diximus.

150 Quæritur, *Quid sit pudicitia.*

Resp. Est *virtus moderans signa impudica provocantia, scilicet venereas delectationes*; ut sunt aspectus, oscula, amplexus, &c. Quæ per ea ita regulantur, ut extra matrimonium non exerceantur ex amore, & affectu libidinoso, vel cum proximo periculo ad libidinem. Nam tunc sunt peccata mortalia; cum ad delectationem veneream, & copulam carnalem sua natura ordinentur, & tendant, tamquam viæ, dispositiones, & inchoationes.

151 Conceditur, oscula, amplexus, & tactus ex se esse signa indifferentia, ac ubi ex antiqua consuetudine introducta sunt in signum honesti amoris, esse licita ad eum ostendendum. Cæterum cum prævidetur periculum libidinis, saltem in comparte, &c. ibi abstinendum est. Quod si cautissime est procedendum in locis, in quibus ex consuetudine exercentur ad talis amoris expressionem, quæ cautela non erit necessaria in locis, in quibus antiqua consuetudo ea in signum honestæ amicitiæ non introduxerit? Vide loco cit. *c.*30. *n.*50.

Ad castitatem etiam spectat honestas, quæ aliud non est, quam habitus inclinans ad non libenter loquenda, nec audienda nec tangenda, quæ spectant ad venerea, etiam cum delectationes non causarent. Quos enim tales videmus, honestos appellamus.

Quæritur, *Quæ virtutes sint annexæ temperantiæ.*

Resp. Mansuetudo, Clementia, Modestia, Humilitas, studiositas, & Eutrapelia.

152 Quæritur, *Quid sit mansuetudo.*

Resp. Est *virtus iræ moderatrix, non sinens eam exurgere, nisi contra quos oportet, ut oportet, & quanto tempore oportet.* Mansuetudo non ita iram coercet, ut absolute omnem prohibeat, cum excessum dumtaxat, & iram (per vitium dictam) comprimat, ne quis irascatur, vel appetat vindictam: cum non debet, & contra quos non debet, & *iræ defectum* abhorreat, quo quis, dum oportet, nec irascitur, nec ira (per zelum nuncupata) vindictam appetit.

Quæritur, *An mansuetudo obliget sub mortali ad suum actum.*

Resp. Ad actum internum, seu voluntatem paratam, & dispositam ad exercendos actus mansuetudinis, quando sine illorum exercitio non potest servari charitas, aut media, sine quibus charitas non servatur, semper obligat sub mortali; at nonnisi per accidens, ratione nimirum alterius virtutis. Ad externum vero obligat in facti contingentiam, & dum casus occurrit, in quo, nisi exerceatur actus mansuetudinis, charitas sit amittenda. Per omissionem actus mansuetudinis peccant, præsertim Superiores, & Judices, qui contra Potentiores, vel alios non commoventur per iram, zelando Dei honorem,

rem,

rem, & obſervantiam legum, ſed tacent, & propria munera non implent, quo caſu directe peccant, & contra charitatem non procurantes bonum publicum, & contra juſtitiam legalem, cujus finis eſt tollere injuſtitias, & mala in Rempublicam.

153 Quare advertas, quod ira per zelum eſt bona, ut cum Superior v.gr. adverſus vitium ex zelo, & quando, & quantum oportet commovetur, ut corrigatur: de qua procedit illud Pſ.4. *Iraſcimini* (ira per zelum contra vitium) *& nolite peccare*, excedendo menſuram rationis; nam in iſto caſu ira eſt mala, & vitioſa, cum ſit inordinata, a recta ratione exorbitans: & de hac dicitur, quod ſit *inordinatus appetitus vindictæ*. Qui appetitus ſi ſit inordinatus ex parte objecti, ut optando vindictam injuſtam; vel juſto majorem, vel exequendam propria auctoritate, vel, ut ſatiativam hominis irati, eſt ex genere ſuo ſemper peccatum mortale, quia charitatem deſtruit. Solum poteſt excuſari, ſi deſit perfecta advertentia, vel ex parte vindictæ, & punitionis, quæ minima ſit; nam tunc eſt veniale.

Si vero ſit inordinatus ex parte modi, hoc eſt, tendat, utique in juſtam vindictam, & punitionem, ſed quis interne nimis ardenter excandeſcens externe plura ſigna iræ oſtendat, ac, ut nimis aſpere, quam oportet, procedat, eſt ex genere ſuo peccatum veniale. Siquidem quilibet appetitus inordinatus, & extra limites rationis ſemper eſt peccatum mortale, vel veniale juxta inordinationis qualitatem. Cæterum poteſt fieri mortale per accidens, vel ratione ſcandali; vel ſi quis ex iræ commotione graviter in Deum, vel proximum delinquat, blaſphemiis, injuriis, maledictis. &c.

154 Pœnitentes, qui ſe accuſant per defectum contra manſuetudinem peccaſſe, quatenus ſiluerunt, dum agebatur de Dei offenſa, & vitiis corrigendis a Potentioribus commiſſis, nec ſupprimere, & emendare curarunt: excitentur a Confeſſario ad juſtam iram, oſtendendo gravitatem propriæ obligationis, ad quam ex juſtitia, & in vim officii tenentur. Dum vero aperiunt per exceſſum contra eam deliquiſſe, appetendo ex parte objecti injuſtam vindictam, vel majorem, quam mereatur delictum, contra quod irati ſunt, moneantur de obligatione, quam habent ex charitate optandi bonum proximo, & ex juſtitia non inferendi ei malum. Si autem reperiantur exceſſiſſe ex parte actus nimis iraſcendo, moneantur, ut iram ad rationis dictamen referant.

Nota iratum differre ab iracundo; quia iratus ex cauſa provocatus excandeſcit, ſed intra limites rationis; iracundus vero ex quacumque cauſa, & contra dictamen rationis ad iram ſemper movetur.

155 Quæritur, *Quid ſit clementia*.

Reſp. Eſt *virtus, quæ, conſiderata conditione perſonæ, loci, & temporis, moderatur pœnas reis debitas, prout id patitur ratio juſtitiæ*. Diſtinguitur a manſuetudine, quia manſuetudo moderatur, & refrænat iram, quæ movet ad pœnas dandas; clementia vero non nihil diminuit ex pœna, quæ reis juxta leges debetur.

156 Hinc nota, quod ſicut ex dictis *lib.2. c.23. n.2.* intra latitudinem juſti pretii datur infimum, medium, & rigoroſum: ita intra latitudinem pœnæ juſtæ poteſt alia eſſe infima, alia media, & alia rigoroſa. Clementia animum ita moderatur, ut ſemper eligatur pœna infima ex iis, quæ ſunt infligendæ per juſtitiam: ſeu operatur, ut clemens de pœnis retribuat infra condignum.

157 At petitur, *An clementia obliget ad ſuum actum ſub mortali*.

Reſp. Negative. Qui hic, & nunc eligit aliquid juſtum, non peccat, quia non eligit medium incompoſſibile cum charitate. Ergo nec per ſe loquendo peccat, qui pœnam, alias juſtam ſed rigoroſam, in reum eligit.

Clementiæ per exceſſum opponitur crudelitas, per quam quis ex animi, quaſi cruditate, pœnam irrogat ultra culpæ meritum. Diſtinguunt hæc tria, *Severitas, ſævitia, ſive feritas, & crudelitas*. Severus dicitur, qui reis ſemper imponit pœnam juſtam ſupremam. Sævus, ſeu ferus eſt qui in caſtigando non reſpicit culpam rei, ſed delectationem propriam in hominis cruciatu, & pœnis. Crudelis vero nominatur, qui, nonniſi ſuppoſita culpa, pœnam imponit, ſed juſto majorem. Severus actum clementiæ non exercet, ſed non peccat, quia eo non obſtante, pœnam juſtam imponit. Sævus peccat contra donum pietatis, & inhumanum peccatum committit, quia contra hominis naturam eſt delectari in cruciatu, aliorumque pœnis. Crudelis autem committit peccatum contra clementiam; & quidem mortale per accidens, quia imponens pœnam juſto majorem, charitatem, & juſtitiam lædit. Videas Layman *Theol. moral. lib. 3. ſect. 4. de temperant. n.22.*

Per defectum opponitur *nimia lenitas*, per quam pœna juſta remittitur, vel mitigatur, ubi recta ratio dictat ſeveritate utendum eſſe ad delinquentem emendandum, & pu-

publicum bonum servandum, promovendumque; est peccatum grave, vel leve proportione damni, quod ex remissa castigatione provenit.

158 Quæritur, *Quid sit modestia.*

Resp. Est *virtus, qua modum statuit, quem quis servare debet in humanis affectibus, & actibus externis.* Sciendum est, quod ut homo sit perfecte virtuosus, non modo eget virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate ad recte se gerendum in ordine ad Deum; & justitia, ac virtutibus ipsi annexis, ut id agat in ordine ad proximum: & aliis, ut in ordine ad se recte disponatur moderando passiones appetitus sensitivi: vel irascibilem per fortitudinem, eique annexas virtutes: & per temperantiam, aliasque ad eam reducibiles, concupiscibilem: sed eget etiam virtute, qua recte se gerat in ordine ad hæc exteriora, sive sint corporis gestus, & motus, sive ornatus, & corporis cultus. Ad utrumque est necessaria Modestia, quæ præfata ita componit, ut nihil in eis sit, quod cujusdam offendat aspectum. illa, quæ occupatur ad componendas etiam in seriis actiones externas, juxta sexum, ætatem, statum, conditionem, &c. modestia morum appellatur: illa vero, quæ cum ornatu, cultuque personæ, familiæ, domus, &c. modum tenet, modestia in cultu externo, seu ornatus nuncupatur.

159 Quæritur, *An modestia, morum dicta, obliget sub mortali.*

Resp. Negative, per se loquendo, bene vero per accidens, dum per actionem immodestam, quis præjudicat charitati, proximum graviter scandalizans.

160 Quæritur, *An modestia cultus externi, vel ornatus de se obliget sub mortali.*

Item negative per se loquendo, bene vero per accidens, in casibus, quos dat S. Carolus in instructionibus editis pro Confessariis, ut infra.

I. *Si quis vestitu splendidiore induitur, vel eo se ornat ad finem peccati mortalis.*

II. *Qui sumptuosi vestimenti grati, vel ipse delinquit, vel alii ejus nomine præceptum Domini, vel Ecclesiæ transgrediuntur.*

III. *Qui causam præstat conjugi, eisve, quorum sustentatio ad eum spectat, ut plusquam privatæ opes ferunt, in vestitum impendant.*

IV. *His adde eos, qui ornatus gratia, non sine peccato mortali supersedent eleemosynis necessariis: aut legata pia non exequuntur; aut similia, quibus obstricti sunt, complere negligunt.*

V. *Qui pro veste mercedem operariis denegant solvere, vel differunt.*

VI. *Qui ære alieno sic se obruunt, ut eum tempore solvendo pares non sint futuri.*

VII. *In hoc ordine ponendi sunt, qui, ut se splendide vestiant, detrimentum proximo notabile inferunt.*

VIII. *Qui ita se exhauriunt, ut filias, cum ad ætatem nubilem pervenerint, in matrimonio collocare non possint.*

IX. *Non solum mortaliter peccatur, cum expensæ factæ in vestibus ordinem, & facultatem domesticam excedunt: verum etiam peccatum committitur in modo se se exornandi, ut, si ornatus ad lasciviam pertrahat: ut revera per se pertrahunt mulierum reserati sinus, detecta contra modestiam brachia, cæteraque hujusmodi corporis nuditates.* Vide dicta superius §.5. *n.*36.

161 Quæritur, *Quid sit humilitas.*

Resp. Est *virtus refrænans animum, ne homo plusquam decet, tendat ad excelsa, honores, & dignitates, ratione quarum velit super alios ire.*

Dices. Ergo aliquem honorem, & æstimationem humilitas admittit, ut optime deducitur ex clausula, *ne homo plusquam decet, &c.* quod videtur esse contra humilitatis naturam: hæc sunt officia: Unum hominem Deo subjicere: & aliud, infra cæteros hominem deprimere.

Resp. Concedendo consequentiam. Humilis indebitam excellentiam, honoremque, vel æstimationem fugit, & debita solum est contentus, ea nimirum, quæ sibi ratione officii, & muneris debetur: ratione cujus juste exigitur, juxta illud ad *Romanos* 15. *reddite omnibus debita, cui vectigal, vectigal, &c. cui honorem, honorem.* Homo potest se considerare secundum se, & ea, quæ ex se ipso habet; & secundum Dei dona. Sub prima inspectione cum non habeat, nisi defectum, & imperfectiones, honore dignus non est, & necessario debet reputare se inferiorem cæteris, in quibus considerat Dei dona, Prælaturam, officium, &c. ob quæ honorem dignitati debitum non modo acceptare, verum etiam exigere potest. Hinc est, quod viri Sanctissimi permiserunt se honorari ratione officii, & dignitatis, considerantes ista, non ut quid proprium, sed ut aliquid Dei, hoc est a Deo acceptum. Sæpe vero ad humilitatis heroicæ exercitium, considerantes se ipsos imperfectionibus onustos, ad vitia proclives, & mille periculis expositos, nec honorem debitum dignitati sibi exhiberi permiserunt, & ne obtinerent, ad speluncas accesserunt, & sæpe insaniam, & simplicitatem monstrarunt, ut ab hominibus despicerentur: ut de S. Francisco legimus, qui

se

se maximum peccatorem reputabat, considerans, quod, si alii recepissent dona, quæ sibi ex Dei gratia fuerunt collata, magis Deo respondissent, quam ipse ex suo defectu fecerit. Legendus Lauræa supra *disp.* 31. *ar.* 4. § 6.

162 Quæritur, *An humilitas obliget ex genere suo mortali ad suum actum*.

Resp. Affirmative loquendo de ea, prout respicit subjectionem hominis ad Deum, ejusque legi, & Superiori præcipienti. Nam non possum sine mortali hanc subjectionem fugere, ut agam contra legem Dei, vel Superioris, &, dum subesse nolo, charitatem non servo, nec Deum, aut Superiorem diligo, quia positive nolo illis bonum meæ subjectionis, eis debitum. Nec possum ex parvitate materiæ excusari a mortali, quia dum nolo subesse, etiamsi præciperent, ut festucam levarem, totam auctoritatem contemno, quod quid leve non est, sed gravis irreverentia, & contemptus ipsorum.

163 Quæritur, *Quæ vitia opponantur humilitati*.

Resp. Per *excessum* opponitur Superbia, hoc est, quasi *super se ire*. Quæ describitur, *est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*. Hæc dum est perfecta, hoc est talis, ut quis ita desideret excellere, ut nec Deo, ejusque divinæ legi, aut Superioribus tenentibus vicem Dei in nostra directione, nolit subesse; est mortalis. Vide *lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 39. *&* 40.

164 Quæritur, *Quid sit studiositas*.

Resp. Est *virtus, qua modum, & ordinem sciendi constituit, ut non excedamus, nec deficiamus in addiscendo, sed proficiamus, quo ordine, quo studio, quo fine nosse quæque oporteat;* hoc est, ut scientiam quæramus, & desideremus non ad inanem gloriam, aut curiositatem, sed ut medium, quo nos ipsos, & deinde alios, dirigamus in ordine ad salutem. Unde nullus studere debet præcise, ut doctus, & sciens sit, sed ut per doctrinam utilis sibi, & aliis existat.

165 Petitur, *An studiositas obliget sub mortali ad suum actum*.

Resp. De se non obligat, sed solum per accidens, cum nimirum scientia, & cognitio est medium necessarium ad servandam charitatem. Propterea sub mortali obligamur ad dicenda necessaria ad salutem, ac symbolum Apostolorum, quod pertinet ad fidem: Orationem Dominicam, quæ tangit actus spei; & præcepta decalogi, ac Ecclesiæ, quæ tangunt actum charitatis: & numerum Sacramentorum, &c. Hæc generaliter tenentur omnes Christiani scire. Confessarius tenetur sub mortali scire necessaria pro recte exercendo suum munus, Doctoris, Medici, & Judicis: distinguere lepram a lepra, circumstantias peccatorum, requisita, ut Sacramentum sit validum. Universaliter quilibet sub mortali scire tenetur, quæ ad suum statum, & officium spectant.

Studiositati per defectum opponitur voluntaria ignorantia, & negligentia: per excessum vero curiositas.

166 At petitur, *An ignorantia voluntaria sit ex genere suo peccatum mortale*.

Resp. Negative, quia studiositas, cui opponitur, ex dictis per se non obligat sub mortali; sed per accidens esse potest: cum per ignorantiam præjudicatur Charitati.

167 Quæritur, *An Curiositas ex suo genere sit peccatum mortale*.

Resp. Negative, ex eadem ratione. Sed interdum per accidens est mortale, aut ratione objecti illiciti, aut finis, aut periculi. Sum curiosus, per tactum tangens, quæ habent annexam delectationem veneream; per visum aspiciens mulierem ad concupiscendum: per auditum, audiens detractiones, notabiliter lædentes proximum: per gustum sumens in notabili quantitate cibos prohibitos, pecco mortaliter.

Sum curiosus, studens Astrologiæ judiciariæ, pecco mortaliter, quia expono me periculo abutendi ipsa, propter quod etiam eam Ecclesia prohibuit. Ex curiositate lego libros prohibitos, pecco mortaliter, faciens in re gravi contra prohibitionem Ecclesiæ: nec excusor, si paucas lineas legam, dum ex earum lectione gravis mihi imminet ruina spiritualis. Ex curiositate inspicio exercentes actum matrimonialem; a Dæmonibus cognitionem rerum peto, mortaliter pecco. Generaliter est ex sua natura mortale, studere cognitionibus sensitivis, quæ sunt contra castitatem: & studere cognitionibus intellectivis, in quibus est periculum proximum gravis damni spiritualis. Atque ita dum pœnitens se de curiositate accusat, interrogetur, in quo genere, & circa quæ curiosus fuerit.

168 Quæritur, *Quid sit Eutropelia*.

Resp. Est *virtus, qua decorem servat in dictis, factis ludicris, jocis, & ludis ad animi quietem, & corporis recreationem*. Propterea in eorum usu tria cavenda sunt.

I. Ne delectatio quæratur in operationibus, aut verbis turpibus, nocivis, & mendacibus, prout apud plures est in usu, qui in conversationibus, & recreationibus aut

obſcene loquuntur, vel proximo in re gravi detrahunt, aut per mendacia perniciosa procedunt.

II. Ne gravitas animi totaliter reſolvatur.

III. Ut joci, & ludi congruant dignitati perſonæ, tempori, loco, ſtatui, ætati, &c.

169 Quæritur, *An Eutrapelia obliget ſub mortali.*

Reſp. Negative; loquendo per ſe, licet per accidens poſſit quis contra eam mortaliter peccare, cum nimirum ex aliis capitibus præjudicat charitati, vel in jocis commiſcendo, quæ ſunt contra Deum, vel proximum, aut propter jocos Eccleſiæ præcepta non ſervando, aut ſibi in ſalute, aut facultatibus grave damnum inferendo, &c. aut ludendo ludis a Principe prohibitis, vel utendo fraudibus.

Quibus in caſibus peccat contra Eutrapeliam per exceſſum: per defectum vero, dum nec ipſe jocatur nunquam, aut ludit; & honeſte jocantibus, ac ludentibus moleſtus eſt, durus, aſper, & agreſtis; & poteſt eſſe mortale, ſi propter ſuam cruditatem occaſionem præbeat litigiis: exceſſus ſemper eſt magis culpabilis.

170 Quæritur, *Titius aperit Confeſſario ſe occupari in arte joculatoris, & hiſtrionis, petit, an in ea peccet mortaliter.*

Reſp. Peccat mortaliter, ſi deficiat in prima regula Eutrapeliæ tradita *n.*168. & ſi a Catholicis, & piis Principibus non ſit permiſſa: vel, ſi propter tale miniſterium, præcepta Dei, & Eccleſiæ non ſervat, non jejunat, Miſſam non audit, & propriæ ſaluti nocet: nec abſolvi poteſt, niſi ceſſet.

171 At petitur, *An poſſit pro officio ludicro, & jocoſo mercedem recipere.*

Reſp. Moderatam poteſt: quia non tenetur in eo gratis aſtantibus famulari nec ſuum laborem in eorum recreationem eo tempore dirigere.

§. XX.

Prudentia.

172 PRudentia *eſt habitus intellectualis, quo intellectus inclinatur ad cognoſcendum, quanam in particulari ſint, vel non, opportuna media ad actiones morales eliciendas.* Dicitur *virtus moralis*, licet ſit habitus intellectus, non voluntatis, quia eſt proxime directiva actionum moralium, quarum eſt menſura, & regula proxima. Cum enim voluntas ſit potentia cœca, non poteſt proſequi, quod honeſtum eſt, niſi per intellectum hic, & nunc ei præoſtendatur. Atque ita prudentia eſt neceſſaria, ut in ſingulis operationibus, conſideratis circumſtantiis, mediocritatem, & honeſtatem dictet, & oſtendat: ut *hæc ira, iſte eſus, hæc triſtitia, iſte ſumptus mediocris eſt, nec major, nec minor, quam oportet, comparatione operantis, hoc loco, hoc tempore, &c.* prout D. Th. *cit. q.*147. Quapropter prudentia cenſetur, veluti forma generalis omnium virtutum moralium. Legantur Lay. *ubi ſup.* Camp. *p.*2. *inſtruct. pro Confeſſar. a c.*15. *ad* 56. Poncius *Curſ. Theol. diſp.*23. aliique, ubi agunt de virtutibus moralibus, quarum notitia eſt in Confeſſario neceſſaria, ut circa peccatorum diſtinctionem, & ſpeciem diſcurrat.

173 Ut plenius inſtruaris, vide D.Thom. 2.2. ibi examinantem triginta octo virtutum naturam, teſte Campion. *p.*2. *c.*34. *n.*6. Ex quibus nonnullæ de ſua natura obligant ſub mortali ad ſuos actus; adeo ut vitia eis oppoſita ſint de ſua natura mortalia (quamvis in aliquibus excuſet parvitas materiæ.) Virtutes, quæ de natura ſua ſub mortali obligant, numerantur *tres virtutes Theologicæ: Juſtitia Commutativa, Diſtributiva, Vindicativa, & Legalis: Pietas: Religio: Obedientia: Obſervantia: Temperantia: Caſtitas, & Humilitas.* Ideo una ex regulis ad cognoſcendum, quando peccatum ſit de ſua natura mortale, erit videre, an alicui ex præfatis virtutibus opponatur.

CAPUT XVIII.

Prop. XXV. ab Alex. VII. &c. Circumſtantia peccatorum.

1 PROP. 25. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.*

Contra caſtitatem plures ſpecies luxuriæ pugnant, de quibus *lib.*2. *c.*28. unde hic aliæ ſunt aperiendæ, & in ſpecie agendum de circumſtantiis peccatorum de neceſſitate aperiendis in Confeſſione.

2 Quæritur, *Quid per peccatorum circumſtantias intelligatur.*

Reſp. Intelligitur accidens ſuperveniens actui, jam conſtituto in aliqua ſpecie mali, ei aliquando afferens malitiam ſpecie diſtinctam, & aliquando non.

3 Quæritur, *Quot ſint circumſtantiæ peccatorum.*

Reſp.

Reſp. Duplicis ſunt generis: aliæ ſpeciem peccati mutant, & aliæ peccatum aggravant intra eamdem ſpeciem, ſed ſpeciem non mutant. Illæ dicuntur, quæ addunt novam malitiam, ſpecie diſtinctam, actui peccaminoſo, vel de una ſpecie in aliam illum transferunt; v. gr. actui, quo furaris in Eccleſia alienam rem, ex circumſtantia loci ſacri, additur malitia ſacrilegii, diverſæ ſpeciei a malitia injuſtitiæ. Aliæ vero, quæ novam diſtinctæ ſpeciei malitiam peccato non addunt, ſed intra ſuam ſpeciem aggravant, & efficiunt, ut actus ſit deterior, & malitia gravior: ſic furtum centum aureorum eſt in ſpecie furti gravius, quam illud unius aurei, non tamen diſtinctæ ſpeciei, ut communiter DD.

4 Quæritur, *Quotuplex ſit circumſtantia aggravans intra eamdem ſpeciem.*

Reſp. Duplex, una præciſe aggravans, ſeu, ut quidam dixerunt, aggravans finito modo, ut furari ſex, & decem; alia notabiliter aggravans, ſeu aggravans, quaſi in infinitum, & notabiliter mutans judicium Confeſſarii, ut furari decem, & furari mille.

5 Quæritur, *An circumſtantiæ ſint in Confeſſione aperiendæ.*

Reſp. Affirmative; de moraliter mutantibus ſpeciem, fides docet, ſic enim definitur in Trid. *ſeſſ.14. c.5. can.7.* ſine illis enim non confiteretur quis ſpecies peccatorum; de illis notabiliter aggravantibus plures dubitant, ſed ſtatim

6 Quæritur, *Sed quomodo cognoſcendum, quando circumſtantiæ mutent ſpeciem, & quando notabiliter aggravent?*

Reſp. Dicimus tunc ſpeciem mutare, cum addunt novam ſpecie malitiam; & hæc additur, quando actus, vel eſt contra plures virtutes, ut furari in Eccleſia; quia tale furtum nedum opponitur juſtitiæ, cujus eſt ſuum cuique dare, & non auferre illud ab ullo, ſed etiam virtuti religionis, per quam Deo cultus tribuitur, & Locis ſacris reverentia; vel, eſt contra eamdem virtutem, per exceſſum, aut per defectum, ut prodigalitas, & avaritia, juxta dicta *c.prat.n.13.* vel, contra eamdem per omiſſionem, vel commiſſionem, ut hæreſis, & omiſſio actus fidei, quando urget præceptum credendi; vel, quando diverſæ ſpeciei indecentia, & turpitudo apparet, ut patet in peccatis mollitiei, beſtialitatis, & Sodomiæ; quæ licet ſint contra caſtitatem, adhuc ſpecie differunt, quia in eis diverſæ ſpeciei turpitudo, & indecentia moralis relucet.

Tunc autem ſolum notabiliter aggravant, cum actus, cui circumſtantia advenit, non opponitur diverſis virtutibus, aut præceptis, ut furari ſex, & furari centum, utrumque enim eſt contra virtutem juſtitiæ; ſed dicuntur notabiliter aggravare, ſeu quaſi in infinitum, quia circa dandam abſolutionem, vel imponendam pœnitentiam notabiliter mutant judicium Confeſſarii: diverſo enim modo eſt tractandus, qui furatus eſt mille, quam qui teſtonem ſurripit, & ideo confitendæ.

Circumſtantiæ his comprehenduntur dictionibus. *Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.*

7 Circumſtantia *quis* comprehendit perſonam, & qualitatem perſonæ peccantis, cujus conſideratio neceſſaria eſt, ut cognoſcatur ſpecies actionis moralis. Circumſtantia vero *quid* quantitatem, & peccatorum qualitatem.

8 Quæritur, *An peccans contra caſtitatem debeat in Confeſſione explicare votum, ſi eo obſtrictus erat, quando peccavit.*

Reſp. Affirmative, ratio eſt, quia peccans cum tali voto, non ſolum peccat contra caſtitatem, ſed etiam contra Religionem, ideo peccatum illius ex illa circumſtantia voti habet malitiam ſacrilegii, diſtinctæ ſpeciei ab illa pollutionis, fornicationis, &c. &, ſi compars etiam ſit voto ligata, eſt explicandum, quia ſunt duo ſacrilegia.

9 Sed quæritur, *An qui pluries vovit caſtitatem, teneatur in Confeſſione explicare ſe pluries eam voviſſe.*

Reſp. Negative, quia omnia hæc vota ſunt ejuſdem ſpeciei, & ex eodem motivo virtutis Religionis; immo poſteriora videntur eſſe, veluti ratificatio prioris.

10 At dubitatur, *An explicanda ſit circumſtantia voti ſolemnis, vel ſufficiat Religioſo dicere,* peccavi contra votum caſtitatis, *non ſpecificando, an votum fuerit ſolemne, vel ſimplex.*

Reſp. Debet explicari, nam, licet votum ſolemne, & ſimplex non differant ſpecie phyſica, videntur tamen differre ſpecie morali, cum votum ſolemne caſtitatis dirimat matrimonium, quod poſtea contraheretur, ſimplex vero non, ut eſt communis DD. ſententia; propter quod cenſeri debent diverſæ ſpeciei, adeoque peccatum commiſſum contra votum ſolemne reputandum diverſæ ſpeciei a peccato commiſſo contra votum ſimplex. Deinde, violatio voti ſimplicis affert injuriam ſoli Deo, at illa voti ſolemnis injuriam Deo, cui ſit promiſſio, & Ec-

clesiæ, a qua promissio acceptatur; ideo in violatione solemni duplex peccatum est, quia duplex injuria, Campionus *par.* 2. *inst. cap.* 33.

11 Et si quæratur, *An, etiam voto simili ci castitatis obstrictus, sacrilegium committat, si contra votum peccet.*

Resp. Affirmative, quia per tale votum est persona Deo sacra; habetur ex D. Th. 2. 2. *q.* 99. *ar.* 3. *ad* 3. Campion. *cit. cap.* 37. *n.* 6. ponderat, sacrilegium esse peccatum, quo quis violat, seu abutitur re sacra in eo, quo est sacra, seu pertinens ad Religionem. Sacerdos, ut habens votum castitatis, est aliquid sacrum: si furetur, abutitur se ipso, sed non in eo, in quo est sacer, ideo non committit sacrilegium in furando, sed in violando castitatem. Religiosus vero, etiam in furando, sacrilegium committit, quia etiam in hoc est sacratus Deo per votum paupertatis. Nota non sufficere in Confessione fateri se commisisse sacrilegium, sed debet exprimi in specie, an violaverit votum solemne, aut simplex: an votum paupertatis: an percutiendo Clericum: an male absolvendo, celebrando in peccato, &c.

12 Quæritur, *An Sacerdos peccans contra castitatem debeat explicare circumstantiam Sacerdotii.*

Resp. Negative, sed sufficit dicere se esse sacris initiatum, quia, nec specifica, vel notabilis alia differentia, quantum ad hoc, est inter peccatum Sacerdotis, & Diaconi, cum votum annexum cuilibet Ordini sacro, ejusdem rationis essentialis sit, Sum. Leand. *ver. circumst. n.* 5. & propterea tota obligatio specialis v. g. non fornicandi, tam in Diacono, quam Sacerdote, oritur ex præcepto castitatis, & voto ipsius.

13 Sed quid, *si Sacerdos, vel Diaconus sit, etiam Religiosus, an possit tacere circumstantiam professionis, & solum aperire se esse obstrictum voto solemni castitatis?*

Resp. Affirmative; sed peccat gravius, quia tenetur duplici titulo. Poncius *disp.* 45. *q.* 7. *n.* 55. & Campion. ubi supra. Hinc mulier peccans cum Sacerdote Religioso satisfacit dicendo, peccavi cum Religioso, vel Sacerdote; ratio est quia vota solemnia castitatis, quæ emittuntur in professione Religiosa, & in susceptione sacrorum Ordinum, sunt ejusdem speciei.

14 Quæritur, *An Sacerdos cognoscens Sororem nuptam, sed nondum a viro cognitam, debeat explicare has circumstantias.*

Resp. Affirmative, nam multiplex peccatum committit 1. Sacrilegium, quia est Sacerdos. 2. Incestum, quia soror ipsius est. 3. Adulterium, quia juncta est matrimonio. 4. Stuprum, quia virginem deflorat, cum nondum fuerit a viro cognita.

15 Quæritur, *An Sacerdos habens copulam cum muliere Infideli, Turca, Judæa, & Heretica, teneatur hujusmodi circumstantiam aperire.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia talis copula addit actui v. gr. fornicationis malitiam irreligiositatis, quatenus per illam operatur directe contra reverentiam Christianæ Religionis, in cujus honorem prohibita est ab Ecclesia carnalis conjunctio cum infideli.

16 Quæritur, *An Eunuchus, seu castratus, aut frigidus accusans se de fornicatione, debeat aperire circumstantiam suæ impotentiæ ad generandum.*

Resp. Affirmative, quia fornicatio talis, cum non sit ex natura sua ordinata ad generationem, transfertur ad speciem peccati contra naturam, sicut est pollutio propria, vel aliena procurata voluntarie: sed debet etiam explicare copulam juxta decretum Alex.

17 Quæritur, *An peccans contra votum, quod juramento se observaturum firmavit, debeat explicare circumstantiam juramenti.*

Resp. Affirmative, quia violatio voti est distinctæ speciei a violatione juramenti, prima est contra fidem, quam dedit Deo de observando votum, altera contra obligationem de non adducendo Deum in testem falsi.

18 Sed quid, *si violet votum Deo factum, cum promissione de danda eleemosyna pauperi, & ab isto acceptata?*

Resp. Non sufficit, si dicat, violavi votum in materia gravi, quia præter infidelitatem erga Deum, continet injustitiam erga hominem.

19 Quæritur, *An quando puella mente deflorari appetiit, & percepit delectationem morosam, debeat id in Confessione aperire.*

Resp. Affirmative, quia delectatio, & desiderium in virgine habent malitiam stupri; unde non satisfacit, si dicat, *ego copulam desideravi, & intendi*, sed debet exprimere, an sit virgo, vel corrupta. Bovvin.

20 Quæritur, *An assuetus ad aliquod peccatum V. G. jurandum, debeat explicare circumstantiam consuetudinis.*

Resp. Affirmative, de quo *lib.* 2. *cap.* 16. & *cap.* 37.

21 Quæritur, *An in peccato sodomitico teneatur pœnitens explicare, an fuerit agens, vel patiens.*

Resp. Affirmative, nam agens committit pol-

pollutionem, non autem patiens, qua patiens. Tambur. *in lib. 2. Meth. Confess. c. 7. §.9. n.73.* & hæc sententia mihi videtur tutior; & ideo absolvi non debet, qui in Confessione nollet id aperire.

22 Quæritur, *An violans jejunium vigiliæ cadentis in quatuor temporibus debeat in Confessione explicare utrumque præceptum, an vero sufficiat dicere, non observavi jejunium, ad quod tenebar.*

Resp. Communis resolutio est non teneri, ratio est, quia unicum committit peccatum, & non duplex; cum solum contra virtutem abstinentiæ operetur, & utrumque præceptum ex eodem motivo abstinentiæ, ad castigationem scilicet carnis, imponatur; ideoque duplicem malitiam non influit. Ulterior ratio est, quia unum præceptum non imponitur, nisi ex suppositione, quod alterum non sit sufficiens; nam, certe Ecclesia non præciperet jejunium vigiliæ in quatuor temporibus, si hæc semper in eis veniret; & consequenter ad jejunium ex uno solum titulo tenetur.

23 Verum mihi probabile est, eum teneri explicare utrumque titulum, quia omittens observare vigiliam præceptam in honorem Sancti, videtur non satisfacere reverentiæ, quam ipsi tenetur exhibere; & omittens observare jejunium quatuor temporum, videtur negligere finem, ad quem jejunium illud ordinatur; quæ sane duæ malitiæ sunt distinctissimæ speciei, utpote contra duas virtutes, Religionem, & abstinentiam.

Idem proportione servata dicatur de omittente audire sacrum eo die, quo tenebatur ex duplici titulo: Dominicæ, & festi Sancti Joannis Baptistæ. Poncius hic.

24 Quæritur, *An conjugatus peccans cum conjugata, debeat explicare non solum circumstantiam personæ suæ, nimirum, quod sit conjugatus, sed etiam alterius.*

Resp. Affirmative; nam duplicem injuriam irrogat, unam uxori suæ utendo aliena, & alteram marito alienæ, utendo ipsa. & cum duæ sint injuriæ, & duæ personæ, quæ injuriantur, duplex peccatum adulterii committit.

25 Sed quid, *si non possit manifestari peccatum, nisi etiam manifestetur complex, & Confessarius veniam in notitiam illius? v.g.* peccat mulier cum Sacerdote in loco, in quo nullus alius Sacerdos est præter Confessarium, & illum, cum quo peccat; petitur, *an illa possit tacere circumstantiam sacrilegii.*

Resp. Plures negant, ne complex infametur. Sed nos dicimus, si nullum aliud damnum sequatur præter infamiam complicis apud Confessarium, debere peccatum cum ea circumstantia aperire. Illsung. *tr.6 disp.6. q.4. ar.8. §.1. n.134.* Rotarius *par.1. c.5.n.11* Sum. Leand. *verb. integ. Confess. n.44.* & Fagnan. *in 5. decretal. ad cap. omnis, de pœnit. & remiss. a n.30.* Notans contra Navarrum esse communem sententiam, non tantum Theologorum, sed etiam Canonistarum, ratio est, quia præsumitur rationabiliter, quod Sacerdos peccans cum illa muliere, quam scit, debere integre sua peccata in Confessione aperire, cesserit juri suo, quoad bonam famam, & æstimationem, quam apud Confessarium habebat.

Confir. Christus, ob bonum integræ Confessionis, & reverentiam Sacramenti, ei ex divino præcepto conservandam, & ad gratiam consequendam, obligavit pœnitentem ad id, quod difficilius est, nempe, ut integre confiteatur peccata, etiam si Confessori bene notus sit, & propterea debeat bonam æstimationem apud illum perdere: ergo etiam obligatur ad complicem manifestandum cum hujus infamia, ad quam ipse per suam cooperationem ad peccatum integre hic, & nunc explicandum, inevitabilem causam præbuit: propter quod non potest censeri rationabiliter invitus. Vid. *lib.2. c.36. in fin.*

26 Quæritur, *An sit explicanda circumstantia personæ sanguine conjunctæ, contra quam peccatur.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia percutere Patrem, aut Matrem est gravius peccatum, & horrorem specialem naturæ adversantem continet, quam percutere fratrem, aut alium consanguineum; licet enim erga omnes præfatos teneamur exercere officia pietatis, eisque exhibere honorem, & obedientiam, ac ex pietate desiderare, & procurare bonum vitæ, salutis, æstimationis, &c. magis tamen tenemur erga patrem, & matrem, a quibus esse recepimus; Tum quia, majorem difficultatem, & pudorem sentit pœnitens in explicando, se patrem, vel matrem percussisse, eosque odio habuisse, quam, quod percusserit fratrem, eumque oderit; quod certe, ut hic notavit Poncius, arguit peccatum commissum in patrem, si non diversæ speciei moralis, fuisse tamen multo gravius, ac circumstantiam patris notabiliter aggravare.

27 Sed quid, *An committens incestum cum consanguinea debeat explicare gradum, in quo fuerit persona, cum qua peccavit.*

Resp. Negative; ratio est, quia formalis,

lis, & specifica malitia incestus, consistit in irreverentia, & impietate erga sanguine conjunctos; certum est autem majorem reverentiam deberi matri, quam sorori, & quod specialis horror naturæ sit in copula cum matre, quam cum sorore: ergo gravior est incestus cum prima, quam cum secunda, (licet utraque sit in primo gradu) quia irreverentia major. Cæterum ei, qui commisit incestum extra secundum gradum, sat est confiteri sic: *commisi incestum extra secundum gradum*; qui autem in secundo gradu, hoc aperire debet; quia, vel, in hoc gradu incestus specie differt ab incestu in 3. gradu; vel, si non differat, est tamen gravior, & notabiliter aggravat. De la Cruz.

28 Quæritur, *An sit explicanda species blasphemiæ, an sit in Sanctos, vel Deum ipsum, aut B. Virginem.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia una ab alia specie differt, nam illa in Deum opponitur Religioni Latriæ, illa in Sanctos Duliæ, & illa in B.V. Hyperduliæ: dubium autem non est hujusmodi cultus specie differre, cum habeant diversæ rationis motiva ex dicendis *lib. 3. c. 3. ad prop. 26.* adeoque & blasphemias; & sicut, non tantum gravius, sed etiam diversimode delinqueret, & Regem offenderet, qui in ipsum Regem, quam, qui in Reginam: & qui in Reginam, quam qui in amicum Regis contumeliosus esset, eosque contemneret, sic in casu.

Sed quid, *si blasphemia sit simplex, vel hæreticalis?*

Resp. Debet explicari, quænam sit; vide dictum supra *c.3. n.10. & lib.2. c.4.*

29 Quæritur, *An, cum quis fatetur odisse proximum, vel ei malum determinatum desiderasse, teneatur explicare malum desideratum.*

Resp. Affirmative; nam, sicut ipsum lædere per detractionem in bonis famæ, & per furtum in bonis fortunæ, ac per homicidium in bonis corporis, sunt peccata specie distincta, in Confessione explicanda: sic diversæ speciei peccata sunt proximum velle in his bonis lædere, seu hæc mala illi desiderare; evidens enim est hujusmodi desideria ab illis malis specificari, & bona corporis esse diversæ æstimabilitatis a cæteris enunciatis.

30 Quæritur, *An peccans cum fœmina mortua teneatur hanc circumstantiam aperire.*

Resp. Affirmative contra Dianam, nam in ea copula quædam specialis, vel ad minus gravior malitia notabiliter aggravans, & turpitudo reperitur. Deducitur ex quo specialius natura abhorreat a committendis peccatis cum similibus, & majorem pudorem experiatur pœnitens ex ejus Confessione: major autem ille pudor est sufficiens judicium arguendi se gravius peccatum commisisse.

31 Quæritur, *An, si quis ex propositionibus a Sum. Pontif. Alex. VII. Innoc. XI. & Alex. VIII. prohibitis, aliquam, vel aliquas privatim, vel publice doceret, eis in Confessione deberet explicare propositionem, quam docuisset? vel, an satisfaceret, dicendo: scienter alium, vel alios docui propositionem a Summo aliquo Pontif. prohibitam.*

Resp. Est in specie explicanda propositio, ut Confessarius cognoscat, an propositio contineat errorem contra fidem, vel bonos mores, & cuinam virtuti, edocta, & prohibita doctrina opponatur, pluribus enim virtutibus opponi potest.

Circumstantia *ubi* significat locum sacrum.

32 Quæritur, *An, cum quis se illicite in Ecclesia polluit, debeat confiteri circumstantiam loci.*

Resp. Affirmative, quia pollutioni in casu additur nova species malitiæ: nam, ut pollutio est, habet malitiam peccati contra naturam, oppositam castitati, & prout habita in Ecclesia, malitiam sacrilegii, oppositam Religioni, & reverentiæ loci, Deo specialiter ad suum cultum dicati, etiam si occulta sit, quia malitiam non habet ex publicitate, licet ex ea habeat illam scandali.

33 Sed quæritur, *An etiam verba, aspectus, & tactus impudici in Ecclesia contrahant malitiam sacrilegii.*

Resp Affirmative, quia tactus impudici, utpote indecentissimi, repugnant sanctitati, & reverentiæ loci: ergo habent ex natura rei malitiam sacrilegii. Dicitur *ex natura rei*, quia licet consecratio, benedictio, & dedicatio Ecclesiæ sit de jure Ecclesiastico, supposita tamen consecratione, ex jure naturæ prohibentur illi in Ecclesia fieri, quia recta ratio dictat reverentiam deberi locis, Deo dicatis. Idem dicitur de osculis, aspectibus, obscænis sermonibus, blasphemia, &c. maxime cum alios ad scandalum movent; nam tunc ea exercentes, non solum luxuriosi, blasphemi, &c. apprehenduntur, verum etiam irreligiosi, & in locum sanctum sunt injuriosi; & per accidens erit, quod actu ab ullo non videantur: nam certe Deus, eos esse in locum sibi dicatum injuriosos, & in se irreverentes videt; hinc triplicem malitiam unicus actus continet; alteram V. G. contra castitatem, alteram contra sanctitatem loci, & aliam scandali, in Confessione explicandam.

34 Sed

34 Sed quæritur, *an etiam actus interni V. G. turpis cogitatio desiderium peccandi, &c. habiti in Ecclesia sint sacrilegia.*

Resp. Affirmative, si circumstantia loci sacri comparetur ad actum internum, ut circumstantia, & pars objecti voliti: ut, si quis desideret furari in Ecclesia, vel in ea fornicari; negative vero, si comparetur, ut circumstantia ipsius personæ, quæ existens in Ecclesia optet peccare, sed non in Ecclesia desiderium implere; nam tunc actus non continet specialem malitiam irreverentiæ in locum sacrum.

35 Quæritur, *an furtum commissum in Ecclesia contrahat malitiam sacrilegii necessario explicandam in Confessione.*

Resp. Affirmative, patet ex cap. *quisquis inventus* 17. *q.* 4. ubi textus ait: sacrilegium committi auferendo, *sacrum de sacro, vel, non sacrum de sacro, sive, sacrum de non sacro.*

36 Sed dubitatur, *an furans ex crumena divitis, orantis in loco sacro, aut ibi quomodocumque existentis, committat sacrilegium.*

Resp. Affirmative, quia *cap. quisquis* loquitur simpliciter, & sine limitatione, maxime, quia res tradita custodiæ Ecclesiæ potest dici aliquo modo sacra; & ideo eam furari, est potius furari sacrum de sacro, quam non sacrum de sacro; hinc, ut verificetur furari non sacrum de sacro, debet intelligi de re, nullo modo pertinente ad Ecclesiam, sed in ea aliquo modo existente.

37 Quæritur, *an, qui furaretur rem sacram de loco sacro, debeat confiteri utramque circumstantiam loci sacri, & rei sacræ.*

Resp. Affirmative: DD. cum D. Thoma 2. 2. *q.* 99. *art.* 3. *in corpore quæsiti*, supponunt tres esse species distinctas sacrilegii: unam circa personas sacras, id est, divino cultui dedicatas: aliam circa res sacras: & tertiam circa loca sacra: ergo malitia contracta ex furto rei sacræ est diversæ speciei moralis a malitia contracta ex eo, quod quis furetur eam in loco sacro.

38 Quæritur, *an furans in Ecclesia cum effractione portarum debeat hanc circumstantiam aperire.*

Resp. Affirmative, quia cap. *conquesti de sent. excom.* deprædantes Ecclesiam cum effractione parietum, aut portarum, vel fenestrarum ipso facto excommunicantur; & post denuntiationem excommunicationis a solo Papa sunt absolvendi, ut ibi textus; & quia loquitur conjunctive, ideo furans in Ecclesia, quam effractam invenit, non est excommunicatus.

39 Circumstantia *quibus auxiliis*, significat media, & instrumenta, quæ quis applicat ad peccandum, ut si quis ope Dœmonis furetur, aut mediis rebus sacris alium occidat.

40 Quæritur, *an exercens sortilegium, de quo supra c.* 4. *n.* 12. *& cum abusu Sacramentorum, vel Sacramentalium, debeat explicare circumstantiam mediorum, & quod ea sortilegia cum præfatorum abusu exercuerit.*

Respond. Affirmative; ratio est, quia fabricans V. G. maleficium amatorium ad alliciendam mulierem ad libidinem, peccat contra castitatem, & quia in eo abutitur Sacramentis, vel Sacramentalibus, peccat contra religionem, & reverentiam rebus sacris debitam, ipsumque Deum graviter contemnit, habens cum ipsius hoste commercium, quæ sunt malitiæ specie distinctæ.

41 Semper medium, ad peccandum adhibitum debet in confessione explicari, quoties ipsum medium est per se malum, vel applicatio ipsius ad finem peccati est contra aliam virtutem, quam sit illa, cui opponitur peccatum.

42 Sed petitur, *an Sortilegus illis abutens possit ab Ordinario Confessario absolvi.*

Resp. Negative, si Sortilegus (super quo est interrogandus a Confessario) habuit errorem in intellectu contra fidem, credendo, vel maleficia, aut Dœmonem posse cogere alicujus viri, vel fœminæ voluntatem ad amorem inhonestum: vel Dœmonem esse omnipotentem: Deo non subjectum, &c. vel error sit circa Dœmonis damnationem, aut valorem Sacramentorum, & Sacramentalium, aut aliquid simile fidei contrarium; nam vere hæreticus esset, excommunicatus in Bulla Cœnæ: juxta dicta *cap.* 3. *num.* 7. *& c.* 4. *a num.* 19.

43 Si vero contra fidem non erravit, animadvertat, an sortilegium sit reservatum Episcopo loci (ut plurimum enim hæc solent ab Ordinariis locorum reservari, maxime, si fiant cum abusu rerum sacrarum) in quo casu est a Superiore obtinenda facultas; quamvis aliquando sit magis expediens, ut pœnitens ad Superiorem pro absolutione dirigatur, ut notat Carena *de Offic. Inquisit. p.* 2. *tit.* 2. *§.* 35. *num.* 295.

44 In casu autem, quod sortilegium nec reservatum sit, nec Sortilegus modo dicto excommunicatus, potest ab ordinario Confessario absolvi; & tunc diligenter interrogandus erit de qualitate sortilegiorum, abusu rerum sacrarum, & Sacramentorum, de complicibus, de tempore, quo in hujusmodi

di ſortilegiis inſorduerit, de ſcandalo, damnis datis, de qualitate mulierum, ad quarum amorem provocandum facta fuerunt ſortilegia, an fuerint nuptæ, an virgines, an Moniales &c. & an fuerit pactum expreſſum cum Dœmone.

45 Urgere tamen debet Sortilegum ut Dœmoni, & omni pacto cum eo inito abrenuntiet, & damna per maleficia illata reſarciat, ac libros ſortilegia continentes ad Inquiſitores deferat, vel deferri curet.

46 Et prudentiſſime ageret, ſi eum ad Inquiſitores, vel Pœnitentiarios dimitteret, ut inde reflecteret criminis enormitatem; caſu vero, quod ab ipſo abſolveretur, juramentum de ſimilia delicta amplius non committendo deberet ante abſolutionem exigere, Carena *cit. num.* 305. ubi cum Suarez *lib. 2. de ſuperſt. cap.* 19. *num.* 3. notat non eſſe contra exercentes ſortilegia, vel magicas artes latam aliquam excommunicationem, quæ ipſo facto incurratur; excipio, niſi ſint cum errore in intellectu contra fidem, juxta ſuperius dicta: videantur ipſi.

Circa abſolutionem exercentis cultum ſuperſtitioſum, procedas juxta dicta *num.* 41. & interim.

47 Pondera. Quod Religioni (quæ dictat de vero cultu vero Deo tribuendo, & Sanctis ejus,) opponitur ſuperſtitio, in hoc conſiſtens, quod tribuatur Deo cultus, modo, quo non debet: cultus, nimirum, ab Eccleſia per legem vel conſuetudinem prohibitus; vel quod cultus veri Dei tribuatur Creaturæ.

48 Cultus tributus vero Deo, ſed modo indebito, pluribus modis contingit. Primo, cum Deus, vel Chriſtus colitur cæremoniis Judæorum, indicantibus Chriſtum venturum, quaſi nondum ſuſceperit naturam humanam: eſt peccatum graviſſimum in ſic colente, qui præſumitur errare contra articulum fidei, incarnationis Filii Dei; & propterea a Confeſſario interrogandus, quid ſentiat de fide: & non abſolvendus, ſed remittendus eſt ad Sanctum Officium.

Secundo. Cum quis admiſcet Divino Officio, vel Miſſæ aliquod obſcænum, tamquam ejus partem; & præſumendum eſt hunc credere ſibi licere talem mixtionem, ac proinde Horas Canonicas, & Miſſam non eſſe Orationes ſacras, & puras ab omni obſcænitate, & turpitudine; & ideo tutius eſt eum S. Tribunali remittere, etiamſi errorem in intellectu contra fidem ſe non habuiſſe affirmet.

49 Tertio. Cum quis tranſgreditur Rubricas, & Cæremonias ab Eccleſia præſcriptas, eas mutando; addendo, vel detrahendo, aut ponendo cultum in quibuſdam circumſtantiis loci, temporis, numeri, coloris, &c. ut, ſi Sacerdos in Miſſa facit tantum duas, aut quatuor Cruces ſuper oblata: ſi utatur pluribus candelis, quam conveniat: ſi in ea centies velit genuflectere, &c. eſtque mortale, ſi omiſſio, vel mutatio ſit notabilis, vel in contemptum ritus Eccleſiaſtici, vel ad finem inducendi novas Cæremonias. Imo, quandoque poteſt inducere ſuſpicionem hæreſis; cum nimirum in celebratione Miſſæ, & confectione Sacramentorum Sacerdos utitur aliquo ritu hæreticorum, ut, ſi non genuflectat poſt Conſecrationem; nam tunc præſumendum eſt, eum non credere Chriſtum eſſe ſub illis ſpeciebus, ſequendo hæreſim negantium Chriſti præſentiam ſub ſpeciebus conſecratis. Alia vide apud Bordonum *Op. toth. de ſortilegiis*.

50 Cultus verus Dei, qui tribuitur Creaturæ, contingit per Idololatriam, Divinationem, Magiam, Maleficium, & Vanam obſervantiam.

Idololatria eſt honor tributus Creaturæ, uti Deo, honorando ipſam genuflexione, incenſatione, oratione. &c. Quod ſi ita honorans credat, Creaturam eſſe Deum, eſt perfecte Idololatra, ac hæreticus formalis, excommunicatus in Bulla Cœnæ, & non abſolvendus ab ordinario Confeſſore, ex dictis *c.* 3. *num.* 7.

Si vero non id credat, ſed metu mortis cogatur adorare Idolum, dum illi honorem præſtat, graviſſime peccat, quia in iis, quæ intrinſece ſunt mala, nec metus mortis excuſat, ut DD. communiter.

51 Divinatio eſt *prænunciatio futurorum contingentium, occultorum, indebitis modis, a Divina providentia non conſtitutis, ſed cum auxilio, & ope Demonis*: cui divinans ſe ſubmittit, ac ſi, ut Deus, ſciret certo futura contingentia, quorum tamen cognitionem non habet. De divinatione per Aſtrologiam diximus *cap.* 4. *nu.* 19. alia vide *cap.* 34 *nu.* 25.

Divinatio per ſomnia ſuperſtitioſa, & Dœmoniaca eſt, cum quis a Dœmone deſiderat per ſomnium edoceri de loco theſauri, qualem mulierem ſit ducturus in uxorem, &c. quæ ſomnia ab ipſis dœmonibus proveniunt, ipſis invocatis, vel oratione, vel ſacrificiis, vel cultu, &c. Quod eſt commune in Strigibus, quibus in ipſo lecto manentibus, ob unctionem gravi ſopore correptis, ea omnia prænuntiat, quæ poſtea ſe vidiſſe nar-

narrant. Cæteris etiam somniis firmiter credere, tanquam mediis sufficientibus ad aliquid prænunciandum, est etiam superstitiosum. Ideo redarguendi sunt omnes, & maxime mulieres ob facilitatem, quam habent ipsis credendi. Tollendus propterea est talis abusus.

52 Magia superstitiosa *est inordinata potestas faciendi res mirabiles, quæ excedunt vires naturæ, ope Dæmonis:* ut asportare hominem, vel rem aliam de uno ad alium locum brevissimo tempore, decipere visum adstantium, & similia.

De Maleficio vide supra *cit. c.4. n.14.*

53 Vana observantia *est superstitio, qua effectus aliquis speratur ex re, quæ nec supernaturaliter vim habet, nec naturaliter id præstare potest.* Ergo contingit cum Dœmonis invocatione tacita, vel expressa, juxta ibi dicta *n.11.* Differt a divinatione, quia hæc ordinatur ad cognitionem occultorum, illa vero opus aliquod etiam intendit, per media improportionata, & modo illicito.

Unde vana observantia est, observare certos dies faustos, vel infaustos ad negotia peragenda; qui ex se non dantur juxta Paulum *ad Galat.4.* & Carena *p.2. de Offic. Inq. tit.12* §.13. item redire ad lectum, si, cum quis se calceat, sternutaverit: redire domum, si procedens offendat, timens eo die aliquod infortunium, &c. Legas D. Augustinum relatum *c. Illud quod 26 q.2.* ubi tradit similes nugatorias, & vitiosas artes provenire ex pestifera societate hominum, & Dœmonum.

54 Nota per invocationem, sive expressam, sive tacitam, Dœmonibus cultum tribui, quia invocatio ad aliquod consequendum includit subjectionem, & submissionem invocantis ad eum, a quo beneficium petitur: ergo est actus honoris, & reverentiæ: ergo, qui Dœmonem expresse, vel tacite invocat, ei honorem, & reverentiam tribuit: ergo gravissime peccat, cum ei tribuat, quod Deo, & Sanctis, & non Dœmoni debetur; & propterea, nec parvitas materiæ; nec curiositas excusat. Bordon. *cit. c.3. sect.2.*

Nota etiam non posse a Malefico peti, ut maleficio maleficium, vel ligaturam tollat, quia utrumque est ab intrinseco malum, & nullo potest fine cohonestari.

Circumstantia *cur* significat finem: illa *quomodo* modum, quo fit peccatum; & speciem mutant, quando finis, vel modus peccandi sunt specialiter inhonesti.

55 Quæritur, *An qui vi, & cum violentia furatur bona alterius, debeat illud exprimere.*

Resp. Affirmative, quia tunc exercet rapinam; *Vid. lib.3. cap.21.*

Circumstantia *quando*, significat tempus, in quo committitur peccatum.

56 Quæritur, *An committens adulterium die festo debeat istam circumstantiam explicare.*

Resp. *Per se* loquendo non debet, quia adulterium commissum die festo, non contrahit novam malitiam, per hoc quod sit eo die commissum, ut est communis sententia DD. & patet ex Pœnitentium, & Confessariorum praxi, id non exigentium, & non explicantium.

Dixi *per se* loquendo, nam per accidens potest obligari, si scilicet peccatum fuit ex intentione profanandi, & contemnendi diem festum; nam tunc Deus graviter contemneretur, & malitiam irreligiositatis contineret.

57 Sunt itaque in Confessione explicandæ circumstantiæ, sive speciem mutent, sive notabiliter aggravent: ut, & gravitas peccatorum aperiatur, & Confessarius possit recte in judicio procedere; In praxi regula generalis debet esse, ut, licet aliquoties difficile esset assignare, num, & quando speciem mutarent, semper tamen sint confitendæ, si pœnitens difficultatem aliquam majorem in eis explicandis, vel aliquem majorem pudorem ex illarum Confessione sentiat, quia hoc ipsum arguit in opinione ipsius peccatum fuisse multo gravius, seu quod ratione talis circumstantiæ putarit gravius delinquere.

58 Quæritur, *An circumstantiæ cadant sub sigillo Confessionis Sacramentalis.*

Resp. Affirmative, patet ex definitione sigilli, quod est obligatio *particularis, quam Confessarii habent ad non revelandum ullum peccatum, aut circumstantiam ejus, auditam in Confessione;* sub quo cadunt omnia, per quæ reddi potest odiosa Confessio, & per quæ Fideles ab eo possunt retrahi.

59 Sed dubium est, *an Confessarius sub sigillo teneatur celare etiam alia, quæ nullo modo faciunt ad manifestationem peccati, vel circumstantiarum ejus, sed sunt totaliter aliena a culpa, & sibi nota fiunt in Confessione ex sola narratione pœnitentis:* quod Titius v.g. sit ducturus Bertam in uxorem: quod Lelius mercator decoxerit: quod quis sit spurius, eunuchus, &c.

Resp. Hæc quoque, si non *per se, sicut peccata, secundario tamen, & per accidens* sub obligatione sigilli cadunt; nam ex eorum revelatione potest Confessio reddi odiosa, & molesta; putant enim Pœnitentes totum, quod

quod in Confessione Confessario aperiunt, cadere sub arctissimo sigillo, ergo, dum audiunt hæc revelari, possunt ex his discurrere ad peccata, & ita averti a Sacramento, ideo ea omnia tenetur Confessarius celare; quæ est sententia in praxi tutior, & magis favet Sacramento, ac juri pœnitentis, quam tradit Marchant. *trib. sacr. t. 1. tr. 4. tit. 6. qu. 6. Append. 2. petit.* 8. Ameno *de pœnis tit. 5. §. 6. num.* 19. Quilici Confess. *maaud. q. 11. art. 2. num. 8.*

CAPUT XIX.

Prop. XXVI. ab Alex. VII. &c.
Judex quoad munera.

1 PROP. 26. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.*

Capite immediate sequenti examen erit super natura opinionis probabilis, & *lib. 2. cap. 2.* an valeat Judex sententiam pronunciare juxta opinionem minus probabilem, probabiliore relicta, quare in præsenti alia pro praxi Confessariorum resolvuntur, quæ rectum aliis titulis Judicis ministerium respiciunt.

2 Quæritur, *an Judex pro ferenda sententia possit munus aliquod, vel ipse a parte exigere, vel ab ea oblatum recipere.*

Resp. Negative, ratio est, quia si sententia ferenda sit justa, ad eam pars jus habet, eique debetur: si debetur, ei vendi ab Judice juste nequit, qui gratis opus tenetur facere; nam a Republica constitnitur, ut rectum operetur, a qua propterea justum ei, ac honestum ad sui sustentationem, & laborum mercedem, juxta loci consuetudinem, stipendium taxatur, super quod nil potest exigere, & casu, quo reciperet, deberet omnino restituere, utpote nullum habens titulum aut jus recipiendi, vel datum retinendi, DD. communiter.

3 Sed quæritur, *an aliquid possit accipere pro ferenda injusta sententia: casus posset sic figurari.* Petro apud Judicem favet jus contra Paulum, quo stante, est ab Judice causa adjudicanda in favorem Petri, nihilominus, recepta ab eo pecuniæ summa a Paulo, sententiam contra Petrum, & Paulo favorabilem dicit.

Resp. Negative, nam illicite recipit, & recipiendo peccat, cum pro re illicita, & turpi, ac contra legem prohibentem recipiat.

4 Sed dubitatur, *an debeat illud restituere.*

Resp. Affirmative, cum De la Cruz, *direct. consc. 6. præcept. quæst. 7. art. 5. dub. 2. concl. 2.* ratio est, quia in utroque jure irritantur hujusmodi donationes, *cap. Non sane* 14. *q. 4.* & ibi relatus Augustinus *Epist.* 54. *ad Macedonium*, sic loquitur: *qui vero pro iniquo judicio dedit, velle quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse;* ergo censet S. Doctor, litigantem conferentem munus, habere adversus Judicem jus repetendi: ergo is munera oblata ad injustam sententiam ferendam, sua non facit, vide *l. Juris gentium §. sine maleficium ff. de pactis*. Quæ est tutior sententia, vid. *lib. 2. cap. 9.*

5 Sed *quid dicendum de famulis Judicis?*

Resp. Peccant, si aliquibus propter munera accepta faciliorem ad Judicem accessum præbeant, aliis injuste exclusis, & ideo debent parti læsæ restitutionem facere, si fuerint causa damni: super quo in praxi debet Confessarius eos famulos interrogare.

6 Quæritur, *an peccent, qui tradunt munera Concubinæ Judicis, aut aliter ab ea petunt, ut Judicem roget ad effectum, ut pro ipsis sententiam ferat.*

Resp. Affirmative, propter periculum fovendi inhonestum amorem inter Concubinam, & Judicem, & hæc est tutior sententia in praxi. Sanchez apud Bonacin. *de peccat. disp. 2. c. 4. punct. 2. §. un. num.* 24.

7 Quæritur, *an quidquam dari possit, promitti, aut pacisci pro justitia, vel gratia, sive Ecclesiastica, sive temporali obtinenda apud Sedem Apostolicam, & Romanam Curiam.*

Resp. Negative, prout expresse legitur prohibitum sub pœna excommunicationis, ipso facto incurrendæ, a Bonif. VIII. Greg. XIII. Alex. VII. & Inn. XII. *Const. incip. Sacerdotalem, & Regiam Urbem, tertio Calend. Febr.* 1669. in qua confirmantur, & innovantur præfatorum PP. Const. & pœnæ, in eisdem contentæ. Optimum esset Const. legere, in qua pœnis submittuntur omnes, sive Clerici, Religiosi, & Laici, sive Judices, Agentes, Procuratores, Advocati, Expeditores, & Negotiorum gestores. In qua etiam conatus prohibetur; & comprehendit quoque dantes auxilium, consilium, vel favorem, prout in ea expresse.

8 Xenia solita, hoc est, munera, quæ hospitibus solent dari (esculenta, & poculenta) quæ, nimirum, intra proximos dies edi, & notari possunt, juxta Joan. Calvin. *Lexicon. Jurisd.* & Judicibus, Ministris, & Officialibus Romanæ Curiæ exhiberi consueverunt, in

in ea non prohibentur, ut expresse textus §. *Xenia*; ubi advertat Confessarius hæc verba *solita*, *consueverunt*. Nec Procuratoribus, Advocatis, &c. merces labori conveniens interdicitur: sed vitentur fraudes.

9 Quæritur, *quomodo Confessarius se gerere debeat cum pœnitente se accusante, pro obtinenda gratia, vel justitia a Sede Apostolica, munera promisisse, dedisse, recepisse, vel exegisse, &c.*

Resp. Si pœnitens non sit in articulo mortis, absolvi non debet, sed remittendus ad Sedem Apostolicam, cui excommunicatio reservatur ex §. *Dudum*, §. *Cui salubri*, §. *Contraveniente*. Si vero sit in articulo mortis, & ad Papa non possit accedere, nec sit tempus obtinendi facultatem, absolvendus est, sed non prius, quam quantum recepit, pauperibus largiatur; ut expresse §. *Decernimus* & §. *Cui salubri*, & in casu manifestæ impotentiæ debet cautionem dare, vel juramentum præstare de muneribus receptis quamprimum pauperibus erogandis, ac de comparendo, cessante impedimento, ad Sedem Apostolicam, & se amplius ea non commissurum: cum quo onere, & non alias absolvendus est, ex dictis *c. 2. n. 15.*

10 Quæritur, *an qui, modo per Constitutionem interdicto, recepit Officium, etiam Seculare, ut gubernium, v.g. Castri, Arcis, Locum inter levis armaturæ milites, &c. possit illud exercere, & stipendia, ex ejus ministerio obvenientia, in conscientia recipere, & recepta retinere.*

Resp. Negative; nam §. *Decernentes*, & §. *Contravenientes*, justitia, gratia decretum, rescriptum, vel sententia, eo modo obtenta, nullius prorsus momenti ipso jure declarantur, ac omni effectu, & robore carere statuitur: ergo stipendia sua non facit, & pœnam furti ex alleg. §. *Contravenientes* incurrit; propterea ad restitutionem est obstrictus, & officium resignare debet.

11 Nota, utentes, gratia, vel justitia, ejusmodi modo obtentis, excommunicatione reservata ligari, & ad cæteras pœnas obligari, si eis scientes (hoc est, cum notitia, quod fuerint contra præscriptam Const. obtentæ) utantur, §. *Sed scienter*.

12 Observes etiam, ad incurrendam censuram, & pœnas, requiri, ut quis delinquat cum scientia prohibitionis, & pœnæ, nam *audentes* ligat: *audere* autem sæpe cum præsumere confunditur, prout *c. sed, ne Cleric. vel Monach.* præsumere autem dicitur qui cum scientia Legis, contra legem operatur per Ameno de pœnis *tit. 4. §. 8. nu. 23.* Sanctoro de pœnis *cap. 6. q. 2. diffic. 3.* citan. Bonac. *de cens. in com. disp. 1. quæst. 1. punct. 3. & 7.* unde, qui inadvertenter, aut bona fide aliquid operatur, præsumere non dicitur, Barb. *de dictionib. dicit. 234.*

13 Sed quæritur, *an ad incursum pœnarum requiratur, quod gratia, vel justitia realiter, & cum effectu obtineatur.*

Resp. Negative, nam Const. loquitur de dantibus, &c. pro gratia, vel justitia obtinenda. Et meo videri ex fine, & enunciativa Const. patet: nam Pontifices per eam removere intendunt, quæ possent modo aliquo Romanæ Curiæ existimationem lædere, & decori officere, eamque per hujusmodi turpe lucrum infamare; constat autem, id sequi, sive gratia, aut justitia, pro qua munus, pecunia, vel pretium recipitur, &c. obtineatur, sive non, modo quis eam recipere, & obtinere conetur, & curet.

CAPUT XX.

Prop. XXVII. ab Alexandr. VII. &c.
Opinio probabilis, & conscientia.

1 PROP. 27. *Si liber sit alicujus junioris, & moderni; debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica, tamquam improbabilem.*

Propositio duo tangit. Alterum verum, nullam, nimirum, opinionem esse probabilem, cum constat eam ab Ecclesia Catholica fuisse rejectam, sive unius, sive plurium Auctorum fuerit. Alterum falsum, hoc est, auctoritatem unius moderni Doctoris reddere opinionem probabilem: quod quam sit in materia morum periculosum, non est, qui non videat: nam, cum in moralibus nulla sit opinio, quantumcumque exhorbitans, quæ aliquem pro se auctorem non habeat, jam esset cuique liberum, omnem opinionem in moralibus amplecti, & ex quacumque sibi efformare dictamen ad operandum: quæ sententia, utpote nutritiva peccati, ad innumera crimina in moralibus aditum parat.

Unde occasione propositionis aliqua ad praxim utilia Confessario de natura opinionis probabilis, & conscientiæ examinantur.

2 Quæritur, *quid sit opinio probabilis, quidve probabilior.*

Resp. Probabilis, *est assensus, quo intellectus propter alicujus momenti rationem, vel auctoritatem DD. uni parti adhæret: vel, judicat aliquid esse licitum, aut illicitum, sed cum formidine de opposito*. Probabilior vero *est, qua pro se habet plures, & majoris ponderis rationes;* plu-

pluriumque, vel graviorum DD. auctoritatem. Nota, rationes reddere opinionem probabilem ab intrinseco, auctoritates vero eam ab extrinseco probabilem ostendere.

3 Ut opinio sit vere probabilis, requiritur. 1. Quod ratio, & motivum sit magni momenti, non solum secundum se, sed etiam comparative ad argumenta in contrarium, ut ab his nos enervetur, sicut enervantur fundamenta hæreticorum, comparative ad ea, quæ eis a Catholicis opponuntur. 2. Ne sit contra evidentiam sensuum, aut aliam demonstrationem. 3. Ne ex ea ullum manifeste sequatur absurdum. 4. Ne ratio, vel motivum sit contra communem sensum omnium, qui illam sententiam examinarunt. 5. Ne Ecclesia aliquid in contrarium definierit.

4 Notandum multitudinem Doctorum, Priorum vestigia, instar ovium sequentium, nulla rationum discussione præmissa, non facere opinionem probabilem; nam ad id opus est, ut eam, ponderatis rationibus, confirment, juxta Fagnan. *in 1. ad c. ne innitaris de const. num.* 436.

5 Notandum etiam, ex opinionibus aliam esse speculative, aliam practice probabilem: prima est illa, *quæ affirmat, vel negat aliquid secundum se, in communi, & in abstracto esse licitum, vel illicitum, præscindendo a circumstantiis in particulari:* ex dicendis *nu. seq.* Secunda vero, *quæ prudenter pronunciat aliquam actionem esse licitam, si consideretur non solum secundum suum objectum, sed etiam secundum circumstantias, objecto extrinsecas, & accidentarias, sine quibus non potest moraliter redigi ad praxim.*

6 Quæritur, *an dari possit opinio speculative probabilis, quæ sit improbabilis practice.*

Resp. Affirmative; sunt quædam actiones, quæ moraliter ad praxim redigi non possunt, propter alias pravas circumstantias, reddentes illas illicitas: v. gr. est speculative probabile, quod non sit crimen lethale petere ex amore solius justitiæ vindicativæ ab Judice, ut capite plectat eum, qui filium suum proditorie occidit; & tamen est practice improbabile id esse licitum petere, propter periculum gaudendi de vindicta privata, & quod mors occisoris placeat. Generaliter illæ opiniones speculative probabiles, non sunt probabiles practice, quando quis ex ipsarum sequela exponitur probabili periculo peccati, ut in quibusdam contractibus, ex quibus imminet magnum periculum; v. g. simoniæ, & palliatarum usurarum. Vide Gobat. *t. 2. oper. moral. tr. 1. Clyp. Clem. Judic. sect. 1. n. 15. & seq.*

7 Quæritur, *an idem sit opinio tuta, ac probabilis: & tutior, ac probabilior.*

Resp. Negative, quia opinio dicitur probabilis, vel probabilior in ordine ad rationes, motiva, ac auctoritates, quibus innititur; tuta vero, & tutior, ex quo aliquo modo, vel securius vitet peccatum; tuta aliquo modo peccatum vitat, tutior vero, seu securior magis, & securius. Potest una opinio esse probabilior, & minus tuta, & alia minus probabilis, & tutior: in quæstione illa, *an circumstantiæ notabiliter aggravantes sint necessario in Confessione aperiendæ*, opinio negativa est D. Thomæ, S. Bonav. Scoti, Durandi, & aliorum apud Fagn. *cit. num.* 226. affirmativa vero Alensis, Marsilii, Cajetani, &c. probabiliorem esse sententiam D. Thomæ, dixit, Navarus in manuali; sed contraria est tutior; nam, si eam sequens, circumstantias confitearis, est certum te, ut sic, nil facturum, quod sit ulla lege vetitum; at, si non confitearis, subest periculum, ne omittas, quod esset, per se loquendo, ex lege divina, & sub præcepto confitendum, & ita quod saltem materialiter pecces, quamvis non formaliter, quia contra conscientiam non operaris.

8 Quæritur, *quid sit conscientia, & quotuplex.*

Resp. Conscientia est, *dictamen rationis dictans hic, & nunc aliquod esse faciendum vel omittendum, sequendum vel fugiendum;* distinguitur a Synderesi, *quia hæc est judicium,* (quod a quibusdam dicitur conscientia speculativa) *dictans in communi, & in abstracto, bonum esse faciendum, malum fugiendum, eleemosynam esse elargiendam; die festo non esse laborandum, &c.* dum conscientia est dictamen dictans solum in particulari, (quod practice practicum nominari solet, quia proprie est de praxi, seu actione morali, consideratis omnibus circumstantiis) ex universali propositione concludens, & dictans hic, & nunc, & in hac occasione, & circumstantiis non esse v. g. piscandum, laborandum, &c.

Conscientia alia est recta, alia erronea, sive errans: alia opinativa, seu probabilis: alia dubia: alia scrupulosa, & alia certa.

9 Conscientia recta est, *quæ hic, & nunc dictat aliquod esse faciendum, quod revera faciendum est.*

10 Erronea, *quæ dictat aliquod esse faciendum, vel fugiendum, quod a parte rei tale non est.*

11 Probabilis, *quæ propter non leves rationes, vel DD. auctoritatem, absque certitudine,*

& cum

& cum formidine, dictat, actionem aliquam esse bonam, vel malam moraliter.

12 Dubia, *quæ non habet rationes nec probabiles, nec sufficientes ad judicandum, quod actio sit bona, vel mala*; & ideo intellectus manet suspensus, suspendens judicium ad utrumque; quod dicitur dubium negativum, & proprium; ad differentiam dubii positivi, consistentis in eo, quod quis uni parti adhæreat, sed cum formidine de opposito: in quo convenit cum conscientia probabili.

13 Dubium *aliud est juris, aliud facti;* dubium *juris* dicitur, *cum dubitatur, an talis lex sit lata: an baptismus in aqua rosacea collatus valeat, &c.* dubium *facti* dicitur, cum dubitatur, utrum hoc, vel illud contigerit: an votum sit emissum: an ætas sit completa, & similia.

15 Conscientia scrupulosa *est levis credulitas, seu judicium, aut inanis apprehensio, ex levibus rationibus, & conjecturis orta, ex qua oritur timor, ut peccatum sit, ubi non est.*

Differentia inter conscientiam scrupulosam, probabilem, & dubiam est, quod in dubia proprie non sit assensus procedens ex magni ponderis fundamento; in scrupulosa vero est assensus, sed ex fundamento levi.

15 Certa denique est, *quæ certo judicat aliquod esse licitum, vel illicitum, quatenus procedit ex ratione aliqua certa, certitudine morali.*

16 Nota, tunc intellectum dici certum moraliter, cum perpensis rationibus, ac bene ponderatis fundamentis, ita res apparet, ut ei prudenter non valeat dissentire, vel metuere falsum subesse; hinc moralis certitudo describi potest: *est apparentia convincens prudentem intellectum ad assensum.*

17 Quæritur, *An operans contra conscientiam rectam præcipientem v. gr. jejunium, vel prohibentem mendacium, peccet.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia ex terminis apparet esse malum, non facere, id quod recte quis judicat esse faciendum, vel facere, quod non faciendum esse recta ratio dictat; nam tunc revera facit contra præceptum, & obligationem, quam habet se conformandi cum regula proxima suæ operationis, & ideo peccat, ut optime DD. super illud *Rom.* 14. *quod non est ex fide, peccatum est;* hoc est, *quod est contra, & non conforme judicio practico, seu dictamini conscientiæ, peccatum est.*

18 Sciat Confessarius, quod duplex datur regula in operando, alia remota, ut lex externa, & alia proxima, ut conscientia. Voluntas est cœca, & non potest ex se cognoscere, quid lex externa præcipiat, vel consulat, vel quid bonum sit, vel malum: ergo dirigi debet a recta ratione, seu conscientia, quæ dictet hoc esse honestum, vel turpe, hoc esse præceptum, vel non; cui si non conformetur, delinquit; operando contra proximam regulam suæ operationis.

18 Nota, conscientiam aliam esse invinciliter, seu inculpabiliter errantem, & aliam errantem vincibiliter, & culpabiliter; illa dicitur, quæ procedit ex ignorantia, seu errore invincibili, qui moraliter vinci non potest; vel, quia numquam mens dubitavit de veritate objecti, quod ignoratur: vel, quia, adveniente dubio, fuit res diligenter examinata, & numquam potuit error deponi; hic error est in eo, qui sine dubio, & formidine de opposito, falso judicat, *v. gr. hoc die Dominico non esse audiendam Missam*, & quia numquam dubitavit de opposito, non potuit moraliter errorem deponere; vel si dubitavit, quæsivit instrui, & invenit aliquos doctos, & prudentes, a quibus sine sua culpa fuit deceptus, asserentes Missam non esse audiendam, quibus acquievit.

20 Altera est, quæ procedit ex errore vincibili, qui scilicet, *adhibita diligentia morali, vinci potest; quam errans sua culpa omittit*; vel ad finem, ne laborem in inquirendo sentiat: vel, ne propriam obligationem cognoscat, & sic liberius peccet: hic error est in eo, qui, non sine dubio, & formidine de opposito, adeoque cum judicio implicite, vel expresse dictante rem esse magis considerandam, judicat v.g. Sancto die Jovis præceptum jejunii non obligare, super quo posset, vel a Doctis, vel librorum lectura instrui, & tamen negligit inquirere.

21 Quæritur, *An judicans ex conscientia invincibiliter errante se posse, & debere ex lege charitatis in judicio mentiri, ad tuendam vitam proximi, peccet, si, proximi vita periclitante, non mentiatur.*

Resp. Affirmative, quia jam a regula proxima desinit, & ita affectus est, ut, quamvis a parte rei in adducto casu daretur præceptum mentiendi, illud non impleret. In casu præceptum illud, falso existimatum, *per accidens*, hoc est, ratione falsi, & inculpabilis erroris, ad mentiendum obligat, non minus, *ac per se* obstringit præceptum verum, de non furando, certo cognitum.

22 Pondera, Operantem contra conscientiam invincibiliter errantem, contra eam virtutem delinquere, contra quam operando putat peccare; ita si expuendo in Ecclesia, cre-

credas sacrilegium committere: vel, festucam levando, existimes crimen lethale: si expuas sacrilegium, & mortale crimen, si festucam leves, committis.

23 Sed quid, *si faciat rem, quam putat esse peccaminosam, nec distinguat, utrum mortalis, vel venialis sit?*

Dicendum peccare mortalitet propter periculum, cui se exponit, sic peccandi, Boyvin. de Consc. *c.* 1. *q.* 3.

24 Quæritur, *an, qui ex conscientia culpabiliter erronea putat ex lege charitatis se teneri ad mentiendum pro tuenda vita proximi, peccet, sive mentiatur, sive non mentiatur.*

Resp. Affirmative; peccat contra veracitatem, si mentiatur; nam error est vincibilis, & in ejus potestate eum deponere: ergo si errorem vult, vult etiam id, quod ad errorem sequitur, adeoque mendacium, a parte rei omnino prohibitum ex dicendis *lib.* 2. *c.* 17. peccat contra charitatem proximi, si non mentiatur; quia facit contra dictamen rationis ostendentis non mentiri, esse contra proximi charitatem.

25 Quæritur, *quid dicendum in casu, quo quis ita perplexus est, ut sibi utrumque videatur esse peccatum? v. gr. Parochus ad Ecclesiam die Dominico veniens sacrificaturus pro populo, recordatur se jejunum non esse, nec alius tunc Sacerdos vocari potest, neque populo suaderi, ut, inaudita Missa, quietus discedat, quo casu Sacerdos ita discurrit: si celebrem*, pecco adversus reverentiam Sacramenti, propter legem Ecclesiasticam: si non celebrem, pecco contra legem charitatis propter grave populi scandalum, & causa ero, cur tot de populo Missam præceptam non audiant.

Resp. In casu a Sacerdote est eligendum, quod minus malum hic, & nunc ei apparet: hinc, si putet minus malum esse celebrare, quam populo scandali occasionem præbere, celebrare debet; si autem judicet minus malum esse relinquere populum sine Missa, quam celebrare, a sacrificio abstineat.

26 Sed quid, *si ei non appareat, quodnam ex eis sit majus, vel minus malum, nec ad id valeat se propter ignorantiam determinare, nec per alium edoceri?*

Respondet Layman *a num.* 4. & Boyvin. *loc. citat.* probabile esse, non peccaturum quamcumque partem eliget; ratio est, quia tunc non adest sufficiens libertas ad peccandum, quia si, vel celebrando, vel omittendo peccaret, jam necessario peccaret; necessario enim unum, vel alterum eligere debet; nam inter contradictoria versatur: ad peccandum autem requiritur libertas; quia in operantis arbitrio sit posse peccare, & posse vitare peccatum: nullus enim peccat in eo, quod vitare non potest, ut cum Augustino DD.

27 Quæritur, *An in concursu opinionum, quarum una sit probabilis, & altera probabilior, possit quis, tuta conscientia, sequi opinionem probabilem, relicta probabiliore, seu ea, quæ validioribus rationibus, & majoris ponderis fundamentis innititur.*

Resp. Negative, cum Pagn. *in* 1. *ad c. ne innitaris de const.* ubi plures, & plures allegat. A quo in praxi non est recedendum: Ratio est; quia, qui eligit opinionem minus probabilem, relicta probabiliori, prudenter non agit; nam prudenter non agit, qui operatur cum formidine, quod ejus operatio sit honesta; sed, qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, operatur cum formidine, quod ipsius operatio honesta sit. Sint duæ opininnes; & minus probabilis dictet: *est probabile hic, & nunc jejunium non urgere;* probabilior autem dicat: *probabilius est urgere.* Certe, qui non jejunando sequitur minus probabilem, operatur cum formidine, quod jejunium sit in præcepto; & sic, quod male operetur: Nam, cum opinio probabilior habeat fortiora motiva, & urgentiores rationes ad suadendum jejunium urgere, sequitur, quod propter ista, ductus opinione minus probabili (quæ semper comparative ad probabiliorem habet annexam formidinem) debeat vacillare, esse fluctuans de honestate suæ operationis; & sic imprudenter agit, & formaliter peccat; quia numquam licet operari cum periculo peccandi, ut uno ore DD. loquuntur. D. Thom. *Quodlib.* 8. *art.* 13. ait: *quicumque committit se discrimini, in his, quæ sunt ad salutem, peccat.* Scotus *quæst.* 2. *prol. in fine*, §. *& si objicias, multa in actibus humanis sunt dubia, utrum sint peccata mortalia, &c.* Respondet, *non est dubia via salutis, quia a talibus, tamquam periculosis debet homo sibi cavere, & se custodire, ne, dum exponit se periculo, incidat in peccatum; quod si noluerit quærere salutem, sed non curando exponit se periculo, ubi forte actus de genere suo non est peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter, se exponendo tali periculo; nam qui amat periculum, peribit in illo*, Eccles. 3. Qui autem sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, amat periculum peccandi, nec ipsum vitat, quantum potest, ideo in illo perit, & formaliter peccat: nam, licet propter motiva opinionis probabilioris

de

de rectitudine ſuæ operationis formidet de oppoſito, videatque periculum peccandi, & quod opinio, quam ſequitur, poſſit eſſe falſa; adhuc vult eam ſequi. Concedimus ſequentem opinionem certo probabilem operari prudenter, modo tamen alia ei non appareat probabilior, quia, dum ſic ei apparet, & verior apud eum eſſe debet: vid. Clement. *de Sum. Trinit.*

28 At petitur; *ſed nonne etiam opinio probabilior poteſt eſſe falſa, & omnem formidinem non excludere?*

Reſp. Utique a parte rei, & ſecundum ſe falſa poteſt eſſe; verum, ut actum eſt in intellectu operantis, falſa non judicatur: nec habentur motiva prudenter formidandi de ipſius veritate, ut ſupponitur.

29 Nota differentiam inter formidinem logicam, ſeu remotam, & formidinem moralem, ſeu prudentialem. Illa naſcitur, ex quo objectum cognitum, licet ponderatis bene particularibus rationibus intrinſecis, & extrinſecis, ſit moraliter certum, tamen non repugnat, quominus, attentis quibuſdam rationibus communibus, & remotis (ſecundum quod aliquando in humanis actibus accidere ſolet) poſſit aliter ſe habere: exemplum eſt in ſcriptura Notarii, quæ facit plenam fidem, quia, cum ſit Perſona publica, mentiri non præſumitur *cap. quoniam contra de probat. & cap. ad Audientiam de praſcript.* & tamen, attenta quadam ratione communi, ideſt, humanitate, poſſibile eſt, ut Tabellio mentiatur, & inſtrumentum ſit falſum; verum, quia id raro contingit, cenſetur omnino per accidens, & non attenditur. Altera, quæ eſſentialiter ineſt judicio opinativo, ſeu probabili, oritur ex eo, quod intellectus aſſentitur quidem uni parti contradictionis; ſed propter particularia, & urgentia motiva alterius, fluctuat, & formidat, quod pars oppoſita ſit vera. Hæc formido deſtruit moralem certitudinem, ſic, ut, qui operatur cum tali formidine, ſeu dubio poſitivo, & formali, in materia morum exponat ſe periculo peccandi, & peccet. Illa vero, ſeu logica, ſi quæ remaneat ex poſſibili contingentia de oppoſito, non præjudicat certitudini morali ad recte operandum requiſitæ. Ex hac doctrina pluribus caſibus poſſunt aptari reſponſa.

30 Quapropter certum eſt cum Juvenino *Theol. tom. 6. p. 6. diſſert. 2. quæſt. 7. cap. 3. art. 2.* cum agitur de præceptis, non licere in praxi ſequi opinionem minus probabilem, quæ favet hominis libertati, hoc eſt, quæ aſſerit actum eſſe licitum, vel hunc contractum non eſſe uſurarium, relicta probabiliore, quæ ſtat pro præcepto, quæ affirmat illum contractum eſſe illicitum, & uſurarium. Siquidem illa eſt perverſa electio: quæ contemnunt certiores veritatis conjecturæ, & indicia, ut minus certa ſequatur. Maxime vero qui minus probabile magis probabili anteponit, is a ratione ultro, & ſponte recedit; vult enim a veritate longius abeſſe: probabilius enim veritati eſt proximius, ut dixit Duhamel *Theol. moral. tom. 2. de diſſert. 2. c. 4.*

31 Dicitur, *cum agitur de præceptis*, quia in materia, quæ ſit ſub conſilio tantum, non eſt debitum ſequendi probabiliorem, & tutiorem; alias omnes ſtatum Religioſum, & cælibatum, utpote perfectiorem, & tutiorem ſtatu conjugali, tenerentur aſſumere, & non aſſumendo peccarent, quod ſine errore affirmari non poteſt, ut notavit Abelly *Medull. p. 2. tr. 2. c. 1. ſect. 6. §. 3.*

32 Ex hoc ſequitur. I. Magiſtros, & Præceptores in iis præſertim, quæ reſpiciunt fidem, & mores, debere ſuos diſcipulos illis ſententiis inſtruere, quas ſaniores, & probabiliores exiſtimant, imo & moralem debent adhibere diligentiam, ut pro quanto humana fragilitas patitur, in doctrinis, quas docent, veritatem aſſequi conentur; alioquin videntur injuriam diſcipulis irrogare; & bono publico non leve præjudicium afferre, ut per Breſſerum *lib. 3. de conſcient. c. 18.* alioſque apud d. Abelly.

33 Sequitur. II. Confeſſarium non debere abſolvere pœnitentem, qui nollet in praxi deponere opinionem ſuam minus probabilem, quæ favet libertati, & quam Confeſſarius falſam judicat, & in praxi non tutam. Nam Confeſſarius agit partes medici, & Judicis; ergo ſicut medicus non poteſt ægroto porrigere medicamentum, quod judicat illi noxium fore, quamvis ægrotus illud ſibi utile cenſeat, ductus opinione aliquorum medicorum, qui ægrotis lenocinari ſolent; Ita nec Confeſſarius pœnitentem a peccatis ægrotum non poteſt curare remediis, quæ grata quidem ſunt infirmo, ſed noxia ab ipſo Confeſſario judicantur.

34 Sic pariter, quia Judex non debet a reo diſcere ſententiam, quam in eum ferre debet. Ita neque Confeſſarius ſententiam, quam in pœnitentem eſt ſervato juris ordine prolaturus, ab ipſo percipere debet.

35 Sequitur. III. Quod quemadmodum in materia præcepti non licet ſequi opinionem probabilem, omiſſa paobabiliore, ita

non licet sequi opinionem probabilem, quæ favet libertati hominis in concursu alterius æque probabilis, quæ favet præcepto, afferens aliquem actum non esse licitum, permissum, &c. Nam, sicut ibi in rebus ad salutem *animæ pertinentibus, quis incerta certis præponeret*; quod nullus debet juxta August *lib.2. de baptis. contra Donatistas cap. 3.* ita in secundo casu sequens opinionem probabilem faventem libertati, concurrente alia æque probabili, quæ stat pro præcepto, incerta certis anteponeret in rebus ad salutem spectantibus: incertum est; utpote tantum probabile non esse peccatum in actu, cum sit æque probabile esse peccatum.

Quare in casu debet partem tutiorem sequi, juxta axioma juris: *in dubiis tutior pars est eligenda*, prout dicemus.

36 Quod autem dubius sit, ac omnem actum suspendat is, cui occurrunt duæ opiniones contrariæ æque probabiles, patet. Nam non est potior ratio, cur intellectus judicet unam potius esse veram, quam aliam: siquidem æquales pro veritate, & falsitate rationes hinc inde habentur, proinde in suspenso manet inter veritatem, & falsitatem; non minus, ac si nulla ratio ei pro una, vel altera parte proponeretur. Sicut in æquilibrio manent lances in libra, vel, si nullum neutri, vel, si æquale utrique pondus imponatur.

37 Dicunt. In eo statu potest voluntas intellectui jubere, ut hunc actum reflexum eliciat, *licitum est sequi opinionem certò probabilem*; & tunc ab omni dubio in praxi se liberat, atque ita potest celebrare contractum, quem licitum esse judicat.

Resp. Si per eum actum reflexum certus quis sit de bonitate sui actus, V.G. licere hunc contractum, de quo est opinio, æqualis ponderis, quod sit illicitus, nullus unquam occurret casus, in quo teneatur ad praxim redigere illam juris regulam. *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem*. Quoniam quoties propter æqualis ponderis contradictorias rationes, dubium erit, an aliquis actus licitus sit, nec ne; voluntas poterit certo illum actum intellectui imperare. Sequela autem non est admittenda; alias inutiliter fuisset ea regula a Sacris Canonibus præfinita, quod non est dicendum. Maxime quia, posito illo actu reflexo, in praxi non occurrit aliqua circumstantia, quæ priorem dubietatem minuat, & prudentiam Imperii justificet.

38 Opponunt contra dicta *num. 27. cap. Si vir de cognat. spirit.* ubi interrogatus Alex. III An separandi essent conjuges, qui filium suum de fonte susceperunt; & referens duas sententias, alteram, quod debeant separari, & aliam, quod non debeant, secundam eligit; quamvis sit minus probabilis, juxta textum ibi. *Quidam autem humanius sentientes*, aliter statuerunt; Ergo in concursu opinionis probabilioris potest minus probabilis eligi.

Resp. Negando, opinionem, quam secutus est Pontifex, esse minus probabilem. Illud *humanius*, idem est, ac rationabilius, ut dixit Hostiensis, quem secutus est Fagnanus *in 4. ad d. c. num. 2.* observans in varietate opinionum amplectendam esse humaniorem, hoc est, rationabiliorem, & æquiorem. Et, si utraque sit rationabilis, sequendum est plurimorum judicium. In foro enim conscientiæ, si utrinque sint opiniones æque probabiles, seu rationabiles, est ex præcepto eligenda tutior ad removendos conscientiæ scrupulos.

39 Quæritur, *an qui operatur cum conscientia practice dubia, peccet.*

Resp. Affirmative, & ratio est, quia quod non est ex conscientia dictante aliquid posse fieri, peccatum est. Item, qui dubitat, an hoc in his circumstantiis sit peccatum, vel non, & operatur, dubium non deponens, videtur parum curare, an id, quod agit, sit peccatum, vel non, & ita se exponit peccandi periculo; patet exemplo: actionem aliquam erga amicum facis dubitans, an illa cedat in gravem amici offensam, si eam facis, quantum in te est, offendis amicum, quia periculo ipsum offendendi te committis.

40 Quæritur, *quomodo intelligenda sit regula illa, in dubiis tutior pars est eligenda.*

Resp. Sic, ut, dum res propter rationes utrinque probabiles prorsus dubia est, & non potest quis dubium depellere, in his, quæ animæ salutem respiciunt, teneatur, non ex consilio, sed ex præcepto, ac ex obligatione, qua quis tenetur vitare periculum peccati, sequi partem tutiorem: Sic Sacri Canones, qui utuntur verbis, non simplex consilium, sed obligationem importantibus, *ut semitam debemus eligere tutiorem cap. Audientiam de homicidio, via tutior est eligenda cap. illud de Cleric. excom. ministrante, & cap. exivi §. præterea de verb. signif.* & ibi: *In his, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars tutior est tenenda.*

Advertat Confessarius, Alia esse opera bona, quæ non sunt in præcepto, ut sunt tria consilia Evangelica, quæ, quamvis melius sit

ea

ea facere, tamen, qui ea non facit, non peccat: in his regula illa non procedit, nec eſt in præcepto; Alia vero eſſe opera bona, quæ ſunt in præcepto, quæ, dum ea quis non facit, ſe exponit periculo peccandi: in his regula de tutiori parte eligenda procedit. Tene itaque, quod in dubiis ſpectantibus ad ſalutem animæ, & ubi agitur de peccato vitando, pars tutior eſt eligenda.

41 Quæritur, *an dubitans, an die Jovis tranſacta ſit media nox, poſſit, tuta conſcientia, comedere carnes: & in die Sabbati dubitans pariter, an media nox exceſſerit, carnes ſine peccato edere valeat.*

Reſp. Affirmant Layman *l.* 1. *c.* 5. §. 3. *n.* 36. Illſung. Tambur. Rotarius, & alii poſſe in primo caſu, non vero in ſecundo; diſcrimen aſſerunt, quia cum die Jovis unuſquiſque poſſideat ſuam libertatem veſcendi carnibus, in dubio manuteneri debet in ſua poſſeſſione contra diem veneris, ſeu contra præceptum abſtinentiæ, pro quo nulla eſt poſſeſſio, & propterea comedens non peccat; nam in dubio *melior eſt conditio poſſidentis*, & quilibet, cum ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis, in dubio non debet ſe ea poſſeſſione expoliare; in die autem Sabbati, poſſeſſio ſtat pro præcepto; unde peccat, qui carnes comedit, quia ſpoliat Sabbatum, ſeu præceptum ſua poſſeſſione abſtinentiæ a carnibus.

Ad dignoſcendum autem, pro quo ſtet poſſeſſio, hanc tradunt regulam: quod ille cenſetur poſſeſſor, pro quo ſtat præſumptio. & qui transfert in alium onus probandi contrarium; ſic Dominus vineæ cenſetur illius poſſeſſor, quia ad alium pertinet probare, quod ille non habeat legitimum titulum poſſidendi.

42 Negat Fagnanus *cit. n.* 191. *& ſeq.* citans Vaſquez, Sayr. Salas, Azorium, & plures Canoniſtas, reſolventes regulam illam, *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, procedere ſolum in foro externo, & judiciali, in quo Judex non cogitur imponere pœnam, quæ per ſententiam imponenda eſt, donec in ſuo foro certus ſit de delicto: alias ſe exponit periculo errandi, quod utrinque imminet; nam ſi damnet innocentem, peccat contra proximum, quæ ſine cauſa graviter offendit: ſi abſolvat criminoſum, peccat coutra Rempublicam, cui intereſt, ne delicta remanent impunita: ergo in dubio debet ſervare regulas ab jure præſcriptas. Non vero procedit in foro animæ, & pœnitentiali, in quo regulariter periculum eſt ex una parte dumtaxat *cap. ſignificaſti il* 2. *de hom.* nam reus in eo ſe judicans culpabilem, nulli periculo ſe exponit, nec cuiquam infert injuriam, quæ volenti non fit, ſed judicans ſe innocentem, exponit ſe periculo peccati, & infert injuriam Deo, cujus præceptum contemnit.

43 Itaque abſolute reſolvas, quod in iis, quæ ſalutem animæ reſpiciunt, tutior pars, & ea, quæ vacat omni periculo culpæ, amplectenda ſit; nam ſane nullum periculum offendendi Deum reperitur, ſi dubius in die Jovis, an media nox exceſſerit, abſtineat a carnibus, & aliquod imminet, ſi continuet comeſtionem, quia forte media nox exceſſit; & hinc comedens peccat, ſe exponendo periculo peccandi, periculum amans; & ſic ad cæteros caſus, qui poſſent adduci, ut Layman tradit de eo, qui poſt diligentem animi diſcuſſionem dubius eſt, an mortaliter peccaverit, ita ut in neutram partem aſſentiendo inclinare poſſit; & affirmat teneri ſub dubio confiteri peccatum, quia in hoc dubio, in quo de ſalute animæ agitur, tutior pars amplectenda eſt; ut, ſi homo ſpiritualiter per peccatum mortuus ſit, neceſſaria illi medicina quæratur per pœnitentiæ Sacramentum.

44 Quæritur, *an liceat abſque peccato operari contra conſcientiam ſcrupuloſam.*

Reſp. Negative, habetur expreſſe *cap. Inquiſitioni de ſent. excom.* ubi Innoc. III. reſolvit, quod ſi alter conjugum pro certo ſciat impedimentum dirimens matrimonium, non poteſt ſine peccato mortali debitum exigere, vel reddere, & ſi habeat conſcientiam ex credulitate probabili, & diſcreta, poteſt reddere, ſed non exigere; ſi vero conſcientiam habeat ex credulitate levi, & temeraria, ſi eam deponat, non modo reddere, ſed etiam licite poteſt exigere: requirit ergo textus, ut ante copulam conſcientia ſcrupuloſa (judicium nimirum, ſeu credulitas ex levibus conjecturis, ac motivis animum pulſantibus, quod matrimonium propter impedimentum dirimens ſit nullum) deponatur, alias, ſive quis eorum debitum exigat, ſive reddat, juxta Canonum jura mortaliter peccat, juxta *c. per tuas il* 2. *de Simonia*; ubi dicitur eſſe mortale, operari contra conſcientiam ſcrupuloſam, id enim important verba textus, ædificat *ad Gehennam*, ut notat *Abbas in cap. Litteras de reſtit. ſpoliat.* apud Fagnan. *cit. num.* 96. & propterea Cajetanus ab eodem *alleg. num.* 88. dixit ſcrupulum eſſe mortem conſcientiæ.

45 Optimum remedium contra ſcrupulos

 eſt,

est, eos parvi pendere, eosque ad consilium, & judicium prudentis Confessarii (cui se humiliter scrupulosus, neglecto proprio judicio, submittere debet) deponere, & sic contra eos depositos, operari licite potest, cui numquam sine peccato id liceret, retenta, seu in sensu composito cum conscientia scrupulosa.

Eligant itaque in Confessarium, vel animæ directorem Virum pium, prudentem, & doctum, cui se subdant, eique credant, & obediant, ac deposito proprio judicio, & ratiocinationibus, ea faciant, quæ sibi imponit, & juxta instructionem: cui, si acquiescere non sint parati, & credere nolint, incurabiles judicentur, & Deo commendendeatur. Vide Layman. *cit.*

CAPUT XXI.

Prop. XXVIII. ab Alexandr. VII. &c. De legis humanæ obligatione.

1 PROP. 28. *Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

Proscriptam propositionem docuerunt apud Fagnan. *in 1. ad cap. ne innitaris sub nu.* 335. Azorius, Villalobos, aliique cum Diana scribentes, ut leges, tam Canonicæ, quam Civiles, vim completam obligandi habeant, requiri, ut a populo acceptentur; quorum sententia in ea propositione ab Alexand. reprobatur, & nos hic illius occasione aliqua pro praxi de obligatione legum humanarum notamus.

2 Quæritur, *quid, & quotuplex sit lex.*

Resp. Est ordinatio *ad bonum commune promulgata ab eo, qui communitatis curam habet, cum voluntate perpetuo obligandi.* Alia est æterna: *& est actus Divinæ Mentis, quo Deus judicat quasdam regulas practicas, necessarias, & æternæ veritatis esse a creatura rationali observandas, cum voluntate ipsam obligandi*: ut Deus est colendus, virtus amanda, &c. Alia naturalis, *& est naturale judicium rationis, quo per lumen nobis a Deo, tamquam Auctore naturæ, inditum, & ab æterna ejus lege derivatum, cognoscimus ea esse facienda, quæ recta sunt, & justa, & e contra vitanda esse, quæ a justitia, & rectitudine deflectunt.* Alia est positiva, *& est ordinatio ad commune bonum, litteris consignata, & hominibus ad observandum data.* Estque duplex Divina, & Humana: Divina est illa, *quæ lata est a Deo, tradente humano generi modum, quo possint homines pervenire ad cœlestem beatitudinem.* Hæc subdividitur: ut alia sit veteris testamenti, quæ Christo resurgente, cessavit; & alia novi testamenti, seu Evangelica, quam Christus tulit, & observari mandavit.

3 Humana est *regula quædam præscripta ab homine habente publicam auctoritatem, & a Deo potestatem gubernandi homines, præscribens subditis aliquid faciendum, vel prohibens aliud*; lex promulgatur, & statuitur, ut loquitur Greg. IX. *in proœmio decretalium*, ut genus humanum honeste vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, & humana coerceatur audacia, ac tuta sit inter improbos innocentia, ut ibi *Glos. in ver. lex proditur.*

4 Humana alia est Ecclesiastica, seu Canonica, & alia Sæcularis, seu Civilis: Ecclesiastica est a *potestate Ecclesiastica pro Ecclesiæ regimine, & ad bonum supernaturale dirigit*; Sæcularis, seu Civilis a *Magistratu, vel Principe Sæculari descendit, & versatur circa temporalia, externum Reipublicæ statum, ejusque politicam fœlicitatem.*

5 Item, alia est lex affirmativa; *qua aliquid agendum præcipitur*; & negativa altera, *qua aliquid prohibetur agendum*: inter quas hæc est differentia; quod illa certis tantum temporibus, ista semper obligat, non enim semper actus fidei, spei, & charitatis, qui præcipiuntur, debent elici; semper tamen infidelitas, desperatio, odium Dei, quæ prohibentur, sunt omittenda, juxta dicta *cap.* 1.

6 Quæritur, *an lex humana justa præcipiens obliget in conscientia.*

Resp. Affirmative, tam de Ecclesiastica, quam Sæculari, seu Civili, nam omnes derivantur a Lege æterna Dei; ex illa enim regula legis æternæ obediendum est Superioribus legitime præcipientibus, vim suam obligandi originaliter ipsæ deducunt, unde dixit Apost. *ad Rom.* 13. *qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt; ipsi sibi damnationem acquirunt*; & infra: *subditi estote non solum propter iram*, hoc est metu pœnarum, *sed etiam propter conscientiam*: hoc est, ne peccetis; & en obligatio in subditis ad obediendum Legislatoribus, cum damnatio non acquiratur, nisi propter mortale. Reinffestuel jus can. in proœmio §. 1. *num.* 18.

7 Sed quæritur, *quomodo cognoscendum, quando obliget sub mortali, vel sub veniali.*

Respond. Dignoscendum est, cum lex verbis præceptivis, *præcipimus, mandamus, prohibemus, interdicimus, teneantur*, vel his æquivalentibus, exprimitur in materia gravi, quæ

quæ, vel sit talis in se, vel ratione finis, & in suo effectu, quatenus conducit ad bonum communitatis, pacem], & disciplinam conservandam, &c.

8 Sed quæritur, *quid dicendum sit de lege pœnali.*

Resp. Lex pœnalis duplex est: alia pure pœnalis, & alia pœnalis mixta, illa est, *dum legislator non intendit ad culpam Theologicam, seu offensam Dei, in conscientia obligare, sed tantum ad pœnam*: regulariter evenit, teste Engel. *colleg. jur. canon. l. 1. tit. 2. §. 3. nu. 42.* circa actus, qui non contrariantur juri divino, aut naturali, nec Legislator aliquid prohibet, vel præcipit, neque verbis præceptivis utitur, sed solum pœnam statuit, *si hoc, vel illud fiat;* hujusmodi sunt plura Religiosorum statuta, quæ ad peccatum grave non obligant, sed tantum ad pœnam ob meliorem disciplinæ monasticæ conservationem, v. g. *ne Religiosi certo tempore loquantur; ne opus, quamvis honestum, sibi tamen certo tempore non concessum, faciant, &c.* Altera est, *quando aliquid præcipitur, vel prohibetur sub culpa, adjecta pœna transgressoribus*; quæ ex eodem Engel, ut plurimum accidit in delictis, quæ juri divino, aut naturali adversantur, ut homicidio, furto, fornicatione, &c. in qua proinde duplex est obligatio, una ad culpam, alia ad pœnam.

9 Hinc resolvitur, legem pure pœnalem ad culpam Theologicam non obligare, nec ejus transgressionem peccatum coram Deo inducere, nisi aliud Legislator exprimat: modo non accedat Legislatoris contemptus, aliorum scandalum, & perturbatio in Republica. Secus dicendum de lege pœnali mixta, seu præcipiente, quæ juxta materiæ gravitatem sub culpa obligat; sub qua etiam obligaret, licet nulla pœna temporalis apponeretur; cui pœna temporalis adjicitur ad ejus obligationem confirmandam. Sanch. apud Illsung. *tr. 1. disp. 2. art. 2. §. 4. num. 76.*

10 Quæritur, *an leges vectigalium, quæ a Principibus imponuntur, obligent in conscientia, & fraudantes vectigalia, vel Gabellas peccent mortaliter, & ad restitutionem teneantur.*

Resp Affirmative; nam leges vectigalium obligant in conscientia, & ad solvendum, & ad non solutum restituendum, vel vectigalia juste exiguntur: ergo contra justitiam peccat, qui non solvit: pœna imposita aperit gravitatem obligationis; quæ est tutior sententia: Et juxta illud ad *Rom. 13. reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, &c.* vid. *lib. 2. cap. 21.*

11 Quæritur, *an Peregrini, & Advenæ teneantur legibus specialibus locorum, per quæ transeunt, si non ibidem intendant habitare.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia leges immediate tangunt territorium legislatoris, & ibi existentes afficiunt, eosque obligant, sic ex Suarez, Navarro, Lezana, aliisque, & Quilici *quæst. un. miscell. a num. 47.* Est sententia tutior; alias Vagi, vel nullis legibus particularibus tenerentur; vel, ubique extra locum domicilii, ab eis crimina committerentur impune, quod est contra rectam gubernationem.

12 Quæritur, *an Civis Mediolanensis, limina Apostolorum visitans, peccet, si Romæ primis quatuor Diebus Quadragesimæ non jejunet, sed carnes, & lacticinia respective comedat. Et, an Hispanus peccet, si, dum per alias Regiones, Italiam, Germaniam, &c. peregrinatur, die Sabbati interiora animalium comedat.*

Resp. Quoad utrumque affirmative, ratio est, quia consuetudo Mediolani vescendi carnibus, & lacticiniis illis primis quatuor diebus, & in Hispania interioribus animalium diebus Sabbati, est privilegium locale, territorio affixum, quo proinde præfati frui non possunt, dum absentes sunt: similes consuetudines a jure communi exorbitant, ergo non debent facile extendi, juxta *regul. 28. jur. in 6. quæ a jure, &c.* sed potius tamquam odiosæ restringi, Layman. *lib. 1. tr. 4. cap. 12. n. 4.*

13 Quæritur, *an Peregrini teneantur legibus particularibus suæ Patriæ, dum sunt absentes.*

Resp. Negative, ratio est, quia statuta particularia, etiam respectu subditorum, non extenduntur extra territorium statuentis *cap. ut animarum de const. in 6.* ideo non peccabit, qui festum, aut jejunium in sua Patria ab Episcopo statutum, alibi non servat, ubi festum, aut jejunium secundum legem communem Ecclesiæ non est.

14 Quæritur, *an Peregrinus Mediolani, ubi primis quatuor diebus Quadragesimæ non jejunatur, possit non jejunare.*

Resp. Affirmative, cum Layman *cap. 11. nu. 5.* Engel. *a nu 34.* & Quilici *nu. 48.* ratio est, quia illa consuetudo est veluti privilegium locale, quo frui possunt, etiam Advenæ, & Peregrini, quamdiu in tali loco morantur, modo in fraudem non accesserint, quia fraus, & dolus nemini patrocinatur. *Cap. sedes, cap. ex tenore de rescript.*

15 Quæritur, *an discedens a loco, ubi lex jejunii non servatur, possit ibi, antequam discedat, carnibus vesci, quamvis eodem die perventurus sit ad proprium territorium, ubi jejunium obligat.*

Resp. Affirmative, quia potest sequi consuetudines loci, in quo reperitur, Sum. Leand. *ver. abstinentia a carnibus n.12.*

16 Sed, *an possit carnes manducare, dum vespere pervenerit ad proprium territorium.*

Resp. Negative, ratio est, quia præceptum abstinendi a carnibus divisibiliter prohibet carnes comedere pro omnibus diei partibus, sic, ut, licet una diei parte, justa causa, abstinentiam a carnibus non serves, teneraris alia diei parte abstinere, ubi præceptum obligat.

17 Sed quid, *an discedens a proprio domicilio, ubi carnes prohibentur, possit illas comedere, antequam discedat, si perventurus sit vespere ad locum, ubi comeduntur?*

Resp. Negative; quia quilibet tenetur legibus loci, in quo est, quamdiu in ipso est, Sum. Leandri.

18 Quæritur, *an, qui ex loco, ubi non servatur jejunium, se confert ad locum, ubi jejunium præcipitur, possit in eo repetitam refectionem sumere.*

Resp. Jn hoc attendenda est circumstantia majoris permanentiæ in uno, quam alio loco, & secundum eam a Confessario judicandum, Layman. *cit. c. 11. num. 7.*

19 Quæritur, *an pueri, adepto rationis usu, teneantur legibus Ecclesiasticis.*

Resp. Affirmative, quia nec ex jure naturali, nec positivo constat, majores septennio (tunc enim communiter præsumitur adesse usus rationis) esse a lege positiva, quoad culpam, exemptos; pro tunc enim sunt capaces præcepti; hinc, cum lex, & mandatum generale sit observandum a tota communitate, etiam pueros comprehendit: maxime, dum nullum certum tempus determinat, prout lex jejunii taxat annum vigesimum primum completum; aut materia, quæ præcipitur, non sit incongrua puerili ætati, specialem judicii maturitatem, ac discretionem exigens, sicut susceptio Eucharistiæ, juxta dicenda *lib. 2. cap. 33.* tenentur itaque ad Missam diebus Festis, & in eis ab operibus servilibus abstinere; ac diebus prohibitis carnes non comedere, & confiteri semel in anno, &c. De quo Layman. *c. 10.*

CAPUT XXII.

Propos. XXIX. XXX. & XXXI. ab Alex. VII. &c. Excusati a lege jejunii.

1 PROP. 29 *In die Jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

PROP. 30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

PROP. 31. *Excusantur absolute a præcepto jejunii illi, qui iter agunt equitando, utrumque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, & etiam si iter unius diei conficiant.*

Præsenti hoc *capit.* resolvendi dumtaxat sunt casus, occurrentes super causis excusantibus a lege jejunii; nam cæteri respicientes ipsius obligationem, & naturam sunt a Confessario videndi *cap. 16. per totum, & cap. sequenti.*

2 Quæritur, *quinam excusentur ab obligatione jejunii.*

Respond. Omnes, qui annum vigesimum primum non compleverunt, seu non attingentes 22. ratio est, quia ante illud tempus sunt in statu augmenti, & ideo frequentiore, & abundantiore alimento indigent, sed monendi sunt, ut jejuniis, etiam in ea ætate constituti, se assuefaciant.

3 Sed dubitatur, *an excusentur illi quoque, qui ante vigesimum primum annum voverunt se jejunare certis hebdomadæ, vel anni diebus.*

Resp. Negative, sed jejunare debent, quia propria voluntate ad id se obligarunt; sic Religiosi professi in nostro Ordine, qui ex lege Ecclesiastica ante completum 21. annum jejunare non tenentur, obligantur ex voto edito ad observanda jejunia Regulæ.

Et si objiciatur, quod votum jejunii obligat instar legis Ecclesiasticæ de jejunio, & hæc non obligat minores 21. anno, ergo nec votum jejunii.

Resp. Verum esse votum jejunii obligare instar præcepti Ecclesiastici, quantum ad formam, modum jejunandi, ac refectionis qualitatem, & numerum, sed non quantum ad personas, quarum quædam possunt ex voluntario voto teneri, licet non ex Ecclesiæ præcepto.

4 Sed quid, *Si quis eorum dubitet, an annum 21. compleverit?*

Resp. debet inquirere veritatem, ut dubium deponat, vel jejunare juxta regulam: *in dubiis tutior pars est eligenda*; eo quod cum dubio operari non licet.

5 Deinde excusantur Senes, qui ob virium infirmitatem, & humoris, ac caloris defectum frequentiore cibo indigent; & quia, ut plurimum senectus anno ætatis sexagesimo accidit, præfati post annum sexagesimum a lege jejunii liberantur; modo robusti, & sani, ac validi non sint, quia tunc non excusari tradit

dit Tolet. & apud Ilsung. *tr.* 4. *disp.* 1. *art.* 3. §. 1. *n.* 44. & De la Cruz 3. *precept. de jejun. art.* 4. *nu.* 7. quia de iis revera ad finem exemptionis a lege jejunii non verificatur senectus.

Quamvis sexagenarii robusti, a lege Ecclesiastica jejunii liberarentur (quod non probo) liberi tamen non essent Religiosi sexagenarii, adhuc fortes, & sani, qui voluntario voto se toto tempore vitæ obligarunt ad jejunia Regulæ.

Denique excusantur Infirmi, Convalescentes, & Debiles, Prægnantes, Lactantes, Laborantes, quorum labor non est cum jejunio compatibilis, nec differri potest. & Pauperes, qui necessariis carent ad unicam sufficientem refectionem: vid. Campion. *part.* 2. *c.* 47. *n.* 12.

6 Non excusantur Advocati, Procuratores, Scribæ, Sartores, Barbitonsores, Aromatarii, Pictores, nec Famuli sequentes dominum, (non valde gravati laborioso officio domestico) & generaliter omnes, quorum labor cum jejunio est moraliter compossibilis.

7 Quæritur, *an Concionatores excusentur a lege jejunii.*

Resp. Negative, si sermo sit de Concionatore, qui unam, vel alteram Concionem in hebdomada habet, ut DD. communiter apud Ilsung. *numer.* 46. asserentes functiones Concionatorum, Confessariorum, & Magistrorum, per se loquendo nullam legis immunitatem conferre; nam labor unius, vel alterius Concionis per hebdomadam cum jejunio optime compatitur.

Si vero sermo sit de concionatore, qui per totam Quadragesimam continuo prædicat, distinguendum cum Sylvestro *ver. jejun. q.* 9. *num.* 2. aut Concionator ex officio, & obedientia Superioris prædicat, ejusque Concio propter imperitiam aliorum ad idem ministerium, est populo utilis, & necessaria, & tunc ab jejunio excusatur, maxime, dum manifestata sua impotentia ad jejunandum Superiori, adhuc a Superiore ex rationabili, & justa causa ad prædicandum mittitur: jejunium enim alia opera pietatis, cum eo incompossibilia, non impedit; aut voluntarie prædicat, & non missus; aut ideo missus, quia vult, & mitti quærit; aut sua prædicatio non est ita necessaria, quin alii sint, qui æque bene, vel melius supplere possint, & tunc quia ministerium est voluntarium, non excusatur; ideo, si non jejunet, peccat, cum in fraudem jejunii se exponat ad prædicandum reddens se impotentem ad præceptum Ecclesiæ servandum; quæ est opinio in praxi tutior, magis pia, & rationi consentanea: idem, proportione servata, dicitur de Confessario, & Magistro.

8 Quæritur, *an dubitans utrum habeat justam causam jejunandi, teneatur jejunare.*

Resp. Affirmative, nisi dubium deponat; nam possessio stat pro jejunio. Boyvin. & in occasione dubia recurri debet ad Episcopum, vel Parochum, aut Confessarium.

9 Quæritur, *an fatigatus ex labore suscepto ob recreationem, ut ex ludo pilæ, excusetur ab jejunio, & non jejunando peccet.*

Resp. Vel ille prævidit, aut prævidere debuit ex impedimento a se voluntarie posito, se non posse jejunare, & tunc non jejunando peccat mortaliter in sua causa; vel non prævidit, nec expertus est ex illo impedimento sequi impotentiam jejunandi, & tunc non peccat postea, nec in se, nec in sua causa. De la Cruz.

10 Quæritur, *an excusati a lege jejunii censeantur etiam liberi ab abstinentia a carnibus.*

Resp. Negative, (excipiuntur infirmi) nam aliud est præceptum jejunii, & aliud prohibens carnes; & cum sint diversa, non potest de uno ad aliud discurri, quia a diversis non fit illatio per Sperellum *dec.* 138. *n.* 73. *vid. c.* 16. *n.* 6. *& cap. præt. num. ult.*

11 Quæritur, *an Coqui Religiosorum peccent, parando Religiosis cibos sufficientes ad fractionem jejunii.*

Resp. Affirmative, quia ex suo officio tenentur solum eos ministrare ad præscriptum Regulæ; & Superiori, secus præcipienti, obedire non tenentur: utpote res contra animam præcipienti.

12 Quæritur, *An Caupones, & Tabernarii, vendentes, vel ministrantes cibos, teneantur interrogare hospites, an habeant causam justam non jejunandi.*

Resp. Negative, sed debent præsumere quemlibet esse memorem suæ salutis, & obligationis, adeoque eos habere justam causam cœnandi, vel, quod alibi non se refecerint: semper præsumendum est bene de proximo suo, nisi de opposito quis sit moraliter certus; ideo, si eis cibos ministrant, non cooperantur comestioni, quatenus est solutiva jejunii, quia sic procedit a mala voluntate non jejunantis, sed ei cooperantur, quatenus deserviens nutritioni naturali; & sustentationi necessariæ; vel, actui comedendi inserviunt, ut est actus hominis, non vitii.

13 Quæritur, *An possint licite apponere cibum, vel invitare eos ad cœnandum in suo hospitio, quos sciunt jejunium fracturos.*

Resp. Negative cum Boyvino *de actibus hum. de jejun.* apud quem dicuntur Caupones peccare, qui alteram refectionem apponunt illis, quos evidenter sciunt ad jejunium obligari: solum a peccato excusarentur, si rationabiliter timerent ex tali negatione sibi obventurum notabile damnum, vel, si prudenter crederent, quod negando, gravius Deum offenderent, evomendo blasphemias, & convicia; quæ sententia est in praxi tutior: si enim nullus reperiretur, qui ad frangendum jejunium paratis cœnam apponeret, vellent, nollent, deberent jejunium servare,

Ex quibus possunt erui interrogationes, faciendæ a Confessariis Tabernarii. An cibos vetitos in die jejunii obligatis ad jejunandum apposuerint? an scientes eos se refecisse in prandio cœnam paraverint? an id effecerint in contemptum legis, & an cum scandalo, & maxime Infidelium, &c.

CAPUT XXIII.

Prop. XXXII. ab Alex. VII. &c.
Jejunium Quadragesimæ.

1 PROP. 32. *Nec est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.*

Jejunio Quadragesimali communia videantur *cap. præterito, & c.* 10.

2 Quæritur, *an in Quadragesima interdictus sit esus ovorum, & lacticiniorum.*

Resp. Affirmative; prohibetur sub mortali, tum ab jure *cap. Deniq. dist.* 4. tum ex vi consuetudinis, quæ vim obligandi habet, ut ex decreto Alex. patet; & ideo, quamvis verba legis non essent præceptiva, adhuc tamen, quia consuetudo de iis non comedendis, obligans est, mortaliter peccat, qui tunc lacticiniis utitur; vide D. Thom. 2. 2. *qu.* 147. *art. ult. ad* 3.

3 Sed quæritur, *an ovorum, & lacticiniorum usus interdictus sit, etiam in Dominicis, occurrentibus intra Quadragesimam.*

Resp. Affirmative, tum ex vi consuetudinis legitime præscriptæ, tum ratione præcepti ex *cit. cap. Deniq.* in quo teste Bonac. præcipitur, etiam in Dominicis Quadragesimæ abstinentia a lacticiniis, quamvis in illis non extet præceptum jejunandi, & dixit Fagnan. *in* 3. *ad cap. Explicari. de observat. jejunii n.* 46. *cum Glos. ad alleg. c. deniq. in ver. venia, & ver. consuetudine.*

4 Sed quæritur, *an in illis Dominicis liceat jejunare.*

Resp. Per se loquendo licet, *cap. utinam dist.* 76. quia jejunio colitur Deus, & die Dominica in honorem Dei fuit instituta; per accidens autem illicitum esse potest, ut ratione scandali, ut, si quis aliis diebus hebdomadæ se ingurgitet, & Dominicam ad jejunandum eligat; vel ratione finis mali, & superstitiosi, vel contemptus religionis Catholicæ. Ad vitandum errorem Manichæorum, & Priscillianistarum (qui in contemptum Resurrectionis Christi, quasi vera non esset, jejunium die Dominico præcipiebant) Sacri Canones *cap. ne quis jejunet dist.* 3. *de consecrat.* & alibi, jejunium die Dominico interdixerunt, Layman. *lib.* 4. *c.* 8. *cap.* 2. *n.* 9.

5 Quæritur, *an pueri capaces usus rationis, vel alii existentes infra* 21. *annum, cæterique, qui aliqua de causa excusantur ab jejunio, possint tempore Quadragesimæ comedere lacticinia.*

Resp. Negative, vid. *cap. præterit.*

6 Quæritur, *an licentiatus in Quadragesima ad comedenda lacticinia, possit carnibus vesci.*

Resp. Negative, nam facilius obtinetur dispensatio ab abstinentia a lacticiniis, quam ab abstinentia a carnibus, ad quas obligatio, adhuc illa sublata, manet; & quia sunt præcepta divisibilia, & diversa; & quia ova, & lacticinia minus sunt contra finem jejunii, quam caro, majorem habens virtutem nutriendi, & delectandi gulam.

7 Quæritur, *An Catholicus existens in Hæreticorum, & Turcarum locis possit licite in diebus Quadragesimæ carnes, & lacticinia comedere.*

Resp. Negative, si comestio illa, data opera, proponeretur ad cognoscendum, quis esset Catholicus, & quis infidelis, aut in contemptum Ecclesiæ, vel ex ea sequeretur grave scandalum; bene vero, si non ad hunc finem proponeretur, & alias grave malum sibi ex non comestione immineret; verum, si nil mali timeretur, & alii cibi non deessent, nec in secreto posset eas comedere, quia nullus excusatur ab observatione legis Ecclesiasticæ, præcise, quia est inter infideles, cum leges communes Ecclesiæ sequantur non locum, sed personam.

8 Quæritur, *An licentiatus ad carnes in Quadragesima possit tuta conscientia illis uti in diebus Veneris, Sabbati, & quatuor temporum.*

Resp. Negative, sed eget expressa licentia, specificante illos dies; cum specialis ratio sit pro illis diebus, quæ in aliis non habetur, nam duplici titulo tenetur quis in eis a carnibus abstinere, & quia sunt dies Quadragesimæ, & quia quatuor temporum, vel dies Veneris, & Sabbati; hinc major causa ad dispensan-

ſandum eſt neceſſaria; unde conſuetudo, & praxis obtinuit apud viros timoratæ conſcientiæ, licentias ad comedendas carnes diebus prohibitis Quadrageſimæ ad prælatos non extendere.

9 Sed quid, *An poſſit ad minus in diebus Veneris, & Sabbati comedere ova, & lacticinia.*

Reſp. Negative contra Peyrinum de ſubdito q. 4. c.6. q. 7. quod eſt tutius, & conſuetudine receptum. Medicos inſtrue, ut ad concedendas licentias non procedat, niſi cauſis bene ponderatis, & videndo an, quæ ſufficiunt ad diſpenſandum, ut in aliis diebus caro, vel lacticinia comedantur, ſint ita graves, ut propterea poſſint facultatem extendere ad diem Veneris, & Sabbati: vide *cap.16. in fine* decretum, editum de mandato Clem. XI.

10 Quæritur, *An, qui per totam Quadrageſimam non jejunat, unicum, vel plura peccata committat.*

Reſp. Tot committit, quot diebus non jejunat, quia jejunium eſt onus ſingulis diebus annexum, vel cujuſcumque diei ſervitus: quare impotens jejunare, vel omittens uno die Quadrageſimæ jejunium, poteſt, & debet alio die jejunare, in quo non ſit impotens. Sylveſter *ver. jejun.q.8. n.4.*

11 Sed dubitatur, *An proponens in principio Quadrageſimæ per totam Quadrageſimam non jejunare, unum, vel plura peccata committat.*

Reſp. Tot committit, quot ſunt dies, in quibus ſit jejunandum; ratio eſt, quia actus ille tot æquivalet, quot haberet, qui quolibet die idem proponeret, eſtque in Confeſſione aperiendum.

12 Quæritur, *An in principio Quadrageſimæ habens expreſſam voluntatem comedendi ſingulis diebus carnes in parva quantitate, peccet mortaliter.*

Reſp Leander *q.15.* negat, ſed ſolum venialiter dicit peccare, nam quælibet comeſtio eſt ſolum venialis: ergo & omnes, cum non uniantur inter ſe; quælibet enim tranſacto die, tranſit; ſed tutius videtur mortaliter peccare, ratione pravæ intentionis; nam, etſi non quolibet die Quadrageſimæ notabilem quantitatem comedat, intendit tamen in collectione dierum ad eam accedere. Comeſtiones, utique in effectu non conjunguntur, ſed in affectu, & intentione comedendi moraliter uniri reſolvas.

CAPUT XXIV.

Prop. XXXIII. ab Alex. VII. &c.
Remiſſive ad cap.14.

1 PROP. 33. *Reſtitutio fructus ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.*

Vide ibi dicta. Et quia per Priorem gratuitam liberalitatem, vel eleemoſynarum elargitionem, poſteriores fructus, omiſſioni horarum correſpondentes Beneficiarius ſuos non facit, ideo hos adhuc, tamquam non ſuos, reſtituere tenetur; nec per eas prius factas a reſtitutionis debito excuſatur; quemadmodum non liberatur, qui rem alienam detinet, quin debeat ipſam reſtituere proprio Domino, quamvis uberes prius eleemoſynas donaverit

CAPUT XXV.

Propoſitio XXXIV. & XXXV. ab Alexandr. VII. &c.
Hora Canonica.

1 PROP. 34. *In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto.*

PROP. 35. *Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto præſenti, & craſtino.*

Hoc capite in examen veniunt, quæ tangunt obligationem recitandi horas canonicas, remiſſo alio ad *l.2.c.32.* de cauſis excuſantibus a debito legendi Breviarium.

2 Quæritur, *Quot perſonæ ſub culpa mortali teneantur ad horas Canonicas recitandas.*

Reſp.I. Clerici omnes, majoribus ordinibus initiati, *cap. Presbyter, & c. Dolentes de celeb. Miſſarum*, & ibi DD. etiam ſi ſint excommunicati, ſuſpenſi, depoſiti, vel degradati, Laym. *lib.4. tr. 1. c. 4. n.4.*

II. Clerici beneficiati, licet in minoribus conſtituti, vide dicta *c.14.*

III. Religioſi profeſſi omnes, & ſinguli (exceptis Novitiis, & Laicis converſis) idque, vel ex vi Regulæ, ut Fratres Minores S. Franciſci: vel, vi generalis conſuetudinis, quæ per Layman in omnibus Religionibus, Choro addictis, recepta eſt.

Ad horas recitandas tenetur Religioſus fugitivus, damnatus ad triremes, & Clericus a Religione expulſus (licet non eſſet in ſacris) quia ex ſua improbitate non debet commodum, vel levamen reportare, Laym. *cit.* & ego ipſe *Offic. Cur. tom.2. c.5. n.45.*

IV. Mo-

IV. Moniales Choristæ, seu ad Chorum deputatæ, ex antiqua, & recepta consuetudine, sub gravi obligatione Chori, in toto corpore Monasterii existente: sumitur ex *Clem. Gravi de celebrat. Missar.* Dixit Roderic. *resol.* 24. *n.* 11. Pelizarius *de Monial. cap.* 6. *n.* 12. & apud ipsum Miranda, De la Cruz *cit. aliique in d. cap. cit. vid. lib.* 2. *cap.* 32.

3 Quæritur, *Quando in præfatis ea obligatio incipiat.*

Resp. In Beneficiatis incipit a die pacificæ possessionis beneficii; in Subdiaconis, & Professis, a die, quo promoventur, vel professionem emittunt, sic, ut teneantur illa die recitare, vel omnes omnino horas, vel partem residuo diei respondentem, quæ post promotionem, vel professionem solent juxta consuetudinem Ecclesiæ recitari. Illsung. *tr.* 5. *disp.* 1. *q.* 1. *ar.* 1. *in fine* Gobat. *tr.* 5. *casu* 23. *sect.* 1. *num.* 161.

4 Quæritur, *An recitans Divinum Officium cum distractione voluntaria satisfaciat præcepto Ecclesiæ, quod est idem, ac quærere, an præcepto satisfaciat, qui horas canonicas legit sine attentione interna.*

Resp. Sed notabis, attentionem esse *actum intellectus cum advertentia ad id, quod ore profertur*. Intentionem vero, *actum voluntatis, quo quis vult, & proponit aliquid agere;* quæ teste Suarez *tom.* 2. *de Relig. l.* 4. *de hor. canon. c.* 26. *n.* 5. debet præcedere, tamquam fundamentum attentionis.

5 Item attentionem aliam esse externam, internam aliam: externa est *negatio, & exclusio actionum externarum, quæ possunt internam devotionem, & attentionem impedire*; Ideo, si quis vellet, dum Officium recitat, ver. gr. confabulari, pingere, scribere, historias legere, negotia tractare, & similia facere, externam attentionem non haberet. Interna est *interna mentis advertentia, seu applicatio ad divinum Officium.*

6 Deinde attentio interna triplex est ex D. Th. 2.2. *q.* 83. *ar.* 13. *in corpore: Superficialis, Litteralis, & Spiritualis.*

7 *Superficialis* est ad materialia verba, ne quis in eis erret, confundendo, sincopando, seu mutilando, transponendo, omittendo, & integre non proferendo.

8 Litteralis est ad sensum litteralem verborum, sic, ut quis mente verum verborum sensum, & quid significent, percipiat; quam habere non possunt fœminæ Choro addictæ, ignorantes linguam latinam.

9 Spiritualis est, qua attenditur ad Deum, vel ad finem in oratione propositum, seu ad res divinas, passionem Christi contemplandam, &c. & sufficit ad satisfaciendum attentio ad unum, vel alterum, Suarez, & Bonacina: modo.

Quæsito aliqui dixerunt internam attentionem ad horas canonicas recitandas non esse in præcepto, sed sufficere externam, ut scilicet, dum quis actu recitat, se non occupet in aliquo negotio externo incompatibili cum attentione interna, ut in scribendo, confabulando, pingendo, & simili.

Ex opposito Suarez, Layman, Bonac. & apud eos alii plures cum Fagnano ad alleg. *cap. Dolentes*, negant internam attentionem ab Ecclesia non præcipi. Cum istis negatur eum satisfacere præcepto Ecclesiæ, qui dum recitat, voluntarie distrahitur; & hæc est sententia vera; nam, si non attendit interne, perinde se habet, ac si non recitaret, vel dormiendo legeret.

Totum colligitur ex alleg. *c. Dolentes*, nam ib. I. prohibetur in divinis officiis intermisceri fabulas, commessationes, & alia exteriora, quæ devotionem impediunt, & consequenter præcipitur externa devotio, quantum ad compositionem, & humiliationem corporis. II. præcipitur, ut Divinum Officium celebretur *studiose*, quantum ad pronunciationem, distincte scilicet, & sine sincopa. III. Præcipitur, ut celebretur *devote*, & ne hoc superflue dicatur apponi, intelligi debet de interna attentione: legas Glos. ad illud *cap.*

Et probatur ex Trid. *cap.* 12. *sess.* 24. *de ref.* omnes vero, &c. *in Choro ad psallendum instituto, hymnis, & canticis, Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*: dicitur *reverenter*, quantum ad humiliationem, & compositionem corporis: *distincte*, quantum ad oris pronunciationem: *& devote*, quantum ad mentis elevationem, & internam attentionem.

10 Quæritur, *An attentio debeat esse actualis vel virtualis.*

Resp. Actualis non est necessaria, ut semper duret, sed sufficit virtualis, ut DD. communiter. Fagn. *cit. n.* 49 dixit, præcipitur attentio in Officio, quantum ad substantiam actus, quia tenetur quis ad Officium accedere cum intentione *solvendi pensum, vel Deum colendi, seu Officium recitandi*, sed non præcipitur, ut hæc intentio, consequenter attentio actualis, semper duret, nam hoc est impossibile, propter evagationem humanæ mentis, sed præcipitur, ut maneat ad minus virtualiter, hoc est, in prosecutione recitationis inceptæ cum actuali attentione.

11 Pon-

11 Pondera, quod attentio triplex est, actualis una, & illa est, *qua quis actu advertit ad id, quod operatur*. Virtualis alia: & habetur, cum quis initio operis habuit attentionem actualem, postea tamen involuntarie distrahitur; quam nec expresse revocavit per contrarium actum, quo velit non recitare, nec tacite; quod fit, cum quis advertens se verba proferre sine actuali attentione, non revocat mentem ad ipsam. Et tertia habitualis, in eo existens qui ex habitu, vel usu aliquid facit, non advertens ad id, quod operatur, nec ad id faciendum, ex aliqua præcedenti advertentia a principio procedit; prima est optima, & consulenda: secunda sufficit: tertia ab omnibus reprobatur. Vid. *lib*. 3. *ad prop*. 28. divisionem, & intentionis naturam.

12 Quæritur, *An, ut quis impleat præceptum de horis canonicis recitandis debeat de necessitate habere expressam intentionem satisfaciendi præcepto*.

Resp. Negative, cum Suarez *tom*.4. *de relig*. *c*. 26. *num*. 6. Bonac. *de legib. disp*. 1. *q*. 1. Laym. *lib*.1. *tr*. 4. *cap*. 4. *num*. 9. Ratio est, quia, licet lex præcipiat opus fieri, non tamen præcipit, ut fiat cum expressa intentione adimplendi præceptum, sic Ecclesia præcipit auditionem Missæ in die festo, sed non, ut habeatur expressa intentio satisfaciendi præcepto, per auditionem; alioquin plures præceptum non implerent, quia plures habent intentionem audiendi, & attente audiunt, quin habeant eam essexam intentionem; sic dicendum de recitante Breviarium, in quo tamen reperitur intentio interpretativa satisfaciendi, quia ad interrogationem responderet, se recitare, ut præcepto satisfaciat. Hæc duo distinguas: intentio faciendi opus præceptum, & intentio per opus præceptum adimplendi præceptum, quæ sunt notanda, & diversa, & primum semper est necessarium, ut expresse præcedat.

13 Quæritur, *An peccet mortaliter, qui omittit partem notabilem divini Officii*.

Resp Affirmative, sic DD. communiter, ratio est, quia violans præceptum in re gravi peccat mortaliter, sed omittens partem notabilem divini Officii, violat præceptum in re gravi, pertinente ad virtutem Religionis, & colendum Deum.

14 Sed quæritur, *quænam dicenda sit quantitas notabilis, ex cujus voluntaria omissione quis mortaliter peccet*.

Resp. DD. non conveniunt; quidam dixerunt, unam integram horam esse quantitatem notabilem: sed hi, ex Rotario, nimis laxe loquuntur: quidam vero unum Psalmum etiam minimum parvæ horæ: quorum sententia nimis dura videtur. Integer itaque Psalmus unius horæ parvæ, si sit longus, quantitas notabilis est: in matutino duo Psalmi, non tamen ex longioribus, vel unicus longus, ut in matutino Dominicæ, *Confitebor tibi*, vel *Diligam te, Domine*. De la Cruz; vel, tres lectiones, cum suis responsoriis, quia defectu hujus quantitatis moraliter censetur non salvari essentia totius. Omittens in Sabbato Sancto Vesperas mortaliter peccat: & omissio unius horæ integræ, etiam parvæ, judicio prudentum notabilis reputatur. Sum. Lean. *ver. hora canon. num*. 29. Videndus Gavant. *sect*.1. *cap*. 5. *de hor. canonic. ti* 1. *n*.4. Rotarius *Theol*. *p*.3. *c*.8. *sect*.2.*n*.15 & Suar. *c*. 25. *n*. 26.

15 Sed quid, *si quis in singulis horis modicum quid omitteret, quod simul sumptum integraret quantitatem notabilem?*

Resp. Peccaret mortaliter, quia secundum se pars notabilis est, & respectu totius Officii pars notabilis deficeret, licet respective ad singulas horas defectus notabilis non reputaretur.

16 Quæritur, *An obligatus ad Officium peccet mortaliter, si non recitet officium B. V. M. Psalmos pœnitentiales, Graduales, & Officium Defunctorum, quando eorum recitatio in Quadragesima a rubrica præscribitur*.

Resp. Negative, ratio est quia illæ sunt obligationes Chori, non Personæ, ut ex Rubricis Breviarii, suis locis videndis: hinc Choro adstrictus, si tunc non adsit, non tenetur sub lethali privatim recitare, ut habetur ex Bulla S. Pii V. apposita in principio Breviarii; ex opposito tenetur ad Litanias in die S. Marci, & Rogationum, ac ad Officium Defunctorum in die commemorationis, si processioni non intersit, vel Choro: ratio est, quia sunt pars obligationis illius diei, ut colligitur ex rubrica eam exprimens verbis præceptivis, *dicant*, & non hortativis, *monemus*, vel facultativis, *possunt*. Gavant. *cit*. *c*.16. *n*.3. Suarez *c*. 19. *n*.9.

17 Quæritur, *An omittens integrum unius diei officium unicum, plura numero peccata committat*.

Resp. Tabiena, & Lessius *alleg*. a Bon. *disp*.1. *q*.5. *punct*.1. *prop*. 3. *in* 6. affirmant tot numero peccata committi, quot sunt horæ omissæ, ratio est, quia omittens singulas horas, omittit septem opera distincta. Bonac. *cit*.

*cit. prop.3. num.*6. apud quem plures, & Gavant. *tit.1. cap. 5. num.* 2. dixerunt omittentem uno die totum officium, unum peccatum committere; ratio est, quia transgreditur unum præceptum, habens pro objecto totum officium, quod ex septem horis Canonicis, tamquam ex partibus, integratur: utraque sententia est probabilis, secunda videtur communior.

18 Verum in utraque sententia id est certum, quod omittens totum officium unius diei, non satisfacit, si in Confessione dicat, *peccavi graviter contra obligationem recitandi officium*: sed oportet, ut exprimat se septem horas omisisse, quia ad minus gravius peccat, quam si unicam omitteret.

19 Quæritur, *An mortaliter peccet, & præceptum recitandi officium impleat, qui sponte, & advertenter horas canonicas permutat, recitando V. G. de Sancto, dum est recitandum de feria, vel de uno Sancto, cum recitandum est de alio, aut Dominica quod est idem ac quærere, an sit in præcepto servare formam Breviarii, ut applicatam ad tale tempus, vel diem? idest, an sit in præcepto in Adventu officium Adventus legere, & in Quadragesima illud Quadragesima.*

Resp. Cum communi DD. apud *alleg.* Bonac. & Suarez *q.22.n.12.* mutantem officium unius diei in officium alterius, mortaliter peccare, & præcepto non satisfacere, ratio est, quia non implet præceptum, quoad substantiam; nam, licet substantia præcepti in genere sit de septem horis in genere, substantia tamen præcepti in particulari, & in individuo, est de septem horis talibus, & quoad talem substantiam in individuo, hoc est, quod constet ex his psalmis, & ex his lectionibus: ergo, si juxta distributionem, diei accommodatam, non recitetur, præceptum non impletur.

20 Sed quid, *si quis involuntarie unum officium pro alio recitet?*

Resp. Debet, dum ad mutationem, vel errorem adverterit, priusquam sit elapsus dies, omissa supplere, *alleg.* Bonac. Suarez *n.* 15. & Laym. *lib.* 4. *tr.1. c.3. n.* 5.

21 Quæritur, *An recitans privatim cum socio, satisfaciat præcepto recitandi.*

Resp. Affirmative cum Bonac. Suar. *Sum.* Leand. *cit. n.* 29. Gavant. *cit. c.* 5. *n.*3. nam est modus similis ei, quo in choro recitatur: qui autem in choro alternatim recitant, præceptum implent.

Nota alternatim recitantes debere clara voce officium dicere, ut quisque alium audiat, alias obligationi non satisfaciunt: nam sic recitantes supplent audiendo, quod omittunt recitando.

22 Sed quæritur, *An qui ex officio, vel mandato Superioris occupantur in pulsandis organis, transferendis libris ex una ad aliam partem, vel in thure deferendo, teneantur eam partem recitare, quæ ab aliis tunc temporis persolvitur.*

Resp. Affirmative, quia non dicitur recitare divinum officium, qui verba divini officii non profert, vel ad illa attente non attendit.

23 Quæritur, *An Beneficiatus attente audiens in choro socios canentes suam partem, & ipse, submissa voce, suos versus recitans, satisfaciat obligationi recitandi horas Canonicas.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia ipse suam partem revera recitat, & communicat in parte sociorum, qui ei suam partem communicant, dum alta voce psallunt, quamvis ipse submisse recitans non communicet suam partem ipsis.

Verum non satisfacit debito servitio Chori, nec potest distributiones percipere; ratio est, quia, qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet: Canonicis, & Beneficiatis dantur redditus Ecclesiastici specialiter, ut Choro inserviant, sed, si non canant, non serviunt, nec implent officium suum; ideo contra justitiam peccant, atque adeo ex genere suo mortaliter. Non conducitur operarius ad vineam, ut ibi assistat, sed ut ibi laboret: nec Parocho datur Cura, ut suæ Ecclesiæ sit præsens, sed ut in ea ministret, & onera Parochialia exerceat.

24 Quæritur, *An, ut impleatur præceptum, horæ canonicæ sint voce recitandæ, vel solum mente.*

Resp. Sensibili voce recitari debent; quia obligatio est de oratione vocali. Considera, *in cap. Dolentes* illud *studiose*: at sufficit, si te ipsum percipias; neque hoc requiritur, si sis Surdaster.

25 Quæritur, *An mortaliter peccet, qui horas canonicas statutis horis non recitat, ut, si mane recitet vesperas, vel post vesperas differat matutinum, primam, tertiam, &c.*

Resp. Negative, ratio est, quia implet præceptum, quoad substantiam, modo intra eumdem diem naturalem, qui est tempus pro toto officio determinatum, seu habile ad ipsum implendum, integrum officium recitet; si absque justa causa notabiliter tempus horarum invertat, venialiter peccat, Bonac. *cit. q.3. punct.* 3. *num.* 4. & DD. communiter.

26 Quæritur, *An recitans horis canonicas*

cas,

cat, dum Missam die festo audit, utrique præcepto satisfaciat.

Resp. Affirmative, Bonac. *cit. punct.* 2. *n.* 14. ratio est, quia recitatio, & auditio ad unum finem diriguntur, & attentio divini Officii non est incompossibilis cum auditione Missæ; id tamen sine justa, & rationabili causa non est consulendum, de quo *lib. & cap. cit.*

27 Quæritur, *An sicut post vesperas diei, V. G. Dominicæ, potest recitari matutinum cum laudibus diei Lunæ, possint etiam tunc recitari cætera horæ.*

Resp. Negative, & si quis recitet, tenetur sub mortali die Lunæ horas repetere, juxta generalem consuetudinem, praxim Ecclesiæ, & sensum DD. afferentium privilegium potestativum, seu habilitativum ad recitandum matutinum diei sequentis, non extendi ad cæteras horas.

28 Quæritur, *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum accusante se officium non recitasse.*

Resp. Interroget, an totum, vel partem omisserit? an teneatur, etiam ratione beneficii? & quatenus affirmet, cum juxta quantitatem omissionis ad restitutionem fructuum beneficii obliget; quoties omiserit, & an fuerit causa, ut cæteri non recitarent, & quot fuerint, &c.

CAPUT XXVI.

Prop. XXXVI. ab Alex. VII. &c.
Privilegia Regularium.

1 PROP. 36. *Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Conc. Trident.*

Præfatam propositionem docuerunt Henriq. & Sanch. apud Fagnan. *in* 1. *decretal. ad caput ne imitaris de const. sub n.* 335. Virginius Alviset, *cit. ab* Illsung. *Theol. tr.* 1. *disp.* 3. *ar.* 10. *n.* 65. laboravit in stabilienda probabilitate propositionis sequentis: *nullum privilegium Regularium est sufficienter revocatum, ad hoc, ut ab illo abstinere teneantur.* Simile quid dixit Bruno Cassaing. Quorum doctrina, utpote a parte rei falsa, ad praxim non est deducenda; nec pro foro externo, in quo ex ipsius sequela multum pax læderetur, & inter Episcopos, & Religiosos non minora orirentur litigia, nec pro interno, & conscientiæ; nam, omisso, lites non posse tam de facili inter eos enasci, non est dubium ex ea fideles damnum spirituale reportaturos, quippe sæpe absolutionem a peccatis reciperent ab iis, qui a locorum Ordinariis approbati non forent, & sic invalide. Hinc est evidens, privilegia Regularium a Trid. revocata, tam pro foro externo, quam interno, revocari.

Quæ autem privilegia Trid. expresse revocaverit, enumerat alleg. De la Cruz *n.* 9. Illsung. *n.* 68. & ego ipse Offic. Cur. *tom.* 1. *c.* 24. *n.* 8. legatur Trid. & præsertim *sess.* 25. *de regula per* 22. *capita.*

3 Jam prius Trid. ad pacem, & quietem conservandam inter Ecclesiarum Prælatos, & Religiosos, fuerunt privilegia Regularibus data, moderata a Leone X. const. *Dum intra, edita in Conc. Lateran.* Post Conc. vero, Greg. XIII. *const. incip. In tanta sub die* 23. *Martii* 1583. ad terminos juris veteris, & Concil. Trid. reduxit dispositiones Constit. S. Pii V. in quibus plura Mendicantibus, & Religiosis Ordinibus privilegia dedit, etiam in Trid. revocata. Vide Quaranta Bullar. *ver. priv. regular.* & de la Cruz *nu.* 10.

Post Greg. vero exemptorum privilegia, quoad animarum, & Monialium curam, Verbi divini prædicationem, & Sacramentorum administrationem, restrinxerunt, & respective limitarunt Greg. XV. *const. Inscrutabili*, & Clem. X. *const. Superna*, legend. in Bulla Cherub.

4 Quæritur, *Quando censeatur privilegia a Concilio expresse revocari.*

Resp. Cum revocantur, adjecta clausula derogatoria, *non obstantibus privilegiis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus*, aut simili.

5 Sed quæritur, *An per privilegiorum confirmationes, sine ulla exceptione, renoventur, instaurentur, & reviviscant, etiam a Trid. revocata.*

Resp. Negative, propter clausulam litteris adjectam: *modo Sacris Canonibus, & decretis Sacri Conc. Trid. non adversentur.*

6 Sed quid, *si hæc clausula non apponatur?*

Resp. Nec tunc reviviscunt, quia privilegia, a quovis Concilio Generali revocata, in confirmatione privilegiorum semper excipiuntur tacite, vel expresse: expresse, cum ea adjicitur clausula: tacite, cum Pontifices privilegia confirmant, sed non addunt se confirmare velle, etiam a Concilio revocata. Ideo observandum, quod, cum expresse excipiunt privilegia revocata a Trid. intendunt significare privilegia a Conc. revocata, non amplius tacite, sed expresse excipi. Illsung. *cit. a n.* 66.

7 Sed quid, *cum privilegia confirmantur, & innovantur, hac clausula:* non obstantibus quibuscumque Constitutionibus Apostolicis, Provincialibus, & Generalibus?

Resp.

Resp. Nec tunc a Concilio revocata confirmantur; ratio est, quia particula *Generalibus*, non ponitur ad significandas constitutiones Conciliorum Generalium, sed Constitutiones a Summis Pontificibus, non pro solis particularibus Provinciis, sed pro tota Ecclesia editis: certe aliud est Constitutio Generalis, & aliud Constitutio facta a Concilio Generali: hæc posset etiam esse pro unica Provincia.

8 Quæritur, *An ad minus renoventur privilegia, quæ sunt Concilio contraria, licet in eo non expresse revocata per clausulam derogatoriam* non obstantibus, &c.

Resp. DD. cum Roderico *ref.* 116. *n.* 14. inter decreta Trid. contraria privilegiis Regularium numerant aliqua cum clausula derogatoria *non obstantibus*, & alia sine clausula; exemplum est in *sess.* 23. *c.* 8. *de reform.* ubi duo definiuntur, unum absolute sine expressa derogatione privilegiorum, ut, quod Sacri ordines statutis ab jure temporibus, & non extra tempora conferantur, nec apponitur clausula derogatoria; propterea plures docent adhuc post Trid. posse Regulares extra tempora ordinari; eo quia, quoad hoc, privilegia non sunt expresse revocata; iterum, ut unusquisque a proprio Episcopo ordinetur, cum expressa derogatione privilegiorum in contrarium: quo notato,

Dicimus, neque ea innovari, quia, licet per clausulam derogatoriam expresse non revocentur, tacite tamen revocantur per contrariam legem, & decretum a Trid. editum; consequenter decretis Trid. sunt contraria: quæ autem iisdem adversantur, non intendunt Pontifices sub confirmatione comprehendere, ut ex dictis patet.

9 Propterea *Off. Cur. Ecclesiast. cap.* 35. dixi Regulares non posse in vim privilegiorum, prius Trid. obtentorum, extra tempora ordinari. Lege ibid.

10 Quæritur, *An in locis, in quibus non sunt recepta Trid. vel Bullæ revocatoriæ, possint Regulares suis uti privilegiis, per præfata revocatis; & an per communicationem privilegiorum valeant iisdem gaudere Religiosi existentes ubi Conc. & Bullæ vim habent.*

Resp. Negative, ratio est, quia ad valorem revocationis non exigitur consensus privilegiati, vel, quod revocatio ab eo acceptetur, nam privilegia ex mera voluntate Principis conceduntur: ergo ex eadem voluntate sine ordine ad acceptationem possunt in toto, vel in parte revocari. De la Cruz *cit. cap. v. dub.* 3. *n.* 51. Quare communiter asseritur: privilegia invitis non solent dari, bene vero ab eis auferri; ideo, tametsi Trid. & Bullæ non sint ubique recepta, nihilominus valet ubique revocatio privilegiorum in illis revocatorum; quia, ut directe, & immediate tollatur usus privilegii, sat est, ut per publicationem hic Romæ, more consueto factam, constet de voluntate Concilii, vel Pontificis, revocantis privilegia; quibus quisque illicite utitur, statim ac notitiam revocationis acquirit. Tanta enim est efficacia clausulæ adjectæ *c.* 22. *sess.* 25. *de regul. non obstantibus eorum omnium, & singulorum privilegiis, sub quibuscumque formulis verborum conceptis, &c.* ut, cum privilegiis directe concessis, privilegio etiam deroget communicationis. Laym. *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 23. *in fine.* Illsung. *cit. n.* 64

11 In praxi itaque Confessarius Regularis advertat I. quod sæcularium Confessiones audire non potest, nisi ab Ordinario loci approbetur. Trid. *sess.* 23. *cap.* 15. *de reformat.* Greg. XV. *const. Inscrutabili*, & Clement. X. *Const. Superna.*

II. Quod approbatus pro Sæcularibus, Monialium Confessiones excipere non valet, sed eget speciali approbatione. Gregor. & Clemen. *ibid.*

III. Quod approbatus pro uno Monasterio, non potest Monialium alterius Monasterii Confessiones audire, *ibid.* Clem.

IV. Quod Confessarius extraordinarius Monialium, approbatus pro unica vice, iterum est approbandus, *ibid.* Clem.

V. Quod non potest absolvere a casibus, & censuris Episcopo reservatis sine licentia speciali Episcopi, *ibid.* Clem.

VI. Quod non potest absolvere a censuris ab homine latis. Leo X. Const. *dum intra*, nec a contentis in Bulla Cœnæ, aliisque Constitutionibus Apostolicis.

Alia plura in præfatis constit. referuntur, & in alia Innoc. X. incip. *Cum sicut*, *edita die* 14. *Maii* 1648. super controversiis vertentibus inter Episc. Angelopolitanum, & PP. Societatis, ut in *Bullar. Cherub. & tom.* 1. *Offic. Cur. c.* 42. *n.* 22.

CAPUT XXVII.

Prop. XXXVII. ab Alex. VII. &c.
Indulgentiæ, & Jubilæum.

1 PROP. 37. *Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.*

Paulus V. revocavit omnes, & singulas In-

image
not
available

8 Quæritur, quid indicet, *illud vulgatum: Indulgentia tantum valent, quantum sonant*.

Resp. Indicat 1. quod non valent plusquam sonent, ideo, si centum dies dentur, non plus Indulgentia confert, quam centum dies; Cum in tenore Indulgentiæ additur *de pœnitentiis injunctis*, est sensus, voluntatem Prælati esse, per hujusmodi Indulgentiam tantam pœnam Purgatorii remitti, quanta expiaretur per impletionem pœnitentiæ a Confessario impositæ, contra Gobat. *cit.* Nec est Indulgentia, sub ea verborum formula concessa, extendenda ad pœnitentias, etiam injungendas: nam, si Papa id intendisset, expressisset. Dum in concessione non fit restrictio, ut relaxentur pœnitentiæ injunctæ, extenditur etiam ad non injunctas, ut dixit de la Cruz; nam beneficium Principis, dum ab eo non limitatur, late est interpretandum, juxta *cap. quia circa de privil.*

9 Quæritur, *Quid significet clausula; Indulgentiam, & remissionem peccatorum concedimus*.

Resp. Significat per Indulgentiam concedi remissionem peccatorum, quoad reatum pœnæ temporalis, non quoad reatum culpæ, quia quoad hunc supponit peccata remissa at in alleg. *extrav. Unigenitus* fit mentio *remissionis pœnæ temporalis pro peccatis debitæ*: ideo peccatum ibi sumitur pro pœna peccati, juxta illud 1. Mach. *ut a peccatis solvantur*. ut communiter DD. Ergo lucraturus Indulgentiam, & remissionem pœnæ peccatis remissis debitæ debet esse in statu gratiæ, & per gratiam unitus aliis membris, quorum satisfactionibus solvit. In corpore naturali manus abscissa non participat aliorum membrorum influxum: ergo nec pœna per Indulgentiam existenti in peccato remittitur: nam, qui inimicus est Dei, indignus est tali remissione, & favore. Propterea Pontifices dum Indulgentias concedunt, *vere pœnitentibus, & confessis* elargiuntur, *text. expressus in alleg. extravag.*

10 Quæritur, *An, qui lucratur Indulgentiam plenariam, sit liber ab implenda pœnitentia sibi a Confessario imposita.*

Resp. Affirmative Sum.Leand. *verb. Indul. n.*78. Gobat. *tr.*3. 170. *& seq.* loquendo de pœnitentia vindicativa, punitiva, & satisfactiva, non vero de præservativa, & medicinali ad futura cavenda.

11 Sed contraria sententia in praxi sequenda est. Nam sæpe incertum est, an Indulgentiam lucrati simus, vel saltem, an ita plene, ut pro omni pœna satisfecerimus; deinde, implenda est ad obediendum Confessario, & non privandum Sacramentum Pœnitentiæ sua parte integrali.

12 Quæritur, *In quo differant Indulgentia plenaria, & Jubilæum.*

Resp. In hoc, quod Jubilæum ultra Indulgentiam plenariam, facultatem continet absolvendi a reservatis, commutandi vota, & eligendi Confessarium, ex Palao Gobat. *tract.* 3. *cap.* 1. *num.*4. Item, quodlibet Jubilæum est Indulgentia plenaria, sed non e contra; quia in quavis plenaria Indulgentia illa facultas non conceditur; ut in litteris concessionis quisque videre potest. Quas debet Confessarius prius diligenter inspicere, ut videat, quid erga pœnitentes sibi concedatur.

15 Quæritur, *An ad lucrandum Jubilæum, vel Indulgentiam necessarium sit actualiter confiteri.*

Resp. Si Indulgentia sit concessa vere *contritis, seu vere pœnitentibus, & confessis*, requiritur actualis mortalium Confessio Sacramentalis, nec sufficit sola contritio, quamvis perfecta; ratio est, quia verba sunt clara, a quibus in dubio recedendum non est; nam *Indulgentia tantum valent, quantum sonant*. Nota cum Confessione sufficere attritionem supernaturalem.

14 Sed quid, *si quis non habeat conscientiam peccati mortalis, & sit in statu gratiæ?*

Resp. Tutior sententia apud Nicol. Flos. *ver. Jubil. n.* 21 est opinio, affirmans, esse præmittendam Confessionem, utpote magis congruens cum verbis Bullæ exigentis Confessionem absolute, & non distinguentis, an debeat esse mortalium, an venialium. Sanchez, & Lezana apud Gobat. *cap.*23. *n.*158. & Sum. Leand. *n.*58. Rationem affert Poncius *disp.* 46. *q.* 15. *conc.* 5. quia Confessio, non obstante statu gratiæ, est bona: ergo æque bene potest requiri, ad alia bona opera præscripta.

15 Advertendum Confessionem exigi interdum, *ut opus injunctum*, interdum, *ut meram dispositionem* exigitur, *ut opus injunctum*, quando in formula Indulgentiæ ponitur expresse, & specifice: *Confessione præmissa: vel, vere pœnitentibus, & Confessis*: nam tunc Pontifex vult eam absolute, & secundum se esse faciendam: nec contritio sufficit; & licet Gobat. *cap.* 24. *tract.* 3. *n.*167. restringat ad solos existentes in mortali: tamen, cum Pontifex absolute loquatur, absolute intelligendus est, nec nos distinguere debemus, ubi ipse non distinguit. Propterea Bonac. *de Jubil. q.* 1. *disput.* 6. *punct.* 5. *n.*6. dixit in praxi, eis etiam esse consulen-

lendam Confessionem, ne quis se exponat periculo non lucrandi Indulgentiam; exigitur vero, ut *dispositio*, quando in Bulla non fit expressa Confessionis mentio, sed fit mentio solius Communionis, & tunc existens in mortali debet se per Confessionem disponere, ut digne Eucharistiam suscipiat, & Indulgentiam consequatur; nec sufficit contritio, si habeatur copia Confessoris. Layman *cap.4. a n. 6.*

16 Quæritur, *An, qui intra tempus ab Jubilæo præscriptum confitetur, sed ante hebdomadæ finem incurrit in mortale, teneatur iterum confiteri.*

Resp. Affirmative, quia Pontifex intendit concedere Indulgentiam, vel contritis, & confessis: talis est praxis fidelium, & via securior ad Indulgentiam lucrandam.

17 Quæritur, *An, quando in Jubilæo præscribuntur duæ hebdomadæ, qui in prima jejunat, visitat Ecclesiam, & tribuit eleemosynam, in alia vero confitetur, & communicat, lucretur Jubilæum.*

Resp. Negative; duæ hebdomadæ assignantur, non ut opera in eis dividantur, sed ut duo tempora disjuncta, in commodum fidelium, ut, quibus prima hebdomada commodum non fuit Indulgentiam lucrari, lucrentur in secunda. In praxi id teneas, & una, ac eadem hebdomada omnia opera præsta. Sum. Leand. *n.66.*

18 Quæritur, *An necesse sit ad Indulgentiam lucrandam, ut omnia opera præscripta fiant in statu gratiæ.*

Resp. DD. requirunt, ut saltem ultimum opus, quo completo, Indulgentia acquiritur, fiat in gratia; ratio est, quia Indulgentia est relaxatio pœnæ, pœna autem non remittitur, nisi remissa culpa; securius tamen est, ut omnia in gratia fiant.

19 Quæritur, *An, si quis ex oblivione, ignorantia, vel impotentia, aut negligentia aliquod opus omittat, Indulgentiam obtineat.*

Resp. Negative, ratio est, quia Indulgentia conceditur sub conditione implendi omnia opera præscripta, nisi a Confessario commutentur, non impleta autem conditione, non consequitur, quod sub conditione datur: conditionalis enim, nisi conditio verificetur, nil ponit in esse.

20 Sed quæritur, *An ad lucrandum Jubilæum sufficiat opera præscripta per alium perficere.*

Resp. Negative, loquendo de jejunio, Oratione, Visitatione, Confessione, & Communione, quæ vere sunt actiones personales, ad quas electa est industria personæ, Layman, & Bonacina: facere enim, quod alius jejunet, non est jejunare, Summa Leandr. *n. 38.* Eleemosyna autem potest per famulum dari, quam si non conferret, Dominus committens Indulgentiam non lucraretur; quia revera pauperes eleemosynam non accepissent.

21 Quæritur, *An qui loco Sabbati jejunat feria 5. lucretur Jubilæum.*

Resp. Negative, quia opera perficienda sunt juxta formam præscriptam, sic ut nullius sit propria auctoritate opera præscripta mutare, etiam in melius, & omnia una, & eadem hebdomada impleri debent juxta *d. num. 17.*

22 Quæritur, *An, adolescens, qui annum 21. ætatis non expleverit, & ideo non obligatur ad jejunia Ecclesiæ, teneatur jejunare, si velit lucrari Jubilæum.*

Resp. Affirmative, cum Layman, Gobat, Bonacin. nam hæc est voluntas Pontificis. Idem dicitur de senibus (non infirmis) & pauperibus, ac Mechanicis, si labor sit cum jejunio compatibilis, alias Confessarius commutet in aliud opus.

23 Quæritur, *An ad lucrandum Jubilæum sufficiat jejunium, ad quod alia obligatione voti, vel præcepti teneris.*

Resp. Affirmative, Layman *cap.8. num.13.* Marchant. *lect. 4. prop. 2.* ratio desumitur ex usu Pontificum, & praxi promulgandi Jubilæa, etiam in quadragesima, & in quatuor temporibus, in quibus jejunium est sub præcepto; & in quibus illo jejunio, quo impletur præceptum, satisfit Indulgentiæ; nil enim prohibet, quin unico actu pluribus obligationibus satisfiat, modo natura talium obligationum id patiatur, & intentio obligantis non repugnet.

24 Quæritur, *An pro consequenda indulgentia Jubilæi, sit facienda eleemosyna.*

Resp. Affirmative, si id in Bullis exprimatur; & advertendum, quod si eleemosyna præscriberetur pro cujusque facultate, major eleemosyna esset facienda a divite, quam ab egeno.

25 Sed quid *dicendum de pauperibus, aliisque, qui non possunt eleemosynam dare?*

Resp. Debet a Confessario ejus loco aliud opus imponi, v. g. oratio, vel visitatio loci pii, vel aliud opus misericordiæ; cui, ut plurimum, ad id facultas datur per adjectam clausulam: Confessarius, *ex approbatis, possit iis, qui opera injuncta præstare nequeunt, commutare in alia pietatis opera, vel in aliud tempus proximum prorogare.*

26 Idem dicitur de Regularibus, & Monialibus, pro quibus debet Superior ex Co-

nis communibus Monasterii eleemosynam præscriptam dare (quod ego practicavi in Jubilæo: promulgato a Clemente XI. occasione terræmotus 1703.) Quod si Superior nollet pro subditis eleemosynam largiri, non possent isti aliquid de bonis Monasterii, inscio Superiore, in eleemosynam dare; quidquid dixerit Diana, sed deberent commutationem petere. Idem dicas de uxoribus, & filiisfamilias.

27 Quæritur, *Quænam facultas competat Confessario approbato per Bullam Jubilæi electo.*

Resp. Ea dependet ex dispositiva Bullarum; & solet concedi potestas absolvendi a censuris, & peccatis reservatis: commutandi vota, commutandi opera præscripta, & prorogandi opera in aliud proximum tempus.

28 Quæritur, *An cum in Bulla datur facultas absolvendi a censuris, etiam Sedi Apostolica reservatis, detur potestas absolvendi a casibus Bulla Cœnæ, si istud non exprimatur.*

Resp. Negative, Gobat. *cap.* 33. ratio est quia censuræ in Bulla Cœnæ contentæ propter suam specialem rationem, gravitatem, & reservationem non censentur in generali concessione contineri, nisi exprimantur; de absolutione ab hæresi diximus, *c.* 3. *n.* 7.

29 Quæritur, *Quot peccata committat, & censuras incurrat, qui sine facultate absolvit a casib. Bulla Cœnæ.*

Resp. Tot, quot personas absolvit, ita Quilici Confess. *manud. q.* 4. *ar.* 2. *n.* 8. Et, cum vult absolvi a censuris, debet exprimere numerum personarum absolutarum, alias, si unam nominat, aliis omissis, ab una liberatur, sed aliis adhuc ligabitur.

30 Quæritur, *An peccata reservata, in Confessione omissa ex oblivione, tempore Jubilæi, possint, transacto Jubilæo, absolvi a quovis Confessario approbato ab Episcopo.*

Resp. Affirmative; nisi Confessio fuerit invalida, quia tunc nec a Confessis directe, nec ab oblitis indirecte absolvitur: ergo sublata non est reservatio. De qua re diximus *cap.* 8. *num.* 14.

31 Sed quid, *si culpabiliter quis omitteret opera ad Jubilæum lucrandum?*

Resp. Non posset, transacto Jubilæo, absolvi a Confessario, non habente facultatem super reservata, ratio est, quia talis culpa videtur ipsum reddere indignum gratia Jubilæi.

32 Sed *quid etiam, si Confessus est animo lucrandi Jubilæum, & postea non facit opera ad lucrandum necessaria?*

Resp. Tunc etiam, transacto Jubilæo, non potest a reservatis oblitis absolvi; nisi a prædito facultate, quia ex sua culpa non debet commodum reportare: ergo, dato etiam fuisse reservationem sublatam, adhuc est obligatus ad ea directe exponere apud habentem facultatem.

33 Quæritur, *An, qui omnia fecit ad lucrandum Jubilæum, & oblitus est petere commutationem voti, possit, transacto Jubilæo, illius commutationem exigere, a quovis Sacerdote approbato.*

Resp. Negative cum Laym. *n.* 9. & Marchant. ratio est, quia nullum votum fuit Confessario detectum, & super nullo posita commutatio; propterea non potest dici, oblita esse indirecte commutata. Addo, propterea, Jubilæo transacto, potest simplex Confessarius approbatus absolvere a reservatis, oblitis in Confessione, facta tempore Jubilæi, quia pœnitens fuit ab illis indirecte absolutus, & sublata reservatio, sed nullum votum fuit commutatum: ergo. Nota ex Bonacina tempore Jubilæi non posse extra Confessionem commutari, idque, ut tutius recipitur, etiam ex verbis *Bulla, & insuper vota*, &c.

24 Quæritur, *An, cum Bulla negat facultatem commutandi votum castitatis, intelligatur de voto castitatis emisso ad tempus, v.gr. biennium.*

Resp. Negative, nam per votum castitatis, quod nec vi facultatis Jubilæi commutari potest, intelligitur votum castitatis perfectæ, de cujus essentia est, quod sit perpetua, & solet describi, *est abstinentia in futurum ab omni voluntaria delectatione venerea, tam extra, quam intra conjugium, tam interna, quam externa*. DD. communiter *lib.* 2. *c.* 28. & *lib.* 3. *c. ult.*

35 Hinc virtute Jubilæi potest Confessarius commutare votum non fornicandi, & non committendi peccatum mollitiei: quia nullum istorum est votum perfectæ castitatis, sed partis, contra quæ, non peccatur ineundo matrimonium.

36 Est commutabile votum non nubendi, quia non est votum totius castitatis, sed partis, cum per fornicationem non violetur, tametsi contra castitatem fornicando delinquatur.

37 Item votum, quo conjuges voverent se nunquam reddituros, vel petituros debitum, quia non est promissa perfecta castitas: nam contra votum non peccarent, si se voluntarie polluerent, vel adulterium committerent, licet alias gravissime peccarent.

38 Item, votum suscipiendi sacros ordines, quia id non est votum castitatis: nec ipsa castitas in se promittitur, sed tantum

sta-

ſtatus, cui votum caſtitatis tacite annexum eſt. De la Cruz *de voto*, & Laym. *Theolog. moral. lib.4. tr.4. c.8. n.8.*

39 Regula generalis eſt, quod quoties materia voti deficit a materia integra voti caſtitatis, poſſit vigore Jubilæi commutari, quia eſt votum partialis caſtitatis.

40 Sed quid *Si quis diceret, vovi me ad centum annos caſtitatem ſervare?*

Reſp. Non poſſe virtute Jubilæi commutari, quia votum cenſetur perpetuum, cum vita hominis tanto tempore durare non præſumatur.

41 Sed, *An Bulla intelligenda ſit, tam de voto ſimplici, quam ſolemni caſtitatis.*

Reſp. Affirmative, quia utroque vovemus caſtitatem perfectam, licet uno cum ſolemnitate per emiſſionem profeſſionis in aliqua Religione approbata, aut ſuſceptionem Sacri Ordinis, & alio privatim ſine tali ſolemnitate.

42 Quæritur, *An vigore Jubilæi poſſit quis abſolvi ab hæreſi, quæ non ſit pure interna.*

Reſp. Negative. Niſi expreſſe, & nominatim facultas conceditur, juxta decretum Alex. VII. quod refert infra *c.34. n. 29.* Et reſolutio intelligitur etiam de Apoſtaſia a Fide, & Schiſmate includente hæreſim.

An autem poſſint vigore Jubilæi abſolvi violatores Immunitatis Eccleſiaſticæ in terminis Greg. XIV. *Cum alias*. Videndum ſupra *cap.8. num.34.*

43 Sed quæritur, *An vigore Jubilæi poſſit abſolvi denuntiatus excommunicatus, non ſatisfacta parte.*

Reſp. Negative, propter clauſulam, quæ in litteris apponi ſolet: *intendimus, &c. neque etiam, eaſdem præſentes iis, qui a Nobis, & Apoſtolica Sede, vel ab aliquo Prælato, ſeu Judice Eccleſiaſtico excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, ſeu alias in ſententias, & cenſuras incidiſſe declarati, vel publice denunciati fuerint, niſi intra tempus dictarum duarum hebdomadarum ſatisfecerint, aut cum partibus concordaverint, ullo modo ſuffragari poſſe, aut debere*: per ſatisfactionem intelligitur reſtitutio honoris, famæ, bonorum, &c. ob quorum læſionem fuit quis excommunicatus.

44 Cæterum, ſi pœnitentes non poteſt ſatisfacere ante abſolutionem, & abſolutio nequeat diu differri, poterit Confeſſarius illam valide, & licite impertiri, ſed non niſi juxta dicta *c.2. n.15.*

45 Quæritur, *Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius cum pœnitente, qui ſecunda hebdomada omnia opera fecit, ſed die Dominico inadvertenter bibit, ut non poſſit communicare.*

Reſp. Poteſt communionem prorogare in aliud proximum tempus, aut commutare in aliud opus pium, quia revera adeſſet impedimentum communicandi: niſi in Bulla limitetur facultas.

46 Sed quid, *ſi quis ſua malitia nil 1. aut 2. hebdomada fecerit, & ultima Dominica dolens de ſua negligentia; accedat ad lucrandum Jubilæum, & petat opera omiſſa commutari, vel prorogari?*

Reſp. Poteſt Confeſſarius ea commutare: ratio eſt, quia tunc pœnitens eſt vere impotens ad ea facienda intra ſtatutum tempus, nec ſpirat facultas in Confeſſario.

47 Quæritur, *Quomodo ſe gerere debeat cum pœnitente, qui, omnibus reliquis peractis, venit ultimo Sabbato ad Confeſſionem, Confeſſarius autem putat probabiliter, quod, ſi eum abſolvat, ſit permanſurus in occaſione proxima peccandi.*

Reſp. Debet Confeſſionem, & Communionem prorogare per aliquas hebdomadas, prout ipſe magis expediens judicaverit, ut ipſum eruat ab occaſione peccandi, & poſtea illum abſolvat ab omnibus, etiam reſervatis. Idem dicitur, quando, ipſo tempore Jubilæi, non poteſt Confeſſio propter caſus intricatos integre abſolvi, & abſolutio ex cauſa juſta differtur, Gobat. *cit. n. 114.*

48 Sed quæritur, *A quibus tranſacto Jubilæo, poſſit Confeſſarius eum abſolvere.*

Reſp. Ab omnibus peccatis, cenſuris, & votis, a quibus poterat durante Jubilæo. DD. communiter apud cit. *c.32. n.243.* ratio eſt; quia, cœpta cauſa apud Judicem delegatum, durat hujus poteſtas, donec finiatur judicium *cap. nemini de offic. legat.*

49 Sed dubitatur, *An poſſit abſolvi a peccatis, & cenſuris reſervatis, quæ commiſit, etiam poſt Jubilæum.*

Reſp. Negative, ratio eſt, quia per dilationem Confeſſionis, non acquirit Confeſſarius majorem juriſdictionem, quam antea habuerat ſed tempore Jubilæi non poterat abſolvere a cenſuris, & peccatis reſervatis poſt Jubilæum committendis; ergo neque ab admiſſis poſt illud. Gobat. *c. 34. n. 268.*

50 Sed quæritur, *Quid ſignificet illa clauſula: Indulgentia poteſt applicari per modum ſuffragii pro animabus Purgatorii.*

Reſp. Significat, aliter vivis, aliter mortuis Indulgentias a Pontifice concedi: Vivis conceduntur per modum juridicæ abſolutionis; quia Pontifex habet in illos juriſdictionem, ejuſque judicio ſunt ſubjecti, & ideo poteſt eos abſolvere a pœnis debitis, animabus vero Purgatorii per modum ſuffragii, ſeu auxilii ſatisfactorii: nam Ponti-

I 2 fex

fex eas non absolvit a pœnis per modum juridicæ absolutionis, quia, cum sint extra forum ipsius, in eas jurisdictionem non habet. Layman *c.7. n.3.* sed cum habet jurisdictionem in Thesaurum Indulgentiarum, ipse de Thesauro Ecclesiæ offert Deo portionem satisfactionis, ut a pœnis liberentur quam Deus acceptat, easque liberat, & eis debitum pœnæ remittit, in totum, vel in partem juxta qualitatem Indulgentiæ concessæ.

Nota, quod lucrari Indulgentiam pro tali defuncto, vel ei Indulgentiam applicare, est, ipso designato, facere opera præscripta in Litteris, quæ defunctus, si viveret, deberet facere, ut Indulgentiam lucraretur: quo posito, Pontifex auctoritative offert Deo partem satisfactionis de Thesauro, ut Deus ipsum a pœnis liberet. Gobat. *tract. 4. de Indulg. p. 2. c. 22. n.* 490. Bonacin. *de Indulg. disp. 7. q. 1. punct. 7. Prop. 11.* Marchant. De la Cruz & alii.

51 Quæritur, *An Indulgentia pro defunctis concessa prosint eis infallibiliter.*

Resp. Negat cum aliis Laym. *cit. num.3.* affirmat Gobat *cap. 22. num.* 484. Marchant. Hort. *past. tract. 5. de Indulg. lect. 5. prop. 2.* & isti adhæremus; deducitur ex Epistola Leonis X. ad Card. Cajetanum de Indulg. in qua pari modo loquitur de Indulgentiis rationabili causa, tam vivis, quam defunctis concessis; sed vivis datæ infallibiliter prosunt, si opera præscripta impleantur, & causa sit proportionata: ergo sic dicendum de datis pro defunctis, quibus certo, & infallibiliter prosunt, vel aliqua ex parte, si sit Indulgentia non plenaria, vel integre, si sit plenaria, habeatque conditiones necessarias.

52 Sed dubitatur, *An determinate liberetur ea anima, pro qua celebratur in Altari privilegiato.*

Resp. Affirmative ita videtur significari in formula Indulgentiæ, quam pro defunctis solet Pontifex concedere Altaribus privilegiatis, ut ex Brevi Gregorii XIII. (quod ad manus habeo) quo concessit Indulgentiam Altari privilegiato hujus Ecclesiæ S. Bartholomæi, ubi: Greg. &c. *auctoritate nobis a Domino tradita concedimus, ut quoties Missa defunctorum ad dictum Altare celebrabitur pro anima cujusque fidelis, qua Deo Charitate conjuncta migraverit ab hac luce, ipse de thesauro Ecclesia Indulgentiam consequatur; quatenus, D. N. Jesu Christi, & Beatiss. Virginis Maria, Beat. Apostolorum Petri, & Pauli, aliorumque Sanctorum omnium, meritis suffragantibus, a Purgatorii pœnis liberetur.* Si illa sit beata, & suffragiis non egeat, applicabitur a Deo, cui ipse voluerit.

53 Sed cur, si res ita se habet, *solet sæpius pro una, & eadem anima, vel Indulgentia plenaria applicari vel pro ea in Altari privilegiato sacrificari.*

Resp. Quia non constat, an, & quomodo prior Sacerdos applicuerit suam intentionem; nec scitur, an omnes conditiones impletæ sint. Tum quia, sententia opposita est etiam probabilis. Vide Doctores.

Nota, quod celebrans in Altari privilegiato pro aliqua anima, non solum debeat applicare indulgentiam; sed etiam, pro ea celebrare, ut Indulgentiam suum habeat effectum. Ratio est, quia petens Missam in Altari privilegiato, utrumque petit: & Pontifex non concedit Indulgentiam in tali Altari ad animam liberandam per modum suffragii, nisi mediante celebratione Missæ. Quæ autem Missa sit celebranda diximus *cap. 6. num. 20.*

54 Quæritur, *An possit quis sæpius Jubilæum obtinere, si sæpius perficiat opera præscripta.*

Resp. Negative, cum Filiucio, qui apud Gobat. *tract. 3. num. 92.* sic loquitur: *hoc Mense Majo anno 1620. declaravit S. Congreg. Concilii, tantum semel acquiri Indulgentiam per Jubilæum, & semel tantum a casibus quomtiam absolvi posse*, quare huic declarationi standum est. Pondera in litteris clausulam, *alterius ex præfatis hebdomadis*; unde, si, prima hebdomada omnia requisita perfecisti, & Jubilæum obtinuisti, non potes iterum eo potiri secunda hebdomada, nec absolvi a reservatis commissis post primam hebdomadam? ratio est, quia facultas absolvendi a reservatis conceditur per ordinem ad Jubilæum obtinendum; Jubilæum autem jam fuit obtentum, & sortitum est effectum, & casus reservatus fuit admissus, obtento Jubileo; quod Confessarius virtute Jubilæi electus debeat notare.

55 Idem dicitur de Indulgentia plenaria affixa diei determinatæ ex decr. Innoc. XI. citat. supr. *n. 2.* ubi hæc sunt: *semel autem dumtaxat in die plenariam Indulgentiam, in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam; vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri.*

56 Hinc constat Indulgentiam Portiunculæ, cum sit plenaria, nonnisi, semel in die posse acquiri: nec aliud crediderim posse colligi ex responso Sacr. Congr. Conc. quæ ad dubia, an toties, quoties, eadem die secun-

cunda Augusti, visitantes Ecclesias FF. Min. Indulgentiam lucrentur, *die 17. Julii 1700.* respondit, *servandum esse solitum*. Crederem tamen, semel pro se ipso acquiri, & semel pro animabus Purgatorii, quibus per modum suffragii potest applicari, Innocen. XI. *const. Alias Felic. record. 22. Januar.* 1687.

57 Cum Indulgentia Altaris privilegiati sit ea, quam Pontifex concedit pro liberandis defunctis fidelibus per modum suffragii mediante celebratione Missæ, & circa hujusmodi fuerint a S.Cong. C. quibusdam dubiis responsa reddita, maxime super numero missarum celebrandarum in Ecclesia, in qua est Altare privilegiatum, ideo hic ea refero. Petebatur itaque

Primo: *An Absentibus Religiosis, ex causa prædicationis; tempore Quadragesimæ, & Adventus, vel, quando occasione Festivitatum, vel funerum, aut similium, a Superioribus ad celebrandum alibi transmittuntur, Indulgentia concessæ, cum certo numero Missarum, qui ob dictas causas adimpleri non potest, prorsus cessent, vel pro eo tempore, quo dictus numerus Missarum non fuerit adimpletus, sint suspensæ, vel potius remaneant in suo robore.*

Secundo: *An idem sit statuendum, deficiente præfixo numero Missarum, ob infirmitatem Sacerdotum, tam Regularium, quam Sæcularium.*

Tertio: *An pariter idem sit statuendum, deficiente prædicto numero Missarum, ob absentiam ab Ecclesiis Sæcularibus Canonicorum, & Sacerdotum per aliquot dies, & menses.*

Horum dubiorum resolutionem Summus Pontifex remisit Sacræ Congregationi Concilii, quæ anno 1701. 30. Julii respondit.

Ad primum: *Quoad primam partem, pro tempore Adventus, & Quadragesimæ remanere suspensas, non autem in reliquis, dummodo raro contingat.*

Ad secundum: *Non remanere suspensas.*

Ad tertium: *Provisum in primo.*

CAPUT XXVIII.

Prop. XXXVIII. & XXXIX. ab Alex. VII. &c. Dispositio Sacrificantis.

1 PROP. 38. *Mandatum Trid. factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate, cum peccato mortali, confitendi quam primum, est consilium, non præceptum.*

PROP. 39. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

Est certum, solos Sacerdotes posse sacrificare; verum, ut licite sacrificium offerant, necesse est, ut immunes sint ab omni culpa mortali; sicut enim Confessio Sacramentalis est Communioni præmittenda ab iis, qui peccati mortalis se reos agnoscunt, quamvis sibi contriti videantur, ita a fortiori debet a Sacerdotibus celebrationi præmitti, si se mortaliter deliquisse cognoverint, ut exprefse Trident. *sess. 13. c. 7. de Euchar.*

Et quia plures negarunt a Concilio esse præceptum, ut *confiteatur quam primum*, qui, urgente necessitate, non habens copiam Confessoris, inconfessus celebrat, Alex. præfatas prop. damnavit; occasione quarum brevi calamo quosdam casus referam super dispositione, ex parte animæ requisita in Sacerdote Sacrificante.

2 Quæritur, *An præceptum de præmittenda Confessione, Sacrificio, & Communioni sit divinum, an Ecclesiasticum.*

Resp. Divinum, idque DD. colligunt ex textu Trid. loco cit. *Ecclesiastica consuetudo declarat probationem necessariam esse, &c. ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione, ad Sacram Eucharistiam accedere debeat;* ubi non refundit præceptum in consuetudinem Ecclesiasticam, tanquam in causam, sed ex illa consuetudine arguit præceptum, alias positum: nec aliud potius, quam divinum: hinc gravatus mortali, priusquam celebret, per se tenetur confiteri; dicitur per se, quia per accidens, si copiam confessoris non habet, & debet de necessitate celebrare, poterit, prætermissa confessione, celebrare, præmissa tamen contritione perfecta, & cum onere quamprimum confitendi, ut ibid. Trid.

3 Quæritur, *Quando Sacerdos censeatur habere necessitatem celebrandi.*

Resp. Cum ei ex Officio celebrare incumbit, ut Parocho, diebus festis, & Dominicis, si alium nequeat de facili substituere, & ex non celebratione aliquod grave scandalum, damnum, aut infamiæ periculum, arbitrio prudentis viri, imminet.

4 Quæritur, *Quando ex necessitate celebranti censeatur deesse copia Confessoris.*

Resp. Cum nullus est præsens Sacerdos approbatus cum jurisdictione; item, cum est præsens, sed non vult eum absolvere; item, cum est tantum distans, ut ad eum non possit accedere sine magna difficultate salutis, & incommodo honoris, & famæ: in quo consideranda est qualitas, & circumstantia itineris

image
not
available

vi. Inter quas distinguas, alias esse directivas simul, & præceptivas, & alias pure directivas, & sub consilio; illæ sunt, quæ notant, & præscribunt aliquid, quod alias ex jure divino, vel Ecclesiastico, aut legitima consuetudine sub gravi obligatione præcipitur; ut sunt, quæ disponunt de integritate Sacrificii, quod sit consecrandum in pane triticeo (qui inter Latinos azymus esse debet) in vino de vite: quod aqua est vino miscenda: quod cum debita intentione est proferenda forma consecrationis: quod a Sacerdote jejuno celebrandum est, tali hora, cum lumine, Ara consecrata, cum Ministro, Missali, Calice, Patena, Corporali, Palla: de Canone integre, & secreto celebrando, aliisque, de quibus in Rubricis Missalis. Istis se non conformare, nisi inculpabilis inadvertentia, vel in quibusdam parvitas materiæ excuset, semper est mortale. Secus de pure directivis, & sub consilio, quæ præscribunt esse orandum ante, vel post Missam, ordinem Orationum, &c. Verum, & istas cum scandalo, vel contemptu negligere, vel eis non uti animo inducendi novum ritum, est mortale. Lege Trid. *sess. 22. in decret. de observ. in celebrat. Miss.*

CAPUT XXIX.

Prop. XL. ab Alexand. VII. &c.
Oscula, & tactus impudici.

1 PROP. 40. *Est probabilis opinio, quæ dicit esset tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, seclusо periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

2 Distinguunt DD. cum Bonac. *de matrim. q.4. pun.10. n.4.* & Gobat. *de matrim. tr.10. cas.17. n.672.* duplicem delectationem percipi posse ex osculis, & tactibus: unam, quæ dimanat in partibus honestis, labiis, & genis ex mollitie, temperamento, & proportione partium, quæ tanguntur osculando; alia, quæ oritur in partibus generationi destinatis cum commotione carnis titillantis ad veneream turpitudinem, quando oscula exercentur inter personas diversi, & aliquando ejusdem sexus.

Hinc difficultas oritur, an Alex. utramque *delectationem in suo decreto comprehenderit.*

Resp. Affirmative, utraque enim sensibilis est, & carnalis, cum in carne, & in sensu per osculum excitetur; imo utraque ad pollutionem disponit: secunda magis propinque, & proxime, quam natura instituit, ut medium ordinatum ad generationem, & copulam; prima autem remotius, & tamquam disponens ad secundam, formaliter libidinosam, & veneream; & ideo utraque est peccatum mortale, *vid. l.2. c.30. n.5.*

In examine eorum, quæ in hac re possunt occurrere, temperato calamo procedam, ne Lectores offendam, & species excitem incongruas: in re venerea timendum periculum: natura satis est ad malum proclivis; consule DD. & vide, ne imprudenter interroges pœnitentes, ne scandalum patiantur, & ex te peccare discant.

3 Quæritur, *An mortaliter peccet puella, quæ se præbet conspiciendam adolescenti, a quo credit. turpiter concupisci.*

Resp. Affirmative, quando, data opera, ejus aspectui se offert absque necessitate, sed potius ex quadam curiositate, non ignorans illius turpem amorem, etiamsi ad finem nubendi, nam cooperatur alieno peccato; & peccat peccato etiam scandali, præbens proximo occasionem ruinæ spiritualis; secus, si aliqua necessitate, vel utilitate id agat, ne scilicet privetur libertate adeundi ad Ecclesiam, exeundi a domo ad invisendos vicinos, &c. tunc potius foret scandalum acceptum ex malitia Juvenis quam datum a puella, utente suo jure. Sicut scandalum acceptum censetur, cum fœminæ se ornantes juxta propriam conditionem, & morem Patriæ, prævident fore, ut turpiter amentur ab aliis, modo hoc non faciant intentione provocandi eos ad libidinem, & modo forma vestimentorum non sit de se provocativa ad libidinem, ut V.G. quia nimis denudant pectus, vel pudenda veste transparente cooperiunt; nam, ad hujusmodi vestitum inhonestum nullum habet jus honesta fœmina, & ex eo occasionem ruinæ spiritualis proxime præbet.

4 Sed quæritur, *an puella sine peccato possit habere amatorem, & sinere se ab illo videri, & cum illo discurrere.*

Resp. Affirmant plures, quando id fit ad finem nubendi, ad quem possunt parentes concedere, maxime si sint paris conditionis. Verum tutior est sententia opposita, ne in se, vel in parte permittat delectationes carnales de præsenti: difficile enim est, quod videns, quem diligis, & facialiter discurras, & non commovearis; propter periculum igitur, ne in se, vel amante delectationes, & impuræ cogitationes excitentur, amatorem sine peccato retinere non potest, & parentes permittendo peccant.

5 Quæritur, *An turpia loqui, & turpia canere sit peccatum mortale*.

Resp. Affirmative, si id quis facit animo excitandi se, vel alios ad turpia, vel cum periculo delectationis libidinosæ circa objecta narrata; immo, etiam isto periculo remoto, potest mortale esse ex circumstantia scandali audientium, ut, cum non sunt probatæ virtutis, & verba, aut cantiones sunt multum lascivæ, & inhonestæ: tunc est prudenter præsumendum scandalum inde suboriri.

Hinc sequitur, eum, qui exhibet turpes comœdias, & inhonestas picturas facit, cantiones obscœnas componit, mortaliter peccare: in similibus videtur semper esse connexa moralis certitudo præbendi proximo occasionem ruinæ spiritualis.

6 Quæritur, *An sponsis liciti sint tactus, oscula, & amplexus*.

Resp. Negative, sub mortali eis vetiti sunt, ac si sponsi non essent; ideo cavendi, utpote ad copulam conducentes: hæc est eis illicita: ergo etiam, quidquid ad eam conducit. Unde peccant mortaliter parentes, vel tutores, & custodes sponsæ, qui eam solam relinquunt cum sponso propter periculum, ut inter se ad turpia procedant.

CAPUT XXX.

Prop. XLI. ab Alex. VII. &c. Concubinatus.

1 PROP. 41. *Non est obligandus concubinarius ad eliciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo regalo, dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent; & alia famula nimis difficile inveniretur*.

Propositionem docuit Joannes Sancius in *select. disp. 20. n. 20.* apud Fagn. *in decretal. ad cap. ne initaris de const. a n. 336* contra quem, etiam ante Alex. decretum scripsere DD. ejusdem doctrinam vocantes scandalosam, improbabilem, & indignam viro catholico; occasione cujus nos hic Confessario aliqua pro praxi de concubinatu subnotamus; plura dicturi *lib. 2. cap. 38.* agentes de occasione proxima peccandi.

2 Quæritur, *Quid sit concubinatus*.

Resp. Est status, in quo *quis cum certa aliqua fœmina, soluta, aut alteri maritata, sive intra, sive extra propriam domum assiduam libidinem exercet*. Engel. *colleg. jur. can. lib. 5. tit. 16. §. 3. n. 21.* ad concubinatum igitur requiritur consuetudo peccandi, & cubandi cum aliena muliere. Barbos. in Trid. *ad sess. 25. cap. 14. de ref.* Hinc concubinarius censetur habens consuetudinem peccandi cum eadem fœmina.

3 Quæritur, *Quid sit concubina, & in quo a meretrice differat*.

Resp. Concubina est fœmina, qua quis ex consuetudine abutitur ad luxuriam, *arg. ex cap. si quis post dist. 33.* Sylvester *sum. ver. concubinarius*; vel, mulier semper disposita, & parata eidem viro circa copulam, & venerea obtemperare; meretrix autem est mulier, quæ multorum libidini est exposita, *cap. vidua dist. 34.* seu, cujus turpitudo publice venalis est ut ibi *Glos. in ver. meretrix, & cap. meretrices 32. quæst. 4.* hinc differentia est: quod meretrix plures admittit, concubina autem ex consuetudine semper cum eodem carnaliter commiscetur.

4 Quæritur, *An possit absolvi concubinarius, usque dum expellat, & relinquat concubinam*.

Resp. Negative, contra aliquos asserentes posse absolvi bis, ter, vel quater, modo habeat propositum relinquendi, & expellendi; quorum sententia est omnino improbabilis, & falsa, nam præceptum non retinendi concubinam, quam quis potest dimittere, est negativum, per hæc explicatum, *ne retineas*, sed præceptum negativum obligat semper, & pro semper: ergo, etiam pro tempore, quo facit examen conscientiæ, & confitetur: sed tunc non implet: ergo non implet, dum est implendum: ergo eo ipso tempore, quo conscientiam discutit, & confitetur, actualiter violat præceptum, & sacrilege confitetur, ac invalide absolvitur propter defectum veri doloris, & propositi, quia, si illud haberet, dimitteret de præsenti, dum potest; in periculo proximo peccandi voluntarie non perseveraret.

5 Sed quæritur, *An possit absolvi concubinarius, qui prima vice se accusavit de occasione proxima concubinæ, ignorans eam occasionem esse impedimentum absolutionis*.

Resp. Filguera *in exposit. prop. 61. ab Innoc. XI.* damnatæ affirmavit; sed, nec in hoc casu absolvendus est, donec expellat, ut optime Cardenas *dissert. 40. c. 5. art. 2. ad prop. 61. ab eodem Pontif. damnat. num. 95.* licet enim ignoraverit obligationem expellendi, tamen, cum a Confessario de ea monetur, instat præceptum negativum, *ne retineas*, quod obligat semper, & pro semper: nullus se liberat a periculo mortis corporis, per hoc, quod proponat fugere de futuro a periculo,

quod

quod imminet de præsenti, sed debet statim fugere, cum potest: ergo, nec periculo mortis animæ; nec sufficit pro dispositione pœnitentis habere propositum de futuro sed est necessaria voluntas non permanendi in periculo infringendi propositum: ergo, &c. Quid prodest homini, si, dum confitetur, auferat nummos a Confessario, quod habeat propositum non furandi in futuro?

6 Sed quid, *si concubinarius paratus esset jurare: ego faciam, quod hactenus non feci; jurabo P. V. per Deum vivum me revera quam primum illam dimissurum?*

Resp. Gobat *tr. 7. casu* 16. *n.* 534. admittit juramentum, & ideo eum absolveret, non tamen, si postea rediret, etiam reus perjurii. Chonine. vero *disp. 8. de pœn. dub.* 17. *n.* 113. dixit, eos qui, vivunt in concubinatu, non esse absolvendos, antequam de facto separentur, etiam si parati sint jurare, se in posterum caste victuros; quale juramentum Sacerdos nec exigere, nec admittere debet, sed jubere eos ante absolutionem separari; & id in praxi sequere.

7 Quæritur, *an possit absolvi concubinarius, qui concubinam non in propria Domo, sed in aliena, & propriis expensis eam alit, & tantum semel in mense ad ipsum accedit, & cum ea peccat.*

Resp. Negative, quia censetur non habere propositum abstinendi, alias eam non retineret, & sic indispositus est pro beneficio absolutionis; & verificatur, etiam si cum ea amplius non peccaret, modo scandalum præberet, *vid. l. 2. c. 37.*

8 Quæritur, *an possit absolvi filius familias, qui in domo patris retinet concubinam, cum qua solet peccare, illam tamen expellere non potest, quia est serva patris.*

Resp. In casu opus est magna prudentia in Confessario, ne absolutionem impendat indigno: ideo debet prius interrogare pœnitentem, an ipse possit operari, quod ancilla removeatur: & si affirmet, ante absolutionem debet id exequi: si neget, est interrogandus an alias aliis Confessariis super hoc confessus sit; & quatenus affirmet, videat, an impleverit, quæ ei fuerunt ab illis injuncta ad vitandum peccatum: si omisisse reperiat, sine absolutione dimittat, sed admonitus de periculoso statu suæ salutis, & quod tenetur eam implere, si absolutionem desideret; si impleverit, & a peccato abstinuit, absolvi potest; verum crederem multum proficere, si dirigeretur ad priorem Confessarium, qui eum curare incæpit.

Si respondeat se de illo nunquam fuisse confessum quia peccare cepit ab ultima Confessione, a tribus mensibus facta, interrogandus est, an, si illo mane non communicat, revera immineat periculum scandali: si affirmet, quia adsunt parentes, qui volunt videre ipsum ad sacram Mensam accedere, tunc ad vitandum scandalum potest absolvi, imposito tamen onere, & per eum suscepto, implendi necessaria ad extenuandum periculum proximum; si asserat, scandalum ex omissione Communionis non suboriri, absolutionem differat, & ipsum admoneat, teneri suis actibus ad extenuandum, & superandum periculum proximum peccandi; & propterea ex parte sua debere adhibere omnem diligentiam, quæ ad id conducere potest: ut non conversari, & loqui cum illa in ullo solitario loco, in quo haberet occasionem proximam tactuum illicitorum, & similium: nunquam hilari facie se illi præbere: frequenter Deum orare; actum contritionis elicere, sæpius confiteri, & alia, de quibus *l. 2. cap.* 38.

9 Sed *quid dicendum, si talis filius iterum relabatur in peccatum cum ancilla?*

Resp. Videndum, an impleverit injuncta: si non impleverit, non absolvatur; & quamvis adducat sibi periculum scandali imminere, non est admittenda excusatio, & sibi id imputet; alias semper deberet absolvi, quia semper tale periculum afferret, & sic nunquam tolleretur occasio. Deinde consideretur, an lapsus potius ex fragilitate, & repentino casu fuerit, quam ex voluntaria expositione periculo peccandi, & tunc posset in casu scandali absolvi, sed Confessarius deberet se difficilem ostendere ad absolutionem impendendam, eique significare nullum damnum æquiparari posse damno animæ, & nil magis infame, quam esse turpem coram Deo.

10 Sed, si iterum relabatur, videtur non absolvendus, quia spes emendationis non apparet.

11 Quæritur, *an absolvi possit concubinarius, qui in articulo mortis existens, non potest tunc concubinam expellere.*

Resp. Bonac. *n.* 13. affirmat, modo habeat firmum propositum eam ejiciendi, quam primum poterit; hac in re non essem ita facilis, cum non videam, quid in tam periculoso statu possit impedire, & retardare, quin concubinam statim expellat; scandalum datum est certum, sicut ipsum periculum peccandi probabilissimum, si non copula, ad minus cogitatione, & desiderio: hæc tenetur

tur vitare, ergo & ipsam expellere; legatur March. Hort. *past. Candelabr. Myst. tract. 5. lect. 9. prop. 3.* referens lacrymabilem concubinarii de hac luce exitum.

12 Sed quid, *si infirmus adducat*, Pater a viginti annis habito in hac Parochia cum hac fœmina, quæ ex me hos duos filios concepit, & ab omnibus creditur mea Uxor legitima, ideo eam non possum expellere sine gravi, & notabili ejusdem, & mea infamia in loco; *quid agendum?*

Resp. In casu Confessarius debet eos matrimonio conjungere, modo sit Parochus, alias vocandus; vel ab eo, aut Episcopo licentia obtinenda est; ex Trid. *sess. 24. c. 1. de ref. matrim.* ita necessaria est præsentia Parochi, vel alterius Sacerdotis de ipsius, aut Episcopi licentia, ut, etiamsi coram toto populo, ipso absente, contraheretur, nullum, & irritum foret, ut ibid. textus.

13 Etiam dum testes debent esse præsentes, ex eodem Trid. ibid. ubi irritat contractum aliter celebratum, & matrimonium sine ipsis contractum, Clandestinum appellat, hoc est, clam, secreto, & furtive factum, quod exprese prohibet.

Sed quid, *si, vel Parochus, vel testes non possent haberi?*

Resp. Quamvis casus videatur Metaphysicus; dicendum, si infirmus serio affirmet, quod cum ea de præsenti matrimonium celebraret, si præfati non deessent, & jurata promissione spondeat se id facturum statim ac haberi poterunt, ac proponat numquam peccaturum cum ea, nec eam pro tunc ad suam præsentiam admissurum, posset absolvi. In proposito casu debet Confessarius cavere, ne vocando testes frangat sigillum; ideo optimum esset petere a pœnitente licentiam vocandi eos. De auditis enim in Confessione loqui extra non licet, sed potest de expresso pœnitentis consensu in ipsius pœnitentis bonum. De la Cruz *q. 6.* de sigillo, Quilici *q. 10. ar. 1. num. 5.* & alii.

14 Sed quid, *si dum Confessarius accedit, reperiat infirmum sensibus destitutum, ut non valeat ad interrogationes respondere, nec Confessarius de ejusdem proposito certificari?*

Resp. Vel adstantes testantur Confessarium petiisse, vel non, si primum, absolutio non negetur, saltem sub conditione, *si es dispositus*, quia supponi debet cum vero proposito non peccandi, & expellendi fœminam Confessarium optasse: si de eo non possunt testari, nec nutibus, & signis ipse dolorem, & propositum confitendi ostendit, commendetur divinæ Misericordiæ. Vid. *l. 2. cap. 35.*

15 Sed quid dicendum, *si infirmus posset solum signa doloris ostendere, & fœmina, quæ ipsi ministraret, esset occulta ejus concubina, nota Confessario, ex hoc solum, quod dum scalas demus ascenderet, id ab homine fide digno, & zelante salutem spiritualem infirmi, secreto scivit?*

Resp. In casu utique in praxi non impossibili, prudentia est utilis; censerem esse admonendam mulierem de periculo damnationis æternæ, quod infirmo propter ipsam imminet, & proinde necessarium, ut a domo discedat; si acquiescit, jam aliquid in favorem absolutionis Confessarius obtinuit; si vero pertinax resistat, acriter reprehendatur, & interim ab infirmo quærat signa doloris peccatorum: ipsum interroget, si peccandi occasionem cum ulla muliere habeat; an hæc mulier sit in sua domo? & dum stringendo manum affirmet, petat, an velit, ut ipsa e domo expellatur, quam ipse expelleret, si posset, nolitque amplius eam præsentem habere, & doleat de peccatis commissis? & quatenus item affirmet, dispositum putarem pro absolutione. Si fœmina non vult egredi, curet Confessarius, ne cubiculum intret, & ipse ministret, si alius non sit: neque hic utitur scientia Confessionis, quia id aliunde scit.

16 Quæritur, *an possit absolvi puella, quæ parentibus orbata, & omni humana spe destituta, ne fame periret, mansit per aliquod tempus in honesto servitio Domini, postea vero cum eo concubinatum exercuit; deinde stimulis conscientiæ lacerata, accedit ad Confessarium, cui sic loquitur*. Pater, a tribus annis sum concubina Domini mei, agnosco statum meæ damnationis, vellem ad illius gratiam redire; verum, si a domo, & Domino discessero, certe fame peribo, nam consanguineos non habeo, laborare non valeo: si mendicem, sum in periculo lapsus cum multis, nam multi me insequuntur. *Unde Confessarius agnoscens necessitatem moralem persistendi in ea domo, eam hortatur, eique præcipit, ut in domo resistat luxuriæ Domini, & adhibeat remedia* de quibus supra *a numer.* 8. verum ipsi ipsa respondet; id mihi est impossibile, quia si resistam, de domo certe expellar, quo facto, præ fame peribo, & enarrata incommoda sequentur, &c. *petitur, quid faciendum cum ea habente impossibilitatem moralem relinquendi occasionem proximam, & impossibilitatem moralem extenuandi periculum proximum, per propositum efficax non peccandi, &c.*

Resp.

Resp. Non est absolvenda, & tenetur ad egrediendum e domo, etiam si fame sit peritura; nam homo tenetur peccatum mortale vitare etiam cum periculo vitae.

Sed quid, *si ipsa respondeat*: promitto resistere libidini Heri, sed praevideo certissime, quod expellar, si restitero?

Resp. Non est absolvenda ante egressum; nam, cum, posita resistentia, praevideat expulsionem, & sponte nolit egredi, est signum evidens, quod vult persistere in domo, & concubinatu.

17 Quaeritur, *an Confessarius possit absolvere meretricem, & concubinam, dum advertit ipsam nescire meretricium esse prohibitum, adeo ut propter ignorantiam excusetur a peccato.*

Resp. Negative, quia vere peccavit cognoscendo carnaliter ad se accedentes; nec ignorantia excusatur; nam in re adeo clara lege naturae, & divina prohibita, ignorantia non potest allegari.

18 Sed quaeritur, *an liceat locare domum meretrici.*

Resp. Affirmative, Quilici *q.7. ar.4. n.* 29. Joan. de la Cruz 6. *praecept. a.1. dub.3. nu.*7. quia locatio non est proxime ordinata ad fornicationem, sed indifferens; sed non cum intentione, ut in ea peccet, sed, ut ibi habitet. Verum, si domus, quae locatur, ex se majorem praeberet commoditatem peccandi, seu fornicandi, puta, quia plures habet portas secretas, vel esset in loco tuto, tunc non liceret eam meretrici locare.

19 Quaeritur, *super quo sint concubinae, meretrices, & concubinarii interrogandi.*

Resp. Vide supra *cap.* 10. *num.*18.

CAPUT XXXI.

Prop. XLII. ab Alex. VII. &c. Usura.

1 PROP. 42. *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

Praesens caput occasione propositionis Confessario exhibet quosdam casus ex principalioribus, quos solent DD. excitare tractantes de usuris, & quia hac de re sermo redibit *lib.2. c.*24. de illis breviter.

2 Quaeritur, *Quid sit Usura.*

Resp. Est lucrum *proveniens immediate ex mutuo, ratione mutui*, seu, *est contractus, quo ultra sortem, idest, summam capitalem, aliquid temporale pretio aestimabile, tamquam debitum ex justitia, vel gratitudine, aut benevolentia exigitur, aut speratur*. Per *lucrum* intelligitur omne temporale pretio aestimabile, sive sit pecunia, sive obsequium, sive munus, sive aliquod aliud. Per illud proveniens *ex mutuo* excluditur quodcumque lucrum, quod non sit ex mutuo; & ita injustum pretium, quo venditur aliquid plus justo; quia, quamvis lucrum sit injustum, tamen non est usura, cum non sit ex mutuo: sed ex iniqua venditione. Additur *ratione mutui*, ad excludendum lucrum, quod provenit ex alio titulo, ut in recompensationem damni certo emergentis, & lucri cessantis. Ponitur *temporale*, quia, si mutuans paciscatur cum mutuatario, ut praeter restitutionem pecuniae, vel frumenti, vini, olei, &c. mutuati; pro se oret, sacrificet, conferat beneficium, vel quid simile, usura simul, & simonia dici debet. Ponc. *disp.* 55. *q.*3. *concl.*1. *num.*9.

Hinc usurae reus est, qui ultra sortem mutuatam a mutuatario recipiendam, eidem aliam obligationem ex vi mutuationis imponit, quaecumque illa sit, ex qua doctrina plures casus solvi possunt.

3 Quaeritur, *quotuplex sit usura.*

Resp. Multiplex, *aperta, palliata, vel virtualis, realis, & mentalis. Aperta est*, quando in mutuo expresse exigitur lucrum supra sortem, *ut do tibi centum scuta, ut post annum reddas mihi centum, & quinque. Palliata est*, dum sub aliquo alio contractu emptionis, &c. veluti sub pallio occultatur contractus mutui, & aliquid ultra sortem exigitur; ut, cum quis vendit carius ob dilatam solutionem, & emit vilius ob solutionem anticipatam. Realis est, quando intercedit pactum explicitum, vel implicitum de lucro dando, vel recipiendo propter mutuum supra sortem: & convenit cum usura aperta, & manifesta. Pactum implicitum, sufficienter intentionis usurariae significativum, reputatur esse, dum mutuans solet pecunias, vel alias res mutuo dare, sed cum aliquo fructu semper ad se eas vult reverti; vel, cum quis scit pecuniam mutuo aliter obtinere non posse, nisi liberaliter donet aliquid mutuanti, tales donationes in effectu parum differunt a pactis proprie usurariis, lucrum ex mutuo, non voluntate libera datur, sed necessitate recipiendae pecuniae. *Mentalis* est, quando nullum pactum externum intercedit, sed mutuans eo animo dat, ut lucrum ex mutuo recipiat, alias non daturus. Hinc, qui dat mutuo decem cum spe, quod mutuatarius venturus sit ad emendum in sua officina, usuram mentalem committit;

tit; cujus item reus est, qui mutuat decem cum spe, & proposito recipiendi ex eo lucrum, etiam si minus principaliter id speret; nam, non licet sperare, quod non licet accipere.

4 Quæritur, *an ratione lucri cessantis, vel damnis emergentis possit aliquid a mutuante supra sortem a mutuatariis exigi.*

Resp. Affirmative, sic DD. communiter; ratio est, quia lucrum non provenit ex vi mutui, nec est fructus pecuniæ mutuatæ, sed ex alio titulo, ad compensandum nimirum, & satisfaciendum pro damno emergente, & lucro cessante.

Explico, *de lucro cessante*, quod est utilitas, quæ cessat ob mutuum: habet Mercator centum scuta, quæ revera vult negotiationi exponere, ex qua, deductis expensis, sperat lucrari 10. *accedit Paulus, petit a Mercatore, ut sibi illa centum det mutuo; Mercator respondet, se non posse, ne illo lucro privetur; instat Paulus, cui Mercator, dabo, modo, exacto anno, ultra sortem, des quoque decem, Paulus consentit*, & ideo tenetur ad centum, & decem. Quod si mutuans a principio nil in pactum deduxit, tametsi postea ex mutuatione damnum incurrat sine culpa mutuatarii, nullam compensationem postulare potest.

5 Sed quid, *si Mercator alias pecunias haberet præter eas, quas vult negotiationi exponere?*

Resp. Si non decrevit eas servare in alios usus, non potest pacisci de lucro cessante, quia vere tunc lucrum non cessaret, cum posset alias lucro exponere. Joan. de la Cruz *7. præcep. q. 5. de usura*, licet oppositum dicat Layman *lib. 3. tr. 5. c. 16. a num.* 8. sed prima opinio est tutior, & ad palliatas usuras viam occludit.

6 Sed quæritur, *an ratione mutui liceat exigere totum lucrum cessans.*

Resp. Negative, sed debent deduci expensæ, & pericula; ponderandum est, quod lucrum est in potentia, & in se, lucrum autem in potentia minoris æstimatur, quam res in actu, & ideo non debet accipi, quantum lucrum speratum valeret, sed debet aliquid detrahi ratione expensarum, incertitudinis, & periculi.

7 Sed quæritur, *an mutuans, qui convenit cum mutuatario de pretio lucri cessantis, possit, quod recepturus est, anno exacto, a principio recipere.*

Resp. Negative: si quis mutuaret centum pro decem, si statim illa decem acciperet, non centum, sed nonaginta solum daret, & ex istis solum lucrum cessaret, non vero ex illis.

8 Explico de *damno emergente*: quod est detrimentum, quod quis propter mutuum patitur in rebus, quas habet: habes pecuniam ad emendum vinum mense Octobris, si cogaris mense Maji carius emere, diceris pati damnum in illo majori pretio: nunc, si Petrus mutuo vult eam pecuniam, & tu significes, te non posse eam dare, ne in Majo tale damnum cogaris pati, & ipse instet, ut accipiat, & in se onus compensandi damnum suscipiat, & ad tale damnum, pecunia recepta, tenetur; nullus enim tenetur beneficium alteri præstare cum suo damno.

9 Verum, ut licite, tam lucrum cessans, quam damnum emergens, a mutuante in pactum deducatur, tria sunt necessaria: 1. ut mutuum sit vera causa damni. 2. ut mutuatarius moneatur de illo damno, alias non posset innotescere, an fecisset illum contractum cum conditione, adeo onerosa. 3. ut in sua potestate relinquatur ad talem contractum celebrandum.

10 Nota, dum mutuatarius est in mora restituendi ultra tempus præfixum, & potest restituere, tenetur ad damnum ex dilata solutione proveniens.

Notes item lucrum cessans esse de bonis acquirendis; & damnum emergens de bonis acquisitis.

11 Quæritur, *an liceat mutuanti, accipienti pignus in assecurationem mutui, accipere fructus pignoris; quod est idem ac quærere, an contractus, qui dicitur Antichryseos, descriptus, pactum inter creditorem, & debitorem, ut creditor tamdiu pignore uti, & ejus fructus lucrari possit, usque dum pecunia, mutuo data, a debitore restituatur.*

Resp. Contractus est usurarius, nec fructus pignoris possunt accipi, & si accipiantur, sunt computandi in sortem principalem, cit. De la Cruz *dub.* 4. *Engel.* §. 2. *n.* 27. & DD. communiter; ratio est quia in pignore non transfertur dominium pignoris in eum, qui pignus accipit, & ideo remanet in dominio ipsius mutuatarii, ergo ipsi fructificat; ergo mutuans eos fructus sibi applicare non potest, sed debet reddere mutuatario, vel computare in sortem, vel in partem solutionis debiti.

12 Sed quid, *si pro pignore daretur vestis?*

Resp. Non posset uti veste, quia usus vestis est pretio æstimabilis; imo cum vestis per usum atteratur, jam novum onus imponitur mutuatario; nam præter integrum mutuum suo tempore reddendum, pateretur damnum ex usu vestis; secus de la Cruz putat

tat de pignore, cujus usus solet gratis concedi, ut est liber. Verum & hic caute procedatur, ne deducatur in pactum pro assecuratione mutui liber, quo mutuans egeat, quia sic certe onus imponeretur mutuatario ad tale pignus.

13 Sed quid, *Marito a parentibus non datur dos pro alenda uxore, sed pignus fructiferum, an liceat ei fructibus uti.*

Resp Affirmative, non computando eos in sortem *cap. salubriter de usuris*; ratio est, quia maritus tenetur alere uxorem ex dote: ergo, dum hæc non datur, potest ex fructibus pignoris illi providere; etiam si uxor, & maritus habeant alias, quo vivant, quia non ex hoc, sed ex dote debet vir uxori alimenta; verum, si fructus pignoris excederent fructus dotis, non posset maritus excedentes accipere, sed solum adæquantes dotis fructus.

14 Sed quæritur, *an in contractu mutui, liceat apponi hoc pactum: si mutuatarius, praefixo tempore, mutuum non reddat, pignus, quod est in manu mutuantis, intelligatur esse venditum ipsi mutuanti pro suo mutuo, quod solet vocari pactum legis commissoria.*

Resp. Negative, ratio est, quia obligatio ad illam venditionem est pretio æstimabilis, & gravamen mutuatarii, præsumiturque fieri ad lucrum creditoris: ergo non potest poni in contractu mutui sine usura. In pœnam autem moræ licite apponi tradit Bassæus, sed nec tunc admitterem, nisi in casu damni veri: & neque tunc, si notabilius detrimentum mutuatarius subire deberet; imo pactum deberet esse, quod alteri vendantur pro pretio justo, reddito excessu ipsi mutuatario, si quis sit, usuræ suspicio evitaretur. Gonzalez in *Bullar. cit.*

15 Quæritur, *an usurarius sit contractus, quo quis rustico mutuat pecuniam cum pacto, ut teneatur eam solvere tempore messis, in frumento, oleo, vino, &c. aliisque fructibus, pretio justo, quo tunc fructus valebunt.*

Resp. Affirmative, quia additur gravamen rustico; nam mutuum pecuniæ exigit, ut reddatur pecunia, & tu obligas ad frumentum. Tamburinus.

16 Quæritur, *an liceat aliquid, ultra sortem exigere pro periculo, & metu, qua rationabiliter timentur in recuperando mutuo.*

Resp. Negative, videtur expressum *cap. Naviganti de usur.* ubi dicitur, usurarium esse, qui recipit aliud ultra sortem ex eo, quod suscipit in se periculum mutui; nam, cum periculum, & metus mutuantis non sint quid separatum a mutuo, gratis sunt præstanda cum mutuo, & inde nil debet sperari, ut observat ib. Glos. in ver. *periculum*, & juxta illud Lucæ relatum cap. *consuluit eodem tit. date mutuum, nil inde sperantes*, vid. lib. *&c. cit.* non nego posse mutuantem deducere in pactum expensas faciendas ad debitum recuperandum.

17 Quærirur, *an sit usura vendere carius ob expectatam solutionem, aut emere vilius ob solutionem anticipatam.*

Resp. Affirmative, sic D. Thom 2. 2. *q.* 75. *art.* 2. *ad* 7. nam vendere rem, valentem centum, pro centum, & decem expectatis, idem est, ac mutuare centum, pro centum, & decem solvendis, ubi illa expectatio pretii solvendi videtur mutuari pro decem; sic in solutione rei valentis centum, dando anticipata nonaginta, illa anticipatio solutionis videtur mutuari pro decem, dum virtute ipsius diminuitur aliquod de justo pretio rei emptæ.

18 Sed quid *de mercatore, qui V. G. servat mille mensuras frumenti in Majum, quo plus valebit an in Octobri possit illa vendere pretio currente in Majo.*

Resp. Affirmative, si vere erat illud frumentum servaturus usque ad Majum: verum debet de hoc emptor moneri, ut sic sciat, se esse causam moralem, ut modo frumentum in ejus commodum vendatur, de pretio tamen debent deduci expensæ faciendæ, pro conservando tritico, usque ad Majum, & pericula, si quæ verisimiliter timentur in ejus conservatione; deinde debet attendi pretium, quo in Majo frumentum æstimabitur, si usque tunc servaretur; nam certe, si mille mensuræ frumenti in Majum serventur, ex copia pretium posset vilescere.

Si non erat servaturus, videndum est, an dubium sit, quod in Majo possit plus, aut minus valere; tunc enim potest licite vendi, ea lege, ut pretium solvatur secundum quod valebit in Majo, quia uterque contrahentium æquali fortunæ se subdit, ut, quod plus, vel minus alter det, & alter recipiat; cum autem probabilius sit, quod plus valebit, eo pacto vendi prohibetur. Laym. *num.* 14.

19 Nota, usuram esse, si venditor sub prætextu lucri cessantis paciscatur, ut solvatur ipsi frumentum pretio summo, quo valebit ab Octobri usque ad Majum, id enim videtur esse ad tutum lucrum venditoris, qui potuit non vendere frumentum pro eo pretio; vel, quia aliis præditus negotiis, vel, quia expectans se majori pretio vendere, interim decrescit. Divisionem pretii habens *lib.* 2. *c.* 23. *num.* 2.

20 Quæ-

20 Quæritur, *an usurarius sit contractus, quo in Majo V G. emitur frumentum, quod erit in Augusto consignandum pro pretio, quo in Augusto valebit.*

Resp. Negative; nam ibi non datur mutuo pecunia, ut loco ipsius detur frumentum sed solvitur in pretium frumenti, quod quis vendit consignandum suo tempore.

21 Quæritur, *an liceat emere lanas anticipate viliori pretio, quam quo æstimantur tempore traditionis.*

Resp. Negative, alias liceret emere vilius ob solutionem anticipatam, quod supra negatum est; si igitur, anticipata solutione, lanæ vendantur, debent vendi eo pretio, quo valebunt tempore traditionis, nam tunc solum consummatur venditio: ergo justum pretium erit illud, quo æstimantur tempore, quo traduntur; valor enim rei æstimandus est juxta valorem, quem habet, quando traditur emptori. De la Cruz *dub.* 7,

22 Quæritur, *an mutuare cum pacto, ut mutuatarius tempore messis, vel vindemiæ vendat mutuanti triticum, vel vinum pretio tunc currenti, sit usura.*

Resp. Affirmative, & quia gravatur mutuatarius, qui forte tunc non esset venditurus; & quia, ut plurimum tunc segetes vili venduntur pretio.

23 Quæritur, *an sit usura mutuare hic Romæ vinum Albanum, cum pacto, ut tibi restituatur Lucæ; ubi æqualiter valet, sed tu debes illuc transportare.*

Resp. Affirmative, quia imponitur mutuatario gravamen transportationis, Tamburinus.

24 Quæritur, *cur ex usu domus locatæ, & equi conducti potest aliquid lucri accipi, & non ex usu pecuniæ mutuatæ.*

Resp. Propter differentiam, quæ est inter mutuum, commodatum, & locatum, quæ communiter assignatur. Quod in mutuo transfertur dominium rei, quæ mutuatur in eum, cui mutuo datur; ideo mutuum dictum, quasi ex *meo facio tuum;* in commodato autem, & locato dominium non transfertur; & ideo is, cui res datur mutuo, potest eam alienare, & consummare, quia est Dominus ejus, cum onere tamen restituendi tempore præfixo, aut cum potest rationabiliter repeti; is autem, cui Domus locatur, vel equus accommodatur, nec unum, vel alterum alienare potest, quia Dominus non est, sed solum usufructuarius.

25 Et hinc sequitur, quod cum mutuans non sit Dominus pecuniæ mutuo datæ, non possit aliquid pro ea recipere: cum autem locator, & accommodans sit Dominus rei locatæ, potest pro usu ipsius lucrum sumere ab eo, cui rem accommodat, & locat.

26 Item, Regulariter mutuum fit in eis, quæ usu consumuntur, ut pecunia, vino, oleo, frumento, & similibus: vinum enim consumimus eo utendo ad potum, triticum ad cibum, & pecuniam expendendo, ex D. Thoma *cit. art.* 1, *in corpore*, ideo materia mutui in illis rebus reperitur, quarum usus est earum consumptio; in quibus propterea res, & usus ejus seorsim non computantur, quasi essent separata, sed cui conceditur unum, conceditur aliud. Commodatum autem, & locatum fit in rebus immobilibus, & in rebus, quarum usus non est ipsa rei consumptio; sic usus domus est inhabitatio, non autem dissipatio, & uti equo, est ipso ad cursum uti, quod non est ipsum consumere; ideo in istis potest concedi usus, non concesso dominio, & pro usu aliquid juste peti, sibi reservato dominio, ibid. S. Doctor.

27 Propterea DD. communiter resolvunt, recipientem pecuniam mutuo, & equum commodatum, si utroque a Latrone spolietur, teneri ad restitutionem pecuniæ, non Equi, quia res domino perit; quod, si equus pereat culpa illius, cui commodatur, tenetur damnum resarcire, sed vide *lib.* 2. *cap.* 32. & 24.

28 Item, mutuum debet restitui in eadem specie, ut oleum pro oleo, vinum pro vino: in pecunia vero non attenditur ad speciem materialem; sed ad moralem; ideo, qui accipit mutuo decem nummos argenteos, satisfacit reddendo tantum in pecunia auri, quantum æquivalet: nisi in pacto exprimatur, quod restitutio fiat in eadem specie Physica, ut de reddendo v. g. aurum hispanicum, pro auro hispanico; locatum autem, & commodatum idem numero redditur, ut idem equus, eadem domus, &c.

29 Quæritur, *an usurarius teneatur ex justitia restituere lucrum usurarium.*

Resp. Affirmative, nam justitia commutativa obligat ad dandum alteri, quod suum est, tale autem lucrum est mutuatarii, ex cujus voluntate mutuans non habet ejus dominium; nam ei ab illo non datur voluntarie, sed coacte, non potens aliud facere, si velit pecuniam, qua indiget, ipsi itaque, vel hæredibus, & in horum defectum, pauperibus, aut locis piis restituatur *cap. Super de usur.*

30 Sed quæritur, *an teneatur restituere fructum, seu lucratum ex usura.*

Resp. Affirmative, loquendo de lucro ex

usura

usura fructifera: ut optime D. Thomas *cit. art.* 3. *in corpore*; ubi, considerat, aliquas res esse, quarum usus est ipsarum consumptio, & quæ proinde non habent usumfructum, ut sunt ex dictis pecunia, vinum, &c. ideo, si fuerunt per usuram extorta, non tenetur quis ad restituendum, nisi id, quod accepit, non vero fructus, quia tales non sunt fructus pecuniæ, vel vini, sed industriæ, & personæ usurariæ, in quos, non vero in pecuniam usurariam dominium habet: aliquas vero esse, quarum usus non est earum consumptio, & talia habent usumfructum, ut est domus, ager, equus, &c. & ideo, si quis domum alterius per usuram extorsisset (quatenus noluit mutuo dare mille, nisi post annum reciperet ea, & domum) teneretur restituere non modo domum, verum etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rei, cujus dominus est mutuatarius, ideo ei debentur, nam res Domino fructificat.

31 Sed quid, *si mutuatarius ex sua negligentia eos fructus, quos usurarius percipit, non esset percepturus, quia agrum non coleret, domum non locaret, equum non commodaret? &c.*

Resp. Etiam illos fructus, deductis expensis, quæ fecit in cultura, debet usurarius restituere, utpote fructus rei, quæ est mutuatarii, nam res Domino fructificat. Tambur. *lib.* 9. *de contract. tract.* 1. *cap.* 7. *nu.* 12. *& cap.* 9. *num.* 1. Vide *lib.* 3. *cap.* 22.

32 Sed quid, *si usura consisteret in tritico, quod servasti ad tempus, in quo pluris vendidisti, ad quod a mutuatario non erat servandum?*

Resp. Debes restituere totum pretium, quo triticum tunc vendidisti, demptis expensis factis pro ejus conservatione: ratio est, quia pretium est idem cum ipsa re, & sic ejusdem Domini.

33 Quæritur, *an hæredes teneantur restituere usuras defuncti, eis relictas.*

Resp. Affirmative, ex bonis hæreditariis; ratio est, quia onera defuncti cum hæreditate descendunt ad hæredes, qui in locum defuncti succedunt, & una eademque persona reputantur; propterea, ad exonerationem conscientiæ defuncti tenentur, pro viribus hæreditariis satisfacere omnibus illis, quibus defunctus damnum intulit, licet ex illo damno hæreditas aucta non sit *cap. Parochiano de sepul.* Si quis eorum rem ipsam in specie apud se haberet, in solidum deberet eam restituere, nam hæc tota debetur Domino, & semper pro Domino clamat.

Adverte, ex bonis usurarii, prius sunt solvendæ usuræ, deinde danda legitima hæredibus, & quod remanet, distribuendum inter legatarios, si usurarius legata reliquit. Tambur. *c.* 9 §. 3. *num.* 7.

34 Sed quid, *dicendum de usurario, qui in statum honorificum ascendit propter lucrum usurarium?*

Resp. Tenetur ad restitutionem, etiam cum diminutione status, injuste acquisiti, quia hoc non esset cadere, sed redire ad suum. Vide *d. loc. cit. lib.* 2.

35 Quæritur, *usurarius ex pecunia usuraria domos, vel prædia emit: petitur, an mutuatarius, vel ejus hæres, hæc, tamquam sua, acquisita nimirum propria pecunia, possit petere, sicut potuisset ipsam pecuniam usurariam.*

Resp. Si mutuans non habeat aliam pecuniam ad satisfaciendum debitori propter usuras, debet talia bona, vel in solutionem dare, vel vendere, & de pretio usuras male acceptas compensare *cap. Cum tu de usur.* & ex his ad dubium vid. *cit. num.* 30.

36 Sed quid, *si ager ab usurario pecunia usuraria emptus, tertio vendatur, vel donetur?*

Resp. Si venditio, & donatio agri fuerit facta in fraudem mutuatarii, quatenus usurarius sciebat se aliunde debitori, per usuras læso satisfacere non posse, ager venditus revocabitur, secundum ea, quæ habentur toto *tit. ff. quæ in fraud. credit.* & posset mutuatarius agrum ab emptore repetere, & ipse reddere teneretur, res enim succedit loco pretii, *cap. Cum tu de usur.* si vero usurarius posset solvere cum pretio agri, vel alterius rei, apud ementem remanebit, Sylvester *ver. usur.* 6. *num.* 11.

37 Sed quæritur, *an cum usurarius pecunia usuraria emit agrum, possit venditor illas pecunias retinere.*

Resp. Affirmative; quia, etsi usurarius non acquirat dominium ipsarum, non tenetur restituere easdem numero, & ideo sat est, quod aliis satisfaciat; quod si non habeat, revendat agrum pecunia usuraria emptum, & restituat.

38 Quæritur, *an ministri usurarii teneantur restituere usuras, usurario non restituente.*

Resp. Affirmative, loquendo de Ministris ad usuras formaliter concurrentibus, ut sunt Fautores, Proxenetæ, seu Mediatores, & quærentes mutuatarios usurarios: Servi scribentes debita usuraria, maxime si non sit alia scriptura, qua mutuatarius solvere cogatur, quia tali scriptura excitat memoriam usurarii, & ut causa moralis concurrit ad exigendas usuras, & cogendum mu-

tua-

tuatarium, ut juret, an ita se obligaverit. Idem dicitur de Judice cogente solvere usuras, ac de Procuratore, Advocato, & Testibus, & de Notario palliante usuram in favorem usurarii; possunt tamen aliqui excusari, si invincibiliter ignorent aliquem contractum esse usurarium.

39 Quæritur, *an pauperes recipientes eleemosynam ab usurario, teneantur eam restituere, si ipse ex eo fiat impotens ad restituendum usuras.*

Resp. Affirmative, quia quæ accipiunt, sunt mutuatarii; imo, si accipiunt in specie, quæ usurarius usura acquisivit, ut v.g. vestem, debent restituere, etiam si usurarius esset potens. Quia res pro Domino clamat. Sylvester *cit. usura 8. num.* 13.

40 Quæritur, *an peccet, qui mutuum accepit sub usura.*

Resp. Negative; si, qui dat mutuo, paratus sit ex sua malitia illud sub usuris dare, & petens indigeat, aliter non petiturus: nam nec complacet in peccato alterius, aut inducit, vel peccatum approbat, sed solum ex justa, & rationabili causa, petit id, quod alter potest licite dare, nimirum mutuum.

Dices, non licet petere ab alio, quod non potest præstari sine peccato, sed mutuare sub usuris est peccatum, & intrinsece malum, ut fornicatio, blasphemia, maleficium, &c. quæ, nec a paratis ad ea, peti possunt: ergo.

Resp. Quod mutuare sub usuris duo distincta dicit; alterum mutuare, & alterum sub usuris; primum est bonum, quod a mutuatario directe petitur, cui mutuans ex sua malitia addit secundum, quod est malum, & a mutuatario non petitur, sed ad summum permittitur; imo sibi displicet, cum sentiat se gravari ex usura danda, quam non intendit, sed proprium commodum; alias peccaret etiam, qui, ne a latronibus occidatur, eisdem manifestat sua bona, quæ ipsi peccando surripiunt; quod falsum est ex D. Thoma cit. exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Ismael, *noli occidere nos, quia Thesauros habebemus in agro. Jer.* 41. nam ibi petitur vita propria, quod non est illicitum, cui latrones ex sua malitia adsuunt peccatum furti; excusatur itaque mutuatarius a peccato, quia mutuum de se bonum est, & ipse non est causa usuræ, neque illas petit, sed permittit. Ideo mutuantem in peccatum non inducit. Suarez *tom. 1. de relig. lib. 2. c. 18. n.* 4.

41 Et hinc patet discrimen a fornicatione: tota fornicatio est mala, nec ulla via honestatur ejus petitio, nec ab ea malitia est separabilis; ideo, qui eam petit, ipsum actum malum petit, & consequenter peccat: idem dicitur de petente a malefico parato ad maleficium, quia totum opus malum est a malitia inseparabile, & propterea, qui tale opus petit, etiam a parato, ad totum opus, & malitiam ejus inducit. Suarez *cit.*

Quare ad discernendum, an aliquid ab alio peti possit, oportet videre, an, quod petitur, possit ab eo, a quo petitur absolute, sine peccato fieri. Cajetanus *ad cit. loc.* D. Thomæ.

42 Sed quid, *si petat sine necessitate?*

Resp. Peccat, quia nullum justum titulum petendi habet, nec vitat ruinam spiritualem proximi, cum possit. Bon. *de contract. disp.* 3. *qu.* 3. *pun.* 13. *prop.* 2. *nu.* 3.

43 Sed quid, *si mutuatarius juramento promitteret usuras solvere?*

Resp. Deberet juramentum implere ex *c. debitores de jurejurando*. Vide *lib.* 2. *c.* 24.

CAPUT XXXII.

Prop. XLIII. ab Alexand. VII. &c. Legatum.

1 PROP. 43. *Annuum legatum pro anima relictum non durat plus, quam per decem annos.*

Cum mens testatoris, vel legantis sit executioni mandanda juxta proprietatem, & rigorem verborum, quibus ipsi utuntur in dispositione legati, debent attendi verba, & quatenus videantur ab iisdem fuisse absolute, indefinite, & absque ulla restrictione prolata, sic sunt accipienda; & non restringenda ad aliquod tempus determinatum, novennium, vel decennium; quia certe alia verborum formula usi essent, si non perpetuum esse voluissent; propterea hæredes defuncti, supposito, quod acceptent hæreditatem, ab eo relictam, tenentur ad legata, modo ab ipso institutore disposito, nec fas est eis dispositionem alterare, vel minuere, ut DD. communiter; quod notasse sufficeret. Verum ne Confessario sim debitor, de legatis aliqua tangam.

2 Quæritur, *quid sit legatum.*

Resp. Est donatio *quædam a testatore relicta, ab hærede de bonis hæreditariis præstanda.* Sylvester *ver. legatum* 1. *nu.* 1. ubi scribit legatum communiter his verbis, *lego, do, dare jubeo, volo &c.*

3 Quæritur, *quid sit legatum pium, vel ad pias causas.*

Resp.

Resp. Quod pietatem re ipsa continet: & est quidquid relinquitur pro Dei, & Sanctorum honore, pro salute animæ, pro miserabilibus personis, pro pupillis, viduis, peregrinis, pauperibus, Ecclesiis, & locis piis, ut, hospitalibus, Conventibus, pro ornamentis Ecclesiæ, maritandis puellis, &c.

4 Sed quæritur, *an heres, vel alii executores legatorum negligentes, aut longo tempore differentes implere pia legata, a defuncto relicta pro anima sua, verbi gratia, quod annuatim centum Missæ celebrentur: quolibet anno pauperibus distribuantur decem mensuræ frumenti, &c. mortaliter peccent.*

Resp. Affirmative, quia injuste inferunt defuncto damnum notabile, nam pro tempore, quo executio differtur, ejus anima privatur suffragiis, quibus, si non in totum, ad minus secundum partem, sublevaretur a pœnis Purgatorii. Ideo non debet executor multum tardare exequi voluntatem defuncti, & sine justa causa executionem differre, justa autem causa differendi aliquandiu, posset apud Layman *lib.* 3. *tract.* 3 *cap.* 11. esse, si spes vendendi res defuncti majori pretio, ut sic ampliores eleemosinæ in subsidium animæ adhiberi possint; verum id ex D. Thoma licite fit in mora solum modici temporis, in qua non videtur magnum periculum, vel detrimentum.

5 Quæritur, *Testater voluntatem suam expressit in schedula, manu sua scripta, quam Confessario tradidit: petitur, an heres teneatur, omnia scripta solvere.*

Resp. Affirmative, maxime pertinentia ad pias causas, in quibus non requiritur juris solemnitas, nimirum, quod fiat coram septem, vel quinque testibus; nam in extrema infirmitate, sufficit præsentia Parochi, & duorum testium ex *c. cum esses de testam.* imo, cum aliunde constat de voluntate testatoris disponentis ad causam piam, vel ex indubitato ipsius manuscripto, vel signo, cum loqui non posset, vel ex Confessione hæredis, aut alterius fide digni, nec duo testes sunt in foro conscientiæ necessarii: *ex c. Judicante cit. tit.* ubi propter Confessionem solius mariti jubetur tradi monasterio scutella aurea ab uxore nudis verbis legata.

6 Sed quid, *si moriturus, qui cœpit facere testamentum, vel Codicillum, morte preventus, non absolvat.*

Resp. Debet exequi, quoad legata pia relicta, quæ in sua imperfecta dispositione jam expresserat: quoad ea enim ejus voluntas constans, & firma manet, ut pluribus citatis. Laym. ibid.

7 Quæritur, *Testator disponit, ut executores erigant hospitale in suo fundo, pro cujus dote legavit summam scutorum decem millium: executores volunt edificare Ecclesiam cum Monasterio Religiosorum, propterea accedunt ad Confessarium pro consilio, an possint necne; quomodo Confessarius se gerere debeat.*

Resp. Debet eos monere, ut pro facultate erigendi Monasterium loco hospitalis, ad Sedem Apostolicam pro rescripto, contrario dispositioni testatoris, recurrant, alias tenentur in conscientia, prout ipse voluit, eam exequi, quia voluntas defuncti pro Regula servanda est, *cap. tua de testam.* Fagnan. *cit. ad cap. Dolentes de stat. Monach. num.* 46.

8 Quæritur, *an Religiosus, cui Testator legavit annuam monetæ portionem pro suo usu expendendam, possit eam portionem ad eum effectum percipere.*

Resp. Negative, nam obstat Trid. *sess.* 25. *de Regul. c.* 2. statuens Personis Religiosis non licere bona *mobilia, vel immobilia cujuscumque generis fuerint, &c. tamquam propria, aut etiam nomine Conventus, possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur;* annuus autem redditus inter stabilia computatur ex Clement. *Exivi, §. cumque annui redditus, de verb. signif.* Ideo legatum in effectu quoad Regularem non valet, alioquin esset proprie usufructuarius, & Dominus illius portionis; quia haberet jus utendi, & fruendi; quod repugnat præfatæ dispositioni, & voto paupertatis; ideo ex ejus persona tale legatum acquiritur Monasterio, *c. quanto de offic. ord.* ut nec momento temporis maneat apud Religiosum, Fagnan. *cit. ad c. cum dilectus de success. ab intest. num.* 20.

9 Sed quid, *si Religioso relinqueretur legatum sub hac conditione, ut non quæratur Monasterio.*

Resp. Tale legatum continet impossibilitatem, & repugnantiam, nam Monachus non potest habere aliquid, sed totum est Monasterii ex alleg. *cap. Trid.* & vulgato dicto, *ex cap. exiit de verb. signif. in* 6 *quidquid acquirit Monachus, acquirit Monasterio*; ideo ea conditio, tamquam turpis, debet haberi pro non adjecta, & hæredes tenentur in conscientia legatum Monasterio solvere.

10 Quæritur primo, *an Fr. Min. de Obs. sint capaces legatorum annuorum, quæ fiunt, adjecto onere perpetuo Missarum, vel quorumdam Officiorum.*

11 Secundo, *An sint capaces annui legati, facti ad favorem Infirmariæ eorumdem pro necessitatibus infirmorum, pane, vino, medicamentis, & Linteaminibus.*

12 Tertio, *An sint capaces legati annui, pro Oleo lampadis, quæ debeat ardere in eorum Ecclesia.*

13 Quarto, *An sint capaces legati relicti sine onere perpetuo, ut, si relinquatur ager vel census ad fruendum, possidendum, aut locandum.*

Resp. Ad primum vide *cap. 6. in fin.* & hic iterum pondera, vel Fratres prætendunt ea legata, tamquam sibi debita in perpetuum, civiliter, seu vigore actionis ex testamento, vel juris ad ipsa, vel solum volunt recipere ea, seclusa omni obligatione, actioneque civili, per modum puræ, & simplicis eleemosinæ, sibi sponte dandæ ab hæredibus, vel Executoribus testamenti, & præmissa prius per Guardianum, & Discretos protestatione, subsignata sigillo Conventus, in ejusque libris registranda, & transmittenda ad ipsos Hæredes, seu Executores, quod ipsi nullum jus habent in ea legata, vel ipsorum præstationes, & solutiones, juxta monitum D. Bonaventuræ, & disposita a S. Congr. proposita Consultationibus Fratr. Min de Observ. apud Fagnan. *in 5. ad cap. nimis prava numer. 55. de excess. Prælat.* & me ipsum *Offic. cur. c. 10. tom. 1. num. 7.* ubi *numer. 15.* ejusdem formula datur.

In primo sensu Fratres prædicti sunt omnino ipsorum Legatorum incapaces, utpote inhabiles possidendi, vel habendi annuos redditus, qui altissimæ paupertati, quam profitentur, repugnant, & inter bona immobilia computantur juxta *text. in Clement. exivi, §. cumque annui redditus, de verb. significat.* in quo sensu inter DD. recipitur, præfatos Fratres esse incapaces similium legatorum, & in eo loquitur Sac. Congreg. infra *num. 24. dist. 3. ad primum.*

In secundo vero capaces sunt, quia ea non recipiunt, per modum annuæ, & certæ assignationis, relevantis eorum mendicitatem, & eximentis eos a debito vivendi ex dietim mendicato, recurrendo ad mensam Domini, petendo eleemosinam ostiatim, sed per modum manualis eleemosinæ in stipendium celebrationis Missarum, eis sponte, & libere datæ ab eis, ad quos spectat legata implere, qua ratione ea recipere non est contra Regulam, nec Paupertati repugnans, sicut non repugnat quotidiana receptio stipendiorum, quæ eis in dies dantur pro celebratione Missarum adventitiarum; nec est contra disposita a Sede Apostolica, quæ sæpius declaravit, eos posse similia recipere per modum puræ eleemosinæ, vid. infr. *numer. 28.* & Rotæ decisionem coram Emerix. *in Turritana Legatorum de ann. 1695. & 1696.*

14 At quæritur, *an nolentibus hæredibus dare Fratribus eleemosinam legatam, possint per Judicem compelli: & quatenus, affirmative; an ad instantiam ipsorum Fratrum per se ipsos, vel per ipsorum Syndicum, aut per alium.*

Resp. Judex, vel ex officio, ut Episcopus, uti ordinarius executor omnium piarum dispositionum juxta textum *in cap. Nos quidem de testam.* vel ad instantiam unius de populo, ne Anima Testatoris debitis suffragiis defraudata maneat, potest hæredes cogere ad conferendam eleemosynam præfatis pro Missarum celebratione; facit decretum a Sacr. Congr. prout *infr. num. 28.*

Neque hoc casu hæredes compulsi dicuntur coacti respectu Fratrum, quibus non cogentibus, semper verum est, quod ipsi, respective ad ipsos Religiosos sponte conferant; vel saltem Fratres libere recipiunt ab Judice per modum simplicis eleemosinæ, ut firmavit Rota in allegata Turritana; sed Fratribus ipsis est prohibitum sub pęna excommunicationis ipso facto incurrenda, in decreto videndo infra *num. 26.* ne audeant per se, vel per alios, Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam Sæculares, quam Regulares, annuas præstationes, seu legata, nec judicialiter, nec coram quocumque Judice, nec alias, nisi juxta formam decreti Congregat. Fratr. Min. de Obser. Cismont. Famil. prout infra *num. 19.* ab hæredibus, vel aliis petere, vel exigere, per quod patet ea non esse illis debita, nec circa ipsa jus aliquod civile, & actionem habere.

Verum ipsorum Syndicus, non tamquam Syndicus, sed veluti unus de populo, potest coram Ordinario agere, & instare, pro impedimento Legati, & ne mens testatoris in sua pia dispositione fraudetur. Imo crederem, etiam ipsos Fratres, posse Ordinario, ut piarum dispositionum executori, significare, quod hæredes N. N. non implent legata a Testatore relicta, ad effectum dumtaxat, ut istis satisfaciant, non vero, ut in ea aliquod jus prætendant, vel in eum finem, ut legata consequantur: experimur enim, quod in his silere, sæpe fit causa, cur similia in oblivionem descendant, & animæ Fidelium debitis suffragiis fraudentur.

15 Dices. Ergo Fratres possunt esse certi

mo-

moraliter de victu, & eleemosina annua; ex quo eorum paupertas relevatur, & ita contra puritatem Regulæ eis similia relinquuntur legata.

Respond. Negando consequentiam, quia semper Fratres reciperent legata per modum eleemosinæ, vel ab Judice, vel ab hæredibus, nec de illis recipiendis essent omnino certi; quia semper esset in prudenti, & rationabili judicio Executorum, vel Judicis, perspectis circumstantiis eleemosinarum, atque locorum, vel iisdem Fratribus legatariis relinquere, vel aliis committere. Immo, quandoque, ut Rota citat. ponderavit, ad eos spectaret, ut aliis committerent, si viderent legata, seu eleemosinas, sic esse adaucta, ut per Fratres reciperentur in fraudem paupertatis, eosque eximerent a necessitate sibi victum quærendi in certa mendicitate, sicut juxta professionem tenentur, dum oblata liberaliter ad id non sufficiunt.

Non tacendum, quod ex aliis titulis tolli potest certitudo, vel, quia, cum omnia Fratribus relicta sint in absoluto dominio Sedis Apostolicæ, ut in *cap. exiit, §. ad hæc tum Fratres de verb. signif. in* 6. in ordine ad tales Eleemosinas semper Fratres pendebunt a Summi Pontificis voluntate, quibus poterit eos privare, & aliis applicare; vel, quia, cum Fratres non obligentur jure actionis ad celebrationem Missarum, eleemosina non debetur, nisi conditionaliter, si Missas celebrent; contingere autem potest, quod Missæ non celebrentur, vel, quia nolunt, vel, quia aliis præpediti negotiis non possunt, & sic eleemosina non erit certa, sed conditionata pro singulis annis, pendens ex futuro eventu, dequo certitudo moralis non datur, *ut* bene ex Roderico discurrit Pitonius *Discept. Eccles. p. 1. discept. 2. n.* 32. imo, dum celebraverint, nec certi esse possunt de consecutione, quia apud Judicem instare non possunt; vid. *n.* 24.

16 Ad 2. Affirmative, ut ipsa Rota in cit. Turritana firmavit, ratio est, quia natura hujusmodi legati non respicit necessariam sustentationem ipsorum infirmorum, pro qua juxta text. Regulæ *cap. 4. debent Ministri, & Custodes recurrere ad amicos spirituales*, sed potius majorem ipsorum curam, quam, quæ alias illis præstari posset per eorum Conventus.

Verum Fratribus legatum non debetur, & est obligatione conscientiæ, quamvis non civili, implendum ex parte hæredum, seu executorum in ipsa re, in specie legata, seclusa ex parte Fratrum, quavis instantia, etiam per implorationem simplicis officii Judicis, & recipere debent annuam præstationem per modum simplicis eleemosinæ; nec possunt eam in alios usus convertere, quam taxatos a Testatore, ac præmissa protestatione, ut supra diximus; super quo observetur Decretum a S. Cong. Conc. editum *in Romana Donationis*, pro pane albo ministrando Fratribus infirmis in Conventu de Aracœli, quæ sub *die 2. Junii* 1663. censuit *licere prædictis Fratribus prænarratam annuam præstationem, titulo dumtaxat eleemosynæ, recipere, ad præscriptum Decr. Congreg. Fabr. editi sub die* 14. *Febr.* 1633. apud Lantusc. *Theat. Regul. verb. legat. n.* 5. *vid. n.* 23.

17 Ad 3. Affirmative, ratio est, quia, licet Fratres præfati ex Regula, quam profitentur, & Constitutionibus Nicolai III. *exiit in* 6. & Clementis V. Clementin. *exivi de verb. signif.* sint incapaces cujuscumque juris, & proprietatis, tam in communi, quam in particulari, prætactorum tamen incapaces non sunt, cum eorum incapacitas procedat, quoad ea, quæ concernunt utilitates, & commoda ipsorum Fratrum, pro quotidiano victu, & vestitu, & per quæ ipsorum mendicitas relevatur; non vero quoad ea, quæ concernunt decorem eorumdem Ecclesiarum, ac certum usum Cultus Divini, ut in terminis similium legatorum, frumenti pro hostiis, vini pro Sacrificio, & pecuniæ pro luminibus dixit Rota allegata sub die 6. *Aprilis* 1696. & tradit Fagn. in 2. *de probat. ad cap. in præsentia n.* 60 Ventriglia *prax. par. 2. annot.* 28. §. 2. *n.* 17. & Bordonus *op. posth. de Legat. c.* 3. *n.* 56. asserentes præfata legata, esse facta Ecclesiæ, vel Sacristis, non Fratribus, qui præstationes legatorum in alios usus non possunt convertere, quam in eos a Testatoribus fixos; consequenter, omnia in præsenti prætacta esse debita ipsorum Ecclesiis, quæ sunt in proprietate Ecclesiæ Romanæ: quarum nomine peti per Syndicum Apostolicum poterunt. Sed vid. inf. *n.* 32.

Ad 4. Negative, juxta allegatas decretales. Trid. *sess. 25. de regul. c.* 3 & Decreti S. Cong. infra *n.* 25. *dist.* 4. *ad primum*.

Quæ censeo sufficere posse Confessario, ut super similibus interrogatus valeat tuta conscientia responsa dare, Fratresque instruere circa rem, cujus notitia est ipsis omnino necessaria, ne abusus circa paupertatem admittant, & graviter contra puritatem Regulæ delinquant, & interim

ſequentia a S. Sede in ſimilibus diſpoſita dictis ſubnecto.

Decreta S. Congregat. a S. Memor. Urb. VIII. Fratr. Min. de Obſerv. Conſultationibus prapoſita.

Diſtinctio prima de Legatis Bonorum mobilium.

„ 18 ART. Primus, An Fratres Minores, tam de Familia, quam Reformati, ſint capaces Legatorum Bonorum Mobilium, quæ unica ſolutione, ſeu præſtatione adimplentur, tam in pecunia numerata, quam in aliis ſpeciebus.

„ Art. 2. An poſſint eadem legata in judicio, aut extra exigere per ſe ipſos, vel Syndicum Apoſtolicum.

„ Art. 3. An Fabricæ S. Petri liceat in hujuſmodi Legatis ſe ingerere infra annum, ex quo dies legati ceſſit.

„ Art. 4. Et quid, elapſo anno.

Diſtinctio ſecunda de legatis Fabricæ.

„ 19 Art. 1. An valeat Legatum annui redditus factum Fabricæ, Sacriſtiæ, vel Eccleſiæ Fratrum Minorum, tam de Familia, quam ex Reformatione.

„ Art. 2. An liceat Fratribus hujuſmodi legata in judicio exigere per eorum Procuratores, vel Syndicos Apoſtolicos,

„ Art. 3. An liceat eiſdem erogare prædicta legata in uſus Fratrum; an vero illa omnino converti debeant in uſus a Teſtatoribus præſcriptos.

„ Art. 4. An Fabricæ S. Petri liceat infra annum ſe ingerere in proprietate horum Legatorum pro Fabrica, vel Sacriſtia, tranſigendo cum hæredibus, aut alias de eadem proprietate diſponendo.

„ Art. 5. Et quid tranſacto anno.

„ Art. 6. An liceat eidem Fabricæ S. Petri ſe immiſcere præſtationibus, ſeu fructibus eorumdem Legatorum ab anno decurſis, & non ſolutis.

„ Art. 7. Et quid infra annum, ex quo ceſſit dies præſtationis.

Diſtinctio tertia de legatis annuis cum onere.

„ 20 Art. 1. An Fratres Minores, tam de Familia, quam Reformati, ſint capaces Legatorum annuorum, quæ fiunt adjecto onere celebrationis Miſſarum.

Art. 2. An iidem poſſint pro his Legatis in judicio experiri agendo, aut Judicis officium implorando. „

Art. 3. An poſſint Fratres illa accipere a ſponte offerentibus celebrando Miſſas ad rationem rei acceptæ. „

Art. 4. An poſſint illa ſponte oblata accipere per ſe ipſos: An vero per Syndicum Apoſtolicum. „

Art. 5. An fratres poſſint hujuſmodi legata extinguere, aut illorum proprietatem vendere, & pretium erogare in uſus Fabricæ, vel Sacriſtiæ. „

Art. 6. An liceat Fabricæ S. Petri proprietatem eorumdem Legatorum cum onere Miſſarum ſibi vindicare, tam elapſo anno, quam antea. „

Art. 7. An eidem Fabricæ liceat ſibi vindicare annuas præſtationes decurſas, & non ſolutas, tam ante annum, quam poſt. „

Diſtinctio quarta de legatis annuis ſine onere.

21 Art. 1. An Fratres Minores, tam Obſervantes, quam Reformati, ſint capaces Legatorum annuorum ſine aliquo onere, aut modo adjecto, ſaltem ad effectum illa extinguendi, & pretium erogandi in uſus Fabricæ, vel Sacriſtiæ. „

Artic. 2. An ad hunc effectum poſſint eamdem proprietatem in judicio petere per Syndicum Apoſtolicum. „

Art. 3. An poſſint illam convertere in uſus Fratrum. „

Art. 4. Et quid, ſi cœperint illorum annuas præſtationes accipere. „

Art. 5. An poſſint Fratres exigere judicialiter annuas præſtationes eorumdem Legatorum in vim Martinianæ. „

Art. 6. Et quid poſt ultimum Dec. Sac. Congr. hac de re editum. „

Art. 7. An Fratres teneantur proteſtari, ſe eſse incapaces eorumdem Legatorum. „

Art. 8. An poſſint illas a ſponte dantibus accipere per ſe ipſos, vel per Syndicos Apoſtolicos. „

Art. 9. An hæredes teneantur illorum præſtationes Fratribus ſolvere in foro conſcientiæ. „

Art. 10. An Fabrica S. Petri jus habeat ſibi vindicandi horum Legatorum proprietatem, tam elapſo anno, quam antea. „

Art. 11. Et quid de annuis præſtationibus decurſis, & non ſolutis. „

Art. ult. An hæc omnia procedant, etiam in Legatis annuis ad modicum tempus. „

Dic

„ Die 9. Septembris 1628. Sacra Congre-
„ gatio Negotiis Fratrum Minorum Sancti
„ Francisci de Observantia a Sanctiss. Do-
„ mino Nostro præposita ad singulos articu-
„ los superius propositos, ad hunc modum
respondit, videlicet.

Distinctione prima.

„ 22 Ad primum Articulum. Fratres Mi-
„ nores, tam de Familia, quam Refor-
„ matos, esse capaces Legatorum bonorum
„ mobilium, quæ unica solutione, seu præ-
„ statione adimplentur; tam in pecunia nu-
„ merata, quam in aliis speciebus, dummo-
„ do tamen hujusmodi legata sint in quan-
„ titate moderata, & non in fraudem pau-
„ pertatis.
„ Ad secundum. Fratres quidem, nec per
„ se ipsos, nec per interpositam personam
„ posse eadem legata in judicio exigere;
„ sed Syndicum Sedis Apostolicæ tantum Ju-
„ dicis officium implorare, dummodo simi-
„ liter illa in moderata sint quantitate, &
„ sine ulla fraude paupertatis, & re ipsa
„ erogentur in Fratrum necessitates. Extra
„ judicium vero ita demum legata hujusmo-
„ di accipi posse a Fratribus per se ipsos,
„ si in aliis speciebus consistant, & acci-
„ piantur in ea tantum quantitate, quam
„ vera, & imminens eorum necessitas po-
„ stulet; sed superfluam, aut pecunias, a
„ Syndico tantum posse accipi, dum tamen
„ id omne in Fratrum necessitates conver-
„ tatur.
„ Ad tertium. Non licere Fabricæ San-
„ cti Petri in hujusmodi legatis bonorum
„ mobilium se ingerere infra annum, ex
„ quo dies legati cessit.
„ Ad quartum. Elapso anno licere ad
„ præscriptum suarum facultatum.

Distinctione secunda.

„ 23 Ad primum Articulum. Valere le-
„ gatum annui redditus factum Sacristiæ,
„ vel fabricæ Ecclesiæ, vel Conventus Fra-
„ trum Minorum, tam de Familia, quam
„ de Reformatione, nisi adsit excessus in
„ quantitate.
„ Ad secundum. Nec per se ipsos, nec
„ per alios, licere Fratribus in judicio exi-
„ gere hujusmodi legata, sed Syndico Apo-
„ stolico dumtaxat.
„ Ad tertium. Non licere eisdem annui
„ redditus legata erogare in usus Fratrum,

sed illa omnino converti debere in usus „
a Testatoribus præscriptos. „
Ad quartum. Fabricæ Sancti Petri non „
licere infra annum se ingerere in proprie- „
tate horum legatorum, cum Hæredibus „
transigendo, aut alias disponendo de ea- „
dem proprietate. „
Ad quintum. Itidem non licere. „
Ad sextum, & septimum, posse Fabri- „
cam Sancti Petri se immiscere in præsta- „
tionibus, seu fructibus eorumdem Lega- „
torum ab anno decursis, & non solutis. „
Non autem infra annum, ex quo dies „
præstationis cessit. „

Distinctione tertia.

24 Ad primum Art. Fratres Minores, „
tam de Familia, quam ex Reformatione, „
nullatenus esse capaces legatorum annuo- „
rum, quæ sunt adjecto onere celebratio- „
nis Missarum. „
Ad secundum. Non posse pro his lega- „
tis in judicio experiri, aut Judicis offi- „
cium implorare. „
Ad tertium. Posse Fratres illa accipere „
per modum eleemosinæ a sponte offeren- „
tibus, celebrando Missas ad rationem rei „
acceptæ, citra tamen ullam obligatio- „
nem ad onus perpetuum, & dummodo „
prius protestentur se illorum capaces non „
esse. „
Ad quartum. Syndicum Apostolicum, „
& pro Fratrum necessitatibus, non autem „
Fratres ipsos, etiam per alios, posse hu- „
jusmodi legata, utcumque sponte oblata, „
accipere, si in pecunia consistant. „
Ad quintum. Non posse Fratres hujus- „
modi legata extinguere, aut illorum pro- „
prietatem vendere, & pretium erogare „
in usus fabricæ, vel Sacristiæ. „
Ad sextum. Licere Fabricæ Sancti Pe- „
tri ad suarum facultatum præscriptum sibi „
vindicare eorumdem legatorum proprie- „
tatem cum onere Missarum celebranda- „
rum, tam elapso anno, quam antea. „
Ad septimum. Similiter licere. „

Distinctione quarta.

25 Ad primum Art. Fratres Minores „
tam Observantes, quam Reformatos, „
non esse capaces legatorum annuorum, „
quæ fiunt sine aliquo onere, aut modo „
adjecto, nisi ad effectum illa extinguen- „
di, seu illorum proprietatem, & pretium „

,, convertendi in usus Fabricæ, vel Sacristiæ.

,, Ad secundum. Non Fratres ipsos, sed Syndicum Apostolicum tantum, posse eamdem proprietatem in judicio petere.

,, Ad tertium. Posse convertere.

,, Ad quartum. Si Fratres cœperint illorum annuas præstationes accipere, ne hinc fiat fraus Paupertati, expedire, ut de cætero decernatur, eo casu non licere amplius Fratribus eamdem proprietatem vendere, ac pretium in usus Fabricæ, vel Sacristiæ erogare: Ideoque agendum cum Sanctissimo D. Nostro.

,, Ad quintum, & sextum. Fratres nullo modo posse in judicio exigere annuas eorumdem legatorum præstationes.

,, Ad septimum. Teneri.

,, Ad octavum. Posse illa per modum eleemosynæ, & a sponte dantibus accipere, etiam per se ipsos, si in aliis speciebus consistant: quod si in pecunia, nonnisi per Syndicum Apostolicum.

,, Ad nonum. Non teneri.

,, Ad decimum. Fabricam S. Petri nullum Jus habere vindicandi horum legatorum proprietatem, nisi elapso anno, juxta suas facultates.

,, Ad undecimum. Similiter non habere jus vindicandi hujusmodi annuas præstationes, nisi ab anno decursas.

,, Ad Ultim. Hæc omnia locum non habere in legatis infra decennium; sed in his tantum, quæ fiunt ad decem annos, & ultra.

Decretum S. Congr. Fabricæ Principis Apostolorum de Urbe super legatis relictis PP. Minor. de Observ. S. Francisci.

,, 26 CUM sæpius fuerit habitus recursus ad S. Congregationem Ven. Fabricæ S. Petri super annuis legatis factis, seu faciendis ad favorem Fratrum S. Francisci Minor. de Observ. cum onere Missarum, seu officiorum, sive gratis, sive alio modo;

,, Prætendente Ven. Fabrica S. Petri ad illam spectare propter DD. Fratrum incapacitatem hujusmodi legatorum;

,, Dictis autem Fratribus allegantibus posse annua legata hujusmodi recipere tuta conscientia, quatenus hæres ex sua libera voluntate voluerit illa dare in eleemosynam, & committere Fratribus dictis Missas, & officia juxta sententiam S. Bonaventuræ, & decreta S. Congr. a S. D. N. Fratr. Min. de Observ. Sanct. Franc. Cismontanæ Familiæ Consulationibus præpositæ sub die 4. Junii 1628. publicata.

,, Eadem Sacr. Congreg. pro opportuna præmissorum provisione, facta prius relatione S. D. N. Urbano Papæ VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato, decrevit in futurum super hujusmodi legatis observari, ut infra.

,, Quod hujusmodi legata per debitores, vel hæredes non extinguantur, vel reducantur per compositionem cum Ministris Fabricæ faciendam, vel alio quovis modo, sed illorum capitale, sive sors principalis, vel Proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper; & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti bene visos possint applicari, ita tamen, ut quamdiu applicationem specialem Auctoritate Apostolica fieri non contigerit, hæredes, vel Debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare dicta annua legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda. Et quod quævis extinctio, reductio, seu diminutio capitalis, seu proprietatis, aliter absque speciali Romani Pontificis permissione facta, eo ipso nulla sit, nec Debitoribus, aut aliis quibuscumque suffragetur.

,, Quodque Commissarii, aliique Ministri Ven. Fabricæ super hujusmodi capitale, seu proprietate supradicta, se de cætero non intromittant, nec dictos hæredes, seu debitores aliquo modo molestent, nisi ad effectum reinvestiendi in casu reinvestimenti, seu providendi, ut conservetur, ut supra, aut alias in executionem applicationis auctoritate Apostolica facta, vel facienda.

,, Et quod nolentibus dictis hæredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dictas eleemosynas, seu annuas præstationes, sive legata, ut supra solvere, vel illas, seu illa non solventibus, tunc, & eo casu, lapsis duobus annis a die obitus Testatorum, si fuerit maturatum legatum, vel a die maturatæ illius solutionis, eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro pretio, pro rata tamen, in qua fuerit, ut supra elapsum biennium, vel ultra, possit, & valeat, annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium, juxta suas facultates, & Privi-

,, le-

„ legia: salvo semper capitali, seu proprietate, ut supra, ad effectum, quod hæredes, vel debitores (dummodo de eis per Romanum Pontificem pro tempore existentem aliter non fuerit dispositum, nec prædicta legata in alios usus ejus auctoritate applicata fuerint, vel applicare contigerit) possint, si velint, quandocumque futuris temporibus, & deinceps in perpetuum dare dictis Fratribus dicta annua legata in eleemosynam, ut supra, nec Fabrica eosdem hæredes, vel debitores molestare possit, & valeat toties, & quoties casus contigerit, nisi pro præterito, & tunc in illis terminis tantum, post quorum maturationem fuerit elapsum biennum, vel ultra, ut supra: salva semper erectione beneficiorum, & applicatione legatorum, seu quorumcumque bonorum, & reddituum, ac jurium eisdem beneficiis, seu aliis usibus piis auctoritate Apostolica facta, vel in posterum quandocumque, & quomodocumque facienda, & executione litterarum Apostolicarum desuper expeditarum, seu expediendarum; Itaut præfata decreta ad illas nequaquam se extendant, sed illæ semper firmæ, & illæsæ remaneant, ac suos plenarios, & integros effectus sortiri debeant, ita quod neque Fabrica, neque hæredes, vel debitores præfati, ullo modo illas impedire, retractare, vel controvertere valeant, & salvis semper Sedis Apostolicæ auctoritate, & facultatibus competen. dictæ Sacræ Congregationi Ven. Fabricæ.

„ Prohibuit tamen eadem Sacra Congregatio Fratribus supradictis sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, nec per alios, Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam Sæculares, quam Regulares, dictas annuas præstationes, seu legata, nec judicialiter tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam Sæculari, Ordinario, vel Delegato, nec alias, nisi juxta formam dicti decreti Congreg. Frat. Min. de observ. S. Francisci Cismontanæ Familiæ a S. D. Nost. deputatæ ab hæredibus, seu quibusvis aliis eorum debitoribus petere, minusve dictis hæredibus, seu debitoribus facere aliquas receptas pro dictis annuis præstationibus, nisi pro rata, & pecunia, seu eleemosynas supradictis cum effectu, ac vere, & realiter eisdem Fratribus data, vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea, qua vere fuerit iisdem Patribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio; & insuper, ne Provisos Apostolicos pro tempore de Beneficiis, quibus legata supradicta fuerint applicata, vel eorum Procuratores, & Ministros super erectione dd. legatorum directe, vel indirecte impedire, vel molestare quovis quæsito colore, vel prætextu, audeant, vel præsumant. In quorum fidem, &c. Datum Romæ, &c. die 14. Februarii 1633.

Constitutio Clem. X confirmans Decretum S. Congreg. in causa Turritana legatorum.

27 Clem. Papa X. Ad futuram, &c. „ Nuper pro parte dilecti Filii Syndici Apostolici Conventus S. Petri de Syrchis in Sardiniis Ordinis S. Francisci de Obser. &c. Congregationi Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium negotiis, &c. Episcoporum, & Regularium præpositæ exposito, quod quondam Petrus Moros de Molinos in suo ultimo testamento, quod anno 1645. condiderat, diversa annua legata pro Missis per Fratres dicti Ordinis celebrandis fecerat, modo sequenti; *Primo mando*, quod meus hæres teneatur expendere pro confectione tumuli, & exequiarum quolibet anno lib. 25. pro una Missa cantata, & aliis sexdecim Missis pro Animabus meorum Parentum celebrand. a Fratribus Franciscanis S. Petri de Syrchis, & pro hoc legato volo, quod sint perpetuo obligata bona mea. *Item volo*, quod dictus meus hæres solvat ex dictis bonis meis quolibet anno lib. 40. quæ inserviant pro oleo lampadis meæ Capellæ majoris in dicta Ecclesia S. Petri. *Item relinquo* in perpetuum Missas septem qualibet hebdomada pro Animabus Purgatorii, &c. & eleemosyna sit septem solidorum pro qualibet Missa, &c. & proprietas illarum est 1400. lib. quæ sit super domo mea, in qua habito. *Item relinquo* pro eleemosyna dicto Conventui S. Petri de Syrchis lib. 300. ut illæ applicari debeant per meos Curatores in loco securo ad rationem lib. 24. annuarum, & inserviant pro emendis linteaminibus pro pauperibus Fratribus infirmis. *Item*, quia D. Mater mea reliquit, ut dicantur duæ Missæ perpetuæ qualibet hebdomada a dictis Fratribus, mando, quod super bonis meis solvantur quolibet anno lib. 28 *Item*, quia D. Pater meus reliquit unam Missam perpetuam qualibet

„ hebdomada celebrand. a dictis Fratribus, „ & reliquit pro eleemosyna censum lib. „ 150. debitum a Gavino Paduano, &c. quatenus perdiderint supradictum, mando, „ ut meus hæres solvat lib. 11. annuas, &c. „ & factis aliis pluribus legatis profanis, „ &c. instituit sibi hæredem Deum, & animam suam, mandans suis executoribus, „ ut adimpletis, & satisfactis legatis, instituerent unam tertiam dignitatem Archidiaconalem in Cathedrali Turritana, „ cum annuo reddittu libr. 1000. & de residuo unum, vel plures Canonicatus secundum capacitatem bonorum suorum, „ & alias, pro ut in dicto testamento dicitur uberius contineri.

„ Et subinde in executionem dicti testamenti unus Canonicatus, & unus Archidiaconatus in Ecclesia Turritana erecti fuerant, dictusque Archidiaconatus, ex dispositione ejusdem Petri testatoris collatus fuerat quondam D. daco Moros ejus Fratri Germano, executori testamentario, qui bona fide, dum in vivis erat, eadem legata pia adimpleri curaverat; verum post ejus obitum de eodem Archidiaconatu provisus fuerat dilectus Carolus de Capudoro, ad cujus favorem dilectus filius Provicarius Generalis Turritanus, nesciebatur quo jure, declaraverat Fratres Minores prædictos legatorum capaces tantum factorum pro oleo lampadis, & linteaminibus infirmorum, & incapaces pro reliquis, quæ Archidiacono prædicto adjudicaverat, prout in ejus sententia dicitur contineri; unde dictus Syndicus, tamquam unus de populo, pro suffragio Animarum, pro quibus instituta fuerunt dicta legata pia, & pro sua pietate erga dictos Fratres de Observantia, qui in magna necessitate propter eleemosinarum deficientiam in prædicta Insula Sardiniæ reperiebantur, prout ex attestatione juratorum, & Officialis Civitatis Turritanæ constare dicebatur: Nobis humiliter supplicaverat, ut omnimodum adimplementum legatorum prædictorum Ven. Fratri Archiepiscopo Turritano, non obstante prædicta Pro-Vicarii Generalis sententia, committere de benignitate Apostolica dignaremur.

„ Instantia vero hujusmodi ad prædictam Cardinalium Congregationem a nobis remissa, & de mandato ipsius Congregat. citato dilecto etiam Filio Alexandro Bulla supradicti Caroli de Capudoro Archidiaconi Procuratore, Syndicus prædictus plurimum cupiebat declarari, prædictos Fratres Minores de Observantia posse recipere præinserta annua legata Missarum, per modum puræ, & simplicis eleemosinæ, juxta doctrinam S. Bonaventuræ in quadam Constitutione felic. recordat. Urbani Papæ VIII. Prædecessoris nostri, cujus initium; *Sacrosanctum Apostolatus Ministerium, &c.* proinde debere dictum Archiepiscopum Turritanum, tamquam executorem ultimarum voluntatum, & præcipue piarum, curare omnimodum adimplementum eorum legatorum, & voluntatis dicti Petri Testatoris, compellendo hæredes, & detentores bonorum ad satisfactionem, ne animæ ejus Auctorum, & Benefactorum suffragiis defraudatæ remanerent. Emanavit ab eadem Cardinalium Congregatione decretum tenoris, qui sequitur. *Sacr. Congreg. EE. S. R. E. Card. negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, Procuratore Archidiaconi Turritani sæpius citato, referente Eminentiss. D. Cardinali Portocarrero, decrevit esse dandas declarationes sæpe alias factas, videlicet Fratres Minores de Observantia non posse possidere census, & bona stabilia, posse tamen recipere per viam eleemosinæ quidquid eis traditur ab executoribus ultimarum voluntatum pro celebratione Missarum, & Anniversariorum, & propterea censuit committendum, prout præsentis decreti tenore committit Archiepiscopo Turritano, ut ad limites prædictæ declarationis in causa, de qua supra agitur, procedat, & ad illius observantiam quantum opus fuerit, juris remediis, & in subsidium, etiam censuris Ecclesiasticis compellat. Romæ 3. Augusti 1674. Cardin. Brancacius.* „

Loco ✠ Sigilli.

Cum autem sicut dictus Syndicus Nobis subinde exponi fecit, ut decretum hujusmodi firmius subsistat, & observetur exactius, Apostolicæ Nostræ confirmationis patrocinio communiri summopere desideret. Nos ipsum Syndicum, &c. absolventes, &c. Supplicationibus ejus inclinati, &c. Decretum præinsertum Auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, &c. sicque in præmissis per quoscumque Judices, &c. irritum, &c. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem die 22. Augusti 1674. Pontificatus nostri anno quarto, &c. „

28 De-

28 *Decretum Sac. Congr. Episcop. & Reg. in una Lucana sub die 26. Martii 1677. ut in Regesto ejusdem: Osservanti di Lucca.* Sac. Congreg. &c. Sæpius declaravit Fratres Minor. de Observ. Sancti Francisci, quamvis attenta dispositione, *Exivi de Paradiso* Clement. V. & const. Nicolai III. *Exiit*, sint incapaces obtinendi census perpetuos, & bona stabilia, posse tamen per viam puræ, & simplicis eleemosinæ recipere quidquid ab executoribus ultimarum voluntatum eis traditur, pro celebratione Missarum, pro ornamento Ecclesiæ, aliisque necessariis procurandis juxta doctrinam D. Bonaventuræ relatam in Const. S. M. Urbani VIII. incipiente, *Sacrosanctum Apostolatus Ministerium*; atque in præfatis casibus dictos executores ultimarum voluntatum curare debere, ut hujusmodi piæ dispositiones adimpleantur, ne Testatorum Animæ debitis suffragiis defraudatæ remaneant, quam quidem declarationem, illiusque tenorem in casu, de quo agitur, eadem Sacr. Congr. servari præcipit, committendo Ordinario Lucensi, pro tempore existenti, ut quatenus alius Executor non existat prænarratam pii Testatoris dispositionem executioni demandet, &c.

Decretum Sacra Congreg. Fabr. editum 15. Decemb. 1646. ad providendum indemnitati Fratrum in annuis legatis, & occurrendum hæredum, vel executorum malitiæ.

29 Sacr. Congr. Generalis R. Fabr. S. Petri de Urbe ad consulendum non minus indemnitati Fratr. Ordin. Min. de Observ. S. Francisci, quam providendum malitiæ hæredum, & aliorum quomodolibet obligatorum, qui differunt ultra biennium illi solvere annua legata pia cum oneribus Missarum, seu Officiorum, vel etiam gratis, dictis Fratribus, seu eorum Ecclesiæ relicta, ac in futurum relinquenda, sub spe postea super illis pro minori summa se componendi cum Commissariis, & aliis R. Fabr. Ministris, & Officialibus, prohibuit, ut expresse mandavit Commissariis, Æconomis, Secretariis & aliis quibuscumque Officialibus, & Ministris R. Fabr. præsentibus, & futuris, tam Urbis, & Status Ecclesiastici, quam Regni Neapolis, & aliorum quorumcumque Locorum, sub pœnis arbitrio ejusdem S. Congreg. ne de cætero cum hæredibus, vel aliis quomodolibet obligatis ad solutionem dictorum Legatorum, vel aliquam compositionem, remissionem, vel transactionem deveniant, sed ab illis omnes annatas supra biennium decursas, & non solutas, integraliter exigant, & exigere faciant in beneficium dictæ R. Fabr. sine reservatione alicujus minimæ portionis, seu quantitatis, servato in reliquis tenore Decreti in hac materia ab eadem S.C. editi *sub die 14 Februar.* 1633. & compositiones, &c. eo ipso nullas, & irritas esse decrevit, mandans, &c.

Epistola Sac. Congr. F. Fabr. concernens capacitatem Fr. Minor. de Observ. circa Legata.

30 Molto Reverendo mio Amatissimo. Ha fatto rappresentare a questa Sacr. Congregazione della Fabbrica il P. Commissario di Corte della Religione de' Minori Osservanti di S. Francesco, come la Q. Bartolomea Ginchelli da Ancona lasciò al Convento di detta Città annui scudi cinque, perchè le celebrino un Officio con 30. Messe; e, che gli Eredi ricusano pagarglieli, sotto pretesto, della loro incapacità: Questa Sacr. Congregazione altre volte dichiarò detti Frati capaci per modum eleemosinæ: *però provederete che il Legato si eseguisca, nè sotto il detto pretesto gli Eredi ritardino il pagamento.* Governandovi conforme al Decreto fatto in questa materia, e conservatevi. *Roma* 31. *Decemb.* 1634. Tutto vostro: il Cardinal Lante. Andrea Ghetti Economo.

Alia ejusdem Epistola.

31 Molto R. mio Amatissimo. Per parte dei Frati Min. Osserv. di S. Francesco d'Offida, è stato rappresentato a questa Sac. Congregazione, che il Capitano Alfonso Paolini per il bisogno, che tenevano d'aumentare il loro orto, gli lasciò certo sito a quello contiguo, con peso d'una Messa la settimana. E perchè a' detti Padri è permesso ritenere simili orti per gli erbaggi necessarj; non solo non li proibirete, ma opererete ancora colla vostra autorità, che detti Padri godano il benefizio di detto Legato, facendogli dagli Eredi consegnare detto Orto lasciatogli, e conservatevi. *Roma li* 2. *Novemb.* 1641. Tutto vostro: il Cardinal Lante. Andrea Ghetti Economo apud Pitonium *cit. n.* 142.

De-

Decretum S. C. Conc. in Faventina legatorum.

„ 32 IN assignatione bonorum facta per „ Constantiam Severolam, *an.*1657.ad „ effectum fundandi in Terra Mutilianæ, „ vel beneficium Ecclesiasticum, vel Mona- „ sterium Monialium, tria onera Fundatrix „ imposuit. Primum, annuæ præstationis „ lib. 100. olei pro manutentione lampadis „ ante sacras Reliquias in Ecclesia Patrum „ Capuccinorum dictæ Terræ. Secundum, „ lib.25. Ceræ albæ pro usu ejusdem Eccle- „ siæ. Et tertium denique, unius ferculi „ valoris solidorum 20. ipsis PP. Capuccinis „ per singulas hebdomadas subministrandi.

„ Secuta de anno 1686. Monasterii fun- „ datione, recusarunt Moniales subministra- „ re dd. præstationes, sub prætextu omni- „ modæ incapacitatis Fratr. Capuccinorum. „ Quare ad instantiam Alexandri Ronconi, „ tamquam unius de Populo, citatis, & in- „ formantibus, quoque Monialibus, decla- „ rari humiliter supplicatur.

„ 1 An Monasterium Monialium teneatur „ subministrare singulis annis dictas libras „ centum olei, & 25. ceræ albæ pro usu „ Ecclesiæ Fratr. Capuccinorum.

„ 2 An similiter teneantur præstare sin- „ gulis hebdomadis supradictum ferculum „ bononenorum 20. pro ipsis Capuccinis.

„ Die 2. Martii 1697. S.Cong C.ad pri- „ mum respondit affirmative.

„ Ad secundum, servanda esse decreta „ Congr. Fabricæ *die* 14. *Febr.* 1633. supra „ *num.*26. apud Pitonium *cit. n.*175.

33 Denique, pondera Fratres Min. non posse in fundatione Conventuum pacisci, & convenire cum Fundatoribus pro annua solutione pecuniæ ad emendam pitantiam, vel pro frumento, vino, & similibus, quia debent ex mendicato vivere; præfata autem ipsorum mendicitati repugnant, & contra Regulam, ac prætactas Regulæ declarationes recipiuntur, & in pactum deducuntur: nam accedunt ad naturam annui redditus, quorum ipsi incapaces sunt. Quod si Fundatores velint sponte aliquid ipsis conferre, possunt id per viam simplicis eleemosynæ recipere juxta superius dicta: sed caveant, ne id in pactum deducant; nam nulla esset pactio, & conventio contra Regulæ puritatem celebrata, cum incapaces sint, vel se obligandi civiliter erga alios, vel terminandi obligationem civilem in aliis fundatam ad ipsos; quinimo etiam, quando Fundatores vellent ex sua libera voluntate aliquid dare, vel legare, semper esset ab ipsis præmittenda protestatio, de qua supra sub *n.* 13.

34 Item, dd. FF. vel pro eis Syndicum non posse institui hæredes, etiam hac lege, ut bona hæreditatis vendant, & pretium erogetur in reparationem Ecclesiæ, Capellæ, sacrarum supellectilium, &c. ut probat Fagnan. *ad cit. cap. nimis prava n.*33 & ego dixi *cit. cap. Offic. Curiæ n.* 16. ratio est, quia est eorum statui repugnans; maxime quia sic instituti, non desinunt esse hæredes, consequenter tenentur ad omnia jura, & onera defuncti; & sic quomodo consultum esset creditoribus? Quis teneretur de evictione, si bona hæreditatis distracta evincerentur, aut alia impleret, quæ ab hæredibus præstari oportet? Non ipsi Fratres, quia non possunt actione personali conveniri, quorum inopia omnem actionem excludit, & reddit inanem, & quibus Clement. *cit. §. Amplius, similibus actionibus se immiscere prohibentur ut per hoc scandalum proximorum evitetur, & puritati satisfaciant sui voti*: ut ibi expresse textus. Lege, quæ dici *cap.*30. *Offic. Cur. Ecclesiast.*

CAPUT XXXIII.

Prop. XLIV. ab Alex. VII. &c.
Praxis quoad absolutionem a censuris.

1 PROP. 44. *Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.*

Est communis sententia DD. nullum a censura incursa liberari, nisi absolutione data ab eo, qui ad id jurisdictione, vel ordinaria aut delegata non caret; nam finis censuræ (quæ utique est pœna, sed medicinalis, ex cap. Cum medicinali *de sent.excom.in 6.*) est peccantem corrigere, & emendare: ergo non debet censuratus absolvi, nisi emendatus a contumacia legis recedat, & Ecclesiæ satisfaciat, idque Superiori notum esse debet, contra Auctores propositionis, occasione cujus hic pro praxi absolutionis a censuris aliqua aperiam.

2 Quæritur, *Quid sit censura.*

Resp. Est *pœna spiritualis inflicta ab Ecclesiastica potestate, privans hominem baptizatum usu aliquorum bonorum spiritualium, donec a contumacia recedat, vel ad ejus correctionem.*

3 Quæritur, *Quotuplex sit censura.*

Resp. Triplex, *ex cap. Quærenti de verb.signif.* excommunicatio, suspensio, & interdictum. In-

Interdictum *est censura Ecclesiastica in locum, vel personam lata, prohibens usum quorumdam Sacramentorum, divina officia, & sepulturam interdictis ministrari*. Aliud est locale, cum interdicitur locus, ne in eo prædicta exerceantur; aliud personale, cum interdicitur persona, ne in eis ad præfata admittatur; & aliud mixtum, cum locus simul, & personæ interdicuntur.

4 Sacramenta prohibita in interdicto, Vide apud Piasec. *prax. cap.4. ar.11. & in c. quod in te de pœnit. cap. permittimus de sent.excomm. & cap. alma mater eo tit. in 6.*

5 Suspensio est censura, *qua Ecclesiastica personæ inhibetur exercitium sui officii, Ordinis, seu jurisdictionis Ecclesiasticæ in totum, vel in partem, ob culpam, & contumaciam; in totum*, tunc contingit, quando non modo functiones ordinis prohibentur, ut administrare Sacramenta, celebrare Missam, eique ministrare, sed & functiones jurisdictionis, ut absolvere a peccatis, censuris, conferre beneficia, ac perceptiones redditumm provenientium ex beneficio, &c. *in partem* vero, cum unus, vel alter spiritualis officii actus prohibetur, ut, si Sacerdos ab audiendis Confessionibus, vel a celebratione Missæ suspendatur; & quia effectus suspensionis non sunt connexi inter se, sed in potestate suspendentis, suspensus a celebratione, ex vi hujus, non intelligitur suspensus ab audiendis Confessionibus, si sit approbatus.

6 Excommunicatio est censura, *per quam homo baptizatus ab Ecclesiæ communione separatur;* & est duplex, Minor, & Major.

7 Minor est censura, quæ privat solum passiva Sacramentorum receptione, cap. *si quem de sent. excom.& cap.a nobis de exceptionibus;* unde, si excommunicatus excommunicatione minori ante absolutionem aliquod Sacramentum recipiat, mortaliter peccat, ita DD. communiter, sicut mortaliter delinquit, si celebrat, sed non fit irregularis *c. si celebrat. de Cler. excomm. ministr.* dum vero Sacramenta ministrat, si sine necessitate faciat, delinquit venialiter ex alleg. cap.

8 Quæritur, *Quando incurratur excommunicatio minor*.

Resp. Cum quis in vetitis communicat, & participat cum excommunicato maiori excommunicatione c. *Constitutionem de sent. excom. in 6.* verum is debet esse non toleratus, hoc est, denunciatus, vel declaratus, aut notorius Clerici percussor Piasec. *cit. ar. 13. num.23.*

9 Casus, in quibus est vetitum cum eo communicare, referuntur cap. *nuper de sent. excom.* & isto comprehenduntur carmine.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, significat osculum, collocutionem, etiam per nutus, litteras, & interpositam personam: signa amicitiæ, munera recipere, mittere, & similia.

Orare, cum eo divinis Officiis interesse; pro eo publica oratione orare; in privata non est prohibitum.

Vale, salutationem, verbo, facto, vel signo, ut aperire caput, dare locum decentiorem; &c.

Communio, commercium in eodem negotio, cohabitationem in eadem domo, societatem in eodem itinere; excommunicatus majori excommunicatione privatur communicatione forensi, & sic non potest esse Judex, Testis, Advocatus, Tabellio, Procurator, Tutor, Curator, &c.

Mensa, convictum in eadem mensa, & convivio; unde, si cœpta mensa excommunicatus superveniat, teneris discedere.

10 Dantur causæ, propter quas licet communicare cum excommunicato non tolerato, & sequenti exprimuntur versiculo.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, significat utilitatem communicantis; in civilibus potest quis petere solutionem debiti, a Medico medicinam, consilium a Doctore, necessaria ad victum emere a Mercatore, excommunicatis; quando hæc æque bene non possint haberi ab alio, non sic excommunicato.

Lex, nimirum matrimonii, operatur, ut uxor possit communicare cum Marito excommunicato, cap. *Quoniam 11. q. 3.* tam, quoad debitum conjugale, quam curam domus, & mensam; idem dicitur de viro respectu uxoris, quam tamen debet cogere ad petendam absolutionem, si possit.

Humile, significat hominem subjectum posse participare cum excommunicato, ut servus cum Hero, Religiosus cum suo Prælato, cum Episcopo Clericus, qui sit de ejus familia, Miles cum Duce, filius, vel naturalis, sive legitimus, & emancipatus cum Patre.

Res ignorata, significat ignorantiam, sive juris, quod scilicet non sit prohibitum communicare cum excommunicatis; sive facti, quod quis non sit excommunicatus; quæ (modo affectata non sit) excusat cit. c. *Quoniam*; & si quis dubitat, tenetur veritatem inquirere, & interim abstinere, sicut, si quis sciret Petrum hic Romæ esse publice denunciatum excommunicatum, non teneretur eum

eum Venetiis, ubi nil de tali excommunicatione ſcitur, in publico vitare, bene vero privatim.

Neceſſe, ſignificat magnam, & urgentem neceſſitatem, vel excommunicati, vel participantis, cap. *inter alia*, *cap. ſi vere de ſent. excomm.*

11 Major eſt cenſura *Eccleſiaſtica ſeparans hominem baptizatum ab externa communicatione fidelium, tam in civilibus, quam in divinis; & privans communibus, ac publicis Eccleſiæ ſuffragiis, ut Miſſa, Indulgentiis, recitatione publica horarum, & cæteris publicis ſpiritualibus exercitiis, eorumque fructu, excepta concione.* DD. communiter.

12 Quæritur, *An irregularitas ſit cenſura.*

Reſp. Conveniunt DD. illam ex defectu non eſſe; dubitant de illa ex delicto, ſed communior negat, etiam de iſta Bonac. aliique, & patet, ex ipſius definitione, in qua dicitur, quod eſt *inhabilitas, ſeu impedimentum canonice introductum ad ſuſcipiendos Eccleſiaſticos Ordines, vel ad miniſtrandum in jam ſuſceptis:* & non dicitur pœna. In ſolis caſibus in jure expreſſis incurritur, DD. communiter. Incurritur, dum Clericus cenſura affectus ſolemniter, vel ex officio miniſtrat in ordine Sacro, quem habet, vel quem non habet, exercet, aut aquam benedicat, vel ſolemniter baptizet ſine licentia, Diaconus celebret, prout videre eſt *tit. de Cleric. excom. miniſtra & cap.1. & 2. de Cleric. non ordinato c. cum æterni de ſent. & rejud. in 6. cap. is de pœnit. & remiſ. in 6.* Laym. Bonac. & De la Cruz *art.1. de cenſ. in com. dub.2. conc. 2.*

13 Irregularitas a cenſuris per De la Cruz ibidem diſtinguitur, quia per irregularitatem arcemur, directe, & immediate ab Ordinibus, ut Ordines ſunt, ſed non ut Sacramenta, nec fructu orationum Fidelium privamur; per Excommunicationem vero ab eis immediate, & directe arcemur, ut ſunt Sacramenta, & communicatio cum fidelibus; per Suſpenſionem, ut ſunt officia Eccleſiaſtica, & per Interdictum, ut res ſpirituales.

14 Quæritur, *Quænam differentia ſit inter cenſuram latam ab jure, & latam ab homine.*

Reſp. Hæc, quia illa ab jure (quæ etiam dicitur cenſura in canone contenta) eſt perpetua, & fertur a Legislatore cum intentione condendi legem, & ſtatutum perpetuum; quod ſtatutum nec morte ferentis, nec officii depoſitione extinguitur; illa vero ab homine non eſt perpetua, & fertur per legem, ſeu præceptum Superioris, quod ſolum durat, dum perſeverat ejus juriſdictio. Verum utraque incurſa durat, quouſque relaxetur, nam jure communi cavetur, ut nemo liberetur a cenſura incurſa ſine abſolutione.

Utraque, & eſt latæ, & ferendæ ſententiæ: illa latæ ſententiæ, & ſtatim ante Judicis condemnantis ſententiam incurritur, per verba ſignificantia non ſolum comminationem in futurum, ſed actionem inflictivam cenſuræ, ut jam exiſtentis: ut, *ipſo facto, ipſo jure excommunicetur: excommunicamus, volumus, vel declaramus eſſe excommunicatum: abſque ulla alia declaratione;* cæterum, ut quis in foro externo ſit excommunicatus, exigitur declaratio delicti, hoc eſt, conſtare debet delictum, ob quod cenſura incurritur, fuiſſe patratum. Illa vero ferendæ ſententiæ, eſt quando Superior, vel Legislator utitur verbis dubiis, vel ſignificantibus cenſuram imponendam de futuro, *ut prohibemus ſub cenſura, noveris te incurſurum cenſuram, volumus excommunicari; &c.* vide DD. & ſufficiat hæc de cenſuris in communi notaſſe: modo ad praxim.

15 Quæritur, *An quivis Sacerdos poſſit abſolvere ab excommunicatione minori.*

Reſp. Affirmativa ſententia fuit olim communis propter facultatem, quam quivis Sacerdos prætendebat in venialia, propter quæ ipſa incurritur; ſed eſt falſum, quemlibet Sacerdotem poſſe a venialibus abſolvere ex dictis *c.9. num.11.* ergo ad abſolvendum in foro Sacramentali debet eſſe approbatus ab Ordinario.

16 Quæritur, *Quinam poſſit abſolvere ab excommunicatione majori.*

Reſp. Si non ſit reſervata, nec ab homine lata, poteſt quilibet Sacerdos approbatus; nam, dum lator excommunicationem ſibi non reſervavit, videtur conceſſiſſe facultatem aliis habilibus abſolvendi, *cap. Nuper de ſent. excomm.* ut infr. *n.68.* A lata ab homine, & a reſervata debet abſolvere, vel is, qui eam tulit, vel alius, cui ipſe commiſerit, *cap. cum ab Eccleſiarum de off. ord.* etiam ſi excommunicatus domicilium extra territorium excommunicantis mutet: excipitur mortis articulus.

17 Quæritur, *An, cum conceditur facultas abſolvendi a cenſuris, Papæ reſervatis, poſſit abſolvi ab illis contentis in Bulla Cœnæ, quando non eſt facta mentio Bullæ.*

Reſp. Negative, quia in Conceſſione generali non comprehenduntur caſus Bullæ propter eorum ſpecialem reſervationem, Papæ enim aliæ reſervantur cenſuræ, videndæ in Conſt.

Conſt. Apoſtolicis, & ideo reſcriptum verificatur, licet non extendatur ad illas Bullas.

Praxim Confeſſoris cum infirmo ligato cenſura Bullæ Cœnæ, hæreſis vel alia reſervata legas *c.2. n.15. & c.3. n. 7.*

18 Quæritur, *An poſſit abſolvi ab ordinario Confeſſario, approbato, qui in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit.*

Reſp. Negative, nam innodatur excommunicatione Papæ reſervata, quæ incurritur ab violentam injectionem manuum in Clericum, c. *ſi quis ſuadente, &c. in Clericum, vel Monachum* 17.q.4. & eſt caſus eidem reſervatus ex decreto Clement.VIII. prout ſupra *c.8.* §.4. ibi videas.

19 Sed quid, *ſi quis propinaret Clerico venenum, & Clericus ſumeret.*

Reſp. Non poteſt abſolvi, quia cenſura ligatur, ita Sperel. *dec.*20. ratio eſt, quia maxima offenſio, & violentia reſultat ex propinatione veneni, ſtatim enim, ac venenum hauſtum eſt, operatur ad mortem, licet ſtatim non ſequatur, vide *tom.1. eff. Curiæ c* 23.

20 Sed quid, *ſi ex odio in Clericum, vel Monachum mortuum manus violentas injiciat.*

Reſp. Sperellus *decif.* 21. probat eſſe excommunicatum ex quo privilegio Canonis gaudeant in memoriam priſtinæ dignitatis; ponderavit enim Felinus Privilegium Canonis non eſſe datum ratione Ordinis præciſe, cum ſit etiam datum Converſis, Laicis Religioſis, & Novitiis, *cap. non dubium de ſent. excom.* & ideo abſolvi non poteſt; propter quod ego ibid. ad Sperellum acceſſi. Sed id non placet Fagn. *in 5. cap. a nobis il ſecondo de ſent. excomm. n.* 29. nam *Canon. ſi quis ſuadente* loquitur de Clericis: corpus autem mortuum non eſt Clericus, quia characterem non habet, quod non corpori, ſed animæ imprimitur; & ſicut præcidens caput mortui, non fit irregularis, quia cadaver mortuum non eſt homo; ſic in caſu, quia corpus mortuum non eſt Clericus, excommunicationem ipſam non incurrit. Nec obſtat, quod privilegium Canonis ſit datum, etiam Converſis, & Novitiis non ordinatis, quoniam datur eis, dum vivunt, non autem poſt mortem; utraque ſententia eſt probabilis, ſecunda tamen mihi magis placet, & ideo retracto dicta *effic. curia c.23. n.* 31. verum percutiens ſemper peccat.

21 Sed quid, *ſi explodens ſclopum in Clericum, non ex pila, ſed ex ſtrepitu territus, Clericus decedat.*

Reſp. Eſt excommunicatus, & non poteſt abſolvi, quia hæc actio cenſetur injurioſa, & violenta in Clericum, clamor enim ſclopi tangit ipſum, & violentiam majorem ei non poteſt inferre. Bonac. *de cenſ. diſp.1. q.4. pun. 1. §. 1. n.12.*

22 Quæritur, *An poſſit abſolvi, qui percutit Clericum conſentientem percuſſioni.*

Reſp. Negative, quia eſt excommunicatus, cum injuriam inferat Ordini Clericali, in cujus favorem, & non ſolum Clerici ordinati, Canon fuit promulgatus, *c. contigit il primo de ſent.excom.* imo, & ipſe Clericus conſentiens excommunicatur, quia injuriam infert ſtatui Clericali.

23 Quæritur, *An poſſit abſolvi, qui Clericum, vel Monachum invenit cum matre, ſorore, & propria filia, venerem, vel impudicos amplexus exercentem, aut in loco ſuſpecti conſortii, & percutit, vel occidit.*

Reſp. Affirmative, quia, licet mortaliter peccet, non cenſetur excommunicatus, *cap. ſi vero il primo de ſent. excom.* modo, ex dolo, & fraude Clericus ad dictas perſonas non invitetur, ut deprehenſus ibid. lædatur; verum cenſura ligatur, ſi ſtatim non percutiat, aut occidat, ſed interpoſito temporis ſpatio, quo juſtus dolor ſedari poſſet; vel, ſi cum aliis conſanguineis reperiat peccantem, ut ibi in terminis textus.

24 Sed quid, *de fœmina honeſta, quæ Clericum, vel Religioſum ad turpia provocantem percutit.*

Reſp. Si alia via, ut fugiendo, vociferando, vel alio modo ſe tueri non poſſit, & provocatio fiat facto, & non ſolo verbo, ab excommunicatione excuſatur, Toletus, & Diana cum Navarro, & ſic abſolvi poteſt.

25 Quæritur, *An abſolvi poſſit, qui vim vi repellendo percutit, vel occidit Clericum, vel Religioſum injuſtum aggreſſorem.*

Reſp. Affirmative, quia excommunicatione non ligatur *ex alleg. c. ſi vero, & c. ex tenore*, modo cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſic ſcilicet, ut non ad vindictam ſumendam, ſed ad injuriam propulſandam, & ſe defendendo percuſſio, vel occiſio ſequatur, juxta dicta *c.13. n.11.*

26 Quæritur, *An poſſit abſolvi mandans Clerici percuſſionem.*

Reſp. Negative, quia, effectu ſecuto, excommunicatione innodatur, cap. *Mulieres, §. Illi vero tit. cit.* nec obſtat, ſi mandatum revocaverit, niſi curaverit notitiam de revocatione ad mandatarium pervenire, priuſquam occidat, vel percutiat. Idem valet de ſociante homicidam animo occidendi, cap. *ſicut il primo de homicid. §. autem*, & de non impediente, qui tenetur impedire, ut Re-

ges

ges Judices, Superiores, Patres, Majores, Heri, Parochi, & similes, respectu filiorum, & subditorum, quorum cura ipsis data est, *cap. quanta de sent. excomm.* Bonac. *disp.3. q.4. quaest 1. n.9.* & de ratum habente, cum ad eum pervenerit Clericum suo nomine fuisse percussum, licet percutienti non commiserit cap. *cum quis de sent. excom. in 6.* quia ibi textus *ratihabitio retrotrahitur, & mandato debet comparari*: super quo Glos. *verb. Titius, notat.* ratihabitionem trahi retro, & operari idem, ac si in principio actus intervenisset: secus dicendum, si rata habeatur percussio, non suo nomine facta, licet graviter peccet.

27 Sed quid, *de eo, qui consulit Clerici percussionem, & postea revocat consilium, sed adhuc consultus ad percussionem procedit?*

Resp. Mihi satis probabilis est solutio Layman *lib.1. tr.5. p.2. cap.5. a n.7.* ubi hæc sunt: qui alteri, propositis rationibus, homicidium Clerici persuasit, si eas postea serio, & quatenus potest, efficaciter retractet, non incurrit excommunicationem, quamvis postea homicidium sequatur; ratio est, quia quilibet prudens certe præsumet, quod cum sit persuasus contrariis rationibus, præponderantibus jam datis, homicidium postea secutum non consulentis consilio, & suasioni, sed propriæ malitiæ, quæ dissuasionem, serio oblatam noluit acceptare, debeat adscribi.

28 Quæritur, *An Comes triremium, vulgo* Aguzzino di Galera, *incurrat excommunicationem Canonis, percutiendo Clericos, & Religiosos Galeotas.*

Resp. Negative, modo percutiat, sicut cæteros remigantes: secus si ob alias causas, sicut alius quilibet, qui rixando illos percuteret, Sum. Leand. ver. degradat. *n.3.* Bonac. *disp.2. q.4. punct.3. n.4.*

29 Sed quid, *de Magistro, & Superiore, qui causa disciplinæ, & correctionis Clericum & Religiosum percutiunt?*

Resp. Non incurrunt excommunicationem, quia id non suadente diabolo, sed suadente justitia, charitate, & zelo Dei, ac disciplinæ efficiunt, cap. *ex tenore, & cap. cum voluntate de sent. excom.* modo castigatio non ex irato animo procedat, ex Glos. *ver. inferiorum graduum*, & sit moderata, ac sine notabili excessu, alias censura non evitabitur.

Verum, si Magister, & Superior, &c. sit Laicus, possunt tantum causa disciplinæ percutere filios, & subditos in Minoribus constitutos, ut expresse alleg. *cap. cum voluntate* indecens enim est statui Clericali, Laicis concedere potestatem corrigendi Clericos in Sacris; & hinc, nec ipsi Prælati possunt per Laicos, Clericos, vel Monachos punire, alias tam mandans, quam Mandatarius censura ligatur, *cap. universalitatis cit. tit.*

30 Quæritur, *An occidens Clericum, quem putabat esse feram, vel hominem laicum, incurrat excommunicationem canonis.*

Resp. Negative, ratio est, quia probabilis ignorantia facti excusat a censura, ex *cap. si vero il 2. de sent. excomm.* nam, qui ignorans est, non potest dici contumax contra prohibitionem Ecclesiæ, & legem contemnere, modo ignorantia non sit crassa, sed sit invincibilis, vel probabilis, vid. *lib.2. cap.39. num.2.*

31 Sed quid, *si percutiens Clericum, quem dubitat esse Clericum, nullam, vel modicam adhibuit diligentiam ad se certiorandum, an esset Clericus?*

Resp. Ligatur excommunicatione, nam iste laborat ignorantia crassa, & vincibili, quæ ab excommunicatione non excusat Bonac. *disp.14. pun.1. n.18.* & Engel. *jus can. lib.5. tit.39. §.1. n.10.*

32 Quæritur, *An procurans baculo, vel lapide Titium Clericum percutere, si casu, & errore manus offendat Cajum Clericum, excommunicatione ligetur.*

Resp. Negative, ratio est, quia in eo non fuit intentio nocendi Cajo, &, quod ipsi nocuerit, fuit præter intentionem, modo diligentiam adhibuerit, ne ictus perveniret ad Cajum, vel sufficienter inquisierit, an ille, qui errore manus percutitur, esset Clericus, & cognoverit non esse. Engel. *cit.* & ex Suarez, Bonac. *n. 19.*

33 Sed quid de eo, *qui nocte volens percutere Titium Clericum, percutit Sempronium Clericum, quem ex incessu cognovit esse Clericum, putat tamen esse Titium, & non Sempronium?*

Resp. Ligatur excommunicatione, ac si Titium percussisset, quia ejus intentio fuit Clericum percutere, & de facto percussit, quamvis in persona erraverit, & hinc tam intentio, quam opus externum fuerunt injuriosa statui Clericali; in cujus reverentiam imposita fuit excommunicatio.

34 Quæritur, *An percutiens Laicum credens percutere Clericum, & ex percussione ipsius incurri excommunicationem, excommunicatione ligetur.*

Resp. Negative, ratio est, quia id in jure non exprimitur; nec erronea conscientia inducit excommunicationem, sed legitimus Superior. Adverte, quod in casu peccaret peccato Sacrilegii interni, propter intentionem contra personam Clerici, non vero

Sa-

Sacrilegio externo, quia opus externum non foret contra Clericum.

35 Quæritur, *An percutiens plures Clericos, successive, plures incurrat excommunicationes canonis.*

Resp. Affirmative; tot incurrit, quot Clericos percutit; ratio est, quia percussiones sunt plures formaliter, & numero distinctæ, sicut sunt plura numero distincta objecta, & plures Clerici, Bonac. *disp.1. q.1. pun.5. n.6.*

36 Sed quid, *si simul, & eodem tempore uno ictu tres Clericos percutiat, vel occidat?*

Resp. Tres excommunicationes incurrit; hæc est sententia tutior, quam tuentur Navarrus, Zerola, Sayrus, Ugolinus, aliique: ratio est, quia pluralitas peccatorum sumitur etiam ex multiplicitate personarum, & objectorum; sed in casu sunt tres Clerici, quibus omnibus injuria, & læsio infertur: ergo tria peccata: ergo tres censuræ, sicut tres percussiones passivæ.

37 Sed quid, *si eumdem Clericum pluribus verberibus percutiat, & pluribus ictibus perfodiat?*

Resp. Si eodem impetu iræ simul, & sine interruptione verberat, unam tantummodo excommunicationem incurrit, ratio est, quia censetur una tantum actio moralis; una percussio, una transgressio, unum delictum; si vero verberet successive cum morali interruptione unius percussionis ab altera, tot censuras incurrit, quot sunt percussiones numero distinctæ moraliter interruptæ: nam toties injuria Clerico irrogatur.

38 Quæritur, *An percutiens Monachum, Prima Tonsura initiatum duplici censura ligetur.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia in Monacho sunt duæ circumstantiæ mutantes speciem, nam illa Monachi differt specie ab illa Clerici, cum alia ratione ei debeatur reverentia, ut Clerico, & alia, ut Religioso, ideo quamvis sit una percussio materialiter, & entitative, Formaliter tamen sunt plura peccata, & transgressiones.

39 Quæritur, *An possit quilibet Confessarius, approbatus ab Ordinario, absolvere excommunicatum propter percussionem Clerici, in casu aliquo necessitatis, qui non sit articulus mortis, ut, si propter aliquod legitimum impedimentum non posset Sedem Apostolicam pro absolutione adire; puta, si foret fœmina, senex, puer, impubes, infirmus longa infirmitate, non periculosa, Cæcus, Claudus, Debilis, qui ad tale iter suscipiendum impediti censentur juxta cap. ea noscitur, cap. Nuper, c. Mulieres, c. de Monialibus, c. Quamvis de sent. excomm.*

Resp. Negative, nam prohibetur in dec. Clement. VIII. per dicta *c.8. n.20.* In casu veri impedimenti adeundi Sedem Apostolicam instruantur de recursu ad Sacram Pœnitentiariam per Epistolam, vel Procuratorem pro absolutione obtinenda.

40 Quæritur, *Quid ab absolvendo ab excommunicatione reservata ante absolutionem sit exigendum.*

Resp. de hac rediximus *c.2. n.15.* legas *cap. ex tenore de sent. excom. & c. super de raptor.*

41 At dubitatur, *An valida sit absolutio, quæ datur excommunicato, antequam parti læsæ sit satisfactum, vel priusquam Juramentum sit præstitum de parendo in posterum mandatis Ecclesiæ.*

Resp. Affirmative, *ex c. Venerabilibus de sent. excom. in 6. §. Sane in fine;* excipitur casus Bullæ Cœnæ juxta notata, *c.3. n.26.* Sed Confessarius peccat, quia in re gravi facit contra Sacros Canones.

42 Quæritur, *An qui hac lege est excommunicatus*: sis excommunicatus, donec satisfacias, vel restituas: *tollatur censura statim, ac quis satisfecerit, vel restituerit, absque absolutione verbali, solita dari a Ministro Ecclesiæ.*

Resp. Negative, ratio est; nam, licet satisfecerit, non habetur ab Ecclesia pro absoluto, sed absolvi debet, *cap. quod in dubiis de sent. excom.* ergo non statim tollitur excommunicatio: ideo sensus hujus clausulæ: *sis excommunicatus, donec satisfacias:* est, excommunicatum non posse absolvi ante satisfactionem, posse vero, ea præstita. Bonac. *disp.4. q.3. pun.9. n.10.*

43 Quæritur, *An ob diversas culpas, & contumacias pluribus excommunicationibus, sive numero, sive specie distinctis, ligatus, ut, propter violentam manuum injectionem in plures Clericos, vel propter istud, & violationem immunitatis Ecclesiasticæ, absolutus ab una, censeatur absolutus ab omnibus.*

Resp. Vel petens, petit absolutionem ab una, vel ab omnibus, si ab una, quoad eam tantum absolvitur, non quoad reliquas; hinc, qui tres Clericos percussit, & petit absolutionem a censura, incursa ob percussionem unius Clerici, aliis non expressis, ab una solum censura absolutus remanet, *cap. ex parte de offic. ord. & cap. cum pro causa de sent. excom.* Piasec. *prax. Episc. p.2. c.4. art.13. num.30.* ratio est, quia absolutio ex Bonacina *cit. disp.1. q.3. punct.5.* debet accommodari petitioni, ideo, si petitio limitata est, limitata est absolutio; si petit ab omnibus, debet exprimere numerum, quantum possi-

possibile est, & causas, ob quas fuit excommunicatus, *ex Gloss. ad cit. cap. ex parte in princ.*

44 Quæritur, *An possit, quis absolvi a peccatis, nondum absolutus ab excommunicatione.*

Resp. Affirmative, in casu quo confiteatur peccata, & inculpabiliter ignoret, se esse ligatum censura, vel dum in Confessione ex inculpabili inadvertentia censuram aperire omittit, vel, dum Confessarius ex oblivione, aut malitia eum solum a peccatis absolvit; ratio est, quia talis recipit valide Sacramentum Pœnitentiæ, tam quoad substantiam, quam, quoad fructum gratiæ, & remissionis peccatorum; quoad substantiam, quia adest materia, forma, & intentio, ac jurisdictio, ut suppono: quoad fructum etiam, quia res, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, *cap. cognoscente de Constit.*

45 Cæterum dum cognoverit se censura esse innodatum, tenetur petere absolutionem censuræ, & confiteri peccatum, cui annexa fuerit censura omissa; nisi forte confessus sit Confessario, habenti facultatem absolvendi ab illa censura, & ab eo obtinuerit generalem absolutionem a censuris; nam tunc non tenetur in posteriori Confessione aperire peccata oblita, ut a censura absolvatur, sed ut integre confiteatur peccata. Bonac. *disp.22. q.2. punct.2. n.2. de excom.*

46 Quæritur, *An in articulo mortis quivis Sacerdos possit absolvere ab excommunicatione reservata.*

Resp. Affirmative, juxta Decr. Trid. *sess.* 14. *c.*7. de casuum reservatione, sed ad praxim deduces dicta *c.* 2. *n.* 15. & notabis in eo articulo non posse quemlibet simplicem Confessarium dispensare ab irregularitate, aut absolvere a suspensione ab Ordine, Officio, vel Beneficio: ratio est, quia irregularitas, & suspensio a præfatis non retardant a consecutione gloriæ, nec impediunt susceptionem Sacramentorum, & ideo non est paritas de excommunicatione.

47 Quæritur, *An sit aliqua forma adhibenda in absolutione ab excommunicatione suspensione, & interdicto.*

Resp. Cum quis pro foro interno, & in Sacramento pœnitentiæ absolvitur a censuris, sufficit proferre illa verba, *Dominus, &c. & ego absolvo te a vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti*, ut tradit Rituale Romanum de *Sacram. Pœnit.*

48 Cum vero est quoque quis pro foro externo absolvendus, si absolutio sit ab excommunicatione, præmisso *Misereatur, &c. Indulgentiam, &c.* dicendum est: *Dominus Noster Jesus Christus te absolvat, & ego auctoritate ejus, & Sanctissimi D. N. Papa N. vel Reverendi. Episcopi N. aut Reverend. Generalis, &c.* (cum absolvit ex delegatione ab eis respective habita) *mihi concessa, absolvo te a vinculo excommunicationis, vel excommunicationum, in quam incurristi (vel incurrisse declaratus es) propter tale factum, vel causam (ut percussionem Clerici, violationem immunitatis Ecclesiasticæ) &c. & restituo te Communioni, & Societati fidelium, & Sacramentis Ecclesiæ, in nomine Patris, &c.*

49 Pro absolutione a suspensione dicendum: *Dominus*, &c. *& ego*, &c. *absolvo te a vinculo suspensionis, quam propter tale factum, vel causam incurristi, & restituo te executioni tui muneris, vel Ordinis, vel ad tuum beneficium, in nomine*, &c.

50 Pro absolutione ab interdicto, aliis præmissis, *ego*, &c. *absolvo te a vinculo interdicti, quod propter tale factum, vel causam incurristi, vel incurrisse declaratus es, & restituo te executioni ordinum, & participationi bonorum, quibus ob interdictum remanebas privatus, in nomine*, &c.

51 Cum vero agitur de tollenda irregularitate (quæ non sub absolutione, sed sub dispensatione cadit) post absolutionem a censuris dicatur. *Eadem auctoritate mihi commissa, dispenso tecum super irregularitate, in quam ob talem causam v.gr. propter homicidium, aut ministerium Ordinis sacri in excommunicatione, vel similem*, &c. *incurristi, & habilem reddo, ac restituo te executioni Ordinum, & Officiorum tuorum, in nomine Patris*, &c.

Nota, Sacerdotem ligatum excommunicatione majori, & simul irregularem, absolutum ab excommunicatione, & non dispensatum ab irregularitate, non posse licite celebrare, & si celebrat, mortaliter peccat.

52 Agunt etiam DD. de excommunicatione, quæ fulminatur in monitoriis ad finem revelationis, hoc est, ad revelanda furta, res subtractas, aut deperditas, vel rem alienam restituendam, juxta extrav. Infidelis Jo: 22. *inter extrav. com. sub tit. de furtis, & c.* 3. *Trid. sess.* 25. *& Constit. S. Pii V. incip. Sanctissimus in Christo apud Quaranta Bullar. ver. excom. ad fin. revelat.* de qua re, videndus Piasec. *cit. c.*4. *ar.* 13. *n.*15. Engel. *cit.* §.1. *n.*22. Quilici Confess. *manud. q.*4. *ar.* 4. Genuen. *prax. c.*2. ex quibus aliqua transferimus pro praxi Confessarii.

53 Quæritur, *An principalis, seu fur teneatur se revelare, & possit compelli excommunicatione, non solum ad restituendum, sed etiam ad revelandum se rem detinere.*

Resp. Decisio pendet a tenore monitorii, si da-

si datum sit, tam contra principalem non restituentem, quam non revelantem; tunc tenetur restituere, & revelare sub pœna excommunicationis; si vero sit latum contra principalem non restituentem, & contra alios scientes, occupatores, & non revelantes, sub excommunicatione, alii, at ipse non, tenentur revelare, sed ipse sub ea pœna restituere tenetur.

54 Sed quid, *si ei immineret periculum majoris damnis in vita, vel fama?*

Resp. Non tenetur, se revelare arg. in *c. officii de pœnit. & remiss.* verum tunc debet, si potest occulte restituere, vel alio modo cum parte concordare, saltem per interpositam personam, quæ nomen principalis taceat, vel ei remissionem debiti impetret.

55 Sed quid etiam, *si in compensationem justam sui veri debiti retineat rem, de qua quæritur?*

Resp. Ex Quilici, & Genuen. tunc non tenetur se manifestare, nec restituere, cum tunc non sit in peccato mortali, ratione cujus fertur excommunicatio: peccavit tamen, dum sibi compensavit, juris ordine non reservato, non expectando exitum causæ; verum si aliis furtum esset imputandum, crederem debere se prodere, vel rem restituere.

56 Sed quid, *si principalis sit factus impotens ad solvendum?*

Resp. Nec tunc obligatur ad se manifestandum, quia tunc non potest restituere, & nemo ad inutile tenetur; verum restituere tenetur, cum poterit, &, si tunc potest partem aliquam furti, debet. Quilici *nu.* 8. ubi excusat, etiam habentes notitiam de ejus impotentia.

57 Quæritur, *An sciens teneatur revelare, dum probare non potest, id, quod scit, & revelat.*

Resp. Affirmative, nam monitoria non dantur nisi pro revelandis occultis, & quomodo scit, quod probari non possit? pareat ipse præcepto, & de onere probandi non curet.

58 Adverte, quod tenetur quis revelare impedimentum matrimonii, etiam occultum; cum unus testis sufficiat ad impediendum Matrimonium, & sit plena probatio ad hunc effectum, *cap. præterea de sponsalibus.*

59 Non tenentur ii revelare, quos pars, vel Judex, verisimiliter non intendit includere, nec comprehendere in monitorio. Sic pater non præsumitur, quod velit filium, qui ejus bona surripuit, excommunicari, nec maritus uxorem, & ideo non comprehenduntur, licet teneantur ad restituendam. Genuen. *n.* 10.

60 Quæritur, *An, qui audivit ab alio, teneatur revelare.*

Resp. Vel, qui audivit, ei sub secreto naturali fuit narratum, petendo consilium, vel alia via, quam consilii: primo modo non tenetur revelare, quia ad bonum commune spectat: ut quis ab Advocato, Theologo, Medico, &c. consilium petat sine timore revelationis; sed hoc limitatur, nisi bonum commune Reipublicæ, & Religionis præferendum sit bono particulari, in quo casu, etiam sine monitorio, tenetur quis revelare per dicta *cap.* 4. *n.* 6.

Secundo modo tenetur aperire, a quo audivit, quia poterit Judex ex officio interrogare illum, qui forte majorem lucem afferet; maxime, si persona sit fide digna, in dubio autem, quando audiens nescit discernere dictam qualitatem in eo, a quo audivit, debet revelare ex regula juris, *quod tutior via sit eligenda*, ex Navarro, Genuen. *num.* 11.

61 Sed quæritur, *An possit Confessarius absolvere ab excommunicatione contracta a sciente, qui non revelavit.*

Resp. Negative, sive excommunicatio sit specialiter lata, hoc est, per sententiam specialem imposita alicui certæ personæ nominatim, & determinate, sive generaliter inflicta, per sententiam Judicis, vel Superioris generaliter contra peccata futura, ut, *si quis hoc fecerit, sit excommunicatus*, vel præterita, in eorum satisfactionem, ut, *si quis pro tali delicto non satisfecerit, sit excommunicatus, non determinando personam, quæ est postea determinanda*; nam de utraque verificatur, quod sit ab homine lata, a qua absolvere diximus *n.* 16. esse ordinario Confessario prohibitum. Legas Layman *Theol. moral. lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *cap.* 7. *a n.* 2. & 3.

REGULA UNICA.

Quamplures excommunicationes reservatæ Pontifici.

CAthalogus excommunicationum, tam earum, quarum absolutio est Summo Pontifici reservata, quam ipsarum, quæ reservatæ non leguntur, eruendus est ex Decretalibus Gregor. IX. Sexto Decretalium, Clementinis, Extravagantibus, Decreto Gratiani, Bullario, Conciliis, & aliis Apostolicis Litteris; ex quibus ego hic referre conabor aliquas, & forte frequentiores, pro quarum absolutione recurrendum

est ad Sedem Apostolicam, remisso lectore pro cæteris, & non reservatis ad loca prætacta, & DD.

§. I.

Ex Decretalibus Greg. IX.

62 I. Reservatur Summo Pontifice absolutio ab excommunicatione, quę incurritur ob violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum. Capite *Super eo*, cap. *Si vero il primo, & il secondo*, cap. *Non dubium*; cap. *Parochianos*; cap. *Sua nos de sent. excomm.* & cap. *Si quis suadente* 17. q.4. etiamsi injectio occulta fuerit; cap. *Porro cit. tit.*

II. Reservatur absolutio ab ea, qua ligatur mandans Clerici, vel Monachi percussionem; cap. *Mulieres ibid.*

III. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur scienter in divinis officiis communicantes excommunicato a Papa; cap. *Significavit ibid.*

IV. Reservatur absolutio ab ea, qua irretitur incendiarius, postquam fuerit excommunicatus denunciatus; cap. *Sua nos.*

V. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur spoliantes Ecclesias cum effractione, qui per Papam tantum post denunciationem absolvuntur; cap. *Conquesti* ibid.

VI. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur tam Prælatus, quam Laicus, cui Prælatus committit, etiam causa disciplinæ Regularis Clericum verberare; ipse enim Prælatus id per se ipsum, vel si necessitas urget, per alium Clericum, vel Monachum, debet exequi; cap. *Universitatis ibid.*

VII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligatur consentiens in Clerici percussionem; cap. *Quanta* ibid. ubi Gloss. dixit: *Quod qui Clericum verberat, & qui verberari facit, vel consentit cooperando, vel, qui auctoritatem habet ex officio, & non prohibet, si potest, est vere excommunicatus.*

VIII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligatur Laicus detinens Clericum, vel Monachum in custodia publica, aut privata, vel sine læsione corporali; cap. *Nuper* ibid.

IX. Reservatur absolutio ab ea, qua ligatur Clericus, etiam consentiens in sui percussionem; cap. *Contingit*, ibid. ratio est, ut ibi textus, *quia hujusmodi manus injectio, etsi non violenta tamen injuriosa videtur: cum ille Canon non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus.* Ubi Gloss. prima notavit, quod volenti, scienti, & patienti fit injuria, si in eo lædatur jus alterius.

Et non modo consentiens, verum & percutiens censura ligatur; quia manus temerarias, & causa ulciscendi injuriam suam in Clericum injicit. Percussio, tametsi injuriosa non esset Clerico percusso, ut Petro, ei tamen, ut Clerico, & statui Clericali injuriam irrogaret.

§. II.

Ex Sexto Decretalium.

63 I. Summo Pontifici reservatur absolutio ab excommunicatione, qua ligatur percutiens Novitium Religiosum; cap. *Religioso. §. Quamvis de sent. excom.*

II. Reservatur absolutio ab ea, qua ligatur ratam habens violentam injectionem manum in Clericum, nomine suo, licet non suo mandato, factam; cap. *Cum quis* ibid. Ratio datur in textu: quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur: si *vero injectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc, licet pecces ratam habendo, non tamen propter hoc excommunicationis illius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.*

III. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur deliberate in scriptis glossantes, & depravantes intellectum Decretalis, *Exiit*, ac facientes libellos, & ex certa scientia prædicantes contra regulam, & statum Fr. Min. cap. *Exiit de verb. signif. in 6.*

§. III.

Ex Clementinis.

64 I. Reservatur Summo Pontifici absolutio ab excommunicatione, qua ligantur Religiosi, & Clerici Sæculares inducentes aliquos ad vovendum, jurandum, vel promittendum, ut eligant sepulturam in propriis Ecclesiis, vel, ut, jam electam ulterius non immutent. Clement. *Cupientes §. Sane de pœnis.*

II. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur Religiosi Clerici, aut Laicis ministrantes sine licentia Parochi Sacramentum Extremæ Unctionis, vel Eucharistiæ (intellige per modum Viatici) vel solemniter benedicentes matrimonia, aut absolventes excommunicatos a Canone (præter quam in casibus a jure expressis; vel per privilegia Sedis Apostolicæ eisdem concessa) vel a sen-

sententiis per statuta provincialia, aut Synodalia promulgatis. Clement. *Religiosi de privileg.*

III. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur Domini temporales cogentes aliquos celebrare divina officia in loco interdicto; vel ad ea officia audienda facientes voce præconis, vel Campanæ vocare aliquos præsertim excommunicatos, vel interdictos. Vel prohibentes, ne publice excommunicati, aut interdicti exeant de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum solemnia aguntur, & a celebrantibus monentur, ut exeant. Vel publice excommunicati, aut interdicti, qui in ipsis Ecclesiis, nominatim a celebrantibus moniti, ut discedant, remanere præsumunt. Clement. *Gravis de sent. excom.*

§. IV.

Ex Extravagantibus communibus.

65 I. Reservatur Excommunicatio, qua ligantur Religiosi, qui sine sui Superioris licentia se transferunt ad partes transmarinas, hoc est ad loca Turcarum: c. *Ad nostrum de Regul. & transeuntib. ad relig.*

II. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur Religiosi exigentes tam a maribus, quam a fœminis volentibus ipsorum Monasteria ingredi aliquid etiam ad pium usum deputatum, vel deputandum: c. *Sane de Simonia*. Qua etiam ipsi dantes supposita pactione innodantur. *Ibid.*

Verum possunt Religiosi recipere quidquid ingredientes pure, sponte, & plena libertate, ac omni pactione cessante dare, vel offerre, Ecclesiis, Monasteriis, Domibus &c. voluerint. *Ibid.*

Sed id ante professionem, excepto victu, & vestitu, recipi sub excommunicatione prohibetur a Trid. *c.16. sess.25.* de regul.

III. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur omnes, qui simoniam, dando, vel recipiendo committunt, sive sint principales sive mediatores, & procuratores, ut simonia committatur: cap. *Cum detestabile ibid. & tom.1. Bullar. const. Eugenii IV. Cum detestabile, la 7.*

IV. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur absolventes a casibus expressis in Extrav. *Et si Dominici Gregis de pœnit. & remiss. inter extravag. com.* Hinc Confessarius sciat, Sixtum IV. plura privilegia absolvendi, & dispensandi concessisse, sed quia id cedebat in animarum perniciem, ne facilitas veniæ peccandi tribueret incentivum, ut ipse loquitur, declaravit privilegia a se concessa non esse extendenda ad casus, quos in ea enumerat, in qua disponit, a se privilegiatos absolvere non posse a casibus contentis in Bulla Cœnæ; item ab omni læsione immunitatis Ecclesiæ: a violatione interdicti positi a S. Sede: ab hæresi: a conspiratione in Romanum Pontificem, a rebellione, & inobedientia ejusdem, & S. Sedis.

Circa vero vota statuit, non posse commutare vota *peregrinationis ultra marina*, *visitationis liminum Apostolorum Petri, & Pauli, S. Jacobi in Compostella, & Castitatis, ac Religionis*, sub pœna nullitatis absolutionis, & commutationis, ac excommunicationis absolventibus, & commutantibus, Romano Pontifici reservatæ. Quod debent privilegiati notare, num super hoc habuerint ab hoc Papa privilegia, quia, cum hodie sint revocata, in vim illorum nullibi possunt absolvere, & commutare.

V. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur, qui alterutram opinionem de Conceptione B.M.V. damnant peccati mortalis, vel hæresis. Sixtus IV. cap. *Grave de reliq. & venerat. Sanct.*

VI. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur alienantes absque beneplacito Apostolico bona Ecclesiastica. Extrav. *Ambitiosa*. Pauli de reb. Eccles. non alienan. Et licet in Extravaganti expresse excommunicatio non sit reservata Pontifici: tamen Confessarius ordinarius non potest se in absolutione ingerere. Nam praxis S. Cong. Conc. est, absolutionem ea de re Episcopis committere, ut dixi Offic. Curiæ Eccles. cap. 45. ideo saltem ex praxi reservata est; Tunc quia sic alienantes sine beneplacito incurrunt non tantum pœnas dictæ Extravagantis, sed etiam censuram Papæ reservatam, *c.11. sess.22. Trid. de ref.*

§. V.

Ex Bullario Cherubini.

66 I. Summo Pontifici reservatur absolutio ab excommunicatione, qua ligantur promittentes, & acceptantes, dantes, & recipientes aliquid pro obtinenda gratia, vel justitia a Sede Apostolica. Item scientes, & non revelantes, Const. *Excommunicamus la 1. Bonifacii VIII. tom. 1. Quod tom.5.* renovavit Alex.VII. Const. *Inter la 19 & sub anno* 1699. Innoc.XII. Const. *Sacerdotalem, & Regiam*, vide *dicta cap.* 19.

II. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur pugnantes in duello, ad id irritantes, provocantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes, ac illis assantes, & interessentes, ac chartas subscribentes, vel publicantes; Const. *Providentia la* 20. *Pii IV. to.2.* Vide *supra cap.2.*

III. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur Rei confidentiæ beneficialis, ibid. Const. *Romanum Pontificem la* 85. *Pii IV.* & Const. *Intollerabilis S. Pii V. la* 85. *ibid.*

IV. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur Moniales exeuntes extra Clausuram extra casus in Const. permissos, eas comitantes, ipsarumque receptatores, & licentiam concedentes, Const. *Decet la* 8. S. Pii V. ibid.

V. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur mulieres ingredientes Monasteria, & Domos Regularium virorum; Const. *Regularium*: & Const. *Decet la* 20. S. Pii V. *ibid.*

VI. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur, qui abutuntur licentiis ingrediendi Monasteria Monialium, ingrediendo necessitate non urgente, quam etiam incurrunt Moniales eos admittentes; Const. *Ubi Gratia* Greg. XIII. *la* 28.

VII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur spondentes, paciscentes, & commissas stipulantes, super vita, morte, & futura electione Romani Pontificis, ac promotionibus S. R. E. Cardinalium; Const. *Cogit nos*, Græg. XIV. *la* 4. *ibid.*

VIII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur docentes, defendentes, imprimentes, & ad praxim deducentes propositionem asserentium, *licere per litteras, seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere;* Decret. Sanctiss. Clement. VIII. *la* 87. *tom.*3.

IX. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur, qui pecuniis montium Pietatis status Ecclesiastici ad alios usus, quam in ipsorum erectione destinatos utuntur; Constit. *Onerosa* Pauli V. *la* 82. *ibid.*

X. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur, qui Astrologia judiciaria, vel arte alia divinatoria per se, vel per alios inquirunt de statu Reipublicæ Christianæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis; Constit. *Inscrutabilis* Urbani VIII. *la* 114. *tom.*4.

Super quo considerandum est, quod licet excommunicatio in adducta constitutione reservata non ligatur, tamen qui contravenerit constitutioni Urbani, solum a Romano Pontifice absolvitur: nam Innoc. XII. Const. *Romanus Pontifex; edita super facultatibus Majoris Pœnitentiarii* disposuit, nec eum posse, etiam in occultis, & in foro conscientiæ tantum absolvere, & mandare absolvi in simili culpabiles.

XI. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur præsumentes retinere apud se, vel legere librum, cui titulus Augustinus Cornelii Jansenii Yprensis Episcopi: ac audientes de articulis, & opinionibus, & sententiis in eo contentis loqui, scribere, & disputare: simili censura ligatur, qui, & de propositionibus a Bajo assertis extra casum impugnandi, loquitur, scribit, & disputat; const. *In eminenti* Urbani VIII. *la* 289. *tom.* 5.

XII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur publice, aut privatim tractantes, vel docentes (nisi forsan impugnando) unam, vel plures ex propositionibus respective damnatis in Cong. SS. Inquisit. sub die 14. *Septembris* 1665. & 18. *Martii* 1666. ab Alex. VII. *il* 162. & *il* 167. *Bullar. tom.* 5.

XIII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur contravenientes contentis in Bulla Cœnæ; Const. *Pastoralis* Clem. X. *la* 34.

XIV. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur sentientes, prædicantes, & docentes de quinque propositionibus Jansenii contra constitutionem Innocentii X. *Cum occasione*, & Alex. VII. Const. *Ad Sancta la* 28. *Bullar. tom.* 5.

XV. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur, qui in Concionibus, aliisque publicis actibus asserunt B. M. V. conceptam esse in peccato originali; Alex. VII. Const. *Solicitudo la* 117. *Bull. tom.* 5.

67 Quibus has alias, ex quibusdam aliis Apostolicis decretis, quæ ad manus habeo, lecturo subnecto. Quare I. Reservatur Summo Pontifici absolutio ab excommunicatione, quam incurrunt Confessores, tum Sæculares, tum Regulares, qui prætextu facultatum obtentarum extra mortis articulum, sine nova licentia, aut facultate, præsumunt absolvere a casibus contentis in Bulla Cœnæ; a casibus locorum Ordinariis reservatis, & sex aliis, de quibus supra *c.*8. *n.*22. Decretum S. C. Epis. & Regul. de mandato Clement. VIII. editum fuit 9. *Januar.* 1601. & 26. *Novemb.* 1602.

II. Reservatur absolutio ab ea, quam incurrunt docentes, vel publice, aut privatim defendentes, aut prædicantes (nisi forsan impugnando) unam, vel plures ex 65. propositionibus ab Innoc. XI. damnatis, sub die 3. *Martii* 1679.

III. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur

tur

tur docentes, tenentes, vel ad praxim deducentes unam, vel plures ex propositionibus assertis a Michaele de Molinos, & ab eodem Innoc. XI. proscriptis, 28. Augusti 1687.

IV. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur, qui docuerit, vel defenderit aliquas, vel plures ex propositionibus ab Alex. VIII. circumscriptis; aliis sub die 24. Augusti 1690. & aliis die 7. Decembr. ejusdem anni.

V. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur ingredientes Clausuram Monialium ad malum finem, ut dixi *c.8. n.22.*

VI. Reservatur absolutio ab excommunicatione, qua ligantur Rei simoniæ realis scienter contractæ, *ibid.*

VII. Reservatur absolutio ab ea, qua ligantur asserentes, tenentes, & prædicantes, quod ad obediendum Litteris Innocentii X. & Alex. VII. editis contra quinque propositiones Jansenii necesse non sit, ut quis interius ut hæreticum damnet sensum in dictis constitutionibus damnatum, sed satis sit, si ea de re obsequiosum silentium teneatur; & quod Formulæ juramenti ab eodem Alexandro præscriptæ subscribi licite possit, etiam ab iis, qui interius non judicant in Jansenii libro doctrinam hæreticam contineri; Const. *Vineam Domini*. Clement. XI. 17. Kal. Augusti 1705.

68 Dubitatur. Si excommunicatio ab jure non fuerit reservata, quis ab ea absolvat.

Resp. Doctores non concordant; debere ab ea absolvere Episcopum private quoad alios inferiores, dixerunt Sayrus *de censur. lib.2. c.19. num.2.* Covarruv. & Paludanus, aliique apud Gonzalez *in 1. tit. 31. cap. 8. num.9.* Piasecus *praxi p.2. cap.4. ar.1. num.36.* scripsit, quod ab excommunicatione majori a jure lata, si Conditor legis absolutionem sibi non reservavit, absolvere debet Episcopus. Quos sequitur Monachell. *for. p.2. for.4 n 9. tit.14.* Ideo confessarius alius non potest, nisi ei ab Episcopo committatur.

Diana vero *Coord. tom. 5. tr. 1. resol. 194.* Layman *Theol. moral. lib.1. tom.5. p.2. pag.5. n.1.* Illsung. *Theol. moral. tr. 3. ar. 3. num. 17.* Gonzalez cit. Fagnan. *in 5. ad cap. Nuper num. 16. de sent. excomm.* Abelly. *Medul. p. 2. de censur. cap.6. §.6. num. 1.* dixerunt ex tacita commissione Conditoris Canonis posse absolvere etiam Parochos, cæterosque Sacerdotes habentes jurisdictionem ad absolvendum a peccatis per tex. in c. *Nuper de sent. excom.* ibi. *a suo Episcopo, vel proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere ...... quia tamen Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Appellatione autem Episcopi veniunt omnes habentes jurisdictionem Episcopalem, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi. Appellatione vero proprii Sacerdotis, Sacerdotes illi, qui præpositi sunt administrationi Sacramenti Pœnitentiæ, Gonzalez ibid. Quare prima sententia procedit quoad utrumque forum; secunda vero quoad forum conscientiæ tantum; & ita concordantur, ut apud d. Piasec. *c.1. ar.3. n.8.*

69 Sed, *An possint saltem quoad forum conscientiæ Confessarii Regulares absolvere sæculares.*

Resp. Eis negatur in d. Clement. *Religiosi*, nisi a Sede Apostolica habent privilegia. Quisque videat, quid a Sede Apostolica receperit.

70 Peti potest, quid importet clausula, quæ solet in nonnullis Litteris inseri, *& in subsidium juris excommunicamus*, &c.

Resp. Importat, quod tunc censura ferenda est, ubi in causis tam civilibus, quam criminalibus fieri non potest executio realis, vel personalis juxta Trid. *sess.25. c.3. de ref.* ubi disponitur, quod ubi executio realis, vel personalis fieri potest, est a censuris abstinendum: ubi vero vel hæ locum non habebunt, vel alia via non poterit provideri, tunc in subsidium procedendum est ad excommunicationem, quod jure communi cautum non erat; sed potius ordine inverso, prius utendum erat gladio excommunicationis; eoque non proficiente in subsidium deveniendum erat ad capturam, seu personalem districtionem; cap. *Odoardus de solution.* cap. *Licet de pœn.* Fagnan. *in 5. ad c. Sacro n.25. de sent. excom.*

71 Confessarius ponderet, quod licet Sedi Apostolicæ peccata regulariter reserventur ratione censuræ, aliqua tamen dantur, quæ reservata censentur ratione sui, & sine censura: hujus generis est peccatum, quod committunt, qui munera a Regularibus contra const. Clement. VIII. *editam 13. Kal. Julii* 1594. recipiunt; quorum absolutio reservatur Summo Pœnitentiario, prout *in Bulla Innoc. XII. edita tertio nonas Decembr. 1692. super facultatibus Majoris Pœnitentiarii: cui injungitur, ne recipientes ultra valorem decem scutorum, exceptis medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem, absolvat, nec mandet absolvi: infra vero prædictum valorem, nonnisi facta, arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii, eleemosina, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus,*

cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur: ut ibi textus, quem inutile non foret inspicere.

CAPUT XXXIV.

Prop. XLV. ab Alexand. VII. &c. Libri prohibiti.

1 PROP. 45. *Libri prohibiti, donec expurgantur, possent retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.*

Propositio directe opponitur dispositioni, quæ habetur in primo Canone Bullæ Cœnæ, & in decima ex regulis Indicis librorum prohibitorum, jussu Tridentinæ Synodi editis, & a Pio IV. Const. *incip. Dominici* 24. *Martii* 1564. comprobatis, prout in sequentibus patebit, quæ propterea Confessarium legere non pigeat.

2 Quæritur, *An sit differentia inter libros prohibitos.*

Resp. Affirmative: duplex statuitur librorum prohibitorum classis: in prima, ponuntur libri hæreticorum tractantes de Religione, vel hæresim continentes; in secunda vero, libri cujusvis auctoris, etiam Catholici, qui prohibentur propter Doctrinam, quam continent, falsam, non sanam, suspectam, offensivam, scandalosam, &c.

3 Quæritur, *Quinam libri dicantur tractare de Religione, vel hæresim continere.*

Resp. Hæresim continet, qui aliquid docet contra aliquem articulum fidei, V. G. *septem non esse Sacramenta: sub speciebus panis non esse Corpus Christi: Pontificem Romanum non esse verum Christi Vicarium, & Petri successorem*, &c. de Religione tractat, qui de iis agit, quæ ad fidei expositionem spectant, in quibus divina scriptura, aut aliqua pars illius explicatur; aut, qui tractant de Theologia scholastica, vel morali, vel de aliqua illius parte, aut agit de cultu, Deo, & Sanctis debito, de Sacris ritibus, de Clericis, de Monachis, & Prælatis, de visibili, & invisibili Ecclesia; hæc omnia ad Religionem Catholicam spectant. *Sousa Aphorismi Inquisit. lib. 1. c. 21. n. 5.*

4 Quæritur, *Qua pœna ligetur, qui legit Hæreticorum libros, hæresim continentes, vel de Religione tractantes.*

Resp. Ligatur excommunicatione in Bulla Cœnæ, reservata Pontifici; nam in ejus primo Canone excommunicantur, *scienter absque Sedis Apostolicæ licentia, legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, publice, vel occulte libros Hæreticorum, hæresim continentes, vel de Religione tractantes;* & quia loquitur per disjunctivam, *vel*, sufficit, quod aut hæresim contineat, vel de Religione tractet; & necesse non est, quod ex instituto, vel ex professo de hæresi tractet, sed sufficit unicam continere, quia unam continens verificatur, hæresim continere; expresse tamen debet de Religione tractare, nec sat est obiter unam, vel alteram propositionem de Religione intermiscere cum materia diversa, quam ex instituto tractat: discrimen habes ex istis *hæresim continentes, vel de Religione tractantes.*

5 Quatuor itaque conditiones ex Fagnan. *in primo Decretal. cap. damnamus de sum. Trinit. num.* 19. requiruntur ad excommunicationem incurrendam 1. ut Libri sint Hæreticorum. 2. ut hæresim contineant, vel de Religione tractent. 3. ut scienter legantur, vel imprimantur, hoc est, cum notitia, quod sint tales 4. ut fiat sine licentia Sedis Apostolicæ.

6 Sed dubitatur, *An requiratur quod Auctor sit damnatus.*

Resp. Negative, sed sat est, ut sit hæreticus, sive damnatus, sive non; nam de Hæretico non damnato, nec notorio, vere dicitur, quod sit hæreticus, & in Bulla absolute ponitur; *libros hæreticorum*. Advertens in legendo, hæresim in Libro contineri, etiam ignorato auctore, tenetur cessare, quia licet ignorantiam excuset a censura, tamen tunc non ignoratur Auctor, sed solum certus, & damnatus: Carena *de offic. Inquis. par. 2. tit. 10. n. 4.*

7 Quæritur, *An scienter legens librum Hæretici, simul hæresim continentem, & de Religione tractantem, duplici excommunicatione innodetur.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia alterutrum per se ad excommunicationem sufficit: ergo, dum simul concurrunt, duas inducunt; alioquin æque puniendus foret, qui duplicatam habet in transgressione malitiam, quam qui simplicem, quod non conceditur.

8 Quæritur, *An ad censuram Bullæ incurrendam sufficiat legere manuscripta ab hæretico, si hæresim contineant, aut de Religione tractent.*

Resp. Affirmative, Sousa *n.* 8. nam sunt vere libri; unde excommunicantur, qui præfatorum allegatos libros, vel eorum partes legunt, quamvis in ea parte, in qua hæresis non continetur. Item, si legatur index Libri, proœmium, & littera ad lectorem

quia

quia hæc sunt pars libri; quod debet esse inter Doctores commune, utpote sententia tutior; nam Index totam Libri summam amplectitur; procœmium, & littera ad lectorem, ea, quæ in libro tractantur, & Auctoris mentem aperiunt; in quibus legendis est periculum perdendi fidem.

9 Sed quid, *si legat folia, & fragmenta in Librum non congesta, seu tractatus non integros?*

Resp. Eadem censura ligatur, quia vere hæc sunt partes libri: qui librum prohibet, singulas ejus partes prohibere reputatur; ideo, sicut in libro legi nequeunt, sic nec extra: maxime, quia in foliis, & fragmentis reperiri potest illa sola hæresis, ob quam liber erat damnatus, & periculum imminet semper infectionis hæresis, & erroribus Hæreticorum succumbere, cui legens se exponit; & quamvis Bulla libros nominet, non ideo excludit folia, & fragmenta, quæ sunt partes libri, alias in fraudem legis, per folia in volumen non redacta, tuto legi possent hæreses, & sic disseminari: exprimit itaque Bulla libros, quia eorum frequentior est usus; at nominatis iis, etiam censentur expressa alia, quæ ad hæc reducuntur; rigori verborum standum non est, quoties præsumitur intentionem legis extendi, & speciem principalem pro genere accepisse, Laym. *lib.2. tr.1. c.15.* maxime, quia difficile sit assignare, quænam foliorum quantitas librum Constituat.

10 Sed quid, *si quis Epistolam ab Heretico de materia Religionis scriptam, vel heresim continentem, scienter legat, imprimat, vel retineat?*

Resp. Ligatur censura Bullæ. Laym. ibid. propter adductam rationem periculi, & inobedientiam Ecclesiæ.

11 Idem dicitur, si librum hæretici non continentem hæresim dividas, ut legas in ea parte, in qua hæresis non continetur; nam in fraudem legis operaris, & librum hæretici legis, Sousa.

12 Sed quid, *si heresis, que erat in libro, inveniatur abrasa, aut ea folia detracta?*

Resp. Ligatur censura, quia propter hæresim totus liber est prohibitus, & abrasio non est facta potestate Ecclesiæ, quæ relinquat totum librum liberum ad legendum, vel retinendum; alias in potestate cujusque esset libros prohibitos transferre ad non prohibitos.

13 Sed quid, *dicendum de libro continente heresim, edito ante baptismum, si post baptismum Auctor labatur in heresim; & de libro de Religione tractante, edito, etiam post baptismum, ante lapsum in heresim?*

Resp. Legentes ligantur censura Bullæ, quia sunt libri ejus, qui tunc hæreticus est, & de legente verificatur legere librum hæretici, quamvis hæreticus non fuerit tempore compositionis.

14 Quæritur, *An excusetur ab excommunicatione legens librum heretici heresim continentem, non malo animo, sed ex sola curiositate, aut ad confutandos hereticorum errores.*

Resp. Negative, nam verificatur, quod sine Apostolicæ Sedis licentia legat; Bulla non considerat animum, sed factum; nec excusatur, qui est ita in fide firmus, ut moraliter non sit periculum sequendæ hæresis: nec ille idem, qui librum composuit, etiam si ad detestandos, & retractandos errores legat, aut, si statim post ipsam scriptionem ipsum percurrat, & pœniteat; imo tunc, & ut Hæreticus, & ut lector libri Auctoris Hæretici continentis hæresim, duplici excommunicatione Bullæ innodatur. Generaliter nullus omnino finis excusat, sed semper est adhibenda licentia; nec curiositas ob imminens periculum, & inobedientiam Ecclesiæ, quia graviter peccaminosa.

15 Quæritur, *An excommunicatione Bulle innodetur, qui librum Heretici heresim continentem, oculis percurrit, cum advertentia mentis ad ea, que in eo scripta sunt, quamvis ore nil proferat.*

Resp. Affirmative, Sousa *n.11.* Carena *n.54.* aliique; nam secundum communem usum ille talis dicitur legere: nam legere secundum Ugolinum non requirit prolationem verborum, sed solum, ut colligantur verba ad sensum percipiendum, quod etiam mente efficitur.

Nec dicatur, quod cum verba exterius non proferat, ejus peccatum non videtur externum; adeoque, nec subjectum dispositioni Ecclesiæ, & censuræ Bullæ, quæ propter actum mere internum non fertur.

Nam illius peccatum est in his actionibus externum, aperitione libri ad legendum, defixione oculorum, & revolutione foliorum, &c.

16 Sed quid, *Si legens librum Hereticum, non intelligat id, quod legit? legit Rusticus librum lingua latina scriptum, sed, quod legit, non percipit.*

Resp. Suarez excusat a censura; nam illa non est lectura formalis, ad quam exigitur, ut percipiatur, quod legitur: & alias non est infectionis periculum. Sed negamus non innodari: adæquatus finis prohibitionis non est dumtaxat periculum errandi, sed eos Ecclesia prohibet, etiam in odium auctoris, & hæresis detestationem: unde legens, facit

contra legem prohibentem. Hinc ad censuram incurrendam, non est necesse, quod legens formaliter legat, sed sat est, ut librum legat: alias, si lectio formalis necessaria foret, censuram non incurret, qui eos retineret, & non legeret, quod falsum est, ex Canone; hæc sententia est tutior.

17 Quæritur, *An excommunicationem incurrat, qui librum Heretici hæresim continentem, vel de Religione tractantem, non ipse legit, sed alteri legendum tradit, mandat, & imperat, ut, Dominus famulo, ut ipsum legentem audiat.*

Resp. Affirmative, nam Dominus moraliter loquendo, quantum ad effectum, librum per se ipsum legit, licet per alterius ministerium: juxta regul. jur. *in 6.qui per alium.* Si lectio impune per alium suppleretur, lex eluderetur; nec mandans, nec jussio Domini legentem ab ea excusat, si sine licentia legat.

18 Sed quid *dicendum de illis, qui audiunt aliquem legentem librum hæreticum, si non jubeant, petant, aut consulant, ut illum legat?*

Respond. Incurrunt excommunicationem, quia transgressio præcepti non consistit proprie in inductione alterius; sed in participatione lectionis per auditum, *citat. sum.* ex Suarez *num.* 28. contra Sousam, & Pueronum; etiamsi legens licentiam haberet, quia audiens dicitur legere, quamvis per alium: & legens peccat cooperando peccato alterius.

19 Quæritur, *An parvitas materiæ in legendo excuset ab incursu hujus censuræ.*

Resp. Affirmative, etiamsi liber hæresim contineat; nam est probabile in peccatis, quæ sunt contra fidem, ratione periculi infectionis, quale imminet legenti, dari parvitatem materiæ. Prohibet Ecclesia librum legere, vel communicationem cum Hæreticis ob periculum, ne subvertatur Catholicus; si legas unam, vel alteram lineam, unum, vel alterum verbum proferas, dum desit grave periculum, ex parvitate materiæ excusaris; verum, etiam minima attenduntur, ubi grave periculum imminet: furari obolum secundum se non est mortale, sed ob grave alterius damnum lethale ab omnibus dicitur; legere unam, vel alteram lineam libri prohibiti, non est grave peccatum, sed unicam scienter legere, in qua hæresis contineatur, gravissimum; nec censura vitatur, non modo, quia periculum infectionis imminet, verum etiam, quia cum illa linea sit tota causa prohibitionis, inobedientia est gravis; nec a peccato, & censura excusatur, qui scienter in libro prohibito, tractante de Religione, dimidium paginæ legit (& si sit magni voluminis minus sufficiat) nam inobedientia contra legem Ecclesiæ, quæ etiam damnat librum in odium Auctoris, gravis est. Vide Felic. *tom.* 2. *n.*363. Campion. *p.*2. *instruct. c,*5. *n.*7.

20 Quæritur, *An ligetur censura Bullæ, qui legit Hæreticorum libros, Grammaticos, Poeticos, Historicos, Politicos, &c.*

Resp. Negative, modo hæresim non contineant, nec de Religione tractent, nam Bulla solum istos legentes hujusmodi censura ligat. Sed innodatur excommunicatione non reservata, contenta *in reg.* 10. *Indicis*, ubi hæc sunt: *si quis libros Hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita, legerit, sive habuerit, statim excommunicationis sententiam incurrat*: ad istam incurrendam sufficit, legere librum Hæretici, quamvis hæresim non contineat, aut de Religione non tractet. Ut incurratur legendo librum Catholici, necesse est, ut ejus libri sint ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibiti; ex his sequitur, legentem libros Auctoris Catholici, ob res obscœnas, & lascivas, *in reg.*7. prohibitos, nullam censuram incurrere, sed reus est peccati mortalis, ut ex eadem *reg.*10. in fine: ubi, *qui, vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.*

21 Sed quid, *si quis apud se haberet, vel legeret Sacra Biblia, vel eorum partem, aut compendium Historicum, vulgari lingua scriptum?*

Resp. Peccaret mortaliter, modo sine licentia legeret, nec potest absolvi, nisi prius Ordinario ipsa redderet, *ex reg.* 4. Indicis *ver. qui autem.*

In Regula 6. permittuntur antiqui ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam; pueros autem eos legere prohibetur, Libri Origenis, Tertulliani ob specialem utilitatem permittuntur, & jam sunt expurgati *Fel. tom.*2. *n.*355.

22 Quæritur, *An legens Thalmud Hebræorum, & libros Caballisticos censura Bullæ ligetur.*

Resp. Negative, quia Bulla loquitur de legentibus libros Hæreticorum, hæresim continentes, vel de Religione tractantes. Hebræi autem non sunt hæretici; nam, ut quis Hæreticus dicatur, requiritur, ut sit baptizatus: non potest dici ab Ecclesia Dei divisus, qui in Dei Ecclesia numquam fuit. Carena *tit.*14. §. 1. *num.* 2. Christiani tamen

le-

legentes, retinentes, imprimentes, & exemplantes, excommunicatione Papæ non reservata innodantur, *ex regul.* 10. Indicis, & Const. Clem. VIII. Cum Hæreticorum pridie Kal. Martii 1592.

23 Sed quid, *de legente, & retinente Alcoranum Mahumethis, seu legem Turcarum?*

Resp. Ligatur excommunicatione lata in alleg. 10. regula Indicis, nam certe quamvis liber præfatus non sit auctoris hæretici, tamen falsissima continet dogmata; An autem, tam legens Thalmud, quam Alcoranum censura, etiam reservata, innodetur; mihi non constat, cum ad manus non habeam Constitutionem Apostolicam, ex qua possim id colligere; ideo me submitto declarationibus S. Matris Ecclesiæ.

24 Quæritur, *An legentes libros Astrologiæ judiciariæ, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Æromantiæ, Chyromantiæ, Necromantiæ, & Pyromantiæ, sive, in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, incantationes, artis magicæ, quæ prohibentur in reg. 9. Indicis, excommunicentur in Bulla Cœnæ.*

Resp. Negative, modo non sint hæretici auctoris, hæresim continentes, aut de Religione tractent.

Sed *dubium est, an ligentur excommunicatione contenta in præfata* 10. *regula.*

Resp. Affirmat Bonac. *n.* 4. quia præfati libri in regula 9. Ind. damnantur; & videntur damnari ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem: nam in eis continetur modus recedendi a Catholica fide, adorandi Dœmonem, & similia fidei Catholicæ contraria. Quæ est tutior sententia.

25 Nota, Geomantiam ex Dœmonum industria occulta manifestare ex signis in corpore terrestri apparentibus, ut lapide, ligno, &c. Hydromantiam per signa apparentia in aqua. Æromantiam per signa apparentia in aere. Chyromantiam per lineas manuum. Necromantiam per fictas mortuorum suscitationes, vel locutiones. Pyromantiam per signa in igne. Omnes istæ divinationes, & prædictiones rerum occultarum, & futurarum, quæ naturaliter fieri nequeunt, includunt pactum expressum, vel implicitum cum Dœmone, consequenter sunt ab intrinseco malæ, quemadmodum ipsa divinatio Pythonica, qua per homines vivos Dœmon occulta prædicit. Sousa Aphorismi *lib.* 1. *cap.* 42. *& seq.* Legas Const. Sixti V. *Cœli, & Terræ, & sup. cap.* 4. *n.* 19.

26 Quæritur, *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum legentibus, & retinentibus libros Hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes.*

Resp. Absolvere non potest, quia excommunicatione Bullæ Cœnæ ligantur, a qua nullus nisi Summus Pontifex, aut alius de ipsius auctoritate absolvit. Vide *c.* 3.

Item, injungat, ut libros Inquisitoribus deferant, nec numquam absolvi debent (etiam cum possit) nisi realiter, & cum effectu eis, & in eorum defectum, Ordinario libros consignaverint.

Et interroget pœnitentem, an sciat aliquos legere, vel retinere, etiam in alienis domibus, libros hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes, & dum affirmet, ei ante absolutionem præcipiat, ut Inquisitoribus eos infra mensem, denunciet *juxt. c.* 4. *n.* 16.

Deinde inquirat, a quanto tempore apud se libros habeat; quoties legerit, & an aliquibus, & quoties, ac quibus commodaverit.

Denique aperiat gravitatem delicti: quod peccavit læthaliter contra obedientiam Ecclesiæ debitam, & contra fidem propter periculum, cui se exposuit ipsam perdendi: ipsum excitet ad eliciendos actus fidei divinæ, ac alia agat, quæ quivis prudens Confessarius in instructione pœnitentium ante absolutionem non debet omittere, & tunc, si habeat facultatem, absolvat.

27 Sed dubitatur, *An legens libros prohibitos teneatur seipsum denunciare.*

Resp. Negative: edictum S. Officii alleg. *c.* 4. præcipit omnibus, ut denuncient eos, de quibus habent, habuerint, vel habebunt notitiam, quod absque debita licentia retineant, legerint, &c. scripta continentia hæreses, aut libros hæreticorum, tractantes ex professo de Religione, &c. juxta edictum citatum; ex quibus patet onus denunciandi esse ad scientes, non ad habentes, vel legentes, aut reos; habens autem, vel legens, est a Confessario monendus, quod si sponte non compareat coram Sacro Tribunali, & sincere proprium delictum aperiat, sed ab alio se juridice denunciari sinat, non evitabit pœnas, quas benigne sponte comparentibus remittit.

28 Sed quæritur, *An reus in legendo, & retinendo præfatos libros, teneatur denunciare complicem.*

Resp. Affirmative; &, ne ipse postea patiatur ex subsecutura Confessione alterius Complicis, eum Confessarius instruat, ut primo sponte compareat pro suo delicto, ipsum non di-

diminute aperiendo, sed cum omnibus adminiculis, & circumstantiis, & postea complicem denunciet.

29 Quæritur, *quomodo tempore Jubilæi se gerere debeat Confessarius cum legentibus libros præfatos, in quo datur facultas absolvendi ab omnibus casibus, etiam in Bulla Cœnæ contentis.*

Resp. Interroget, an, quando legerit librum, hæresim continentem, habuerit etiam errorem in intellectu contra fidem, & dum fatetur absolvere non debet, quia est hæreticus formalis, etiam externus; ab hæresi autem formali vigore Jubilæi nullus absolvere potest, nisi expresse id in Bulla concedatur, prout expresse ex sequenti Cong. S. Officii Decreto, Sanctiss. D.N. Alexand. Papæ VII. *sub die 13. Maji 1656. cum crimen hæresis, præ cæteris gravissimum, speciali nota dignum sit, decrevit, facultatem absolvendi ab hæresi in Jubilæis, vel aliis similibus, concessionibus non censeri comprehensam, nisi præcisis verbis concedatur facultas absolvendi ab hæresi.*

Si vero hæresim in intellectu non habuerit, absolvat ab excommunicatione incursa, sed prius curet, ut realiter, & cum effectu Inquisitori libros consignet.

30 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum legente alios libros in Indice librorum prohibitos, ut continentes res aliquas lascivas, &c.*

Resp. Interroget, an, quando legerit habuerit errorem in intellectu, credendo non esse in Ecclesia Dei auctoritatem prohibendi, & damnandi libros, nec posse eos damnare; nam tunc erit innodatus excommunicatione Bullæ Cœnæ, & formaliter hæreticus; cum hæreticum sit dicere in Dei Ecclesia eam potestatem non reperiri. Ex actibus Apostolorum *c. 19.* refertur plures libros fuisse combustos: res est certa.

Si sine errore, interroget, ut supra *n. 26. ver.* Deinde, &c. & an eorum occasione carnaliter peccaverit, saltem per delectationes sensuales, quoties, & erga quos, vel quas passus sit.

Item curet, ut ante absolutionem libros Inquisitori realiter, & cum effectu consignet; nec absolvi debent, qui volunt retinere libros continentes res lascivas, & bonis moribus contrarias, ratione periculi peccandi mortaliter.

31 An *autem retinentes libros ob res lascivas prohibitos sint denunciandi S. Officio.*

Resp. Affirmative, si sint de hæresi suspecti; alias negat Carena *nu. 60.* nam non videntur comprehendi in edicto S. Officii; verum me ejusdem S. Tribunalis determinationi submitto.

32 Quæritur, *contra quam virtutem peccet, qui legit, & retinet libros prohibitos.*

Resp. Si libri sunt primæ classis, hæretici nimirum auctoris, continentes hæresim, de Religione tractent, aut damnati, propter falsi dogmatis suspicionem, peccat contra fidem, quia se exponit periculo illam perdendi; nam fides obligat non modo ad non discredenda, quæ Deus revelavit, & Ecclesia Catholica, ut credenda, proponit, vel ad non dubitandum de illis; verum & ad non se exponendum periculo ipsam amittendi; & contra obedientiam, quæ Ecclesiæ præcipienti debetur.

Si vero sint secundæ classis, & prohibiti ob res lascivas, & obscænas, peccat contra castitatem, quæ obligat etiam ad non se exponendum periculo peccandi carnaliter, vel in re, vel affectu: unde regula generalis est, quod qui se exponit periculo peccandi, peccat eadem specie peccati, cujus periculo se exponit. Et hæc sint satis de libro primo.

LIBER SECUNDUS

Continens Propoſitiones

AB INNOCENTIO XI.

PROSCRIPTAS.

Succeſſive ad Alex. tempora *ſub anno 1679. die 2. Martii &c.* Innoc. XI. alias quinque ſupra ſexaginta propoſitiones, in praxi itidem perniciofas, ac Eccleſiaſticæ diſciplinæ relaxativas, proſcripſit; quas conſulendo utilitati pœnitentis, & ad effectum, ut a Confeſſario, in ſuo munere non errante, in foro pœnitentiæ plene, & ſancte inſtruatur, caveatque errores per eas aſſertos, hic eas, variis reſolutis dubiis, per ſequentia capita brevi methodo exhibeo.

CAPUT PRIMUM.

Prop. I. ab Innoc. XI. damnata.

Opinio tutior circa valorem Sacramentorum.

1 PROP. I. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.*

Auctores propoſitionis volunt in eſsentialibus Sacramentorum, & illorum adminiſtratione fas eſse uti opinione probabili, & minus tuta, relicta tutiore, & probabiliore; ac propterea licere in ipſorum adminiſtratione, etiam materia incerta uti; eo quia paobabile id a nonnullis reputetur, tametſi contrarium ſit probabilius, & tutius, & Miniſter ſe exponat periculo faciendi irritum Sacramentum.

Reſtringunt tamen opinionem propriam, dum recte affirmant in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis, aut ad vitandum periculum gravis damni, eſse ſemper eligendam opinionem tutiorem circa valorem Sacramenti, quod eſt commune apud omnes; ratio eſt, quia ſi in præfatis eligeretur minus tuta, gravia ſequerentur incommoda in perniciem ſalutis animarum; in Baptiſmo quidem periculum damnationis æternæ in baptizato: in ordine vero Sacerdotali periculum nullitatis conſecrationis, & abſolutionis Sacramentalis, ſi eam conferat inordinatus; & in Ordine Epiſcopali periculum nullitatis Ordinum: & inde innumera abſurda, quæ quiſque poteſt colligere; ſed errant, dum in conferendis cæteris Sacramentis admittunt, fas eſse in concurſu tutioris de validitate, & valore Sacramenti, uti minus tuta, & probabili; nam certe, quamvis inde nullum damnum tertio oriretur, irreverentia Sacramento eſset inevitabilis, propter periculum nullitatis, & fruſtrationis, cui exponeretur: propterea id eſse abſolute, & in quolibet Sacramento illicitum, debet Confeſſarius notare.

2 Supponat de fide eſse ex Florentino quod omnia Sacramenta tribus præficiuntur, materia, forma, & intentione miniſtri.

3 Quod Sacramenta habent materiam, & formam determinatas a Chriſto Domino, quæ ſemper neceſsario requiruntur, & nunquam, quoad ſubſtantiam, mutari poſsunt, ex Trid. *ſeſſ. 21. cap. 2.* ubi declaratur, fuiſſe ſemper in Eccleſia Dei poteſtatem in Sacramentorum adminiſtratione, ea ſtatuere, vel mutare, quæ ſuſcipientium utilitati, & Sacramentorum venerationi magis expedire judicaret, *ſalva illorum ſubſtantia Sacramentorum* (per quam intelligitur materia, & forma) demonſtrat Concilii ſenſum fuiſse, quod non poſſit immutari; quod ſi Eccleſia

id

id facere nequit . certum est multo minus ullum alium id facere posse.

4 Quæritur, *quæ opinio dicatur minus tuta circa valorem Sacramentorum, & quæ magis tuta*.

Resp. Illa minus tuta dicitur, quæ affirmans probabile esse valere Sacramentum sic, vel sic collatum, exponit ipsum periculo nullitatis: Illa vero tutior, quæ non exponit Sacramentum tali periculo, dum probabiliter asserit Sacramentum tali modo administratum non esse validum: explico: est quæstio inter DD. an valeat Baptismus collatus in lixivio: opinio probabiliter affirmans valere, dicitur minus tuta, quia, cum non sit certum baptismum valere, exponit ipsum periculo nullitatis; materia enim Sacramentorum a nostro judicio non pendet, & ideo ad ipsorum validitatem est necessaria materia, quam Christus instituit, & determinavit; propterea, si coram Deo lixivium non foret materia apta pro Baptismo, nec opinio id asserens vera, Sacramentum foret nullum, & Baptizatus privaretur fructu, & effectibus suis, gratia nimirum, & charactere, & sic non obtineretur effectus intentus a Christo in institutione Sacramentorum.

Opinio vero, quæ dicit illum Baptismum non valere, dicitur tutior; ex qua sequitur, quod, (extra casum necessitatis) in lixivio conferendus non est, ne Baptismus exponatur præfato periculo, & baptizans periculo faciendi ipsum irritum; & hinc tutius est, quod in lixivio non conferatur, sed materia certa adhibeatur.

5 Sed quid, *si non habeatur materia certa, aqua nimirum naturalis, & usualis, quæ per Trid. sess. 7. canon. 2. de Baptismo, est materia Baptismi?*

Resp. Quod sicut nulla necessitate urgente, unquam licet in administratione Sacramentorum uti materia probabili, incerta, & dubia, omissa probabiliore, & certa; sic in necessitatis casu, dum certa non habetur, nec haberi potest, & ex omissa Sacramenti administratione exponitur anima periculo damnationis, potest quis materia probabili uti; explico exemplo; infans est moribundus, habetur lixivium, non aqua, debet in lixivio baptizari sub conditione, ut, si forte coram Deo, & a parte rei sit materia Baptismi, consequatur vitam æternam.

Nec tunc potest dici, quod eligatur minus tuta, relicta tutiore, quia, cum in eo casu urgentis necessitatis aqua naturalis non possit haberi, impossibile est eligere tutiorem, & ideo non relinquitur tutior; quoniam non dicimur relinquere, nisi quæ habere possumus.

Quænam *autem sit opinio probabilis, quænamve tutior, tuta, & probabilior, habes lib. 1. cap. 20. num. 2.*

6 Quæritur, *an Confessarius possit absque peccato ad praxim deducere sententiam dicentium attritionem sufficere ad Sacramentum pœnitentiæ, relicta opinione asserentium, eam non sufficere, sed requiri contritionem perfectam; quod est idem ac quærere, an possit absolvere pœnitentem, quem cognoscit habere dolorem attritionis de suis peccatis.*

1 Resp. Sed suppono, quod dolor de peccatis est pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ, sine quo validum esse non potest, nam validum sine sua parte essentiali esse nequit, sicut sine anima rationali homo non subsistit, prout *infr. cap. 34.*

2 Quod dolor de peccatis, sive attritio sit, sive contritio, debet esse supernaturalis, ut ex dicendis ibid. constabit; quibus suppositis ad dubium;

Quidam negant, & moventur, ex quo Confessarius in casu se exponeret periculo faciendi nullum Sacramentum; nam, cum opinio asserens ad valorem Sacramenti attritionem sufficere, sit minus tuta, & tutior sit opposita id negans, & requirens contritionem perfectam, Confessarius illam sequendo exponit Sacramentum periculo nullitatis, quoniam, si coram Deo, & a parte rei attritio non esset dolor sufficiens, Sacramentum esset nullum; & ideo deberet abstinere ab absolutione pœnitentis; quem solum attritum agnosceret.

Sed nos contra præfatos affirmamus: quorum discursus concluderet, si sententia affirmativa de sufficientia attritionis esset mere probabilis, & non omnino certa, & indubitabilis; sed certa est omnino propter definitionem Trid. *sess.* 14. *c.* 4. ubi: *illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, &c.* & infra, *& quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponit.* Unde ex Concilio aliter ad Dei gratiam disponit intra Sacramentum, & extra: nam extra Sacramentum dicit non perducere peccatorem ad justificationem, intra vero disponere peccatorem ad illam; & quidem proxime, & immediate, quia remote, etiam extra Sacramentum disponere dicitur; & ideo, cum sententia, quod attritio sufficiat, sit omnino cer-

vitæ', &c. quæ licet secundum se sint fallibilia, tamen in istis circumstantiis apta sunt, ut ex ipsis formetur judicium moraliter certum hoc est, prudenter judicetur de vera dispositione peccatoris, sic, ut imprudentissimum sit quodlibet aliud judicium: & ideo tunc non peccat, sed prudenter operatur, nec minus tuta utitur, relicta tutiore: nam tutior non habetur, & est impossibile, quod alia tutior, præcisa divina revelatione, pro isto statu a Confessario habeatur. De absolvendo in articulo mortis dicendum *c.* 3. *a nu.* 4. *& c.* 37. *num.* 9.

11 Si dicas, *nonne tutius esset non absolvere?*

Resp. Hoc esset negare Sacramentum pœnitentiæ; nam, cum Confessarius non possit de pœnitentis dispositione habere pro statu isto, præciso miraculo, majorem certitudinem, & tutiorem securitatem, quam moralem (physica enim, & metaphysica est impossibilis, nec exigitur) cum dicis, cum hac non posse licite absolutionem conferre, sequitur, quod numquam poterit, & sic frustra, & inutiliter esset a Christo Domino Sacramentum pœnitentiæ institutum, & præcepta Confessio, quod est hæreticum asserere; quid autem sit certitudo moralis, diximus cap. 20. *cir. num.* 15. *in fine*.

12 Quæritur, *an sit valida absolutio data a Confessario, qui communiter reputatur habere jurisdictionem, quam a parte rei non habet.*

Resp. Affirmative; sed requiritur primo, quod error sit communis, seu communiter teneatur ut Confessarius ab omnibus, tam sapientibus, quam insipientibus; nam, si aliqui dubitarent, error esset, sed non communis; cum commune non sit, quod communiter non admittitur.

2 Quod Confessarius habeat titulum a legitimo Superiore collatum, hoc est, quod ab Ordinario Parochiam, vel jurisdictionem obtinuerit, adeo ut ab omnibus pro Parocho, & Confessario habeatur, quamvis propter aliquod impedimentum occultum titulus invalidus sit, ut, quia est suspensus, in quo casu affirmant DD. valere absolutionem, quia Ecclesia supplet jurisdictionem, juxta, dicta *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 16. Vide Bon. *de matrim. q.* 2. *pun.* 8. *num.* 32. & Fagnan. *ib. allegatum*: qui optime scripsit non supplere, si fuerit sua auctoritate intrusus, & *in* 1. *Decretal. ad alleg. c. Ne innitaris num.* 380. dixit, Ecclesiam non tribuere jurisdictionem ad absolvendum Sacerdoti eligenti opinionem probabilem, prætermissa probabiliori, nam eo ipso, quod Sacerdos eligens opinionem probabilem cognoscit contrariam esse probabiliorem, excluditur communis error, & titulus putativus proveniens a legitimo Superiore; sed oritur tantum ex sua propria opinione: quod debet Confessarius notare; quemadmodum scire, quod quamvis aliquis communiter teneretur pro Parocho, & a legitimo Superiore Parochiam obtinuisset, si baptizatus non foret, vel esset fœmina, aut non Sacerdos, ei ab Ecclesia ad absolvendum jurisdictio non tribueretur, non obstante communi errore, ac putativo titulo a legitimo Superiore obtento, propter impedimentum, & incapacitatem lege divina, & Ecclesiastica statutum.

13 Quæritur, *an in conferendis, vel recipiendis Sacramentis detur parvitas materiæ, sic ut quis valide ipsa conficiat, vel recipiat, tametsi aliquod minimum ad ipsorum valorem requisitum prætermittat.*

Resp. Negative, nam Sacramentum, formaliter loquendo, in indivisibili consistit, & ideo, quocumque minimo prætermisso, de requisitis ad valorem, & essentiam, totum Sacramentum est nullum, & non subsistit; sicut non subsistit homo, si omnia ad essentiam ipsius requisita non ponantur.

C A P U T II.

Prop. II. ab Innoc. XI. &c.

Judicium juxta probabiliora ferendum.

1 PROP. 2. *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

Judicem posse sequi opinionem probabilem, etiam contra communem, & probabiliorem, docuit Ledesma apud Fagnanum *in* 1. *Decretal. ad cit. c. Ne innitaris num.* 31. ubi Sanchez affirmat, hanc opinionem esse probabilem; utrumque autem damnavit Innoc. quod debet Confessarius notare, & ad praxim non descendere contra præscriptum, sive pœnitentes sint Judices, & Advocati, sive Medici, cæterique, quibus non licet juxta minus probabilem, relicta probabiliore, operari. De ministris Sacramentorum diximus cap. præterito; & in præsenti aliqua, etiam ipsi Confessario, ut Judex est, & Medicus, possunt aptari.

2 Quæritur, *quid respondere debeat Confessarius Judici pœnitenti, dicenti:* scrupulis vexor, mihi juxta allegata, & probata constat Petrum fuisse homicidam Pauli, & aliunde

habeo

habeo certitudinem physicam, quod Petrus sit innocens; nam tunc temporis a Civitate erat absens: quæro, quid mihi agendum sit; si eum ad mortem condemno, operor contra conscientiam, & veritatem, ac innocentem damno, quod est ab intrinseco malum, contra omnia jura, & rationem: si liberem facio contra justitiam, & officium a Republica mihi commissum; utrumque malum est, expecto instructionem.

Resp. Debet videre, an Judex sit supremus habens facultatem condendi leges, an inferior: si supremum invenit, significet se teneri ad pronunciandum contra allegata, & probata, sed secundum scientiam, quam privatim habet, ne innocentem damnet; ratio est, quia in casu justam causam habet derogandi legi: & in favorem innocentis debet, modo id possit sine gravi scandalo populi, & damno Reipublicæ. Cæterum ad satisfaciendum populo, & evitandum scandalum, debet rem sibi notam, cæteris aliquo modo aperire.

Si vero fuerit inferior: quidam censent, eum debere judicare juxta allegata, & probata, ac secundum conscientiam, quam ex probatis in causa, ut Judex, habet; qui conformari debet in judicando, non secundum id, quod ipse novit, tamquam privata persona, sed secundum id, quod sibi innotescit, tamquam persona publica; dequo, ut notavit Cajetanus, diceretur judicare secundum Deum, seu, ut vult Deus, qui statuit, ut homo judicet secundum veritatem publicam ex probationibus, dum statuit, quod in ore duorum, vel trium stat omne verbum; & propterea non diceretur, ut Judex, innocentem damnare, quia in scientia, quam ut Judex haberet, innocens non foret.

Cæterum crediderim esse prius instruendum, eum teneri Petrum liberare, si posset: vel impediendo accusationem, vel remittendo causam Superiori, si potest sine gravi damno, & infirmando coram illo testium probationes: quod, si id non possit, concedat reo appellationem, & in ejus favorem coram Superiore testificetur. Et, si adhuc causa ad eum devolvatur, adeat Superiorem, eumque de veritate moneat, vel pressius, & multoties testes examinet, eis suum testimonium exprobrando, vel, si absque scandalo potest contingere, carcerem aperiat, ut reus fugiat. Quilici *Confes. manud. q.15. ar.7. num.9.* De la Cruz 7. *pracept. qu.3. de injust. num.9.* quod si hæc nec executioni dari potuerint, poterit prior sententia ad praxim deduci.

3 Sed quid, *si Judex sciat aliquem reum esse, & reus juridice non probetur, sed potius innocens?*

Resp. Non potest ipsum damnare; ratio est, quia cum judicet, ut persona publica, debet judicare juris ordine servato, adeoque, nisi reus juridice probetur, *c. cum a nobis de test. & attestat.* Imo nec potest reum damnare ex aliorum dictis, nisi prius ejus causa diligenter examinetur, & detur reo locus se defendendi, per se, vel per alium, cum jus naturæ id poscat, alioquin posset innocens damnari, *c. qualiter il 2. de accusat.* Vide Bon. 8. *precep. Decal. disp.10. q.2. punct.2 num.5.*

4 Quæritur, *quare Judex debeat sententiam ferre pro parte, qua habet pro se rationes validiores, & fortiora motiva contra partem, qua leviores rationes adducit.*

Resp. Quia ab Innoc. damnatur oppositum, & etiam, quia Judicibus a Republica commissa est cura, ut ferant sententiam juxta partem magis probatam. Tum quia, fieret injuria ei, qui melius probavit suam partem. Tum quia, sententia opposita viam aperit oppressioni pauperum, & acceptationi personarum; propterea ab omnibus supponitur Judicem ex pacto, & conventione per acceptationem, & collationem officii inita, obligari ad pronunciandum in favorem habentis pro sua parte validiores rationes. Tum, quia ipse Judex conquereretur de injustitia, si alius Judex in aliqua sua causa pronunciaret pro parte minus probabili in favorem partis adversæ, ergo nec ipse debet pronunciare in causa aliorum, juxta id, *quod tibi non vis, &c.*

5 Sed quid, *si cognoscat probationes esse aquales, & jus utrique parti aqualiter favere?*

Resp. Non debet pro suo speciali favore rem litigiosam parti, cui voluerit, adjudicare; nam, cum non sit Dominus rei, non potest aliquod jus in alterutram partem transferre, & cum videat utramque partem habere æqualem probabilitatem, tam facti, quam juris, non potest salva veritate, & justitia, ac pacto ex officio suscepto, declarare, quod una habeat probabilitatem majorem. Ideo, vel res dividenda erit in æquales partes, si est divisibilis; vel retinens totam rem, debet alteri compensationem reddere secundum æstimationem dimidii: æquale enim est jus ambarum partium.

6 Sed quæritur, *an peccet, si uni potius quam alteri adjudicet.*

Resp. Affirmative; peccat contra justitiam

Reipublicæ, ac partis, contra quam pronunciat, cui proinde tenetur ex justitia damna compensare; imo est perjurus, si juravit jus dicere secundum leges, & sententias injustas non dare; ac mentitur, si videns utramque opinionem esse probabilem, affirmet unam esse alia probabiliorem.

7 Quæritur, *an si Judex non damnet reum ad pœnam pecuniariam secundum legem applicandam Fisco, Accusatori, aut aliis, teneatur eam restituere illis.*

Resp. Affirmative: ratio est, quia ratione officii tenetur ex justitia reddere partibus suum jus, sed accusator habet jus legale ad illas pœnas. Idem tamen non videtur dicendum de teste injuste negante, quia non est minister justitiæ, sicut Judex. De la Cruz 8. *præcept. art.* 1. *qu.* 3. *in fine.*

8 Quæritur, *an peccet Advocatus suscipiens defendendam causam manifeste injustam, quæ scilicet, sit aperte contra leges, aut sciat debitum solutum, &c.*

Resp. Affirmative, si id scienter faciat: & restituere tenetur parti contrariæ expensas, & damna secuta ex sua Advocatia, & suæ parti restituere, etiam expensas; quia eam injuste lædit, si non monuit de injustitia suæ causæ. D. Thom. 2. 2. *q.* 71. *art.* 3.

9 Sed quid, *si suscipiens patrocinium causæ, quam putabat justam, in processu reperiat injustam?*

Resp. Tenetur statim deserere, & monere suam partem de injustitia comperta, ipsamque ad cedendum inducere; sed non potest prodere parti contrariæ injustitiam, & secreta suæ causæ, ibid. S. Thoma.

10 Quæritur, *an si Advocatus Clientulo significet rationes partis adversæ esse probabiliores, & tamen voluerit Cliens ejus operam conducere, possit huic ille patrocinium præstare.*

Resp. Negative: ratio est, quia cum Cliens non possit agere causam minus probabilem, seu litigare de re, quam putat probabilius ad alterum spectare (hoc enim esset directe procurare, quod fieret injustitia, cum injustum sit rem judicare habenti minus probabilem titulum) sic, nec Advocatus potest ejus patrocinium suscipere, quia, ut ibi loquitur D. Th. in corpore quæsiti, *est illicitum, alicui cooperari ad malum faciendum sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercumque consentiendo, quia consilians, & coadjuvans est quodammodo faciens, in quo injuste læditur is, contra quem Patrocinium præstat*; nam sicut nemo potest consulere alteri id, quod ille absque peccato exequi non potest *cap. Error cum duobus* 83. *distin.* sic nec patrocinari, quod minus probabile ipsi apparet.

Et sic discurri potest: vel Advocatus videt se inducturum Judicem ad ferendam sententiam adversus partem, quæ habet probabilius jus, & tunc est causa injusta damni partis læsæ, quæ jus habet, ne alter cooperetur ad ablationem rei, quæ juxta probabiliores rationes ad se spectat; vel prævidet causam esse ab Judice adjudicandam parti habenti probabiliorem titulum, & tunc esset injusta causa inutilium expensarum, & sic restitutioni obstrictus. Vid. Fagnan. *in* 1. *ad cap. ne innitaris de const. num.* 387.

11 Quæritur, *an tuta conscientia, possit Advocatus suscipere causam defendendam, pro qua sunt rationes utrinque æque probabiles.*

Resp. Affirmative, nam hæc est propria materia litis, unde si in causis dubiis non liceret Advocatis patrocinari, vix umquam liceret, & supprimi possent ferre omnia orbis Tribunalia: ut plurimum enim solet litigari de rebus dubiis, quæ ob conflictum rationum, utrinque probabilium, sunt dubiæ; & propterea incertus dicitur litis eventus; satis est itaque, ut Advocati moveantur probabilibus rationibus.

Caveant tamen, ne proponant Clientulis suis partem probabilem, & dubiam, tamquam certam, & tutam, quia tunc mentirentur proponendo rem dubiam, tamquam certam, & Clientulos deciperent, ac per deceptionem ad litigandum inducerent, qui forte non litigarent, si rem dubiam intelligerent; & propterea Advocati peccant, & eis tenentur ad damna, & interesse.

12 Quæritur, *an possit Confessarius absolvere Advocatum, qui paratus est cuivis patrocinari, sive causam justam, sive injustam litigandi habeat.*

Resp. Negative, quia paratus est ad admittenda peccata contra justitiam, & ideo peccat. Layman *lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. *§.* 3. *n.* 8.

Pro instructione Confessarii danda Advocatis, notetur 1. quod Advocatus suscipiens defendendam causam dubiam obligatur, ut prius diligenter inspiciat causæ sibi propositæ æquitatem, vel probabilitatem, & si injustam esse comperiat, hoc est, contra leges, vel debitum fuisse solutum, & nullo modo ejus patrocinium suscipiat, nec partem ad litigandum inducat.

2 Ut post diligentem totius causæ considerationem aperiat sincere Clienti, quanta sit probabilis spes victoriæ.

3 Ut, dum causæ dubiæ patrocinium suscepit, paratus sit, ubi plurimum in pro-

gressu

image
not
available

ponat, vel, quia est unius, vel alterius nimis laxi Doctoris, vel, quia licet olim fuerit probabilis, hodie tamen, quia ab Ecclesia fuit proscripta, improbabilis effecta est, & falsa; quod si parere noluerit, tamquam indispositus dimittendus est; cum siquidem indispositi sint pœnitentes, qui accedunt non recepturi monita prudentis, & boni Confessoris, quem Deus in hoc judicio judicem, & Doctorem constituit, sed potius, ut, mutato ordine, velint supra magistrum se extollere, & contra Doctorem sentire. Conetur itaque Confessarius ignorantiam a pœnitentibus tollere, eosque ad veritatis notitiam reducere, ubi per rationes fundatas viderit aliquam opinionem esse vere improbabilem esto illam plures sequantur, ut optime discurrit Campionus.

CAPUT III.

Propos. III. ab Innoc. XI. &c.
Opinio tenuiter probabilis.

1 PROP. 3. *Generatim, dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca quamvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus.*

Lib. 1. *cap.* 20. *num.* 2. videri potest, quid sit opinio probabilis, quid probabilitas ab intrinseco, quidve ab extrinseco, & *num.* 3. quæ opinio sit vere probabilis; & interim

2 Quæritur, *ex quibus possit quis moveri ad rationabiliter dubitandum de probabilitate opinionis.*

Resp. Ex pluribus, 1. cum Auctor opinionis non est omni exceptione major, timoratæ conscientiæ, & in moralibus peritus, nam per Boetium probabile est, *quod videtur, vel omnibus, vel pluribus, vel maxime notis, atque præcipuis.* 2. Cum Auctor opinionis rationes graves, & firmas non affert, sed levibus movetur, a contrariis enervantur, & ipsa contraria non solvit. 3. Cum unus, vel alter docet opinionem, quæ communiter ab aliis Doctoribus, ut improbabilis, & minus tuta in praxi reprobatur. 4. Cum dubitatur, an ratio, cui opinio nititur, sit levis, an gravis, vel firma: in dubiis enim oportet non cito credere: nam, *qui cito credit levis est corde*: ideo debet alios consulere, ut de veritate instruatur, & interim sequi, quod tutius est; ubi ergo hæc, vel similia motiva inventa fuerint, dicendum erit opinionem esse tenuiter probabilem, & non posse prudenter eligi, adeo ut in praxi prudenter non operetur, qui eam sequitur; cum prudenter non agat, qui vel se exponit periculo peccandi, vel ad operandum non magni ponderis, & momenti, sed potius movetur levibus rationibus, & operatur practice dubitans de opposito. Vide Fagnan. *in 1. ad cap. ne innitaris, de const. num.* 449.

3 Sed dubitatur, *an liceat in aliquo casu operari, electa opinione tenuiter probabili.*

Resp. Filguera apud Cardenas *c.* 7. dixit a Pontifice non damnari propositionem docentem, in aliquo casu posse sequi opinionem tenuiter probabilem, & deducit, ex quo damnetur propositio asserens, *generatim licere* uti opinione tenuiter probabili, non vero affirmans licere solum in aliquo casu.

Verum hoc non probo, nam semper, & in omni casu verificabitur de operante ducto opinione tenuiter probabili, quod imprudenter operetur, & hic, & nunc, propter præponderantes rationes in oppositum, & tenuitatem propriæ opinionis, dubitet de honestate suæ operationis, adeoque quod peccet; & ideo dicendum, numquam licere uti opinione tenuiter probabili.

4 Nota, Sacerdotem invenientem moribundum, & dubitantem, an dolor ipsius sit sufficiens ad valorem Sacramenti, dum non potest ad majorem excitare, debere ipsum absolvere, apponendo conditionem, *si es capax*: per quam vitatur irreverentia Sacramenti: ex lege charitatis succurritur saluti animæ, extreme indigenti, & ipsa necessitas operatur, ut non leviter, sed prudenter operetur. Felix exam. *tom.* 1. *nu.* 78.

CAPUT IV.

Prop. IV. ab Innoc. XI. &c. Infidelis.

1 PROP. 4. *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.*

Auctor propositionis fuit Sancius *in selectis disp.* 19. *n.* 7 scribens, quod, sicut homo in aliis materiis, & præceptis excusatur a peccato, si sequatur opinionem minus probabilem de non peccato: ut si supponatur esse probabile non licere piscari die festo, & minus probabile licere, qui operatur secunda opinione ductus, a peccato excusatur; ita in præcepto credendi veritates fidei Catholicæ, ait, excusabitur infidelis a peccato infidelitatis, ductus opinione minus probabili; sic Lutheranus minus probabiliter judicans, quod sua secta sit vera, & magis probabiliter,

ter, quod vera sit Religio Catholica, excusatur per Sancium, si suam sectam, & infidelitatem non deponat. Verum, quod illatio sit falsa, constat manifeste. 1. Ex decreto Innoc. 2. Ex quo Hæreticus veram probabilitatem habere non possit de veritate suæ falsæ sectæ; etenim si non attenderet, vel ponderaret motiva credibilitatis, propter quæ evidenter, constat mysteria fidei Catholicæ esse a Deo revelata, juxta dicenda *c.* 13. experiretur suam sectam esse certo falsam.

2 Hinc hæreticus prudenter dubitans de veritate suæ sectæ, tenetur suam infidelitatem deponere, procurando sibi certitudinem fidei Catholicæ, ad quam, sufficienti adhibita diligentia, infallibiliter perveniet, si sincero animo veritatem quærat, & cum viris in Catholica Doctrina peritis, conferat; adeout, si hanc diligentiam omittat, peccet; quemadmodum peccat, qui dubitat, an hodie, v.g. urgeat præceptum audiendi Missam, si non adhibeat diligentiam pro comperienda veritate, vel Missam non audiat, sed infidelis habens opinionem probabilem de veritate suæ sectæ, & probabiliorem de veritate fidei Catholicæ, debet prudenter dubitare de suæ sectæ veritate, & quod in errore versetur; nam per judicium magis probabile, magis verisimilis ei apparet Religio Catholica, quam sua secta: ergo non potest absque peccato eam retinere, sed debet ipsam deserere, & Religionis Catholicæ fidem suscipere, vel argumenta examinare, propter quæ Mysteria fidei ita apparent, ut imprudentissimus esset, qui non crederet. Quæ omnia in instructione pœnitentis ponderet Confessarius, eumque ad sequelam probabilioris inducat; nam sane res maximi momenti est, Deum offendere mortaliter, aut non; & in praxi circa eum in materia hæresis huc reddat, quæ diximus *lib.* 1. *cap.* 3. *per totum*, *& ibi n.* 4. videat hæresis definitionem, *n.* 5. naturam pertinaciæ; *& nu.* 6. divisionem hæresis in internam, & externam, & sequentibus numeris alia plura de schismaticis, & Apostatis, Blasphemia hæreticali, & absolutione ab hæresi; legat etiam *cap.* 33. *sub n.* 17. *& cap.* 34. *n.* 29. decretum Alex. VII. declarantis in Jubilæis non dari facultatem absolvendi ab hæresi; & interim subsequentia non negligat, ut optimi Confessarii partes impleat, & de re non adeo Confessariis obvia plene instruatur.

3 Quæritur, *in quo differant infidelis materialis & infidelis formalis.*

Resp. In hoc, quod infidelis materialis, seu materialiter ille dicatur, qui ideo non credit mysteria fidei divinæ, nec diligentiam adhibet, ut ipsius veritatem assequatur, quia nil de ipsa, aut Ecclesiæ definitione audivit; & propterea credere non potest, teste Apostolo ad Rom. 10. *quomodo credent ei, quem non audierunt? & quomodo audient sine prædicante?* in quo infidelitas peccatum non est ex D. Thom. 2. 2. *q.* 10. in corp. & damnatur propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt: iste consignandus est Catechistæ instruendus pro Baptismo, & consulendus Inquisitor, vel Ordinarius.

Infidelis vero formaliter ille est, qui, vel postquam recepit fidem, eam, ut Apostatæ, in totum discredendo pertinaciter omnibus articulis fidei, vel in partem, ut Hæretici, aliquem negando, deserit; vel, qui credere non vult, quamvis ei mysteria fidei sint sufficienter ab Ecclesia proposita, esse a Deo revelata, vel diligentiam non adhibet in indaganda veritate fidei Catholicæ, postquam de ipsa notitiam habuit; in quo infidelitas culpabilis est, & peccatum, nec absolvendus a Confessario ordinario.

4 Quæritur, *quænam sit differentia inter Paganismum, Judaismum, & Hæresim.*

Resp. Hæc, quod Paganismus sit infidelitas eorum, qui numquam receperunt fidem, nec credunt ullo modo in Christum, aut venturum, aut venisse, Judaismus vero sit infidelitas eorum credentium Christum venturum, postquam fides Catholica dictat eum venisse: præfati egent instructione pro Baptismo.

Hæresis autem est infidelitas eorum, qui licet credant Christum venisse, discredunt aliquibus articulis fidei sufficienter propositis; quam suo loco supra citato descripsimus, quod sit error intellectus cum pertinacia voluntatis contra aliquem articulum fidei, quæ absolvi non potest juxta dicta ibid. *cap.* 3. *num.* 7.

5 Quæritur, *an sit Hæreticus, qui in ebrietate hæresim internam ore pronunciat, & ab aliis didicit se pronunciasse.*

Resp. Distinguas triplex genus ebrietatis, *levissima*, *levis*, *& magna*, 1. Est, quæ mentem non impedit, sed hominem tantum exhilarat, & promptiorem ad loquendum reddit. 2. Mentem turbat, sed plene usum rationis non aufert. 3. Totaliter alienationem mentis inducit, & usum rationis impedit sic, ut non advertens ebrius loquatur; quod ebrius 1. & 2. sensu hæreticus formaliter sit, conveniunt DD. asserentes, quod ebrietas

tas levissima, nec a toto, nec a tanto excusat, nec propter eam minuitur pœna, sicut minuitur propter ebrietatem levem, Carena *de off. Sup. Inquisit. p. 2. tit. 5. nu. 32.*

Dubium est de ebrio tertia ebrietatis specie, & ratio dubitandi est; quia hæresis est error intellectus cum pertinacia voluntatis, & pertinacia in hoc consistit, ut quis, non obstante, quod cognoscat aliquid ab Ecclesia de fide teneri, non velit illud credere, sed contrarium: de ebrio autem, ut ebrio, non potest dici ipsum cognoscere, esse contra determinationem Ecclesiæ, quod ipse tenet, vel ore pronunciat, quia supponitur per ebrietatem usum rationis perfecte turbatum, & verba non significative, & formaliter, sed solum materialiter pronunciat.

Verum, quia difficillimum est cognoscere, an ebrietas inducat totalem mentis alienationem: tutissima sententia est, quod tali ebrio, deposita ebrietate, a Confessario Ordinario absolutio non conferatur, maxime, quia ad hæresim externam per DD. satis est, quod hæresis interna extra scripto, verbo, vel facto ostendatur: ab excommunicatione excusant manifestantem hæresim internam coram Inquisitoribus, vel in Confessione Sacramentali, aut ad petendum consilium, vel auxilium ad effectum eam relinquendi; sed hic hunc effectum non reperio. Et ex his patet, quid dicendum de manifestante hæresim internam, in ira, insania, somno, & inadvertenter. In quo meliori me judicio submitto.

6 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente, qui se accusans, hæc aperit*: Pater, a quindecim diebus non fui confessus, ab illo tempore mihi aliud non occurrit, quam significare, quod in itinere per vim me coegerunt hæretici ad adorandam effigiem Lutheri, & frangendam Imaginem D. Petri, & Romani Pontificis.

Resp. Debet videre, an coactio fuerit *absoluta, & præcisa*, in hoc consistens, quod quis ligatus, & prorsus voluntate retinens, ab extrinseco impellente cogitur genua flectere Idolo, aut frangere Imaginem Sacram; vel *conditionalis* tantum, quæ habetur, dum quis pro evitanda morte aliquod factum hæreticale committit.

Si invenerit coactionem fuisse *præcisam*, & in mente errorem non habuisse contra fidem (quem haberet credens Luthero, non Sacris Imaginibus, adorationem deberi, & Romanum Pontificem non esse Christi Vicarium, D. Petri successorem) hæreticus non est, nec in eo peccavit, ratio est, quia sic coactus magis pati, quàm agere convincitur cap. *Sacris de iis, quæ vi, metuve, &c.* Carena *cit. p. 2. tit. 1. §. 15. num. 80.*

Si coactio non præcisa, sed conditionalis fuerit ad instantem mortem vitandam (quam utinam, ut optimus Christianus sustinuisset,) si corde credat totum, quod Ecclesia Romana credendum proponit, hæreticus non est, sed gravissimo Sacrilegio peccavit externa illa adoratione, quia cum id sit ab intrinseco malum, nullo potest fine honestari; ideo posse absolvi a Confessario non dubitatur, quia non est excommunicatus excommunicatione Bullæ: verum ante absolutionem deberet ab eo abjurationem exigere, hoc est, curare, ut ipsum detestaretur Lutherum Hæresiarcham, ejusque dogmata, & crederet quidquid Ecclesia Catholica credit, & in ea Romani Pontificis primatum, ac esse Sanctorum Imagines colendas, cum juramento permanendi in fide Catholica, & quod amplius in futurum non sit similia commissurus. Monere quoque ipsum deberet, ut se præsentaret S. Tribunali ad factum sincere fatendum, ut in casu denunciationis per alium gauderet beneficio sponte comparentium; imo optimum esset ad Sacrum Tribunal inabsolutum dimittere, & ita ego practicarem.

7 Quæritur, *quid agendum Confessario, apud quem pœnitens se accusat: Pater, videns improbos bonis fortunæ, ac corporali salute abundare, sæpe hæc protuli*: oportet in Mundo infamem ducere vitam, ut bona habeamus; nam improbi a Deo prosperantur; *& sæpe addidi*: pro me non est Deus.

Resp. Debet interrogare, an, cum similia pronunciaverit, corde crediderit Deum in suis dispositionibus falli, injustum esse, acceptatorem personarum, ac approbare peccata, eaque his temporalibus remunerare; vel, Deum curam, & providentiam non habere; si invenerit talem, ad absolvendum est impotens, quia contra fidem pertinaciter errat; si vero errorem in mente non habuisse comperiat, peccavit peccato gravissimo blasphemiæ hæreticalis, quæ potest absolvi, ubi non est reservata, quæ tamen ubique extra Urbem talis reputatur.

8 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum rustico pœnitente, quem inter confitendum reperit credere pœnas Inferni, sed non esse æternas, quia id a suo Parocho, instruente Parochianos, audivit.*

Resp. Videat, an dubitaverit de veracitate sui Parochi, & quod falsum dicere potuerit; vel, an aliunde sciat, Ecclesiam tenere oppo-

oppositum; si primum reperiat, eum peccasse pronuntiet, non adhibendo diligentiam pro indaganda veritate, & se in Confessione de negligentia accuset; quinimo, si alias cum eo dubio Confessiones instituit; debet omnes ex integro repetere, dum in eis de tali negligentia mortaliter peccaminosa, non se accusaverit: si secundum, vere hæreticus est, & inabsolvibilis, si error mentis fuerit, etiam externus.

9 Sed quid, *si non dubitavit?*

Resp. Eum ignorantia inculpata a peccato excusat, & ab hæresi formali pertinacia. Vide Sousa *c.12. num.11.*

10 Quæritur, *an quodlibet peccatum contra fidem sit hæresis.*

Resp. Negative; nam hæresis, ut diximus, est error intellectus cum pertinacia voluntatis, hoc est, viri Catholici; qui, tametsi sciat Ecclesiam aliquod definivisse, adhuc vult tenere contrarium, quæ in quolibet peccato contra fidem non reperitur; sic legens libros prohibitos, blasphemias hæreticales proferens, exponens se periculo perdendi fidem, peccant contra fidem, & tamen, qua tales, hæretici non sunt.

11 Sed quid *dicendum de dubio in fide, Francisco V.G. qui non absolute discredit, E.G. Corpus Christi esse sub speciebus panis, sed de eo dumtaxat dubitat, quamvis sciat Ecclesiam contrarium tenere?*

Resp. Si dubitat voluntarie, & cum advertentia, hoc est, non obstante, quod advertat, Ecclesiam id tenere, adhuc vult credere oppositum, hæreticus est; nam sane habet errorem in intellectu cum pertinacia voluntatis, vid. *lib.1. c.3. num.11.*

Diximus, si dubitat *voluntarie*, quia, si involuntarie dubitet sine ullo consensu præstito, vel, non obstante dubio, actum fidei eliciat, dubiumque repellat, non peccat, imo potius meretur patiendo, & repellendo tentationes fidei. Signa vero, quod consensus defuerit, est dolor, quem quis habet in istis dubiis; quæ nullo modo vellet habere, & ipsa repellere statim, ac cognoscentur pulsare, eliciendo actus ipsis contrarios.

12 Quæritur, *an pœnitens in Confessione teneatur aperire qualitatem hæresis internæ, an nimirum fuerit Lutheri, an vero Calvini.*

Resp. Quamvis neget Poncius *disp.46. de pœnit. qu.7. num.79* ex quo una hæresis ab alia non videatur specie differre, cum tota malitia, quæ est in hæresi, consistat in irreverentia, quæ fit Deo, cum ipsi non creditur, quando ab Ecclesia proponitur sufficienter testimonium ipsius; censeo tamen esse affirmandum: ratio est, quia ex parte objecti materialis sunt diversæ; nam Lutherus dicit, Corpus Christi esse simul cum substantia panis in hostia consecrata: & Calvinus, in ea non esse vere, & realiter Christi Corpus; sed solum figurative; propterea pœnitens diversa instructione eget; imo, cum debeat hæreses adjurare, & detestari, necesse est, ut eas specificet; quia igitur sunt circumstantiæ, ad minus notabiliter aggravantes, & mutantes judicium prudentis Confessarii, aperiendæ sunt.

13 Quæritur, *pœnitens se accusat*: Pater, dixi, Deus est maledictus: Divus Petrus non est Sanctus; & semel: Deus sit maledictus, peto absolutionem.

Resp. Caute est in hoc procedendum; primo, super duobus primis interrogetur, an interne crediderit Deum esse maledictum, & D. Petrum non esse Sanctum, & si affirmet, cum sit formaliter hæreticus, absolvi non potest; si vero non crediderit, est solum blasphemus hæreticalis, & absolvi potest, si casus non sit reservatus, vel nil aliud obstet; in 2. casu protulit solum blasphemiam simplicem, quia non affirmat, sed tantum optat.

14 Hinc notet Confessarius, quod blasphemia est *convicium, seu locutio per modum convicii, aut contumeliæ, & maledictionis in Deum, vel Sanctos;* cujus species sunt simplex, & hæreticalis; hæreticalis est, *quæ errorem sapit in fide: seu, est locutio contumeliosa contra Deum, continens errorem contra fidem*; quatenus aliquid contra fidem per modum indicativi de Deo affirmat, vel negat; & ideo hæreticalis non est, cum pronuntiatur per verba imperativi, vel optativi modi, ut *Deus sit maledictus*, quia per hos modos, cum indicativi non sint, nil falsum dicitur de Deo, nisi in tali locutione aliquid affirmativum, vel negativum includatur contra Deum, ut si quis dicat, *Oh Deum injustum*, quod quidem valet, ac *est injustus*.

15 Simplex, non sapit hæresim, nec contra fidem aliquid affirmat, sed solum verba injuriosa, & irrisoria, ac maledictionis in Deum, & Sanctos enuntiat. Vide *lib.1. c. cit. num.9.* & Sousa *c.19. nu.7.* ad Suarez *tom.1. de Relig. lib.1. c.6.*

16 Quæritur, *in quo differat blasphemia hæreticalis ab hæresi.*

Resp. In hoc, quod hæreticus corde credit aliquid contra fidem, blasphemus autem hæreticalis nil contra fidem sentit, licet verba proferat continentia errorem contra fidem:

explico; ore pronuntio, *Deus est injustus*: si corde credo esse injustum, sum hæreticus, etiam si pro unico instanti cum pertinacia crediderim, quia, sicut cætera peccata, potest hæresis crimen in unico instanti committi; si autem id non credo, sed justissimum esse, solum blasphemus hæreticalis efficior; patet a simili; possum verba injuriosa dicere contra Paulum, vocando spurium, non credendo, quod sit spurius; & vocando spurium, & simul credere talem esse; quæ certe est major injuria, dum a parte rei talis non sit.

17 Quæritur, *an blasphemia possit esse venialis ex sola levitate materia.*

Resp. Negative, ratio est, quia blasphemia Deus injuriatur, levis autem injuria certe non est, quæ fit Deo proferendo verba contumeliæ, & improperii, ac maledictionis in ipsum, cujus infinita excellentia offenditur, & ipsius divinæ bonitati derogatur; venialis, & levis esse potest ex non plena advertentia, & surreptione, ut, si quis convicium in Deum diceret; vel contra Deum ex subito motu loqueretur, non advertens verborum sensum, nam tunc diceretur proferre verba non formaliter, & perfecte significative.

18 Sed quæritur, *an blasphemus debeat intendere Deum injuriari, vel ipsius honori detrahere.*

Resp. Negative, sed ad malitiam contrahendam, sat est, quod voluntas advertenter faciat actum de se inhonorativum Dei, & in contemptum ipsius cedentem, quamvis honoris detractio expresse non intendatur; quemadmodum, ut quis peccet peccato furti, sufficit, quod rem surripiat, quam alienam conoscit, quamvis non intendat offendere Deum. Suarez *cit. cap.6. nu.8* certe, si blasphemia prolata sit cum formali intentione inhonorandi Deum, est circumstantia intrinsece aggravans, & augens Dei despectum, & irreverentiam: imo, cum ea intentio soleat sæpe provenire ex odio, quo quis velit Deo illud malum irreverentiæ, & contemptus, (quod est peccatum distinctum a blasphemia) debet Confessarius interrogare pœnitentem de intentione, qua eam protulit, & si ex ea intentione prolatam, & hæreticalem invenerit, eum triplex commisisse peccatum judicet: alterum odii contra charitatem, & Dei dilectionem: alterum blasphemiæ contra reverentiam, & cultum, ac laudem Dei debitam: & tertium contra externam fidei Confessionem.

Hinc, cum pœnitens se blasphemasse accusat, ad officium Confessarii spectat inquirere, quomodo, quibus verbis, qua intentione, coram quibus, & quoties blasphemaverit. *lib. 1. c. 3. num. 9. & 10.*

CAPUT V.

Prop. V. VI. & VII. ab Innoc. XI. &c. Dilectio Dei.

1 PROP. 5. *an peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

PROP. 6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.*

PROP. 7. *Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.*

2 Ne dicta repetantur, videndus est lib.1. cap.1. ubi *num. 2.* referimus, quid sit aliquod præceptum per se obligare, & *nu.17.* taxavimus tempus, in quo per se præceptum charitatis obliget, cujus objectum formale, & materiale, ac modus eliciendi actum amoris Dei aperitur *num.23.* ex ipsa itaque dignitate, primatu, & magnitudine præcepti (nam hoc est maximum, & primum mandatum) est communis DD. opinio, ita obligare, ut per multum temporis non sit actus dilectionis Dei super omnia differendus, sed frequentandus, si non sæpius, ad minus sexies in anno; unde Confessarius requirendo numerum peccatorum, interrogabit penitentem, an Deum super omnia dilexerit; qui forte negaturus erit, & tunc, considerato tempore, a quo non fuit confessus, facile numerum colliget, adeout, si per integrum annum inconfessus vixerit, sex peccata mortalia ad minus in transgressione præcepti de diligendo Deum commiserit, & forte sex in omissione actus fidei, & alia sex in omissione actus spei, quos forte etiam omisit elicere.

Proinde in præsenti alia dubia circa dilectionem Dei aperienda sunt, ne Confessario in instructione pœnitentis desit doctrina, quam maxime utilis.

3 Quod Deus sit super omnia amandus, nullus, nisi insipiens, posset negare; nam, si bono (cum sit objectum amoris) amor debetur, infinito bono, & super omnia bona, a quo omne bonum, & sine quo nihil est bonum, amor super omnia debetur: quod nobis & naturali, & divina lege præcipitur.

4 Amare, est velle bonum, sive desiderando

do alteri bonum, quod non habet, sive gaudendo, aut complacendo de bono, quod habet. Deo possumus desiderare gloriam externam, ut, quod ab omnibus ametur, honoretur, & laudetur (cultus enim, & laus sunt bona externa ipsius.) Et possumus gaudere de ipsius bonitate, & perfectionibus. Lauræa *de charitat. disp.* 9. *art.* 1. *num.* 6.

5 Sed dubitatur, *an Deus amandus sit super omnia appretiative, & prælative, an intensive.*

Resp. Quamvis decens sit, & ad majorem charitatis perfectionem spectet, ut quis conetur Deum amare amore intensiori, & vehementiori, quam cætera; adhuc tamen id nobis non est præceptum, ut uno ore DD. loquuntur: ex eo enim homines maximis vexarentur scrupulis semper dubitando, an actus esset sufficienter intensus, & vehemens; tamen quia tenemur solum Deum super omnia amare, ideo dicendum, esse amandum super omnia *appretiative*, *æstimative*, *seu prælative;* tunc autem sic amatur, cum omnibus aliis præfertur, & quis paratus est pati potius omnia mala, vel perdere res omnes, quam ipsum Deum offendere, ac ipsi placere, magis, quam cuilibet alii. De hoc amore est præceptum; nam de illo amore est præceptum, qui infert affectum efficacem non peccandi, & observandi omnia præcepta, sed hujusmodi est amor appretiativus; nam, qui Deum tali modo amat, certe ejus præcepta servabit, alioquin potius creaturæ vellet placere in transgressione præcepti, quam ipsi Deo in observantia; exemplum de amore appretiativo est in homine ingenuo, habente castrum, & catulum: censeret quis ipsum magis amare catulum, quam castrum, illum tenerius forte amabit, & ferventius, & forsan amore in gradu intensiori, non tamen firmius, aut magis appretiative, seu æstimative amat; deducitur ex eo, quod si vel catulus, vel castrum amittendum foret, sine dubio, si sanæ mentis esset, canem, & non castrum relinqueret; sic pariter, licet quis tenerius, & intensius amet honesto amore Patrem, Matrem, Filios, Amicos, &c. quam Deum, non tamen eos amat magis firmius, & appretiative, quandoquidem si deberet relinqui, vel amicitia Patris, uxoris &c. vel Dei, potius illa Patris, & uxoris, quam Dei amitteret, & sic vellet potius Deo placere, quam ulli alii.

6 Quæritur, *an peccet mortaliter, & contra præceptum de diligendo Deum ex charitate, qui cupit, & paratus est degere perpetuo in hoc mundo, & Deo Cœlum relinquere, si ipse sibi terram daret.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia magis æstimat hæc terrena, quam Deum, ejusque visionem, & fruitionem, quibus præfert delicias hujus sæculi, & in istis ultimum finem constituit, quod nonnisi sceleratissimus facere potest; & mortaliter peccat, non modo contra charitatem, non amando amore amicitiæ Deum super omnia propter se appretiative, verum etiam contra spem non amando ipsum amore concupiscentiæ, ut est nostrum bonum, ei hæc temporalia præponendo; quare non est absolvendus, nisi se corrigat, imo interrogari debet, an crediderit, quod, non Deus, sed bona mundi sint hominis ultimus finis, & beatitudo, & si affirmet, dum error non fuerit mere internus, absolvi potest.

7 Sed quid, *si optet non semper, sed longo, & determinato tempore in hoc mundo manere?*

Resp. Hoc etiam sufficit, ut mortaliter peccet, si, cum longam vitam desiderat, præfert pro illo tempore delicias humanas bonis æternis; nam summa perversitas est pro uno, & minimo instanti æternam beatitudinem humanæ voluptati postponere: quod certe nec intendere debent ii, qui ad senectutem optant pervenire.

8 Sed quid etiam, *si ex pusillanimitate, & timore gehennæ optaret semper esse in hoc mundo, timendo gravitatem culparum suarum?*

Resp. Nisi inadvertentia, vel perturbatio mentis excusaret, mortaliter peccaret; nam debet quilibet credere, & sperare remissionem peccatorum, dum ad Deum totis viribus convertitur: unde peccat contra spem peccato desperationis, & si crederet, Deum non posse sua peccata remittere, esset etiam hæreticus.

9 Quæritur, *an, si quis statuat in peccatis perseverare, dum bene valet, & tamen speret se facturum pœnitentiam, peccet mortaliter.*

Resp. Affirmative, nimis enim confidit in divina misericordia, & propterea in peccatis imputrescit, & sperat, ut peccet, & addat peccata peccatis; ideo peccat peccato præsumptionis contra spem, nec Deum sibi bonum, nec in se bonum amat.

10 Quæritur, *an, ut quis impleat præceptum diligendi Deum super omnia debeat ipsum diligere amore supernaturali.*

Resp. Affirmative ex Trident. sess. 6. ubi canon. 3. definit, *sine adjutorio gratiæ non posse hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur;* dilectio autem Dei super omnia est dispositio ad justificationem, ad

quam actus naturalis est improportionatus, nec potest ad eam disponere utpote inferioris ordinis ad ipsam: nam dispositio, & forma debent esse ejusdem ordinis; ideo, ut in peccatore dilectio Dei ad justificationis gratiam disponat, & in justo, ut sit meritoria vitæ æternæ, & augmenti gratiæ (cum hæc omnia sint supernaturalia) debet esse supernaturalis, hoc est, elicita ex prævia cognitione fidei cum auxilio gratiæ.

11 Sed *unde cognoscendus, quod sit supernaturalis?*

Resp. Cum evidentia, & certitudine physica, ex nullo capite; cum nesciat homo, an odio, vel amore dignus sit, & ignoret, an sit in statu gratiæ; conjecturaliter tamen, arguitive, & quadam morali certitudine cognoscitur esse supernaturalis, cum a fide divina regulatur, seu, cum tendit in Deum ob motivum revelatum, & supernaturale, & propositum per fidem supernaturalem, adeoque, ut est finis ultimus beatificans, ac in se omni perfectione bonus cognoscitur.

Distinguat Confessarius: fides est necessaria, ut amor sit, & ut cognoscatur esse supernaturalis; non sufficit ipsa sola; ut sit supernaturalis, sed ulterius requiritur, ut procedat a voluntate, & comprincipio aliquo supernaturali, auxilio nimirum divino: in justo a voluntate, & habitu per se infuso charitatis, ac auxilio procedit: in peccatore a voluntate, & auxilio gratiæ: bene vero sufficit ipsa, ut supernaturalis arguatur, quod satis est Confessario hic scire. Si alia desideret, legat Theologos in tractatu de auxiliis, & de justificatione.

12 Quæritur, *an in odio Dei detur parvitas materiæ.*

Resp. Negative, quia quodcumque minimum malum velis Deo, ejus summam bonitatem tollis, consequenter Deum; qui non potest esse Deus, nisi summe, & infinite bonus sit: & sic ipsum non potes super omnia amare, dum ei aliquod malum optas, cum eo actu omne ei malum desideres, ipsum nimirum non esse, quod gravissimum est peccatum. Campion. Vide *lib. 3. cit.*

CAPUT VI.

Prop. VIII. ab Innocent. XI. &c.
Gula, & ebrietas.

1 PROP. 8. *comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

In hoc capite pro instructione Confessarii agendum est de Gula, & ebrietatis vitio, nimis inter Christianos domestico.

2 Sed difficultas est, *quando quis censeatur comedere usque ad satietatem, & ob solam delectationem.*

Resp. Usque ad satietatem comedit, qui in majori quantitate cibum sumit, quam sit necessarium ad vitæ substentationem: & ob solam voluptatem, dum sumit aliquid superfluum, & non necessarium, neque utile ad conservationem ejusdem; etenim si comedatur, quod est præcise necessarium, aut utile ad substentationem, saltem implicite, & virtualiter assumitur, non propter solam voluptatem, sed etiam propter substentationem vitæ.

3 Sed quæritur, *an, cum dicitur esse peccatum comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, intelligatur de peccato mortali.*

Resp. Solutio dubii pendet a quæstione, an Gula sit ex genere suo peccatum mortale; & communiter negatur a Doctoribus, asserentibus per se, & ex genere suo esse dumtaxat veniale, & probant, ex quo nec opponatur charitati Dei, nec proximi & constat ex modis, quibus committitur; *præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose*, ex D. Thom. 2. 2. *q.* 148. *art.* 4.

Præpropere, cum tempus debitum ad se cibandum prævenitur.

Laute, cum pretiosi, & exquisiti cibi sumuntur, quos nec natura, nec Ecclesia per se sub mortali prohibent.

Nimis, dum quis se cibat, & bibit, plusquam egeat.

Ardenter, qui non servat modum debitum in edendo, sed voraciter comedit.

Studiose, qui cibos nimis delicatos, & præparatos suscipit.

Colligitur etiam ex Divo Augustino de Purgat. ab eodem Sancto Doctore allegato ibidem, ubi: *quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quam necesse est, ad minuta peccata pertinere noverit*, hac ex ratione; nam, cum alimentum institutum sit a natura, & juxta rationis præscriptum utendum eo sit ad conservandam vitam, id, quod superfluum respectu conservationis sumitur, est contra ordinem a natura præfixum, & a recta ratione alienum, ergo peccatum est saltem veniale; ergo comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem est peccatum veniale; verum potest esse mortale, ut dicendum *num.* 5.

Ut plene Confessarius instruatur, observet.

vet. I. Quod gula, *est inordinata concupiscentia edendi, & bibendi : vel , est inordinatus appetitus usus cibi , & potus ;* opponitur virtuti abstinentiæ, quæ secundum rationis regulam moderatur appetitum , usumque ciborum , regula, & mensura cibi, & potus capiendi attenditur ex necessitate , & utilitate conservandi vitam.

4 II. Quod non omnia septem peccata capitalia sunt ex suo genere mortalia : sed hæc sunt tantum , *Superbia* , *Luxuria* , *Invidia* , *& Acedia : cætera* , *ut Gula* , *Ira* , *& Avaritia* , non sunt hujusmodi ; possunt tamen per accidens esse ; verum omnia sunt capitalia, quatenus ab eistamquam a capite, & fonte, quædam alia vitia dimanant. Vide *cap.* 28.

A gula proveniunt. 1. Inepta lætitia , in hoc consistens, quod quis supra modum lætetur. 2. Multiloquium , quo quis immoderate loquitur: per quod sæpissime in detractiones, contentiones, & rixas prorumpit , & propterea mortale tunc erit. 3. Turpiloquium, seu scurrilitas, per quam quis utitur verbis inhonestis ad delectandum : si intendatur sola delectatio , est contra modestiam ; si sint scandalosa , contra Charitatem : & propter periculum, ut excitentur species venereæ , est contra castitatem , & mortale erit. 4. Immunditia , vomitus nimirum cibi, & potus superflui , & hæc inordinatio directe opponitur abstinentiæ ; *carnalis quoque immunditia, seu omissio superflui pro individuo, sed necessarium ad generationem , qua fit per pollutionem*, ex Gula, & Crapula oritur, ac ad libidinem veneream pertinet , & castitati opponitur. 5. Hebetudo mentis, per quam ineptus quis fit ad cognoscenda distincte objecta, ut cognoscere debet. Vide D. Thomam cit. *ar.*6.

5 Quæritur , *quid agendum Confessario cum pœnitente, dum se accusat de peccato gulæ.*

Resp. Interroget. 1. An ob delectationem gulæ fuerit inobediens Ecclesiæ, aut violando præceptum jejunii Ecclesiastici , vel naturalis pernecessarii ad celebrationem , & Communionem: aut comedendo carnes , & lacticinia diebus prohibitis: aut non audiendo Missam . 2. An ineptum se notabiliter reddiderit ad functiones , ad quas exercendas tenetur sub mortali. 3. An cum gravi præjudicio propriæ salutis comederit , vel quia immoderate, vel nondum facta competenti digestione, cibos sumpserit. 4. An ita continuo epuletur , ut merito dici possit : quorum Deus venter est. 5. An carnes humanas non per modum medicinæ , comederit. 6. An superflue comederit ad excitandum in se carnis stimulum , & ut aptior fieret ad fornicandum, & pollutionem procurandam. 7. An expertus sit ex immoderato cibo se cadere in peccata carnis; quia in casu , ut satisfaciat gulæ , nil timet se ponere in periculo proximo peccandi . 8. An cum notabili detrimento sui status , & familiæ id egerit. 9. An propter pecunias consumptas in superfluo ciborum, reddiderit se impotentem ad solvenda legata pia , debita, dandam operariis mercedem , & restituendam rem alienam. 10. An se inebriaverit, vel periculo ebrietatis se exposuerit. Quibus, & similibus, gula, quæ ex suo genere est veniale, fit mortale per accidens , & ideo Confessarius eum mortaliter deliquisse judicabit, cum invenerit vitium gulæ. cum uno ex præfatis conjungi.

6 Quæritur , *quid sit ebrietas.*

Resp. Est *immoderatus appetitus, & usus potus potentis inebriare , seu privare usu rationis ;* propterea ab aliis describitur : *est insania voluntaria, qua hominem ratione privans amentem reddit, & stultum ;* opponitur sobrietati , quæ moderatur inordinatum appetitum, & usum potus, qui vim habet inebriandi.

7 Quæritur , *in quo formaliter consistat ebrietatis malitia.*

Resp. In hoc , quod quis voluptatem ex potu provenientem tanti facit, ut ob eam, saltem indirecte , velit contra ordinem naturæ se privare usu rationis, sic, ut in ejus arbitrio non sit ad eum redire, & bene, & virtuose operari , cum sibi placuerit; sicut potest redire, somno non obstante, si aliquem adhibeat, a quo in tempore excitetur, vel horologium , aut simili modo , per quem somnus excutitur, per quod patet differentia somnum inter , & ebrietatem : & alia addi potest, quia somnus est medium ordinatum a natura, & naturæ debitus, ac necessarius ad reparandas vires , non sic ebrietas .

Distinguendæ itaque sunt actiones a natura institutæ, & actiones contra naturæ ordinem ex malitia hominum introductæ, de primarum numero est somnus, per quem licet pro aliquo tempore impediatur usus rationis tamen non peccat, qui ad rationis regulam , hoc est, juxta necessitatem conservandi vitam ad dormiendum se componit , quia quies illa a somno proveniens a natura instituta, non, ut vim usui rationis inferat, sed in utilitatem naturæ, &, ut vires per eam restaurentur, & aptior quis post eam sit ad operandum : de numero

mero aliarum eſt ebrietas, quæ a natura non eſt inſtituta: & per quam certe violentia uſui rationis infertur, nam quis pro ſuo arbitrio, etiam per alterius miniſterium, non eſt dominus ad ipſum redire, ideo eam aſſumens graviter peccat, ſicut peccat, qui contra naturæ ordinem aliquod membrum ſibi abſcindit: non vero, ſi membrum abſcindatur ad vitam ſalvandam, quia tunc abſciſſio fit juxta naturæ ordinem.

8 Quæritur, *An ebrietas ſit de ſe peccatum mortale.*

Reſp. Affirmative D. Th. 2.2. *q.*150. *ar.*2. nam, cum ebrietas opponatur charitati erga ſe ipſum, mortale eſt judicanda: quemadmodum judicandum de natura ſua mortale, quodlibet habens oppoſitionem cum charitate, & cum ipſa incompatibile, vel mediis neceſſariis ad conſervandam charitatem. Quod charitati opponatur ebrietas, patet, nam charitas vult bonum ei, quem amat: hinc ſi ex charitate me ipſum amo, debeo velle meum bonum, adeoque rationis uſum, qui maximum eſt hominis bonum in operando, eum a brutis primario diſtinguens: ebrietas autem tale bonum deſtruit: ergo cum charitate non compatitur.

9 Sed quæritur, *An ebrietas pro prima vice ſit peccatum; vel, an peccet, qui primo ſe inebriat.*

Reſp. Affirmative, quia cum charitate erga ſe ipſum non compatitur, quod quis ſe voluntarie privet maximo, & ſpecifico hominis bono uſu rationis: excuſari tamen propter ignorantiam poteſt, ut, ſi ignorans efficaciam vini, potentis inebriare, etiam in moderata quantitate hauſti: quia tunc non voluntarie privat ſe uſu rationis; ſic propter eamdem rationem, peccato ebrietatis non peccat is, cui ab amico datur vinum aliqua qualitate inebriativa conditum, ſi id ignoret; nam non eſt peccatum, niſi voluntarium, & voluntarium ſine cognitione non ſubſiſtit; poteſt tamen peccare venialiter, quia plus æquo bibit, D. Th. *cit. in corp.*

10 Sed quid, *ſi dubitet, an unico etiam vitro vini poſſit ſe inebriare?*

Reſp. Mortaliter peccat, ſi cum dubio illo operetur, quia ſe exponit periculo peccandi.

11 Sed quid de eo, *Qui inter bibendum, ſentit, ex calore, & fumoſitate vini ſibi cerebrum aliquo modo perturbari, & prævidet, quod ſi non ceſſat plene, & perfecte uſu rationis privabitur?*

Reſp. Peccat mortaliter propter periculum, ſi non ceſſet, etiamſi poſtea plene uſus rationis non perturbetur; quod ſi ceſſet, ſolum venialiter peccat propter exceſſum: ſicut venialiter peccat, qui bibit paulo longius ſolito ad lætitiam, quia vinum eſt valde ſuave.

12 Quæritur, *An mortaliter peccet, invitans amicum ad bibendum, qui vino inebriatur.*

Reſp. Si invitet cum advertentia, & intentione, quod amicus ſe inebriet, vel quia vinum ſcit eſſe tantæ efficaciæ, ut potens ſit ad ſtatim inebriandum amicum: vel expertus ſit, quod amicus uno, vel altero vini poculo inebriatur, aut talis naturæ, & vini amator, quod a bibendo non diſcedat, niſi ebrius; nam eum conſtituit in occaſione proxima peccandi, & ideo mortaliter peccat, cum peccato primi cooperetur, quem ad peccatum inducit: ſecus dicendum, ſi neutrum ex præfatis concurreret, ſed ſolum ex motivo lætitiæ: in quo tamen propter exceſſum poteſt venialiter peccare.

13 Sed quæritur, *An ſit licitum alios invitare ſalutationibus, vulgo* Brindiſi *ad bibendum, vel illis correſpondere.*

Reſp. Si fiant cum intentione eos inebriandi, ſunt mortaliter illicite, ſicut, ſi prævideatur ebrietatis periculum, quod quilibet vitare tenetur: præciſis iſtis circumſtantiis, regulariter; cum ſunt frequentes, ſunt venialiter illicitæ propter exceſſum bibendi.

14 Quæritur, *An peccent caupones, qui apponunt vinum accedentibus, relicta illis libertate, ut bibant, quantum velint, quorum plures uſque ad ebrietatem bibere putant.*

Reſp. Affirmative, ſi ſine incommodo petentibus denegare poſſunt, & ebrietatem eorum impedire; nam tunc cenſentur ebrietati cooperari, & conſentire, quam non modo non impediunt, verum etiam materiam peccandi miniſtrant, quod ſi caupo timeat rixas graves, querelas, vel convitia, blaſphemias, & juramenta, ſi deneget, non peccat, ſi apponat, quia cenſetur facere involuntarie, & ad vitandum incommodum; nam ea appoſitio eſt indifferens, & abuſus eſt ex malitia bibentis, qui ad aliam tabernam poſſet accedere.

Deducitur ex D. Th. qui 2.2. *q.*169. *ar.*2. quærens, an ornatus mulierum fiat ſine peccato, ad 4. reſpondet: *ſi ars ſit ad faciendum opera, quibus homines uti non poſſunt abſque peccato, artifices faciendo peccant, utpote prabentes aliis directe occaſionem peccandi: ut qui fabricat idola, vel alia ad cultum idololatriæ pertinentia; ſi vero ſit ars, cujus operibus poſſunt homines bene, vel male uti, ſicut gladii, ſagittæ, & ſimilia, uſus talium artium non eſt peccatum, &c. quia ergo mulieres licite ſe poſſunt ornare,*

vel,

vel, ut conservent decentiam sui status, vel etiam aliquid super addere, ut placeant viris, consequens est, quod artifices talium ornamentorum non peccent in usu talis artis: nisi forte inveniendo aliqua superflua, & curiosa : hæc S. Doctor; hic applica, & ex eis colligas regulam universalem ad plura dubia.

Verum crediderim optimum esse, si Confessarius Tabernarios instruxerit, quod similibus, vel, absolute vinum denegent, vel in ea quantitate, in qua solent inebriari, modo id moraliter possint, juxta dicta *lib. 1. cap.22. num. ult.*

15 Sed quid, *dicendum de Domino respectu famuli, Patre respectu filii, & Superiore respectu subditi?*

Resp. Peccant mortaliter, quia tenentur vigilare, & curare, ne mortaliter peccent ii, quorum cura eis commissa est, & ideo, non solum materialiter, apponendo materiam, sed etiam formaliter ipsorum ebrietati cooperantur.

15 Quæritur, *an, dum medicus consulit ebrietatem, ad provocandum vomitum ad effectum restituendi salutem infirmo, sit ebrietas licita: quod est idem ac quærere, an ebrietas licita sit ad recuperandam sanitatem, & adhiberi possit ut medicina.*

Resp. D. Thomas cit. *q. 50. ar. 2. ad 3.* negat licere, quia ad vomitum provocandum non est necessarium vinum inebrians; nam cum, etiam potus aquæ tepidæ potest causare; ad quem, sicut ad procurandam sanitatem, non desunt alia media, & propterea non excusabitur ab ebrietate, qui vinum ad id adhibet.

17 Quæritur, *an blasphemia, verba injuriosa, homicidia, uxoris maledictiones, verbera, & similia vitia inordinata, quæ solent ab ebriis in ebrietate patrari, & sint vere, & formaliter peccata, de necessitate explicanda in Confessione.*

Resp. Vel, qui se inebriat, prævidet, quod in ebrietate blasphemias pronunciabit, occidet, adulterium committet, proximis detrahet, modo contumelia, modo irrisione, turpiloquio, &c. vel non: si prævidit, & postea culpabiliter se inebriat, peccat peccato ebrietatis, & peccato homicidii, &c. ratio est, quia dum prævidet, quod, si se privet rationis usu, occidet, si culpabiliter eo se privet, jam vult nunc pro tunc occidere.

18 Quod si quæratur, *quando committat peccatum homicidii.*

Respond. Actu interiori illud committit, quando inebriatur, quoniam tunc vult ebrietatem, & sequens peccatum; actu vero exteriori, quando jam ebrius, occidit, blasphemat, &c.

Nec est necesse, quod prævideatur talis actus in particulari, hoc est, quod homicidium futurum, &c. sit commissurus, sed sufficit prævideri, quod ebrii soleant in ebrietate committere aliquos actus peccaminosos; vel scire se ebrium in aliquo peccare, licet nesciat, in quo genere tunc peccabit; nam, tunc ei imputantur actiones, quas in ebrietate facit, propter periculum prævisum, cui se exposuit.

Si peccatum, vel effectus prævisus non sit, nec debuit prævideri, tunc ebrio non imputatur ut peccaminosus, quia nec in se, nec in causa fuit volitus; verum videndum est, an effectus per se, & semper, & ut in pluribus sequatur, quia tunc imputatur; nam tunc, qui vult causam, consequens est, ut velit effectum; si vero effectus non per se, sed per accidens, raro, & contingenter, & in paucioribus sequatur, tunc non imputatur, ut optime D. Thom. cit. in corp. adducens ver. Augustini scribentis contra Faustum; *Loth. culpandus est, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit; quia neque in genere praviderat, quod filiæ essent peccaturæ cum ipso, & raro contingit, ebrios induci ad actionem, ad quam filiæ induxerunt Loth.*

19 Nota, quod plena ebrietas, quæ est mortale, & in qua perfecte usus rationis amittitur, ex his dignoscitur 1. si non recorderis eorum, quæ fecisti, & dixisti. 2. Si ea commisisti, quæ sana mente numquam fecisti, V.G. si protulisti blasphemias, verberasti uxorem, & similia; vide *c. 4. n. 5.* triplicem ebrietatis speciem.

20 Quæritur, *an liceat, se inebriare Tabaco.*

Resp Quamvis ebrietas proprie ex dictis sit excessus in potu, donec usus rationis adimatur, quia tamen plures per suffitum Tabaci amittunt usum rationis, & sunt similes ebriis, ideo dicendum, quod lethale sit, per suffitum Tabaci se privare usu rationis; nec potest dari disparitas, cur se privare tali usu per potum sit lethale, non vero per fumum Tabaci; cum hic ratio naturalis ligetur non naturaliter per quietem sensuum, sed violenter per operationem Tabaci. Tum quia malitia mortalis ebrietatis in hoc consistit, quod ebrius se privet potentia proxima usus rationis, itaut non sit in ejus potestate, dum ebrius est, eo uti pro suo libito: nam se liberare ab ebrietate non potest, quando vult, etiamsi famulos adhibeat, ut se ad ministerium sensuum vocent; & hinc non potest re-

redire ad rationem, dum vult; consequenter, cum sit magnum malum se privare potentia proxima usus rationis, & aliunde sit certum, hominem non esse dominum, sed tantum administratorem suæ rationis, sicut aliorum membrorum, & potentiarum naturalium, sequitur, ut se inebriando, vel per potum, vel Tabaci suffitum, & fumum, inferat sibi grave damnum, cujus sibi inferendi potestatem non habet, adeoque quod mortaliter peccet. Gobat *tom. 2. oper. mor. tr. 5. cap. 31. num. 4. in fine.*

CAPUT VII.

Prop. IX. ab Innoc. XI. &c.
Debitum conjugale.

1 PROP. 9. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.*

Occasione cujus, agitur hic de debito conjugali, seu obligatione, quam habent conjuges reddendi sibi invicem debitum, dum rationabiliter petunt, in quo mortaliter peccant, cum id sine rationabili causa unus alteri negat.

2 Sed nota, posse conjuges in copula conjugali mortaliter peccare. 1. Si semen scienter, & voluntarie extra vas effundant, quia est contra finem generationis. 2. Si in actu generationis mentem ad alia objecta divertant, ita ut vir aliam mulierem, & mulier alium desideret; quod est in Confessione aperiendum cum objecto cogitato: quia, si vir virginem optaret, esset peccatum stupri, si uxoratam, adulterium: & de qualitate objecti tenetur Confessarius interrogare. 3. Si vir in vase præpostero uxorem cognosceret, etiam cum animo consummandi in debito vase; magna enim indecentia in matrimonio apparet: hinc dixit D. Thomas *in 4. dist. 32. q. 1. ar. 5. ad tertiam quæstionem: tenetur unus alteri debitum reddere, salva debita honestate.* 4. Si quis sua uxore utatur, non tamquam uxore, sed præcise, tamquam esset simplex fœmina, & meretrix, paratus ea uti, etiam in tali statu, de quo idem D. Thomas *cit. dist. 31. q. 2. ar. 3. ad 1.* scripsit: *tunc voluptates meretricis vir in uxore quærit, quando nihil aliud in eo attendit, quam quod in meretrice attenderet.* 5. Si luxuriis prohibitis se faciant impotentes ad reddendum debitum; nam præbent causam ruinæ spiritualis. 6. Cum faciunt aliquid, per quod impediant conceptionem, etiamsi de facto non impediatur, quia per eos non stat, quin impediatur. 7. Si habens votum simplex castitatis debitum petat, quod tamen potest, & tenetur reddere; & in aliis casibus, quos Auctores referunt, ex quibus aliquos dabimus infra.

Nec Auctores propositionis asserunt in præfatis casibus mortaliter conjugatos non peccare; sed quod affirmant, est, non peccare venialiter, qui utitur matrimonio ob solam delectationem; & tamen sciendum eis erat, quod qui ob solam voluptatem carnalem utuntur copula conjugali, non utuntur ea propter finem intentum a matrimonio: nam usus matrimonialis copulæ in natura lapsa ordinatur ad gignendos, & educandos filios, tamquam in finem primarium, & ultimum, & in remedium concupiscentiæ, seu ad vitandum periculum incontinentiæ, juxta Apost. 1. ad Corinth. 7. *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat:* ideo, qui ob solam voluptatem carnalem uxorem suam cognoscit, venialiter peccat, ex D. August. lib. de bono conjugali c. 6. ubi hæc habet: *conjugalis concubitus generandi causa non habet culpam; concupiscentiæ vero satiandæ, tantum cum conjuge, venialem.* Ipsum vide, & infra c. 28.

Sed hodie de hoc dubitari non debet propter decretum Innoc. Ideo Confessarius aliis circa hujusmodi debitum, magis practicis, & communibus instruatur.

3 Quæritur, *quid agendum sit Confessario cum nupta se accusante: a quatuor mensibus sum nupta, & a sex non sum confessa, hoc tempore semel carnaliter cognovi fratrem mariti, nuncne possum reddere, & petere debitum?*

Resp. Interroget, an cum eo peccaverit ante, vel post contractum matrimonium: si ante, affirmet matrimonium esse nullum propter impedimentum dirimens, quod contraxit propter copulam cum fratre futuri sponsi.

Ponderet Confessarius. I. Ex copula carnali affinitatem induci, adeoque impedimentum dirimens matrimonium postea contrahendum; describitur autem affinitas *est quædam conjunctio, & propinquitas personarum orta ex copula carnali, licita, vel illicita, sive sit publica, vel occulta;* ratione cujus consanguinei viri, qui habet copulam cum aliqua muliere, (idem dicatur de consanguineis mulieris respectu viri) dicuntur esse conjuncti cum muliere in eodem gradu, quo sunt cum viro; ad quam contrahendam non sufficit copula attentata, sed requiritur copu-

la

la perfecta, & consummata, ac seminatio in vase naturali, quamvis generatio non sequatur.

II. Quod licet omnes consanguinei uxoris sint affines marito, & e contra; inter ipsos tamen consanguineos utriusque partis non contrahitur affinitas, quæ causet impedimentum matrimonii: & hinc sequitur, quod duo fratres ex una parte possint accipere duas sorores ex altera: & pater, & filius ex una, matrem, & filiam ex altera, ut clare textus in *cap. quod super his de consang. & affinit.*

Notant DD. differentiam inter affinitatem ortam ex copula licita, & illicita, hanc esse, quod impedimentum ortum ex copula licita, & conjugali dirimat matrimonium usque ad 4. gradum inclusive; adeout maritus propter copulam cum uxore non possit, mortua uxore, ducere ullam, quæ sit conjuncta uxori defunctæ, in 1.2 3.& 4.gradu, nam omnes consanguinei uxoris in istis gradibus sunt affines mariti; ortum vero ex copula illicita, ad secundum gradum tantum sit restricta per Trid. *sess.24. de ref.matr. c.* 4. unde licet, qui cognovit sororem, vel aliam conjunctam Bertæ in primo, vel secundo gradu, non possit postea Bertam ducere, potest tamen, si cognovit aliam eidem conjunctam in 3. vel 4. gradu, de quo *lib.4. de matr.*

4 Sed quid, *si affirmet, cum eo peccavi ante matrimonium invincibiliter ignorans, quod esset frater sponsi: vel quod ex tali copula induceretur impedimentum dirimens matrimonium contrahendum: adeoque cum ignorantia juris, & facti.*

Resp. Propter ignorantiam excusatur ab excommunicatione, qua ligantur contrahentes scienter in gradibus affinitatis, & consanguinitatis, aliisque impedimentis dirimentibus; a qua absolvi non possunt, nisi separentur, & si fuerint denunciati excommunicati, a solo Episcopo. Clem. *Quoniam de consang. & affinit.* excusatur etiam a sacrilegio, quod commisisset faciendo Sacramentum omnino irritum; at non proinde sequitur, quod matrimonium sit validum, quamvis illud bona fide contraxerit, quia revera est affinis cum sponso, & conjuncta in gradu prohibito cum viro: nec in hoc contractu bona fides supplet, quod Ecclesia pro substantia exigit. Consulat itaque, ut recurrat ad Sacram Pœnitentiariam pro dispensatione, (nam supponitur non posse a viro separari sine gravi scandalo, & præjudicio propriæ famæ, ac filiorum damno,) & interim injungat, quod debitum non petat: & dum maritus exigit, quærat ipsa modum, & verisimilem excusationem non reddendi: nam, cum matrimonium sit invalidum, quælibet copula, tam petita, quam reddita, est fornicaria: quæ, cum sit intrinsece mala, a nullo, etiam evidentissimo periculo, & mortis metu honestari potest, nam peccatum mortale, propter nullum metum licet admittere, *c. Sacris de iis, qui vi, &c.* & ideo debet potius mortem sustinere, quam consentire; caveat tamen Confessarius, ne consulat, quod mendaciis reddere debitum effugiat, quia, cum mendacium sit malum, pro nullo bono consuli potest.

Recepta dispensatione, antequam petat, vel debitum reddat, est renovandus consensus matrimonialis, sine quo adhuc copula fornicaria foret, sed non est opus renovare coram Parocho, & testibus, quia occultum fuit prorsus impedimentum (ut supponitur) & in facie Ecclesiæ matrimonium validum reputatur; renovabitur itaque inter ipsam, & virum, cui tamen non debet id significare ad impedienda mala, quæ possent suboriri, & prudenter timeri; & propterea hujusmodi modum servet, priusquam reddat debitum marito petenti, suaviter inquirat, & postulet: *amas me affectu maritali, ut cæteri viri proprias uxores? si me non duxisses, jam duceres? nonne vis me semper habere pro tua uxore?* & ubi affirmet, jam habetur renovatus consensus; quod si neget, occasionem justam habet negandi petenti, & volenti debitum affectu fornicario.

5 Sed quid, *si dixerit, se cognovisse fratrem sponsi post contractum matrimonium?*

Resp. Tunc matrimonium non dissolvitur, quia est insolubile, sed privatur jure petendi debitum; non tantum, quia commisit adulterium, sed singulariter, quia evasit affinis sui mariti, tenetur tamen ex justitia reddere viro petenti, quia maritus propter malitiam uxoris non debet suo jure privari, *c. Tua de eo qui cogn consang.* Interim injungat (ut in futurum ipsa quoque petere valeat) ut dispensationem a Pœnitentiaria impetret, aut Ordinario loci, vel a Sacerdote habente ab eo facultatem dispensandi: aut per se immediate, aut tacito nomine, pro ea Confessarius quærat sibi communicari facultatem, ut super eo ex rationabili causa, quæ certe non deerit, dispenset, Gobat Theolog. *tract.10. casu* 15. *n.*604. Quilici *Confess. manud q.55. ar.4. n.*13. ex Lezana, & de la Cruz *de matrim. ar. 6. dub.12. de dispens. n.*3. resolvunt, posse Regularem a Superiore specialiter deputatum, & Ordinario approbatum dispensare cum conju-

jugatis incestuosis post matrimonium, ad debitum petendum, in Sacramento Confessionis, in Ecclesiis suis tantum, quæ deputatio durat ad libitum, & expirat morte, vel mutatione ipsius Superioris; hac formula dispensationem exposcat. Peto a P. V. *ut mecum dispenset in debiti petitione, quo jure privor ob affinitatem contractam cum meo marito*, & Confessarius, data prius absolutione a peccatis, respondeat: *dispenso*, modo subsit causa rationabilis, quæ sane reputatur sufficiens, vel, ut mulier vitet incontinentiam in se ipsa, vel ne superba, & erga se ipsum parum benevola ab ipsomet marito cognoscatur. Videatur Tamb. *lib.* 8. *de matr. tract.* 2. *c.*6. *n.*5. & infra *lib.*3. *cap.ult.*

6 Sed quid, *si fateatur, Pater, ignorans fuisse fratrem mariti, aut copula incestuosa annectit privationem juris petendi debiti, ab eo invita, & per violentiam cognita fui?*

Resp. Communiter DD. resolvunt, non privari jure petendi, si inculpabiliter accessit ad Consanguineum sui viri, hoc est, cum ignorantia invincibili, argum. *ex cap. si quis cit. tit.* aut per violentiam fuerit cognita; nam cum sic non sit incestuosa, excusatur a pœna incestus per Ecclesiam statuta, etenim sine sua culpa non debet quis suo jure privari, cap. *discretionem tit. cit.*

7 Sed dices, affinitas contracta, & ignorata, ante matrimonium, illud contrahendum dirimit: ergo post matrimonium contracta privabit, saltem jure petendi debitum.

Resp. Negatur consequentia, & discrimen est, quia ante matrimonium non habet fœmina jus contrahendi cum consanguineo illius, cum quo vi, aut ignoranter peccavit, sed post matrimonium habet jus petendi debitum ab eo, quo sine culpa privari non debet: nec affinitas dirimens est pura pœna, sed inhabilitas, quæ etiam sine culpa contrahitur.

Crediderim tamen, quod si fœmina post contractum matrimonium voluntarie cognovit Fratrem mariti, quamvis ignoraverit ex eo impediri jus petendi debitum, quod adhuc privetur; ratio est, quia, illa copula fuit peccaminosa, & propterea pœnam inde resultantem impotentiæ petendi debitum sibi ipsi adscribere debet; nec obstat, quod pœnam ignoret, quia cognoscit copulam prohiberi, quod sufficit, Sum. Leand. *debit. conjug. num.* 4.

8 Ponderet Confessarius ex Sacramento Baptismi, & Confirmationis contrahi cognationem spiritualem, quæ est *quædam propinquitas personarum ex statuto Ecclesiæ orta, ex eo quod cooperentur ad Baptismi, vel Confirmationis collationem, aut susceptionem*; contrahitur a baptizante, & confirmante cum baptizato, & confirmato, ac istorum patre, & matre; & reperitur in patre, ac matre baptizati, & confirmati cum patrinis, & in istis cum baptizato, & confirmato juxta Trid. *cit. cap.* 2. & a S. Pio V. apud De la Cruz *ar.* 6. fuit declaratum patrinos inter se non contrahere. Quæ, si contrahatur ante matrimonium, dirimit postea contrahendum; si vero post matrimonium contractum, privat dantem causam illius culpabiliter jure petendi debitum, servata proportione de affinitate.

9 Sed quid *dicendum de patre, qui filium proprium baptizavit, an privetur jure petendi debitum, & cognationem spiritualem contrahat cum propria uxore.*

Resp. Negative, si baptizat in extrema necessitate, cum nimirum alius non sit, qui baptizet, & infans periclitatur; nam, sine culpa non debet suo jure privari, ita cap. *ad limina* 30. *q.*1. *& cap. si vir de cognat. spir.* alias baptizando peccaret, quod non videtur asserendum; in qua Decretali excusatur, etiam si ignoranter suscipiat: si vero scienter, jure petendi privatur, sed reddere debet, de quo *lib.*4. *suis locis.*

10 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum muliere, quæ se accusat*: Pater, sum adstricta voto simplici castitatis, & nupta, vexor scrupulis, quomodo me gerere debeam circa petendum, & reddendum debitum.

Resp. Eidem significet non posse debitum petere, quamvis teneatur reddere (modo votum non sit emissum de consensu viri, quia tunc censetur juri suo renunciare, adeo ut mulier tunc nec petere, nec reddere licite possit) sive votum sit emissum ante, sive post contractum matrimonium; quod si emisit votum simplex ante matrimonium, quod postea contrahitur, non dirimitur, sed ipsa contrahendo peccavit, & videns se non posse alio modo castitatem servare, quam ingrediendo Religionem, modo sit ad illam habilis, debet eam ingredi ante consummationem matrimonii, intra tempus duorum mensium a contracto matrimonio, (quos jus cap. *ex publico de conv. conjug.* maritatis assignat ad deliberandum, an velint Religionem ingredi, vel in matrimonio perseverare,) & ideo intra illos duos menses non tenetur debitum reddere; si perseveret in ma-

matrimonio, debet dispensationem obtinere, ut etiam petere possit, verum, marito defuncto, non potest ad alias nuptias transire sine extressa licentia Papæ. Laym. *l. 5. tr.10. q.3. cap.1. n.10.*

11 Sed quæritur, *an mulier illa peccet, cum secunda vice exigit debitum, an vero solum peccaverit prima vice.*

Resp. Aliquorum opinio est, quod mulier voto adstricta, peccet solum prima vice debitum petendo, quoniam putant per subsequens matrimonium, præsertim consummatum, votum extingui: quod esse falsum non dubito; nam, ut DD. communiter loquuntur apud Sylvest. *v. matr.7. q.4.* votum non est extinctum, sed executio voti suspensa, pro tempore, & usu matrimonii contracti, & ideo tenetur votum servare, quantum ad ea, in quibus non est facta impotens.

12 Sed quæritur, *quid dicendum, si voverit ingredi Religionem, aut suscipere Sacros Ordines, vel non nubere.*

Respond. Qui votum Religionis emisit, peccat nubendo, & prima vice consummando, sive petendo, sive reddendo: peccat nubendo, quia transgreditur votum Religionis, cum nuptiis incompossibile, peccat prima vice consummando, quia est ei liberum, Religionem ingredi, & ad id ante consummationem tenetur, ut votum impleat, de quo *lib.4. de matrim.* & tenetur reddere petenti; nubendo etiam peccat, qui vovit Sacr. Ordines suscipere, quia nubendo factus est impotens ad votum implendum.

Sed, *an ante consummationem debeat ingredi Religionem ad suscipiendos Sacros Ordines;* Res est sub dubio. Ego eum non obligarem ad statum tam difficilem, nisi ipse id intenderit.

Item, nubendo peccat, qui post votum non nubendi nupsit, sed postea potest petere, & reddere, quia voto non nubendi opponitur contrahere, non vero consummare. Felix tom. *p. Exam. n.* 4264. & sequent.

13 Quæritur, *an dubitans de validitate matrimonii possit debitum exigere.*

Resp. Negative, ex cap. *Dominus de secund. nupt.* ubi dicitur, mulierem dubitantem de morte prioris conjugis debitum non posse exigere a secundo marito, cui tamen reddere tenetur: & tenetur ad primum redire, dum noverit ipsum adhuc vivere. Idem habetur cap. *Inquisitioni de sentent. excom.* & ibi resolvitur, quod si dubium sit ex levi fundamento, poterit & reddere, & petere, modo dubium ad consilium sui Pastoris deponat; si vero probabilius dubitet, seu ex fortibus rationibus, vel quia audivit ab hominibus, quibus credere tenetur, ad dubitantandum moveatur, petere non debet, ne contra judicium conscientiæ committat offensam, sed debet reddere, ne peccet contra legem conjugii, ut ibi textus, & interim adhibeat diligentiam ad indagandam veritatem; quod si noluerit, non est absolvenda: & quatenus constet de certa nullitate matrimonii, nec exigere, nec reddere potest, ibid.

14. Sed cur, *si bona fide contraxit, & fuit in possessione, non modo reddendi, verum etiam exigendi debitum, non potest, exorto dubio, exigere, cum pro se habeat regulam, in dubiis melior est conditio possidentis?*

Resp. Quia regula illa procedit solum in materia justitiæ, & foro judiciali, in quo Judex non potest aliquem ad pœnam per sententiam damnare, nisi probetur reus; dubium est apud Judicem, an ego occiderim Paulum non possum ab eo irregularis judicari, vel absolvi: non judicari, ne mihi absque causa injuriam inferat: non absolvi, ne peccet contra justitiam; ad quam pertinet, quod delicta non remaneant impunita; & hinc cum Judex non possit partem tutiorem reperire, in dubio debet servare regulas ab jure præscriptas, *ut in dubiis melior est conditio possidentis;* verum, ego in eo dubio debeo me irregularem judicare, & abstinere a ministerio Altaris, quia id est tutius; & *in dubiis tutior pars est eligenda;* ut loquuntur Canones *cap. petitio de homicid.* quæ necessitas eligendi tutiorem consurgit ex obligatione, qua quis tenetur vitare periculum peccati; & propterea dixerunt DD. in foro pœnitentiali ad evitandum tale periculum partem tutiorem esse eligendam. Lege D.Th.2.2.q.60. *ar.*4. unde, cum tutius sit, quod mulier dubitans debitum non exigat, debet omnino abstinere: de qua re diximus aliqua *lib.1.c.20 n.31*

15 Sed dubitatur, *nonne tutius etiam esset, si non redderet, cum peccatum possit esse tam in reddendo, quam denegando debitum? Imo, si semper deberemus tutiorem sequi ex duabus partibus, de quibus dubitatur, si ego dubitem, an in collatiuncula, jejunii tempore concessa, octo uncia violent jejunium, deberem nil omnino in sero jejunii comedere, quia tutius est observare jejunium nil comedendo, quam comedendo aliquid; quod falsum est omnino, & potest esse res scrupulis abundans.*

Resp. Peccatum utique potest esse tam in reddendo, quam denegando debitum: nam, si matrimonium fuit validum, non licet dene-

negare: si nullum, non licet reddere; tamen cum non constet, quæ pars sit tutior propter æqualem probabilitatem, quam mulier habet de nullitate, & validitate conjugii, in eo dubio est eligendum, quod est favorabilius matrimonio, juxta text. *in c. duobus de sent. & re judicata*, & proinde Innoc. III. in alleg. *cap. inquisitioni* in dubio, quod alter conjugum habebat de impedimento conjugii, dixit: *debitum esse reddendum, ne contra legem conjugii committatur offensa*; quod si judicaret probabilius esse nullum, tunc res non esset dubia, sed certa certitudine, si non morali, majori sane ex parte nullitatis, & ideo deberet abstinere & ab exigendo, & reddendo; alias operaretur contra conscientiam sibi dictantem, probabilius esse matrimonium esse nullum, quam validum, & reddere debitum illicitum, quam licitum.

Ad exemplum de jejunio dicitur, si est moraliter certum, quod sufficiant sex unciæ, non teneor ad quinque, vel nullam, sed non teneor excedere sex; nam, si sum certus, quod sex, aut octo sufficiant, non dubito, ideo possum, tuta conscientia, sex, vel octo sumere; nec datur hic locus præfatæ regulæ *in dubiis*, cum hic, ut supponitur, non dubitem, sed sim certus; hæc ponderet Confessarius.

16 Sed quid, *si tam mulier, quam vir dubitent de valore matrimonii?*

Resp. Dum sic dubitant, nullus potest reddere alteri petenti; ratio est, quia petens non petit licite; nam propter dubium non habet jus: cum ex conscientia dubia non liceat operari; & sic alter non potest reddere.

17 Quæritur, *an possit licite mulier denegare debitum suo viro, ut se liberet a doloribus partus.*

Resp. Negative, quia libere, & sponte ad id se subjecit.

18 Sed quid, *Si medicorum judicio, vel ipsa experta sit per partus antecedentes, sibi ex partu probabilissimum vitæ periculum imminere?*

Resp. Non teneri ad reddendum debitum, docet Sum. Leand. *cit. n. 2.* ratio est, quia non habet dominium propriæ vitæ, sed administrationem: ergo non potest usum sui corporis alteri permittere cum probabili periculo ejusdem; maxime, quia conjuges in matrimonii contractu sibi invicem corporum potestatem tradunt, & promittunt inservire propagationi speciei, salvis propriis individuis. Si vir stimulis carnis pulsetur, potest alia remedia, orationis, jejunii, &c. adhibere ad vincendam concupiscentiam. Laym. *cit. c.1. n. 5.* dum tamen est inepta ad concipiendum, tunc reddere tenetur, quia periculum cessat.

19 Quæritur, *an sit mortale peccatum conjugi serio, & instanter petenti, debitum negare, ne proles multiplicetur, quam parentes ob paupertatem difficile alere possint.*

Resp. Affirmative, nam, aut uxor vult perpetuo negare, aut tantum ad tempus: si perpetuo, exponit maritum sine justa causa manifesto periculo incontinentiæ, & sic mortaliter peccat: si ad tempus solummodo, ergo frustra negat; quia, quando consentiet marito, probabilissime concipiet; & quidem facilius: melius est proli, ut vivat inops, quam ut omnino non vivat. Laym. *cit. n.16* Gobat *cas.16. n.623* Absolvendæ itaque non sunt mulieres habentes animum negandi matrimonium ob metum difficultatis in prole nutrienda, dum maritus serio, & instanter petit, nam maritum tunc exponunt periculo incontinentiæ, & in re gravi ei debita ex justitia sunt inobedientes.

20 Quæritur, *accedit mulier, & se accusando aperit:* Pater, sum nupta, sed in ætate quasi sexagenaria, habeo virum sæpe exigentem debitum; cum difficultate ipsum reddo, nam, cum sim inepta ad generationem, credo id mihi non esse licitum; *peto instructionem.*

Resp. Confessarius interroget, a quanto tempore, & quoties debitum reddiderit: &, an tunc temporis debitum reddiderit cum dubio, quod sibi non esset licitum, & quod mortaliter peccaret; & tunc toties peccasse judicet; & instruat, tria debere concurrere, ut impotentia ad generandum dirimat matrimonium.

I. Ut sit impotentia ad culpam, quæ per se apta sit ad generationem: cujusmodi non est illa spadonum, utroque testiculo carentium, cum semen verum, & prolificum non emittant: quorum propterea matrimonia sunt nulla, ex Constit. Sixti V. apud de la Cruz. *art.7. n.2.*

II. Quod impotentia sit perpetua, & perfecta; perfecta censetur, cum quis est impotens cum omni fœmina: nam, si cum una impotens, & non cum alia, matrimonium valet, etiam cum illa cum qua est impotens, ut expresse tex. *in c. Fraternit. de frigid. & malef.* censetur autem perpetua, cum nec successu temporis, nec modo naturali, & licito, nec sine corporis periculo tolli valet, ubi ibid. textus, dum ait: *impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri.*

III.

III. Quod impotentia præcesserit matrimonium, & non supervenerit matrimonio jam contracto; etenim obligatio ab initio contracta non dissolvitur tametsi ad eum casum deveniat, a quo incipere non posset; sic affinitas, vel aliud impedimentum superveniens matrimonio illud dissolvere non valet.

IV. Quod ex sententia totius Ecclesiæ, & DD. matrimonia Senium, & sterilium valida sunt, nam possunt uti naturali copula, solum per accidens inepta ad generandum, omitto, quod sæpe contra spem generant prolem. Tum quia, quamvis non possunt generare filios, qui est finis primarius, & ultimus matrimonii, salvatur tamen in eo finis non ultimus matrimonii, sedatio nimirum concupiscentiæ. Vide *cap. Nuptiarum 17. q. 1. & lib. 4. de matrim.*

21 Quæritur, *quid agendum Confessario, si animadvertat pœnitentem laborare ignorantia circa impedimentum dirimens matrimonium.*

Resp. Si pœnitens laboret ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, tenetur illi suum errorem aperire, quia forte, sic monitus, non contrahet: vel, si contraxit, aut separabitur a putata uxore, aut, cum id moraliter fuerit impossibile, dispensationem a Sacra Pœnitentiaria impetrabit: interim abstinebit a debito, cum exigendo, tum reddendo; quod si pertinax exequi noluerit, intelliget, cur Confessarius absolutionem neget, eoque rubore percussus, & conscientiæ stimulis pulsatus, postea fortasse se corriget, & alio tempore confitebitur suum peccatum.

Si vero invincibiliter ignoret se invalide contraxisse, tenetur Confessarius super eo ipsum instruere; ratio est, quia potens, & debens alios ab errore relevare, & tacens, se ipsum errare demonstrat *c. 1. de hæretic.* Tum quia Confessarius exercet munus doctoris, & medici, ideo, ut doctor errantem debet instruere, & ut medicus sanare, ac adhibere remedia ad tollendum morbum, ut sic, vel a matrimonio contrahendo desistat, vel dispensationem impetret, si contraxit, & separari non potest.

22 Sed quid, *si ex aperitione veritatis, & admonitione, nullus speretur fructus, sed potius prudenter timeantur rixæ, scandala, lites Parentum, vel liberorum infamia; & Confessarius agnoscit pœnitentem, ita dispositum, ut sciens illud impedimentum, perseveraret in illo statu fornicario, in quo cum ignorantia formaliter non peccat, & cum admonitione peccabit.*

Resp. Bonac. *de matrim. q. 3. pun. ult. n. 4.* Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 13. ar. 5.* Gobat *cit. cas. 20. n. 357.* Aliique resolvunt, in casu dubii, Confessarium non teneri pœnitentem monere de suo errore, quia frustra, & sine fructu, imo cum gravi damno salutis spiritualis pœnitentis; & propterea debere dissimulare, & illum relinquere in tali ignorantia potius, in qua formaliter non peccat, quam aperire impedimentum dirimens, quo patefacto forsitan peccaret; quod probatur *ex c. quia circa de consang. & affinit.* ubi Pontifex rescribit esse dissimulandum cum illo, qui contraxit cum impedimento dirimente, si grave scandalum ex admonitione immineret; & ex August. relato *c. si quis il 2. de pœn. dist. 7. si scirem tibi non prodesse, te non monerem, te non terrerem*, & ex Divus Thomas 2. 2. *qu.* 33. *art.* 6. qui in corpore quæsiti: hæc habeat: *ubi probabiliter æstimatur, quod peccator admonitionem non recipiat, sed ad pejora labatur, est ab hujusmodi correctione desistendum, quia ea, quæ sunt ad finem, debent regulari, secundum quod exigit ratio finis.*

Limitatur 1. Si agatur de matrimonio non contracto, nam tunc occultum impedimentum est significandum, quia in casu vix possent prudenter, & verisimiliter timeri incommoda enunciata: id enim exigit reverentia Sacramenti, ne invalide suscipiatur.

Si agatur de contracto, & populus sciat impedimentum, & propterea scandalizetur, tenetur Confessarius admonere, licet nullus ex admonitione speretur fructus; ratio est, quia illa ignorantia est contra bonum commune, ratione scandali; bonum autem commune secundum rectam rationem præferendum est privato. Bonac. & communiter recipitur a Doctoribus. Caute itaque Confessarius procedat, & juxta disposita in *cap. omnis utriusque de pœnit. & remiss.* ubi hæc sunt, *Sacerdos autem sit discretus, & cautus, ut more periti medici superfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias, & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum ægrotum.*

23 Quæritur, *an cum Parochus, vel alius Sacerdos novit ex Confessione Sacramentali aliquos laborare impedimento dirimente possit eos non conjungere.*

Resp. Negative, nam non potest extra Confessionem uti scientia in Confessione habita, ne Confessio reddatur odiosa, & onerosa, ipsiusque sigillum frangat; ideo de-

bet pœnitentem intra Confeſſionem monere, ne contrahat, & quatenus nolit deſiſtere, eum non poteſt abſolvere; ſed extra, nec admonere illum poteſt, nec aſſiſtentiam negare.

Dicitur in Confeſſione, quia, ſi id noverit extra Confeſſionem, etiam ſi impedimentum occultum ſit, non debet aſſiſtere, etiamſi publice petat: ratio eſt, quia non debet aſſiſtere matrimonio invalido, ſed valido, ne contrahentes maneant in perpetuo damnationis ſtatu: debetque eos fortiter hortari, ne contrahant; & dum verbis non proficiat, dicat: *ego vos non copulo*; & interim examen impedimenti ad Epiſcopum remittat, ad quem in foro externo ſpectat ſuper eo cognoſcere, *cap. ex litteris de conſang. & affin.*

CAPUT VIII.

Prop. X. & XI. ab Innoc. XI. &c.
Dilectio proximi.

1 PROP. 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.*

PROP. 11. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

Notet Confeſſarius de fide eſſe dari præceptum charitatis erga proximum, ex illo Matth. 22. *diliges proximum tuum ſicut teipſum*. Et Joan. 1. c. 4. *ſi quis dixerit, quia diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt*. Ex quibus patet, duo præcepta erga proximum eſſe impoſita, unum affirmativum, negativum alterum: negativum, de non habendo odio ipſum, ſeu de non volendo ipſi malum, aut de non concipiendo triſtitiam de bonis ipſius, aut lætitiam de malo, obligat ſemper, & pro ſemper, ſicut cætera præcepta negativa; affirmativum autem, de volendo ipſi bonum, vel de gaudendo, aut complacendo in bono ipſius, vel de benefaciendo ipſi per actus miſericordiæ ſpiritualis, vel corporalis (addentes dilectioni internæ opus externum erga proximum, & executionem ipſius internæ dilectionis, & propterea dictos dilectionem externam ipſius: ſicut impletio mandatorum Dei dicitur ipſius dilectio virtualis, ſeu effectiva, hoc eſt, effectus internæ dilectionis) obligat non pro ſemper, ſed in particularibus caſibus.

Nec Auctores propoſitionis negant dari præceptum charitatis erga proximum, ſed dicunt eidem ſatisfieri per ſolos actus externos beneficentiæ, & miſericordiæ, ut Tambur. in Decal. *l. 5. c. 1. in princ.* quod falſum dixit Innoc. in decreto.

Et ideo contra eos, & ad inſtructionem Confeſſarii nonnulla, quæ poſſunt ipſi eſſe ad praxim utilia circa proximi dilectionem, & odium inimici, ex charitatis Theologicæ præcepto diligendi, hic neceſſe eſt adjicere.

2 Sed prius obſervandum, quod charitas Theologica, alia eſt actualis, habitualis altera; iſta *eſt habitus ſupernaturalis per ſe a Deo infuſus, quo inclinamur ad Deum ſuper omnia diligendum propter ſe, & ſuam bonitatem, ut fide cognoſcitur*; Vide D. Thom. 2. 2. q. 25. ar. 12. Illa vero *eſt actus voluntatis, quo quis ſuppoſita cognitione fidei, Deum ſuper omnia diligit propter ſe, & ſuam bonitatem, vel nos ipſos, & proximum propter Deum*.

Item, quod objectum formale charitatis eſt divina bonitas propter ſe amanda; objectum vero materiale primarium eſt ipſe Deus, & ſecundarium quidquid amari poteſt propter Deum, & hoc eſt, quidquid placet Deo, ut amemus.

Item, quod eſt ordo in objectis diligendis ex charitate, & in bonis, quæ ſunt deſideranda perſonis, quas ex charitate tenemur diligere, ex D. Thoma cit.

3 Item, quod tria ſunt bonorum genera, quæ, vel nobis ipſis, vel alteri, quem amamus, velle poſſumus; primum continet bona ſpiritualia, gloriam, gratiam, & virtutes: ſecundum, bona corporalia, vitam, & ſanitatem corporis: & tertium, bona externa, famam, honorem, & divitias; ordine itaque charitatis quiſque ſuper omnia debet. 1. Deum diligere, qui eſt in ſe infinite bonus, & principium beatitudinis, ac bonorum omnium. 2. Se ipſum ſecundum eadem, deſiderando ipſi beatitudinem, gratiam, &c. 3. Proximum ſecundum eadem, deſiderando ipſi beatitudinem, gratiam, &c. 4. Se ipſum ſecundum bona corporis, volendo ſibi ſanitatem, & vitam. 5. Proximum ſecundum eadem ipſa bona ſanitatis, & vitæ; tandem ſe ipſum, & proximum ſecundum bona externa, eadem prius ſibi, & poſtea proximo volendo.

4 Quæritur, *quinam nomine proximi in hac materia intelligatur*.

Reſp. Homines, qui ſunt per ſe capaces beatitudinis æternæ, ſive ſint juſti, ſive fideles, ſive infideles, ſive amici, ſive inimici: omnes enim iſti, dum in hac vita degunt, ſunt capaces bonorum ſupernaturalium, & eſſe poſſunt participes beatitudinis

supernaturalis, quam per opera bona supernaturalia possunt mereri, eamque illis velle quisque potest.

Etiam Corpus nostrum, quod est infra nos, possumus amare amore charitatis, quia licet non per se, per accidens tamen est capax beatitudinis, secundum scilicet beatitudinis fructum, & effectum, dotem videlicet, ex beatitudine animæ in corpus redundantem, ex D. Th. *cit. ar. 5. ad 2.* propterea amore charitatis amari posse concludit.

5 Quæritur, *an, ut satisfaciamus præcepto charitatis de diligendo proximo, debeamus ipsum amare actu interno amoris supernaturalis, an vero eidem satisfaciamus, si amemus ipsum amore naturali.*

Resp. Debemus ipsum amare amore supernaturali, nam præceptum de diligendo proximo datum hominibus est supernaturale; cujus existentiam cognoscimus per fidem supernaturalem, ut patet ex allegatis testimoniis Sacræ Scripturæ, & ex hoc alio 1. ejusdem Jo: 4. *hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum*: nulli autem præcepto supernaturali, seu obligationi ordinis superioris satisfacimus per actum naturalem, & ordinis inferioris, propter improportionem inter ea; & oppositum asserere, idem est ac negare præcepta supernaturalia, & cum Pelagio auxilia gratiæ, quæ necessaria sunt ad operandum supernaturalia, ut oportet. ex Trid. *sess. 6. can. 3.*

6 Sed, *unde potest colligi, quod dilectio proximi sit supernaturalis?*

Resp. Vide dicta *c. 5. n. 11.* arguitur, quod actu supernaturali diligatur, cum diligitur prævia cognitione fidei (qua cognoscitur, quod sit capax, & particeps æternæ beatitudinis, & cæterorum bonorum supernaturalium) eique omnia hæc, & cætera, quia ad ipsam conducunt, & quia Deo placet, ut sic diligatur, volumus.

7 Sed quæritur, *quænam bona debeamus proximo velle, ut perfecta charitatis dilectione eum diligamus.*

Resp. Debemus I. ei gratiam, & gloriam æternam optare, sive bonum æternum simpliciter: denique reliqua bona in ordine ad illud bonum.

II. Erga ipsum tenemur habere non modo benevolentiam, sed etiam beneficentiam; nam debemus diligere non solum verbo, & lingua, sed opere, & veritate, ita ut quantum in nobis est, tempore, & loco opportunis, proximo benefaciamus, & a statu miseriæ sublevemus, alias ficta esset dilectio, quæ ubi vera est, otiosa non est, sed efficax: quæ externa dilectio ad internam sequitur, quia *probatio dilectionis exhibitio est operis.*

III. Tenemur non gaudere de malo proximi, nec tristari de bono.

IV. Tenemur proximum, quantum in nobis est, & fructus speratur, tempore, & loco opportunis, ex lege charitatis, instructione, monitione, precibus, lacrymis, ubi ejus salus spiritualis periclitatur a via erroris, & peccati removere, eique opem ferre.

V. Tanta est hæc obligatio, ut quilibet paratus esse debeat, vitam temporalem pro salute spirituali proximi ponere, si ita res exigeret: sic, si puer V.G. sit moriturus sine baptismo, nisi a me ministretur, teneor illum baptizare, etiam cum vitæ meæ periculo: & deceptum ab hæreticis in articulo mortis, teneor instruere de veritate catholica, si possum, etiam cum vitæ discrimine; nam magis a nobis est diligenda vita spiritualis proximi, & quantum ad salutem animæ, quam proprium corpus. D. Th. *2. 2. q. 26. ar. 5.*

8 Sed quæritur, *an ad implendum præceptum de diligendo proximo sufficiat, quod ametur Deus directe, an etiam debeat amari proximus ex motivo charitatis expresse, & formaliter.*

Resp. Aliqui dixerunt sufficere, quod Deus expresse ametur, nam amor Dei est implicite amor proximi, quatenus est talis naturæ, ut determinet nos ad amandum proximum, & succurrendum ipsi; sed hæc opinio non subsistit; nam si talis dilectio sufficeret, non deberent assignari duo præcepta distincta, unum amandi Deum, alterum amandi proximum, sed sufficeret præceptum amandi Deum; propterea, ut obligationi satisfiat, debemus amare proximum, & eidem bonum velle, quia placet Deo summo bono, ut ametur, quod est ipsum amare ex motivo charitatis, eumque diligere amore interno distincto ab amore, quo amatur Deus.

9 Sed quæritur, *pro quo tempore teneamur proximum tali explicito amore per se diligere.*

Resp. 1. In casibus in quibus tenemur ipsi per opera misericordiæ spiritualis, vel corporalis succurrere. 2. Dum tentatione pulsamur ad eum odio habendum, aut ei invidendum, quam superare non possumus, nisi per actum amoris erga ipsum; toties enim peccatur contra charitatem, de quo viri timoratæ conscientiæ se accusant.

De præcepto diligendi inimicos, inter Catholicos dubitari non debet, cum aperte loquatur Scriptura: *diligite inimicos vestros,*

Matth. 5. Sed quoniam forte Confessarius, pro quo scribo, per defectum sufficientis notitiæ, nequit negligentem instruere, ideo super obligatione diligendi inimicum, ei sequentia paro.

10 Quæritur, *ex quibus colligatur, quod quis inimicum ex charitate non diligat.*

Resp. I. Si ei grave malum velit, quatenus ipsi malum est; hoc enim proprie est odium inimicitiæ, seu personæ: quo personæ, quæ nobis displicet, tale malum volumus. II. Si offensa ab inimico recepta ex animo ei non condonetur, seu quis eam vindicare velit, & propterea moveatur ad optandum, & faciendum ipsi malum, qua malum est. III. Si remissionem offensæ ex corde factam, proximis, & ipsi præsertim inimico, notam non facit; nam ex lege charitatis obligamur nulli esse scandalum, vel non præbere occasionem proximo, qua ipse peccet, quod contingere optime potest, si inimico hunc condonandi animum non ostendamus; quoniam ipse perdurabit in inimicitia, cujus nos potissima causa jam essemus. IV. Si signa communia dilectionis, amicitiæ, & honoris, ex more patriæ, & omnibus communia denegemus, sed de his in particulari.

11 Quæritur, *an peccet mortaliter, qui inimicum non salutat.*

Resp. Sed prius nota: omissionem salutationis non esse *per se* signum odii, inimicitiæ, & contemptus, excitans non salutatum ad odio habendum non salutantem; cum ex lege charitatis non teneamur salutare omnes nobis obvios; nam plures insalutatos relinquimus, quos nec odio habemus, nec contemnimus; ex circumstantiis tamen signum odii, & contemptus esse potest. Ideo mortaliter peccat contra charitatem, si antea illum consuevit salutare, & tunc salutationem omittat, etiamsi nullus alius videat; quia salutationis subtractio inter viros, quibus est debita, injuria est, & in eorum contemptum cedit; maxime, si ad ipsum spectet salutare primum, vel quia est inferior, vel quia ipse alium offendit, & prius læsit.

Item, si concurrentibus pluribus, inter quos est inimicus, cæteros salutet, excepto inimico; vel, cum præter omissionem salutationis, torvis, oculis, ultra solitum, aspiciat, insolitove fastu pileum capiti comprimat, quia sic fomitem odio sine dubio præbet, & majorem iram inimici erga se concitat: in casu præter peccatum contra charitatem per omissionem salutationis, peccat, etiam peccato commissionis per scandalum, contra eamdem charitatem, de necessitate cum numero personarum, quas scandalizavit, in Confessione explicando.

Item, si inimicum salutantem non resalutet, eo modo, quo ex consuetudine Patriæ salutabat ante inimicitiam; nam tunc omissio salutationis non modo inurbanitati tribuitur, sed ex odio provenit, & æstimatur notabilis contemptus salutantis.

Item, si prævideat ex sua salutatione posse cum inimico reconciliari, quamvis prius non fuisset solitus salutare, & non salutet, quia tunc censetur nolle reconciliari. DD. excusant Superiorem, & Prælatum, qui causa justæ correctionis, seu in pœnam justam criminis commissi, judicat prudenter esse resalutationem differendam.

12 Dubitatur, *an possint absolvi V. G. duo Religiosi, qui causa cujusdam præteritæ rixæ se intra septa domestica non salutant, si antea, dum non erant inimici, se invicem salutare consueverunt.*

Resp. Negative, nam etiam scandalum, & sibi ipsis, & cæteris Religiosis præbent, & ex odio, ac ex contemptu, vel in vindictam moventur ad sibi denegandum signum dilectionis, & honoris: & propterea injuriam unus alteri irrogat.

13 Quæritur, *an peccet contra præceptum charitatis de diligendo inimicum, qui distribuens bona communitatis, vel eleemosinam tribuens omnibus incolis oppidi, vel accedentibus, inimicum excludit.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia, licet eleemosinam elargiri, & tua bona non tenearis distribuere, tamen si distribuas, & inimicum excludas, id est manifestum signum odii, quod si bona communitatis distribuantur, cum inimicus habeat jus ad illa, dum ipsum expellis, & eum odisse, & ulterius peccare contra justitiam distributivam convinceris.

Excipitur I. Judex, aut Prælatus, qui reum, vel subditum excludit in pœnam delicti, sed delictum debet esse publicum, alias scandalum non deesset.

II. Si beneficium pro omnibus non sufficiat, ita ut aliqui, tam amici, quam inimici sint excludendi, quia hujusmodi exclusio non est signum inimicitiæ, cum excludantur alii, qui non sunt inimici.

14 Sed quæritur, *an quis teneatur sub mortali pro inimicis orare.*

Resp. Distinguendus est in oratione duplex fructus: alter generalis, particularis alius

lius de oratione quoad fructum generalem omnes totius Orbis Justi participant; super quo, ut Confessarius valeat pœnitentes instruere.

Notet, quod de fide credenda est *Sanctorum Communio*, prout Symbolum exprimit: quæ est quædam specialis communicatio justorum in orationibus, suffragiis, & bonis operibus, sic, ut quia sunt membra ejusdem corporis Ecclesiæ, dum unus orat, non tantum pro se oret, sed pro omnibus: dum alter laborat in via virtutis, non tantum sibi, sed & cæteris laborat, sicut pedes, dum ambulant, & pro toto corpore ambulant; dum manus laborant, pro cæteris membris operantur. In Domo bene constituta omnia sunt communia, agri, pecunia, supellex, nobilitas: frater unus ad negotiationem pergit, Soror manibus operatur: altera familiam regit: commune tamen est lucrum, propter conjunctionem, quam inter se habent, propinquitatis; ita in Familia, & Christi Ecclesia Fratres sumus, & quidquid boni agimus, in commune redundat lucrum spirituale; dum tu hic Romæ jejunas, alter in Indiis orat, ego in missionibus apud Turcas occupor, alius propriam substantiam pauperibus distribuit, &c. tu de meis missionariis laboribus, ego de tuo jejunio, de alterius eleemosina fructum percipio; quidquid agis, meum est, quidquid ego, tuum, participatione: modo ad Dubium.

Resp. Affirmative, quoad fructum generalem; ideo peccaret mortaliter, si, dum orat, eum a tali fructu excluderet; nec necesse, quod dum orat, habeat positivam intentionem communicandi talem fructum, sed sufficit virtualis, & implicita, quam habet, dum orat, modo non habeat expressam intentionem excludendi inimicum a fructu generali: quare, ut peccet, debet orare cum ista expressa intentione excludendi inimicum.

Cum autem ei non vult communicare particularem fructum, videtur non peccare, cum ex præcepto charitatis teneamur exhibere inimicis signa dilectionis, & beneficia, omnibus communia, particularia vero non, cum hoc sit tantum sub consilio, verum judicarem peccare, si orando pro omnibus incolis unius Civitatis, vel Religiosis unius Conventus, fructum particularem hosti non communicaret; nam videtur hoc pertinere ad livorem vindictæ D. Th. *cit. q. 25. ar. 9.* item si non sit animo paratus ad orandum pro inimicis, etiam in particulari in casu necessitatis, & cum egeant; de qua præparatione datur præceptum charitatis.

Quæritur, *an peccet, qui inimicum non alloquitur.*

Resp. Sicut supra *n. 11.* de salutatione.

15 Quæritur, *an possit absolvi Pater nolens admittere ad colloquium filium, eique veniam petenti ignoscere recusans, ex quo contra ipsius voluntatem, & cum familiæ dedecore, se indigne, & valde inæquali matrimonio copulaverit.*

Resp. Resolvunt DD. posse Patrem in pœnam delicti, & ad aliorum filiorum cautelam, reconciliationem filio ad tempus negare. Praxis autem Confessarii debet esse, I. ut consideret, an Pater ex odio, aut iracundia erga filium procedat, an solum justam castigationem filii, & familiæ honorem, & aliorum cautelam intendat: II. Ut pœna, quæ delinquenti irrogatur, non excedat mensuram delicti; & ideo in perpetuum non potest filio reconciliationem denegare, sed tantum ad tale tempus differre, quod prudenter judicatur conveniens ad filii castigationem, & alios fines intentos assequendos; hinc absolvere eum non debet, si per tempus notabile judicio prudentis taxandum, & ultra id, quod prudentia dictat, reconciliationem differre velit, aut, si filio malum desideret, eique indigenti nolit succurrere: neque sit ad hoc paratus.

16 Quæritur, *an teneamur sub mortali inimico veniam petenti, injuriam, & offensam remittere.*

Resp. Affirmative, quantum ad odium, & culpam in nos commissam, ne erga ipsum in nobis detur actus odii: quem ex charitate tenemur, etiam erga non petentem, deponere, eique signa dilectionis ostendere, juxta conditionem personæ.

17 Sed quæritur, *an teneamur condonare satisfactionem, & pœnam peculiariam justam, quam licite possumus coram Judice exigere.*

Resp. Negative, plures solvunt: modo satisfactio ab Judice juste taxanda, necessaria sit pro reparando proprio honore, ac damno familiæ; nec tunc quis vult offendenti malum, quia ipsi malum est absolute, (nam sic odio haberet,) sed optat, quod Judex offensorem puniat juxta leges, & mensuram delicti, nec crimina impunita maneant: in quo per se non appareat esse peccatum, sed potius actus bonus, zelans justitiam, juxta ordinem divinæ Providentiæ, quæ ideo instituit Judices, ne crimina maneant sine pœna; dicitur per se, quia per accidens potest peccatum contingere, tum ob periculum, ut quis

quis gaudeat de malo proximi; tum ob animum desiderandi vindictam: tum ob notabile damnum, quod deberet familia illius, cui ea pœna optatur, sentire; ideo Confessarius cum his caute procedet. Vide Laym. *l.* 2. *tr.*3. *c.*4. *n.* 5. De la Cruz *in Decalog.* 1. *praecept. ar.*3. *de charit. n* 3.

18 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente, qui inter se accusando exponit*: Pater, quoties video Petrum, a quo fui graviter offensus, toties mihi sanguis in venis ebullit: experior me coram eo trepidare, imo & expallescere, & cupere eum non videre, vel ut longe discedat.

Resp. Interroget, an videns hostem processerit per actus voluntatis ad desiderandum ipsi malum, vel ad tristitiam de bonis illius, aut complacentiam de malo: quod malum optaverit, & de quo sibi complacuerit; an ei tunc denegaverit communia signa dilectionis, salutationem, locutionem, &c. & dum affirmet, peccasse judicet, non vero, si neget; nam illi tunc sunt motus naturales necessario sequentes ex præsentia objecti apprehensi, ut sibi molesti, & non actus voluntarii de malo alterius. Tamb. *in decal.lib.*5 *c.*2. §.3. *num.*1.

19 Quæritur, *quid agendum sit Confessario cum pœnitente, qui se accusat, se odio habuisse inimicum.*

Resp. Interroget: quot oderit; a quanto tempore: si alias sit super eo confessus, quare odium non deposuerit, & an de præsenti sit cum hoste reconciliatus, & quatenus neget, absolvi non potest: quoties ei, & coram quibus negaverit signa communia dilectionis, quoties ei malum optaverit; tristatus sit de bonis ipsius: & lætitiam de malo conceperit; quod malum ipsi desideraverit, an in bonis animæ, an vitæ, vel famæ, an in bonis temporalibus, quæ sunt differentiæ explicandæ in interno actu odii, sive odium sit tristitia de prosperis, aut complacentia, & desiderium de adversis.

20 Quæritur, *an peccet mortaliter contra charitatem Religiosus, qui toties gaudet, quoties a Superiore Frater. N. corripitur; & magis, quando coram aliis Religiosis evenit, & mortificationibus castigatur, idque eidem desiderat.*

Resp. Affirmative, nam certe cum odio habet, & ex effectu vindictæ (nulli personæ privatæ licitæ) movetur ad grave malum ipsi desiderandum, & gaudendum de malo Fratris; nam leve malum non reputatur confusio, & bonæ opinionis amissio, quæ ex similibus reprehensionibus, & castigationibus punitis obvenit; propterea Confessarius eum non absolvat; nisi Fratrem alloquatur, & peccaminosum erga proximum affectum deponat, contra eum ex prævia rixa, & contentione, vel ex invidia conceptum. Forte posset excusari, si non ex odio moveretur, sed solum ex zelo Religionis, ut nimirum correptus, cessaret a delictis, quæ cum scandalo populi, & in Religionis præjudicium frequenter committit, quia sic videtur odio habere non personam, sed delictum, & velle non malum Fratris, sed emendam, & bonum Religionis, quod ex charitate tenemur diligere, & præferre minori malo Fratris criminosi, erga quem, non odium inimicitiæ, & personæ, sed abominationis, & qualitatis haberet: quod erga homines non est semper malum. Laym. *cit. c.*8. *n.*5. sed videat, ne ex isto ad illud inimicitiæ procedat.

21 Sed quæritur, *quanam sit differentia inter odium, & invidiam proximi.*

Resp. Hæc est, quod odium est velle malum proximo, vel lætari de malo ipsius, ut ipsius malum est, aut tristari de ejus bono: similia enim proveniunt ex displicentia personæ secundum se; invidia vero est tristitia de bono proximi non præcise, quatenus bonum ipsius est, sed quatenus mihi displicet eum habere plus, quam ego habeam. Si doleam, quia nollem Petrum v.gr. habere talem prælaturam, eum formalissime odio habeo: si vero doleam, quod habuerit talem prælaturam ex eo, quod ego non habeam majorem, vel æqualem, vel quia nollem ipsum habere plusquam ego, sum invidus. Campion. *p.*2. *instr. ad Confess. cap.*14. *n.*6.

22 Sed quid, *si ego doleam Petrum obtinuisse Prælaturam?*

Resp. Si doleo tantum, quia non habeo, nec obtinui, quod Petrus obtinuit, non pecco, si sum dignus; bene vero, si doleam Petrum habere, quod ego non habeo, ne sim inferior Petro; & pecco peccato invidiæ, (etiamsi non dolerem, quando & ego haberem,) quia apprehendo Prælaturam in Petro, ut diminutivum meæ excellentiæ: nam invidia *est tristitia de bono proximi, ut est, vel apprehenditur diminutivum propriæ excellentiæ.* Vid. *lib.*1 *cap.* 17. *n.*19.

23 Sed quid, *si doleam Petrum obtinuisse Prælaturam, quia est ea indignus, vel quia ipsa abutitur?*

Resp. Si doleam obtinuisse præcise, quia est indignus, quamvis contra charitatem non peccem, possum tamen peccare judicio temerario, præsumendo ex levibus fundamen-

tis

tis male de meo proximo, vel quod electores in eligendo justitiam non servaverint; si vero, quia ea abutitur in damnum spirituale subditorum, non pecco, quia dolor est solum de malo usu, non de Prælatura, quæ est bonum Petri: in casu actus perfectæ charitatis esset, Deum pro Petro orare, ut ex abutente in bene, & juxta regulas rationis utentem mutaret.

Hæc notabit Confessarius, ut valeat distinguere, quando peccato odii, vel invidiæ peccaverint pœnitentes, accusantes se doluisse de bono proximi.

24 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitente, qui in Confessione aperuit;* Pater, quoties audio Gallos victores contristor, & doleo; quoties victos, gaudeo: & de ipsis illata clade a Germanis complaceo: quemadmodum exulto, dum hos postremos triumphasse percipio.

Dubium a paucis excitatur sed necessarium, ut quamplurima eradicentur peccata a Christianis commissa inter loquendum de bellis; quibus, cum tam crebra, copiosaque sanguinis effusione, & subditorum calamitatibus Catholici Principes inter se certant.

Resp. Interroget, an optans, & gaudens de victoria Gallorum, Gallus sit, & Christianissimi Regis subditus; & dum affirmat, subinquirat, an suo Regi optet, & gaudeat de victoria in bello justo, (etenim si in injusto, peccat, injuste optando proximo malum, & complacendo de malo ei injuste illato.) Si injusto dixerit, est videndum, an moveatur ex odio; & hoc est colligendum, si fateatur se de victoria gaudere, ut est eversio, & notabile Christiani Principis damnum; quoniam tunc eidem illud malum vult, quatenus malum illius est, & sic affectus peccati in personam tendit, & contra charitatem delinquit; an vero moveatur ad optandam victoriam suo Principi, qui æstimatur medium aptum, & conducens ad conservandam tranquillitatem, & pacem in populo, quam Princeps quolibet honesto modo, & juxta rationis regulam promovere, & conservare debet in bonum spirituale subditorum; & nec tunc debet per se, & directe intendere malum partis adversæ, sed solum bonum sui Principis, pacem, & regni tranquillitatem, quæ obtineri non potest sine victoria, adeoque sine malo alterius partis, & quin ejus vires minuantur; sed hoc secundum est per accidens intentum, sine quo tamen primum non obtinebitur; in casu desiderium habet rationem defensionis inculpatæ; nam, si Princeps in bello justo ab hoste superetur, quies peribit, & tranquillitas, ac plurima pietatis, & virtutis opera de necessitate omittenda forent; ad quem finem, & ne illa impediantur, licet subditis pro victoria sui Principis orare, juxta Paulum ad Timoth. 1. *obsecro fieri orationes pro Regibus:* & infra, *ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate:* quod, dum bellum justum viget, non obtinebitur, si Adversarius prævaleat: sed victoriam pro suo Rege non debet a Deo postulare, prout est Christiani Principis damnum, & eversio, quia id esset inhumanum, crudele, & contrarium illi præparationi animi ad orandum in particulari pro inimico, si ita postulet necessitas, de præparatione datur præceptum charitatis.

Quod si regis bellantis subditus non sit, neutri potest licite victoriam optare, alias certe ex odio, & displicentia personæ contra charitatem peccaret: vel per desiderium mali, quatenus ipsi malum est: vel complacentiam de malo: aut tristitiam de bono partis adversæ, quatenus vellet non habere bonum victoriæ; quod proprie est odium, quia est contra personam, ex lege itaque charitatis eos omnes debet diligere, & pro ipsorum concordia, & pace, preces ad Deum effundere, ut sic tot mala a Christiana Republica in animarum perniciem removeantur.

25 Sed quid *dicendum de eo, qui tristatur de victoriis Turcarum, & hostium fidei?*

Resp. Si tristatur de victoriis Turcarum, quia sunt in damnum Religionis Christianæ, & bona inimicorum Dei, (ex quibus propterea potentiores facti, crudelius fidem nostram impugnant, & impium Mahumetis cultum in Christianorum terris, Cruce contempta, promovere conantur) tristitia est virtuosa. Sub qua ratione, saltem implicite, & virtualiter, ac parati respondere, se ideo de illis tristari, & Deum orare, ut eos ad necem usque disperdat, Christiani tristantur, dum eas audiunt: & de ipsorum cæde, & clade lætantur; ac ad Deum preces effundunt, ut ipsius potentia conteratur: quamvis id expresse actu plures non intendant.

26 Sed quid, *si quis expresse vellet solum Turcarum eversionem, non, ut ista in bonum Christianæ Religionis cedit, nec quia Christiani nominis hostes, & persecutores corruunt, & deficiunt, sed quia Turcarum malum pure.*

Resp. Nec talis eversio esset aliquod pru-

denter appetibile, nec pro ea eversione posset Deum orare, quia objectum orationis debet esse cum respectu ad spiritualem utilitatem. Vide Gobat *experient. Theol. tract. 7. cas. 8. num. 593. append. 1.*

27 Sed quæritur, *quid dicendum de legente folia novellarum, vulgo* d'avvisi.

Resp. Si legat eo fine, ut gaudeat, & exultet de hac, aut illa victoria de hoste relata, certe mortaliter peccat contra charitatem; & plura peccata committit, dum de multorum occisione gaudet; & scandalum præbet, si alios ad id allicit.

28 Sed quid, *si legat ex curiositate?*

Resp. Videndum est, an se exponat periculo peccandi, per voluntariam tristitiam de victoria unius, aut complacentiam de illa alterius partis; & tunc certe peccat contra charitatem, & curiositas est peccaminosa mortaliter; licet enim curiositas de se non sit mortale, tamen curiosi sæpe graviter peccant: sic graviter delinquit, qui ex curiositate libros prohibitos legit, (& hic curiositas propter legem prohibentem est per se mala) qui facta aliorum curiosius inquirit, ut detrahat proximo: qui ex curiositate exponit se periculo peccandi, & data opera occasionem peccandi quærit: qui curiosius observat exercentes actum matrimonialem, picturas turpes respicit, & libros obscœnos percurrit: ex his ad alia discurras.

Curiositas itaque in sic legentibus esse potest mortaliter peccaminosa, dum imminet periculum malum optandi, vel tristandi de bono unius partis, & maxime, cum quis erga alteram ex passione, nimis trahitur ad inordinatum affectum, qui propterea sæpe de adversa cum scandalo obloquitur: nec absolvi potest, nisi proponat se corrigere, & occasiones vitare, in quibus experitur se colloquia in contemptum, & odium proximi instituere.

Itaque, ut immunis quis sit in hac materia a peccato, nunquam gaudeat de victoria Principis, sub quo vivit, ut malum præcise partis adversæ, sed, ut ex ea boni sperantur fines, superius allegati; & semper ita moderate, ut christianæ compassionis non obliviscatur; & cum advertentia ad sculptam in nobis a natura regulam: *quod tibi non vis, alteri ne feceris*: ac juxta regulas prudentiæ christianæ, ut ad nova de cladibus illatis Christiano Principi, ab itidem orthodoxo Duce, indifferenter se habeat, & Supremum numen obsecret, ut dignetur victoriam illam activam & passivam dirigere ad majus bonum spirituale, ac temporale victoris, & victi. Vide *c. 10.*

CAPUT IX.

Prop. XII. ab Innoc. XI. &c. Eleemosina.

1 PROP. 12. *Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosinam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.*

Nota, nos hic loqui de eleemosina corporali, cujus opera hoc continentur carmine.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo.

Hoc est. 1. *Visitare infirmos.* 2. *Potum dare sitientibus.* 3. *Esurientes pascere.* 4. *Captivos redimere.* 5. *Operire nudos.* 6. *Hospitio peregrinos suscipere.* 7. *Mortuos sepelire.* Hæc duo sub ultimo continentur.

Non de spirituali: cujus actus sunt.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Hoc est (sub eodem) 1. *Doce ignorantem,* & 2. *Consule dubitanti.* 3. *Corrige peccantem.* 4. *Consolare tristem.* 5. *Remitte offendenti.* 6. *Sustine onerosos.* 7. *Ora pro omnibus. D. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 2.*

2 De fide est dari præceptum erogandi eleemosinam, adeo ut, si quis id neget, sit hæreticus: & qui non implet mortaliter peccat: Matth. 25. *esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c. discedite a me maledicti in ignem æternum*: nullus autem condemnatur æternaliter, nisi ob mortale peccatum, quod præceptum videtur contineri in quinto præcepto Decalogi, *non occides*; nam æquivalenter occidit, qui negat alteri hic, & nunc indigenti necessaria ad vitæ sustentationem; nec eum ex charitate diligit; nam, cum vita proximi sit medium ut ille consequatur beatitudinem, & ex charitate teneamur proximo velle omnia bona ad beatitudinem conducentia, si ei, ubi nequit illa conservari, eleemosinis non succurramus, amore charitatis eum non amamus, & contra charitatem peccamus. Vide D. Thom. *cit. ar. 5. in corp.*

3 Eleemosina describitur, est *actus misericordiæ, cujus objectum est sublevare miseriam proximi.* Misericordia distinguitur a charitate, quia charitas vult bonum proximo propter Deum, misericordia vero vult bonum, ut

ut eſt ſublevativum miſeriæ ; ideo eadem elargitio eleemoſinæ eſt actus charitatis , ſi eam erogo indigenti propter Deum, & actus miſericordiæ, ſi intendo indigentem a miſeria ſublevare.

4 Quæritur , *quando præceptum dandi eleemoſinam obliget*.

Reſp. Cum præceptum ſit affirmativum , non omni tempore , ſed cum ex parte dantis eſt ſuperfluum , & ex parte recipientis neceſſitas.

5 Pro quo ſcias, quod triplex eſt neceſſitas in proximo , ex qua naſcitur obligatio dandi eleemoſinam. *Extrema ; gravis , & ordinaria , ſeu communis* : *extrema* illa eſt , dum quis ob defectum cibi , vel alterius rei , eſt in proximo vitæ periculo, aut graviſſimum, & diuturnum morbum ſuſtinet, ex quo probabiliter timetur mors, aut membri ſecatio : *gravis eſt*, ex qua imminet periculum gravis mali, captivitatis , infamiæ , gravis jacturæ bonorum , ſtatus, &c. *communis eſt* illa , quam ordinarie patiuntur mendici, qui oſtiatim , & in plateis, aut ad portas Templorum eleemoſinas petunt quibus accedunt alii, qui honeſte vivunt, & plerumque carent iis, quæ ad congruam ſuſtentationem , & ſumptus, juxta eorum ſtatum requiruntur ; & alii, qui , nonniſi cum aliqua difficultate , poſſunt ſibi comparare neceſſaria ad vitam.

6 Item notes , bona , ex quibus poteſt, & debet ſubveniri conſtitutis in præfatis neceſſitatibus, eſſe in triplici differentia ; alia enim ſunt *neceſſaria ad naturam* , hoc eſt , ad conſervandam vitam propriam, & familiæ ; alia ſunt *neceſſaria ad perſonam* , ſeu ad decentiam ſtatus , & dignitatem perſonæ conſervandam , ut ſunt illa , ſine quibus perſona nobilis non poteſt commode , aut decenter, aut ullo modo in ſuo ſtatu conſervari, aut permanere. Alia denique ſunt , *ſuperflua ſtatui* , & alia *ſuperflua naturæ* , quatenus, nec ad vitam, nec ad ſtatus conſervationem ſunt neceſſaria, cum ſine illis conſervari commode poſſit vita, & decens perſonæ , & familiæ conditio ; & propterea dicuntur ſuperabundare poſt neceſſarios ſumptus, impenſos in neceſſariis ad vitam, & ſtatum.

Modo reſpondendo dubio. Dicimus I. laboranti extrema neceſſitate non eſſe ſuccurrendum ex bonis vitæ ſuæ, & familiæ neceſſariis; ratio eſt , quia propria vita ſecundum rectam rationem præferri debet alienæ , nam quilibet eſt magis ſibi proximus , quam alter ; & ideo æſtimare debet , quod magis placeat Deo, ut provideat ſibi, & ſuiſquorum cura ſibi incumbit, quam alteri, & in rebus neceſſariis ſe alteri præferat juxta regulam rationis, & ordinem charitatis, quæ poſtulat , ut in pari neceſſitate magis ſe ipſum diligat , quam proximum.

Excipitur, niſi perſona proximi foret maxime utilis Reipublicæ , adeo ut , ipſa pereunte, Reſpublica laboraret graviſſimis neceſſitatibus, quia vita privata eſt præponenda utilitati , & bono communi : quod ſine dubio Deo placet.

II. Quod exiſtenti in extrema neceſſitate ſuccurrendum eſt de neceſſariis perſonæ, ſive ad ſtatum conſervandum: nam ordo charitatis, per ſe loquendo, poſtulat , ut proximi vitam magis æſtimemus , quam dignitatem propriam , cum vita proximi ſit longe melior, quam gravis jactura aliorum bonorum temporalium : & ſequi videtur ex illo legis naturæ : *quod tibi vis ſecundum rectam rationem alteri feceris* ; ſed qui conſtitueretur in tali extrema neceſſitate , vellet ſecundum rectam rationem , ut ſibi ſubſidium proximus, etiam cum gravi jactura ſuæ dignitatis, & bonorum temporalium , daret: ergo & ipſe debet alteri, ſic indigenti conferre.

III. Quod proximo conſtituto in gravi neceſſitate ſuccurrendum eſt , non modo de ſuperfluis, verum etiam utilibus, ſed non valde neceſſariis ad ſtatum, & decentiam perſonæ, quod videtur eſſe juxta dilectionem charitatis; nam certe Deo placet , ut quis ex illis, etiam cum aliquo detrimento proprii ſtatus, ſuccurrat proximo in gravi neceſſitate conſtituto ; ſic vir nobilis , cui ad convenienter ſplendorem ſui ſtatus conſervandum tres famuli ſufficerent , ſi quatuor haberet, deberet unum dimittere , ut ſuccurreret gravi morbo proximi , captivitati, incarcerationi, &c. Laym. *lib.2. tr.3. c.6. a n.* 4. Poncius diſputatione 32. *q.* 3. *concl.* 6. *n.*27. præterquam quod , cum non ſint valde neceſſaria ad ſtatum , & propriam conditionem conſervandam , ſuperflua contra Auctores propoſitionis debent reputari : qui ideo dixerunt : *vix etiam in Regibus poſſe inveniri ſuperfluum* , ex quo putarunt omnia , etiam ſine quibus poteſt convenienter ſtatus conſervari , eſſe neceſſaria.

In gravi itaque neceſſitate tenetur quilibet proximo ſuccurrere cum aliquo detrimento ſui ſtatus, cum ex charitate teneatur cum aliquo ſuo incommodo impedire maximum, & grave incommodum proximi.

IV.

IV. Quod ex superfluis ad statum, & decentiam personæ, sunt dandæ eleemosynæ communi necessitate laboranti: & non modo ex superfluis, verum aliquando ex aliquo modo necessariis, ne ordinaria necessitas transeat in gravem, & hæc in extremam, quod apparet esse juxta mentem SS. PP. commendantium charitatem erga proximum, & cum absolute loquantur, non debent restringi ad casus necessitatis gravis, & extremæ tantum. Sufficiat adducere testimonium scripturæ. 1. Joan. cap. 3. *qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Et crederem esse judicium sufficiens ad judicandum, eum Deum non diligere, qui videns tot famulos Dei communibus necessitatibus oppressos, nulli ex illis eleemosinam tribuit, aut nonnisi rarissime; & hæc est tutior sententia. Quilici Confess. manud. *qu. 4. art. 4. num. 9.*

Potest tamen quis excusari. 1. Si necessitatem pauperis ignoret. 2. Si alius sit, vel prudenter præsumatur esse, qui possit, & velit necessitati succurrere; nam si est, qui succurrat, jam respectu mei, ille non indiget, nec eget mea eleemosina.

7 Sed quæritur, *an peccet mortaliter, qui levem eleemosinam denegat pluribus pauperibus, quibus singulis tenebatur solum sub veniali modicam illam eleemosinam erogare.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia leves eleemosinæ unam notabilem materiam integrant: sicut dicitur de eo, qui modicam a pluribus quantitatem pecuniæ accipit, quæ simul sumpta notabilem quantitatem constituit, ex dicendis infra capite 32. Possent tamen aliqui ob inadvertentiam excusari, ut tradit Bonac. in Decal. *1. precep. dist. 3. q. 4. punct. 6. num. 13.*

8 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum divite pænitente circa implementum præcepti de danda eleemosina.*

Resp. Interroget. 1. An ulli existenti in extrema necessitate eleemosinam de superfluis ad naturam, vel de necessariis ad decentiam personæ denegaverit, & quoties. 2. Quoties laboranti gravi necessitate, de superfluis, & non multum necessariis ad decentiam status, non succurrerit. 3. An generaliter excluserit a se omnes pauperes laborantes communi necessitate, denegando eleemosinam; & tunc, vel exprimat caussam rationabilem, cur id egerit; vel, quoties id fecerit, si potest, vel tempus, a quo non fuit confessus, & in quo id agere consuevit, nec absolvatur, nisi proponat se corrigere. 4. An faciat sumptus insolitos in rebus non pertinentibus ad decentiam personæ, & status, sed ad pompam, & ad luxum, in cibis, vestibus, famulis, &c. & propterea omittat pauperibus etiam laborantibus communi necessitate, succurrere; præfatos sumptus diminuat, & se ad statum sufficienter congruum reducat, sic, ut, si ad decentiam status mille sufficiant, cætera non insumat ad luxum, sed eis, pauperibus, infirmis, captivis, nudis subveniat, ut præceptum de danda eleemosina impleat, quod a multis divitibus maxime negligitur, non considerantibus illud terribile: *esurivi, &c. Ite maledicti in ignem æternum.* Quod si corrigere se neglexerit, ut indispositus, inabsolutus dimittatur, & interim cum D. Thoma cit. ad 2. moneatur: *quod bona temporalia, quæ homini divitü conferuntur, ejus quidem sunt, quantum ad proprietatem, sed quantum ad usum non solum debeant esse ejus, sed etiam aliorum, qui sustentari possunt ex eo, quod ei superfluit:* & infra ex Basilio: *est panis famelici, quem tu tenes; nudi tunica, quam in conclavi conservas: discalceati calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, quod possides inhumatum, quo circa tot injuriaris, quot dare valens es.*

9 Sed quid dicendum de divite, *qui habens superflua statui diu negat omnes eleemosinas, ut meliori tempore has convertat in pium usum per ædificium Ecclesiæ, Monasterii, vel Hospitalis?*

Resp. Peccat mortaliter, si hic, & nunc non succurrat necessitati indigentis, cui alius non est, qui subveniat: præceptum enim de danda eleemosina obligat in casibus particularibus: particulares autem sunt, dum quis indiget, & alius non est qui indigentiam tollere valeat, & velit. In Evangelio Matth. dicitur: *esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Ite maledicti in ignem æternum.* Ubi vides condemnari, qui necessitate laborantibus non succurrit.

10 Quæritur, *an quis satisfaciat præcepto, si extreme indigenti subveniat mutuando illi eleemosinam, aut dando sub conditione, ut reddat acceptam, quandocumque facultatem habuerit, & devenerit ad pinguiorem fortunam.*

Resp. Negative, si absolute egeat, nam gratis in eleemosinam debet dare, & si imponat aliquam obligationem, peccat contra cha-

charitatem ; nam præceptum obligat ad actum virtutis misericordiæ, adeoque ad gratis sublevandam egentis miseriam, non vero ad alium actum, & hinc, qui titulo mutui, vel alterius contractus dat alteri id, quo is indiget, non satisfacit præcepto eleemosinæ, cum non faciat actum præcepti. Diximus *si absolute egeat*, quia si hic egeat, & alibi habeat ad solvendum bona, non dicitur absolute egere, sed hic; & ideo hic non indiget simpliciter, ut sibi res gratis detur, adeoque mutuans satisfacit mutuando, sicut satisfacit, qui indigenti veste, lecto, &c. commodat ea pro tempore indigentiæ.

11 Quæritur, *an satisfiat præcepto de danda eleemosina cum bonis illicite acquisitis, ut pecunia accepta pro meretricio, assassinatu, pro sententia, aut testimonio injustis; per usuram, simoniam, & furtum.*

Resp. Plura tangit dubium, de quibus sigillatim. Et I. Supponitur, quod eleemosina est facienda de re, cujus homo est Dominus, adeoque de re propria, non aliena, juxta illud *Prov.* 3. *Honora Deum de tua substantia*: ratio est, quia actus tradendæ eleemosinæ est actus dominii, quo in accipientem dominium transfertur: nullus autem potest id in res alienas exercere nisi domino expresse, vel tacite consentiente.

II. Quod quædam dicuntur illicite acquisita, quatenus opus, propter quod acquiruntur, est illicitum, & peccatum, sed ipsa acquisitio, & acceptatio illicita non est, nec contra justitiam, aut legem irritantem acquisitionem: hujus generis sunt acquisita a meretrice per copulam fornicariam; quamvis enim peccaverit, etiam faciendo contractum de pretio, & teneatur ante copulam, ipsum rescindere, post copulam tamen potest juste recipere, & retinere: nam peccat utique contra legem fornicando: sed postea contra illam non accipit mercedem; Idem dicitur de lucris quibusdam ludis acquisitis, quos quidem Princeps prohibuit, sed non irritavit lucrum ex eis proveniens.

Alia vero dicuntur illicite acquisita non modo, quia opus propter quod acquiruntur, est illicitum, verum, etiam quia ipsorum acquisitio est illicita, quatenus est contra justitiam, & legem irritantem contractum; sic illicite acquiritur pretium per contractum simoniacum, & acquirens suum non facit, quia est contra legem irritantem: illicite etiam promittitur, aut datur aliquid pro obtinenda gratia, vel justitia, etiam temporali, a Sede Apostolica; idque recipiens tenetur ex justitia dare pauperibus, nam talis datio, & acceptatio est contra legem irritantem similes contractus: lege Const. Innoc. XII. *de datis, & acceptis*: *super quo* vid. *lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 7.

12 DD. generaliter resolvunt, de qualibet re acquisita per contractum contra justitiam, non posse eleemosinam tradi: ex eo principio, quod injustitia non fundat, nec dat jus justitiæ ad exigendum, nec dominium transfert, nec injuste accipiens illud acquirit: v. gr. dedi centum Latroni, ne me occideret, ipse injuste recepit, nec fit Dominus; quia ex justitia tenebatur me non occidere; promisi centum Petro ut occideret Paulum, quem occidit, non teneor ex justitia illa dare, nec ex justitia ea exigere potest; nam ex justitia tenebatur Paulum non occidere; & casu quo receperit, tenetur pauperibus restituere. Idem dicitur de adultera recipiente pretium a marito, ne committat adulterium, nam ex justitia tenetur ab adulterio abstinere.

13 Modo dicunt, meretricem posse ex lucro meretricio acquisito eleemosinam facere, quia vere ipsius est, & dominium habet: non tamen, si recepit a Religiosis, quia, cum isti nil proprii habeant, dominium talis lucri non possunt in meretricem transferre, ideo, si ab eis aliquid recipiat, est Religioni restituendum: super hoc Confessarii meretrices interrogent.

14 Item, Adulteram non posse eleemosinam erogare de lucro acquisito per adulterium, quia ad non adulterandum tenetur ex justitia, ergo ex justitia non potest promissum exigere, adeoque nec retinere, nec dominium super eo acquirere, & in alium transferre. Nam nullus potest de re non sua pretium recipere, & vendere, quod suum non est, uxor autem non est domina usus sui corporis, pro quo pretium recipit: & si recipit, dominium non acquirit, quia a nullo talis usus emi potest. Vid. infr. *c.* 29. *num.* 9.

15 De assassinatu etiam patet. Idem dicitur de Judice pronunciante sententiam injustam, nam ex justitia tenetur tales sententias non proferre per dicta *cit. c. num.* 3.

De teste idem pariter est quia tenetur ex justitia verum testari.

16 De accepto per usuram, nec eleemosina fieri potest, quia est restituendum domino; quod si habeat quis alia ad restituendum, & alias res accepta sit uno usu consumptibilis, ut pecunia, vinum, oleum, &c.

po-

potest ex illa facere eleemosinam, cum non teneatur restituere eamdem rem numero, sed sat est reddere ejus valorem: idem dicitur de fure, nisi res accepta in specie sit restituenda.

17 De accepto per simoniam, nec minus potest eleemosina dari; & quamvis sit dandum pauperibus, id non probat: nam, ut optime notat Laym. *nu.* 7. dum illicite acquisita obnoxia sunt restitutioni, ipsis pauperibus faciendæ, tunc erogari ipsis quidem debent, sed id proprie eleemosinæ, & donationis opus non est, sed ex justitia debitum, sicut notavit S. Aug. relatus *in cap. non sane* 14. *qu.* 5. Et hinc per ipsorum distributionem pauperibus satisfacit præcepto de restituendo rem alienam iis, quibus debet, sed non danda eleemosina. Videas Cabasut. *Praxis lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 3. recipientem cum communi, pretium acceptum pro flagitiis, quæ cum injustitia admittuntur, esse restituendum.

18 Sed quæritur, *an extreme indigens possit aliena surripere.*

Resp. Affirmative, si alia via non possit sibi succurrere, & alius non sit in pari necessitate; quia in extrema necessitate omnia redeunt ad communitatem, sicut erant, priusquam fuisset divisio rerum inducta. Ideo negari potest suppositum, quod tunc aliena rapiat. Verum puto casum inter Christianos esse metaphysicum, & moraliter impossibilem, cum vix possit reperiri, quod quis ad extremam necessitatem reducatur.

19 Sed quæritur, *an, cum pervenerit ad meliorem fortunam, teneatur rem, vel rei valorem restituere.*

Resp. Negative; nam in extrema necessitate omnia sunt communia, non solum quoad usum, sed etiam quoad proprietatem: si res erant non usu consumptibiles.

20 Sed quid dicendum, *si ante extremam necessitatem furatus est rem, quam in extrema necessitate consumpsit?*

Resp. Debet restituere, transacta necessitate, quia obligatio fuit antea contracta: & propterea non extinguitur per supervenientem necessitatem, sed reviviscit; nam suspensa jacuit, quousque necessitas transiret; sed de hoc infra de restitutione.

21 Quæritur, *an filius familias possit eleemosinas facere.*

Resp. Negative de bonis, quorum dominium non habet, nisi de consensu Patris explicito, vel præsumpto. Hinc nota, bona filii alia esse *castrensia*, quæ acquisivit ex militia, Gloss. *ad cap. licet ad sepult. in* 6. *in vers. castrense*, alias non acquisiturus. *L. castrense*, *ff. de castren. pecul.* inter quæ reputantur militum stipendia, hostium spolia, & dona, sive Ducis, sive alterius, etiam consanguinei, recepta occasione militiæ. Item, lucrum, quod datur militibus Palatinis, qui custodiam Principis habent.

Alia *quasi castrensia*, quæ adipiscitur ex militia togata, seu publico munere, ut Judicis, Advocati, Tabellionis, Medici, aut alterius officii publici, propter quod reportat publicum stipendium.

Alia *adventitia*, quæ filio obveniunt non a Patre sed vel ex propria industria, opificio, negotiatione, vel liberali donatione sibi facta (non intuitu patris,) aut legato matris, vel avi materni hæreditate.

Alia tandem *profectitia*, quæ ex rebus Patris proveniunt, & a filio ex illis acquiruntur, vel ei intuitu Patris donata sunt.

Inter quæ bona, hæc est differentia, quod in castrensibus, vel quasi castrensibus, pater nil juris habet, sed plenum dominium, & libera ipsorum administratio est penes filium *l. ex nota*, *ff. de castren. pecul.* propterea ex istis potest filius, etiam Patre invito, disponere, & eleemosinas dare.

In adventitiis vero sola proprietas ad filium spectat, usus fructus ad Patrem, & ideo non potest de eis disponere, & eleemosinam erogare; excipitur, nisi donator bonorum adventitiorum voluerit, quod usus fructus illorum sit statim filii, & nisi sit Clericus acquirens ex officio, & beneficio. Bonac. *de rest. in par. disp.* 2. *qu.* 30. *punct.* 1. *a nu.* 1.

De profectitiis tandem, quia hæc pertinent ad Patrem quoad usum, administrationem, & dominium directum, eleemosinas conferre non potest: excipiuntur bona data filio ad Ordines sacros, quia licet reducantur ad bona adventitia, & debeant computari in portione hæreditatis cum fratribus, proprietas tamen, & ususfructus est filii. Vid. Layman *cit. cap.* 8. *num.* 9. Poterit tamen eas facere de bonis a patre acceptis ad peregrinationem, vel ad studium in loco a Patre remoto; vel de receptis ad recreationem, & ad eum effectum parce vivendo, moderate tamen: & quam solent alii filii familias, paris conditionis, facere Sum. Leandr. *cit. num.* 23. nam præsumitur Pater consentire; non tamen de lucro ex ludo licito acquisito, quia id acquirit Patri.

22 Quæritur, *an uxor possit tuta conscientia, inconsulto marito, eleemosinas facere.*

Resp.

Resp. Sed 1. Notetur; bona conjugum esse triplicis generis. Alia *propria mariti*: & sunt ea, quæ maritus, præcisa dote, & donatione, facta causa nuptiarum, acquisivit hæreditate, aut propria industria, & labore, sine ullo uxoris subsidio. Alia *propria uxoris*: & sunt dos, quæ viro traditur ad sustinenda onera matrimonii. Et alia *Paraphernalia*: ea nimirum, quæ habet mulier alio titulo, quam dotis, sed donationis, hæreditatis, legati, & ex industria, &c. Differentia inter dotem, & paraphernalia est, quod ususfructus, & administratio dotis semper pertinet ad maritum: dominium vero, & administratio paraphernalium ad uxorem, nisi administrationem marito committat.

Communia denique sunt, quæ conjuges percipiunt ex fructibus dotis, & arrharum: sed horum bonorum administratio, & ususfructus pertinet ad maritum.

Modo est apud DD. commune posse uxorem de paraphernalibus eleemosinam facere; quia sunt bona propria; & quaad dominium, & usumfructum, non vero de bonis propriis mariti, & communibus: & mortaliter peccat, si ex his notabilem quantitatem distribuat, quia accipit rem alienam, invito domino.

Sed limitatur, si maritus sit absens, & amens; nam administratio domus tunc ad uxorem spectat, nisi per virum, aut alium superiorem aliter statutum sit: & tunc potest facere solitas viri eleemosinas. Item, si uxor ex sibi assignatis a viro pro victu, & vestibus aliquid sibi subtrahat, subtractum erogare potest. Item potest eas eleemosinas facere, & donationes, quas aliæ uxores ejusdem conditionis ex more Patriæ elargiuntur; nam tunc maritus verosimiliter non præsumitur invitus, sed potius consentire.

23 Sed quid, *si maritus sit ita durus, & avarus, ut expresse vetet eleemosinam, & donationem uxori?*

Resp. Debet sibi formare conscientiam, quod sibi intendat vitare superfluas, & excessum in eleemosinis, non vero moderatas, & quod cesset a parvis. Sylvester *ver. eleemosin. qu. 5.* De la Cruz *cit. num. 12.*

24 Sed quid, *si sibi persuadeat maritum omnem vetare, & sibi displicere?*

Resp. Vel conscientiam istam deponat: & dum non potest, cesset omnino, nisi in duobus casibus. 1. Si pauper extreme egeat, & alias maritus non exponatur periculo extremæ indigentiæ. 2. Utiliter gerendo negotium viri; ut si sit in peccato obstinatus, & pessimus, eleemosinam faciat, ut a Deo convertatur: & illum divina gratia illuminet; quo casu, ait Sylvester, sufficit, ut non agat contra prohibitionem, nam præsumi debet, istos casus noluisse comprehendere, vel saltem irrationabiliter comprehendisse: exemplum est *Reg. 25.* in Abigail, quæ dedit quædam David contra voluntatem mariti, ut eum liberaret a morte; sed id fieri debet secluso scandalo, & gravibus rixis cum viro.

25 Sed quæritur, *quid agendum Confessario cum uxore se accusante.* Pater, fui uxor viri prædivitis, jam defuncti, tempore conjugii, ne in viduitate ad egestatem reducerer, eleemosinas, quas ipsius jussu, & juxta conditionem familiæ, debebam pauperibus dare, mihi cumulavi in summa scutorum mille.

Resp. Debet ipsi injungere, ut realiter, & cum effectu, vel hæredibus viri restituat, vel pauperibus, juxta verisimilem voluntatem viri defuncti, distribuat pecuniam, congregatam ex eleemosinis pauperibus erogandis; nam eam sibi, ut pauperi, applicare nullo modo poterat, cum eleemosinæ fuissent erogandæ pauperibus, ipsa autem tunc pauper non erat. Tambur. & Summ. Leand. *num. 26.*

26 Quæritur, *an Ecclesiastici teneantur eleemosinas erogare de redditibus beneficii.*

Resp. Affirmative, modo ex illis quidquam congruæ, & honestæ, ac moderatæ ipsorum sustentationi, juxta conditionem personæ, & dignitatis, superfluat; ratio est, quia hæc bona præsumuntur a fidelibus relicta, primario ad divinum cultum, & in decentem Ministrorum sustentationem; & secundario ad pauperum miseriam sublevandam, vel in aliquid pium opus: ut ad reparandam Ecclesiam, & redimendos captivos. Tum quia, habent utique Ecclesiastici dominium fructuum beneficiorum, juxta Trid. *sess. 23. cap. 1. de ref.* & Const. Leonis X. *Superna*, & S. Pii V. *Ex proximo alleg. lib. 1. cap. 12. num. 4.* at non absolutum, sed restrictum, & limitatum, cum obligatione nimirum restituendi superflua pauperibus, vel ad pias causas.

Graviter proinde Beneficiati peccant, qui superflua propriæ sustentationi in profanos usus insumunt, & dissipant, vel ea donant histrionibus, parasitis, venatoribus, & cæteris, qui pauperes, nec opus pium sunt. Item, si consanguineos augeant, quod eis prohibetur a Trid. *sess. 25. cap. 1. de ref.* quibus

bus tamen, si pauperes sint, possunt aliquid, ut pauperibus, ex eis dare, ut ibi text. pauperes enim conjuncti, secundum ordinem rationis, aliis præferuntur.

Quibus etiam habentibus necessaria ad victum, non tamen sufficientia pro qualitate conditionis familiæ, & decentia status, possunt aliquid de illis conferre, ut tradit Fagnan. *in 3. decret. ad cap. si quis sane de pecul. Cleric. nu.* 28. Et intelligitur, si indigeant, non autem ad pompam; ideo debent cum cautela procedere, ne consanguineorum decentia status, & conditio, bonis ipsis, quæ Dei sunt, longius protendatur, quam ferat necessitas, & honestas.

27 Sed quid, *si beneficiatus habeat etiam proprium patrimonium?*

Resp. Potest sustentari de redditibus beneficii, reservatis illis ex patrimonio hæredibus; nam dignus est operarius mercede sua, idque probat ipsa consuetudo Ecclesiæ, in qua non modo pauperes, sed & divites ad Ecclesiastica beneficia promoventur. Vid. Sylvester *ver. Cler. num* 4.

Hinc Confessarius pœnitenti beneficiato ostendere debet obligationem, quam habet, erogandi eleemosinam. Sed quia pauperes, alii sunt *involuntarii*, quibus misera sors contingit, quam labore, & actionibus statui proprio convenientibus a se excutere non possunt. Alii *voluntarii*, ut Religiosi, qui ex amore virtutis, & ptopter Christum omnia reliquerunt. Et tertio *pauperes*, vulgo dicti, *Vagabondi, e Birbanti*, quibus paupertas est secundum se involuntaria, quam plane nollent, sed potius divitias, si sine labore eas consequi possent; quibus est voluntaria in causa, quatenus ex amore otii fugiunt laborem, quo si vellent, possent facile sibi necessaria acquirere, propterea doceat pauperes primi, & secundi generis debere in danda eleemosina præferri aliis, quinimmo istis forte utilius videtur, nisi sint in gravi, vel extrema necessitate, quod denegetur, ut sic a vitiis revocentur.

28 Sed quæritur, *quantum ex superfluis quæ congruæ sustentationi supersunt, teneatur beneficiatus in pauperes erogare.*

Resp. Quidam dicunt, satisfacere suæ obligationis, si quartam partem in pauperes eroget, & in alios pios usus insumat, Sylvester tamen loco *cit. nu.* 19. resolvit, quod, cum superflua sint pauperum, omnia ea tenetur erogare, pauperibus sub mortali, nisi in duobus casibus. 1. Si Ecclesia egeat. 2. Si Dei cultum in sua Ecclesia velit ampliare: modo nulla extrema necessitas in paupere sit, in quo si communis necessitas fuerit, ei quartam partem distribuat, sed, si gravi prematur, totum est elargiendum. Anton. a Spir. Sancto direct. *Conf. tr.* 3. *disp.* 2. *sect.* 12. *num.* 76.

29 Quæritur, *an licite possint famuli, & Ancillæ eleemosinas dare de bonis dominorum.*

Resp. Negative, nam famulus in rem Domini potestatem non habet; ideo peccat mortaliter, si absque ejus licentia de rebus ipsius eleemosinas facit; excipitur, si quod dat, sit ita tenue, ut a domino non curetur: ut esset frustum panis, Sylvester *verb. eleemosina qu.* 5. *num.* 3.

30 Quæritur, *an Religiosi in particulari possint licite eleemosinas erogare.*

Resp. Negative, ex eo, quod jure, & rerum dominio ob votum paupertatis sint privati, & in elargitione eleemosinæ transferatur dominium rei a dante in recipientem; ideo egent Superiorum licentia, sine qua, si quantitatem notabilem distribuant, mortaliter peccant, per transgressionem voti paupertatis: advertas ad violationem voti paupertatis, illam eamdem quantitatem notabilem requiri, quæ in furto regulariter, & per se sufficit pro lethali: vide decreta Clem. VIII. de largitione munerum.

31 Quæritur, *an pauper fictus peccet mortaliter petendo, & recipiendo eleemosinas.*

Resp. Affirmative, quia petit, & accipit cum dolo, ac aliorum damno, & fraude: modo parvitas materiæ non excuset.

32 Sed quæritur, *an teneatur restituere eleemosinas receptas.*

Resp. Affirmative, quando sibi dantur eleemosinæ sub conditione, saltem tacita, quod sit pauper.

33 Sed unde *colligendum est a Confessario quod sub ista conditione eleemosinæ conferantur?*

Resp. Cum dantur magnæ, & extraordinariæ eleemosinæ; nam tunc est verisimile, quod conferens intendat dare pauperi vero, consequenter, quod dominium rei in pauperem fictum non transferat.

Aliter, quantum ad restitutionem discurrunt DD. de minutis, & ordinariis eleemosinis, quas se fingentes pauperes recipiunt, nam præsumitur, quod dans illas non det sub conditione paupertatis, sed absolute donet ratione charitatis cum animo abdicandi a se dominium illarum, sive existat paupertas, sive non. De la Cruz *cit.* 5. *præcept. dub.* 2. *num.* 5.

CAPUT X.

Prop. XIII. XIV. & XV. ab Innoc. XI. &c. Præceptum diligendi parentes.

1 PROP. 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

PROP. 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

PROP. 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias, inde ex hæreditate consecutas.*

Capite 8. fuit per plures casus resolutum dari præceptum diligendi proximum, quod sane non compatitur cum hoc, quod quis de alicujus vita tristetur, vel de ejus morte gaudeat, & istam desideret, etiam inefficaci affectu, (consistente in solo desiderio, quin moveatur ad eligenda media ad eam; nam id esset efficaciter cupere) ob aliquod temporale emolumentum; nam charitas obligat præferre vitam proximi divitiis, aliisque bonis temporalibus; certum est autem, quod desiderans mortem proximo ob aliquod bonum temporale, præfert proprium emolumentum vitæ proximi: ergo talis actus est contra charitatem.

Confirmatur. Recta ratio dictat vitam proximi esse præferendam cuilibet emolumento temporali, & levioris momenti, sicut bonum supremi ordinis bono ordinis infimi. Sane vita inter hæc temporalia est bonum ordinis superioris, & fundamentum cæterorum qua ablata, alia temporalia tolluntur: & divitiæ ordinis infimi: alias si id verum non foret, liceret asserere hominem in extrema necessitate proximi non teneri ipsi succurrere, etiam de necessariis ad statum, quod falsum, & contra charitatem diximus cap. immediate priori.

Conf. 2. Sicut in charitate est ordo personarum, ut scilicet illas præferamus, illisque potius succurramus, quibus magis obstricti sumus, parentibus, & filiis, corporalibus, & spiritualibus, superioribus, & subditis, consanguineis, benefactoribus &c. ita servandus est ordo objectorum, ut non appetamus proximo jacturam bonorum superiorum, ut nos infima assequamur.

Conf. 3. Tenemur amare proximum, sicut nos ipsos, sed nobis ipsis tenemur amare vitam, & cætera bona, quæ per vitam haberi, & retineri possunt: ergo & proximo; & sic de ejus vita tristari, aut morte gaudere, eique istam optare ob nostrum temporale emolumentum non licet.

Ex quibus constat, quam imprudenter, & laxe in materia morum locuti sint Auctores propositionis 13. approbantes invidiam, & foventes odio; circa quod nil plus addo, cum aperte sit ab Innoc. reprobata. Solum occasione 14. & 15, occurrunt aliqua Confessario proponenda super debito, quod in filiis erga parentes, & in istis erga filios reperio, ut sufficienter instructus, totus sit ad in præfatis promovendum salutis profectum, & debitum solvendum; occasione cujus & alia tamquam de obligatione conjugum, superiorum, & subditorum ad invicem.

2 Quæritur, *an hæreticus sit, qui negat filios teneri ad honorandos Patrem, & Matrem.*

Resp. Affirmative, nam tenet aliquid contra fidem a Deo revelatam: præceptum enim de honorandis parentibus habetur 20. Exodi, & est quartum decalogi.

3 Quæritur, *an hoc præceptum obliget sub mortali.*

Resp. Affirmative; ideo filius mortaliter peccat. I. Quando odio habet patrem, & matrem, eis aliquod malum grave animæ, vel corporis optando, & imprecando; & tunc non satisfacit in Confessione accusando se aliquem odisse, vel notabile malum alicui apprecatum esse, sed debet exprimere circumstantiam, quod Pater sit, aut melius proxime conjunctus sanguine, cui obedientiam, & reverentiam debet: vel Patrinus, Pastor, Prælatus &c. cum qualitate mali, quod optaverit.

II. Dum nullum externum amoris, vel benevolentiæ signum erga eos ostendit, sed eos fere semper dure, & aspere alloquitur, & torvis oculis aspicit; nam sic eos contemnit, & multa tristitia, ac mœrore eos afficit: tenentur enim filii parentes diligere non solum corde, sed etiam signis.

III. Si eos percutiat, tametsi levis esset percussio in ratione nocumenti, quia semper censetur gravis injuria contra venerationem ipsis debitam; etiam si solum attollat manus ad percutiendum, quia hæc quoque gravis injuria in hominum existimatione reputatur, ut notavit Leander.

IV. Cum eos contumeliis afficit, & ad iram

iram gravem provocat, & causa est, ut graviter contristentur.

V. Si parentibus in rebus gravibus non obediat, V.G. in pertinentibus ad regimen domus, vel substantiæ, aut in spectantibus ad bonos mores: V.G. præcipitur a Patre filio, ut tali ludo non ludat, fugiat scandala, meretrices, malos, & dissolutos socios: filiæ injungit, ut relinquat amorem, & respondere Petro juveni, ut vanitates, & superflua statui tum familiæ, tum virginali decori, si non obediunt, mortaliter delinquunt.

VI. Si non impleat testamentum parentum solvendo debita, & legata cum possit & dum sine justa causa diu differt.

VII. Si parentibus necessaria non subministret.

VIII. Si ob paupertatem non vult ex contemptu Patrem agnoscere, quia indebite contemnit eum, in hoc casu inculpatum: secus ad evitandam erubescentiam.

IX. Si uxorem ducat, non consulendo parentes; maxime, si contrahat cum fœmina ipsis dissentientibus, vel eligat sibi uxorem indignam, & in magnum dedecus suæ prosapiæ; liber est utique filius ad assumendum sibi statum conjugalem, sed licite non operatur, si in dedecus familiæ, vel, parentibus dissentientibus, pari non nubat.

Ex quibus patet, super quibus debeat Confessarius eos interrogare circa hoc præceptum; & constat debitum filii erga parentes ad quatuor præcise extendi: amorem, reverentiam, obedientiam, & auxilium.

4 Quæritur, *Filius se accusat*; Pater, vellem instrui, an peccaverim mortaliter dum Patre me non audiente, contra eum dixi: *sis maledictus: fulmine, vel laqueo pereas: Diabolus te rapiat: sed credo, quod non, propterea quod non ex corde, sed ore solum, & sine scandalo illud malum dixi, & ideo non videor me formaliter maledixisse, sed materialiter dumtaxat*.

Resp. Judicet, eum mortaliter peccasse: quia licet maledictiones, seu verbis alteri malum precari absque animo talis mali, sint injuriæ leves, tamen circa parentes, sive vivos, sive mortuos propter gravem irreverentiam sunt in filiis mortale, & offensa fit gravior: quod corde non voluerit malum, quod verbis protulit, concludit solum, tunc non peccasse peccato odii contra charitatem, non vero, quod non peccaverit mortaliter contra pietatem, & reverentiam parentibus debitam, Layman *lib. 2. tract. 2. cap. 6. num. 8.*

5 Sed quid, *si in ira, & pro unico instanti maledixerit?*.

Resp. Peccavit mortaliter, quamquam in unico instanti: modo iram non perturbaverit ita rationem, ut non plene adverterit ad id quod ore proferebat.

Propterea, cum filius se accusat maledixisse parentibus, Confessarius interroget, quot vicibus; & an, tam Patri, quam Matri, quia tunc sunt duo peccata; quia injuriam duobus irrogat: & an non solum ore malum dixerit, se etiam ex animo; & tunc explicet, an voluerit malum in bonis vitæ, vel honoris, vel fortunæ, & an cum scandalo: & est aperiendus numerus personarum, quas scandalizaverit, quia juxta ipsarum numerum multiplicantur peccata.

Pariter cum se accusat: Pater, dehonoravi parentes: videas, an dehonoravit ipsos peccato omissionis, non exhibendo signa honoris, & reverentiæ, vel necessaria, tum corporalia, cum spiritualia, juxta conditionem; an vero commissionis peccato, ut percutiendo, occidendo, vel contumelias evomendo: gravior enim injuria fit Patri, occisione, quam verbis illum lædere; & tunc non modo contra pietatem, verum etiam contra justitiam delinquit.

6 Quæritur, *an peccet mortaliter filius, qui ad vitandum Patris rigorem, & asperitates, sibi mortem ex animo appreeatur, & appetit*.

Resp. Affirmative, quia est velle majus malum, ad fugiendum minus: nam mors est majus malum quam cætera mala præsentis vitæ. Propter hanc ipsam rationem mortaliter delinquit uxor, quæ sibi appetit mortem ad finiendas molestias morbi, paupertatem, societatem, & persecutionem mariti furiosi, asperi, mendici, &c. Quia autem mors est minus malum quolibet peccato, etiam veniali, propterea est potius mors appetenda, quam peccatum, etiam levissimum: ideo non peccas, dum desideras potius mori, quam peccare etiam venialiter.

7 Quæritur, *quando censeantur filii mortaliter peccare dando occasionem iræ parentibus*.

Resp. Cum verbis contumeliosis, vel valde asperis, ac rebellibus, parentibus respondent, & inde fit ut illi videntes obduratam filiorum malitiam, in gravem iram prorumpant, secus videtur, si levem aliquam causam dumtaxat præberent, ex qua parentes ex vitiosa ipsorum natura vel superbia in gravem iram accenderentur; nam potius est eis tribuendum, quam filiis; quos, tamen crederem, considerato periculo, omnem debere removere occasionem alias forte non excusantur.

8 Quæ-

8 Quæritur, *contra quam virtutem directe faciat filius dehonorando parentes*.

Resp. Contra pietatem: quæ est virtus inclinans ad colendos Parentes, Cognatos, & Patriam: seu, qua parati sumus erga parentes exercere actus externos reverentiæ & sustentationis in casibus particularibus exercedos. Vide *lib. 1. cap. 17. num. 36.*

9 Sed quæritur, *an, ex virtute etiam charitatis teneatur Patri existenti in gravi necessitate, vel infirmitate, succurrere, ipsumque a captivitate, & a carcere redimere, eique curare, ut, si in infirmitate egeat, Sacramenta ministrentur*.

Resp. Utique: & ideo si omittat tunc succurrere, duplex peccatum committit, alterum contra charitatem, quæ obligat ad succurrendum proximo, & alterum contra pietatem, obstringentem ad succurrendum parentibus; quemadmodum dum Patri infert contumeliam dupliciter peccat; per injuriam ipsi irrogatam contra justitiam, & contra pietatem per irreverentiam injuriæ conjunctam, in quo consistit tota malitia impietatis. Cum peccat cum Matre, vel Sorore, peccat & contra castitatem, & contra pietatem; nam certe actus luxuriæ est dehonorativus: toties itaque peccat contra pietatem, quoties exercet erga parentes injuriam dehonorativam: explico, filius per furtum a Patre decem surripit, & totidem per rapinam, in primo casu peccat solum contra justitiam, quia injuria per furtum illata, non habet adjunctam irreverentiam, bene vero illa per rapinam irrogata, propter differentiam furti a rapina. Id notet Confessarius, ut judicium valeat formare de peccatis impietatis, a filiis contra pietatem commissis.

10 Sed quæritur, *an sufficiat filio se accusare: Pater fui impius*.

Resp. Negative, sed debet exprimere personam, in quam fuerit impius, an in Patrem, Matrem, Fratres, Consanguineos, Affines, aut Patriam &c. ratio est, quia sine dubio major deformitas apparet in actu dehonorativo Patris, vel Matris, quam Sororis, vel Fratris propter majorem dependentiam, & conjunctionem, quam habemus cum Patre, vel Matre, quam cum Sorore. vel Fratre; & ideo sunt explicandæ personæ, quæ diversam specie deformitatem, & malitiam inducunt in actus ipsos impietatis.

11 Sed quæritur, *an excusetur a mortali ex parvitate materiæ*.

Resp. Affirmative: ut, cum honor, & reverentia parentum, ac ipsi, leviter, & non in re gravi læduntur; sed nota pro praxi, quod maledictio, & dehonoratio, quæ respectu alterius personæ potest esse levis, prolata in parentes, & alios, quibus reverentiam debemus, ex circumstantia personæ quæ a nobis magis est reverenda, est gravis, & mortaliter peccaminosa.

12 Quæritur, *in quo consistat obedientia filii erga Parentes*.

Resp. In hoc, quod exequatur ipsorum præcepta (nam obedientia tendit in executionem præcepti) & reddatur debitum dirigentibus in operando; unde tunc filius violat obedientiam, cum violat præceptum, ut tale; V.G. si, dum mihi præcipitur jejunium, non jejuno ob gulam, pecco contra abstinentiam, & tunc sum inobediens materialiter præcepto; si vero comedo, quia nolo me subjicere præcepto, vel hac intentione, ut præceptum violem, tunc pecco, & contra abstinentiam, & contra obedientiam, & sum inobediens formaliter, & non solum contemno præceptum, sed etiam præcipientem; quod si præcipiens sit Deus a mortali non excusat parvitas materiæ, quia vello vilipensionem, & contemptum Dei, est peccatum gravissimum, nec patitur parvitatem materiæ, quia semper totus Deus contemnitur. Quæ nec est admittenda, cum quis contemnit formaliter auctoritatem Ecclesiæ, & Superioris: sed est gravissimum peccatum in Confessione explicandum.

13 Quæritur, *quandonam peccent mortaliter parentes erga filios, contra hoc præceptum*.

Resp. I. Dum eis non ministrant necessaria ad sustentationem, & possunt: hujus generis sane sunt etiam illi, qui erga filios ita aspere procedunt, ut tandem a domo paterna cogantur exire, & mendicare, ac militiam, non sine utriusque salutis dispendio, exercere.

II. Dum tanta duritie, & continuis minis, & verberibus tractant, ut eos ad impatientiam, & desperationem perducant; quibus est proponendum illud Pauli ad Ephes. 6. *nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate eos in disciplina, & correptione Domini*.

III. Dum negligunt instruere de necessariis ad salutem, de Doctrina fidei, & in bonis moribus: vel eos impediunt, ne præceptis Ecclesiæ de audienda Missa, jejunio, annua Confessione, & Communione possint satisfacere.

IV. Si eos verbis, aut verberibus corrigere negligant circa conversationem cum

meretricibus & cum dissolutis, circa furta, & blasphemias, perjuria &c.

V. Si eis exemplo, vel consilio sint causa peccati: & utinam inter Christianos hujusmodi mali exempli vitium, in Parentibus, non foret capitale & radix aliorum in filiis; unde est, quod pueri vix habentes usum linguæ tam prompti sunt ad blasphemias, juramenta, maledictiones, verba obscœna, & ita circa articulos fidei obmutescunt, nisi, quia in omni sermone audiunt Parentes jurare, maledicere, blasphemare &c. & numquam de rebus fidei, salutis discurrere? Hujusmodi Parentibus Confessarius aperiat qualitatem debiti, quod erga filios habent, eosque acriter reprehendat, ut se corrigant, qui in culpa fuerint.

VI. Si sine causa rationabili eos retrahant a statu Religionis, & excommunicationem non reservatam incurrunt; si filias ad Religionem cogant, vel ipsarum professionem sine justa causa impediant Trid. *seß.25. de reg. c.*18. Ac mortaliter peccant, cum filiabus, & filiis ad Religionem non vocatis, ita duros, & asperos se exhibent, ut velint, nolint, inviti debeant Religionis hâbitum assumere.

VII. Si ad matrimonium compellant; nam faciunt contra justitiam in re gravi, violando jus, quod quisque habet ad faciendum contractum proprii corporis sponte: non peccarent tamen impediendo, ne filii ducant uxorem, proprio statui indecentem, quia sic conarentur avertere injuriam, ipsis quoque communem, & mala alia, quæ ex similibus matrimoniis imprudenter contractis, ut plurimum, etiam ipsis conjugatis, eveniunt.

VIII Si tenerius ament unum filium præ alio, ratione cujus notabilem differentiam faciant in victu, vestitu, & ornatu, ex quo sint causa rixarum, & odii inter Fratres, nam causant grave damnum illis, a quibus, debent esse toti, ut omne malum avertant; secus, si hæc non sequantur, & motivum majoris amoris est major, & promptior obedientia, quam unus, & non alius ipsis exhibet.

14 Quæritur, *an mortaliter peccet Pater, vel Mater, qua filio, vel filia malum imprecatur, & sæpius dicit: Diabolus te rapiat: eas in malam crucem: pestis te corripiat &c.*

Resp. Si ex odio id faciat, committit duplex peccatum: alterum contra pietatem; & alterum contra charitatem; si vero ea pronunciat, sed non ex animo, quod eveniant, nec cum notabili honoris diminutióne, sed ex subita ira, ut filium terreat, & se corrigat, solum venialiter peccat contra mansuetudinem, & pietatem, Laym. loco cit. tamen, quia res periculosa est, quod filius audiens Patrem sibi in faciem maledicere, & malum imprecari, iram, & odium contra Patrem concipiat, est frequenter monendus, ut ab istis abstineat, ne se exponat periculo peccandi.

15 Quæritur, *an liceat Parentibus exponere filios suos illegitimos in loco aliquo publico, ut inventi alantur in Hospitalibus.*

Resp. Affirmative, si pauperes sint, & non habeant ad prolem alendam sufficientia media; pro talibus enim sunt Hospitala pauperum in Civitatibus erecta; quod si parentes divites sint, tenentur saltem secreto, tali Hospitali expensas solvere; & curare ut proles illa postea suo tempore instruatur de rebus necessariis ad salutem; exponendi tamen sunt tali tempore, loco, & circumstantiis, ut saluti infanti nocumentum non afferatur.

Et quoniam, etiam conjugati inter se, & subditi erga Superiores, & famuli erga Dominos possunt circa hoc præceptum deficere. Pro instructione Confessarii

16 Quæritur, *quando peccet mortaliter uxor erga maritum.*

Resp. I. Dum ex contemptu, & pertinacia obedire non vult ipsi, præcipienti rem notabilem, spectantem ad gubernium domus, & bonos mores.

II. Cum occasionem præbet rixis, & Maritum ad gravem iram, juramenta, & blasphemias provocat: si obmurmurando respondeat: aut verba verbis reddat; ratio est, quia videtur virum contemnere, eique tribuere occasionem peccati mortalis; cum tamen possit eam facile vitare, iram compescendo Mariti, vel silentio, aut patienter ferendo, prout debet, quia est inferior.

17 Sed quæritur, *quid agendum Confessario cum uxore, qua se accusat*, Pater: sum desponsata viro, cui subesse nolo, propterea nil ago, quod ipsius servitium respicit: nec cibos paro, nec domum purgo, neque vestes reficio: imo sum ita parata, quod si mihi quidquam, licet minimum, etiam ut levarem a terra festucam, præciperet, non obedirem: nihili enim facio ipsius præcepta: hoc non capio, quod debeam esse sub illo.

Resp. Eam non absolvat, nisi talem deponat errorem, eique imponat, ut aperiat, a quo tempore fuerit in ea voluntate, nam semper fuit in malo statu propter illam inordinatam voluntatis præparationem: item, quoties viro, etiam in minimis non paruerit,

rit, nam licet v.gr. levare festucam secundum se non sit grave peccatum, tamen in uxore illa est mortale, ex motivo, propter quod movetur ad festucam non levandam, nimirum, quia totam auctoritatem viri contemnit, in quo peccat peccato inobedientiæ, & impietatis erga maritum, ac etiam superbiæ.

Imo crederem debere interrogari, an credat virum non esse sibi Superiorem; & quatenus affirmet, & extra errorem mentis pronunciaverit, cum hæretica formaliter, & complete sit, absolvi non potest, nam est de fide virum esse caput, & uxoris Superiorem, ad Rom 7. & 1. ad Corinth. 11. Super quo eam Confessarius instruat, & ipsam ad Sacrum Tribunal pro absolutione dirigat.

18 Quæritur, *quando peccet mortaliter vir erga uxorem.*

Resp. I. Dum graviter eam percutit aut lædit; etenim, licet possit eam corripere, vel castigare, moderate tamen, & cum prudentia, & nonnisi ex rationabili causa; quam non crudeliter, ut servam, & mancipium, sed humane, & amicabiliter, ut sociam debet tractare. Gravius erit peccatum, si eam percutiat gravidam, vel ad notabilem iram provocet, propter periculum abortus, & gravis nocumenti in prole.

II. Dum non providet de necessariis.

III. Dum verba contumeliosa in uxorem pronunciat, quæ possunt ipsius honorem, & existimationem graviter lædere, eamque exasperare, & ad impatientiam, & desperationem inducere; quamvis enim vir sit caput uxoris, & propterea possit eam verbis increpare, hoc tamen intelligendum est moderate, non vero cum atroci, aut gravi contumelia, & cum notabili contristatione. Videant itaque mariti, ne sua verborum asperitate odiis, & rixis occasionem præbeant.

19 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum uxore zelotypa; vulgo* gelosa, *erga maritum.*

Resp. Debet interrogare, an propter illum excessum in amore (Zelotypia enim est amor intensus, qui non patitur consortium cum re amata, & ideo excessum in amore significat, qui quamvis ex se non sit mortale, frequenter tamen est causa peccatorum mortalium) temeraria judicia deliberate de proximo suo, & infidelitate conjugis efformaverit, ut propterea in virum contumelias, gravia improperia, & maledicta effuderit, odium conceperit, aspera, & dura fuerit in tractatione cum viro, & proximo detraxerit. Similia ponderanda sunt a Confessario, ut judicare possit de hoc peccato, eique injungat, ut ab ipsis abstineat, & conetur talem amorem extenuare, ex quo regulariter oriuntur, & est causa suspicionis, judicii temerarii, rixarum, maledictorum, odii, detractionis, quæ sunt gravissima peccata, & amorem, ac pacem conjugalem perturbant, ac lædunt.

20 Quæritur, *ad quid teneantur famuli, & ancillæ erga heros.*

Resp. Ad eis exhibendam obedientiam, honorem, & fidelitatem, obsequio, & famulatu, pro quo conducuntur.

Nota, Dominos erga eos mortaliter peccare, si eis necessaria non præbeant, nec curent, quod recipiant Sacramenta, aut impediant, ne legem Dei observent, vel eos permittunt in peccatis durare.

21 Subditi etiam peccant contra præceptum quartum decalogi, si non servent præcepta Superiorum: quæ, si sint de rebus secundum se gravibus, aut in ordine ad bonam gubernationem, eorum transgressio erit mortale; at, si sint de rebus levibus, est veniale; si eos dehonorant, maledicunt &c. mortale. Erga subditos peccant graviter & Superiores, cum in necessariis deficiunt, eisque gravia imponunt, quæ nec ipsi portare vellent, aut occasionem præbent querelæ.

22 Fratribus quoque debitum est datum, ut mutuo se ament, & sibi in gravi necessitate succurrant. Plura alia apud Auctores legas.

23 Quod attinet ad propositionem 15. De parricidio Patris in ebrietate commisso, remitto Confessarium *ad cap.6.* Et interim ponderet, quod si, cum filius habuit voluntatem se inebriandi, prævidit periculum occisionis Patris, imputatur filio parricidium, secus si non prævidit; & si postea gaudeat de infelicitate Patris, graviter peccat contra charitatem. Vid. ibid. *num.* 17. & 18.

CAPUT XI.

Prop. XVI. & XVII. ab Innoc. XI. &c.
Fides Divina.

1 PROP. 16. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.*

PROP. 17. *Satis est, actum fidei semel in vita elicere.*

De tempore, quo homo obligetur ad eliciendum actum fidei, diximus *lib.* 1. *c.*1. vide ibi *num.* 5. & 11.

2 Et interea pondera, Auctores primæ

propositionis non negare dari præceptum credendi, sed solum fidei actum non cadere sub speciali præcepto, & secundum se, obligatione proveniente ab ipso præcepto fidei; quod non est opus repetere, sed ex ibi dictis falsitas est manifesta; & patet, tum ex decreto Innocentii, tum etiam, ex quo in credendo sit aliqua specialis honestas, propter quam quis per se obligatur ad credendum, quæ Deus revelavit Ecclesiæ; nam ex terminis apparet esse valde decens, ac conveniens naturæ rationali credere propositioni a Deo revelatæ, quando sufficienter proponitur ut sic revelata, absque ulla rationabili causa dubitandi, tametsi pro tunc nulla detur obligatio eliciendi alium actum supernaturalem distinctum ab illo fidei; & apparet ex terminis esse valde indignum non credere tum illam propositionem, propter gravissimam injuriam, quæ Deo irrogatur; ergo obligatio credendi oritur quandoque ex ipsa virtute fidei, & actus credendi cadit sub præcepto speciali, & secundum se, adeo ut omittens tunc credere directe peccet contra fidem; quemadmudum, quia ex terminis apparet esse conveniens, & valde decens naturæ rationali caste vivere, & indecorum non caste vivere: obligatio caste vivendi oritur ex ipsa virtute castitatis, & hujus actus cadit sub præcepto speciali ipsius castitatis, adeo ut non caste vivens directe contra castitatem peccet, de necessitate in Confessione explicandum.

3 Secundæ vero propositionis Auctores cum dixerunt, *satis est actum fidei semel in vita elicere*, videntur deobligare fideles ad omni debito, sive per se, sive per accidens eliciendi actum fidei, & consequenter a debito quoque sperandi, diligendi, orandi, a perceptione Sacramentorum, ab adimplemento præceptorum supernaturalium, & omni alio actu supernaturali, ac meritorio vitæ æternæ; nam fides supernaturalis præsupponitur ad omnem alium actum supernaturalem, tamquam lumen dirigens, atque regulans, & cognitio proportionata supernaturalitati actui, & proponens objectum, circa quod sit supernaturaliter operandum: propterea dicitur fundamentum, & radix justificationis, supernaturalitatis, & bonorum operum: etenim nullus verbi gratia spe Theologica sperare potest æternam beatitudinem, nisi credat æternam beatitudinem esse bene operantibus promissam: nec Deum super omnia diligere dilectione supernaturali, nisi credat Deum esse summum bonum propter se super omnia diligendum: nec orare pro animabus Purgatorii, nisi credat esse Purgatorium: nec adorare Eucharistiam, nisi credat in Hostia rite consecrata esse vere, & realiter Christi Corpus: nec Sacramentum Pœnitentiæ cum fructu recipere, nisi credat esse in Ecclesia per Sacramentum Pœnitentiæ remissionem peccatorum: & ex his ad alia discurras; ergo qui fideles deobligat ab obligatione credendi, eos itidem deobligat a quolibet alio actu supernaturali, & omne opus bonum tollit. Et ita renovatur error negantium necessitatem bonorum operum, vel asserentium opera ordinis naturalis esse gratiæ, & vitæ æternæ meritoria; quod jam tamquam erroneum, & hæreticum habetur ab Ecclesia proscriptum: de quo fusius Theologi.

Quæ satis videntur, ut Confessarius valeat pœnitentem instruere circa errorem a præfatis Auctoribus in allegatis propositionibus assertum; propterea ad alia pro praxi descendo, & remisso examine de fidei necessitate, ac credendorum necessario, tum necessitate medii, tum præcepti ad *cap.* 14. *numer.* 7. & *cap.* 39. breviter aliqua de ipsius fidei divinæ natura propono.

4 Sed quæritur, *Quid sit fides divina.*

Respond. Habitualis *est habitus supernaturalis per se a Deo infusus, inclinans intellectum ad firmiter credendum vera esse, quæ Deus summe verax revelavit Ecclesiæ.* Actualis vero *est assensus firmus, seu actus supernaturalis, quo intellectus firmiter credit vera esse, quæ Deus summe verax revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & hæc hominibus proponit esse a Deo revelata.* Ex qua descriptione hæc habet Confessarius, nimirum, quod, ut quis fide divina credat, necesse est, ut credat propter illam causalem: *quia Deus summe verax revelavit, & Ecclesia Catholica proponit esse a Deo revelata*: & hinc curabit suos pœnitentes instruere de modo eliciendi actum fidei, hoc est, propter illam causalem, in qua continetur motivum formale fidei, & conditio sine qua non crederemus: divina veracitas revelans est motivum formale, & propositio Ecclesiæ est conditio. Propositio eliciens hunc actum fidei: *firmiter credo Deum esse Trinum, & unum, & quia Deus summe verax revelavit, & Ecclesia proponit esse a Deo revelatum*: si interrogetur, *quare credis?* respondet, tamquam per motivum formale: *quia Deus summe verax revelavit*: & tamquam per conditionem sine qua non: quia

Eccle-

Ecclesia id proponit credendum, vel esse a Deo revelatum.

5 Sed quæritur, *an credens unum articulum, quia Deus dixit, & discredens alium, credat fide divina, & Theologica.*

Resp. Negative, nam fides divina, & Theologica debet assentiri omnibus, quæ Deus dixit, & revelavit Ecclesiæ Catholicæ, cum ratio formalis, sub qua fide Theologica creditur, sit: *quia Deus revelavit Ecclesia Catholicæ.* Hinc Calvinista, qui credit Deum esse Trinum, & Unum, non propterea id fide divina credit, quia Deus dixit Ecclesiæ Catholicæ; nam Deus etiam dixit Ecclesiæ: *Corpus Christi esse in Eucharistia: Romanum Pontificem esse Ecclesia Catholica caput: Ecclesiam Catholicam esse veram Christi Ecclesiam*, & alia, quæ Calvinista negat; sed fide humana credit propter suum privatum judicium, quo sibi persuadet Deum hoc potius revelasse, quam illud; & ideo hæreticus est, contumaciter ab Ecclesia recedens per errorem contra fidem cum pertinacia, quatenus non credit omnibus articulis fidei, quos Deus Ecclesiæ Catholicæ revelavit, & Ecclesia eos proponit esse credendos, & a Deo revelatos; ideo in eo habitus supernaturalis fidei Catholicæ non reperitur; nam, quamvis non quovis peccato fides ipsa amittatur, ut contra hæreticos definit Trid. *sess.* 6. *can.* 8. *de justif.* tamen est certum, ipsam totam demeritorie destrui per unicum actum fidei contrarium, seu cum Deus revelans offenditur cum pertinacia, non credendo alicui articulo ab ipso revelato, & per Ecclesiam proposito; non minus ac charitas tota demeritorie aufertur per unum actum peccati, quando graviter offenditur Deus in uno solo præcepto.

6 Sed quæritur, *an hæreticus sit a Confessario judicandus Petrus, qui in Confessione se accusat*: Pater, credo Corpus Christi esse sub Hostia rite consecrata, sed non sub illis, super quas N. Sacerdos concubinarius, & publicus peccator verba consecrationis profert.

Resp. Vel judicat hostiam a Sacerdote N. esse rite consecratam, vel sibi persuadet eam rite non consecrasse; si primum, certe hæreticus est, non credens sub illa esse Corpus Christi, nam cum tota ratio formalis, propter quam fide Theologica credimus, sit: *quia Deus summe verax revelavit Ecclesia Catholica*: & Deus Ecclesiæ revelaverit sub hostia rite consecrata esse Corpus Christi, qui id pertinaciter non credit, hæreticus est; sed Petrus judicat N. Sacerdotem Hostiam rite consecrasse, & non credit sub ea esse Christi Corpus, ergo hæreticus est; in ista enim universali: *sub Hostia rite consecrata est Corpus Christi*, revelantur omnes particulares, nimirum: *quod sub hac, & illa Hostia rite consecrata est Christi Corpus*; quemadmodum in ista universali: *omnes resurgemus*, est revelata hæc particularis: *Petrus resurget*: & in ista: *omnis rite, & canonice electus in Christi Vicarium, & Petri successorem, est Christi Vicarius*: revelatur hæc particularis, quod *Clemens XI.* feliciter regnans, *rite, & canonice electus, est Christi Vicarius, & Petri successor.*

Si vero judicat eum rite non consecrasse, interrogandus est; an ideo judicet, quia credit, Sacerdotem in mortali existentem, tametsi verba consecrationis cum debita intentione supra debitam materiam proferat, rite non consecrare, & tunc hæreticus est per definita a Trid. *sess. cit. can.* 12. *de bapt.* ubi: *si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum, pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum: anathema sit.* Ad validitatem enim Sacramenti non requiritur status gratiæ in Ministro, licet exigatur, ut licite conficiat, ut fides docet, & tenent communiter DD.

Quod si ex alia ratione, ut ex odio, & malo animo, quem erga ipsum nutrit, moveatur ad judicandum eum hostiam rite non consecrasse, gravissime peccat, temere, & absque fundamento judicando tam grande scelus de Sacerdote Catholico: ex lege enim charitatis tenemur semper bene de proximo præsumere, nisi rationabili fundamento constet oppositum.

7 Quæritur, *Accedit pœnitens petens a Confessario*, scire opto: an, cum ego elicio actum fidei, ad quem per accidens teneor, ratione nimirum præcepti de eliciendo contritione de peccatis commissis, satisfaciam obligatione per se eliciendi actum fidei, ad quem teneor ex vi præcepti fidei.

Resp. Affirmative; nam, qui vovit jejunium, ad quod alias ex præcepto tenebatur, satisfacit & voto, & præcepto, dum jejunat, qui die festo pulsatus gravi tentatione luxuriæ, persuadet sibi remedium ad superandam tentationem esse audire Missam illo die: si Missam audiat, implet præceptum de Missa audienda die festo, & vitandi peccatum lu-

xuriæ; ergo, qui elicit actum fidei, ad quem tenetur per accidens, sed quia sine eo non potest v. gr. de suis peccatis conteri, sicut oportet, satisfacit obligationi per se eliciendi actum fidei: ratio est, quia licet præceptum credendi præcipiat per se, independenter ab alio præcepto, suum actum in quibusdam casibus, ut *lib. 1. & c. 1.* diximus, & ad minus sex in anno, non prohibet tamen, quin eliciatur, dum urget præceptum eliciendi actum alterius virtutis; ideo, qui die Dominico audit sacrum, ratione cujus tenetur etiam elicere actum fidei, & credere Corpus Christi, quod adorat, contineri in Hostia consecrata, satisfacit etiam obligationi per se credendi; nam vere actum fidei elicit, & non verificatur, quod actum fidei omiserit. Unde, qui ultima Dominica bimestris audit sacrum, & actum fidei elicit credendo in Hostia consecrata esse Corpus Christi, in Confessione non debet se accusare in eo bimestri actum fidei, ad quem tenebatur ratione præcepti fidei, non elicuisse, quia vere credidit, sed de aliis peccatis. Quæ doctrina est Confessario non parum utilis, ad sedandos scrupulos dubitantium, quando impleant præceptum credendi.

CAPUT XII.

Prop. XVIII. ab Innoc. XI. &c.
Confessionis fidei præceptum.

1 PROP. 18. *Si a potestate publica, quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se, non damno.*

In præsenti capite occasione propositionis damnatæ sunt aliquæ difficultates solvendæ occurrentes circa externam confessionem, & professionem fidei: propterea Confessarius sciat, actum fidei alium esse internum, externum alium: internum definivimus *c. præterito num. 1.* Externus itaque est: *quo verbis, signis, aut nutibus exterioribus profitemur nos habere actum illum internum, & credere Mysteria fidei a Deo revelata Ecclesiæ Catholicæ.*

2 Quæritur, *an detur præceptum confitendi, & profitendi fidem exterius.*

Resp. Affirmative; & est duplex, aliud affirmativum, præcipiens aliquam actionem, & nos obligans ad fidem exterius confitendam, non semper, sed in quibusdam casibus, & circumstantiis: & aliud negativum, aliquam actionem prohibens, obligans ad semper, hoc est, ad numquam, & in nullo casu, etiam mortis, aut tormentorum metu, fidem negandam, juxta illud Matth. 10. *qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*: & Lucæ 9. *qui voluerit animam suam salvam facere*: id est a morte negando fidem, *perdet eam*: hoc est, peccabit mortaliter, & incurret mortem æternam, nisi postea pœnituerit; unde dixit Augustinus *tractat. 66. in Joann. quanta vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum.*

3 Sed quæritur, *quandonam per se, & ex directa obligatione præcepti affirmativi hoc præceptum obliget ad externam Confessionem, & professionem fidei.*

Resp. In certis quibusdam casibus, quos numerat D. Thomas 2. 2. *qu. 3. ar. 2. in corp.* ut infra: *confiteri fidem non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo loco, & tempore, quando scilicet per dimissionem hujus Confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximi impendenda: puta, si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel, quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur a fide; in hujusmodi enim casibus Confessio fidei est de necessitate salutis.* Ex quibus patet, quando, & quo loco detur obligatio confitendi fidem; ideo, si ex taciturnitate, dissimulatione, & fuga putatur secuturus contemptus Religionis Catholicæ, proximorum scandalum, vel spiritualis ruina, fides est palam profitenda: & est mortaliter illicitum contra præceptum affirmativum confessionis fidei silere: ratio est, quia etiam aliarum virtutum actus tunc sunt in præcepto, quando sunt necessarii ad finem charitatis erga Deum, erga proximum, erga se ipsum: finis autem charitatis est velle alteri bonum, & nulli malum, adeoque impedire, quidquid Deo displicet, proximo, & sibi nocet: dum autem fidem quis non confitetur, Deo gravem injuriam irrogat, & ei debitum cultum negat, (nam certe Deum maxime honorat, & colit Christianos ejus fidem confitendo, quando debet), ac proximo scandalum præbet, & sibi gravissime nocet.

Propterea fidelis, si coram multitudine respondeat se Christianum non esse, quatuor peccata committit: primum commissionis contra præceptum de non mentiendo, & quidem gravissimum, quia in materia fidei mentitur. 2. Commissionis contra præceptum negativum, non negandi fidem. 3. Omissionis con-

contra præceptum affirmativum de confitenda exterius fide, & 4. Scandali; quod multiplex est juxta numerum persenarum quibus est scandalo; quod, si non mentiatur, sed taceat, duo peccata patrat: alterum omissionis, fidem non profitendo: & alterum commissionis, propter scandalum, si aliqui sint præsentes; alias unicum erit.

4 Sed quæritur, *an id intelligatur, non modo, quando interrogatur a persona publica, & in responsione mentitur, aut tacet; verum etiam cum interrogatur a persona privata.*

Resp. Quidam cum Bonac. in 1. *præcept. decal. disp.*3. *qu.*2. *punct.*3. *num*4. dixerunt, si persona sit publica, v. gr. Rex, Princeps, aut Magistratus, Gubernator &c. interrogatum, etiam cum periculo mortis, debere fidem manifestare; ratio est, quia censetur interrogari in odium fidei, & omissione Confessionis gravis injuria Deo irrogatur, & fides contemnitur, cum taciturnitas sit signum negatæ fidei. Si vero persona interrogans sit privata, posset tacere, vel interrogationem eludere; *quid a te? seu: quis te constituit Judicem?* nam non censetur interrogare in fidei odium.

Alii vero cum Suarez sustinent nullam esse differentiam inter personam publicam, & privatam interrogantem; ratio est, quia obligatio fatendi fidem non nascitur ex qualitate, seu potestate personæ interrogantis, sed ex circumstantia, & occasione, in qua non potest occultari fides sine gravi diminutione divini honoris, aut detrimento spirituali proximorum, & proprio.

Et cum istis dicendum juxta D. Thom. cit. (cujus ratio videtur universalis ad omnem casum, in quo sequerentur mala enunciata) Si, dnm persona privata interrogat Petrum de professione fidei, taciturnitas sit signum negatæ fidei, timoris, aut erubescentiæ de confitenda fide, vel adsit periculum, ut fides reputetur falsa, aut proximis sit scandalo, illicitum est fidem non fateri, & gravissimum peccatum per se contra præceptum affirmativum de confitenda fide, dare signum negationis ipsius, & erubescentiæ de fide confitenda; ideo, si credo ex taciturnitate mea, & omissione confessionis aliquos, vel aliquem defecturum a fide, vel vacillaturum, aut putaturum fidem esse falsam non solum ex charitate, sed ex ipsa præcisa, & formali confessione fidei teneor (a quocumque interroger) confiteri eam, cum ex ipsa formali omissione confessionis fidei in eo eventu per se sequatur defectus ille, vel vacillatio; & sic gravis injuria irrogatur fidei, & irreverentia ejus Auctori, & propterea silentium est per se damnabile, quia est per se signum timoris confessionis fidei, & erubescentiæ.

5 Quæritur, *accedit pœnitens, & se accusat, quod interrogatus ab hæreticis, an esset Papista, negavit esse; dubitatur, an mortaliter peccaverit contra præceptum de non neganda fide.*

Respond. Affirmative, quia illa responsio æquivalet negationi fidei; nam omnes intelligunt eum, qui negat se Papistam, negare se credere mysteria fidei proposita a Papa, & Ecclesia Romana.

6 Sed quid, *si affirmet, dixi*, non sum *intelligendo*, ut tibi dicam?

Resp. Peccavit mortaliter contra præceptum negativum de non neganda fide; nam nullus potest sine gravi peccato uti verbis ambiguis, aut loqui cum restrictione mentali, dum agitur de confitenda, aut non neganda fide Catholica, quia audientes intelligerent, quod negaret se esse fidei Catholicæ professorem; ratio est, quia si quis posset hoc modo fidem negare, posset pariter ob metum mortis, aut grave damnum nunquam fidem confiteri, & exterius profiteri fidem falsam, quod est contra communem Ecclesiæ sensum; & sic redderetur inutile præceptum de confitenda, & non neganda fide: quod asseri non debet.

7 Sed quid, *si dicat, Pater*, vixi aliquo temporis spatio occultus Catholicus inter hæreticos, quorum cœnam bis accepi ob metum pœnarum, & non intentione profitendi eorum sectam, imo cum opposita protestatione?

Resp. Bis mortaliter peccavit contra præceptum de non neganda fide; nam numquam ulli licet uti propriis cæremoniis falsæ Religionis, quia id faciendo externe profiteretur falsam, & negaret veram Religionem. Cœna hæreticorum est argumentum professionis sectæ ipsorum, qui colligunt suæ falsæ Religionis professores esse, quotquot illa utuntur; & protestatio non valet, quia est contraria facto. Pro absolutione dirigatur ad Sacr. Tribunal: nam meo videri est credens erroribus Hæreticorum, per dicta *lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 20.

Idem dicitur de eo, qui ad mortem vitandam fuit obediens edicto Principis, qui ad discernendum Catholicos ab hæreticis, præcepit, ut omnes adirent templa hæreticorum; nam tunc aditus ad templum est signum distinctivum hæreticorum a Catholicis, & propterea tunc moraliter negaret suam fidem, & profiteretur alteram; vel fal-

altem obediret Principi in casu, quo potius deberet obedire Deo, & mandato non parere.

8 Sed quid etiam, *si interrogatus ab hæreticis, an esset Sacerdos, vel Religiosus, id negaret?*

Resp. Potest sine præjudicio fidei respondere: *non sum*: nam non sequitur, quod fidem neget; cum plures sint Catholici, qui nec sunt Sacerdotes, nec Religiosi; & tunc certe non interrogaretur de fide, nec in ordine ad ipsam.

9 Quæritur, *sub Turcarum imperio sunt Catholici Asiatici, & Europæi: Princeps vult eos distinguere a se invicem, & Turcis ideo præcipit, ut signo aliquo distinctivo utantur; Europæi taxatum signum assumunt, Asiatici vero omittunt, & utuntur eo proprio Turcis: dubitatur, an Asiatici peccent contra præceptum de non neganda fide.*

Resp. Affirmative; nam æque bene omittendo tale signum significant se non esse Catholicos, & fidem negare, ac si verbis dicerent se Catholicos non esse, ideo quamvis eis grave damnum, etiam mortis immineret utendo tali signo, deberent eo uti.

10 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente se accusante*: Pater, transivi per hæreticorum loca, qui ad me interficiendum erant parati, nisi carnes cum eis die veneris comedissem, & propterea comedi.

Resp. Interroget, an data opera fuerit invitatus ad comestionem, ut dignoscerent, an esset Catholicus, an hæreticus, vel in contemptum Ecclesiæ; & si affirmet, & comederit, graviter peccasse judicet contra præceptum de non neganda fide; nam talis comestio reputatur professio falsæ, & negatio veræ fidei: &, dum alias ab aliquibus, ut Catholicus cognosceretur, peccaret etiam peccato scandali. Si vero non ad eum finem proponerentur, sed alio, non pertinente ad Religionem, tunc remoto scandalo, dum carnes comederet, non peccaret contra fidem; nam multi inter Catholicos vel ex malitia, vel ex infirmitate carnes die veneris comedunt, quin censeantur fidem negare; nec hujusmodi comestio secundum se arguit professionem fidei hæreticæ, aut negationem Catholicæ; immo, stante periculo, non peccabit, quia pia Mater Ecclesia non obligat ad abstinentiam cum tanto incommodo: si desit incommodum, peccabit contra præceptum Ecclesiæ; & si item sit signum negatæ fidei, & cum scandalo, nec damnum mortis timeatur, triplex erit peccatum: ut, scandali, contra præceptum Ecclesiæ, & præceptum de non neganda fide.

11 Quæritur, *an liceat Catholicis uti vestibus, quibus utuntur infideles.*

Resp. Vel vestes infidelium ex ipsamet institutione talium vestium sunt per se protestativæ falsæ sectæ, & tales, ut ipsi discernantur infideles, & hæretici a fidelibus Catholici: aut non sunt sic institutæ, sed indifferentes, & adhibentur ut signum distinctivum unius nationis ab alia; vestibus primi generis non possunt Catholici uti, etiam cum periculo vitæ, & quatenus utantur, peccant contra præceptum de non neganda fide, quia illarum usus est moraliter falsæ sectæ professio, prohibiti cultus signum, & veræ Religionis negatio; sic non possunt Catholici uti veste Sacerdotali Turcarum, aut ministrorum hæreticorum: vel ad collum Imaginem Mahumetis, Lutheri, aut Calvini deferre: sicut, nec genuflectere, vel thurificare Idolo, vel circumcidi, &c. illis autem secundi generis uti non esse illicitum, & illis posse suam Religionem occultare, tradunt DD. quoniam per se institutæ non sunt, nec determinatæ ad falsam sectam profitendam, & distinguendos hæreticos a Catholicis. Hinc Catholici in Anglia, vel aliis hæreticorum Provinciis possunt vestibus uti, quibus incolæ utuntur ad distinctionem unius nationis ab alia; sic S. Sebastianus quodam tempore, veste communi cæteris Gentilibus, occultavit propriam fidem, quam postea data opportunitate manifestavit. Et ideo istis etiam illicitum est uti, quando delatio a Deo debitum auferret honorem, fides contemneretur, proximorum salus in periculo esset, & scandalum illis præberetur.

12 Sed quæritur, *an hic Romæ possit licite deferri pileus cum signo flavo, Judæis proprio, & inter Turcas bireto*, vulgo *Turbante.*

Resp. Negat Cajetanus ad cit. locum D. Thomæ, cum Toleto, & Becano; ratio est, quia, quemadmodum mortaliter peccaret contra præceptum negativum de non neganda fide, qui diceret se esse Judæum, aut Mahumetanum, sic mortaliter peccaret contra idem præceptum, si uteretur bireto, aut pileo, vel alio signo proprio Judæis, & Mahumetanis in illa Patria, quo a Catholicis distinguuntur: nam idem esset ac se de facto Judæum, vel Mahumetanum profiteri. Ideo regula generalis est, quod nunquam licet uti propriis cæremoniis, vel vestibus falsæ Religionis, assumptis ad discriminandos hæreti-

image
not
available

image
not
available

ditu concipientes, *libere moventur in Deum*, *credentes vera esse*, *quæ divinitus revelata*, & *promissa sunt*. Et Arausicano 2. *can.* 5. ubi: *si quis*, *sicut augmentum*, *ita etiam initium fidei*, *ipsum credulitatis affectum*, *quo in eum credimus*, &c. Et sequitur ex quo experiamur nos non credere, nisi velimus. Tum quia, actus fidei est meritorius, & liber, hoc est, liberum est credere, sine actu autem voluntatis nec libertas, nec meritum subsistit. Tum quia, pia affectio requiritur pro certitudine adhæsionis ad objectum, sive, ut firmissime intellectus per actum fidei absque ulla dubitatione, & formidine tendat in objectum revelatum, ab Ecclesia propositum, ut optime probat D. Th. 2.2. *q.*2. *ar.*4. *in corp.* nam cum intellectus non videat evidenter physice, aut metaphysice objectum esse verum, ab objecto determinari, nec moveri potest, sed opus est, ut voluntas imperet, ut firmissime credat, quod ei ab Ecclesia cum morali evidentia proponitur a Deo revelatum, & sic captivet intellectum in obsequium fidei.

4 III. Notet, aliud esse, propositionem aliquam esse credibilem, & aliud esse credendam, hoc secundum aliud non dicit, quam propositionem esse talis naturæ, ut quis debeat eam credere, & signum sit, ut credatur; esse autem credibilem importat talem esse, ut quis possit eam credere. Nec sequitur, quod si propositio sit credibilis, sit vera a parte rei, nam propositio falsa potest esse credibilis, ut patet: dicat homo fide dignus: *Petrus est domi*: si Petrus domi non sit, propositio est falsa, sed credibilis propter auctoritatem, & testimonium dicentis. Nec etiam, quod si propositio sit vera, sit proxime credibilis, nam necesse est, ut ab aliquo fide digno reveletur: credibilitas enim sumitur ab extrinseco; & ideo consideret, quod sicut propositio est credibilis, quæ potest credi, sic illa est evidenter credibilis, dum evidens est alicui se posse eam credere; & quia evidens est mihi v.g. quod possum credere Petro proponenti Germanos fuisse victores, ex quo nullam habeam rationem prudenter dubitandi, quin verum dicat, ideo propositio ab eo asserta, est mihi evidenter credibilis, sive sit in re vera, sive falsa.

5 IV. Pondera, quod mysteria nostræ fidei sunt evidenter credibilia, & credenda: seu, quod idem est, quod dantur motiva, propter quæ est moraliter evidens, mysteria nostræ fidei esse a Deo revelata. Per evidentiam moralem cum communi intelligitur illa, qua res aliqua, quæ non est nota ex terminis, neque deducta ex principiis, sic notis, nec aliquo sensu externo percepta, ita apparet intellectui, ut is nullam habeat rationem dubitandi, & judicaretur ab omnibus imprudentissimus, qui non judicaret rem illam, sicut apparet ipsi, sed dantur motiva, quæ hoc modo evidenter probant mysteria nostræ fidei esse a Deo revelata: considerentur miracula facta in confirmationem mysteriorum fidei: quæ certe Deus non fecisset, nisi mysteria, in cujus confirmationem fiebant, essent vera, & ab ipso revelata; quod si negetur fuisse confirmata miraculis; negari non potest, quin hoc ipsum sit maximum miraculum, quod tanta, & tam principalia Mundi pars absque ullo miraculo receperit doctrinam novam, ab Apostolis, alias rudibus, & simplicibus, prædicatam, contrariam carni, & sanguini, & ex toto adversam ei, quam ante viri hujus Mundi, tam docti, quam indocti, nobiles, & simplices profitebantur; quod certe sufficit ad reddendum moraliter evidens, & judicandum imprudentissimum eum, qui non judicat, quod fuerint revelata a Deo.

6 Confirmatur est moraliter evidens, quod Ecclesia Catholica sit vera Ecclesia Christi, sed Ecclesia Catholica proponit mysteria fidei esse a Deo revelata: ergo est moraliter evidens mysteria nostræ fidei esse a Deo revelata; adeo ut imprudentissimus sit, qui id non judicet: major est certa, quia in confirmationem Ecclesiæ Catholicæ sunt facta innumera miracula; & hoc unum maximum est, quod, non obstante impugnantium potestate, & persecutorum tyrannide conantium eam destruere, & ad nihilum reducere, magis creverit, & totum fere sibi orbem subegerit, sanguine martyrum irrigata. Alia motiva videas apud Theologos in tract. de fide.

7 Hinc, quia est moraliter evidens, quod mysteria nostræ fidei sint a Deo revelata, & est certum omnino, quod quidquid Deus revelat, est verum, cum nec fallere, nec falli possit, sequitur. 1. Quod sint vera. 2. Quod quilibet debeat illa credere, cum sufficienter proponuntur. 3. Quod quæcumque alia doctrina opposita fidei nostræ sit falsa, & quod imprudentissime quis eam doctrinam crederet. 4. Quod urgentissimum medium ad convincendos Infideles, & hæreticos sit proponere ipsis evidenter mysteria

steria nostræ fidei esse a Deo revelata; nam si id bene proponatur, & Deus dederit ipsis gratiam, bene percipiendi, quod proponitur, & auferat ab ipsis internam voluntatis pertinaciam, & dociles reddat, facile convertentur.

Ex quibus potest quilibet videre nullum prudenter posse repudiare assensum supernaturalem fidei; nam recta ratio non potest dictare, quod, ut falsa, repellamus, quæ Deus revelavit esse vera; nam imprudentissime ageret.

Et pariter inspicere, quod cum assensus fidei divinæ sit omnino certus, & infallibilis, non compatitur cum dubio, & formidine, aut notitia solum probabili, quod mysteria sint a Deo revelata, nam sane, si judicium de existentia revelationis esset incertum, & dubium, voluntas non posset prudenter imperare actum firmissimum, ut est actus fidei divinæ.

8 Sed difficultas *est de pueris, & rudibus, qui, cum non possint examinare motiva credibilitatis, ut miracula, prophetias, sanctitatem doctrinæ, ex quibus formatur judicium moraliter evidens, & certum, quod mysteria nostra fidei sint a Deo revelata, nec moralem evidentiam possunt habere de existentia revelationis: propterea, aut est dicendum præfatos imo majorem partem fidelium, nunquam credere fide divina, quod absurdum videtur, aut quod ad fide divina credendum non requiratur, ut evidenter moraliter quis judicet mysteria fidei esse a Deo revelata.*

Resp. Pueris, & rudibus ad credendum firmissime mysteriis fidei sufficit propositio Parentum, vel Parochi: ex quorum instructione, cum interna illustratione Dei ad credendum, quamvis ad prædicta signa non reflectant, apparet evidenter moraliter, quod mysteria fidei sint a Deo revelata: & ex ea obligatione, quam habent, quod in materia salutis æternæ sequenda est eorum instructio, moveatur ad actum fidei eliciendum: habetur ex D. Thom. *cit. ad* 2. ubi: *non enim crederet, nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi;* nota hoc ultimum. Hinc, si supposita Parentum instructione, credant, v. gr. Verbum esse incarnatum, quia Deus summe verax revelavit Ecclesiæ Catholicæ, actum fidei Divinæ elicitur.

CAPUT XIV.

Prop. XXII. ab Innoc. XI. &c. Fides necessaria ad salutem.

1 PROP. 22. *Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.*

2 Supponitur tamquam certum, quod fides supernaturalis habitualis est necessaria omnibus hominibus, tam parvulis, quam adultis; quod patet ex illo ad Hebræos 11. *sine fide impossibile est placere Deo*: & ex certo principio, quod nemo possit consequi vitam æternam sine justificatione: nemo autem justificatur, cui non infundantur fides, spes, & charitas, tam parvulis, quam adultis. Trid. *sess.* 6. *c.* 7. *de justif.*

3 Item, quod omnibus adultis habentibus usum rationis necessaria est fides explicita, actualis, supernaturalis; ut patet ex allegato textu; & ex Symbolo Athanasii: *quicumque vult salvus esse: ver. Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit:* & potest isto suaderi discursu: *Deus homines adultos salvare non vult, nisi cum ipsorum cooperatione, sed cooperatio hominis ad salutem utilis non est sine fide supernaturali: cum, si ab ista non regulетur, proportionem non habeat cum beatitudine supernaturali: ergo secundum dispositionem Dei fides supernaturalis actualis est necessarium medium adultis ad salutem:* & debet esse supernaturalis, non modo ex parte principii, auxilii nimirum divini, sine quo actus supernaturales non eliciuntur, sed etiam ex parte objecti: quatenus debet hominem dirigere ad finem non naturalem, sed supernaturalem æternæ beatitudinis: & tendere in objecta a Deo revelata.

4 Item, quod omnibus adultis existentibus in mortali necessaria est fides supernaturalis actualis, ut constat ex adductis textibus, & ex hoc alio ad Hebr. 11. *accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Deinde fides actualis ex Trid. *cit. c.* 6. est dispositio necessaria ad justificationem; & *c.* 8. asseritur, humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis; sed peccator, ut perveniat ad Cœlum, debet accedere ad Deum, & justificari: ergo debet habere fidem actualem.

Confirmatur: non potest peccator, si non fuit baptizatus, salvari sine baptismo in re, vel in voto: & si fuit, sine pœnitentia in re,

vel

vel in voto: sed nec baptismus, nec pœnitentia in re possunt haberi ab adulto sine fide: nec in voto, nisi mediante aliquo actu supernaturali: at nullus actus supernaturalis potest ad hoc sufficere præter actum supernaturalem amoris Dei, vel contritionis perfectæ: sed hujusmodi haberi nequeunt sine prævio actu fidei: ergo.

5 Item, quod aliud est credere implicite, & aliud credere explicite, & distincte. Credere *implicite*, est credere aliquid non in se ipso distincte, & particulariter, sed in aliquo alio, in quo implicite continetur: sic qui credit: *quidquid Ecclesia Catholica credit, vel credendo proponit;* implicite credit omnia mysteria fidei.

Credere vero explicite, est credere hoc, vel illud mysterium in particulari, & in seipso, propter revelationem Dei: ut credo, *Deum esse Trinum, & Unum, quia Deus summe verax revelavit, & Ecclesia credendum proponit; credo Verbum esse incarnatum, &c.*

6 Item, quod duobus modis aliquid dicitur necessarium ad salutem, necessitate medii, & necessitate præcepti: *necessitate medii*, illud necessarium dicitur, quod si ab aliquo omittatur, quamvis sine sua culpa (ut si propter impotentiam, & ignorantiam inculpabilem) salvari non possit; quia est necessarium ex alio capite, quam ex hoc, quod per ejus omissionem, quis peccet, & ponat impedimentum peccati ad non consequendam salutem: sub ista ratione baptismus in re susceptus, & fides habitualis sunt infantibus medium ad salutem; & fides, tum actualis, tum habitualis, ac baptismus in re, vel voto susceptus omnibus adultis ita necessaria: illud vero dicitur necessarium, *necessitate præcepti*, sine quo quis salvari potest, modo ipsum, vel propter ignoranttam inculpabilem, vel impotentiam exequi non possit; nam tunc a peccato excusatur. Quod est sic necessarium, aliam necessitatem non habet ad salutem, quam quatenus, qui id omittit, peccat mortaliter, & propter peccatum, nisi remittatur, debet salutem perdere: sic ad salutem necessarium est, audire sacrum, jejunare, confiteri semel in anno, &c.

Auctores propositionis non negant fidem actualem necessariam necessitate medii: sed, dum affirmant sufficere solam fidem unius Dei, errant. Propterea Confessario in hoc capite ex probatis Auctoribus apponimus plures resolutiones tangentes notitiam eorum, quæ sunt necessario explicite credenda, tum necessitate medii, tum præcepti, ut istis instructus possit sine errore ad judicium procedere, & pœnitentes monere de iis, quæ credere tenentur, & ad fidem pertinent.

7 Quæritur, *quænam mysteria, seu articuli fidei sint explicite necessario credendi necessitate medii.*

Resp. I. Debet explicite credi: *Deum esse, & remuneratorem esse, juxta illud ad* Hebræos 11. *accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

II. *Deum esse Trinum in personis, & Unum in Essentia:* juxta text. Matth. 28. *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* per dicenda autem *cap. ult.*

III. *Filium Dei esse Incarnatum.* Joannis 17. *Hæc est vita æterna, ut credant te verum Deum, &, quem misisti, Jesum Christum.*

IV. *Christi passionem, & mortem.* 1. *ad* Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Christum crucifixum.*

V. *Christi resurrectionem* 1. *ad* Corinth. 15; *Si Christus non resurrexit, inanis est fides nostra.* Hæc omnia sunt ita necessario necessitate medii explicite credenda, ut quis excusationem non habeat, si ea explicite non credat: & ideo non sufficit ea implicite credere, credendo quidquid Ecclesia Catholica credit. Quod colligi etiam potest ex illo Marci ult. *prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur:* ergo condemnabuntur omnes, qui non crediderint, quæ a Christo Apostolis prædicare jubebantur; sed certum est, quod jubebantur prædicare; *Deum esse, esse remuneratorem bonorum, & vindicem malorum: Incarnationem, & mortem, & resurrectionem Christi: ejus divinitatem, ac humanitatem; atque Trinitatem personarum in una Essentia divina:* ergo hæc credere post illam prædicationem, est medium necessarium ad salutem.

Et quamvis jussi sint prædicare etiam, quæ non sunt necessitate medii necessario credenda, sed solum præcepti: negari tamen non potest, quin præfata sint necessario ea necessitate credenda; nam Apostoli debuerunt prædicare Evangelium secundum ordinationem Christi, hoc est, prædicare, tamquam necessaria necessitate medii, quæ sic necessaria censentur, & præcepti, quæ ita necessaria sunt: ergo, cum aliqua fides ab eis prædicata sit necessaria necessitate medii (nec possit dari ratio, cur non sit fides præfatorum mysteriorum: sed potius juxta communem, consensum Theologorum, & sensum

ſum Eccleſiæ certum ſit eam eſſe) fides præfatorum ita eſt neceſſaria.

Cætera myſteria, quæ in Eccleſia ſolemnizantur, & publice proponuntur, tutius, & ſecurius eſt explicite credere: *ut eſſe natum de Virgine, circumciſum, deſcendiſſe ad Inferos, aſcendiſſe in Cœlum, ac ſedere ad dexteram Patris, & venturum Judicem*. De la Cruz *direct. conf. 1. præcept. de fide artic. 1. num.3. in fine*, & Fagnan. *in 1. Decretal. ad c. Firmiter de ſum. Trinit. n.44.* Vide *cap.cit.*

8 Quæritur, *an ſit neceſſaria neceſſitate medii fides explicita Dei, ut remuneratoris ſupernaturalis, an vero ſufficiat fides de Deo, ut remuneratore naturali, ſeu ut remunerante bona opera per bona temporalia, & naturalia hujus vitæ ſanitatem, divitias, &c.*

Reſp. Neceſſaria eſt fides actualis explicita Dei remuneratoris ſupernaturalis, hoc eſt, qua creditur, quod bene viventibus, ſecundum legem ipſius, & operantibus cum auxiliis gratiæ, ut oportet, ſit conceſſurus vitam æternam, & male viventibus æternam mortem: totum colligitur ex illo *cap. ad Heb.11.* ubi Paulus agit de remuneratione ſuperiori ad bona temporalia hujus vitæ, & de retributione vitæ æternæ a Deo promiſſæ, & revelatæ. Legatur text. & Cardenas ad *prop. 22. ab Innoc. XI. damnat. diſſert.15. cap.6.*

Et propterea fides debet eſſe ſupernaturalis, non modo ex parte comprincipii, auxilii nimirum ſupernaturalis, ſine quo actus ſupernaturalis haberi non poteſt, ſed etiam objective, quatenus non ſufficit cognoſcere Deum eſſe auctorem naturæ, aut largitorem bonorum naturalium, ſed neceſſe eſt cognoſcere, & credere, quod ſit auctor bonorum ſupernaturalium, gratiæ, & æternæ vitæ largitor; cum talis fides, & cognitio ſit fundamentum acceſſus noſtri ad Deum, juxta illud: *accedentem ad Deum oportet credere, &c.*

9 Sed quæritur, *unde colligi poſſit, quod fides ſit ſupernaturalis, objective, & ex parte objecti*.

Reſp. Cum tendit in objectum a Deo revelatum, quod Eccleſia Catholica proponit credendum. Vide ſupra *c.5. n.11.*

10 Quæritur, *quando per ſe teneamur actum fidei de illis habere*.

Reſp. Videas *lib.1. c.1. §.1. n.12. & 13.*

11 Quæritur, *quænam explicite credenda ſint de neceſſitate præcepti divini, & Eccleſiæ*.

Reſpond. Symbolum Apoſtolicum, & ſeptem Sacramenta; omnia alia debet homo, ſaltem implicite credere, credendo quidquid Eccleſia credit; vel in præparatione animi, in quantum paratus ſit credere, quidquid divina Scriptura continet, & Eccleſia proponit eſſe a Deo revelatum; & tunc ea etiam explicite credere tenetur, cum ei conſtat eſſe a Deo revelata, & ſic ab Eccleſia proponuntur.

Ratio, cur debeat quis explicite credere Symbolum Apoſtolorum, eſt, quia articuli, & myſteria, quæ in eo Symbolo continentur, ſunt præcipua noſtræ fidei fundamenta: & non ſolum ſemel, atque iterum debet eos articulos explicite credere, ſed etiam memoriter ſcire, ut interrogatus, an tale myſterium contineatur in Symbolo, ſciat reſpondere, affirmative.

Illa autem probans, cur credenda ſint Sacramenta, eſt: quia quilibet tenetur credere, & ſcire, quæ debet recipere, & a Deo poſtulare. Et quamvis hæc ratio videatur probare ſolum quoad Baptiſmum, Pœnitentiam, & Euchariſtiam, quorum fidem eſſe ſub præcepto eſt communiſſima ſententia: attamen etiam cætera alia eſſe credenda patet; nam ſuſceptio Confirmationis, & Extremæ Unctionis ſunt maximæ utilitatis, & ſub præcepto non contemnendæ. Item, ut digne æſtimetur ſtatus matrimonio conjunctorum, & Ordinatorum, valde conveniens apparet, ut fideles omnes cognoſcant, & credant illa Sacramenta eſſe a Deo inſtituta; & conſequenter, ut ſit præceptum omnibus ea credere.

Nec ſufficit, quod quis ſemel, aut iterum, vel quoties debet aliquod Sacramentum accipere, illud credat, ſed ulterius debet ſcire, & ita memoria fixa tenere, quod ſint a Deo revelata, & a Chriſto inſtituta, & propterea ſic credenda, ut, quoties interrogetur de quolibet iſtorum, poſſit reſpondere, eſſe a Deo revelatum, & a Chriſto Domino inſtitutum.

12 Pariter præcepta decalogi ſunt cognoſcenda, ac memoriæ retinenda, ut quis interrogatus, an talis, vel talis veritas ſit de fide, verbi gratia, an furtum ſit contra aliquod præceptum decalogi, vel non furari Dei mandatum, ſciat reſpondere affirmative; hujuſmodi enim cognitio valde utilis eſt ad exercitium virtutis, & fugam vitiorum. Utilitas etiam retinendi memoriæ orationem Dominicam maxima eſt; nam ſeptem petitiones continet, quibus omnia neceſſaria, tam corpori, quam animæ, tam præſentis, quam futuræ vitæ a Deo peti-

petimus : explicationem orationis vide apud Marchant. *Hort. past. tract.* 3. *de Off. Pastoral. lect.* 1.

Ex quibus sequitur. I. Quod fideles, statim ac pervenerint ad usum rationis, debeant juxta capacitatem, & statum suum talem diligentiam ad hæc discenda adhibere, ut non videantur esse negligentes in re, adeo ipsismet utili, a Deo, & Ecclesia præcepta; ideo debent frequentare Parochiam, ut in rebus fidei, & ad salutem necessariis instruantur; & toties peccant, quoties in illo anno tenentur Parochiam frequentare (ad quem effectum pluries in mense crederem teneri) & omittunt: de quo debent se accusare.

II. Quod parentes curare debent, ut filii sufficienter instruantur de præfatis, & præceptis Ecclesiæ, adeout, si eos impediant, vel commoditatem non præbeant, aut instructionem negligant, peccant gravissime.

III. Quod Parochi Confessarii, & Prædicatores tenentur ea omnia proponere, & quatenus opus sit explicare ista, ne propter defectum propositionis, ac explicationis contingat, ut subditi, & audientes careant sufficienti instructione.

Propterea ipsi præter obligationem communem cum aliis fidelibus ad credenda mysteria fidei, tam quæ sunt necessario credenda necessitate medii, quam præcepti, habent particulare debitum cognoscendi distinctius ea mysteria; ratio est, quia officium ipsorum est ea proponere, & explicare, & aliqualiter defendere contra objectiones communes hæreticorum, ad minus per solutionem aliquam a Doctoribus traditam: quilibet autem tenetur ad ea, quæ sunt necessaria ad suum statum, & officium rite exequendum, ex cujus mala administratione sequitur in proximo grave præjudicium salutis; ideo Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. *de ref. statuit : quicumque curam animarum habentes, ut per se, vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis, & festis solemnibus, plebes sibi commissas pro sua, & earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem.* In quo, si negligentes sint, gravissime delinquunt contra præceptum Ecclesiæ in re gravi, & propriam obligationem.

13 Quæritur, *pœnitens, ut satisfaciat præcepto credendi, instrui petit a Confessario de modo eliciendi actum fidei, de tempore obligationis, & de articulis contentis in Symbolo Apostolorum; qualem debet Confessarius instructionem dare, & quid aperire?*

Resp. Tempus obligationis videas *lib.* 1. *c.* 1 *n.* 5. & 11. & *n.* 20. modum eliciendi fidei actum. Circa Symbolum Apostolorum sciat Confessarius, quod Symbolum hic idem est, *ac omnium credendorum ad salutem spectantium compendiosa collectio*, ut ex Gersone tradit Fagnan. *in* 1. *ad cap. firmiter de Sum. Trin. n.*26. Dicitur *Apostolorum*, quia fuit ab Apostolis editum in Conventu habito in Judæa anno Christi 44. *apud Baronium eodem anno n.*14. in quo duodecim articuli fidei, seu veritates a Deo revelatæ continentur, quarum notitia, saltem quoad substantiam, in quolibet fideli est necessaria.

14 Itaque super 1. articulo a Petro asserto: *Credo in Deum, Patrem, Omnipotentem, Creatorem Cœli, & terræ.* Ut credat in Deum, sufficit, quod credat esse aliquod summum bonum, quo melius excogitari non potest; aut aliquid esse, quod super omnia amari, & honorari debeat, & cujus mandatis super omnia obediendum sit, & a quo cætera dependent in fieri, & conservari, nam nihil potest esse tale, nisi quod est Deus. Ut credat in *Patrem*, sufficit, quod credat eum habere Filium a se productum, qui sit Deus eadem singularissima Deitate cum ipso. Quantum *ad Omnipotentem*, sufficit, quod credat eum posse facere, quidquid est possibile, ex cujus productione nulla in ipso sequitur imperfectio. Quantum vero ad *Creatorem Cœli, & Terræ*, sufficit, ut credat, quod Deus illa fecerit, & ad omnia in iis contenta concurrat. Cum igitur ex divino, & naturali præcepto teneamur Deo cultum exhibere pro nostra creatione, tenemur explicite credere, *Deum esse omnium Creatorem.*

Super II. Ab Andrea: *& in Jesum Christum, Filium ejus, unicum, Dominum nostrum*: sufficit credere aliquem hominem esse, qui non solum sit homo, sed Deus, & Filius unicus Dei Patris, qui vocatur Jesus Christus, cui nos obedire, ac servire debemus, tamquam unico nostro Domino, & Redemptori, ac colere, & adorare.

Super III. Ab Jacobo, *qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine:* Sufficit credere, quod Jesus Christus fuit conceptus in utero B. M. V. per cooperationem specialem Spiritus Sancti sine ulla opera viri: & natus ex ipsa Virgine ante partum, in partu, & post partum.

Super IV. Ab Joanne: *passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*: sufficit credere, quod sub homine, cui nomen Pilatus, Christus multa passus sit, quod fuerit

rit crucifixus, deinde mortuus sit, & postea sepultus.

Super V. a Thoma: *descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis*: Sufficit credere, descendisse ad aliquas partes inferiores terræ, & tertia die resurrexisse.

Super VI. Ab Jacobo Alphæi: *ascendit ad Cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis*: Sufficit credere, ad Cœlos post Resurrectionem ascendisse: & quod Christus post Ascensionem collocatus fuerit in suprema post Deum Cœli dignitate, & honore (quod per dexteram Dei hic videtur intelligi) nam Pater æternus non habet dexteram proprie dictam, ad quam sedeat Jesus Christus filius ejus.

Super VII. A Philippo: *inde venturus est judicare vivos, & mortuos*: Sufficit credere, quod Christus aliquando venturus sit ad judicandos omnes homines, ut reddat unicuique juxta opera, in hac vita facta.

Super VIII. A Bartholomæo: *Credo in Spiritum Sanctum*: Sufficit credere, esse aliquam personam divinam, quæ sit Deus, non minus quam Pater, & Filius, & tamen nec Pater, nec Filius sit, licet non sit alius Deus ab ipsis, sed idem Unus Deus.

Super IX. A Matthæo: *Sanctam Ecclesiam Catholicam*: Sufficit, & necessarium est credere, dari Congregationem fidelium a Christo institutam, quæ sancta est: & propter sanctitatem doctrinæ, & quia intra illam solam reperitur Sanctitas: & quia proponit, ac docet viam rectam acquirendæ Sanctitatis: & tamdem, quia in ea sunt media, & instrumenta Sanctitatis, ut baptismus, aliaque Sacramenta; debet autem quis in particulari cognoscere, quænam Congregatio determinata sit Ecclesia: ut nos Catholici cognoscimus, & credimus, quod illa Congregatio fidelium sit Ecclesia, quæ pro capite habet Summum Pontificem Romanum Christi Vicarium, & D. Petri successorem. Quæ Catholica, seu universalis dicitur, hoc est, communis omnibus, omnesque recipit, qui in eam per baptismum intrant, & per integritatem fidei perseverant extra quam salus non est, cap. *firmiter de summ. Trinit. &c.*

Super X. A Simone: *Sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Por Sanctorum communionem*: Sufficit, quod sit talis communio inter membra Ecclesiæ, ut Sanctorum, ac justorum orationes, & suffragia possint aliis, pro quibus orant, proficere: cum enim sint invicem membra, dum orant, dum laborant in via virtutum, non sibi tantum laborant, & dum patiuntur, etiam omnibus patiuntur. Vide supra *cap.8. n.14.* Quantum *ad remissionem peccatorum*, credi debet, in Ecclesia peccata remitti per media, quæ ad hoc ipsa proponit: baptismus scilicet, pro remissione peccatorum originalis, & actualium ante baptismum: & Pœnitentiæ Sacramentum pro remissione peccatorum, post baptismum commissorum.

Super XI. A Thaddæo: *carnis resurrectionem*. Quæ sufficienter creditur, dum creditur, quod quilibet post mortem aliquando resurget, ad quod spectat credere animæ immortalitatem.

Super XII. A Mathia, *vitam æternam*, Quæ itidem sufficienter creditur, dum creditur, quod si moriemur in statu gratiæ, Deum in Cœlo facie ad faciem, ac intuitive videbimus; quod bonis sit æterna beatitudo parata (quæ solet vita æterna vocari) sicut malis pœna.

Quæ omnia debet fidelis credere propter rationem formalem fidei, nimirum, *quia Deus summe verax revelavit Ecclesiæ Catholicæ*; & Confessarius totus debet esse, ut pœnitens frequenter actus fidei sub illa causali eliciat, ut ita assuescat ad credendum sub illa ratione; cui injungere debet, ut ad minus sexies in anno Symbolum recitet; nam ex terminis decens apparet, & conveniens, ut saltem pro quolibet bimestri semel recitetur Symbolum, in quo continentur fundamenta nostræ fidei, quorum fides, & cognitio, utilis, & necessaria est ad recte, & sancte vivendum.

15 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente, qui ignorat necessaria scitu ad salutem.*

Resp. Si ignoret necessaria, vel aliqua ex necessariis necessitate medii, sive sua culpa id evenerit, sive inculpabiliter emiserit, nullo modo potest absolvi. Ut valide absolvatur, debet prius instrui, ac ei ante absolutionem proponi, & ipse credere: *quod Deus est, & remunerator sit, reddens bonis operibus præmium vitæ æternæ, & malos æterna damnatione castigans: quod est Trinus, & unus: quod Jesus Christus sit filius Dei, verus Deus, & verus homo, natus ex Virgine pro redemptione nostra: mortuus, postea resurrexerit, deinde ascenderit in Cœlum, denique venturus Judex*; de quibus fides expressa exigenda est. Verum, si potest absolutio differri ad aliud tempus, ut plenius instruatur, differri debet, quia fortasse in angustia temporis non potest sufficienter instrui.

Si

image
not
available

ſolum dependenter a divina revelatione, & per propoſitionem Eccleſiæ.

Fides igitur actualis, quæ eſt diſpoſitio ad juſtificationem, eſt actus innixus divinæ revelationi, proponens voluntati objectum, circa quod debet ipſa ſupernaturaliter operari, ſeu conducens ad excitandam voluntatem ad reliquos actus ſupernaturales, diſponentes ad juſtificationem, timorem ſcilicet, ſpem, dolorem de peccatis, & amorem Dei, &c. cujuſmodi eſt actus, quo creditur: *Deum eſſe juſtiſſimum, miſericordem, infinite bonum, & Chriſtum omnes redemiſſe, ſatisfeciſſe pro nobis, ac meruiſſe gratiam, & gloriam omnibus ſufficienter*, quia Deus ſumme verax revelavit Eccleſiæ Catholicæ, & hæc nobis proponit id eſſe a Deo revelatum.

An autem ſola revelatio divina, *an etiam veracitas Dei, vel hæc ſola ſit motivum formale fidei; Eſt quæſtio inter Theologos;* Confeſſario ſufficiat ſcire, quod fides, quæ eſt diſpoſitio ad juſtificationem, debet inniti divinæ veracitati revelanti, vel revelationi: ut motivo formali credendi, & propoſitioni Eccleſiæ, ut conditioni, ſine qua non crederetur.

5 Et ſi quæratur, *quid ſit divina revelatio.*

Reſp. Eſt locutio Dei, vel ſignum, quo ſignificat ſe habere talem, vel talem conceptum de tali re: nec ſemper eodem modo id ſignificat, juxta illud Hebr. 1. *Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio;* ſuper quo conſulas Theologos in tract. de fide.

CAPUT XVI.

Prop. XXIV. & XXV. ab Innoc. XI, &c.

Juramentum.

1 PROPOSITIO 24. *Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.*

PROPOSITIO 25. *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.*

Graves, & multæ excitantur a Summiſtis difficultates circa naturam juramenti; ex quibus aliquas, & fortaſſe magis in praxi communes pro promiſſa Confeſſarii inſtructione, ſequentibus aperio.

2 Quæritur, *quid, & quotuplex ſit juramentum.*

Reſpond. Juramentum ex Divo Thoma 2. 2. *quæſt.89. artic.1. eſt invocatio divini teſtimonii, in confirmationem alicujus rei, ut dicti, vel facti, vel promiſſionis:* & ideo jurare *eſt libere Deum in teſtem adducere ad confirmandam veritatem propoſitionis, quam quis profert:* Quod inventum eſt ad confirmandam veritatem, quantum fieri poteſt, teſtimonio firmiſſimo, & infallibili, cujuſmodi ſolius Dei eſt: dicitur juramentum ex Divo Thoma ibidem, quatenus jure introductum eſt, ut, quod ſic confirmatur, habeatur pro vero; & propterea dixit Apoſtolus ad Hebræos 6. *omnis controverſiæ finis* (inter homines,) *eſt juramentum.*

Si divinum teſtimonium adducatur in confirmationem alicujus rei præſentis, vel præteritæ; *ut per Deum Petrus currit: per Deum fui ad gymnaſium;* juramentum dicitur *aſſertorium*; per quod intenditur tamen, ut fides adhibeatur ſuis dictis. Si vero adducatur in confirmationem alicujus rei in futurum faciendæ: ut, *per Deum tibi menſe futuro dabo decem, per Deum te in matrimonium ducam:* juramentum eſt *promiſſorium*: & hic ulterius intendit quis ſe alteri obſtringere ad aliquid. Si adducatur in confirmationem voluntatis, qua quis ſe obligat ad dandam alicui pœnam: ut, *per Deum te occidam, niſi feceris hoc;* juramentum *eſt comminatorium. Et execratorium*, cum adducitur Deus, non, ut purus teſtis, ſed, ut teſtis vindicans falſitatem, in caſu, quod ſit falſum illud, quod quis aſſerit; ut, *Deus me occidat, ſi hoc eſt falſum: Deus me non adjuvet, ſi cras non venero.* Hoc juramentum per DD. fit, etiam invocando creaturas, in quibus elucet juſtitia Dei, ut ab illis puniatur in caſu falſitatis illius, quod aſſeritur, ut, *Dæmon me portet; peſtis me abſumat, &c. ſi res non ita ſit.*

Juramentum promiſſorium dividitur in doloſum, incautum, & coactum: doloſum eſt, *quod ab aliquo fit cum animo non faciendi, quod promittit juramento*, nec ad illud ſe obligandi. Incautum, quo quis jurat aliquid facere, quod non poteſt licite jurare, ut, ſi juret adulterare, occidere, &c. juramentum enim non eſt vinculum iniquitatis. Coactum autem eſt, ad quod aliquis vi, vel metu cogitur. Præterea datur juramentum *calumniæ*, quod a litigatoribus præſtari ſolet: & eſt id, *quo quis jurat, quod non per calumniam litem* ſu-

suscipiat. Et juramentum *solemne*, quod fit coram Judice, de quo DD.

5 Quæritur, *quænam sint conditiones comites juramenti, quibus concurrentibus jurare sit licitum*.

Resp. *Veritas*, *justitia*, & *judicium*, ex illo Jerem. 4. *jurabis: vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia.* Requiritur *veritas*, ne quid falsi juretur, alias foret perjurium; nam juramentum in confirmationem falsi perjurium est; ideo, ut sit verum, debet conformari cum intellectu jurantis. *Per veritatem* intelligitur, quod jurans arbitretur, & existimet esse verum, quod juramento asserit; seu, quod res talis sit in mente jurantis, qualis affirmatur per verba, v.g. *juro: per Deum Petrus est domi*: debeo in mente, ut certum habere, quod revera sit domi, vel prudenter existimare, quod sit domi; si vero casu domi non sit, & ego firmiter ex errore inculpabili teneam esse, juramentum est formaliter verum, licet non materialiter; nam, sicut tunc non mentior, nec aliud ore profero, & aliud in mente habeo: sic, nec Deum in testem falsi adduco; e contra vero, si Petrus est domi, & ego teneam non esse: si juro esse, sum formaliter perjurus; nam tunc deest veritas ad juramentum requisita, & sic adduco Deum in confirmationem falsi; quæ deest quoque, quando quis jurat tanquam certum, cum ipse sit dubius, quia revera mentitur, cum asserat ut certam rem, de qua est dubius.

Item, dum juro me daturum Petro centum, vel, me facturum Clericum, debeo prudenter existimare me posse illa dare, ac esse mihi possibile Clericatum assumere; & insuper habere intentionem jurandi, me obligandi, & adimplendi, seu faciendi, quod juramento promitto; quæ dicitur veritas dicti, necessaria etiam in promissorio, qua assertorium est.

Per *justitiam* intelligitur, quod res, quæ juramento confirmatur, non sit contra aliam virtutem; seu in eo consistit, quod juramento non promittatur aliquid, quod sit iniquum, & illicitum: unde, si juro me facturum aliquid, quod sit peccatum mortale, pecco. Quæ conditio pertinet ad juramentum promissorium, cujus justitia exigitur, ut res, quæ promittitur, non sit illicita.

Per *judicium* vero intelligitur, quod adhibeatur diligentia, ut cognoscatur, an hic, & nunc sit jurandum; Nam, qui in rebus faciendis talem diligentiam adhibent, dicuntur procedere cum judicio; & ideo judicium juramenti in hoc stat, ut non juretur, nisi adsit aliqua necessitas, vel utilitas ad jurandum.

4 Sed quæritur, *an defectus judicii in juramento, vel jurare sine causa, & necessitate sit mortale*.

Resp. Per se non est mortale, sed solum veniale, quia levis irreverentia Deo irrogatur ex eo, quod ejus nomen sine utilitate, & necessitate invocetur. Campion. *p.* 2. *cap.* 35. *num.* 3.

5 Sed quid, *si desit judicium, seu non adhibeatur diligentia ad videndum, an sit verum, & justum, quod juratur*?

Resp. Est mortale ob periculum jurandi falsum, & iniquum, etiam si contingeret, quod esset verum id, de quo juratur, quia per accidens esset, quod esset verum, & licitum.

6 Quæritur, *an in juramento assertorio detur parvitas materiæ, seu, an advertenter jurare falsum in re levi, excuset a mortali: interrogor, an viderim Petrum currere, quem vidi, sed cum juramento nego*: per Deum non vidi: *requirit a me aliquis pugillum tabachi, quem habeo, & ego id nego*: per Deum non habeo.

Respond. Negative; nam semper est mortale; patet ex Decreto Innocentii; vocare enim Deum in testem falsi, etiam causa joci, est gravissima ejus injuria, quia est summa veritas, cui infinite falsitas repugnat; & ideo sic jurans est perjurus propter defectum veritatis; etenim perjurium stricte sumptum est jurare contra mentem, hic autem contra mentem jurat; nam in mente habet se habere Tabacum, & ore id cum juramento negat.

7 Sed quæritur, *an in juramento promissorio in re levi a mortali parvitas materiæ excuset, ut, si jurem me daturum Petro acum, & non intendam dare*.

Resp. Etiam in juramento promissorio, ex dictis, est necessaria veritas dicti, hoc est, intentio jurandi, animo se obligandi, & adimplendi, quod quis promittit; ideo, si jurat acum dare, debet, dum jurat, habere similes intentiones, alias mentitur, & Deum vocat in testem falsi.

8 Sed quæritur, *an teneatur postea acum dare, adeo ut si non det, peccet mortaliter, & perjurus sit*.

Resp. Sententia aliquorum est; quod si, dum jurat dare, habet intentionem jurandi, se obligandi, & animum exequendi, quamvis postea, mutata voluntate, non det,

peccet venialiter propter parvitatem materiæ; cum non videatur Deo gravis irreverentia irrogari. Quæ sententia non placet Cajetano, Poncio, Quilici, & aliis, cum quibus sentimus. Falsitas alterius sententiæ patet: nam in juramento promissorio duplex veritas reperitur, *una dicti*, *& intentionis*; ut quis nimirum, dum jurat, verum dicat, hoc est, habeat intentionem jurandi, promittendi, & animum exequendi, quod promittit; *alia facti*, *& executionis*, ut tempore suo impleat, quod juramento promisit: per istam distinguitur ab assertorio; nam assertorium obligat solum ad dicendum verum, promissorium autem, etiam ad faciendum postea, quod promittitur. Unde, si acum non det, mortaliter peccat contra secundam veritatem juramenti, videtur enim gravis irreverentia non facere id, ad quod faciendum adductus est Deus in testem, & fidejussorem. Tum quia, jurans assertorie, quod Petrus dormit, peccat mortaliter, si verum non sit, quamvis sit res parvi momenti, quod Petrus dormiat, vel non, quia adducit Deum in testimonium falsi: ergo promittens facere rem parvi momenti, mortaliter peccat, si non fecerit, quia adducit Deum in testem, quod sit facturus talem rem.

9 Dices, esse discrimen inter juramentum assertorium, & promissorium, quod jurans assertorie falsum, mentiatur, & perjuret perjurio proprie dicto, non implens autem juramentum promissorium non mentiatur, nec perjuret, sed solum sit infidelis.

Resp. Etiamsi totum concedatur, non sequitur eum non peccare mortaliter; nam, sicut adducens Deum in testimonium falsi, peccat mortaliter, sic dans ipsum pro fidejussore adimplendi promissum, debet mortaliter peccare, si non impleat, quia certe Deo gravem irreverentiam facit (licet non tam gravem, quam perjurando,) & peccat contra secundam veritatem juramenti; potestque dici perjurus, non in sensu proprio, & quatenus juret contra mentem, sed solum quatenus perjurium capitur pro animo non implendi, quod juravit, cum deberet implere; seu, pro defectu non adimplendi suo tempore, quod juravit quis se facturum.

10 Dices: ergo sequitur, quod jurans recitare unum Ave peccet mortaliter, si non recitet.

Resp. Affirmative; nam, cum res promissa, licet parva in se, sit tota materia juramenti, si omittatur, deficit tota veritas secunda juramenti, & gravem facit Nomini divino irreverentiam, cum vocet in testem, se Ave recitare, & postea non recitet: dixi *licet parva in se*, quia, ut subest juramento, est assumpta, ut quoddam totum.

11 Sed quid, *si jures Rosarium dicere*, *& unicum Ave omittas?*

Resp. Si non intendis recitare Rosarium integre omnino, tunc mortaliter non peccas, omittens, quod respectu integri Rosarii, est materia parva. Vid. Cajet. *ad loc. cit.* D.Th. *ar.* 7. Quilici *confess. manud q.* 15. *ar.* 2. *n.* 4. Poncium *disp.* 60. *q.* 5. *n.* 55.

12 Quæritur, *an jurans sine intentione jurandi, seu invocandi divinum testimonium in confirmationem rei, quæ asseritur, peccet mortaliter.*

Resp. Affirmative, juxta decret. Innocen. damnantis 25.*prop.* nam tunc mentitur, cum in mente habeat aliud, quam hic, & nunc verba significent. Nota: cum dicis, *per Deum cras tibi dabo centum*, tria, hæc verba significare. 1. Te invocare divinum Nomen in confirmationem tuæ promissionis. 2. Te habere animum promittendi, & te obligandi, & 3. Te habere animum exequendi. Sicut igitur, si, dum juras dare, non habeas animum jurandi, te obligandi, & intentionem exequendi, mentiris, & vocas Deum in testem mendacii, ex quo verba hic, & nunc significent te habere talem animum: ita dum juras: *per Deum dabo centum*, sine intentione adducendi divinum testimonium in confirmationem veritatis, mentiris, quia habes in mente aliud, quam hic, & nunc verba significent; cum significent te adducere divinum testimonium in confirmationem propositionis, quam profers, & aliud intendis.

13 Sed quæritur, *requiriturne, quod habeant expresse hanc intentionem*, volo jurare; seu invocare Deum in testimonium meæ promissionis?

Resp. Crediderim sufficere, quod voluntarie proferas illa verba juratoria, quæ ex se significant, quod Deus invocetur in testimonium promissionis, vel dicti; nam, cum hæc verba: *per Deum Petrus est domi*, sint de se significativa, quod invocetur Deus in testimonium, quod Petrus sit domi; certe, qui talia profert, jurat: & perjurat, si, cum id dicit, putet ipsum non esse domi; audientes enim illa verba, intelligunt ipsum jurare, & habere intentionem jurandi. Fagnan. *in 5. ad cap. falsidicus de crimine falsi n.* 120. Et de la Cruz *direct. conf de juram conc.* 1. dixit, ut quis vere juret, non est necesse, ut velit sic explicite Deum in testem per juramentum

tum adducere, sed sat est, ut intendat facere, quod alii faciunt, quando jurant; alias plures possent se excusare ab implemento juramentorum; nam possent dicere; se ignorasse per juramentum adduci Deum in testem: ex quo plura absurda orirentur in humana societate, & divinum testimonium contemneretur.

14 Quæritur, *quid agendum Confessario cum habente consuetudinem jurandi.*

Resp. De hoc vide infra *c.* 37.

15 Quæritur, *an mortaliter peccent nobiles, & Aulici, qui, dum simul ambulaturi, procedunt, jurant se non ituros ad dexteram, non sessuros primo loco*: per Deum non ibo; & per Deum non sedebo; *& postea victi aulicismo, & invitatione dexteram, & primum locum accipiunt.*

Resp. Si, dum jurant non habent intentionem jurandi, & se obligandi ad non capiendum primum locum, mortaliter peccant, ex defectu veritatis juramenti; si vero habent intentionem jurandi, sed non animum se ad id obligandi, pariter mortaliter delinquunt, ut notarunt Gabriel. & Sum. Leand. *ver. condit. juram. n.*105. ex eo, quod adducant Deum in testem falsi; & fidejussorem promissionis non intentæ; quod id mihi certum videtur; quia dum jurant, non modo vocant Deum in testimonium se habere voluntatem non accipiendi dexteram, sed etiam illam non capiendi: quare, dum postea eam accipiunt, faciunt contra veritatem facti, & executionis juramenti. Nec obstat, quod sit res levis: quia semper deest veritas executionis juramenti; & quoad hanc Deus in testem falsi vocatur.

Nec est dicendum juramentum esse virtualiter conditionatum, quod scilicet non sint accepturi, nisi pars instet, vel ipsa primum locum recuset. Nam hæc conditio non videtur rationabilis, & sufficiens ad non implendum juramentum, alias quævis juramenti obligatio posset eludi.

Non negamus in juramento promissorio, licet absolute facto, aliquas tacitas conditiones contineri. I. *Si potuero, & quidem licite, ex cap. querelam de jurejurando.*

16 Sed quid, *si una pars sit possibilis, & alia impossibilis, ut si promisisti dare centum, possis dare solum quinquaginta, an quoad totam summam subintelligatur ea conditio.*

Resp. Negative, sed teneris ad quinquaginta: nam utile per inutile non vitiatur, si utile ab inutili separari possit, ut in casu ex regula 37. jur. in 6.

II. Conditio est; *salvo jure, & auctoritate Superioris, si ob justam causam velit Juramentum relaxare, vel dispensare, arg. ex cap. non est de voto*: ubi non dicitur voti transgressor, qui, quod vovit, auctoritate Sedis Apostolicæ distulit adimplere.

III. Nisi is, *in cujus gratiam, & utilitatem Juramentum est factum, obligationem remittat.*

IV. *Si res in eodem statu permanserit, sive notabiliter non mutetur; sumitur ex c. veniens: c. Brevi, ac c. quemadmodum, de Jurejurand.*

17 Quæritur, *an graviter peccent mercatores, dum jurant rem sibi tanti, vel tanti stetisse: granum, vel vinum non esse mixtum: equum non esse vitiosum: rem venalem non esse antiquam &c. dum alias affirmant, se non posse justum pretium ab emptoribus obtinere.*

Resp. Affirmative, si contra veritatem jurent; nam contra eam nulla ratione est jurandum. Sæpe similibus juramentis emptores decipiunt, &, ut plurimum pretium exigunt ultra justum; propter quod ad restitutionem tenentur.

18 Quæritur, *an mortaliter peccent filii, & uxores, quæ, ne cognoscantur suo muneri non satisfecisse, ad conservationem pacis domesticæ, & evitationem rixæ, & ne a parentibus, ac maritis duris verbis tractentur, mendaciter cum Juramento negant hoc, vel illud dixisse, fecisse, aut vidisse*, ut; per Deum non vidi: illud feci &c.

Resp. Affirmative, nam mentiuntur, & Deum invocant in testimonium mendacii. Unde totus debet esse Confessarius ad similes jurandi abusus tollendos, eis significando gravitatem perjurii, & quod, dum similia agunt, Deum graviter offendunt.

19 Quæritur, *an obliget Juramentum extortum vi, & metu, injuste a causa extrinseca illato, etiam cadente in virum constantem, ut, si quis ex metu mortis, Juramento promitteret latroni, volenti eum occidere, dare centum.*

Resp. Affirmative; habetur expresse *c. si vero, & c. verum de Jurejurando*: & juramentum in casu ob reverentiam divini Nominis est implendum: nam res jurata non est illicita, & potest impleri sine peccato dantis, & recipiens potest non recipere; & si recipiat, contra justitiam ex sua malitia peccat: quemadmodum peccavit, quando illum coegit jurare.

20 Sed quid dicendum, *si latro coegisset, ut etiam juraret ad non repetendum?*

Resp. Tunc non posset repetere, sed deberet latronem Principi denunciare.

21 Sed quid, *si etiam exegisset Juramentum de non denunciando?*

Resp. Juramentum esset illicitum, & ideo non

non servandum, *ex c. ad nostram il 2. de Jur.* Et D. Th. *cit. ar. 7. ad 3.* quia est contra justitiam publicam, & in damnum Reipublicæ.

22 Sed quid dicendum, *de eo, qui Juravit solvere usuras.* Vid. *l. 1. c. 31. n. 43.* & infr. *c. 24.*

23 Quæritur, *quot peccata committat, qui Jurat peccare mortaliter, occidere, adulterare, &c.*

Resp. Si non habet intentionem jurandi, nec implendi juramentum, peccat mortaliter peccato perjurii, quia deficit veritas juramenti; si vero habet intentionem jurandi, & implendi juramentum, tria mortalia committit: unum, gravis irreverentiæ in Deum, adducendo ipsum in testimonium actus de se mortaliter illiciti: aliud intendendo se obligare per juramentum ad peccandum mortaliter; & tertium, habendo intentionem peccandi mortaliter.

24 Sed dubitatur, *an in casu Juramentum obliget.*

Resp. Negative; nam juxta regul. 57. juris in 6. *non est obligatorium contra bonos mores, præstitum Juramentum:* quia non est institutum, ut sit iniquitatis vinculum 22. *q.* 1. *cap. inter cætera*: absurdum enim est, quod quis obligetur ad peccandum.

25 Sed quid, *si Juramentum sit de re indifferenti, nec bona, nec mala? ut, si jurem levare a terra festucam, ad molendinum, vel officinam alicujus non accedere.*

Resp. Si habuit intentiones requisitas ad veritatem juramenti, tenetur illud implere, quia justitia in juramento exigit, ut non sit de re illicita, sed res indifferens non est illicita: ergo juramentum de re indifferenti obligat: nil enim mali est in adimplemento. Contraria sententia defenditur a Laym. *lib. 4. tr. 3. c. 6. n. 5.* sed prima est tutior: nec est paritas de voto, quod, cum esse debeat de meliori bono, de re indifferenti non obligat, ex dicendis *lib. 3. c. ult.*

26 Quæritur, *quot peccata committat Pater jurans se occisurum filium.*

Resp. Si absque intentione juravit, est perjurus, & sacrilegus contra veritatem juramento debitam: si cum intentione, tria peccata committit: unum, quia violat justitiam juramenti, jurans de re illicita, (& in hoc pariter peccat contra Religionem) secundum, quia violat justitiam commutativam intendens inferre mortem proximo: & tertium, quia violat pietatem, intendens inferre mortem filio: & tot numero peccata committit, quot sunt numero filii.

Adverte, quod, dum parentes jurant se castigaturos filios, possunt etiam eos non castigare, quia in tali jurata promissione implicite continetur hæc conditio: *nisi veniam rogent: nisi se emendaverint &c.* nec tunc peccant; modo, quando jurarunt, habuerint intentionem jurandi, & castigandi sub ea conditione, arg. *ex cap. pervenit il 2. de jurejuran.*

27 Quæritur, *an peccet mortaliter Princeps Christianus petens juramentum a Rege idolatra, parato jurare per falsos Deos.*

Resp. Negative, sic Divus Thomas 2. 2. *quæst. 98. ar. 4. ad 4.* ex quo notetur, quod, dum ego, V. G. cum Petro debeo aliquod opus facere, quod prohibitum est non mihi, sed Petro, peccabo, si absque urgenti necessitate, & sponte concurram simul cum Petro ad tale opus, nam cooperabor peccato illius, & illum ad peccatum inducam. Si vero habeam necessitatem concurrendi cum ipso, tunc ego utor malo Petri in meum bonum, vel utilitatem Reipublicæ; modo: Rex idololatra, & Christianus debent pacem jurare; Christianus ab eo petit juramentum ad tuendum suum jus, & in bonum Christianæ Reipublicæ utitur jure suo, ac juramento malo idololatræ, sibi providet ad proprii negotii securitatem, neque intendit peccatum Idololatriæ seu venerationem Idoli, sed solum bonum publicum, & confirmationem pacti, per verba externa. Sic Abram recepit juramentum a Labam Idololatra ad pacem suæ posteritatis. Genesis 31. Judex etiam ex officio (non persona privata) propter utilitatem Reipublicæ potest a reis paratis perjurare juramentum exigere, alias nimis Respublica perturbaretur, nam rei, ut se eximerent ab interrogationibus Judicis, fingerent se velle perjurare: & hinc quæ mala in Republica non forent?

28 Quæritur, *accedit pœnitens, se accusans: Pater fui captivus apud Turcas: juravi meo domino ad ipsum redire post sex menses, modo sextus currit, quid agendum mihi est?*

Resp. Debes redire; ad id enim te obligat juramentum, & debes potius etiam mortem subire, quam illud non implere, propter quod es ad illud tempus dimissus. Idem dicitur de eo, qui juraret redire ad carcerem, etiam si esset morte afficiendus, juste, aut injuste; nam, si non jurasset redire, non fuisset ad tempus dimissus, sic morte, sive injuste, sive juste afficeretur.

29 Sed, *nonne possem in primo casu petere relaxationem, & dispensationem?*

Resp. Negative, nam teneris vitare scanda-

dalum, quod oriretur in infidelibus de Christiana Religione.

30 Quæritur, *pœnitens se accusat: Pater, juravi dare decem Francisco, sed dubito, an habuerim intentionem me obligandi, vel exequendi: quæro, an tenear dare.*

Resp. Affirmative, teneris eligere tutiorem partem, & juramentum servare: nam in dubiis tutior pars est eligenda.

31 Sed quid, *dicendum, si afferat: juravi me ducturum Bertam: sed postea fornicationem commisi: peto, an tenear eam ducere.*

Resp. Negative, ex cap. *quemadmodum de jurejur.* nam de novo emergit aliquod impedimentum, ut ait D. Thom. *cit. q.89. ar.7. ad 2.* Pœnitens, non prævidit fornicationem fœminæ, cui juramento se obstrinxit: & consequenter non se obligavit ad ducendam fornicariam; alias, si post juramentum fieret meretrix, deberet eam ducere, quod est falsum; prudenter enim præsumitur deobligari jurantes, quando supervenit aliquod impedimentum, quo stante, si a principio, de ipso potuisset haberi notitia, non fuisset præstitum juramentum.

32 Quæritur, *pœnitens se accusat: Pater, juravi me non facturum Religiosum, ducturum uxorem, non erogaturum eleemosinam notabilem, non daturum mutuo, & similia, quæro, an tenear ad juramentum servandum, & an peccaverim, quando juravi.*

Resp. Idem Div. Thomas cit. *ad 2.* his verbis, ait, *Siquis juret, se non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem jurando, in quantum ponit obicem Spiritui Sancto, qui est boni propositi inspirator: non tamen peccat juramentum servando, sed multo melius facit, si non servat;* unde in casu peccat contra justitiam juramenti, quia etsi malum non sit in sæculo vivere, & nubere, &c. malum tamen est se firmare in proposito non eligendi bonum melius. Hinc regula generalis est, quod juramenta incauta (quibus, quis jurat se non facturum, quod esset melius facere, licet non teneatur illud facere) non obligant: ratio est, quia sunt in præjudicium animæ, & non pertinet ad Dei reverentiam, ut fiat opus minus bonum, omisso meliore.

33 Dices, contra hoc videtur esse textus in cap. *commissum de sponsalib.* ubi Pontifex respondens dubio, quod quidam, præstito juramento, promisit mulieri se contracturum cum ipsa infra biennium: & postea cum promissioni nollet stare, sed transire ad Religionem, ait: *tutius est ei, Religione juramenti servata, prius contrahere, & postea ad Religionem ante consummationem copula migrare:* ergo juramentum de contrahendo matrimonio obligat.

Resp. Pontifex dicit esse tutius, quia cum biennium esset in fine, poterat contingere, quod nec contraheret, nec intraret Religionem, & ideo respondet, tutius est, quod contrahat, & postea poterit ad Religionem transire; si autem non contrahat, & Religionem intret, non peccat, nec juramentum infringit, sed in melius commutat, ut ibi Glos. *in ver. tutius, & cap. pervenit il secondo de jurejurando*; promissio enim videtur virtualiter conditionata: *nisi mutetur in melius.*

34 Quæritur, *an firmans sua dicta hac formula: peream, si non ita sit, ut dico: per salutem meam est verum: juret.*

Resp. Affirmative, quia sensus est: *Deus me interficiat, vel vita privet, si non est verum, quod dico*: hinc adducitur implicite Deus in testimonium proprii dicti: nam jurare, est adducere Deum in testem, vel explicite, ut *juro per Deum: testor Deum: Deus sit mihi testis &c.* vel implicite, cum juras per creaturas; nam tunc non juras adducendo eas in testimonium infallibilis veritatis, quia ipsæ infallibiles non sunt, sed juras per eas, ut in eis repræsentatur Deus; & sic implicite invocatur in eis Deus; pro quo.

Nota, quod quoties juratur per creaturam, quæ aliquam insignem dignitatem habet a Deo, & in qua excitatur, quodammodo peculiariter in nobis memoria Dei, vel ejus attributorum, tunc est relatio ad Deum, & est verum juramentum: ut, si jures: *per Evangelium: per fidem Christi: per Beatos: per Sacramenta: per Sanctissimam Virginem: per Sanctam Crucem, per fidem Catholicam &c.* nam juras per res, in quibus Deus, ejusque Sanctitas elucet, & specialiter in Deum referuntur; Ad quod reducitur, si creaturis addas Deum: *ut per ignem Dei &c.* ipsa enim explicita nominatio Dei, ipsum invocari probat.

35 Sed quid *de eo, qui hac utitur*: Dœmon me asportet, si non est verum.

Resp. Jurat, quia implicite invocatur Deus, ut sit vindex falsitatis, & falsitatem castiget, exercendo per eum suam justitiam; sicut etiam juramentum est dicere: *per salutem meam*; nam sensus est; *Deus me salute privet, si non est verum*; & ideo implicite, & inconfuse Deus invocatur; quemadmodum credo juramentum esse: *per animam*

meam, quia censetur, quod quis velit specialiter obligare Deo animam suam, ut ipsam damnet, si non est verum.

36 Sed quid, *si dicat*: in mea conscientia: in fide boni viri, ita est?

Resp. Non jurat, quia sensus est: loquor, ut decet bonum virum, seu juro in mea conscientia, idest, loquor, quod scio esse conforme meæ conscientiæ, & cognitioni.

37 Sed quid, *si dicat*; juro: ita est?

Resp. Crediderim jurare, nam audientes id intelligunt.

38 Sed quid, *si dicat*: vivit Deus: Deus est veritas: coram Deo loquor: Deus scit?

Resp. Si hæc sumantur invocative, utpote invocando divinam præsentiam, scientiam, & veritatem in testimonium asserti, jurat; non vero, si sumantur enunciative, & per modum narrationis: ut, *Deus scit*, *Deus vidit, quod non mentior*: *ego loquor coram Deo*, *seu Deum præ oculis habeo ad non mentiendum*; quando autem uno, vel altero modo sumantur a circumstantiis colligitur; & particulariter, quod sumantur invocative, cum exigitur juramentum.

39 Sed quid, *si dicat*, hoc est tam verum, quam Deus, quam Evangelium?

Resp. Si credat, quod veritas sui dicti sit tanta, quanta est veritas Dei, & Evangelii, est hæreticus: si vero interne id non credat, & ore proferat, est blasphemus hæreticalis. Quod si intendat confirmare suam veritatem veritate divina, nimirum, quod ita suo modo, & in linea finitæ veritatis, sit verum, quod asserit, sicut in linea infinitæ veritatis, Deus est verus, jurare non est dubium; sed a simili modo loquendi abstinendum omnino est.

40 Sed quid *de Jurante*; nego Deum, nisi hoc, vel illud fecero: nisi vindictam sumam de meo inimico &c.

Resp. Triplex peccatum committit, unum contra justitiam, dum vult proximo malum inferre; vel contra eam virtutem, cui malum propositum opponitur. Secundum, contra reverentiam Deo debitam, dum vocat in testimonium sui iniqui propositi. Tertium blasphemiæ, qua divinam bonitatem vilipendit; & Dei existentiam, & fidem de ipso vult, quasi pendere ab executione mali propositi; & insuper peccato scandali, dum dat occasionem audientibus, ut concipiant eum vilipendere, ac Deum contemnere.

41 Quæritur, *quinam possint relaxare Juramenta*.

Resp. I. Juramentum factum in favorem tertii, ab isto potest relaxari. II. Illud factum in Dei gloriam, potest quisque commutare in rem evidenter meliorem: sic, qui juravit dare Ecclesiæ calicem æneum, satisfacit tradendo argenteum, & per jejunium in pane, & aqua satisfit juramento de jejunando absolute. *V. l. 3. c. ult.*

42 Quæritur, *an reus interrogatus ab Judice teneatur veritatem fateri, & jurare, si Judex Juramentum exigat*.

Resp. Responsio habetur ex D. Th. 2. 2. q.69. ar. 1. in corpore. Ubi: Quicumque facit contra debitum justitiæ, mortaliter peccat. Pertinet autem ad debitum justitiæ, quod aliquis obediat Superiori in iis, ad quæ jus Prælationis se extendit, Judex autem est Superior respectu ejus, qui judicatur; & ideo accusatus tenetur Judici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam juris exigit; & ideo, si confiteri noluerit veritatem, quam dicere tenetur, vel, si eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat.

Si vero Judex hoc exquirat, quod non potest secundum ordinem juris, non tenetur accusatus respondere; sed potest, vel per appellationem, vel aliter licite subterfugere: mendacium autem dicere non licet. *Et ad tertium habet*: qui mentitur in judicio, ut se a morte liberet, non solum facit contra dilectionem Dei, cujus est judicium; & contra dilectionem proximi, ex parte Judicis, cui debitum negat, sed etiam ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat.

43 Sed petitur, *quando Judex censeatur interrogare secundum formam juris*.

Respond. *Idem S. D. ibidem* artic. 1. in corpore, *ait*: dicendum, quod aliud est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere, quorum primum in aliquo casu licet. Non enim aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, sed illam solam, quam ab eo potest, & debet inquirere Judex secundum ordinem juris: puta, cum præcessit infamia super aliquo crimine: vel aliqua expressa indicia apparuerint: vel etiam, dum præcessit probatio semiplena. Falsitatem autem proponere in nullo casu licet. *Ex his Confessarius discurrat*.

44 Quæritur, *an Juramentum factum per errorem, ignorantiam nimirum, non causatam fraude alterius; aut per dolum, hoc est ignorantiam fraude alterius causatam obliget*.

Respond. Negative: ratio est, quia sic jurans, non jurat absolute se facturum, sed ex hypothesi, quod ita sit res, sicut ex errore, aut dolo, concipit ipsam esse: ergo, cum ita non sit, non ponitur conditio; & sic non tenetur adimplere: nec peccat jurando, si cæteræ conditiones habeantur ad recte jurandum requisitæ. Hinc fit, quod dum juras dare eleemosinam Petro, quem credis pauperem, non teneris implere, dum reperis esse divitem, & non egere; quia præcisa ignorantia non te obligasses. Ita vinculo juramenti non ligantur, qui vi, fraude, vel dolo inducuntur jurare: nam dolus, & fraus sunt causa promissionis, quibus præcisis, nec promisissent, nec juramento promissionem confirmassent. Deducitur *ex cap. Cum contingat de Jurejurand.* Ubi deciditur servanda esse juramenta, *sine vi, & dolo sponte præstita, cum in alterius præjudicium non redundant, nec observata vergunt in dispendium salutis æternæ*. Ergo a contrario sensu infertur: quod juramenta vi, & dolo extorta, & non sponte præstita non ligant; quia, cessantibus hujusmodi circumstantiis, præstita non fuissent. Natal. Alex. *Theolog. dogmat. tom. 2. lib. 4. cap. 4. artic. 3. regul.* 10. Cæterum istis etiam in casibus tutius est, si petatur absolutio, ut docent plures DD. cum S. Antonino *part. 2. tit.* 10. *capit.* 6. Nam juramentum, etiam dolo extortum, decet religiosas mentes habere, ut probat exemplum Josue, & Principum Israel, *Josue* 9. qui circumventi dolo Gabaonitarum pacem ipsis, & incolumitatem jurarunt: quam, etiam comperto dolo, servarunt propter religionem juramenti, volentes ex reverentia erga Deum verificare ea, quæ per nomen ejus promiserunt, ut per Gonzalez *in 2. tit. 24. cap. 6. num. 3.*

45 Quæritur, *an detur obligatio aliquando jurandi, adeout quis peccet, nisi juret.*

Resp. Per se hæc obligatio non datur; potest tamen per accidens quis ad jurandum obligari, ut, cum sine juramento non potest servari charitas. Ideo tenemur jurare, ubi vel lex, vel præceptum superioris ad id obligant; aut cum agitur de salvando innocente; tunc enim ratio naturalis dictat esse jurandum; & proximo innocenti succurrendum.

Per illud autem Christi *Matth. 5 Ego autem dico vobis non jurare omnino.* Christus non damnat absolute juramentum, sed reprobat Judæorum abusum, qui putarunt, nihil esse in juramento cavendum præter mendacium; & propterea in rebus levissimis, & absque necessitate sæpissime jurabant, & ab aliis juramenta exigebant. Hujusmodi abusus a Christo improbatur; instruimur ab juramento abstinendum, nisi gravis necessitas nos jurare compellat. Atque ita cum de rebus levibus agitur, & in familiaribus colloquiis non est adhibendum. Cum enim juramentum institutum sit in subsidium, & remedium infirmitatis audientis, qui alias non crederet, verum esse, quod audit, nisi testimonio Dei confirmaretur, non est eligendum, nisi in rebus gravis necessitatis; alias gravis irreverentia irrogatur Deo, adducendo ipsius auctoritatem in rebus nullius momenti: est utique juramentum per se bonum, sed de genere eorum bonorum eligendorum posita aliqua necessitate, ut per D. Thom. 2. 2. *q.* 80. *art.* 5.

46 Quinimo ex ea facilitate jurandi oritur periculum, ut quis in perjurium labatur: ut optime Augustinus *de mendac. cap.* 15. *ibi: & sic ostendit, quomodo accipiendum esset, quod dictum est: dico vobis non jurare omnino: ne scilicet jurando ad facilitatem jurandi veniatur, ex facilitate ad consuetudinem; atque ita ex consuetudine in perjurium decidatur.*

47 At petitur. *In quo consistat irreverentia, quæ Deo per perjurium irrogatur.*

Respond. In hoc, quod vocans Deum in testimonium rei falsæ, aut concipit Deum non esse infinite sapientem, & ignorare veritatem dictæ rei, aut putat non esse summe bonum, sed posse, & velle sua suprema, & infallibili auctoritate confirmare, & approbare rem illam falsam. In quo sane Deo maxima injuria tribuitur, ut est evidens. Legatur Vanni *tom. 2. il Catechismo in pratica instruz.* 44.

48 Quæritur, *An possit Christianus recipere juramentum ab Idololatra, qui per falsos Deos juraturus est.*

Resp. Per se non potest, bene vero per accidens, ut si publica pax, vel contractus magni momenti alias firmari non possit; tunc enim justæ, & necessariæ causæ occurrunt ad bonum Christianæ Reipublicæ, propter quas licet ab Idololatra juramentum recipere, & exigere; exemplo Jacob *Genes.* 31. *num.* 54. qui ad securitatem, & pacem suæ posteritatis juramentum recepit a Labam idololatra per Deum Nachor, falsum Deum. Consideratur enim, quod juramentum malum non est, & bene, hoc est per Deum verum etiam ab ea fieri potest. Nec invitatur ad crimen, quia non compellitur ad jurandum per falsos Deos, sed ad jurandum simpliciter,

Nec

Nec intenditur peccatum Idololatriæ, aut veneratio Idoli; sed solum bonum publicum, & proprii negotii securitas, ac confirmatio. Neque item datur occasio pejerandi, quia sic jurare paratus est. Sicut non subministrat occasionem peccandi usurario, qui, ut suum pignus recipiat, solvit usuras; nec latroni, qui coactus pecunias proprias tradit; de quo D. Augustinus *Epist.* 43. (*alias* 154.) *ad Publicolam cap.* 1. ibi. *Qui utitur fide illius, quem constat jurare per Deos falsos, & utitur non ad malum, sed ad licitum, & bonum, non peccato ejus se sociat, quo per Dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Vid. allegat. Natalem reg.* 14.

49 Dices. Non licet juramentum exigere ab eo, quem pejeraturum esse novimus: ergo nec ab eo, qui per falsos Deos est juraturus.

Resp. Negando consequentiam; discrimen est, quia cum justa causa exigitur juramentum ab eo, qui per falsos Deos est juraturus, habetur finis juramenti, hoc est confirmatio veritatis. Cum autem juramentum ab eo exigitur, quem quis novit esse pejeraturum, nec ille finis, neque aliqued aliud bonum inde est expectandum; per D. Thom. *cit. art.* 4. *ad* 4.

50 Consideret Confessarius obligationem juramenti promissorii posse pluribus modis tolli.

I. Impediendo illam ab initio, juxta text. *Trid. c.* 16. *sess.* 25. *de regul.* ubi statuitur, quod nulla sit renunciatio, aut obligatio, etiam juramento firmata, facta ante duos menses professioni proximos.

51 II. Mutatione materiæ finitur obligatio juramenti, si eventus reddit rei juratæ implementum impossibile: Juramentum enim intelligitur, rebus sic stantibus, *cap. Quemadmodum d. tit.* Idemque procedit, si res jurata reddatur illicita, *cap. Quantum allegat. tit.* quia venit obligatio ad casum, a quo incipere non poterat.

52 III. Condonatione etiam cessat obligatio juramenti, hoc est, remissione facta ab eo, in cujus favorem, & gratiam præstitum est, *cap. Præterea de sponsal.* in omni enim conditione jurata inest conditio, si is, in cujus favorem præstitum est, voluerit juramentum servare, *l. fin. ff. qui, & a quibus.* Nam de juramento dicitur, quod sapit naturam actus, cui adhæret; per quod significatur, quod cum juramentum adjungitur actui, qui ex ratione contractus obligationem producit, obligatio juramenti regulatur per obligationem, & juxta modum illius, adeout, ea cessante, cesset obligatio juramenti. Siquidem eo casu adducitur juramentum in confirmationem illius actus. Quare, si in promissione subintelligantur aliquæ conditiones, etiam in juramento illæ tacite veniunt: & sicut casu, quo ille, cui promissio est facta, nolit sibi promissionem impleri, cessat obligatio promissionis, ita cessat obligatio juramenti, per D. Thom. *cit. qu.* 89. *num.* 20. & Gonzalez *cit. cap.* 24. *cap.* 28. *num.* 11. Ubi *c.* 1. *sub num.* 8. notavit, quod ubi principaliter utilitas partis vertitur, Deo non est quæsita obligatio; sed tantum est vocatus in testem ad confirmandam veritatem promissam; & quemadmodum in contractibus humanis sine ulla injuria testium partes communi consensu discedunt a contractu, & alter alteri remittit obligationem; ita etiam possunt remittere obligationem juramenti sine injuria Dei vocati in testem; maxime quia Deus in testem vocatus juramentum ratum, & acceptum habet in commodum, & favorem partis; Et proinde, ea condonante, Deus remittit; hæc ille.

53 IV. Obligatio juramenti tollitur commutatione, dum res jurata in aliam materiam transfertur, *l.* 2. *§. mutui ff. de reb. creditis.*

54 V. Irritatione etiam tollitur obligatio juramenti, quando ejus materia subditur alterius potestati, *cap. Pueri, & ibi Glos. cap. Pervenit* 22. *qu.* 5. In omni enim juramento promissorio subintelligitur, nisi contrarium præcipiat, & velit superior quoad ea, in quibus jurans dependet ab illo. Unde hic etiam currit maxima, quod juramentum purum resolvitur in conditionale, quod fit a lege, ut ubi supra Gonzalez. Unde habentes potestatem dominativam, ut parentes respectu filiorum, mariti respectu uxorum, & Prælati Regulares, possunt suorum subditorum juramenta respective irritare. Censentur enim facta cum conditione saltem tacita: si nimirum hi, quibus sunt subjecti, approbaverint: nullus enim absolute jurare potest in præjudicium alterius. Mayol. *summa par.* 1. *art.* 4. *exposit.* 2. *præcept.* Armilla *in sum. v. juramentum*. Et Abelly *medull. p.* 2. *tract.* 2. *cap.* 4. *sect.* 2. *§.* 4. *num.* 3.

55 VI. Cessat obligatio juramenti relaxatione, absolutione, seu dispensatione. Quæ differt a commutatione, irritatione, & condonatione. Nam per relaxationem, & dispensationem tollitur omnis obligatio juramenti, remittente Prælato Ecclesiastico virtute

tute jurisdictionis spiritualis obligationem juramenti, & declarando materiam non fuisse juramento aptam; per commutationem vero obligatio in aliam materiam transfertur. Irritatio pariter pertinet ad potestatem dominativam, & nulla causa indiget, ubi relaxatio spectat ad potestatem Ecclesiasticam, & requirit justam causam. Differt etiam a condonatione, quia condonatio fit a parte, cui juramentum est præstitum.

56 Romanus Pontifex, utpote Supremus Rector Ecclesiæ habens plenitudinem potestatis potest in omni juramento ex causa rationabili, cessante damno tertii, dispensare, & relaxare, ut tradunt DD. communiter Gonzalez *ibid. numer.* 11. Abelly §.4. *in fin.* & Mayol. *dict. artic.* 4. ubi explicat illud ex *rationabili causa*, & *cessante damno tertii:* illo enim cessante, ita juramenta subjiciuntur Ecclesiæ potestati, sicut & vota.

57 Episcopi possunt cum suis subditis in juramentis dispensare, modo non habeant adnexum votum Papæ reservatum, vel inde non resultet præjudicium tertiæ personæ nonconsentientis. Cæterum, ubi observatio juramenti promissorii bono communi esset nocitura, aut fuerit per metum, & injuriam extortum, potest Episcopus dispensare, etiam non consentiente eo, in cujus favorem fuerit præstitum; ita potest dispensare cum eo, qui juravit latroni dare pecunias, aut usurario solvere usuras; est enim justa causa; ne scilicet sævitia hominum foveatur; idque fieri expedit bono communi. Ita in odium excommunicatorum liberantur subditi a juramento fidelitatis aliis præstito, *cap. Nos Sanctorum* 15. *q.*6.

Diximus *nu.* 50. *obligationem juramenti promissorii*, quia relaxatio, & dispensatio locum habet in juramento promissorio, non vero in assertorio. Nam materia juramenti assertorii, cum sit de præterito, vel præsenti actu, immutabile facit juramentum, quandoquidem statim est verum, vel falsum; & ita dispensari non potest, ut actus jurandi, qui jam est, aut fuit falsus; non sit, aut non fuerit falsus, ut ubi supra Gonzalez *n.*10. & Majol. *d. art.*4. Quare dispensatio cadere solum potest in juramento promissorio. Cæterum, quia, ut diximus *n.*8. est in juramento promissorio duplex veritas, una *dicti*, & *de præsenti* (in hoc consistens, ut qui jurat, verum dicat) & alia *facti* (quæ importat, ut jurans in futurum impleat; quod promittit) nec promissorium est quoad primam veritatem dispensabile, quia præceptum negativum de non adducendo Deum in testem falsitatis, est indispensabile, semper obligans. Solum itaque est dispensabile quoad secundam veritatem, & obligationem, quæ respicit tempus futurum, seu futuram executionem, & implementum materiæ proximæ, quæ cum variari possit, & in aliquo eventu esse illicita, & nociva, & consequenter fieri materia non apta juramenti, super ea tantum, & non super actu jurandi cadit dispensatio, ita ut, sicut prius per promissionem jurans tenebatur observare juramentum, auctoritate Superioris ab illa obligatione liberetur, ut per allegat. & DD. *in cap.*1. *&* 2. *& c. Magna de voto*.

58 Quæritur, *Petrus pro actu fornicario juravit dare meretrici centum aureos; petit a Confessario, an eos teneatur solvere ratione præstiti juramenti*.

Resp. Negative; nam promissio prodiga, etiam juramento firmata obligat solum ad quantitatem pecuniæ, in qua nulla est prodigalitas; siquidem cum aliquid promittitur sub juramento, semper subintelligitur, si sit honestum, licitum, &c. Ideo Petrus debet meretrici solvere eam quantitatem pecuniæ, quam viri æqualis conditionis dare consueverunt pro tali actu, non vero excessum pretii, ita Mayol. *cit. ar.* 5. *v. Quarta conditio*. Diana *coord. tom.* 8. *tractat.* 4. *res.* 56.

59 Nota, quod juramentum verum cum debitis circumstantiis prolatum, est ex se actus Religionis; nam adducitur Deus potius in testem veritatis, quam alius, quia existimatur illam scire, & potens esse vindictam sumere de illis, qui jurant falsum; quod certe cedit in honorem, & ipsius obsequium.

Postremo Confessarius advertat. I. Quod aliter implendum est promissum, quando promissio ex se valida est, & ei accedit juramentum: aliter vero, quando ex se est invalida, eique juramentum accedit. Priori enim casu implendum est, tum vi promissionis, quæ per se obligat, tum vi juramenti, quod addit novam obligationem. In posteriori vero vi solius juramenti, non promissionis, quippe quæ ex se invalida sit. Adeo ut si hoc casu juramentum relaxetur, ad nihil promittens teneatur, in priori vero adhuc vi promissionis, quamvis non vi juramenti relaxati teneatur.

Quod exemplo patet. Sponte, & libere cum juramento promisisti Titio centum aureos,

reos, & ille promissionem juratam acceptavit; teneris duplici titulo, promissionis nimirum, & juramenti, Summam aureorum dare, adeout si juramenti vinculum legitime relaxetur, debeas ex promissione eam conferre. Si vero vi, seu gravi metu coactus promisisti latroni totidem aureos dare: & juramentum addas, teneris solo titulo juramenti; quo legitime relaxato liber es ab omni obligatione. Ratio discriminis est: quia per promissionem ex se validam, & a promissario acceptatam confers eidem jus ad rem promissam: non autem per invalidam, ut bene discurit Becanus *tom. 2. opuscul. de fid. haret. Servan. cap. 4. num. 5. & 6.* Cæterum si promissio non solum esset invalida, sed etiam illicita, & ad malum finem juramentum non teneret, quia non est vinculum iniquitatis, ut diximus supra.

II. Quod obligatio, qua quis tenetur præstare, quod cum juramento promisit, oritur a virtute, tum veracitatis, fidelitatis, & justitiæ, tum Religionis. Veracitas enim ad duo nos obligat. Primo, ut sincere, & non ficte promittamus, hoc est, ut quod verbis promittimus, etiam animo promittamus. Secundo, ut opere præstemus, quod promissum est. Utrumque enim requiritur, ut quis sit verax in dicendo, & promittendo.

Fidelitas ad hoc nos obligat, ut, quod promisimus, opere compleamus. Quæ obligatio differt ab ea, quæ provenit a virtute veracitatis. Nam obligatio veracitatis latius patet, quam fidelitatis: quoniam hæc solum locum habet in affirmatione promisso ria, illa etiam in non promissoria, ut ex D. Thoma 2. 2. *qu.* 80. *art. unic. ad* 1. Tum quia obligatio fidelitatis est major, quam ve racitatis, Nam qui promittit se aliquid facturum, magis obligatur, quam qui sine promissione id affirmat: *Voglio far questo*. Qui enim solum affirmat, uno solum titulo obligatur ad faciendum, ne scilicet sit mendax in verbis. Qui autem promittit, duplici titulo tenetur, tum ne sit mendax in verbis, tum etiam ne violet jus alterius, quod iste habet ad rem promissam: nam promissor non constituit dumtaxat se debitorem, ut caveat mendacium, sed etiam tribuit alteri jus ad exigendum promissum.

Justitia obligat nos, ut tribuamus unicuique, quod suum est, ratione contractus: Quoniam qui promittit alteri se aliquid illi daturum, non tantum affirmat se daturum, sed etiam obligat se illi, & consequenter tribuit illi jus ad exigendum illud, quod promittit.

Religio nos obligat, ut Deo reverentiam, & debitum cultum exhibeamus, ut ex D. Thom. citat. Juramento autem Deo etiam cultum exhibemus, quia *juramentum est externus cultus, quo profitemur, Deum esse infallibilis veritatis, eumque adducimus, ut testetur, nos loqui verum.*

Quare, qui non implet, quod juramento promittit, est mendax contra veracitatem, perfidus contra fidelitatem, injustus contra justitiam, & perjurus contra Religionem; consequenter mortaliter peccat peccato habente quadruplicem malitiam, & deformitatem contra quatuor virtutes.

Sciendum enim est, quod veracitas, qua quis tenetur non mentiri, per se obligat sub veniali, sed per accidens sub mortali, ratione nimirum gravis damni, vel injustitiæ, aut irreverentiæ factæ Deo, & in rebus fidei; in quibus circumstantiis omne mendacium est mortale.

Pariter fidelitas, qua quis debet promissum implere; ne sit infidelis, & perfidus, per se obligat sub mortali, sed parvitas materiæ excusat: violare enim jus alterius in re gravi est peccatum mortale.

Item justitia, qua tenemur promissa implere in pactis, & contractibus onerosis semper obligat sub mortali, nisi parvitas materiæ excuset, ut communiter Theologi cum Div. Thom. 2. 2. *qu.* 59. *art.* 4. Ponderantes, quod justitia ad hoc obligat, ut det alteri, quod jure illi debetur, juxta illud Ulpiani: *Justitia est constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*: non dare autem alteri quod jure illi debetur, in re gravi est peccatum mortale, cum sit aperta injustitia, & justitia violetur, cum quo non compatitur; quod quis charitatem habeat cum proximo suo.

Religio tandem, qua qui tenetur promissum, aut pactum juratum præstare, ne sit perjurus, per se obligat sub mortali, nam perjurium est peccatum mortale, & quidem gravissimum, ut communiter DD. docent cum D. Thom. *cit. qu.* 89. *artic.* 3. Considerantes, quod qui falso jurat, quantum in se est facit Deum approbare falsum, quæ est atrox injuria in Deum.

Quibus positis exponit Pœnitens Confessario: ex promissione, & pacto, etiam jurato, debeo centum Francisco, qui est ligatus majori excommunicatione: peto, an tenear ea illi dare, ego enim sum in negativa propter

pter naturam ipsius censuræ, quæ privat non solum perceptione activa, & passiva Sacramentorum, & publicis Ecclesiæ Suffragiis, sed etiam communione Fidelium, ut jura clamant. *cap. Cum excommunicato*, & *cap. excommunicatos* 11. *q.* 3. Majori namque excommunicatione ligatus est separatus ab aliorum consortio, tamquam ovis morbosa, *Cap. Corripiatur* 24. *quæst.* 3. Quæ privatio communionis, atque commercii facit, ut nullus cum excommunicato habere possit commercium, nec ipse se valeat ingerere actibus societatis humanæ. Quomodo Confessarius se geret cum Pœnitente?

Resp. Instruat Pœnitentem, quod etiam in casu excommunicationis est fides promissionis, & pacti servanda, adeo ut teneatur in conscientia excommunicato præstare, quid quid ei ex promissione, vel pacto jure debet. Ratio est, quia nunquam licet mentiri: nunquam jus alterius violare: nunquam injustitiam committere; nunquam nec in re minima esse perjurium: mendacium enim, violatio juris alterius, injustitia, & perjurium, intrinsece, & ex natura sua sunt mala, & illicita: ergo nunquam, & quocumque prætextu fiant, possunt licite fieri: ergo prætextu excommunicationis in Francisco non est Pœnitens liber a debito servandi fidem eidem, stando promissis; & quatenus promissa non impleat, est mendax, perfidus, injustus, & perjurus, & æque reus, ac si alteri fidem non servaret, ut loco citato Becanus cap. 7.

Nec ratio a Pœnitente producta quidquam relevat: Circa quod considerandum est, quod duplex est genus excommunicatorum: alii sunt notorie excommunicati, seu denunciati, ut notorii percussores Clericorum, qui dicuntur excommunicati non tolerati, & vitandi; & alii sunt quidem excommunicati, sed nec denunciati, nec notorii Clericorum percussores, nec est notorium eos in excommunicationem incidisse, qui proinde dicuntur tolerati, & non vitandi. Quamvis omnes excommunicati vi excommunicationis teneantur abstinere a communioni Fidelium; tamen a contrario Fideles non tenentur ab illorum consortio, & communione abstinere, nisi vel sint nominatim excommunicati, aut notorii Clericorum percussores, ut ex Constitut. Martini V. Ad evitanda, quam refero *lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 16. Aut ita notorium sit in excommunicationis sententiam incidisse, ut nulla possit tergiversatione celari: aut aliquo juris suffragio excusari, ut ex *Constitut. Leonis X. Præmittitur* §. 24. *sub la* 20. *Bullar. tom.* 1.

Hinc sequitur, quod Pœnitens, qui contractum, & pactum celebravit cum Francisco excommunicato non vitando, teneatur æque bene illi fidem servare, ac cuicumque alteri.

Si vero conventiones, & facta fecit cum excommunicato vitando, vel excommunicatio præcessit pactum, & promissionem, vel ad hæc subsecuta est. Si secundum: cum contractus fuerit validus, (ut alias supponitur) per solam subsequentem excommunicationem non fit invalidus, cum nulla constitutio supervenienti excommunicationi tribuat, ut rescindat contractus, qui alias sunt validi; atque ita manet obligatus ad servandam fidem, quam in tali contractu promisit. Si primum, & contraxerit absque necessitate juxta dicta *lib.* 1. *cap.* 33. *nu.* 10. peccavit quidem contrahendo, quia operatus est contra manifestam prohibitionem Ecclesiæ, communicando cum excommunicato vitando, sed contractus tamen est validus, si aliunde non sit defectuosus; ita validum est matrimonium cum excommunicato contractum, *cap. Significasti, de eo, qui duxit*, valida est professio in Religione ab excommunicato facta, *cap. Cum illorum de senten. excommun.* Et valida est donatio facta ab excommunicato, *capit. Inter dilectos de donation.* ita de aliis contractibus est censendum, nisi aliunde quid obstet. Adeoque fidem servare tenetur.

At petitur. *An etiam fides sit hæreticis servanda*.

Resp. Affirmative; nam ut diximus, nunquam licet mentiri, esse perfidum, injustum, perjurum. Tum quia, ad servandam fidem obligamur ex virtute veracitatis, fidelitatis, justitiæ, & Religionis, (si promissio sit jurata) hæc autem obligatio non tollitur per hoc præcise, quod illi, quibus promissio de re licita, & honesta facta est, sint hæretici. Tum quia Gentilibus Idololatris, & Turcis fides servanda est, ita Josue *loc. cit.* fidem servavit Gabaonitis, ergo etiam hæreticis est servanda.

Nec obstat, quod hæretici fidem Deo non servent. Quoniam id non pertinet ad contractus humanos, de quibus discurrimus, sed divino judicio relinquendum est:

Hinc sequitur, quod dum Princeps in bello licite, & honeste convenit cum hæreticis, fidem servare debet. Item dum eis concedit Salvum conductum libere veniendi, & redeundi, est fides servanda juxta Trident. *sess.* 15. *in dec. de sal. cond. dat. Protest.*

Hic

Hic tamen Confessarius duo advertat. Unum, quod cum hæreticis non est ita de facili paciscendum, propter tria. I. Propter periculum subversionis: hæresis enim est morbus contagiosus: unde periculum est, ut noceat Catholico. II. Propter scandalum: plures enim rudes, & imperiti possunt scandalum pati, dum vident Prudentes, & Doctos cum hære ticis conversari, pacisci, & similia agere. III. Propter improbitatem hæreticorum, juxta Apostol. 2. *ad Timoth.* 3. *Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi,* &c.

Alterum, quod Italis prohibitum est, ne extra Italiam habitent in locis, ubi aliqua Ecclesia cum Parocho, vel Pastore, seu Sacerdote Catholico non existat. Item, ut abstineant a matrimoniis cum mulieribus hæreticis: nec filios suos de sacro fonte levari per hæreticos permittant, nec ipsi filios hæreticorum levent, nisi per Catholicum Sacerdotem catholico more baptizentur. Item, ut ubi adest copia medici Catholici, non utantur hæretico; ita Clemens VIII. *Const. Cum sicut, la* 42. *Bullar. tom.* 3. & quamvis prohibitio tangat Italos extra Italiam, est certum, quod eis cum hæreticis etiam in Italia non liceat conversari, & contra delinquentes procedit Sacrum Tribunal.

CAPUT XVII.

Prop. XXVI. XXVII. & XXVIII. ab Innoc. XI. &c.

Mendacium, & Amphibologia.

1 PROP. 26. *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quod vis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.*

PROP. 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur, tunc expediens, & studiosa.*

PROP. 28. *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

Tractanda hoc capite connectuntur cum resolutis in superiore; quæ data opera in duo distinxi, ut sicut propositiones diversa tangunt, juramentum, mendacium, & amphibologiam, ita Confessarius ea distincte possit sub propriis titulis distributa pro sua instructione perlegere.

2 Quæritur, *quid sit mendacium.*

Resp. *Est falsa significatio vocis cum intentione fallendi, & animo dicendi falsum*: seu, *est difformitas verborum cum mente loquentis, adeo ut loquens aliud in mente habeat, & aliud ore proferat*: propterea communiter afferitur, quod mentiri sit contra mentem ire; itaque cum mens aliud intendit verbis aperire, quam ipsa sentiat, dicitur mendax; sic, si, dum in mente habes, *quod Petrus currat*, & ore proferas, *quod non currat*, mentiris: super quo est advertendum: quod si putes Petrum currere, & Petrus a parte rei non currat, si affirmas: *Petrus non currit*: etsi verum materialiter dicas, formaliter tamen mentiris, quia verbis non significas, quod mente concipis, & ut putas; si vero a parte rei *Petrus non currit*, & ipsum currere concipias, dum dicis: *Petrus currit;* etsi falsum materialiter dicas, formaliter tamen verum asseris, & propterea non mentiris.

3 Quæritur, *Quotuplex sit mendacium.*

Resp. Triplex. 1. Jocosum, cum absque ullius damno, sed joci gratia mentiris. 2. Officiosum, cum pro sua, vel alterius utilitate mentiris. 3. Perniciosum, dum cum damno alterius mentiris.

4 Sed quæritur, *an omne mendacium sit ex suo genere peccatum.*

Resp. Affirmative, & ita, ut in nullo casu, nec ad vitandam sui, vel alterius mortem, nec ad servandam pudicitiam, ad animæ salutem, nec etiam pro Dei gloria mentiri liceat: *tex. in cap. primum est capitale in cap. Ne quis arbitretur, & in cap. faciat homo* 22. *q.* 2. & ex D. Th. 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. Ratio est, quia difformitas oritur ex dissonantia verborum ad mentem, quæ est semper intrinsece mala. At perniciosum est ex suo genere mortale, nisi parvitas materiæ excuset, in rebus, in quibus hujusmodi parvitas datur: jocosum vero, & officiosum sunt venialia.

5 Sed quæritur, *an jocosum & officiosum, qua ut talia, sunt veniale, transeant in perjurium, si juramento affirmentur.*

Resp. Affirmative; nam perjurium est mendacium juramento firmatum: omne autem per-

perjurium, quantumcumque mendacium sit leve, ex sui ratione est mortale, *c. ult. 22. qu. 1.* Ubi dicitur *perjurium grave scelus est*: adeo ut a perjurio nec metus mortis excuset; *cap. si quis 22. qu. 5.* Ratio est, quia cum in juramento Deus adducatur in testem, perjurium semper est mortale, etiam in re levissima, quia atrocissima fit injuria in ejus veritatem: hinc regula generalis est, quod, mendacio interveniente, semper juramentum est mortale, etiam si per jocum mentiatur, nam gravissima fit Deo irreverentia, eum in suis jocis adhibere testem falsitatis. Vid. *c. præterito*.

Sed dices, in mendacio jocoso, loquens non habet intentionem fallendi; ergo non mentitur: ergo mendacium jocosum non est malum: & si ei addatur juramentum, perjurium non patratur.

Resp. Negando antecedens, loquendo de interpretativa intentione: nam certe intendit, ut audiens credat verum esse, quod secundum vocis significationem est falsum: si enim hoc non intenderet, utique verba falsa non pronunciaret.

6 Sed quid, *si audiens non fallatur, vel quia non adest, vel quia, cum mendacium sit jocosum, fidem non adhibet loquenti?*

Resp. In casu, etiam mentiretur, patet ex Divo Th. 2.2.*q.*110.*art.*1. *in corpore*, & *in* 3. *distinct.* 38.*q.* 1. *ar.* 1. *ad ultim.* ubi: *quicumque falsum loquitur, quantum est in se, fallit, quamvis non semper aliquis per ejus verbum fallatur.* Et ex D. Bonavent. *in* 3. *distinct.* 38. *q.* 5. *num.* 50. ubi hæc sunt. *Cum dicitur mendacium, est falsa vocis significatio cum intentione fallendi, non idem est fallere, quod decipere: sed idem est fallere, quod falsum dicere: unde sensus est, cum intentione fallendi, hoc est, falsum dicendi: & hoc utique convenit mendacio jocoso*: ergo, qui sciens, falsum loquitur, etiam per jocum, mentitur, sive audientem fallat, sive non; & dum jurat, est perjurus: quod si mendacia non habent, quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur juxta illud Psalmi: *mentita est iniquitas sibi*. Fagnan. *in* 5. *ad c. Falsidicus de crimine falsi*.

7 Quæritur, *an sit mortale, & perjurium jurare falsum cum restrictione mentali, seu cum locutione amphibologica, sic nimirum, ut quis non intendat propositionem, quam profert, in sensu, in quo ab audientibus intelligitur, sed in alio; seu subintelligat aliquid in mente, quod reddat propositionem veram; quæ secundum externam vocis significationem est falsa*: v.gr. interrogor, an Petrus occiderit Paulum, quem ego ab eo occidere vidi: ne ipsum interrogantem infamem, *jura*: *nescio Petrum occidisse Paulum*: subintelligendo in mente, *ut tibi referam*: vel de alio Petro, ab eo, de quo quæritur.

Resp. Affirmative, patet ex decreto Innoc. ratio est, quia in eo mentior; etenim cum verba illa: *nescio Petrum occidisse Paulum*: simpliciter prolata, significent me absolute id nescire, dum mente sensum restringo, vel in alio subintelligo, quem ipsa secundum externam significationem vocis non habent; vel in quo scio ab interrogante non intelligi, falsum dico; nam aliud ore dico, & aliud mente teneo, & illis verbis utor, ad hoc, ut audiens fallatur, & credat verum esse, quod verba sonant; si enim hoc non intenderem, verba falsa non pronunciarem; verax, & non mendax essem, si in mente rem haberem, quomodo per verba exprimo ei, quem alloquor; & ideo, cum addo mendacio juramentum, sum perjurus. Vide num. seq.

8 Sed quæritur, *an, cum justa causa liceat cum tali restrictione loqui, & jurare*: *v.gr. interrogatur mulier a marito, suspicante de ipsius adulterio, quod secreto commisit, quam, stricto gladio, aggreditur, ut dicat, an adulterium commiserit, occisurus, si fateatur*: Si mulier neget, mentitur: si fateatur, occiditur: *dubitatur, an ad utrumque vitandum possit licite dicere, non commisi, subintelligendo, ut tibi declarem*: vel, *hora antecedenti*.

Utrinque sunt DD. negat Dominicus Soto *de just. & jur. lib.* 5. *q.* 6. *art.* 2. *prop. fin.* Affirmat Diana *coord. tom.* 8. *tract.* 4. *resolut.* 64. *n.* 13. allegans Sayrum *lib.* 5. *cap.* 4. *nu.* 24. Cardenas *cris. ad prop. ab Innoc. XI. damnat. dissert.* 19. *cap.* 6. *n.* 68. Viva *ad propos. damnat. ab Innocent. XI. par.* 2. *prop.* 26. & 27. *a nu.* 3. aliique plures apud Fagnan. *cit. nu.* 41. Concordant. Pisanus *Glad. Gedeonis ad prop. damnat. ab Innoc. XI. prop.* 26. *n.* 2. & Majol. *sum. moral. p.* 2. 8. *pracept. prolog.* 2. *de us. æquivocat. & restrict. ment.* dividentes restrictionem in pure mentalem, exterius nullatenus apparentem, & significatam, quam vocant etiam restrictionem formalem, & in non pure mentalem, seu etiam externam, & sensibilem, quam & materialem appellant.

9 Restrictio pure mentalis habetur, quoties verba, quæ quis profert, nec ex sua significatione, nec ex se, neque ex circumstantiis occurrentibus loci, temporis, personæ, ac modi interrogandi eum sensum patiuntur, quem proferens intendit, & quem audiens etiam prudens, & oculatissimus, & hic, & nunc diligentissime attendens ad verba,

verba, penetrare non poteſt; ut ſi quis interrogatus; *An Petrus ſit domi?* reſpondeat, *non*, ſubintelligendo in mente, ut *noceat*, ut *faciat chymeram*; quando interrogatio eſt de exiſtentia naturali; vel, ſi interrogatus: *An Petrus ſit mortuus* affirmet, intelligendo *civiliter*, ſeu *per aſſumptionem habitus religioſi*; quando ex circumſtantiis apparet, locutionem eſſe de morte naturali, de qua reſpondens interrogatur.

Hujuſmodi reſtrictionis ſpeciem eſſe ab Innocentio confixam patet ex verbis propoſitionis 26. intelligendo *intra ſe*, *eamque eſſe in omni* caſu illicitam, & intrinſece malum; adeo ut etiam ſit perjurus, qui cum ea reſtrictione jurat, ut dixit alleg. Viva *num.*4. probatque Mayol. ubi *ſup.* ex quo reſtrictio interna, & pure mentalis ſit vere, vel æquivalenter mendacium: mendacium enim aliud non eſt quam *locutio difformis menti loquentis*, quoties autem verba nec ſecundum ſe, neque ſub his circumſtantiis externis exprimunt objectum, prout eſt in mente loquentis, tunc locutio eſt mendax; & habetur malitia mendacii, quæ conſiſtit in abuſu locutionis, quæ a Deo hominibus data eſt, ut ſit expreſſiva mentis, eique conformis: per Polman. *Breviar.Theol. par.* 2. *n.* 1036. Sed in reſtrictione pure mentali, & interna totum hoc habetur. Quoniam licet verba, ut conjuncta cum eo, quod mente retinetur, faciant ſenſum verum, illud tamen, quod mente retinetur, impertinenter ſe habet ad locutionem, ſeu ad ſignificandum audiendi judicium, quod habet loquens de objecto, circa quod interrogatur.

Conſideretur etiam, quod loquens cum reſtrictione pure mentali ponit ſigna externa, quæ, ſpectato ſignificato, & juxta communem hominum acceptationem ſunt menti difformia, eſto ſint conformia cum eo, quod mente retinetur, & a verbis non ſignificatur, nec ab audientibus percipi poteſt: ergo adhibens in locutione reſtrictionem pure mentalem eſt vere mendax, & perjurus, ſi ita loquens juret.

10 *An autem licitus ſit uſus reſtrictionis pure mentalis ad vitanda incommoda nonnulla, ut ad tuendam vitam, honorem & res.*

Reſpondetur Negative, prout patet ex damnatione. 27. propoſitionis, ibi: *Cauſa juſta utendi his amphibologiis*, hoc eſt, pure mentalibus; pronomen enim *his*, determinat ſequentem vocem *amphibologiis*, non ad quaſcumque, ſed ad illas, de quibus dictum erat in *prop.*26. Et conſtat pariter, quod D. Auguſt. *l.contra mendacium* nullam juſtam cauſam agnoſcat ad mentiendum, & omnem excludit, ut *cap.*14. & 19.20. adeout aſſerat non licere mentiri, nec pro vitanda morte proximi, nec pro ſalute animæ, vel ad hominem baptizandum. Quinimmo nec ad vitandam propriam mortem mentiri licet. Unde ſi Tyrannus mihi mortem minaretur, niſi proferrem aliquod mendacium, non poſſem hoc mendacium, quamvis leviſſimum, aut jocoſum proferre ad mortem declinandam, eo quod mendacium hoc ſit intrinſece malum, nec poſſit ab hac circumſtantia mortis declinandæ cohoneſtari. Locutio autem cum reſtrictione pure mentali eſt proprie mendacium, ut diximus, habetque malitiam tam neceſſario, & inſeparabiliter annexam, quam mendacium, ut notavit Poncius *Commentar. Scot. in* 3. *diſtinct.* 38. *q. unic. num.*130. ergo nulla incommoda excuſant reſtrictiones pure mentales, ſicut nec ipſa mendacia.

11 Dices. Pro vita defendenda licitum eſt injuſtum invaſonem occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ: ergo etiam ad eum finem licebit reſpondere cum reſtrictione pure mentali.

Reſp. Negando conſequentiam; nam locutio cum reſtrictione pure mentali de neceſſitate eſt difformis menti, atque ita eſt mendacium ſtricto modo, & ſicut non licet mendacium ad tuendam vitam, ita nec reſtrictio pure mentalis.

Addo, quod ſtatim ac adhiberetur reſtrictio pure mentalis, non haberetur defenſio cum moderamine inculpatæ tutelæ; quoniam non poteſt dici moderamen inculpatæ tutelæ, cum modus (quo vita defenditur eſt illicitus) modus autem, quo defenderetur vita per locutionem cum reſtrictione pure mentali, eſſet illicitus: Aſſumeretur enim locutio, quæ eſſet menti difformis, in quo ſtat mendacii, & hujus reſtrictionis malitia inſeparabilis.

12 Adverto, quod ſi uſus reſtrictionis pure mentalis eſſet licitus, actum eſſet de ſocietate, & bona fide, ac certitudine contractuum, & commerciorum inter homines.

13 Reſtrictio vero non pure mentalis, ſeu externa, & ſenſibilis habetur per verba, quæ de ſe unam tantum ſignificationem communem habent, ſed ratione circumſtantiarum habent aliam particularem, quam circumſtantiæ hic, & nunc occurrentes faciunt, etiam juxta intentionem interrogantis, propter quas proinde poſset devenire in cogni-

tio-

tionem sensus, a proferente usurpati, si diligenter ea verba, & circumstantias examinaret, & ponderaret. Quod si tunc ob præcipitationem judicii, & omissionem considerationis illarum, mentem loquentis non intelligat, vel non in alio, quam in sensu communi ea verba accipiat: id per se non provenit ex loquente, nec ex æquivocatione, tanquam ex causa per se, sed solum ex illius inconsideratione, & ignorantia, & ita audiens ex propria culpa se fallit, & non decipitur a loquente, qui profert verba, quæ ex circumstantiis verum sensum in communi omnium prudentum acceptatione recipiunt.

14 Ita, dum Confessarius interrogatur, & minis cogitur, ut dicat, *an audierit Petrum in Confessione se accusasse de fornicatione*; si respondet, *non audivi*, vel *nescio*: non mentitur, & si jurat, non est perjurus. Sensus enim responsionis ex communi prudentum sensu est, *non audivi extra confessionem*, non *audivi*, *ut homo*; non *audivi*, *ut reus*: quia revera extra confessionem non audivit, sed in confessione: non audivit, ut homo, sed ut minister Christi; non audivit, ut reus sed ut Judex; & nescit notitia aliis communicabili, quia quæ habetur per confessionem, nulli communicari potest. Quos sensus poterit audiens percipere, si attendat ad circumstantiam interrogationis, personæ, quæ interrogatur, & delicti, de quo quærit: nam interrogat Confessarium de auditis in confessione, de quibus Confessarii extra confessionem loqui non possunt. Atque ita, si dictas circumstantias ponderet, poterit verum sensum responsionis percipere: & hinc patet circumstantias sufficienter significare, in quo sensu Confessarius respondeat.

15 Item, si Reus interrogetur non juridice ab Judice de crimine vero, sed occulto, non tenetur ei respondere, ut ex Div. Thoma dixi cap priori n.42. Quod, si Reus urgeatur respondere, & nec appellatione, aut silentio, vel alia via possit responsionem declinare, non tenetur adhuc fateri veritatem, sed potest licite eam occultare æqui vocatione materiali dicendo, *non commisi*; quæ verba in communi acceptatione faciunt hunc sensum; *non commisi crimen, de quo me, tanquam Judex, valeas interrogare, & quod tibi interroganti injuste debeam fateri*, ut notavit allegat. Mayol; nec tunc mentitur, sed verum dicit, ut apud Poncium *numer.* 124. quia ex circumstantiis illius interrogationis sufficienter innotescit, quod ipse sic respondeat in illo sensu; quoties

autem ex nonnullis verbis significatur sufficienter aliquid, non est necessarium addere alia verba. Quando vero juridice interrogatur, non potest æquivocare, quia in tali casu bonum publicum bono privato debet prævalere.

16 Item Legatus Principis a Rege, ad quem mittitur, interrogatur de iis, quæ secreto sibi fuerunt a suo Principe communicata, ex quorum manifestatione sequeretur infallibiliter Regni eversio, Templorum profanatio &c. potest sine mendacio ingenue respondere: *nescio*: aut, *meus Princeps nihil tale mihi communicavit*: & audientes ex circumstantia Legati, qui agit res sui Principis, possunt, & debent arguere, quod dicat, *nescio sic, ut debeam revelare*; & sibi imputent, si hoc non capiant, cum circumstantiæ sufficienter id ostendant.

17 Licitum esse usum restrictionum externarum sensibilium non pure mentalium, seu æquivocationum materialium, dixerunt allegati Mayol. Pisanus, & Viva: & probant exemplo Abrahæ, qui ut se a mortis periculo liberaret, dixit Saram non esse uxorem suam, nec tunc mendacium dixit, sed veritatem justa, & urgentissima causa celavit. Quamvis enim nunquam sit licitum negare veritatem, & audientem positive ex intentione fallere, intendendo per se illius deceptionem, tamen secundum D. August. & DD. licet ex causa veritatem occultare, quando non expedit illam manifestare, dicendo verum verbis obscuris. Unde D. Thom. 2. 2. q.70. ar.1. ad 1. Quod *D. Augustinus loquitur de occultatione veritatis in casu illo, quando aliquis non compellitur Superioris auctoritate veritatem propalare: & quando occultatio veritatis nulli specialiter est damnosa*, & D.Raymundus *lib.* 1. *sum. tit. mend. alleg. a Chabasut. prax. lib.*4. *c.*4. *c.*12. *habet*. *Si reum, qui quæratur ad necem, domi occultaverim, nec ad redimendam ejus vitam aliud suppetat remedium, quam interrogantibus, qui volunt interficere, respondere: non est hic: respondendum aliquod verbum æquivocum: non est hic, puta in mensa, vel aliquid simile.*

Justa autem, & gravis causa in Confessario, reo, & Legato ad occultandam veritatem, & dicendum verum per verbum æquivocum, *nescio*, *vel non feci*, est, quia si Confessarius fatetur peccatum, frangit sigillum confessionis, & irreverentiam irrogat Sacramento. Si reus fateatur crimen, pœnam mortis, vel aliam gravem debet sustinere; & si Legatus Principis aperiat secretum sui

Principis offendit fidelitatem, lædit secretum naturale, (quod servandum est, nisi simus in casu, in quo secretum præjudicet bono publico, vel fidei, & Religionis, & est causa enunciatorum malorum.

18 Ita in casu Adultera absque mendacio, & restrictione pure mentali habet justam causam licite occultandi veritatem respondendo ad vitandam mortem: *non feci*. Quæ verba ex circumstantiis tum mali imminentis, tum quod nullus tenetur se infamare, tum quod mulieres similia crimina maxime maritis solent negare, faciunt hunc sensum, quod *non fecerit, ut debeat dicere marito*; vel alium similem verum, licet obscurum. Quos si maritus non percipit, sibi imputet, non attendens ad circumstantias locutionis, a quibus abunde significatur. Poncius *ubi supra nu.* 141. dixit, quod mulier posset hac forma se extricare: *marite mi, cur me de hoc interrogas? putas ne me, aut ullam aliam talis criminis consciam, fassuram illud? An non scis, quod talia crimina difficulter confiteantur Deo? Quid ergo putas nos fassuras extra confessionem, & quidem maritis, quibus præsertim volumus ea esse occulta?*

Itaque Confessarius mulieri petenti instrui circa modum respondendi, posset consulere illum, in quo nec mendacium est, nec restrictio ulla. Quod, si maritus iisdem minis instaret pro responsione decisiva, potest respondere per verbum æquivocum, *non feci*.

19 Cæterum cit. Mayol. tradit quatuor conditiones esse necessarias, ut ad praxim licite deducatur usus restrictionum non pure mentalium externarum, vel æquivocationum materialium, propter quas rarissime occurrit, ut similis modus loquendi adhiberi possit.

Prima est: Quod sit justa causa, & gravis necessitas, ita loquendi; cum nimirum oriretur loquenti, vel aliis gravissimum damnum, cui nec silentio, neque alia, via, quam istis æquivocationibus, hic, & nunc & in istis circumstantiis, & angustiis occurri posset.

Secunda. Quod respondens non teneatur ex justitia, religione, obedientia, aut alio præcepto veritatem nude declarare; sed jus habeat ad celandam veritatem, & permittendum, quod audiens ex se ipso se decipiat; & ita Reus legitime interrogatus ab Judice juridice procedente, & quilibet inferior a quo Superior legitime exquirit manifestationem alicujus veritatis ad bonam gubernationem necessariam, tenetur sub peccato obedire, & veritatem sincere detegere. Pariter pœnitens, quando interrogatur a Confessario de peccatis, quæ commisit, & de pertinentibus ad judicium fori interioris, de restitutione facta, & occasione proxima &c. tenetur clare respondere fatendo veritatem.

In omni itaque materia judiciali, sive fori, sive externi, sive interni, non est licitum veritatem occultare amphibologiis, etiam non pure internis, ita ut illis utens peccet lethaliter; & jurans ad eas confirmandas sit perjurus. Idem dicendum de eo, qui interrogatur de Fide, quando instat præceptum confitendi illam: non enim tunc potest verbis amphibologicis eam occultare, aut simulare falsam Religionem, etiam ad vitanda gravia tormenta, & mortem; nam propter metum etiam mortis, nec aliquod minimum peccatum veniale licet committere ex D. Augustino lib. cit.

Tertia. Quod occultatio veritatis mediante æquivocatione materiali non debet esse innocenti specialiter nociva, & damnosa, sed tantum assumenda est a loquente ad vitandum proprium, vel proximi damnum, quod alia via hic, & nunc evitari nequit; non vero ad damnum alteri inferendum. Ita sponte etiam contrahentes, & se invicem onerose obligantes ad vendendum, emendum &c. & cum a privata persona, ad quam spectat ratione contractus, juramentum exigitur, tenentur sine amphibologia se obligare, & non ficte jurare, alias injuriam irrogant parti legitime contrahenti, & juramentum exigenti, ac damnum infertur ei, qui ex sua parte ingenue contractum implet. Et hinc humanum commercium, & societas læditur.

Quartam addendam esse puto, nimirum, quod verba exteriora, vel ex se, vel ex circumstantiis sint vere æquivoca, & in communi prudentum usu interpretationem, & duplicem sensum verum admittant, quorum quemlibet quisque ad illa attendens, & ponderans possit intelligere, alias erit locutio cum restrictione pure mentali, quæ nullo pacto licita est, & est ab Innocentio proscripta.

20 Verum idem Mayol. ibid. concludit, Quia in praxi usus æquivocationum, etiam pure materialium, præsertim, si frequens extiterit, non caret periculo incidendi in æquivocationes formales, restrictiones pure internas, & mendacia; perinde ac ex juramentorum repetitione facilis est lapsus in

p.r.

perjuria, ideo ficut fcriptura confulit, ne juramentis os noftrum alluefcat, imo ut non juremus omnino, quantumvis juramentum fit licitum ad tollendas occafiones perjurandi; ita etiam confulendum eft hominibus, ut nonnifi in veriffima, & extrema neceffitate, & quam rariffime utantur æquivocationibus, etiam materialibus, ut fic vitent periculum mentiendi. Hæc ille, qui objecta folvit, quæ ex D. Auguftino opponuntur contra fuperius dicta. Hæc funt, quæ occafione dubii propofiti fub nu 8. dicenda effe cenfui contra dicta in prima impreffione.

21 Quæritur, *Superior promovendos ad Ordines interrogat de natalibus, de cenfuris, de irregularitate; & volentes contrahere matrimonium interrogat de impedimentis, exigens etiam juramentum; petitur, an poffit refpondere cum reftrictione etiam non pure mentali: & jurare non habito refpectu ad intentionem interrogantis.*

Refp. Negative, & contrarium videtur etiam profcriptum in propofitione 28. In qua damnatur licitam effe reftrictionem non pure mentalem (pure enim mentalis in duabus propofitionibus antecedentibus fuit profcripta) quoties de mandato Superioris, aut Principis, vel alio fpeciali ftatuto juramentum exigitur a promoto ad Magiftratum; ut proinde promotus teneatur candide fateri fuum crimen occultum, nifi velit renunciare officio obtento, & interrogationem illam, & juramentum declinare: ita Viva cit & Pifan. *ad prop.* 28.

Licet enim licita fit æquivocatio mentalis, & reftrictio non pure mentalis, & interna, quando Judex interrogat Reum, aut teftem de crimine occulto, fi non præcesserit diffamatio, vel femiplena probatio, aut indicia fufficientia, eo quod tunc non interrogat juridice, hoc eft fecundum ordinem juris; & ideo tunc non interrogat tamquam Judex, feu fuperior, fed tamquam perfona privata, cui nemo tenetur aperire crimen occultum. Tamen quoties de mandato Regis, vel fuperioris legitimi exigitur juramentum a Promoto ad Magiftratum, quod illum non obtinuerit propter commendationem, aut munera, tunc licet nulla diffamatio, aut femiplena probatio præcefferit, interrogatio eft juridica, & ordinata non ad puniendum delictum, fed ad avertendum a Republica damnum, quod fequeretur, fi hac via Magiftratus indignis conferrentur, & proinde illicita prorfus eft refponfio æquivoca, & juramentum additum eft perjurium. Ut idem Viva in terminis.

22 Unde notandum, quod Judex, vel Superior poteft dupliciter de crimine interrogare. Primo ad illud puniendum. Secundo, ad impediendum commune damnum; aut alia crimina, quæ fequerentur: ut, quando fit interrogatio de crimine impediente fufceptionem Ordinis Sacri, vel matrimonium: dum interrogatio fit de fubornatione, aut favore prævio ad promotionem. Si interrogatio fiat ad puniendum delictum, abfque dubio exigitur femiplena probatio, aut indicia, & diffamatio, ut juridice fuperior interroget, & fubditus teneatur refpondere, ut Doctores communiter. At ubi interrogatio fit de delicto in ordine ad præcavendum damnum publicum, aut alia peccata, tunc non debet femiplena probatio præire, quia bonum publicum prævalere debet privato. Bono autem publico expedit, quod fubditus ad alterutrum compellatur: vel ad deponendum officium, quod obtinet in damnum publicum: vel ad manifeftandum crimen occultum. Et hinc non datur locus æquivocationi, fed debet fubditus candide refpondere ad mentem interrogantis, & delictum fuum aperire.

23 At petitur. *An promotus ad Magiftratum vel Prælaturam, qui interrogatus legitime an mediante pecunia, aut commendatione illam obtinuerit, veritatem, pejerando occultavit, teneatur ftatim Prælaturam renunciare, & damna compenfare alteri, qui fua caufa non eft electus.*

Refp. Affirmative. Si collatio Magiftratus, vel Prælaturæ ex fpeciali ftatuto fit ipfo jure irrita, quoties per commendationes, aut munera acquiritur, five provifus pejeraverit, five non: femper tenetur renunciare, quia invalide fuit promotus. Debetque damna compenfare ei, qui alias fuifset electus, cum fuerit illi injurius. Si vero collatio non fit invalida ipfo jure, fed invalidanda per fententiam Judicis poft delictum probatum, provifus negando delictum peccavit quidem, fed non tenetur ante fententiam Judicis renuntiare. Suarez *lib.5. de legibus cap.9.n.13.* Qui probabilius putat efse, quod non teneatur damna alteri compenfare, cum non peccaverit contra juftitiam commutativam refpectu eligendi, fed contra obedientiam refpectu Judicis; vel contra juftitiam legalem refpectu Reipublicæ, aut contra juramentum, & Religionem.

24 Quæritur, *an mentiantur homines cum urbanitatis caufa fequenti forma fe falutant, aut litteris fubfcribunt: ofculor manus tuas: purpuram,*

furam, pedes &c. ad tuos pedes provolvor; vel servus tuus sum: vel omnia, quæ domi meæ sunt, tua sunt, & de illis potes disponere pro libito.

Resp. Negative, nam in communi usu receptum est, quod ea verba proferantur in sensu improprio, & metaphorico, & sumantur, ut signa obsequii, vel amicitiæ; nec plus proferentes intendunt, quam obsequium, & amicitiam erga dominos, & amicos respective.

25 Quæritur, *an Confessarius possit negare schedulam auditæ Confessionis ei, qui non est vere confessus propter defectum debitæ dispositionis: ratio dubii in hoc stat; quod si non dederit, significabit pœnitentem esse in malo statu, & revelabit Confessionem: si vero dederit, mentietur.*

Resp. Negative, sed schedulam debet dare, non quod absolverit, quia tunc mentiretur, sed quod audiverit ipsius Confessionem: quo casu non mentitur, nam eam audivit.

Sed nonne, *si daretur schedula peccatori occulto, ea mediante ipse decipiet parentes, Dominum, & Parochum: nam ex ipsa colligent ipsum esse optimum Christianum, cum tamen non sit, & ipse Confessarius deceptioni cooperaretur?*

Respond. Quod nunquam Confessarius debet directe, vel indirecte aliquid facere, ex quo possit revelari Confessio; negando vero schedulam Confessionis, saltem indirecte, revelaret; nam significaret eo modo malam dispositionem pœnitentis: quam schedulam non confert ea intentione, ut præfatos pœnitens decipiat, sed ut proprio muneri satisfaciat, nec aliquid ponit, quod possit reddere Confessionem odiosam, & sigillum frangere.

26 Quæritur, *accedit pœnitens, & se accusat*: Pater promissione jurata, ficte promisi Bertæ, me eam ducturum in uxorem, si mihi usum sui corporis concessisset, quod ipsa fecit, sed, cum ego, tunc ipsi promiserim restrictione mentali, intendendo, me ipsam ducturum post centum annos, vel, dum habuerit dotem scutorum centum millium, peto instrui, an tenear ipsam ducere.

Resp. Affirmative, habetur ex cap. *Quacumque arte*, & cap. *humanæ artes 22. qu. 5.* ubi hæc sunt; *quacumque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit; dupliciter tamen reus fit, quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum capit*, & ex D. Thom. 2.2. *quæst.* 89. *artic.* 7. *ad* 4. resolvente: *quando non est eadem jurantis intentio, & ejus, cui jurat, si hoc provenit ex dolo jurantis, debet juramentum servari secundum sanum intellectum ejus, cui juramentum præstatur*: & ideo tenetur ipsam ducere; ratio etiam est, quia hæc propositio: *ducam te in uxorem, si mihi copiam tui corporis concesseris*, ex natura sua significat illud, quod communiter a puella, & cæteris audientibus intelligitur, & juramentum ipsam in eo sensu confirmat; sed puella intellexit, quod promittens absolute eam in matrimonium sit ducturus, & quod pro firmitate promissionis juraverit, ac Deum adduxerit tamquam fidejussorem, quod observabit promissum in eo sensu; ergo obligatur jurans ad observantiam promissi.

Quod confirmo. Juramentum fictum cum dolo illud est, cujus fictio opponitur juri ejus, qui onus aliquod subit, ratione cujus habet jus, ne alter faciat juramentum solummodo fictum, vel solummodo amphibologicum; modo, puella concedens ob promissionem juratam usum sui corporis, habet jus, ut alter serio, & cum juramento vero se obliget ad futurum matrimonium: nam propterea tale onus subivit, & posuit ex parte sua id, quod libidinosus requirebat, & pro quo illum juramento obligavit ad se reddendam securam, & certam de futuris nuptiis: ergo debet eam ducere, & præstare id, propter juramentum fictum, & amphibologicum, quod fuisset præstandum propter juramentum verum, & sincerum: ergo in casu ad idem obligat dolosum juramentum, & dolosa promissio, ad quod obligat verum juramentum, & promissio sincera.

27 Sed quæritur, *ex qua virtute teneatur juramentum, & promissionem fictam implere, ac puellam ducere.*

Resp Ex virtute justitiæ (& si juramentum fuisset verum, ex virtute etiam religionis) ratio est, quia, qui acceptat aliquid sub conditione onerosa datum, ex justitia tenetur, quando potest implere, sed talis acceptavit usum alieni corporis sub conditione secuturi matrimonii, & potest illam implere; ergo tenetur.

Sed quæritur, *an possit substituere dotem ad implendam promissionem.*

Resp. Negative; nam dum potest in specie dare id, sub cujus conditione alter subivit onus, tenetur ipsum dare, alias, eo negato, alter esset rationabiliter invitus; sic, qui potest restituere equum non potest, nec debet restituere pecuniam, nisi Dominus sit contentus.

Sed

Sed quid, *si ficte cum juramento promisisset puella dotem?*

Resp. si non habeat jus, ut ille sibi dotem promitteret, & id juramento firmaret peccavit ficte promittendo, & jurando peccato mendacii, & peccato contra reverentiam juramenti; sed ad nihil tenetur: non ex virtute justitiæ ad dandam dotem, cum nec fictio promissionis, nec fictio juramenti fuerit contra justitiam.

Sed quid, *si intuitu hujus fictæ promissionis fuisset impedita, quominus ab alio dotem acciperet?*

Resp. Tunc teneretur ex justitia ad compensandum damnum, saltem, si prudenter potuit, & debuit præviderì; nam tunc ex tali fictione injuste damnum sequeretur, & injuriam ipsa reciperet.

28 Quæritur, *an possit quis factis mentiri.*

Resp. Affirmative, etenim non solum in verbis falsis, verum etiam in factis, & simulatis operibus mendacium est, ut expresse textus in cap. *caver.* 22. *q.* 5. & D. Thomas 2. 2. *qu.* 111. *art.* 1. *in corp.* ait, *sicut, ergo veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud significet, quam apud se habet, quod ad mendacium pertinet; ita etiam opponitur veritati, quod aliquis per aliqua signa factorum, vel rerum aliquid significet contrarium ejus, quod in eo est, quod proprie simulatio dicitur: unde simulatio proprie est mendacium quoddam in exteriorum signis factorum consistens: non refert autem, utrum aliquis mentiatur verbo, vel quocumque alio facto. Unde cum omne mendacium sit peccatum, consequens est etiam, quod omnis simulatio est peccatum.* Hæc S. Doctor, de quo etiam cap. *sequen. num.* 2. & 3.

29 Quæritur, *an hypocrisis sit species simulationis, & mendacii.*

Resp. Affirmative; hypocrisis enim est quædam simulatio; nam qui simulat se habere sanctitatem, seu personam justi, cum sit peccator, est hypocrita: & ita dum quis sacrum audit, Ecclesias frequentat, intendens, quod ab adstantibus videatur bonus, cum non sit, hypocrita dicitur, ex D. Th. *cit. art.* 2. *in corp.*

30 Sed quæritur, *an hypocrisis sit ex suo genere peccatum mortale.*

Resp. Ex Div. Thoma ibid. *articul.* 4. *in corp.* quod in hypocrisi duo sunt, defectus sanctitatis, & simulatio ipsius: si quis, quoad primum per peccatum a sanctitate defecerit, & non curet sanctificari, & justificari, quando tenetur, mortaliter peccat, & sic manifestum est, hypocrisim esse mortale peccatum, quomodo hypocrisis consuevit accipi in Scriptura; quantum vero ad secundum, quæ est hypocrisis communiter dicta, non est ex suo genere mortale, nam opponitur veracitati, quæ de se non obligat sub mortali; sed propter adjuncta esse potest; ut, si quis sanctitatem simulet ad falsam doctrinam disseminandam, vel ad adipiscendam Ecclesiasticam dignitatem, qua est indignus; vel alia bona temporalia, in quibus finem constituit; & causa sit, cur alii ipso meliores, & egentes priventur. Quoties itaque finis intentus per simulatam sanctitatem non repugnat charitati Dei, vel proximi, erit peccatum veniale; ut optime Div. Thom. Vide De la Cruz *direct. consc.* 8. *præcept. quæst.* 2. *art.* 5. *de mendac.*

31 Quæritur, *an jactantia sit species mendacii.*

Resp. Affirmative; nam vis jactantiæ in eo est, ut quis verbis se extollat, dicendo de se aliquid supra se: ut, quod sit nobilis, dives, doctus, cum non sit, consequenter semper mendacium exigit, & includit. Propterea notatur a Cajetano in 2. 2. D. Thom. *quæst.* 112. *art.* 2. §. *ad hoc dicitur*, quod jactare se de malo aliquo perpetrato, non est actus jactantiæ, sed inanis gloriæ, juxta illud Psalmi: *quid gloriaris in malitia?* nam in hoc quamvis gloriator peccet, tamen non mentitur.

32 At quæritur, *an jactantia sit peccatum mortale.*

Resp. Negative, ex suo genere, & per se, sed solum veniale, ut *n.* 4. diximus de mendacio in communi, cujus ipsa est species. Verum, quia peccatum mortale est, quod charitati contrariatur, ut loquitur D. Thom. *loc. cit. in corp.* & nos diximus *lib.* 1. *c.* 17. *n.* 4. Ideo jactantia est mortale in sequentibus casibus: primo, cum quis jactanter de se profert, quod est contra gloriam Dei, ut legitur de Rege Tyri *Ezechiel.* 28. *Deus ego sum.* Secundo, cum quis jactanter, & insolenter prorumpit in contemptum, & contumeliam proximi: sicut Lucæ 18. habetur de Pharisæo, dum dixit: *non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, &c. vel, ut etiam hic Publicanus.* Tertio, quando, quis jactat se de peccato a se non commisso in damnum suæ famæ, vel bonorum: nam hic se infamando peccat contra charitatem, qua tenetur se diligere. 4. Quando ex cupiditate lucri cum gravi damno proximi interno, vel externo quis jactat se doctorem, aut medicum, & inde

inde falsam doctrinam seminat, vel pecuniam lucratur, aut corpora lædit, vel Cathedram obtinet, alias non obtenturus, quo casu tenetur, & Cathedram resignare, & pecuniam restituere: aliaque illata damna resarcire. Quod si quis se jactaret, vel ut gloriam, aut lucrum acquireret, modo esset sine notabili damno proximi, foret solum veniale, utpote spectans ad mendacium officiosum: ut ibid. optime S. Doctor *ad tertium*. Toties itaque jactantia est mortalis, quoties cum mendacio pernicioso conjungitur: & quis contra Charitatem Dei, suam, vel proximi jactanter loquitur. Vide De la Cruz, *de mendacio*.

De mendacio in confessione prolato diximus *lib. 1. cap. 7. num. 15.*

CAPUT XVIII.

Prop. XXIX. ab Innoc. XI. &c.

Administratio Sacramentorum non simulata.

1 PROP. 29. *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.*

Etiam Auctores propositionis supponunt esse illicitum absque gravi causa simulare ministrare Sacramenta: sed in eo errant, dum statuunt urgentem metum esse causam gravem, & justam, ratione cujus non fit illicitum Sacramentorum administrationem simulare.

2 Simulatio habetur, cum quis per signa externa factorum, vel rerum significat aliquid falsum, quod in mente non habet: & duplex est; *materialis*, *& formalis*: hæc dicitur, quæ fit ex intentione decipiendi, saltem virtuali qua quis nimirum intendit, quod alii intelligant aliter ac ipse cognoscit rem se habere: explico; expono vestes aeri, quibus uti soleo, dum iter facio, animo, ut videntes decipiantur, & putent me velle iter facere, & tamen de hoc non cogito, sed potius de opposito: in casu formaliter simulo. Illa vero, cum quis ponit signa externa indifferentia ad plura significanda, per quæ præter intentionem operantis aliqui decipiuntur; patet eodem exemplo: vestes aeri expositæ duo significare possunt, unum, quod quis velit illis uti ad iter faciendum, alterum, ut beneficio aeris a corrosione tinearum serventur illæsæ. Si videntes eas aeri expositas intelligant, me velle iter facere, quod non intendo, quoad eos materialiter simulo.

Circa quod sunt Confessario aperienda dubia infrascripta.

3 Quæritur, *an non modo damnetur propositio, quatenus affirmat licitam simulationem formalem in administratione Sacramentorum, hoc est ex intentione decipiendi, saltem virtuali: verum etiam damnetur quoque, quatenus agit de simulatione materiali, in qua scilicet præter intentionem administrantis decipiuntur fideles.*

Resp. Affirmative: ratio est, quia damnatur propositio, quatenus simulatio affert irreverentiam Sacramenti, sed irreverentia Sacramentis irrogatur per simulationem tam formalem, quam materialem, ergo utraque damnatur: minor est certa, & patet a pari: qui coram Idolo Thus in thuribulum ponit, non excusatur a peccato, per hoc, quod id agat simulatione materiali, & sine intentione significandi adstantibus affectum adorationis, vel cum sola intentione olfaciendi odorem thuris: non modo propter scandalum, verum etiam, quia actio illa est externus cultus Idoli: ergo, sicut immittens incensum in thuribulum coram Idolo, etiam cum simulatione materiali, non excusatur a peccato mortali contra præceptum adorandi solum Deum, sic ministrans Sacramentum cum sola simulatione materiali, non excusatur a peccato contra reverentiam debitam Sacramentis: nam, quemadmodum ille externam, & illicitam reverentiam exhibet Idolo, quamvis affectus internus feratur in Christum, sic iste irreverentiam rebus Sacris irrogat. Tum quia, Auctores propositionis loquuntur indistincte de omni simulatione: ergo quælibet damnatur: ergo etiam materialis, quæ est vere simulatio. Tum quia, qui aliquo modo simulat, administrationem Sacramentorum fingit, & affert circumstantiam irreverentiæ, & consequenter peccat contra reverentiam Sacramenti debitam.

4 Quæritur, *an ad vitandum scandalum possit licite ministrari hostia non consecrata, pro consecrata*: V. G. est homo in articulo mortis, nulla habetur hostia consecrata pro Viatico dando, si ad ipsum non deferatur, tota gens scandalizatur,, & commovetur: *dubitatur, an ad scandalum vitandum præberi possit hostia non consecrata.*

Resp. Negative, quia ea ficta communio est simulatio in administratione Eucharistiæ: fingitur enim esse Eucharistia, ea, quæ non est talis, & peccat graviter Sacerdos. 1. Quia fingit rem divinam, ubi non est. 2. Exhibendo hostiæ non consecratæ externam adoratio-

rationem Latriæ. 3. Præbendo occasionem aliis ad eam adorandam: quæ omnia sunt graviter illicita.

5 Sed quæritur, *an, cum Confessarius ex sola Confessione Sacramentali novit pœnitentem, accedentem ad Sacram mensam, esse pane Angelico indignum, possit licite loco hostiæ consecrata prabere non consecratam.*

Resp. Aliqui apud Gobat. *experien. Theolog. tract.* 4. *casu* 21. *sect.* 1. *num.* 397. putarunt posse, modo pœnitens consentiat, & Sacerdos cum hostia non consecrata, teneat simul in manu aliam consecratam, ut etiam circumstantes debitum objectum suæ adorationis habeant. Quæ sententia est prorsus improbabilis, & falsa: ideo non posse dicimus: nam tunc Sacerdos mentiretur, & adstantes deciperet: significaret enim se dare hostiam consecratam, quam non daret: unde peccaret. 1. Peccato falsitatis, & simulationis. 2. Peccato irreverentiæ erga sacram hostiam: nam fraudulenter rem divinam simularet, & propterea Deo illuderet, quod gravissimum crimen est, ex cap. *de homine, de celebrat. Missarum.*

6 Sed, *an debeat dare consecratam.*

Resp. Affirmative, si sit peccator occultus, ne sigillum Confessionis frangat. Vide *cap.* 33.

7 Quæritur, *an Sacerdos, cui Hæreticus stricto gladio, mortem minatur, si non consecret totum panem, qui, vel in platea est expositus venditioni, aut de recenti in furno coctus, possit ad fugiendam mortem verba consecrationis proferre sine intentione consecrandi.*

Resp. Negative: grave enim scelus est contra reverentiam Sacramenti proferre verba consecrationis, a Christo Domino instituta pro confectione Sacramenti, sine intentione consecrandi, sed ad simulandum, ac mentiendum, & Deo illudendum: quod est ita intrinsece malum, ut nullam ob causam justificari possit, argum. ex *alleg. cap. de homine*, ubi Pontifex declarat, gravius peccasse Presbyterum, qui in mortali celebrans non consecravit, quam si consecrasset: sed certe, si non gravius, æque saltem grave est, proferre verba consecrationis sine intentione consecrandi, ac omittere, vel supprimere verba ipsa, cum dicenda sunt: nam utrobique fraudulenter res divina simulatur, quod est Deo illudere, & gravissimum scelus, ut ibi textus.

8 Sed quid *dicendum, si Hæreticus ille ignoraret verba consecrationis, & Sacerdos ad effugiendum mortis periculum recitaret Orationem Dominicam, sic simulando consecrationem.*

Resp. Cardenas dixit, posse Sacerdotem illam Orationem recitare, non intentione decipiendi hæreticum, quia tunc consecrationem simularet, & formaliter mentiretur, adeoque peccaret, etiam contra reverentiam debitam Sacramento: bene vero, si ad eam recitandam procederet sine tali intentione: quia tunc solum ex intentione materiali illam Orationem proferret: sed hoc etiam non posse judico: nam Oratio illa respectu illius hæretici, cum quo res agitur, assumeretur a Sacerdote ad significandum aliud ab eo, quam hæreticus intenderet: nam ipse intenderet, quod per ea verba panem consecraret, & Sacerdos, ad hunc finem non instituta proferret: ideo saltem virtualiter ipsum deciperet; quoniam, tunc quis decipitur, cum ei per signum externum aliquid aliud quis significat, quam ille judicet, vel quam ipse petat. Et ex eo præsertim patet, quod si Sacerdos postea interrogaretur, an panis esset consecratus, respondere non posset, affirmando, nisi vellet mentiri: ergo evidens est, quod ipsum decepisset, & formaliter simulasset consecrationem, quod cum ex decreto Innoc. non sit, etiam quocumque metu urgente, licitum, nec in casu id præfato Sacerdoti licere est dicendum; ideo, quando alia via non posset sibi providere, deberet se Deo commendare & mortem subire.

9 Sed quæritur, *an si supra panem illum proferret verba consecrationis cum intentione consecrandi, peccaret.*

Resp. Affirmandum videtur: nam certe irrationabiliter, & imprudenter ageret; nam non est verisimile, quod Christus pro licita consecratione instituerit quantitatem ita magnam, quæ non posset deservire usui fidelium. Poncius mox citandus.

10 Sed petitur, *an tota illa quantitas esset consecrata.*

Resp. Quamvis id non spectet ad propositum casum, adhuc tamen affirmamus. Nam non constat, Christum pro materia consecrationis determinasse aliquam quantitatem panis, & vini sub tanta, vel tanta magnitudine; sed de fide est, ipsum instituisse pro materia consecrationis Corporis panem triticeum, & pro materia consecrationis Sanguinis, vinum de vite, ex dicend. *lib.* 4. *c.* 4. Ergo, cum illa quantitas sit panis triticeus, & sufficienter præsens Sacerdoti, (quod supponitur) videtur tota esse consecrata, si super eam cum intentio-

image
not
available

neceſſitas, licite apponitur. Sic licite ſub conditione: *ſi es diſpoſitus, & abſolutionis capax*; abſolvitur moribundus, qui loqui non poteſt, & ſolum per ſigna aliqua doloris peccatum oſtendit: nam propter appoſitam conditionem non exponitur Sacramentum periculo nullitatis, & per abſolutionem providetur ſaluti infirmi, ne periculo damnationis exponatur: cui forte exponeretur, niſi ſaltem ſub ea conditione, adhiberetur Sacramentum, ad remittenda peccata inſtitutum.

17 Quæritur, *vocatur Confeſſarius a Petro, detento in vinculis*, cui *exponit*: Pater, a tribus menſibus privor mea libertate: cauſam aperio; ſex ab hinc menſibus contraxi ſponſalia cum Berta, deinde cognovi carnaliter ipſius ſororem propter quod contraxi impedimentum dirimens, matrimonium contrahendum, & quia propterea nolui eam ducere, ipſa inſtetit apud Epiſcopum, ut me cogeret ad implenda promiſſa ſponſalia; cui, propter impedimentum mihi notum, obedire nolui; & propterea me incarceravit, & excommunicatum denunciavit; quæro, *an ad vitanda hæc incommoda poſſim contrahere, non ex animo tradendi ſponſæ poteſtatem in meum corpus, quia jam ſcio, matrimonium propter præfatum impedimentum eſſe nullum, ſed ſine intentione me obligandi, & ſimulandi contractum*.

Reſp. Negative, ſive cum animo contrahendi, contrahas, ſive abſque animo eam ducas, ſemper peccas contra reverentiam debitam Sacramento; nam ſemper facis illud irritum; in primo caſu, quia contrahis cum impedimento dirimente; in ſecundo vero, quia ſimulas Sacramentum, nec intentionem habes faciendi Sacramentum, & te obligandi; nec potes ex metu, quamvis gravi excuſari; & peccas peccato mendacii, & deceptionis: nam falſum dicis, ſi reſpondeas, *te accipere Bertam in tuam*: animum enim contrahendi, & celebrandi contractum non habes. Remedium itaque erit, ut ad Sacr. Pœnitentiariam pro diſpenſatione ſuper impedimento recurras, quam, quia occultum, obtinebis: vel de impedimento conferas cum Epiſcopo, ut ſuper eo inſtructus juxta negotii gravitatem provideat.

Quæ ſane eſt melior reſponſio pro praxi, quam allata a Cardenas *c.*7. Ubi reſolvit poſſe Petrum ſimulare matrimonium, ut contractus eſt, non vero ut Sacramentum. Quam diſtinctionem vide *lib.* 4. *cap. ult.* ubi tradimus eas duas rationes non poſſe a viro Catholico ſeparari.

Imo, dum Petrus eas ſepararet, Bertam deciperet: quæ non exigit matrimonium, ut eſt qualitercumque contractus, ſed ut eſt Sacramentum a Chriſto inſtitutum: ergo ſimulatio, & deceptio ipſius non ſolum tenderet in matrimonium ſub ratione contractus, verum quoque in eſſe Sacramenti: ergo mentiretur: vel ſaltem deberet loqui cum reſtrictione mentali, quod *cap.* præterito eſſe illicitum ex Innoc. diximus.

CAPUT XIX.

Prop. XXX. XXXI. XXXII. & XXXIII. ab Innoc. XI. &c.

Homicidium ad defenſionem rerum.

1 PROP. 30. *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.*

PROP. 31. *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.*

PROP. 32. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.*

PROP. 33. *Licitum eſt, tam hæredi, quam legatario contra injuſte impedientem, ne, vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere; ſicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam, contra earum poſſeſſionem injuſte impedientem.*

De homicidio ad defenſionem honoris diximus *lib.* 1. *c.* 13. videat ibi Confeſſarius, & hic alia, etiam ad defenſionem rerum, ponderet.

2 Quæritur, *quare ad defendendum honorem, & bona temporalia non liceat invaſorem, & ſpoliatorem occidere*.

Reſp. Quia irrationabile, & indecens eſt, & contra legem rationis, ac naturale lumen eligere majus malum ad fugiendum minus, ſeu ad conſervanda minora bona; conſtat autem, quod jactura vitæ ſit majus malum, quam amiſſio honoris, & bonorum temporalium; nam vita hominis eſt majus, & altioris ordinis bonum, quam ſint bona alia exteriora, famæ, & divitiarum, quæ ut media ad vitam conſervandam ordinantur; & propterea gravius peccatum ex iis, quæ in proximum fiunt, eſt homicidium; nam per id, ei maximum nocumentum infertur, cum

vita

vita privetur, qua nil pretiosius possidet, & nullum ex istis temporalibus est ipsa æstimabilius, nec per ullum ex præfatis compensabilis: & ita pro conservandis bonis temporalibus, sive famæ, sive fortunæ, non licet calumniatorem, & spoliatorem occidere. Quod alia suadeo ratione: simile jus in personis privatis est in præjudicium, & perniciem Reipublicæ: cum illud sit in Reipublicæ perniciem, quod est nocivum multitudini; sed tale jus defensionis occisivæ contra calumniatorem, & furem est multitudini nocivum; nam, cum in Republica multæ sint detractiones, & furta, continua, & frequentia essent homicidia, dum quilibet existimaret se jus occidendi habere; & sic Respublica assiduis odiis arderet, & pax perturbaretur ipsius; imo, si id liceret, non posset ipsa juste punire occisores calumniatorum, & Civium, quod nullus dixerit.

3 Sed quæritur, *contra quam virtutem faciat, qui proximum occidit*.

Resp. Contra justitiam, cujus est suum cuique tribuere, & relinquere, ac suum a nullo auferre; ab homine autem per homicidium aufertur bonum vitæ, ad quod conservandum jus habet; & hinc patet, quod obligatio non interficiendi proximum, sit justitiæ.

Nec obstat, quod non sit vitæ suæ, & membrorum Dominus, sed solus Deus: cum nemo possit esse Dominus, nisi alterius. Quia ad minus homo est custos vitæ, & Dominus usus membrorum suorum, quod sufficit, ut ei injuriam per homicidium fiat.

4 Sed quæritur, *an etiam contra justitiam peccet, qui eum mutilat, verberat, & vulnerat*.

Resp. Affirmative; nam jus habet, ut nullus tale malum ei inferat; per mutilationem privatur membris: per verberationem dolore afficitur: per vulnus caro cum dolore violenter dividitur: quæ sunt peccata circa vitam proximi.

5 Sed quæritur, *an etiam incarceratio reputetur peccatum circa proximi vitam*.

Resp. Affirmative; nam per eam tollitur libertas hominis, qui jus habet, ut a privata persona ea non privetur, & tantum malum ei inferatur; dicitur *a privata persona*: quia malefactores incarcerare, & vita privare, licet dumtaxat, juris ordine servato, Principibus, & Magistratibus, (vel aliis, quibus isti commiserint) quibus cura communitatis commissa est, in cujus bonum ipsa mors, & incarceratio ordinatur. D. Thom. 2. 2. q.64. ar. 3. *in corp.* Propterea si Patres, & Domini ad longum tempus detineant in vinculis filios, & servos, peccant, & debent recurrere ad potestatem publicam; alias, etiam violant jus, quod habet, ne ei tale malum a persona privata inferatur.

6 Sed quæritur, *an hæc peccata contra vitam proximi sint mortalia ex suo genere*.

Resp. Affirmative; nam ex justitia tenemur non lædere proximum in bonis vitæ: justitia autem ex genere suo obligat sub mortali ad suos actus ex dict. *lib.* 1. *c.*17. *n.* 20. *&* 21. Deinde, actus, quibus offenditur proximus in bono vitæ, opponuntur charitati, qua debemus proximum diligere, eique bonum velle; qui certe non amatur, si ei ea mala inferantur: actus autem, qui charitati opponitur erga Deum, vel proximum, est ex suo genere mortale peccatum: ergo, &c. vide *ibid. num.*4. Parvitas autem materiæ, maxime in verberibus, potest a mortali excusare.

7 Quæritur, *an in Confessione sit aperienda persona, qua occiditur, mutilatur, & verberatur*.

Resp. Affirmative; nam absque dubio gravius peccat, qui occidit, mutilat, &c. Parentes, Cognatos, Clericos, & Superiores, quam alios; nam, qui occidit Parentes, & consanguineos peccat contra justitiam, & contra pietatem: qui Clericum, peccat etiam contra Religionem, & Sacrilegium committit: & qui Superiorem, & Principem, etiam contra observantiam.

8 Quæritur, *an propter rem magni valoris, & summam notabilem pecuniæ possit quis furem licite occidere*.

Resp. Aliqui affirmant, nec id ab eis censetur ab Innoc. damnatum; quandoquidem propositio 31. quam ipse proscripsit, loquatur de occidente furem *pro conservatione unius aurei*: & deducunt, ex quo DD. communiter de jure civili teneant licere Laico furem occidere pro conservandis rebus, si aliter res a rapina, & invasione salva haberi non possit, vel spes non sit aliter recuperandi: hujus sententiæ est Bonac. *de restit. in particul. disp.*2. *q.ult. punct.*10. *num.* 1. plures allegans, & *n.*5. & extendit, ut sit viro honorato licitum occidere invasorem inferentem ignominiam, quando aliter ignominia vitari non potest.

Sed quidquid sit de jure civili, & secundum opinionem Legistarum, secundum Canones, in foro conscientiæ, quoad Deum, & jus naturale id non licere est certum. Videtur decisum in *cap. interfecisti de homicid.* ubi decretalis: *si autem sine odii meditatio-*

tione, te, tuaque liberando, hujusmodi Diaboli membra interfecisti: ex quibus habetur, quod, ut quis excusetur ab homicidio, duo copulative sunt necessaria: ut occidat defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ non tantum res, sed etiam personam: nam textus non dicit, *te, vel tua*: *sed te, tuaque*, & patet ex auctoritate Augustini relati a D. Thom. 2.2. *quæst.* 64. *ar.* 7. *in* 2. *arg. contrario*, ubi ait: *quomodo apud divinam providentiam a peccato liberi sunt, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cade polluti sunt?* ac ex *cap. suscepimus eod. tit.* ubi: *expediebat potius rerum sustinere jacturam, quam pro rebus vilibus, & transitoriis, tam acriter in alios exardescere*. Propterea Doctores ex Fagnan. *in* 5. *ad citat. cap. suscepimus de homicid.* discurrentes de irregularitate Clerici ob occisionem, observant, quod, quandoque Clericus operatur aliquid ad defensionem personæ, & rerum; al quando ad defensionem personæ tantum; & sæpe ad defensionem rerum dumtaxat; primo casu, si defensio sit necessaria, & inevitabilis, & cum moderamine inculpatæ defensionis, non efficitur irregularis, si ex tali facto homicidium sequatur, ex *alleg. cap. interfecisti*, & Clement. *Si furiosus de homicidio*. Si vero nulla sit necessitas defensionis irregularitas non vitatur; idem in secundo casu defensionis dicitur; sed in tertio casu, quando pro defensione rerum tantum occidit, irregularitatem non effugit.

Sed dices, pecunia, & patrimonium dicuntur vita hominis: ergo, si pro defensione vitæ potest quis sine peccato invasorem occidere, & pro defensione rerum, spoliatorem.

Resp. Nullam esse proportionem inter divitias, & vitam; nam hæc est rebus temporalibus pretiosior, & sine dubio bonum incomparabiliter majus; solum potest analogia procedere *quoad quid*, quatenus homo pecunia, & patrimonio vivit; non vero *quoad hoc*, ut pro defensione rerum liceat hominem occidere. Quod evidenter opinor ex his concludi; si puella, ipsa invita, violatur, violatio non imputatur ei ad peccatum, modo ex animo resistat, & consensus absit, sed duplicatur ad coronam, cum non coinquinetur corpus, nisi de consensu mentis: ex Div. Thoma *citat. ar.* 5. *ad* 3. Si honor lædatur, potest alia via reparari; vel saltem homicidium ad id non est medium, juxta dicta *lib.* 1. *cap. cit. n.* 19. Bona, etiam temporalia, alia via reparari possunt sine occisione, ut beneficio legis, vel implorando officium Judicis, vel esse potest spes reacquirendi beneficio restitutionis; vita autem non potest alia via reparari; nam mortuus officium Judicis implorare non potest: ultimum enim malorum, & maxime terribile est mors ex D. Thoma cit.

9 Nec obstat, quod propositio 31. damnata ab Innoc. loquatur de occidente *furem pro conservatione unius aurei*, quia in 32. Pontifex damnat, etiam opinionem dicentium pro majori summa licere homicidium: nam Auctores dixerunt: *non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus*; (nota hic non distinguere, an sint magni, vel infimi pretii) *Sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus*: quam Innoc. damnat, ut jacet, & quoad utramque partem.

Hinc caute legendus Illsung Theol. *pract. tract.* 4. *disp.* 3. *quæst.* 2. *ar.* 2. §. 1. *num.* 68. qui tametsi post decretum Innoc. scripserit, adhuc docuit esse permissam facultatem occidendi ad defendenda bona externa, si magni sint pretii, & de facili recuperari nequeant.

10 Sed quid *respondebit Confessarius pœnitenti accusanti, se occidisse, & sagitta confodisse furem, equo fugientem, alias non recuperaturus summam pecuniæ, quam sibi per fractionem portarum, & parietis abstulit; alleganti se non peccasse occidendo, ex illo* Exodi 22. Si effringens fur domum, vel suffodiens, fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis: alias *multum Respublica furtis, & rapinis perturbabitur, dum fures noverint se non posse a furtis per rerum Dominos impediri?*

Resp. Allegabit ipsi sequentia verba ex eodem capite: *quod, si orto sole, hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur*. Sacer itaque textus in primo versu loquitur de fure nocturno, & in secundo de fure diurno; rationem diversitatis assignat Augustin. apud Fagnan. in quintum *ad cap. sicut dignum de homicid. n.* 11. *quia scilicet occidens furem, orto jam sole, poterat discernere, quod ad furandum, non occidendum venisset, & ideo non debuit occidi*. Et probat, propterea fur nocturnus occidi potest, quia incertum est, an venerit animo occidendi, vel furandi, & ita, quoad eum, agitur de periculo personæ, & rerum simul, quoad vero diurnum, de periculo rerum dumtaxat; ideo numquam pro solis rebus licet furem, etiam nocturnum occidere, sed solum, cum agitur de defensione, etiam personæ, sed

cum

cum moderamine inculpatæ tutelæ; cum nimirum Dominus armis aggreditur, & mortem non potest evadere, nisi se defendat, & defendendo aggressorem occidat: in quo tamen debet servare moderamen allegatum, ex dictis cap. cit.

11 Quæritur, *quid agendum Confessario cum Pœnitente, qui exponit:* Pater, Antonius quærit me apud Judicem de gravissimo furto (diebus præteritis in Ecclesia N. facto,) accusare, & ad id probandum falsos testes habet paratos, propter quod ego certe, quamvis innocens, damnabor, vel saltem omnibus bonis privabor: crederem me posse licite prævenire, & Antonium, ac testes occidere: nam id est probabile apud Molin. Sanch. Lugo, aliosque: etenim mihi licet me defendere meliori via possibili.

Respond. Debet pœnitenti significare, se non posse sine peccato Antonium, vel falsos testes, occidere: nam nulli, privata auctoritate, licet mortem alteri inferre: alias maxime turbaretur Respublica, & inutilis esset Publica Potestas, cui cura Communitatis est commissa, & ad quam propterea spectat bonum Reipublicæ promovere, & homines ad mortem damnare, dum eorum occisio ad bonum Communitatis ordinatur. Nec pœnitens est in casu, in quo licitum est, injustum invasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere: nam, si sermo sit de invasore rerum, est certum ad defendendas res præcise, non esse licitum spoliatorem occidere propter improportionem, quæ est inter res, & vitam: si vero agatur de ipsius vita, jam patet, quod alia via potest se defendere, quam occidendo: vel per absentiam a loco: vel viri prudentis officio apud Judicem interposito, qui eum de veritate facti certioret: aut allegando suspectos testes, & accusatorem, aut appellando a sententia. Imo, si eos occidit, non procedit cum prætacto moderamine: nam occisio non est unicum medium ad mortem evadendam, sed potius consideratur efficax ad mortis supplicium, injusta occisione promerendum.

12 Sed quæritur, *an licite possit testibus ad eorum testimonium infirmandum crimen falsum objicere.*

Respond. Negative; nam reus non habet jus defendendi se illo medio, cum sit mendacium, quod est intrinsece malum; Generaliter ex justitia quilibet tenetur vitare omnem actionem, ex qua malum proximo sequitur, & ad quam ponendam propterea jus non habet. Vide Div. Thom. 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 2.

Sed dices: ergo si esset in fortiis Curiæ deberet mortem innocens sustinere.

Resp. Affirmative, si enim, servato juris ordine, mortem effugere nequit, debet potius eam propter alia peccata sustinere, quam perjurare, vel mentiri, aut aliquod aliud malum operari; nam, non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Ideo, quamvis opinio, quam pœnitens sequitur, esset probabilis (quod prorsus negamus) adhuc pœnitenti non foret licitum præfatos occidere; quia nec licet hominem occidere propter opinionem probabilem.

13 Quæritur, *ad quid injuste occidens voluntarie alterum, vel mutilans teneatur.*

Resp. Dum injusta sua actione sit causa damni, & injuriam faciat, debet primo restituere expensas, & sumptus in curatione factos. 2. Compensare damnum emergens, & lucrum cessans, ex occisione, vel mutilatione proveniens: v. g. occisus, vel mutilatus lucrabatur quotidie quinque Julios, occisor restituet, quod ex illis proveniebat hæredibus necessariis, qui jus habent petendi alimenta ab occiso, adeoque ab occisore, qui fuit causa illati damni: in taxatione debet ponderari ætas occisi, an fuerit fortis, & robustus, ac pericula, & dies in quibus ob infirmitatem, & festa, aut aliud impedimentum probabiliter, & verisimiliter non potuisset laborare; sed quia difficile est definire, quantum sit restituendum, tutius est cum parte læsa se componere.

14 Sed quid, *si occisus, priusquam decederet, remitteret occisori debitum homicidii?*

Resp. Adhuc debet præfatis restituere id, quod ob injustam occisionem amittunt; nam censetur occisus remittere solummodo injuriam, non vero debitum restitutionis ad alterum: cum remittere non possit jus, quod illi habent ad congruam sustentationem, & alimenta recipienda; imo, si occisus ex præcepto Judicis debebat alere Fratres, & Sorores, istis etiam debet occisor compensare damnum illatum.

15 Sed quæritur, *quinam reputentur hæredes necessarii occisi.*

Resp. Qui in totum non possunt hæreditate privari, & jus habent petendi ab eo alimenta, ut sunt uxor, filii, & parentes, qui una caro cum occiso reputantur, & propterea censentur læsi per læsionem illius, qui una persona cum eis reputabatur; hæredes autem non necessarii, seu voluntarii dicuntur

tur illi, qui, licet succedant in hæreditate ab intestato, nihilominus privari possunt, ut Fratres, Nepotes, aliique consanguinei. Verum, si Soror propter occisionem Fratris, a quo sustentationem recipiebat, in tali constitueretur statu, ut aliunde eam non posset habere, ad restituendum damnum debet homicida obligari.

16 Sed quæritur, *an homicida teneatur restituere expensas factas in funere.*

Resp. Negative, quia quovis tempore mors venisset, Parentes, & hæredes tenebantur ad funus: & proinde reputari debent, veluti expensæ ortæ ex nostra conditione, non vero ex injusta occisione: nisi occasione illatæ mortis in loco alieno, vel extra Patriam, majores sumptus facere fuisset necessarium: nam tunc est restituendum damnum emergens.

17 Sed quæritur, *an homicida teneatur solvere debita creditoribus occisi.*

Resp. Negative; quia nec in foro externo, quod est custos justitiæ, datur actio creditoribus contra occisorem; nec in interno conscientiæ, interrogatur occisor, si occisus haberet creditores. Limitatur, nisi occiderit animo nocendi creditoribus; nam tunc erit causa moralis damni creditorum, juxta *cap. Si culpa tua, de injuriis*, ubi hæc sunt: *si culpa tua est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet.*

Unde sequitur; quod si illicitum sit hominem occidere ad defendendum honorem, & bona fortunæ, a fortiori sit etiam ad defendenda jura in ipsa bona, & impedientem, ne quis Præbendam, aut Cathedram consequatur; nam bona in spe, & jus ad rem, minus valent, quam bona, quæ possidemus, & jus in re. Tum quia, Respublica habet jus publicum defendendi ferro, & armis privata jura: ergo nulli alteri id licet, sed ad ipsam recurrendum est pro injuriis, quas quis ab alio recipit, ut contra reos juris remedia adhibeat.

CAPUT XX.

Prop. XXXIV. & XXXV. ab Innoc. XI. &c.

Abortus.

1 PROP. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.*

PROP. 35. *Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.*

Cum familiare sit pluribus, sive mares sint, sive fœminæ, ut libidini, sine periculo jacturæ honoris frequentius indulgere possint, herbas, & alia sterilitatis venena, vel pocula præbere, & respective sumere, vel suadere, & consulere, ut sumantur, ad effectum non concipiendi, vel extinguendi fœtum; ideo Confessario ad assumpti muneris debitum injucundum non erit infra ponenda, occasione præfatarum propositionum, animadvertere.

2 Et I. ponderet, DD. omnes contra Auctores propositionis 35. convenire fœtum in utero matris anima rationali informari, statim ac formatus, & organizatus sit, sed in assignando puncto temporis non conveniunt, ut infra *n.* 3.

II. Ponderet esse omnino certum, quod priusquam proles nascatur, informata sit anima rationali; quod habetur ex 1. Lucæ: ubi de Joanne Baptista in utero matris existente dicitur: *ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus.* Nec subsistit responsio asserentium fuisse tunc animatum anima sensitiva, non vero rationali; nam, omisso, quod de animali irrationali (quale est, quod solum anima sensitiva vivit) non verificatur, quod sit infans, nec, quod possit exultare, & gaudere: directe falsitas responsionis concluditur ex alio ejusdem capitis textu: *& Spiritu Sancto replebitur, adhuc ex utero matris suæ*: nisi autem animam rationalem habuisset, non potuisset in matris utero Spiritu Sancto repleri. Dicere autem per miraculum fuisse Joanni animam rationalem infusam, absque necessitate asseritur, & sine fundamento in generatione hominis ad miracula recurritur. Animatio post Innocent. decretum in dubium amplius revocari non potest; nec affirmari probabile esse, quod pro toto tempore, quo est in matris utero, careat fœtus anima rationali.

3 Quæritur, *quandonam fœtus animari anima rationali dicatur.*

Resp. DD. non conveniunt; alii pro masculis assignant 30. diem: alii 32. alii 40. & alii 42. pro fœmina vero, quidam 40. alii 70. & alii 80. Ratio diversitatis, & cur non eodem tempore animentur, solet esse diversa caliditas, vel frigiditas matris. Communiter

ter tamen apud Quaranta *sum. ver. Abortus n.5.* Layman *lib.4. tract.3. par.3. cap. 5. n.3.* asseritur maribus citius animam infundi, quam fœminis: masculis post quadragesimum, & fœminis post octogesimum diem a conceptione. Vide Gloss. *in Clement. unic. de sum. Trinit. in ver. simul. ac ad cap. cum exi-xa dist. 5.*

4 Sed quid, *si dubitetur, an sit masculus, vel fœmina.*

Resp. Præsumendum est fœtum esse animatum post quadraginta dies; nam tutior pars est eligenda.

5 Sed dubitabis, *an dubitans fœtum esse animatum, & ipsum occidens, ac dans causam abortui sit irregularis.*

Resp. Affirmative; nam in dubio facti, cui est annexa censura, & irregularitas, debet quis se gerere excommunicatum, & irregularem, cap. *Ad Audientiam de homicidio,* quia in dubiis semitam debemus eligere tutiorem, ut ibi text.

6 Sed quid, *si alleget se non habuisse intentionem, & propositum occidendi fœtum?*

Resp. Est irregularis, quia jam cooperatur morti fœtus, c. *sicut il 2. de homicid.* & homicida formaliter est, quia concurrit ad necem hominis; nam fœtus animatus homo est, cum anima rationali, & corpore constet; ad differentiam ejus, qui efficit, vel cooperatur ad ejectionem fœtus inanimis; qui non formaliter, sed reductive est homicida, ex quo tollat vitam ei, qui eam habet, non in actu, sed in potentia, cap. *si aliquis eodem tit.* ubi Gloss. *in verb. ut homicida,* notat, irregularitatem non incurri, nisi homo jam animatus interficiatur, vel ejus interfectioni cooperetur.

7 Quæritur, *contra quam virtutem faciat, qui procurat abortum fœtus.*

Resp. Contra justitiam: nam occidit innocentem, quod est intrinsece malum, & injuriam facit fœtui, qui jus habet, ut sibi non inferatur tale damnum. Si fœtus non sit animatus, privatur vita, ad quam est in potentia, seu impeditur, ne vivat, si vero animatus sit, tollitur ab eo vita, quam habet, & cum morte temporali infertur mors æterna; ideo gravius peccatum est secundum, quam primum; & si provocans, vel consulens sit Pater, vel Mater, peccat etiam contra pietatem.

Advertas tribus modis verificari, quod procuretur abortus. I. Impediendo, ne fœtus, secuta copula, concipiatur. II. Ut, jam conceptus, ante animæ rationalis infusionem, ejiciatur ex utero. III. Ut post ejusdem animæ infusionem, ita immature pariatur, ut pereat, & vivus non edatur: sive id contingat percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribus, auxilio, consilio, favore, vel aliis etiam incognitis modis. Propterea, cum malitia abortus consistat in hoc, quod tendat ad pueri occisionem formalem, vel virtualem, peccatum erit gravius, vel levius, prout magis ad perfectum homicidium accedit. Gravis itaque, & lethalis culpa est, si conceptio impediatur: gravior, si postquam est conceptus fœtus, extinguatur: & gravior, si post animationem occidatur: in hoc tertio sensu excommunicantur, quotquot abortum causant vel consulunt, vel eidem scienter cooperantur, sive causæ principales sint, sive sociæ, aut consciæ, ut loquitur Sixtus V. const. *effrænatam*, de qua infra *n.16.*

8 Quæritur, *accedit mulier, quæ se accusat.* Pater, a paucis diebus, insufficientibus ad animationem fœtus, concepi ex viro meo, & quia experta sum in aliis partibus difficultatem pariendi, & periculum mortis, ad istud vitandum, peto, an possim sumere medicamenta apta ad expellendum fœtum.

Resp. Negative; & debet esse commune id matri non licere, non modo, si fœtus sit animatus, ne defectu baptismatis perdat vitam æternam, quam mater tenetur ex Charitate præferre bono temporali vitæ propriæ; verum etiam, si nondum fœtus animatus sit; deducitur ex proscripta propositione, quæ asserit: *licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, vel infametur;* ergo non licet expellere fœtum inanimatum pro vitanda occisione, aut infamia matris: sed si ad vitandum periculum mortis matri liceret sumere remedia expulsiva fœtus, jam liceret expellere fœtum pro vitanda occisione matris: ergo non licet: directa enim procuratio abortus est absolute illicita, adeoque in nullo casu prudenter eligibilis. Tum quia, est probabile, quod mater in partu, non decedat, sicut alias contingit; occisio autem fœtus est omnino certa: ergo ad evitandum probabile periculum mortis in matre, non est assumenda pro medio certa occisio fœtus innocentis. Nec in casu verificatur, quod fœtus sit injustus aggressor vitæ matris: adeoque, quod liceat eum necare; nam licita est occisio injusti aggressoris, sed cum moderamine inculpatæ defensionis, cum scilicet est certa, & inevitabilis

bilis mors aggressi, si non occidatur aggressor, sed in casu mors matris non est certa, & est spes vitandi. Tum quia mater voluntarie tali periculo se exponit. Tum quia, fœtus in ordine ad matrem innocens est.

9 Sed quid *dicendum, si pregnans sit graviter infirma, & nisi sumat medicamenta tendentia ad expulsionem fœtus mortem non effugiet?*

Resp. Casus de facili potest in praxi occurrere, ad quem non omnium est una responsio. Duplex ad propositum distinguitur medicamenti genus: alterum, quod directe tendit ad nocendum fœtui, & ipsum ejiciendum: alterum, quod solum respicit sanitatem matris, ut venæ scissio, pharmacum humoris purgativum &c. quæ aliquando solent nocere fœtui (& hoc dicitur medicamentum indirecte tendens in fœtus detrimentum) modo; Si fœtus animatus sit, non licet dare prægnanti graviter infirmæ pharmacum ullum, ex quo cum salute matris, sequatur etiam indirecte fœtus mors; propter rationem allegatam *num.* 7. nam ordo charitatis christianæ exigit, ut vita spiritualis animati fœtus præferatur vitæ corporali ipsius matris.

Sed id limitant DD. nisi judicetur matrem simul cum fœtu morituram; tunc enim putant licere matri præbere medicinam, ex qua sequatur probabilis spe vitæ ipsius cum periculo abortus, cum in pari casu, & necessitate mater debeat prius respicere, & consulere sibi, quam proli. Verum, quia damnum fœtus foret certum, & spes vitæ matris, ac mors fœtus cum illa matris, solum probabilis; ideo in casu relinquatur mater in manu Creatoris.

Si vero sit inanimis; dicendum etiam, nec licere fœminæ gravidæ sumere pharmacum, vel venam aperire ad conservandam suam vitam, quando pharmacum, & venæ scissio non esset ad hoc conducens, nisi quatenus interficeret infantem, quia tunc directe & per se intenderetur occisio fœtus, quod, ut diximus, est intrinsece malum, & illicitum. Nec fœtus in casu reputatur injustus aggressor vitæ matris, cum potius sit infirmitas. Cum intentione tamen directa ad sanandam matrem illicitum non existimant Auctores, posse matrem graviter infirmam sumere pharmacum per se, & ex natura sua ordinatum ad salutem ipsius, & non ad damnum fœtus inanimis, quamvis per accidens in isto nocumentum sequatur: tunc enim interfectio fœtus non intenditur, tanquam finis, aut medium ad conservandam vitam propriam.

10 Sed difficultas est, *quando censeatur per accidens, & indirecte sequi damnum fœtus.*

Resp. Judicium relinquitur prudentiæ, & doctrinæ periti medici. Crediderim tunc non censeri per accidens, sed per se, & directe sequi, cum frequenter, & ut in pluribus ex tali, vel tali medicamento damnum infertur.

11 Quæritur, *an puella, quæ omnino invita, & inculpabiliter passa est violentiam a viro, & gravida effecta est, possit licite ad evitandam infamiam in populo, & occisionem a parentibus, fœtum, saltem inanimem, expellere.*

Resp. Aliquibus placet affirmativa sententia, quia justum non est, ut quis sine propria culpa tantum damnum sustineat. Tum quia, fœtus in utero est injustus aggressor vitæ puellæ, quilibet autem potest se defendere contra injustum aggressorem, etiam occidendo illum.

Contra quos est Innoc. nam Pontifex absolute, & universaliter damnat opinionem, quæ docet licere expulsionem fœtus inanimis propter vitandam infamiam, aut occisionem fœminæ corruptæ, sed hoc ipsum præfati affirmant: ergo contra decretum discurrunt: ergo non licet puellæ abortum procurare. Cum moderamine inculpatæ tutelæ est quidem licita defensio occisiva injusti aggressoris ex dictis *lib. 1. c.* 13 *n.* 10. sed in casu, nec fœtus est injustus aggressor, sed innocenter se habet, nec ejus expulsio est unicum medium ad mortem vitandam; nam posset evadi beneficio alicujus consanguinei, vel Ordinarii per reclusionem in monasterium, ideo resolvas id puellæ non licere.

12 Deinde procuratio abortus est ab intrinseco mala, nociva speciei humanæ, & ipsius multiplicationi: ergo omnino illicita, & datur stricta obligatio ipsam non procurandi; nec potest id ex quovis fine honestari; cum, nec propter quodcumque bonum etiam vitæ, liceat minimum peccatum committere.

13 Sed quid, *si puella Confessario significet: ex viro, quem turpiter cognovi, concepi, & ne talis cognoscar, aut tali vivam dedecore, parata sum me occidere: habeo ad hoc paratum venenum: statim ac discessero illud bibam, vel gladio me confodiam: volo mori potius, quam infamis vivere:* quæritur, *an Confessarius possit ei suadere:* propositum te occidendi dimittas, non enim desunt media ad extinguendum abortum: hoc, vel illud sumas.

Resp.

Resp. Multorum sententia est, licere Confessario abortum consulere, nam id est minus malum, quam mors Puellæ, quæ secum trahit abortum, & necem prolis; nec tunc per eos, censetur cooperari, vel influere in abortum, sed solum consulere minus malum; ut, quod non committat duplex homicidium; exemplum ponunt in Petro parato furari, & occidere Paulum: dum quis eum videt nolle ab utroque cessare, ajunt, posse consulere minus, furtum nimirum: nec in tali casu influit in furtum, quia ad id Petrus jam est paratus, sed influit solum, ut non occidat; fundantur in eo universalissimo principio: *de duobus malis minus est eligendum*.

14 Quorum sententiæ resistit decret. Innocent. nam per decretum statuitur, non licere procurare abortum fœtus inanimis, *ne puella deprehensa gravida infametur*, sed ipsa sententia id licere concludit: ergo repugnat decreto. Neque verum est, Confessarium non cooperari abortui; nam revera consilium præbet, directe tendens in damnum fœtus; & de præbente consilium verificatur, etiam abortum procurare, juxta disposita a Sixto V. *in alleg. const. Effrænatam*. Propterea Confessarius abortum suadere non debet; nam semper in eo habetur directa innocentis occisio, quæ assumeretur, ut medium ad impediendam illam culpabilis Puellæ; sed totus esse debet, & conari, ut puellam removeat a concepto proposito; quod si non proficiat, eam Deo commendet. Sed videat, ne notitia Confessionis extra ipsam utatur, vel apud Parentes, aut alios, ad effectum, ut impediant; nam sigillum Confessionis frangeret, quod in nullo casu licet.

15 Adductum axioma *de duobus malis minus*, &c. valet solum in malis physicis, & quando est necessitas eligendi alterutrum, non in peccatis, quia peccatum non est eligibile, nec ipsum eligere necessitamur: nam non peccamus eligendo, quod eligimus necessario, quia ex Augustino *nullus peccat in eo, quod vitare non potest*, Vid. Sanct. Thom. *citat. quæst.* 43. *artic.* 7. *ad* 5. In malis itaque physicis illud verificatur: & exemplum fit: est infans in periculo, ut decedat sine baptismo: hæreticus mihi, districto gladio, mortem minatur, si baptizem: sum in necessitate eligendi mortem temporalem mei, vel damnationem æternam infantis permittere: debeo eligere illam, ut minus malum. In peccatis autem non concludit: & ideo parato occidere, vel furari, neutrum possum consulere, quia præfatus non est in necessitate eligendi unum, vel alterum: ergo imprudenter unum, vel alterum consulo; nam semper consulo peccatum, quasi foret eligibile.

16 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitente, exponente, se procurasse abortum*.

Resp. Interroget, an fœtus fuerit animatus, vel inanimatus; si inanimis sit, modo alias sit capax, potest absolvere; si vero sit animatus, non potest, cum sit excommunicatus excommunicatione reservata Ordinario juxta const. Gregor. XIV. *incip. Sedes Apostolica pia mater* 8. *Bull. tom.* 2. per quam moderatur illam Sixti V. *Effrænatam* 87. *ibidem*. Unde sciendum Sixtum V. cum aliis pœnis statutis contra procurantes aliquo modo abortum fœtus, sive animati, sive inanimis, decrevisse excommunicationem ipso facto incurrendam, Sedi Apostolicæ reservatam; Greg. autem, quantum ad pœnas, latas in procurantes abortum fœtus non animati, aut exhibentes mulieribus, vel sumentes venena sterilitatis, Const. revocavit, & reduxit ad terminos juris communis, Sacrorum Canonum, ac Conc. Trid. dispositionem; quantum vero ad pœnas iisdem impositas post animatum fœtum, eam moderatur solum, quoad absolutionem ab excommunicatione, & peccato, quam Ordinariis locorum reservavit: a quibus potest quilibet Confessarius approbatus absolvere, modo ad id specialem deputationem obtineat.

Propterea ponderent Confessarii. I. Non sufficere se habere facultatem, utcumque absolvendi a reservatis Episcopis, sed necessarium esse; esse specialiter deputatos ad hos casus, ut scilicet in facultate individue exprimatur, quod possit absolvere delinquentes circa abortum fętus animati, ut expresse Const. Greg.

II. Quod censura non incurritur, nisi effectu mortis secuto, seu, ut re ipsa abortus animati fętus secutus fuerit; & nisi scienter abortus procuretur, ut ibid. Sixtus.

III. Hic Romæ potest quivis Sacerdos approbatus absolvere ab excommunicatione incursa propter abortum fętus animati, quia hic solum prohibentur Confessores absolvere a casibus reservatis Pontifici, & Sedi Apostolicæ.

17 Sed quid, *si pœnitens dixerit, probabile erat, quod non fuerit animatus?*

Resp. Eum absolvere nequit; nam reus

est

est homicidii; adeoque excommunicatus, quia potuit in re hominem occidisse, arg. ex *cap. ad audientiam, & cap. petitio de homicid.* Etenim, dum probabile est non esse animatum, probabile est etiam animatum esse (nam probabilitas, non facit evidentiam de una parte, quinimo formidinem relinquit de opposito) ergo, qui circa eum delinquit usque ad ejectionem ex utero, & cum damno, ut ad vitam non veniat, exponitur periculo proximo occidendi hominem, qui autem simili periculo se exponit, jam reus est homicidii: cum in moralibus ejusdem malitiæ sit constituere se voluntarie in morali, & proximo periculo committendi aliquod crimen, & illud committere, ergo. Propterea, dum mihi est probabile id, quod a longe video esse hominem, & probabile esse feram, homicidii reus ero, si telum in eum dirigam, & sclopum explodam, quia me constituo in probabili periculo proximo occidendi hominem; & excommunicationem incurro, si hominem occidam, quamvis fuerit mihi etiam probabile, quod esset fera; dum pro hominis occisione sit censura imposita.

CAPUT XXI.

Prop. XXXVI. & XXXVII. ab Innoc. XI. &c.

Furtum.

1 PROP. 36. *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam gravi.*

PROP. 37. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

Præsentes propositiones spectant ad instructionem de furto dandam Confessario, ideo de ipsius natura, & furtis, quæ famuli in rebus dominorum committunt, aliqua dicenda sunt.

Ex *c.9. n.5.* notetur discrimen inter necessitatem extremam, gravem, & communem, & quæ dicantur bona superflua naturæ, & superflua statui, ac, ex quibus superfluis teneantur divites eleemosinas elargiri.

2 Notetur pariter, extra controversiam esse licere extreme indigenti ad subveniendum sibi, ne fame pereat, ex rebus alterius necessara sumere; nec tum furtum committitur, ut probat D. Thom. 2.2. *q.66. art.6. in corpore*, nam pro eo statu omnia ad communitatem redeunt: divisio enim, & appropriatio rerum est introducta jure Gentium (lege nimirum per homine statuta, quam servare debent omnes Gentes) ob bonum, & pacem Orbis: sed jus Gentium non derogat legi naturæ, qua omnia in extrema necessitate sunt communia, ne Orbis pereat: ergo &c. Consequenter injuriam non facit domino rei qui invitus esse non potest, sed potius credi debet, quod permittat, juxta Glos. *in c. si quid de furt. in v. pœniteat.*

3 Sed quæritur, *quare in extrema necessitate sit licitum aliena surripere: & propter necessitatem famis, v.g. excuser a furto, & ab homicidio, si propter necessitatem me defendendi, meum invasorem occidam, & in necessitate ad vitam salvandam; non excusor a voluntaria seminis effusione.*

Resp. De hac re vide infra *cap. 28.* Sed discrimen est, quia primo casu jus naturale subvenit, & excusat, cum propter necessitatem res sit facta communis; in secundo vero, ut cit. Glos. loquitur, ego non interficio, qnia aliud non intendo, quam me defendere; imo potius ipse se interficit, qui me aggreditur ex dictis *lib. 1. cap. 13.* at in tertio accusat turpitudo, & essentialis inhonestas, ac deordinatio ipsius, & horror proveniens ex peccato; unde debeo potius omnia mala sustinere, quam peccato consentire, *cap. ita ne 32. qu. 5.* Vid. Fagnan. *in 4. ad c. ex litteris de divortiis num. 8.* & Illsung. *tr. 4. disp. 1. §. 2. num. 27.*

4 Quæritur, *in quo differant furtum, & rapina.*

Resp. In hoc, quod furtum sit *acceptio rei alienæ, invito Domino rationabiliter.* D.Thom. *cit. art. 3.* & quia in conscientia injusta detentio rei alienæ reputatur furtum, ideo *ly acceptio* late sumitur: imo, cum Dominus possit a commodatario, pignoratario, & depositario rem suam furto auferre, propterea debent verba *res aliena, & invito Domino*, accipi late; ut eatenus res dicatur etiam aliena, & aliquis Dominus rei, quatenus habet jus detinendi illam rem, & prohibendi alteri ejusdem acceptionem; propterea posset furtum sic describi: *est acceptio boni externi sine vi, & absque consensu ab eo, qui, vel est ejus Dominus, vel legitime retinet illud.*

Rapina vero est, *injusta ablatio boni externi palam, cum vi, & violentia facta.*

5 Quæritur, *an in Confessione sit explicandum, an res ablata fuerit furto vel rapina.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia furtum & rapina specie differunt, ex D. Th. *cit. art. 4.* nam per furtum unica tantum injuria fit

Domino, surripiendo bona; per rapinam vero, præter istam, alia injuria fit personæ, dum ab ea per violentiam bona auferuntur; & ideo per hanc duplex jus læditur: jus, quod quis habet in bona, & jus, quod habet, ne sibi violentia inferatur damnum in bonis.

6 Quæritur, *an furtum, & rapina sint ex suo genere mortale.*

Resp. Affirmative, ex D. Thom. *art.* 6. ratio est, quia, in quantum sunt acceptio rei alienæ, opponuntur justitiæ, quæ reddit unicuique, quod suum est: justitia autem sub mortali obligat; & destruunt charitatem, & pacem cum proximo; nam ex charitate tenemur proximo bonum velle, per furtum autem nocumentum in suis rebus inferimus: omne autem id est mortale, quod charitati contrariatur, ex D. Thoma, ibid. ex parvitate tamen materiæ, & dum hæc sit levis, excusari possunt, & esse veniale.

7 Sed quæritur, *quando furtum censeatur mortale ratione materiæ gravis, seu, qua quantitas per se loquendo requiratur, ut quis furando peccet mortaliter.*

Resp DD. non conveniunt in determinanda gravitate, vel levitate materiæ. Navarrus in manuali statuit dimidium Julium pro materia furti mortalis: Corduba unum: Toletus, & Lessius duos: alii pro materia per se mortali furti designant id, quod æquivalet mercedi diurnæ unius operarii tempore, quo dies non sunt nimis longi, vel nimis breves: & alii pretium sufficiens ad sustentationem hominis plebei pro unico die. Sententia mihi probabilis, determinat tres Julios, a quovis auferantur, sive Rege, divite, vel alio; ratio est, quia debuit sub mortali ea quantitas, a quovis Domino accepta, prohiberi, quæ in majori hominum parte, vim habet alliciendi ad furtum, & a qua magni æstimatur in ordine ad finem, maxime desiderabilem (ad quem finem ipsa bona temporalia a natura ordinata sunt) ad sustentationem nimirum, qua integro die possit convenienter vivi, & cogi quis non debeat ad misere vivendum; sed quantitas unius testonis est materia apta alliciendi ad furta, & sufficiens ad competentem sustentationem unius diei pro majori hominum parte, ac satis pro statu cujusvis personæ ad plura comparanda: ergo per se loquendo debuit sub mortali prohiberi: alias in majori hominum parte non impedirentur furta, & injustitiæ multiplicarentur, læderetur pax, & charitas inter homines destrueretur.

Dixi *per se loquendo*, quia per accidens ratione nimirum damni, personæ illati, potest esse mortale furtum unius oboli, vel acus a sartore.

8 Sed quæritur, *an furari unum testonem a divite sit mortale.*

Resp. Affirmative: ponderet Confessarius in furto duplicem materiam: unam gravem ex se, & ex objecto: hujusmodi ex dictis *num.* superiori reputatur unius testonis summa; alteram ex parte personæ, a qua res furto aufertur, considerato damno, quod ei obvenit ex ablatione propriæ rei; ex isto capite ablatio unius testonis a divite non apparet esse mortale: quia notabile damnum non infert; ex primo vero, utpote per se, & ex se materia gravis, mortale est: & ad hoc impertinens est damnum illatum: Hæc debet Confessarius inspicere, dum se pœnitentes de furtis accusant.

9 Quæritur, *an sit in Confessione explicanda quantitas furto ablata, v.g. furatur Petrus mille, an debeat exprimere furatus sum mille, an vero sufficiat abstuli furto quantitatem sufficientem ad mortale.*

Resp. Ex *lib.*1.*c.*18.*nu.*3. debet quantitatem explicare, quæ est circumstantia notabiliter aggravans, & mutans judicium Confessoris, vel circa dandam absolutionem, aut imponendam pœnitentiam, vel adhibenda morbo remedia: furanti mille major pœnitentia imponitur, quam furanti testonem: furans testonem, pro prima vice, si serio promiserit restituere, potest statim absolvi, etiam si non restituerit, & commode potuerit; furans autem mille, & potens de præsenti restituere, non est absolvendus, nisi prius restituat.

10 Sed quæritur, *pœnitens se accusat*: Pater, furto *accepi mille*: *super quo interrogabitur a Confessario?*

Resp. An unica, vel iteratis vicibus acceperit; quia, si simul omnia, unica vice abstulerit, commisit unum mortale, licet gravius; si vero pluribus acceperit vicibus debet explicare, quot sint vices, quia si viginti vicibus v.gr. abstulit, viginti peccata mortalia furti patravit.

11 Sed quid, *si affirmet, abstuli viginti vicibus; at sex primis abstuli valorem unius Julii, & in cæteris summam totalem?*

Resp. Interrogandus est, an cum prima, vel secunda vice quid minimum abstulerit, habuerit animum, & intentionem deveniendi ad materiam gravem, & plura furandi, vel non: si eo animo processit, etiam in pri-

prima vice, ob illum animum, mortaliter peccavit; nam animus, & desiderium committendi gravem offensam in quacumque materia, est semper culpa mortalis; si vero animum non habuit furandi plura, sed solum occasionaliter furatus sit, tunc peccat mortaliter, in prima, secunda, vel tertia vice, sed quando pervenit ad retinendam rem alienam in quantitate notabili. Vid. *cap. seq.*

Hinc a Confessario sunt de ea intentione interrogandi, qui furtis, etiam minimis, sunt involuti, quia sæpe eis animus non deest majora surripiendi, licet pauca surripuisse fateantur; nam plura abstulissent, si occasio ad plura se obtulisset.

12 Sed quid, *si se accuset*: furatus sum unicum quadrantem, sine intentione majora furandi?

Resp. Interoget, an in præcedentibus furatus sit summam gravem, accedentem ad mortale: & si id invenerit, inquirat, an cum postea abstulit quadrantem, adverterit se ante materiam gravem accepisse; quod si fateatur, furando quadrantem, mortaliter peccavit; ratio est, quia esto postea accipiat materiam levem, & summam venialem, secundum se tamen, quia eam accipit cum advertentia, quod præcedenter acceperit materiam gravem, mortaliter peccat: si non ratione ejus, quod accipit, ratione tamen ejus, quod retinet, quia rem gravem retinet; vel propter animum, quem habet detinendi summam notabilem, eamque augendi parvis furtis subsequentibus, sed an in casu teneatur ad restitutionem, dicam *cap. sequent.*

13 Sed quid, *si dixerit, se non advertisse ad furta præcedentia?*

Resp. Videat, an advertere debuerit; & censetur debuisse advertere, si habeat consuetudinem furandi, propter quam veluti ex habitu inadvertenter minima furatur; quo casu mortaliter peccat, & tenetur adhibere diligentiam ad illam consuetudinem extenuandam: experiendusque est antequam absolvatur. Utens pariter statera, in qua ex unaquaque libra tollitur semiuncia, debuit advertere, quod vendendo semper lucrum ex illa semiuncia proveniens surripiet; & ideo toties mortaliter peccat, quoties cum illa statera merces vendit; & priusquam absolutionem recipiat, debet a se stateram removere, vel illam ad justum pondus reducere: nullus enim est absolvendus, nisi cum morali certitudine, quod habeat propositum efficax amplius non peccandi.

14 Sed quid, *Si habens illam consuetudinem, vel stateram, accesserit ad Confessionem ultimo die, in quo urget obligatio implendi præceptum Paschale de annua Confessione?*

Resp. Absolvi non debet, sed potest ei tempus prorogari, juxta *cap. omnis utriusque sexus de pœnit. & remission.* vel ad proprium Parochum dirigatur.

15 Sed quid, *Si affirmet se alias fuisse confessum de furto, & nunc dicat grave scandalum secuturum, nisi communicet, & non absolvatur?*

Resp. Ex hoc a fortiori Confessarius concludat esse indispositum, & non accessisse ad Confessionem, nisi ad effectum solum vitandi pœnas ab Ecclesia inflictas; nam alias Confessionem non distulisset ad ultimum diem; vel saltem priori confessario, cui promiserat se corrigere, paruisset; a Confessario itaque absolvendus non est, ne sacrilegium committat; quod toties contingit, quoties absolvit, dubitans prudenter de proposito efficaci pœnitentis: si scandalum sequitur, sibi imputet, debebat hoc prævidere; sed de hoc etiam *cap. 35.*

16 Quæritur, *accedit venditor piscium, & se accusat;* Pater in vendendo utor statera dolosa, in qua ex quavis libra semiunciam emptoribus fraudo; & venditor vini, aperiens, quoties vinum vendo, mensuram rado, vel non impleo, sic, ut pro unaquaque quadrantem lucrifaciam; peto instrui, an mortaliter peccaverim? nam sum in sententia negativa, cum plures Auctores doceant, non esse mortale auferre magnam quantitatem a diversis, modo auferatur a singulis parva: singulis enim parvum nocumentum infertur, & quilibet seorsim leviter læditur.

Resp. Debet Confessarius eos instruere, vel quod stateram, & mensuram projiciant, vel eas aptent, ut justum reddant: deinde significet falsitatem sententiæ, asserentis eum non peccare mortaliter, qui per pauca furta a diversis quantitatem notabilem aufert, nam repugnat Scripturæ. Proverb. 11. ubi dicitur: *statera dolosa abominatio est apud Deum;* & Deuteronomii 25. *non habebis in sacculo diversa pondera, majus, & minus &c. Pondus habebis justum, & verum &c. abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc.* Et est Reipublicæ injuriosa, cujus cives, licet non sint formaliter graviter læsi, sunt tamen sic radicaliter hoc est, in ea re, quæ nisi graviter prohibeatur, maximum sequitur inconveniens contra bonum publicum, & indemnitatem singulorum civium; quo-

niam sic liceret unicuique ex industria ditescere ex alieno, fraudando mensuras, falsificando merces, minuendo pondera, restringendo ulnas &c. & hinc, quæ fidelitas in commerciis, quæ justitia in contractibus, qui mores in Republica? Tum quia, etsi singuli formaliter sint parum læsi, tamen fur iste habet in suis bonis plus notabiliter, quam debeat habere, quod etiam justitia interdicit.

17 Sed quid, *si plures furarentur parvam quantitatem ab uno, & eodem, ita tamen, ut totum ab omnibus acceptum summam notabilem constitueret?*

Resp. Vel omnes, & singuli convenerunt ad furandum, vel non: si primum, omnes peccarent mortaliter, quia sic singuli sunt causa totalis gravis damni: si secundum, & nemo scivit alios furaturos tantum, quantum cum quantitate ab ipso accepta faceret magnam quantitatem, nullus ex illis peccaret mortaliter, quia nullius furtum secundum se esset grave, & quilibet ignorabat reddi grave per furtum aliorum, quorum unio fuit casualis, & a nullo fuit damnum grave intentum, sed singuli solum ad suam portionem respexerunt.

Verum, si bona alicujus essent ita exposita, ut verisimiliter præsumeretur, quod, si uni liceret absque peccato lethali, etiam parvam quantitatem accipere, multi similem tollerent, & sic fieret illi notabile damnum; crederem, nullum posse auferre parvam qnantitatem absque peccato mortali, quia ex tali expositione bonorum posset facile cognosci, quod furtum ex se parvum, redderetur magnum ex conjunctione cum aliis furtis: & ita videtur peccare mortaliter, qui ex vinea exposita sic, ut alii possint ex ea aliquid surripere, racemum uvæ accipit. Poncius.

18 Propterea a mortali non excuso eos, qui hic Romæ, per abusum graviter peccaminosum, fœnum per minuta furta surripiunt, dum ad locum conservationi destinatum, trahitur: non modo propter intentionem, quam habent perveniendi ad gravem quantitatem; verum etiam, quia, cum videant alios paratos ad surripiendum, jam censentur causa moralis gravis damni; quod, si non singulis Dominis, omnibus tamen simul sumptis provenit. Idem dicitur de illis, qui tempore messis spicas colligunt ultra eas, quæ manent post terga metentium, invenientes in fine messis, si quantitatem notabilem de alieno habuere, vel saltem intentionem ad id habendum habuerunt; propterea, si velint tunc retinere, & non restituere, pauperibus saltem, peccant mortaliter. Pondera, spicas a messoribus, & racemos post terga vindemiantium relictos, censeri pauperibus relinqui.

19 Quæritur, *an peccet mortaliter peccato furti venditor non aperiens defectum occultum suæ mercis.*

Resp. Affirmative; emptor enim præsumitur velle rem non vitiosam, & quæ sit sibi utilis, & venditor ex officio tenetur explicare conditionem, & vitium occultum suæ rei: maxime, si interrogetur de bonitate, vel vitio ipsius; quod si affirmet rem vitio carere, & eam multum laudet, sciens occultum vitium, facit injuriam emptori; &, cum hac ratione emptorem alliciat, contractus est invalidus, quia ei dolus causam dedit; nam, si emptori notum fuisset vitium, non emisset: & si emisset, non tanti: ideo tenetur venditor ad restitutionem quantitatis, ad quam fuisset emptor invitus.

20 Sed quid de illis, *qui fraude utuntur, & bonis mercibus alias defectuosas, vel minoris valoris commiscent, v.g. frumento, secale, vel aliud corruptum: vino aquam miscent: vinum tenue cum generoso confundunt: lanas in locis aquosis constituunt, ut tanto magis ponderent; & sic de cæteris, in quibus fraus in qualitate, & quantitate intervenit.*

Resp. Peccant mortaliter, si res propter admixtionem sit facta deterior, ut propterea emptor præsumi debeat verisimiliter invitus, quamvis ea ipsi vendatur justo pretio, quo valet cum illo occulto vitio: ideo, si vendo tibi vinum, ad statim bibendum optimum, in brevi tamen corrumpendum, teneor tibi dicere hoc vitium, ut illud non serves.

21 Sed unde *cognoscendum, quod emptor sit invitus?*

Resp. I. Cognosci potest, si rem non vitiosam petat. II. Si damnum postea debeat pati. III. Si res postea ei debeat esse inutilis & dispendiosa. IV. Si rem ad conservandum, emat; ut si emat vinum ad conservandum, & ob mixtionem aquæ, si cito non absumatur, totum cum ejus damno corrumpetur, & acescet: vel, si emat in quantitate fructus, & quia per industriam venditoris commixti sunt, cum aliis de facili ad putredinem tendentibus, statim deficient: in his, & similibus, emptor est verisimiliter invitus, & contractus nullus; & cum venditor sit causa damni, ad restitutionem tenetur.

22 Sed

Sed quid, *de illis venditoribus, qui, quia emptoribus non placent merces, nisi infimo pretio justo, & ipsi vellent eas vendere pretio justo medio, vel supremo, compensant id occulta diminutione mercis, in mensura nimirum, vel pondere*: v. gr. conantur mensurando pannum unam, vel mediam ulnam lucrari, ut simili modo perveniant ad pretium intentum?

Respond. Peccant mortaliter contra justitiam, & obligantur ad restitutionem, ratio est, quia licet possent vendere merces pretio medio, vel rigoroso justo, id tamen post conventionem eis non licet; sed tenentur stare conventioni, quæ est justa, licet sit de pretio infimo.

23 Sed quid, *de illis, qui dum faciunt computa cum mercatoribus, aliqua tacent, quæ certo sciunt se ab illis recepisse, & cognoscunt non esse a mercatore notata.*

Resp. Peccant pariter mortaliter contra justitiam, & ad restitutionem tenentur, quia rem alienam retinent.

24 Sed quid, *si allegent se illa retinere, quia mercator, alias merces nimis care vendidit?*

Resp. Similis excusatio eos a peccato, nec ab onere restitutionis liberat; nam, si convenerunt de pretio, etiam supra rigorosum justum, tenentur in conscientia stare pacto. Verum mercator tenetur excessum restituere.

25 Quæritur, *an famulo, cui Dominus committit aliquid vendendum hac forma: vendas hoc decem; possit sibi retinere aliquid, si vendiderit duodecim.*

Resp. Negative, sed totum illud est Domini, cui tradendum est; nam ideo Dominus pretium determinavit, ne res venderetur infra, non vero quod, oblata occasione, non venderetur supra infimum pretium justum.

26 Sed quid, *si famulus rem illam ipse sibi compararet pretio a Domino statuto, & pluris postea suo nomine venderet justo pretio?*

Resp. Facit contra justitiam, quia verisimilis Domini voluntas est, ut intra latitudinem justi pretii rem vendat, quantum potest: & propterea nullum legitimum titulum habet ad illud pretium sibi retinendum: nec ratione rei venditæ contra præsumptam voluntatem Domini: nec ratione ministerii, & industriæ, quia habet suum stipendium.

27 Sed quid de illo, *qui non est servus, & ei res traditur, ut vendat pro sex, & vendit pro octo?*

Resp. Non potest sibi retinere illa duo, nam hoc obsequium regulariter amicabiliter, & gratis præstatur.

Sed quid, *si id non soleat exercere, nisi pro pretio, & stipendio?*

Resp. Debet id notificare Domino, qui, vel seipso rem venderet, vel forte alium venditorem inquireret, qui sibi servitium gratis præstaret; vel saltem conveniret de pretio dando pro labore; & ideo totum pretium rei venditæ debet ipsi reddere, ut postea solvat juxta conventionem. De la Cruz *7. precept. qu. 2. num. 7. in fine.*

28 Quæritur, *accedit famulus instrui petens*, vellem scire, an possim sine peccato mortali occulte surripere a meo Domino aliquid in compensationem majoris laboris, quem pro ipsius servitio præsto, cum pro eo salarium sit stipendium minus justo.

Casus est satis frequens inter famulos, & operarios, qui sæpe conqueruntur, stipendia esse justo minora, ideoque hoc titulo id alia via sibi compensant.

Resp. Negative, ut in terminis ex Innoc. damnante 37. *prop.* Judicium, quod stipendium sit justo minus, non debes tu efformare, nam ex amore ad propria commoda decipi potes, & censere tibi evidentem injustitiam irrogari in quantitate salarii. Ideo advertas, quod, sicut in mercibus datur triplex pretium, *summum, medium, & infimum*, ita, & in ministeriis famulorum; mensura autem stipendii, tum ex lege, tum ex consuetudine, tum ex pacto sumitur: nec mensuratur ab integra tui sustentatione, & familiæ.

Inquirat Confessarius, 1. An sint alii, qui pro eodem salario servirent; an ipse Dominum rogaverit ut ad suum servitium reciperet; & dum affirmet, ei ostendat salarium, quod ipsi tenue videtur, justum esse; nam merces ultroneæ vilescunt,

29 II. An de pretio convenerit, sciens Dominum ad plura servitia famulos applicare, vel saltem dubitans, quod alii reciperentur, qui talem operam præstarent pro tali pretio; & tunc debet stare pacto, nam, si tunc aliquid majus exegisset, fuisset ab hero licentiatus.

30 III. Quare cum experiatur, se ab hero nimis gravari propter varios labores, ad ipsum non recurrat, exaggerando tenuitatem stipendii, & quantitatem laborum exponendo se pro eo tot labores, & operas præstare non posse; quia, vel tunc herus augebit pretium, vel alium famulum pro tali stipendio ad tales operas præstandas inquiret: ex quibus patet, Dominos semper invitos censeri super excessu, quem sibi famuli occulte ad compensandum suum laborem surripiunt.

image
not
available

rem, & operam, quam præſtare non tenebantur; nam tunc certe peccant mortaliter, cum notabiliter lædant emptorem, qui præſumitur veriſimiliter invitus de exceſsu, putans tantum pretium fuiſse pro eo a Sartore ſolutum: Propterea & peccant peccato furti contra juſtitiam, & peccato mendacii contra veritatem.

II. An aliquid detinuerint ex materia, in qua operantur (multi enim putant juſtificare furta, allegantes ob multitudinem ſartorum, non ſolvi ſibi juſtum pertium, & ſic opus eſse aliqua induſtria ad aliquid exiguum detinendum, quo compenſent inæqualitatem, & tamen noſse deberent, hoc ipſum, quod multi eodem pretio parati ſiat opus facere, operari quodammodo, pretium eſse juſtum: nam multitudo locantium operas non parum conducit ad diminuendum pretium pro tali opere dandum) & quatenus affirment, interroget: quoties id egerit, & an ſemper in gravi quantitate, & ſi in parva, an habuerit intentionem perveniendi ad quantitatem gravem, & quot perſonas læſerit, & an ex conſuetudine ad ea parva furta aſsuetus, & in caſu procedat juxta dicta *numer.* 16.

III. An plus juſto exigant pro labore veſtis, Togæ &c.

IV. An ſuis operariis ſtipendia retineant &c.

36 Quæritur, *an mortaliter peccaverit argentarius in emptione gemmæ, cujus valor erat venditori incognitus, pro qua dedit pretium non adæquatum ipſius valori. V.G.* ruſticus invenit gemmam, putat eſse lapidem non tantæ æſtimationis: eam argentarius, non ignorans eſse gemam, emit, ſed pretio non juſto.

Reſp. Affirmative, nam venditorem graviter lædit, qui cenſetur rationabiliter invitus; ideo conveniunt DD. teneri emptorem, qui noſcit rem vendendam pluris a peritis æſtimari, monere venditorem de ſingularitate, & æſtimabilitate rei, vel augere pretium juxta æſtimationem valoris, quem habet.

37 Sed quid, *ſi emptor ruſtico dixerit*; ego volo eſse in conſcientia tutus, ideo, ſi forte res plus valet, dones mihi exceſsum?

Reſp. A mortali non excuſatur; nam cum dolo, & fraude procedit: nec donatio ſic qualificata tenet, quia propter ignorantiam cenſetur involuntarie donare: nec contractus ſubſiſtit, ut ex dicendis cap. 23. patebit; timeant iſti dictum Auguſtini. . . . *lucrum in Arca, damnum in conſcientia.*

38 Quæritur, *de quibus interrogandi ſint pœnitentes circa præceptum, non furtum facies.*

Reſp. I. An ſcienter acceperint, vel detineant rem alienam. II. An rem furto ſublatam emerint. III. An vendiderint, vel emerint cum fraude, in pretio, & menſura, & fallacibus menſuris fuerint uſi. IV. An aliorum agris, hortis, Domibus, vel bonis aliis damnum intulerint. V. An debita creditoribus, mercedem operariis, ſalarium famulis, potentes ſolvere, cum eorum damno, ſolvere diſtulerint. VI. An miniſterium, pro quo eis merces datur, fideliter exercuerint, VII. An rem alienam inventam retinuerint: vel, an reddiderint domino: aut, hoc ignorato, an pauperibus diſtribuerint. VIII. An rem ſui domini cuſtodierint, pro ut debebant. IX. An ſe finxerint pauperes ad eleemoſinas accipiendas, conjungentes furtum mendaciis. X. An ſolverint Gabellas, & tandem ſuper id totum, quod ad juſtitiam erga proximum in bonis reduci poteſt. Omnes enim iſti veniunt nomine furis.

39 Quæritur, *an ſurripiens rem alienam coram aliis debeat in Confeſſione non ſolum furtum, verum etiam & ſcandalum aperire.*

Reſp. Affirmative, quia ſunt peccata diverſa: furtum contra juſtitiam, & ſcandalum contra charitatem; & debet exprimere, quot ſcandalizaverit; nam tot ſcandali peccata numero diſtincta commiſit, quot erant perſonæ, in quarum præſentiam alienum ſurripuit: ab objectis enim numero diſtinctis ſumitur numerica diſtinctio peccatorum, ſicut ſpecifica a formalibus ex dictis *lib.* 1. *c.* 17. *num.* 10.

40 Sed quid, *ſi non intendat ruinam ſpiritualem proximi?*

Reſp. Non obſtat, ut peccet peccato ſcandali (quod eſt proximi ruina ſpiritualis) ſed ſat eſt, ut faciat actionem de ſe inductivam ad peccatum, & tunc quoad eos ſolum peccat contra charitatem.

41 Sed quid, *ſi etiam conſulat furtum?*

Reſp Tunc cenſetur cauſa moralis furti; & non ſolum peccat contra charitatem inducendo alium ſuo malo exemplo ad furandum, ſed etiam contra juſtitiam, & tenetur reſtituere, quod alius ſuo conſilio ſurripuit, ſi alter non reſtituat, juxta dicenda cap. ſeq.

42 Quæritur, *an Gabellæ ſint ſub mortali a ſubditis ſolvendæ.*

Reſp. Vid. *lib.* 1. *cap.* 21. *nu.* 10.

43 Quæritur; *an mortaliter peccent Agaſones, & Muliones, quibus commiſſa eſt ab heris cura animalium, ovium, equorum, jumentorum &c. certa portione illis diſtributa in alimentum. illorum,*

rum, si, inscio hero, surripiant ultra eam portionem, fœnum, avenam, & his similia, in pinguius alimentum illorum animalium.

Resp. Affirmative; nam tunc disponunt de rebus contra voluntatem domini: propterea debent esse contenti illa portione sibi assignata pro pecoribus, quam judicat dominus esse sufficientem; quod si sufficiens non sit, jam non sumitur ad pinguius alendum animal; & optimum erit id domino significare, ut vitentur scrupuli.

44 Sed difficultas est, *an teneantur ad restitutionem.*

Resp. Affirmative, si contra rationabilem voluntatem domini, non solum conducentia alimenta, sed & superflua animalibus dederint sic, ut ob eorum prodigam dissipationem alimentorum in pecora factam, grave damnum dominus recipiat; alias negatur: quia lucrum domino cessit in animalibus suis.

45 Sed quid, *dicendum de pastore, qui cum grege domini alit quemdam numerum ovium suarum (decem nimirum, vel viginti) si ultra portionem rationabilem ab hero assignatam majorem surripiat?*

Resp. Teneri ad restitutionem, saltem quoad partem redundantem in oves proprias, quia inde lucrum, & fructus ei, & non domino provenit; quod, si suis solum ovibus surripiendo provideat de ampliori portione, neglectis ovibus heri, absque dubio tenetur in integrum restituere. Videas pro uberiori instructione dicenda cap. seq.

De furto sacrilego vide *lib.1. cap.18. n.35 36. 37. & 38.*

CAPUT XXII.

Propositio XXXVIII. & XXXIX. ab Innoc. XI. &c.

Restitutio quoad bona fortunæ.

1 PROP.38. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

PROP. 39. *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.*

Pro intelligentia restitutionis debet Confessarius, priusquam ad particulares casus descendat, terminorum notitiam acquirere, ut ea instructus possit tuto procedere cum pœnitentibus, qui ad restitutionem faciendam, vel ad resarcienda damna, injuste alteri illata in bonis fortunæ, sunt obligandi.

2 Quæritur, *quid sit restitutio.*

Resp. Quia restituere ex D. Thoma 2. 2. *q.62. ar. 1. in corp.* nil aliud est, quam iterato aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ (in qua attenditur æqualitas justitiæ secundum recompensationem rei ad rem) ideo sic describi potest; *est actus justitiæ commutativæ, quo redditur alteri ad æqualitatem, quod fuit ab eo injuste acceptum, vel injuste detinetur: vel, quo compensatur damnum proxime, injuste illatum.* Quicumque enim damnificat aliquem, videtur ei auferre id, in quo ipsum damnificat: damnum enim ex eo dicitur, quod aliquis minus habeat, quam debet habere. Divus Thom. *cit. ar.4.*

3 Sed quæritur, *an restitutio sit ad salutem necessitate præcepti necessaria.*

Resp. Affirmative, ex D. Paulo *ad Rom. 13. reddite omnibus debita, nemini quidquam debeatis*: & Tobiæ 2. *videte, ne forte furtivus sit* (hædus) *reddite eum dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere.* In ipsum Augustin. relatus *in cap. si res aliena*, per hæc verba testatur: *non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui possit*; ratio est, quia nemo salvatur, qui voluntarie alteri grave damnum, seu injuriam infert, & justitiam lædit (nam hoc non compatitur cum hoc, quod ipsum diligat, nec servat cum ipso charitatem: dilectio enim vult bonum proximo, & non malum) sed qui non restituit rem alienam, vel damnum illatum, non recompensat injuriam, & grave damnum alteri infert, justitiam lædit, & malum, & non bonum proximo vult.

4 Sed quæritur, *an restitutio statim sit facienda.*

Resp. Affirmative, statim ac quis potest hora, & tempore debito ex cit. S. Thom. *ar.* 8. ratio est, quia, sicut accipere rem alienam est peccatum contra justitiam, ita eam detinere; quia per hoc, quod quis detinet rem alienam, invito domino, impedit eum ab usu rei suæ, & sic ei injuriam facit; & sequitur ex natura ipsius præcepti, quod per se, & formaliter est affirmativum, continens hunc actum: *reddere domino, quod ipsius est*: & virtualiter negativum, includens hanc negationem: *ne retineas alienum*; & sub ista ratione obligat semper, & pro semper.

5 Sed quid, *si impotens quis sit ad statim restituendum?*

Resp.

Resp. Debet esse paratus restituere pro tempore, quo possit; & dum habet contrarium animum, voluntarie in peccato perseverat; quod est in Confessione explicandum cum tempore, quo talem habuit animum, & quo potens restituere, non restituit; super quo a Confessario est interrogandus.

6 Sed quæritur, *an teneamur restituere cum gravi damno nostri status.*

Resp. Vel status fuit juste acquisitus, vel injuste, furtis nimirum, fraudibus, & rapinis: si injuste tenemur statim restituere cum amissione talis status: cum non sit minor iniquitas tueri statum inique acquisitum, quam illum comparare tollendo alienum: nec tunc diceremur cadere a nostro statu, sed redire ad priorem: si vero juste, non statim tenemur, si alias creditor non patiatur extremam necessitatem, qua mendicare cogatur: verum obligamur parce vivere illo in statu, tollere omnia superflua, & totis viribus conari, ut paulatim restituamus. De la Cruz *direct. consc. 7. præcept. art. 8. de restit. num.* 2. & Rotarius *apparat. Theolog. moral. part.* 2. *sect.* 2. *num.* 18.

7 Quæritur, *quot sint radices, ex quibus nascitur obligatio restitutionis.*

Resp. Duæ ex D. Thoma *cit. ar.* 6. *in corp. Res accepta, & Acceptio;* hæc potest esse injusta, ut in furto; potest addi tertia, *damnum nimirum illatum*: obligatio itaque restitutionis oritur ex triplici capite. I. Ex *re accepta*; ex isto tenetur restituere rem alienam, quam esse alienam cognoscit; nam semper res ubicumque sit, clamat pro Domino: recipit quis vestem ab alio, quem putat esse Dominum vestis, postea cognoscit non esse, sed vestem esse Pauli, tenetur tunc ex re accepta vestem Paulo restituere.

3 II. Ex *injusta acceptione*: ex isto tenetur quis restituere rem, quam per furtum, rapinam, vel usuram injuste accepit, etiam si res non extet, ut infra patebit; quia si extet, etiam ex re accepta restituere tenetur: ex justa vero acceptione est quivis obstrictus, finito contractu, ad restituendam rem, quam ex contractu habuit, vel in mutuum, vel in depositum; adeo ut, si tunc non restituat, censeatur etiam injustus detentor.

III. Ex *damno illato*; ex quo tenetur quis restituere, etiam si res, in qua proximus damnificatur, non maneat apud damnificantem, ut si occidatur equus, agri incendantur, segetes devastentur, domus destruatur; ratio est, quia, cum sua malitia sequatur damnum alterius, & minus ille habeat, quam debet, compensatio est facienda.

9 Quæritur, *quot sint genera fructuum, quorum notitia est Confessario necessaria ad imponendam obligationem restitutionis.*

Resp. Duo, alii sunt *fructus rei*, *alii meræ industriæ*: fructus meræ industriæ illi reputantur, quos ipsa res ex se nullo modo producit, sed hominis cura, & diligentia: hujusmodi est lucrum, quod ex rebus usu consumptibilibus, ut pecunia, vino, oleo, frumento, panno &c. negotiatione, & mercatura, ac ludo acquiritur, quemadmodum opus, quod alieno instrumento artifex conficit, non instrumento, sed artificis industriæ tribuitur.

Fructus vero rei alii sunt *naturales*, *alii mixti*: *naturales* dicuntur, quos natura sponte sua, idest, sine vi, & scissura aratri, & absque arte, & agricultura; vel sine ulla, modica hominis cura producit; hujus generis sunt poma, ficus, herbæ, gramina, animalium partus &c. in quibus apparatus, & virtus naturæ præcedit apparatum, & hominis laborem. Istorum aliqui sunt *pendentes, & percipiendi*: *alii percepti, & a solo separati*, *juxta* Glos. *ad l. ex diverso ff. de rei vindicat: ver. non habendo.*

Mixti vero reputantur, quorum productionem æque, vel magis hominis industria, & labor, quam natura operaretur: hujus generis est oleum, vinum, & cervisia, quia per industriam hominis accommodantur usibus hominum, *l. si eis: & si fundi ff. de rei vindi.*

Item, omnes fructus, qui seminantur, quia cultura hominis maxime præcedit opus naturæ. Item, fœnum, & palea, propter laborem, qui requiritur ad ea percipienda; licet enim pascua ponantur inter fructus naturales, id tamen intelligitur, nisi falce secentur, & in horrea reponantur. In *l. si usufructuarius Messem ff. quibus modis usufruct. amittit.* parificantur fœnum cæsum, spica incisa, uva adempta, & oliva excussa. Item, lana, propter tondentis operam: & lac ob emungentis laborem; præfata enim omnia in suo esse rudi a natura producta, ad usus hominum accommodantur per hominum curam, laborem, & industriam.

Denique, alii dicuntur fructus civiles, seu legales, quos nec natura illos producit, nec sola hominis industria, sed magis legalis auctoritas; ut pensiones domorum, pretia locatorum, vecturæ mercium, mercedes jumentorum, operæ servorum, &c. quæ

sunt

ſunt a jure introductæ, & procedunt ex præcedenti contractu locationis, emptionis &c. & propterea non dicuntur fructus ſimpliciter, ſed, ut dicitur in *l. uſur. ff. de uſur.* vicem fructuum obtinent: & apud Layman *lib. 3. tract. 2. cap. 3. num.2.* non ſunt proprie fructus, ſed ad ſimilitudinem fructuum jure civili conſtituti. Seu, ut notavit Fagnan. *in 2. ad c. Gravi de reſtit. ſpoliat. n.33.* fictione juris fructus reputantur, quia legis miniſterio adinventi; lex enim eſt, quæ fingit, non natura: & ad fructus mixtos videntur reduci.

10 Quæritur, *quanam bonis fidei, & quis mala fidei poſſeſſor reputetur.*

Reſp. Poſſeſſor bonæ fidei, is *reputatur, qui ignorat, ſe alienum poſſidere, ſed cogitatione dominii poſſidet. Cap. ſi virgo 34. q.2.* & ideo non peccat, dum accipit rem alienam, vel quia credit eſſe ſuam, vel quia dantem, a quo, vel emptione, vel donatione accipit, eſſe verum dominum putat.

Poſſeſſor vero malæ fidei *is dicitur, qui rem, quam habet, pro certo ſcit eſſe alienam, & ad alium pertinere, cit. cap. Si virgo.*

11 Sed quid, *ſi dubitaret, an res ſit aliena, vel an venditor ſit Dominus, & poſſit illam vendere?*

Reſp. Eſt poſſeſſor malæ fidei; quia poſſeſsor malæ fidei reputatur, qui emendo rem alienam peccat: ſed emens ab aliquo, de quo dubitat, an rei Dominus ſit, & poſſit vendere, emendo peccat; quia exponit ſe periculo non bene emendi.

12 Quæritur, *an, qui bona fide rem alienam v.g. veſtem poſſedit, teneatur eam ſtatim reſtituere, ac cognoverit alienam eſſe.*

Reſp. Affirmative; ſic DD. communiter apud cit. Layman *n.1.* & Bonacina *de reſtit. in genere diſp. 1. q.2. punct. 1. n. 3.* ratio eſt, quia tunc peccat contra juſtitiam, cum retineat rem alienam invito, ſeu Domino non conſentiente.

13 Sed quid, *ſi eam conſumpſerit?*

Reſp. Eſt regula generalis apud Auctores quod bonæ fidei poſseſsor debet reſtituere rem, ſi extet: ſi vero non extet, ſed bona fide conſumpta ſit, teneatur ſolum reſtituere id, in quo factus eſt ditior; (nam in hoc caſu res exiſtit in eo equivalenter, & iſtud ſuccedit in locum rei conſumptæ:) ratio eſt, quia bonæ fidei poſseſsor nullam injuriam intulit Domino rei: ergo non obligatur ex capite injuſtæ acceptionis, ſed ſolum ex parte rei acceptæ, & poſseſsæ, & ideo plus non cogitur reſtituere, quam actu poſſideat, quod nil aliud poſſideat, quam id, in quo ratione rei bona fide conſumptæ ditior factus eſt, id debet ex juſtitia reſtituere; habetur ex *L. Item veniunt, §. Præter hæc, ff. de pœnit. hæredit.* & ibi *Gloſ. in ver. facti eſſent,* & *l. ſed quod inde, ff. de legat. II* 2. ubi: *ſed, quod inde comparatum eſt, vice permutati dominii reſtituetur;* & *l. idem ſervandum* ibid. *non enim abſumitur, quod in corpore patrimonii retinetur, eod. tit.*

14 Sed quæritur, *quando cenſendus ſit, ex re aliena quis fieri ditior.*

Reſp. Quando occaſione rei bona fide conſumptæ, patrimonium ſuum eſt aliquo modo auctum: ver. gr. quia aliquos ſumptus non fecit, quos alias ex ſuo patrimonio feciſſet, aut ſi aliquid habeat, quod alioquin non habuiſſet, vel aliquid occaſione illius rei lucratus ſit.

Ex quibus ſequentes ſolvuntur caſus.

I. Emiſti bona fide a latrone veſtem, valentem decem aureis, qua per annum uſus es; deinde cognoſcis eſſe alienam; debes reſtituere veſtem attritam, quæ fortaſſe plus non valet, quam quinque; & ulterius compenſare attritionem veſtis, non ex integro, ſed quatenus ex eo factus es ditior; v. gr. eodem anno in te veſtiendo ex tuo patrimonio inſumpſiſſes alia tria, niſi veſtem a fure, bona fide, emiſſes: hæc tria cum veſte reſtituere debes; quia modo hæc habes, quæ alias non haberes.

II. Ad cœnam furtivam invitaris, in qua bona fide cibis pretioſis uteris: dum poſtea intelligis resfuiſse furto ſublatas; teneris vero Domino reſtituere, non quantum comedisti, ſed quantum de tuo domi in cœnam erogaſses, niſi ad cœnam furtivam fuiſses invitatus; in qua, ſi Julium inſumpſiſses, Julium teneris reſtituere: in eo enim factus es ditior; nam occaſione illius cœnæ habes Julium, quem alias non haberes.

15 Sed quid, *ſi invitatus domi ſuæ comediſſet rem valentem triginta, & in cœna furtiva comederit cibos, valentes viginti?*

Reſp. Debet reſtituere viginti, & quantum conſumpſit, quia ſolum his viginti ipſe damnum Domino intulit; nam non debet eſse deterioris conditionis eo, qui mala fide comedit, qui tenetur reſtituere tantum, quantum comedit, niſi cooperetur ad totum damnum, hoc eſt, ſuadeat comedere, dum alii volebant reſtituere.

III. Bona fide accepi a Petro dono librum, quem redonavi Franciſco: poſtea reperio Petrum eum furto habuiſse; teneor om-

omnem diligentiam adhibere, ut Franciscus ipsum vero Domino restituat; quod si Franciscus ad partes remotas transiverit, ut mihi non sit possibile ipsum de libro furtivo monere; ponderandum mihi est, an ego alium librum Francisco donassem loco jam dati: si donassem, illum, vel ipsius pretium, debeo Domino libri dare, quia in eo factus sum ditior, & in eo alio libro, vel ejus pretio existit equivalenter liber furatus: quemadmodum, si a donatario accepissem aliquid, id teneor restituere Domino libri, quia in eo factus sum ditior.

IV. Bona fide possedi equum alienum, quo equitando iter feci, non teneor ad restituendum pretium locationis equi, si alias non equo, sed pedibus iter fecissem, quia tunc non sum ditior factus: bene vero, si alias alium equum ad iter, soluto locationis pretio, accepissem, quia in eo esse ditior: & ideo deberem restituere omnes expensas, quæ alias fecissem.

V. Pistor bona fide emit triticum a fure existimans esse Dominum, conficit panem, & coquit: cum Dominum reperit, tenetur restituere panem, qui de facto extat, detractis expensis, & laboribus in eo conficiendo: & si nihil extet, debet restituere id, in quo factus est ditior.

16 Sed quæritur, *an restituendi sint fructus.*

Resp. Si loquamur de possessore bonæ fidei, sunt ab eo restituendi. I. Fructus naturales, si extent; nam res Domino fructificat; si autem non extent, quia consumpti sunt, non dolo malo, sed bona fide, restituendi non sunt, quia per consumptionem suos fecit, ut optime Fagnan. *cit. n.* 47. *& num.*52. tenetur tamen ad restituendum id, in quo ex illis factus sit ditior. II. Fructus mixti si extent, nam sunt fructus Domini rei; sed debent deduci expensæ factæ circa eos; vel, si non extent, id, in quo propter eos factus est locupletior. Industriales vero nullo modo, nec bonæ, nec malæ fidei possessor tenetur restituere, quia non sunt fructus rei, sed industriæ, & diligentiæ.

17 Sed quæritur, *pœnitens se accusat: per decennium bona fide possedi villam, ad quid teneor?*

Resp. Debes villam restituere, & fructus ex ea perceptos, si extent: & quatenus non, quantum ex illis factus sis ditior.

18 Sed quid *si aperiat:* occasione fœni nascentis in villa alui equum, quem alias non aluissem: & familia mea vinum ex ea bibit, quod alias non bibisset?

Resp. Quoad fœnum nil debes restituere, quia si illud ex villa non collegisses, non fecisses de tuo alias expensas ad equum alendum; debes tamen restituere illud, in quo factus es ditior, si in casu, quo non habuisses villam, aluisses equum, nam tunc occasione fœni ex villa collecti, tuo pepercisti, & aliquid habes, quod alias non haberes. Quoad vinum vero, quia est fructus mixtus, debes. I. Deducere expensas, factas in cultura vineæ. II. Debes computare vinum, ad pretium quanti valeret illud, quod alias familia bibisset; &, si consideratis omnibus his, in aliquo factus sis ditior, id una cum villa debes restituere.

7 Quæritur, *quid teneatur restituere malæ fidei possessor.*

Resp. Debet restituere rem: vel, si perierit, pretium rei, una cum fructibus naturalibus, & mixtis (deductis tamen expensis, & existimatione laboris) sive sit factus ditior, sive non: & non modo, quos percepit, sed etiam, quos Dominus rei verisimiliter percepisset, si sua re non fuisset inique spoliatus, *c. Gravis de rest. spoliatorum*, & ibi Glos. & insuper tenetur eidem Domino omne damnum emergens, & lucrum cessans compensare, sic DD. communiter apud Laym. *cit. c.* 4. ratio est, quia res injuste ablata semper clamat ad Dominum. Ideo, si quis mala fide emat equam, tenetur ipsam restituere, si extet, & si non extet pretium ipsius; & insuper omnes fructus perceptos ex ipsius partu, & pretium locationis pro vecturis, sive extet, sive non extet, sive factus sit ditior, sive non, detractis tamen expensis factis in manutentione equæ, quas quoque debuisset facere verus Dominus; & pariter tenetur Domino compensare damna, quæ passus est, propter equæ amissionem, ut si propterea debuerit ipse expensas facere in conducendo aliam, vel non potuerit merces ducere ad Civitatem, ubi utilius venduntur.

20 Sed quid, *si equa in manu Domini non tantum fructificasset, quantum apud possessorem malæ fidei?*

Resp. Debet restituere totum fructum. Est axioma commune, quod res quælibet Domino fructificat: cujus fortunæ tribuendum est, quod res ipsius plus apud furem fructificet, quam si ipse eam possedisset, ibid. cit.

21 Sed quid, *si res furata sit meliorata apud furem?* v. g. emit quis pro centum agrum alienum silvestrem, infructuosum, quem fecundat, & arboribusfructiferis replet, adeo ut postea æstimetur mille.

Resp.

Resp. Debet agrum cum melioramentis restituere, deductis tamen expensis. Ubi advertendum expensas esse triplicis generis: aliæ dicuntur *necessaria*, *alia utiles*, *alia ad solam voluptatem*, *& ornamentum*, ut sunt factæ pro statuis, picturis, &c. quibus positis, quamvis res pluris valeat, & magis æstimetur, ex illis tamen res non reddit majores fructus: Primæ, & secundæ expensæ factæ ad melioramenta utilia, & necessaria possunt ab utroque possessore peti a Domino rei, & hic solvere tenetur, quia revera propter illas, res magis fructificat, non vero tertiæ: & debent sive bonæ, sive malæ fidei possessores sibi imputare, quod eas perdant, quia eas fecerunt in re aliena sine Domini consensu, & utilitate; injustum enim est cogere Dominum rei ad emendum illos ornatus, quibus ille forte libentius caruisset, quam pecunia, quæ esset pro eis solvenda. Verum, si hæc melioramenta voluntaria, seu voluptuaria possent a re separari, ut sunt portæ, statuæ, &c. possent sibi ornantes sumere. Layman *cit. a n.*4. Tambur. *in decal. lib.*8. *tr.*3. *c.*3. §. 5. *n.*14.

22 Sed quæritur, *an Dominus rei teneatur pro melioramentis necessariis, & utilibus solvere, quantum crevit valor rei sua, an vero quantum valuerunt expensa, quibus ea melioramenta sunt facta: ut, si possessor plantans arborem fructiferam expendat unum aureum, nunc autem arbor plantata valeat decem*, debeat vel aureum solum, vel illa decem tradere.

Resp. Debet solvere unum aureum, non decem; ratio est, quia illud augmentum est partus sui agri.

23 Sed quid, *si expenderit decem aureos, & arbor de præsenti valeat tantum unum?*

Resp. Debet unum, & non decem; ratio est, quia pro uno tantum aureo arbor est Domino utilis; nec videtur æquum, quod cogatur rem pluris emere, quam de præsenti valeat. Lege De la Cruz *direct. conf.* 7. *pracept. ar.* 4. *n.* 3.

24 Sed quæritur, *an pænitens accusans se abstulisse rem valentem solum tria, qua postea cum est restituenda valet quatuor, debeat restituere quatuor, an vero sufficiat restituere tria;* v. g. furatur quis agnum, & in manu furis fit ovis (quod est rem mutari mutatione intrinseca) *petitur, an sit ovis restituenda;* furatur quis mensuram frumenti valentem quatuor, quæ postea, vel frumenti caritate, vel Principis decreto, valet sex (quod est rem mutari mutatione extrinseca) *dubitatur, an debeat restitui illa mensura secundum illum valorem auctum, vel sufficiat restituere quatuor.*

Resp. Dicimus cum Poncio *disput.*52. *q.*9. *n.*52. debere restituere ovem, si non sit restitutus agnus, antequam fieret ovis: unde, si in Januario furetur quis agnum, & in mense Februarii illum occidat, & non confiteatur de furto, nisi in futuro Octobri, est obligandus a Confessario ad restituendum valorem ovis, nec sufficit restituere valorem agni; ratio est, quia Domino injuria irrogatur, quod per furtum non possit vendere rem suam illo tempore, quo res ipsius plus valeret, & quod non sit tam dives, nec habeat tantum, quantum habuisset, si fur agnum non abstulisset; sed certe in Octobri non potest ovem suam vendere, nec in eo habere, quantum alias habuisset, nisi furtim agnus ablatus fuisset: ergo, cum Dominum fur damnificaverit, debet totum damnum restituere; sed debent deduci expensæ factæ in ovis conservatione. Sic dicitur de furto mensuræ frumenti.

25 Sed quid, *si Dominus non esset servaturus agnum, usque dum in ovem cresceret, nec mensuram frumenti in tempus, quo plus valeret?*

Resp. Propter hoc quidam existimant non esse restituendum, nisi valorem rei, quo valebat, quando res fuit ablata, quia in casu Dominus, ex quo careat re sua, non patitur aliquod damnum. Verum hæc sententia in praxi tuta non videtur: nam, ut damnum inferatur, sufficit, quod poterat pro eo tempore conservare, & vendere, & quod per furem sit impotens factus, ut vendere non possit.

26 Quæritur, *quomodo Confessarius se debeat gerere cum pænitente accusante se combussisse segetes Pauli.*

Respond. Interroget, quantum segetes, deductis expensis, ac æstimationem periculorum, grandinum, siccitatis, &c. quibus deteriorari possent, essent valituræ tempore messis: & si centum respondeat, ad centum obliget; nam revera comburens est causa, cur Dominus non sit habiturus illa centum, & quod cesset in eo tale lucrum, minusque habeat, quam habuisset; sic probabiliter Tambur. *cit. cap.* 4. §. 1. *num.* 10. Quæ in praxi est melior responsio, quam dicentium esse obligandum ad restituendum solummode tantum, quantum æstimaretur seges, si Dominus tunc vellet illam vendere. Qui certe non negabunt teneri reddere damnum illatum, si propter incendium orta sit sterilitas frumenti, & propterea domi-

nus,

nus, aliique cogantur carius frumentum emere.

27 Sed quæritur, *accedit miles Gallus Confessario exponens :* Pater, cum mei socii transirent per terras Principis amici, spoliarunt domum rustici : ego ipsorum voluntatem ignorans, casu veni (nam alias injuste prædari non soleo) & pallium abstuli, æstimatum tribus aureis, eo solum motivo, quod si non accepissem ego, absque dubio cæteri surripuissent ; peto, *an peccaverim ; & quatenus affirmative, quid restituere debeam, & cui.*

Respond. Interrogetur, an pallium acceperit animo restituendi, & tunc non peccavit ; si vero intentione retinendi, & non reddendi vero Domino, mortaliter deliquit ; ratio est, quia sicut alii injuriam intulissent, & damnum injustum irrogassent surripiendo pallium, Domino invito, & eo non consentiente, ita & is, qui eos prævenit ; nam id agit, quod alii male erant acturi. Layman *cit. a n. 2.*

28 Sed quid, *si aperiat* ; Pater, cum essem in eadem Navi cum Petro, ab eo furto surripui cadum vini Cretensis, quod duorum dierum spatio consumpsi ; post quos, orta tempestate, Navis submersa est cum mercibus, salvis hominibus : peto, an in foro conscientiæ obliger ad restitutionem.

Resp. Affirmative contra Vasquez, & Lessium apud *cit.* Layman ; ratio est, quia per injustam surreptionem vini statim contraxisti obligationem restituendi, quæ casu fortuito non extinguitur.

29 Sed quid, *si res furto ablata, casu, sine culpa furis, apud istum pereat, quæ etiam periisset apud verum Dominum : v.g. heri Petrus surripuit a Paulo vas argenteum, & statim amisit, quod hodie etiam periisset apud Paulum propter incendium, quod ejus domum, & res omnes combussit.*

Resp. Layman *cit. num.* 2. de Lugo apud Poncium *cit. nu.* 52. deobligant a restitutione furem, vel alium malæ fidei possessorem, dum res, quæ apud ipsos sine ipsorum culpa perit, periisset quoque apud Dominum : & probant, ex quo non obligentur, nec ratione rei acceptæ, quia nil ex ea possident, nec ratione injustæ damnificationis, quia causa damni non sunt : nam aliunde damnum Dominus pateretur.

30 Quorum sententiam reprobat Poncius ibid. & Sylvester Sum. *ver. rest.* 7. *q.* 5. ratio est, quia quamvis cras etiam, res periisset apud dominum, tu tamen hodie de interitu crastino nil sciebas, & tantum damnum Domino fecisti : ergo tantum debes illi restituere ; imo, etiam si scires, jam teneris, & ratione injustæ acceptionis, & quia, quantum in te est, tale damnum Domino intulisti, ut non potuerit rem suam vendere, quamvis eam vendere voluisset : *l. cum res §. final. ff. de legat. il* 1. Unde pro foro interno, & conscientiæ est semper pronunciandum pro obligatione restitutionis ; nam obligatio restitutionis fuit ex delicto heri contracta ratione injustæ acceptionis, quæ proinde ex hodierno fortuito casu non extinguitur. Lex, quæ sunt per accidens, non considerat.

31 Sed quid, *si videns actuali incendio domum Petri absumi, cum qua absumenda erat quoque mensura tritici, quam ego accepi?*

Resp. Teneris restituere ; nam res, quæ ab interitu eripitur, Domini est, & pro Domino clamat, eamque quilibet, ipso invito, retinet : & fortunæ suæ, Dominus tribuit, quod res sua in tuto a fure posita sit. Tamb. *lib.* 8. *tract.* 3. *in decalog. cap.* 2. *§.* 8. *num.* 12.

32 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente, dum in Confessione aperit se in via annulum aureum, marsupium nummis plenum, invenisse.*

Resp. Interroget, an determinate sciat, cujus Domini sint, & quatenus affirmet, eidem sunt restituenda ; si vero Dominum ignorat, injungat, ut diligentiam adhibeat ad inveniendum, & dum repererit, restituat. DD. communiter.

33 Sed quid, *Si diligentia adhibita, non inveniat?*

Resp. Debet ipsa, ex præsumpta verisimiliter voluntate Domini, in pauperes distribuere, vel locis piis applicare, vel in celebrationem Missarum insumere, in ipsius Domini beneficium. Et de consilio Confessarii potest sibi, ut pauperi, partem retinere.

34 Sed quid, *dicendum, de lapillis, & gemmis inventis in littore maris?*

Resp. Oportet inspicere, an hæc possint esse bona naufragantium : & tunc sunt accipienda ad finem restituendi ea veris Dominis, aut ipsorum hæredibus, & si non compareant, distribuantur in pauperes, vel in cultum divinum applicentur, & pia loca. Vid. *lib.* 1. *cap.* 8. *numer.* 30. Si vero sint talis naturæ, ut numquam Dominum habuerint (& sic præsumuntur, si sint rudes, non artefactæ) tunc sunt inventoris, & restituere non tenetur ; sicut nec res, quas

Do-

Dominus a se projicit, tamquam omnino derelictas. Bonac. *de restit. in gen. disp.* 1. *punct.* 6. *num.* 11.

35 Quæritur, *an res aliena sit restituenda Domino in loco, quo accipitur, vel alio.*

Respond. Sed notandum juxta dicta, ex triplici capite consurgere obligationem restitutionis. I. *Ex re bona fide, & sine injustitia accepta.* II. *Ex injusta acceptione, vel delicto.* III. *Ex contractu;* modo, si restitutio facienda sit ex re bona fide accepta: ver. gr. quia habuisti equum, gemmam, vel vestes, quæ postea cognoscis esse alterius, est restitutio facienda in loco, ubi res habetur, tunc temporis, quo cognoscitur esse aliena: nec est imponendum onus bonæ fidei possessori, ut illam mittat Domino alibi, propriis expensis; alias deberet damnum sine sua culpa pati, quod justum non est: tum quia, Dominus jus habet in rem suam, non in possessorem; hinc sequitur, quod si ego hic Romæ emi bona fide equum, & postea reperiam esse alicujus existentis Lucæ, satisfaciam restituendo equum hic, ubi equum habeo.

36 Sed quid, *si Dominus Romæ non sit, sed Lucæ?*

Resp. Debet equus in loco tum custodiri, & interim est admonendus Dominus, ut significet, quid velit de suo equo fieri, quod, si velit eum restitui in alio loco, ipsius expensis est faciendum. Et sunt possessori bonæ fidei compensandæ illæ, factæ in conservatione equi, quæ pro ea item fuissent a Domino factæ.

37 Sed quid, *si nec res ad Dominum transmitti, nec Dominus admoneri possit: nec sit spes, ut tandem veniat?*

Resp. Si non sint consanguinei, tradatur pauperibus. Bonac. *cit. disp.* 1. *q.* 5. *punct.* 2. & Tambur. *cit.* §. 8. *n.*6.

38 Sed quid etiam, *si possessor bonæ fidei fuit in mora in restituendo, hoc est, non restituerit, cum potuit, & cognovit equum esse alterius, adeout propter negligentiam restituendi, sit equus ad alium locum mittendus?*

Resp. Debet fieri impensis ipsius possessoris, quia sua culpa factum est, ut alio, cum impensis debeat equus transferri: alias Dominus absque sua culpa damnum in expensis pateretur, quod æquum non est.

Si vero restitutio facienda sit *ex delicto*, vel *injusta acceptione*, facienda est in loco, ubi est Dominus rei; sic, si hic Romæ surripuisti equum Petri, & illum transtulisti Florentiam, debes hic tuis expensis restituere; ratio est, quia Dominus nullum ex delicto alterius debet damnum pati.

39 Sed quid, *si expensæ faciendæ essent æquales, vel majores re restituenda?*

Resp. Debes eas omnes tu facere, quia fuisti causa, cur tantum debeat expendi; nec Dominus ex tua injustitia, & delicto debet re sua carere, vel aliquod damnum recipere; in casu tamen, quo rem restituendo deberes æquale, vel majus damnum pati, posses restitutionem differre ad aliquod tempus, quo posses sine tanto detrimento restituere. Quod si crederes te numquam posse absque tuo tanto damno, deberes eam pauperibus dare; sed melius esset, Dominum monere, & cum ipso convenire. Tambur. *cit. n.*4. & Bonac. *n.* 5.

Si tandem restitutio facienda sit *ex contractu*, exequenda est in eodem loco, in quo res accipitur, vel emitur, nisi aliud in contractu fuerit expressum; ratio est, quia ille censetur locus destinatus ad restitutionem; nam restitutio est repositio rei in pristino statu. Notabis tamen, quod si in contractu, v.gr. locationis equi, appositum sit, quod hic Romæ equum restituas, hic debes: si, ut restituas Florentiæ, quo vadis, illic teneris.

40 Sed quæritur, *cujus expensis facienda sit restitutio in alio loco, vel creditoris, vel debitoris.*

Resp. Si res accepta sit in utilitatem dantis, est restituenda ipsius expensis; hinc liber in depositum acceptus, si alio restituendus sit, ut, quia depositor mutat domicilium, debet impensis dantis: quia depositum in utilitatem dantis custoditur; alias depositarius ex illius commodo injuste damnum pateretur.

Si vero sit in utilitatem recipientis, debet hujus expensis regulariter restitui in eo loco, in quo dominus habuisset, si ei non commodasset; modo per eum steterit, quin dominus secum rem suam transferret; ratio est, quia dominus non debet damnum reportare ex gratuito commodato. Et hinc sequitur, equum commodatum esse restituendum expensis commodatarii. Idem resolvitur de mutuo, quia hæc dantur in utilitatem commodatarii, & mutuatarii; alias dicendum de equo locato, quia datur in utilitatem locantis, & locatarii. Inspiciendus tamen semper est contractus.

41 Quæritur, *pœnitens hæc aperit*: Pater, Roma misi per certum virum centum Francisco Florentiam, a quo mutuo acceperam; & nunc per litteras me Franciscus mo-

monet se ea non recepisse, sed sibi delator retinuit, & ultra montes discessit; idem Franciscus pro restitutione debiti instat, peto, *an in conscientia tenear iterum solvere.*

Resp. Vel persona electa, fuit designata a Francisco, vel tu absque ipsius commissione, & mandato eam elegisti: si secundum, teneris iterum solvere; nam cum sis Dominus pecuniæ, si ista perit, vel surripiatur, priusquam perveniat ad manus creditoris, tibi perit: res enim domino perit, etiam si casu id contingat. Layman *lib.* 3. *tr.*3. *cap.* 12. *num.* 9.

Si vero fuit a creditore designata, vel de ejus mandato electa, liber existis a nova solutione; ratio est, quia tunc pecunia perit creditori, qui in suo homine designato, suam fecit. Tamb. *cit.* §. 5. *n.*6. & Bonac. *cit. disp.*1. *q.*3. *punct.* 9. *n.* 5. plures allegans.

42 Sed quæritur, *an id dicendum, si res fuerit commodata. V.G. Petrus commodavit mihi equum; quem postea ipsi reddo per servum, a quo prius, quam ad dominum perveniat, venditur, vel per fugam surripitur, vel alio modo perit.*

Resp. Si alio modo non poteras reddere, & diligentiam alias adhibuisti ad explorandam fidelitatem servi, de cujus integritate nec dubitasti, ad novam restitutionem non teneris; nec ratione rei acceptæ, quia eam non habes, nec ratione injustæ acceptionis, vel læsionis, cum ab omni culpa, & injuria immunis sis; nam equus sine tua culpa perit; ideo non tibi, sed Petro perit, cujus ipse, & non tu, dominus est, Laym. *ibid.* si tamen in aliquo factus sis ditior, id restituere debes; quemadmodum, si fuisti in mora, hoc est, si non restituisti tempore statuto, vel post monitionem, & petitionem equi, & poteras. Quod, si tua culpa perit, quatenus negligens fuisti in exploranda servi fidelitate, vel quia poteras per te ipsum reddere, si pereat, tibi perit: non enim tua culpa debet domino nocere, habetur *c. unic. de commodato,* ubi dicitur: *cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari.*

42 Sed quid, *si res sit furto ablata, & injuste accepta; V.G. furaris equum, vel pecuniam, quam, ne bonam opinionem apud dominum perdas, ei per idoneam personam, ut per Confessarium, mittis restituendam, Confessarius autem domino non reddit, sed præter expectationem tuam sibi usurpat.*

Resp. A nova restitutione te liberant Navarrus apud Layman cit. & apud Tambur. alii, ex quo tua culpa res non perierit, sed fortuito casu, qui prævideri non potuit, & per solam malitiam, & negligentiam Confessarii, quæ tibi nocere non debet; etenim, quod poteras, fecisti, & propterea debet dominus præsumi consentire restitutioni per Confessarium fidelem; perinde ac si ipsemet designasset. Sed te non excusant, ipse Layman, Lessius, Rebellus, & Toletus apud Tambur. *n.*7. Et juxta horum sententiam debet Confessarius in judicio procedere; ratio est, quia semper remanet radix obligans ad restitutionem, injusta nimirum acceptio; nec dominus, nisi cum effectu equum, vel pecuniam recipiat, præsumitur consensisse ad illam transmissionem, nisi sub conditione, quod res sua ad se perveniret. Tum quia, fur, cui absque sua culpa ab alio surriperetur equus, deberet compensare damnum domino, cujus causa ipse fuit: ergo ad idem tenetur, si ad ipsum non perveniat, etiamsi non contingat per negligentiam Confessoris. Tum quia, non censetur res casu perire, quando injusta ablatio fuit interitus causa, & occasio.

Verum fur contra Confessarium actionem habebit, a quo ipse debet recipere.

44 Quæritur, *an sit a Confessario iterum restitutioni obligandus fur, qui surripuit a Petro decem aureos, quos, quia ipse alteri Confessario exposuit se non posse sine sui infamatione Petro restituere, de ipsius consilio, vel pauperibus distribuit, vel in legendis sacris erogavit.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia semper manet radix restitutionis, quæ oritur ex injusta acceptione, & læsione, donec creditor accipiat suos decem aureos, nec excusatur debitor per Confessarii consilium, bona fide receptum, quia id non operatur, quod injuste eos non acceperit, Tambur. *cit.* §. 5. *num.*8. Layman. ibid. *n.* 9 in fine, & probabiliter Gobat. *experient. Theol. tract.* 7. *casu* 18. *num.* 5. 64. *Appendix verb. dicta persona.*

Dices, nullus tenetur idem debitum his solvere, vel restituere; ergo nec fur in nostro casu, qui semel modo, quo potuit, & debuit, restituit.

Respond. Concedendo antecedens, sed negatur suppositum; nam ille aureos injuste surreptos domino realiter, & cum effectu, ei numquam restituit; & ideo de eodem ipsi restituente, non verificatur, quod realiter, & cum effectu his idem restituerit; alias, si fur

si fur pecuniam per servum suum misisset creditori restituendam, & servus eam in via perdidisset, domino non teneretur iterum eam restituere; nam restituisset modo, quo potuisset; quod tamen est falsum; nam illa restitutio fuit solum putativa, & intentionalis, non vero realis, & vero domino facta.

Dices. 2. Si res alterius apud me sine culpa mea perit, domino perit, sed decem illi aurei pauperibus distributi, sine culpa furis perierunt: ergo non furi, sed domino.

Resp. Major est vera, si obligatio restituendi sit ex re bona fide accepta, sive sine mea culpa præcedente; falsa autem, si obligatio oriatur ex injusta acceptione; alias, si casu fur eos decem aureos perderet, ad nihil amplius teneretur, quod nullus concedit; nam per suam primam injustam ablationem semper fur reputatur causa, & occasio, cur aurei illi sint perditi; ergo non casu, sed ex malitia auferentis absolute perduntur.

45 Sed major difficultas est, *an Confessarius consulens, & imperans prædictam restitutionem, teneatur de proprio ex justitia ad præfatam restitutionem ipsi furi, in casu, quo iterum restituat, vel ipsi domino, si fur restitutionem non faciat.*

Resp. Negat Gobat. ibid. ver. Confessarius. Sed affirmatur ex Quilici *Confess.manud. q.8. ar.1. n.3.* ratio est, quia suo consilio est causa efficax damni: inducit enim, ac movet ad grave nocumentum proximo inferendum. Cardenas *differtat.23. cap.4. art.3. ad propofit.39. ab Innoc. &c.* extendit etiam ad Confessarium, vel alium Theologum, aliquid injustum, sive ex malitia, sive ex ignorantia vincibili, & inculpabili consulentem. Excusatur solummodo in casu, quo consilium revocet, ac serio persuadeat falsam esse doctrinam, quam illi prius tradiderat, cum tunc nil sit, quod ex parte consulentis influat in damnificationem, & nocumentum. Quod si Confessarius ex inadvertentia omittat monere de obligatione restitutionis faciendæ, ad id obligatur in sequenti confessione, petita licentia a pœnitente loquendi de pertinentibus ad præteritam confessionem; & si nolit concedere, satisfecit suæ obligationi: sed pœnitens remanet cum onere restitutionis.

46 Quæritur, *pœnitens aperit Confessori se surripuisse Paulo decem aureos, quos quia cum propriis ita admiscuit, ut eos discernere nequeat, credit se non debere eos restituere; & probat, ex quo propter illam mixtionem sit dominus omnium, quos confuse retinet in crumena: quid agendum est Confessario?*

Resp. Debet ad restitutionem obligare, saltem in æquivalenti; nam est regula generalis apud Tambur. *lib.8. tr.3. cap.3. §.4. n.23.* quod si res surrepta, cognoscibilis in se ipsa perseverat, cum sit domini, domino sit in individuo reddenda; si vero discerni non possit, æquivalens, vel illius pretium, aut res similis restituenda sit, ut vinum, oleum, frumentum, pecunia, si hujusmodi generis res sit furto sublata.

47 Sed quid, *Si quis a fure bona fide pecuniam alienam dono recipiat?*

Resp. Statim ac cognoscit esse alienam, & discerni possit, debet in individuo restituere, sive fur sit potens, sive impotens ad restituendum, quia res ipsa accepta, ubicumque invenitur, domino est reddenda. Si vero discerni nequeat, ex quo cum propria eam immiscuerit, debet eam restituere in æquivalenti, cum factus sit ditior in ea quantitate, quam cum suis miscuit; ex qua marsupium crevit, & cumulus pecuniæ factus est major: æquum enim non est, ut quis cum alterius detrimento, & jactura ditetur, *l. jure naturæ, ff. de reg. jur.*

48 Sed quid, *si totam pecuniam consumpsit?*

Resp. Tunc ad nil tenetur, modo in aliquo non sit factus ditior, prout communiter DD. & Tambur. *cit. n.25.*

49 Sed quid, *si ego v. gr. bona fide emam mensuram frumenti, per furem a Paulo surreptam?*

Resp. Tambur. ibid. *n.27.* aliter resolvit, esse discurrendum de rebus mixtibilibus, a fure dono bona fide receptis, & aliter de rebus mixtibilibus ab eo bona fide emptis; quoad istas concludit, me, priusquam immisceam cum meo frumento, debere ex re accepta integram mensuram in individuo restituere, statim ac cognosco esse alienam; nam domini est, & cum extet, ipsi reddenda est; me autem nihil ei debere affirmat, si cum meo immiscui, ita ut discerni nequeat; & probat. 1. Quia per eam mixtionem ego factus sum dominus totius cumuli. 2. Quia non sum factus ditior, nam justo pretio frumentum illud emi.

Prior pars a Tambur. asserta inter DD. recipitur, asserentes bonæ fidei possessorem tunc incipere mala fide possidere, cum est in mora culpabili restituendi, in qua esse præsumitur per Cabasut. Theoria *jur. can.lib.6. cap.18. n.7.* dum rem noscit esse alienam, & potens, non restituit; adeout tunc, qui solo rei acceptæ titulo tenebatur, teneatur

dein-

deinceps, etiam titulo injustæ detentionis, & damnificationis. Secunda vero non sic est inter eos communis, nam Lessius contrarium docuit apud Layman *lib.3. tr.4. c. 17. §.3. n. 23. & l. Marcellus §. Pomponius, ff. de rei vendicat. Et §. si duorum Instit. de rer. divis. deducit; si duorum dominorum materia confusa fuerint, itaut discerni, vel separari nequeant, utrique vendicationem pro parte sua competere.* Sed in cumulo mei frumenti est confusa allegata mensura tritici; ergo Paulus jus habet in eam: ergo ego post scientiam, quod ipsius sit, teneor restituere, si non in individuo, quia discerni nequit, ad minus, vel in pretio, vel in alia re simili; & juxta Lessii sententiam debent in praxi Confessarii procedere.

Nec obstant rationes Tambur. Non prima; nam negatur per mixtionem in me dominium transferri: nec bona fides id operatur, sed facit solum, quod non peccaverim emendo, & confundendo cum proprio, non vero, quod non peccem retinendo, postquam cognovi esse alienum. Nec secunda; nam in cumulo sane plus habeo, quam debeam habere; & maxime quia mihi pretium solutum debet latro reddere: ideo factus sum ditior.

50 Quæritur, *cuinam sit restituenda res bona fide a fure empta; casus sit*: bona fide emo equum, quem postea intelligo esse Pauli: sed ita res se habet, quod, vel ego pretium, vel Paulus equum, debeat perdere: si Paulo equum restituo, pretii jacturam facio, vel quia fur decessit, vel quia impotens effectus est; si vero contractum cum fure rescindo, repetendo ab eo pretium, ipsi reddito equo, hunc Paulus amittit, quia scio furem non redditurum.

Resp. Equus reddendus est Paulo, domino; ratio est, quia res ubicumque est, domini est, & pro domino clamat; ideo contractus cum fure sine injuria domini rescindi non potest; reddendo equum, pretio recepto: ponamus Paulum esse cum fure præsentem, & a me equum petere; sicut potest ex *l. Mater, l. adversus Cod. de rei vendic.* certe, si furi, & non Paulo repetenti, equum reddam, Paulo injuriam infero: ergo pariter eidem injuriam affero, si, eo absente, equum furi restituam, quem scio non esse redditurum; nam absentia, vel, quod ipse non repetat, quia nescit me ipsius equum habere, in equum jus non tollit. Et sequitur a simili: ponatur me annulum alienum invenire, quem postea intelligam esse Petri, compareat postea Paulus mihi debens centum, & protestetur se ea mihi non redditurum, nisi annulum reponam in loco, in quo inveneram, ut ex eo ipse possit accipere; in isto casu nullus dixerit me posse ad servandum me indemnem reponere annulum in eo loco, quin cooperer furto, & Petro rei domino damnum active inferam; ita in proposito casu. Laym. *cit. n.4.* alios referens.

Cæterum actionem contra furem haberem; quod, si ob ejus malitiam pretium recuperare non possem, adscribendum esset meo infortunio, quod res aliena, ad quam semper jus habet proprius dominus, apud me extare inveniatur, & non in alterius damnum retorquendum ibid. Laym. Semper tamen a Confessario obligandus est fur, ut mihi emptori pretium restituat.

51 Sed quid, *si equum a fure bona fide emptum, vendam Francisco, & postea compareat dominus equi, an ego pretium receptum, an Franciscus equum restituere debeat.*

Respond. Equus reddendus est Domino a Francisco, cui ego pretium ab eo receptum, & mihi fur alterum ipsi datum debet restituere; sic enim omnes servamur indemnes, & nullus plus habet, quam debeat habere. Layman *citat. n.25.* & Tambur. *§. 1. n. 14.* Radix, cur ego obliger Francisco pretium restituere, & fur mihi aliud, oritur ex contractu, in quo implicite includitur; ut venditor indemnem reddere debeat emptorem, quoad rem venditam; sic etiam, si bona fide vendidisti vitrum pro gemma, cognito errore, debes restituere pretium, seu rescindere contractum, ut indemnem serves ementem.

Nota, quod si rem, bona fide emptam, majori pretio vendam, quam emerim, teneor Domino reddere excessum pretii, quia, in eo factus sum ditior, etiam si res apud emptorem amplius non extet; si vero res extet, & ab emptore Dominus repetat, teneor emptori totum pretium reddere, ne ipsi damnum afferam.

52 Sed quid, *si scienter quis rem furtivam a fure emat.*

Resp. Tenetur reddere, si extet: sin autem pretium, quamvis suum a fure recuperare nequeat; qui enim dolose agit, dignus est, ut perdat rem, & pretium. Tambur. *lib. cit. tr. 2. c. 7. n. 3.*

53 Quæritur, *cuinam teneatur restituere venditor piscium, qui defraudavit plures, quibus vendidit, sed de præsenti ignorat, quos determinate, & in quantum damnificaverit.*

Resp. Si qui de præsenti accedunt, iidem sint, ex quibus aliquos defraudaverit, debet ipsis restituere, dando plus, quam debeat, usque dum verisimiliter præsumat, se integre restituisse; vel pauperibus restituat in beneficium animæ damnificatorum, si non hos, sed alios, credat suam officinam frequentare.

54 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente, se accusante: possideo agrum, sed cum dubio, an ad me legitime spectet.*

Resp. Interroget, a quo tempore incœperit dubitare; si dixerit a duobus mensibus post possessionem, injungat, ut debitas diligentias adhibeat pro indaganda veritate; quod si adhuc post sufficientem inquisitionem dubium non possit evincere, poterit agrum retinere, juxta commune axioma: *in dubiis melior est conditio possidentis;* si vero affirmet dubium fuisse ab initio ortum, & cum dubio accepisse, obliget, ut restituat; nam tunc accipiendo peccavit, quia exposuit se periculo retinendi rem alienam; & ideo similis est malæ fidei possessori, cui tale axioma non favet, sed solum ei, qui bona fide possidere incœpit. De la Cruz *direct. Consc. 7. præcept. q.7. ar.6. n.2.* Tambur. *lib.1. cap.3. ver. restitutio n.2.* Fagnan. *in 1. decretal. ad cap.ne innitaris de constit. a n.205.* Layman *lib.1. tr.1. cap.5. §.3. num.21.*

55 Sed quid, *si adhibitis diligentiis, & Domino non comparente, rem consumat, & postea verus Dominus compareat?*

Resp. Tunc tenetur ad restituendum Domino id, in quo factus est ditior: quia post adhibitam diligentiam est bonæ fidei possessor; DD. communiter.

56 Sed quid, *si post moralem diligentiam adhibitam certus sit, quod ager ad eum certo spectet?*

Resp. Ad restitutionem non tenetur, sed peccavit, quando illum dubitans emit. Est regula generalis, quod faciens actum ex suo genere licitum, peccet, si conscientiam habeat, quod sit illicitus: sic, qui rem suam accipit, quam ex conscientia dubia, vel etiam erronea, non existimat suam, peccat peccato contra justitiam; cum peccatum procedens ex his conscientiis opponatur eidem virtuti, cui opponitur peccatum existens contra conscientiam rectam.

57 Quæritur, *an Canonicus, qui reprobato, & illegitimo titulo beneficium accepit, teneatur restituere distributiones quotidianas, quas residendo, & divinis interessendo percepit.*

Resp. Quidam apud Fagnan. *in 2. c. Gravis de rest. spoliat. n.78.* dixerunt, non debere distributionem restituere, quia dantur ratione servitii, & tamquam merces laboris diurni, impensi in vinea Domini. Quos ipse reprobat; & cum ipso dicimus, eum obligari ad eas distributiones restituendas; ratio est, quia hujusmodi non dantur, nisi legitimis Canonicis, habentibus legitimum ingressum, & residentibus in casibus, locis, & temporibus permissis, non prohibitis; ideo eas ipse male percepit, & ipsarum dominium non acquisivit.

58 Quæritur, *quid agendum Confessario cum pœnitente, qui eidem aperit:* Pater, sum hæres omnium bonorum Francisci defuncti, numquam novi ipsius bona esse aliena, sed credidi ipsum fuisse verum Dominum, a sex mensibus possessæ hæreditatis, reperi Dominum non esse, ejusque bona ad alios pertinere; quæro ad quid tenear.

Resp. Teneris restituere omnia bona, quæ a Francisco in te devenerunt, ac fructus etiam, quos bona fide percepisti; nam tua bona fides tibi non prodest ad fructuum acquisitionem; etenim, cum succedas Francisco in omne jus, & hæres ipsius universalis existas, ac in omnibus ejus personam repræsentes, debes pariter succedere in vitium, & malam fidem ipsius, quæ proinde tibi etiam nocet; & ideo teneris ad omnia ejus debita juxta vires hæreditatis; sed defunctus suos fructus non faceret: ergo nec tuos tu ipse fecisti, ut optime Fagnan. *cit. n.98. & 128. ex l. cum hæres ff. de divers. & temp. præscr.* ubi: *cum hæres in jus omne defuncti succedit, ignoratione sua, defuncti vitia non excludit.* Ibi Fagnan. & Tambur. *c. 3. §. 6. num. 3.* distinguunt de eo, qui a principio fuit bonæ fidei possessor, & postea effectus est malæ fidei; nam, vel bona fides supervenit cum mutatione personarum, vel sine: si cum personarum mutatione; aut persona succedit in universum jus, & personam, cui succedit, in omnibus repræsentat: & tunc bona fides hæredis non prodest ad acquisitionem fructuum, quia exordium in illa fuit malæ fidei.

Aut persona succedens non repræsentat in omnibus personam, nec est successor universalis; & tunc bona fides in successore superveniens prodest ad fructuum acquisitionem; cum non sit inspiciendum exordium personæ, in cujus vitium alter non succedit.

Si vero bona fides superveniat sine mutatione personarum, tunc a tempore supervenientis bonæ fidei, incipit possessor acquirere

rere

rere fructus postea perceptos, non autem perceptos tempore possessionis malæ fidei; adeout illos, si consumpserit, non teneatur restituere, sed solum id, in quo factus sit ditior; secus vero de acquisitis tempore malæ fidei.

59 Quæritur, *an accipiens ignoranter falsam monetam possit illam, tuta conscientia, scienter expendere.*

Resp. Negative; ne damnum proximo inferat, eumve decipiat; nullus enim concessurus erit, quod, si tu a me quid fureris, possim ego, ad resarciendum damnum, tantum ab altero suscipere. Scienter itaque expendens monetam falsam, vel ex mixtione metalli vilioris, vel ex defectu justi ponderis, aut sigilli, peccat contra justitiam cum obligatione restitutionis. Quilici *citat. num.* 11.

60 Sed quid, *si bona fide expendat, falsitatem non cognoscens?*

Resp. expendendo non peccat, sed statim ac cognoscit, obligatur ad resarciendum pretium ei, qui damnum sensit: quæ obligatio oritur non ex injusta actione, sed ex obligatione, quam habet solvendi justum pretium pro re empta. Vide *cap. proximo* §. 14.

61 Quæritur, *an a Confessario restitutioni obligandus sit fur, qui per plura furtula ad notabilem quantitatem pervenit: v. g. furatur modo duos obolos, modo quadrantem, nunc Julium, & tandem per ultimum furtulum ad gravem summam accedit.*

Resp. Affirmative, ex Innocent. damnante 38. *proposit.* Fur itaque sub mortali tenetur restituere, quando pervenit ad notabilem quantitatem, etiamsi in singulis furtis non habuerit animum surripiendi amplius; & ideo mortaliter peccat retinendo totam illam quantitatem, vel habendo animum non restituendi, cum opportunitas fuerit. Thomas Sanchez apud Cardenas *dissert.* 23. *cap.* 3. *art.* 2. *num.* 83. Ex pluribus enim obligationibus levibus ejusdem ordinis resultat obligatio gravis. Sic, qui hodie, non numerata pecunia, sed credito, accipit unum panem valoris unius oboli, & sequenti die alterum, & quotidie usque ad trigesimum diem, incurrit triginta obligationes leves, & ex istis triginta levibus gravem obligationem contrahit: ergo, licet in singulis illis furtulis incurrat levem obligationem, tamen ex illis omnibus, posita ultima acceptiuncula, in qua cum antecedentibus pervenitur ad materiam gravem, gravis obligatio restitutionis incurritur.

Dices, ergo ex multis venialibus potest constitui unum mortale contra omnes.

Resp. Negando consequentiam, quia illa ultima acceptio cum relatione ad præcedentes est semper mortalis, quemadmodum ultima retentio rei propter connexionem cum prioribus retentionibus mortalis est, ut Tambur. proxime citandus.

62 Sed quid *si pœnitens ea furtula præcedentia rite cum cæteris peccatis fuerit confessus?*

Resp. Adhuc, posita ultima acceptione, tenetur sub mortali restituere, quia adhuc quantitatem notabilem rei alienæ apud se retinet, & causa fuit injusti damni. Vide Tambur. ubi supra *tract.* 2. *cap.* 3. §. 1. *n.* 7. & *tract.* 3. *c.* 2. §. 5. *n.* 6. & 7. Cum quo notabis, quod ex acceptione solum venialiter peccaminosa oritur obligatio restitutionis sub veniali.

63 Sed quæritur, *an obligatio restituendi sub mortali procedat etiam in eo, qui hodie v. g. surripuit Julium, heri duos obolos, deinde quatuor quadrantes; quibus consumptis, non advertens ad ea furtula, furatur aliud modicum, quod etiam consumit, & postea advertit, illa priora furtula cum hoc ultimo constituere quantitatem notabilem, ac se proximo notabiliter nocuisse.*

Resp. Aliqui in casu dixerunt cessare obligationem restitutionis sub mortali, quia, si dum committit ultimum furtulum, non advertit ad priora, deficit illi advertentia de gravitate sui furti, adeoque plena libertas: & ex defectu plenæ libertatis abest peccatum injustitiæ. Quorum sententia certe comprehenditur sub proposit. damnat. ab Innoc. Nam & ipsa asserit, ad restitutionem sub mortali eum non teneri, quamvis per parvula furta surripiat summam aliquam totalem. Ideo resolvimus debere sub mortali restituere; de eo enim ultimo furtulo commisso, verificatur, quod sit retentor quantitatis gravis, & quod graviter proximum damnificaverit: & id ipse cognoscit, si post ultimum commissum advertat ad quantitatem per priora surreptam. Deinde, ut gravis obligatio restitutionis oriatur, sufficit, quod singula furta sint commissa cum plena advertentia de levi damnificatione proximi, nam tunc ex illis collective fur advertet esse graviter læsum.

64 Sed quæritur, *an sub mortali debeat restituere tam qui per minima furta summam aliquam totalem surripit, non modo ab uno, & eodem, quam qui a pluribus: ut ex acervo tritici pertinente ad Rempublicam, & Cives.*

Resp. De surripiente a pluribus negavit

Hieronymus ab Angelo apud Cardenas *ar.* 3. *n.* 102. qui asseruit mortale non esse auferre notabilem quantitatem a diversis, auferendo parvam a singulis, ex quo nullus ex eis graviter damnificetur. Verum neque hunc excusari est certum ex decreto Innoc. ut advertenti patet: & ideo opinio Angeli sub damnatione continetur; & communiter rejicitur. Licet singuli non reputentur graviter læsi formaliter, sunt tamen graviter damnificati radicaliter, hoc est, in ea re, quæ nisi graviter prohibeatur, sequerentur incommoda contra bonum publicum, & contra indemnitatem singulorum civium, & tunc liceret unicuique ex industria ditescere ex alieno, fraudando mensuras, falsificando pondera, & ex his, quæ incommoda in Republica non orirentur? *Vide capit. prior. n.* 16.

65 Sed dubitatur, *quænam censeatur quantitas gravis, quæ per minima furta surripitur.*

Resp. Crederem illam, quæ simul ablata sufficit ad mortale: sive una, & alia ablatio sit cum brevi temporis interpolatione, sive cum magna: sive ab uno, sive a pluribus per minima furta surripiatur, nam semper verificatur, quod accipiens sit retentor quantitatis secundum se gravis, quidquid dixerit Thomas Sanchez, apud Cardenas ubi supra *ar.*4. *n.*114.

66 Quæritur, *an cooperantes furto teneantur ad restitutionem.*

Resp. Affirmative; nam omnes damnum injuste inferunt: modo damnum sequatur, sic DD. communiter. Consideret Confessarius posse aliquem furto, v. g. homicidio, &c. cooperari uno ex novem modis, istis carminibus expressis.

Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus.
Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans.

Jussio Significat eum cooperari furto, qui imperat; vel mandat, ut quis furetur, & rapiat, *Consilium*, qui consulit, suadet, & invitat ad furtum. *Consensus*, qui consentit furto, seu debens impedire, consentit, ut fiat. *Palpo*, qui adulatione, & laudibus, vel irridendo, vel exprobrando pusillanimitatem, inducit ad furandum. *Recursus*, qui pro securitate personæ, aut furti, receptat apud se fures, qua tales, aut ipsorum furta. *Participans*, qui non modo partem furti accipit, & consumit, verum etiam præbendo modos, positive ad furtum concurrit, ut si aperiat januam, scalam erigat, vel teneat, & ostendat modum, quo fur tutius alienum surripiat. *Mutus*, qui non clamat videndo fures. *Non obstans*, qui cum possit, non defendit, nec custodit, aut impedit. *Non manifestans*, qui fures non manifestat.

DD. Concedunt, omnes, qui non modo ex sex præfatis furto cooperantur, damno, & furto secuto, ad restitutionem teneri, qui vero concurrunt ultimis tribus modis, ad restitutionem non obligari, nisi ex officio teneantur clamare, defendere, & manifestare: ut sunt: *Prætor, Custos vineæ, montis Ministri, Principis, &c.* ut optime Poncius *disp.*42. *q.*9. *a num.*61. & Joan. De la Cruz *cit. ar.*7. *a n.*2. Hi, quibus ex officio id non incumbit, peccant solum contra charitatem, tacendo, & non impediendo, modo possint sine proprio gravi incommodo. Exemplum posuimus in furto, cum tamen possit proximus illis modis lædi, etiam in bonis famæ, & vitæ.

67 Sed quæritur, *an cooperatores furto teneantur omnes in solidum, vel pro parte restituere.*

Resp. In solidum debent restituere, si communi consensu, & pacto furtum fuerit commissum, vel si unus excitavit, alterum consuluit, & iste accepit: Si vero separatim singuli sine tali conspiratione, & pacto, partem furati sunt, pro parte solum restituere tenentur, quia separatim sunt causæ non totius, sed partis damni: exemplum ponitur in itinerantibus, colligentibus ex vinea racemos uvæ; si isti vineam ingrediantur separatim; & quin unus alterum hortetur, consulat, vel inducat, tunc quilibet tenetur restituere pro parte, quam habuit, & ad ratam damni a se illati: si autem unus alterum inducat, vel ad invicem conveniant, aut unus alterum consulat, ad colligendos racemos, tunc quilibet tenetur in solidum, hoc est, ad totum, quod fuit furto ablatum; verum, qui totum reddidit, habet actionem contra socios: v.g. decem abstulimus uvam ad valorem decem scutorum, quæ æqualiter fuit inter nos divisa: ego accepi pro valore unius scuti, teneor restituere omnia decem, si alii suam partem non restituant, sed acquiro jus in novem contra consures: nam in casu sum causa totius furti; seu in ipsam totalem actionem furti concurro.

68 Sed quæritur, *an, qui ex errore inculpabili consuleret alicui furari ab aliquo, teneretur ad restitutionem, dum cognosceret furtum fuisse commissum, & quod male consuluerit.*

Resp. Affirmative: licet non peccaverit

dum

ctum consuluerit, quia revera consilium fuit causa furti; sequitur a simili de eo, qui putat equum alterius esse suum, quem postea, deposito errore, tenetur restituere, Poncius *cit. n.* 55. modo ipse fur non restituat.

69 Quæritur, *an fraudantes justas Gabellas, & vectigalia peccent, & restituere debeant.*

Resp. De hac re *Vid. lib.* I. *c.* 21. *n.* 109. & Cabasut. *cit. c.*19. *n.* 8.

70 Quæritur, *an ad restitutionem teneatur, qui per ludum prohibitum Alearum, & Taxillorum aliquid lucratur.*

Resp. Affirmative, in sequentibus casibus. I. Si ludat cum iis, qui alienare non possunt, ut sunt pupilli, Filii-familias, non habentes propria, & Religiosi: nam tunc acciperet rem alienam, invito Domino. II. Si utitur dolo, & fraudibus contra leges ludi, quia tunc injuste auferret bonum collusoris; nam quilibet habet jus, ne fraude, & dolo damnificetur. III. Si gravi, injusto metu, & vel conviciis, improbis precibus, minis, & imperio, alium ad ludendum inducat; tunc enim injuste cogeret collusorem ad illam jacturam: ergo importunus vexans debet eam illi reficere. IV. Qui se ignarum simulavit, ut alterum imperitiorem provocaret; ratio est, quia in hoc casu contractus est injustus; nam, qui scit inæqualitatem peritiæ, non se exponit periculo perdendi rem suam. In aliis casibus non obligant Auctores lusores ad restitutionem lucri acquisiti, licet ludis prohibitis ludant; nam nulla lex irritat acquisitionem lucri: perdenti tamen ludo vetito conceditur apud De la Cruz *cit. q.* I. 7. *præcept. ar.* 5. *§. Circa ludos, concl.* 3. repetitio apud Judicem intra octo dies; vide alleg. Poncium *disp.* 58. *q.* 3. Rotarium *apparat. Theol. par.* 2. *sect.* 4. *n.* 15. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 21.

71 Sed quæritur, *quando censeatur lusor uti fraudibus illicitis contra leges ludi.*

Resp. Si chartas suffuretur: si eas signis notet: si ludat, tertio quodam admonente de punctis adversarii: si decipiat in numerandis calculis, vel pecunia; unde, si ludas cum Titio, quem, facta fraude, vincis, lucrarisque ab eo decem, teneris hæc decem restituere.

Nota II. Clericis alearum, & taxillorum ludos prohiberi *ex c. Clerici de vit. & honest. Cleric.* quod innovatur in Trid. *sess.* 22. *c.* I. *de ref.* super quo Quilici ponderat; quod Clericos, & Religiosos semel in hebdomada pecuniam ludo vetito ludere, sit frequenter ludere, ac ab eis peccatum committi; non vero, si ludant ludo non prohibito, sed ad finem honestum recreandi animum, quamvis modicam aliquam quantitatem luserint; modo Religiosis sub mortali a suis Regulis non interdicatur, prout solet in strictioribus Religionibus evenire.

72 Quæritur, *Franciscus Confessario aperit:* occidi bovem Antonii, peto, an restituere tenear: pro negativa sum; nam ego diligentiam adhibui, ne eidem damnum inferrem, quamvis data opera, ut aliquod damnum reciperet, majorem, quam poteram adhibere, omiserim, ad hanc enim non tenebar; cum nullus teneatur adhibere totam diligentiam possibilem.

Resp. Sed prius noto; quod duplex est culpa, alia Theologica, & moralis; & alia legalis, Civilis, seu juridica, quam Juristæ considerant, & juxta quam sententias ferunt; Prima item duplex, *mortalis, & venialis*, de quibus diximus *lib.* I. *c.* 17. Secunda, triplex *lata, levis, & levissima.* Culpa *lata*, sive crassa, est omissio illius diligentiæ, quam regulariter omnes homines ejusdem conditionis, professionis, & ætatis adhibere solent. *Levis*, est omissio illius diligentiæ, quam adhibere solent homines diligentiores. *Levissima* vero, est omissio exactæ diligentiæ, quam homines diligentissimi ejusdem ætatis, artis, & professionis solent adhibere. Exemplum habes. Si librum tibi commodatum, in publica platea relinquas, & inde surripiatur, reputaris amisisse per culpam latam, quia diligentiam non adhibuisti, quam solent regulariter homines in custodiendis rebus. Si in cubiculo aperto relinquis, per culpam levem, ex quo eam diligentiam omittas, qua solent homines diligentiores uti in rebus custodiendis. Si tandem in cubiculo clauso relinquis, sed manu non tentas, an sera bene firmata sit, per culpam levissimam propter omissionem diligentiæ, quam homines diligentissimi in rerum custodia solent adhibere: modo

Ad dubium respondetur affirmative; ratio est, quia omissio illius diligentiæ fuit causa moralis illati damni. Tum quia, quilibet ex justitia obligatur, ut non eo fine faciat aliquid, ut sequatur damnum proximi: ergo, nec ad omittendam majorem diligentiam eo animo; & si ex tali animo omittat, & damnum sequatur, restituere tenetur; nam tunc reus est, etiam de culpa gravi Theologica. Quilibet tenetur adhibere omnem diligentiam possibilem, si prævideat ex omissione secuturum damnum.

73 Sed quid dicendum, *si ex naturali oblivione, vel inadvertentia furnum v.g. non occludas, canem non alliges, si inde damnum acciderit?*

Resp. A restitutione te liberant Layman *lib.3.tr.3.par.3.c.7.* Cabasut. *c.17. n.2.* quia quamvis commiseris culpam civilem, tamen propter inadvertentiam coram Deo non peccasti. Verum post Judicis sententiam te obligant. Quemadmodum apud Ponc. *disp.52.q.1. concl.2. n.3.* teneris ad recompensandum damnum, juxta modum, quo determinatur a legibus civilibus, si bos tuus sine tua culpa segetes alterius comedat, & apud Cabasut. teneris etiam ante Judicis sententiam, si pactum intercesserit de damno reparando.

Cæterum, si furnum, data opera, non occlusisti, nec canem alligasti prævidens periculum damni; vel, si occlusisti, aut alligasti, sed non modo, quo ejusdem professionis viri solent exequi, ne damnum sequatur, aut dubitans, quod, nisi major cautela adhiberetur, proximus damnum posset recipere, ad restitutionem teneris, si illud sequatur; quia censeris aliquo modo damnum velle; videas cit. Layman & Cabasut. De la Cruz *cit. q. ar.6. n.3. concl.1.* & Engel.*lib.1. tit.35. §.7.*

74 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum gravato onere restitutionis.*

Resp. Debet videre, an sit potens restituere, & dum potentem invenerit, non absolvat, nisi prius restituat; maxime si non sit summa tenuis, nam in hoc casu posset sufficere propositum restituendi: modo alias a Confessario ei non fuerit injunctum, ut restitueret, & non fecerit, quamvis potens: & absolvendus non est, nisi exequatur; nam tunc censetur esse in periculo, & occasione proxima peccandi; nec est ei credendum, quamvis propositum ostendat; imo præsumendum, quod quemadmodum apud alium Confessarium promissis non stetit, ita neque in futurum parebit. Quod si revera non sit potens, absolvi potest: modo propositum restituendi habeat; & debet se accusare, si ante restituere culpabiliter omiserit, & a quanto tempore potens fuerit, & non reddiderit, quod si de præsenti solum sit potens restituere partem, eam Domino reddat, & parcius vivat, ut alteram restituere valeat. Si vero summa restituenda fuerit judicio Confessarii notabilis, & non levis, nec pro prima vice, dum potest restituere, est absolvendus, nisi restituat.

Non sint itaque Confessarii faciles ad dissimulandum restitutionis onus in furtulis, etiam minimis, & quæ ad mortale non pertingunt; sed pro conditione, & capacitate personarum semper aliquam restitutionem imponant, quæ fiat, vel reddendo rem eamdem, si extat, vel ejusdem speciei, vel ipsius pretium, vel compensando majori obsequio, quam ex contractu teneantur; vel, si creditoribus, quos ignorant, reddere non possunt tantum in pauperes, vel pios usus conferant. Doceant etiam ordinem non esse servandum, quando omnibus potest satisfieri; Quod si omnibus satisfieri non possit, prius sunt solvenda debita certa, quæ nimirum certis personis debentur, quam incerta, hoc est, illa quorum Domini ignorantur; & ex certis, prius illa, quæ existunt in propria specie, ut depositum, commodatum, locatum, res furtiva, quia horum debitor dominium non acquisivit: ex bonis vero debitoris, si defunctus sit, sunt prius solvendæ expensæ funeris, ex *l. penult. ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*: honoraria medicorum, & Pharmacopolæ, prout DD. communiter apud Layman *lib.3. tr.2. cap.11. num.3.* & Cabasut.*c.23 n.5.* Baldus addit, impensas factas in infirmum post illam funeris præferri unicuique creditorum; ratio est, quia hujusmodi debita necessaria reputantur, & non contracta in fraudem antecedentium creditorum: alioquin nullus reperiretur, qui indigentibus talia subministret, si de solutione certus non esset.

Deinde, creditoribus personalibus (illis nimirum, qui solam personam personali actione sibi obligatam tenent, licet obligatio chirographo proprio, aut publico instrumento, vel testibus, aut debitoris Confessione probari possit) præferuntur creditores Hypothecarii, ii scilicet, quibus non solum persona ipsa debitoris, sed aliqua ipsius bona sunt obligata; ratio est, quia res illa hypothecata, quantum ad illud debitum, spectat ad creditorem hypothecarium; cui non præferuntur uxor, & ejus filii in restitutione dotis (pro hujus restitutione censeantur tacite hypothecata omnia bona mariti) modo hypotheca dotalis sit posterior, & illa anterior, & expressa, & specialis, ut, si pecuniam conferas ad ædificandam domum, pacto inito cum debitore, quod domus sit veluti tuæ pecuniæ pignus.

75 Sed quid *agendum Confessario, qui ex Confessione pænitentis, existentis in periculo mortis, cognovit teneri ad aliquid restituendum?*

Resp. Debet sine fractione sigilli Confessio-

sionis providere saluti illius animæ, securitati restitutionis, & pœnitentis famæ, propterea priusquam absolvat, tenetur ægro significare se debere restituere, & quando alias non possit, debere, vel testamento, vel codicillo pecuniam, aliamve rem debitam per legatum destinare personæ, cui debetur: aut si incerta sit, pauperibus distribuendam per hæredes, aut executores testamenti, vel personam spectatissimæ probitatis vocare, eique secrete injungere, ut talem pecuniæ summam, a se in suas manus depositam, vel ab hæredibus ex præscripto testamenti deponendam, Petro debitam, secreto reddat. Quæ videntur media apta, non modo ad finem a Confessario intentum, verum etiam ad excludendam suspicionem sive restitutionis, sive inductionis, & fraudis ex parte Confessarii, dum iste in præfatis casibus assumit onus restitutionis faciendæ.

CAPUT XXIII.

Prop. XL. ab Innoc. XI. &c.

Contractus.

1 PROP. 40. *Contractus Mohatras licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis previe inito, cum intentione lucri,*

Examen materiæ, quod occasione præfatæ propositionis assumimus, utile, & necessarium est Confessario, ut proprium munus, ut oportet, impleat; propterea eidem, si non omnia dubia, quæ in materia de contractibus excitari a DD. solent, resoluta dabimus, ad minus frequentiora, aliaque pro praxi utilia enodabimus; & præcipue, quæ spectant ad contractus census, cambii, Societatis, assecurationis, commodati, locati, &c.

2 Quod contractus *est conventio inter duos vel plures, ultro citroque obligans:* ut in mutuo, commodato, emptione, venditione &c. vel saltem unam partem obstringens ut in promissione, & donatione absoluta in quibus una pars tantum obligatur, altera parte acceptante.

3 Quod contractus alius est nominatus, innominatus alter; ille est, qui proprium nomen in jure habet, ut *venditio*, *emptio*, *locatio*, *mutuum*, *depositum &c.* hic vero, qui nomine proprio caret, & ad quatuor genera reducitur: *Do, ut Des*, ut, do tibi aurum, ut des mihi argentum. *Do, ut facias*, ut, do tibi argentum, ut colas mihi agrum. *Facio, ut des*, ut, colo tibi vineam, ut des mihi panem. *Facio, ut facias*, ut, colo tibi vineam, ut meas segetes metas; discrimen videas apud Engel. *col. jur. can. l. 1. tr. 35. §. 3.* Et apud Ponc. *disp. 53. q. 1.* alias divisiones, Confessario non tam necessarias.

3 Quæritur, *quid sit contractus*, Mohatras, *dictus apud Hispanos, & apud aliquos Italos*, Stocco.

Resp. *Est contractus venditionis ad pretium summum justum, pecunia credita, cum pacto retrovenditionis, ad pretium infimum justum, pecunia numerata;* v. gr. eges centum, quæ mutuo petis a Joanne mercatore, respondente ea non habere, sed tibi offert mercem, vendendam tibi ad creditum pro centum, & decem (quod supponamus esse justum pretium summum, vel medium) cum pacto, ut tu eamdem rem ipsi revendas, numerata pecunia, pretio infimo, intra limites justi pretii v.g. centum, quæ promittit tibi statim solvere. Hujusmodi contractus illicitus est, & usurarius; nam tibi indigenti pecunia solvit mercator centum, & necessitatem imponit, ut tu aliquando debeas solvere alia decem; adeoque æquivalenter idem facit, quod facit, qui mutuat centum, & supra sortem exigit etiam decem. Tum quia, contra hunc contractum est eadem ratio, quæ adducitur ad reprobandam usuram nam, ideo usura est illicita, quia per hanc aliquid exigitur ultra sortem, pro quo nullum subitur onus pretio æstimabile, damni emergentis, vel lucri cessantis, sed in contractu Mohatra, etiam nullum tale onus reperitur, & tamen ementi rem ad creditum justo pretio imponitur onus, & necessitas revendendi minori pretio, & accipiendi in parata pecunia tantum centum: ergo contractus Mohatra, cum prævio pacto revendendi rem ipsi venditori, est injustus, & saltem æquivalenter usurarius. Unde malitia hujus contractus consistit in lucro ex mutuo palliato sub prætextu venditionis, & retrovenditionis. Ideo ab Innoc. reprobatus, Cardenas *ad alleg. prop. ab Innoc. XI. damnat. dissert. 24.*

5 Sed quid, *si nullum adsit pactum, sed solum spes sit in mercatore, vendente mercem credito carius, eam ab ipso indigente reemendi vilius, numerata pecunia. Vel si credito indigenti a mercatore vendita merce summo pretio, statim ipse mittat amicum, vel tertiam personam, qua eamdem mercem, nomine suo, emat pretio infimo numerata pecunia. Vel, si mercator vendidit*

credito mercem suam pretio summo, sed justo non intendens obligare indigentem ad revendendum sibi, viliori pretio, sed ipsum relinquat in sua libertate; qui, cum non reperiat emptores, vel tempus non habeat eos adeundi, aut quærendi, eamdem mercem infimo pretio vendit eidem mercatori numerata pecunia.

Resp. Quidam dixere contractum *Mohatras, vel flocco*, altero ex istis tribus modis celebratum, non esse illicitum; quia onus non imponitur emptori, sed relinquitur in sua libertate, ut, ad quemvis possit, accedat. Sed neque id post decret. Innoc. potest sustineri; ratio est, quia in propositione sunt damnati omnes quatuor modi contrahendi Mohatram, vel faciendi floccos. Primus, de quo *n.5.* expresse continetur in illis verbis: *respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito.* Secundus, exprimitur illis verbis, *cum intentione lucri.* Tertius, & quartus comprehenduntur in illa dictione *etiam*: *licitus est etiam, &c.* nam hæc dictio *etiam*, est ampliativa, & implicativa; quæ prohibitionem ampliat, & comprehendit quemvis modum, quo posset contraveniri. Barbosa *de dictionib. dict.*111. ideo quocumque modo fiat *Mohatras, seu flocco*, censeri debet prohibitus. Propterea caute legendus est Cardenas, concedens licitum esse Mohatram, si fiat sine pacto explicito, vel implicito de retrovendendo, nam semper erit contractus scandalosus in detrimentum ipsius indigentis pecunia, & saltem contra charitatem; imo, cum Papa damnet propositionem, ut jacet, nulli licet defendere Mohatræ contractum in aliquo sensu.

§. I.

Contractus Census.

6 QUæritur, *quid sit census.*

Resp. *Est jus legitimum percipiendi pensionem aliquam super re alterius immobili, utili, & fructifera. Cencius de censib. par.1. cap.1. q.3. ar.2.* Dicitur *jus*, quia, qui censum acquirit, vel emit nullum dominium habet rei, super qua census est impositus, sed jus ad exigendam pensionem a venditore illius juris; dicitur *legitimum*, ad significandum conditiones justas, & formalitates legales servandas in constitutione census, maxime post Const. *S. Pii V.* de qua *n.* 9. additur *pensionem aliquam*, sive in pecunia: & tunc census est pecuniarius: sive in fructibus, ut tritico, oleo, vino, &c. & census erit fructuarius; adjicitur, *super re alterius*; quia censuarius assumens onus solvendi pensionem remanet dominus fundi, super quo census constituitur, cum solum vendat illud jus, DD. communiter; tandem ponitur super re *immobili, & fructifera*: quia neque super persona, aut re mobili, neque super fundo sterili, census potest creari, sed opus est, ut res sit immobilis, & tot fructus regulariter annuatim saltem colliguntur ex fundo, quot sufficiunt ad solutionem census.

7 Advertendum 1. quod sicut dominus agri habet jus percipiendi fructus ex eo, sic potest tale jus vendere. 2. Quod non ipsa pensio est census, sed jus ad eam exigendam. 3. Quod is, qui censum emit, Censuista, seu censualista appellatur, & qui vendit, & soluturus est pensionem, Censuarius. Poncius *disp.* 55. *quæst.* 5. *num.* 19. Fagnan. *in* 5. *decretal. ad cap. in Civitate de usur. n.* 30. Giballinus 2. *p. de usur. lib.* 4. *cap.* 6. *art.* 6. *num.*3.

8 Duplex est census, *reservativus, & consignativus*: primus est, cum quis dat alteri sua bona reservando sibi pensionem annuam, & de isto, per Poncium, non loquuntur Pontifices in suis Bullis. Secundus est, quando quis super re sua, recepto pretio, consignat alteri jus percipiendi certam pensionem; vel, cum quis pretio emit jus percipiendi certam pensionem ex re alterius: ut, si quis centum aureis emat a Petro jus percipiendi in singulos annos ex ejus agro, vel mensuram frumenti, vel pretium æquivalens, quinque nimirum scuta.

Unde consignativus dividitur *in realem, & personalem*; ille fundatur super certa re temporali, domo, agro, vinea &c.& comitatur rem ad quemcumque possessorem perveniat: qua pereunte, perit; alter fundatur super persona, quæ se obligat ad pensionem solvendam, & transfert in alterum jus eam annuatim exigendi ex acquisitis a se per laborem proprium, & industriam: & quamvis interdum apponatur bonorum hypotheca ad majorem pensionis personalis securitatem, hoc non fit per Cabasut. *jur. Canon. Theoria lib.*6. *c.*12. *n.*4. virtute contractus censualis, sed per alterius contractus adjunctionem, nimirum hypotheca; neque census constituitur super illa hypotheca, sed super persona; neque ex hypotheca, sed ex persona pensio solvenda est, qui post Const. Pii non tenet ex dicendis *n. seq.*

Sub-

Subdividitur postea *in redimibilem*, quem venditor redimere potest, reddito pretio accepto, vel emptor, pretio repetito: & *irredimibilem*, cum nullum redimendi pactum ab emptore, & venditore adjicitur.

Deinde, alius est *perpetuus*, ut cum pensio est perpetuo solvenda, sic, ut etiam ad hæredes obligatio transeat; & alius *temporalis*, ut cum est solvenda ad tempus, vel determinatum, ut ad 10. vel 15. annos: vel indeterminatum, ut ad vitam ementis, vel vendentis censum, aut alterius: ut, do tibi mille, ut tenearis, quamdiu vivis, vel quamdiu ego vivo, vel Pater meus vixerit, numerare mihi centum singulis annis: & dicitur *vitalitius*: qui an validus sit, mox ex dicendis colligendum, *& c. seq.*

9 Quæritur, *Confessarius interrogatur a recenti Notario, quot conditiones sint de necessitate servandæ in licite constituendis censibus, & celebrandis instrumentis super contractibus censualibus, quid ei respondebit?*

Resp. Dicat esse servanda, quæ post Martinum V. & Calixtum III. in 1.& 2. *Extrav. de empt. & vendit. inter com.* statuit S.Pius V. *const. Cum onus Apostolica, quæ est in Bullar. tom 2. la* 79. in qua S.Pontifex ad validitatem censuum, & vitandam in contractu injustitiam, & usuræ labem, sequentes conditiones observandas disposuit.

I. Ut census fundetur *super re immobili*, ut domo, vinea, piscina &c. non vero in animalibus, vel vino, oleo, & similibus, Mastrius Theol.Moral. *disp.5. q.3. ar.1. n.99.* Aut, *quæ pro immobili habeatur*, ut sunt annui redditus perpetui: ex Clement. Exivi *de verb signific. §. cumque annui*, & De la Cruz *7.præcep. q.6. ar.1. de censib. n.3.* unde sequitur non posse fundari supra personam, aut super personam, & rem: adeoque, & censum personalem non esse licitum.

II. Ut res sit fructifera, reddens fructus sufficientes ad pensionem solvendam.

III. Quæ nominatim certis finibus designata sit; ut constet, an sit immobilis, & fructifera, quando res censita pereat, & cum ea census super ea fundatus sit extinctus: ideo non potest fundari super bonis non præsentibus, vel futuris.

IV. Ut in stipulatione instrumenti pecunia realiter, & cum effectu exbursetur, & numeretur ab emptore venditori census in præsentia Notarii, & testium; neque sufficit ante numerasse, vel creditorem de ea excitisse; unde notat De la Cruz cit. non posse institui censum de pecuniis ante debitis, cum non sint præsentes, nec coram Tabellione, & testibus numerentur.

V. Ut solutiones pensionum ex pacto non solvantur anticipate, sed exigantur, terminis maturatis, & ratione temporis elapsi: pensio enim est eruenda ex fructibus rei censitæ; si enim emptor census, dum pretium numerat, detraheret ex eo pensionem primi anni, quæ non debetur, nisi anno completo, usuram committeret cum obligatione restituendi.

VI. Ne venditor census obligetur ad casus fortuitos, ut, si domus absque culpa ipsius incendio pereat, Molendinum ex impetu aquarum ruat, & ager asportetur, census emptori pereat (nam res Domino perit: Dominus autem census est emptor) & venditor amplius ad pensionem non teneatur: minuaturque census, minuta hypotheca, juxta proportionem: in totum, re in totum perempta; vel secundum partem, si pro parte infructuosa efficiatur: unde pacisci non potest de solvenda pensione, etiam si res subjecta pereat.

VII. Ne fiat pactum, restringens libertatem censuario alienandi rem censui subjectam, sed possit eam vendere semper, & quando velit; nec teneatur tunc solvere laudemium, vel aliquid dare censualistæ pro obtinenda licentia illam alienandi.

VIII. Ut dum res censui subjecta vendenda sit, Dominus census moneatur, & præferatur, si eam velit sibi acquirere.

IX. Ne censuario moroso in solvenda pensione imponatur aliqua pœna pecuniaria vel alia; ut, quod teneatur ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, vel alias expensas, liquidandas juramento creditoris; aut partem rei amittat.

X. Ne pensiones maturatæ, & non solutæ, convertantur in capitale, & augmentum census.

XI. Ut censuario aliquod onus non imponatur, ad quod, secluso contractu, non teneretur.

XII. Quod venditor census possit censum redimere, & extinguere, quando velit, restituendo pretium censualistæ, non obstante præscriptione centum, aut plurium annorum; ex quo patet non valere censum cum pacto, ut fiat perpetuus, si intra certum tempus non redimatur. Cum tamen censuarius vult censum extinguere, debet de eo ante duos menses monere dominum census.

XIII. Ut censuarius, vel venditor census nullo unquam tempore compellatur, vel obli-

getur ad se affrancandum, seu ad censum redimendum, nisi, quando ipse prius denunciaverit censualistæ velle se affrancare, seu censum extinguere; tunc, transactis duobus mensibus, vult Papa, ut Dominus census possit ab invito repetere pretium intra annum, & ubi pretium non exigatur, sit nihilominus censuario liberum extinguere census, cum velit.

XIV. Quod censu constituto, non possit pretium augeri, vel minui ob temporum, aut personarum qualitatem: justum autem pretium reputatur, vel quod Princeps taxavit, vel, quod universalis consuetudo approbat. Tamb. *cit. cap.* 3 & Fagnan. *num* 17.

XV. Quod contractus censuales sub alia forma celebrati sint feneratitii, & usurarii. Hæc summatim ex Constit. S. Pii.

Peccaret itaque mortaliter Notarius, si in stipulatione instrumenti non servaret formam creandi census a S. Pio V. in alleg. constitutione statutam, quam in conscientia obligare dixit *cit.* De la Cruz *n.*4. & contractus census celebratos contra formam ab ipso præscriptam, nullos esse legitur, apud Giballinum *par.* 2. *de usur. lib.* 4. *c.* 6. *art.* 5. *num.* 3.

10 Quæritur, *Confessarius interrogatur, ut discrimen afferat inter mutuum, & censum, & quare contractus censualis, usurarius non debeat reputari, & cur in eo, mutuum, ut minimum virtuale, & pallium usuræ non contineatur, videtur enim, quod pecunia recipienda detur supra sortem, siquidem pensiones paucis annis superabunt summam, quæ primum data est. Si contractus præsens a labe, & pallio usuræ immunis sit, facile poterit lucrum omne supra sortem in mutuo ab usura excusari: nam mutuo dans, respondebit se nolle lucrum capere ex mutuo, sed per illa centum, v. grat. quæ dat, emere jus ad centum, & decem post annum recipienda: quod jus est tam distinctum ab ipsis centum, & decem postea recipiendis, sicuti in censu jus percipiendi pensiones annuas, vel menstruas est distinctum a pensionibus, & centum datis, ad tale jus emendum, quid in casu erit pœnitenti dicturus?*

Resp. Quod apertum discrimen est inter mutuum, & censum. I. In mutuo obligatur mutuatarius reddere sortem, præfinito tempore, sive, quando mutuo dans, eam repetit, quemadmodum petere potest: in censu autem emptor non potest unquam pretium repetere, neque obligare venditorem reddere, dum nolit. II. In mutuo sors nunquam mutuanti perit, etiamsi res mutuatarii pereant; in censu vero, pereunte prædio, aut re alia censui subjecta, sine culpa censuarii, in totum, vel in partem, in totum, vel in partem census perit; nec obligatur postea censuarius ad pensionem, vel ad pretium, primo datum, solvendum, nisi ad ratam interitus.

III. In mutuo dominium mutui non est apud mutuantem, & ideo non potest aliquid exigere de eo, quod suum non est; in censu autem dominium census, seu juris ad petendam pensionem, est in censualista, & ideo potest sine injustitia, & pallio usuræ, pensionem illam exigere; quemadmodum potest illud jus alteri vendere: legendi sunt Gibalin. Cabasut. *cit.* & Engel *Colleg. jur. Can. lib.* 5. *tit.* 19. *§* 2. *n.* 22. nec pensiones illæ exiguntur, ut incrementum sortis, sed solum ut fructus juris empti.

11 Sed quæritur, *an, si ob fortuitam sterilitatem, aut insolitum calorem, nimiam pluviam, eo anno communem, res non fructificet, ad pensionem solvendam censuarius teneatur.*

Resp. Videndum, an sterilitas compensetur ex fertilitate præcedentium annorum, vel spes sit ex sequentibus; & in casu, pensio est a censuario solvenda: ubi notandum ex Giballino *cit. art.* 11. *num.* 5. & Rotario *Theol. moral. p.* 2. *c.* 7. *sect.* 5. *num.* 13. opus non esse, quod res censita singulis annis fructificet; nam sufficit, ut sit natura sua fructifera, ut Pontifex loquitur, & ex ea fructus regulariter censuarius computando unum annum cum alio percipiat, sufficientes ad solvendam pensionem: nec censualista emit fructus, quos res censita feret singulis annis; quæ etiam, si aliquo anno fructus non ferat (ut domus, quæ dicitur fructifera civiliter, licet aliquandiu illocata maneat) censibus poterit subjici; non vero si crebrius, aut fere semper fructus non ferat.

12 Sed quæritur, *an res censita debeat ferre fructus, qui æquent pensionem ei impositam.*

Resp. Affirmative, alias ratione illius excessus solvendi supra fructus, frugifera non foret. Gibalin. ibid. *num.* 7.

§. II.

Contractus Cambii.

13 Quæritur, *quid sit Cambium, & quotuplex.*

Ad I. Respondetur, *est permutatio pecuniæ pro pecunia cum moderato lucro.* DD. communiter. Ubi, qui cambium petit, pecuniam accipit, & dat lucrum, *Campsarius* appellari

lari solet, qui vero rogatur, ut pecuniam commutet, ipsamque permutat, & lucratur, *Campsor*, vel *Bancarius*, nominatur.

Ad II. Cambium dividitur *in fictum, quod vocatur siccum, hoc est, carens humore ad lucrum, & in reale. Siccum* illud est, in quo est tantum apparentia cambii, & justi tituli ad lucrum, cum revera cambium non sit, sed vere contractus mutui, figura fictitii cambii efformati, de quo DD. & nos infra. *Reale* vero illud est, in quo revera reperitur titulus justus ratione cujus possit aliquid juste accipi pro cambio, quia realiter pecunia cum pecunia commutatur.

Et hoc subdividitur *in minutum, seu manuale, & locale. Minutum, est permutatio præsentis pecuniæ cum alia pecunia præsenti, sed inæqualis materiæ, sigilli, & figuræ*: argenteæ cum aurea; æneæ cum argentea, vel unius Principis cum ea alterius Provinciæ, propter commodum migrantium de una in aliam Provinciam; dicitur *minutum*, quia regulariter minor moneta commutatur cum majori: & *manuale*, quia statim in eodem loco, & tempore de manu ad manum pecunia numeratur. *Locale est, in quo pro pecunia data in uno loco, datur alia in alio loco;* quod, cum ordinarie per litteras fieri soleat (quibus campsor mandat suo correspondenti, ut campsario certam pecuniæ quantitatem, quam ipse campsor, v. gr. hic Romæ accepit, numeret Lucæ) Cambium per litteras appellatur.

14 Quæritur, *an in cambio sicco possit campsor aliquid lucri justi supra sortem accipere.*

Resp. Negative, ratio est, quia in eo nullus habetur legitimus titulus ad lucrum exigendum; nam, non est vere cambium, sed mutuum, ementito nomine cambii, & usuræ pallio palliatum. Ad cambium verum, & reale exigitur, ut realiter, & cum effectu pecunia campsario detur: seu, ut reipsa litteræ cambiales de uno ad alium locum transmittantur, virtute quarum fiat vera solutio pecuniæ, quæ recepta fuit in alio loco; quod non reperitur in cambio sicco. Exemplum pono: hic Romæ petis a campsore decem, & accipis, ut post duos menses des ea Florentiæ, sed non intendis ibi solvere, nec ibid. solvis, sed hic: & litteræ illuc transmissæ redeunt inanes, & vacuæ. Quod ultra sortem reddis vel a campsore exigitur, est lucrum usurarium, datum solum ob expectatam solutionem, & dilationem temporis, quod vendi non potest. Ideo patet, acceptum supra sortem accipi ex vi mutui palliati; & propterea injuste, & inique. Mastr. *cit.* Cabasut. *c.* 10. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 19 *in fine.*

15 Quæritur, *an in cambio minuto, in quo Campsor Ungaricos cum testonibus, duplones Hispanicos cum Juliis, & testones cum obolis, vel bajocchis Campsario commutat, possit aliquid lucri justi accipi sine peccato, & periculo usuræ.*

Resp. Affirmative, Mastr. *cit. n.*125. Poncius *n.*23. Cabasut. *lib.*6. *c.*10. *n.*2. Layman *num.* 3. Engel. *nu.* 24. De la Cruz *art* 3. *de Cambiis nu.*1. *concl.*1. & communiter DD. Pro quo advertendum, pecuniam habere duplicem valorem, alterum legalem, & extrinsecum, qui taxatur a Principe, per quem est rerum pretium; & alterum naturalem, & intrinsecum ut quædam res est, pretiosius metallum, antiquius, commodius ad asportandum & facilius ad expendendum inter exteros; quamvis autem pro ea, qua pretium rerum est, vel ratione valoris legalis, non possit aliquid juste recipi, quia hujusmedi valor, utpote a lege taxatus, indivisibilis est; potest tamen aliquod moderatum lucrum juste exigi ratione valoris naturalis, seu intrinseci; sub qua ratione certe est æstimabilior aurea, quam argentea, propter conditionem materiæ, quæ est nobilior, durabilior, & pluribus locis expendibilior, asportatu commodior, & tandem ad plures usus idonea, & præter rerum pretium est etiam ad deaurandum, medicinas, & similia apta.

Ex vi etiam laboris, & expensarum, quas campsor facit, ut habeat, & custodiat similes pecunias pro cambio, juste aliquid accipit; nam labor ille, & expensæ sunt pretio dignæ: sed vitentur fraudes.

16 Quæritur, *an in cambio locali juste aliquid lucri accipiatur.*

Resp. Affirmative: nam in isto quoque, sunt tituli legitimi pro justo lucro exigendo, sive campsor hic Romæ v. gr. numeret primo pecunias campsario, ab illo solvendas Florentiæ campsoris correspondenti, vel procuratori: sive campsarius Romæ numeret primo campsori pecuniam, ut ab istius correspondente eam recipiat Florentiæ; nam sive uno, vel altero modo cambium celebretur, semper debet campsor expensas facere, conducendo, vel alendo famulos, & scribas, tenendo libros rationum, aliosque sumptus, sine quibus correspondentias in locis remotis non haberet; in secundo reperitur etiam, transportatio virtualis pecuniæ de uno ad alium locum, quæ fit a cam-

image
not
available

§. III.

Contractus Societatis.

20 QUæritur, *Petit pœnitens a Confessario instrui de conditionibus necessariis, ne erret in celebrando contractu Societatis, quid Confessario agendum?*

Resp. Significet esse hujusmodi contractus celebrandos ad præscriptum Const. Sixti V. incipien. *Detestabilis 45. ibid.* in Bullar. disponentis.

I. Ne fiat pactum inter socios de restituenda sorte, & capitali alteri socio, qui eam vel in totum, vel secundum partem dedit in Societatem ad negotiationem, etiamsi casu, & fortuito pereat, & deterioretur; atque consocius, vel minorem partem tribuat, vel solam industriam, & laborem.

II. Ne paciscatur de solvendo lucro in singulos annos, vel menses, ad indemnitatem sortis, ei, qui pecuniam, aliasve res in societatem contulit.

III. Ut socii ad commune lucrum conferant in commune, sive pecuniam, sive animalia, navem, industriam, & laborem.

IV. Ut, finita societate, & capitale extet, restituatur ei, qui in societatem contulerit.

V. Ut inter socios sint communes fructus, expensæ, & damna.

VI. Ut inter eos, tam lucrum, quam damnum dividatur juxta proportionem, & ratam eorum, quæ singuli contulerunt itaut sicut se habet sors ad sortem, sic se habeant fructus, & lucrum ad fructum, & lucrum: hinc, si uterque contulerit centum cum æquali industria: & lucrum, finita societate, sint ducenti aurei, singuli socii poterunt pro lucro reportare centum, & centum pro capitali. Nota, quod plus debet lucrari, qui dat pecuniam, & operam, quam, qui dat solam pecuniam, vel operam, quia sic servatur æqualitas. Quilici *quæst. 7. artic. 3. num. 21.*

21 Sed quid, *si unus posuerit centum, & alter solam industriam, & laborem?*

Resp. Si apposita industria centum aureis æstimetur, & lucrati sint alia centum, debet primo alter accipere centum, quæ dedit pro sorte, divisis aliis centum, itaut quilibet eorum sumat quinquaginta, proportione lucri. Mastr. *cit. art. 4. num. 132.* Cabasut. *art. 13. num. 6.* apud quos alii.

22 Sed quid, *si, finita societate, salvis centum datis a socio pro sorte principali, nil lucri appareat?*

Resp. Debent illa ei reddi, qui contulit: æqualitas in casu inter socios in hoc stat, quod si sors data ab uno socio, altero conferente industriam, pereat sine hujus culpa, ei pereat, qui dedit; si vero, salva pecunia, nil lucri habeatur, alter socius, qui suum laborem, vel industriam contulit, solum sentiat jacturam industriæ, pecunia vero tota ad suum Dominum redeat: etenim pecunia data in societatem semper est dantis, nec ipsius dominium in alterum transfertur, ut optime D. Thom. *2. 2. qu. 78. art. 2. ad 5.* & allegata Const. Sixti, propterea, si pereat sine culpa socii, ipsius Domino perit.

23 Quæritur, *Eget Agricola bobus ad arandum, rogat Herum, ut sibi mutuet pecuniam ad ipsos emendos. Herus in nundinis ipso Agricola paciscente cum venditore, solvit nonaginta scuta pro duobus bobus, quos Agricola concedit ad triennium, sequentibus pactis.* I. Ut singulis annis sibi duo rubia frumenti solvat. II. Ut, si mori boves contigerit, Agricola eorum pretium solvat. III. Ut, finito triennio, boves consignentur Hero sub nova æstimatione, & si scutis nonaginta non fuerint æstimati, sed minoris, Agricola suppleat de proprio usque ad debitam summam: *petitur, an contractus, eaque pacta sint legitima.*

Resp. Contractus iniquus est, cujuscumque generis esse asseratur, sive mutui, quo Herus Agricolæ pecuniam mutuet; sive societatis, quoad socidam ipsi boves tradat, sive locationis, quo eidem locet boves.

Si mutui esse dicatur; iniquitas patet; nam contractus mutui de sui natura petit esse gratuitus, juxta illud, *mutuum dantes, nihil inde sperantes*, ergo, ubi mutuum gratuitum non est, usura est. Glos. *ad c. Conquest. de usur. in ver. de feudo.* Addo, quod Herus pensionem exigit de re non sua, cum boves empti sint pecunia mutuata Agricolæ, adeoque pecunia, cujus Agricola est Dominus (in mutuo enim dominium transfertur) ad quem itaque boves spectant, & cui propterea pereunt: nam res domino perit.

Item, si ad societatem spectet, iniquitas est manifesta. Nam in contractu societatis juxta Sixti constitutionem allegatam supra *num. 20.* non licet pactum facere de restituenda alteri socio sorte, casu, vel fortuito pereunte, sed jactura, & periculum fortuitum, ac ipsius deterioratio debet esse apud tradentem; nec debet jactura in recipientem refundi, nisi ejus culpa, & negligentia con-

tiu-

tingat; prout etiam habetur ex *Concil. Mediolanens. sub* S. Carolo *p.2. tit. de usuris*: ibi. *In societate animalium, quæ inæstimata alicui dantur ad custodiam, sive ut operas præstet, omnes casus, etiam fortuiti, semper sint periculo ejus, qui dederit; nisi id alterius socii dolo, vel magna negligentia accidisse constiterit. Nec fiat pactum, ut sors sit semper salva, etiam ex primis fœtibus; neve quidpiam certum præter sortem ex fructibus animalium, quotannis solvatur*. In casu proposito Herus vult sortem salvam, periculum deteriorationis in se non suscipit (boves enim arando deteriores fiunt) & quolibet anno exigit pro certo lucro pensionem duorum rubiorum frumenti contra naturam societatis, quæ postulat, ut partes sint æquales & æqualiter participent de lucro, & damno habito respectu ad quotam in societate positam; societas enim est quædam fraternitas: at quæ æqualitas erit, quæ fraternitas, si Agricola ex bobus nihil lucretur, & nihilominus de suo debeat solvere ea rubia? vel, si deducto valore illorum duorum rubiorum nil lucri maneat apud ipsum? vel, si debeat de suo fortuitum periculum, & deteriorationem boum compensare? Unde videtur resultare potius contractus mutui, quam societatis cum justitiæ violatione.

Item non minus est contractus iniquus, si dicatur esse locationis, quo Herus locat Agricolæ boves. Nam, ut iniquus, & injustus non sit, exigitur, ut periculum fortuitum, & capitalis deterioratio sit apud Locatorem, qui est boum dominus, cum in locationis contractum dominium non transferatur, consequenter, quod ipsi pereant, dum fortuito casu perire contingit; ergo, cum Herus boves vult Agricolæ perire, vult Agricolam esse ipsorum Dominum: nam res Domino perit; adeoque injuste, & per usuram, eam annuam pensionem exigit, cum pro re non sua illam accipiat. Deinde pensio duorum rubiorum frumenti est nimis eccessiva; ergo pactum est injustum. Tum quia in contractu locationis debet servari æqualitas inter locatorem, & conductorem, ergo lucrum, quod recipit Herus, debet correspondere utilitati, quæ ex bobus redundat in Agricolam; nam nullam utilitatem Agricola ex bobus perciperet, nil dare deberet Hero; vel certe minus solvere deberet, si, deductis frumenti rubiis, quæ dat Hero Locatori, minus lucrum Agricolæ conductori proveniret, juxta text. *in cap. Propter de locato, & conducto*; *& ibi Gloss. in verb. Vitio rei*.

24 Sed petitur. *Cujus generis censendus sit prædictus contractus*.

Resp. In se est locationis, & conductionis. Nam Herus boves emit, eosque ad triennium cum ea pensione locat Agricolæ; quia vero pensio nimis est excessiva, in eo justitia violatur. Verum propter alia duo pacta adjecta, degenerat in mutuum. Hinc optime dixit De la Cruz *direct. consc. 7. præcept. q. 6. art. 2. dub. 2.* quod, qui alteri locat bovem, aut dat decem aureos pro emendo eum, obligando illum, ut post tempus locationis reddat illos aureos, aut bovem ita sanum ac recepit cum pretio locationis, committit usuram; quia idem est, ac mutuare decem, ut reddantur duodecim; cum conductor suscipiat in se fortuitum periculum, & deteriorationem rei locatæ contra naturam locationis. Idem habet Leotardi *de usur. q 36. num. 25.* asserens illum, qui rem suam justo pretio æstimatam, veluti equum, vel bovem, ad certum tempus alteri locat ea lege, ut, re illa quomodocumque pereunte, pretium cum lucro consequatur, usurarium esse.

Nec obstat, Agricolam ab Hero petiisse mutuo pecuniam: nam cum dati sint boves per triennium ad colendos agros cum annua pensione; contractus assumit naturam locationis, & conductionis dictorum boum. Ad cognoscendum contractum magis est inspicienda ejus forma, & effectus, quam nominis appellatio. At, dato etiam habere naturam mutui, patet esse iniquum.

25 Quæritur, *Cajus aperit Confessario: ego dedi in custodiam oves Francisco sub ista lege, quod, ubi oves quovis casu pereant, pro una mediate mihi, & pro alia pereant Francisco: ubi vero non pereant, prius debeam ego ex fructibus meum trahere capitale, & ex tunc oves communes sint: petit, an contractus sit licitus*.

Resp. Negative. Nam in isto contractu melior est conditio Caji, quam Francisci, adeoque non servatur æqualitas, sed Franciscus recipiens oves, nimis gravatur; quoniam ubi male fortunentur, ipse amittit duo, medietatem scilicet pretii ovium, quam de proprio tenetur solvere, & laborem suæ custodiæ. Cajus autem unum amittit, alteram scilicet medietatem pretii pecorum. Hinc quia Franciscus recipiens, seu conducens pecora majori substat periculo, debet etiam plus participare de lucro, ut æqualitas in contractu servetur; & ita Cajus debet a Confessario obligari ad rescindendum contractum, & oves ad se revocare, vel alium contractum juxta juris regulas celebrare.

26 Quæ-

25 Quæritur. *An contractus redditionis bestiæ sub istis terminis celebratus, V. G. Joannes tradit Petro rustico centum oves, quarum qualibet æstimatur duobus aureis, adjecto pacto, ut, si pereant, tale pretium reddat Joanni, vel ex ovibus, quas Petrus habet, totidem ejusdem ætatis, bonitatis, & ponderis eidem reddat: & interim singulis annis debeat Petrus ipsi pro qualibet solvere duas libras lanæ, sit legitimus.*

Resp. Negativa patet, si celebretur contractus venditionis ovium æstimatarum. Nam tunc ultra pretium duorum aureorum pro qualibet ove, nihil aliud præcise ob dilatam solutionem, vel temporis longitudinem, est solvendum; res enim vendita, & emptori tradita, sicut ei perit, ita ei parit tamquam Domino. Patet etiam, si dicatur celebrari locatio, aut societas: quia tunc dominium, & periculum fortuitum ovium debet indispensabiliter esse apud Joannem deponentem: cum id sit de natura similium contractuum. Quia, itaque celebratur solum mutuum cum usura palliatum sub colore societatis, contractus est iniquus.

27 Quæritur, *Quando animalia tradantur juste in societatem alteri.*

Resp. Cum observantur disposita in citata constitutione Sixti. Habet quis viginti oves, alius totidem, vel etiam decem, & communicant ad invicem eas, de periculo, lucro, ac expensis participant æqualiter: si æqualiter ponant in societate, vel pro rata, secundum quod ponunt, societas justa est. Qui possunt etiam licite convenire, quod de fœtibus recuperentur capita mortua, vel de velleribus emantur capita ad augendum gregem. Item unus potest ponere oves, & alter curam, industriam, & laborem, juxta dicta supra *num.* 20. 21. & 22.

Injusta autem est, cum quis dat certa capita ovium æstimata certo pretio, hoc pacto, ut rusticus recipiens non accipiat aliquam utilitatem, donec tradens receperit prius totam sortem. Hoc pactum est valde iniquum: nam æqualitas non servatur, rusticus enim suam operam gratis exhibet, Sicut iniquum est, pacisci, quod antequam rusticus recipiat aliquid, restaurabit de fœtibus omnia mortua. Hoc enim pacto est, quasi velle oves immortales, in quo nec æqualitas servatur.

Item injusta est, dum alteri quis tradit in societatem pecora æstimata tanto pretio, ea conditione, ut capitale sibi reddat, & præterea aliquod emolumentum, sive in pecunia, sive fructibus, lana, lacte, caseo &c. Imo mutui virtualis potius, quam societatis contractus censetur, quia ultra capitale salvum, pensionem annuam exigit.

§. IV.

Contractus mutui, commodati, locati, & depositi.

28 Quæritur, *Negotiator petit a Confessario differentiam inter contractus mutui, commodati, locati, & depositi, ne in eis celebrandis erret, quid Confessarius est responsurus?*

Resp. Quod mutuum acceptum pro contractu celebrato inter mutuantem, & mutuatarium, *est contractus gratuitus, quo quis rem suam usu consumptibilem alteri tradit, cum translatione dominii, ea lege, ut eamdem in specie, & bonitate, statuto tempore reddere teneatur.* Differt a *venditione*, quæ transfert rei dominium sine onere reddendi similem, a *commodato*, in quo res eadem, non specie tantum, sed & numero reddi debet; a *locato*, quo non gratis, sed certa pensione alteri traditur res ad usum eadem numero reddenda: a *deposito*, quo alterius fidei res traditur ad custodiam.

29 Petitur, *quæ sint obligationes mutuatarii.*

Resp. Vide *lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 27. & 28. Hoc est certum, ipsum teneri ad restituendam rem mutuo acceptam, quocumque casu pereat: nam res, sicut domino parit, ita perit: mutuatarius autem est dominus rei mutuo receptæ.

Pariter commodatum sumptum pro contractu, *est contractus, quo res aliqua ad certum usum, & tempus sine mercede conceditur, reddenda eadem numero post usum expletum, ad quem fuit concessa.* In commodato dominium rei non transfertur in eum, cui ad usum conceditur, ideo differt a mutuo: gratis, & sine mercede conceditur, alias foret locatio. Differt a *precario* (precarium dicitur, quod precibus ad utendum gratis datur alter) quia res precario data revocari potest, quandocumque danti placuerit, quia sine præfinitione certi usus ad utendum conceditur, cap. *Precarium de precariis: & Glos. ad cap. cum gratia sui de commodat. in ver. commodatum.*

30 Petitur, *quæ sint obligationes rem commodantis.*

Resp. Sequentes. Prima, ut rem commodatam ad se revocare non possit ante expletum usum, pro quo fuit data: nam statim ac pro certo usu datur, tali usui subjicitur, & affi-

& affixa reputatur : *non decipi beneficio nos oportet, sed juvari*, ut ibid. *Glos.* deciperetur autem ille, cui conceditur, si ante completum usum revocaretur ; sicut nocumentum reciperet, si res apta non foret pro usu, ad quem conceditur, & tunc revocans teneretur de damno. Limitatur, ut possit ante usum revocare in casu non præviso in contractu, si nimirum commodans ex defectu rei majus, aut tantum detrimentum incurreret, quantum pateretur commodatarius, si res ab eo auferretur ante usum expletum; nam præsumi debet in tali usu eum non voluisse rem commodare.

31 Petitur, *quæ sint obligationes commodatarii, seu illius, qui rem commodato accipit.*

Resp. Sequentes. Prima, ut re commodata utatur dumtaxat ad usum, ad quem eam a Domino accepit; alias furtum committit, utpote utens re, invito domino; hinc si tibi commodem equum, ut ad villam eas, & tu ducis ad bellum, teneris mihi pro tali usu, ad quem equum tibi non concessi. Gl. *ad c. cum gratia sui de commodato.*

Secunda, cum commodatum concedatur gratia solius accipientis, tenetur de culpa non modo lata, & levi, sed etiam levissima : imo etiam de casu fortuito, qui scilicet non potuit prævideri, si culpa sua contingat, vel sit in mora restitutionis post expletum usum, aut pacto ad id se obligat, *c. cum gratia sui cit.* Propterea circa rem commodatam conservandam, debet eam curam, & diligentiam adhibere, qua homines diligentissimi solent in rerum custodia, juxta dicta supra cap. 22. num. 72. unde, si ejus negligentia pereat, debet eam in æquivalenti pretio restituere.

Item locatum pro contractu acceptum, *est contractus, quo res, vel persona ad usum vel fructum, salva semper ejus substantia pro pensione certa conceditur ad tale tempus.* Qui rem locat, locator, & ex parte ejus contractus locatio nominatur; qui vero rem accipit, conductor, ex parte cujus contractus conductio dicitur.

32 Petitur, *quæ sint obligationes locatoris.*

Resp. Sequentes. I. Ut apud ipsum remaneat periculum fortuitum rei locatæ, sicut enim est ipsius rei dominus, ita debet ei perire.

II. Tenetur detegere rei locatæ vitia, etiam occulta, quæ conductori damno esse possunt: hinc teneris damnum reparare, si mihi commodas dolium vitiosum, propter quod necessario vinum inficitur. Propterea locator debet eam diligentiam adhibere ad vitandum nocumentum, conductori ex re locata proventurum, quam vir prudens adhibere solet.

III. Tenetur ad expensas necessario faciendas circa rem locatam, ut ad calceandum equum, dum inservis conductori, iter facienti: ad reparandam domum locatam, tectum, fenestras &c. non vero ad expensas voluptuarias, & superfluas.

IV. Ad onera publica, & tributa imposita pro re locata, nisi aliud ex pacto, vel locorum consuetudine sit determinatum.

V. Non potest expellere conductorem a Domo, nisi in casibus, de quibus *in l. æde. Cod. de locato, ut*, si conductor pensionem non solvat: si ex casu aliquo, non præviso tempore locationis, res locata esset valde necessaria ipsi locatori; si res locata indigeat reparatione, quæ fieri nequit, si maneat apud conductorem: & tandem, si conductor abutatur re locata, eam damnificando, vel abutendo contra malos mores, retinendo in ea meretrices, & usurarios publicos &c. nam præsumendum est, quod locator non habuerit voluntatem eam locandi in illis casibus.

33 Petitur; *Quæ sint conductoris onera erga locatorem.*

Resp. Sequentia. I. Ut re conducta utatur solum ad usum concessum; nam tenetur stare conventioni; alias contra voluntatem locatoris rationabiliter præsumptam, tenetur, quasi actione furti, re aliena invito domino utens. Hinc, qui equum conduxit ad eundum Florentiam, & eo utitur ad pergendum Viennam, tenetur dare pretium pro isto usu; & casu quo in isto itinere periret, alio itinere non periturus, debet pretium equi restituere.

II. Si res conducta ejus negligentia perit, tenetur reddere æquivalens; Est commune, conductorem teneri de lata, & levi culpa dumtaxat, non de levissima, quia res conducta non solum gratia conductoris conceditur sed etiam in utilitatem locatoris recipientis ex locatione mercedem.

III. Ut solvat locatori mercedem, seu pretium usus rei juxta conventionem.

34 Dubitatur, *An pensio V. G. agri locati sit minuenda propter sterilitatem ipsius agri.*

Resp. Affirmative, modo sterilitas contingat casu fortuito, ut alluvione fluminis, incendio, hostium incursu, &c. ita ut nullus, aut modicus fructus colligatur, pro rata enim est remittenda, vel in totum, vel in partem, nisi sterilitas compensari possit ubertate præceden-

cedentis, vel sequentis anni, *cap. Propter de locat. & conduct.* Dicitur *casu fortuito*, hoc est, qui prævideri non potuit; quia, si impedimentum percipiendi fructus proveniret ex ipso conductore, ad integram pensionem teneretur; nam æquitas non patitur, ut locator subeat damnum, quod culpa conductoris sequitur. Item, si casus sterilitatis ab initio sciri, & prævideri facile potuerunt, ut, si regio illa procellis, & grandinibus obnoxia sit; vel pateat hostium incursibus; aut ager locatus sit vicinus flumini sæpius inundanti, aut fundus natura sua infœcundus, non est locus remissioni, quia hos omnes casus conductor prævidisse censetur, adeoque in se suscepisse reputatur omne periculum, omnesque casus fortuitos, ac renunciasse juri, quod in ejusmodi casibus remissionem pensionis concedit, & ideo ad integram pensionem tenetur.

Dices, dum fructus fundi insolito modo crescunt, non augetur locatori pensio a principio; ergo, ut æqua sit locatoris, & conductoris conditio, non est minuenda pensio propter sterilitatem contingentem, sine culpa conductoris.

Confir. Emphyteuta, qui tempestatem passus fuit, integrum Canonem persolvit, nec ullam remissionem consequitur: ergo conductor ob sterilitatem cœli intemperie contingentem, a solutione integræ pensionis liberari nequit.

Resp. Negando consequentiam, discrimen est, quia insolita illa sterilitas damnum infallibile affert conductori, si teneatur eo casu pensionem præstare; ingens vero, & insolitum lucrum ex fortuita ubertate proveniens nulli omnino nocet; immo locator semper, & facilius pensionem promissam recipit, & ideo jus in tanta calamitate conductori subvenit.

Ad confirmationem, paritas non concludit. Emphyteusis enim a conductione valde differt: conductori pensio constituitur in compensationem fructuum, quos percipere ipse potest ex fundo; emphyteutæ autem non in compensationem fructuum dantur, sed in recognitionem directi dominii, ut infra patebit, ex Gonzalez *in* 3. *tit.* 18. *cap.* 3. *num.* 8. *de locat. & conduct.*

35 Dubitatur. *Nobilis quidam certa pensione conduxit pro anno Petrum ad suum servitium, post sextum mensem absque ulla culpa ipsius Petri eum dimisit;* petitur, *an Confessarius debeat nobilem obligare ad integram mercedem totius temporis Petro solvendam.*

Resp. Affirmative; neque conductor, neque locator, altero invito, potest absque justa causa ante tempus a contractu recedere; nam ex eo, sicut ex quovis alio legitimo contractu nascitur obligatio ex justitia in utroque foro, conscientiæ scilicet, & civili: hinc si nobilis a contractu pro suo arbitrio recedit, solvat pensionem conventam a principio, vel curet servum alteri elocare; dum sibi difficile est alium herum invenire.

Depositum tandem pro contractu, seu pro formali item sumptum (quia pro materiali venit res, quæ deponitur) *est contractus, per quem res aliqua alterius fidei custodienda committitur, & alter eam ad custodiendam recipit.* Aliud est depositum purum, aliud non purum. Purum est, cum res traditur in meram custodiam in deponentis gratiam, & favorem; Non purum vero, cum datur aliquid depositario pro custodia.

36 Petitur, *quæ sit obligatio deponentis.*

Respond. Hæc est, ut si res deposita casu fortuito pereat, ipsi deficiat, tamquam ipsius domino.

37 Petitur, *quæ sint depositarii onera.*

Resp. Sequentia, Primum, ut teneatur ad restitutionem, si ex gravi ejus culpa res deposita pereat; imo, si ex levi, dum, aut indemnem promisit, aut de pretio pro illius custodia convenit, aut, cum a deponente repetita, sed non reddita, fortuito pereat, vel deterioris conditionis facta sit.

Secundum, ut, si res deposita sit pecunia in sacculo obsignato, ea non utatur, alias peccaret in usu rei, invito domino; secus, si aperte numerata, fuerit ipsi commissa, modo inde nullum periculum deponenti immineat; nam tunc præsumitur tacite eam facultatem concedere; modo ea utens ad solvendum non fiat impotens.

Tertium, ut, si depositum consistat in aliis rebus utensilibus, ut vestibus, equo &c. eis uti nequit, Domino invito; & dum utitur ad propriam utilitatem (cum talis usus sit pretio æstimabilis) tenetur pro eo solvere domino. Dicitur *ad propriam utilitatem*, quia posset sine peccato, si usus cederet in utilitatem deponentis; ut, quia alias equus v.g. in stabulo perpetuo occlusus manens piger efficitur, & ineptus ad cursum, in hoc enim domini negotium utiliter ageret.

§. V.

Contractus pignoris.

38 QUæritur, *Quid sit contractus pignoris.*

Resp. Quamvis pignus sumptum materialiter sit res illa, quæ alteri conceditur in securitate debiti, tamen acceptum formaliter, *est contractus, quo res aliqua traditur alteri in debiti securitatem*.

39 Petitur, *quæ sint obligationes debitoris oppignorantis rem*.

Resp. Sequentes. Prima, tenetur tradere creditori pignus promissum, loco, & tempore, statutis; nec potest illud repetere, nisi debitum solverit, aut alio modo satisfecerit creditori. Secunda, tenetur ad omnes expensas, quas creditor in servando pignus fecit.

40 Petitur, *quæ sint onera creditoris accipientis pignus*.

Resp. Sequentia. Primum, ut in faciendis expensis in servando pignore ita moderatus sit, ut non cogat debitorem, qui eas omnes solvere nequit, aut pignus dimittere, aut aliis vendere. Secundum, obligatur ad fidelem pignoris custodiam, & tenetur de dolo, ac lata, & levi culpa itaut servet rem illæsam, in eamque sumptus necessarios faciat. Tertium, tenetur rem ita servare, ut eo non utatur; alias furtum committit; debetque resarcire damna pignoris, quo usus est; nisi talis usus cedat in commodum debitoris nè scilicet pignus deterius fiat.

Quartum, tenetur solutionem debiti, quandocumque sibi oblatam, recipere, & pignus illico reddere, quia, sublata principali obligatione, & accessoria deesse debet, & obligatur pignus reddere cum suis fructibus: nam fructus non sunt creditoris, sed debitoris: sequuntur enim dominum, debitor autem est dominus pignoris, quod traditur creditori, non ut lucrum ex eo faciat, sed ut in tuto creditum habeat. Hinc sequitur, quod si creditor ex re pignorata fructus retineat, usuram committit, cum retineat aliquid supra sortem; ideo debent fructus computari in sortem principalem, sive extent, sive sint consumpti; imo, etsi ob culpam latam, vel levem creditoris non sint percepti, cum alias percipi potuerint.

Excipitur casus, in quo pro dote promissa dantur marito a Patre uxoris possessiones in pignus, usque dum dos fuerit ei persoluta; tunc vir non tenetur fructus pignoris in sortem computare, cum cedant lucro ipsius propter onera matrimonii ab ipso sustinenda cap *salubriter de usur.* Vide dicta *lib.* 1. *c.*31. ... 11. ubi improbatur contractus Antychriseos dictus, lege Gonzalez in 3. *tit.*21. *cap.* 6. *&* 7.

Quia itaque debitor est dominus pignoris; ipsi perit, si casu fortuito perire contingat; si vero ex culpa lata, vel levi creditoris deficiat, ipse tenetur restituere.

41 At dubitatur, *in quo contractus pignoris distinguatur ab illo Hypothecæ*.

Resp. In hoc, quod res, quæ oppignoratur in securitatem debiti, traditur creditori, illa vero quæ hypothecatur pro debiti securitate, est utique pro debito obligata, sed nulli traditur, manetque apud ipsum, apud quem fuit, antequam hypothecaretur. Hinc DD. notant apud Gonzalez *cit. §.* 6. *num.* 8. contractum pignoris perfici traditione rei datæ in cautionem debiti; illum vero hypothecæ consensu, quo res, quæ creditori non traditur, ei obligatur; tamquam rei debitæ vinculum.

42 Quæritur, *an res Deo dicata possint pignori dari*.

Resp. Negative, nisi ex gravi necessitate, juxta text. in cap. *Ut nullus de pignorib.* ubi: *Ut nullus Clericus præsumat calicem, vel patenam, aut pallam Altaris, vel vestimentum Sacerdotale, aut librum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel fœminæ in vadimonium dare, nisi justissima necessitate urgente;* Nam res Deo dicatæ censentur portio, & patrimonium Dei per consecrationem oblatæ, & inde sequitur, ut tales res in nullius dominio sint, nec in commercio hominum remaneant. Propterea est certum inter alias alienationis species erga res Ecclesiæ prohibitas, contineri & pignoris dationem; quoniam, licet in traditione pignoris non mutetur dominium, tamen jus in re tribuitur, propter quod distractioni locus paratur: & ideo est necessarium beneplacitum Apostolicum. Casus, in quibus possunt vasa sacra pignori dari, refert Gonzalez citat. *cap.* 1. *num.* 10. & Gloss. *ad alleg. cap. in verb. necessitate*.

§. VI.

Contractus Emphyteusis.

43 Quæritur, *quid sit contractus, emphyteusis nominatus*.

Respond. *Est contractus, quo res immobilis in perpetuum, sive in longum tempus conceditur alteri quoad dominium utile, sub certa pensione præstanda Domino directo*. Contractus Emphyteuticus neque est venditio, nec locatio, sed participat de utroque. Accedit ad venditionem, quia in principio, quando celebra-

bratur, Emphyteuta dat domino directo certam pecuniæ quantitatem, (quæ ab aliquibus laudemium dicitur) sicut in venditione datur pretium; sed ab ea differt, quia per hunc contractum non transfertur dominium directum, sicut fit per venditionem. Accedit ad naturam locationis, quia in Emphyteusi retinetur dominium rei a concedente, & quolibet anno aliquid percipit, sicut in locatione. Sed a locatione differt, quia Emphyteusis locum habet solum in rebus immobilibus, & soli dumtaxat, locatio autem in omnibus. Præcipua autem differentia est, quod in contractu Emphyteutico solvitur parva pensio domino directo pro ejus recognitione; in eo vero locationis solvitur magna pensio, hoc est, quæ fructibus correspondeat, vel quasi; ideoque ex modica pensione Emphyteusis, ex magna vero locatio judicatur per DD. apud Fagnan. *in 3. ad cap. potuit de locat. & conduct. sub nu. 13. & seq.*

44 Petitur; *an res Ecclesiæ possint in Emphyteusim dari sine solemnitate juris*, vel *beneplacito Apostolico*.

Resp. Affirmative, ex cap. *Ambitiosæ*, sed quatuor debent concurrere. Primum, ut non fiat ultra triennium, & triennium computatur ex tribus fructuum collectionibus. Secundum, ut sit in casibus a jure permissis. Tertium, ut sit de bonis ab antiquo in Emphyteusim dari solitis. Quartum, ut subsit evidens Ecclesiæ utilitas de tempore contractus, ex cap. *Ex parte tua de feudis*, & cap. *Nulli de reb. Eccles. non alienan.* tradit Fagnan. *in 3. ad cap. nulli cit. nu.* 16. Gonzalez ubi supra *tit. 13. c. 7. sub num.* 4. Vide, quæ dixi *offic. cur. Ecclesiast. c.* 45.

Notandum, quod si res sine culpa Emphyteutæ pereat, aut transeat ad hostes, liberatur a pensione, modo nulla pars rei maneat apud ipsum, quoniam, si maneret aliqua, tota pensio ex vigore legum solvenda foret.

Item, quod dum pensio, sine impedimento excusante, non solvitur ab emphyteuta, res Emphyteutica transeat ad dominum cum omni melioratione.

Item, quod emphyteuta jus suum non vendat, nec melioramenta, nisi admonito domino, cui dantur duo menses ad deliberandum, an ipse velit jus, & melioramenta emere tanto pretio.

De contractu livellario nil est addendum, quia videtur coincidere cum emphyteusi.

§. VII.

Contractus feudalis.

45 Quæritur. *Quid sit contractus feudalis?* Respond. *Est contractus, quo dominium utile rei immobilis datur alicui pro fidelitate, & servitio personali, retento Dominio proprietatis ab eo, qui rem dat.* Differt Feudum ab Emphyteusi.

Primo, quia in Emphyteusi in introitu Emphyteuta domino principali solvit quamdam pecuniæ summam, non sic Vassallus, dum feudum recipit; nam dominus directus exigit solum obsequium, & fidelitatem personalem: quod si pensio reservetur, contractus erit mixtus ex Emphyteusi, & feudo.

Secundo, quia Emphyteuta debet solvere pensionem tempore præfixo, etiam non requisitus. Feudatarius autem non debet solvere obsequium personale, nisi id petatur a principali: & tunc si illud non exhibeat, amittit feudum: sicut cum graviter offendit dominum, aut ipsi est ingratus notabiliter.

Tertio, si successor Feudatarii non petit investituram, feudum etiam amittit.

§. VIII.

Contractus fidejussionis.

46 Quæritur, *Quid sit fidejussio.* Resp. *Est contractus, quo quis sine pignore, & hipotheca se obligat accessorie, & casu, quo debitor principalis non solvat, ad solvendam summam ab isto debitam.*

47 Petitur, *Quæ sint onera fidejussoris.*

Respond. Sequentia; I. tenetur ad solvendam summam creditori, dum debitor principalis non solvit, & ad compensandum ipsius damnum ex dilata ultra præfixum tempus solutione, ad quam debitor erat obstrictus.

Secundo, post datam fidejussionem, non potest disponere de bonis propriis æquivalentibus debito, a debitore principali nondum soluto, nisi alias æquivalentes facultates habeat.

48 Dubitatur. *Petrus fidejubet pro debito, quod Franciscus debet Paulo, sed propter fidejussionem exigit a Francisco, vel, quod ad suam officinam emat sericum, vel quolibet anno, quo fidejussio durat, solvat duos aureos; petitur, an licite id possit exigere.*

Resp. Negative, est utique contractus fidejussionis licitus; at ubi apponitur conditio, ut debitor solvat aliquid pretio aestimabile fidejussori, illicitus evadit; Nam fidejussio est quaedam mutui species: cum enim ipse fidejussor mutuum amico dare non possit, alium per suam fidejussionem rogare videtur, ut det loco sui: in mutuo autem aliquid supra sortem recipiendum non est.

49 Petitur. *Quae sint onera debitoris, pro quo fidejubetur.*

Respond. Sequentia. Primo, tenetur indemnem reddere fidejussorem de sua fidejussione; qui solvens pro reo principali actionem habet contra ipsum ad repetendum omne id, quod pro suo solvit, cap. *Pervenit de fidejussoribus.*

Secundo, debet fidejussorem ab obligatione liberare, cum ab ipso fidejussore cogitur, ut eum liberet; nam in fidejussoria obligatione non videtur actum, ut fidejussor perpetuo obligatus sit, sed post justum tempus eximitur, ne praestitum beneficium illi damnosum sit; aequum enim non est, eum, qui amico pietatis officium exhibuit, retineri in perpetua obligatione, dum debitor potest amicum liberare solvendo pecuniam debitam.

Casus, in quibus potest fidejussor, antequam solvat, agere contra debitorem pro sua libertate traduntur, *capit. Eum, pro quo*, hoc titul. & sunt. I. Si debitor sit arbitrio Judicis in mora solvendi. II. Si debitor principalis dilapidet bona sua, vel incipiat vergere ad inopiam. III. Si fidejussor condemnatus sit; nam non convenit, ut pro beneficio debeat pati detrusionem in carcerem, vel cedere bonis. Addi potest. Si fidem suam ad tempus interposuit; nam, eo elapso, obstringi nequit; cum fidejussio non extendatur ultra verba, & conventionem.

§. IX.

Contractus donationis.

50 Quaeritur, *Quid sit donatio.*

Resp. *Est rei alteri non debita spontanea, & liberalis concessio translatione dominii.* Quae, dum a donatario acceptatur, parit obligationem, etiam sub mortali, si res donata sit alicujus momenti.

Donatio alia dicitur *inter vivos*, ut, cum quis ex mera liberalitate sic donat, ut, etiam se vivo, velit rem donatam esse alterius: Haec etiam, post donatarii acceptationem revocari potest ob ingratitudinem ipsius donatarii: *ut, si forte in donantem manus impias injecerit; aut ei atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vita periculum inferre praesumpserit, cap. propter de donation.* Sed de ingratitudine debet legitime constare, & coram Judice est probanda, ut in conscientia donatarius teneatur restituere. Abelly *Medulla par. 2. 7. precept. decal. sect. 7. §. 7. numer. 5.* Revocatur etiam, si postea liberi donanti nascantur, *l. si unquam, Cod. de revocand. donat.* Quae lex fundatur in praesumpta voluntate donantis, qui existimatur donaturus, quia putabat se filios non suscepturum.

Et alia, quae fit *causa mortis*, ut, cum quis donat, ita ut rem non velit esse alterius absolute, & irrevocabiliter, nisi post suam mortem, qualiter in testamentis, & condicillis fieri solet; haec non reputatur ultima voluntas donantis, ideo potest ad ipsius arbitrium revocari, cujus morte solum confirmatur.

51 Quaeritur, *Quid sit necessarium ad donationis valorem.*

Resp. Primo, ut, qui donat, dominium, & administrationem habeat rei, quam donat. Secundo, ut res, quae donatur, alteri non sit obligata. Tertio, ut donans sit rationis compos. Quarto, ut is, cui donatur, sit donationis capax.

52 Petitur; *An subsistat bonorum donatio facta inter conjuges post matrimonium unitos.*

Respond. Negative, loquendo de donatione inter vivos, in qua alter locupletior, & alter pauperior efficitur, ut expresse: text. in *capit. Donatio de donationib. inter vir. & uxor.* ibi: *firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur; quae tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite, vel expresse; vel, qui donatum accepit, prius debitum natura persolvat;* Ratio prohibitionis est, quia alias conjugati, mutuo, ac caeco amore se amantes, se invicem expoliarent bonis, & ubi elanguisset amor, ad extremam paupertatem redigerentur. Caeterum donatio inter virum, & uxorem causa mortis facta subsistit, quia in hac non militat adducta ratio; & ejus effectus confertur (dominium nimirum, & rei possessio) in id tempus, in quo conjuges esse desinunt. Neque in prohibitione comprehenditur donatio remuneratoria, cum haec sit merces accepti beneficii, & non liberalis concessio.

Dixi,

Dixi, *post matrimonium unitos*, quia donatio ante illud, aut nuptias facta subsistit per tradita a Gonzalez *in 4. tit.20. cap.8. de donat.*

§. X.

Contractus dotalis.

53 QUæritur, *quid sit contractus dotalis.* Resp. *Est contractus, quo certa bona a muliere, vel ejus nomine ab aliis dantur marito ut onera matrimonii ferre valeat.* Proprietas dotis est apud uxorem, usus autem, quamdiu matrimonium stat, apud virum; propterea marito invito, nequit uxor de fructibus dotalibus disponere.

54 Petitur; *An Parentes in conscientia teneantur dotem suis filiabus dare.*

Respond. Affirmative; nam parentes ex virtute pietatis tenentur liberis de victu providere. Dos autem vice alimentorum constituitur, ad quæ præbenda tenetur mater, si Pater sit impotens: imo & frater compellendus est ad sororem dotandam in defectum Patris, & Matris; quod non modo exigitur ab ordine charitatis, verum & recte colligitur ex *l. Qui filium, ff. ubi pupilli educari.* Itaque frater tenetur præstare alimenta sorori his indigenti, ergo & eam dotare; nam dos in locum alimentorum succedit; & præsertim procedit de sorore ex eodem Patre nata; & extenditur ad sororem uterinam, quando frater sit hæres Matris, vel Patris ipsius sororis, quia tunc repræsentat personam defuncti, & ejus onera sustinet.

§. XI.

Contractus promissionis.

55 QUæritur, *quid sit promissio.* Resp. *Est contractus, quo quis ex mera sua liberalitate, & cum animo se obligandi, aliquid alteri pollicetur.* Differt a pacto, quia pactum utriusque paciscentis consensum requirit; & a contractibus onerosis, cum sit omnino gratuita.

56 Petitur, *an promissio obliget promittentem sub gravis peccati pœna.*

Resp. Affirmative, si quatuor hæc concurrant. Primum, si res promissa sit magni momenti. Secundum, si fuerit acceptata ab eo, cui facta est. Tertium, si promissio serio, & deliberate facta sit, ex animo nimirum vere promittendi, seque alteri obligandi; sæpe enim promissio confunditur cum proposito, ut idem sit promittere, ac habere voluntatem faciendi aliquid, ad quod tamen quis non se obligat. Quartum, ut promissio non sit contra bonos mores, aut contra leges. Quibus concurrentibus, promittens tenetur stare promissis, adeout graviter peccet, si ea non observet. Dum enim ipsa non implet, non potest habere charitatem cum promissario; nam charitas vult ei bonum tranquillitatis societatis humanæ, ipse autem promissionem non implens, tale bonum ei non vult: per transgressionem enim violat datam fidem; ex violatione autem fidei graviter læditur tranquillitas humanæ societatis, ut tradit Fagnan. *in 1. ad cap. Antigonus de pactis n. 8.* Ubi *ex cit. c. probat*, non servantem pactum peccare mortaliter, quia juxta *text. ibid.* recedens a pacto potest excommunicari; excommunicatio autem non infligitur nisi pro mortali: cap. *Nemo Episcoporum 11. quæst. 1.* Imo, quia is, cui facta est promissio, & ab ipso acceptata, jus habet ad rem promissam, pacti violatio opponitur justitiæ; & hinc promittens tenetur ex justitia servare promissum.

57 At dubitatur. *Petrus promittens centum aureos se daturum Judici; si iniquam sententiam contra Paulum ferat, & sicario, si Cajum occidat; petit a Confessario, an obligetur stare promissis; & quatenus affirmative; an Judex, & sicarius possint eos aureos sibi retinere, vel teneantur restituere, & cui; quid est Confessarius dicturus?*

Resp. I. Quod tam ipse, quam Judex, & Sicarius peccarunt mortaliter, paciscendo de re turpi.

II. Quod ipse tenetur in conscientia ante delicta patrata promissionem revocare, quia in malis promissis fides rescindenda est, cap. *In malis 22. qu. 4* ubi: *In malis promissis rescindere debet fidem, quia impia est promissio, quæ scelere adimpletur.*

III. Quod promissio illa, utpote facta ob opus illicitum, non obligat. Jus canonicum est manifestum, cap. *Pactiones de pactis*, ibi; *nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum turpe*, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit; *cap. Cum contingat, cap. Quintavallis de jurejurando.* Jus item civile est clarum *l. ex instrumento, C. de inutilibus stipul.* ibi: *Cum omnia, quæ contra bonos mores in pacto, vel stipulatione deducuntur, nullius sint momenti: & l. si plagii, ff. de verb. oblig.* ibi: *Si plagii faciendi, vel facti causa corrupta sit stipulatio,*

ab initio non valet. Plures alios text. refert Gonzalez *in* 1. *titul.* 35. *de pactis cap.*8. *nu.*11. Ergo, cum stipulatio, & pactio de re turpi, hoc est, de re contra justitiam, aut proximo nociva, vel læsiva pietatis, secundum leges nullius sint momenti, ab initio non valeant, nec sint obligatoriæ, Petrus non obstringitur stare promissis, nec Judex, & sicarius possunt mercedem ob ea flagitia promissam retinere, dum accipiunt. Addo *ex* 58. *reg. jur. in* 6. *non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum*; ergo nec promissio a Petro illis facta, cum eam esse contra bonos mores non sit dubium.

Dices, hæc omnia verificari ante opus impletum, non vero postquam Judex sententiam injustam pronunciavit, & sicarius Cajum interfecit; nam, sicut isti impleverunt, quod promiserant in contractu oneroso, ita justum est, ut Petrus quoque contractum impleat solvendo pretium promissum; quod non solvitur propter actiones prout sunt proximo injuriosæ, & Dei offensa, quia sub ista ratione sunt prorsus invendibiles, & nullius valoris (sicut enim venales non sunt virtutes, ita nec venalia sunt vitia) sed prout annexum habent laborem, & pericula suscepta ab Judice, & Sicario in gratiam Petri promittentis, & propter utilitatem, & commodum in istum redundans; sub qua ratione injusta sententia, & occisio sunt quid pretio æstimabile, sicut aliæ actiones humanæ.

Respond. En unicum contrariæ opinionis fundamentum, cui responsio ex adductis juribus patet; nam pactum turpe juxta canonica jura nullam obligationem inducit; ergo, si post factum aliquam habet, falsum est, quod nulla sit ejus obligatio. Item, si ante factum nullius est momenti, etiam post factum nullam vim habet; nam novum pactum post factum non intervenit, & prior conventio, aut promissio nulla a jure declaratur. Tum quia ante factum nulla fuit obligatio, ergo post factum aliqua esse non potest; quod enim semel est irritum, non potest postea reddi ratum: patet de legitima obligatione, quæ semel extincta non reviviscit: ergo a fortiori obligatio, quæ nulla semper fuit, & pro infecta habetur, & post factum non reviviscet juxta regulam 18. *juris in* 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*.

Tum quia, ubi lex resistit obligationi, obligatio non oritur, est regula juris notissima apud Gonzalez in 4. *titul.* 2. *cap.* 8. *num.* 10. *de donat. inter*, *&* *cap. l. si non sortem*, *ff de condict.* Sed in casu lex obligationi resistit ex dictis; & per distinctionem de ante, vel post factum lex eluditur; nam lex absolute loquitur, & cum negativis universalibus respicientibus ante, & post: ergo non est opus distinctione.

Accedit, legibus divinis, & humanis multo plus punitur crimen commissum, quam committendum: ergo, si ob turpitudinem criminis faciendi nulla nascitur ex promissione obligatio, multo minus erit ex pravitate commissi oritura.

Addo, si promittentis utilitas, & labor, ac periculum exequentis meretur præmium, aut justam mercedem, cui promissio in sua origine de pretio solvendo, saltem sub illis conceptibus non declaratur valere: Tum quia talis labor ordinatur ad injuriam, & grave nocumentum contra justitiam innocenti inferendum: ergo non potest, nec debet compensari; nam justitia, cum sit læsa, resistit.

Tum quia, si obligatio post factum maneret, esset vehemens incitamentum ad hoc, ut factum fieret, &, ut Judex, & sicarius putarent se obligatos ad ea crimina. Nullus autem ad peccandum obligari potest, nec habere actionem ad petendum ex justitia pretium promissum; Si quidem contra justitiam proximo nocent: ergo justitia eis non assistit, quia ipsam lædunt.

Et hinc patet, distinctiones a contrariis adductas esse subtilitates, quæ aliud non operantur, quam peccandi licentiam præbere, & ad omnia scelera aditum aperire: consequenter sententia ab iisdem asserta, quamvis esset speculative probabilis, ad praxim non est deducenda; utpote unice idonea ad peccata fovenda. Sed illa, quam sequimur cum Poncio *Theol. disput.* 54. *quæst.* 2. *concl.* 4. *sub nu.* 9. Du-hamel *Theol. moral. cap.*7. *nu.*6. *tom.* 2. *de justitia*, *&* *jure*, est tenenda, tamquam christianis moribus magis apta, & idonea ad retrahendos homines a prænuntiatis operibus. A quibus utique abstinerent, dum scirent, promittentem non obligari ad dandum pretium, & se sub ea conditione receptum non posse retinere.

Propterea Confessarius tenetur obligare Judicem, & Sicarium ad pretium restituendum, etiamsi post factum receperint, quia, cum acceperint contra leges prohibentes, & irritantes contractum, dominium in eos non transfertur; nam per conventionem jure nullam, & irritam, non transfertur dominium,

minium, nec contra prohibitionem legis acquiritur, ex *cap. Non sane* 12. *quaest.* 4. Hinc usurarius usuras, & simoniacus pretium simoniacum restituere tenentur, quia naturali, & positivo jure usura, & simonia prohibentur, & contra legem prohibentem accipiunt.

58 Sed dubitatur; *Cui sit tale pretium ab Judice, vel Sicario restituendum.*

Resp. In casu, non danti, quia in pœnam suæ iniquæ promissionis meretur eo privari, sed pauperibus, vel locis piis, aut iis, qui fuerunt læsi.

Dices, promittens dare aliquid meretrici pro copula illicita, tenetur ad illud dandum, & meretrix recipiens non tenetur tale quid restituere: ergo a pari; nam, etiam meretrici pretium datur ob turpem causam.

Resp. Est falsum, promittens teneri ratione promissionis dare meretrici pretium illicitæ copulæ, quia, cum stipulatio cum meretrice facta sit turpis, æterno supplicio punienda, & bonis operibus contraria, nullius momenti est ex supra allegatis; ergo, quod ipsi datur, non traditur ratione pacti; nam hoc etiam esset occasio meretrici ad credendum, quod promittens obligaretur ad ipsi dandum, quod promitteret, & ita magis alliceretur ad actum illicitum; nec traditur, ut merces commissi criminis, sed, ut merces utilitatis, quam ex meretricibus percipit Respublica, a qua potius dari, quam a committente flagitium debet censeri, dum ipsa in ipsarum permissione studet eo pretio majore flagitia vitare; consentit allegatus Duhamel tradens, meretrici pretium deberi, non ex stipulatione, sed, quia lex, ut majora crimina vitentur, imponit viris ad eam accedentibus pœnam, ut promissam solvant mercedem. Consule D. Thom. 2. 2. *qu.* 32. *art.* 7. *ad* 2. ubi: *Quod mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei, sed in eo, quod accipit, non injusta agit, nec contra legem; unde, quod sic illicitum acquisitum est, retineri potest; & de eo eleemosina fieri;* quod repetit *quaest.* 62. *art.* 5. *ad* 2. quod intelligitur, dum recipitur a potentibus alienare.

§. XII.

Contractus ludi.

59 Quaeritur, *Quid sit contractus ludi.*

Respond. *Est contractus plurium, quo unus se obligat ad dandum aliquid alteri, dum fuerit victor in exercitio proposito.* Forma, sub qua fit talis contractus, non est injusta, nec ratione inæqualitatis; nam inter contrahentes servatur æqualitas, ut patet ex verbis, quibus concipitur; *rem meam expono ludo, ut tu vicissim exponas tuam*: nec ratione periculi, quia cuique licet rem suam aliquando periculo exponere; ut est evidens in contractu asecurationis mercium maritimarum. Desiderium lucrandi alienum, si vehemens sit, arguit quidem summam in ludente avaritiam, sed irritum non reddit pactum, quod inter se ludentes inierunt, cum talis voluntas sit omnino accidentalis, sicut in cæteris contractibus. Nec ratione finis, quia finis ludi per se est animos recreare. Ex quibus sequitur, ludum ex natura sua, & per se esse licitum; dum vero aliquis prohibetur, hoc evenit propter imperfectiones, pericula, incommoda, & scandalum, quæ illum solent comitari, & ideo per accidens illicitus esse potest.

60 Petitur, *an aleis ludere sit peccatum mortale.*

Resp. Negative, modo ludus asumatur causa modestæ recreationis, aut etiam parvi lucri sine scandalo, & quin quis se exponat periculo proximo gravium peccatorum. *Consentit Cardin. de Luca discur.* 19. *num.* 3. *in annot. ad Concil. Tridentin.* & Quilici *confess. manud. quaest.* 7. *art.* 2. *numer.* 27. aserentes, quod in eodem genere alearum, & taxillorum, aliquæ species reputantur scandalosæ, & aliæ non. Posterioris generis censeri possunt illæ, vulgo dictæ *all'Ombre, a Tarocchi, a Trionfini, al Matto, a Sbaraglino, & similes*: Prioris sunt, ex quibus plura sequuntur mala. Deducitur ex *capit. Episcopus dist.* 35. ubi tam Clericis, quam Lacis frequens alearum ludus sub gravi pœna depositionis, & privationis communionis respective prohibetur; sed non est verisimile, ut observat Poncius, quod tam gravis pœna infligatur ob actionem, alias ex se indifferentem, qualis est ludus honeste habitus ad animum recreandum absque periculo gravium peccatorum, quæ solent in lusu committi. Verum standum est consuetudini locorum, & arbitrio Superiorum, ac legibus municipalibus.

61 Petitur: *Petrus domi sua recipit lusores, commoditatemque ludentibus, taxillos, & aleas prabet.* Quæritur, *an mortaliter peccet.*

Respond. Negative, quando cognoscuntur, quod honeste ludunt, vel recreationis, aut parvi lucri causa, & propterea absque mortali periculo proximo committendi gra-

via peccata, bene vero, si talis generis sint, ut ludo sint dediti, fraudibus utantur, blasphement, perjurent, sua dilapident, impotentes se reddant ad regendam familiam, ad solvenda debita, &c. & sint populo scandalo; nam, tunc ipse est particeps talium criminum, cum ipsis commoditatem praebeat. Imo tenetur ad restitutionem, dum lusor restituere debet, & est impotens. Quod, si Principes domum ludi (vulgo il *Casino*) permittunt, id faciunt ad majora mala vitanda in republica, quorum interest. Quilici *Confess. manud. quaest.* 7. *artic.* 4. *num.* 28.

62 Petitur: *Cajus in alearum, vel taxillorum ludo lucratus est centum Francisco, a quo illa fuerunt Cajo soluta: quaeritur, an Cajus recipiens sua faciat illa centum, vel. teneatur ad restitutionem.*

Resp. Solutio pendet a difficultate, an per ludum alearum dominium rei, ludo expositae, transeat in victorem. Ad quod notandum plura exigi, ut dominium transferatur. Primo, ut, qui transfert rem, non modo sit verus dominus, sed etiam ut jus habeat alienandi; quod pupillo non conceditur. Secundo, ut is, in quem transfertur, facere possit rem suam: hinc Religiosus sibi acquirere non potest. Tertio, ut sit justus titulus, ut, donationis, testamenti, venditionis, &c. Quarto, ut lex non resistat, nec irritet contractum.

Res est sub lite apud cit. Duhamel *differt.* 2. *cap.* 4. Nonnulli tamen tradunt, in locis, in quibus leges positivae prohibent lucrum per alearum ludum, per eum non transferri dominium in victorem; positivae enim leges possunt contractus, alioquin jure naturali validos, reddere nullos, cum id ad bonum commune Reipublicae conducit. Hinc Div. Thomas 2.2. *quaest.* 32. *ar.* 7. *ad* 2. dixit, quod, ubi leges civiles prohibent alearum ludum, qui sunt hujusmodi legibus obstricti, tenentur universaliter ad restitutionem, dum lucrantur, nisi forte contraria consuetudo praevaleat.

63 Petitur. *Cajus ludens prohibito ludo, oppignorata fide perdidit decem aureos; inde consulit Confessarium, an in foro conscientiae teneatur eos solvere; quid Confessarius dicturus erit?*

Respond. Quod, si leges ludum prohibentes sint in usu, & non sint per desuetudinem abrogatae, non tenetur solvere; ratio est, quia ei, qui ludo perdidit, & solvit, datur actio ad repetendum. *L. victum, C. de aleatoribus, & alearum usu:* ibi: *Victum in alea lusu non posse conveniri, & si solverit, habere repetitionem, tam ipsum, quam heredes ejus:* Idem legitur, *l. ut alearum, C. de Relig. & sumpt. fun.* ergo multo magis ei competit immunitas ab obligatione solvendi, antequam solvat. Quid est opus solvere, si postea repetenti coram Judice jus habet? Cui enim conceditur actio ad repetendum, quod dederit, conceditur etiam exceptio, ut id non solvat exigenti. *L. invitus, §. cui damus ff. de regul. iur. & regul.* 71. *Qui ad agendum de regul. jur. in* 6. Ergo, cum perdenti in odium prohibiti ludi concedatur actio ad repetendum, quod solverit, & non possit conveniri, ut solvat, propter similem rationem debet dari exceptio absque ulla culpa, antequam solvat.

Dices, Leges adductae sunt poenales respectu victoris: ergo necessaria est sententia Judicis, ut victor subsit poenae, de non recipiendo lucro.

Resp. Negando consequentiam. Utique sunt poenales, sed, quia poena nullam requirit executionem ex parte victoris, qui illa punitur, non est necessaria sententia Judicis, ut poena in odium ludi data vim habeat; sed sat est, ut victus lucrum deneget. Addo, ex dictis num. superiori, victor in ludo prohibito lucrum non facit suum, nam, in odium prohibiti ludi, dominium non transfertur: ergo non est opus sententia Judicis, ut ei non solvatur, sed potest ei absolute non solvi; At, nec Cajus potest sibi retinere, sed in poenam actus illiciti debet pauperibus dare.

64 Petitur; *Petrus Confessario aperit se honesto, & licito ludo lucratum esse centum Francisco, quem gravibus minis, ac metu incusso, dum non deberet, ad ludendum induxit, cum alias ludere nollet; & quarit, an possit ea centum tuta conscientia retinere, vel teneatur eidem restituere; quid Confessarius erit dicturus?*

Respond. Quod tenetur ea reddere Francisco, cum nullo legitimo titulo possit ea retinere: non titulo donationis, ut est certum; nec validitatis contractus ludi: Nam, cum Franciscus injusto metu fuerit coactus, & inductus ad ludendum, contractus invalidus reputatur ex omnium doctrina; quod metus gravis ab extrinseco proveniens, hoc est, incussus a causa libera in ordine ad contractum faciendum, si injuste incutiatur (ut in nostro casu) contractum invalidat; ergo ea retinens, retinet alienum, invito domino, qui passus est injuriam, dum inju-

ste

ſte coactus eſt ad exponendam pecuniam ſuam illi periculo: ergo tenetur reſtituere illam, ſicut ſi cogeret alium ad interficiendum proprium equum, teneretur ad reſtitutionem.

Dices, ſi Franciſcus ſic coactus lucraretur, non teneretur ad reſtituendum lucrum: ergo, nec Petrus cogens tenetur reſtituere ipſi, ſi perdat; alias non ſervaretur æqualitas in ludo.

Reſp. Cardinalis de Lugo admittit antecedens, & negat conſequentiam, diſcrimen eſt: quia cum Franciſco facta ſit injuria, ſervari debet indemnis; non ſic Petrus, cui nulla injuria fuit irrogata.

Sed nos convenimus cum aliis negantibus antecedens: Ex injuria facta Franciſco, ſequitur ſolum, quod debeat ſervari indemnis: & ſervatur, dum non tenetur illa centum Petro dare, non vero, quod ex illa debeat reportare lucrum: ergo debet lucrum & ipſe reddere, ſed non Petro, quia in pœnam ſui delicti non eſt dignus recipere, ſed pauperibus. Major probabilitas noſtræ ſententiæ in eo fundatur, quod eo ludo dominium non transfertur in Franciſcum; nam donatione non transfertur, quia Petrus hoc non intendit; nec contractu ludi, quia contractus ex dictis eſt invalidus, & nullus alius adeſt titulus. Poncius *cit. n.* 13.

65 Sed quid, *ſi non minis, ſed importunis precibus eum ad ludendum induxiſſet?*

Reſp. Nec poteſt retinere, ſi preces eſſent tales, ut gravem metum inferrent, ita ut Franciſcus, ſi eas non ſequeretur, timeret grave malum incurrere in bonis, vel vitæ, vel honoris, vel fortunæ: ſecus ſi preces talem metum non incuterent.

66 Sed quid, *ſi Petrus fraude, & dolo vincat?*

Reſp. Eſt commune, quod, qui vincit decipiendo fraude, & dolo, (ut ſi chartis ſignatis utatur, vel plures ſumat) tenetur ad reſtitutionem; ſecus, ſi aſtutiis ſolitis, & in ludo permiſſis adverſarium decipit, fingens v.g. metum, vel habere chartas deteriores; aut negligentia colluſoris, ejus chartas videat; nam ſibi imputet. Cœterum viri timorati ſemel ad minus adverſarium monere debent, ne ſuas chartas oſtendat.

67 Sed quid etiam, *ſi Petrus ſe imperitum ad ludendum fingat, cum alias ſit totaliter peritior Franciſco, qui alias, ſi exceſſum peritiæ ſciret, non luderet, quamvis provocatus a Petro.*

Reſp. Tenetur Petrus ad reſtitutionem, ſi vincat ex communi regula, quod error cum dolo dans cauſam contractui, qui alias non celebraretur, illum invalidat ex natura rei, ſaltem quantum ad hoc, quod deceptus, non vero deceptor invito decepto, reſilire poſſit. Et patet quoque, quia inæqualitas peritiæ reddit omnino periculum inæquale, & non eſt par conditio utriuſque. Ergo Petrus id cognoſcens non exponit rem ſuam ludo cum tanto periculo, quam Franciſcus: ergo contractus eſt injuſtus. Cęterum, dum Franciſcus ludere vellet, quamvis ei non eſſet ignotus exceſſus peritiæ, Petrus reſtituere non teneretur, quia tunc Franciſco nulla irrogaretur injuria, nec contraheret ex errore; & ideo ſibi ipſi deberet imputare, ſi perderet; cujus amiſſio reputaretur veluti ſpontanea donatio.

68 Petitur: *Cajus habens ſolummodo decem, tam in pecunia, quam in aliis bonis, ludens cum Franciſco id ignorante, lucratur centum;* quæritur, *an poſſit ea centum retinere.*

Reſp. Negative; nam juſtitia poſtulat, ut quis non poſſit ludo plus obtinere, quam poſſit amittere. In tali contractu non ſervatur æqualitas, & melior eſt conditio Caji, quam Franciſci; nam Cajus plus poteſt lucrari, quam perdere, cum periculo ludi ſolum exponat decem, & Franciſcus alia plura; qui, dum plura, quam decem vinceret, non poſſet ea accipere; ergo, dum plura perdit, quam decem, non tenetur ea dare: nam non cenſetur velle ludo transferre dominium pecuniæ in Cajum, niſi illius ſummæ, quam & ipſe Cajus periculo in ludo exponit; Ergo, dum Cajus recipit, reſtituere tenetur.

Dices, Cajus vincens fecit ſua illa centum, ergo poteſt retinere.

Reſpond. Negando antecedens, ex modo dictis. Ex his ſequitur, quod filius-familias, qui non potuit magnam pecuniæ ſummam ludo valide exponere, non potuit quoque valide lucrari ſummam gravem a viro, quem vicit.

69 Petitur. *Titius ex ludo cum Religioſo acquiſivit centum*: petitur, *an poſſit ea retinere; & quatenus negative, cui debeat reſtituere.*

Reſp. Retinere non poteſt; nam dominium in ea non habet, cum acceperit a non domino; Religioſus enim caret dominio rerum, quibus utitur. Si acceperit a Religioſo, cujus Religio poteſt bona in communi habere, reſtitutio eſt facienda Superiori. Si vero ab eo, cujus Religio eſt incapax poſſidendi, tam in particulari, quam in communi, uti eſt

illa

illa Minor. de Obser. & Capuccin. restitui debent Syndico Apostolico Conventus, in quo Religiosus est de familia, juxta Const. Urb. VIII. incip....

Idem debet dici de iis, qui vincunt mulieres matrimonio conjunctas, quæ alia bona a dotalibus non habent; nam restitutio est facienda maritis; nisi summa ludo obtenta sit exigua, quia tunc præsumuntur ipsi mariti præstare consensum alienationis uxoris.

70 Petitur, *Cajus furtivam pecuniam ludo exposuit, in quo lucratus est centum*, quæritur, *an faciat suum lucrum.*

Respond. Negative, ex regula generali, quod ludens aliena pecunia, non facit lucrum suum, quod ludendo acquirit; nam in casu contractus ludi videtur invalidus, utpote celebratus per dolum dantem illi causam; si enim collusor scivisset pecuniam esse alienam, non lusisset; præsumendum est enim non voluisse peccare. Verum, si Cajus haberet aliquod proprium, quod traderet perdenti, vel unde pecuniam restituere posset, dum eam perderet, posset retinere lucrum. Hæc possunt applicari collusori surripienti a socio in ludo pecuniam, quam ludit.

71 Sed petitur, *Titius lucratus est in ludo a fure mille, potest ne sibi retinere?*

Resp. Affirmative, si fur habet dominium pecuniæ, quam ludo exposuit, quod censetur habere, si per pecuniam furto acquisitam, in negotiatione eam pecuniam acquisivit, ut communiter DD. Si vero illius dominium non spectabat ad furem, non potest sibi tale lucrum retinere, sed postquam cognoverit esse alienam, tenetur ratione rei acceptæ omnino restituere; & fur tenetur Titio reddere æquale de aliis bonis.

§. XIII.

Contractus sponsionis.

72 Quæritur, *quid sit contractus sponsionis, vulgo* scommessa.

Resp. *Est contractus, quo duo, vel plures contendentes de veritate, aut eventu alicujus rei, se obligant ad dandum aliquid sibi invicem, si res non sit, ut ipsi dicunt.* Contendunt Petrus, & Paulus super Lillæ expugnatione: asserit Paulus fuisse expugnatam die 10. Octobris, vel expugnandam mense Januarii; & quando non ita sit, se obligat ad dandum Petro decem aureos. Petrus id negat, pariter se obligans, quod dabit Paulo decem aureos, si fuerit eo tempore expugnata. Ut contractus iste sit licitus, & justus, requiritur; Primo, ut res sit æqualiter dubia, & eventus incertus in utroque spondente, alias non servaretur æqualitas, & melior esset conditio unius, quam alterius. Secundo, ut sponsio in sensu univoco accipiatur. Tertio, ut causa in sponsionem deducta non sit inhonesta, & illicita. Hinc patet, quod illicita sit sponsio eorum, qui spondent, quod alter alterum superabit in bibendo; causa enim hic est inhonesta, & datur alterutri occasio se inebriandi.

73 Petitur: *Cajus sponsione præmissa cum Titio centum aureorum, quod Cardinalis N. eligetur in Sum. Pontificem, lucratus est, quia evenit, ut ipse affirmabat, eosque recepit; deinde accedens ad Confessarium ab eo inquirit, an possit eos aureos retinere; quid Confessarius dicturus est?*

Resp. I. Quod sponsio celebrata cum Titio nulla est, & irrita. II. Quod dominium in eam pecuniam non acquirit, nec suam facit. III. Quod eos aureos tenetur tradere locis piis, loci, in quo sponsio fuit facta, vel, ubi primum detecta fuerit. IV. Quod si fuerit Clericus sæcularis, vel Regularis, est ipso facto in utroque foro privatus quovis beneficio Ecclesiastico, & inhabilis ad ea, & alia in futurum. V. Quod est excommunicatus excommunicatione Papæ reservata, a qua Confessario, etiam in mortis articulo, absolvi non potest, nisi prævia integra illorum aureorum restitutione locis supradictis.

Hæc omnia habentur ex Constit. *Cogit nos la 4. Greg. XIV. in B llar. tom.* 2. in qua sub prætactis pœnis damnantur sponsiones, seu excommissæ, & pacta, super vita, morte, & futura electione Summi Pontificis, ac promotionibus S. R. E. Cardinal. Pœna excommunicationis reservatæ extenditur, etiam ad præstantes auxilium, consilium, vel favorem, aut mediatores dictarum sponsionum, ut ibi textus.

74 At petitur: *Victor adhuc aureos non recepit, vel eos victo condonavit*, quæritur, *an victus possit eos retinere.*

Resp. Negative, ut ex ipsa Constitut. §. *Quinimo*: ibi: *Statuimus, &c. Sed quidquid pecuniarum, aut cujusvis alterius rei in contractus, seu sponsiones hujusmodi deductum fuerit, sive datum, & acceptum, sive tantummodo promissum, vel, ut præfertur, condonatum, aut etiam, ut ab aliis solvatur, mandatum existat, eo ipso piis locis ejus Civitatis, aut Oppidi,*

di, ubi sponsionis ipsa inita, vel, ubi primum detecta fuerint, etiamsi prius alibi inita sint, acquisitum censeri, & ipsos contrahentes ad restitutionem, sive elargitionem eisdem piis locis in utroque foro teneri.

75 Petitur; *Cajus concurrentibus Lalio, Francisco, & Titio ad beneficium* (quod uni solum concedi debet) *cum unoquoque eorum seorsim spondet decem nummos, quod non eligetur ad illud; deinde consulit Confessarium, an possit tuta conscientia retinere viginti, qua lucrabitur a duobus, qui non eligentur; quid Confessarius responsurus erit?*

Resp. Quod non potest retinere; ratio est, quia in tali contractu non servatur æqualitas periculi amittendi; nam Cajus est certus, quod infallibiliter lucrabitur viginti ab aliis duobus, qui non eligentur, quamvis debeat perdere decem cum eo, qui beneficium obtinebit.

Dices, quælibet sponsio seorsim sumpta est licita: ergo etiam simul junctæ.

Resp. Negando consequentiam: in primo casu nullus est certus de non perdendo, aut lucrando, sed utrinque est æquale periculum, & spes; at, dum simul celebrantur, nec spes lucrandi, & perdendi periculum est in omnibus æquale; sed illa in Cajo est infallibilis. Contra Poncium *citat. disput. 58. q. 4. num. 21.*

76 Petitur; *Petrus sciens certo Urbem A. esse expugnatam, protestatur Paulo id negante se certo scire: quo non obstante, Paulus spondet decem aureos Urbem non esse expugnatam; Petrus sponsionem acceptat, & vincit; quaritur, an in conscientia possit eos decem aureos recipere, & retinere.*

Resp. Affirmat Diana *tr.4. de Ludo ref.75. tom.6.* Coord. juxta regulam; *quod volenti, & consentienti nulla fit injuria, neque dolus:* sibi, & suæ pertinaciæ Paulus imputet aureorum jacturam. Consentiunt Quilici, & Sanchez id permittentes in pœnam temeritatis Pauli durissimæ frontis.

Negat Poncius ubi supra cum Cardin. de Lugo *n.19.* ratio est, quia Petrus certus de expugnatione, & spondens, quod Civitas sit expugnata, non vendit Paulo pro decem nummis, quos hic spondet, si Civitas sit expugnata, nisi jus ad decem alios nummos, quos ipse Petrus spondet se daturum, si Civitas non sit expugnata; sed tale jus, supposita certitudine expugnationis, non valet tantum, quam decem nummi, quos Paulus spondet: ergo non servatur æqualitas. Nec obstat, quod Paulus putet tanti valere; quia Petrus certus omnino de expugnatione, scit omnino, quod non valent tanti, & se non exponit periculo perdendi; ergo non potest vendere Paulo jus ad decem nummos (quos Petrus est certus se non perditurum) & pro illo accipere jus certum ad nummos, quos Paulus spondet. Patet a pari de vendente gemmam, quam certo scit esse falsam, quam non potest vendere emptori, non credenti esse falsam, tanto pretio, quanto venderetur, si non foret falsa; ratio est, quia in tali venditione, & emptione non servatur æqualitas, & justitia. Quam sententiam in praxi amplectimur.

Ad rationem Dianæ dicitur, quod, licet in hujusmodi sponsione non interveniat fraus, & injuria, non propterea est licita, & justa, quia Petrus videt, quod jus, quod pro decem nummis vendit Paulo, non tanti valet.

Illa Quilici, & Sanchez, non subsistit; alias idem dici posset de vendente gemmam falsam emptori, nolenti credere esse falsam. Tum quia pœna imponi debet ab Judice, non a quovis privato propria auctoritate.

Alii putant, Petrum posse lucrum tuta conscientia retinere, quia præsumunt Paulum velle eos aureos donare; sed præsumptio sine fundamento statuitur; & nisi id certo constet, non est præsumendum; & maxime, dum res non est parvi momenti. Cesset itaque Petrus a sponsione; &, dum spondet, pretium receptum restituat.

§. XIV.

Contractus emptionis, & venditionis.

80 Quæritur, *quid sit emptio, & venditio.* Resp. Emptio est contractus, *per quem mediante pretio determinato dominium in rem aliquam acquiritur.* Venditio vero est contractus, *per quem, mediante pretio determinato, alicujus rei in alterum transfertur dominium.* Quare ad emptionem, & venditionem tria desiderantur, quibus contractus perficitur §. 1. *Institut. de emption. & vendition. Consensus, res, & pretium:* Per pretium intelligitur pecunia ut pecunia formaliter, hoc est, habens valorem taxatum a lege, vel Principe, ejus auctoritate cusa.

Per ly *determinato pretio* differunt a *permutatione*, in qua non datur res pro pretio, sed una res pro alia. Differunt *a cambio*, quia

quia in hoc datur pecunia pro pecunia, & non res pro pecunia. Quod si venderetur pecunia pro alia pecunia, adhuc distingueretur a cambio, quia in cambio datur pecunia formaliter, & non materialiter ratione materiæ pro alia formaliter considerata; & in casu non venderetur pecunia formaliter, sed quatenus est ex tali materia, vel vetus, vel pulchra: Poncius *cit. disp.* 56. *q.* 1. *num.* 1.

Differunt a *donatione*, *& promissione gratuita*; quia pro re donata, aut sic promissa non datur pretium.

Differunt a *mutuo*, quia in mutuo pretium non confertur.

Differunt a *commodato*, quia in commodato non transfertur dominium in commodatarium, sicut per venditionem dominium transfertur in emptorem.

Differunt ab *Emphyteusi*, per quam non transfertur dominium directum rei, sed tantum utile.

Differunt a *locatione*, quia per hanc non dominium, sed tantum usus rei locatæ transfertur.

81 Quæritur. *Petrus emit equum a Paulo, cui solvit pretium, sed relinquit equum apud venditorem, interim equus perit: quæritur an pereat Petro emptori, vel Paulo venditori.*

Resp. Supposito cum Poncio *cit.* quod venditio potest fieri absque actuali traditione rei emptæ (ad ejus enim naturam non necessario exigitur, ut res empta actu tradatur, sed quod, quantum est ex natura contractus, transferatur Dominium rei datæ in emptorem, quod transfertur statim, ac emptor venditori pretium rei tradit) quod perit emptori, modo non contigerit ex culpabili negligentia venditoris, ratio est, quia, res Domino perit; equus autem est Petri, in quem per venditionem fuit translatum dominium.

82 Quæritur, *quid requiratur, ut contractus emptionis, & venditionis sint justi.*

Resp. Est necessaria æqualitas inter pretium, & merces: ubi hæc non servatur, læditur justitia commutativa, quæ læsio ex sua natura obligat ad restitutionem: cum proprium dictæ justitiæ sit unicuique tribuere suum jus, & æqualitatem inter partes servare. Duhamel *cit. tr. de just. & jure dissert.* 1. *cap.* 4.

Advertendum tamen hic est, quod justum pretium aliud est legale: illud nimirum, quod lege aliqua positiva Principis, vel magistratus auctoritate determinatum est. Quod est positum in indivisibili, a quo discedi non potest, nec a venditore augeri: cum obligatione restituendi excessum, si etiam minimum supra id a lege taxatum acceperit, in quo mortaliter, vel venialiter peccat, juxta gravitatem, vel levitatem excessus. Hujusmodi pretium dici solet etiam legitimum, quia a lege dependet. De la Cruz *direct. consc.* 7. *præcept. quæst.* 3. *num.* 1. Aliud autem dicitur pretium naturale, (juxta nonnullos vulgare) quod communi hominum peritorum æstimatione constitutum est: nec consistit in indivisibili, sed pro circumstantiarum varietate loci, temporis, copiæ, & inopiæ mercium, & mercatorum variatur: ex copia enim mercium cum inopia emptorum pretium juxta peritorum judicium minuitur: copia vero emptorum cum inopia mercis pretium augetur, ibid. De la Cruz, & Natal. *Alex. Theol. moral. tom.* 2. *cap.* 6. *ar.* 5. *reg.* 1.

83 Quare hoc intra limites justi pretii aliquam habet latitudinem: unde pretium dividitur in *summum*, *medium*, *seu moderatum*, *& infimum*, *seu pium*: Una enim, eadem res potest juste vendi, & emi majori, & minori pretio justo, juxta doctrinam Div. Thomæ 2. 2. q. 77. *ar.* 1. *ad* 1. ibi: *modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem justitiæ.* Propterea, si ulna panni habet pro pretio summo decem aureos pro medio octo, pro infimo erunt sex; & quoniam quodlibet ex istis est pretium justum, poterit mercator eam juste vendere decem aureis, quamvis uni vendat pro octo, & alteri pro sex. Natal. Alex. *cit.* & communiter DD.

84 Quare emptor in rerum emptione peccat. I. Dum aliquos supposititios emptores subornat, qui pretium offerant longe minus justo, ad cogendum venditorem, ut ab ipso emptore pretium, quod obtulerit majus, sed infra infimum justum, accipiat. Idem reg. 6. & tenetur defectum restituere Venditori.

II. Dum scienter pro pretio mercium venditori monetam adulteratam, & defectuosam dat, venditore ignorante defectum: Si autem ex ignorantia id faceret, existimans monetam esse legitimam, propter bonam fidem excusatur, quia si defectum agnovisset, eas non dedisset. Tamen, cum in notitiam veritatis devenit, tunc cessat bona fides, & tenetur damnum compensare illi, cui monetam dederit.

Nec excusare se potest, quod talem mo-

ne-

netam innocenter ab aliis receperit; id enim suo infortunio, aut imprudentiæ debet ascribere; non enim est justum, ut inde alii damnum reportent. Majol. *sum. p. 2. 7. precept. q.1. ar.9.* & Natal. *cit. regul.11.*

Hic observa, quod moneta potest tribus modis adulterari. I. Quoad substantiam, cum substituitur, aut permiscetur unum metallum pro alio. II. Quoad pondus, quando decurtata cuditur, aut cusa raditur, minuitur. III. Quoad formam, quando quis monetam justi ponderis cudit, apponendo effigiem, aut sigillum Principis, sed sine ejus assensu, ut apud eos loc. cit. Ad monetam enim legitimam tria hæc requiruntur, ex *l.1.§.1. ff. de contract. empt.* materia idonea, justum pondus, & auctoritas Principis.

Nota item, quod attondentes monetam, vel per aquam fortem subtilizantes tenentur restituere; tametsi attonderent solum exuberantes monetas, relinquentes eas cum justo pondere; eo quia excessus vel per errorem fuit appositus, vel quia Princeps voluit ex bonitate monetæ laudari. Sylvester *v. Falsarius.*

Pondera pariter, quod cudentes monetas ex materia adulterina admiscendo metallum vilius nobiliori, tenentur ad damna illata reparanda restituendo pauperibus, si læsi sint ignoti, Mayol. *cit.*

III. Dum pretio non proportionato emit gemmam ab eo, qui eam putat esse vitrum: tunc enim emptor tenetur venditori indicare æstimabilitatem gemmæ, vel augere pretium juxta valorem illius, De la Cruz *cit. n.14.* ubi observat, quod si in re esset virtus occulta, & latens, etiam peritus in arte, (nec communiter quæritur ob illam virtutem, cognoscitur tamen ab isto emptore ob singularem scientiam, quam habet) non tenetur eam manifestare, vel augere pretium ob illam occultam virtutem: Quoniam justum pretium rei attenditur ex utilitate in ordine ad usus communes hominum: sed hæc res communiter, & secundum quod deservit usui communi hominum æstimatur decem aureis: ergo decem aurei sunt pretium justum. Cæterum, si tam vendens, quam emptor ignorarent lapidem esse gemmam, & emptor emeret ipsam vili pretio, tanquam si esset vitium: cognita deinde veritate, deberet vel pretium augere, vel reddere gemmam, exigendo pretium prius traditum: Nam dominium non habet in gemmam, cum venditor non gemmæ, sed vitri dominium in eum transtulerit.

85 Quæritur. *Titius scit pecuniam, quæ in præsenti valet decem aureos, post octo dies esse valituram sex: petitur, an possit ea ab ignaro minutionis futuræ supra valorem pecuniæ emere mercem, quæ valeat decem.*

Resp. Affirmative, quia non requiritur, quod pretium sit justum, nisi pro tempore, quo res emitur. Poncius *cit. q.4. n.13.* De la Cruz *cit. ibid. concl.2.* Soto *de just.& jur. lib.6. q.1. ar.2.*

Limitatur communiter, nisi magistratus data opera differat promulgationem legis de minuendo valore pecuniæ, ut interea emptores scienter emerent pecuniis pro valore præsenti; quia sic committerent fraudem. Poncius ibid. lege *cap. seq. n.* ..... & supra *cap.21. n.22.*

De peccato emptorum in rerum emptione commisso, an mortale sit, vel veniale, judicandum est juxta læsionem justitiæ; an scilicet graviter, vel leviter fuerit læsa.

86 Pariter Venditor in venditione mercium peccat. I. Si pretium alterat supra rationem justi pretii, adeout non servetur æqualitas inter merces, & pretium. Cæterum mercatoribus ob curas, pericula, solicitudines, & expensas, quas adhibent in mercibus conquirendis, & asportandis, (hæc enim sunt pretio æstimabilia) licet rem pluris aliquando vendere, quam per se nude valent, sed semper est servanda justitia pretii Abell. *sum. p.2. tom.2. c.4. sect.7 §.8.* Et pro qualitate excessus committitur justitia gravis, vel levis cum obligatione pro foro interno restituendi, etiam sub pœna peccati mortalis, si excessus sit materia peccati lethalis: licet in foro externo quis non cogatur ad restitutionem, nisi defraudaverit ultra medium. Quilici *Confess. manud. q.7. ar.3. n.13.*

II. Si alterat merces vendendo rem vitiosam, & vilem pro bona, & pretiosa intermiscendo etiam mendacia, & perjuria. Ita Tabernarius non potest addere vino generoso tantum aquæ, quantum sufficit ad illud reddendum æquale vino ordinario, & illud vendere pretio vini ordinarii; quia tunc venderet aquam ad taxam vini ordinarii, & contra voluntatem emptoris, qui intendit emere vinum purum, & non lymphatum. Ideo contra voluntatem emit. Propterea venditor tenetur restituere pretium correspondens mensuræ aquæ. Quod procedit, etiamsi vinum non esset servandum, sed statim bibendum: Tambur. *lib.4. tr.5. de empt. & vendit.*

Ita emptori petenti pannum Hollandicum non

non poteſt pro eo vendere pannum Venetum; caſu autem quod iſtud vendidiſſet, putans illud eſſe Hollandicum, deberet deinde, cognito errore, emptorem monere, ut reſcinderet contractum. Dum vero pannum conſumpſerit, vel in veſtes aptaverit, adeout illud non poſſit integrum reddere, debet venditor reſtituere exceſſum pretii: nam in eum dominiumnon habet, cum emptor ſuper hoc fuerit invitus.

87 At petitur. *An venditor teneatur vitium rei venalis emptori aperire.*

Reſpond. Non ſemper tenetur, ut dum vitium eſt manifeſtum; at ſemper propter illud debet ſubtrahere de pretio, quantum oportet per D. Thom. citat. *ar.* 3. apud d. *Natal. Alexand. reg.*14. ubi obſervat, quod ſi ſubſit aliqua fraus (ut ſi vitium rei, licet ſit manifeſtum, tamen ab emptore non ita facile deprehendi poſſit; vel ſi emptor proteſtetur ſe nolle emere rem vitiatam; aut venditor interrogatus de vitio rei, illud tacuerit, vel negaverit: vel eam, quaſi vitio carentem etiam non interrogatus laudaverit, vel inter res non vitioſas venalem expoſuerit,) tenetur ad emptoris arbitrium contractum reſcindere; ſi res vendita tunc temporis ſit in eſſe; vel ſupplere reddendo tantum pretii, quantum debebat propter vitium rei ſubtrahere.

III. Si utatur doloſis ponderibus, & falſis menſuris, ita ut aliquid modicum a ſingulis emptoribus ſurripiat. Ubi conſideret Confeſſarius; quod ſi parum ſurripiat ex defectu occaſionis, quia ſcilicet non poteſt majora ſurripere, peccat mortaliter pro qualibet vice propter intentionem mortaliter malam, ſive ab uno, ſive a multis exiguum quid accipiat, intendens paulatim inde magnam ſummam accumulare, & detinere. Ubi vero paulatim abſque ea mala intentione parum ſurripit, peccat ſolum venialiter pro qualibet vice, ſed, cum primum illæ parvæ acceptiones attingunt, & complent notabilem quantitatem, peccat mortaliter illa ultima parva acceptione, quam cupiditate victus advertit (vel debet advertere) una cum prioribus componere notabilem quantitatem, ſufficientem ad mortale. Ratio eſt I. quia Venditor, licet notabile damnum ſingulis non intulerit, nocuit tamen notabiliter toti Communitati, ut obſervavit Mayol.cit. *art.* 1. §. 1. II. quia acceptiones illæ ſunt talis generis, ut priores cum ſubſequentibus continuentur, & moraliter unum efficiant cum notabili damno proximi: ſicut dum quis in die jejunii plura pauca comedit, mortaliter peccat: hujuſmodi enim comeſtiones collective ſumptæ uniuntur, & jejunium frangunt juxta decretum Alexand. VII. ut *in primo libro cap.*22. *num.....*

Quinimo DD. obſervant, quod poſtquam venditor pervenerit ex illis parvis acceptionibus ad notabilem quantitatem, quævis deinde minima acceptio eſt mortalis propter continuationem moralem cum illis.

Cæterum, ubi priores illæ acceptiones fuerint per interpoſitam pœnitentiam retractatæ, aut per reſtitutionem, antequam compleant notabilem quantitatem, tunc acceptio, vel detractio ſuperveniens non continuatur præcedentibus, ut ibid. Mayol. ſed videas ſup. c.21. n.11. & c. proxime præced. n.61.

IV. Si advertens rem eſſe multum commodam, & utilem emptori pretium augeat ſupra juſtum: Nam alienum commodum vendentis dominio non ſubjacet; nec utilitas eſt ex vendente, ſed ex conditione ementis. *Nullus autem poteſt vendere alteri, quod non eſt ſuum*. Ita D. Tho. *ubi ſupr. ar.* 1. Cæterum, ſi emptor vellet emere rem multum venditori neceſſariam, & venditor ex venditione aliquod damnum emergens, vel lucrum ceſſans pateretur, poſſet res carius vendi, quam valeat, ad compenſandum illud damnum, dummodo fraus, & dolus abſit. Ubi vero venditor, non rogante, & urgente emptore, ſed ſponte quidpiam vendat, non poteſt augere pretium ob damnum, quod patitur, ut ex D. Thom. q.13. *de malo ar.*4. *ad* 14. Natal. Alex. *reg.* 2.

88 Quæritur, *Petrus, rogante, & urgente emptore, huic vendit menſuram olei majori pretio, quam tunc valeat, ex quo non intendebat tunc eam vendere, ſed ſervare uſque ad tempus, quo probabiliter pluris erat valitura: petitur, an injuſtitiam committat.*

Reſp. Negative juxta tex. *in cap. In civitate de uſur.*

Verum, ut advertit alleg. Natalis *regul.*5. tutius eſt abſtinere ab augendo pretio, cum ſolum dubium eſt, an pluris, vel minoris merces ſint valituræ tempore, quo mercator vendere illas propoſuerat, ut conſtat ex eodem capite, in quo Alex.III. reſcripſit: *& ideo Cives tui ſaluti ſuæ bene conſulerent, ſi a tali contractu ceſſarent, cum cogitationes hominum Omnipotenti Deo nequeant occultari*. Sæpe enim ſimilibus cupiditas pecuniæ fingit, quod non debet.

89 Quæritur: *Titius mercator Amicorum*

lit-

litteris certo instruitur magnam frumenti copiam brevi ex Hollandia huc Romam esse advehendam, id emptoribus celat, & proprium frumentum vendit pretio currenti, quod, illo adveniente, minuetur: petitur an teneatur idipsum emptoribus patefacere: & quatenus negative, an injustitiam committat.

Resp. ad utrumque Negative, ita Div. Thom. cit. 2.2. ar.3. ad 3. *ibi: unde venditor, qui vendit rem secundum pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere: si, quid futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitia debito.* Unde Du-hamel *ubi supr.* ex Cajetano ponderat in emptione, & venditione considerari pretium præsens, non præteritum, aut futurum: Quare justitia patet ex ipsa natura contractus rei, quæ in præsenti emitur, cujus pretium debet esse præsens; nam est quædam commutatio; *ut rem meam tibi trado: ergo æquum est, ut pretium vicissim accipiam*: quoad autem majus, aut minus pretium postea sit futurum, necesse non est scire, aut dioere: sicut enim, si sciam pretium esse augendum, non mihi licet propterea carius vendere, ita nec minoris teneor vendere, cum scio pretium esse minuendum: nec malafideago, autalium lædo, sed utor jure meo, cum tanti vendo, quanti valet nunc.

90 Quæritur: *Parochus, vel Beneficiatus aperit Confessario se vendidisse bona Parochiæ, & Beneficii. Quid Confessarius erit eis dicturus?*

Resp. Interroget, an vendiderint obtento beneplacito Apostolico, vel sine illo; & quatenus absque eo bona distraxerint, urgeat eos ad restituendum pretium, & recuperanda bona. Quoniam contractus alienationis bonorum Ecclesiæ tum immobilium, tum mobilium pretiosorum sine beneplacito Apostolico prohibetur expresse *extravag. Ambitiosa de rebus Eccles. non alienand.*

Significet pariter, quod sunt privati Beneficiis, quorum bona alienaverunt, & ligati excommunicatione latæ sententiæ, in d. extravaganti lata in alienantes, & bona alienata recipientes. A qua non excusantur, nisi adsit bona fides sincera, vel ignorantia facti probabilis, vel etiam juris in personis non adeo peritis, ut ex Riccio, & Nicolio tradit Monacellus *for. p.2. tit.4. n.8. tit.14.* quæ ignorantia non videtur supponenda cum dicto Parocho, & Beneficiato, cum ad eos spectet scire, quid possint, vel non, circa bona Ecclesiastica. Vide Tridentinum *sess.22. c.11. & sess.25. c.11. de refor.*

91 At petitur. *An ipse Confessarius possit eos ab incursa excommunicatione absolvere.*

Resp. Negative; nam absolutio dictæ censuræ est Papæ reservata in Conc. Trid. *sess. 22. c.11. de reform.* Quinimo, cum S.Congr. Concil. quotidie committat Episcopis, ut absolvant excommunicatos propter alienationem rerum Ecclesiasticarum, ut apud dictum Monacellum, sequitur esse evidens, quod saltem ex praxi excommunicatio in Extravaganti implicite sit reservata. Ideo Confessarius non potest in eorumdem absolutione se ingerere, nisi consulendo, ut ad Sedem Apostolicam pro absolutione recurrant, & petant illam, & dispensationem ad retinenda beneficia.

92 Quæritur. *Titius vendit agrum Cajo, interea a Lælio movetur Cajo lis in judicio super d. agro; in quo adversus Cajum obtinet sententiam, vigore cujus Cajus agro privatur, & acquiritur Lælio. Petitur, ad quid teneatur Titius venditor.*

Resp. Tenetur de evictione, adeoque ad reddendum Cajo pretium, quod pro agro recepit. Cajus enim transtulit in Titium dominium pecuniæ implicita conditione, quod Titius rem suam, & non alienam ipsi venderet.

Ad quod est a Confessario cogendus, nec debet absolvere, nisi restituat, cum rem alienam retineat. Quinimo Cajus potest Titium coram Judice convenire, & illum ad reddendum officio Judicis compellere.

Hic nota, quod evictio *est rei, quæ apud nos ex justa causa erat, ablatio ab alio dominii, vel hypothecæ jure, sine culpa nostra per Judicium facta*, ita Gonzalez in 3. *tit.17. c. ult. a num.5.* Dicitur *ab alio*, ut cognoscatur, quod ut possessor possit de evictione agere, non sufficit, ut noverit rem esse alienam, oppignoratam, vel hypothecæ subjectam, sed opus est, ut res in effectu sit ablata: Ponitur *rei, quæ apud nos erat ex justa causa*, ut significetur, quod solum bonæ fidei possessor agere potest de evictione, non vero possessor malæ fidei *l. si feudum 27. cap. de evict.* Nec competit emptori scienter rem alienam ementi. Nam tunc non potest conqueri tanquam a venditore deceptus: Sciens enim conditionem rei, eam cum suis qualitatibus emisse intelligitur. Additur *dominii, vel hypothecæ jure*, quod denotat emptorem posse de evictione agere, non tantum, quando res aliena ab eo aufertur, sed etiam

quan-

quando reperitur hypothecæ obligata. Additur *per Judicem facta*, quo ostenditur, quod non quævis amissio rei possessæ parit actionem ad evictionem, sed ea tantum, quæ fit Judice auctore, hoc est in judicio, *l. si pro re 22. §.5. ff. de evict.* Seu dum sententia Judicis pronunciatur, rem pertinere ad petitorem *l. mancipium §. ult. eod. tit.* Quapropter, si res pereat, aut aliquovis modo a possessore auferatur, non potest ab emptore de evictione agi, ut communiter DD. apud d. Gonzalez *n. 9.*

95 Cæterum tres casus excipiuntur, in quibus venditor de evictione non tenetur, & contra eum emptor non potest de evictione agere, ut in *c. si venditor. de empt. & vendit.*

Primus est, si tempore, quo lis emptori movetur, ipse non denunciet venditori litem esse motam, ut rem defendat. Denunciatio autem ad ipsum ad eum effectum citando, ut de lite mota ei juridice constet: Si venditor non inveniatur, citatio facienda est in domo coram vicinia, & si decesserit, citandi sunt hæredes.

Secundus, si emptor tempore sententiæ contumaciter absit: hoc est, vel, quia citatus non venit ad sententiam, vel, quia legitimo tempore post sententiam non comparuit ad interponendam appellationem: Tunc enim sibi debet imputare, si contra se fuerit sententia lata.

Tertius est. Si emptor injustitia, & culpa Judicis condemnetur. Etenim tunc sententia ex malitia Judicis lata inter casus fortuitos numeranda est *l. ad eos, ff. mandat.* Venditor autem, emptione celebrata, non tenetur de fortuitis periculis juxta *gloss. in d. c. v. legitimas sanctiones*; quia tunc Judex facit litem suam, & ipse tenetur. *L. Filius familias, ff. de jud.*

Extra istos casus venditor tenetur de evictione pro re evicta: nec debet tantum pretium agri restituere, verum etiam reddere sumptus, & meliorationes ab emptore in agro factas, ac expensas, quas emptor solvit in causa; quoniam æquitas, & justitia dictat, omne id esse ei restituendum, quod abest emptori propter evictionem. Videatur Gonzalez *loc. cit.*

94 Huc spectat etiam instruere Confessarium circa monopolia, quæ a Mercatoribus committi solent. Quare Monopolium est *occulta machinatio, & conventio mercatorum ex compacto inter se conspirantium, ut ipsi soli certo pretio ab eis constituto merces emant, aut vendant.* Monopolium cedit in Reipublicæ, & privatorum grave damnum: exercetur contra finem negotiationis, & commerciorum, ac ad communem inopiam inducendam; repugnat publicæ fidei, Juri Gentium, & Civili, ut constat ex *l. Jubemus C. de monopol.*

Monopolium mercatores committunt I. Si, ut res pretio inter se convento vendant, illas servant in tempus inopiæ.

II. Si vi, vel fraude impediunt, ne alii merces ad locum afferant.

III. Si falsis rationibus expositis, & per subreptionem privilegium impetrent a Principe, ut ipsi soli has merces vendant legitimo pretio a Principe, vel Magistratu non constituto.

Licite utique alicui sine damno Reipublicæ conceditur privilegium, ut ipse solum aliquid vendat: ut fit cum Typographo, prohibendo, ne alius librum ab eo impressum excudat; id enim cedit in bonum Reipublicæ, quia alias fortasse nullus vellet subire expensas libri imprimendi; quia timeret, ne statim recuderetur ab aliis, & ita magnum damnum reportaret. Cæterum non licet privilegium concedere pro rebus maxime necessariis, nisi alias urgeat maxima necessitas, & Princeps taxet pretium, ut per allegat. De la Cruz *dub.8. concl.2.* & Poncium *q. 5. n. 19.*

IV. Si quis prævidens, quod brevi pretium frumenti sit minuendum; quia per Hollandos mox magna copia adducenda est, suppositititiis, falsisque litteris rumorem in vulgus spargat, naves periisse, aut ab hostibus captas fuisse, ut hujusmodi mendacio pretium annonæ, & frumenti augeatur.

V. Si quis tempore messis emit totum triticum, aut maximam ejus partem pretio vili, pro quo tunc vendi solet, ut postea omnes ab ipso cogantur carius emere. Cæterum, si alii emerunt sibi necessaria, licite emit, quod superest, ut postea tempore inopiæ vendat etiam carius, sed pretio justo: Nam hoc est utile Civibus, cum tunc habeant merces tanquam in deposito pro tempore necessitatis, nec extra oppidum deferuntur. Ita De la Cruz *cit.*

Regula generalis est, ut quoties ratione monopolii fit excessus, aut defectus in pretio justo, restituendus est excessus. Atque ita Auctores, & participes Monopoliorum, qui res ultra justum pretium vendiderunt, vel emerunt, tenentur excessum, & defectum restituere, vel iis, quos læserunt, si illos noverint, vel, si sint ignoti, pauperibus.

95 At quid, *Si quis ignorans monopolium venderet res pretio currente, quod tamen supponitur esse supra justum, utpote constitutum a fabricatoribus monopolii?*

Respondetur. Quod, ablata ignorantia, tenetur ratione rei acceptæ restituere excessum supra justum pretium, sed Monopolæ debent restituere etiam ratione injustæ acceptionis excessum pretii, etiam ab aliis reportatum, dum alii non restituunt, quia fuerunt causa damni illati. De la Cruz *allegat.* Natal. Alex. *reg.* 7.

96 Sed quid, *Si monopolæ convenerunt in pretio justo rigoroso?*

Resp. Poncius ibid. negat eos teneri ad restitutionem ullam, quia quamvis peccent contra charitatem (quia reducerent multos ad emendum cum magno dispendio) tamen non lædunt justitiam. Rotarius vero *in apparatu Theol. moral. p.* 2. *cap.* 7. *sect.* 4. *nu.* 19. eos obligat ad restituendum, quia damnum notabile populis inferunt; nam plures emerent pretio medio, & infimo, & ideo ex ipsorum fraude minus habent.

97 Quæritur, *Cajus bona fide a Titio emit viginti aureis gemmam valoris triginta aureorum: secuta emptione, audivit gemmam fuisse furto sublatam de domo Sempronii, cupiens gemmam vero Domino tradere, mediante tamen recuperatione pretii* 20. *aureorum, factis diligentiis furem non invenit, nec est spes inveniendi: proinde sub secreto naturali committit Petro Sacerdoti extra confessionem, ut accedat ad Sempronium, ut recognoscat, an revera gemma sibi fuerit furto sublata; Petrus alloquitur Sempronium, qui instat, ut sibi gemma ostendatur, quam esse suam cognoscit, viginti tamen aureos non vult reddere, quia rem suam emere non vult, & protestatur, quod si Sacerdos eam sibi non tradat, eum reputabit habuisse manum cum fure. Hæc Petrus referens Cajo, iste urget Petrum, ut sibi reddat gemmam, ne & gemmam, & viginti aureos perdat:* Petitur, *an Sacerdos debeat gemmam Cajo, vel vero Domino tradere.*

Resp. Supponendum, quod in casu Petrus non agit ut Confessarius, sed ut merus amicus, & mediator; hinc dicendum, Petrum debere gemmam tradere Sempronio vero Domino; quia res ubicumque sit, semper clamat pro Domino: nec Cajus potest esse rationabiliter invitus, & tribuat suo infortunio, si debeat perdere viginti aureos, & furem invenire non possit, contra quem habet semper actionem pro illis rehabendis. Quinimo præsumptione legitima censendus est consentire, nisi velit majus malum subire in existimatione suæ famæ in foro externo, in quo reputabitur ut fur, vel saltem, quod scienter gemmam a fure emerit, ad quod argumentum præbet, quod justo pretio gemmam non emerit; debens scire, quod verus Dominus, licet aliquid de summa triginta aureorum potuerit ob necessitatem detrahere, non tamen tam excessivam diminutionem fecisset.

Nec Sacerdos tenetur cum periculo suæ famæ secretum naturale servare. Quando enim promittitur secretum servare, subintelligitur, nisi ex non revelatione esset innocens damnandus, vel ipse esset in necessitate mentiendi, vel aliquod grave scandalum oriretur, aut ipse deberet ex taciturnitate aliquod grave malum in vita, honore, vel rebus percipere, ita ex Alexand. de Alef. Fagn. *in* 3. *ad cap. Tua n.* 47. *de testam.* ubi *num.* 44. ex D. Bonavent. *in* 4. *sent. dist.* 21. *ar.* 2. *qu.* 3. tradit, quod recipiens aliquid in secreto, tenetur revelare Superiori præcipienti, & juramentum de non revelando est nullum, quia in præjudicium veritatis, & obedientiæ; sicut, qui juravit testimonium non dicere, juramento non obstante testificari compellitur, cap. *Insinuavit de testib.* & ideo in tali circumstantia, in qua agitur de jactura propriæ famæ, reputatur fundatissime, quod Petrus non voluerit, nec debuerit se obligare.

98 Sed quid, *Si secreto recepisset in Sacramento Pœnitentiæ?*

Resp. Quod tunc nullo modo potest secretum acceptum revelare, quia hujusmodi non scit ut homo, sed tamquam Dei Minister, & majus est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto, & malo subeundo, ut per D. Thom. 2. 2. *qu.* 70. *art.* 1. *ad* 2. & ibi Fagnan. *num.* 38. *& seq.*

99 Si vero sacramentaliter non confitetur, concurrente una ex dictis circumstantiis ad secretum non tenetur. Nec obstat, quod dixerit, *hoc dico tibi in confessione*; quia, ut ait Innocentius *in cap. Omnis de pœnit. & remis. num.* 7. Non est verum, quod dicat in confessione, & Pœnitentia, ac ut Dei Ministro, sed solum petit consilium, vel auxilium modo secreto, sed extra confessionem Sacramentalem; & hinc non intervenit sigillum confessionis, ut illud secretum revelare sit sacrilegium, quamvis peccet contra fidelitatem, si absque justa causa, & urgente necessitate, factum secreto receptum revelet.

image
not
available

quia centum solvenda post annum æquivalent nonaginta quinque præsentibus, ex quo plus valeat pecunia præsens, quam futura: & propter illam æquivalentiam dixit mutuatorem non recipere aliud supra sortem. Verum, concesso etiam (quod non damus) pecuniam præsentem esse pretiosiorem futura, non sequitur, quod, datis mutuo nonaginta quinque, possint licite recipi centum, & si recipiantur, quinque non sint supra sortem; nam nonaginta quinque, quando a mutuatario restituuntur, sunt præsentia: ergo eamdem æstimationem habent, quam habuerunt eo tempore, quo mutuator ea mutuavit: ergo aliquid plus accipitur supra sortem ex vi solius mutuationis, vel ratione interusurii; interusurium est usus medii temporis, hoc est, ratione usus, quem habet mutuatarius toto eo tempore, quo pecuniam, aliamve rem sibi mutuatam servat, donec eam mutuanti restituat: illicitum autem est aliquid accipere pro usu rei mutuatæ, quia tunc mutuans accipit pretium pro re non sua; nam pecunia mutuata non est mutuantis, ut alibi diximus, & communiter DD. sed mutuatarii: nec usus pecuniæ, quia in mutuatarium cum dominio pecuniæ transfertur facultas ipsa utendi, vel ejus usus, ergo, quod accipit mutuans supra sortem, accipit pro usu, & re non sua, ergo inique accipit; & non modo contra charitatem, sed etiam contra justitiam peccat, cum injustum sit aliquid petere pro usu rei, vel donatæ, vel alteri datæ in proprietatem. Du-hamel *Theol. moral. de Just. & jure tom.* 2. *differt.* 3. *cap.* 1. *num.* 3.

3 Secunda propositio pluribus etiam Auctoribus placuit; verum, quia utraque via usurariis lucris aperitur, in quibus, & ipsorum occasionibus eradicandis totus debet esse Confessarius: ideo hic præter adducta *lib.* 1. *cap.* 31. alia pro instructione Confessarii ad ipsa usuraria lucra spectantia referimus; quem ad præfatum *cap.* pro uberiori notitia remittimus, ut videat ibi *numer.* 3. usuræ definitionem.

4 Quæritur, *Franciscus accipit mutuo a Petro quatuor rubia frumenti mense Novembri, quo generaliter venditur decem aureis pro rubio, hac lege, & inito pacto, ut venturo Augusto restituat, vel ipsa rubia quatuor frumenti, vel aureos quadraginta ad electionem ipsius Petri: dubitatur, an in contractu lucrum usurarium eluceat.*

Resp. Affirmative, nam contractus est usurarius; etenim ibi est usura, ubi plus quam datum fuerit, expectatur, *cap. si fœneraveris*, *cap. Usura* 14. *q.* 3. Sed in casu Petrus plus, quam dedit, expectat; nam si frumenti valor erit ultra aureos quadraginta, prætendet frumentum, & hinc plus accipiet, quam fuerit pretium, quod currebat tempore contractus; Si vero valor decreverit, postulabit 40. aureos, & sic plus, quam sit pretium ipsius frumenti restituendi.

Accedit, quod quoties mutuatario imponitur obligatio pretio æstimabilis, committitur usura ex communi DD. Sed in allato casu Francisco hujusmodi obligatio a Petro imponitur; nam, si mense Augusto, frumentum minoris valebit, quam quadraginta aureis, tenebitur solvere dictos 40. aureos; si autem majus fuerit pretium, arctabitur emere frumentum, ut quatuor rubia frumenti restituat, ut optime Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 16. *numer.* 14. *ver.* dico 2. ergo usura committitur, & lucrum, quod exigeretur, esset usurarium.

5 Quæritur, *an usurarium esset lucrum quod reportaretur a mutuante, se obligante non repetere mutuum, nisi transacto anno.*

Resp. Affirmative; nam semper aliquid supra sortem ex vi solius mutuationis exigeret. Tum quia, admissa opposita opinione, omnes usuræ excusabuntur, quia quilibet affirmabit se non pro mutuo, sed pro illa obligatione tale lucrum exigere: & ita quilibet mutuans posset pro quolibet mutuo aliquid supra sortem exigere, cum quilibet statim ac mutuat, se obliget, saltem virtualiter, ad non repetendum mutuum pro aliquo tempore. Gibal. *lib.* 1. *de usur. c.* 8. *art.* 2. *consect.* 18. Talis itaque obligatio non repetendi suam pecuniam, & carendi ea, est mutuo intrinseca, & non est æstimabilis, vel compensabilis pretio distincto ab ipsa pecunia mutuata, sed ad æqualitatem compensatur per redditionem sortis, cum facultate ea utendi toto tempore sequenti; ideo, si aliquid pro ea recipitur, recipitur aliquid non debitum, contra justitiam, ac ex vi mutui, quod omnino est iniquum.

6 Quæritur, *Sempronius petit, & accipit mutuo ab Antonio centum Ludoviceos* (Luigi d'oro) *post annum eos restituturus, quorum quilibet tempore contractus, valet triginta Juliis, completo anno, valor cujuslibet ascendit ad triginta duos Julios: Sempronius vult restituere trecenta scuta in Ludoviceis, computatis ad valorem 32. Juliorum: Antonius autem exigit numero centum Ludoviceos, dubitatur, an licite exigat.*

Resp. DD. non conveniunt. Aliqui Affirmant; quorum ratio est, quia species, & numerus Ludoviceorum sunt in contractu, & veniunt sub obligatione: casus enim in terminis loquitur. *Sempronius petit, ac accipit centum Ludoviceos ab Antonio, eos post annum restituturus*: Nota, ipsum petere, & obtinere mutuo centum Ludoviceos, non trecentum scuta: ergo, petendo *Ludoviceos*, est in pactum deducta talis qualitas aureæ monetæ, & petendo *centum*, numerus aureorum; cum promiser t eos *post annum restituere*, promisisse præsumitur *eos* in simili qualitate, & eodem numero reddere: quod ostendit dictio illa *eos*, quæ per Barbos. *de diction. dic.* 103. *num.* 3. est relativa, demonstrans, & repetens qualitates præcedentes, consequenter cum suo augmento.

Aliter discurrendum foret, si Sempronius petiisset ab Antonio trecentum scuta, cui ea Antonius dedisset in centum Ludoviceis, nam tunc crescente extrinseco Ludoviceorum valore, sat esset, quod Sempronius redderet summam acceptam, quam petiit, quamvis in alia pecunia, vel in minori Ludoviceorum numero, sufficiente tamen ad integram compensationem trecentorum aureorum.

Alii vero negant, ex quo valor monetæ de jure crescat, & decrescat Domino, sed Sempronius est Dominus Ludoviceorum, quos mutuo recepit: ergo augmentum valoris Ludoviceorum ipsius esse debet. Tum quia, usura est aliquid supra sortem recipere, juxta DD. communiter, sed in casu Antonius reciperet viginti aureos supra sortem, nam ipse dedisset trecentum scuta in centum Ludoviceis, & ipse in aliis centum cum augumento reciperet trecentum viginti; hujus sententiæ est Layman *lib.* 3. *de just. tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 15. Gibalin. *lib.* 1. *de usur. cap.* 3. *art.* 4. *consect.* 8. aliique, quam sententiam in praxi amplector.

Nec relevans videtur aliorum ponderatio: nam similis modus loquendi: *peto centum Ludoviceos, post annum eos restituturus*: est isti æquivalens: *peto summam trecentorum scutorum, & hunc numerum post annum restituere spondeo*; quem numerum certe Antonius exegisset, si valor Ludoviceorum fuisset diminutus ad 28. Julios, nec foret contentus recipere centum Ludoviceos; quod concludit contractum mutui fuisse dare trecentum, & trecentum recipere. Utraque sententia habet classicos Auctores, quorum primi loquuntur ex suppositione, quod inter Sempronium, & Antonium præcessisset pactum de solutione facienda in eadem specie, & moneta, & pari numero; sive crescat, sive decrescat in extrinseco valore per decretum Principis; alii vero, supposito, quod sic non convenerint.

7 Sed quid, *si interea Ludovicei, vel moneta, in qua convenissent, ut esset solutio facienda, omnino reprobaretur?*

Resp. Mutuatarius (qui est Dominus, & cui propterea perirent) deberet solvere totam summam acceptam in alia æquivalenti, & proba moneta, arg. optimum *ex cap. olim de censib.* injuncta Gloss. *in ver. vel æstimationem*, alias contractus non foret justus, sed injustus, & cum læsione creditoris vide *alleg.* Layman *num.* 14. & Gibal. *consect.* 8. *nu.* 73.

8 Quæritur, *an sit iniquum pactum, quo mutuatarius obligatur solvere in meliori, aut rariori pecunia, quam acceperit: v. gr. accipit mutuo centum in ære, & exiguntur in auro, vel argento.*

Resp. Affirmative, quia mutuatarius in communi existimatione obligatur ad aliquid, ad quod ex vi mutui non tenetur.

9 Quæritur, *Petrus justo pretio, mille nimirum, vendit Francisco prædium, a quo statim recipit quingenta, recepturus reliqua post biennium, quærit a Confessario instrui, an interim possit recipere fructus alterius partis prædii, cujus solutionem expectat, & de tali pensione suscipienda convenire cum emptore, eique prædium locare, & ab ipso pensionem annuam percipere.*

Resp Negative; ratio est, quia fructus illi non perciperentur, nisi propter dilationem solutionis, quæ est aperta usura: alias quisquis credito vendit, posset aliquid supra justum pretium accipere propter dilatam solutionem, sive capere usuras non soluti pretii. Tum quia, fructus sunt ejus, qui Dominus rei est, emptoris nimirum, cum res Domino suo fructificet: ergo illos non debet dare venditori, qui pro fructibus non potest prædium locare emptori, cum nullus possit, nisi rem suam in locationem concedere; prædium autem non est amplius Petri, quia ipsum justo pretio vendidit. Gibal. *lib.* 2. *cap.* 5. *art.* 5. & *lib.* 3. *cap.* 8. *art.* 9. *consect.* 1.

10 Sed nonne cum Du-hamel ubi supra *num.* 6. *dici potest prædium esse Francisci solum quoad dominium proprietatis, & directum, non vero, quoad dominium utile, quod reservavit sibi Petrus, ut posset percipere fructus usque ad tempus integræ solutionis?*

Resp. Negative; quia, prout ponderavit Gibal. *cit. art.* 5. in simili contractu reservationis juris colligendi fructus, non servatur æqua-

qualitas, nam, si intermedio eo tempore res periret, emptori periret, non venditori: ergo totum incommodum esset emptoris, non venditoris, cui post biennium essent alia quingenta solvenda. Tum quia, pensio illa, venditori solvenda, esset conjuncta cum mutuo: nam pecunia ad tempus, palliato mutuo, emptori concederetur: ergo, si pro ipsius usu, venditor quidquam accipit, usuram committit, sicut ex *c. conquestus de usur.* fructus capere ex pignore, & non computare in sortem, usura est, sed venditor postquam alienavit fundum, si ex eo capit fructus, eos perciperet, tanquam ex pignore: ergo cum crimine usuræ.

11 Quæritur, *an Pharmacopola possit suam Tabernam, & omnia illius medicamenta, & vasa locare cum pacto, ut conductor, pro quolibet centenario pretii æstimati, solvat decem annua, & in fine locationis restituat eadem Vasa, & medicamenta ad taxam ejusdem pretii æstimati.*

Resp. Negative, quia contractus illicitus est, & usurarius; nam pensio decem pro singulis centenariis est exorbitans, & gravissima. Tum quia, cum medicamenta ipso usu consumantur, non possunt locari: nec Conductor illis uti potest cum ipsorum destructione, perseverante eorum dominio apud Locatorem: ergo mutuo dantur, & quidquid exigitur, est lucrum usurarium.

12 Si dicas, medicamenta illa esse permutata cum aliis æque bonis, ejusdemque pretii, reddendis a Conductore Tabernæ post decennium.

Ex hoc etiam, non vitas usuram; nam, si sunt permutata, jam sunt facta conductoris: ergo non potes sine usura, lucrum capere ex illis, quia præter sortem, suo tempore reddendam, exigeres lucrum intermedii temporis de re, quæ tua non est; alioquin liceret locare horreum plenum trecentis frumenti mensuris cum pacto, quod, finito triennio locationis, totidem frumenti mensuræ, ejusdemque valoris restituerentur: & pro locatione, tum horrei, tum frumenti, quolibet anno durantis locationis, certam pensionem conductor solveret: hujusmodi autem pensionem lucrum usurarium esse nullus negabit.

Nota, quod, si pro usu solius horrei pensio imposita, esset proportionata, contractus foret licitus; quemadmodum, si illa decem annua darentur non pro usu, & locatione medicamentorum, sed pro usu, & locatione Tabernæ, & instrumentorum, & servaretur æqualitas, contractus licitus esset, sicut sunt cæteri locationis, in quibus æqualitas pensionis, & rei, domus v.g. locatæ, servatur; Gibal. *lib.* 3. *c.* 8. *art.* 8. *consect.* 6.

12 Quæritur, *Pœnitens Confessario hac exponit: dedi Cajo bis mille aureos cum pacto, ut donec ego vixero, mihi annuatim solvat centum, & post meam mortem, sortem principalem ipse lucretur, peto, an licite contraxerim.*

Respond. Hujusmodi contractus nominatur apud DD. vitalitius, seu ad vitam emptoris census, quem licitum ex usu, & consuetudine probant; quod tamen falsum est, nisi tres conditiones serventur.

I. Ut census super re certa, & fructifera domo, agro &c. & non super industria personæ imponatur, juxta Constitut. S. Pii V. *c. super n.* 9. quæ conditio non debet gravis videri Censualistæ, sed utilis; siquidem, ubi constitueret sibi censum vitalitium super sola industria, seu persona censuarii, eo per mortem sublato, amisisset & annuam pensionem, & pecuniam, qua censum emit: vel saltem difficile foret eam recuperare ex generali hypotheca bonorum, quæ, ut plurimum, non sufficiunt ad aliis creditoribus satisfaciendum.

II. Ut justum sit pretium; judicium justi pretii census vitalitii esse debet vel Patriæ consuetudo, vel arbitrium boni viri, consideratis ætate, sanitate, robore, aliisve qualitatibus censualistæ. Vide Clericatum *ad dec. quæsit. mense Septemb.* 3. *quæsito, casu* 2.

III. Ut pecunia, qua Censualista censum emit, ita sit Censuarii vendentis, ut nunquam ab eo invito repeti possit. nam si præfata pecunia esset aliquando restituenda, vel posset repeti, non census liciti, sed mutui naturam contractus haberet, ut optime Doctores.

Quibus notatis, interrogetur pœnitens, an prætactas conditiones servaverit, nimirum, an pro censu fuerit res fructifera assignata, & Cajus ipse talis sit ætatis, & temperamenti, ut arbitrio boni viri possit juste ab eo exigere annuatim centum pro quolibet centenario, & an se obligaverit ad nunquam repetendum mille exbursata; & quatenus affirmet, resolvat licite, & sine lucro usurario contractum vitalitium celebrasse.

Quia vero in hujusmodi censibus vitalitiis datur occasio venditori optandi mortem emptoris census; debent Confessarii hujusmodi census suis pœnitentibus dissuadere; quamvis hæc venditoris malitia non immutet

tet naturam contractus, dum est cum præfatis conditionibus celebratus. Duhamel *cit. cap.* 9.

14 Quæritur, *petit pœnitens a Confessario, an licitus sit contractus vulgo dictus*, dare a godere, *quem celebrasse dicit cum Antonio: cui ego, ait, dedi mille, & ipse mihi agrum æquivalentem, ut ego agro, ipse vero pecunia frueretur usque ad restitutionem pecuniæ.*

Resp. Affirmative, si contractus fiat in rebus utrinque fructiferis, & justitia, ac æqualitas servetur, de qua dubitandum non est, si pœnitenti Antonius daret fruendam domum locabilem, ille vero Antonio agrum, nam fructus compensarentur fructibus; propterea quem pœnitens celebravit, injustus est, quia pecunia, quam ipse Antonio dedit ex se sterilis, & infructifera est, ager autem fructiferus, & hinc pœnitens gaudens agro, fruitur etiam fructibus, quibus non gaudet Antonius habens solam pecuniam: ideoque nulla æqualitas est in contractu, imo usura; quia ibi est usura, ubi est mutuum cum lucro, sed in casu habetur mutuum cum lucro: nam pœnitens dat mutuo Antonio mille cum lucro percipiendo ex fructibus agri. Tambur. *in Decal. lib.*8. *tr.*4 *cap.* 7. §. 6. *num.* 8.

15 Quæritur, *emit Franciscus nonaginta quinque aureis creditum centum aureorum, quod Petrus habet adversus Antonium, quos ipse Petrus, nonnisi difficillime, potest exigere, petitur, an contractus sit usurarius. Quod est idem ac quærere, an chirographa debitorum possint licite emi pro minori pretio, adeout, si pro debito debeantur mille, possit quis numerare creditori octingenta, cedenti pro octingentis alteri suum creditum, & omnem suam actionem adversus debitorem.*

Resp. Resolutio est ponderanda; nam Caramuel ex Chyrographis debitorum, emptis minori pretio, desumpsit argumentum ad inferendum eum, qui mutuat nonaginta quinque aureos, posse obligare mutuatarium ut post annum solvat centum; nam, si Chyrographum centum aureorum, solvendorum post annum, emitur nonaginta quinque, ut post annum recipiantur centum; cur etiam non erit dicendum pecuniam præsentem pluris æstimari, quam futuram?

Ideo videndum, an difficultas in Petro exigendi debitum ab Antonio consistat in solo tempore, nec ad exigendum sit opus alio, quam expectare tempus; & tunc equidem usura est; nam Franciscus supra sortem ex sola dilatione temporis exigit quinque, & veluti mutuat vendenti sibi anticipatam solutionem pro quinque, post annum recipiendis supra nonaginta quinque. Nec servatur æqualitas inter emptorem, & venditorem, quoniam, si sola dilatio temporis sufficiens esset ad ponendam æqualitatem, mutuans centum recipienda post annum posset plus exigere: & mercator vendens merces credito justo pretio summo, posset ultra justum pretium ex solo titulo dilatæ solutionis aliquid plus accipere: quod omnes reprobant, & nos constanter asserimus esse iniquum: alias omnes usuræ justificari possent.

Quare teste Engel. *colleg. jur. Canon. lib.*5. *tit.*19. §.2. *num.*12. Joan. De la Cruz *direct. conf.* 7.*precept. quæst.*5. *ver. usura dub.*6. & Cardenas *cit. cap.*7. cum quibus conveniunt DD. possunt sine injustitia, minori pretio emi credita, cum illa sine expensis, molestiis, & periculis a debitore acquiri non possunt, quia tunc illa credita ob adducta pericula, & sumptus minoris æstimantur; & addendum crederem necessarium esse, quod venditor roget emptorem, & huic essent significanda a venditore illa pericula, & expensæ faciendæ.

16 Dices communiter asseritur, minus esse habere actionem ad rem, quam in re, sed creditor habet solam actionem ad pecuniam debitam: ergo pro minori potest eam vendere.

Resp. Ex De la Cruz, illud axioma intelligitur de actione, seu jure ad rem, quando adest periculum recuperandi illam, aut cum expensis, & labore recuperabitur, non vero cum ista non concurrunt; sed tunc in contractu reperitur implicitum mutuum cum lucro; sicut, quando venditur merces minori pretio ob anticipatam solutionem, censetur ab emptore mutuari venditori pretium anticipatum, ut accipiat illud plus rei, quo valebit tempore traditionis, vide *lib.* 1. *cap. cit. num.*11.

17 Sed quæritur, *an possit ipse debitor creditum minoris emere, quam valeat.*

Resp. Negative, si debitor ipse sit causa, cur debitum sit difficilis solutionis; ut in praxi contingit cum potentioribus, qui adeo defatigant creditores suos, ut eos obligent acceptare debitum in minori summa, vel in deteriori qualitate: qui sane sine injustitia, & summa iniquitate, ac onere restitutionis, nec possunt minoris creditum emere, nec modo enunciato operari, Engel. cit.

18 Quæritur, *recipit Sempronius mutuo centum a Lælio, ea lege, ut eos restituat initio men-*

mensis Aprilis; distulit Sempronius restitutionem usque ad Majum, Lælius petit aureos decem supra centum titulo lucri cessantis, quod propterea passus est, cum non potuerit, juxta solitum, aleis ludere, nec in ludo ad minus decem lucrari; petitur, an licite Lælius petat.

Resp. Negative, ratio est, quia ad exigendum in mutuo aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis, requiritur, ut istud sit probabile, & moraliter certum, & non tantum possibile, ut eveniat. Alioquin in quovis mutuo semper aliquid supra sortem accipi licite posset; sed lucrum, quod Lælius sibi promittit ex ludo, esto possibile sit, non est tamen probabile, aut moraliter certum: quia nulla major incertitudo, quam id ludis lucrari, & aliquid acquirere: ergo Lælius non licite petit, vide dicta *lib.*1. *c.*31. *n.*3. ubi notavimus cum communi DD. inter conditiones a Theol. & Canon. requisitas, ut liceat aliquid in mutuo exigere ultra sortem a mutuatario pro lucro cessante, unam esse, quod ab initio mutuatarius fuerit de hoc monitus, & tale onus deductum fuerit in pactum.

19 Quæritur, *Franciscus ad triennium locat Antonio gregem centum ovium, aut aliorum animalium, ea lege, ut singulis annis pro fructu locati gregis, ipsi Antonius solvat viginti aureos, cum onere, quod idem Antonius teneatur integrum gregem conservare, & subrogare alias oves in defectum morientium, ac, finita locatione, numerum locatum reddere, petitur, an contractus sit injustus, & usurarius.*

Resp. Affirmative; injustus sane, quia in contractu locationis, & conductionis (uti est præsens) res locata est Locatarii, cui perit, si sine culpa conductoris pereat, ut tradunt communiter DD. ergo, cum præfatus sit contractus locationis, & conductionis, necesse est, oves, quæ sine culpa Antonii pereunt, ipsi Francisco perire: ergo inique exigit, quod aliæ subrogentur in defectum morientium. Tum quia cum supponatur, quod decem oves pereant: tunc certe nequit Franciscus juste exigere integram pensionem (ac, si non periissent) etiam si aliæ ab Antonio in ipsarum locum subrogentur: quia subrogatæ non sunt Francisci, nam eas non locavit, & pensionem accipere juste non potest, nisi pro illis ovibus, quas ipsi Antonio locavit.

Propterea, contractus Usurarius etiam probatur, non modo, quia ultra justam pensionem (suppono enim illam constitutam inter contrahentes esse justam) exigit suigregis renovationem, quod est aliquid pretio æstimabile; verum etiam, quia cum contractu locationis, videtur palliatus alter mutui, nam cum velit Antonium teneri ad subrogandas morientibus oves alias, præsumitur velle ipsas ipsi Antonio perire, consequenter eas esse Antonii: & ita non posset pensionem ex ovibus accipere, quia nullus ex re non sua potest pensionem juste exigere; vel saltem non posset eam accipere ex ovibus de novo subrogatis, quia istæ non fuerunt a Francisco Antonio locatæ, apud Gibal. plures.

20 Quæritur, *pœnitens dedit mutuo centum Antonio, & suscepit in se periculum sortis, hac lege, ut, si ipsa centum pereant, sibi, & non mutuatario, pereant, propter quam assecurationem exigit ab Antonio quinque pro quolibet anno, petitur, an contractus sit usurarius.*

Resp. Affirmative, ex dictis etiam *lib.* 1. *capit. citat. num.* 10. nam sic mutuans Usurarius judicatur, & præsumitur ab Ecclesia, *capit. Naviganti de usur.* quod exprimunt hæc verba, *usurarius est censendus*. Judicium in eo videtur fundari, quod ut plurimum creditores suscipiant in se periculum ad palliandam pravam intentionem, quam gerunt, lucrandi ex pecunia mutuata: ex his autem, quæ ut plurimum accidunt, jura constituuntur, ut ex *L. nam ad ea ff. de legib.* Fagnanus discurrit *in* 5. *Decretal. ad allegat. cap. Naviganti de usur. numer.* 22. quare quia opposita opinio viam ad palliatas usuras aperit, in praxi non est tuta.

21 Quæritur, *Titius accepit mutuo a Cajo mille, ex quibus lucratus est centum, cui restituto capitali, ob gratitudinem recepti beneficii sponte dat alia triginta, quæritur an Cajus possit ea triginta tuta conscientia recipere.*

Resp. Non est dubium usuram esse, si mutuator aliquid supra sortem exigat ex benevolentia, & gratitudine debitum, prout patet ex damnata 42. *proposit.* quia igitur in proposito casu nullum pactum, nec explicitum, neque implicitum, fuit inter mutuantem, & mutuatarium, nec Cajus a Titio tale lucrum, tanquam aliquo titulo sibi debitum, exigit, non apparet, quare non possit illud tuta conscientia recipere. Posset Titius cuicumque alteri rem suam donare, & iste tuta conscientia eam reciperet: ergo non videtur excludendus Cajus; alias mutuando deterioris conditionis foret, quam alter, qui beneficium mutuando non fecisset, *Carden. cit. cap.*6. *num.*49. Engel. §.1. *num.*3.

aliique, cum quibus, & juxta textum in *cap. Consuluit. de usur.* teneas usuram esse mutuare cum intentione, & spe, etiam mutuatario non significata, recipiendi aliquid supra sortem, quocumque titulo id recipiatur, qui non sit, vel damni emergentis, vel lucri cessantis in pactum deducti, ab initio contractus.

22 Quæritur. *An sit usura rem ob anticipatam solutionem minoris emere justo pretio, vel solvere minus, quam juste sit debitum.*

Resp. Affirmative. D. Thom. 2. 2. *q.* 88. *ar.*2. *ad* 7. Nam anticipatio solutionis pecuniæ habet rationem mutui, cujus quoddam pretium est, quod minuitur de justo pretio rei acceptæ. Atque ita in solutione rei valentis centum, dando anticipate nonaginta, illa anticipatio solutionis reputatur mutuari pro decem, dum virtute ipsius diminuuntur decem de justo pretio rei emptæ; ita etiam ex D. Antonino *par.*2. *tit.*1.*cap.*8. §.1. & §.4. Ille, qui certum terminum dare debet, si ante terminum solvat, ut ei aliquid de debito dimittatur, usuram committere videtur, quia manifeste tempus solutionis pecuniæ vendit: unde ad restitutionem tenetur, nec excusatur propter hoc, quod solvendo ante terminum gravatur, vel quod ad hoc a creditore inducitur, quia eadem ratione possent omnes alii usurarii excusari: hæc S. Doctor.

23 Quæritur: *An usura sit, rem aliquam ob dilatam solutionem carius vendere justo pretio.*

Resp. Affirmative c. *In Civitate de usur.* in quo concordant omnes Theologi, & Canonistæ. In casu enim habetur mutuum occultum palliatum, & præsumptum, quatenus verbis, & exteriori figura contractus vendens ostendit celebrare contractum venditionis, sed revera latet occultum, & virtuale mutuum; quod ex intentione venditoris facile colligitur: Nam ex eo, quod justi pretii solutionem ad terminum remittat, creditur, & præsumitur justum pretium tempore contractus ementi mutuare usque ad diem, vel terminum dilatæ solutionis, ut accipiat aliquod lucrum, hoc est, supercrescentem quantitatem ultra justum pretium. Natal. Alex. *Theol. dogmat. reg.* 15. *de simonia* Gonzalez *in* 5. *tit.*19. *cap.*6. *n.*3.

24 Dicunt 1. Licere mercatoribus lucrari, cum se pro communi utilitate, periculis, laboribus, & expensis exponant; ut autem lucrentur decem v. g. pro centenario. augendum est pretium pro expectatione solutionis.

Resp. Licet mercatores possint propter labores, expensas, & pericula lucrari, non tamen modo illicito, & injusto, sicut eveniret, si vendendo ad terminum, ob dilatam solutionem supra justum pretium aliquid perciperent: ita enim venderent tempus.

25 Dicunt 2. Mercatores, se merces suas carius justo non vendere propter tempus, sed ad recuperandum damnum, quod ex dilata solutione incurrunt. Quoniam si præsenti pecunia solverentur, possent interim lucrari, quod non valent, quia credito vendunt.

Resp. Quod si creditor inde lucrari possit est etiam possibile, quod non lucretur quinimo ut perdat capitale: Adeoque quia pro tunc non stat in periculo talis damni, nec potest stare in certitudine talis lucri. Tum quia tunc reportaret lucrum de re non sua, hoc est, de mutuo dato in emptione, quod sine usura non contingit.

26 Dicunt 3. Mercatores se merces suas carius vendere credito, quam pecunia numerata, quia ut plurimum contingit, quod debitores non solvant tempore statuto, & ad credita sua exigenda frequenter magnæ expensæ sunt faciendæ. Quinimo aliqui nunquam solvunt, quia decedunt, vel fallunt.

Resp. Si multi, quibus terminus concessus est, in termino non solvant, multi etiam solvunt: & tamen pretium, quod propter tempus mercibus additum est, non minuitur his, qui in termino constituto solvunt. Ideo æque utriusque vendere terminum inæqualitas est injustitia; justum enim non est, quod in termino solventes, patiantur pœnam pro non solventibus, & malis debitoribus. Ab illis itaque, qui in termino non solvunt, potest venditor exigere compensationem damni, quod pateretur, dummodo revera damnum interveniat, & de hoc onere ementem monuerit, juxta *capit. Pervenit de Testament.* Tum quia mercatores non coguntur talibus vendere: nec illis venderent si crederent illos non soluturos; & ratione dubii in mutuo (quod est ibi implicitum) non licet sperare lucrum. Natal. Alex. *cit. reg.* 15. *ex D. Antonino.*

27 Quapropter, dum venditor suas merces vendit ad terminum, ultra quantitatem justi pretii propter expectationem, usuram committit, quia expectatio temporis cadit sub pretio. Secus dicendum de eo, qui justo pretio summo vendit, quamvis, si statim numeraretur pecunia, aliquid de pretio justo summo remitteret emptori, & contentus esset vendere merces justo pretio medio,

dio, vel infimo: semper enim servaret justitiam in pretio.

28 Petitur. *An venditio cum pacto retrovendendi sit usuraria.*

Resp. Affirmative. Si conditio cum pacto retrovendendi sit simulata; ut si venditor rem venditam redimere cogatur: vel ipsi imponatur onus non redimendi, nisi post certum tempus; aut adjiciatur pactum de re majori pretio redimenda, quam empta sit; vel, ut res venditoris non emptoris periculo pereat. Usura tunc palliatur: siquidem fictus emptor simulato venditionis, & emptionis contractu aliquid ex mutuo virtuali intendit supra sortem accipere, cum rem sibi remanere nolit, sed redimi, ut interim fructus supra sortem accipiat: unde contractus ille est potius pignorationis, quam venditionis. Natal. Alex. *reg.* 12.

29 Quæritur, *Princeps constituit, ut cuilibet militi pro quolibet die dentur tres panes, quorum valor in fine mensis ascendit ad summam novem Juliorum. Cajus miles in principio mensis rogat Officialem, ad quem pertinet dispensatio, ut sibi loco panis menstrui conferat pecuniam; cui Officialis tradit septem Julios: mense vero completo a Furnario, qui panem dedisset, recepit novem: Petitur, an Officialis tutus sit in conscientia, & sine usura illos duos Julios recipiat.*

Resp. Nonnulli affirmant, & inferunt ex periculo, cui officialis exponit suam pecuniam: Nam, si miles ex albo deleatur, officialis illam perdet: metus autem periculi perdendi capitale est pretio æstimabilis cum anxietatem, & molestias generet. Videtur enim receptum propter periculum perdendi sortem posse in mutuo aliquid auctarium supra illam exigi; maxime, quia non potest cautione, vel pignore periculo providere.

Sed vera resolutio est, officialem sine usura non posse illos duos Julios recipere: nam revera hic intervenit ad minus mutuum virtuale, præsumptum, & palliatum cum officialis ex illa anticipata solutione lucretur duos Julios supra septem. Et veluti propter dictam solutionem anticipatam vilius a milite emit panes, quam valeant, quod non licet, ut communiter DD.

39 Nec purgatur crimen usuræ a periculo; nam potest ab eo se liberare non conferendo dictam summam, & sibi imputet, si miles non sit ad solvendum potens: non debebat ipsi credere. Unde cum miles sit dominus pecuniæ receptæ, officiali nihil restat, quam actio repetendi dictam summam ideo nil potest supra ipsam recipere, & miles obligatur in conscientia sortem integram reddere.

31 Est commune, & certum usuram esse aliquid ultra sortem exigere, vel accipere ob periculum facti, cui mutuans exponit rem suam dando mutuum. Nam mutuum per se ipsum gratuitum esse debet. Periculum vero facti ipsi mutuo cohæret, & est ipsi intrinsecum; siquidem res mutuo data, & in dominium debitoris transiens, variis fortunæ casibus est exposita; fierique potest, ut ipse debitor ad inopiam redactus, impotens sit ad solvendum, ideo metus periculi perdendi sortem in mutuo non est pretio æstimabilis, nec ratione periculi licet aliquid supra sortem exigere, vel recipere, alias quidquid propter ipsum reciperetur, acciperetur ex vi mutui, cui tale periculum insitum est, & connaturale. Natal. Alex. *Theol. Moral. tom.* 2. *lib.* 3. *art.* 2. *reg.* 3.

32 Quinimo, si propter periculum sortis, quod est mutuo intrinsecum, liceret aliquid pacisci, aut ultra sortem recipere, posset quis plus exigere a pauperibus, quam divitibus, & mercatoribus, quia res mutuo data, minus secura est, & majorem cruciatum affert apud pauperes, quam apud divites, & mercatores: Quod nullus dixerit. Tum quia, si pro metu periculi sortis liceret quidquam supra sortem exigere ob eam molestiam, quam causat mutuanti, ob eamdem rationem liceret aliquod pretium exigere pro metu perdendi illud lucrum supra sortem, & sic deinceps discurrendum esset de metu perdendi alia lucra: atque ita excessiva lucra ex mutuo exigerentur. Quod est absurdissimum, ut per Mayol. *summa morali part.* 2. *sept. præcept. qu.* 6. *art.* 3. *concl.* 3.

Unde, quia miles in quemcumque statum deveniat, aut quocumque casu res pereat, manet semper obligatus ad solvendam sortem integram officiali, est manifestum id, quod ultra sortem hic exigit, ac percipit, exigi, ac percipi ratione mutui, adeoque cum usura; ut consultus respondi.

Et inde patet ad rationem ex adverso adductam, quæ similibus casibus aptari possunt.

33 At, *quid dicendum de eo, qui mutuat alteri, sed aliquid supra sortem recipit, eo quod in se suscipit periculum sortis* (quod dicitur periculum juris) *adeout quocumque capitale pereat, sibi pereat, & mutuatarius liber sit ab onere ipsum restituendi.*

Resp.

Resp. Usurarius censendus est ex c. *Naviganti de usur.* ibi: *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem usurarius est censendus.* Gonzalez *in* 5. *tit.* 19. Fagnan. *ibid. ad allegat. cap. de usura.* Hujusmodi enim pacta aptissima sunt ad palliandas usuras. Nam, cum mutuans paciscitur, ut sortis periculum ad se pertineat, & propterea aliquid supra sortem lucratur; præsumitur lucrum ab eo recipi propter mutuum, & susceptionem periculi adhibitam esse ad palliandam usuram. Ad quam quidem palliationem removendam sub colore periculi suscepti emanavit d. Decretalis. Ideo ab eis abstinendum est; & hoc injungendum pœnitentibus, iisque, qui pro consilio accedunt. Interim videatur Fagnan. *ibid.*

34 Quæritur, *Titius mercator artis sericæ eget ministris in officina, quibus deberet quolibet mense pro servitio solvere quinque aureos, loco quorum confert telas texendas, cum promissione eas continuandi, ut ita lucrari valeant*: petitur, *an a mercatore committatur usura.*

Resp. Affirmative. Nam censetur ministris mutuare provisionem, & continuationem telarum, ut inde recipiat lucrum aureorum; quos deberet eis conferre in stipendium servitii, quod intendit sibi gratis præstari, ipsumque solvit mercede textricibus debita. Quoniam certum est pro textura telarum debere mercatorem textoribus, aut textricibus ex justitia pro singulis ulnis solvere in mercedem laboris V. G. septem obolos, aut bajoccos. In casu Titius hæc non solvit, atque ita gratis servitium exigit: vel non solvit, nisi in mercede debita labori texentium. Quapropter non de suo solvit, sed de re alteri debita, adeoque cum manifesta injustitia; a qua Titius non excusatur, ex quo ministri acquiescant, quia non sponte consentiunt, sed coacte, ut necessaria ad vitam sibi acquirant.

Ita corripienda est nonnullorum mercatorum praxis, qui mulieribus tradentes lanas ad filo torquendas, & vestes, ut eas reaptent, ac ad usum reddant, eis etiam invitis solvunt mercedem laboris, non in pecunia, sed in mercibus, ut plurimum deterioribus, quibus ipsæ vel non egent, aut quas minori pretio alibi reperirent. Nec sunt absolvendi, nisi a corruptela cessent: saccharo virus injusti lucri, & palliatæ usuræ condientes.

35 Quæritur, *Titius tradit Cajo mercatori mille nummos aureos in societatem spe lucrandi centum triginta. Ex hac summa lucri sperati Titius remittit Cajo sexaginta nummos, ut Cajus in se suscipiat periculum sortis principalis mille aureorum, adeout quisquis fuerit negotiationis exitus, debeat Titio d. summam mille aureorum reddere.* Rursus *Titius eidem Cajo remittit alios viginti nummos, ut sine ullo prorsus periculo damni ex fortuitis casibus interdum contingentibus quinquaginta nummos residuos lucretur*; petitur, *an contractus licitus sit, & ab usura immunis.*

Hujusmodi contractus dicitur contractus trium contractuum. Primus dicitur contractus Societatis, in quo unus pecuniam, alter vel tantam pecuniam, aut operam, & industriam confert, ita ut ambo lucrum, & damnum participent. Secundus dicitur assecurationis sortis, sive capitalis, quo unus socius cum consocio paciscitur de securitate capitalis, ne pereat, & pro tali securitate dat consocio aliquod pretium, vel tantumdem de lucro sperato remittit. Tertius dicitur venditionis lucri incerti majoris ex negotiatione sperati pro lucro certo minori. Atque ita socius, qui pecuniam confert, ac de securitate sui capitalis pactus est, cum consocio rursus paciscitur de certo lucro minori pro incerto majori sperato: propter quod ex quindecim, quos pro quolibet centenario posset pro sua parte probabiliter lucrari, remittit consocio decem, ut iste suscipiat in se onus reddendi socio lucrum quinque aureorum pro quolibet centenario in omni eventu; hoc est, sive ex negotiatione lucrum reportetur, sive non.

Nonnulli apud Gibalin. *lib.*6. *art.*1. *cap.*3. *de usu fori Lugdunen.* tradunt hujusmodi contractum esse licitum, & absque labe usuræ celebrari: nam tres enunciati contractus divisim non sunt prohibiti, & usurarii, ut DD. communiter. Ergo etiam, dum simul celebrantur, cum non sint nisi contractus societatis, assecurationis, & venditionis, in quibus nihil est, quod merito reprehendi possit.

Contra quos est communior opinio DD. tum veterum, tum Recentiorum. Natal. *Alex. Theol. moral. tom.*2. *tract. de peccat. cap.*7. *art.*4. *regul.*24. *de usur.* Du-hamel. *Theol. moral. tom.* 2. *tract. de just. & jur. differ.*3. *cap* 9. Mayol. *cit. art.*11. §. 3. aliique plures apud Gibal. ubi *supr.* Secundam quam in praxi est judicandum. Nam in eo contractu quid aliud facit Titius, quam mutuo dare mille, & octoginta, ut quinquaginta supra sortem recipiat, & lucretur? Quare hujusmodi contractus

tractus ex conjunctione in eum finem tendunt, ut ex mutuo ultra sortem lucrum reportetur, unusque socius habeat caput sanum & alter fractum, ut loquitur S. Joan. de Capistrano *de usur.* 2. *pe.* 2. *partis nu.* 89. allegatus a Gibalino cit. *art.* 1. *nu.* 1. Consequenter inter Titium, & Cajum non servatur essentia societatis: non enim concurrit æqualitas damni, & lucri. Tum quia, per contractum assecurationis capitalis, & lucri minoris certi destruitur societas, & in mutuum transformatur. Siquidem Titius nihil amplius de suo habet in societate, per quod communicet cum Cajo: Cum hoc ipso, quod periculum pecuniæ in socium transtulerit, etiam illius dominium transtulisse præsumatur: alias non Cajo, sed sibi pecunia perire deberet; quia res Domino perit.

Quare ratio in oppositum producta non concludit. Quia dicti contractus, ut juncti sunt iniqui. Manu rem alienam palpare, eam manu claudere, & fugam capere sunt actus, qui separati non sunt prohibiti; sed conjuncti, hoc est, cum re aliena fugere, furtum continent.

36 Quæritur, *An sit usurarium pactum legis commissoriæ, in hoc consistens, ut creditor pignus accipiat pro mutuo ea conditione, ut, si debitor præfinito tempore non solvat, pignus illud vendatur, vel retineatur a creditore pro quantitate sibi debita.*

Resp. Affirmative. Textus expressus in *cap. Significante de pignorib.* Nam ultra sortem aliquid exigere, vel accipere, aut obstringere debitorem, ut aliquid emat, vendat, vel locet, etiam justo pretio, usurarium est; cum ei imponatur obligatio pretio æstimabilis, ad quam non tenetur. Nec obstat, quod debitor ea de re convenerit. Quoniam non libere, sed coactus inopia pecuniæ id agere censetur, sperans, se pignus intra tempus præfinitum posse redimere: Qua inopia fit, ut ad diem statutam pecuniam receptam solvere non possit, & quod creditor rem pretiosam pignori datam lucretur. Natal. Alex. cit. *reg.* 8. Gonzalez *in qu. tit.* 21. *cap.* 7. *de pignorib.*

37 Nec sola mora debitoris est legitimus titulus, ut possit creditor pignus retinere, vel distrahere, aut quidquam supra sortem exigere. Nam quidquid supra sortem exigitur, & percipitur, etiam post moram debitoris, nullo interveniente damno, vel lucro cessante, cum usura percipitur. Quinimo, etiamsi lucrum creditori cessaret, vel damnum sequeretur, non posset juste supra sortem quidquam exigere, nisi debito propria culpa in mora solvendi esset constitutus.

38 Quare, concurrente lucro cessante, vel damno emergente, potest mutuans aliquid supra sortem exigere, ut communiter DD. Nam tunc lucrum non provenit ex vi mutui, nec est fructus pecuniæ mutuatæ, sed ex alio titulo; ad compensandum nimirum pro damno emergente, vel lucro cessante.

39 Cæterum, ut titulo damni emergentis aliquid juste supra sortem exigi possit, plura requiruntur.

I. Ut damnum acceptum sit reale, & certum, non dubium, & fictitium.

II. Ut damnum procedat ex mutuo. Nulla enim ratio habenda est de damno aliunde proveniente, quam ex occasione mutui: Sicut enim creditor non tenetur debitori cum proprio damno beneficium præstare, ita debitor non cogitur ad aliud damnum compensandum, præter illud, quod creditor accipit ratione mutuatæ pecuniæ.

III. Ut damnum proponatur debitori, & in stipulationem deducatur, cum mutuum accipitur a creditore, ne invitus cogatur illud onus subire.

IV. Ut damnum sit æquale compensationi, quæ exigitur a debitore; qui cogi non debet, ut paciscatur de compensatione damni incerti, & possibilis.

V. Ut pactio de compensando futuro damno respiciat casum, in quo debitor sua culpa fuerit in mora restituendi pecuniam mutuatam. Nisi versaremur in casu damni certo imminentis, & præsentis, & nihilominus debitor instaret pro mutuatione pecuniæ suscipiendo onus compensandi damnum.

VI. Ut compensatio damni non ante exigatur, ac a debitore percipiatur, quam damnum acceptum sit. Alioquin creditor commodum ex mutuo perciperet, & plus exigeret, quam deberet. Natal. Alex. cit. *art.* 2.

40 Pariter, ut titulo lucri cessantis quidquam supra sortem possit juste accipi, debent nonnulla concurrere, quæ titulum justificent.

I. Ut mutuatarius a mutuante de lucro cessante moneatur; alias non posset ei innotescere, an contractum celebrasset cum conditione adeo onerosa.

II. Ut mutuatarius relinquatur in sua potestate ad talem contractum celebrandum.

III. Ut lucrum illud verisimiliter perceptum fuisset a mutuante, nisi mutuum dedisset, & ut occasione mutui, & non ex aliis causis extrinsecis eo privetur.

IV. Ut

IV. Ut pactum de compensando lucro cessante referatur ad casum, in quo mutuatarius fuit sua culpa in mora reddendi sortem. Omne enim pactum citra moram debitori culpabilem, mutuo adjectum, ut sorti aliquod augmentum fiat, usurarium esse censetur.

V. Ut propter lucrum cessans nihil percipiatur ante tempus, quo creditor ex negotiatione, arte, aut re frugifera, ad cujus emptionem pecunia mutuo data destinata erat, percepisset. Ita mutuans, qui convenit cum mutuatario de pretio lucri cessantis, non potest a principio recipere, quod recepturus est, v.gr. anno exacto; alias si mutuaret centum pro decem ad compensandum in fine anni lucrum cessans, & statim illa decem acciperet, non centum, sed solum nonaginta conferret; atque ita non ex centum, sed ex nonaginta dumtaxat lucrum cessaret.

VI. Ut res mutuo data, aut negotiationi sit exposita, aut proxime vera, & efficaci præparatione animi sit destinata ad negotiationem, vel emptionem rei frugiferæ; a quo non ad mutuantis arbitrium avertatur, sed ad preces mutuatarii, qui dictam summam mutuo petit. Atque ita non sufficit, ut pecunia potuerit negotiationi exponi, aut ad emendam rem frugiferam referri: Siquidem illa potentia est remota, cujus nulla ratio habetur, ut lucrum propter mutuum cessare censeatur.

VII. Ut mutuans nullam aliam pecuniam otiosam habeat, quæ in locum ejus, quæ mutuo data est, possit ad negotiationem, & emptionem opportunam ex sincera voluntate faciendam substitui. Verum non reputatur habere pecuniam otiosam; tametsi habeat asservatam ad alimenta, & provisionem familiæ, ad dotem filiarum, ad casus fortuitos, ut sunt morbi, incendia, lites emergentes, & similes.

VIII. Ut priusquam a mutuatario exigatur, & percipiatur compensatio lucri cessantis, deduci debeant pericula, & impensæ, quas debuisset creditori in acquisitione lucri præstare.

IX. Ut mutuans ad mutuum dandum ex charitate, & non ex spe, desiderio, aut cupiditate lucri percipiendi moveatur. Hinc advertat Confessarius, quod si aliqua dictarum conditionum deficiat, mutuans occasionem mutuandi quærit, ut ex eo lucrum faciat, & alterius damno locupletetur.

41 Quæritur; *an usurarius sit contractus Antichrisis dictus, quo creditor pro assecuratione capitalis mutuo dati recipit a debitore pignus frugiferum, & fructus iterum percipit, non computans eos in sortem principalem.*

Resp. Affirmative; nam supra sortem aliquid recipitur. Fructus enim pignoris computari debent in sortem principalem, ut expresse text. in *cap. Cum contra de pignoribus*. Quare, cum mutuans non sit dominus pignoris, sed ejus dominium pertineat ad debitorem, pignus pro debitore fructificat, cui vel restituendi sunt fructus, quorum dominium ad eum spectat, vel si creditor eos accipit, cadunt in solutionem debiti, & ipso jure sortem principalem minuunt. Creditor enim accipit pignus non ad lucrum, sed ad securitatem debiti. Teneturque ad fidelem illius custodiam, & sumptus necessarios facere, ut illæsum servet. Debitor vero obligatur ad resarciendas expensas necessarias, & utiles factas a creditore circa rem oppignoratam.

Expensæ necessariæ dicuntur, quibus non factis res oppignorata periisset, vel deterior evasisset: ut est ædificia ruentia reparare: oliveta restaurare: arbores curare: flumina avertere, &c. Utiles vero sunt, quæ meliorem rem faciunt, & ex quibus redditus Domino acquiritur. Non tenetur tamen ad voluptuarias, quæ sunt ad ornatum, sed fructus non augent. Natal. Alex. *cit. regul. 9.* Gonzalez *in 3. tit. 21. cap. 6.*

Attendant Confessarii verba Cabasut. prax. *lib. 6. cap. 7. n. 8.* ubi ad praxim plura habet, eaque dirige ad ipsorum instructionem, dicens. Si creditori, nullatenus detinenti, aliquid a mutuatario detur gratuito, poterit sine fœnore, vel peccato recipi. Verum non est facile præsumendum omne oblatum esse gratuitum. Munera enim quandoque a debitoribus afferuntur metu severioris exactionis, cui se impares agnoscunt ob paupertatis angustias: si munera ista sunt pretiosa, aut pecuniaria, præsumendum est non esse spontanea: item, si debitor inopia laboret, debet creditor oblata omnino recusare, ne occasione alienæ paupertatis locupletetur: si vero levia sint munuscula, nec pecuniaria, nec difficile parabilia, censeri poterunt ex spontanea animi gratitudine proficisci, atque ita licebit recipere: hæc ille.

Ex quibus videtur deduci, quod mutuans pecuniam etiam absque ulla lucri spe, & intentione, dum recipit a mutuatario, dante ex sua spontanea liberalitate aliquid supra sortem, debet censere dari non sponte, si ad-

si adhuc sortem non restituerit, vel sit talis conditionis, ut sæpe sæpius egeat pecuniis ad negotiandum: vel, debet colligere, quod det, ne sors repetatur; vel, ut alias mutuo faciliter pecuniam recipiat; alias non recepturus. Maxime, quia receptum mutui beneficium non obligat ad certum, & determinatum gratitudinis actum in specie, sed ad aliquam gratitudinem in genere, ut dixit Engel. Sed potest se gratum ostendere exhibendo aliud gratitudinis signum, vel verbis, vel factis, vel obsequio. Quæ tamen ipse mutuans nec exigere potest. Quæ doctrina apta videtur ad plures difficultates enodandas; & ideo a Confessario notanda.

42 Quæritur, *Super quo interrogandus pœnitens aperiens in Confessione se ex mutuata pecunia recepisse aliquid supra sortem propter damnum emergens, vel lucrum cessans.*

Resp. Debet petere, an ipse ultro, & non rogatus dederit mutuo pecuniam quamvis prævidisset sibi ex eo aliquid lucrum debere cessare; & dum affirmat, ad restitutionem obliget, quia sibi, & non mutuatario impugnare debet cessantia lucri. Si vero rogatus dederit, quærat, an prius, quam mutuum daret, habuerit voluntatem veram, & efficacem impendendi eam pecuniam aliis licitis, & lucratoriis negotiis, ex quibus probabiliter, detractis expensis, sperasset tale, vel tale lucrum reportare, & id mutuatario aperuerit: ac se non posse dare mutuo, ne tale lucrum amittat; vel ne damnum patiatur, & tunc, si adhuc mutuatarius voluerit pecuniam mutuo recipere cum onere tale compensandi lucrum, poterit receptum, ad justam ratam lucri cessantis, vel damni emergentis, retinere.

Hinc eos pœnitentes redarguat, qui excusationes quærunt in peccatis, quorum aliqui fundant interesse ex mutuo, licite recipiendum in hoc, quod possent mutuatam pecuniam exponere legitimo lucro: cum tamen nullum ad id habeant, aut habuerint efficax propositum: & alii protestantur, se non permissuros, ut sua pecunia arcis inclusa otiosa maneat: cum tamen, aut solum intendant ex mutuo lucrum; vel saltem de aliis modis lucrandi, nil certo, aut efficaciter proposuerint, nisi forte solo illo casu, quo fidi mutuatarii non occurrerent, quibus tuto cum fœnore suam pecuniam crederent; propterea hujusmodi propositum præposterum est, & consequens mutuum, ideo sufficiens ad exigendum lucrum cessans.

43 Quæritur, *an juramentum solvendi mutuanti lucrum usurarium ex mutuo obliget.*

Resp. Affirmative ex *cap. debitores de jurejurando*, ubi hæc sunt: *debitores ad solvendas usuras, quibus se obligaverant cogi non debent, si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere Sacramentum, & cum usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate, si necesse fuerit, compellendi*. Circa quæ ponderandum, quod jurans non tenetur ex justitia usuras solvere, quia contractus solvendi de se invalidus est, sed tenetur solum ex virtute Religionis erga Deum, ne falso juret, ipsius nomen adducendo in testimonium falsi. Unde videas, quod juramentum de solvendis usuris non est de re illicita; quamvis mutuatarius promittendo, & jurando usuras solvere, peccare possit; vel, quia nulla prorsus necessitate, vel honestate petit, & jurat: vel, quia alterum promissione usurarum ad mutuandum inducit: & in his circumstantiis juramentum etiam servandum est, quia licet fuerit modo illicito præstitum, & jurando peccaverit, non fuit tamen de re illicita; nam solutio usuræ sine peccato impleri potest, quia potest, imo debet, mutuator eas recusare. Vide Layman. *lib. 4. tract. 5. cap. 7. num. 1.* Gibalin. *lib. 1. cap. 9. art. 7. numer. 7.* Engel. *cit. §. 1. numer. 12.* Poncium *disputat. 53. quæst. 3. numer. 12. & lib. 1. cap. 31. num. 29.* Campion. *2. part. Instruct. ad Confess. cap. 28. numer. 15.* & solvens, ex causa justa solvit, ut sit fidelis.

44 Quæritur, *Super quo sint interrogandi a Confessario Ministri Montis Pietatis.*

Resp. Præsens notitia erit Confessario, in civitatibus confessionibus exposito, necessaria, sed,

I. Suppono, ex Concil. Lateranensi sub Leone X. quod Montes Pietatis sunt liciti, non usurarii, sed pii, religiosi, & laudabiles: instituti ad occurrendum usuris, quas frequenter pauperes, & indigentes fœneratoribus, & præcipue Judæis, cogebantur solvere.

II. Quod Mons Pietatis est quantitas pecuniæ a testatoribus, vel aliis Christifidelibus destinata, ut mutuetur indigentibus, ad quam, quasi ad Montem, refugium habent.

III. Leges, quibus gubernatur Mons Pietatis, ad tria reducuntur: I. Ut mutuetur pecunia Montis pauperibus: II. Ut mutuatarius pignus deponat custodiendum per Ministros Montis, & vendendum intra certum

tum tempus, si pecunia mutuata non restituatur, ut ex pretio venditionis recuperetur pecunia mutuata, & residuum Domino pignoris reddatur. III. Ut aliquid moderatum, absque lucro eorumdem Montium, ad solas Ministrorum expensas, & alias necessarias pro pignorum, & pecuniæ custodia, quilibet mutuatarius supra sortem conferat, prout idem Concilium *sess.* 10. quia justum est, ut a quocunque exigatur pretium pro labore, & expensis, factis in gratiam ipsius: sed expensæ, quæ fiunt in Monte, & labor, ac assistentia Ministrorum fit in gratiam pauperum: ergo justum est, ut pro iis solvant; quibus notatis,

Dico esse interrogandos, an in pignoribus recipiendis, & pecunia egenis mutuanda, fuerint tardi, morosi, asperi, vel difficiles. II. An munera extorserint, vel aliquod præmium pro recipiendis pignoribus. III. An pecunias tonsas non justi ponderis, vel numeri, aut difficiles ad expendendum eisdem tradiderint. IV. An pignora in proprium usum converterint, aliisve ad utendum concesserint. V. An divitibus in præjudicium pauperum, ipsis indigentibus exclusis, aut neglectis, summam notabilem pecuniæ dederint. VI. An in venditione pignorum fraudes fecerint: & ea, simulato aliorum emptorum nomine, vili pretio sibi retinuerint, vel omiserint quanti plurimi vendere, aut restituere Domino pretium, excedens sortem mutuatam. VII. An in alios usus expenderint, vel minuerint Sacri Montis pecuniam, collectam, & conservatam ad mutuandum indigentibus. Contra transgressores, in locis Romano Pontifici subjectis lata est excommunicatio Summo Pontifici reservata in const. onerosa la 82. Pauli V. in Bullar. Cherub.

CAPUT XXV.

Prop. XLIII. & XLIV. ab Innoc. XI. &c.

Detractio, & peccata linguæ.

1 PROP. 43. *Quidni, nonnisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?*

PROP. 44. *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.*

2 Auctores propositionum, quicunque sint, voluerunt, nec mortaliter, nec contra justitiam peccare, eum, qui sive intra judicium, falsum crimen falso testi, & accusatori ad defendendam suam vitam, sive extra judicium, ad tuendam suam famam injusto detractori imponit, contra quos Innoc. Decretum edidit; est nam certum in nullo casu esse licitum mendacium, utpote intrinsece, ac indispensabiliter malum ex dictis supra cap. 17. quod semper mortale est, quoties quis mentitur, & falsum dicit in materia gravi, sed, qui imponit falsum crimen alicui, quamvis falso testi, & detractori, in materia gravi falsum dicit, & mentitur, ergo mortaliter peccat; major est certa, nec revocari debet in dubium, ex dictis loc. cit. minor etiam patet, quia imponens falsum crimen alicui, ipsum graviter damnificat, injustum damnum inferens in bonis famæ, & contra mentem loquitur. Tum quia, quilibet habet jus ad suam famam, & est suæ famæ Dominus: ergo absque injuria non potest invitus privari, ergo qui ipsum infamat per impositionem criminis falsi, ei in re gravi injuriam facit, ergo graviter peccat contra justitiam, adeoque mortaliter, dum proximi famam lædit, quæ maximi momenti bonum est, & excellentius fortunæ bonis; ergo, quemadmodum mortaliter peccat, qui in his aliquem graviter damnificat, sic, qui proximum infamat; quod est ita certum, ut nec, post decretum Innocentii, oppositum sit probabile; ad quod attendat Confessarius, ne in excipiendis detractorum, & calumniantium confessionibus erret: cui ad uberiorem instructionem, quam plura alia, ad materiam detractionis, & contumeliæ pertinentia, ac de cæteris peccatis linguæ, subnecto.

3 Supponat I. Quod fama est *bona opinio plurium de vita, & moribus alterius*; hanc habentes dicuntur habere bonum nomen; ex quibus habetur, infamiam in mala opinione de moribus, & vita consistere.

4 II. Quod honor *est testificatio externa excellentiæ alterius*. Differt fama ab honore, quia illa consistit formaliter in judicio, & interna opinione de bonitate, & virtute morali alterius; honor autem in externis signis, quibus protestamur aliquem æstimare, & excellentem esse: quod fit factis, ut genuflexione, corporis inclinatione, apertione capitis, spontaneo famulatu, &c. vel verbis, ut alterum honorifice appellare sapientem, magnificum, nobilem, &c.

5 III. Quod non lædis honorem, & non famam:

mam, si in occulto, nemine vidente, alapam impingis viro ingenuo, & honorato, vel nemine audiente, falsa crimina objicis, vocando furem, spurium, plebejum, honorem lædis, quia ipsum contemnis, & non famam, cum nullus ex eo malam opinionem de illo concipiat. Potest quis aliquem honorare, & de illo malam famam, & opinionem habere: sic plures Principes, & viri honorantur, qui apud honorantes ob crimina, & perditos mores bonum nomen non habent.

6 IV. Quod contra honorem, & famam sunt duo præcipua peccata, oris, & linguæ: detractio, & contumelia: detractio lædit famam proximi, eam occulte, & in absentia denigrando, & minuendo; contumelia vero honorem in præsentia aufert: unde ex parte objecti essentialiter differre notavit Joan. De la Cruz *direct. consc.* 8. *præc. qu.* 2. *de detract. num.* 1. sicuti differunt honor, & fama. Contumeliam esse peccatum gravius detractione in Confessione explicandum, dixit Quilici *Confess. manud. qu.* 7. *artic.* 2. *numer.* 25. nam certe per contumeliam major injuria proximo injuriato infertur.

Verum, etiam in præsentia potest fama denigrari, ut, si alicui, pluribus audientibus, occultum vitium objicias, & tunc, tam famam, quam honorem lædis, cum onere restituendi utrumque.

7 Quæritur, *quid sit contumelia*.

Resp. Cum contumelia significet contemptum, & dehonorationem proximi, definitur: *est injuria, qua quis lædit alterius honorem, factis, vel verbis in præsentia exhibitis, vel prolatis*. Tribus modis honor læditur: *verbo, scripto, & facto;* contumelia fit verbo, & est contumelia stricte, dum injuriose alteri sua peccata objicis, ex quorum notitia dehonoratur, & contemnitur; ut, si Petrum voces furem, ebrium, mendacem; vel est convicium, ut si per contemptum objicias alteri, id, quod in eo peccatum non est: ut, si voces Judæum, cæcum, gibbosum; seu improperium, ut, si alteri injuriose exprobres beneficia, quæ tu ipsi contulisti.

Contumelia fit *scripto*, per eos, qui famosos Libellos componunt: est Libellus famosus ex Ameno *de pœn. tit.* 5. *§.* 5. *numer.* 2. *scriptura alicujus, occultam infamiam continens publicata, ut nescientibus innotescat;* & censetur famosus, licet in eo publicetur crimen verum, modo sit occultum; nam semper honor, & fama alterius læditur. Auctores, & compositores Libellorum gravissime peccant contra justitiam, quemadmodum, qui eos inveniunt, scientes esse famosos, non lacerantes, sed manifestantes, ut observat Layman; sed non sunt de facto excommunicati in Bulla Sancti Pii V. *Romani*, & Greg. XIII. *ea est*, sub anno 1572. ut incaute quidam scripserunt; quod ex Bullar. Cherub. est manifestum; qui etiam voluerunt componentes præfatos contra Ordin. Prædicator. & Minor. ligari excommunicatione Papæ reservata, est Const. *ex alto* Alex. IV. cum tamen Pontifex disponat solum, contra eos, qui non lacerabant libellum, tunc temporis contra præfatos Ordines editum.

Facto tandem fit contumelia, ut si percutias aliquem Chiroteca, vel alapa, & arundine, ut ostendas eum parum æstimare, vel aliis signis ipsum contemnere significes.

8 Quæritur, *an contumelia sit ex suo genere peccatum mortale*.

Resp. Affirmative, quia proximum lædit in honore, qui est bonum præstantius divitiis, & ideo est gravius furto, *cit.* De la Cruz *de contumel. concl.* 3. Est ex suo genere mortale; lædens justitiam, sine qua non potest servari charitas cum proximo, cum charitas velit proximo bonum, calumnia vero auferat illud honoris. Materia gravis per se sufficiens ad peccatum mortale in contumelia est exprobrare alicui crimen mortale: quia nullus est, qui per similium exprobrationem graviter non offendatur; per accidens autem, potest etiam esse defectus venialiter peccaminosus, vel solummodo naturalis; nam esse potest, ut alicui, ob suam dignitatem, & conditionem personæ, ut si sit Prælatus, consiliator, &c. tam displiceat exprobratio defectus naturalis; ut quod sit illegitimus: vel solum venialiter malus, ut si affirmes eum sæpe, quamvis non in re gravi, mentiri, ac homini plebejo, militi, &c. displicet, si objiciatur defectus mortaliter peccaminosus, ut accubuisse cum meretrice, blasphemasse, &c.

Potest tamen a mortali excusari, vel per inadvertentiam, vel ex levi injuria, ut si materia, de qua loqueris, non sit gravis, nec graviter contumeliosa.

Notat Marchan. regulariter non esse mortale dicere de aliquo esse superbum, avarum, iracundum, &c. quia ordinarie hæc non accipiuntur, ut sonent peccata mortalia,

lia, sed, ut denotant naturalem inclinationem; verum ex circumstantia, tam personæ, de qua dicuntur, quam audientium, qui possunt ea accipere pro gravibus vitiis, possunt esse mortifera; ideo quisque cautus esse debet.

9 Quæritur, *quid sit detractio.*

Resp. *Est injusta ablatio, seu denigratio famæ alterius, absentis*; Est ex suo genere mortale, quia per eam læditur proximus in fama, quæ est pretiosior cunctis opibus: sive loquamur de detractione formali, qua defectus alterius publicantur cum intentione explicita infamandi; sive de materiali, qua quis defectus proximi manifestat, sed non cum formali, & explicita intentione nocendi, sed ex quadam loquacitate, & malo habitu: nam saltem animum virtualiter nocendi habet, cum manifestet ea, quæ ex sua natura possunt infamare; verum in primo casu est gravius peccatum. Ex levitate materiæ, & perfecta advertentia potest esse veniale; levitas materiæ relinquitur consideranda prudentiæ Confessarii, quam debet desumere vel a qualitate personæ, cui detrahitur; vel an, quod de eo dicitur, sit parum, vel multum nocivum: vel ex qualitate Sermonis, ut si crimen, vel defectus sit levis. Layman *citat. cap.* 3. Quilici *numer.* 35. Marchant. *resol. pastor. cap.* 8. *circa* 8. *præcept.*

10 Quæritur, *quot modis soleat crimen detractionis committi.*

Resp. Duobus, directe, & indirecte: directe quatuor modis contingit. 1. Si falsum crimen alteri imponas. 2. Si verum crimen falsis circumstantiis aggraves. 3. Si crimen verum, sed occultum, publices. 4. Si opus ex se bonum, mala intentione factum affirmes; quod si sine fundamento judices, etiam judicium temerarium facis, & dupliciter peccas.

Indirecte vero accidit. 1. Dum affirmas Petrum, v.g. non fecisse opus bonum, quod revera fecit. 2 Si malitiose alterius bonum taceas, quando teneris revelare: ut, si aliis Petrum laudantibus, subjicias, *Ego taceo: vel frontem contrahas, aut humeros constringas.* 3. Si alterius virtutes minuas, aut frigide laudes.

11 Quæritur, *an peccet peccato mortali detractionis, qui ab inquirentibus informari de Persona Petri interrogatus: an cognoscat Petrum, affirmat, sed statim subdit*, ego de eo volo tacere, *relinquamus ipsum: vel, est optimus vir, sed.... illa est honesta fœmina, sed....*

Respondetur Affirmative; nam est detractio, & mortalis, ex Quilici, *numer.* 35. sic enim respondens operatur, ut audientes bonam opinionem erga Petrum, & fœminam illam deponant, vel suspicionem concipiant.

12 Quæritur, *an sit mortale revelare sine rationabili, & urgenti causa viro prudenti, de quo præsumitur, non publicaturum, verum crimen occultum, Franciscum v.g. commisisse adulterium cum Berta.*

Resp. Aliqui apud Poncium *disp.* 52. *qu.*8. *a nu.*41. & Layman *cit. cap.*3. *nu.*6. dixerunt non peccare mortaliter, qui lædit famam alterius apud unum virum prudentem tantum, qui non publicaret defectum significatum aliis: maxime, si ex levitate, vel loquacitate occultum crimen revelaret, ut alii docuere apud Antonium a Spir. Sancto *direct. Confess. tract.* 11. *de detract. sect.*6. Quorum opinio in praxi tuta, nec probabilis admittitur, nam certe Francisco graviter displiceret, quod prudens ille vir defectum ipsius sciret: viri enim cordati pluris æstimant habere bonum nomen apud virum gravem, quam apud multos vulgares. Ilsung *tract.* 4. *disp.* 3. *qu.* 3. *§.* 1. *num.* 105.

Addo, quod, si id liceret, posset occultissimum crimen paulatim fieri publicum apud multos; nam, si licet uni crimen occultum proximi revelare, huic etiam licebit alteri aperire, & sic deinceps: cum non sit assignandum cur, si mihi liceat tibi viro prudenti revelare adulterium Francisci, tibi non sit permissum alteri itidem viro probo aperire, & iste alteri. Poncius, Layman, & Anton. a Spiritu Sancto, & apud eos plures.

Ex quibus sequitur, quod non possit uxor cum marito loqui de peccatis occultis filiorum, aut famulorum: nisi alias non sit spes, quod moniti emendentur; nam tunc in emendam, & correctionem id efficere licebit, & cum Bonac. idem a Spiritu Sancto, & De la Cruz *dub.* 3. ratio est, quia maximum bonum est esse bonæ æstimationis apud illos, cum quibus conversamur, & conjunctionem aliquam habemus, qui possunt juvare, vel nobis nocere. Lege Div. Thom. 2.2. *qu.*144. *art.* 3.

Causa vero rationabilis, & urgens revelandi esse potest, ad impediendum grave malum alterius, ad petendum consilium, vel cum prudenter judicatur id esse expediens bono particulari, & magis publico; ratio est, quia nemo per Marchant. jus habet

image
not
available

cum, ac delinquens, facto ipso infamis, præsumitur suæ famæ cessisse, & non posse esse rationabiliter invitus; ideo id aliis revelans non censetur contra justitiam peccare, licet possit contra charitatem, si ex malo animo, vel cum sensu revelationis, Quilici *num.* 35. Propter quod excusantur Historici, dum delinquentium notitiam ad posteros transmittunt: præsertim loquendo de criminosis publicis, quorum notitia expedit bono communi.

18 Quæritur, *in quo detractio distinguatur a murmuratione.*

Resp. In hoc, quod detractio vel proximo imponit crimen falsum, vel verum occultum detegit; murmuratio vero confabulatur de factis publicis, & de iis etiam, quæ possent in bonam partem sumi, vertendo ea in malam partem, exaggerando rem ultra meritum causæ, ponderando subtiliter circumstantias, ex quibus omnibus persona aliqua denigratur in suo honore, & fama; & est lethale, vel veniale, prout ex hac gravis, vel minor injuria proximo fit. Rotarius *nu.* 15. verum pro eodem sæpe sumuntur.

19 Quæritur, *an audiens detractorem peccet.*

Resp. Affirmative. I. si ita audit, ut inducat, vel excitet, etiam paratum, ad detrahendum, vel ad inceptam detractionem continuandam, sive interrogando, juvando, laudando, approbando, non corrigendo, dum possit, & debet: & peccat contra justitiam æque bene ac ipse detractor, quia est causa injusta damnificandi proximum in bono famæ, & contra charitatem peccato scandali, quatenus est causa ruinæ spiritualis infamantis, dum vel ad detrahendum excitat, vel ad prosequendum animat: & ad restitutionem famæ tenetur, si principalis non restituat.

II. Si audiens, detractorem non induxit, sed lætatur, & sibi complacet in detractione, peccat peccato odii contra charitatem, quatenus de malo alterius lætatur. Layman *cit. num.* 14.

III. Si eum non inducit, neque movet ad detrahendum, & cum possit, non impedit, nec redarguit expresse, sive tacite, discedendo, aut avertendo sermonem, vel tristem se præbendo, peccat contra charitatem, quæ obligat ad impediendum malum proximi, cum potest.

IV. Peccant semper contra justitiam Superiores, cum subditum detrahentem non corrigunt.

V. Excusatur a mortali, qui ex reverentia debita Superiori, rationabili timore gravioris mali, vel spe non reportandi fructum, detrahentem, vel non impedit, aut non relinquit, sed tunc debet sibi detractio displicere, detractori non credere: & animadvertere, quod loquaces sæpe falsa dicunt, & referunt; item, si audiat ad consilium, vel remedium præbendum; item si parva sit detractio; legendi Layman, Quilici, Ilsung. & Marchant. *cit.*

20 Sed quid, *si ex curiositate, quis alterius defectus, & mores inquirat?*

Resp. Peccat mortaliter, quia nemo jus habet sine justa, & rationabili causa inquirendi de vita, & moribus proximi. Excusantur Superiores, quibus id ex officio incumbit, vel cum id necessarium est ad admittendum aliquem ad Religionem, ad Matrimonium, vel ad aliud Officium, aut beneficium: sed tunc non ex curiositate, sed justa, & rationabili causa inquiritur: & si ex curiositate audias, peccas contra charitatem.

21 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitente se accusante de peccato detractionis.*

Resp. I. Interroget, an fuerit audiens, vel detractor; Si audiens: an detractorem induxerit, &c. & tunc peccasse contra justitiam, & charitatem pronunciet: si vero solum in detractione sibi complacuerit, vel discursum non interruperit, aut non fugerit, dum poterat, contra charitatem. Si detractor: inquirat de numero virorum, & personarum, quibus detraxerit, & coram quibus: quia tunc tot peccata contra justitiam commisit, quot personas in fama damnificavit: & tot peccata scandali. Si de una integra familia, vel Religione sit oblocutus, id exprimere tenetur, etsi nesciat numerum personarum aperire: quamvis intenderet solum de aliquibus unius familiæ obloqui: nam audiens, eos ab aliis nescit distinguere, & ideo omnes infamat. Ameno de pœnis.

II. Interroget, an detractione imposuerit falsum crimen: an verum, sed occultum revelaverit: vel de publicis, cum scientibus sit locutus. Si primo modo, peccavit triplici peccato. 1. Mendacii perniciosi. 2. Contra Justitiam, & 3. Peccato scandali contra charitatem. Secundo modo contra Justitiam, & charitatem. Tertio modo contra charitatem; & ideo in Confessione est semper aperiendum, an primo, vel secundo, aut tertio modo detraxerit. Specificanda est species infamiæ (vel contumeliæ) ut, si de

ali-

aliquo, etiam eodem impetu, dixerit esse furem, Sodomitam, Judæum, Sortilegum, &c. nam hæc convicia in genere moris, & quoad vim lædendi famam, & inferendi nocumentum specie distinguuntur; cum dubium non sit, quin apud prudentes pejoris nominis, majorisque malitiæ reputetur Hæreticus, quam fur, Sodomita, quam simplex fornicarius; unde vocans aliquem Hæreticum magis ipsum infamat, & magis potest ipsi nocere, quam si vocet furem, ergo magis famam lædit, imo tollit famam diversæ speciei moralis, ergo, si simul revelet esse Hæreticum, furem, & Sodomitam, tria peccata specie, & numero distincta committit. Poncius *disp*.46. *qu*.7. *n*.74. Ant. a Spiritu Sancto *tr*. 5. *disp*. 9. *sect*. 1. *de sacr. pœnit. num*. 659.

22 Sed quæritur, *pœnitens petit instrui de modo restituendi famam, & honorem, ad quod scit ex justitia obligari, quid est ei Confessarius dicturus?*

Resp. I. Quod si honorem alterius coram aliis lædit, debet coram illis debitam reverentiam exhibere, antecedenter salutando, invitando ad mensam, eum visitando, conversando, &c. vel veniam petendo, vel alio simili modo, arbitrio prudentis; si vero privatim, nullo audiente contumeliam irrogaverit, v. gr. per injuriam, spurium vocando, & ad aliorum notitiam non pervenerit, tenetur ab ipso, se reum cognoscens, veniam petere, & animum offensum sibi reconciliare.

II. Si infamavit imponendo falsum crimen, tenetur se retractare coram illis, qui eum detrahere audierunt: per media tam efficacia ad restituendam famam, qualia fuerunt ea, quibus innocentem in fama damnificavit: dicendo *se esse mentitum*, & addendo, si opus sit, juramentum, ut audientes credant crimen impositum fuisse falsum.

23 Sed quæritur, *an restitutio sit facienda solum coram illis, a quibus auditus fuit detrahere, vel etiam coram aliis, ad quos detractio pervenit.*

Resp. Cum Mastr. *Theol. moral. disput*. 8. *qu*. 3. *art*. 2. *nu*. 60. vel personis, coram quibus detraxit, secreto id dixit, & alias cognoscebat eas talis esse naturæ, ut secretum non essent divulgaturæ: vel, nec sub secreto, neque talibus personis manifestavit; si primum, sat est, ut coram personis immediatis se retractet; si secundum, restitutio est facienda coram omnibus, & singulis, male opinantibus de injuste infamato, quia totum subsequens damnum infamiæ ab injusta detrahentis detractione, & injuria procedit: unde sæpe expedit operari, ut retractatio publicetur.

Si infamavit revelando crimen verum, sed occultum, tenetur ad restitutionem famæ, & abolendam malam opinionem, in quantum potest: nunquam tamen mentiendo; ideo Confessarius non debet obligare, vel suadere, ut dicat, *quod dixi, non est verum*, quia mendacium malum est ab intrinseco; sed restituet utendo verbis non continentibus mendacium; *ut imprudenter sum locutus absque debita advertentia, & informatione, fatue, & insipienter, ideo ne credatis: & si credideritis malum, quod dixi, sciatis vos imprudentes esse*; vel laudet infamatum, & honorifice de eo loquatur, ubi datur occasio; aut simili alio modo expresse, vel implicite, quantum in se est, aboleat opinionem malam, quam ingessit.

24 Sed quid, *si retulisset occulta peccata alterius absque asseveratione, & dubitanter?*

Resp. Tenetur ad restitutionem: si narret Sortilegia, Hæreses, & similia, quorum mera suspicio famam multum denigrat; vel persona, de qua narrantur, sit ita venerabilis, & digna, ut sola suspicio gravis criminis eam valde diffamet; etiamsi narratio contingat apud personas, de quibus verisimile est, quod non credant; nam tunc saltem contra charitatem referens peccat; & contra justitiam, si audivisse testetur a magnæ auctoritatis viro, qui, ut verax habetur: abstinendum est itaque a simili referendi modo. Rotar. *num*. 8. & alleg. a Spiritu Sancto *sect*. 6.

25 Sed quid, *si quis detraxerit viro defuncto?*

Resp. Si detractio defuncti redundet in infamiam familiæ, & hæredum viventium, est illis fama læsa resarcienda; si vero solum dehonoretur, vel infametur defunctus, hic est compensandus eodem modo, ac si viveret. Rotarius *cit. num*. 17. Alleg. a Spiritu Sancto dixit peccare mortaliter Historicos occulta aliquorum in suis Historiis notantes, quamquam illi, de quibus scribunt, jam sint defuncti.

26 Quæritur, *an infamatus licite possit condonare restitutionem famæ.*

Resp. Alii negant, quia nullus est Dominus suæ vitæ, & famæ, & sicut nullus potest se occidere, sic nec donare, quod suum non est; & ex eo probant, nullum posse infamare se ipsum; quod sequitur, si quis restituendæ famæ obligationem condonet, & remittat. Alii ex opposito affirmant, ex quo

homo sit Dominus suæ famæ, & aliorum bonorum, quæ propria industria acquiruntur; nam est præmium virtutis, quod propriis meritis respondet; & confirmant exemplo & D. Augustini suis Confessionibus, & aliorum Sanctorum, qui ex motivo humilitatis propriam famam, & honorem contempserunt. Cum istis dicendum, hominem ex justa, & rationabili causa, & cum non sequitur scandalum, vel motivum peccandi, aut aliis nec spiritualiter, nec temporaliter nocet, posse suam famam spernere; & aliis obligationem restitutionis condonare, nam nulli injuriam facit. De la Cruz 1. *præcept. qu.7. art.2. dub.7.* ubi observat hominem privatum, licet non peccet mortaliter contra justitiam se infamando, vel condonando famæ restitutionem, peccare tamen ex genere contra charitatem, cum exponat se periculo pecandi amissa verecundia.

Verum, cum infamia redundat in alios, filios, fratres, subditos, vel Monasterium, peccat, qui condonat. Ideo Prælatus contra justitiam peccat condonando famam, sicut, si se infamet de peccatis redundantibus in subditos, ut Sodomia, hæresi, &c. quia tunc læditur fama subditorum. Quilici *num.* 48.

27 Quæritur, *Franciscus per errorem inculpabilem, Petro detrahendo crimen falsum imposuit, & postea cognoscit se falsum dixisse: teneturne famam restituere?*

Resp. Tenetur, quia revera ipsum damnificavit: sicut, qui bona fide rem alienam possidet, cum postea reperit alienam esse, si apud eum extet, tenetur restituere.

28 Sed quid etiam, *si Franciscus Petrum, & e contra Petrus infamaverit Franciscum?*

Resp. Quidam dixerunt unum non teneri famam alteri restituere, si æqualiter sint læsi: vel solum in excessu, si unus alium plus offendit; sed non sunt audiendi; nam infamatio unius non est medium, nec satisfactio pro fama alterius, ideo in utroque est restitutionis obligatio.

29 Quæritur, *an non modo fama sit infamato restituenda, verum etiam compensanda damna, quæ ex illa sequuntur.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia revera infamans fuit injusta causa damni secuti; ideo, si occultum Petri crimen revelans, ob quod officio privatur, teneris ad compensandum damnum, quod ipse ex tali privatione reportat: si alter ultimo supplicio est puniendus ob crimen falso a te impositum, debes te Judici præsentare, ut eum liberes, etiam si tu reus esses, & propterea suspendendus, vel ad minus operari, & rem aperire, ut ille non damnetur; & in casu mortis illius hæredibus resarcire damnum, cujus causa reputaris, qui non modo contra te actionem habent, verum etiam adversus tuos hæredes, ad quos tua bona descendunt, ex quibus justa compensatio est eis facienda. Layman *cit. art.* 7. *num.* 4.

30 Quæritur, *quomodo, qui detraxit alteri libello famoso, debeat restituere.*

Resp. Contrariis publicis scriptis, servata proportione ad superius dicta *num.* 23.

31 Quæritur, *Cajus coram multis detraxit Bertæ, sed quia postea verecundatur in se retractando, nocte affixis libellis in locis publicis Civitatis, ex motivo exonerandi conscientiam, famam restituit; petitur, an satisfecerit obligationi de fama restituenda.*

Resp. Negative: hic non servatur æqualitas, prout requirit justitia commutativa: nam fama fuit ablata per certum detractorem, sed per certum non restituitur; nam incertum est, a quo fuerint folia affixa, an a Cajo, an ab alio, & an fuerint potius libelli contra ipsam Bertam; imo videtur Cajus novo peccato detractionis peccare (nisi bona fides, inadvertentia, vel simplicitas excusaret) quia renovavit detractionem, etiam apud eos, qui factum ignorabant. Propterea, quia fama fuit ore per certum detractorem apud tales audientes læsa, ore apud eosdem debet restitui, & si sint absentes per epistolas, proprio nomine signatas.

32 Quæritur, *Petrus est morti proximus, confitetur, se infamasse Religiosum. Confessarius instat, ut se retractet coram astantibus, ut Religioso famam restituat: pœnitens respondet velle se retractare coram Notario, hac lege, ut scriptura per ipsum rogata, legatur post ejus mortem, quia non vult vivens pati verecundiam, conceptam ex publica retractatione a se facta, nec ut mendax vult haberi: petitur, an possit absolvi.*

Resp. Negative, nam indispositus est sine vero proposito restituendi famam: cum verum propositum non præsumatur in eo, qui potens actu peccatum relinquere, non actu relinquit, sed vult in futuro; alias posset, etiam absolvi infirmus, potens concubinam e domo ejicere, & non ejiciens, ne ingratus appareat, sed relinquens onus, ut ab hæredibus expellatur; quod nullus prudens dixerit, uterque enim est in occasione proxima. Tum quia, si supervixerit, famam non restituet

pro-

propter verecundiam, & ne mendax æstimetur, ergo propositum est solum sub conditione: ergo non est efficax. Debet esse resolutio communis contra Anton. a Spiritu Sancto *in direct. Confess. tr. 5. disp. 3. sect. 11. num. 167. de sacr. pœnit.*

33 Quæritur, *an dentur causæ excusantes a famæ restitutione.*

Resp. Affirmative, sic DD. communiter. I. Excusaris per condonationem; si nimirum diffamatus cedat juri suo.

II. Si infamia abiit in oblivionem, quia per restitutionem potius renovaretur suspicio criminis; sed quia non potest dari certitudo, quod in oblivionem abierit, ideo regulariter infamans tenetur ad restitutionem.

III. Cum fama jam est facto recuperata.

IV. Cum non posset restitui absque vitæ periculo; ratio est, quia est ordo inter bona: alia enim sunt *bona animæ, alia vitæ, seu Corporis, alia famæ, & honoris, & alia fortunæ*: pretiosiora autem sunt bona animæ quam vitæ; vitæ quam famæ; & famæ quam fortunæ, ideo nullus tenetur restituere bona vitæ cum damno animæ, nec bona famæ cum damno vitæ; nec bona fortunæ cum damno famæ; ratio est, quia in restitutione debet servari æqualitas, & cum pretiosior sit anima, quam vita, & vita quam fama, & fama quam divitiæ, ideo &c. sic *tit.* a Spiritu Sancto *tract. 11. disp. 3. sect. 3.*

34 Nota I. differentiam inter *susurrationem, detractionem, contumeliam, derisionem, seu irrisionem*; Calumniator serio intendit lædere honorem proximi: Detractor famam denigrare: Susurrator amicitiam tollere: & Irrisor, joco pudorem, & verecundiam causare; unde susurratio est *oblocutio ad amicitiam tollendam inter aliquos*. Est ex suo genere mortale: cum tendat ad nocendum proximo, tollendo amicum: & gravior contumelia, ac detractione, quia tollit amicitiam, quæ est bonum præstantius fama, cum hæc ad amicitiam disponat. Hinc graviter peccant contra justitiam, qui inter consanguineos, & amicos rixas suis verbis ponunt, quia amicus jus habet, ne fraude, & modis illicitis privetur bono amicitiæ; & sæpe cum peccato contumeliæ, & detractionis conjungitur. Fit veniale vel ex inadvertentia, aut ex parvitate materiæ, si nimirum parum minuat de amicitia.

35 Irrisio, vel derisio *est verborum ludus ex proximi defectibus, ut erubescat, & confundatur*. Quod si fiat signis, dicitur subsannatio: pro fine habet erubescentiam, & confusionem in proximo: est ex suo genere mortale contra justitiam; quia, sicut proximus jus habet, ne dehonoretur, nec infametur, sic jus retinet, ne confundatur, & contristetur; unde, si proximus graviter contristetur, & erubescat propter crimen ei per jocum, vel derisum objectum, derisor mortaliter peccat; si derisio sit contra parentes est peccatum contra pietatem: si contra res Sacras, contra Religionem.

36 Quæritur, *an ex joco deridere res sacras, & cæremonias Ecclesiasticas, facta, vel dicta Sanctorum, scurriliter Sacram Scripturam citare, sit peccatum lethale.*

Resp. Affirmative, est sacrilegium profanativum rei venerabilis. Rotarius *sect. 4. n. 2.* nec datur parvitas materiæ; quemadmodum peccatum gravissimum est, si quis omittat invocare nomen *Jesu*, vel genuflectere coram Imagine Crucifixi, ex quo sibi displicet, quod id tendat in gloriam Dei: & dicitur esse peccatum acediæ; quatenus tristatur de opere laborioso, qua bonum opus est, tendens in gloriam Dei.

37 Sed quid, *an mortale sit deridere aliquem ex joco leviter, & gratia recreationis, ut, quod collum contorqueat, vel alium similem defectum habeat.*

Resp. Si derisio ista sit sine verbis pungentibus, & non prævideatur irrisus graviter offendendus, grave peccatum non est. Si vero irrisor prævidet gravissimam proximi contristationem, & erubescentiam, vel, quia scit, quod similia ei displicent; vel, quia alias ab eo fuit monitus, ut desisteret, non excusatur a mortali a Bonacina apud Quilici *num. 3.* Super quo sunt a Confessario pœnitentes examinandi.

38 Quæritur, *quid sit maledictio.*

Resp. Pro ut hic sumitur, est idem, ac verbis precari, seu optare malum alteri: & est duplex, *formalis, & materialis*. Formalis est, dum malum ex corde desideratur: est ex suo genere peccatum mortale, quia procedit ex odio interno, & charitati proximi directe repugnat; graviusque peccatum est, quando strictius tenemur, personam, cui maledicimus, diligere; potest esse veniale aut ex parvitate materiæ, aut ex inadvertentia, & ex non pleno consensu; propter quod sæpe a mortali excusantur parentes propter maledicta in filios.

39 Materialis est, cum malum non desideratur ex corde, sed tantum ore profertur, & sine intentione nocendi: est ex suo genere tantum veniale, quia deest intentio, & no-

cumentum non infertur; potest tamen fieri mortale ratione scandali: ut si Prælatum subditus in faciem maledicat, vel filius parentes, ob gravem irreverentiam, & propter injuriam, quæ proximo fit.

40 Quæritur, *an maledicere creaturis irrationabilibus sit peccatum mortale.*

Resp. Affirmative, si considerentur, ut sunt creaturæ Dei: & est blasphemia, quatenus illa maledictio redundat in Deum. Si considerentur, ut sunt aliquid proximi, est peccatum mortale contra charitatem: sic mortaliter peccat, qui ex animo vellet perire bestias inimici. Si vero considerentur, quatenus creaturæ irrationales præcise, est veniale, & nullum, quatenus sunt nobis causa alicujus mali, & incommodi: id enim est magis maledicere ipsi incommodo, quam creaturis, *ut pereat dies, in qua natus sum.* Quilici *quæst.* 15. *art.* 2. *num.* 10.

41 Quæritur, *an, qui unico actu integræ familiæ maledicit, tot peccata committat, quot sunt personæ.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia licet verbum sit unum, realiter terminatur ad diversas personas, & correspondet diversis, & pluribus, saltem virtualiter actibus internis voluntatis, quibus vult malum singulis personis ex illa familia. Vide *lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 10.

Itaque Pœnitentes in Confessione debent explicare. 1. Malum, quod optant, si est malum vitæ, famæ, vel fortunæ. 2. Quibus optant, quia si sunt parentes, vel filii, est peccatum etiam contra pietatem. 3. Quot sint personæ, quibus optant. 4. Quoties optaverunt. 5. Quibus, & quoties fuerunt scandalo, & Confessarius interroget etiam, an sint in eo habituati, & ex consuetudine similia mala imprecentur.

Adulatio etiam est peccatum linguæ, dum mendacium includit; quod evenit, cum id, de quo quis laudatur, in eo non est; & est mortale, cum adulatio fit, ut adulatus in peccatum prorumpat. De aliis peccatis linguæ vide dicta in superioribus capitibus.

CAPUT XXVI.

Prop. XLV. & XLVI. ab Innoc. XI. &c.

Simonia.

1 PROP. 45. *Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam, quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.*

PROP. 46. *Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale; imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.*

Satis opportune occasione utriusque propositionis agitur hic de Simonia, de qua ipsæ in terminis loquuntur; cujus notitia est Confessario necessaria, nam forte nulla est delicti species, quæ tot, tantisque difficultatibus sit implicata; & tam Confessariis ad ipsam distinguendam difficile, ideo, quæ scitu magis necessaria judicamus, breviter in examen reducemus.

2 Definitionem Simoniæ videas *lib.* 1. *cap.* 8. §. 5. *num.* 75. & interea considera, quod pecuniam itaque, aut quodvis aliud pecunia æstimabile dare, vel recipere non licet, nec pro Sacramentis, quæ sunt causa gratiæ (quæ est supra omne pretium, & cui repugnat, quod gratis non detur) Nec pro spiritualibus actibus, ut sunt administratio Sacramentorum, usus Spiritualium donorum, divini verbi prædicatio, divinæ laudes, jurisdictionis Ecclesiasticæ usus, Religiosa Professio, &c. Nec pro his, quæ sunt spiritualibus adnexa: ut sunt Ecclesiastica beneficia, Juspatronatus, &c. ut diximus *lib.* 1. *cap.* 8. §. 2. Hæc enim omnia ejus generis sunt, de quibus Christus dixit Matth. 10. *gratis accepistis, gratis date.*

Quapropter nihil refert, an pecunia pro Beneficio, vel alia re spirituali promittatur, detur, vel accipiatur, tamquam *pretium*, vel *incitamentum*, seu *motivum*, aut, *gratuita compensatio*; sed semper est simonia quocumque titulo detur, prout expresse ex decreto Innocentii.

3 Hinc patet, quod invectus distinctiuncularum usus inventus fuit ad palliandas simonias. Siquidem, illis admissis, vix, nisi homines plumbei, simoniam committerent; nam quisque se excusaret, se non conferre pecuniam tamquam pretium, nec rem temporalem cum spirituali *tamquam pro æquali commutare*; nec temporale pluris, vel tanti æstimare, quam ipsum spiritale; sed solum eam offerre, tamquam *motivum*, vel *gratuitam compensationem*. Ita Simon Magus respondere potuisset; se Apostolis obtulisse pecuniam, *Actor.* 8. non sub ratione formali *pretii*, sed tamquam *motivum*, quo eorum voluntates moveret ad conferendam sibi potesta-

testatem dandi Spiritum Sanctum per manus impositionem. Nec ille erat solicitus de modo, quo conferret, dummodo potestatem illam consequeretur. Nec D. Petrus eum reprehendit in hoc, quod voluerit pecuniam tamquam pretium dare, & pro æquali cum potestate spirituali commutare, sed absolute dixit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri . . . . cor enim tuum non est rectum coram Deo*. Atque ita, quod collatione pecuniæ per modum illiciti moventis, absque cogitatione pretii, vel expressa comparatione rei spiritualis cum temporali obtinetur, pecunia possidetur. Et circa res spirituales committitur simonia. De quo Natalis Alex. *Theolog. dogmat. tom. 2. lib. 2. cap. 7. art. 2. num. 5.* Ad hoc itaque attendant Confessarii.

4 Adverte, quod simonia repugnat Religioni, justitiæ, & pietati. Religio violatur propter contemptum rerum spiritualium, quibus irrogatur injuria, cum pecunia æstimantur. *Nam quis non vile putat, quod venditur?* ajebat Hormisda Papa *Epist. ad Episcopos Hispaniæ cap. 2.* apud Gonzalez *in 5. tit. 3. c. 2. n. 16.* Quæ enim commutantur, tantum valere existimantur, quantum ea, cum quibus commutantur; nulla autem valoris donorum spiritualium, quæ pretium omne excedunt, cum pecunia est proportio, nec emi, nec vendi possunt, quorum nullus est dominus, quantumvis ille, qui pretium dat, ea studiose emere conetur, & procuret.

5 Violatur justitia, tum distributiva, quia turpi Beneficiorum, & Ordinationum nundinatione opulentiores in Sacerdotes ordinantur, & ad beneficia assumuntur, omissis doctioribus, sanctioribus, & magis idoneis: Tum commutativa, contra quam est pretio commutare, quod pretio commutari non potest; & vendere, & emere, quod gratis acceptum est ea conditione, ut gratis detur.

6 Tandem violatur pietas; nam collatio rerum spiritualium medio pretio animos piorum offendit, & animos pauperum a Sacramentorum perceptione retrahit, ut *ibid.* Gonzalez; & d. Natali *num. 2.*

7 Quæritur, *Franciscus muneribus sibi obligat familiarem Episcopi, hac lege, ut merita proprii filii commendet apud Prælatum, ut hac forma moveatur ad conferendum beneficium Ecclesiasticum, quod postea confertur, tam Episcopo quam filio pactum ignorantibus*: petitur, *an Franciscus sit simoniacus*.

Resp. Affirmative, quia revera hic adest pretium pro re spirituali obtenta. Duhamel *tom. 2. Theol. moralis lib. 1. dissert. 5. cap. 4. num. 5. & 12. in decalog.* Cabasut. *prax. jur. canon. lib. 5. cap. 3. num. 7.* Ignorantia Episcopi, & filii operatur, eos non peccasse, & non ligari pœnis latis adversus simoniacos, sed non legitimat actum, alias invalidum, *cap. de regul. cap. ex insinuatione, c. nobis hoc tit.* & provisus statim, habita notitia, tenetur beneficium dimittere D. Thom. *2. 2. qu. 100. art. 6.* Fagnan. *in 5. ad d. cap. nobis nu. 73. & 76. de simon.* videas *cap. 35. num. ult.*

8 Sed, *An debeat restituere fructus*.

Resp. Tenetur restituere fructus extantes tempore scientiæ, sed non consumptos ob bonam fidem. D. Thom. *cit. ad 3.* Cabasut. & Fagnan. *n. 80.* In quo distinguitur ab eo, qui simoniace est intrusus in beneficium, qui, cum careat vero, & putativo titulo, dicitur fur, & invasor, *cap. Ordinationes 1. q. 9* Et ideo semper est in mora restituendi, sicut fur; teneturque ad restitutionem omnium fructuum, etiam qui percipi potuissent a legitimo, & diligenti possessore. D. Th. *cit. art. 1. ad 2.* & Fagnan. ibid. *in c. sua nos num. 8.*

9 Quæritur, *an Simoniam committat Episcopus conferens beneficium suo familiari propter servitium, vel obsequium sibi præstitum*.

Resp. Affirmative; nam in casu intervenit munus ab obsequio: tale enim servitium est pecunia æstimabile, propter quod viri nobiles suis famulis exolvunt menstruum justum stipendium; hic videtur esse virtualis venditio, & commutatio beneficii pro obsequio temporali, ac quod intentio immediata per se, & primaria famuli, gratis Episcopo servientis directa sit ad acquisitionem beneficii, alliciendo Episcopum ad ipsum conferendum propter exhibita, & exhibenda obsequia; &, quod Episcopus primario ad eum finem conducat ejusdem servitia, & pro pretio locationis obsequii, loco pecuniarii stipendii substituat collationem beneficii; id totum videtur haberi *ex cap. & si quæstiones de Simon.* illis verb. *quod autem scriptum est, beatus, qui excutit manus suas ab omni munere, de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel pervertere solent.* Videndus Cabasut. *cit. num. 11.*

19 Pondera, alios famulos famulari Prælatis, ut beneficium accipiant, sine stipendio: & alios ita, ut ipsorum famulatus, & obsequium æquali mercede pecuniaria compensetur, qui priori modo obsequium exhibent, principaliter, & per se intendunt alli-

allicere, & movere suo obsequio animum Prælati ad conferendum beneficium; ideo collatio si contingat, est Simoniaca. Si vero secundo modo servitia præstentur, non censentur exhiberi animo acquirendi beneficium, vel movendi Prælatum, quia solus famulatus æquali mercede compensatus, non allicit animum collatoris ad conferendum beneficium: hinc, si alicui æquali stipendio conducto, beneficium conferat, quia occasione famulatus eum dignum reperit, & utilem Ecclesiæ fore judicat, gratis omnino, & pure liberaliter conferre censetur. Carden. *dissert.* 27. *cap.* 5. *articul.* 3. Legendus Campion. *part.* 2. *instruct. ad aud. Confess. cap.* 37. *num.* 2.

Unde sunt a Confessario instruendi Aulici, qui, justa mercede, Prælatis famulantur, cum aliqua spe obtinendi beneficium, vel pensionem, ut eam spem deponant, quia periculosa res est, ut intentio pervertatur, & principaliter exhibeatur obsequium, animo alliciendi Prælatum ad promovendum ad beneficium, ac simonia pallietur.

11 Quæritur, *an committat Simoniam, qui alterum sic alloquitur;* si mihi conferas, vel procures beneficium, gratus tibi ero.

Resp. Affirmative; hic enim palliatur Simonia, & gratuita compensatio, exprimitur, nam revera volo conferentem, vel mediatorem movere, & allicere, ut mihi ob lucrum titulo gratitudinis promissum, conferat, vel procuret beneficium, & ita adest verus contractus, dabo, si dabis, & æquivalenter in contractus res spiritualis deducitur.

Propter quod, nec conferens potest beneficium conferre hac lege: *do tibi Canonicatum, ut sis mihi gratus: dabo tibi beneficium, sed nollem te esse mihi ingratum;* nam semper reperitur contractus, *do ut des*, & quod temporale sit gratuita compensatio pro spirituali, quod & Innoc. reprobat *in* 45. *prop.*

12 Quæritur, *an sine Simonia possim te præsentare, vel tibi conferre, procurare, vel resignare beneficium Ecclesiasticum intentione, vel expresso pacto, quod tu mihi, vel meo nepoti, vel alteri designato, vel designando, postea resignabis, aut dabis alteri fructus beneficii, vel partem eorum, & pensionem solves.*

Solutionem videas *lib.* 1. *c.* 8. §. 6. ubi egi de confidentia beneficiali, & §. 5. de simonia, ubi plura resoluta habentur.

13 Quæritur, *an Parocho, vel alteri Sacerdoti nolenti baptizare puerum morientem, nisi pecuniam recipiat, possim ego absque Simonia dare.*

Resp. DD. dividuntur; affirmant Poncius *cit. conc.* 1. *num.* 28. de la Cruz *qu.* 47. *precept. dub.* 2. Antonius *a S. Sancto de Simon. tr.* 4. *disp.* 4. *sect.* 8. Layman *cit.* 82. alios plures citantes, resolventes peccatum non esse dare pecuniam Sacerdoti nolenti infantem baptizare, vel absolvere adultum, de proximo morituros, nisi recipiat pecuniam, quam alias licite recipere non posset, modo non detur in pretium pro ipsa baptizatione, seu absolutione, quia ita emeretur Sacramentum, sed ad redimendam injustam vexationem, & injuriam, quæ eis irrogatur: vel, ut ratione, alliciatur, moveatur, & molliatur avari Sacerdotis animus; supponunt ibi alium non esse, qui possit prælatos respective baptizare, & absolvere.

Negant D. Thomas 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. ad primum, Cajetanus *ad eumdem* locum, Sylvest. Paludanus, Aragonius apud eumdem, Layman, Campionus *cit. nu.* 13. Et horum sententiam veram censeo, & juxta Decretum Innoc. ac alteram sub damnatione comprehendi; quod probo: Innocentius damnat ut Simoniacum, dare temporale pro spirituali, quamvis non detur ut pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; sed juxta Auctores primæ sententiæ pecunia illi Sacerdoti conferretur, ad minus tamquam motivum conferendi baptismum, & absolutionem, ergo eorum opinio ab Innoc. damnatur.

Quia itaque dare pecuniam in dicto casu esset ad minus virtualiter, & æquivalenter ex natura operis, & dationis, emere Sacramentum, & Dei donum (quod est intrinsece malum, & prohibitum, contra illud *gratis accepistis, gratis date*) a nullo fine extrinseco potest honestari, & licitum reddi; semper enim hæc deformitas reperitur, quod Dei donum gratis non detur, ac irreligiose, & cum injuria res divina tractetur.

Hinc in praxi, & facti contingentia, debet quis se gerere eo modo, ac si non foret, qui puerum baptizaret, ex regula illa, quod pro eodem reputantur non habere ministrum, ac non posse illum habere absque peccato: Verum, si Pater infantis posset tunc ipsum baptizare, deberet; si baptizandus esset adultus, & in periculo mortis, nulliusque adesset, nisi qui exigeret pecuniam ad ipsum baptizandum, deberet suam salutem procurare baptismo flaminis, & desiderii; quemadmodum per actum contritionis suam adultus moribundus, quem absolvere nollet Sacerdos, nisi recepta pecunia.

14 Sed

14 Sed quæritur, *an Pater possit ab eo Sacerdote aquam emere: supponitur, quod non sit alia aqua, quam illa, quam habet præfatus Sacerdos.*

Resp. Affirmative, ita D. Thomas ubi supra, firmans posse emi, quia purum elementum corporale est; sed si pretium Sacerdos ille vellet augere, propter benedictionem aquæ, quæ fit in Sabbato Sancto, illicitum, & Simoniacum foret illam emere.

Pro materia itaque remota baptismi, potest pecunia dari, sicut datur pro pane, vino, & oleo, non vero pro materia proxima, ablutione nimirum.

15 Sed quæritur, *an possit licite vendi Calix consecratus.*

Resp. Affirmative, *cap. Hoc jus porrectum* 10. *qu.* 2. modo prius frangatur, & pretium non augeatur ratione consecrationis, solaque materia æstimetur, non habita ratione benedictionis. Fagnan. *in* 1. *decretal. ad cap. Cum pridem de pactis num.* 63.

Nequit tamen pro pretio locari usus rerum sacrarum, quia censeretur venditus usus rei, qui est spiritualis, & sacer: Engel. *num.* 18. & De la Cruz *dub.* 5.

16 Quæritur, *cur possit vendi Calix argenteus consecratus, & non beneficium Ecclesiasticum: sicut enim in Calice argentum est res temporalis, & secundum se pretio æstimabile, ita in beneficio jus percipiendi temporales redditus pretio æstimabile est.*

Resp. Discrimen est, quia Calix consecratus est annexus rei spirituali antecedenter, quatenus argentum, quod est materia Calicis, sua natura, non pendet ab annexa consecratione, quæ in eo est accessorium, & argentum principale; ideo vendi, & æstimari secundum se potest, non vendito, nec æstimato spirituali. Beneficium vero est annexum rei spirituali consequenter, quia beneficium, seu jus percipiendi redditus datur tamquam stipendium, debitum propter officium, seu ministerium spirituale: beneficia enim sunt instituta pro celebrandis divinis officiis, & non dantur nisi propter officium *cap. final. de rescript. in* 6. Unde si alicui vendatur jus beneficialium redditum, venditur etiam illi jus spirituale exercendi officium, seu collatio, aut assignatio ad sacrum officium, cui redditus destinantur: quæ collatio, & assignatio est sacra, & ex divino jure profecta. Cabasut. *cap.* 3. *num.* 14.

17 Quæritur, *an Sacerdos possit sine peccato Simoniæ recipere pretium, eique a fidelibus dari pro celebratione Missæ.*

Resp. Negative, ut pretium Sacrificii, & operis, vel, tamquam mercedem correspondentem fructui, quem applicat ei, pro quo celebrat, cum invendibilis sit, & cum nulla proportione ad temporale pretium; bene vero, tamquam stipendium substentationis ipsius Sacerdotis, privantis se sua libertate ad inserviendum alteri pro tali tempore; sed gratis servire non tenetur; quæ ratio valet etiam in Sacerdote divite, qui aliis gratis famulari non obligatur.

18 Sed quæritur, *an id etiam dicendum sit de Parocho.*

Resp. Negative, nam Parochi ex officio, & justitia tenentur populo Sacramenta ministrare, & pro Parochianis sacrificium applicare, sic ut si redditus pingues sint, singulis diebus, si vero tenues, saltem diebus festivis ex Sac. Congreg. Concilii decreto edito sub 10. *Maji* 1681. vide *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 14. quia igitur Parochis assignati sunt redditus, unde sufficienter sustentantur, nil possunt juste exigere; quia jus non habent, nec titulum exigendi: idcirco talis exactio est injusta, & speciem gerit Simoniæ, Laym. *cit. num.* 16.

Quapropter DD. conveniunt, quod si Sacerdos vocatus ad audiendas Confessiones, vel celebrandum ad locum distantem, teneatur ex officio, vel beneficio ire, ut Confessiones audiat, celebret, vel baptizet, non possit aliquid pro eo labore exigere. Poncius *cit. num.* 29.

19 Sed quæritur, *an possit Sacerdos licite recipere aliquid pro labore insumpto in ipsa administratione Sacramentorum, celebratione, Concione &c.*

Resp. Negative; Nota DD. considerare duplicem laborem in his sacris actibus, & ministeriis; alium cum eis intrinsece conjunctum, & per se necessarium ad tale ministerium, prout ab hominibus moraliter exerceri potest, & solet, proprie ab illo inseparabilem; hujusmodi est labor, & studium, quod adhibet Concionator in paranda Concione, vel in mandando eam memoriæ; & ille, qui adhibetur a Sacerdote adeundo Ecclesiam ad celebrandum, in assumptione vestium sacrarum, in legenda Missa, &c. Et alium extrinsece, seu per accidens conjunctum cum Sacramentorum administratione, sive prævius, sive concomitans sit actionem: ut est se conferre de loco ad locum, locare libertatem suam, obligando se ad celebrandum, vel prædicandum, aut audiendas confessiones in loco particulari, & pro toto

anno,

image
not
available

Monasterium sit capax, & inops juxta consuetudinem. Engel. *nu.* 21. Layman *num.* 29. Cabasut. *lib.* 5. *cap.* 5. *cap.* 27. Qui *nu.* 17. refert Clement. VIII. declarasse, Moniales, non esse Simoniæ reas paciscendo de dote recipiendarum pro sufficienti, & congrua ipsarum sustentatione, non pro ipsa admissione ad statum Religiosum. Lege decretum S. Congr. apud Fagnan. *in* 3. *ad cap. non amplius de institut. num.* 25. & quæ dixi *offic. Cur. Ecclesiast. c.* 32. *num.* 13.

25 Quæritur, *an Franciscus vendens Agnum Dei, benedictum ab Innoc. XI. Simoniam committat.*

Resp. Affirmative, si Agno benedicto non sit ornamentum adjunctum; vel etiam, si propter benedictionem intendat pretium augere, secus, si solum pretium vellet ad æstimationem ornamenti: nam sacræ Reliquiæ venales non debent esse, *cap. cum ex eo de Reliq. & venerat. Sanct.*

26 Sed quæritur, *an liceat commutare unum benedictum ab Innoc. cum alio benedicto a S. Pio V.*

Resp. Affirmative; Campionus *nu.* 23. & consentit Layman *num.* 57. & Gloss. *ad cap. ad quæsit. de rerum permutat.* notans spiritualia inter se recte permutari; verum id non intelligitur de beneficiis, & redditibus Ecclesiasticis, quia id SS. Canones, ut Simoniacum prohibent, nisi accedat legitimi Superioris facultas; idcirco, si quilibet alius pravus contractus absit, & non intendatur uno Agno alius emi, illicitum non videtur.

27 Sed quæritur, *an liceat sacras Reliquias ab infidelibus pretio redimere.*

Respond. Affirmative, quemadmodum legitur, antiquos Christianos Martyrum corpora a carnificibus redemisse. Cabasut. *capit.* 4. *num.* 9.

28 Quæritur, *an Simonia sit ex genere suo peccatum mortale.*

Resp. Affirmative: est peccatum contra Religionem, & sacrilegium, quia indigne tractantur res sacræ: & contra justitiam, dum venduntur divina, quæ sunt prorsus invendibilia, cum nullum pretium sit, quo æstimari possint, & in nullius sint dominio nisi solius Dei, quorum homo est purus dispensator, quæ ad vendendum, vel nundinationem non accepit, sed ad gratis communicandum, sicut gratis accepit: unde ratio naturalis dicit illicitum, & injustum esse ea vendere, & pretium receptum esse restituendum.

Et, proportione servata, verificatur, tum de Simonia jure divino, & naturali prohibita, quæ committitur in venditionem rei spiritualis, & beneficii Ecclesiastici, tam Curati, seu habentis annexam Ordinis Sacri executionem, quam Simplicis *cap. ex multis, cap. si quis objecerit* 1. *quæst.* 3. tum de illa jure Ecclesiastico vetita, qua delinquitur in beneficiorum permutatione, facta sine auctoritate legitima *cap. quæsitum cit.* & juxta superius dicta.

29 Quæritur, *an possit esse veniale ex parvitate materiæ.*

Respond. Negative, nam semper venditur gratia, & donum Spiritus Sancti, per quod atrox injuria Deo infertur, ut habetur *cap. eos* 1. *q.* 1. & existimatur donum Dei pecunia possideri, ac excellentius non esse omni pretio, & re temporali; quare, sive pro re temporali detur unum Ave, sive totum Psalterium, semper mortaliter peccatur, quia semper gravis deformitas reperitur in utroque: gravior tamen esset, si quis Eucharistiam venderet. Et resolutio procedit, sive pro re spirituali unus obolus accipiatur, sive centum aurei; imo in primo casu videtur major irreverentia, quia quo minori pretio res venditur, eo minoris videtur æstimari, & ita major videtur irreverentia. Vide Fagnan. *in* 1. *decretal. de pactis cit. num.* 9.

30 Quæritur, *cuinam sit restituenda pecunia, vel res temporalis recepta pro spirituali.*

Resp. Regulariter ei non est restituenda, qui eam contulit, quia turpiter, & contra legem irritantem, ac justitiam dedit, sed Ecclesiæ, in cujus ignominiam data fuit *cap. si quis in atrio* 17. *quæst.* 4. & *cap. de hoc de Simonia*, & ibi Glos. *in ver. restituant*; vel pauperibus, si Ecclesia fuerit in culpa, hoc est totum Collegium consensit Simoniæ. Ex misericordia tamen potest danti tribui, dum non habet, unde vivat, vel cum dans pecuniam non peccavit in jure, vel in facto, quia bona fide, & ignoranter dedit: Fagnan. *in* 5. *decretal. ad cap. tua nos de Simonia n.* 13. Cabasut. *c.* 9. *n.* 2. nam inculpabiliter dedit.

31 Sed quæritur, *an res Simoniace accepta, ut Beneficium, & dignitas Ecclesiastica, sit resignanda, & dimittenda.*

Resp. Affirmative, *ex cap. cum detestabile de Simonia inter extravag. com. & const. S. Pii V. Cum primum in Bullar. Cherub.* in qua hæc sunt: *qui dignitates Ecclesiasticas Simoniace acquisiverit, illis sit ipso jure privatus, & in futurum inhabilis ad eas, & quascumque alias obtinendas: qui beneficium, aut Officium Ecclesiasticum Simoniace adeptus fuerit, illis similiter sit ipso jure privatus, & ad fructuum omnium,*

quos

quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuo sit inhabilis &c.

Et non modo resolutio procedit, si Simonia fuerit realis, verum etiam si fuerit conventionalis, ut expresse disponit Pius IV. *const. in sublimi*, ibid. edita pro reformatione Sacr. Pœnitentiariæ: in qua legitur: *Caveat, etiam Pœnitentiarius, ne in absolutionibus a Simonia reali, vel conventionali etiam occulta, umquam concedat, ut ipsi Simoniaci Beneficia, super quibus Simoniam commiserunt, seu pecunias, vel alia pro illis accepta, aut fructus, exinde post commissam Simoniam acceptos, in toto, vel in parte retinere possint, quinimo in absolutionibus hujusmodi apponatur clausula, quod uterque ad Beneficium, super quo fuit commissa Simonia, perpetuo inhabilis existat.*

32 Sed quid, *si quis ignorans Simoniam, Beneficium receperit, vel ad Prelaturam fuerit electus?*

Resp. Tunc collatio nulla est *cap. nobis de Simonia*, ubi nulla declaratur illius electio, cujus amici, ipso ignorante, dederunt electoribus aliquod pro illius electione: qui si habita notitia commissæ Simoniæ, dignitatem, vel Beneficium non dimittat, pœnis pro Simoniacis taxatis ligatur. Piasec. *prax. p.2 cap. 4. art. 6. num. 11. & 12.* tradit, Simoniacum teneri in foro conscientiæ dimittere Beneficium, & fructus restituere, etiam ante sententiam declaratoriam Judicis; quia, ut notat *Quaranta sum. Bullar. ver. Simonia vers. quantam igitur*, in illis non videtur juste intitulatus, cum ab initio nihil juris in eis acquisierit: & non modo fructus reddere tenetur, verum & id in quo factus ditior, demptis expensis. De la Cruz *dub. 17. v. sup. num. 13. & 14.*

33 Quæritur, *an Simonia inducat excommunicationem Summo Pontifici reservatam.*

Resp. Affirmative: pro Simonia commissa pro ingressu Religionis, tam dantibus, quam recipientibus aliquid, legitur statuta *c. sane de simon. extravag. com.*

Pro illa commissa a Simoniace Ordinante, & Ordinato, ac a mediatoribus, sive manifesti sint, vel occulti, habetur *cit. cap. cum detestabile*: & nota, Sixtum V. in Bulla *Sanctum, & salutare* contra Simoniacos, & promoventes alias statuisse pœnas, quas, quos ad eos Clemens VIII. in sua *const. Romanum Pontificem*, quamvis, quo ad alia, moderetur illam Sixti, firmas esse voluit. Ordinans itaque. I. Suspenditur ab executione munerum Pontificalium, & a collatione ordinum, etiam Primæ Tonsuræ. II. Interdicitur ab ingressu Ecclesiæ: &, si spretis suspensione, & interdicto, prædictis temere se ingesserit, a regimine suæ Ecclesiæ, aut Monasterii, & a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum suspenditur, & a solo Papa suspensio relaxatur. Ordinatus vero. 1. Suspenditur ab exercitio Ordinum, sine spe ascendendi ad alios ordines. 2. Si præsumpserit ministrare, fit irregularis, & privatur quolibet beneficio, & dignitate; &, si fuerint Regulares, etiam voce activa, & passiva.

Pro illa vero, tam in collatione, quam adeptione beneficiorum, & dignitatum Ecclesiasticarum commissa legitur in alleg. *c. cum detestabile*, & comprehendit tam principales, quam mediatores, & procuratores, & electos, ac eligentes.

34 Sed quæritur, *an scientes aliquos in præfatis Simoniam commisisse, vel procurasse, aut mediatores fuisse, & non revelantes, aliqua censura innodentur.*

Resp. Quamvis nulla ligentur, adhuc tamen absolvi non possunt, donec revelent, ut ibi expresse textus.

35 Sed quæritur; *an Simonia debeat esse realis, ex utraque parte completa, sic ut, ex una parte datum sit pretium Simoniacum, sive in totum, sive ex parte, & ex altera contributa res spiritualis, & sacra.*

Resp. Affirmant Layman *cit. n.68.* Cabasut. *cap. 8. num. 2.* Ant. a Spiritu Sancto *sect. 29.* Piasec. *cit. num. 6.* De la Cruz *dub. 17.* & habetur alleg. Decreto sub Clement. VIII. in quo inter alia prohibetur, Confessarios absolvere *a Simonia reali scienter contracta, & confidentia beneficiali*. Crediderim sufficere etiam conventionalem mixtam.

36 Sed quæritur, *an Simonia mentalis inducat censuram.*

Resp. Negative, *ex cap. mandato de Simon.* Piasec. *prax. par. 2. cap. 4. art. 7.* Fagnan. *in 1. decretal. ad cap. cum ad nostram de elect. nu. 19. & ad cap. ex parte de offic. deleg. n. 29. & in 5. ad cit. cap. tua.* D. Thom. *2. 2. qu. 100. art. 6. ad 6.*

37 Sed quæritur, *an inducat obligationem resignandi beneficium, & restituendi receptum pro eo.*

Resp. Plures negant: sed non consentio, nam pretium pro re invendibili datur, & sumitur, & ita nec emptor rem spiritualem, neque venditor pretium suum facit; propterea dixerunt quidam apud Cajetanum dari obligationem restituendi rem spiritualem, & pretium respective, non ratione legis Ecclesiasticæ, sed ratione juris naturalis, quatenus injuste accipitur, quidquid Simoniace adi-

adipiscitur ; sed quia allegat. *capit. mandato* statuitur sufficere Simoniaco mentali, qui sine prævio pacto, sed affectu animi recepit temporale pro spirituali, ut Deo per solam pœnitentiam satisfaciat, & non exigit resignationem, & restitutionem, imo non teneri concludit, ideo juxta ibi disposita praxis esse potest; sed meliori resolutioni me submitto.

Nota ad incurrendam censuram contra reos Simoniæ confidentialis in beneficiis, statutam a S. Pio V. *in cit. const. intolerabilis*, sufficere, si unus alteri beneficium in confidentiam resignet, quamvis alter in confidentiam non intendat recipere, ut ipse S. Pontifex per hæc verba significat, *etiamsi sola dimittentis intentione receperit* ; & infra : *licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum*.

38 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitente Simoniaco*.

Resp. Si reus sit Simoniæ realis, scienter contractæ, aut confidentiæ beneficialis eum absolvere nequit juxta disposita in allegatis constitutionibus, & adducto decreto sub Clemente: sed debet ipsum ad summum Pontificem dirigere.

39 Sed quid, *si haberet facultatem, ut tempore Jubilæi, absolvendi a casibus in eo decreto expressis?*

Resp. Deberet prius interrogare, an habuerit errorem in intellectu contra fidem, credendo dona Spiritus Sancti, & res divinas pecunia posse possideri, & in commutationem venire pro re temporali : & an illum externe manifestaverit; si affirmet, utpote hæreticus formalis, absolvi non potest nec tempore Jubilæi ex dictis *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 29. nisi in litteris sit specialiter indultum, quod etiam ab hæresis crimine Confessarii absolvant.

40 Sed quid, *si contra fidem nil credidit?*

Resp. Debet respective obligare ad restitutionem pretii Simoniace recepti, & ad dimittenda beneficia, fructus perceptos, ac Ecclesiasticam dignitatem, & Prælaturam Simoniace adeptam ; nec potest absolvere, nisi cum effectu ea adimpleat, dum impotens moraliter non sit.

41 Sed quæritur, *an tempore Jubilæi possint pœnitentes Simoniacos habilitare ad officia, & dignitates, ad quas per simile crimen fiunt inhabiles.*

Resp. Negative, nisi in litteris Jubilæi id expresse concedatur, quod regulariter semper negatur ; quemadmodum & facultas dispensandi super irregularitate, prout expresse in eis legitur.

CAPUT XXVII.

Prop. XLVII. ab Innoc. XI. &c.

Electio ad dignitates Ecclesiasticas.

1 PROP. 47. *Cum dixit Conc. Trid. eos alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, qui, nisi, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel, primo videtur per hoc digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundo, locutione minus propria, ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel, tamdem loquitur tertio, quando sit concursus.*

Propositionem docuit Tambur. *lib.* 8. *in decalog. tract.* 3. *cap.* 4. § 4. *num.* 5. & 8. Poncius *cursu Theolog. disp.* 59. *quæst.* 1. *conc.* 4. *num.* 40. Contra quos, aliosque Auctores sensum verborum Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. nisi, quos digniores*, tangentium qualitates necessarias in personis assumendis ad Ecclesiasticas dignitates, Prælaturas, & beneficia, extorquentes ad improprium, & nutritivum peccati, est decretum Innocent. quod est a Confessario ponderandum, ut similis opinionis viros, a reprobato errore ad veram intelligentiam reducat; ac Distributorum, & Electorum conscientias juxta legitimum sensum Trid. expressum, & ab Innoc. intentum instruat, & dirigat.

2 Quæritur, *quinam censeantur digniores pro beneficiis, & Ecclesiasticis dignitatibus.*

Resp. Qui habent qualitates requisitas ad ministerium digne, & laudabiliter in utilitatem Ecclesiæ, & animarum bonum exequendum: digniores itaque reputantur, non qui absolute doctiores, & nobiliores, aut sanctiores fuerint, sed qui, consideratis omnibus, Ecclesiæ, & bono communi utiliores futuri esse creduntur. Considerandum est beneficia Ecclesiastica primario, & principaliter instituta esse in utilitatem Ecclesiæ, ut hæc habeat idoneos Ministros; secundario, & minus principaliter, ut prœmia eorum, qui de Ecclesia, ob eorum virtutes, & doctrinam benemeriti sunt, & aptiores ad serviendum Ecclesiæ; quare digniores non præcise ex doctrina, & probitate, sed etiam ex prudentia, & aptitudine ad regendum æstimandi sunt, quod dixit D. Th. 2. 2. *q.* 63. *ar.* 2. & ipsum Trid. ibidem per adjectam clausulam, *& Ecclesiæ magis utiles*, per quam priorem *digniores* explicuit.

3 Sed

2 Sed quæritur, *an sit mortale eligere minus dignum ad Prælaturam Ecclesiasticam, eique beneficia, & Officia Ecclesiastica conferre, qui minus utilis bono communi, & animarum saluti prævidetur, relicto digniori, & qui magis idoneus pro utilitate spirituali judicatur.*

Respond. Affirmative, sic *loc. citat.* Trident. & D. Thom. *art.* 2. & cum illo omnes communiter: nam id est mortale, quod ex sua natura habet oppositionem cum charitate, seu cum mediis necessariis ad conservandam charitatem cum Deo, vel proximo; sed electio minus digni, relicto digniori, oppositionem habet cum justitia distributiva, quæ est medium necessarium ad conservandam charitatem cum proximo, quia, qui non vult dare per justitiam distributivam bonum proximo debitum, certe non vult bonum proximi, nec eum diligit.

Addo, quod electio minus digni, relicto digniori, est electio minus utilis, relicto magis utili, ergo, qui ipsum eligit, non juste procedit, nec satis providet ad impedienda peccata, & peccatorum pericula, quæ per magis idoneum impediri possent; & peccat etiam contra charitatem, peccato scandali, dum præbet proximo occasionem ruinæ spiritualis, & alienis peccatis cooperatur.

Solum ex parvitate materiæ potest esse veniale, si nimirum leve detrimentum debeat communitas sentire, pondera in fine cap. verba D. Thomæ.

4 Sed quæritur, *qua ratione electio minus digni opponatur justitiæ distributivæ.*

Resp. Quia per hujusmodi electionem delinquitur peccato acceptionis personarum: acceptio autem personarum est vitium justitiæ distributivæ oppositum, prout optime S. Thom. *cit. art.* 1. cum quo ponderet Confessarius, justitiam distributivam esse virtutem, cujus est bona Reipublicæ inter cives ejusdem ad ipsius utilitatem dividere, & distribuere, servando æqualitatem Geometricam, ad ipsorum qualitates, & merita; cui per defectum opponitur acceptio personarum: quæ tunc contingit, quando Superior in distribuendis bonis Reipublicæ non considerat merita personæ, nec utilitatem respicit Reipublicæ, sed, vel personam, aut qualitatem ipsius, quæ in tali distributione consideranda non sunt; v.g. confert quis Petro Parochiam, vel in Prælatum Paulus eligitur, non quia dignus, idoneus, ac utilis futurus populo, vel Provinciæ consideretur, sed quia consanguineus, amicus, nationalis: vel, quia non considerantur qualitates, quæ reddunt præfatos dignos Parochia, vel Prælatura, sed solum personæ, vel conditiones, quæ nil faciunt, ut sint digni talibus ministeriis; alioquin, si sola amicitia ad id sufficiens foret, amico etiam inepto, ad satisfaciendum obligationibus suis, & Reipublicæ non utili, possent ea sine peccato dispensari, quod est falsissimum propter damnum, quod pateretur Communitas, & peccata, quæ non impedirentur in populo.

5 Quæritur, *petit Distributor officii Ecclesiastici instrui super modo, quem servare debet, ne erret, in distributione, & electione, quid Confessarius dicturus erit?*

Resp. Inter alia monebit, I. Quod obligationem habet ita providendi, ut ex electione, vel distributione damnum Ecclesia, vel populus non patiatur.

II. Quod officia Ecclesiastica debent distribui in bonum Ecclesiæ, & animarum.

III. Quod sufficientem diligentiam debet adhibere ad examinandum, qui sit dignus, quive dignior.

IV. Quod debet provideri servitium, vel ministerium, & non persona.

V. Quod bona Communitatis, & præsertim Ecclesiastica officia, sunt distribuenda merentibus, & juxta cujusque merita; ac jus ad ea fundatur in merito, consequenter, quod majus habeat, qui magis meretur, & est utilior.

IV. Quod una persona potest esse digna respectu unius officii, & non respectu alterius; sic, quis potest esse dignus pro Canonicatu, & non pro Episcopatu, pro Magisterio, non pro Provincialatu.

VII. Quod is, cui commissa est distributio beneficiorum, & dignitatum Ecclesiasticarum, non est Dominus bonorum Ecclesiæ, ut possit ea dare pro libito suo, sed dispensator. S. Thom. *art.* 2. *ad* 1.

6 Quæritur, *Petrus impedit, ne Paulus consequatur beneficium ei ab Episcopo destinatum, quid debet Confessarius agere cum Petro?*

Resp. Quærat, 1. An impediverit ex odio, aut ex invidia, & tunc semper peccavit contra charitatem: 2. An viis injustis, puta, vi, dolo, vel fraude, & tunc debet Petrum urgere, ut manifestet injustas vias. Si Episcopum removerit ab intentione conferendi, ex quo falsa, vel vera, sed occulta, de Paulo Episcopo retulerit, debet ipsum obligare ad vim, & fraudem tollendam, ac Paulo apud Episcopum famam restituendam: 3. Animadvertat qualitatem beneficii, & dispositionem Episcopi ad conferendum: &

pen-

pensata hic, & nunc conditione personarum, & negotii, obliget ad aliquid restituendum, sed non ad æquale, sed quantum hic, & nunc valet spes beneficii; quod cum adhuc non sit adeptum, potest multipliciter impediri. D. Thomas.

7 Sed quid, *Si jam adeptus fuerit, & quis indebite operetur, ut eo privetur?*

Resp. Tenetur ad restitutionem æqualis, seu fructuum, quos Paulus potuisset ex beneficio percipere.

8 Sed quid, *si non vi, aut fraude, sed solum mendaci consilio fuerit causa, quod Paulus beneficium non obtinuerit?*

Resp. Etiam tunc teneretur restituere, ratio est, quia est causa injuste influens in damnum Pauli, ibidem S. Doctor.

Ex his nota, quod impediens alterum vi, aut dolo, & fraude a consecutione alicujus boni, tenetur auferre fraudem, & vim, ac restituere damnum, quod sequitur; ratio est, quia sic impedito injuria irrogatur, ac jus læditur; cum injuria aliud non sit, quam læsio juris alieni, quod quisque ex justitia habet, ne per causam indebitam, fraudem nimirum, & dolum impediatur a bono sibi dando; etiam si conferendum esset ex misericordia, liberalitate, vel gratitudine, Joan. De la Cruz 7. *precept. quæst.* 7. *art.* 2. *dub.* 8.

9 Quæritur, *an, qui ex officio sibi ab Ecclesia commisso, debet distribuere beneficia Ecclesiastica, teneatur restituere, si in distributione non procedat secundum dictamen justitiæ distributivæ, dictantis esse attendendas qualitates, & merita personarum, quæ possunt esse Ecclesiæ magis utiles, juxta proportionem boni communis.*

Respond. Affirmative; ratio est, quia in Distributore, cui ex officio ab Ecclesia sibi commisso incumbit promovere ad officia, & beneficia, adest obligatio ex justitia commutativa erga Ecclesiam, ad procurandum maxima bona, & impedienda damna; sed hujusmodi non possunt impediri, & respective procurari, nisi digniores ad ea promoveantur; nam certe majus bonum in animarum salutem expectandum est, & minora damna timenda, si cura Parochialis, vel Prælatura committatur aptiori, quam minus apto. Illsung. *Theol. moral. tract.* 4 *disp.* 2. *quæst.* 1. *art.* 3. *§.* 2. *num.* 12. & Joan. De la Cruz 7. *precept. quæst.* 7. *art.* 2. *dub.* 11. Voluntas Ecclesiæ est, ut beneficia distribuantur cum proportione ad merita, quam Distributor tenetur sequi ex justitia commutativa: & ita ex ipsius voluntate providere ministros magis idoneos ad occurrendum malis, & bonum promovendum: ac restituere damna secuta, tum Ecclesiæ, tum digniori relicto, dum secus egerit. De la Cruz *concl.* 2.

10 Sed quæritur, *quomodo sit restitutio a distributore facienda.*

Resp. Si Ecclesiam, v. gr. Parochialem, de inepto Pastore providit, tenetur provisionem irritam declarare, eique curam conferre, cui debuisset conferri, ac compensare fructus, quibus injuste privatur: detrahi tamen debent expensæ, quas necessario in suam substentationem fecisset.

11 Quæritur, *an indignus provisus suam indignitatem cognoscens, teneatur officium in foro conscientiæ ante Judicis sententiam dimittere.*

Resp. Affirmative: quia sicut nullum jus habet ad beneficium, ita nullum jus in beneficio acquirit, nec potest suos fructus facere; ita Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 15. *num.* 2. discurrens de invalide electo propter impedimentum canonicum censuræ, irregularitatis &c. nam excommunicato, suspenso, vel interdicto Ecclesiasticum beneficium conferre non potest, & collatio est nulla. Piasec. *prax. p.* 2. *cap.* 5. *art.* 3. *num.* 25.

12 Sed quid, *si invalide provisus, impedimentum ignoraverit, & bona fide fructus perceperit?*

Resp. Tenetur postea restituere fructus extantes, & etiam, quatenus locupletior factus est; idem ibid.

13 Quæritur, *an valeat electio minus digni, relicto digniori, & eo, qui magis utilis creditur.*

Resp. Affirmat Piasec. *cit. nu.* 12. Engel. *colleg. jur. canon. lib.* 1. *tit.* 6. *nu.* 48. Fagnan. *in* 1. *decretal. ad cap. cum dilectus de const. num.* 19. D. Thom. *cit. quæst.* 63. *art.* 1. *ad* 3. nam licet Sacri Canones, & omnia jura clament, ut meliores, & utiliores Ecclesiæ, animarumque bono, etiam extra concursum, contra Auctores propositionis ab Innoc. damnatæ, eligantur, adeo ut peccent electores contra justitiam distributivam, si, omisso digniori, eligant dignum; tamen post electionem, illa minus digni, omisso digniori, irrita ipso jure non est, nec retractatur, sed sustinetur, ut litium occasiones amputentur. Circa distributionem Ecclesiarum Parochialium, vide Const. S. Pii V. *In conferendis Kal. April.* 1566.

14 Quæritur, *an possit elector denegare suffragium in electione illius, quem ex confessione scit esse Prælatura indignum, & præsertim, si vota dentur ita secreto, ut nunquam sit agno-*

scen-

scendum, qui non dederit: v.g. sumus congregati ad effectum eligendi Prælatum, in consultoriis tractatibus, electioni de necessitate præmittendis, omnes convenimus Petrum esse Prælatura dignum, in quem propterea omnes inclinamur, interim ego audio ipsius Confessionem Sacramentalem, ex qua agnosco ipsum esse hæreticum, vel plurium suffragia per Simoniam adeptum.

Resp. Negative; nam non licet unquam uti scientia Confessionis, sed Confessarius, quoad audita in Confessione ita se debet gerere, ac si nunquam ea scivisset, etiam si sint defectus naturales, ut, quod quis sit illegitimus: nam, si talis usus liceret, difficilis, onerosa, & odiosa redderetur confessio, & multi retardarentur ab ea, dum scirent Confessarium non teneri ad secretum de auditis in Confessione.

15 In nullo itaque casu possunt Confessarii licite uti notitia in Confessione habita cum directa, vel indirecta revelatione Confessionis, & gravamine pœnitentis. Unde a S. Cong. S. Officii 18. Novemb. 1682. fuit proscripta hæc propositio: *Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine revelatione confessionis, & gravamine pœnitentis, nisi aliud multo gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur*: Addita deinde explicatione, sive limitatione, *quod sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisita, cum gravamine pœnitentis, seclusa quacumque revelatione, atque in casu, quo multo gravius gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur*: & statuerunt dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis omnino prohibendam esse, etiam cum dicta limitatione; & præsenti decreto prohibent, ne quis ultra audeat talem doctrinam publice, aut privatim docere, aut defendere &c.

16 Circa quam propositionem Pisanus *in append. ad Glad. Gedeon. ad prop. damnat. ab Innoc. XI. num.* 83. observat propositionem quoad primam partem: *Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa, aut indirecta revelatione, & gravamine pœnitentis*, non damnari: ita Confessarius ex confessione viri docti, vel pii, potest instrui in faciendo examine suæ conscientiæ: & esse in necessitate pro solutione alicujus casus legendi libros, vel petendi a Doctioribus consilium, exponendo eis casum in abstracto, & non tanquam auditum in confessione: nunquam tamen licet uti notitia ex confessione habita, quando ex ea sequitur directa, vel indirecta revelatio confessionis; aut, licet ista non sequatur, habet incommodum, & gravamen pœnitentis, & talis usus est nocivus honori, & reverentiæ Sacramenti. Quatenus fideles scientes posse Confessarios notitia confessionis juvari ad actus externos dirigendos, non tam fidenter ad Sacramentum accederent, sed forte ab accessu omnino averterentur. Ita Pisanus cit. & Diana coord. *tom.* 1. *tract.* 8. *resol.* 15. & 16.

Hinc Episcopus non potest Ordines denegare petenti, quem ex sola confessione cognovit esse irregularem. Parochus non potest non conjungere in matrimonium eos, quos ex sola confessione novit habere impedimentum dirimens. Et Confessarius non potest licite vitare enim, quem ex sola confessione scit esse excommunicatum non toleratum: nec dimittere famulum, quem novit ex confessione esse furem, licet nullus posset suspicari hoc fieri propter notitiam habitam in confessione, quia hoc est per accidens, sed per se confessio redderetur odiosa. Nec Superior Regularis, licet possit esse cautior, & prudentior in regimine, ut si extra confessionem notitiam de delicto subditi recipiat, valeat eum corrigere per De la Cruz *Direct. Consc. de Sacrament. pœnit. quæst.* 6. *num.* 2. tamen pro nullo Religionis bono potest notitia habita in Confessione subditum ab officio, etiam amovibili, removere; nec potest subditum alio mittere: clausuram melius custodire, ostium claudendo, muros erigendo; solitum egressum denegare, in mores subditi acrius invigilare: vel quid simile exterius operari, quia hujusmodi afferunt pœnitenti gravamen, & vim habent tacitæ reprehensionis, atque ita Religiosos ab accessu ad confessionem deterrerent.

Ita Confessarius Novitiorum novitio, & elector eligendo non potest propter notitiam indignitatis ex confessione accepta votum denegare: ex usu enim hujusmodi notitiæ confessio redderetur odiosa, & Religiosi timentes sibi propterea posse suffragia denegari, vel retraherentur ab accessu ad confessionem, vel nonnisi sacrilege confiterentur; atque ita honor Sacramento debitus violaretur.

17 Proinde Clemens VIII. *sub die* 26. *Maii* 1595. edidit decretum, quod refero *lib.* 4. *c.*5. *n.*11. quo mandatur, ne Superiores, vel Confessarii, cum ad Superioritatis gradum fuerint promoti, ea notitia, quam de aliorum pec-

peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Quod decretum importat non solum directionem, sed etiam praeceptum obligans sub mortali, ut patet ex §. *ultim.* ejus enim transgressio est res gravis: nam Pontifex voluit consulere subditis, & integritati, ac puritati confessionis. Ideo in omni eventu obligat, ut d. *resol.* 16. *num.* 3. Diana.

Et quamvis decretum loquatur de solis Regularibus, non sequitur Confessarios saeculares posse uti scientia ex Confessione percepta, quia etiam in casu sequerentur eadem incommoda; Confessio enim redderetur difficilis, & odiosa, & fideles ab ea retardarentur, vel non aperirent peccata, propter quorum notitiam intelligerent se posse officio, vel suffragio privari. Nec obstat, quod a poenitente ignoretur, an suffragium fuerit a Confessario denegatum, quia suffragia dantur secreto: nam hoc est per accidens, sed per se confessio redditur gravis, & difficilis.

18 Dices scienter eligere indignum est ab intrinseco malum; ergo confessarius, qui ex confessione novit alicujus indignitatem, non potest ad illius electionem concurrere.

Resp. Negando consequentiam. Antecedens est verum. Sed adhuc Confessarius non peccat ipsum eligens, quia non eligit scienter indignum scientia utili, & humana, quae ipsi servire possit ad dirigendas operationes externas. Unde notitia illa in electione perinde se habet, ac si in eo non esset, & electio indigni, sic cogniti, est quasi ignoranter facta, quia ad ipsam accedit ut homo, & ut homo habet notitiam dignitatis. Ita *cap. Sacerdos de offic. Ord.* disponitur, reos non esse puniendos a Praelato, dum tantum ex confessione Sacramentali sibi eorum defectus innotescunt, quia tunc non scit eos ut Judex, sed ut Minister Dei, & notitia incommunicabili foro exteriori.

19 At petitur, *Cajus, & Titius conveniunt occidere Confessarium, hac lege, ut si alter eorum poenitentia ductus rem Confessario manifestet, a consocio revelans occidatur. Cajus Confessario narrat Conventionem cum Titio factam.*

Quaeritur, *an possit Confessarius in tali casu pro evitanda propria morte ea scientia uti, adeoque vel fugere, vel non celebrare.*

Resp. Negative. Si ex sua actione, quamvis indifferenti cognita a Consocio poenitentis, huic mors imminet. Ita Pisanus ~~citat.~~ *nu.* 84. uteretur enim notitia ex confessione habita cum gravamine poenitentis, quod fieri in dicta propositione prohibetur. Unde si ex non usu talis notitiae sequeretur, vel penderet aut poenitentis, aut totius mundi damnum, & ruina, non est dictus usus licitus, quia reddere confessionem odiosam, gravem, & difficilem est majus malum, quam mors poenitentis, & ruina totius mundi, ut notant Doctores. Unde Suarez alleg. a d. Pisano, ait, Confessarium non posse uti scientia confessionis, ubi etiam periculum spirituale sibi immineret, idque ex confessione deprehenderet.

20 Sed quid, *si Sacerdos ex confessione videat sibi in Missa esse paratum venenum in vino consecrando, an possit a celebratione Missae cessare?*

Resp. Quilici *Confessar. manud. art.* 3. *qu.* 10. *num.* 15. tradit, Sacerdotem teneri ad bibendum vinum, ne confessio reddatur odiosa, & difficilis. Pisanus vero *nu.* 84. docet, quod si confessarius potest adeo secrete sibi consulere per susceptionem pharmaci, ut nulli suspicionem afferat, quod id faciat ex notitia ex confessione habita, nec damnum poenitenti sequatur, potest pharmacum sumere, & tunc etiam non jejunus celebrare, quia in eo casu cessaret obligatio jejunii naturalis, quod est de praecepto Ecclesiae, & servare sigillum Confessionis est de praecepto naturali, Divino, & Ecclesiastico. Casus a d. Quilici dicitur metaphysicus.

21 Quaeritur, *Confessarius ex confessione Titii novit, quod Lia est ipsius Concubina, & ei occasio proxima peccandi, interea Confessario occurrit Lelius quaerens famulam, Confessarius occasione discursus significat Lelio Liam aptissimam fore pro tali famulatu: ut hac forma removeat a Titio occasionem proximam peccandi.* Petitur, *an licite.*

Resp. Affirmat. ex Diana *d. resol.* 16. *nu.* 5. Pisanus *num.* 90. Ratio est, quia supponitur, quod nullus suspicari possit, quod Confessarius ex notitia confessionis moveatur, & aliunde nullum gravamen, confusio, aut rubor poenitenti obvenit, & alias ipsa vitatio occasionis proximae non gravamen, sed levamen est poenitentis, quia igitur nullum praejudicium redundat in persona, aut honore, vel confusio, aut rubor poenitentis sequitur, usus notitiae in dicto casu non est illicitus.

22 Verum non est adeo facile haec doctrina admittenda. Nam per accidens est, quod nesciatur, an Confessarius ad commendandam Liam Laelio processerit ex notitia

titia habita in Confessione; per se autem confessio redditur gravis, & onerosa: nam scientes, posse Confessarios notitia confessionis uti ad externos actus dirigendos, retraherentur a confessione; vel saltem non integre confiterentur peccata. Tum quia in casu periculum esse potest, quod detegatur, Confessarium processisse ad commendandam Liam Lælio ex notitia habita ex confessione Titii. Ideo cautissimi sint Confessarii.

23 Quæritur, *an pœnitens teneatur aperire in Confessione speciem boni, in cujus distributione peccaverit.*

Resp. Affirmative, ut inde Confessarius possit gravitatem peccati percipere: quia, ut loquitur D. Thom. *cit. qu. 63. art. 2. in corp. gravius peccatum est, personas accipere in dispensatione spiritualium, quam in dispensatione temporalium*; ideo exprimere debet, an male distribuerit bona Ecclesiæ, vel Reipublicæ Laicæ, vel Familiæ, & an fiat honores, gradus, vel bona fortunæ; ipseque Confessor animadvertat ad verba S. Thomæ *cit. qu. 185. art. 7. in corp. quibus utitur in quæstione, an Episcopi mortaliter peccent, si bona Ecclesiastica, quæ procurant, pauperibus non largiantur;* ubi habet: *si in modico deficiat, vel superabundet* (distributor) *potest hoc fieri absque bona fidei detrimento, quia non potest homo in talibus punctualiter accipere illud, quod fieri oportet: si vero sit multus excessus, non potest latere; unde videtur bonæ fidei repugnare, & ideo non est absque peccato mortali.*

CAPUT XXVIII.

Prop. XLVIII. & XLIX. ab Innoc. XI. &c.

Species luxuriæ.

1 PROP. 48. *Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

PROP. 49. *Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde, si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.*

Caramuel sub eisdem terminis utramque propositionem docuit, voluitque fornicationem, & mollitiem, ideo esse peccata, quia Deus eas prohibuit. Et ipse concedit, esse de fide, ipsas esse peccata lethalia, cum nonnisi peccatum mortale excludat a regno Dei, a quo fornicatio, & mollities excludunt, ex testimonio Pauli 1. *ad Corinth. 6. ad Galatas, & ad Ephesios 5.* verum rationibus probat, quod, præcisa prohibitione divina, talia non forent; contra quem Innoc. Decretum edidit, & sunt omnes DD. communiter cum D. Thoma 2.2. *quæst. 154.* ad quem Confessarium remitto, & interim aliqua spectantia ad luxuriæ peccata resoluta propono.

2 Suppono. I. Castitatem esse virtutem, *qua moderatur venereas voluptates.* Sed est ponderandum, non omnem actum venereum, & voluptatem carnalem prohibere, alias opponeretur propagationi speciei; nec omnem concedere, alioquin non esset virtus, quæ in medio consistit: nec foret moderata abstinentia ab actu venereo, prout, solet ipsa etiam definiri; ergo aliquem admittit: sed ita moderatur, ut non fiat, nisi quando, & eo modo, quo secundum rectam rationem decet: hoc est, ut non fiat extra matrimonium, extra quod omnem omnino prohibet. Castitati opponitur luxuria, quæ est *immoderata cupido, & usus venereorum*, juxta D. Thom. *cit. art. 1.* ubi dixit peccatum luxuriæ in hoc consistere, quod quis non secundum rectam rationem delectatione venerea utatur.

3 Suppono. II. Quod alia est castitas *conjugalis, vidualis, & virginalis.* Prima, est abstinentia ab omni actu venereo extra matrimonium, & in matrimonio eo utitur ad generationem prolis, vel in remedium incontinentiæ. Secunda est abstinentia ab omni actu venereo, etiam licito in novo matrimonio. Tertia est abstinentia ab omni actione venerea, tam licita in matrimonio, quam illicita extra, tam interna, quam externa; hæc propria eorum, qui castitatem absolute vovent, de quibus intelligitur, quod voveant castitatem perpetuam, & perfectam, & non ad tempus; aut quod tantum velint abstinere a conjugio, aut non cognoscere mulieres: virginitas enim, ut a statu virginali distinguitur (in quo sunt puellæ ante matrimonium cum integritate carnis, quam a natura habent) perpetuitatem dicit.

4 Suppono. III. Luxuriam, tamquam in species dividi in *simplicem fornicationem, adulterium, stuprum, incestum, raptum, & peccatum contra naturam*, quibus addi potest *Sacrilegium*. Si carnalis copula sit soluti cum soluta, est simplex fornicatio: si cum uxorata, vel matrimonio conjuncta, adulterium: si cum sanguine conjuncta, vel affine, incestus: si cum virgine, per deflorationem tollendo virginitatem, stuprum: si

cum

cum muliere per vim, & violentiam abducta de uno ad alium locum, in ordine ad commodiorem coitum, raptus; si cum Deo consecratis per votum castitatis, vel in loco Sacro, sacrilegium: & peccatum contra naturam, dum habetur voluntaria seminis effusio alio modo, quam a natura instituto, concedente potentiam generativam in ordine ad procreationem prolis.

Istud sub se habet, *mollitiem*, *sodomiam*, *& bestialitatem*; quæ specie differunt, & debent in Confessione aperiri; de quibus non est opus plura dicere, quia natura instructione non eget.

5 Sed dices: omnia hæc sunt contra eamdem virtutem castitatis, ergo specie non differunt: nam colligimus unum peccatum mortale ab alio specie differre, propter oppositionem ad diversas specie virtutes; sic furtum a fornicatione specie distingui asserimus, quia illud justitiæ, hæc castitati repugnat, ut *lib.* 1. *cap.* 17.

Resp. Verum est, esse contra eamdem virtutem castitatis, sed non secundum eamdem specie malitiam, & deformitatem, sed alia differenti malitia formali in eamdem virtutem feruntur: cum alia sit formalis malitia, & turpitudo fornicationis, & alia adulterii, bestialitatis &c. Nullus enim negare potest, quin in genere luxuriæ major sit turpitudo, & deformitas adulterii, quam illa simplicis fornicationis &c.

6 Unde Confessarius notet, per fornicationem præjudicari bono a natura intento in actu venereo, optimæ nimirum educationi prolis: per adulterium fit injuria alteri conjugum: ideo est peccatum contra duas virtutes, castitatis, & justitiæ, ut ex dicendis *cap. sequent.* per stuprum injuria irrogatur parentibus, & tutoribus, sub quorum custodia est puella, quæ defloratur, & quæ proinde constituitur in periculo meretricandi, a quo retrahebatur metu amittendi signaculum virginitatis, & est peccatum contra castitatem, & justitiam; per incestum fit irreverentia sanguine, vel affinitate conjunctis, quibus honor, & reverentia debetur: in actibus enim venereis est turpitudo honori, & reverentiæ contraria, & propterea est peccatum contra castitatem, & pietatem; per raptum fit injuria parentibus, vel personæ, quæ abducitur ad turpia: & præter malitiam luxuriæ continet quoque illam rapinæ. In peccato contra naturam est deformitas repugnans fini primario intento a natura in actu venereo generationi nimirum hominis. Sodomia est peccatum gravius mollitie: & bestialitas gravius sodomia; de quo nullus prudens debet dubitare. In sacrilegio præter deformitatem luxuriæ, est malitia irreverentiæ, quæ fit Deo, dum polluitur persona, vel locus Deo dicatus, consequenter est contra virtutem castitatis, & Religionis.

7 In Confessione sunt distincte a pœnitentibus reis explicandæ species luxuriæ: an nimirum peccaverint cum solutis, vel uxoratis, consanguineis, vel affinibus, cum virginibus, vel raptis, cum Deo Sacris, & in Sacris locis, vel contra naturam peccato mollitiei, vel Sodomiæ, aut bestialitatis; debent numerum aperire, tam personarum, quam vicium, & alia, de quibus *lib.* 1. *cap.* 18. quæ hic omitto, ne dicta inutiliter repetam; quæ a Confessario videnda sunt, ut habens speciem peccati, possit remedia applicare, & curare infirmum.

8 Præfatis speciebus luxuriæ solet addi impudicitia, quæ versatur circa tactus impudicos, oscula, verba obscæna, & aspectus libidinosos, quæ in non conjugatis, etiam propter solam delectationem in eis repertam, sunt peccata mortalia; nam hujusmodi delectatio est ex natura sua mortalis; nam actus, qui nequit stare cum charitate, est mortale, sed non potest simul cum actu venereo stare charitas, ex dicendis infra, ergo nec cum dispositionibus excitantibus ad eum actum. Vide dicta *lib.* 1. *cap.* 29. & Joann. De la Cruz 6. *præcept. art.* 1. *dub.* 2. *conc.* 1. & pondera præfatos actus esse circumstantias, & pertinere ad speciem coitus, adeout, si fiant cum uxorata, habeant malitiam adulterii; cum soluta, fornicationis; cum virgine, stupri; cum consanguinea, & affine, incestus; cum Moniali, sacrilegii, &c. etiam si ex intentione operantis non ordinentur ad copulam: sat est enim, quod ex sua, vel natura operis ordinentur ad illam, & voluntarie procurentur.

9 Quæritur, *an luxuria ex sua natura sit peccatum mortale.*

Respond. Affirmative; quod patet, ex quo luxuria, seu quælibet delectatio carnalis, omnisque actus venereus consummatus, & exercitus extra matrimonium, opponatur castitati, quæ sub mortali prohibet omnem hujusmodi actum, & delectationem veneream, ut non fiat extra matrimonium, ergo cum extra ipsum voluntarie exercentur, sunt mortalia.

Et maxime suadet animadversio, quod actus venereus sit a natura principaliter intentus ad generationem prolis, & ipsius rectam educationem, non modo corporalem per cibos, verum & per moralem instructionem; cum homo non sit quodcumque animal, sed animal rationale; qui autem actum venereum exercet sine prætacto fine, illum exercet, quomodo non decet, & cum damno prolis; quoad esse, ut contingit in peccatis contra naturam; & quoad educationem, ut evenit in aliis speciebus luxuriæ; ergo mortaliter peccat: quia mortaliter peccamus, dum aliquid operamur, quod nequit stare cum charitate: sed actus venereus extra conjugium non potest stare cum charitate; nam charitas vult bonum prolis, talis vero actus extra matrimonium habitus bono prolis præjudicat: cum, si aliter fiat, quam inter virum, & fœminam, esse privetur: si vero sit inter virum, & fœminam, matrimonio non conjunctos, recta educatione, vel saltem periculo exponitur, ut non recte educetur.

10 Quæritur, *an actus luxuriæ, vel delectatio venerea possit esse venialis ex parvitate materiæ.*

Resp. Negative, sic DD. communiter: in peccatis itaque contra castitatem non excusatur ullus a mortali, ob parvitatem materiæ, quæ in rebus venereis non admittitur; nam castitas quamlibet delectationem veneream, etiam secundum se prohibet: cujus malitia est ejusdem speciei cum malitia pollutionis voluntariæ: cum hac solum differentia, quod ea pollutionis sit major; quælibet enim venerea delectatio per Galenum, est quædam inchoata pollutio, cum secundum se, & sua natura proxime ordinetur, & sit apta ad commovendos humores genitales in ordine ad consummatam voluptatem veneream in corpore; quilibet autem inchoatus actus pollutionis mortalis est, ergo & quælibet delectatio venerea, sive intensa, sive remissa, cum in utraque semper sit pollutionis periculum, & quod exerceatur contra finem a natura intentum, ergo eam procurans, vel voluntarie admittens, mortaliter peccat, quamvis per accidens pollutio non sequatur; quemadmodum mortaliter peccat, qui voluntarie excitat scintillam ordinatam ad incendendas segetes, quamquam per accidens non sequatur incendium.

11 Sed dices, ergo saltem non peccabit fornicator cognoscens fœminam sterilem, ex qua nulla est futura proles; vel, si provideat, ut proles recte moraliter educetur.

Resp. Negando consequentiam; nam quod proles non sequatur, vel recte educetur, est per accidens, cum copula carnalis ordinetur per se ad generationem, & proles sic nata regulariter per se prave moraliter educetur; in lege autem attenditur, quod est per se, non quod est per accidens. Deinde, natura non modo intendit vitare damnum malæ educationis moralis, sed etiam periculum, quod prave proles educetur: quod non vitatur, licet in aliquo casu proles educetur recte: & non modo istud periculum, & damnum, verum etiam alia, quæ ex fornicatione sequuntur; cum proles ex fornicatione concepta careat securitate: siquidem ejus vita per se est in maximo periculo ante, & post nativitatem, cum soleant Matres præcipue nobiles, & fœminæ bonæ famæ, non solum generationem impedire, sed etiam aliquando abortum procurare, & filios, etiam ante baptismum, occidere: si sint masculi, ubi adolescunt, variis delictis se tradunt: si fœminæ, meretricium assumunt. Quæ providit etiam propagationi speciei per matrimonium: ergo nullus coitus extra ipsum est necessarius ad speciem propagandam: alioquin pauci forent homines, qui uxorem ducerent, & jura, & Religio matrimonii violarentur: ergo copula carnalis extra matrimonium est a natura prohibita, quia caret morali certitudine rectæ educationis, justitia, & necessitate: ergo est intrinsece mala, & peccatum.

12 Sed quæritur, *quomodo peccaminosa non erit copula conjugalis inter senes steriles, & cum fœmina pregnante, dum ipsa non ordinetur ad finem intentum a natura, nimirum ad generationem, nec ab ipsis possit exerceri in bonum prolis, cum prolis generandæ spes non adsit?*

Resp. De hac re diximus *cap.* 7. *num.* 20. Quorum Matrimonia valida sunt, & copula per se ad generationem ordinatur, cum semen emittant ex natura sua prolificum, etsi per accidens ratione debilitatis, vel accidentalis frigiditatis generationi ineptum: ad differentiam illius per Eunuchos, & spadones, utroque teste privatos, emissi, quorum Matrimonia invalida esse declaravit Sixtus V. *const. Cum frequenter*, *die* 27. *Junii* 1587.

13 Sed dubitatur, *an cognoscere conjugem ad solam incontinentiam vitandam, seu ad non peccandum ex concupiscentia contra castitatem, sit venialiter illicitum.*

Resp.

Resp. DD dividuntur: aliqui cum D. Augustino *lib. de bono conjugii cap. 7. & serm. 63. de divers. cap. 13.* D. Thomas *in 4. dist. 31. q. 2. art. 2. in corp. & ad secundum*, dicunt non carere culpa veniali: quibus adhæret Campion. *part. 2. instruct. cap. 51. num.* 12. & Contenson. *Theol. l. 11. part. 4. dissert. 4. cap. 1. prop. 5.* affirmantes post lapsum fuisse Matrimonium, etiam ordinatum a Deo in remedium incontinentiæ, tamquam finem secundarium subordinatum primario, generationi nimirum filiorum; consequenter peccare venialiter conjuges exercentes copulam principaliter ad evitandam incontinentiam; & deducunt ex illo Pauli 1. ad Corinth. *secundum indulgentiam dico*; ubi autem nulla est culpa, nulla est indulgentia.

Alii sustinent in eo nullam esse culpam, ita Layman *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 4.* plures referens; & Poncius *disp. 49. q. 2. conc. 3.*

Qui omnes hoc idem concedunt, quod actus conjugalis careat veniali culpa, cum exercetur ad gignendos filios: qua etiam careret ex parte reddentis, dum debitum reddit alteri conjugi petenti, propter vitandam incontinentiam in illo, quia in eo fine invenitur fides conjugii, hoc est, satisfactio obligationis ex justitia reddendi debitum; juxta August. *lib. de bono conjug. cap. 7.* ubi: *reddere debitum conjugale nullius est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem culpa venialis*; ipsum legas ibid. & *c. in adolescentia 33. quæst. 2. & quæst. 4. c. Virum propria.*

14 Sed quæritur, *an veniale etiam sit, copula conjugali uti solum propter sanitatem.*

Respond. Affirmative, ibidem Contenson: cum D. Thoma, ad 3. aliique, & Cardenas *num.* 52. ratio est, quia omittitur finis primarius Matrimonii, hoc est, bonum prolis in ordine ad conservandam speciem, & rectam educationem, & assumitur medium ad id, de se non ordinatum. Verum, si cum fine primario intenderetur etiam sanitas, id sine culpa veniali esset. Nec est necessarium, quod intentio ob finem primarium sit actualis, sed sat est virtualis, ut ibi Cardenas *numer.* 45. & DD. *in tract. de Matrim.* De copula conjugali habita ob solam delectationem, vide *cit. cap. 7.*

15 Quæritur, *quid sit delectatio morosa, & an a desiderio distinguatur.*

Resp. Est voluntaria complacentia de objecto cogitato, sine ordine ad opus exequendum; qui pure morose delectatur, non intendit exequi id, de quo delectatur, vel in quo sibi complacet, sed ibi quiescit: in quo differt a desiderio; quia desiderans aliquid, semper ex vi desiderii intendit consequi id, quod desiderat, & desiderium consummare in ipso opere externo. Appellatur *morosa*, non a mora temporis, qua quis in ea perseverat, quia momento perfici potest, sed a mora voluntatis, quatenus non illico, & dum plene advertit, eam non repellit, nec reprimere conatur, sed voluntarie admittit, etiam si per unicum instans.

16 Sed quæritur, *an cogitatio morosa sit peccatum mortale.*

Resp. Affirmative, modo sit cum plena advertentia intellectus de re mortaliter mala, ut homicidio, ebrietate, fornicatione: &c. ratio est, quia apparet esse contra rectam rationem, quod appetitus delectetur de re turpi, inhonesta, & mala. Layman *lib. 1. tractat. 3. cap. 6. num. 4.* Quare ponderet Confessarius, quod in genere omnis delectatio morosa de objecto, vel opere intrinsece malo, mala est; itaut si opus sit solum venialiter peccaminosum, ut mendacium officiosum, etiam delectatio de eo sit venialiter mala; si vero opus sit mortale, & delectatio de eo erit mortaliter illicita; quod, si opus sit licitum, licita erit, si indifferens, talis & ipsa.

17 Sed quæritur, *an delectari de comestione carnis in Quadragesima sit peccatum mortale delectationis morosæ.*

Respond. Distinguendum est: vel ita delectaris, ut velis carnes comedere eo tempore prohibitas, vel delectaris præcise de ipsa substantia comestionis secundum se. Si primo modo, mortaliter peccas, quia, si, cognito Ecclesiastico præcepto, habes desiderium, & propositum comedendi carnes in Quadragesima, habes quoque voluntatem transgrediendi præceptum; nam tunc non solum delectaris, sed vis efficere actum malum, & prohibitum: quoniam eo tempore non possunt carnes comedi (intelligo a non infirmis, & sine licentia) absque transgressione præcepti. Si secundo modo, non peccas, nec legem jejunii transgrederis, quia lex carnis comestionem prohibens prohibet comestionem carnis in re, non vero delectari de ipsius esu secundum se: modo retineatur propositum efficax non comedendi. Layman *cit. num. 9.* Anton. a Spiritu Sanct. *tract. 5. disputat. 8. sect. 2. §. 25. num. 532. dico tertio.*

18 Sed quare etiam *non potest quis delectari de fornicatione secundum se, quin mortaliter peccet?*

Resp. Quia cum fornicatio sit prohibita, quia mala, non potest ab ipsa propria malitia præscindi, sed semper debet, ut turpis cognosci; comestio autem carnis tempore Quadragesimali est solum mala, quia lege positiva prohibita, & ideo potest intellectus eam voluntati secundum se præsentare absque extrinseca prohibitione, & sub ea ratione delectari; potestque esse delectatio comestionis carnis secundum se, & non delectatio carnis, ut in Quadragesima, quia sic certe est mortaliter peccaminosa.

19 Quæritur, *an in Confessione sit explicanda circumstantia personæ, de qua delectari contingit, an sit Uxorata, virgo, libera, vel Monialis.*

Resp. Vide dicta *lib.* 1.*cap.*18. & hic nota, delectationes morosas esse diversæ speciei ex diversitate objectorum, sic ut delectatio de homicidio, & furto contneat malitiam injustitiæ, & delectatio circa objecta venerea malitiam contra castitatem, diversam, juxta qualitatem objectorum, & personarum; circa quæ ego plura non addo; cum in hac materia melius, & tutius sit silere, quam loqui. Sed consulas DD & tibi caveas, ne curiositate in peccatum traharis.

20 Quæritur, *an liceat conjugibus delectari voluntarie de copula inter eos habita, vel habenda.*

Resp. Communior opinio affirmat, secluso ulteriori periculo. Layman *num.*12. Mastrius 195. De la Cruz *art.*9. *dub.*12. Ant. a Spir. Sanct. *tract.*11. *disp.*10. *sect.* 12. Campion. *part.* 1. *Instruct. ad aud. Confess. cap.*31. *num.* 5. aliique plures; ratio est, quia delectantur de actu licito, de copula nimirum conjugali, quæ illis ratione Matrimonii licita est: & per accidens est, quod ob absentiam non possit exerceri, ergo & delectatio de copula cogitata, cum talis sit delectatio, quale est objectum: sed tutius est, ut abstineant.

21 Quæritur, *an liceat viduæ voluntarie delectari de copula præterita cum suo viro.*

Resp. Negative, sed mortaliter peccat; ratio est, quia pro tempore, quo delectatur, copula est ei prohibita, ergo quidquid ad eam conducit.

22 Sed quæritur, *an sponsis liceat voluntarie delectari de copula futura.*

Respond. Negative, propter eamdem rationem, quia eis non est licitus, nec permissus actus externus, de quo delectantur. Layman, & De la Cruz *cit.* quibus neque licent tactus, oscula, & amplexus impudici: juxta dicta *lib.* 1. *c.*29. *num.* 7.

23 Quæritur, *pœnitens se accusat, Pater habui cogitationes impuras: super quo est a Confessario interrogandus?*

Resp. I. An advertens se habere tales inhonestas cogitationes, voluntarie in illis perseveraverit, & commoratus sit: vel negligens fuerit in eis repellendis, & prohibendis; an vero totus fuerit in eis fugandis, & statim fecerit, quantum potuit, & debuit, ut eas rejiceret, divertendo intellectum ad alia objecta honesta, recurrendo ad orationem, &c. Si dicat eas sine mora rejecisse, ac prohibuisse, quævis alia interrogatio superflua est, cum tunc non peccaverit.

Si vero advertens eas non prohibuit, sed acceptavit, & admisit, etiam per instans, mortaliter peccavit; propterea debet aperire speciem cogitationum, delectationum, an fuerint circa personas nuptas, vel solutas, virgines, masculos, &c. & numerum exprimere: ut sexies habui cogitationes, & delectationes morosas, semel de nupta, de virgine bis, & ter de Moniali sum morose delectatus.

24 Sed quæritur, *pœnitens Confessario aperit: desideravi habere copulam cum Berta, si esset mea Uxor: & de copula, sic per imaginationem proposita, morose delectatus sum, peto, an mortaliter peccaverim.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia desiderium illud, & delectatio commovent, vel apta sunt commovere humores genitales in ordine ad voluptatem veneream in corpore, ergo licet ea conditione præscindatur a copula malitia fornicationis, desiderium tamen illud adhuc delectativum, est secundum se mortiferum propter eam, etiamsi actu non excitetur delectatio sensitiva, nec commoveantur spiritus generationi inservientes, quia ad id tale desiderium est ex se ordinatum, & idoneum, *citat.* a Spir. Sanct. *tr.* 5. *num* 533. Illsung. *tract.* 4. *disp.* 1. *art.* 3. §. 4. *num.* 71.

25 Quæritur, *quando motus venerei censeantur esse mortalia.*

Resp. I. Cum a voluntate excitantur: hoc est, cum in ordine ad eos directe, & positive applicantur media opportuna, & per se ordinata; ut si quis, data opera, ad eos excitandos velit cogitare de rebus venereis, res turpes aspicere, osculari, de obscænis loqui, & alia similia agit; item cum, illis aliunde excitatis, voluntas consensum præbet; quoties enim voluntas, supposita intellectus advertentia, motus carnales, & delectationem veneream sensibilem nec repellit, nec reprimere conatur, censetur consensum præbere, & mor-

& mortaliter peccat; quævis enim delectatio, etiam minima, quæ in parte sensitiva percipitur ex voluntaria consideratione venereorum, secluso etiam consensu in opus externum illicitum, extra matrimonium, est mortaliter illicita.

26 Quæritur, *an vir nobilis, seu dives manifestans in confessione, se deflorasse virginem pauperem, sit a Confessario obligandus ad eam dotandam.*

Resp. Affirmative, saltem quoad partem, licet ipsa sponte consenserit; ratio est, quia præsumitur eam, non tam ex levitate, quam ex necessitate id fecisse, adeoque cum tacita conventione recipiendi, saltem partem dotis, qua alteri nubat. Quilici *Confess. manud. q.7. art.2. num.12.* Joan. de la Cruz *direct. consc. 7. præcept. qu. 7. num. 2. dub. 4. conc. 3.*

Cum quibus DD. tradunt, eum, qui vi, dolo, fraude, vel minis Virginem violavit, teneri, per se loquendo, eam in uxorem ducere, *cap. si seduxerit de adulteriis*; ratio est, quia ei injuriam fecit: dixi *per se loquendo*, quia dantur plures casus, in quibus corruptor ad id non tenetur. 1. Si sint multum dispares. 2. Si gravia scandala ex tali matrimonio probabiliter timerentur. 3. Si vir interim sacris initietur, vel intret Religionem, vel aliam in uxorem duxerit. 4 Si Pater puellæ recuset eam ipsi tradere. Sed tunc ex justitia tenetur dotare, vel dotem augere, ut possit, tam bene nubere, quam posset, si foret virgo: quod si ipsa æque bene nupsisset, ac si esset virgo, & nulla infamia sit Patri, vel ipsi secuta, ad nil stuprator tenetur, cum tunc nullum intulerit damnum.

27 Quæritur, *corruptor interrogat Confessarium, an teneatur stare promissis cum Berta, quam defloravit sub promissione matrimonii, cui promisisse affirmat, sed promissione ficta, & animo ipsam non ducendi.*

Resp. Tenetur eam ducere; ratio est, quia ea promissio est contractus cum virgine; quæ rationi ipsius permisit copulam cum gravi suo præjudicio, ergo sicut ipsa ex sua parte conditionem adimplevit, ita corruptor debet ex sua. Aliqui eum excusant, si virgo poterat cognoscere promissionem non esse veram.

28 Sed quid, *si deflorator esset valde nobilis, & virgo plebeja?*

Resp. Quidam ipsum liberant, quia facile virgo poterat cognoscere, quod vere non promitteret. Sed id non admittitur a Poncio *disp.52. qu.7. num.41.* cum illa disparitas non videatur sufficiens, ut id cognosceret: quando quidem, ea non obstante, posset vere promittere, ut alii nobiles sæpe fecerunt, ergo, nisi aliunde fictio appareat, manebit obligatio. Ejusdem opinionis est Quilici ubi supra *nu. 17.* Quod totum intelligendum est, nisi immineant scandala, gravia damna, rixæ, & contentiones inter consanguineos; quia cum justitia non obliget ad illicitum, non potest in eo casu ad matrimonium obligare, quod ratione scandali, & damni foret illicitum; quare tunc teneretur ad compensanda damna: & sic vel ad dotandum, vel ad augendam dotem: vel ponere ipsam, quantum possibile est, in tam bono statu, quam fuit ante, in ordine ad ducendum maritum. Quæ etiam exequenda ab ipso forent, si post stuprum superveniret ipsi impedimentum dirimens matrimonium, ut si fieret affinis, vel aliam duceret, si sacros Ordines susciperet, &c.

Adverte, quod si fœmina decipiat virum fingendo se virginem, ad nihil vir tenetur, neque ad damna; nam ea sibi imputet mulier, quæ virum sub conditione virginitatis decepit, & vir sub eadem conditione promisit.

29 Sed quid, *si deflorator prius emisisset votum castitatis perpetuæ, vel Religionis, & virgo pateretur deflorationem cum promissione matrimonii.*

Resp. Non tenetur eam ducere, si puella scivit votum, quia promissio ratione voti fuit illicita; teneretur tamen ad damna compensanda, si sequantur, & ipsam dotare, vel dotem augere. Vide *supr. cap. 16. num. 33.*

30 Quæritur, *puella post occultam deflorationem obtinet dotem a Confraternitate N. quæ solis virginibus ex dispositione testatoris debetur, petitur, an possit eam retinere.*

Respond. Negative; nam ei datur contra mentem testatoris, & in præjudicium puellæ revera virginis: & ideo, vel eam restituere debet, vel recurrere ad majorem Pœnitentiarium, cui in constit. Innoc. XII. *Romanus Pontifex, edita 9. Septemb.* 1692. super facultatibus majoris Pœnitentiarii, datur facultas, ut infra. *Cum puellis, quæ virgines non sunt, & dotes petunt, seu obtinuerunt a Confraternitatibus, aut aliis locis, vel dispensatoribus piis, quibus injunctum est, ut illas virginibus tantum dent, seu distribuant, in occultis, & in foro conscientiæ tantum, quatenus illæ in posterum honeste vivant, facultatem habeat dispensandi.*

Nota, luxuriam esse vitium capitale, & quod ejus filiæ sunt, ac ex ea originem habent, *levitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, & hujus mundi, odium*

odium Dei, *& horror futuri sæculi*; quia luxuriosi, veluti cæci, non percipiunt, id quod secundum rationem percipere deberent. imprudenter agunt; statim a bonis propositis deficiunt: inordinate propriam delectationem, & res hujus sæculi appetunt: Deum, tamquam concupiscentiæ vindicem, odio habent: res æternas fastidiunt, & contemnunt, ac ratione venereorum parati sunt beatitudini renunciare.

31 Quæritur, *an præter luxuriam dentur alia peccata capitalia, & cur capitalia dicantur*.

Resp. Affirmative. Celebris est divisio septimembris peccatorum, *in Superbiam*, *Avaritiam*, *Luxuriam*, *Iram*, *Gulam*, *Invidiam*, *& Acediam*. Quæ capitalia dicuntur, quia ex ipsis, tamquam ex fonte multa vitia derivantur, & originem habent.

32 Ex superbia nascitur. 1. *Præsumptio*: qua quis animo elato præsumit obtinere aliquid temere, vel quod est supra suas vires; de opposita spei *Theol. diximus lib. 1. cap. 1.* 2. *Ambitio*, inordinata nimirum cupiditas dignitatis, & honoris indebiti, vel debito majoris. 3. *Vanagloria*, hoc est, inordinata delectatio humanæ laudis, vel vana cupiditas æstimationis propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. 4. *Jactantia*, de qua supra *cap. 17. in fin.* 5. *Hypocrisis*, qua quis se justum simulat, vel justiorem, quam sit, ut ibidem *num. 21.* 6. *Inobedientia*, qua quis dedignatur aliis subesse, & ut plurimum contemptum inducit præcipientis, vel prohibentis. 7. *Pertinacia*, cum quis nimis suæ opinioni, & judicio innititur, nolens credere meliori sententiæ, vel consilio: 8. *Curiositas*, qua quis studet altioribus studiis supra suum statum, & capacitatem. 9. *Ingratitudo*, dum beneficium acceptum vel contemnitur, vel oblivioni traditur. 10. *Arrogantia*, per quam quis sibi attribuit, quod non habet. 11. *Discordia*, seu voluntatum divisio: inter superbos enim semper sunt jurgia.

33 Ex Avaritia procedit. 1. *Obduratio cordis*, impediens commiserationes erga pauperes indigentes. 2. *Inquietudo*, seu nimia solicitudo acquirendi divitias, & nimis metus eas perdendi. 3. *Fraus*, sive dolus in facto. 4. *Fallacia*, seu dolus in verbis. 5. *Proditio* contra fidem datam. 6. *Neglectus* divinorum, & salutarium. 7. *Injustitia*, *mendacium*, *& perjurium*.

34 Ex ira oritur, *tumor mentis*, in hoc consistens, quod quis morose delectetur, & excogitet diversas vias vindictæ: quibus cogitationibus dicitur animus tumefacere; *item contumelia*, *blasphemia*, *maledictiones*, *indignatio*, *rixa*, *&c.*

35 Ex Gula descendit *mentis hebetudo*, *inepta lætitia*, *multiloquium*, *scurrilitas*, *immunditia* (quæ consistit in vomitu) & similibus.

36 Ex invidia, habetur *odium*, *susurratio*, *detractio*, *gaudium in adversis proximi*, *tristitia in prosperis*, *& judicium temerarium*.

37 Ex Acedia, venit 1. *Tepiditas*, seu parvus boni amor, & languor spiritualis ad bonum. 2. *Desperatio*, qua quis desperat consecutionem beatitudinis æternæ. 3. *Torpor*, & pigritia, qua quis negligit adimplere divina præcepta. 4. *Malitia*, qua quis odit bona spiritualia in se, pœnitendo bene fecisse, & abstinuisse a mortalibus, optando non esse natum, aut baptizatum. 5. *Pusillanimitas*, qua quis non audet aggredi viam perfectionis, quam Deus inspirat, & similia.

38 Sed quæritur, *an omnia vitia capitalia sint ex genere suo mortalia*.

Resp. Negative. Vide supra *cap. 6. n. 4. & lib. 1. c. 17.* & ex ibi dictis hic discurras.

39 Et interea animadvertas, superbiam esse ex genere suo mortale; quia cum superbus inordinate appetat propriam excellentiam, ratione cujus velit super alios ire, & nolit subjici Deo, vel Superioribus, tenentibus vicem Dei in nostra directione, eosque contemnat, non potest habere charitatem cum Deo, vel proximo, quibus positive non vult bonum suæ subjectionis, illis secundum rectam rationem debitum: ad quam tenemur ex virtute humilitatis, ex D. Thom. 2. 2. *quæst. 161. ar. 1. ad 5.* quæ idcirco sub mortali, saltem respectu principalis objecti, ad suos actus nos obligat.

40 Sed potest *esse veniale*, *vel ex imperfecta advertentia*, *seu*, *cum res*, *in qua primatum quæritur*, *exigua est*, *vel cum quis plus justo se magnificat sine aliorum contemptu*.

De Luxuria diximus supra *num. 9.*

41 Invidia pariter est ex genere suo mortale, quia opponitur charitati, quæ vult bonum proximo, & de bono proximi gaudet; invidus autem de bono proximi, ut diminutivo suæ excellentiæ, tristatur. Vide supra *cap. 8. num. 21.*

42 Acedia tandem est ex genere suo mortale propter oppositionem, quam habet cum charitate; quia ipsa est tristitia, per quam tristamur de bono divino. Sed adverte, quod possum. 1. tristari de bono, quod Deus in se habet. 2. tristari de spiritualibus,

bus, ut respiciunt Deum, non curando amicitiam ipsius, ut de Sacramentis, & lege ab ipso lata. 3. tristari de opere bono, quia laboriosum est, ut de recitatione officii. 4. tristari non de opere bono, quia laboriosum est, sed de opere laborioso, quia bonum, seu divinum, ita ut mihi displiceat, quia tendit in gloriam Dei.

Tristitia in 1 & 2. sensu est Dei odium, in 3. sensu est Acedia, sumpta pro pigritia, quia pigritia apud Poncium *disp.* 2. 2. *q.* 11. *n.* 104. est voluntarium tædium retrahens ab exercitio virtutis ob difficultatem, & est mortale, quando retrahit ab exercitio præcepto, aut constituit in magno periculo retrahendi, seu omittendi rem præceptam. Sub ista ratione Campion. *cit. c.* 14. *n.* 2. affirmat, Acediam non esse per se prohibitam, sed per accidens, ratione nimirum rei præceptæ, adeo ut non sit necesse, quod pœnitens in confessione se accuset, non jejunasse, ex illo tædio laboris, sed sufficere, quod tale jejunium omiserit; quo casu debet Confessarius interrogare ultimam circumstantiam peccati, an scilicet ad jejunium obligaretur, ratione voti, vel præcepti Ecclesiastici; & quibus cibis violaverit.

43 In quarto vero, est proprie peccatum Acediæ, per se prohibitum, & mortale ex genere suo contra charitatem, non admittens parvitatem materiæ; adeout, si ex eo motivo omittam dumtaxat nomen Jesu invocare, sit mortale peccatum, esto nullam aliam habeam obligationem invocandi: modo talis tristitia sit voluntaria, & deliberata. Quod, si ex illo motivo omitto id, ad quod alias sum obligatus, ut divinum officium, duplex peccatum committo, aliud Acediæ contra charitatem; & aliud omissionis recitationis contra Religionem: illud est contra charitatem, quia charitas vult Deum esse; tristari autem de rebus spectantibus ad Deum, ut in ipsius gloriam tendunt, est veluti tristari, quod Deus sit Deus, quod gravissimum peccatum est.

44 Itaque quatuor hæc: Superbia, Luxuria, Invidia, & Acedia, sub mortali ex genere suo obligant: non vero Tria alia, Avaritia, Ira, & Gula. Non Avaritia, quæ opponitur liberalitati, quæ affectum moderatur ad suos actus, sed non sub mortali obligat, cum possimus habere charitatem erga proximum, etiamsi non simus liberales; nam ex virtute liberalitatis nil alteri debemus: & dum liberalis alteri donat, non respicit necessitatem beneficiati, (quia ad hoc tenemur ex charitate) sed suam propriam electionem. Verum Avaritia per accidens fit mortalis: cum ex amore, & retentione pecuniæ vel violatur justitia, negando, aut differendo mercedem operariis, non implendo legata, non solvendo debita: vel violatur charitas retinendo sua in extrema necessitate proximi, vel etiam in gravi, dum habet de superfluis statui. Avarus enim inordinate appetit pecuniam.

45 Non Ira, quæ opponitur mansuetudini, moderanti passionem iræ, ne quis irascatur plus, aut minus, quam decet; verum, quia ira est appetitus inordinatus vindictæ, ex parte objecti, nisi excuset parvitas materiæ, vel inadvertentia, est mortale, cum appetit vindictam injustam.

46 Nec Gula, quæ opponitur virtuti abstinentiæ, per se non obligantis sub mortali ad suos actus: sed per accidens sæpe obligat. Vide *cap.* 6. *n.* 3. & 5.

Sed dices, ebrietas ex ibi dictis *n.* 8. est ex suo genere peccatum mortale, sed est contra abstinentiam, quæ est virtus moralis moderans delectationes gustus, ne homo plusquam decet, cibo, aut potu utatur: ergo & gula.

Resp. Negando ebrietatem esse contra abstinentiam; nam, ut ibi notavimus *n.* 6. ebrietas opponitur sobrietati, quæ sub mortali obligat ad ipsam non ponendam, tanquam actum ei oppositum per excessum, & incompossibilem cum charitate. Hinc notabis, quod moderari potum, ut non delectemur inordinate in illo, spectat ad abstinentiam: moderari vero, ut non noceat usui rationis, ad sobrietatem; quare abstinentia moderatur delectationem cibi, & potus, ut in edendo, & bibendo mensuram rationis homo non excedat, nec plus edat, nec bibat, quam decet. Sobrietas vero moderatur usum potus, ut ex immoderato potu non impediatur usus rationis per ebrietatem: abstinentia itaque impedit delectationem in cibo, & potu: sobrietas autem nocumentum in usu rationis; quod nocumentum repugnat charitati; & ideo sobrietas sub mortali obligat ad tale impedimentum non ponendum.

Denique non debet Confessarius omittere lecturam decreti Innoc. XI. editi *die* 28. *Augusti* 1679. contra errores Michaelis de Molinos, in quibus turpissimus Auctor laxavit habenas; & præsertim legat propositionem 41. 47. & 47. & omnino Molinismum a pœnitentibus removeat.

CAPUT XXIX.

Prop. L. ab Innoc. XI. &c.

Adulterium.

1 PROP. 50. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.*

Capite superiori vidimus adulterium numerari inter luxuriæ species, quod a DD. describitur; *est copula illicita consummata cum aliquo, vel aliqua, conjunctis in matrimonio*: de quo hic specialiter discurrendum est, & contra Auctores propositionis, & instruendus Confessarius super ipsius malitia.

2 Quæritur, *quotuplex malitia, & deformitas specie distincta sit in crimine adulterii.*

Resp. Duplex: prima luxuriæ contra castitatem: secunda injustitiæ contra fidem conjugalem.

Animadvertas ex *cap. omne itaque 27. q.2.* tria esse matrimonii bona; bonum prolis, fidei, & Sacramenti; per bonum prolis intelligitur ejus esse, educatio moralis: per illud Sacramenti venit matrimonii indissolubilitas, & perpetuitas; per fidem vero matrimonii ex Augustino *de bono conjug. cap. 4.* duo importantur: unum, quod conjux teneatur reddere conjugi debitum: & alterum, quod neuter possit alteri, quam suo conjugi, carnaliter commisceri; ad quod ex justitia tenentur; nam talis obligatio descendit ex contractu: omnis autem contractus obligat ex justitia ad observantiam; & ideo, qui fidem matrimonii frangit, contra justitiam peccat, prout DD. communiter.

3 Sed quid, *si vir consentiat, ut fœmina alteri viro carnaliter commisceatur? videtur enim non esse adulterium, nec contra justitiam malitiam continere, cum juxta regul. 27. jur. in 6.* scienti, & consentienti non fiat injuria, neque dolus; *ergo, dum consentit, non est invitus: ergo jus ipsius non læditur, consequenter, nec contra justitiam delinquitur.*

Resp. Falsum est, talem mulierem non esse adulteram: lege decret. Innocent.& audi Paulum ad Rom. 7. *Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*: propositio Apostoli est universalis asserens *omnem fœminam conjugatam, quæ vivente viro, fuerit cum alio viro, esse adulteram;* ergo contradicit Apostolo, qui ponit hanc propositionem particularem negativam: *aliqua fœmina conjugata, quæ vivente viro, fuerit cum alio viro, non est adultera;* sed de illa, quæ viro consentiente, esset cum alio viro, verificaretur, quod, vivente viro, esset cum alio viro: ergo foret adultera.

4 Addo, maritus non potest cedere juri, quod habet, ne uxor alteri carnaliter commisceatur; nam lex conjugalis obligans, quod uxor unice viro suo adhæreat, & vir uxori, ac sint duo in carne una ad *Ephes. 5.* nec divisi per commixtionem cum aliis, non dependet a voluntate mariti: ergo, quamvis ipse consentiat, uxor peccat contra legem matrimonii, & marito, ut subest statui matrimoniali injuriam facit; ob quem habet jus in conjugem, & debetur ei fides conjugii, nec juri cedere potest. Patet a simile de Petro Clerico, qui non potest renunciare juri immunitatis Ecclesiasticæ, & propterea Judex Laicus excommunicatur, si Clericum ad suum tribunal, etiam ipso consentiente, trahat; nam semper ipsi, si non ut Petro, tamen, ut subest statui clericali injuriam irrogat: propter quem ei honor a laico est exhibendus, ut post Cardenas notavit Quilici *Confess. manud. qu. miscellan. num. 24.*

Nec obstat regula juris adducta, quia, ut optime Cajetanus in D.Thom.2.2. *ad q.154. num. 6. ad 1. Igitur dubium*, notat, intelligenda est in iis, quorum homo est dominus secundum libitum suæ voluntatis, ut sunt bona fortunæ, & non in his, quæ, etsi nostra sint, non tamen possumus de illis ordinare, ut nobis placet; ut patet in naturalibus; nam licet manus tua sit tua, non tamen propterea potest de consensu tuo sine tua injuria a te tolli. Est in marito jus utendi sua uxore, juxta leges matrimonii, sed non est dominus tradendi alteri usum corporis illius. De quo Mayol.*Sum. p.2. q.1. ar.4. sext. & non recept.*

Dices D. Augustinus *lib. 1. de sermon. Domini in monte cap. 16.* de hujusmodi re dubitavit occasione historiæ, quam ibi narrat de muliere quadam Antiochena, quæ se, consentiente marito, alteri prostituit, ut eum a morte liberaret.

Resp. Negando Div. Augustinum de veritate dogmatis dubitasse. Nam, ibi ait; *sed tamen, utrum quod ait Apostolus: Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir:* Similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: *Possit in tantum valere, ut permittente uxore, quæ maritalis corporis pote-*

potestatem habet, possit vir cum altera, qua nec aliena uxor sit, nec a viro disjuncta concumbere: sed non ita est existimandum, ne hoc etiam fœmina, viro permittente, facere posse videatur, quod omnium sensus excludit.

6 Sanctus Doctor solum dubitavit de veritate historiæ, prout aperte testatur, cum ait: *nihil hin in aliquam partem disputo* (an historia sit vera, nec ne) *liceat cuique æstimare, quod velit: non enim de divinis auctoritatibus deprompta historia est.* Et secundum rectam rationem, & divinam legem similem concubitum non licere sequentibus tradit, subinferens: *sed tamen, narrato facto, non ita respuit hoc sensus humanus, quod in illa muliere, viro jubente, commissum est, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruimus; sed in hoc Evangelii capitulo nihil fortius considerandum est, quam tantum malum esse fornicationis, ut cum tanto vinculo sibi conjugia constringantur, hæc una causa solutionis excepta sit.*

7 Nec tamen ipsa fornicatio ita conjugia dirimit, ut mulier innocens, vivo marito, licet adultero, alteri nubere possit, aut copulari: *Siquidem mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit*, hoc est marito in corpore constituto. *Si autem mortuus fuerit*, hoc est de corpore exierit, *soluta est a lege viri*, juxta text. Apostoli, *ubi supr.* Circa quem Augustinus *lib. 2. de adulterin. conjugiis cap. 4.* ait. *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus.*

8 Atque ita cum adulterium sit alieni thori violatio, nec possit conjux operari, ut suus thorus non sit comparatione cujuslibet tertii alienus, est certum, non posse conjugem ullo suo consensu operari, quod accessus cujusvis tertii ad suam conjugem non sit violatio alieni thori; atque adeo adulterium.

Unde consensus non modo uxorem, ejusque amicum a crimine adulterii non liberat; sed ipsum maritum criminis complicem, & reum lenocinii constituit, secundum illud Apostoli *ad Romanos 1. Qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum, qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus:* ut bene Nat. Alex. *Theolog. dogm. tom. 2. l. 4. c. 8. ar. 2. reg. 1.*

9 Quæritur, *uxor cum alio viro commisceatur, a quo pro mercede accipit quinque aureos: petitur, an possit eos in conscientia retinere.*

Resp. Dubium apud neminem excitatum, & resolutum vidi. Circa quod negative respondeo juxta dicta *cap. 9. n. 14.* Nam uxor non est domina usus sui corporis, quia ex allegatis verbis Apostoli vir habet potestatem corporis propriæ uxoris; atque adeo hæc non potest illum usum vendere, & dum conatur vendere, injuste vendit, quia vendit rem non suam; consequenter pretium non potest juste recipere, nec post receptionem retinere: quemadmodum vendens equum non suum, vel ad vecturam concedens, pretium non potest retinere, utpote pretium rei non suæ, & quæ semper pro domino clamat.

10 Nec debet pretium dare marito, quia maritus est dominus usus corporis mulieris, ut eo utatur secundum leges legitimi Matrimonii, non vero, ut possit ipsum alteri concedere; & comparari potest usuario, qui tenet, & habet usum rei pro se, & non potest illum dare alteri: per Diana *coord. tom. 7. tr. 3. res. 13. n. 1.*

11 Restituendum est itaque ab Adultera pretium receptum; sed non viro, cum quo peccavit, in pœnam delicti, & quia turpiter, & contra justitiam dedit, volens emere, quod non poterat; Ideo consilio Confessoris est erogandum pauperibus. Imputet autem sibi hæc fœmina, quod omnia perdiderit, ut loquitur Mendo apud Dianam *Coord. tom. 8. tr. 7. res. 58. n. 3.* de fœmina, quæ copiam sui corporis fecit Religioso non potenti quidquam turpiter insumere.

12 Dicitur restituendum est ab Adultera, quia ubi agitur de pretio dato meretrici a potente alienare; licet sit illicitum dare, vel recipere illud ante fornicationem commissam, quia tam datio, quam acceptio includit consensum in fornicationem, tamen post peccatum commissum dare, & accipere illud, esse potest absque peccato; si nimirum detur, & accipiatur, non ex complacentia peccati, sed ratione obsequii, vel laboris alteri præstiti. Verum Toletus *lib. 5. cap 21. n. 7.* allegat. a Diana *cit. resolut. 59. n. 4.* tradit, quod datio, & acceptio pro actu fornicario est mala, quia pro re turpi, & ob peccatum, sed non contra justitiam; & ideo meretrix non tenetur restituere. Lege ibi Dianam, & quæ dixi, *cap. 23. §. 11. num. 58.*

13 Quæritur, *an uxoratus habens copulam carnalem cum conjugata unum, aut duplex adulterium committat.*

Resp. Duo: utrumque in Confessione expli-

plicandum, quia duobus injuriam facit; & propriæ uxori, & marito conjugatæ, cum qua peccavit.

Hinc Confessarius audiens Confessionem mulieris se accusantis de copula carnali cum viro, ab ipsa petat. I. An sint conjugata, & vir uxoratus: quia tunc est duplex adulterium. II. An ipsa sit nupta, & vir cum castitatis voto; nam tunc copula continet etiam malitiam Sacrilegii. III. An fuerit virgo; quia tunc in casu habetur etiam malitia stupri.

14 Quæritur, *Berta interrogat Confessarium, an sit validum matrimonium, quod contraxit cum Cajo, cum quo, vivente primo marito, adulterium commisit: quid Confessarius dicturus erit?*

Resp. Videat. I. An post adulterium ipsa per se, vel consilio, aut mandato proprium maritum, vel Caji uxorem occiderit, ea intentione, ut cum Cajo contraheret; vel, si non ipsa suum virum, propriam uxorem ipse Cajus interfecerit. II. An ante, vel post adulterium promiserit, vel promissionem acceptaverit, se mortuo proprio viro, Cajum ducere. III. An scienter adulteravit, & ante mortem sui viri contraxerit cum Cajo, non ignorante adulterium committere. Dum comperiat alterum ex præfatis concurrere matrimonium nullum esse significet: quia crimen committentis adulterium, & interficientis conjugem animo contrahendi cum adultero dirimit matrimonium, *cap. super hoc de eo, qui duxerit, &c. & cap. si quis vivente 31. qu.1.* quemadmodum ipsum dirimit adulterium, præmissa mutua promissione, de contrahendo cum adultero, ita quod adulterium procedat in vim illius *cap. significasti, & c. si quis, cit. tit.* maxime, si promissio ante facta non fuerit ante adulterium revocata; quia tunc adulterium promissioni conjungitur, ut notat Contenson. *Theol. de impediment. matrim. lib. 11. part. 4. differt. 4. c. 2.*

15 Nullum quoque erit matrimonium, si adulteri, vivente adhuc legitima uxore, vel viro respective, matrimonium contrahant: exemplum: Titius, uxore sua vivente; adulteratus est cum Berta, & cum ea matrimonium contraxit (quod utique non potest esse nisi invalidum) contingit postea, ut vera Titii uxor decedat: quæritur, an possit Titius verum matrimonium inire cum ipsa Berta: negatur posse; pro ut statuitur, *c. cum haberet, & c. si quis tit. alleg.* Verum, ad hoc impedimentum requiritur, ut uterque sciat se adulterium committere; unde, si in casu proposito Berta ignorasset Titium esse uxoratum, posset, mortua ejus uxore, ipsum compellere ad contrahendum secum validum matrimonium, ut expresse textus *in cap. de eo cit. tit.*

16 Sed quid, *Si allegaret: adulterium commisi ante mortem mei viri, quem non ego, nec meo consilio, aut mandato, sed me ignorante, ipse Cajus ad finem matrimonii occidit?*

Resp. Et tunc quoque, postea invalide, contraxit cum Cajo: quia ad impedimentum occisionis cum adulterio, sufficit, si una pars, altera etiam non consentiente, vel ignorante, occiderit ad finem matrimonii, *c. significasti*, & DD. communiter, asserentes discrimen inter crimen occisionis cum adulterio, & crimen solius homicidii (quod est etiam impedimentum dirimens matrimonium, cum occisio est ad finem matrimonii cum conjuge occisi) quod in primo adest occisio cum adulterio: in secundo sola occisio; in primo sufficit, quod alter conspiret, vel alterius conjugem occidat: in secundo necesse est, ut ambo ad occidendum conspirent, & secutæ occisionis sint conscii, *c. laudabilem de convers. infidelium.*

17 Sed quid *agendum Confessario, cognita invaliditate matrimonii?*

Resp. Possent huc reduci dicta supra *c. 7. n. 5.* Injungat mulieri, ut & virum moneat de nullitate matrimonii: quod separentur a Thoro, & cohabitatione, quia quoad vinculum ligati non sunt, propter impedimentum dirimens; quod, si separari absque gravi scandalo non possint, dispensationem petant a Sac. Pœnitentiaria, & interim ab omni copula abstineant, quia quælibet foret fornicaria; nec absolvi debet, nisi post dispensationem obtentam.

18 Quæritur, *adulter suscepit de Berta Uxore Titii filium spurium, petitur, an teneatur restituere expensas a Titio factas in educatione prolis, de qua ad minus probabile est, quod sit adulteri filia.*

Resp. Affirmative, quia fuit causa injusta illarum expensarum. Poncius *disp. 32. q. 7. num. 43.* Quilici ubi supra *q. 7. ar. 2. n. 20.* Joan. De la Cruz *direct. concl. 7. præcept. 7. ar. 6. dub. 7.*

Et procedit, etiamsi fuerit ab adultera invitatus; quia tunc etiam injuriam marito infert, causa injusta damni reputatur, & pater prolis præsumitur: cui propterea ad minus juxta majorem, vel minorem certitudinem incumbit, de alimentis providere.

Per

Per quæ veniunt apud Tambur. in decalog. *lib.5. c. 3. §. 1. num. 2.* victus, vestitus, domus, lectus, medicinæ, impensæ funeris, &c. quæ debentur, non solum secundum naturam, verum etiam secundum statum, & conditionem, adeo ut filio nobili debeantur alia, quam plebejo.

19 Sed quid, *si proles Hospitali exponatur?*

Resp. Debet adulter, potens ipsam alere, restituere expensas educationis: tum, ex quo parentes teneantur filios alere: tum quia defraudantur pauperes, pro quibus similia hospitalia sunt instituta. Quilici, & De la Cruc *cit.*

20 Sed quid, *si adultera a duobus cognosceretur, ita ut, quamvis esset certum filium adulterinum, unius ex duobus esse filium, dubium tamen esset, quis eorum determinate esset pater prolis?*

Resp. Uterque ex æquo debet concurrere ad sustentationem filii, & ad restitutionem faciendam marito; ratio est, quia cognoscitur certo, quod filius non sit legitimus: & quia aliquis debet, & neuter potius, quam alter, ideo uterque partialiter tenetur. Quilici, & Poncius.

21 Quæritur, *quid agendum Confessario cum muliere, quæ prolem suscepit ex Adulterio, propter quod legitimi filii damnum reportant, nam, cum & ipsa filius verus credatur, cæteri vel hæreditate privantur, vel in bonorum divisione tantum non recipiunt, quantum habuissent, si ipsa inter filios non computaretur.*

Resp. Debet videre, & mulierem interrogare, an ex revelatione fructus expectetur: an profutura sit, & verisimile sit filium esse crediturum, qui propterea integram hæreditatem aliis, & legitimis hæredibus relinquet, vel religionem intrabit, vel modo æquivalenti ad damnum non inferendum operabitur: in casu, quo affirmet, obliganda est ad fraudem ipsi detegendam. Verum, quia non est ita facile præsumendum, filium crediturum, imo potius verisimiliter timendum, ex revelatione scandala, & homicidia oriri posse, nec sine periculo infamiæ, & vitæ, crimen posse manifestari; ideo videat, an mulier sit dives, & habeat, unde satisfacere ex propriis bonis possit eis, ad quos bona mariti pervenissent: & si potens inveniatur, eam obliget ad resarcienda omnia damna ex adulterio provenientia, relinquendo legitimis bona propria, ne damnum in hæreditate patiantur; si vero pauper, vel impotens sit, & periculum infamiæ, ac vitæ ex revelatione immineat, injungat, ut de peccato doleat, cum proposito satisfaciendi cum primum poterit, ac moneat, ut filio ingressum Religionis suadeat: at non cujuscumque, sed *Minor. de Observ.* vel Capuccinorum: quia aliæ, etiam Mendicantes, succedunt in bonis, ex Trident. *session. 23. de Regul. cap. 3.* propterea per ingressum in alias, non esset satis provisum damno.

Dum similes casus occurrunt, est magna prudentia. & non minori cautela procedendum. Considerandum damnum, quod oritur ex jactura bonorum fortunæ, minus esse, quam damnum in bonis vitæ ex morte proveniens; nam, sicut bona fortunæ sunt inferioris ordinis ad bonum vitæ, in cujus conservationem illa ordinantur, sic discurrendum de damnis correspondentibus. Hinc, si ex revelatione immineat periculum vitæ, & jactura rerum dumtaxat, si taceat, minus malum eligi debet, juxta regulam communem, malis physicis aptabilem, *de duobus malis minus est eligendum*, cum utrumque vitari non possit.

22 Sed quæritur, *an Adulter teneatur concurrere cum Adultera ad satisfaciendum.*

Resp. Affirmative; dum sibi probabile est, & motivum habet credendi prolem esse suam, quia fuit causa injusta damni; unde si adultera, utpote impotens, non restituit, adulter tenetur; dum vero ipsa satisfacit, debet ipse ei partem satisfactionis restituere, juxta regulam alibi ponderatam, quod dum plures idem damnum inferunt, uno in integrum restituente, tenentur alii suas partes pro rata illi reddere; videndus Quilici, & Poncius ubi supra. Mastrius *Theol. moral. disp.9. q.4. ar.1. n.54.* & Fagn. *in 5. decretal. ad c. officii de pœnit. & remiss.*

23 Quæritur, *an pro injuria, & dedecore, in maritum redundante ex Adulterio conjugis, debeat ab Adulteris aliquid restitui.*

Resp. Si Adulterium sit notorium, debent veniam ab ipso petere, & honorem coram aliis exhibere in compensationem contemptus; si vero sit occultum, tenentur majora obsequii signa ostendere (sed non, ut possit in cognitionem criminis devenire) in satisfactionem injuriæ. Illsung. *tr. 4. disput. 3. q.1. ar.2. §.4. n. 95.*

24 Sed quæritur, *an Adulter ob solam, & nudam injuriam marito exhibitam, teneatur ad restitutionem pecuniarum.*

Resp. Negative, (de damnis aliis emergentibus diximus supra.) Adulterium, ut dixit Mastrius *cit.* non ideo dicitur contra ju-

justitiam, ut obliget adulterum ad aliquam compensationem pecuniariam, sed contra justitiam asseritur, ratione injuriæ irrogatæ, quatenus violatur jus, quod maritus solus habet in usum corporis Uxoris; & hinc cum pecunia, & injuria irrogata sint in diverso genere bonorum, per pecuniam non satisfit.

25 Quæritur, *an Uxor peccet negando debitum marito, sibi noto Adultero.*

Resp Negative; nam adulterium est sufficiens causa separationis, quoad Thorum, & habitationem *c. ex litteris de divort.* (sed non debet separatio, quoad habitationem fieri sine judicio Ecclesiæ *c. porro ibid.*) ergo etiam ad negandum debitum; nam cum Adulter, admisso adulterio, privetur jure petendi debitum, jus exigendi non habet: & quemadmodum ipse adulterando fidem Uxori fregit, sic videtur Uxorem non teneri ad debiti solutionem: nam frustra quis fidem exigit servari ab eo, cui fidem a se datam non servat, Poncius *disp.* 49. *quæst.* 6. *num.* 46. Duhamel *tom.* 2. *dissert.* 3. *c.* 5. *num.* 10. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *c.* 7. *num.* 7.

Verum id intelligitur, si Uxor sit innocens; quia, si ipsa quoque esset adulterio consentiens, vel Adulterium commisisset, reddere teneretur: quoniam paria delicta mutua compensatione tolluntur, *cap. tua fraternitas de Adulteriis.* Item, dum ipsa innocens condonat marito injuriam, deberet reddere; nam, tunc censetur renunciare juri, quod habet, negandi debitum: sive condonatio fiat tacite, quod contingit, dum Uxor, cognito viri Adulterio, ei debitum reddit, vel id ab ipso petit: sive expresse, ut, si verbis injuriam, & Adulterium expresse condonet, ut post Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 6. *num.* 14. dixit Engel. *coll. g. jur. Canon. lib.* 4. *tit.* 19. *num.* 18.

26 Sed quæritur, *an Uxor teneantur in conscientia, cognito adulterio mariti, debitum petenti negare.*

Resp. Negative, *arg.* ex doctrina Augustini relati in *cap. Idololatria* 28. *qu.* 1. ubi: *Dominus autem permisit causa fornicationis, Uxorem dimitti, sed quia permisit, non jussit. Vide dicta num.* 17.

Tutius itaque, & melius erit, ut Uxor viro debitum reddat, ad evitandum majus malum, & nova Adulterii crimina, quia quanto frequentius ad Uxorem accesserit, tanto minus alias quæret.

27 Quæritur, *an adulter peccet debitum exigendo ab Uxore innocente, & criminis inscia.*

Resp. Pro negativa videntur esse, quotquot tradunt privationem juris petendi ab Adultero non incurri, nisi, dum Uxor adulterium cognoscit, quia cum illius privatio pœna quædam sit, incurri non debet, nisi ab Uxore (quæ in hoc obtinuit, quasi locum Judicis) imponatur. Gobat. experien. *Theol. tr.* 10. *cas.* 15. *nu.* 600. Nicol. *Flosculi ver. debit. conjug. num.* 4. Tambur. in decalog. *lib.* 7. *cap.* 3. §. 3. *num.* 5. Cabasut. *lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 3.

Pro Affirmativa vero est Navarr. in *summa* a Tambur. ibid. allegatus, ubi dixit, Adulterum amittere per leges jus exigendi debitum conjugale ab Uxore; & cum ipso debent esse, qui dixerunt absolute ex Adulterio amitti jus debitum exigendi. Ex quibus videtur concludi, Adulterum, commisso adulterio, peccare, si suæ conjugi conjungatur, quia sine jure conjungitur.

Prioris sententiæ probabilitas auctoritati DD. innititur. Verum secundam etiam rationi magis conformem judico: cum privatio juris effectus reputetur, non cognitionis, vel voluntatis Uxoris læsæ, sed fractionis fidei conjugalis, ergo, posita ab Adultero ipsa fidei fractione, illico privatio oritur, & exigere non potest, ut sibi Uxor fidem servet, non negando debitum.

Itaque Adulter, assentientibus etiam Gobat, & Felice *examen. tit.* 1. *nu.* 4294. solum potest ab Uxore innocente petere debitum rogando, non tamen cogere, & exigere, tamquam ex justitia sibi debitum, vel intentione ipsam obligandi ex justitia ad copulam Matrimonialem, eaque, ipsa invita, uti, sicut antea poterat, ad differentiam de casu affinitatis, & voti, quibus stantibus, nullo modo reus, vel voto ligatus, potest petere debitum sine dispensatione, obtinenda juxta dicenda *lib.* 2. *cap. ult.*

CAPUT XXX.

Propos. LI. ab Innocent. XI. &c.

Famuli inservientes Luxuriæ.

1 PROP. 51. *Famulus, qui, submissis humeris, scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti: puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.*

Simi-

Similes actiones sunt contra sextum præceptum decalogi, & castitatem: proxime cooperantes, & adjuvantes Dominum ad exequendam libidinem, actusque venereos; in qua re nec parvitas materiæ admittitur ad excusandum a mortali, ut alibi diximus; unde nec metus, etiam mortis, potest eas cohonestare, quin in illis circumstantiis, & scienter exercitæ, sint de se, & ab intrinseco illicitæ, ac sub mortali prohibitæ, de quo post Decretum Innocent. non est amplius dubitandum, vide Cardenas *dissert.*31. *prop.*51.

2 Sed quæritur, *quæ actiones comprehendantur sub illis verbis*, aut quid simile cooperando.

Resp. Omnes, quæ de facto proxime adjuvant, & conducunt, ac cooperantur ad exequendam luxuriam, quamvis ab illis circumstantiis abstractæ essent indifferentes, ut sunt. I. Deferre scienter concubinam ad domum heri, ad effectum luxuriæ: sive famulus eam deferat in sella gestatoria, sive eam comitetur. II Scienter ferre litteras provocatorias Luxuriæ, & amorem impurum foventes, ab hero ad concubinam, vel ab ista ad illum, aut eas scribere. III. Vocare concubinam ad domum, vel cubile heri, aliumve locum ex commissione Domini. IV. Deferre munera Domini ad concubinam. V. Assistere januæ concubinæ, ne Dominus impediatur a copula. VI. Exercere lenocinium. VII. Pergere jussu Domini ad sequendam mulierem, ut sciat, ubi habitet, ut id Domino referat, ad effectum Luxuriæ, &c.

3 Quæritur, *an liceat famulis cooperari cum Domino peccatis Luxuriæ, si grave damnum eis verisimiliter immineat.*

Resp. Negative; nam etiam in illis circumstantiis, sunt mortaliter illicitæ: cum proxime adjuvent, & cooperentur ad luxuriam Domini, quæ in nullo casu est licita; ideo nec metu mortis exerceri debent, cum debeamus potius omnia mundi mala tolerare, quam peccato mortali consentire, *cap. ita ne* 32. *qu.*5.

4 Sed quid, *si affirment, se non intendere Domino ad peccatum cooperari, vel ipsum adjuvare, sed solum periculum mortis vitare?*

Resp. Non propterea excusandi sunt a mortali; nam protestatio est contraria facto, quia scienter faciunt actiones, ex operis natura ad pravum finem ordinatas; & ideo ab intrinseco illicitas, ut dicit etiam Ledesma apud De la Cruz 6. *præc. art.* 1. *dub.* 3. *in fine*, quod totum meo videri evidens est.

Sicut non excusatur a mortali procurans in se pollutionem, quamvis protestetur, se non delectationem veneream, sed sanitatem intendere, quia similis ab ea inseparabilis est, & ex natura operis ad eam sequitur. Sic mortaliter peccat, qui mulierem, data opera, morose osculatur, quamvis non intendat, imo protestetur se non velle delectationem illam sensibilem, quæ ex osculo sequitur, quia talis delectatio est ab osculis morosis inseparabilis, ut diximus *lib.* 1. *cap.*9.

5 Quibus addas ex Felice *to.* 1. *nu.*2202. oscula alia esse pressa, morosa, studiosa, ac ob delectationem: alia modesta; instantanea, & superficialia, quæ ex urbanitate dantur, juxta morem Patriæ, aut in signum puri, & honesti affectus, ac amicitiæ: ista possunt esse licita, & solum mala ex fine operantis: ut, si non fine honesto, sed ob delectationem sensibilem fiant; vel ratione periculi delectationis sensualis, quam quis sæpe in eis experitur, & ideo tunc abstinendum.

Illa vero sunt ab intrinseco mala, quia ad ipsa sequitur connaturaliter delectatio sensibilis, quæ mala est, cum ex natura sua sit alterativa, & excitativa partium generationi inservientium; ex qua alteratione consurgit connaturaliter delectatio sensualis, per se, & ex natura sua proxime, & immediate ordinata ad seminis emissionem. Nullus enim negabit, quin expresso, & firmo contractu labiorum viri ad labia, vel genas mulieris oriatur delectatio sensibilis, & ex ista non procedatur ad sensualem, & veneream, quæ percipitur: vel ipsa seminis decisione: vel ex per se ordinatis ad illam, ut ex pudendorum commotione; sive hæc contingat osculis, tactibus, amplexibus, & aspectibus, sive librorum lectura, & obscænorum auditu, sive cogitatione, aut delectatione morosa, & impuro desiderio. Vide dicta loco cit. & audi August. *de amicitia tom.* 6. *cap.* 4. ubi *: ipsum osculum tanta turpitudine fœdant, ut sic osculari nihil aliud sit, quam adulterari.*

CAPUT XXXI.

Prop. LII. & LIII. ab Innoc. XI. &c.

Præceptum servandi Festa, & audiendi Missam.

1 PROP. 52. *Præceptum observandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.*

PROP. 53. *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul, a diversis celebrantibus audit.*

Quod

Quod præceptum de obſervandis Feſtis ſub mortali obliget, eſt communis Doctorum opinio, & Eccleſiæ ſenſus, de quo poſt decret. Innoc. nefas eſt dubitare; quamvis apud Cardenas *differt.* 32. *cap.* 1. quibuſdam ſcribere placuerit ipſa præcepta Eccleſiæ non obligare conſcientias ſub mortali; & eſſe dumtaxat pœnalia, ſolumque per accidens ſub mortali obſtringere: ratione nimirum ſcandali, vel inobedientiæ, & contemptus; prout in perniciem ſalutis animarum dixerunt primæ propoſitionis Auctores.

2 Et quia in Eccleſiaſtico præcepto de Feſtorum obſervatione continetur præceptum affirmativum, ſeu præceptivum, *ut integra Miſſa in die feſto audiatur*, *cap. omnes fideles*, & *c. Miſſas de conſecr. diſt.* 1. & negativum, ſeu prohibitivum, ut integro die feſto ſervilia opera non exerceantur, *ex cap. licet de feriis*, & S. Pio V. infra citando. De utroque agendum eſt, ut ſatis Confeſſarius inſtructus; in tranſgreſſionis, vel obſervantiæ judicio, ſine errore procedat, ſed

I. Notetur, quod præter Dominicam diem, ſabbato Judæorum, in memoriam Reſurrectionis Chriſti, *c. quod die Dominico* 75. *diſt.* ab Apoſtolis ſubſtitutam (quæ in Evangelio prima, & una Sabbati nominatur, ut expreſſe dixit Auguſt. *Pſ.* 93. *Una ſabbati dies Dominicus eſt*) etiam alia Feſta in honorem Dei, & Sanctorum. Eccleſia inſtituit; eaque celebrare præcepit *cit. c.licet*.

II. Quod juxta conſuetudinem in Eccleſia receptam, Feſta, quantum ad abſtinentiam a ſervilibus operibus, computantur a media nocte ad alteram mediam noctem. Laym. *lib.*4. *tr.*7. *c.*2. *n.*1. *Engel. jur. can. lib.*2.*tit.*9. §. 2. *num.* 14.

3 Quæritur, *quænam ſint opera ſervilia, quorum exercitium eſt die Feſto ſub mortali prohibitum*.

Reſp. Opera corporalia, ad quæ deputantur ſervi: & propterea dicta ſervilia. Quæ deſcribi poſſent, ea eſſe, *quæ, quia vel immediate in utilitatem corporis, vel corporis potius, quam animi viribus efficiuntur, vulgaribus communiter hominibus committi ſolent*. Hujus generis reputantur arare, fodere, ſerere, ligna, lapideſve cædere, fabricare, fabrilia agere, & opera tonſoris, ac alia artis mechanicæ; quæ corporis laborem, vel ſolum, vel principaliter requirunt: & ſunt propria ancillarum, ruſticorum, ſervorum, & artificum.

Ex oppoſito opera liberalia dicuntur, quæ ad artes liberales pertinent, & a liberis exercentur, ut plurimum ad illuminandam, & inſtruendam mentem, oblectandumque animum: cujuſmodi ſunt, ſtudere, concionari, docere, diſcere, cantare, organa muſica pulſare, & ſimilia: quæ diebus feſtis non cenſentur prohibita, prout DD. communiter. Laym. Engel. Tambur. *in decalog. lib.* 3. *cap.* 3. Etiamſi pro pretio exerceantur: quia pretium non facit opus eſſe ſervile, ſi ex ſe tale non ſit; ſicut e contra, non ceſſat eſſe ſervile opus, quod ex ſuo genere eſt tale, etiamſi gratis fiat. Duhamel *Thel. tom.*2. *in Decal. diſſer.* 4. *cap.* 4. *num.* 3.

Præter opera ſervilia, & liberalia, dantur alia, de quibus DD. dubitant, an liberalia, an vero ſervilia ſint, adeoque an prohibita diebus feſtis: ut piſcari, venari, tranſcribere libros, ordinare characteres typographicos, &c. igitur.

4 Quæritur, *an diebus feſtis liceat pingere, piſcari, vel venari*.

Reſp. Quoad primum, affirmat Layman *cit. a num.*2. Illſung. Tambur. Sanchez, Anton. a Spiritu Sanct. *direct. confeſſ. decalog. tract.*5. *ſect.* 7. *num.* 56. quia pingere ad exercendum magis ingenium (quod eſt, quid liberale) quam ad laborandum, refertur, modo non cum magno apparatu fiat, hoc eſt, ut non conterantur, nec miſceantur colores, gypſo non aptentur telæ, & pennicilli non efformentur, cum hæc ſint famulorum miniſteria.

Negat *Sum. Leandri ver. feſtorum obſervatio n.*20. tam gratia lucri, quam recreationis cauſa, quia probabilius eſt, quod pingere ſit opus ſervile. Et hæc eſt tutior opinio. Quam poſtea docuit Auctor mille *interrogat. interrogat.* 705. non excuſans a mortali Pictores, & Typographos, proprias artes in diebus Feſtis exercentes, niſi ratione modici temporis, & operis.

Idem videtur dicendum de piſcatione, & venatione. Verum quoad piſcari ſcias, *in alleg. c. licet* non permitti diebus feſtis, niſi quoad quædam genera piſcium, qui ſolent certo tempore piſcari, & illico fugiunt; ſed nec id in ſolemnioribus.

5 Quæritur, *an ex cauſa poſſint opera ſervilia diebus Feſtis abſque mortali exerceri*.

Reſp. Affirmative, prout DD. communiter, & expreſſe S. Rituum Cong. quæ cenſuit: *licet diebus feſtis dare operam rebus ad vitam neceſſariis, ac tempore perituris, præſertim tempore vindemiarum, & meſſium, ac recollectio-*

lectionis fructuum, vel, si necessitas urgeat, ac suadeat pietas. Caeterum, quoniam verendum est, ne privatis affectibus domesticarumque rerum studio aliqui eo perducantur, ut hac Sacrorum Canonum indulgentia in aliis etiam casibus abutantur, iidem Patres Eminent. adjiciunt ad Ordinarii cujusque judicium, ac censuram pertinere, ut dignoscat; num vere ulla ex causis suprascriptis subsit, propter quam liceat diebus Festis rebus servilibus vacare, ut, nec dierum festorum observantia ulla in re violetur, nec opera illis diebus summa cum ratione permissa impediantur. Piasec. *prax. par.* 2. *cap.* 3. *ar.* 3. *nu.* 33. & ego ipse offic. Cur. *tom.* 2. *cap.* 1. *num.* 4. Unde præter causam rationabilem pietatis, & necessitatis debet quoque accedere consensus Episcopi, vel Parochi, ubi illius propter distantiam commode haberi non potest, & periculum est in mora. Engel. *num.* 13.

Quare excusantur a peccato. I. Qui pro mortuis sepeliendis sepulcra diebus Festis effodiunt; qui Campanas pulsant, Templum ornant, dum ante non potuerunt.

II. Loquentes, & parantes cibos necessarios, ac Pharmacopolæ necessarias medicinas.

III. Agricolæ, & laborantes, quando ratione pluviarum in messe, vino, oleo, & fœno probabile damnum timetur.

IV. Coquentes tegulas, vitrum, calcem, dum incæpta decoctio nequit sine notabili damno intermitti.

V. Ementes, & vendentes panem, vinum, carnes, fructus, & alia necessaria ad humanum victum.

VI. Reficientes vias publicas, & Pontes, dum differri non potest.

VII. Qui se, & suam familiam sufficienter alere non possunt: sed id faciant, audita Missa, & secreto, ad vitandum scandalum, & laborem non protrahant ultra id, quod exigitur ad necessitatem pro eo die sublevandam. Sed in hoc vitentur fraudes, & commodum ficto necessitatis titulo non pallietur.

Plures ex consuetudine excusant Barbitonsores, tametsi integro die, vel per notabile ejus tempus barbas, & capillos radant; quod in praxi, nec probabile, nec tutum apparet, cum potius abusus ipsa sit, & corruptela.

6 Quæritur, *an diebus Festis licite exerceantur mercatus, & nundinæ.*

Resp. Negative, prout eadem Sacr. Congreg. in una Recanaten. apud alleg. Piasec. & Quaranta *Sum. Bullar. ver. dies Festus*, ut infra: *Præceptum de Dominicis, & Festivis diebus sanctificandis, & observandis, sub prætextu mercatuum, nundinarum, & feriarum nullatenus esse violandum. Caeterum his diebus licere agasonibus, ac aliis jumentorum vectoribus, seu mercium conductoribus, bajulis, & aliis hujusmodi servientibus, ac ministris, sarcinas, & onera, nundinarum causa, exonerare, & deponere, incœptumque iter, Missam tamen prius audita, transeundo prosequi, & continuare. Non tamen debere sarcinas componere, & jumenta onerare, ad iter de novo incipiendum. Neque Mercatoribus, aut aliis civibus, & viatoribus iis diebus, etiam clausis apothecis, merces vendere, emere, aut asportare licere, nisi tantum ad victum necessaria, aut alia minuscula, & modici momenti opera, jam confecta, & elaborata, pro transeuntium hospitum, advenarum, & exterorum urgenti, & præsentanea necessitate, & opportunitate &c.*

Idem disposuerat S Pius V. *Const. cum primum Kal. April.* 1566. & infra. *Cum vero dierum Festorum observatio ad Dei cultum &c. mandamus &c. ut ab omni illicito, & servili opere abstineant. Mercatus non fiant, profana negotiationes, & Judiciorum strepitus conquiescant.*

7 Advertit itaque Confessarius, diebus Festis, non modo opera servilia, & nundinas prohiberi, verum etiam *placitum cap. omnes tit. sup. cit.* per quod intelligitur omnis actio, & strepitus judicialis, tam in civilibus, quam criminalibus: tam ad pœnam, quam ad mortem: tam pro foro civili, quam Canonico: tum quoadi nitium, tum quoad terminum, & finem causæ.

8 Ad initium actionis judicialis spectat citatio rei, vel partis; hæc enim est basis, & fundamentum judicii; ad medium examinare testes, eorum depositiones, & juramenta recipere. Ad terminum tandem pertinet, sententiam pronunciare, vel ipsam exequi, quæ omnia, & singula *in cit. cap. Conquestus*, irrita, & nulla declarantur. Super quibus Judex a Confessario interrogandus est. Id *alleg. cap.* 1. *& ult. cit. tit.* excipitur a prohibitione casus necessitatis, & pietatis, in quibus possunt omnia prædicta licite, & valide fieri.

9 Non prohibentur tamen actus extrajudiciales, etiamsi sint actus jurisdictionis fori externi: ut, visitare Ecclesias, vel Clericos, modo Religioso, & sine strepitu Judicii. Item excommunicatio, & ab eadem absolutio potest die Festo dari, eo quod non necessario requirant judicialem cognitionem causæ.

10 Quæritur, *an præceptum de abstinendo ab operibus servilibus in die Festo ex genere suo obliget sub mortali*.

Resp. Affirmative; nam est obligatio instituta ad Dei cultum, & venerationem Sanctorum; adeoque pertinens ad virtutem Religionis: virtus autem Religionis ex alibi dictis ex genere obligat sub mortali: Sed ex parvitate materiæ erit veniale, juxta operis qualitatem, & moram temporis.

11 Sed quæritur, *quantum temporis requiratur, ut quis dicatur per notabile tempus in die Festo opus servile exercuisse*.

Resp. DD. dividuntur. Marchant. *resolut. Pastoral. c. 2.* tres horas ad mortale requirit: alii quatuor: quidam octo. Quibus omnibus, ut nimis laxe locutis non assentimur.

Tambur. *cit.* §. 2. *n.* 1. Cum Diana, Sum. Leandr. ubi supra *num.* 36. & Illsung. §. 1. 168. excusant a mortali laborantem eodem die per duas horas integras, dummodo illas non excedat; quia, cum hæc sit duodecima pars diei, parva quantitas reputatur respectu totius diei; sed hi etiam nimis laxe procedunt.

Layman *cap.* 4. *num.* 1. ex Suarez, tradit laborem unius horæ, secluso scandalo, & quod opus non sit nimis servile, defatigans corpus, ad culpam mortalem non pertingere: ex quo una hora, comparatione 24. horarum, exigua pars reputetur. Bonacin. *de legib. disp.* 5. *qu. num. punct.* 3. *num.* 2. cum Reginaldo, & Azorio, censet spatium unius horæ esse tempus notabile. Quod confirmat Joan. de la Cruz 3. *præcept. dub.* 1. *conc.* 1. referens a viris doctis laborem unius horæ reputari gravem materiam. Et Facundez dixit excedere per quadrantem unam horam, esse excessum notabilem, & sic peccatum mortale. Sed, quia S. Congr. Conc. apud Fagnan. *in* 3. *decret. ad cap. nulli de reb. Eccles. non alienan. a nu.* 26. alias respondit, non esse tutum in universali definire, quæ res sint exiguæ: ideo Confessarius sciens, quod parvus labor notabiliter non præjudicat observationi Festorum: & quod ex parvitate materiæ possit homo laborans excusari a mortali, in judicio non sit laxus, sed Bonacinæ, & De la Cruz adhæreat.

An vero diebus festis teneantur ad actus virtutum Theologicarum. Vide *lib.* 1. *cap.* 1.

12 Quæritur, *Petrus in Confessione aperit*. Pater, duodecim conduxi operarios, quorum singuli successive ad meum mandatum per modicam horam (audita Missa) laborarunt, ita ut totus dies fuerit ab ipsorum labore occupatus, peto, an peccaverim mortaliter.

Resp. Bonac. & Portellus apud Tambur. *cit.* & Sum. Leandr. ibidem, Petrum a mortali excusant, quia unius opus cum illo alterius non connectitur; cum sint a diversis, qui habent diversas obligationes, quarum una ab alia est distincta; & aliunde nullus ex is mortaliter peccat; quia supponitur, nullum horam excedere, ergo non adest caput colligendi, unde Petrus mortaliter peccet.

Quibus tamen non adhæremus: & Petrum peccare non dubitatur. Nam ei moraliter imputatur labor ab operariis in eius commodum factus, qui secundum se, & ut a Petro intentus, non modicæ horæ, sed integri diei opus servile est, in fraudem legis ordinatum. Nec excusantur operarii, si iniquæ commissionis sint conscii; ut *cap.* 21. diximus de simul conspirantibus ad vineam devastandam, licet singuli racemum uvæ surripiant. In eo enim peccato Petri cooperantur, & singulæ operæ moraliter connectuntur in unam; nam tunc, non ut plures numero distincti laborant, sed, ut, unus moraliter laboratur, legem transgrediuntur. Idque debent in confessione aperire; quemadmodum Petrus tenetur explicare ipsorum numerum, & modum, quo operarios ad operandum induxerit, & legem Ecclesiasticam violaverit.

13 Sed quid, *si Hebræo, vel Turcæ, aut alii non baptizato, opus servile pro integro festo committeret?*

Resp. Illsung. ubi supra §. 1. *nu.* 166. eum mortaliter non peccare tradit, quia legibus Ecclesiasticis ipsi non subduntur. Sed peccare resolvitur cum Tambur. §. 1. *nu.* 16. *& cit.* a Spiritu Sancto *sect.* 7. *num.* 60. nam, tametsi non baptizatus ex se sine peccato diebus festis laborare possit, quia non est legibus Ecclesiasticis subditus, fidelis tamen nunquam ei poterit sine culpa laborem injungere; ratio est, quia jam, altero homine laborante, ipse moraliter laboraret; & consequenter non modo humano, & morali festum sanctificaret; in quo opera servilia, non modo immediate per nos ipsos exercenda, sed etiam mediate, & per alios homines prohibentur.

14 Quæritur, *an peccet mortaliter, qui opera servilia, octo non continuatis vicibus, in eodem festo exercet, si in singulis per semiquadrantem operetur*.

Resp. Affirmative; ratio est, quia licet illa sint discontinuata, quoad tempus, continuantur tamen in contrarietate ad præceptum, cujus una, & eadem est obligatio, quæ durat tota die. Sum. Leand.

15 Quæritur etiam, *an toties quis mortaliter peccet, quoties in eodem festo per tempus notabile, pluribus interruptis vicibus, opus servile exercet.*

Resp. Affirmative: a simili de comedente in die jejunii pluries carnes juxta dicta *lib.*1. *c.*16.*num.*9. tam enim est negativum præceptum non comedendi carnes, quam præceptum non laborandi; & sicut comedens post primam manducationem, potens est ad iterum non manducandum, & observandum præceptum negativum, sic laborans post primum laborem exercitum, potens est ad non laborandum in futurum.

16 Quæritur, *Cajus fuit apud Turcas decem annis captivus, quo tempore, Domino jubente, omnibus diebus festis in agro laboravit; petitur, an mortaliter peccaverit.*

Resp. Interrogetur; an Dominus in contemptum Ecclesiæ, vel Festorum, laborem præceperit, & quatenus affirmet, non est dubium gravissime deliquisse: non modo contra legem Ecclesiasticam, qua Festa præcipiuntur, verum etiam contra jus divinum, & naturale, dum Christum, & Ecclesiam contempsit; & ideo obedire non tenebatur. Quod si non in eum finem fuerit præceptus, & laboraverit ad evitandum damnum grave, quod in persona, vel rebus timebat, a DD. a mortali excusatur.

17 Quæritur, *quando quis censeatur cum contemptu transgredi præceptum observandi festa.*

Respond. Cum præceptum non implet, quia non vult subjici legi Ecclesiasticæ id injungenti.

Unde notet Confessarius, quod quis potest peccare, vel cum contemptu materiali, vel cum formali ipsius Dei, & legis. Cum contemptu materiali Dei, & legis peccat, dum non facit opus præceptum, vel facit prohibitum (Iste extat in quolibet peccato mortali imbibitus, quatenus, dum quis peccat, legem transgreditur: & in eo videtur ipsam materialiter contemnere) Cum contemptu vero formali peccat, cum non vult se præcepto, vel Deo, aut Legislatori subjicere: furatur Petrus centum, violat septimum præceptum Decalogi, committens peccatum furti, sed non contemnit formaliter præceptum, nec Deum, aut Legislatorem. Furatur ipse centum, quia non vult subjici Decalogo, vel Deo præcipienti, tunc formaliter Deum, & præceptum contemnit, duoque peccata committit, alterum furti, & alterum superbiæ. Ita, non jejuno ob gulam, pecco contra abstinentiam: frango jejunium, quia nolo subjici præcepto jejunii, pecco & contra obedientiam, & contra abstinentiam, de necessitate in confessione explicandum. Ita in casu, facio opus servile die festo, pecco contra Religionem, & contra ipsam legis obedientiam, si serviliter operor, quia repugno obedire, & nolo præcepto subjici. Vide Ilsung. *tract.*2. *disp.*2. *art.*3. *num.*26. Et in hoc formaliter contemno potestatem Ecclesiæ quæ a Deo est: & in quo parvitas materiæ a mortali non excusat.

Et hæc satis, quantum ad præceptum, prohibens opus servile in festis. Nunc de præcepto audiendi Missam agendum est.

18 Et supponendum dari præceptum Ecclesiasticum de audienda Missa, non modo diebus Dominicis, sed etiam aliis festis, obstringens omnes fideles, postquam ad plenum rationis usum pervenerint, ita ut bonum a malo valeant sufficienter discernere, Deum Orationibus colere, ac mortaliter peccare. Quod regulariter solet accidere circa septennium, aut paulo post, juxta communem DD. quia post eum quisque fidelis capax est præcepti Ecclesiastici, ergo & præcepti audiendi Missam. Layman *cit. cap.* 3. *nu.*1. Sum. Leandr. *ver. Missa auditio n.* 115. & per dicta *lib.* 1. *cap.*21. Quod præceptum ex genere suo obligat sub mortali: sic communis sensus fidelium, & praxis Ecclesiæ.

19 Quæritur, *quid sit Missam audire.*

Resp. In hoc DD. concordant: quod non sit determinate sensum verborum intelligere, cum rudes non possint: nec Sacerdotem celebrantem videre, cum cæci nequeant; neque sacrificantem audire, cum surdi non valeant: sed, quod fideles sint sacrificio præsentes, eique modo humano assistant, hoc est, animo, & corpore, ut possit Sacerdotem videre, vel audire, aut ad ministerium, & sacras actiones attendere, & percipere: animo sunt præsentes, qui voluntarie non distrahuntur ad alia objecta: corpore vero, qui sunt præsentes in loco, in quo Missa celebratur. Quod potest physice, & moraliter accidere; physice contingit, dum exstas cum proprio corpore in eo loco: moraliter vero, dum es præsens ratione conjunctionis cum multitudine, cum qua constituis unum corpus morale, Sacro assistens; quod per DD.

verificatur de eo, qui ob multitudinem fidelium, quos Ecclesia capere non potest, extra Ecclesiam Missam audit.

20 Sed quæritur, *an audiens Missam e sua domus fenestra, extra Ecclesiam constituta, satisfaciat præcepto.*

Respond. Affirmat Tambur. *citat. cap.* 2. *§.*1. *num.*14. & Gobat. *experien. Theol. tr.*5. *cas.*6. alios plures referens; apud quem negant Suarez, & Portell. Filliuc. & Diana, & post eos Felix *citat. num.* 1790. Et istis adhærendum censeo: cum de eo dici non possit, esse physice præsens, ut est certum; nec moraliter, quia in prudenti hominum existimatione non censetur pars multitudinis existentium in templo.

21 Quæritur, *an si quis toto Missæ tempore confabularetur, vel litteras, aut librum profanum legeret, aut scriberet, & per intervalla adverteret, quid in Altari ageretur, satisfaceret præcepto audiendi Missam.*

Respond. Negative, nam similis actio externa non reputatur compossibilis cum morali præsentia: cum animum abstrahat ab advertentia, sive attentione ad sacrificium. Illsung.

22 Sed quæritur, *quænam attentio requiratur ad implendum præceptum.*

Resp. Sed nota: quod duplex est attentio, interna, & externa. Externa est privatio, seu exclusio actionum exteriorum impedientium attentionem internam ad Sacrum: ut est confabulatio, scriptio, pictatio, ludus &c. Interna vero est ipsamet animi, seu mentis, ac intellectus applicatio, & advertentia ad Sacrum; & hæc per Cabasut. *prax. lib.*2. *cap.*32. & sum. Leand. *nu.* 160. vel est ad verba, & actiones, quas Sacerdos facit, & dicit: vel ad intelligentiam, & sensum verborum, vel ad Deum ipsum, cui sacrificium offertur: aut divina Mysteria, quæ in sacrificio significantur: vel ad divina beneficia, quæ per illud conferuntur.

Sufficere meram externam dicit Tambur. *num.* 20. & Illsung. apud quos plures resolventes Ecclesiam præcipere auditionem externam; & ideo, eum præcepto satisfacere, qui, licet interius voluntarie, & libere distrahatur, Missæ tamen assistit sine exteriori distractione, & non occupatus externo negotio, vel actione, moraliter incompossibili cum interna attentione. Contra quos dicimus cum Mastrio *disp.*12. *art.*1. *num.*36. Sum. Leand. aliisque, quos ipsi referunt, ad satisfaciendum præcepto de audiendo sacro, esse necessariam attentionem internam; ratio est, quia dum Ecclesia præcepit auditionem Missæ, non præcepit ipsam actionem materialiter tantum, sine intentione colendi Deum, sed ipsam, ut est instituta in cultum Dei, qui ei sine interna attentione non exhibetur. Imo Campion. *instruct. ad confess. audien. p.* 1. *cap.* 38. *num.* 16. dixit, non posse nos obedire præcepto Ecclesiastico audiendi Missam in die festo, nisi credamus Christum verum Deum esse sub hostia rite consecrata, quam audientes Missam adoramus; quamvis obligatio credendi in casu sit solum per accidens, ratione scilicet præcepti Ecclesiastici audiendi Sacrum.

23 Sed quæritur, *an attentio debeat esse actualis vel virtualis.*

Resp. Actualis, qua quis in actu exercito advertit, est optima, & debet consuli, sed non est necessarium, ut semper duret, sed sufficit virtualis, quæ ex vi actualis, quæ præcessit, perseverat in actuali assistentia, & præsentia Sacro, licet propter involuntariam mentis distractionem, actu quis non advertat. Sed tenetur mentem ad actualem advertentiam revocare dum suam distractionem percipit, juxta dicta *lib.*1. *cap.* 25. *nu.*7. 8. 9. & 10.

Quod diximus de attentione, quæ est actus intellectus, dicendum est, proportione servata, de intentione, quæ est actus voluntatis, sed vide ibid. *num.* 12. & 13.

24 Quæritur, *an omittens partem notabilem Missæ peccet mortaliter.*

Resp. Affirmative, prout DD. communiter scribentes, fideles teneri Missam integram audire ex alleg. *cap. Missa.*

25 Sed difficultas est, *quænam dicenda sit pars notabilis.*

Resp. Est controversia inter DD. diverso modo sentientes. Sed communiter est docendum, omissionem auditionis a principio usque ad Epistolam exclusive, non esse partem notabilem, sed, si ipsa quoque omittatur Epistola (neque ulla excuset necessitas) peccari mortaliter. Cabasut. *cit. nu.*7. allegans Tabienam, Navarrum, Suarez, Graffium, Henriquez: videndus Gobat ubi supra *cas.*4. *n.*135. Item apud Sum. Leandr. *n.*132. dicitur, si, audita Missa usque ad communionem inclusive, cætera omittantur: sed quidam volunt esse Evangelium S. Joannis audiendum. Verum semper pœnitentes monendi sunt, ut integram Missam audiant.

26 Sed quid, *si quis accedens ad Ecclesiam, inchoata jam Missa, cæteris, quæ remanent, ut*

con-

conſecrationi, uſque in finem interſit, & poſtea ab alio aliam Miſſam uſque ad conſecrationem audiat, & poſtea diſcedat.

Reſp. Præcepto non ſatisfacit, quia audiens duas, vel plures partes Miſſæ ſimul a diverſis Sacerdotibus non ſatisfacit, ut dixit Innoc. contra 53. *prop.* Sed nec idem ſatisfacit, quamvis non ſimul, ſed ſucceſſive a diverſis celebrantibus duas partes, vel plures audiat. Maſtr. *cit. num.* 33. Ilſung. §. 2. *num.* 161. Felix *nu.* 2799. apud quos plures; ratio eſt, quia præceptum obligat ad audiendam unam Miſſam integram, ſed illæ duæ medietates diverſorum ſacrificiorum, neque ex natura ſua unum integre ſacrificium conſtituunt, cum ſint partes independentes, quarum una ad aliam non ordinatur; nec conſtat de privilegio, vel indulgentia Eccleſiæ, partes ſucceſſivas diſparatas pro integro ſacrificio recipientis, ergo eas audiens, integram Miſſam non audit, ſed plures partes plurium Miſſarum.

27 Quæritur, *an tempore auditionis Miſſæ recitans officium divinum, vel pœnitentiam a Confeſſario injunctam, ſatisfaciat etiam obligationi de Miſſa audienda.*

Reſp. Affirmative, ex dictis *cap. cit. n.* 26. ratio eſt, quia hæ Orationes non impediunt præſentiam, & attentionem ſufficientem ad utrumque: quinimo Oratio reddit mentem magis attentam ad Deum, & impedit involuntarias diſtractiones, ac magis devotio excitatur. Cabaſut. *cit. num.* 3. cum Toleto, Suarez, Bonac. &c.

28 Sed quid de eo, *qui tempore auditionis Miſſæ peccata ſua Sacramentaliter Sacerdoti confitetur?*

Reſp. Non ſatisfacit præcepto audiendi Miſſam; ratio eſt, quia colloquia, quæ fiunt inter Sacerdotem, & pœnitentem ad explorandas peccatorum circumſtantias, aliam exigunt attentionem, quam quæ in Miſſa eſt neceſſaria; nam confeſſio non eſt Oratio, ſed accuſatio, & actus judicii exigentis diſcuſſionem cauſæ, quæ certe attentionem ad Sacrum impediunt. Felix *num.* 2803.

29 Ex ſupra reſolutis Confeſsarius habet ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam, quatuor eſse neceſsaria. 1. Eſt auditio, ſeu actio, qua quis eſt animo, vel corpore phyſice, aut moraliter præſens ſacrificio. 2. Intentio, ſaltem virtualis audiendi Miſsam. 3. Attentio interna, ad minus virtualis, ad verba, vel actiones Sacerdotis. 4. Integritas, ut tota audiatur, & notabilis pars non omittatur.

30 Quæritur, *quid agendum pœnitenti dubitanti, an hodie detur præceptum audiendi Miſſam.*

Reſp. Inquirat veritatem, vel Miſſam audiat, ne mortaliter peccet; cum non ſit licitum abſque peccato cum dubio in re gravi operari.

31 Quæritur, *an diſcedens a loco, ubi feſtum particulare celebratur, acceſſurus ad alium, ubi non eſt feſtum, teneatur ante diſceſſum Miſſam audire.*

Reſp. Negat Bonac cum aliis, quia præceptum audiendi non eſt affixum determinatæ horæ, ſed extenditur uſque ad meridiem, & ideo non tenetur prævenire. Contra quos affirmamus peccare mortaliter, ſi non audiat; ratio eſt, quia tunc adeſt obligatio præcepti, & poteſt implere, ergo debet: alias præſumitur tranſgreſſionem velle. Eſt enim regula generalis apud Maſtrium *diſp.* 11. *q.* 4. *art.* 2. *n.* 80. quod, dum quis prævidet aliquod impedimentum, vel periculum, propter quod non valeat præceptum exiſtens adimplere, teneatur adimpletionem tempore habili prævenire. Tametſi enim præceptum audiendi Miſſam abſolute, & per ſe loquendo, non obliget pro brevi illa hora matutina, ſed pro tempore matutino uſque ad meridiem, tamen in caſu, quo prævideatur impedimentum futurum adimpletionis præcepti, per accidens, & ſuppoſita illa prævisione, etiam illa hora obligat; & tenetur quis adimpletionem prævenire, ne malitioſe, & cum dolo videatur prætermiſiſſe.

Et idem dicendum eſt de accedente ad locum, in quo feſtum locale celebratur, ut tradit Joan. De la Cruz 3. *præcept. art.* 2. & Marchant. ubi ſupr. *cap.* 3. *qu.* 7. ſi ſibi moram, executione præcepti proportionatam trahat: ut, ſi uſque ad meridiem ibi manet; ratio eſt, quia Statutum illud locale videtur pro eo tempore ipſum obligare: ſimilia namque ſtatuta ad bonam gubernationem loci conducentia cenſentur obligare omnes, qui ibi inveniuntur, & qui moraliter præceptum implere poſſunt. Quinimo conſuetudo legum interpres, ita recepta eſt, etiam inter doctos, ut, ſi aliquandiu maneant in loco, ubi feſtum particulare celebratur, obligari ſe putent, licet exteri ſint: & hæc eſt ſententia tutior.

32 Quæritur, *quot peccata committat, qui die Dominico, in quo venit Feſtum S. Joannis, Miſsam non audit.*

Reſp. Vide *lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 22.

33 Sed quid, *ſi die Feſto, omittat quis Miſſam, quam audire tenetur, etiam ex voto.*

Resp. Duo peccata commitit; quia violatio voti est distinctæ speciei a violatione præcepti; nam prima est contra fidem, quam dedit Deo observandi votum, & altera est contra præceptum præcipiens cultum Deo debitum in auditione Missæ, ideo debet in Confessione utrumque explicare; sicut qui peccat contra votum, quod juramento se observaturum confirmavit, debet id exprimere quia & facit contra fidem, quam Deo dedit observandi votum, & contra obligationem non adducendi Deum in testem falsitatis.

34 Quæritur, *an dentur causæ excusantes ab auditione Missæ præcepta*.

Resp. Affirmative; sed causa debet esse justa, & rationabilis; idque ex clementia Ecclesiæ, quæ Missam audire non tanto rigore præcepit, ut voluerit, rationabili causa existente, obligare. Sic DD. communiter, revocantes eas ad septem, apud *sum. Leand. n.161.* apud quos plura referuntur exempla.

35 Excusantur, itaque. I. Impotentes, impotentia Physica; ut graviter infirmi, & detenti in carceribus.

II. Impotentes impotentia morali, seu cum gravi difficultate potentes audire: vel quia grave damnum timent, aut in salute, aut in bonis fortunæ, si e dono exeant, & ad Ecclesiam accedant: in dubio est consulendus medicus, vel Parochus.

III. Qui ob notabilem distantiam non potest propter pluviam accedere ad Ecclesiam.

IV. Mulier honesta, & nobilis carens vestibus, quibus possit decenter juxta suum statum in publico apparere. Verum debet curare accedere valde mane, quando populi concursus esse non solet, si id sine gravi suo incommodo, aut notabili confusione facere possit.

V. Pastores, qui non possunt gregem sine damno relinquere. Verum, si sint duæ Missæ, & duo Pastores, unus audiat unam, & alter alteram; si vero sit una tantum; alter eorum alternatim illam audiat.

VI. Ministrans graviter infirmo, dum prudenter periculum timetur, & non est, cui relinquatur.

VII. Puerperæ, per dies Purificationis abstinentes ab ingressu Ecclesiæ, juxta *cap. volens de Purif.*

VIII. Mater, quæ non habet, cui relinquat infantulum, cui, domi relicto, periculum imminet, & secum non potest ducere.

IX. Gravidæ, uterum ferentes ex crimine occulto, ex auditione Missæ alias manifestando.

X. Qui sine peccato Sacro interesse non possunt, ut denunciati excommunicati, & interdicto Ecclesiastico subjecti.

XI. Ignorantes, vel invincibiliter non advertentes esse diem festum &c.

36 Quæritur, *super quibus interrogandi sint pænitentes circa præceptum observandi Festa*.

Resp. I. An aliquod opus servile absque necessitate, & licentia in Festis exercuerint; quot Festa inobservaverint, & an cum scandalo.

II. An fuerint causa, cur alii ea opera exercuerint.

III. An Missam audierint a principio usque ad finem: vel, an partem notabilem omiserint.

IV. An in majori parte Missæ voluntarie divagati fuerint.

V. An impedierint aliquem, ne Missam audiret, &c.

CAPUT XXXII.

Prop. LIV. ab Innoc. XI. &c.

Excusati a recitatione Breviarii.

1 PROP. 54. *Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.*

Auctor propositionis fuit Navarrus *in cap. quando de consecrat. dist.1.* apud Cardenas *dissert. 53.* & Joan. De la Cruz 3. *præcept. ar. 3. dub.17.* ex regula illa, quod major pars trahit ad se minorem: ergo, concludit, impotens recitare majorem partem Officii, non tenetur minorem. Verum allata regula nil Navarro favet, cum efformata sit *ex cap. Cum in cunctis, de his, quæ fiunt a major. par. cap.* ubi textus loquitur de majori parte personarum, in aliquod unum consentientium, & statuit standum esse pro majori parte. Et ita a majori parte personarum communi voluntate consentientium in aliquod, fit transitus ad majorem partem objectorum terminantium diversam obligationem; & ideo paritas non currit. Multa enim deducerentur absurda, si valeret: nam sequeretur, quod debens mille aureos non peccaret contra justitiam, non solvendo centum, vel quinquaginta, quæ posset, dum esset impotens ad majorem summam solvendam: & quod vovens dare in eleemosynam centum, non peccaret contra Religionem non dando decem, tametsi hæc posset, quia impotens foret ad nonaginta; & quod impotens

tens

tens ad jejunandos triginta dies in Quadragesima, non peccaret contra abstinentiam, non jejunando reliquos alios, quos posset: quas illationes credo nullum concessurum, secluso etiam decreto Innocent. damnantis propositionem. Quæ licet, ut jacet, agat solum de recitatione Officii, ex ea tamen omnia illa, & alia plura incommoda colliguntur.

Ratio autem cur pars minor Capituli dissentiens majorem sequi debeat, est, quia hujus judicia, consilia, & resolutiones præsumuntur meliora, prudentiora atque utiliora Reipublicæ, ut expresse indicatur in allegato *cap*.

2 De obligatione, aliisque necessariis spectantibus ad Horas Canonicas diximus *lib*.1. *c*.25. ad quem locum Confessarium remitto, cum hic agendum sit dumtaxat de causis excusantibus a recitandis Horis Canonicis vel a toto, vel in parte. Has DD. generaliter ad tres reducunt. I. Ad impotentiam physicam: ut, dum quis caret Breviario, vel est omnino cœcus, vel viribus destitutus. II. Ad impotentiam moralem: ut, cum quis sine magna difficultate, vel corporis periculo, Horas recitare non potest. III. Ad dispensationem justa causa, & urgente necessitate obtentam.

3 Nota, materiam præcepti aliam esse dividuam, seu divisibilem, & aliam individuam, seu indivisibilem: dividua dicitur, quæ habet plures partes, ad quarum singulas præceptum obligat: ut præceptum jejunandi in Quadragesima, quæ continet plures jejunii dies, in quorum singulis seorsim præceptum obligat divisibiliter; quemadmodum abstinentia a carnibus, & unica refectio constituentes jejunium, divisibiliter præcipiuntur sic, ut, qui repetita refectione eget, debeat a carnibus abstinere: & qui jejunium frangit, carnes in prima refectione comedendo, debeat postea ab alia refectione, & esu carnium abstinere per dicta *lib*.1. *c*.16.

Individua vero illa est, quæ vel non habet plures partes, ut Communicatio in Paschate; vel si habet, præceptum non obligat ad singulas seorsim, sed ad omnes conjunctim: sic Confessio annua, quam Ecclesia præcipit, continet tres partes, cordis contritionem, oris Confessionem, & operis satisfactionem; sed Ecclesia non præcipit unam seorsim ab aliis, sed omnes tres conjunctim, ad unum Sacramentum conficiendum.

4 Quæritur, *an præceptum recitandi Officium Canonicum respiciat materiam dividuam, & divisibilem, ita ut obliget, etiam ad recitandas singulas Horas seorsim ab aliis*.

Resp. Affirmative, prout expresse Innoc. Qui in decreto dixit, obligationem præcepti recitandi Horas Canonicas extendi ad recitandas reliquas Horas, ab eo, qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas; sed hoc est, materiam præcepti de recitandis Horis esse dividuam, ut supra diximus: ergo est dividua, & divisibilis. Ideo, qui non potest recitare omnes Horas, tenetur vi præcepti eam recitare, quam potest: nam quævis Hora per se est Canonica Oratio, & præcipitur divisibiliter. Laym. *lib*.1. *tr*.4. *c*.19. *n*.7. & *lib*.4. *tr*.1. *c*.6. *n*.2. Illsung. *tr*.5. *disp*.1. *q*.1. *ar*.6. *a n*.41.

5 Quæritur, *an carens Breviario teneatur recitare eam partem Breviarii, quam tenet memoria*.

Resp. Affirmative; quia, qui tenet memoria totum, vel partem Breviarii, is amplius non habet impotentiam physicam, vel moralem: ergo non excusatur: est communior sententia. Laym. *cit. a n*.6. Gobat. *experient. Theol. tr*.5. *n*.717. Illsung. ibid. & Cardenas *disser*.33. *c*.5. *n*.26.

6 Sed quid, *si carens Breviario, memoriter sciret omnes psalmos nocturni sine lectionibus?*

Resp. Suarez apud Cardenas negat eum obligari ad recitandos Psalmos, cum non potest & Lectiones; quia, ut sic, Psalmi illi non sunt Matutinum, nec integra Hora, cum hæc constet Psalmis, Antiphonis, Versiculis, Lectionibus, & Responsoriis, quæ videntur indivisibiliter præcipi, ita ut præceptum respiciat omnia illa per modum unius.

Affirmant *citat*.Laym. Illsung. & Cardenas *cap*. 4. *num*.30. Ratio est, quia licet Psalmi non possint integra Hora nominari, tamen sunt pars notabilis unius magnæ Horæ; ergo, sicut impotens recitare Matutinum, & alias Horas, non deobligatur a recitando v.g. Completorio, quod potest, nec major pars trahit ad se minorem; ita, impotens recitare Lectiones non excusatur a recitandis Psalmis, quos vel memoriter scit, vel commode potest in Libro, diurnali nuncupato: nec pars minor debet ad se majorem trahere. Istis assentior. Observat Carden. ib. præceptum recitandi singulas Horas terminari ad illas divisibiliter ita, ut quis obligatus maneat ad recitandam Horam taliter, quod si non possit totam recitare, teneatur ad ipsius partem notabilem. Quod est cultui Dei, & Religioni favorabilius: in cujus fa-

vorem, semper est pronunciandum, cum ex opinionum varietate dubium oritur.

Et id maxime procedit, quando quis potest tantum Horæ recitare, quantum sufficeret ad peccatum mortale, si omitteretur, ut optime Layman. & Illsung. Quænam autem dicenda sit pars notabilis in omissione recitationis, Vide *lib. cit. n.* 4.

7 Sed quæritur, *an qui non potest recitare secundum, & tertium Nocturnum ex Matutino, possit autem primum, teneatur ad istud.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia præceptum Ecclesiæ, ut terminatur ad Nocturnos, continet materiam dividuam. Olim enim tres Nocturni dicebantur separatim in tribus vigiliis noctis, ut refert Durantus *de ritib. Eccl.lib.*3.*c.*3. *sub n.*1.*&* *c.*5. ergo præceptum obligat ad quemlibet Nocturnum per se, etiam independenter ab alio: certe omittens Nocturnum Paschatis, & Pentecostes a mortali non excusatur: ergo Nocturnus cadit per se sub præcepto.

8 Sed quid, *si quis foret impotens ad recitandum Matutinum, & potens ad Laudes?*

Resp. Teneretur Laudes recitare, quia Laudes sunt pars notabilis divini Officii, per se sub præcepto, quæ olim separatim a Nocturnis dicebantur, ut idem Durantus ubi supra testatur, in quarta scilicet vigilia Noctis, Recitatis Nocturnis, primo, in prima: secundo, in secunda: tertio, in tertia: in quarta Vigilia Laudes dicebantur, ut ibid. c.5. ostendit (modo, etiam in nocte Nativitatis separantur a Matutino) ergo, quod conjunctim cum Nocturnis recitentur, non facit, quin secundum se sub præcepto cadant; ergo impotens recitare Nocturnos, debet Laudes, dum potest.

Hæc, servata proportione, possunt applicari laborantibus cæcitate.

9 Quæritur, *quid agendum ægroto, habenti certitudinem de impotentia recitandi integrum Officium, & dubitanti, an possit sine læsione unam parvam Horam recitare.*

Resp. Tenetur recurrere ad consilium timorati Medici, vel Confessarii, aut alterius prudentis viri, & prudenti consilio parere; vel rogare Prælatum habentem facultatem pro commutatione. Vide Cardenas *cap.* 3. *num.*22. Layman etiam *lib.*4. *tractat.*1. *cap.*4. *num.* 22. & Felic. *tom.* 1. *examen. num.* 456 Quod si dubium non deponat, debet recitare: quia cum dubio practico numquam licet operari.

Circa occupationem, propter quam excusatur quis a recitatione Officii, illud notandum est; quod debet esse gravis moraliter, necessaria, & talis, ut sine scandalo, vel notabili detrimento proprio, vel alieno omitti, aut differri non possit, & cum recitatione moraliter consistere nequeat, ut, si alias quis non posset se sufficienter parare ad concionem, coram frequenti populo habendam, vel in Hebdomada sancta audire pœnitentes ad Confessionale confluentes, & alia Parochiæ ministeria exequi. Verum, quando potest recitatio intra eumdem diem naturalem anteponi, vel postponi, debet, ut scripsit Layman *cit. n.*1. Nec studium litterarum est sufficiens excusatio, ut quis per se ipsum non recitet: vel satisfaciat, si recitet per alium: obligatio enim est personalis; vide *propos.* 21. *ab Alex. VII. damnatam lib.*1. *c.*14. *n.* 10.

Circa dispensationem vero etiam sciendum est. Quod dispensatio non tenet, nisi justa accedat causa, vel necessitas ad dispensationem sufficiens; ideo Beneficiatus, qui a Papa dispensationem obtinet super recitatione Officii, si causa exposita in supplici Libello non sit subsistens, nulla est: quia dispensatio non datur, nisi propter causam; & tenetur restituere fructus beneficii.

10 An vero *Prælati Regulares possint cum suis subditis dispensare*; Videant ipsi quid potestatis ex consuetudine, vel ex privilegio ad dispensandum cum ipsis habeant. Hoc unum observo ex Illsung. *ab Julio III. sub* 22. *Octobr.* 1582. fuisse concessum Præpositis Generalibus Societatis Jesu, ut ii, quibus ipsi communicassent suam auctoritatem, possent cum infirmis, qui propter infirmitatem viderentur excusandi a recitatione Officii, infirmitate durante, in aliud opus pium, seu leviorem Orationem commutare. Quod privilegium per communicationem ad alios Regularium Prælatos videtur extendi.

11 Quæritur, *an Moniales excusentur a privata recitatione Horarum, dum Choro desunt.*

Resp. Vide *lib.*1. *cap.*25. *n.*2. & ex ibi dictis nega.

12 Quidam volunt excusari Clarissas propter disposita ab *Eugenio IV. Non. Februarii* 1456. *const. incipit Ordinis tui, apud Confect. de privileg. Mend.* in qua, præmisso, quod in Regula prima Beatæ Claræ continerentur *centum, & tria præcepta Regularia*; infra subdit. *Declaramus, & volumus, quod in nullius prædictorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ scilicet, paupertatis, castitatis, & clausuræ, & super electione Abbatissæ, & depositione,*

ne, peccatum mortale incurrant. Et cum unum ex illis præceptis sit divinum recitare Officium, ideo Clarissæ non videntur sub mortali ad illud obligari privatim.

Propter quæ tamen non debent Clarissæ deobligari a debito recitandi privatim Horas Canonicas, nec excusari a mortali, si non recitent; nam declaratio Eugenii solum tangit præcepta, consuetudines, & obligationes Clarissis proprias, quibus ultra vires erant gravatæ, ut innuunt illa verba, *præcepta regularia*, non vero consuetudinem cunctis Religiosis utriusque sexus, Choro addictis communem, ut est illa de recitandis Horis privatim, ex dictis ubi supra.

CAPUT XXXIII.

Prop. LV. & LVI. ab Innoc. XI. &c.

Praceptum Communionis.

1 PROP. 55. *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.*

PROP. 56. *Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.*

2 Præceptum annuæ Communionis habetur *cap. Omnis utriusque sexus de pœnit. & remiss.* ubi hæc sunt: *suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum*: & in Trid. *sess.* 13. *can.* 9. ut infra. *Si quis negaverit omnes, & singulos Christifideles, utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad Communicandum juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ, Anathema sit.* Ubi ponderandum illud *reverenter*, per quod ostenditur obligatio recipiendi Eucharistiam ad minus in Pascha, imposita ab Ecclesia, esse de illa recipienda digne, & cum debita interna dispositione. Quod etiam præcipitur a Trident. *cit. cap.* 7. illis verbis. *Caveret ille debet, ne absque magna reverentia, & sanctitate ad id percipiendum accedat.* Ubi immediate declarat, quam probationem adhibere debeat suscepturus Eucharistiam, ne accedat extra statum gratiæ, & conscius peccati mortalis: ergo cum substantia Communionis, præcipit etiam internam animæ dispositionem; cum non præcipiat solummodo physicam, & materialem manducationem, sed moralem, includentem physicam: moralis autem manducatio, physicam includens, est sumptio Corporis Christi per modum cibi, non autem per modum veneni: hunc autem modum continet sacrilega manducatio, ut constat ex verbis Pauli 1. Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo &c. & sic de pane illo edat, & de Calice bibat: qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat* (quo mortis damnationem incurrit) *non dijudicans Corpus Domini*: hoc est, non discernens, quod caro Christi est cibus, & vita animæ, non mors, non venenum.

Hinc notandum, duo copulative Ecclesiam præcipere, & quod fidelis accipiat Eucharistiam ad minus in Pascha, & quod illam non accipiat indigne, & sine debita dispositione: ergo, qui Eucharistiam accipit in Paschate sine dispositione debita, non implet præceptum Ecclesiæ, sed peccat gravissimo sacrilegio; & tenetur iterum satisfacere præcepto, iterumque digne Eucharistiam suscipere, ut ex Innoc. patet, qui prætactam 55. affirmativam propositionem damnavit.

De præcepto Confessionis egimus *lib.* 1. *cap.* 10. ibi videas. Et hic alia plura occurrentia circa illud Communionis Paschalis animadvertas.

3 Quæritur, *an Petrus omittens Communicare in Paschate, teneatur postea, ex vi præcepti Ecclesiastici Communicare ante alterum Pascha.*

Resp. Negant multi: & a simili probant, quod reliqua præcepta affirmativa, elapso tempore, non amplius obligant: ut sunt præcepta audiendi Missam, jejunandi, & Horas Canonicas recitandi. Si hodie Breviarium non lego, non teneor postea alio die legere ad satisfaciendum pro hodierno Officio omisso: si in Quadragesima non jejuno, non teneor postea supplere; ratio est, quia sunt obligationes tali tempore affixæ.

Communior tamen, & tutior sententia est, ut teneatur, quam primum potest, communicare. Layman *lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 5. *num.* 8. Mastr. *disp.* 12. *art.* 2. *num.* 45. & *art.* 3. *nu.* 54. Illsung. Marchant. Felix, De la Cruz, Antonius a Spiritu Sancto, aliique. Ratio est, quia præceptum affirmativum communicandi singulis annis, saltem in Paschate, includit hoc negativum, ne differatur Communio ultra tempus Paschale (vel, ut alii volunt, ultra annum) sed qui impeditus in Paschate non Communicavit, præcepto de non differenda Communione ultra Pascha obstringitur, donec satisfaciat, ergo. Nam non desinit obligari, qui præscripto tempore, quod debet, non solvit, sed potius, cum solvendi dies

dies exierit, ad solvendum arctius obligatur; ut patet in contractibus diem solutionis præfinientibus *text. in cap. cum dilecti Filii, de dolo, & contum.*

4 Communio itaque Paschalis non est onus illi dumtaxat tempori alligatum, sicut recitatio Breviarii, jejunium Vigiliæ, vel auditio Missæ certæ diei, & in cultum talis Sancti; sed determinatum tempus, in quo debitum Communionis solvendum est: quo tempore sine solutione exeunte, solvendi debiti obligatio magis urget: legendus *text. citat.*

Hujusmodi est usus, & consuetudo Ecclesiæ, quæ censura adstringit non Communicantes, ad statim debitum solvendum, quin aliud expectent Pascha.

5 Quantum temporis comprehendat tempus Paschale, habes *lib.* & *cap. cit. num.*12. & ibid. videas annum, in quo Ecclesia Communionem præcipit, esse Ecclesiasticum, & computari a Paschate in Pascha, & non ab Januario in Januarium. Mastr. *cit. artic.* 2. *num.* 42.

6 Sed cur statim, *post Pascha est preceptum implendum?*

Resp. Quia in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur, *ff. de regul. jur. lib.* 14. hic autem non ponitur ullus dies post tempus Paschale, ergo in quolibet est debitum implendi, dum potest. Gobat. *tract.* 4. *cas.* 3. *num.* 36. Ex his patet, tempus Paschale non esse impositum ad finiendam obligationem, sed ne differatur impletio præcepti.

7 Sed quæritur, *an Confessarius possit ob causam differre ad tempus Communionem Paschalem.*

Resp. Affirmative, ut expresse textus in *alleg. cap. omnis*, ubi hæc sunt: nisi *forte de proprii Sacerdotis* (hoc est Confessarii) *ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab hujusmodi præcepto duxerit abstinendum.* Vid. Fagnan. *in* 5. *Decretal. ad alleg. c. nu.* 45.

Causa rationabilis esse potest, quia pœnitens propter occasionem proximam absolvi non potest, & experiendus est in suo proposito. Cæterum Confessarii, non Parochi, deberent Pœnitentes dirigere ad suos respective Parochos, ut possent isti scire, a quibus deberent in Paschate exigere testimonium factæ Communionis, & a quibus deberent id ad tempus limitatum expectare.

8 Quæritur, *an prævidens impedimentum futurum Communicandi in Paschate, teneatur Communicare ante Pascha.*

Resp. Negant Poncius *disput.* 44. *quæst.* 11. *num.* 102. Layman *num.* 8. & Mast. *art.* 3. *num.* 5. ratio est, quia præcepta limitata ad tempus non obligant ante tempus; patet in præcepto audiendi Missam die crastino, quod ad audiendum hodie non obligat, etiamsi hodie prævideatur impedimentum cras audiendi; & maxime, quia ea Communione anticipata non satisfaceret præcepto, quia, si cessaret impedimentum, teneretur adhuc Communicare in Paschate.

Affirmant Contenson. *Theol. lib.* 11. *p.* 2. *dissert.* 4. *cap.* 1. *speculat.* 1. & Suarez apud Tambur. Method. *Com. cap.* 4 §. 4. *num.* 38. Quibus adhærendum est; ratio est, quia intentio Concilii, verbis illis expressa; *Saltem in Paschate: ad minus in Pascha*: est, Communionem non esse differendam ultra tempus Paschale; qui autem prævidens impedimentum, Communionem non anticipat, eam ultra tempus Paschale, sciens, & volens differt; ergo tenetur anticipare; quemadmodum prævidens eodem die festo non posse ultimum sacrum audire, tenetur audire unum ex antecedentibus.

9 Sed quid, *Si tempore Paschali prævisum impedimentum communicandi cesset?*

Resp. Tenetur communicare, ut per se præceptum Paschalis Communionis impleat; juxta receptam praxim Ecclesiæ: quam videmus exigere Communionem in Paschate ab illo quoque, qui infra annum, etiam pluries, communicavit. Tambur. ubi supr.

10 Sed quæritur, *an ad satisfaciendum præcepto Ecclesiastico sufficiat communicare in Ecclesiis Regularium, vel sit exequendum in Parochia.*

Resp. In Parochia exequendum est, aut alibi de licentia Parochi, & non in Regularium Ecclesiis, prout censuit Sacr. Congr. Conc. in una Mechlinen. 31. *Januar.* 1682. Vide *cap. cit. num.* 21.

11 Quæritur, *Confessarius audit confessionem mulieris, quam incapacem absolutionis ob proximam occasionem reperit, & propterea inabsolutam dimittit, in crim accedit ad celebrandum, & ipsam cum cæteris ad recipiendum Christi Corpus se accommodat, petitur, an debeat, & possit Eucharistiam negare.*

Respond. Sed præmitto communes regulas apud Auctores, Cabasut. *prax. jur. canon. lib.* 3. *cap.* 7. Layman *cit. cap.* 6. *nu.* 10. Joan. De la Cruz *qu.* 5. *de sumpt. Eucharist. dub.* 2. *nu.* 4.

Prima est, quod publico peccatori, sive publice, sive privatim petat, est denegandum Corpus Christi; ratio est, quia jus non habet ad illud, quousque publice pœniteat; & Sacerdos, cum sit mysteriorum Dei dispen-

ſpenſator, totus eſſe debet, ne bona, quæ diſpenſanda recepit, in immeritos, & indignos diſſipet.

Secunda, quod peccatori occulto non eſt deneganda Communio, ſi publice petat. Sumitur ex *cap. Si Sacerdos de offic. Jud. ord.* Ubi legitur, Chriſtum Judæ, tunc occulto peccatori, ſuum dediſſe in ultima cœna Corpus, & Sanguinem: & ex *cap. non prohibeat de conſecrat. diſt. 2.* Decet enim, ut actus publicæ gubernationis, & diſpenſationis exerceatur ſecundum publicam notitiam, & non ſecundum privatam ſcientiam Gubernantis, & Diſpenſantis; ratio eſt, quia alias gravia naſcerentur ſcandala, odia, rixæ, & jurgia, cum infamia illius, qui probus ab adſtantibus reputaretur.

Tertia, quod Sacerdos, qui ſcit intra Confeſſionem Sacramentalem occultum alicujus delictum, tenetur eidem petenti concedere, quantumvis occultiſſime petat; ratio deſumitur ex illa indiſpenſabili, & ſtricta obligatione obſervandi ſecretum, & ſigillum de auditis in confeſſione. De quo loquitur *c. Sacerdos de pœnit. diſtin. & cap. omnis utriuſque*, ubi ſupra; & ibi: *caveat autem omnino, ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem*. Sacerdos autem negando Communionem virtualiter, & indirecte delictum proderet, atque exprobraret auditum in confeſſione illius peccatum, quod eſt omni jure interdictum, ſemperque pœnitens adverteret cauſam repulſæ eſſe peccatum in confeſſione expoſitum.

Ex quibus facilis eſt reſponſio. Vel peccatum mulieris eſt publicum, vel occultum: ſi publicum, ei denegare tenetur juxta primam regulam: ſi vero occultum, procedere debet ſecundum notata in 2. & 3. regula.

12 Sed quæritur, *unde Confeſſarius publicos peccatores ab occultis diſcernet.*

Reſp. Ex notorietate peccati; eoſque publicos, & manifeſtos dixerit, qui cum ſcandalo peccant; vel quorum peccata innotuerunt, vel per evidentiam facti: ut ſunt publici uſurarii, publici concubinarii, publicæ meretrices; vel per publicum, ſive Eccleſiaſticum, ſive Sæculare judicium: modo emendati non fuerint; vel, ſi ipſe peccator de ſuo crimine jactet, & paſſim, ac manifeſte illud coram ſibi occurrentibus cum publico ſcandalo confiteatur.

13 Sed quid, *ſi excipiat confeſſionem meretricis, quam a multo tempore non peccaſſe reperit?*

Reſp. *Lib. 1. cap. cit. num. 18.* diximus Meretrices abſolvendas non eſſe, niſi prius removeant pericula, & occaſiones iterum relabendi: niſi habitum meretricium deponant, & alium ædificationis aſſumant: niſi domum peccati relinquant, & ad aliam honeſtam accedant: ac, niſi bono exemplo ædificent exiſtentes in vicinia, & de nova ipſarum vita conſtet. Propterea, neque ad Communionem ſunt admittendæ, niſi ipſarum converſio publica ſit, & vita exemplaris, quia ex Coninch. apud *citat.* Cabaſut. *num. 7.* ut publico peccatori prudenter Communio regulariter dari poſſit, neceſſe eſt, ut publice conſtet ipſum eſſe emendatum.

14 Sed quid, *accedit Hebræus occultus, & in confeſſione aperit duo peccata contra legem naturæ, v.g. furtum, & homicidium: deinde aperit ſe eſſe Hebræum, & ſolum extrinſece Chriſtianam Religionem profiteri, eamque ſimulare, & velle in Paſchate communicare, ne Hebræus deprehendatur; quid Confeſſario agendum?*

Reſp. Ei nullo modo debet Euchariſtiam præbere: ſed eſt monendus, ne accedat ad Menſam Angelorum, quia ei omnino negabitur Communio; & ſi pertinax erit, & acceſſerit, manifeſtabitur ut Hebræus.

15 Sed quid, *ſi Hebræus inſtet: Pater, tu non potes revelare confeſſionem, & teneris non infamare proximum?*

Reſp. Utique teneor ad ſigillum confeſſionis Sacramentalis, nec ipſum, etiam ad evadendum evidens mortis periculum frangere poſſum. Sed nego te eſſe Sacramentaliter confeſſum: duo mihi aperuiſti. 1. Furtum, & homicidium, quæ ſunt contra bonum privatum. 2. Simulationem Chriſtianæ Religionis, & Hebraiſmum, quæ ſunt contra bonum publicum. Primum, teneor celare ex obligatione ſecreti naturalis; neutrum autem ex ſigillo confeſſionis. Iſtud oritur ex ſola confeſſione Sacramentali, qualis tua non eſt, cum Baptiſmo careas, qui eſt janua Sacramentorum. Deinde, ſigillum obligat, quando quis Confeſſionem non ſimulat; & peccata exponit in ordine ad abſolutionem, & quamvis confeſſio ob indiſpoſitionem pœnitentis, vel ſit ſacrilega, vel abſolutio non detur: quod tu non feciſti.

Quantum ad alterum, quod opponis: ſcias bonum publicum fidei, & Chriſtianæ Religionis, contra quod eſt delictum tuum, prævalere bono privato tuæ famæ. Imo teneor te Sancto Officio revelare, & quamprimum exequar, ut commeritas tuæ fraudis, & erroris pœnas recipias.

16 Sed quid dicendum, *dum Parochus vocatus ab infirmo Hæretico, qui confitetur unum,*

vel

vel alterum peccatum, *& statim subdit*: Ego non credo Sacramentum Pœnitentiæ esse in Ecclesia Christi. *Et monitus, ut resipiscat, resistit; petitque communicare, ne apud adstantes bonum nomen amittat.*

Resp. Eum non potest communicare; nec negando Communionem sequitur revelatio confessionis; quia in casu nulla habetur obligatio sigilli; cum hæc ex dictis oriatur ex sola Confessione Sacramentali; quæ per eum non fit, cum accusatio non sit in ordine ad absolutionem Sacramentalem; quandoquidem non credat Sacramenti pœnitentiæ virtutem, & existentiam.

17 Sed quid, *si pœnitens Confessario vere in ordine ad absolutionem Sacramentalem confiteatur cum dolore peccatorum, sed non credens Sacramentum Eucharistia continere verum Corpus, & Sanguinem Jesu Christi?*

Resp. Apud neminem casum reperi. Sed meo videri negare Communionem non potest, dum petat; ratio est, quia cum hic habeatur confessio Sacramentalis, & accusatio in ordine ad absolutionem, adest vera obligatio sigilli, quod negando Communionem frangeretur. Legas Carenam *Tribunal. S. Offic. part. 2. cap. 9. §. 5. n.* 20. asserentem cum communi, Confessarium non posse revelare hæreticum, quem talem scit ex confessione ipsius Sacramentali. Et *num.* 21. ubi ex Genuen. in praxi tradit, quod, si Hæreticus accederet ad Confessarium, non animo confitendi peccata, sed pervertendi Confessarium, & inducendi ad hæresim, tunc Confessarius teneretur illum denunciare: quia talis non est Sacramentalis Confessio, sed modus occulte dogmatizandi, vide *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 7.

18 Quæritur, *quot peccata committat, qui tempore Paschali sacrilege communicat.*

Resp. Duo, unum commissionis contra reverentiam Sacramento debitam, & alterum omissionis contra adimpletionem præcepti Ecclesiæ; ac alia duo, si sacrilege confiteatur.

19 Quæritur, *quanam dispositiones requirantur, ut quis sacrilege non communicet.*

Respond. Duplex, una ex parte animæ, alia ex parte corporis. *Ex parte corporis* dispositio necessaria est, ut communicaturus sit perfecte jejunus jejunio naturali, hoc est, ut a media nocte nihil cibi, potus, aut medicinæ, vel aliud, etiam minimum, aut inadvertenter, & casualiter sumat, & in stomachum actione vitali demittat: habetur *cap. nihil* 7. *qu.* 1.

20 Nota generalem regulam ex Layman cit. Jejunium naturale ab Ecclesia ante sumptionem Eucharistiæ præceptum, *cap. Sacramenta Altaris, de consecrat. dist.* 1. institutum non esse ob temperantiæ virtutem, sed ob Sacramenti reverentiam, ut sacra Hostia ante omnia ab extrinseco in stomachum deveniat. Unde communicare non potest, qui comedit, vel deglutit aliquid, etiam minimum (quamvis nec per se, nec per accidens nutrire, vel habere rationem medicinæ possit) ut chartam, ceram, frustum ligni, ossiculum fructuum, monetam auream, globulum plumbeum, filum ex serico, lana, vel lino, paleam, fœnum, terram, carbones, tabachum, &c.

Dixi ab extrinseco. Quia non censetur jejunium violari, si immixtus salivæ in stomachum sanguis ex gengivis, vel cerebro proveniens, descendat, quia per modum salivæ in stomachum defluit. Illsung. *tr.* 6. *disput.* 4. *art.* 5. §. 5. *a nu.* 121. Cabasut. *lib.* 3. *c.* 5. *num.* 7. Lege Rubricas Missalis *titul.* 9. *de defectib. disposit. in corp.*

21 Quæritur, *an non jejuno liceat unquam communicare.*

Respond. Affirmative. DD. plures casus assignant. I. In mortis articulo, si commode sumi Eucharistia non possit a jejuno; sive mors immineat ex morbo, sive ex Judicis sententia; ratio est, quia quilibet tenetur in periculo mortis ex divino præcepto communicare; ut communiter DD. ex Joan. 6. *nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*. Quod est fortius, & gravioris momenti, quam lex Ecclesiæ, probibens non jejunis communicare.

II. Ob perficiendum sacrificium; ut si Sacerdos loco vini consecrati, aquam sumpsit, debet consecrare vinum, & sumere.

III. Si Sacerdos post consecrationem recordetur se jejunum non esse; tunc debet progredi in sacrificio. Quamvis, si recordetur ante, tutius sit omittere, si possit absque scandalo.

IV. Si Sacerdos post consecrationem deficiat, ut non possit sumere, & sacrificium prosequi. Nam tunc debet alius Sacerdos substitui, etiam non jejunus, quando alius non sit, qui Eucharistiam sumat, & sacrificium perficiat. Quorum omnium una est ratio, quia præceptum non relinquendi sacrificium imperfectum, fortius est, utpote divinum, quam sumendi Eucharistiam jejune, quia Ecclesiasticum. Vide DD. de sacrific.

crific. Miss. & rubricas Missal. *titul. de defectib. in ministr.*

V. Si pœnitens stet ad locum recipiendæ Communionis, & recordetur se non esse jejunum: modo absque gravi ignominia, & scandalo recedere non possit. Tambur. cit. §. 8. *num.* 33. & Layman *c.* 6. *num.* 22. quia leges positivæ non tam severe obligant. Sed casus rarus est, ideo caute procedendum, & irreverentia vitanda.

Ex parte animæ, necessaria est talis præparatio, & dispositio, ut communicaturus indigne non communicet. Ad quod necesse est, ut tres sequentes regulas servet. 1. Ut diligenter se examinet, an aliquod peccatum mortale commiserit, de quo rite confessus non fuerit. 2. Ut, advertens in se aliquam culpam mortalem, non accedat ad Communionem, quantumvis se contritum existimet, nisi præmissa confessione Sacramentali. 3. Ut, qui officio celebrandi urgetur, & Confessarii copiam non habet, præmittat contritionem: & post celebrationem, quam primum poterit, confiteatur. Quod per DD. a Trident. *sess.* 13. *capit.* 7. præcipitur speciatim celebrantibus ex officio, necessitate urgente; nam alii possunt a celebratione cessare. Vide *lib.* 1. *cap.* 28.

22 Quæritur, *quid facere debeat is, qui, dum flectit genua ad Altare, recepturus Eucharistiam, recordatur alicujus peccati lethalis obliti in confessione.*

Resp. Si sine gravi scandalo recedere potest, & confiteri, tenetur hoc facere; si autem immineat scandalum (ut solet contingere in publicis Communionibus, quæ fiunt cum frequentia populi) debet dolere, quantum potest, procurando se disponere per actum contritionis, cum proposito confitendi quamprimum. Sed videat, ne periculum scandali, & infamiæ fingat. Gobat. *cit. cas.* 16. *num.* 256. & 257.

23 Sed quæritur, *an sufficiat attritio cognita.*

Resp. Negative; quia confessio est dispositio per se requisita, ergo, cum ista deest, ponendus est dolor, qui in casu Confessionem suppleat, consequenter contritio. De la Cruz, & dicendi *c.* 35.

24 Sed quæritur, *Petrus existens in oppido rurali, ubi cum Parocho est alius Sacerdos non Confessarius, expectat implere præceptum Paschale in Dominica in Albis, in qua in aurora, repentino casu, Parochus moritur, a superstite Sacerdote potest Eucharistiam accipere, sed non ipsi confiteri; petitur, an possit sine Confessione Eucharistiam sumere, ut satisfaciat præcepto Communionis Paschalis, tunc obliganti.*

Respond. Negative; quia præceptum præmittendi Confessionem ante Communionem, utpote divinum, fortius est præcepto communicandi in Paschate. De la Cruz ubi supra *dub.* 1. *conclus.* 2. & Suarez apud Tamburin. ibid. §. 6. *num.* 32. Nec pro tunc videtur adesse necessitas communicandi, non præmissa Confessione; quia adstantes intelligent, quod non communicat, quia ex defectu Parochi non potuit confiteri; & ideo scandalum cessat. Quinimo, per accidens loquendo, pro tunc censetur, quod lex Communionis non obliget, tum ratione defectus Confessarii, tum, ex quo non possit debito, & legitimo modo, ac juxta praxim Ecclesiæ impleri; ideo debet alio die præcepto satisfieri. Licentia communicandi, non præmissa Confessione, non est tam facile extendenda, ut optime notavit Bonacina.

25 Dubitatur, *qua ætate pueri, & puellæ admittendi sint ad Sacram Eucharistiam recipiendam.*

Respond. Certum est ex Trident. *sess.* 21. *canon.* 4. parvulis, antequam ad annos discretionis perveniant, non esse necessariam Eucharistiæ Communionem; & quod expectandus sit annus discretionis, antequam panis Angelicus eis detur, habetur *ex alleg. capit. omnis*, & Trident. locis supra *cit.* In quo DD. concordant; ratio est, quia ad sumendum SS. Christi Corpus, & sanguinem in Eucharistia debet homo se ipsum probare, an dignus, vel indignus sit; sed pueri, & puellæ ante annum discretionis nequeunt hujusmodi probationem præmittere, neque dignitatem, vel indignitatem cognoscere. Siquidem annus discretionis dicitur ex eo, quod in ipso discernatur, quodnam sit bonum, vel malum; maxime etiam, quia, ut digne recipiatur Sacramentum, requiritur magna reverentia, & devotio, quæ ante discretionis annum in parvulis non præsumitur: in quo nulla est dissensio.

Sed discordes sunt in assignando, & taxando discretionis anno, in quo admittendi sint ad Communionem. Alii volunt admittendos esse anno sexto, vel septimo: alii octavo: alii nono: alii decimo; alii undecimo: & quidam quartodecimo; verum non potest certa mensura pro omnibus definiri; sed cujusque pueri indoles est consideranda; quia alii tardius, alii citius perfectionem, & maturitatem judicii assequuntur, quo habiles sunt, & possunt actum fidei, &

devo-

devotum aliquem affectum circa hoc Sacramentum elicere.

26 Eorum habilitas, & discretio quoad hunc effectum in eo consistit. I. Ut sciant discernere, & distinguere hunc cibum Sacramentalem ab aliis. II. Ut credant, quod sub hostia a Sacerdote rite consecrata, illi porrigenda, vere, & realiter est totus, & integer Christus, secundum Corpus, Sanguinem, animam, & divinitatem, ex Trident. *sess.*13. *cap.* 3. & quod jam non sit amplius ipsius panis substantia. III. Ut intelligant, devote, & reverenter esse suscipiendam Eucharistiam, ut loquitur Lateranense *in citat. cap. Omnis*: prævio jejunio naturali, & Confessione Sacramentali, si peccati mortalis culpa conscientiam gravet. IV. Ut mente retineant, post Communionem gratias Deo esse agendas pro tanto munere, & se ipsos offerendos ad obedientiam divinorum mandatorum. Quæ omnia diligenter iisdem pueris, & puellis debent declarari, ut super illis instructi, acquirant discretionem, habilitatem, & dispositionem necessariam accedendi cum fructu ad mensam. Videndus Mastrius *disp.*118. *nu.*65. referens aliquando graviter peccare Parentes, Parochos, & Confessarios, qui ex incuria, instructione omissa, primam Communionem puerorum nimis differunt; idem dixit Clericatus.

27 Circa propositionem 56. id observandum est, quod Auctores ipsius contradicunt testimonio Petri 2. *cap.* 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis*, ergo opera bona, & diuturna observantia mandatorum Dei sunt nota prædestinationis, seu signum, ex quo conjecturaliter colligi potest aliquem esse electum ad æternam beatitudinem; non vero frequens Confessio, & Communio, nisi cum simili observantia jungantur; sed certum est, frequentem Confessionem, & Communionem eorum, qui gentiliter vivunt, cum ea observantia non conjungi; nam, ut notat Cardenas *dissert.*35. *num.*3. qui gentiliter vivit, depravatis moribus vitam continuat: ergo ejusdem frequens Confessio, & Communio non associatur cum diuturna observantia divinorum mandatorum. Quinimo videntur Auctores ipsi pertinaciter propugnare, præbendam esse Communionem quotidianam omnibus indistincte, dummodo non habeant conscientiam peccati mortalis.

Contra quos S. Congr. Concilii de mandato Innoc. XI. *sub die* 12. *Februar.* 1679. Decretum edidit, incip. *Cum ad aures* ab eodem SS. approbatum, quod inter alia exhibet: *ad Sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium, judicio est relinquendus: qui ex conscientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem processu, Laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt*: & infra.

Moniales *quotidie sacram Communionem petentes, admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent; si quæ vero puritate mentis eniteant* (nota) *& fervore Spiritus ita incaluerint, ut digna frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur.*

28 Quæritur, *an Communio quotidiana sit de jure Divino.*

Resp. Negative, ut ibid. decretum: *Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de jure divino.*

29 Quæritur *etiam, an plures particulæ possint in Communione communicaturo tradi.*

Resp. Negative alleg. Decretum; *Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.*

30 Quæritur, *cui virtuti opponatur violatio præcepti communionis.*

Resp. Virtuti Religionis, per quam tenemur exhibere cultum debitum Deo per dignam susceptionem Sacramenti Eucharistiæ: sive violemus præceptum, peccato commissionis, sive omissionis. Peccatum commissionis est, cum præcepto obligante communicare digne, indigne suscipimus: peccatum vero omissionis, cum obligante communicare, non communicamus: per omissionem violamus præceptum affirmativum, *communices*: per commissionem violamus præceptum negativum, *ne indigne communices*. Dum communionem omittimus, peccatum irreligiositatis patramus; dum vero indigne communicamus, sacrilegium proprie committimus.

CAPUT XXXIV.

Propos. LVII. ab Innoc. XI. &c.

Contritio, & Attritio.

1 PROP. 57. *Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.*

Sacramentum Pœnitentiæ fuit a Christo Domino institutum ad remissionem peccatorum,

rum, post baptismum commissorum, ut fideles in ea lapsi ipsi Deo reconcilientur, ex Trid. *sess.*14.*cap.*1. *&* 3. *&* *canon.*1. Quod describi potest: *est Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum, reconcilians cum Deo hominem baptizatum, pœnitentem, virtute absolutionis a peccatis, ab eo post baptismum commissis, prolatæ a Sacerdote jurisdictionem habente, cum debita intentione, de quo lib.* 4. *c.* 5.

2 Ejus forma sunt ipsa verba, *ego te absolvo*, &c. ex Trident. *cit. cap.*3. *de quo cap. seq.* Sed materia est duplex, proxima, & remota: remota sunt peccata post baptismum commissa. Quæ item duplex est, necessaria, & sufficiens, seu libera: necessaria sunt peccata mortalia post baptismum (vel in ipsa receptione baptismi) commissa, numquam rite confessa, nec directe absoluta; dicuntur materia necessaria, quia de necessitate sunt confitenda.

3 Nota, per contritionem perfectam extra Sacramentum non dimitti peccata, nisi sub onere, & obligatione subjiciendi ea clavibus, cum primum potest, seu cum voto, & proposito confitendi, quod in ipsa contritione includitur, adeoque cum ordine ad claves, & absolutionem. Vide Trid. *sess.*6. *cap.*14. *de justif.* Sufficiens, seu libera sunt venialia, & etiam mortalia, alias rite confessa: dicuntur materia sufficiens, quia sufficiunt pro materia absolutionis: & libera, quia non tenetur fidelis ad ipsorum Confessionem.

4 Materia necessaria subdividitur: ut alia sit necessaria sufficiens, alia necessaria, sed non sufficiens; necessaria sufficiens sunt mortalia certo post baptismum commissa, numquam rite confessa; necessaria non sufficiens, sunt mortalia dubia, post baptismum patrata: dicuntur necessaria, quia sunt de necessitate in Confessione aperienda: at non sufficiens, quia, nisi cum mortali dubio exponatur etiam aliquod mortale, vel veniale certo commissum, non possumus ab illo absolvi, & Sacramentum exponitur periculo nullitatis, ob defectum materiæ certæ.

5 Peccata non dicuntur materia *ex qua*, cum ex eis hoc Sacramentum non componatur: nec materia *in quam* introducatur forma; sed materia *circa quam* destruendam, versatur dolor, & absolutio. De peccatis diximus *lib.*1. *cap.*17. & de peccato philosophico dicendum *lib.* 3. *cap.* 2.

6 Materia proxima sunt tres actus pœnitentis, oris confessio, cordis contritio, & operis satisfactio, ex Trid. *sess.* 15. *cap.* 3. De duabus posterioribus egimus *lib.* 1. *cit.* de Confessione *cap.* 7. 9. *&* 10. de satisfactione *c.* 11. ideo in præsenti dumtaxat agendum est de contritione, itaque

7 Quæritur; *quid sit contritio.*

Resp. *Est animi dolor, ac detestatio de peccato cum proposito non peccandi de cætero.* Trid. ibid. *cap.* 4. Ad veram contritionem requiritur odium, seu displicentia peccati, ut est offensa Dei, propositum confitendi, propositum satisfaciendi, & propositum emendandi vitam. Ex Trid. *sess.*6. *cap. cit.*

8 Sed quæritur, *quotuplex sit contritio.*

Resp. Duplex, perfecta, & imperfecta: perfecta, quæ absolute contritionis nomen retinet, *est dolor, seu detestatio peccati, ut est offensa Dei super omnia summe dilecti, seu, ut est summum, & infinitum bonum super omnia dilectum, cum proposito emendandi vitam:* de isto infra *cap.* 37. Imperfecta vero, quæ attritio dicitur, *est dolor, & detestatio peccati, ut est offensa Dei, propter timorem Gehennæ, vel amissionis beatitudinis, aut turpitudinem, & fœditatem peccati*; involvens propositum, saltem implicitum, non peccandi cum spe veniæ.

9 Avertendum est, quod dolor contritionis, ut sit dispositio sufficiens ad justificationem, debet esse super omnia alia mala, quæ non sunt peccata mortalia; quatenus est dolendum de offensa Dei magis, quam de quocumque alio malo, quod non est Dei offensa.

10 Sed quæritur, *an debeat esse super omnia appretiative, vel intensive.*

Resp. Non intensive, sed appretiative, quatenus magis detestandum, & fugiendum est peccatum, & malum culpæ, quam malum pœnæ. Ita, qui se disponit ad justificationem, & de peccatis dolet, debet esse in tali animi dispositione, & præparatione, ut si occurreret occasio iterum peccandi mortaliter, potius eligeret quamlibet pœnam, quam mortaliter delinquere; alias, si potius vellet, & paratus foret Deum offendere lethaliter, quam pœnam aliquam subire, jam haberet affectum ad peccatum mortale, & sic non doleret de offensa Dei super omnia; quandoquidem hujusmodi dolor talis non sit, nisi omnem talem affectum excludat.

Dixi *non intensive*, quiam quamvis monendi sunt pœnitentes, ut intense doleant, quantum possunt de peccatis, tamen intensio doloris in tali, vel tanto gradu non videtur absolute necessaria, & esse in præcepto; quinimo videtur res plena scrupulis,

quia

quia anxii semper pęnitentes forent, an dolorem de peccatis elicerent in eo gradu intensionis, in quo sit sufficiens dispositio ad justificationem, vel, an magis intense dolerent de amissione boni temporalis, quam de offensa Dei. Debent itaque dolere super omnia, sic, ut excludatur affectus ad quodcumque mortale, & parati sint, quodcumque aliud malum pœnæ, & incommodum subire, quam mortaliter peccare, vide supra *cap. 5. num. 5.*

11 Quæritur, *in quo contritio perfecta, & attritio, quæ sunt dispositiones ad justificationem, conveniant, & differant.*

Resp. In hoc conveniunt. I. Quod utraque versatur circa peccatum detestando illud, ut est offensa Dei. II. Quod utraque excludit voluntatem peccandi. III. Quod utraque sit supernaturalis, non elicita ex solis viribus naturæ sed cum auxilio divinæ gratiæ, ut definitur in Trident. *sess. 6. can. 3. de justific.* IV. Quod utraque sit regulata per fidem divinam, & ex motivo a Deo revelato Ecclesiæ Catholicæ.

In hoc vero differunt. I. Quod contritio est dolor de peccato procedens ex sua natura ex motivo charitatis: ut, quia Deus est infinitum bonum, summe dilectum; attritio vero est dolor de peccato procedens, ex imperfectiori motivo, v. grat. ex timore pœnarum Inferni, vel amissionis beatitudinis, aut ex turpitudine peccati. II. Quod contritio est dispositio sufficiens ad justificationem extra Sacramentum pœnitentiæ, in voto tamen Sacramenti, cum proposito nimirum subjiciendi peccata clavibus. Attritio vero se sola non sufficit extra Sacramentum, in re susceptum, cum sit dispositio solum ad justificationem in Sacramento obtinendam, de qua Trid. *sess. 14. cap. 4.* ubi, *& quamvis sine Sacramento pœnitentiæ, per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* DD. communiter.

12 Formula actus contritionis. *Mi Deus, & Domine Jesu Christe, quia summum, & infinitum bonum es, & te super omnia diligo, super omnia doleo, & me pœnitet, quod te offenderim: veniam a te spero, & amplius non peccare cum tuo divino auxilio in futurum propono.*

13 Formula vero attritionis. *Mi Deus, & Domine Jesu Christe, quia timeo a te æterna beatitudine privari, vel pœnis inferni puniri, ex corde doleo, & mihi super omnia displicet, quod te offenderim, veniam a te spero, & in futurum te auxiliante emendationem propono.* Vide Tambur. *Method. Confess. lib. 2. cap. 2. §. 6.*

14 Nota, quod, cum de attritione dicitur, ut sit dolor de peccatis ob pœnas inferni, sensus non est, quod quis taliter doleat ob tales pœnas, ut, si non essent pœnæ, non doleret, nec detestaretur peccata; nam iste dolor esset malus, quia in eo duraret affectus ad culpam. Sed dicitur esse ob pœnas inferni, in quantum timor pęnarum inferni, per fidem cognitarum est occasio detestandi culpam. Et ita eo attritionis actu principaliter culpa detestatur: etsi ista detestatio fiat ex motivo pœnarum.

15 Quæritur, *in quo perfecta contritio formalis, & formalis dilectio Dei super omnia differant.*

Resp. In hoc, quod dilectio habet pro objecto *quod* immediato, & directo Deum ipsum, in quem formaliter, & explicite tendit. Contritio vero pro objecto *quod* directo habet peccatum detestandum; nam, qui vere contritus est, culpam ipsam expresse odio habet, ut est offensa Dei: qui vero actum dilectionis Dei elicit: ipsum expresse diligit: in objecto tamen formali motivo, & *quo* conveniunt; nam Deum super omnia amamus, quia est summum bonum propter se amabile, & de peccato dolemus, quia est offensa Dei summi boni. Du-hamel *tom. 3. dissert. 2. de pœnit. cap. 1. num. 5.*

16 Quæritur, *an dolor de peccatis in pœnitente, ut sit dispositio sufficiens ad justificationem, debeat esse formalis, & explicitus.*

Resp. Dixerunt quidam sufficere amorem Dei super omnia, qui est virtualis detestatio peccatorum, eminenter continens perfectionem doloris; qui enim Deum super omnia diligit, implicite, & virtualiter detestatur omnia, quæ ipsi displicent. Sed nos id negamus cum Florentino, & Trid. ac communi Theologorum. Florentinum in decreto unionis ait: *primam partem, quasi materialem Sacramenti pœnitentiæ, esse cordis contritionem*, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero; & Trident. *sess. 14. cap. 3. sunt quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, contritio, confessio, & satisfactio.* Quæ verba sine ullo fundamento non intelligerentur in sensu proprio, & formali; ergo per se ad valorem, & essentiam Sacramenti pro parte materiali ipsius, in eo, cui post examen occurrunt memoriæ peccata commissa, requirunt dolorem formalem; ergo iste determinate per se exigitur. Quemadmodum

modum ad eſſentiam, & valorem baptiſmi, aqua formalis requiritur, etiamſi alius liquor haberi poſſit, qui eſſet eminentialiter aqua, vel, qui eminenter ſerviret ad abluendum corpus, ut vinum. Dixi *per ſe*, *& cui poſt examen occurrunt memoriæ peccata commiſſa*: quia, ſi peccata alicui non occurrant, & ſtatim rapiatur ad martyrium, & pro Chriſti fide mortem ſuſtineat, ſat eſt ei virtualis diſplicentia, contenta in actu dilectionis Dei ſuper omnia. De la Cruz *de pœnit.*

17 Quæritur, *an ſufficiat una contritio pro omnibus peccatis, ad memoriam per examen conſcientiæ revocatis, an vero ſint neceſſariæ tot contritiones numero diſtinctæ, quot ſunt peccata, adeout, ſi hæc ſint centum, centum contritiones ſint neceſſariæ.*

Reſp. Quamvis optimus ſit dolere particulariter de ſingulis, unica tamen formalis ſufficit reſpectu omnium; ſed debet eſſe dolor univerſalis de omnibus, hoc eſt, dolor de illis propter motivum formale, quod ſit omnibus univerſale, & ſub quo omnia comprehendantur. Sic, cum doleo, quod Deum offenderim, quia eſt ſummum bonum: vel, quia Deum offendens infernum, & privari cœleſti beatitudine promerui, doleo ſub motivo omnibus peccatis communi: quia omnia peccata ſunt offenſa Dei ſummi boni, & omnia mortalia cœleſti beatitudine privant, & infernum peccanti acquirunt: DD. communiter.

18 Sed quæritur, *accedit Cajus hæc aperiens Confeſſario.* Pater; in Confeſſione præterita oblitus ſum confiteri duo peccata, ſed inculpabiliter: nam diligentiam adhibui, ut omnium recordarer, ſed ex decem, quæ commiſi, octo dumtaxat memoriæ occurrerunt, de quibus dolorem particularem habui de his ſolum dolendo: peto, an ab omnibus decem fuerim abſolutus.

Reſp. Negative, a nullis abſolutionem obtinuiſti: non a duobus invincibiliter oblitis, quia de illis nullum dolorem habuiſti; nec potes a peccatis abſolvi, quæ non retractas, & deteſtaris; quia circa ea, quæ non deteſtaris, affectum retines. Nec ab octo confeſſis, quia Deus veniam non dimidiat, ſed mortalia omnia dimittuntur, vel nulla; nam unum ſine alio non dimittitur. Si de illis octo ſub iſto formali motivo doluiſſes: doleo quod his Deum ſummum bonum offenderim: vel, quia per illa gehennam promerui ab omnibus, etiam oblitis, abſolutionem obtinuiſſes: quia, etſi materialiter explices ſolum octo peccata in particulari, dolor tamen formaliter eſt univerſalis, quia ratio formalis, ſub qua doles, eſt communis ad omnia peccata mortalia. Verum ſi de illis octo doleres, cum expreſſa intentione non dolendi de oblitis, ſi quæ eſſent, nec de illis octo doleres ſuper omnia, quamvis ex illo motivo doleres.

19 Sed quid, *Petrus commiſit duo peccata, unum homicidii, alterum fornicationis, poſtea, præmiſſo examine ſufficienti, obliviſcitur fornicationis, & propterea confitetur ſolum homicidium, de quo etiam dolet ob turpitudinem particularem ipſius, nimirum, quia eſt contra pulchritudinem juſtitiæ, a Deo revelatæ, petitur an ab utroque abſolvatur.*

Reſp. Hoc argumento utuntur plures ad probandum poſſe Sacramentum pœnitentiæ eſſe validum, & informe. Nam, ut ajunt, Petrus de homicidio expreſſe, & formaliter dolet, & aliunde alterius inculpabiliter obliviſcitur: ergo valide confitetur, & abſolvitur: ergo Sacramentum eſt validum, ſed gratiam non recipit, quia habet obicem peccati, cujus eſt oblitus, de quo non habet dolorem virtualem, aut formalem: non formalem, ut certum eſt, quia de illo non cogitat: nec virtualem, quia nullum habet dolorem, niſi illum, quem habet de homicidio ob malitiam particularem ipſius: nullum autem peccatum dimittitur abſque aliquo dolore, vel formali, vel virtuali de ipſo: ergo Sacramentum eſt informe, & ſine fructu.

20 Sed negamus valide confiteri; quia, ut valide confiteatur, debet dolere de omnibus peccatis commiſſis aliquo modo; nullo autem modo dolet de peccatis fornicationis, cum ratio particularis, propter quam dolet de homicidio, non ſit communis fornicationi, quæ non eſt contra juſtitiam, ut homicidium, ſed contra caſtitatem. Itaque, quia dolor, etiam ex motivo formali, eſt particularis, non deſtruens omnia mortalia, ſed ſolum ea, quæ ſunt contra juſtitiam, ad oblitum nec virtualiter extenditur, & ideo indirecte ab eo non abſolvitur. Nec dolor, quo dolet, eſt contritio, de qua Trident. loquitur *cap.* 4. *ſeſſion.* 14. ubi de contritione, quæ eſt actus pœnitentis, hæc habet: *hanc contritionem, non ſolum ceſſationem a peccato, & vitæ novæ propoſitum, & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere*: veteris autem odium non continet, ſi etiam de oblitis non dolet in univerſali.

21 Hinc Confessarius totus esse debet in inducendis pœnitentibus, ut doleant de omnibus peccatis vitæ suæ, specificando, quod etiam doleant de oblitis, & curare, quod doleant ex motivo universali, communi omni peccato.

22 Quæritur, *Petrus non habet, nisi duo venialia, ambo confitetur, sed de uno tantum dolet: petitur, an valide absolvatur, & gratiam recipiat.*

Resp. Affirmative: ratio est, quia dum de uno dolet, jam ponit materiam remotam, & proximam, & totum quod ex parte materiæ sufficit ad valorem Sacramenti, & nil habet, ut suppono, quod obstet receptioni gratiæ; alterum veniale non obstat, quia, sicut poterat ipsum non confiteri, ita non tenetur de eo dolere, dum confitetur illud, de quo dolet.

23 Sed quid, *Si tantum unum veniale confiteretur, & de ipso non doleret?*

Resp. Tunc committeret Sacrilegium, ob gravem injuriam Sacramenti, quod esset invalidum ex defectu partis essentialis, nempe materiæ proximæ. Ideo, quoties quis unicum tantum veniale confitetur, de ipso dolere debet, ne materiam insufficientem apponat ad Sacramentum conficiendum.

24 Quæritur, *an dolor de peccatis, qui in pœnitente est dispositio ad justificationem, debeat esse naturalis, vel supernaturalis.*

Resp. Supernaturalis: naturalis non sufficit, ut patet ex Decreto Innoc. & habetur ex Trid. *sess. 6. can. 3. & sess. cit. cap. 4.* ubi definit, *Attritionem, quæ ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit, donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum*: sed dolor naturalis de peccatis non est donum Dei, neque Spiritus Sancti impulsus: ergo hujusmodi dolor naturalis non disponit ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam: Minor patet, quia donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti est quid supernaturale: dolor autem naturalis supernaturalis non est, ut ex terminis patet. Ratio etiam esse potest, quia juxta commune dictum, dispositio ad formam debet esse in eodem genere, & ordine cum forma: ergo dolor qui est dispositio ad gratiam sanctificantem, quæ est supernaturalis, supernaturalis & ipse esse debet, alias quæ proportio esset, ut ad ipsam disponeret?

25 Sed *unde poterit Confessarius cognoscere, quod dolor in pœnitente sit supernaturalis?*

Resp. ex eo poterit moraliter colligere, si erit regulatus lumine fidei divinæ, vel conceptus ex motivis, quæ docet fides; quia fides est principium supernaturalitatis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad consortium filiorum ejus pervenire, estque humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis; ut loquitur Trident. *Session. 6. cap. 8. de justificat.* & Divus Thomas 2. 2. *artic. 1. in corp.* dixit: *prima subjectio Hominis ad Deum est per fidem, secundum illud ad Hebræos 11. sine fide &c.* Vide dicta *capit. 14. a numer. 9. & cap. 15. num. 4.*

26 Sed, *unde colliget, quod dolor in pœnitente sit regulatus lumine fidei?*

Resp. Ex eo, quod sit dolor de peccatis ex motivo aliquo supernaturali a Deo Ecclesiæ Catholicæ revelato. Cui Deus revelavit peccatum esse *offensam Dei summi boni super omnia dilecti: propter peccata Homines cœlesti beatitudine privari: & pœnis Inferni puniri*: Ideo, qui dolet se offendisse Deum, quia est summum bonum propter se infinite amabile, & summe dilectum: vel, quia timet ab ipso pœnis inferni puniri, aut cœlesti beatitudine privari, dolet dolore fide Divina regulato, quatenus dolet ex motivo, non humano, sed supernaturali, hoc est, a Deo revelato Ecclesiæ, & fide divina cognito.

27 Sed quæritur, *an sufficiat, si doleam me offendisse Deum, quia timeo puniri ab ipso malis temporalibus, ut infirmitate, peste, fame, bello, &c.*

Resp. Plures apud Cardenas *dissert. 2. c. 5. artic. 2.* dixerunt, attritionem, seu dolorem de peccatis, conceptum ex timore pœnarum temporalium, quæ a Deo tamquam a delictorum vindice, infliguntur in pœnam peccati, sufficienter disponere ad impetrandam Dei gratiam in pœnitentiæ Sacramento. Apud quem alii negant. Et cum istis dicendum, dolorem de peccatis ob timorem pœnæ temporalis non sufficere; ratio est, quia non est regulatus lumine fidei, nec ex motivo supernaturali; nam fides divina non docet peccatoribus imminere mala temporalia, sed æterna, & pœnas inferni. Quas nobis sæpissime proposuit Deus in Scriptura, ut earum consideratione illas timeremus, & illo timore concussi applicaremus media, quibus eas vitaremus, dolendo de peccatis commissis, & abstinendo ab eis in futurum.

28 Opinionem oppositam non esse practice probabilem, & dum asserit esse licitum confiteri advertenter cum ea attritione contineri sub damnatione ab Innoc. edita con-

contra primam propositionem, ibidem Cardenas tradit:. quod ex his concluditur. Illa opinio subjacet illi damnationi, quæ versatur circa valorem Sacramenti, & est minus tuta, sed opinio, quod talis attritio sufficiat, versatur circa valorem Sacramenti, & est minus tuta; nam, si coram Deo non est vera, Sacramentum frustratur: ergo.

Contritio itaque, sive attritio, supernaturalis esse debet, non modo ex parte principii effectivi, auxilii nimirum divini, juxta Trid. *sess.6. can.3. de iustif.* verum etiam ex parte objecti, seu motivi formalis supernaturaliter seu per fidem divinam cogniti.

29 Sed quæritur, *an attritio, concepta ex consideratione turpitudinis peccati, sit sufficiens dispositio ad justificationem in Sacramento.*

Resp. Distinguas duplicem turpitudinem in peccato, unam naturaliter cognitam: ut est turpitudo vilitatis, & indignitatis apud homines, quæ est in furto: & turpitudo immunditiei in peccato carnis, & inhumanitatis in homicidio, &c. & aliam supernaturaliter cognitam, seu per fidem, & a Deo Ecclesiæ revelatam: ut est turpitudo peccati opposita alicui divinæ perfectioni (quæ non sit bonitas, quia hæc est motivum contritionis perfectæ) ut turpitudo inobedientiæ, ingratitudinis, irreverentiæ, & offensæ, contra Deum, finem supernaturalem; vel alicui virtuti morali per legem divinam, & a Deo Legislatore supernaturali præceptæ, & revelatæ, ut turpitudo contra justitiam in furto, & contra castitatem in fornicatione, &c. Dolor, ob turpitudinem peccati, primo modo consideratam, insufficiens est, quia naturalis; ille vero conceptus ex consideratione turpitudinis, secundo modo inspectæ optime sufficit, quia supernaturalis, ex motivo, per fidem noto, a Deo Ecclesiæ Catholicæ revelato. Hinc, si doleas te Deum offendisse, quia tuis peccatis inobediens fuisti ejus mandatis; quia eum Legislatorem offendisti, cum proposito cavendi in posterum a peccatis omnibus, cum spe veniæ, dispositus es, per attritionem supernaturalem, si cætera non desint, ut in Sacramento Pœnitentiæ justificeris. Mastr. *disput.* 21. *art.*2. *q.*2. *num.*41. Felix examen *tom.* 1. *num.*3068. cum Brancato, & aliis. Sed dolorem de peccatis sub motivo universali concipere debes.

30 Quæritur, *Pœnitens bona fide confitetur, existimans se habere dolorem de peccatis, quem revera non habet, petitur, an valide, & effectum Sacramenti recipiat.*

Resp. Negative, & Confessio est nulla; nam Sacramentum non fit sine dolore peccatorum. Si Confessarius loco verborum *ego te absolvo*, proferret ista, *ego te judico*, putans per ea a peccatis absolvere, revera non absolveret; sicut Sacerdos consecrans aquam putans esse vinum, non consecraret: non alia ratione, nisi, quia materia, & forma Sacramentorum non dependent a nostro judicio, sed a Christi determinatione: ergo, qui aliis utitur, quam a Christo institutis, Sacramenta non conficit: ergo, quia dolor ex Trident. est pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ, si ipse revera non ponatur, nec Sacramentum fit. Quod bona fide accesserit, probat tantum, quod accedendo non peccaverit; sed Confessionem debet repetere.

31 Sed quid, *Si cognoscat se esse dumtaxat attritum?*

Resp. Si cætera non desint, & in re confiteatur, justificatur; ratio est, quia Trid. *cit.* non distinguit inter attritionem *cognitam*, & non *cognitam*, sed statuit attritionem esse dispositionem ad impetrandam gratiam in Sacramento. Gobat. *tr.*6. *cas.*4. *nu.* 50. Intellige semper de attritione ex motivo supernaturali.

32 Sed quid censendum *de illo, qui dicit, doleo ex animo, quod non doleam, sicut deberem?*

Resp. Vel talis vult indicare se carere vera detestatione, & displicentia peccatorum, vel solum se de suis quidem criminibus dolere, sed non cum vehementi affectu, ut vellet; in primo sensu loquens veniam delictorum non obtinet, quamvis confiteatur; quoniam hæc non acquiritur per dolorem optatum, nec per negationem doloris, sed per re ipsa existentem dolorem de criminibus: loquens vero in secundo sensu veniam obtinere potest; nam ille revera dolet, & sufficienter dispositus ad justificationem censetur, si ita de omnibus peccatis efficaciter doleat, ut excludat affectum ad omne peccatum.

33 Nota, quod, ut contritio sit materia Sacramenti Pœnitentiæ, debet esse sensibilis; quia quodlibet Sacramentum est signum sensibile quoad materiam, & quoad formam: sensibilis autem dicitur contritio, consistens in actu interno voluntatis, si conjungatur cum aliquo actu externo virtutis pœnitentiæ, ut sunt *gemitus, lacrymæ, percussio pectoris, Confessio vocalis, &c.* Per aliquem ex his actibus contritio reddita sensui subjecta, fit materia Sacramenti.

34 Quæritur, *an dolor de peccatis, ut sit dispositio ad justificationem in Sacramento debeat elici ex intentione confitendi, & Confessio fieri in virtute illius doloris.*

Resp. Affirmative; nam tutior opinio est, quod dolor antecedens confessionem, ad confessionem referatur, alias non apparet, quomodo dolor, & Confessio in ordine ad Sacramentum, etiam moraliter, conjungantur. Opinio id negans exponit Sacramentum frustrationis; nam, si coram Deo vera non esset, Sacramentum esset nullum, juxta dicta *cap.1.*

35 Sed quæritur, *quando censeatur Confessio fieri in virtute doloris antecedentis.*

Resp. Regulariter id contingit, cum quis recogitat peccata sua, in ordine ad confitenda illa, & de illis dolet.

36 Sed quæritur, *an qui uno, vel duobus diebus ante Confessionem recogitat peccata sua, & de iis dolet in ordine ad confitendum, si postea non eliciat actum doloris, valide confiteatur.*

Resp. Tamburinus dixit, dolorem per quatuor, aut quinque dies antea conceptum, sufficere ad valorem, & fructum Confessionis. Leander validam esse Confessionem, etiam si longissimo tempore dolor antecedat: dummodo, postquam semel habitus est, nec expresse, nec implicite retractetur, quia tunc virtualiter perseverat, & moraliter conjungitur cum sequenti Confessione.

Sed eos nimis laxe loqui, non est dubium, nam non apparet, in quo dolor ille virtualiter permaneat. Virtualis permanentia alicujus actus tunc præsumitur durare, cum dantur aliqui effectus, qui processerunt ab illo actu; patet exemplo: intendo dignitatem consequi a Pontifice: hæc intentio perseverat virtualiter in itinere, quod ad Curiam suscipio, in allocutione cum Ministris Papæ, & in præparatione aliorum, ad eum finem conducentium: quia hi omnes sunt effectus illius intentionis. Nullus autem datur effectus, qui, intermedio illo tempore procedat ab eo dolore, cum tali intentione habito, & in quo virtualiter dicatur permanere; quinimo propter diuturnam temporis distantiam, videtur, quod dolor non possit influere in Confessionem faciendam, & quod hæc potius sit historica narratio, quam accusatio dolorosa, & Sacramentalis. Ideo præfatorum opiniones, admittentium dolorem cum ea temporis distantia, videntur exponere Sacramentum periculo nullitatis, & comprehendi sub damnatione primæ propositionis ab Innoc. reprobatæ, propterea sunt relinquendæ: & dicendum, quod dolor habitus vel immediate ante Confessionem, vel ad summum die antedenti, cum relatione ad Confessionem, (si hæc in virtute illius procedat) vel in ipso actu Confessionis, sit dispositio sufficiens ad justificationem, teneas semper tutiorem. Vide Campionus *1.par. cap.13. a n.3.*

37 Quæritur, *an, dum quis de novo confitetur peccata jam rite confessa, debeat de his iterum dolere.*

Resp. Affirmative, quidquid alii dixerint; nam alias valide non absolveretur, ex defectu partis essentialis, requisitæ ad valorem Sacramenti, & exponeret Sacramentum periculo frustrationis, & nullitatis, in casu, nimirum, quo opinio negans requiri novum dolorem non esset vera apud Deum. Quare nostra, utpote tutior, est sequenda: & instruendi sunt pœnitentes, ut novum dolorem eliciant; & quod damnatio Innoc. de qua *cap.1.* non solum comprehendit opinionem, quæ dicit, dum agitur de valore Sacramentorum, licere in administratione sequi minus probabilem, relicta probabiliori, & tutiori, sed eam etiam, quæ asserit, id licere in receptione; ratio est, quia tota ratio damnationis in eo stat, quod dicatur licitum esse exponere Sacramentum nullitati, si hæc nullitas æque haberi potest ex parte recipientis invalide, ac invalide ministrantis: ergo, &c. Cardenas *cit. cap.4.*

38 Quæritur etiam, *an dolor debeat præcedere confessionem, an sufficiat, quod præcedat absolutionem.*

Resp. Lis est sub Judice, hinc inde sunt DD. Sed in praxi consulendum dolorem debere præcedere confessionem; id enim est tutius: & semper tutiora in essentialibus Sacramentorum sunt sequenda. Quilici *Confess. manud. fundamen. oper. num.12.* Et sequitur, ex quo inter conditiones bonæ confessionis una sit, quod sit lacrymabilis, hoc est, dolorosa, & non pura historica narratio: non videtur autem, quod possit dolorosa esse, nisi a dolore informetur, vel fiat in virtute doloris præhabiti.

39 Quæritur, *an præceptum contritionis perfectæ obliget per se in articulo mortis.*

Resp. Affirmative; quamvis etiam habeatur copia Confessarii, & quis confiteatur, non, quod attritio non sit sufficiens cum Sacramento, etiam pro tunc ad gratiam recipiendam, sed, ut Deus super omnia ametur, dolendo, etiam de offensa ipsi facta,

ut est summum bonum: & alii possibiles defectus, potentes Sacramentum reddere invalidum, si forte tales inadvertenter, vel occulte intervenissent, suppleantur per contritionem, & ita quis suam salutem assecuret. Gobat. *tract.* 6. *num.* 138. *cas.* 7. Ilsung. *tract.* 3. *num.* 72. Vide supra *cap.* 1. *num.* 12.

CAPUT XXXV.

Prop. LVIII. ab Innoc. XI. &c.
Absolutio Sacramentalis.

1 PROP. 58. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

Auctor propositionis fuit Joannes Sancius *in select. disp.* 9. contra quem est decretum Innoc. & DD. communiter affirmantes non posse Confessarium absolutionem indispositis impendere. Super quo ipse se certiorare non potest, nisi sibi interroganti pœnitentes teneantur respondere.

De absolutione itaque Sacramentali licite, & valide a Confessariis pœnitentibus impendenda, occasione thesis prætactæ agendum est, ut ipsi eam, quibus neganda est, non impendant, quibus concedenda, non negent, & quibus differenda, videant.

2 Nota 1. quod Confessarius in Tribunali pœnitentiæ triplex munus exercet, *Judicis*, *Medici*, *& Doctoris*; Officium Doctoris exercet instruendo pœnitentes de necessariis ad suscipiendum Sacramentum, & salutem. Illud Judicis, cognoscendo in causa, interrogando reum, & ferendo sententiam absolutionis. Et illud Medici, dum pœnitentias medicinales, & præservativas imponit, datque remedia pro tollenda occasione proxima &c. & consilia præbet, quæ conduntur ad emendationem vitæ in futurum. Legas textum in *c. omnis de pœnit. & remiss.* Ideo jus habet interrogandi pœnitentem, ut videat, quorum ignorantia laboret, quorum instructione egeat, & an aliquid desit ex necessariis ad valide in causa pronunciandum, ac sibi satisfaciat de dispositione pœnitentis, an sit absolutionis capax: ergo pœnitens tenetur respondere, & sine injuria Confessarii non potest negare; nec debet interrogationem eludere, ac, dum Confessarius petit, an habeat consuetudinem peccandi, v.g. fornicandi, perjurandi, &c. respondere. *Pater, hoc spectat ad rem, quidquid sit de hoc, jam spero cum gratia Dei cavere lapsum in posterum*; ut male dixit Poncius *conf. Theol. disp.* 45. *qu.* 3. *conc.* 4. *num.* 32.

3 Item, quod forma Sacramenti pœnitentiæ sunt verba, quæ Confessarius profert, ex definitione Trid. *sess.* 14. *cap.* 3. ubi hæc sunt; docet *præterea S. Synodus Sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis Ministri verbis, positam esse*, ego te absolvo, &c. *quibus quidem de Ecclesiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ.*

4 Sed quæritur, *quænam ex his*, ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen *pertineant ad essentiam formæ, & sint necessaria ad valorem Sacramenti.*

Resp. Quamvis Doctores inter se pugnent, & alii scripserint, hæc *a peccatis tuis*, esse solum necessaria necessitate præcepti, & ad essentiam formæ non spectare, ac sufficere tradant ista *absolvo te*; tamen negari non potest major probabilitas sententiæ dicentium, verba illa *a peccatis tuis* spectare quoque ad essentiam formæ. Nam ea est plurium opinio; & colligi videtur ex Trid. cit. per clausulam, *& cætera*, quam non apponeret, nisi ad substantiam formæ exigeret etiam *a peccatis tuis*. Maxime, quia illa verba *absolvo te*, etiam, quando proferuntur in confessionali, sunt indifferentia ad absolutionem a peccatis, & censuris: ergo, ut significent determinate absolutionem a peccatis, debent determinari per hæc, *a peccatis tuis*. Tutior itaque est sententia, quod ista etiam sint necessaria. Qui ea omittit, exponit Sacramentum probabili periculo nullitatis, ergo numquam omitti debent, quia, dum agitur de valore Sacramentorum, semper sunt tutiora sequenda, juxta dicta *cap.* 1. Gobat. *experient. Theol. tract.* 7. *cas.* 4. *num.* 149.

5 Sed quid, *si Confessarius hæc relinquat; in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen?*

Respond. Sacramentum conficit, quia non sunt essentialia, ex Marchant. *Hort. Past. Candelabr. myst. tract.* 5. *lect.* 10. Ubi tradit esse essentialia in baptismo, quia in baptismo fit professio peculiaris fidei SS. Trinitatis, sed si extra necessitatem omitteret, mortaliter peccaret. Idem dixit Felix, *examen Confess.* Quemadmodum mortaliter delinqueret, si ex contemptu, vel cum scandalo pœnitentium, omitterentur preces, *misereatur &c. Dominus, &c. Passio, &c.* quæ ex consuetudine Ecclesiæ adjunguntur. Sum. Leandr. *ver. absolut. num.* 1.

6 Quæritur, *an sit de essentia absolutionis, ut detur per verba formalia, voce, & ore prolata.*

Resp. Affirmative, habetur ex Florent. *in decret. union.* ubi dicitur; *forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit, ego te absolvo, &c.* Quæ ad sensum improprium non debent extorqueri, sed de verbis proprie dictis intelligenda.

7 Sed quæritur, *an si quis esset in extremæ vitæ periculo constitutus, nec adesset ullus Sacerdos, nisi qui loqui non valeret, posset ab isto valide absolutionem recipere in scriptis, vel nutibus, aut verbis solum mente prolatis.*

Resp. Negative, contra Poncium *cit. disp.* 46. *quæst.* 2. *num.* 9. & Felicem *tom.* 1. *nu.* 3111. Sententia enim absolutionis per verba, proprie dicta ore prolata, juxta Christi institutionem, & definitiones Conciliorum conferri debet maxime etiam, quia forma Sacramenti debet esse sensibilis.

8 Sed quæritur, *an absolutio a peccatis possit conferri absenti, qui per epistolam, vel Nuncium confiteretur.*

Resp. Negative, cum communi Theologorum, ut expresse Clemens VIII. *in suo decreto edito* 16. *Junii* 1602. in quo damnavit opinionem asserentium: *licere per litteras, seu internuncium Confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.* Et sub excommunicatione ipso facto incurrenda, Romano Pontifici reservata, prohibuit, ne ullus deinceps talem propositionem tamquam in aliquo casu probabilem, defenderet, doceret, imprimeret, aut ad praxim aliquo modo deduceret.

9 Quæritur, *quid requiratur, ex parte Ministri, ut valide absolvat.*

Resp. Necesse est. 1. Ut sit Sacerdos seu habeat potestatem Ordinis. 2. Ut habeat potestatem jurisdictionis, seu jus in subditos ad exercendam potestatem absolvendi, quam ex vi Ordinis habet. 3. Ut sciat formam, & eam ore proferat, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quolibet ex his deficiente, absolutio est invalida; & ubi pœnitens noverit defectum, tenebitur eadem peccata confiteri alteri Sacerdoti, qui habet omnia, & singula enunciata.

10 Sed quæritur, *an valide absolvat Sacerdos ab Episcopo approbatus, sed nondum habens jurisdictionem.*

Resp. Negative: vide dicta *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 2. & *num.* 11. discrimen inter jurisdictionem ordinariam, & delegatam. Ut ordinaria illa sit, quæ competit ei, qui ex suo officio habet administrare Sacramentum Pœnitentiæ, ut Pontifex in toto orbe, Episcopus in sua Diœcesi, Parochus in sua Parochia. Generalis in sua Religione, & Provincialis in sua Provincia, quoad suos subditos. Delegata vero illa, quæ obtinetur ab habente potestatem concedendi licentiam audiendi Confessiones. Et est in Regularibus, & aliis Confessariis, non Parochis, approbatis.

11 Sed quæritur, *Episcopus ordinat Petrum in Sacerdotem, sed statim post consecrationem Calicis apoplexia deficit, interim Petrus cum aliis discedit; in via invenit hominem in extremæ vitæ periculo constitutum, qui Confessarium petit, alius non est, Petrus eum audivit, & absolvit, petitur, an valide.*

Resp. Putarent aliqui posse, quia est Sacerdos, & in eo articulo quilibet, etiam non approbatus, in approbati defectum absolvere potest. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *de cas. reservat.* & *cit. lib.* & *num.* 14.

Sed negandum est. Et observandum, quod ordinatus in Presbyterum, duplicem potestatem Ordinis recipit; primam in Corpus Christi physicum, in ordine ad consecrandum panem, & vinum, in Corpus, & Sanguinem Christi: secundam, in Corpus Christi mysticum, hoc est, erga Fideles ad ipsos absolvendum; in casu autem Petrus, propter subitam Episcopi mortem, secundam potestatem Ordinis non recipit; ideo in nullo casu potest absolvere. Vide Poncium *disp.* 48. *quæst.* 3. *num.* 18. Felicem *exam. ordinand. tom.* 3. *num.* 170. & *lib.* 4. *cap.* 7.

12 Quæritur, *quid in Sacerdote necessarium sit, ut licite absolvat.*

Resp. Ad absolvendum licite (necessariis ad valide in eo suppositis) requiritur, ut sit in gratia. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. & *can.* 10. ut minimum antequam absolvat, ne sacrilegium absolvendo committat. Quilici *Confess. manud. qu.* 1. *artic. unico num.* 2.

13 Sed quæritur, *an administrans in mortali, tot mortalia committat, quot pœnitentes absolvit.*

Resp. Affirmative, quia tot Sacramenta conficit, quot sunt pœnitentes, quos absolvit.

14 Sed quæritur, *an præter statum gratiæ, ut licite absolvat, exigatur in Confessario, etiam scientia.*

Resp. Affirmative, debet habere scientiam, quam vocant discretionis, ut sciat discernere inter lepram, & lepram. Præcipue hæc scire tenetur, ut sit idoneus Minister. 1. Differentiam mortalis, & venialis

in singulis peccatis, saltem, quæ communiter reputantur mortalia, & venialia, Species, numerum, & circumstantias peccatorum. 3. Quænam peccata habeant annexam reservationem & censuram. 4. Quænam habeant annexum debitum restituendi rem, vel famam. 5. Quæ spectent ad materiam, & formam hujus Sacramenti. 6. Quæ dispositio sit necessaria in pœnitente, tam ex parte doloris, quam proposito, ac examinis. 7. Quæ sit occasio proxima peccandi. 8. Quænam credenda necessitate medii, & præcepti. In difficilioribus sufficit, ut sciat dubitare: & si sit periculum errandi, libros, & doctiores consulat.

Quorum ratio est, quia in hoc tribunali Confessarius est Judex, Doctor, & Medicus: ut Medicus tenetur scire infirmitates, ut eis remedia apta adhibeat: ut Doctor ea, super quibus debet ignorantes instruere: & ut Judex alia, quæ necessaria sunt, ne in ferenda sententia erret.

Hinc sequitur, Sacerdotem cognoscentem, vel debentem cognoscere, suæ scientiæ insufficientiam, peccare mortaliter, si extra casum necessitatis Confessiones excipiat, quia exponit se periculo faciendi Sacramentum nullum. Quod valide ministret est per accidens. Unde peccat toties, quoties confessiones audit, committens tot sacrilegia, quot pœnitentes absolvit; & si propter ignorantiam eos a debito restitutionis deobliget, tenetur ipse restituere, & ad damna, quæ sequuntur, quia est causa injusta damni in proximo. Ponc. *disp.* 46. *qu.* 11. *num.* 151.

Propterea Confessarii propter obligationem, quam habent, non otio vacent, sed moralis Theologiæ studio incumbant, sæpe Bullam Cœnæ, constit. Clement. X. *Superna*, in ea parte, quæ tangit Sacramenti pœnitentiæ administrationem, edictum S. Officii, propositiones in materia morum damnatas, legant, ponderent, & memoriæ retineant.

15 Sed quæritur, *an pœnitens, qui data opera, ad Confessarium ignarum in rebus ad Confessionem spectantibus accedit, valide confiteatur, & absolvatur.*

Respond Negative, non quia scientia in Confessario sit necessaria ad validitatem absolutionis: sed quia ipse, sic accedens, peccat mortaliter, cum præsumatur accedere, ne Confessarius ob ignorantiam peccata intelligat, & non intelligens, non præscribat, quæ necessario præscribenda essent; & ita indispositus est, ac peccato etiam Confessarii cooperatur. DD. communiter.

Dixi *data opera*, quia, si bona fide accedat, & ex parte sua nil ad validitatem omittat, remanet absolutus. Campion. *part.* 1. *instr. ad Conf. cap.* 3. *num.* 16. Anton. a Spirit. Sancto *tract.* 5. *disp.* 7. *sect.* 2. *num.* 1413.

16 Quæritur, *an Confessarius excommunicatus valide absolvat.*

Resp. Sed prius nota: quod alii sunt excommunicati vitandi, & non tolerati, & alii non vitandi, ac tolerati. Illi dicuntur omnes, qui publice, & nominatim fuerunt denunciati excommunicati: necnon ille, qui est publicus, & notorius Clerici percussor, sic ut nulla possit tergiversatione celari: isti omni jurisdictione privantur: & vitari debent, juxta *Conc. Constantien. Canonem ad evitanda* apud Piasec. *prax. p.* 2. *cap.* 4. *art.* 13. *num.* 22. a Martino V. approbatum, teste Cabasut. *prax. jur. can.* 5. *cap.* 11. *num.* 3.

„Ad evitanda, *inquit*, scandala, & multa pericula, quæ conscientiis timoratis contingere possunt, Christifidelibus, tenore præsentium, misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a Communione alicujus, Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, intus, & extra, prætextu cujuscumque sententiæ, tenetur abstinere, vel aliquem vitare &c. nisi censura, vel sententia hujusmodi fuerit illata contra personam, Collegium &c. vel locum certum, aut certam, a Judice publicata, vel denunciata, specialiter. & expresse, &c. salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam in Canone, adeo notorie constiterit incidisse, quod factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam a communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abstinere, juxta Canonicas Sanctiones, &c.“

Juxta quæ dicimus, quod, si excommunicatus fuerit denunciatus, vel publicus clerici percussor, invalide absolvit, utpote jurisdictione privatus, juxta dicenda *lib.* 4. *cap.* 5.

17 Sed quid, *si pœnitens id invincibiliter ignoraret?*

Resp. Etiam invalide absolvitur: ratio est, quia non ignorantia pœnitentis, sed Superioris Auctoritas jurisdictionem tribuit.

Nec meo videri hic potest applicari doctrina, quod error communis cum titulo colorato, vel putativo, legitimo Superiore col-

collato, dat jurisdictionem, de qua diximus *lib.* 1. *cap.* 9. *numer.* 16. quia quamvis in isto possit esse titulus a legitimo Superiore collatus, ut, vel Parochia, vel licentia audiendi Confessiones: tamen communis error non habetur, quia apud multos est manifestum, ipsum esse excommunicatum.

18 Sed quid, *si sit excommunicatus, non denunciatus, & toleratus?*

Resp. Si pœnitens excommunicationem ignoravit, valide absolvitur: quia, ex quo ignoret excommunicationem, accedendo non ponit obicem pro absolutione, (si cætera non desint,) & confessarius, ex quo non sit excommunicatus denunciatus, vel clerici percussor, non privatur jurisdictione, juxta alleg. const.

19 Sed quid, *si excommunicationem Confessarii non ignoret?*

Resp. Si cum causa, necessitate, vel utilitate ab ipso petat absolutionem, valide absolvitur: invalide vero, si sine causa; ratio est, quia excommunicatis toleratis non conceditur ad cujuslibet requisitionem administratio Sacramentorum, sed solum, dum justa causa fuerint requisiti; alias illud idem possent post incursam excommunicationem, quod poterant ante; quod indecens apparet, cum id cedat in contemptum censuræ.

Itaque, ut non peccet mortaliter pœnitens, requirens talem confessarium excommunicatum, toleratum, pro absolutione, ejusque sacrilegio non cooperetur, necesse est, ut ex justa causa ipsum requirat; & ut confessarius mortaliter non delinquat, exigitur, ut, nisi requisitus, se ingerat Sacro Ministerio; imo, nec etiam requisitus, absque justa causa, utilitate, aut necessitate: quæ non debet esse extrema, sed sufficit communis. Engel. colleg. *jur. can. lib.* 5. *tit.* 39. §. 2. *nu.* 64. & 68. Vide etiam Campion. *cit. cap.* 12. *num.* 9.

20 Nota, denunciationem non esse de substantia excommunicationis; quia excommunicatio secum trahit executionem, *cap. Pastoralis.* §. *verum de appell.* Hinc sequitur, excommunicatum, etiam non denunciatum, teneri se divinis non ingerere, nisi, & quatenus justa de causa fuerit requisitus: etiamsi de excommunicatione dubitet, ex *cap. Illud de excommun. minist.* quia in dubiis via tutior eligenda est: tutius autem est abstinere, etiamsi quis de excommunicatione dubitet, ut ibi Text. exprese.

21 Quæritur, *an Confessarius proferens formam absolutionis possit conditionem addere.*

Resp. Videas dicta *cap.* 18. *num.* 16. & nota ibi dicta.

22 Quæritur, *Petrus obtinuit litteras patentes cum facultate excipiendi confessionem ad annum: petitur, an expleto anno priusquam littera prorogentur, valide absolvat.*

Respond. Negative, quia, dum taxatur tempus, quo debet durare collata jurisdictio per clausulam *præsentibus ad annum valituris*, eo elapso & ipsa cessat: ideo ex defectu jurisdictionis invalide absolvit.

Felix in casu *numer.* 2369. tradit, Sacerdotem graviter peccare absolvendo, validam tamen esse absolutionem datam, etiam anno elapso: & movetur, quia concurrunt necessaria, ut Ecclesia suppleat, conferendo jurisdictionem: ut, bonum commune ad favorem Fidelium, ne innumeri pereant, & titulus putativus, vel coloratus, quia Sacerdos ad annum jurisdictionem accepit; ac communis error, cum communiter ignoretur, quod annus sit completus. Verum falsum supponit, titulum nimirum, quem in casu non invenio; nam jurisdictionem accepit pro anno, non ultra, ergo post annum jurisdictio non est. Quemadmodum, si Sacerdos communiter crederetur Confessarius, & numquam jurisdictionem accepisset, invalide absolveret, quia a legitimo Superiore titulum numquam habuisset: ergo, qui ad annum accipit, & non ultra, post annum titulum non habet, quantumvis ignoretur, quod annus expletus sit: ergo post annum invalide absolvit.

23 Quæritur, *in litteris patentalibus, quibus Eminentiss. Urbis Vicarius facultatem impertitur Regulari Sacerdoti audiendi confessiones, apponitur clausula:* ut, quoties ad confessiones infirmorum, in eorum propriis domibus audiendas accesseris, statim ibi fidem auditæ confessionis, proprio Parocho, & Medico supervenientibus, sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus, donec iterum examinatus, novam a nobis in scriptis licentiam obtinueris, dimittere tenearis; *petitur, an, si quis oblivisceretur fidem relinquere, suspensionem incurreret.*

Respond. Crederem esse negandum, si inculpabiliter, propter inadvertentiam, vel distractionem naturalem id testari omitteret. Ratio eadem videtur, ac probans ignorantiam excusare a Censuris, per DD. com-

communiter juxta text. *in cap. Animarum de const. in 6.* ubi hæc legimus: *ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen rerum ignorantia crassa non fuerit, & supina. Et in cap. si vero il 2. de sent. excomm.* ubi hæc sunt: *si vero aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apostolico præsentari conspectui: nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit. Et in cap. Apostolicæ de Cleric. excommunicat. ministr.* Sed inadvertentia, & distractio naturalis, qua quis nunc non recordatur, aut mens ejus abstracta non advertit, æquivalet ignorantiæ inculpabili: & sic omittere non potest dici, quod voluntarie omittat, vel quod sit contumax formaliter, & legi inobediens, ergo. Et hæc verisimiliter præsumitur esse mens Legislatoris. Vide Cabasut. *lib. 5. cap. 13.* Felicem *num. 4332. aliosque.*

24 Quæritur, *an in foro Sacramentali prius a censuris, quam a peccatis, pœnitens absolvendus sit.*

Resp. Sed pro responsione advertendum est ex communi DD. Confessarium, qui caret potestate ordinaria, vel delegata absolvendi ab excommunicatione reservata, etiam in casu necessitatis, non posse ab ea absolvere, nisi necessitas sit extrema, propter periculum mortis, in quo quivis Sacerdos potest absolvere, non modo a peccato, verum etiam ab excommunicatione reservata juxta *lib. 1. cap. 8. num. 15. & cap. 35. num. 46.*

Quibus suppositis, ad quæsitum dicimus I. Quod, si excommunicatio sit publica, absolutio ab ipsa debet præcedere absolutionem a peccatis: nam scandalum non esset, si pœnitens non confiteretur, aut non communicaret, sed potius si communicaret, & confiteretur.

II. Quod, si excommunicatio sit occulta, regulariter, & per se loquendo, absolutio ab ipsa debet præmitti absolutioni a peccatis, ut pœnitens capax sit recipiendæ absolutionis ab istis.

25 Dixi *regulariter, & per se loquendo*, quia per accidens potest obtineri valida absolutio a peccatis, non obtenta illa a censuris: ut, si censura ignoretur: vel, si sit reservata, & non sit confessarius cum facultate super illa, atque necessitas sit communicandi, & confitendi, itaut sine scandalo, & nota infamiæ non possit confessio, & communio omitti. Ratio est: lex jejunii, & audiendi Missam non obligat, cum jejunari, & Missa audiri non potest sine gravi damno: ergo, nec lex, quod absolutio excommunicationis occultæ præmittatur absolutioni a peccatis, obligat, dum vel cum scandalo, & nota infamiæ omittenda esset perceptio Eucharistiæ, vel ista percipienda foret sine absolutione Sacramentali, Omnes enim, & quod jejunetur in vigilia S. Matthæi, & audiatur Missa die Festo, ac absolutioni a peccatis præmittatur absolutio a censuris, sunt leges Ecclesiasticæ.

Confirmatur. Lex Divina de confessione materialiter, formaliter integra, non obligat in circumstantia, in qua quis propter grave damnum imminens, est impotens physice, vel moraliter ad confessionem integram materialiter, sed tunc sufficit, ut confessio sit formaliter integra juxta communem DD. & per dicenda *cap. seqq.* ergo etiam lex, quod absolutioni a peccatis præmittatur illa ab excommunicatione reservata, occulta, non obligat in circumstantia, in qua non adest confessarius facultate præditus, & confessio sine nota infamiæ, scandalo omitti non potest. Consequentia sequitur, quia est præmittenda solum ex obligatione legis humanæ: ergo in aliquo casu, non ficto, sed reali, necessitatis, non libertatis, licite accipitur absolutio a peccatis, non recepta illa a censuris occultis. Vide Illsung. *tr. 6. disp. 6. qu. 4. art. 8. §. 1. num. 137.* Joan. De la Cruz, *de excom. art. 2. nu. 6.* Gobat. *tr. 7. cas. 3. num. 168.* aliosque allegatos *lib. 1. cap. 33. num. 45.* & infra *cap. seq.*

26 Quæritur, *an possit absolvi moribundus, qui quædam signa doloris peccatorum dedit, vel Confessarium petiit, super quo homines fide digni testantur, sed ob defectum loquelæ, præsente Confessario nullum peccatum in particulari potest confiteri.*

Resp. Affirmative, *ex cap. Is, qui in infirmitate 26. qu. 6.* Imo debet, ut habet Rituale *Rom. tit. de ordin. ministrandi Sacram. Pœnit.* verba sunt.

„ *Si* inter confitendum, vel etiam, antequam incipiat confiteri, vox, & loquela ægro deficiat, nutibus, & signis quoad fieri poterit, peccata pœnitentis conetur cognoscere: quibus, utcumque, vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam, si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus. Idem dixit Arausic. *prim. can. 12. apud Bail. sum. Concil.* ubi, subito obmutescens, prout statutum est, baptizari, aut pœnitentiam acci-

„ accipere potest, si voluntatis præteritæ „ testimonium aliorum verbis habet, aut „ præsentis in suo nutu. Ratio est. Quia tunc salvatur materia proxima, & remota Sacramenti, prout necessitas permittit; cum pœnitens illis sensibiliter declaret, & accuset in genere se peccasse, & simul ostendat peccatorum dolorem in ordine ad absolutionem. Quæ est sententia magis pia, & utilis præfatis moribundis, ut DD. communiter. Quinimo Confessarius ex lege charitatis, ut observat Suarez, obligatur in tanto de ægroti salute periculo absolutionem conferre, saltem sub conditione, *si es dispositus*: sub qua etiam danda esset, si dubitaret, an signa procederent ab acerbitate morbi, an vero data essent ad exprimendum dolorem de peccatis, & in ordine ad absolutionem; quia conditio vitat irreverentiam Sacramenti: & aliunde in ea necessitate adhibetur agenti remedium, institutum in remissionem peccatorum, eo modo, quo tunc est possibile.

Nota, Confessarium totum debere esse, ut taliter infirmi signa doloris adhibeant in ordine ad absolutionem. Propterea interrogare debet, an de peccatis, & se Deum summum bonum offendisse doleant: an proponant non peccare amplius: an velint a peccatis absolvi &c. Et dum, vel manum ipsius stringunt, vel capite, aut oculis annuunt, vel Crucem deosculantur &c. censere debet dari in ordine ad Confessionem.

27 Dices, Confessio debet esse coram Confessario, sed Confessio facta ab infirmo vocante Confessarium, vel optante Confessionem (super quo adstantes testantur) non est facta coram Confessario, sed in absentia Confessarii: consequenter contra decretum Clement. VIII. qui damnavit: *licere per litteras, vel internuncium Confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente, absolutionem obtinere.*

Resp. Negando Confessionem eo modo ab infirmo factam comprehendi sub decreto Clement. Nam non fit in absentia Sacerdotis, cum adstantes sint veluti interpretes moribundi: quos ille; ut tales eligit, ut ejus voluntatem, accedenti Confessario exponant, & per eos officium Judicis implorat.

Nec moribundus debet a Confessario absente absolvi, sed dum absolvit, præsens esse debet. Forma enim absolutionis: *ego te absolvo*, denotat, tam Sacerdotem, quam Pœnitentem debere esse præsentes. Imo in præsentia pœnitentis, & Confessarii testes debent deponere. Quod non est confiteri per nuncium, aut litteras, absenti Confessario directas.

28 Sed quæritur, *an Confessio debeat esse vocalis.*

Resp. Affirmative, per se loquendo, sed per accidens esse potest non vocalis: sed per litteras numquam. Vide infra *num.*32.

29 Sed quid, *si nulla signa præcesserint petita Confessionis, aut doloris, nec in præsentia testium infirmus Confessorem vocaverit, nec in ea Sacerdotis possit illa edere?*

Resp. Homobonus, Tambur. cum Felice *nu.*3108. absolutionem, saltem sub conditione, dandam esse tradunt; maxime, si christiano more vixerit, quia vita, more boni christiani acta, habet rationem signi, manifestantis desiderium absolutionis; cum verisimile sit, eum qui in vita bene usus est Sacramentis, ea in articulo mortis petere, & recipere velle. Cui ex lege charitatis in eo extremo periculo succurrere debemus modo possibili, & tutiorem viam sequi.

Duhamel vero *dissert.*3.*c.*5. *a nu.*4. Ilsung. *cit. num.*144. Cabasut. *lib.* 3. *cap.* 11 *nu.* 10. & alii plures negant; ratio est, quia forma absolutionis applicari nequit, nisi, ubi materia clavibus sensibiliter exponitur, sed tunc nulla, nec explicite, neque implicite clavibus exponitur; nam, nec contritionis signum sensibile, nec Sacerdotis postulatio præcessit. Ex eo vel maxime, quod nullus Judex potest, vel contra, aut in favorem rei sententiam pronunciare, nisi accusatio aliqua explicita, vel per signa sensibilia præcedat, ergo &c. Propter quæ posteriorem sententiam, ut probabiliorem, & tutiorem sequimur, & magis conformem dictis supra *cap.* 1.

30 Nec rationes pro altera adductæ urgent. Periculum hominis moribundi non dat Sacerdoti jus, ut Sacramentum præter Christi institutionem administret: alias omnia essent licita: & posset etiam baptismus in vino ministrari, si necessitas aliqua urgeret, & aqua naturalis deesset: quod nullus Catholicus dixerit.

Neque vita præterita rite, & optime instituta, est sufficiens pro valida absolutione, cum ad istam exigatur signum externum sensibile, quo pœnitens active manifestet saltem in genere, sua peccata, & desiderium, ac intentionem absolutionis: alias non se ipsum accusat de peccatis: sed vita præterita illius non est signum, quo id active manifestet: quia in eo solum passive se habet, & pa-

& patitur, ut homines ex illa in cognitionem desiderii conjecturaliter veniant, & discurrant. Quo modo sæpe contra nostram voluntatem ex actionibus nostris externis patimur judicia hominum de internis. Præsertim quia, si sufficiens signum ab Ecclesia præsumeretur, frustra pro absolutione Sacramentali moribundi Rituale exigeret aliud; ut, vel quod ipse Sacerdos viderit, vel quod alii testentur.

31 Quæritur, *quibus sit neganda, & quibus differenda absolutio.*

Resp. Judicium super hoc relinquitur prudentiæ Confessarii juxta occurrentes circumstantias. Sed neganda est indispositis: & accedentibus, non præmisso examine coscientiæ, & cum obice peccati: cum ignorantia mysteriorum, quæ sunt necessaria necessitate medii, juxta dicta supra *cap.* 14. & dicenda *infr. cap. ult.* cum voluntate non parata, & negligentia addiscendi necessaria necessitate præcepti: cum debito restituendi, & non restituentibus, dum restituere valent. Item, existentibus in occasione proxima peccandi juxta dicenda *cap.* 38. non habentibus propositum non peccandi, nec contritionem, vel attritionem de peccatis; nec volentibus obedire Confessario præscribenti remedia, ne relabantur. Item, casu aliquo, vel excommunicatione reservata ligatis, dum facultate Confessarius caret. Item, cum nulla est spes emendationis, & similibus: in quibus nulla fit injuria pœnitenti.

Differenda vero est iis, qui, licet cum proposito, dolore, & cæteris necessariis ad validam absolutionem accedant, habent tamen consuetudinem peccandi lethaliter. Cum consuetudo, & frequentia lapsus sit argumentum, ex quo Confessarius possit prudenter dubitare de vero proposito pœnitentis; ideo ei est assignandum aliquod tempus pro experimento viri propositi emendationis, ut sic Confessarius judicium moraliter certum de certa illius dispositione efformare possit; & maxime procedit, si alias emendationem promiserit, & nulla sit, nec appareat: de qua re *cap. seq.*

Ponderent Confessarii, sciantque absolutiones inconsiderate, & nimia facilitate indignis collatas, nutrire Pœnitentes in peccatis. Qui, si interrogantibus Confessariis ad effectum videndi, an eis neganda, vel differenda sit absolutio, respondere recusent, absolvendi non sunt.

32 Quæritur, *an sit valida absolutio data pœnitenti, qui extra casum necessitatis, & potens ore sua peccata singulatim in Confessione aperire, tradit Confessario præsenti in scriptis suam Confessionem, ab eo legendam.*

Resp. Affirmative Poncius *cit. num.* 48. cum Leandro, modo, vel immediate ante lecturam pœnitens dicat: *accuso me de peccatis, quæ legis in illa charta*: vel immediate post lecturam, subdat: *accuso me de omnibus illis peccatis, quæ legisti in ea scriptura*. Idem Arsdekim *tom.* 2. *pag.* 232. affirmat in casu, quo puella præ pudore nequeat confiteri peccatum; ratio eorum est, quia tunc implent præceptum Confessionis vocalis, dum voce fatentur peccata scripta esse sua.

Sed graviter esse illicitam, adeoque invalidam extra necessitatis casum dicimus cum Mastrio *disp.* 21. *quæst.* 7. *num.* 168. allegante Fabrum, & Brancatum, quos sequitur Felix *num.* 3157. asserentes adesse præceptum divinum Confessionis vocalis, nec excusare erubescentiam, sed solam impotentiam, ut in mutis, aut moribundis, usu linguæ privatis. Habetur ex *cap. quem pœnitet de pœnit. dist.* 1. ubi hæc sunt: *præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per Nuntium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim, ora mostrate*. Et ex Flor. in Decreto union. annumerante inter partes materiales Sacramenti Pœnitentiæ oris Confessionem. Quæ regulariter, per se loquendo, semper debet esse vocalis, nisi impotentia aliqua naturalis loquendi excuset.

Maxime, quia affirmativa sententia occasionem affert non paucis, ut numquam, aut raro vocaliter confiteantur; nam semper possent præsumere suam verecundiam esse tantam, ad se reputandos excusatos a Confessione vocali.

33 Sed quid, *an valeat Confessio illius, qui Confessario scienti pœnitentis peccatum, dicit, me accuso de peccato illo, quod tu scis me heri commisisse.*

Resp. Negative, quia ex Trid. *seß. & c. cit.* ad integritatem Confessionis necesse est confiteri omnia, & singula peccata, quæ, examine præmisso, memoriæ occurrunt secundum speciem, numerum, & circumstantias; unde, cum quis potest aperire speciem peccati, debet; Felix *cit. num.* 3158.

34 Quæritur, *an sicut non est valida absolutio a peccatis, data absenti, sic nec valida sit illa data a censuris.*

Resp. Negative, nam absolutio a censuris potest etiam dari absenti, & per litteras,

Nun-

Nuncium, aut alio facto, quo exprimeretur intentio absolvendi; pro ut patet ex rescriptis, & Bullis Pontificum ad aliquos directis, in quibus formula est eos absolvere a censuris, *quoad effectum &c.* ratio est, quia excommunicatio est pœna Ecclesiastica, quæ etiam absenti infligi potest, ergo etiam remitti. Hinc sequitur Confessarium, qui pœnitentem absolvit a peccatis, quibus est conjuncta censura, a qua absolvere non poterat, deinceps poterit, obtenta de novo facultate, eumdem, etiam absentem, ab illa excommunicatione relaxare. Layman *lib.1. cit. cap.6. num.9.* Cabasut. *prax. lib.5. cap.14. num.7.* Du-hamel *tom.3. dissert.3. de conf. num.10.*

35 Quæritur, *an Confessarius Ordinarius possit absolvere recipientes munera a Regularibus contra decreta Clem. VIII.*

Resp. Vide dicta *lib.1. cap.33 in fine.*

36 Sed quæritur, *an possit absolvere vendentem terram pro Sepultura.*

Resp. Negative, si terra illa sit Sacra, & Religiosa existens vel in Cœmeterio, vel Ecclesia, aut in ea alias quis sepultus sit: id enim prohibetur *cap. Abolenda de Simonia* tamquam Simoniacum: ut optime ibi *Gloss. in verb. Sepultura*, & D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.*4. *ad* 3. Nulli igitur vendendæ sunt Sepulturæ, nec alteri tradendæ, aut in pactum deducendæ, per quod transferatur dominium, & concedantur in jus, & proprietatem; sed solum concedi in eis debet jus fabricandi, & sepelliendi, salvis juribus Parochialibus. Nil potest exigi. Verum, si aliquid sponte, vel juxta consuetudinem laudabilem detur, potest recipi, quia multa inhoneste petuntur, quæ honeste recipiuntur, juxta *alleg. Gloss. & c. de Eulegiis dist.*18. Idem dicitur, dum conceduntur Capellæ, in quas conceditur non jus proprietatis, sed solum jus fabricandi, & ordinandi. Quod non est alienare bona Ecclesiæ prohibitum *c. Ambitiosa de reb. Eccles. non alienan. inter com.* sed potius Ecclesiæ acquirere. De qua re dixi *Offic. Cur. tom.1. cap.11. nu.16.* Neque hic potest applicari distinctio ponderata supra *cap.* 6. *nu.*24. de rebus annexis spiritualibus antecedenter, quia lex canonica resistit, sicut resistit, ne vendantur, & emantur Ecclesiæ, *cap. Querelam de Simonia.*

37 Quæritur, *an Confessarius Ordinarius possit absolvere Pœnitentem beneficiatum, qui Beneficium acquisivit per Simoniam, ab ejus Consanguineis, ipso ignorante, commissam.*

Resp. Negative, nisi post notitiam ipsum dimiserit, vel a Sacra Pœnitentiaria dispensationem ad retinendum obtinuerit. Lege *const. Innoc. XII. Incipit Romanus Pontifex: edita super facult. Majoris Pœnitentiarii*: ubi hæc sunt: *at si illa* (Simonia) *contracta fuisset ignoranter, etiam ignorantia juris inculpata, possit major Pœnitentiarius in occultis, & in Foro conscientiæ tantum dispensare, & Beneficiorum post Simoniam obtentorum titulos convalidare. Modo Orator de eadem Simonia certior factus quam primum commode potuerit, petierit dispensationem.* Vide *cap. cit.*

38 Quæritur, *Pœnitens petit a Confessario, an licitus sit usus medicamenti, seu pulveris Sympathici, cujus auctor fuit Paracelsus: quid a Confessario dicendum?*

Resp. Debet ipsum instruere non posse eo pulvere tuta conscientia ad curationem uti, ab eoque, ut superstitioso, debere abstinere, ita Frassen *Philosoph. tom. 2. de caus. efficien. art.3. qu.2. conc.1. obj.1.* Cum sanatio, non virtute naturali pulveris, sed arte Dæmonis contingat, ut dixerunt Doctores medici Lovanienses, & Duarenses apud Garziam *tom.2. cur. Philosoph. dist.2. qu.7. art.3. §.3. n.1862.* Ratio est apud Dianam *coord. to.5. tr.10. res.109. num.3.* quia, dato etiam spirituum, & corpusculorum effluxu, & refluxu, cum aer sit plenus corpusculis omnino diversis, non potest intelligi, quomodo spiritus sanguinis recreati, & vegetati spiritibus vitrioli redeant libere ad hominem vulneratum distantem, nec ab aliis spiritibus occurrentibus extinguantur, & impediantur, aut non impediatur sphera activitatis ejusdem pulveris panno lineo applicati, & contactus virtualis ejusdem per varia objecta interposita, & per multos parietes, in quibus panni linei, quibus remedium applicatur, clausi detinentur; sicut per medium interpositum impeditur magnes, ne attrahat ferrum, & sol, ne liquefaciat ceram. Tum quia Torpedo non stupefacit manum piscatoris, nisi reti conjunctam. Atque ita sanatio non est ab unguento, ut causa, sed ut signo, quo posito, ex vi pacti taciti cum Dæmone initi sanitas sequitur. Unde vir probatæ vitæ, cui pulvis ille offerebatur ad medelam, respondit: *malle, se Deo jubente, mori, quam, Diabolo juvante, vivere.*

Nonnulli excusant utentes eo pulvere, si sincera voluntate protestationem aliquam præmittant, nolle se effectum consequi, si ex aliquo pacto cum Dæmone virtus, & sanatio proveniat. Cæterum, ut ait Mayol. *sum. tom.1. exposit. prim. præcepti qu. unic. art.2. § 8.*

hoc

hoc non procedit, quando certo constat, aut probabilissimum est actum esse superstitiosum, seu rem esse prorsus vanam, & inutilem, ad talem effectum, ut in casu nostro videtur certum; tunc enim malitia superstitionis intervenit; & protestatio non prodest, cum sit contraria facto. Quinimo quando applicaretur, ad experiendum effectum, & adhiberetur, ut habens vim ad talem effectum, interveniret superstitio, & factum protestationi contrarium esset. Proinde ea etiam protestatione præmissa abstinendum est ab applicatione eorum, de quibus dubitatur, an virtutem naturalem habeant, ut ibid. allegatus Mayol. & diximus *lib.*1. *cap.*4. *num.* 11.

CAPUT XXXVI.

Prop. LIX. ab Innoc. XI. &c.

Confessio dimidiata.

1 PROP. 59. *Licet Sacramentaliter absolvere dimidiate tantum Confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magna alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.*

Propositio tribuitur Marchantio *Tribun. Sacramen. tom.*1. *tract.*2. *tit.* 7. *quæst.*2. ut refert Cardenas *dissert.*38. *cap.*1. *num.* 5. Contra quam emanavit decretum Innoc. Nobis, ejusdem occasione, agendum hic erit de causis excusantibus ab integritate materiali Confessionis. Quam dupliciter integram esse posse diximus *lib.*1. *cap.* 7. *num.* 3. materialiter scilicet, & formaliter. Materialiter integra censetur, cum præmisso examine, omnia peccata in Confessione Sacramentali exprimuntur, quæ quis ex præcepto Christi exprimere tenetur: Est vero formaliter integra, cum pœnitens, præmissa discussione conscientiæ, ob aliquod impedimentum, vel inculpabilem oblivionem, aliquod peccatum omittit: vel omnia dicit, quæ hic, & nunc potest, cum animo dicendi aliqua suo tempore, & cum dolore universali de omnibus, de illis etiam, quæ omittit.

2 Quæritur, *an Confessio materialiter integra sit sub præcepto.*

Resp. Affirmative, per se loquendo. Ita qui post discussionem conscientiæ, omnium peccatorum recordatur, tenetur per se loquendo, omnia, & singula, sive diversa secundum speciem, & circumstantias, sive plura secundum numerum, quæ numquam confessus est, aperire Confessario. Dixi *per se loquendo*, quia per accidens, vel propter inculpatam oblivionem, aut impedimentum physicum, vel morale, contingere potest, quod hic, & nunc omnia non narret, nec narrare possit, quo casu Confessio est solum integra formaliter, & non materialiter. Utroque autem modo integra est, dum post discussionem conscientiæ, & cum dolore formali, & universali omnium peccatorum, pœnitens in Confessione exponit omnia, & singula peccata, tam quoad speciem, & numerum, quam quoad circumstantias, speciem mutantes, & aggravantes notabiliter. Lege Trid. *sess.*14. *cap.*5.

3 Quæritur, *an dentur causæ excusantes ab integritate materiali Confessionis, sic ut ad invaliditatem absolutionis sufficiat sola integritas formalis.*

Resp. Affirmative, sic DD. communiter, asserentes per accidens, aliquando licite dimidiari Confessionem, cum nimirum datur justa, gravis, & rationabilis causa.

4 Sed quæritur, *quænam sint causæ, seu casus, in quibus quis excusatur ab integritate materiali Confessionis.*

Resp. Plures DD. assignant, alios propter impotentiam physicam pœnitentis, & alios propter impotentiam moralem: ex quibus aliquos subnectimus.

I. Propter impotentiam phycam, excusatur infirmus in mortis articulo constitutus, qui ob infirmitatem, qua usu linguæ privatur, non potest ore confiteri, sed solum, vel exprelse Sacramentum pœnitentiæ petiit vel implicite, per signa doloris de peccatis exhibita.

II. Qui incœptam Confessionem propter gravitatem morbi perficere non potest, & nisi, uno, vel altero peccato narrato, absolvatur, periculum est, ne morte præventus sine absolutione decedat.

III. In mortis imminente periculo, aut incendio, naufragio, periculoso conflictu, ruina, &c. Et tunc potest Sacerdos, audito a singulis uno peccato, omnes simul absolvere, dicendo *Ego absolvo vos, &c.* Layman *lib.*5. *tract.*6. *cap.*8. *n.*10. Cabasut. *lib.*3. *cap.*11. Du-hamel, Felix, Antonius a Spiritu Sancto, & alii.

IV. Dum mutus, vel vir valde balbutientis linguæ, signis confitentur eo modo, quo possunt.

V. Dum, qui morali adhibita diligentia, & debito examine præmisso, inculpabiliter alicujus peccati obliviscitur.

5 Pro-

image
not
available

diversa ab absolutione a censuris, exigens diversam jurisdictionem: ideo in casu pœnitens remanet a peccatis absolutus, a non reservatis directe, & indirecte a reservatis, sed censura ligatus.

Et ita a peccatis absolutus potest in circumstantia scandali, & infamiæ licite celebrare, aut communicare, quia est ex isto capite recte dispositus; nam absolutio a peccatis, & infusio gratiæ potest per accidens haberi, remanente censura, cum gratia non sit incompossibilis cum censura: ut, si ex inculpabili ignorantia pœnitens censuram non confiteatur: vel Confessarius ex oblivione, aut aliter, solum a peccatis absolvat. Ergo etiam, si in casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi, pœnitens confiteatur Sacerdoti impotenti absolvere a censura reservata: quia lex Ecclesiastica censuram imponens, non præsumitur obligare cum tanto detrimento. Quo casu celebrans non fit irregularis. Felix *tom.* 3. *numer.* 291. *lib.* 1. *c.* 33. *num.* 44.

10 Sed dices, ergo excommunicatio non privat usu, & perceptione Sacramentorum.

Respond. Negando consequentiam, per se loquendo: illis privat ex *cap. cum illorum*, *& cap. Si quem de sent. excommun.* Per accidens autem potest non privare, ut, cum sine scandalo, & infamia non potest celebratio, & communio omitti. Ecclesia enim per excommunicationem (si sit occulta) non intendit privare peccatorem bonis famæ, vitæ, & honoris, ut dixit Illsung. *tract.* 6. *disp.* 6. *quæst.* 4. *art.* 8. §. 1. *n.* 137. Sed, si, cum urget necessitas celebrandi, & communicandi, & hæc non possunt sine infamia, & scandalo omitti, non posset pœnitens confiteri, ut communicaret, propter defectum Sacerdotis potentis solum a peccatis absolvere, non vero ab excommunicatione reservata, privaret bonis, famæ, & honoris, quandoquidem pœnitens non confitendo, & non communicando incurreret jacturam famæ, & optimæ existimationis apud adstantes. Propterea De la Cruz *de excommun. artic.* 2. *numer.* 6. dixit, quod excommunicatus occultus, in Confessione integre, & cum dolore se accusans, in illis casibus reciperet Sacramentum, & gratiam, sed non perciperet de Indulgentiis: extra vero necessitatis casum, nec communicare, aut celebrare posset, sed remaneret sacris privatus, sicut antea.

Sed advertas. 1. Hæc non verificari, si censura sit publica, quia potius foret scandalum, si celebraret, vel communicaret juxta dicta *cap. præt. num.* 25.

II. Debere Confessarium, absolventem a peccatis pœnitentem, censura reservata ligatum, priusquam absolvat, ab eo exigere promissionem, vel juramentum juxta dicta *cit. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 15. de comparendo per se, vel per alium, coram Superiore, quam primum potest, de stando mandatis Ecclesiæ, & satisfacienda parte, si censura lata est ob casum, quo fuerit pars læsa: ut ab ipso recipiat absolutionem directe a casu, a quo fuit indirecte absolutus, & a censura, a qua absolutus nullo modo fuit.

11 Quæritur, *pœnitens habet casum ignorans esse reservatum, confitetur ipsum Confessario ordinario, tamquam si non foret reservatus, deinde intelligit esset reservatum, quid post notitiam agendum est?*

Respond. Si pœnitens aliud peccatum non exposuit, sed solum ignoratum reservatum, ab eo nec directe, nec indirecte absolvitur ex defectu jurisdictionis, & materiæ, super quam cadat absolutio directa: bona fides ipsum excusat a sacrilegio, non vero, quin adepta notitia reservationis, debeat ipsum iterum exponere coram Confessario habente facultatem. Vide dicta *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 11.

12 Quæritur, *die Dominico ad lucrandam Indulgentiam frequens pœnitentium copia adit Templum S. Francisci, in quo non est nisi unicus Confessarius, qui, si velit omnium confessiones materialiter integras audire, plures erunt in necessitate discedendi inconfessi, & quin Indulgentiam lucrentur, imo cum periculo non redeundi ad confessionem per multum tempus: petitur, an Confessarius possit ad satisfaciendum singulis, eorum Confessiones dimidiatas audire, imposito onere, quod postea redeant reliqua confessari.*

Resp. Negative; nec circumstantia adjuncta de periculo non redeundi est causa sufficiens ad dimidiandam Confessionem, quia semper verificatur, quod dimidiatur Confessio propter concursum, & multitudinem pœnitentium, & ne cæteris desit occasio confitendi, quod non licere dixit Innoc. in suo decreto. Maxime, quia periculum non redeundi ad confessionem, oritur a prava ipsius pœnitentis voluntate, nullus autem dixit, quod quis possit confessionem dimidiare propter suam depravatam voluntatem; alias plurimæ confessiones dimidiarentur, & sacrilegæ, ac invalidæ fierent, quia plures, & præsertim illi, quibus durum est occasiones peccandi relinquere, capta occasione, illis

illis diebus ad Confessiones accederent, in quibus Confessarii non possent eos interrogare, & cognoscere, quomodo a tempore ultimæ confessionis se gesserint, an meliores, an deteriores facti fuerint, an peccandi occasiones effugerint, quamdiu in peccato perstiterint, an propositum non peccandi habeant, &c.

13 Quæritur, *an causa dimidiandi confessionem reputetur manifestatio complicis, cum scilicet non potest pœnitens suum peccatum explicare, quin complicem manifestet; casus est: mulier peccat cum Sacerdote in loco, in quo alius Sacerdos non est, quam is, cum quo peccavit, & Parochus, qui, si illa significet se cum Sacerdote peccasse, in cognitionem complicis devenit.*

Resp. Vide *lib.1. cap.18. num.25.* Ubi diximus teneri pœnitentem ad confitendum tale peccatum, dum præceptum Confessionis, vel Communionis instat, & non adest alius Sacerdos, cui complex ignotus sit, (nam si adesset, teneretur illum Confessarium adire, atque ita consulere æstimationi complicis, & simul integritati materiali confessionis.) Est sententia communior cum D. Bernardo *cap. ult. de formul. honestæ vitæ: de nullo prorsus, ait, sinistre loquaris, quantumcumque sit verum, vel honestum, nisi in confessione: & hoc, ubi aliter non potes manifestare peccatum tuum.* Et Durandus scripsit: *homo in confessione debet famam alterius custodire, quantum potest, suam tamem conscientiam tenetur purgare, quantum debet.* Ideo, si nullum aliud grave damnum complici immineat, quam sola notitia, & infamia apud Confessarium, peccatum taceri non potest. Cabasut. *lib. 3. cap. 11. num. 3.* Du-hamel. *de pœnit. diss. 3. cap. 5.* Felix *tom. 1. num. 3110.* Mastr. *disputat.11. num.185.* Maxime, quia majoris momenti bonum est conservare integritatem Confessionis, a Christo Domino præceptam, & necessariam ad valorem Sacramenti, quam non infamare proximum apud solum Confessarium, sigillo confessionis obstrictum; si tamen infametur, quod negamus per dicta *loc. cit.*

CAPUT XXXVII.

Proposit. LX. ab Innoc. XI. &c.

Propositum emendationis.

1 PROP. 60. *Pœnitenti, habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.*

Quod habenti consuetudinem peccandi, ubi nulla spes emendationis appareat, non sufficiat, ut ei non negetur, aut non differatur absolutio a peccatis, quod ore dicat, doleo, & propono in futurum a peccatis abstinere, est certum ex decreto Innoc. Juxta quod pro praxi non pauca sunt resolvenda, respicientia peccata a consuetudinariis patrata, dolorem ab eis exhibitum, & propositum non peccandi verbis expressum.

2 Quæritur, *quid sit propositum, quidve promissio.*

Resp. Propositum est voluntas faciendi, aut non faciendi aliquid pro futuro: promissio autem est voluntas se obligandi alteri ad aliquid faciendum, vel omittendum. Prout late DD. ubi agunt de voto. De quo *lib. 3. cap. ult.*

Hinc observa. 1. Quod promissio involvit propositum: quia numquam fit promissio vera, quin sit voluntas faciendi, vel non faciendi, quod promittitur; alias, si promitteres sine animo faciendi, mendax esses, & peccares contra veracitatem: voluntas autem faciendi aliquid non includit promissionem, seu voluntatem se obligandi.

2 Quod, qui promittit aliquid facere, & simul habet animum faciendi, non mentitur, quia contra mentem non loquitur; sed si postea non implet, peccat contra fidelitatem, & datam fidem.

Ex quibus sequitur, pœnitentem, qui ore dicit se habere propositum, & voluntatem amplius non peccandi, si voluntatem illam non habet, falsum dicere, & mentiri; nam verba menti non respondent, cum ipse cognoscat se ea voluntate carere, quam verbis habere affirmat; consequenter moraliter peccat, & facit confessionem sacrilegam: de quo se accusare debet in sequenti.

3 Quæritur, *in quo consistat consuetudo peccandi.*

Resp. DD. non concordant. Ant. a Spir. Sanct. *tract.5. de pœnit. disp. 3. sect. 3. n. 129.* duplicem consuetudinem distinxit proximam, & remotam; hanc dixit illam esse, quæ fundatur in habitu ex actibus praxis acquisito, ad actus consimiles inclinante; illam vero, in intrinseca fragilitate hominis. Cardenas *dissert. 37. c. 2. n. 8.* tradit ad consuetudinem concurrere multitudinem actuum, & habitum per consuetudinem acquisitum, ipsamque peccatorum multitudinem esse consuetudi-

tudinem peccandi: post quem id docuit Felix *tom.1. exam. n.*3665. Frequens itaque reincidentia in idem peccatum, seu repetitio præteritorum peccatorum est peccandi consuetudo. Idque ex eo patet, quod de eo dicatur habere peccandi consuetudinem; qui in idem frequenter relabitur, non vero de habente præcise habitum ex pravis actibus genitum, nam justificatus potest talem habitum habere, & de ipso non verificari, quod habeat consuetudinem peccandi, nisi eadem peccata repetat, & frequentet.

Unde consuetudinarii illi reputantur, qui in eadem peccata frequenter relabuntur, & ipsa frequentant. Quod si in ipsa relabuntur ex habitu acquisito, quem non velint actibus contrariis extenuare, vel, quia nolunt occasionem proximam relinquere, cum possint, dicuntur peccare ex malitia: & ex passione, dum ex propria infirmitate, & fragilitate eadem peccata repetunt: sed non contendas de nomine.

4 Sed quæritur, *quot actus requirantur, ut quis dicatur assuetus, vel ex consuetudine peccare.*

Resp. Alii duos exigunt, alii tres, & quidam quinque requirunt, ut Carena *de offic. Inquisit. p.2. tit.7. §.5. n.20.* Sed tu in praxi pondera frequentiam lapsus, tempus, a quo pœnitens non est confessus, quoties eadem Confessario exposuerit: & juxta occurrentes circumstantias prudenter resolvas.

5 Quæritur, *an consuetudo, & occasio proxima peccandi sint diversa.*

Resp. Affirmandum videtur. Nam occasio proxima dicit circumstantiam extrinsecam, vel impulsum ab extrinseco provenientem, ex dicendis c. sequentib. Consuetudo autem peccandi, sive in habitu radicata, sive ex fragilitate oriatur, ab extrinseco non provenit; quia, tam habitus, quam fragilitas, sunt peccanti intrinseca. Verum possunt in eodem conjungi, & idem existens in occasione proxima peccandi, potest eadem peccata repetere, de quo sequent. cap.

6 Quæritur, *an ad validam absolutionem requiratur in pœnitente propositum, seu voluntas non peccandi.*

Resp. Affirmative, prout expresse Trid. *sess.*14. *cap.*4. ubi hæc sunt. *Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*; & infra: *declarat igitur Sancta Synodus hanc contritionem non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere.*

7 Sed quæritur, *an propositum non peccandi debeat esse formale, & expressum, an sufficiat virtuale, & implicitum.*

Resp. Formale, & expressum optimum est. Hinc recte agunt Confessarii exigendo illud a pœnitentibus, & quatenus renuant expresse proponere vitam emendare, & peccata vitare, absolvi non possunt. Verum per se, & necessario non requiritur expressum, sed sufficit virtuale, & implicitum; quod virtualiter continetur in vera detestatione, & dolore peccatorum ex motivo supernaturali, & universali: sic, qui vere dolet de peccatis ad effectum justificationis, & non cogitat actu, propter inadvertentiam, de emendatione vitæ, & peccatis vitandis, censetur virtualiter, & implicite proponere peccata vitare, & emendare vitam, quod expresse proponeret, si ad id reflecteret: alias non vere, & ex animo doleret de peccatis commissis: cum impossibile sit, ut quis sincero animo doleat efficaciter de peccatis, ut sunt offensa Dei, quin implicitum saltem, habeat non peccandi propositum; alias per unum actum nollet offensam gravem Dei, & per alium illam vellet, quæ sunt contradictoria, DD. communiter. Layman *lib.5. tr.6. c.4. n. 6.* Du-hamel *tom.3. de pœnit. diss.2. c.1. n.4.*

Et deducitur ex verbis Trid. ubi supra describentis contritionem, in quibus dolor in recto importatur, *est animi dolor &c.* propositum vero in obliquo, & tanquam dolori annexum *cum proposito &c.* per quæ satis insinuat magis requiri dolorem, & detestationem formalem, quam formale propositum.

8 Sed quæritur, *an propositum debeat esse ita efficax, ut extendatur non modo ad ipsa peccata, verum etiam ad vitandas occasiones proximas, & consuetudines peccandi.*

Resp. Affirmative, ratio est, quia, qui efficaciter vult vitare peccata, vult etiam removere omnia, quæ sunt peccatorum occasiones, & adhibere omnem diligentiam, quæ necessaria est ad evitanda media, & illicita, quæ ad peccandum conducunt.

9 Quæritur, *an Confessarius teneatur credere pœnitenti asserenti se habere verum propositum non peccandi.*

Resp. Negative, nisi circumstantiæ sint tales, ut possit illi prudenter assentiri: sæpe enim concurrunt conjecturæ, & præsumptiones, in quibus Confessarius prudenter dubitat de vero pœnitentis proposito, & dolore, quo casu certe non potest ipsum absolvere, sed debet absolutionem differre, ipsumque per aliquod tempus experiri, an vere non peccandi

candi propositum habeat, ne se exponat periculo peccandi, faciendo irritum Sacramentum, absolvens cum dubio de dispositione pœnitentis, quod extra casum necessitatis non licet: & nec tunc, nisi sub conditione, *si es dispositus.* Hinc advertas, tunc solum standum esse confessioni pœnitentis pro se, & contra se, cum in contrarium aliquid rationabiliter non occurrit. Quilici *q.12. ar.2. a n.3.*

10 Sed quæritur, *quænam sint circumstantiæ, ex quibus Confessarius possit prudenter colligere infirmum, & non sincerum propositum pœnitentis.*

Resp. Variæ possunt occurrere, quarum judicium in praxi relinquitur prudentiæ Confessoris; exemplum pono in Cajo, habente consuetudinem luxuriandi, & assueto ad se frequenter polluendum: sæpe is confitetur, & in eadem peccata frequenter relabitur: quis ei, asserenti se habere verum non peccandi, & emendationis propositum, fidem prudenter dabit: cum impossibile sit, moraliter loquendo, hominem sæpe confiteri, & ex animo, ac sincere proponere non peccare, & semper in eadem relabi, nullumque afferre emendationis signum? Præsumptio est in oppositum.

Præsumendum itaque est, eum, qui ita confitetur, & post repetitas confessiones, sic relabitur, non habere efficax propositum non peccandi, propterea est differenda absolutio, & per aliquod tempus experiendus, nec absolvendus quoad usque in totum, vel competenter emendatus redeat.

Idem practicandum cum otiosis, profitentibus quotidie ludum, ebrietatem, crapulam, amorem inhonestum, blasphemias, verba inhonesta, murmurationes, detractiones, &c. quia, quamvis emendam proponant, Confessarius tamen verisimiliter putat eos in eadem peccata relapsuros.

11 Quæritur, *an differenda etiam sit mulieribus, superflue, & vane se ornantibus.*

Resp. Affirmative, dum ornatus est mortaliter peccaminosus: nec eis promittentibus illum deponere, credendum.

12 Sed quæritur, *quando talis reputetur.*

Resp. Quando se ornant ob finem mortaliter peccaminosum; cum scilicet assumitur intentione, ut videntes provocentur ad libidinem, & inhonestum amorem, aliisque placeant quam suis viris.

II. Quando ornatus ex fine operis, seu ex se, vel ex hominum acceptione ad libidinem provocat.

III. Quando in se ornando violant, vel sunt causa, ut alii violent præcepta Dei, vel Ecclesiæ: ut, si laborent, vel laborare faciant diebus festis, vel in eis omittant, aut omittere faciant audire Sacrum.

IV. Si causent marito sumptus supra vires, propter ornatum excedentem honestam conditionem sui status.

V. Si verisimiliter præsumant, ornatum præbere familiæ occasionem blasphemarum, & lucrorum illicitorum.

VI. Si propterea, legata pia, vel debita non solvantur.

VII. Si operarii fraudentur debita mercede. In his circumstantiis usus pomparum, & vanus ornatus est peccatum mortale, nec absolvendæ sunt mulieres, nisi se corrigant; alias erit veniale, si nimirum ex vanitate, vel levitate assumatur. Campion. 2. *par. instruct. c.56. n.31.*

VIII. Regula pro praxi generalis sit. Et Confessarius ponderet. 1. Quod, ut statim pœnitens absolvi possit, non sufficit ipsum esse recte dispositum coram Deo, sed necessarium etiam, ut ipse Confessarius, qui absolvere debet, sibi satisfaciat de recta dispositione pœnitentis, per judicium moraliter certum, prudenter judicando de vero ipsius proposito, & dolore, ad conferendam absolutionem necessariis.

2 Item. Quod, dum ex aliquo capite, aut circumstantia constat, aut prudenter timetur pœnitentem non esse sufficienter dispositum, & in eadem peccata relapsurum, nec ex animo, sed ore dumtaxat dolere, & emendationem proponere, quantumvis dicat se dolere, & propositum habere, non est ei credendum, nec absolvendus est statim, sed in aliquod tempus est absolutio differenda, ut Confessarius ita melius de futura emendatione, & præsenti ipsius proposito se certificet, juxta communem Doctorum sententiam cum Carena, ubi supra §. 19. n. 104. contra Joannem Sancium.

13 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitente, qui repetita juramenta in confessione affert, & de præteritis dolere, ac propositum abstinendi in futurum dixerit habere.*

Resp. Ex eo deducere debet eum habere consuetudinem jurandi. Quo casu inspiciendum est; an sit assuetus jurare indifferenter, tam verum, quam falsum: & tunc est certum peccare, quoties jurat, quia quamvis juret verum, id tamen est per accidens, cum se exponat periculo pejerandi; & se accusare debet de ipsa consuetudine cognita, hoc est, quod advertens se habere consuetudinem jurandi, quidquid in buccam venit, & sine examine veritatis jurat, nec diligentiam adhi-

hibuit, ut eam a se tolleret, quod est distinctum peccatum ab juramentis. Et quamvis pro prima vice posset absolvi, dum proponeret illam a se tollere, & spes emendationis appareret, tamen tutissimum esset, eum per aliquos dies de veritate propositi experiri.

14 Sed quid, *si propter consuetudinem non adverteret, quando juraret?*

Resp. Tunc juramenta sunt peccata, non in se, quia, dum jurat, non advertit se jurare (quamvis debeat advertere) sed in causa, in ipsa nimirum consuetudine jurandi sine advertentia: quam retinendo peccat, sicut concubinarius retinendo concubinam; teneturque confiteri ipsam, dicendo: laboro tam inveterata consuetudine pejerandi inadvertenter, ut, si offerretur in die decies, vel vicies occasio, ea consuetudine abuterer: nec absolvi debet, nisi post experimentum de veritate propositi.

Cæterum, dum proponit eam extirpare, & totus in eo est, ac diligentiam revera adhibet, ut a se eam tollat, si postea inadvertenter rursum pejerat, non videtur in hoc formaliter delinquere: quia perjurium in casu, in se formaliter non est peccatum, quia sine advertentia prolatum: nec in causa, quia consuetudinem in pœnitentia retractavit, & cum effectu fecit, quod potuit, ut eam a se tolleret, & periculum vitaret, Gobat. *tr.7. cas.8. n.586.* Summa Leand.*ver. consuetudo n.* 6.

15 Sed quid, *si consuetudinem haberet jurandi scienter verum, ita ut numquam juraret, nisi prius examinaret, an res esset vera, & justa, an falsa?*

Resp. In casu videtur non peccare. Sed cum communi nota, & pro praxi observa, quod consuetudo jurandi, quæ incipit cum advertentia jurandi semper verum, paulatim, laxata conscientia, solet crescere sic, ut exponat hominem periculo pejerandi. Quemadmodum discurritur de consuetudine maledicendi, seu dicendi verba execratoria (quæ communis solet esse fœminis iracundis) Hæc solet incipere repetitione eorum verborum sine desiderio damni ore prolati, sed paulatim solet crescere ex laxitate conscientiæ, ita ut constituat peccatorem in periculo proximo maledicendi ex animo. Et de consuetudine detrahendi, quæ licet incipiat circa levia, crescere solet usque ad periculum detractionum gravium. Propterea Confessarius totus esse debet in eis evellendis, & quatenus pœnitentes nolint acceptare media in remedium adhibenda, vel recepta non impleant, incapaces absolutionis reputantur.

16 Quæritur; *an qui confitetur aliquod veniale, debeat habere propositum illud iterum non committendi.*

Resp. Affirmative; ratio est, ut remittatur veniale, requiritur, ut quis efficaciter de illo doleat, sed in dolore efficaci virtualiter includitur propositum: ergo debet habere propositum vitandi venialia, quæ confitetur: alias nec de illis doleret.

17 Sed quæritur, *quænam sit differentia inter propositum requisitum ad remissionem peccati mortalis, & necessarium ad remissionem venialis.*

Resp. Hæc est. I. Quod, sicut homo non potest justificari cum affectu actuali, aut habituali nonretractato, ad peccatum mortale, sic nec, nisi habeat voluntatem excludentem efficaciter omnem talem affectum; sed non excluditur omnis affectus ad mortale, nisi cum proposito non admittendi ea in futurum: ergo. E contra vero, potest homo justificari, uno peccato veniali remisso, & non remisso altero, quia gratia sanctificans cum peccato veniali non est incompossibilis: ergo dolor, & propositum circa unum veniale, ad aliud non est necesse, ut extendatur.

II. Quod ad remissionem mortalium requiritur propositum vitandi omnia, non tantum in sensu diviso, verum etiam in sensu collectivo, itaut voluntas sit, non tantum singula, verum etiam omnia simul cum Dei gratia vitare; ad remissionem vero omnium venialium, sufficit propositum vitandi singula in sensu diviso (nam nullum determinate designari potest, quod voluntas cum Dei gratia vitare non valeat) quod si potest in sensu diviso vitare, potest habere propositum vitandi: non vero requiritur propositum vitandi omnia collective, itaut omnia sit vitatura, hoc enim sine specialissimo auxilio Dei est moraliter impossibile, ut communiter docent Theologi. Vide Layman *cit. n.* 19. & 20. & lege Trident. *sess.6. c.11. de justific.*

III. Sed nota venialia esse triplicis generis. Quædam sunt venialia ex genere, quorum materia non sufficit ad mortale, etiamsi deliberate cum plena advertentia, seu judicio de malitia objecti, & expedito interiorum sensuum usu committantur, ut mendacia jocosa, &c. Alia venialia ex defectu, & parvitate materiæ, ut furtum unius quadrantis. Licet enim materia furti secundum speciem sufficeret ad mortale, parvitas tamen in illa specie a mortali excusat. Alia tandem sunt venialia ex imperfecta deliberatione, & non plena advertentia de malitia objecti, vel existentia legis, & præcepti; quæ solent dici venialia

ex subreptione, & in omni materia possunt contingere. Ad ista collective vitanda, specialissima Dei gratia est opus, sed cætera possunt cum auxiliis ordinariis gratiæ vitari.

18 Sed quæritur, *an, qui unico actu vellet omnia venialia committere, peccaret mortaliter.*

Resp. Negative, per se loquendo, bene vero per accidens, ratione nimirum periculi, cui se exponeret peccandi mortaliter, quia venialia, præsertim commissa ex voluntate determinata, nimis disponunt ad mortale. Quilici ex Sanch. *q.5. ar. unic. n.9.* Facit illud *Eccles.10. qui spernit modica, paulatim decidet.* Mastr. *disp.15.n.50.* & Felix *t.1.n.3725.*

19 Hæc distinctio *per se, & per accidens*, est a Confessario ponderanda. Nam plura, quæ per se, & ex genere suo non sunt mortalia, fiunt talia per accidens, & ratione alterius. Exemplum: avaritia per se non est mortale ex dictis supra *c.28.n.44.* sed per se est veniale, cum sit volitio inordinata habendi divitias, & fit mortale per accidens, si ad eas acquirendas applicentur media illicita, vel ommittantur ea, ad quæ quis tenetur ex præcepto, justitia, vel charitate. Prodigalitas etiam, quæ excedit in dando, & deficit in retinendo, per se est veniale, & fit mortale per accidens, si nimirum prodigendo quis se in tali statu ponat, ut non possit alere familiam sibi commissam, solvere debita, &c. Item, ambitio, quæ est inordinatus appetitus honoris, de se est veniale, & fit mortale per accidens: ut, dum appetitur cum damno proximi, vel ad consequendum applicantur media illicita. Item vanagloria, quæ est immoderatus appetitus laudis, de se est veniale, & fit mortale per accidens: ut, dum quis vult laudari de opere mortaliter malo. Ira tandem, quæ est inordinata volitio vindictæ, ex parte modi irascendi (etiam dum appetitur justa castigatio) est veniale, si quis interius nimis exardescat, & exterius plura signa iræ patefaciat; & fit mortale per accidens, addendo blasphemias, maledictiones, aut ob scandalum. Vide loco cit. *& lib.1.c.17. n.3. 13. & ult.* doctrinam satis utilem.

CAPUT XXXVIII.

Prop. LXI. LXII. LXIII. ab Innoc. XI. &c.

Occasio proxima peccandi.

1 PROP. 61. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere: quinimo directe, aut ex proposito quærit, aut ei se ingerit.*

PROP. 62. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.*

PROP. 63. *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.*

Propter connexionem, & identitatem materiæ, quam allatæ propositiones inter se habent, ipsas sub uno comprehendimus titulo, & sub ea plura Confessariis utilia discutimus ad effectum, ut, quid in Tribunali Sacramentali agendum sit cum existentibus in occasione proxima peccandi, non ignorent.

2 Quæritur, *quotuplex sit occasio peccandi.*

Resp. Duplex remota, & proxima; remota est illa, *quæ proxime non inducit ad peccatum: seu, quæ, attentis circumstantiis, non est frequenter conjuncta cum peccato*; proxima vero illa est, *in qua quis positus, sæpe sæpius, & frequenter experitur se peccare.* Poncius *disput.45. q.4.* Cardenas *dissert.40. c.4.*

Sed nota. I. Quod eadem occasio, v. gr. conversatio cum muliere, quæ juveni ad venerem proclivi est occasio proxima, seni, vel juveni timorato, qui peccata carnis abhorret, erit remota.

II. Quod frequentia peccati est intelligenda, etiam relative: v. gr. Petrus semel in anno accedit Viterbium ad nundinas, semper cum domina hospitii peccat, est occasio proxima relativa ad tale tempus, & locum, absolute tollenda.

III. Quod occasio proxima, licet sit frequentior in peccatis carnis, in aliis etiam materiis potest contingere, ut in materia ludi, detractionis, &c.

IV. Quod occasio proxima peccandi duo dicit, circumstantiam extrinsecam, & periculum formale proximum peccandi, non sola circumstantia extrinseca, nec solum periculum proximum est occasio proxima peccandi: non circumstantia extrinseca sola, quia, quod homo habitet in eadem domo, vel converssetur cum fœmina, non sufficit, ut sit occasio proxima peccandi; cum multi homines, & fœminæ ita habitent, & conversentur sine tali occasione; nec solum periculum proximum peccandi: patet in eo, qui ex propria fragilitate intrinseca habet diuturnam consuetudinem se polluendi: in quo sine extrinseca occasione est periculum proximum peccandi, ortum, vel a propria fragilitate, vel habitu per consuetudinem acquisito, inclinante ad continuanda ea peccata: utrumque itaque est necessarium, & circumstantia extrinseca, & periculum proximum peccandi.

3 Sed

3 Sed quæritur, *quid sit periculum proximum peccandi.*

Resp. Est *motivum inclinans ad futuritionem peccati*. Quod aliquando est certum, certitudine morali inferens peccati futuritionem: ut, cum vir prudens certo sibi persuadet peccatum esse eventurum: expertus est Petrus, quod ingrediens domum talis fęminæ, peccatum committit, & ex hoc certo sibi persuadet se lapsurum in peccatum luxuriæ, si illius domum adierit: tunc periculum est certum. Aliquando vero est probabile, ut, quando sunt rationes probabiles, quæ suadeant lapsum futurum, ut, cum quis timoratus, fragilis tamen, probabiliter censet in occasione exercendæ luxuriæ, se esse a sua fragilitate vincendum contra timorem Dei. Sed, ut DD. notant, est ponderandum, atque advertendum, quod ubi fragilitas, & occasio absque timore Dei possent esse motivum persuadendi sibi certo futuritionem lapsus, adjuncto timore Dei, mediocriter sibi insito, qui ad vitandum peccatum inclinat, reddunt motivum illud solum probabile.

Periculum peccandi dividitur in materiale, & formale; materiale, seu remotum, est ipsa occasio, aut circumstantia extrinseca, quæ provocat, & inclinat ad peccatum; formale vero, & proximum est illud, quod, consideratis circumstantiis intrinsecis, & extrinsecis, ita inclinat, & movet ad peccandum, ut in persona similis conditionis soleat esse frequenter cum peccato conjunctum.

Periculum denique formale, aliud est extrinsecum, ortum ex extrinseca occasione; & aliud intrinsecum, quod oritur ex prava conditione ipsius hominis, ut, propria fragilitate, aut habitu vitioso; & aliud mixtum, quod oritur ex utroque.

4 Quæritur, *quotuplex sit occasio proxima*.

Resp. Duplex voluntaria, & involuntaria: voluntaria est, quam quis potest repellere sine scandalo, & infamia dimittere, & deserere: involuntaria vero illa, quam quis absque infamia, & scandalo, vel alias, deserere non potest.

Pariter alia est occasio proxima, quæ secundum se inducit ad peccatum, ut est profiteri ludum alearum, ad hujusmodi ludos, vel meretricium habere domum conductam, tenere ad suam dispositionem personam, cum qua peccatur, perseverare in colloquiis, aspectu, & familiaritate inhonestis, cum fęminis, viris &c.

Alia vero, quæ per se ad peccatum non inducit, sed solum ratione talis personæ, quæ in illis taliter assuevit peccare, ita ut confessarius prudenter animadvertat ex malo habitu non derelicturum peccatum, si perseveret in tali occasione. Hujusmodi sunt mercatura, militia, Chirurgia, medicina &c. Officium Judicis, Advocati, Procuratoris &c. Per plures similia rectissime exercentur; sed aliis in peccato habituatis sunt occasio furtorum, injustitiarum, odiorum, fraudum, mendaciorum, perjuriorum, & similium criminum.

5 Quæritur, *an absolvi possit, qui est in occasione proxima voluntaria peccandi mortaliter, antequam eam deserat, dum potest eam deserere.*

Resp. Negative, contra Jo: Sanc. asserentem posse absolvi ter, aut quater, antequam realiter occasionem deserat, vel concubinam expellat, dummodo habeat dolorem de peccatis, & firmum propositum expellendi; ratio est, quia indispositus est, propter defectum veri doloris, & propositi; cum impossibile sit, aliquem vere dolere, & habere voluntatem non peccandi, & peccatum velle; sed qui non deserit occasionem proximam peccandi, quam potest deserere, peccatum vult, quia cum velit periculum proximum peccandi, peccat, juxta illud, *qui amat periculum, peribit in illo*; ideo nec semel absolvi debet, antequam occasionem deserat. Vide dicta *lib.1. c.30. n.4.*

6 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitente, qui est in occasione proxima voluntaria peccandi, quam deserere non potest.*

Resp. Debet differre absolutionem, quoadusque videat certa signa veræ emendationis. Vide *lib. 1. cap. cit.*

7 Sed quid, *si absolutio differri nequeat absque periculo notabilis infamiæ, & scandali?*

Resp. Si periculum verum sit, reale, & non fictum, & cognoscatur pœnitens vere contritus, dispositus, & paratus acceptare remedia proponenda a Confessario, & diligentiam adhibere ad superandum periculum proximum formale peccandi, debet ei ad hunc finem aptiora proponere, ex dicendis infra, & absolvere.

Hinc revocandum memoriæ ex dictis, occasionem proximam peccandi per hæc duo constitui, circumstantiam extrinsecam, & periculum formale, proximum peccandi, ortum ab extrinseco, vel ab intrinseco, ut a propria fragilitate, vel ab habitu vitioso, quibus resistere cum Dei gratia homo potest; & ideo in potestate libera ipsius est facere, quod occasio non sit proxima, nimirum, si periculo proximo resistit, ipsumque

que conetur evertere; cui, si non resistit, occasio, quamvis ei voluntaria non sit, quo circumstantiam extrinsecam, quia v. g. non potest e domo ancillam ejicere, est tamen voluntaria, quoad periculum proximum peccandi.

Hinc regula generalis est, quod, quotiescumque homo advertit in aliqua occasione esse periculum formale peccandi mortaliter, & transgrediendi præceptum, tenetur fugere periculum uno e duobus modis, vel deserendo occasionem externam, cum id est in sua potestate: vel, si non sit, dissolvendo periculum formale peccandi per actus a se cum Dei gratia elicitos, & media a Confessario imposita.

8 Sed quæritur, *quanam sint remedia a Confessario præscribenda pœnitenti, existenti in occasione proxima involuntaria peccandi, quibus possit periculum formale peccandi extenuare, evertere, & superare.*

Resp. Regulariter assignatur: ut non reperiatur solus cum sola in loco ullo, in quo haberet occasionem proximam tactuum illicitorum: ut non ostendat ei reciprocantiam amoris: ut maxime detestetur peccatum: ut a Deo orationibus gratiam postulet pro victoria periculi: ut firmiter proponat periculum peccandi vitare, & occasionem deserere, cum poterit, & cessabit impotentia moralis: ut frequentet Conciones, & sæpius confiteatur eidem Confessario. Optimum est, eum aliqua pœnitentia præservativa adversus lapsum munire, ut optime Quilici *Confess. manud. q.9. ar.1. n.4.* & Card. loc. cit. & nos diximus *lib. cit. n.8.*

Et ex his constat filium familias, qui non potest ex domo expellere concubinam, debere extenuare periculum formale peccandi per media a Confessario injuncta. Quod, si hæc media non apponat; vel apponere nolit, ipse se exponit periculo formali peccandi, sicut se exponit, qui, cum possit, non vult occasionem externam deserere; nec debet absolvi, nisi ea remedia acceptet, & diligentiam adhibeat per ipsorum executionem ad extenuandum periculum formale.

9 Sed quid, *Petrus acceptavit remedia a Confessario proposita, sed sine fructu, nam semper in eadem peccata relabitur, & nulla in eo sequitur emendatio, petitur, an absolvi debeat, dum ad Confessionem redit?*

Resp. Negative: nisi actu occasionem tollat, vel emendatus accedat; ratio est, quia illa peccatorum frequentia sine ulla emendatione sufficienter demonstrat dolorem, & propositum non fuisse efficax, sed fictitium, & non reale. Rotarius *app. Theolog. par. 1. c. 10. sect. 2. n. 6.* Campion. *instr. ad Confess. p.2. c.11. n.30.* Contra Ant. a Spir. Sanct. *tr. 5 de pœn. disp.12. & 13.* ubi legendus caute, quia nimis laxe loquitur.

10 Sed quid *Si pœnitens repetat: Pater, si me non absolvas, scandalum imminet, nisi communicem: casus potest præsertim contingere in Moniali, quæ est in occasione proxima peccandi, vel cum devoto, aut cum amica religiosa.*

Resp. Lugo apud Rotarium censet absolvendam esse, durante eodem periculo damni, infamiæ, & scandali. Sed hæc sententia in praxi satis periculosa reputatur, & apta ad fovenda peccata.

Alii dixerunt, posse pœnitentem in eo casu elicere actum contritionis perfectæ, & cum ea communicare, quasi non haberet copiam Confessoris. Camp. *par. 2. c.67. n. 58.* Et quamvis prudenter loquatur cum restrictione, si cognoscat coram Deo habere propositum efficax vitandi peccatum, vel relinquendo occasionem proximam extrinsecam, vel extenuando periculum proximum peccandi per executionem receptorum remediorum. Tamen istud etiam pœnitentibus significare periculosum existimo; nam occasionem præbet existentibus in occasionibus proximis peccandi, sæpe sacrilege accedendi ad Sacr. Communionem: sic discurrere possent: *scio me dolere de peccatis commissis, & propositum habere non peccandi, ac posse cum isto dolore, & proposito ad scandalum vitandum communicare* (nam reputor, quasi sim destitutus copia Confessoris) *ideo, si me non absolvas, adhuc communicabo.* Quis non videat periculum semel, & iterum communicandi sacrilege, & quod plures fingentes propositum habere, semper inconfessi communicent, & nunquam occasionem dimittant? Verum huic copia Confessoris deesse non præsumitur; nam tunc deesse dicitur, cum vel nullus est præsens, vel est solum Sacerdos non approbatus, vel, qui non vult absolvere: non vero, cum approbatus propter pœnitentis indispositionem absolvere nequit. Si sequatur scandalum, si non communicet, sibi imputet, excusationes familiares volentibus peccare.

Ideo, si nulla in eo emendatio appareat, absolvi non debet, sed differenda absolutio, quoad usque emendationem competentem afferat per executionem remediorum, habilium ad vincendum periculum proximum peccandi.

Curet ergo Confessarius Monialem instruere: nullum damnum æquiparari posse damno ani-

animæ, & nihil magis infame, quam esse turpe coram Deo: & se alia vice non esse concessurum, etiam in ea circumstantia scandali, absolutionem (suppono, quod alias non sit confessa, & non promiserit occasionem tollere) nisi se corrigat, ut hinc animetur, postposito quocumque humano respectu, ad rescindendam occasionem.

Quæ diximus practicanda esse cum constituto in occasione proxima peccandi, extendi debent ad consuetudinarium, qui absolvi non debet, nisi curet tollere habitum; & cum obligato ad restitutionem, cui beneficium absolutionis impendendum non est, nisi restituat.

11 Sed quæritur, *an absolvi possit semel, aut bis ille, qui retinet rem alienam, dum habet propositum restituendi.*

Resp. Si potest restituere, & ex avaritia, vehementive siti pecuniæ non restituit, absolvi non potest ante actualem restitutionem, quia in tali casu illa retentio, cum illo inordinato appetitu pecuniarum, stat loco occasionis proximæ; & quamvis ostendat propositum, est tamen in periculo formali illud infringendi. Quilici *q.un. Miscell. n.6.* Idem practicandum cum eo, qui semel, & iterum, promisit restituere, & semper neglexit exequi, quia & is reputatur non habere propositum efficax restituendi. Si vero potens restituere, ex quadam negligentia restituere omisit, potest semel, aut bis absolvi. Quilici cit. Quod intelligo, si res sit minima, & facilis restitutionis, ac pœnitens fide dignus: non vero, si res sit notabilis, & summa gravis, quia semper erit pœnitenti solutio difficilis, ac grave, se illa re, & commodo privare.

12 Sed quæritur, *an absolvendus sit moribundus, qui potest statim restituere, & illam faciendam vult hæredibus demandare.*

Resp. Negative; nam differenda non est restitutio, sed statim ac possumus, tenemur, quia nec uno momento possumus voluntarie aliena retinere, invito domino. Quilici *q.1. ar.2. n.15.* Præceptum enim restituendi continet istud negativum, *ne retineas*, quod obligat pro semper per dicta *c.22. n.4.*

13 Quæritur, *accedit Monialis existens in occasione proxima peccandi cum suo devoto per tactus inhonestos, quam Confessarius non vult absolvere, nisi occasionem dimittat, respondit eam deserere non posse; ne in ejus dimissione omittat aliquod notabile commodum, & lucrum temporale: petitur, an hæc sit causa sufficiens ad retinendam eam occasionem, & absolvi possit.*

Resp. Negative: deciditur manifeste in Decreto Innoc. damnanti. prop. 62. quæ dicit: *proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.*

Hinc observa. I. Quod sola impotentia physica, vel moralis deserendi occasionem proximam extrinsecam, est sufficiens causa excusans ab ea repellenda, quia hæc facit eam involuntariam: & non sufficit sola causa utilis, ut ex damnatione patet.

II. Quod impossibilitas physica est in iis, qui non sunt sui juris: peccat Frater cum propria Sorore, & cum ancilla Patris, dicitur habere impotentiam physicam ad deserendam occasionem proximam, quia in ejus potestate non est Sororem, vel ancillam e Domo depellere. Impossibilitas vero moralis habetur, cum occasio extrinseca dimitti non potest sine gravi, & reali scandalo, atque infamia.

III. Quod nulla omnino causa est sufficiens ad excusandum, ut quis non teneatur avertere periculum proximum peccandi lethaliter, quia in potestate Hominis, Deo auxiliante, semper est adhibere media, per quæ extenuetur tale periculum: ergo quamvis filius familias v.g. non possit occasionem proximam extrinsecam depellere, tenetur ad ea media, quibus extenuet periculum proximum peccandi, juxta dicta supra; semper enim tenemur hujusmodi periculum fugere.

14 Sed quæritur, *Petrus occasionem proximam v. g. concubinam deserens, amissurus est mille aureos, petitur, an ista reputetur causa sufficiens ad illam non dimittendam.*

Resp. Post Joannem Sancium, Leandrum a SS. Sacramento, apud Cardenas cit. *c.7. ar.2. n.16.* & Palaum affirmavit Antonius a Spiritu Sancto *sect. 11. n. 159.* Contra quos sane clamat Decretum Innocentii; nam prætacta causa est utilis; & quemadmodum non licet ad recuperandos mille aureos se exponere Leoni sævienti, & periculo mortis, ita nec propter eos recuperandos licet se exponere periculo proximo peccandi, cum major in nobis sit obligatio fugiendi periculum proximum peccandi mortaliter, quam illud incurrendi mortem corporalem; ex quo pejus, & infelicius sit incidere in mortem spiritualem animæ, quam in mortem temporalem corporis.

15 Quæritur, *an Confessarius possit permittere Pœnitenti, qui Concubinam dimisit, ut ejus Domum accedat ad visitandos filios, quos ex ea genuit.*

Resp. Negative; propter periculum pec-

candi facto, verbo, vel delectatione, ex Clericato Felix *tom.* 1. *examen n.* 3664. Cui tamen in casu necessitatis, & cum viris probis accessum permittunt: sed, vide ne sis laxus.

16 Quæritur, *an possit absolvi pœnitens, qui ex rationabili causa domi retinet mulierem, cum qua solum quater in anno peccat.*

Resp. Affirmant Navarrus, Grassius, & Bon. *de Matrim. q.*4. *pun.*14. *n.*12. & 17. Et probant, ex quo non dicatur esse in occasione proxima peccandi; cum occasio proxima illa sit, quæ semper, vel fere semper ad peccatum inducit; modo habeat firmum propositum non peccandi in futurum, & fiduciam, auxilio Dei nixam, non relabendi, & causam justam ipsam retinendi.

17 Sed crediderim videndum esse, an alias super eo fuerit Confessus, & dum affirmat, absolvendus non est, quia fructus propositi non apparet. Maxime, quia non potest Confessarius absolvere pœnitentem, dum prudenter timet de veritate, & efficacia propositi; sed in casu debet prudenter timere, quia, si verum, & firmum propositum haberet, mulierem illam depelleret, cum qua a pluribus annis experitur peccare. Nec causa adducta eum excusat ad non dimittendum: obstat enim damnatio *prop.* 61. & urget periculum, quod occasio, quæ est remota, in proximam, propter circumstantiam simultanæ cohabitationis, transeat. Quod est a Confessario verisimiliter præsumendum, & proponendum pœnitenti illud vulgatum: *mus in pera, ignis in sinu, serpens in gremio, male suos remunerant Hospites, c. Si Judæos de Juda, & Saracen.*

18 Quæritur, *an possit absolvi pœnitens, qui exercet artem per se licitam, ut negotiationem, militiam, & similes, quæ est illi occasio peccati, furti nimirum, injustitiæ, odii, calumniæ, detractionis, fraudum, mendaciorum, perjuriorum, & similium.*

Resp. Affirmat Antonius a Spiritu Sancto *tract.*10. *n.*143. Sum. Leander *ver. occasio n.*18. ratio est, quia, quod ei sit occasio proxima peccandi, est per accidens, non ratione artis, quæ ex se non inducit ad peccatum, cum a pluribus exerceatur rectissime, sed ratione talis personæ, & in peccatis habituatæ, juxta dicta sup. *n.*4. Sed propter hoc ipsum absolvi non potest; nam dum Confessarius considerat, quod exercens artem, vel Officium, propter habitum pravum, non sit peccatum derelicturus, sed in idem relapsurus, si in Officio perseveret, & exercitium non deserat, nequit prudenter judicare eum habere firmum propositum non peccandi in futurum (quod ad validam, & licitam absolutionem est necessarium) ergo nec debet absolvere, antequam exercitium deserat, vel debet absolutionem differre, quoad usque ipsum experiatur notabiliter, aut competenter emendatum.

Ex his manifestum est, quomodo Confessarius se gerere debeat, etiam cum Medico, & Chirurgo, quibus propria ars est occasio peccati, quatenus in medendis partibus occultis fœminarum experiuntur voluntarias pollutiones, & cum Sacerdote, qui in audiendis Confessionibus mulierum frequenter experitur delectationes morosas, & voluntarias mollities; quibus omnibus est differenda absolutio, & experiendi in proposito. Et quando dilatio non proficiat, absolvendi non sunt, nisi realiter, & cum effectu propria ministeria deserant. Quod extenditur, etiam ad famulos mulierum pulchrarum, experientes propter familiaritatem cum eis frequenter consentire in delectationes morosas, impura desideria, & voluntarias impuritates.

19 Quæritur, *an absolvi possit, qui conduxit, & tenet domum ad ludum.*

Resp. Vel Domus est talis conditionis, ut in ea ludis prohibitis non ludatur, & ad ludendum recipiantur solum viri honesti, prudentes, habiles ad ludendum, & qui ludunt causa recreationis, ad vitandum otium, & sine periculo, ut prorumpant in blasphemias, juramenta, & rixas, & quin fraudes, & furta in ludendo committant, vel talis, ut in ea indifferenter admittantur omnes, tam illi, quam viri perditi, vagabundi, pauperes, infimæ plebis, & qui ludere solent cum irreverentia Dei blasphemando, perjurando, omittendo Missam, solutionem debitorum, sustentationem familiæ, exponendo se, Uxorem, & Filios periculo peccandi mortaliter: si hujus generis sit, certe absolvendus non est, nisi domum dimittat, vel ipsam cesset aperire, cum sit in malo statu, concurrendo ad peccata ludentium, quorum ipse causa moralis reputatur.

Idem dicitur de subministrante chartas, Mensam, &c. ludis prohibitis, & de ludentibus, qui vel ludis prohibitis ludunt, vel nonnisi cum periculo enunciatorum malorum, qui absolvendi non sunt, nisi cessent: sed opus est experimento per aliquot dies. Tambur. *in Decalog. lib.*8. *tr.* 2. *cap.*9. *num.* 31. De la Cruz 7. *prac.*

20 Quæritur, *quare illicitum sit quare*

rere directe occasionem proximam peccandi.

Resp. Quia id ab Innocent. cum *prop.* 63. proscribitur. Ratio autem esse potest, quia quærere directe occasionem proximam peccandi, est velle directe peccandi periculum: velle autem periculum proximum peccandi, est velle peccatum, quia in *moralibus idem est, se exponere periculo proximo peccandi, ac peccare*. Peccatum autem nullus potest velle; nam eligibile non est propter ullum bonum temporale, proprium, sive spirituale alterius; nam rectus rerum ordo exposcit, & recta ratio dictat, ac ordo charitatis exigit, ut bonum spirituale animæ propriæ præferatur cuicumque bono temporali proprio, & etiam spirituali alterius.

21 Sed quæritur, *an exponens se voluntarie occasioni proximæ peccandi id aperire debeat in Confessione, quando in ea constitutus, nec cogitatione, nec opere, aut verbo peccat*.

Resp. Affirmative, quia exponere se voluntarie occasioni proximæ peccandi, peccatum est, & intrinsece malum; nam est velle peccatum; cum necesse sit, quod velit effectum, qui vult causam, ad quam ille sequitur, quamvis hic, & tunc per accidens non sequatur: & propterea peccat pec cato ejusdem speciei cum peccato, cujus occasioni se exponit, quod est in Confessione explicandum. Qui se exponit occasioni proximæ perdendi fidem, peccat contra fidem; & contra castitatem, qui se exponit occasioni proximæ violandi castitatem, sive per actum externum pollutionis, fornicationis, &c. sive per internum delectationis morosæ, & desiderii impuri, quamvis in ea constitutus, nil desideraverit, sibi non complacuerit, & nil egerit.

Quod est a Confessariis ponderandum, ut interrogent, maxime rudes, qui in rebus venereis solent solum se accusare de actu consummato peccati, interno, vel externo; quinimo plures, nec de interno se accusant, putantes consensum non præbere, nisi, dum in externum prorumpunt. Vide *cit. c.* 30. *lib.* 1.

CAPUT XXXIX.

Prop. LXIV. & LXV. ab Innoc. XI. &c.

Mysteria Fide Divina credenda.

1 PROP. 64. *Absolutionis capax est Homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.*

PROP. 65. *Sufficit illa Mysteria semel credidisse*.

De hac materia egimus, etiam *c.* 14. quibus hic alia plura ad uberiorem Confessarii instructionem addimus. Sed

2 Notetur, quod duplex est ignorantia: una *invincibilis*, quæ etiam inculpata dicitur; & *vincibilis* alia, quæ culpabilis nominatur. Prima est negatio cognitionis, quæ moraliter vinci, & expelli nonpotest. Hæc contingit, cum nulla præcessit cognitio, aut dubietas de obligatione, vel existentia legis, & præcepti, qua possit quis excitari, & moveri ad inquirendam legis, & obligationis notitiam; vel, si dubium oritur, adhibet moralem diligentiam, & facit, quod potest, ut notitiam acquirat, sed non adipiscitur. Exemplum: lego Librum Hæretici, sed ipsum esse Hæretici non cognovi, nec audivi; &, dum dubito, interrogo virum doctum, & fide dignum, ut sciam, & accipio non esse, cum sit.

Secunda est negatio cognitionis, quæ vinci, & expelli moraliter potest. Hæc habetur, cum dubitans de obligatione legis, ad inquirendum de veritate moralem diligentiam, quam hic, & nunc potest, & debet, non adhibet: quæ propterea dicitur etiam voluntaria, & libera.

3 Hæc item est duplex, *crassa*, seu *supina*, & *affectata*: *crassa* in eo est, qui negligens est ad eam repellendam: v. gr. dubito, an liber sit Hæretici, & non interrogo peritos, quia mihi laboriosum videtur. Hæc dicitur voluntaria indirecte, in negligentia inquirendi. *Affectata* est, cum quis data opera, & ex proposito non vult veritatem indagare, ut liberius operetur, & peccet: dubito librum esse Hæretici, ex proposito non interrogo doctos, ne de veritate instruar, ut liberius illum legam. Hæc est directe voluntaria, quia directe est in se volita: nam, ut liberius legam, volo ignorantiam.

4 Item, ignorantia est *Antecedens*, alia *concomitans*, & alia *consequens*. *Antecedens* est negatio cognitionis, ob quam fit actio, quæ, si adesset cognitio, non fieret. Hanc habeo, dum lego Librum, quem non legerem, si scirem esse Hæretici; vel, non legerem, si scirem pœnam excommunicationis impositam esse legenti Hæreticorum Libros. Et propterea hæc ignorantia dicitur causa actus.

5 *Concomitans*, est negatio cognitionis, quæ licet non adesset, sed cognitio haberetur,

tur, adhuc fieret actio. Habetur, dum lego Librum, ignorans esse prohibitum, quem adhuc legerem, quamvis id scirem.

6 *Consequens* est illa, quam quis intendit, & vult, quam posset non habere, si vellet: coincidit cum crassa, & affectata.

Auctores primæ propositionis censent esse capacem absolutionis eum, in quo est ignorantia Mysteriorum fidei, sive invincibilis, sive vincibilis, prout prima ipsius pars significat: *quantumvis Homo laboret ignorantia Mysteriorum fidei*. Ubi videtur abstrahere ab ignorantia invincibili, & vincibili. Sed in secunda parte per clausulam, & *etiamsi per negligentiam*, &c. specificatur magis ignorantia vincibilis, & culpabilis, horum duorum Mysteriorum SS. Trinitatis, & Incarnationis. Sed quoad utramque ab Inn. reprobatur.

7 Capite cit. *n*.3. diximus, quid sit credere explicite, & implicite: *n*.4. quid sit aliquod esse necessarium necessitate medii, & necessitate præcepti; & *n*. 5. videas, necessitate medii esse explicite credenda hæc mysteria. I. *Deum existere*. II. *Esse remuneratorem supernaturalem*, conferentem prœmia cœlestis gloriæ decedentibus in gratia, & supplicia æternæ pœnæ morientibus in mortali. III. *Mysterium Trinitatis*, quod consistit in unitate Naturæ Divinæ, & Trinitate personarum. Quorum prima est Pater, secunda Filius, tertia Sp. Sanctus: & omnes tres sunt unus Deus. IV. *Mysterium Incarnationis*, hoc est, solum Filium Dei esse Incarnatum in utero B. M. Virginis. V. *Mysterium Redemptionis*, hoc est, Christum natum ex Maria Virgine, passum, & mortuum esse pro nobis, ac resurrexisse, sed videatur *loc. cit*.

8 Sed quæritur, *an ad justificationem necesse sit necessitate medii explicite credere Christum esse verum Deum, & hominem*.

Resp. Affirmative juxta dicta alleg. *c*.*n*.5. & Poncium *disp*.29. *q*. 1. *n*. 15. asserentem commune esse, fidem explicitam Christi sub eo conceptu, post ipsum natum, & promulgatum Evangelium, esse necessariam necessitate medii ad justificationem. De quo certe Apostoli instruebant homines, dum prædicabant Christum: ut nimirum crederent ipsum esse verum Deum, & hominem, & quod genus humanum sua passione, & morte redemerit, ac postea resurrexerit, &c.

24 Quæritur, *quid agendum Confessario, qui vocatus ad excipiendam confessionem hominis rustici moribundi, præsumit eum esse ignarum horum Mysteriorum, & quia summe gravatus infirmitate, non potest se certificare, an notitiam talium mysteriorum habeat, & infirmus non potest habere attentionem sufficientem, ut instruatur*.

Resp. Quia in casu non est certus illum esse indispositum, sed solum dubitat, an ea mysteria ignoret, debet ipsum absolvere sub conditione, *si es capax*; ratio est, quia in dubio tutior pars pro salute æterna moribundi eligenda est; maxime, quia ex adjecta conditione vitatur irreverentia Sacramenti, quod institutum est ad salutem hominis viatoris. Cardenas *diss*.41. *c*. 3. *n*. 15.

10 Sed quid, *Si certus esset rusticum moribundum, qui contritionis signa edidit, & Confessionem postulavit, ignorare mysteria Trinitatis, vel Incarnationis, quem propter angustias morbi non potest instruere?*

Resp. Carden. ib. *n*. 18. dixit debere absolvere, saltem sub conditione; & ex eo movetur, quia non est certum illum esse indispositum; cum sit probabile apud Suarez, & alios, quos allegat *c*.1. *n*.6. fidem explicitam eorum mysteriorum, quæ per se, & in re, necessaria est necessitate medii ad justificationem, per accidens, in casu nimirum ignorantiæ invincibilis, posse sufficere in voto: ergo est dubium: ergo absolvendus est: quia in incertitudine tutior pars est eligenda, favens moribundo.

Resolutionem tamen non approbamus, & credimus comprehendi sub damnatione Innocentii; quia Innocentius damnat propositionem asserentem esse absolutionis capacem, qui ignorat mysteria fidei, sed id asserit data responsio: ergo, &c.

11 Quare, dicimus nullum adultum posse justificari, & salvari sine actuali fide explicita existentiæ Dei: & Dei remuneratoris: ac Mysterii Trinitatis, & Incarnationis, credendo solum Filium Dei incarnatum fuisse: & Redemptionis, credendo Christum esse verum Deum, & hominem, ipsius Passionem, Mortem, & Resurrectionem juxta dicta *loc. cit*. Quibus, ad necessitatem credendi explicite in Christum magis firmandam, addo testimonium Actor.16. *Quid me oportet facere, ut salvus fiam? & illi dixerunt, crede in Dominum Jesum, & salvus eris*; ad Galat. 2. *scientes, quod non justificatur homo, nisi per fidem Jesu Christi, & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi*.

Hinc est certum, quod ignorans, etiam invincibiliter mysteria, vel omnia, vel unum ex necessariis necessitate medii ad justificationem, est incapax absolutionis; atque adeo mortaliter peccat pœnitens, sic ignarus petens absolutionem, dum suam ignorantiam

ad-

advertit (licet, cum id cognoſcit, non ſit invincibiliter ignarus) & Confeſſarius ſcienter eum abſolvens.

12 Propterea Parochi, & Confeſſarii toti ſint in inſtruendis rudibus pœnitentibus, quod ſine actuali fide explicita præfatorum myſteriorum ſalvari, nec juſtificari poſſunt; & quod præterea neceſſitate præcepti tenentur, ſaltem quoad ſubſtantiam, credere, & ſcire ea, de quibus diximus *c. cit. n.*11.

13 Doceant pariter eos teneri ſcire Orationem Dominicam, & quinque præcepta Eccleſiæ. Super quo obſervabis decretum, editum in Prætorio SS. Inquiſitionis de an. 1636. Quæ interrogata: *utrum Miſſionarii, novis Chriſtianis Sinenſibus, quam primum baptizantur, debeant intimare jus poſitivum, tanquam obligatorium, ſub mortali, quantum ad jejunia, feſta ſervare, & confiteri ſemel in anno, ac communicare?* Reſpondit, *jus poſitivum Eccleſiaſticum, quoad jejunia, obſervationem feſtorum, Sacramentalem Confeſſionem, & Communionem ſemel in anno, eſſe a Miſſionariis notificandum Sinenſibus Chriſtianis, ut obligatorium ſub peccato mortali: poſſet tamen ſimul explicare cauſas, propter quas excuſantur.*

14 Quantum *ad prop.*65. poſſunt videri dict. *lib.*1.*c.*1. & hic *c.*11. *n.*3. ut ea Confeſſarius cum pœnitentibus ad praxim deducat, totuſque ſit in eis monendis ad eliciendum actum explicitum circa hæc myſteria Incarnationis, & Trinitatis, ac alia neceſſaria neceſſitate medii: ſi non frequentius, ad minus ſemel in menſe: vel, ut minimum, ſexies in anno. Nam, cum ſint omnia ſuo ordine credenda, & iſta ſint principaliora noſtræ fidei myſteria, ſine quorum explicita fide actuali non poſſunt adulti fideles juſtificari, & ſalvari, neceſſe eſt, ut explicite credantur, quando & pro tempore, pro quo per ſe obligat præceptum fidei, ad actum fidei eliciendum.

Et pro iiſdem temporibus, pro quibus tenentur præfata myſteria credere, tenentur per ſe, etiam ex præcepto Eccleſiæ, credere, & recitare Symbolum Apoſtolorum, in quo noſtræ fidei myſteria continentur. Campion. *p.*2. *c.*1. *n.*19.

15 Quoniam vero ad eliciendum actum fidei non ſufficit credere myſteria a Deo revelata, juxta notata ſupra *c.*15. per totum, ſed neceſſe eſt ut ea credantur ex motivo formali fidei divinæ, ſub iſta nimirum ratione, & cauſali, *quia Deus ſumme verax revelavit Eccleſia Catholica.* Ideo curabit Confeſſor rudem pœnitentem monere de modo eliciendi actum fidei ex illo motivo, vel cum illa cauſali: tradendo formulam: *firmiſſime credo, Deum eſſe Trinum, & unum, quia Deus ſumme verax revelavit Eccleſia Catholica, & hæc nobis id proponit credendum.*

16 Attendant itaque Confeſſarii onus, quod in excipiendis confeſſionibus aſſumunt. Intelligantque unumquemque teneri ea ſcire, quæ ad proprium Officium exequendum ſunt neceſſaria; adeout peccent graviſſime propter omiſſionem, vel negligentiam addiſcendi. Et maxime, dum ex non recta muneris adminiſtratione notabile damnum imminet iis, apud quos tale officium exercent.

Proprio itaque ſatisfaciant debito. Et in difficillimis, dum, vel ignorant, vel dubitant, conſulant Doctos, & ne in reddendis reſponſis errent, utantur cautela, qua ipſe Bartholus eſt uſus. *Qui conſultus in mane, reſpondebat in veſperi: & conſultus in veſperi, reſpondebat in mane.*

17 Pœnitentes quoque de rebus fidei erudiant, & de ſpectantibus ad Chriſtianam Doctrinam interrogent; ut pœnitentes Confeſſiones cum fructu frequentent, & ipſi cum merito audiant. Quibus proinde propono ſtatuta in Conc. V. *Mediolan. par.* 1. *Actor. Eccleſ. Mediolan. tit. quo ad prædicat. verbi Dei:* ubi hæc ſunt. *Ad ſalutem, cum omnibus fidelibus neceſſarium ſit chriſtianæ fidei rudimenta ſcire, omnibus, ſingulisque animarum curatoribus, & cæteris Confeſſariis, ſive Sæcularibus, ſive Regularibus in virtute ſanctæ obedientiæ id præcipimus, ut faciant, antequam confeſſiones audiant, Orationem Dominicam, Angelicam ſalutationem, Symbolum fidei, & decem præcepta Dei, quæ in Decalogo continentur, ut pœnitentes recitent, ao ipſis audientibus referant.*

Quarum rerum, ſi quos ignaros, rudeſque offenderint; hanc eorum ſpiritualem ſoccordiam acriter reprehendant, oſtendantque, quam gravis eſſe debeat illorum conſcientiæ ignoratio rerum ad ſalutem, quæ tantopere neceſſaria ſunt.

Cum autem eos abſolvunt præter alias pœnitentias, id etiam imponant, ut quatuor hæc ſaltem potiſſima doctrinæ chriſtianæ capita in poſterum accurate ediſcant, certo illis pro arbitratu ſuo præfinito congruo tempore.

Quod tamen, ob neceſſariam aliquam cauſam, ſemel, aut ad ſummum iterum, prorogari liceat. Eo tamen temporis ſpatio confecto; ſi eadem adhuc illos ignorare viderint, tunc ne illorum confeſſiones audiant. Alias videre *ſupra cap. decimoquarto.* Et de ſecundo libro ſint ſatis dicta.

LIBER TERTIUS

Continens Propositiones

AB ALEXANDRO VIII.

PROSCRIPTAS.

Relatis ab Alexand. VII. & Innoc. XI. circumscriptis propositionibus, alias duas ab Alex. VIII. *sub die* 24. *Augusti de Anno* 1690. aboletas, doctrinam morum tangentes, subnectimus; quarum notitiam pro praxi, Confessario necessariam, hic reddimus.

CAPUT PRIMUM.

Proposit. I. ab Alexand. VIII. &c.

Amor Dei.

I. PROP. 1. *Bonitas objectiva consistit in convenientia cum natura rationali; formalis vero, in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative.* HUNC HOMO *non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis.*

2 Videtur esse commune inter Doctores bonitatem objectivam actus moralis consistere in convenientia objecti cum natura rationali; & formalem in conformitate actus cum regula morum; adeout actus ille sit moraliter bonus ex objecto, qui tendit in objectum, qua honestum est, & rectæ rationi conforme, ut est: *parentibus obedire, non occidere, non mentiri, temperate vivere,* &c. Verum, quia objectum non transfundit in actum bonitatem, vel malitiam, nisi cognoscatur, & bonitas voluntati proponatur, ideo

3 Nota. I. duplicem regulam morum statui, aliam proximam, remotam alteram; Remota est ipsa lex, sive naturalis, sive positiva divina, vel humana, Ecclesiastica, seu civilis. Proxima vero est conscientia, seu judicium intellectus dictans hic, & nunc hoc esse bonum, vel malum; cui si voluntas se conformat, actus est moraliter bonus, & si deflectat, est malus.

4 Nota. II. Quod, ut actus sit moraliter bonus, non debet objectum, alias in se bonum, affici circumstantia mala; propter quod subventio pauperis ex re aliena, non est bona, sed mala.

5 Nota. III. Posse contingere objectum esse in se malum, & actum esse bonum: ut, si quis ignorantia invincibili putaret licitum esse die Festo sacrum omittere, omittendo, non peccaret; licet omissio in se esset mala; quemadmodum, si quis, inculpata ignorantia, credat peccatum esse audire Sacrum die Festo, audiendo peccat, licet objectum in se sit bonum. Ratio est, quia actus non specificatur ab objecto, ut est in se, sed, ut a dictamine conscientiæ voluntati proponitur. Et hinc semper debet esse conformis suæ regulæ proximæ. Vide *lib.* 1. *cap.* 20.

6 Nota. IV. De necessitate ad actum, ut sit bonus moraliter, dignus nimirum laude, vel prœmio, requiri, ut sit conformis regulæ proximæ, & ab ea regulatus.

Propositio quoad istam partem. *Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis*, est hæretica, utpote contra expressa testimonia Scripturæ, quæ obligationem amandi Deum ostendunt.

Quamvis *l.* 2. *c.* 5. plura dixerimus, quæ Dei dilectionem tangunt; & *l.* 1. *c.* 1. tempus notaverimus implendæ obligationis per se amandi Deum, nihilominus alia quædam, quæ ad idem spectant, hic non inutiliter putamus esse tangenda.

7 Quæritur, *pœnitens, lecto Decreto Alex. intelligit propositionem, quoad eam partem*, Hunc

Hunc, &c. *ut hæreticam, esse damnatam, petit proinde instrui, in quonam Scripturæ textu obligatio diligendi Deum contineatur.*

Resp. Si loquamur de obligatione diligendi Deum amore charitatis. Matth.22. *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, in tota anima tua, & in tota mente tua: hoc est maximum, & primum mandatum.* Joan.15. Christus Dominus dixit: *manete in dilectione mea.* Ecclesiast. 7. *in omni virtute tua dilige eum, qui te fecit.* Deuteron 11. *ama itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus.* Si vero sermo sit de obligatione diligendi ipsum amore Spei: Ecclesiast. 2. *corde Deo, & recuperabit te, & dirige viam tuam, & spera in illum: qui timetis Dominum, sperate in illum:* vide Lauræam *t.4. de spe, & charit disp.4. art. 4. a num.* 184. Est communis sensus Ecclesiæ, & de fide, dari præceptum credendi, sperandi, & diligendi Deum super omnia.

8 Sed quæritur, *quomodo differant amor charitatis, & spei.*

Resp. Quamvis ambo Deum respiciant, quia uterque est Amor Dei, tamen differunt ex hoc, quod ille Charitatis Deum respicit, quia in se bonum, seu, quia est summum bonum, propter se diligendum: & ideo dicitur amicitiæ; ille vero Spei, in Deum tendit, quia Omnipotens, & Misericors est, a quo beatitudinem expectamus, juxta dicta *lib.1. c. cit.*

Beatitudinem per spem concupiscimus nobis, non ut fini, sed ut subjecto, ipsa perficiendo: & hinc amor Spei dicitur concupiscentiæ. Duas rationes cognoscit fides supernaturalis in Deo, easque voluntati proponit; unam, quod Deus sit in se infinite bonus, propter se diligendus; & aliam, quod sit bonus nobis, per æternam beatitudinem, visionis, & fruitionis: utraque debet relucere in intellectu amantis: sed prima movet ad actum Charitatis, secunda ad actum Spei.

9 Nec Deus potest amore Charitatis supernaturalis amari, quin prius per fidem supernaturalem cognoscatur, quod sit in se infinite bonus, propter se amandus: nec amore Spei, quin fides ipsa voluntati ostendat, ipsum esse bonum nobis per beatitudinem æternam; quia fides est supernaturalitatis initium, fundamentum humanæ salutis, ac omnis justificationis radix, ut loquitur Trid. *sess.* 6. *c.* 8. *de justif.* Et nos diximus *lib.2. c.*34. *n.*10. Lege Const. Innocent. VII. *Cum alias* editam contra errores Archiepiscopi Cameracensis; cujus notitia satis est utilis, pro praxi a Directoribus tenenda cum profitentibus vitam spiritualem.

10 An autem Deus sit amandus super omnia intensive, vel appretiative, recurras ad *cap.5. cit. n. 5.* Et addas, Deum esse omnibus rebus anteponendum, non sola mentis æstimatione, sed etiam voluntatis affectu, vincendo cujuslibet rei creatæ amorem, qui illum Dei impediret, juxta illud *Diliges Dominum Deum tuum, &c.*

CAPUT II.

Prop. II. ab Alex. VIII. &c.

Peccatum philosophicum.

1 PROP. 2. *Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero, & mortale, est transgressio libera divinæ legis; philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Libro 1. cap.17. n. 2. & 3. definitionem, & divisionem peccati dedimus, & alia plura fuerunt pro praxi Confessarii proposita, quem propterea ea legere non pigeat.

2 Auctores propositionis, quicumque sint, videntur loqui de peccato philosophico, & Theologico, ac si essent duo peccata practice divisa, sic, ut illud ipsum peccatum, quod est philosophicum, non sit etiam Theologicum; & quod Deum non offendat, qui de ipso actu non cogitat, vel ipsum ignorat (quod ipsi supponunt contingere posse) quamvis grave peccatum philosophicum committat. Contra quos plura dabimus adnotata, & resoluta.

Interim observa, quod lex æterna Dei, quam *loc. cit. c.*21. *n.*2. & 3. descripsimus, nobis innotescit, & intimatur independenter a divina revelatione, & extrinseca libera promulgatione, sed per lumen naturale, &, dum usum rationis accipimus, nobis notificatur; cum statim cognoscamus, quæ habent convenientiam, aut disconvenientiam cum ratione, & natura rationali, ad quæ ex natura rei obligamur independenter a lege positiva. A quo tempore lex naturalis nos incipit obligare, quia tunc eam legem discernimus, adeoque inter bonum, & malum. Et inde fit, quod si non supervenisset lex positiva externa Dei per revelationem,

& lo-

& locutionem liberam, in tempore factam Moysi in revelatione Decalogi, prohibentis homicidium, furtum, &c. & præcipientis Dei cultum, &c. adhuc obligati essemus ad non occidendum, non furandum, &c. & Deum colendum, diligendum, &c. Quia hujusmodi locutio, & revelatio in tempore, aliud non operatur, quam facere externam legem illam æternam.

3 Quod ea lex sit naturaliter nobis per lumen rationis promulgata, independenter ab omni promulgatione libera externa, patet. Tum ratione: ex quo nimirum lex naturalis sic dicatur, quia vim obligandi habet independenter a lege omni externa positiva: tum auctoritate Scripturæ: maxime ex illis Psalmi 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine:* & ex aliis Pauli ad Rom. 2. Ubi, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Et Aug. *lib. 2. Confess. c. 4. Furtum certe*, inquit, *punit lex tua, Domine, & lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas.*

4 Pondera etiam, non posse in praxi dari ignorantiam invincibilem Dei; nam Dei existentia est naturaliter ex effectibus cognoscibilis, juxta illud Apostoli, ad Rom. 1. *invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles.* Et res apud DD. certa. D. Aug. in Psalm. 74. ait; *Deus ubique secretus est, ubique publicus, quem nulli licet, ut est, cognoscere, & quem nemo permittitur ignorare.* Et D. Gregor. exponens illud Job. *omnes homines vident Deum, lib. 2. moral. c. 3.* addit: *omnis homo, ex hoc ipso, quod rationalis est conditus, debet ex ratione colligere eum, qui se condidit.* Ignorantibus Deum maledictionem regius Psaltes *psalm.* 38. imprecatur illis verbis: *effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.* Quod sane non faceret, si illa ignorantia foret inculpabilis.

5 Quod confirmatur, ex quo Deus omnibus Hominibus det media conducentia ad sui cognitionem, teste Joan. *cap. 1. Illuminat omnem Hominem venientem in hunc mundum.* Et 1. ad Timoth. 2. dicitur, *Deus vult omnes Homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire:* ergo nullus potest Dei ignorantiam habere.

6 Tandem animadvertas, quædam esse mala non ab intrinseco, sed mala, quia prohibita, ut est esus carnium die veneris, omissio auditionis Missæ die festo, &c. Et alia ab intrinseco mala, seu prohibita, quia mala, ut sunt mendacium, blasphemia, odium Dei, &c. quæ sunt mala, quia prohibita, poterant a Legislatore non prohiberi; & sic poterat fieri, ut mala non essent; ita esus carnium die veneris malus non fuisset, si Ecclesia sua lege eum non interdixisset. Quæ vero sunt prohibita, quia mala, non poterant non prohiberi. Unde lex naturalis immutabilis dicitur, & quod non potuit non præcipere amorem Dei, non prohibere mendacium, odium, &c.

7 Quæritur, *pœnitens confessario sic alloquitur*; Pater, audivi ab Alex. VIII. esse damnatam propositionem agentem de peccato philosophico, & Theologico, vellem scire, quomodo hæc peccata distinguantur, & quare sic nominentur.

Resp. Dicas distingui secundum diversas considerationes. Exemplum ponas in homicidio Hominis, quod consideratum, prout est disconveniens dictamini rationis, proponentis voluntati, hoc generale principium legis naturalis: *quod tibi non vis, alteri ne feceris: damnum proximo contra virtutem justitiæ non est inferendum* (ad quod, præcisa etiam lege positiva externa, tenemur) dicitur peccatum philosophicum, quia ad Philosophum spectat Legem, & virtutes morales considerare. Inspectum vero, prout est contra legem æternam, & ut offensa Dei, dicitur Theologicum, juxta definitionem ab Aug. datam: *peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam:* considerare enim Deum, & legem æternam ipsius, ad Theologum spectat.

8 Sed quæritur, *an idem peccatum, quod est philosophicum, sit etiam Theologicum.*

Resp. Affirmative, nam a parte rei non datur peccatum philosophicum, quod non sit etiam Theologicum; cum non detur peccatum philosophicum, quod non sit contra rationem, & legem naturalem; sed peccatum, quod est contra rationem, & legem naturalem, est etiam Theologicum; quia omne, quod est contra rationem, & legem naturalem, est contra Deum, & legem æternam ipsius: cum lex naturalis non sit, nisi lex æterna Dei, scripta in cordibus nostris, & omnibus naturaliter insita: vel, ut aliis placet, impressio quædam, & participatio legis æternæ; qua ratione Deus dicitur,

etiam

etiam Auctor legis naturalis, prout loquitur Du-hamel. Ergo, qui operatur contra rationem, & legem naturalem, operatur, saltem virtualiter, & implicite, contra legem æternam, consequenter contra Deum; atque ideo peccat peccato Theologico.

9 Sed quæritur, *an peccatum philosophicum sit offensa Dei*.

Resp. Affirmative, ex Decreto Alexand. est enim, prout DD. communiter, ut notat Lamazares qq. *Theol. q.16. num.16.* Contenson. *Theol. ment. & coord. tom.1. lib.6. dissert.2. c.1. speculat. 3. §. Hinc fit*, peccato essentiale, esse injuriam, & offensam Dei primi, & Supremi Legislatoris. Omnis quippe peccator scienter, & voluntarie violans legem, qua obligatur, offendit, & injuriat Legislatorem; ergo, qui scienter violat legem naturalem, quæ est participatio legis æternæ, implicite, & virtualiter violat legem æternam, atque adeo Legislatorem offendit.

10 Quod violans legem naturalem Deum offendat, ostendit Paulus ad Rom.2. *quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*; hoc est, Gentiles, quibus lex scripta data non fuit, perierunt, quia violarunt legem naturalem, ostendentem eis bonum, & malum juxta commentum Lirani ibid. Et confirmat ad Ephes. 4. *propter hæc* (scilicet fornicationem, immunditiam, & avaritiam, quæ lege naturali prohibentur, & naturali lumine mala esse noscuntur) *venit ira Dei in Filios diffidentiæ*: in eos, scilicet, qui in diluvio perierunt, ut ibid. *cit.* Liranus. Ergo transgressio legis naturalis est peccatum, & Dei offensa. Propter quam ipse ante legem scriptam, aquis diluvii universam carnem delevit, & igne Sodomiticas Urbes incendit.

11 Propterea ad Rom. ibid. Apostolus subdit, *Gentes, quæ legem non habent* (idest Mosaicam) *naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt* (ex naturali scilicet dictamine rationis) *ejusmodi legem non habentes* (videlicet Mosaicam;) sibi *ipsi sunt lex*: hoc est, lumine naturali cognoscunt, quid facere debeant, quidve omittere teneantur; prout dixit Augustin. *in Psal.57. quandoquidem manu Formatoris nostri, in ipsis cordibus nostris veritas scripsit*: quod tibi fieri non vis, ne facias alteri: *hoc antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset, & unde judicaretur, quibus lex non esset data.*

12 Sed dubitatur, *apud omnes commune est de ratione offensæ esse, ut cognoscatur persona, qua offenditur, sed, qui Deum, vel ignorat, vel de eo actu non cogitat, tametsi furtum, vel fornicationem committat, Deum non cognoscit, vel, si cognoscit, ignorat fornicationem v.g. esse offensam Dei: ergo Deum non offendit.*

Resp. Utique, ut quis offendatur, requiritur, ut cognoscatur, sed necesse non est, ut de ipso habeatur semper cognitio expressa, formalis, & distincta sub propria particulari ratione, sed sat est, ut implicite virtualiter, & in confuso cognitus sit. Exemplum est in filiis expositis, incertis parentibus natis, qui peccato impietatis peccant, dum parentibus suis maledicunt; quia, quamvis non distincte, eos tamen in confuso cognoscunt, quatenus intelligunt se naturam ab aliis accepisse, quicumque illi sint. Et in eo, qui in corde suo proponens occidere quemvis Hominem sibi obvium, non excusatur a sacrilegio, vel parricidio, dum Clericum, vel Patrem occidit, quamvis in actu occisionis non distinguat, an sit Clericus, vel Pater. Ita quoque cum Homo, quantumvis Gentilis, de Deo actu non cogitans, propter naturalem distractionem, & inadvertentiam, dum peccat contra legem naturalem, & dictamen rationis, fornicando, mentiendo, &c. peccat contra Deum, virtualiter, & implicite cognitum sub ratione Superioris, & Legislatoris. Nam, cum evidenter cognoscat, se non habere esse a se, sed ab alio accepisse, necesse est, ut item percipiat, quod dictamen suæ rationis non sit prima regula, & prima lex, nec ipse Auctor legis naturalis, sed cognoscendo hoc, debet necessario, saltem implicite, cognoscere, quod sit alteri subordinata, & alius sit legis naturalis Auctor; ac proinde Deum implicite cognoscit, saltem sub ratione Superioris, & Legislatoris. Quod satis est, ut peccatum in re, & ut ab isto committitur, sit voluntarium, & offensa Dei.

13 Advertat Confessarius, ad peccatum Theologicum non requiri, quod fiat ex intentione expressa repugnandi Deo, seu ipsimet legi, quia in peccato, *ver. gr.* fornicationis, adderet distinctam malitiam contemptus formalis juxta dicta *lib.2. c.31. n.17* Sed sufficere, ut actus cognoscatur esse contrarium Deo, seu contra legem. Et hinc fit, ut peccatum philosophicum, seu actus ab intrinseco malus, si sit voluntarius, productus, nimirum cum advertentia, quod sit contra rationem, & legi repugnans, est volitus, & elicitus, ut est offensa Dei; cum

sit contra legem æternam; & ex eo contra ejus Legislatorem, qui est Deus.

14 Et propterea in propositione est manifesta contradictio: *peccatum philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque aterna pœna dignum*: Nam repugnat esse grave peccatum, & non esse offensam Dei; etenim, si est grave peccatum, est contra legem naturalem: ergo contra Auctorem, & Legislatorem istius legis; sed Deus est Auctor, & Legislator legis naturalis, quatenus hæc participatio est impressio legis æternæ: ergo, si est grave peccatum, est contra Deum, & contra Dei offensa.

15 Implicat pariter aliquem formaliter peccare, & Deum vel ignorare, vel de ipso actu noncogitare; quia, dum formaliter peccat, cognoscit se facere contra legem: ergo & contra Legislatorem: sed Deus est Legislator legis naturalis ex dictis: ergo, qui peccat contra legem naturalem, Deum non ignorat, & actu ipsum, saltem implicite, cognoscit sub conceptu Legislatoris.

16 Quæritur, *an peccato philosophico correspondeat pœna æterna: & sic peccantes puniendi sint in inferno, si, peccato non remisso, decesserint.*

Resp. Affirmative, quia peccatum tale est Dei offensa: ergo dissolvit amicitiam cum Deo, & relinquit in peccatore reatum pœnæ æternæ, & obligationem ad ipsam subeundam, nisi remittatur. Decretum Alex. clare loquitur.

17 Sed dices. Gentiles ignorant peccatum fornicationis, odii Dei, blasphemiæ, &c. deberi pœnam æternam: ergo ab ea excusantur, quia ignorantia excusat a pœna.

Resp. Negando consequentiam. Ignorantia solum excusat a censura per Doctores communiter, Fagnan. *in 5. Decretal. ad cap. nobis il primo de sent. excommun. num.*40. Duhamel *tom.*3. *lib.* 5. *dissert.* 3. *cap.* 3. *num.* 10. Ratio est, quia censura est pœna extraordinaria, & regulariter non ligat, nisi contumaces, & ex contemptu operantes. Sed qui ignorat, non dicitur contumax, nec contemnere. At non excusat a pœna æterna peccatis mortalibus correspondente, quia est pœna ordinaria ipsis infallibiliter annexa. Hinc est, quod, qui libere, & advertenter in peccatum grave contra legem naturalem consentit, tacite consentire præsumitur in pœnam æternam, eidem peccato correspondentem; cum non modo philosophice, verum etiam Theologice, peccet; Deum offendendo.

CAPUT III.

Una supra XXX. Propositiones ab Alexandro VIII. damnatas.

Instructio miscellanea.

PRæsenti hoc capite unam supra triginta propositiones ab eodem Alexandro alio suo decreto circumscriptas, edito 7. *Decembr. ejusdem anni*, sub titulo referimus, ut in his etiam aliqualiter instructus reddatur Confessor.

1 Propositio I. damnata. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis.*

2 Status naturæ lapsæ, aut corruptæ is dicitur, in quo justitia originali exuti, & peccato contaminati nascimur: in isto nulla est in Homine necessitas ad peccandum, in eum ab Adamo, libere peccante transmissa, ut putarunt aliqui; nam Adæ peccato nostra libertas, nec amissa, nec extincta fuit, sed in nostra potestate est tentationi consentire, vel eidem, Divina auxiliante gratia, resistere, & præcepta implere. Legas Trident. *session.*6. *can.* 5. & 6. & *Constit. Ex omnibus S. Pii V.* in qua reprobantur plures propositiones Baji, & inter eas 39. & 64. Ac aliam Innocent. X. editam contra quinque propositiones Cornelii Jansenii, Episcopi Ypren. in qua, ut Hæretica, hæc quarta propositio circumscribitur: *Ad merendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.*

3 Audias item Augustinus *de liber. Arbit. cap.*17. *quis peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? peccatur autem, caveri igitur potest. Et lib. de Spiritu & litter. cap.* 3. *Unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod, si vult, facit: si non vult, non facit.* Ergo, ut Homo fornicando peccet, eique fornicatio imputetur ad culpam, debet posse fornicationi resistere, si velit, ad quod ei divinum non denegatur auxilium; alias, dum impotens foret, ei, nec ad pœnam, vel præmium, nec vituperium, aut laudem, tribueretur, quod fornicaretur, vel non; sicut, nec mihi, quod non ambulem, dum liber ad ambulandum non sum, quamvis

li-

ligam me catenis, & funibus, libere eliget; ergo quamvis Adam libere peccaverit; tamen mihi ad culpam, fornicari v. gr. non imputatur, si hic, & nunc non possum fornicationem vitare.

4 Addo. Si Homo non habet propriam libertatem ad non peccandum, non est unquam capax absolutionis; nam capax absolutionis non est, qui non dolet de peccatis de præterito commissis, & non proponit non peccare in futurum; sed, qui non est liber ad non peccandum, non potest dolere de peccatis de præterito commissis: quia, qui non potest non facere aliquid, nonnisi stulte dolet se fecisse: nec proponere non peccare in futurum; quia, qui non potest non facere aliquid, nonnisi stulte proponit, & vult non facere illud; ergo asserta propositio tollit Sacramentum pœnitentiæ, a Christo institutum in remissionem peccatorum actualium, quæ post Baptismum committuntur.

5 Prop. 2. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ, operantem ex ipsa, non excusat a peccato formali.*

Definitionem, & divisionem ignorantiæ videas *lib. 2. cap. 39. num. 2.*

6 Quæritur, *quid intelligatur per peccatum formale, quidve per materiale.*

Resp. Per formale intelligitur opus, seu actio, quæ formaliter hic, & nunc imputatur ad culpam, quatenus formaliter opponitur regulæ proximæ actus moralis, dictamini nimirum rationis, dictantis hic, & nunc aliquid non licere; per materiale vero, opus, quod hic, & nunc tali regulæ non opponitur, quia intellectus non judicat tale opus esse aliqua lege prohibitum. Explico: judicat intellectus hodie non licere transgredi legem jejunii: si non jejunes, omissio jejunii, est formaliter peccaminosa, & tibi ad culpam formaliter imputatur; quod, si præceptum jejunii re era existens, inculpate non agnoscis, & non jejunas, omissio est solum materialiter peccaminosa; quatenus secundum se est contra legem jejunii, & materia, ut in aliis circumstantiis, & supposita notitia de existentia præcepti jejunii, esset peccaminosa formaliter, & tibi formaliter imputaretur; sed non est nunc formaliter peccaminosa, quia non est contra regulam proximam, & dictamen conscientiæ, ostendentis tibi, hodie urgere legem jejunii.

7 Quod ignorantia invincibilis a peccato formali excuset, est communis, & expressa sententia D. August. *lib. 3. de lib. arbitr. cap. 19. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras;* & alibi passim apud Auctores, quibus addo textum D. Thomæ 1. 2. *quæst. 76. art. 3.* ubi ait; *si sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat a peccato.* Ratio est, quia ignorantia invincibilis est omnino antecedens consensum voluntatis; nam, nec est directe, neque indirecte volita: non directe, quia erga ipsam non habetur hic expressus, & explicitus actus, *volo ignorare*; nec indirecte, quia non est implicite volita in negligentia sciendi, quod scire tenemur, & addiscere possumus, cum nobis non innotescat, quid hic, & nunc debeamus scire; & quamvis voluntas actu non repugnet iis, quæ ex ignorantia fiunt, repugnat tamen habitu, & virtualiter, quatenus, si adesset cognitio, actionem impediret, per dicta *cap. cit. num. 4.*

8 Deinde, si ideo ignorantia invincibilis non excusat (per Auctores propositionis) a peccato, quia est peccati originalis pœna, & ab ipso est orta: actus, etiam indeliberati, & non perfecte liberi, qui ex concupiscentia oriuntur, essent peccata, quia non minus concupiscentia est peccati originalis pœna, quam ignorantia; sed falsum est, tales actus esse peccata: quia concupiscentia non consentientibus nocere non potest, ut expresse Trid. *de pecc. origin. can. 5.*

9 An autem possit dari ignorantia invincibilis juris naturalis non est hujus loci solvere. Vide Contenson Theolog. *ment. & cor. lib. 6. dissert. 3. cap. 1. specul. 1. quær. 3.* Duhamel Theol. moral. *tom. 2. tract. 2. de peccat. dissert. 1. cap. 4.* Hoc unum observo, quod nullus tam rudis esse potest, qui non cognoscat mendacium, furtum, adulterium, &c. quæ erga alios meditatur, esse mala. Nam, si interrogaretur, an vellet per mendacium falli, an libenter ferret bona propria, vel uxorem ab alieno rapi: utique responderet illa mala se nolle pati: quis potest ignorare hoc generale principium, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris?*

10 PROP. 3. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

De opinione probabili diximus plura *lib. 1. c. 20. & lib. 2. c. 2.* Hic contra propositionem, nota, quod dum aliqua opinio attingit ad

gradum probabilissimæ, jam talem certitudinem habet, quæ excludit omnem imprudentiam in operando, ergo licite quis juxta ipsam operatur. Tum quia, ut notavit Bonucii Vindiciæ ad prop. ab Allex. VIII. *sect.* 3. *n.* 22. opinio probabilissima idem est, ac communis, sed licet operari juxta opinionem communem, ergo & juxta probabilissimam.

11 PROP. 4. *Dedit semeptipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus.*

12 Quæritur, *an Christus mortuus sit pro omnibus hominibus.*

Resp. Affirmative, est de fide: habetur. 1. ad Timot. 2. *coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Et *vers.* 6. *dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*: & 1. Joan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi*. Pro omnibus itaque, tam parvulis, quam adultis, tam fidelibus, quam Infidelibus, Judæis, & Gentilibus, Christus mortuus est.

13 Nec obstat, quod Christus apud Matth. *c.* 26. & Marc. *cap.* 14. dixerit: *Hic est sanguis, qui pro multis effundetur*, & non dixerit pro omnibus; quia particula *multis* non est prolata in sensu exclusive aliquorum, sed per eam vocem significatur tota multitudo hominum. Verum licet Sanguis Christi sit effusus, quoad sufficientiam auxiliorum gratiæ pro omnibus hominibus, quoad efficaciam tamen non est sortitus suum fructum ab omnibus hominibus, unde dixit Trid. *sess.* 6. *cap.* 3. *Etsi ille pro omnibus mortuus sit, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, &c.* Intellige, quia nolunt. Vide *alleg. Const.* Innoc. X. in qua circumscribitur 5. prop. Jansenii negantis, Christum esse pro omnibus mortuum.

14 Prop. 5. *Pagani, Judæi, & Hæretici, aliique hujus generis, nullum omninò accipiunt a Jesu Christo influxum; adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.*

15 Quæritur, *an omnibus hominibus dentur auxilia sufficientia.*

Resp. Affirmative. Idque probatur ex illo Joan. 1. *Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Paulus 2. ad Corinth. 5. dixit: *& pro omnibus mortuus est Christus, ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit*: unde Augus. *in psalm.* 18. ad illa verba: *non est, qui se abscondat a calore ejus*, dixit: *calorem Verbi Incarnati ad omnes penetrasse*. Et in 58. ait: *ille* (Christus) *sic voluit mori, ut sanguine suo effusores ejusdem Sanguinis redimeret*. Hinc fit, quod cum Deus sincere velit omnium salutem, ac omnes ad se vocet, atque illuminet, & Sacramenta pro omnibus Christus instituerit, nulla sit hominum conditio, sive parvulorum, & adultorum, sive fidelium, & Infidelium, sive Gentilium, & Atheistarum, qui influxum à Christo Jesu non accipiant, qui pro omnibus est mortuus, & pro omnibus meruit.

16. Prop. 6. *Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quam perniciosa est, ut proinde meritò possimus petere: a gratia sufficienti libera nos, Domine.*

17 Præter gratiam habitualem, quæ sanctificans dicitur, qua homo amicus Dei formaliter constituitur, cum peccato mortali incompossibilis, dantur contra Pelagium etiam auxilia necessaria, ad bene supernaturaliter operandum, & resistendum tentationibus: quæ solent dici gratia actualis,

Hæc dividitur in prævenientem, & subsequentem, in excitantem, & adjuvantem, in operantem, & cooperantem, & in sufficientem, & efficacem.

18 Sed quæritur, *quid sit gratia efficax, quidve sufficiens.*

Resp. Efficax per Theologos, illa dicitur, quæ cum effectu, ad quem datur, semper conjungitur. Sufficiens vero illa, quæ cum effectu conjungi potest, seu, cum qua voluntas potest operari.

19 Sed adverte cum Macedo *in* 2. *senten. collat.* 7. *difficul.* 3. *sect.* 9. §. *Igitur hic duo*, & Duhamel Theol. *tom.* 1. *dissert.* 4. *c.* 2. *de grat. salvat. conc.* 9. Quod gratia vere sufficiens non semper frustratur effectu: quia intelligi non potest, quomodo vere sufficiat, & numquam habeat effectum; nam, si sufficit, & datur, ut sufficit, effectum habebit, si voluntas ea utatur pro eo, ad quod ipsa sufficit, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. *sufficit tibi gratia mea.*

Et hinc sequitur, quod gratia sit habenti utilis, si ipsa utatur, quemadmodum potest; quod si ea non utatur, a non usu debet se liberare, respondendo gratiæ, ac majora, & efficaciora auxilia a Deo petere.

20 Duplex autem genus auxilii sufficientis distinguit Macedo *citat.* §. *Igitur* ex Suarez. *Unum remote, & Alterum proxime* sufficiens; *proxime* sufficiens dicitur illud, cum quo homo potest immediate aliquam operationem efficere, sine ope alterius operatio-

nis,

nis, qua impetret majus auxilium: *remote* vero, cum homo habet auxilium, quod ad unum actum proxime sufficit, & ad alium remote. Explicatur; Trid. *sess.* 6. *c.* 11. hæc habet: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat, ut possis;* in his verbis: *facere, ut possis:* significat eum, cui aliquid jubetur, habere auxilium proxime sufficiens ad id faciendum; nam ab illo immediatè postulatur, ut faciat; in his vero, *& petere, quod non possis*, insinuat auxilium remotè sufficiens; nam, qui nondum potest, nondum habet auxilium proximè sufficiens: si tamen oret, recipiet illud, ut his aliis, *adjuvat, ut possis*, innuit. Itaque auxilium remote sufficiens ad victoriam v. g. tentationis, & proximè sufficiens ad alium actum v. g. orationis, qua majus auxilium impetratur, quod proximè sufficit ad tentationem vincendam, quare auxilium remotum respectu unius actus revocatur ad proximum respectu alterius. Legas August. *lib. de bono viduitatis cap.* 17. ubi dixit. *Ad hoc enim, quod nondum habemus, jubet, ut habeamus: ut admoneat, quid petamus.*

Quæ sufficere possunt ordinario Confessori ad respondendum quibusdam, qui volunt plus sapere, quam oportet.

21 Concludas contra Auctores propositionis, inepte dici liberum arbitrium hominis non esse utile, & hominem recte petere, *à libero arbitrio libera me, Domine*. Nam, quia homo potest, auxilio divino gratiæ adjutus, bene, & meritorie operari, liberum arbitrium est ipsi utile, etiamsi illo non utatur, & aliquando abutatur: ergo, quia homo potest cum gratia sufficiente tentationi resistere, & præcepta implere, gratia sufficiens est ei utilis, quamvis aliquando ex sua malitia ipsa non utatur: bonus est cibus, & non propterea inutilis homini reputatur, si, vel ipse eo non utitur, vel excedendo abutitur.

22 Prop. 7. *Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.*

23 Contra propositionem est Trid. *sess.* 6. *can.* 7. ubi definit fidem, spem, timorem, quę præcedunt justificationem, non esse peccata: sed actus boni sunt, eliciti ex divina gratia, disponentes ad remissionem peccatorum, & gratiam justificationis; at non sunt charitas Patris: quia fides, & timor formaliter non sunt dilectio actualis, nec a charitate procedunt, quia ipsis peccator ad charitatem Patris disponitur. Nec sunt concupiscentia carnis, alias ad justificationem non disponerent; ergo falsum est, omnem humanam operationem, quæ non est dilectio Dei, malam esse; & consequenter falsum, quod non possit elici opus bonum sine charitate, & gratia justificante.

24 Prop. 8. *Necesse est infidelem in omni opere peccare.*

Ergo peccabit, dum voluntarie corespondet inspirationibus, quibus ipsum Deus ad fidem vocat, & Cathechistam quærit, ut de rebus Catholicæ fidei instruatur, ac externæ Evangelii prædicationi attendit; sed falsum est in similibus ipsum peccare: nisi Auctores propositionis, contra fidem blasphemantes, velint peccatum esse, correspondere divinæ gratiæ.

25. Prop. 9. *Revera peccat, qui odio habet peccatum, mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum respectu.*

Ex terminis apparet, illicitum non esse, nolle mentiri, fornicari, &c. ex hoc motivo, quia hæc vitia sunt indigna creatura rationali; quinimò juxta dictamen rationis, & legem naturalem operatur, qui non mentitur, nec fornicatur: ergo nec illicitum est, ex eo motivo mendacium, & fornicationem detestari: consequentia sequitur a non dabili disparitate.

26 Addo, quod propositio se ipsam destruit; quia in odio peccati propter ejus turpitudinem, & disconvenientiam includitur, saltem implicite, respectus ad Deum offensum; nam, ut diximus *cap.* 2. *num.* 7. peccatum, quod est contra legem naturalem, est etiam implicite contra legem æternam, & Deum; consequenter Dei offensa: ergo, qui detestatur peccatum, quia est contra rationem, & naturæ non consentaneum, implicite detestatur ipsum, ut est offensa Dei, ut discurrit Illsung. Theol. Moral. *tract.* 6. *disp.* 6. *à numer.* 29. vid. *lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 14.

27 Prop. 10. *Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum mere, ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens*, vide ad 13.

28 Prop. 11. *Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.*

Putant Auctores propositionis, operationes, quæ procedunt a fideli sine charitate, esse peccata; sed vide dicta *ad* 7. *&* 8.

29 Tum quia, peccator fidelis non peccat, quando credit, bonum esse, & utile ad consequendam veniam peccatorum, Deum orare, jejunare, &c. Et ad eum finem orat, & jejunat, &c. tunc operatur secundum dictamen fidei, & non habet charitatem, ergo falsum est, omne id esse peccatum, quod non est ex fide supernaturali, quæ per dilectionem operatur.

30 Prop. 12. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.*

Assertum errorem jam proscripserat Trid. *sess. 6. can. 28. si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti; aut fidem, qua remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva, &c. aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.* Ergo licet habitus fidei supernaturalis amittatur per hæresim (quæ oppositionem habet cum fide) non perditur tamen per actum, v. gr. furti, quo demeritorie amittitur charitas: quia furtum cum Charitate, & non cum fide oppositionem habet.

31 Prop. 13. *Quisquis, etiam æternæ mercedis intuitu, Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.*

Hoc ipsum, ut hæreticum damnavit, Trid. *sess. cit. can. 31. si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.* Nam sine dubio licitum est operari propter id, quod Deus proponit, & promittit, sed Deus proponit, & promittit vitam æternam, præmium reddendum bene operantibus usque in finem, & Trid. *sess. cit. c. 16.* ergo propter ipsam obtinendam licet operari, & observare præcepta: ad quod facit illud *Psalm. 118. inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.*

32 Prop. 14. *Timor Gehennæ non est supernaturalis.*

Sed falsum est, non esse supernaturalem, si reguletur, & procedat ex fide divina: quæ est principium supernaturalitatis, quatenus nullus actus supernaturalis potest haberi, nisi ipsa objectum proponat; & propterea a Trid. *sess. 6. cap. 8.* dicitur humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis. Advertas, ad quemlibet actum supernaturalem cum actu fidei requiri etiam auxilium divinæ gratiæ, vide *cit. cap. 34.*

33 Quæritur, *quotuplex sit timor.*

Resp. Quadruplex: *Mundanus, Servilis, Filialis, & Initialis: Mundanus est,* cum quis ad fugienda mala hujus mundi, mortem, paupertatem, &c. quæ timet sibi obventura, Deum offendit, timens confitendo fidem Christi à Tyranno occidi, coram ipso eum negas; timens infirmitatem, nisi te polluas, voluntariam mollitiem in te provocas: semper mortaliter peccas, & timor malus, & nefarius est; quia malum est timere, & fugere malum corporis cum detrimento animæ, & offensa Summi Dei, nam pejus est illam committere, quam pœnas quascumque pati: ideo Matth. 20. dicitur: *nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest, & animam, & corpus perdere in Gehennam.*

Hujusmodi timor procedit ex inordinato amore rerum temporalium, & sui; nam, quia inordinate te amas, culpam non fugis, nec Deum times.

Servilis est, quo quis timens pœnam, cognitam per fidem ex divina revelatione, facta Ecclesiæ Catholicæ, imminere peccato, legem Dei observat, & ne in eam incidat, peccata vitat. Hujusmodi est omnino bonus; nam Deus minatur pœnas inferni peccantibus, ut eos a peccatis revocet, & moveat ad fugienda crimina, quod certe non faceret, nisi licitum esset eo motivo abstinere a peccatis, & de commissis dolere; ergo, qui peccata vitat timore pœnarum inferni, & de commissis dolet, honeste, & bene operatur.

Verum necesse est, ut excludat voluntatem peccandi: quam non excluderet, si dicerem: *doleo de peccatis, & ab ipsis abstineo, quia timeo pœnas inferni, sed, si non esset infernus, non abstinerem.*

Dolorem ex eo timore conceptum, & ortum, vocat Trid. *sess. 14. cap. 4.* Donum Dei, ut sequitur: *illam vero contritionem, quæ attritio dicitur, quoniam, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex Gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum.*

Filialis est, quo quis omittit peccare, & bene operatur, non propter pœnam, sed ne offendat Deum: hic optimus est, procedens ex amore Dei; quatenus, quia Deum amas, refugis a malo culpæ, quod times, ne Deum offendas.

Ini-

Initialis vero est mixtus ex filiali, & servili: eoque quis fugit peccatum, & quia timet Deum offendere, & ab ipso separari, & quia timet pœnas Gehennæ: quarum timore sæpe pertrahuntur homines ad Dei dilectionem. Duo enim illi timores simul conjuncti, virtutem habent perducendi hominem ad Dei amorem, & conservandi in ipso charitatem, & perfectam subjectionem ad ipsum Deum. Vide Trid. *sess.* 6. *c.* 6.

34 Prop. 15. *Attritio, quæ Gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.*

Falsitas deducitur ex dictis ad præcedentem, & ex Trid. *cit. sess.* 14. *c.* 4. ubi, dolorem conceptum ex timore Gehennæ declarans esse impulsum *Spiritus Sancti, & donum Dei, disponens ad gratiam Dei*, in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam, non addit debere esse annexum cum amore benevolentiæ; ergo sine isto ea attritio est honesta, & utilis, ac supernaturalis, si a fide reguletur. Maxime, quia non dilectio est principium supernaturalitatis, sed fides, ut supra ex Trid. diximus, ipsum videas *sess.* 6. *c.* 6. ubi præmittitur actus fidei cæteris actibus, ad justificationem disponentibus: ergo dolor de peccatis ex timore Gehennæ est supernaturalis sine conjunctione cum dilectione Dei: modo ex fide, & divino auxilio procedat. Vide *lib.* 2. *c. cit.*

35 Dices, dolens de peccatis ob timorem Gehennæ vult suum bonum: quia enim suam utilitatem amat, & non vult pati tam grande malum pœnæ, ideo de peccatis dolet, & a peccatis abstinet; quod bonum esse non potest; nam videtur esse ita constitutus, ut si fuga inferni posset dari sine fuga peccati, nec de peccatis doleret, nec ipsa recusaret.

Resp. Utique vult suum bonum, sed per medium licitum, per fugam nimirum peccati, quæ est medium ad evitandas pœnas inferni; quemadmodum ejusdem commissio ad eas incurrendas. Et licet suum bonum velit, se tamen non statuit pro fine *cui* ultimato principalitatis cum exclusione Dei, quia tunc certe peccaret (nam Deus solus est ultimus noster finis) nec eo dolore a Deo avertitur, sed potius ad ipsum adducitur, quia dolet se Deum offendisse, ex quo timeat, ab eo pœnis inferni puniri.

Equidem, si foret ita constitutus, ut peccare vellet, si non esset infernus, dolor talis malus, & vitiosus esset; sed negamus id inferri; nam tunc posset propter alia motiva dolere, & fugere peccata; vel quia peccatum repugnat rationi; vel quia est offensa Dei. Quis enim dixerit puerum, qui hic, & nunc præcise propter ostensum pomum accedit ad Matrem, sine pomo vocatum, non accessurum?

36 Prop. 16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.*

37 Hæc propositio ad valorem Sacramenti, & absolutionis a peccatis plus exigit, quam Sacerdotem cum debita intentione, & legitima jurisdictione, proferentem formam absolutionis in pœnitentem, sua peccata cum vero dolore, & proposito integre omnino confitentem; ut nimirum a Confessario prius imponatur, & a pœnitente exequatur satisfactio: quod sane evidenter infertur ex propositione. Nam, si Christus instituit, ut absolutioni præmittatur satisfactio, ut propositio loquitur, sequitur necessario, quod absolutio valida non sit, nisi prius satisfactio sit imposita, atque adeo, quod hæc sit pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ, necessario requisita ad valorem ipsius, & remissionem peccatorum, quoad culpam, & pœnam æternam, quæ fit per gratiam, collatam a Sacramento; sed est falsum, impositionem, vel executionem satisfactionis esse partem essentialem Sacramenti, ut diximus *lib.* 1. *c.* 11. *n.* 4.

38 Essentia itaque Sacramenti pœnitentiæ consistit in contritione, & confessione, tamquam materia proxima, & absolutione, tamquam forma: quia, istis positis, ponitur remissio peccatorum, & non positis, non ponitur. Integraliter vero dicit etiam impositionem, & executionem satisfactionis non quidem necessariæ ad remissionem culpæ, per gratiam Sacramentalem, sed tantum ad remissionem pœnæ temporalis, quæ remanet, ex dictis *loco cit. num.* 4. Quemadmodum homo essentialiter consideratus dicit animam, & corpus, integraliter vero importat manum etiam, pedes, &c. Lege Trident. *sess.* 14. *cap.* 3.

39 Addo, quod Sacramentum pœnitentiæ est institutum ad formam judicii, proferentis sententiam, sed hæc ab Judice valide profertur ante executionem pœnæ decretæ: ergo & Sacerdos valide absolvit ante executionem satisfactionis.

40 Prop. 17. *Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.*

Hæc etiam censet executionem satisfactionis per pœnitentem, esse necessariam ad remissionem peccatorum, quoad culpam, & pœnam æternam; & propterea requirit ante absolutionem esse de necessitate imponendam, & exequendam satisfactionem, adeo ut alias illa valida non sit, quamvis integre confessio, cum sincero dolore, proposito, & rite disposito conferatur. Quod esse falsum est sensus omnium Theologorum, & Fidelium. Patet ex Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. ubi agens de dispositionibus prærequisitis ad remissionem peccatorum in Sacramento, inter eas satisfactionem non recenset. Quam nec exigit *sess* 14. *cap.* 4 Et *cap.* 8. declarans necessitatem imponendæ, & præstandæ satisfactionis, eam per modum dispositionis ad gratiam necessariam non statuit; ergo ante præstitam satisfactionem valide remittuntur peccata: ergo, cum cætera necessaria non desunt, & ex parte pœnitentis est confessio materialiter, vel formaliter integra, sincerus peccatorum dolor, & firmum, ac efficax propositum non peccandi, inchoandi novam vitam, & satisfaciendi: & ex illa Sacerdotis jurisdictio, cum intentione debita verba absolutionis proferentis, valida est absolutio.

41 Prop.18. *Consuetudo moderna, quoad administrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas; & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.*

Ad istam, sicut ad duas præcedentes. Abusum vocat consuetudinem absolvendi pœnitentes, etsi alias rite dispositos, priusquam pœnitentiam impleant; quia putat peccata per absolutionem non remitti, nisi prius pœnitens impositam pœnitentiam expleat. Sed necesse est, ut ostendat, contra quam legem sit ea praxis, ut consuetudo, abusus, & corruptela possit nominari; cum solum illa consuetudo corruptela dicatur, quæ est Sacris inimica Canonibus, *cap. consuetudinem de consuetud. in* 6. Nullam autem hujusmodi legem allegabit, cui repugnet: ergo, &c.

42 Prop.19. *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.*

Propositio enervat efficaciam baptismi, per quem plene, & integre remittitur, tum peccatum originale, tum actualia, & personalia commissa ante baptismum, quia per Baptismum Christianus fit novus homo in Christo Jesu, purus, innoxius, & innocens: in quo nihil Deus odit, quia nihil damnationis in eo remanet, aut aliquid, quod eum ab ingressu Cœli remoretur, ut loquitur. Trid. *sess.* 5. *can.* 5. *in decret. de peccat. origin. & sess.* 14. *c.* 2.

43 Per quem, etiam remittitur omnis pœna *c. per baptismum de consecrat. dist.*4. & expresse Florent. in decreto Eugenii. *Propterea baptizatis, nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad Regnum Cœlorum, & Dei visionem pervenient.* Trid. *session.* 7. *cap.* 14. definit *in Baptismo totam pœnam semper remitti.* Ratio est, quia per baptismum sic nobis applicatur passio Christi, ac si cum Christo mortui fuissemus, & consepulti, ut Doctores ponderant: ergo opera pœnalia non sunt imponenda pro originali, & aliis actualibus in baptismo plene remissis, quoad culpam, & omnem pœnam.

44 Nec refert, quod post baptismum non tollantur calamitates hujus vitæ, concupiscentia, mors, fames, sitis, morbi, & aliæ pœnalitates; quia istas ad pugnam, agonem, & meritum manere tradit Trid. *sess.*5. *cit.* & Doctores omnes. Unde praxis Ecclesiæ est, baptizatis, etiam adultis, licet ante baptismum fuerint magni peccatores, nullam imponere pro originali, vel aliis actualibus per baptismum remissis, satisfactionem.

45 Sed quæritur, *an quando adultus baptizatur, debeat de peccatis dolore.*

Resp. Affirmative: dolere itaque debet de peccatis personalibus a se commissis: est communis sententia Theologorum, requirentium in baptizando adulto, si antea personaliter deliquit, dolorem de peccatis actualibus, tamquam dispositionem juxta Triden. *sess.* 6. *cap.* 6. adeo ut, si eam dispositionem omittat, ponat obicem ad gratiam, & remissionem, etiam originalis (quia unum peccatum sine alio non remittitur) quamvis characterem recipiat, si cum animo recipiendi baptismum baptizetur.

Dixi, *de peccatis personalibus*; nam de originali nequit esse dolor contritionis, vel attritionis, & hoc est extra controversiam, quia originale, nec est materia pœnitentiæ, ut est *Sacramentum*, nec pœnitentiæ, ut est *virtus*, quia originale non est propria voluntate commissum: ergo non potest propria voluntate retractari.

De actualibus dolor pœnitentiæ requiritur; sed sat est attritio; quia hæc ad recipiendam gratiam in Sacramento disponit per Trident. *sess.*14. *cap.*4 sed non debet esse natura-

turalis, habita ex viribus naturæ, & ex motivo naturali, ex metu nimirum pœnæ temporalis, aut ex turpitudine peccati, lumine naturæ cognita, sed supernaturalis exigitur, habita ex speciali auxilio Dei, & motivo supernaturali, per fidem supernaturalem cognitio, & regulata. Vide de la Cruz *de baptis. q.4. dub.3. & cit. lib.2. c.34.*

46 Prop.20. *Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.*

47 Prop. 21. *Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pænitentia, seu satisfactione ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.*

Neutra ex his propositionibus potest sustineri sine gravissimo peccato, judicii temerarii in illo, qui attribuit hominibus piis, & sanctis tam grande scelus, & gravem culpam; semper enim est bene præsumendum de proximo, nisi oppositum constet.

48 Quæritur, *quid sit judicium temerarium.* Resp. Est *firma adhæsio intellectus de delicto, & infamia proximi, ex levibus indiciis, & frivolis conjecturis.* Est peccatum contra justitiam. Cujus malitia in hoc consistit, quod, cum unusquisque habeat jus suæ famæ apud alios, usque dum hanc non amittit per publicum delictum, vel per graves, & rationabiles ejusdem conjecturas, temere judicans ex levi fundamento, illum injuste privat hoc jure respectu sui: & proinde ei injuriam facit.

49 Ex genere suo est mortale, & solum potest esse veniale ex parvitate, & levitate materiæ, de qua quis judicat: si gravis est materia, gravem injuriam proximo facit, male judicando de ipso sine sufficienti fundamento: levem, si levis. Unde quis tenetur proximum compensare retractando judicium, & bonam illius famam denuo concipiendo.

50 Quæritur, *quid sit suspicio.*

Resp. Est *opinio de delicto proximi, ex levibus indiciis cum formidine de opposito.* Regulariter, & de se, est peccatum veniale, ex defectu nimirum indeliberationis voluntatis, & injuriæ tantum levis, quæ fit proximo, suspicando cum dubio aliquod crimen de ipso. Sed est mortale, si vestiatur talibus circumstantiis, ut gravis injuria sit, etiam suspicari malum de aliquo, sic mortaliter peccat, qui de viro prudenti, pio, & venerabili ex levi fundamento grave delictum suspicatur.

51 Prop. 22. *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam de delictis suis pœnitentiam egerint.*

Auctores propositionis id asserunt, quia putant sine satisfactione præstita, nondum esse pœnitentibus, etsi rite, & cum serio dolore, & firmo proposito confessis, remissa peccata, licet prius Confessarius legitimus formam absolutionis pronunciaverit. Nam, si sacrilege communicant, ideo est, quia communicant cum conscientia peccati mortalis: & ideo cum ista conscientia communicant, quia quamvis absoluti, & rite confessi, eis remissa non sunt peccata, ex quo absolutioni non præmiserint executionem satisfactionis: ergo satisfactio præstita est pars essentialis Sacramenti, sine qua remissio peccatorum non contingit. Sed falsum est satisfactionem esse partem essentialem Sacramenti pœnitentiæ, ut supra diximus *n.* 37. & alienum est a verbo Dei, ac Patrum sensu, culpam non remitti, quin pœna omnis semper per Sacramentum pœnitentiæ condonetur. Legas Trid. *sess.*14. *de pænit.* ubi contra Hæreticos Lutheranos, & Calvinistas, asserentes culpam dimitti non posse, quin pœna omnis condonetur, can.12. edidit, *si quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper a Deo, &c. anathema sit.*

52 Prop.24. *Similiter arcendi sunt a Communione, quibus nondum inest amor purissimus, & omnis mixtionis expers.*

In propsitione supponitur non posse hominem disponi ad gratiam sanctificantem, recipiendam in Sacramento pœnitentiæ, per dolorem de peccatis, conceptum ob timorem amissionis beatitudinis, vel pœnarum inferni, quasi Deus per hujusmodi dolorem graviter offendatur, & magis peccator per eum homo constituatur; prout non est veritus Lutherus blasphemare, contra quem est Trid. *sess.*14. *c.*4. *& can.*5.

53 Deinde idem Trid. *sess.*13. *cap.* 7. agens de præparatione adhibenda, ut digne quis sacram Eucharistiam percipiat, hæc habet: *quare communicare volenti, revocandum est in memoriam ejus (*scilicet Domini*) præceptum; probet se ipsum homo: Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque prævia Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat.* Ergo, qui rite confessus est, & valide absolutus, communicat cum præparatione necessaria, ut non recipiat indigne Corpus Christi, quamvis ad

image
not
available

Resp. Multiplex. I. Alia est interior, exterior altera. Interior *est cordis, ac mentis humilis, & sincera submissio, propter excellentiam in adorato;* Exterior *est externa reverentia alteri exhibita, ut genuflexione, inclinatione, & aperitione capitis, tunsione pectoris, junctione manuum, &c. manifestans adorationem internam.*

65 Alia est absoluta, alia respectiva. Absoluta est, *qua adoratur res propter excellentiam propriam, quam habet.* Respectiva vero, *qua adoratur res propter excellentiam alterius, quem repræsentat, vel ad quem respectum habet, conjunctionem, & habitudinem.* Hujus generis ex Trident. ubi supra, est adoratio, quæ exhibetur Sacris Imaginibus.

66 Alia est Latriæ, Duliæ, & Hyperduliæ; Latria *est cultus, qui Deo exhibetur, ob infinitam ipsius excellentiam.* Dulia *est cultus, & reverentia, qui Sanctis exhibetur ob excellentiam sanctitatis, quam habent.* Hyperdulia tandem, *cultus, qui exhibetur B. V. M. ob particularem excellentiam, quam habet præ cæteris Sanctis propter dignitatem Maternitatis Filii Dei.*

67 Hinc negare Mariæ, ut Mariæ, cultum, & dicere reverentiam non esse exhibendam, est impio, & nefario dogmate asserere B. V. non esse Dei Matrem, propter quod Nestorius damnatur in Conc. Ephes.

68 Quæritur, *an Blasphemia in Deum, Sanctos, & Virgines distinguantur specie, adeò ut in Confessione explicandum sit, contra quos fuerit blasphemia pronunciata.*

Resp. Affirmative, juxta dicta *lib. 1. c. 18. n. 28.* Nam licet adoratio sit actus Religionis, tamen Latria, Dulia, & Hyperdulia sub illo genere specie distinguuntur.

69 Quæritur, *an etiam Sanctorum Reliquiæ sint adorandæ.*

Resp. Affirmative. Definitur in Trident. cit. *decret.* ubi: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, & Templum Spiritus Sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda, & glorificanda, à fidelibus veneranda esse: per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ita ut affirmantes Sanctorum Reliquiis venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque Sacra Monumenta a fidelibus inutiliter honorari; atque eorum opis impetrandæ causa Sanctorum memorias, frustra frequentari; omnino damnandos esse, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia.*

70 Sed quæritur, *an, ut licite publico cultu adorentur Sacræ Reliquiæ, debeant esse Sancti Canonizati, aut beatificati.*

Resp. Affirmative; nullus enim potest, ut Sanctus, publico cultu adorari, erectione Altaris, celebratione Missæ, Thurificatione, appensione tabellarum, lampadarum, & cereorum accensione, &c. nisi sit a Papa canonizatus, vel beatificatus, *cap. Audivimus de Reliq. & venerat. Sanctor.* & Const. *Cœlestis Hierusalem ab Urb. VIII.* edita 5. *Julii* 1634. apud Matta de Canonizat. *Sanct. per 2. cap. 2. num. 12.*

71 Notat Durandus de ritib. Eccles. *l. 1. c. 1. num. 12.* referens D. August. *lib. 8. de Civit. Dei cap. 27. & lib. 20. contra Faustum cap. 21.* Templa, etsi in honorem, & memoriam Sanctorum, soli Deo vere, & proprie erigi, & dicari. Quæ quatenus ad sacrificandum Deo eriguntur, *Templa solent dici*: *Oratoria*, in quantum ad orandum sunt destinata: *Martyria*, seu *Memoriæ*, vel *Basilicæ* appellantur, quod Martyrum Reliquiis conservandis inserviant: & tandem *Ecclesiæ* nominantur, quatenus eo convenit populus verbo Dei, & Sacramentis pascendus.

Altaria item ad sacrificandum Deo consecrantur, ut innuit ibidem *cap. 15. num. 4. & 5.*

72 Sed quæritur, *an Sanctis Sacrificium Missæ offeratur.*

Resp. Habes ex Trid. *sess. 22. c. 3. de sacrif.* ut infra: *& quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit: non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed soli Deo, qui illos coronavit: unde nec Sacerdos dicere solet: offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule, sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum Patrocinia implorat.*

73 Quæritur, *an Papa licite adoretur genuflexione, & pedum osculo.*

Respond. Affirmative. Nam est Caput Ecclesiæ, Petri Successor, Christi Vicarius, Summus Magister, & Optimus Legislator: ergo propter istam, adeo Excellentem Ecclesiasticam Dignitatem, Sacram, & Spiritualem: majorem qualibet alia humana, & terrestri, licite Catholici ipsi se submittunt, & reverentiam illis signis exhibent. Quæ nominari potest Dulia spiritualis.

Sed quid, *agendum Confessario cum pœnitente negante Papam licite adorari.*

Resp. Interroget, an credat Papam esse Christi Vicarium, Petri successorem, & Caput Ecclesiæ, & quatenus teneat non esse, non potest eum absolvere juxta dicta *l. 1. c. 3. num. 7.* quia est Hæreticus formaliter. Nam est de fide Papam esse Christi Vicarium, Petri Successorem, & Caput Ecclesiæ. Si vero istud

cre-

credat: vel acquiescit Confessario monenti, vel non: si non, dimittendus est, utpote indispositus; si acquiescat, & se corrigat, videat, an alias promiserit, vel alios super tali errore deceperit: &, dum sic reperiat, necesse est, ut se retractet, & experiatur per aliquot dies.

74 Prop. 27. *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus. In nomine Patris, &c. praetermissis illis, ego te Baptizo.*

Forma Baptismi in Ecclesia Latina est, *ego te Baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen:* ex Florent. *in Decret.* Eugenii, & Trid. *sess.7. can.4.* In qua exprimuntur, actio baptizandi. baptizans, baptizatus, & Personae Sanctissimae Trinitatis. In Baptismo duplex intervenit causa: una principalis, ex qua baptismus virtutem habet, quae est Sanctissima Trinitas; & alia instrumentalis: & haec est Minister baptizans: ut ibid. dixit Eugenius; & ideo utraque exprimi debet. Hinc fit, quod proferens ista abluendo puerum: *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;* si non dixerit: *ego te Baptizo,* nil efficit; casus expressus *c. si quis puerum de baptismo.*

75 Sed quaeritur, *an valide baptizet, qui omitteret* Ego.

Resp. Affirmative; quia ly *Ego* non est de necessitate Sacramenti; & per verbum *baptizo* implicite exprimitur Minister. Unde ex Florentino cit. valide baptizant Graeci dicendo: *baptizetur talis Servus Christi, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Peccaret tamen mortaliter, si cum advertentia illud omitteret. Quemadmodum non baptizaret, si Personam Ministri excluderet dicendo: *baptizet te Christus, non ego, in nomine Patris, &c.* Nec si taceret *ly te*: nam Florent. in utraque forma, & pro Latinis, & Graecis, Personam baptizatam nominat. Lege de la Cruz *de baptism. dub.3.* & Gobat. *experien. Theol. tr.2. n.69.*

76 Quaeritur, *an valeat baptismus collatus in nomine Sanctiss. Trinitatis.*

Resp. Negative, sed est necessaria explicita expressio, & invocatio personarum *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* March. *Hortus Pastor. de baptismo.*

77 Quaeritur, *an valide baptizet, qui utitur hac forma, ego te baptizo in nomine Christi.*

Resp. Negative, propter eamdem rationem.

Si dicatur, Apostolos hanc formam servasse, juxta illud Actorum 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi.* Et *c.10. Jussit eos Petrus baptizare in nomine Domini Jesu.*

Resp. Formam tunc per Apostolos adhibitam, fuisse: *ego te baptizo in nomine Patris, & Jesu Christi ejus Filii, & Spiritus Sancti*; sic enim exprimebantur tres ipsae Personae Sanctissimae Trinitatis: & Unitas ipsarum in ly *in nomine*: & Christus invocabatur: *Clericat. dec. Cleric. Patavin. de Anno* 1688. *quaesit.2. in Martio.*

78 Quaeritur, *an valide baptizet, qui mente profert formam baptismi.*

Resp. Negative. Habetur ex Florent. in Decret. cit. ubi deciditur: *omnia Sacramenta tribus perficiuntur: videlicet, rebus, tamquam materia; verbis, tamquam forma; & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.*

79 Quaeritur, *quaenam sit materia Sacramenti Baptismi.*

Resp. Duplex est materia: proxima, & remota: *proxima* est ablutio Hominis, per quam materia remota applicatur: aqua nimirum naturalis, seu elementaris, tam calida, quam frigida, Fluminis, Maris, Fontis, Pluvialis, Paludis; resoluta ex nive, glacie, gelu, seu grandine: in casu necessitatis etiam non benedicta; sed extra illum est adhibenda benedicta in die Sabbati Sancti, juxta ritum Missalis Romani.

Nota, quod cum habetur materia certa, numquam est utendum materia dubia, juxta dicta *lib.2. c.1.* sed vide Gobat. *cit. n.* 18. Illsung. *Theol. moral. tr.6. disp. 2. ar.3.* & Clericatum *ad dec. de Anno* 1687. *in Mar. quaesit.1.*

80 Quaeritur, *quinam sit Minister Sacramenti Baptismi.*

Resp. Sacerdos, cui ex Officio competit baptizare. In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus, vel Mulier: imo etiam Paganus, & Haereticus, baptizare potest: dummodo formam servet Ecclesiae, & facere intendat, quod facit Ecclesia. Florent. *in alleg. Decr.* Hoc idem legitur *cap. Diaconus dist.93. & cap. constat. distinct.4. de consecrat.* ubi deciditur, baptismum a solis Sacerdotibus esse tractandum, nec Diaconis esse licitum baptizare, extra casum necessitatis, absque Episcopi, vel Presbyteri (Parochi nimirum) licentia.

Notandum tamen est: ex Du-hamel *tom.3. Theol. Cleric. dissert. 2. de baptis. cap. 1.* quod licet, cum urget necessitas, possit quilibet baptizare, est tamen servandus ordo. Sacerdos

dos (cui ex vi ordinationis convenit baptizare) est omnibus præferendus: Diaconus Subdiacono: Clericus Laico: Catholicus Hæretico: vir Mulieri. Et esse gravem culpam, excludere habentes Ordines Sacros: venialem vero, habentes ordines Minores, dixit Mastrius *disp.17. n.33.* & Layman *lib. 5. tr.2. cap.7. n.3. & 4.*

81 Quæritur: Parochus existens *in mortali, Laicum Sacramentaliter absolvit, eique Eucharistiam ministrat, Missam celebrat, & puerum baptizat, petitur, quot peccata committat.*

Resp. Quinque. I. In absolvendo, quia debet esse in gratia, ut licite administret Sacramenta. II. In communicando; quia est probabilior opinio, juxta dicenda *libr. sequent. de Eucharistia*, quod Sacerdos in mortali existens, communicans Laicum peccet mortaliter; nam in eum finem gratiam ordinationis accepit, ut ex officio sancte Sacramenta ministret, & irreverentiam erga Sanctissimam Eucharistiam vitet. Layman *lib.5. tract.1. cap. 5. num.* 7. Marchant. *Hort. Past. de Eucharist. pastoral. cap.3. quær. 2.* III. Missam celebrando, dum consecrat. IV. Dum se ipsum communicat. Tamburinus Method. Confess. *cap.1. §.7. num. 57.* V. Baptizando puerum.

82 Sed difficultas est, *Si Sacerdos peccat communicando Laicum: ergo, dum duos communicat, duorum peccatorum reus erit? & si decem, decies Deum graviter offendet; & sic de cæteris; quod nimis durum, & rigorosum videtur.*

Resp. Marchant. citat. refert, aliquorum sententiam esse, toties peccare, quoties ministrat, quia tot sunt actus ministrandi; sicut toties peccat, quot personas absolvit. Sed ipse putat, moraliter loquendo, unum esse peccatum, quamvis pluribus ministret, quia moraliter censetur una distributio, pluribus facta, accedentibus ad idem Convivium: quia eis hic, & nunc accedentibus, Sacramentum ministrat; sicut tradit, unum peccatum a Sacerdote committi, si in peccato decem Hostias consecret, vel consecratas in peccato sumat. Non negat tamen peccatum aggravari, dum multis simul ministrat: ac pluries peccare, si ob interruptionem administratio, etiam moraliter, discontinuetur. Quod tenendum censeo.

Discrimen ponit inter absolventem, & communionem ministrantem: quia toties variatur judicium, & novum conficitur Sacramentum, quoties pœnitentes absolvuntur: & ideo hic toties peccat, quoties, & quot absolvit, ut alibi diximus.

Circa Patrinos, admittendos in baptismate solemni, Vide Trid. *sess.24. c.2. de reform. Matrim. & lib.4. c.2.*

83 Quæritur, *Maritus, & Uxor tenet in Baptismo infantem Francisci: petitur, an priventur jure petendi debitum.*

Resp. Negative, quia inter ipsos susceptores nulla contrahitur cognatio Spiritualis, ex Trid. *loco cit.* Verum, Parochi non debent esse faciles in admittendis Marito, & Uxore pro Patrinis in eodem baptismate ob reverentiam Sacramenti, consideratam *cap.* quod autem 30. *q.* 4.

84 Prop.28. Valet *baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus autem in corde suo apud se resolvit, non intendo facere, quod facit Ecclesia.*

Forma baptismi indifferens est, ut assumatur ad baptizandum, ad ludum, jocum &c. ergo debet determinari ad baptizandum vere per intentionem Ministri: qui certe intentionem baptizandi non habet, dum contrarium intendit.

In Ministris itaque, qui Sacramenta conficiunt, necessaria est intentio, saltem *faciendi, quod facit Ecclesia.* Est res definita in Florent. in decret. Eugen. & Trid. *sess. 7. can.11. de Sacram. in gener.* Nam non censetur esse Christi, & Ecclesiæ Minister, qui non vult facere, nec intendit, quod Christus instituit, & Ecclesia observat.

85 Sed difficultas est, *quænam sit intentio Ecclesiæ, seu quodnam sit objectum intentionis Ecclesiæ in actu conferendi Sacramenta.*

Respond. Est facere id, quod, & sicut Christus Dominus instituit. Quare intentio conficiendi Sacramentum est voluntas, qua quis vult facere, quod Christus instituit, quam voluntatem censetur implicite habere, qui baptizando vult facere, quod facit Ecclesia.

86 Sed quæritur, *Turca videns Sacerdotem Catholicum baptizare, qui veram intentionem baptizandi habet, eadem verba, abluendo filium, profert, intendendo, & volendo facere, quod ipse Sacerdos agit, petitur, an valide baptizet.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia Sacerdos ille baptizando facit, quod facit Ecclesia: ergo Turca intendendo per baptismum facere, quod facit Sacerdos, implicite intendit facere, quod facit Ecclesia. Gobat, & Poncius. Et ibi Gobat observat eum, censeri velle baptizare, ut baptizat Ecclesia, si verba proferat, & abluat eo ritu, quo Ecclesia utitur, vel quo utuntur Sacerdotes,

dotes, dum baptizant. Lege Trid. *sess.7.can.4. de baptis.* definiens Baptismum, *qui datur ab Hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Sp. Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, esse verum baptismum*. Unde Sac.Congr. Concilii decrevit baptizatos a Calvinistis, esse vere baptizatos, ita ut non sint denuo baptizandi, etiam sub conditione, *si non sint baptizati*, apud Fagn. *in 1. Decret. ad cap. quoniam de const. n.24.* Nam supponitur, Calvinistas habere intentionem faciendi per baptismum, quod Christus instituit, vel quod Christi Ecclesia facit.

87 Sed quæritur, *an intentio debeat esse actualis, an virtualis, vel habitualis*.

Resp. Sed prius pondera, intentionem esse actum voluntatis, qua te determinas ad aliquod faciendum, v.g. volo baptizare, celebrare, Confessiones audire, &c. Hujus species sunt, actualis, virtualis, & habitualis: actualis est, *qua quis actu vult facere aliquid, elicito voluntatis actu, tendente in illud*; ut, volo baptizare, recitare Officium, &c. Virtualis est, *qua actu secundum se non existit, quando conficitur Sacramentum, sed existit in effectu aliquo, ab illa immediate, vel mediate proveniente, dum actualiter existit*. V.G. vocaris ad baptizandum puerum: ad eum finem, ad Ecclesiam vadis, sumis Rituale: aperis Fontem, &c. Dum verba profers, & abluis propter mentis distractionem, non cogitas de baptismo: diceris baptizare cum intentione virtuali quatenus iter ad Ecclesiam assumptum, aperitio fontis, orationum lectio, & similia sunt effectus intentionis actualis præteritæ, & sic baptismus vi illius confertur.

Habitualis resultat non ex præcedenti actu voluntatis aliquid agendi, sed ex frequentatis actibus, ex quibus habitus agendi acquiritur: qui etiam in dormientibus, & ebriis manet.

Ad dubium itaque. Actualis optima est, & consulenda: sed non est necessarium, ut semper in se duret, quia id propter evagationem mentis est moraliter impossibile. Virtualis sufficit: & habitualis est inepta; quia habitus ille non influit in velle actionem illam; ut constat in operantibus ex habitu, & usu, non præmissa volitione operandi.

Virtualis itaque sufficit; alias esset moraliter impossibile conficere Sacramenta, quoties conficiuntur. Nam impossibile moraliter est, quod semper habeatur intentio actualis, in quo DD. conveniunt: ponderantes intentionem virtualem requiri, ut actualis præcedat, & non fuerit retractata, vel moraliter interrupta, per exercitium negotii impertinentis, & non ad breve tempus. Habes in Cella intentionem celebrandi: statim discedis ex Conventu ad litigium absolvendum, emendos libros, invisendum amicum, &c. redis, & celebras, non renovans intentionem: non diceris celebrare ex vi intentionis præteritæ, virtualiter durantis.

88 Ad tollendos scrupulos considera, quod intentio actualis, alia est directa, (quæ ab aliquibus vocatur non cognita) & alia reflexa (quæ ab eisdem cognita dicitur). Directa est, qua quis advertens, & volens aliquid operatur, sed per alium actum reflexum non advertit se advertere, & habere talem volitionem. Reflexa est, qua quis advertens, & volens, aliquid operatur, & per alium actum reflectit, & cognoscit, se advertere, & velle, quod agit. Multi existimant se intentionem actualem non habuisse, quia non habuerunt actualem reflexionem, cognoscendo se velle, quod operantur; sed non recte. Nam licet, propter distractionem intellectus non advertant ad id, quod operantur, non sequitur, ut notant Poncius, & Felix *tom.2. examen ordinan. n.213.* quin actu velint operari, & operentur, quia volunt. Exemplum est; intendo celebrare; propterea vado ad Sacristiam, vestes assumo, lego Missam, verba consecrationis profero, sed propter distractionem non adverto ad id, quod lego, quod operor. Forte non habeo volitiones actuales, quæ imperent illas actiones. De necessitate debeo eas habere: alias illæ actiones non possent continuari. Nam prima volitio nequit esse causa sequentium actionum: quia jam desiit. Quare, vestes sumo, quia volo: lego, quia volo: profero, quia volo; quamvis non advertam me velle, me legere, &c. Sed pondera, quod ista intentio actualis directa, non cognita, non sufficit, nisi præcesserit intentio actualis cognita, ad quam aliæ volitiones non cognitæ, sequantur.

89 Prop. 29. *Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate; atque in fidei quæstionibus infallibilitate.*

Per Concilium Œcumenicum DD. intelligunt Concilium Generale, seu Universale auctoritate Romani Pontificis congregatum. Cui ipse, vel per se immediate, vel per suos Legatos præsidet: & ad quod possunt, & debent convenire omnes Episcopi totius Orbis, nisi legitime impediantur. Hujusmodi Concilia non esse supra Papam, sed Papam supra ipsa; & independenter ab eis,

esse

esse in definiendis fidei, & morum quaestionibus infallibilem, est constans omnium Theologorum, & Canonistarum sensus; propter manifesta testimonia Scripturae, Pontificum Decreta, & Conciliorum Definitiones, ad evidentiam, Romani Pontificis potestatem, auctoritatemque supra omne Generale, & Universale Concilium ostendentia; ex quibus aliqua meo Confessori propono.

90 Primatus Papae supra Concilium Generale probatur. 1. Matth. 16. ubi Christus in praesentia aliorum Discipulorum, soli Petro, Vicariam, supremam, absolutam, & universalem potestatem supra universam Ecclesiam promisit, dicens: *& ego dico tibi* (non vobis, non vestro collegio, sive Concilio) *quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: & portae inferi non praevalebunt adversus eam; & tibi*, (non vobis, non Concilio) *dabo claves* (quae supremam potestatem denotant) *Regni Caelorum, & quodcumque ligaveris, &c.*

91 Implevit autem promissa, cum post Resurrectionem eidem Petro dixit: *pasce agnos meos, pasce oves meas*, Joann. 21. hoc est, Ecclesiam meam; ut bene explicavit ipsa Ecclesia, a Spiritu Sancto illuminata, dum in Oratione pro Pontifice Romano ait. *Deus omnium fidelium Pastor, & Rector, qui famulum tuum N. Ecclesiae tuae praeesse voluisti, &c.* Et proinde idem est dicere: *pasce oves meas*, ac *pasce Ecclesiam meam*; quibus propterea verbis eum Papam, & Vicarium suum creavit, ut teste Fagnano *in 1. Decretal. ad cap. significasti de elect.* DD. ponderant.

92 Accedit pro Pontificis Romani auctoritate, Pius II. *const. In minoribus la* 10. *Bullar. tom.* 1. retractans, quae ipse, cum esset junior, in oppositum scripserat, habet: *hac nos de Romani Pontificis auctoritate, & potestate sentimus: cui & congregare generalia Concilia, & dissolvere datum est*: & infra: *inter qua nullum invenimus unquam fuisse ratum, quod, stante Romano indubitato Praesule, absque ipsius auctoritate convenerit: quia non est corpus Ecclesia sine Capite: & omnis ex capite defluit in membra potestas.*

93 Confirmat Florentinum in litteris union. *Item definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem, in universum Orbem tenere primatum: & ipsum Pontificem Romanum, Successorem esse B. Petri, Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae Caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere: & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo, plenam potestatem traditam esse.*

94 Respondent, ex adductis solum probari Romanum Pontificem esse, & potestatem habere supra singulos fideles, & super singulas Ecclesias particulares, ipsarumque Praelatos, ita ut nullus sit fidelis, nulla excipiatur Ecclesia, & Praelatus, qui a Romani Pontificis potestate, & jurisdictione eximatur: non vero probari Romanum Pontificem esse supra universalem Ecclesiam, in unum congregatam: exemplum adducunt de Duce Veneto, qui potestatem habet, & jurisdictionem supra singulos Venetos Cives, sed non supra totum Senatum collective sumptum. Ratio est, quia a divisis ad collecta non tenet illatio.

95 Verum futilis, levis, & nullius momenti est objectio, ad evidentiam non semel depulsa, & rejecta. Est Pontifex Romanus ex Florent. totius Ecclesiae Caput, & omnium Christianorum Pater, & Doctor, ergo & Concilii, nisi Auctores propositionis sentiant Concilium esse extra Ecclesiam, & PP. in Concilio congregatos desinere esse Christianos, ad Gregem, & Christi oves pertinere: quod non sine manifesto errore assererent: ergo est veritas omnino infallibilis, Papam esse supra omne Concilium Generale: prout, reprobato errore Basiliensium, asserentium Concilii auctoritatem esse supra Papam, dixit Concilium Lateranense 3. *sub Leone X.* ut infra: *solum Romanum Pontificem super omnia Concilia auctoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere: ne dum ex Sacrae Scripturae testimonio, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum sed propria eorumdem Confessione manifeste constat.*

96 Accedit auctoritas Conc. Constantiens. In quo *sess* 8. ut Haereticus damnatur Joan. Vvicleff. ex quo inter alia dixerit: *Papa non est immediatus Vicarius Christi*: sed id sequitur, si non Papa supra Concilium, sed Concilium in Papam auctoritatem habeat; nam tunc Concilium immediatus Vicarius foret, & Papa mediatus; ergo, ne innovetur proscripta haeresis, firmissime fatendum est Papam esse supra omne Concilium, & Caput Ecclesiae, quod negabat Joann. Huz, cujus errores fuerunt in eodem Concilio *sess.* 15. proscripti.

97 Ex quibus patet, exemplum adductum de Duce, nil concludere; nam manifestum discrimen est inter eum, & Pontificem: etenim Dux Venetus potestatem accipit a Republica cum limitatione, ut non extendatur

datur ad Senatum, simul collectum, sed solum ad singulos Cives divisim, Pontifex autem Romanus jurisdictionem non accipit ab Ecclesia, sed illam unice habet a Christo, ex supra allegatis: sed Christus ei potestatem concessit supra Ecclesiam universalem, cujus est caput; juxta *const. Conc. Lugdonen. sub Greg. X. relatam in cap.* ubi *periculum de elect. in* 6. ubi §. *Ceterum: Romanus Pontifex dicitur, Doctor universalis Ecclesiæ, & Gregis Dominici director;* ergo est supra Concilium Generale, quod est repræsentative Ecclesia universalis, cujus Papa est Director, & Caput.

98 Et hinc constat in nostro casu valere argomentum a divisis ad simul collecta; nam hujusmodi arguendi modus tunc tenet quando eadem omnino ratio est in divisis, & in simul collectis: ubi enim eadem est ratio eadem debet dari juris dispositio. Exemplum satis aptum ad id probandum sunt ceaturæ, quarum quælibet subjicitur Deo, quia ab ipso dependet: ergo & omnium creaturarum collectio Deo subiicitur: quia creaturæ, etiam simul collectæ, sunt à Deo dependentes: ergo & Pontifici Romano subjiciuntur, non modo singuli fideles divisim, sed etiam omnes simul collective: quia tam singuli, quam omnes collective, sunt oves Christi, quarum cura a Christo, Romano Pontifici commissa fuit: ergo & omne Concilium Generale, quod non potest sine auctoritate Papæ legitime congregari, & post congregationem continuari, ut expresse *text. in cap. Multis dist.* 17. ubi: *Multis denuo Apostolicis, & Canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari: quæ propter, ut jam dictum est recte, non Concilium, sed vestrum conventiculum, vel conciliabolum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum.*

99 Addo, Patres in Conciliis congregati consueverunt petere, & obtinere Concilii confirmationem a Summo Pontifice, prout, aliis omissis, fecit Trid. videndum in fine *sess.* 25.

100 Agunt de prærogativa Pontificis supra Concilium, ejusque infallibilitate, independenter a Concilio Fagnan. in 1. *Decretal. ad alleg. cap. significasti, & ad cap. Antigonus de pactis num.* 5. *ibid.* Bail. *sum. Concilior. tom.* 1. *Concil. Basilien.* §. *de auctoritate Concil. & Papæ.* Leytan. *Clypeus dignit. Pontif. discept.* 1. *sess.* 1. Du-hamel *Theol. Cleric. tom.* 5. *lib.* 2. *de Concil. dissert.* 1. *cap.* 3. Guarnieri *de Eccles. militan. lib.* 2. *cap.* 26. & apud istos alii.

101 Prop. 30. *Ubi, quis inveneris doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

Soli Summo Pontifici est a Christo data infallibilitas in definiendis, & decidendis quæstionibus fidei, & morum: ut, aliis omissis, concludit illud Lucæ 20. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* In quo est ponderandus modus loquendi Christi: *Satanas expetivit vos* (non te) *ego rogavi pro te,* (non pro vobis) *ut non deficiat fides tua* (non vestra) *& tu aliquando conversus confirma fratres tuos:* & non dixit: vos confirmate. Et ex isto omnes DD. probant, Pontificem Romanum esse supremum Judicem controversiarum fidei: ac, dum de rebus fidei, & morum ex Cathedra, etiam extra Concilium, loquitur, non posse falsum definire, aut errare. Ergo contra fidem loquuntur Auctores propositionis, quatenus Pontificis infallibilitatem in rebus fidei, & morum negant; dum censent ad ipsum non esse respiciendum, tametsi declaret mentem S. Augustini in hac, vel illa propositione expressam, esse intelligendam in contrario sensu ab eo, quam in quo privato Doctori videtur esse clara.

102 Sed quæritur, *quando Pontifex censeatur ex Cathedra loqui, & definire.*

Resp. Cum loquitur, & definit formaliter, *ut Pontifex Maximus, & Supremus totius Ecclesiæ Pastor, & Rector, Doctor, ac universalis Magister, a Deo constitutus pro docenda, dirigenda, instruenda, conservanda ac confirmanda Ecclesia, & pro ea liberanda ab omni perversa doctrina macula, & nævo: ut sit Christi Sponsa, pulchra sine macula, & ruga hæreticalis, & corruptæ doctrinæ.* Vel brevius: *quando definit docens universam Ecclesiam, ei proponens quid credendum, quidve sequendum sit, intendens omnes ad observantiam obligare, ut credant, & operentur juxta suam definitionem, & propositionem.* Nam sic agens operatur, ut Summus Pontifex, & Doctor Ecclesiæ, habens supremum Magisterium fidei. Sic DD. communiter. Leytan. *cit. discept.* 6. *sect.* 11. & Guarnieri *lib.* 2. *cap.* 22.

103 Apud quos est commune, eum esse in Ecclesia Catholica habendum ut Hæreticum, easque propositiones esse scandalosas, temerarias, novas, hæreticas, &c. quiem Romanus Pontifex ex Cathedra loquens, ut hæreticum damnat, quasque sub ea respective censura proscribit: quamvis loquatur extra Concilium. Nam Christus Dominus soli Pe-

lli Petro, & non Petro cum Concilio promisit, & dedit claves: super Petrum Ecclesiam fundavit: pro eo rogavit, ut fides ejus non deficeret: eique præcepit, ut fratres suos confirmaret, pasceret, atque doceret. Et hæc simplici Confessori sint satis: interea videat, quæ dixi *cap.* 29. §. 2. & 4. *offic. Cur. Ecclesiast.*

104 Prop. 31. *Bulla Urbani VIII.* in eminenti *est subreptitia.*

Nota I. Constitutionem illam subreptitiam reputari, quæ obtinetur, seu potius dolose extorquetur, per expositionem falsitatis; quemadmodum obreptitia illa præsumitur, quę per fraudem impetratur, tacendo verum: quod si fuisset expressum, non emanasset.

105 Nota 2. Prætactam Bullam Urb. fuisse editam sub anno 1641. in qua confirmatur Const. *S. Pii V. incipit, ex omnibus*, & alia *Greg. XIII.* damnantium 79. propositiones, a Michaele Bajo assertas; & proscribitur liber, cui titulus *Augustinus Cornelii* Jansenii, olim Ipren. Episcopi, aliosque errores, ut in Bulla Urbani *la* 289. *Bull. tom.* 5.

106 Nota 3. Ipsam Bullam ab Urbano prodiisse, loquente ex Cathedra, seu ut Capite, & Magistro Ecclesiæ, ipsam docente, & instruente; ut per hæc in Constitutione exprimitur: ut, *quæ ad fidei Catholicæ conservationem à Prædecessoribus nostris provide statuta, & ordinata sunt, firmiter perpetuo observentur, & cum opus sit, nostra Auctoritatis munimine confirmentur.* Quam ab omnibus observari voluit, prout hæc significant: *inhibentes insuper sub omnibus pœnis, & censuris in prædicta constitutione Pii Prædecessoris contentis (a quibus nullus Romano Pontifici inferior, excepto mortis articulo, absolvere contrafacientes possit) ne quis cujuscumque conditionis, & qualitatis, etiam speciali, & specialissima nota, & espressione dignus, de prædictis, ut supra damnatis, & in præsenti libro contentis, aliisque &c. quoquo pacto loqui, scribere, & disputare audeat, librumque, & alia prędicta pęnes se retinere, vel legere pręsumat:* & infra: *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę confirmationis, &c. infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.*

107 Ex quibus fit evidens, Auctores propositionis, dum asserunt Bullam esse subreptitiam, profiteri, & eam esse falsam, & sententias per eam prohibitas, veras; consequenter Romanum Pontificem, ex Cathedra loquentem in materia morum, & iis, quæ ad recte vivendum pertinent, non esse Regulam infallibilem, & posse falsum, ac turpia docere, & honesta damnare. Quod affirmari nequit, nisi ab existente extra Ecclesiam, & pertinaciter asserente, Romanum Pontificem in formandis decretis quibus noxia, & perniciosa doctrinarum pascua ab innoxiis, & salubribus segregat, ex certa, & infallibili Spiritus Sancti assistentia non operari. Quos redarguit constans, & perpetua Ecclesiæ, ac fidelium consuetudo, consultandi Romanum Pontificem, in quibuscumque dubiis, & controversiis, quę oriuntur circa fidem, & mores: ut, quæ credenda, & agenda sunt, sine periculo errandi, ipso proponente, & docente, credantur, & agantur.

108 Dices. Urbanum non esse ex Cathedra loquutum, quia ad locutionem formalem ex Cathedra requiritur, ut Pontifex dicat, *definimus, declaramus, decidimus*, vel aliquid simile, qua formula non est usus Urbanus.

Resp. Verbum *damnamus, prohibemus, mandamus pro vetitis, & prohibitis haberi*, in materia doctrinæ (in qua Pontifex errare non potest) est verbum simile, vel illis æquivalens. Nam hoc, quod est *damnare*, seu *prohibere* doctrinam aliquam tamquam hæreticam, scandalosam, periculosam, &c. idem est, *ac declarare, decidere & definire*, eam esse hæreticam, scandalosam, &c. ut optime notavit Cardenas Cris. *Theol. dissert.* 1. *Proœmial. cap.* 7. *num.* 124. *ad prop. damn. ab Innoc. XI.* Urbanus autem utitur verbo, *prohibemus*, quod est idem, ac dicere, tamquam omnino certum declaramus, & definimus doctrinas (in constitutione prohibitas) vergere in scandalum totius Reipublicæ Christianæ, & fidei Catholicæ perniciem.

109 Teneas itaque constantissime, fidelissimeque doceas Romani Pontificis infallibilitatem in decidendis quæstionibus in materia fidei, & doctrinæ, ad mores spectantis: considerans, quod securitas non errandi in credendo, & operando, in corpus Ecclesiæ descendit a securitate non errandi, quæ est in suo Capite. Quoniam, ne erraret Ecclesia, promissio facta est suo Magistro, illis verbis: *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: eique infallibilitas data: *ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.*

110 Quæritur, *an decreta ab Alex. VII. Innoc. XI. & Alex. VIII. respective formata sint definitiones ipsorum Pontificum loquentium ex Cathedra.*

Resp.

Resp. Affirmative. Ratio est, quia tunc Romanus Pontifex loquitur ex Cathedra, quando loquitur ut Caput, & Magister Ecclesiæ: tunc autem ut Caput, & Magister Ecclesiæ loquitur, cum decretum edit pro universa Ecclesia, docens quid credendum, & quid agendum sit, illudque vult ab omnibus indubitanter admitti, & observari. Sed omnes tres præfati Pontifices loquuti sunt ut Caput Ecclesiæ, & decreta ediderunt pro universa Ecclesia, segregantes noxia doctrinarum pascua, in perniciem animarum inventa, ab innoxiis, & salubribus. Quorum observantiam stricto præcepto in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis (reservata Romanis Pontificibus absolutione, præterquam in mortis articulo) omnibus, & singulis fidelibus injunxerunt, prout in decretis exprefse.

111 Sed quæritur, *an, cum quis in articulo mortis absolvitur ab excommunicatione incursa, ex quo decretis contrafecerit, aliquam ex aboletis propositionibus ad praxim deducendo, aut defendendo, vel de ipsa, nisi forsan ad impugnationis effectum disputando, seu prædicando, teneatur cessante periculo, se coram Sanctissimo præsentare.*

Resp. Affirmative, juxta text. *in cap. eos qui de sent. excomm. in* 6. Vide dicta *lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 15. *&* *cap.* 33. *num.* 49. & ex ibi dictis collige praxim. Et Deo gratias age, si in tui commodum, hucusque scripta aliquid utilitatis attulerint.

CAPUT IV.

Votum.

APPENDICEM de voto sub unico capite comprehendimus; in quo, si non singula, ad minus principaliora inter Moralistas discussa, & frequentiora, quæ ad Tribunal Sacramentale Pœnitentes deferunt, Confessario exhibentur, ut nil ei in hoc opere desiderandum sit pro ordinaria ministerii instructione.

1 Circa vota erravit Michael de Molinos, qui tertia propositione, inter cæteras ab Innoc. XI. proscriptas, dixit: *i voti di far qualche cosa sono impeditivi della perfezione*: & Prop. 65. *Ai Superiori si deve ubbidire nell' esteriore: e la latitudine del voto dell' ubbidienza de' Religiosi, arriva solamente all' esteriore: nell' interiore è altra cosa, ove solo Dio, e la Guida entrano.*

2 Votum itaque *est promissio libera facta Deo, de meliori bono*. Ex qua definitione constat, ad votum quatuor requiri.

I. Requiritur, *ut sit promissio, non propositum;* nam, cum propositum sit voluntas dumtaxat faciendi aliquid, votum non constituit, ut dicitur *cap. Litterarum de voto*. Sed cum ea voluntate est necessaria voluntas se ex fidelitate obligandi Deo ad faciendum id, quod quis dicit se facturum; quæ voluntas solet promissio nominari. Ubi advertendum, veram promissionem includere æquivalenter has duas voluntates, & faciendi rem, & se obligandi alteri; nam, ut optime Poncius *Theol. disp.* 60. *quæst* 5. *num.* 28. dixit, non stat promissionem esse veram, ac menti conformem, & non esse cum animo faciendi, & se obligandi. Et sufficit promissio, sive interior, & mentis, sive exterior, verbis, aut scriptis expressa. Vid. *lib.* 2. *cap.* 37. *num.* 2.

3 Sed quæritur, *an, quando pœnitens monitus a Confessario, ut a furto verbi gratia cesset, respondet: promitto me illud amplius non commissurum, votum emittat.*

Resp. Negative; regulariter loquendo. Illud enim *promitto*, confunditur cum *propono*; nam penitens intendit solum manifestare suum firmum animum, & voluntatem non furandi: non vero in casu transgressionis se obligare ad novum peccatum, præter id, quod furando committit contra præceptum de non furando.

Dixi *regulariter*, quia si promittens intenderet se nova obligatione voti obligare, votum emitteret, & furando peccaret, non modo contra præceptum de non furando, sed etiam contra Religionem, non stando fidelitati voti; nam Deo voveret implere, quod Confessario promitteret.

II. *Requiritur libertas;* nam votum sine libertate non subsistit. Quia, cum votum sit lex, quam sibi vovens imponit, rationabile est, ut liber sit, dum ad eam se obligat. Debet etiam ad vovendum procedere cum deliberatione, hoc est, cum advertentia ad materiam, quam vovet, sciens obligationem voti: & non inconsiderate, & præcipitanter: deliberatio enim est judicium, seu actus rationis, quo quis ponderat, & decernit, an sibi expediat vovere. Summ. Leand. *ver. votum num.* 3. *&* 6.

4 Sed quæritur, *quanta libertas sit necessaria ad valorem voti.*

Resp. Quanta sufficit ad peccandum mortaliter. Sufficit itaque, ut quis sciens, & prudens, & cum advertentia ad id, quod agit, operetur, ut exprefse dixit Gloss. ad *c. Mulier*

lier 32. q. 2. ver. *Mulier : nam libertas sufficiens, ut Diabolo devincti simus, sufficiens etiam est, ut Deo obligemur*. Qui majorem circumstantiarum ponderationem exigit, loquitur cum præjudicio valoris votorum, & fidelitatis Deo debitæ, quia fere semper posset quis prætendere quasdam circumstantias non sufficienter prævidisse, ut bene discurrit, ubi sup. cit. Ilsung. & De la Cruz *direct. conf. art.* 2. de voto *num.* 3.

5 Quæritur, *an vota facta tempore tempestatis, aut mortis imminente periculo seu metu alicujus mali vitandi, sint valida*.

Resp. Sed prius distinguas duplicem metum; unum ab intrinseco, a causa naturali provenientem, ut est metus gravis infirmitatis, mortis, imminentis naufragii, aut ferorum animalium; & alium provenientem ab extrinseco, a causa nimirum libera, ut homine. In isto, etiam oportet distinguere, an sit levis, vel cadens in virum constantem. Metus nimirum gravis damni, nempe vitæ, mutilationis, gravis infamiæ, jacturæ bonorum, nobilitatis, &c. Quod damnum non temere, sed prudenter timendum est, quia videlicet is, qui minatur, solet minas exequi, nec ei facile resisti potest. In isto pariter opus est distinctione: quia, vel juste vel injuste incutitur: si injuste, vel ad finem extorquendi votum, vel non: modo Doctores conveniunt. I. Quod votum emissum ab eo, qui ad vovendum movetur timore periculi, provenientis a causa naturali, validum est, ex *cap. sicut nobis de regul.* Ratio est, quia votum spontanee emittitur: nam existens in eo periculo poterat non vovere, & votum eligit, ut remedium ad vitandum malum imminens, quod metuit. Quilici *Confess. manud. qu. 15. art. 2. nu.* 16. Tambur. *lib. 1. in decalog. cap.* 2 §. 8.

II. Quod votum emissum ob metum juste sive injuste ab extrinseco incussum, sed non ad finem extorquendi votum, est validum, & obligat. Ratio est, quia tunc a nemine impellitur vovens, sed sponte sua illud eligit, tamquam remedium imminentis mali.

III. Quod validum est votum, emissum ob metum juste incussum in ordine ad ipsum votum emittendum: v. gr. damnatur mulier sortilega ad perpetuum carcerem, a quo tamen liberatur ea conditione, ut fiat Monialis: quod ipsa exequitur cujus professio est valida per DD. Gobat. Tambur. Felicem, & Cabasut. *prax. lib.* 3. *cap.* 24. *num.* 6. Ratio est, quia tunc ei sine injuria, imo cum beneficio votum proponitur, non sub coactione, sed sub conditione evitandæ carcerationis, ut scilicet voveat, si malum, cui libere causam dedit, fugere velit. Qua etiam propositione stante, potest non vovere.

IV. Quod invalidum est votum emissum ex metu gravi, ab extrinseco injuste incusso ad finem illud extorquendi, ut deciditur in *cap. Prælatum de iis, quæ vi, metu, &c.* ubi Pontifex mulierem metu injusto mortis coactam ad vota Religiosa, ab eis liberam pronunciat; ratio est, quia Deus non acceptat, quod non est omnino spontaneum: ne injustas coactiones videatur approbare: prout notavit Quilici, ubi sup.

6 Sed hic ponderandum, quod Pontifex *in alleg. cap.* firmat professionem, metu mortis emissam non obligare ad observantiam, modo profitens ex post facto libere non consentiat, & ratum habeat: quod videtur moraliter impossibile, ut non contingat in iis Religiosis allegantibus contra validitatem professionis vim, & metum a parentibus, vel aliis ad eum finem incussum; dum ad plures annos, etiam post quinquennium a Trident. *sess. 25. cap. 19. de regul.* statutum ad allegandum contra professionem, in Religione vivunt, & in actionibus, solis professis propriis, communicant; ac ad Ordines promoventur ad titulum paupertatis: scientes, quod aliter non promoverentur, nec ea munera obirent, nisi essent Religiosi.

7 Sed quæritur, *an in dubio, quod professio sit emissa per vim, & metum, præsumendum sit pro validitate professionis*.

Resp. Affirmative; ratio est, quia possessio stat pro professione, quæ est certa; nam solum dubitatur de modo. Idem resolvens Gobat. *tom.* 3. *num.* 138. in dubio, an metus fuerit levis, vel gravis, dixit, præsumendum fuisse levem, ex quo in dubio sit favendum valori actui.

8 Sed quid de eo, *qui dubitat, an votum emiserit?*

Resp. Plures negant teneri votum implere, quia in casu possessio stat pro libertate; quemadmodum stat pro voto, cum quis est certus se vovisse, & dubius, an illud impleverit: sed tutius est, ut impleat: vide omnino *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 21. *& cap.* 20.

9 III. Requiritur, *ut sit promissio facta Deo*, quia vota soli Deo fiunt; nam votum differt a promissione humana per hoc, quod illud sit promissio tendens ad obsequium, cultum, & testationem excellentiæ Dei, a quo, ut ab Auctore omnium bonorum, aliquid impetrare intendimus.

10 Sed dices in quibusdam formulis professionis Religiosorum exprimitur, etiam nomen B. V. M. & aliorum Sanctorum; prout in formula professionis, quam emittunt Fr. Min. ut infra, *ego N. voveo, & promitto Deo omnipotenti, B. M. semper Virgini, B. Francisco, & omnibus Sanctis, & tibi Pater, toto tempore vitæ meæ, &c.* ergo potest quis Sanctis vovere.

Resp. Negando consequentiam; nam proprie soli Deo vovemus: vota enim continent adorationem Latriæ, quam exhibemus in attestationem divinæ excellentiæ, Sanctis autem non debetur cultus Latriæ ex dictis *lib. 3. cap. 3. num* 46. ergo eis non vovemus. Illa additione nominum SS. Virginis, & Sanctorum in formulis professionum contenta, solum significatur, quod Deo vovens Sanctos adhibeat, & advocet in mediatores, testes, & patronos suæ promissionis, ut Deo offerant, testentur, & impetrent fidelem emissionem, & executionem voti. Nomen autem suscipientis votum in alleg. formulis exprimitur, etiam ut testis, quod vovens implebit id, quod promittit. Summa Leand. *cit. num.* 52.

11 Hinc colligitur, quorumdam modum loquendi, dicentium: *vovi D. Antonio jejunare: S. P. Dominici Ecclesiam visitare*: istum sensum facere, quod votum sit Deo factum in honorem S. P. Dominici, & D. Antonii.

Et observandum, quod licet, etiam ad B. Virginem, & Sanctos sæpissime orationes nostræ dirigantur, diverso tamen modo Deum, & Sanctos invocamus; nam ut observat Catechismus Concil. Trid. *p.* 4. *§. quis orandus num.* 3. *Deum precamur, ut ipse vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem* (quia Deo chari sunt, & amici) *petimus ut nostri patrocinium suscipiant, ut nobis* (suis precibus) *a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes. Ad Deum enim proprie dicimus. Miserere nobis. Audi nos*: ad Sanctos autem, *orate pro nobis*.

Propterea illud maxime cavendum est omnibus, ut ibid. *num.* 5. notavit, *ne, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant: imo vero, cum ad Imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem* (Pater noster) *pronunciat, ita ut sentiat se ab illo petere, & secum oret, sibique postulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur, & sui denique sit interpres, & deprecator ad Deum, a quo bona omnia procedunt.*

Nec per recursum ad Sanctorum intercessionem præjudicatur merito Christi mediatoris, & redemptoris omnium, ut Catholicis ab hæreticis objicitur. Nam potius in maximam Christi gloriam cedit, quod ipse meruerit, ut ipsi possent pro aliis intercedere. Quapropter ipsorum intercessiones vim habent ex meritis Christi, qui solus est redemptor, & primarius mediator. Propterea quidquid Ecclesia, adhibita etiam intercessione Sanctorum, petit a Deo totum se impetraturam per merita Christi profitetur; orationes proinde, & petitiones hisce verbis absolvens; *Per Christum Dominum nostrum*, orans Deum, ut propter Christi merita se ipsam exaudiat, & concedat, quod petit. De invocatione Sanctorum videri potest Petavius *Theolog. dogmat. de Angel. lib.* 2. *cap.* 10. *& de Incarnat. lib.* 12. *cap* 5. *num.* 1. & nos dicturi sumus in opere dogmatico, quod præsidio Dei quamprimum absolutum dabimus.

Consentiunt Campionus *part.* 2. *instr. cap.* 23. cum Sum. Leandr. loco cit. & Engel. *colleg. jur. can. lib.* 3. *tit. num.* 8. sustinentes promissiones Sanctis factas, vota reputari, quia saltem mediate Deo fieri censentur, quatenus Deus in ipsis colitur, & id quod petitur, a Deo per intercessionem Sanctorum impetrari speratur.

12 IV. Requiritur, *ut sit de meliori bono*, hoc est, de iis, quæ Deo magis placent, & magis sunt ipsi grata. Hinc sequitur, quod ut votum sit validum, & obliget, materia ipsius non debet præjudicare meliori bono, & Deo magis grato; ac debet esse possibilis, non mala, non vana, non inutilis, non indifferens. Ratio est, quia votum editur in cultum, & reverentiam Dei, & de re, quæ ipsi placet, cui res impossibilis, indifferens, &c. placere non potest, nec in ejus reverentiam cedere.

13 Propterea si, quia ex equo cecidisti, voveas amplius non equitaturum: vel, quia passuses in mari, voveas non iterum navigaturum, vel quia in saxa offendisti, per talem viam non transiturum, &c. votum est nullum, nec obligat, quia Deo displicet imprudens, & stulta promissio. Si vero voveas, per talem viam non transire ad fugiendam occasionem proximam, votum tenet, quia id Deo placet, & ordinatur in finem bonum.

14 Sed quæritur, *an teneat votum de re bona ob malum finem ut, si Dux ad bellum injustum proficiscens, voveat ædificare Templum si victor erit; vel usurarius elargiri eleemosynas, si usuras integras a debitoribus perceperit.*

Resp. Negative; quia votum emittere ad obtinendam a Deo rem illicitam: vel, ut in gratiarum actionem, quod res illicita

quasi

quasi per Dei auxilium acquisita sit, est mala & blasphema operatio, quia Deo adscribit peccata placere, ad ipsa specialiter concurrere, eaque approbare. Si vero Dux voveret, volo ædificare Templum, postquam victoriam reportavero, absque intentione, mediante voto talem finem illicitum consequendi, votum obligaret, quia non moveretur ad vovendum ex victoria reportanda, sed statueretur ut conditio exsolvendi voti, simpliciter emissi.

15 Quæritur, *Petrus emisit votum contrahendi matrimonium, petitur, an teneat.*

Resp. Negative; ratio est, quia vovens intendit aliquid gratum facere Deo; sed obligando se ad minus bonum, matrimonium nimirum) quo melius est oppositum, status scilicet Religionis, & cælibatus ex Trid. *sess.* 24. *can.* 10. *de matr.*) non obligat se ad faciendum, quod est Deo gratum; imo potius, ad non amplectendum majus bonum. Limitant DD. si videat extra matrimonium se frequenter incidere in peccata carnis; quia in his circumstantiis melius est nubere, quam non nubere, & votum obligat. Felix *num.* 1816. Sum. Leandr. & Campion.

16 Sed quæritur, *cur potius juramentum de ineundo matrimonio alicui factum, simpliciter obliget cap. commissum de sponsalibus & non etiam votum.*

Resp. Quia votum Deo proprie fit, qui id non acceptat in præjudicium melioris boni, juramentum autem fit homini (cum divina solum attestatione) qui id simpliciter acceptat, quatenus inde ei utilitas provenit. Verum jurans posset, etiam ingredi Religionem; sed tutius foret, ut, Religione juramenti servata, prius contraheret, & postea ante copulam carnalem monasterium intraret, ut ibi Pontifex, & Glos.

17 Quæritur, *an sit validum votum non vovendi.*

Resp. Negative; nam est impeditivum majoris boni, cum melius sit vovere, quam non vovere: quia vovere est actus Religionis, & non vovere istum excludit.

18 Quæritur, *quot peccata committat Petrus vovens die festo audire Missam, si Missam non audiat.*

Resp. Duplex, quia duplici obligatione ad Missam tenetur: ex præcepto Ecclesiæ, & vi voti; & quamvis ambæ sint contra eamdem virtutem Religionis, tamen sunt diversæ speciei moralis; quia omissio auditionis Missæ est contra honestatem cultus, qui Deo ob suam supremam excellentiam, & dominium, defertur per auditionem Missæ, & violatio voti contra honestatem, quæ est in colendo Deum per implementum promissionis alicujus rei, in obsequium, & servitium ipsius.

19 Nota, quod licet propria materia voti sint opera consilii, seu supererogationis, votum de re, etiam alias præcepta, est validum: nam materia alias præcepta, est materia sufficiens voti, quia melius est facere opera, alias præcepta, quam non facere. Tum, melius est facere aliquid ex voto, quam sine voto: alias Scriptura non suaderet vovere. Tum quia, quod fit ex voto, participat honestatem Religionis, supra honestatem, quam opus habet ex natura præcepti, unde jejunium, quod ad abstinentiam pertinet, ratione voti pertinet etiam ad Religionem.

20 Quæritur, *an valeat votum non peccandi.*

Resp. I. Votum non peccandi mortaliter valet, quia est de re cum divina gratia moraliter possibili, & grata Deo, ut ex Div. Thoma dixit De la Cruz.

Votum de vitando saltem divisive, & in particulari quolibet peccato, etiam veniali, valet: ratio est, quia, etiam secluso voto, tenemur vitare omnia venialia in particulari, & divisive: ergo hoc, Deo auxiliante, est moraliter possibile: alias obligaremur ad impossibile. Secus dicendum de voto vitandi omnia venialia collective, quia ad hoc requiritur specialius auxilium Dei.

21 Quæritur, *Cajus vovet Religionem ingredi: petitur, an teneatur omnes Religiones adire.*

Resp. Videndum est, quod vovens intendat; nam obligatio voti in tantum se extendit, in quantum se extendit intentio voventis. Ideo, si vovens habuit animum adeundi omnes Religiones, si in una non recipiatur, tenetur adhibere moralem diligentiam, ut in alia admittatur. Sed, si animum habuit non adeundi omnes, sed unam tantum, in qua, si, adhibitis diligentiis, ut recipiatur, non recipitur, ad aliam non tenetur, & reputatur liber a voto; nam tale votum habet conditionem subintellectam, si recipiatur ab Abbate. Fagnan. *in* 3. *Decr. ad cap. Porrectum de Regul. num.* 3.

22 Sed quæritur, *an qui e Monasterio exivit, non sponte, sed coacte, quia nimirum a Superiore ante professionem ejectus fuit, sit liber a voto.*

Resp. Affirmative, quia votum intelligitur adimpletum; nam vovit Religionem ingredi, & Religionem intravit: nec ipse sponte, sed coactive exivit. Fagn. *cit. num.* 58.

23 Sed quid, *si expellatur ob defectum emendabilem?*

Resp. Crediderim teneri ad se corrigendum, & iterum ingredi, ad minus aliam.

24 Quæritur, *Laicus professus ex Ordin. Min. hac Confessori aperit*, Pater, admissus fui ad Religionem anno ætatis meæ 18. per integrum annum in probatione steti, post quem immediate professionem emisi, sed contra Decreta Clem VIII. super forma recidend. Novit. disponentis: *ipsi autem Conversi non recipiantur ante vigesimum*, vel, ut loquitur Innoc. X. *Const. ad propagandam in Ordin. Fr. Minor. nec pro Laico (approbetur) qui vigesimum ætatis suæ annum, non expleverit*: peto, *an valide professionem emiserim, & obliger ad observantiam Regulæ*.

Resp. Affirmative; ratio est, quia in alleg. Const. Clement. & Innoc. non apponitur decretum irritans, nec irritatur, aut annullatur professio aliter facta. Quemadmodum a Trid. *sess. & cap. cit.* irrita declaratur professio emissa ab eo, qui eam emittit ante decimum sextum annum expletum: vel, qui minori tempore, quam per annum, post susceptum habitum, in probatione steterit, Ideo, cum tu professionem emiseris post 16. annum completum, quamvis ante 20. professio tenet; pro ut dixit Bordonus *cap. 7. de profess. Regul. num. 35.* & Barbos. in Trid. *sess. 25. de regul. cap. 15. num. 13.* referens pro validitate fuisse resolutum a S. Congr. Conc. 2. *August.* 1631. & 24. *April.* 1642.

25 Hic nota non esse de substantia professionis, quod requiratur annus 20. consequenter ejus defectus non invalidat. Nam, tunc DD. concordant aliquid esse de substantia actus, cum lex actum aliter factum irritat, & annullat per clausulam dispositioni adjectam, *irritum, & inane, &c.* sicut facit Trid. *cit.* Et propterea cum Pontifices exigunt annum 20. id non requirunt in ordine ad validitatem professionis, sed in ordine ad habilitatem, & labores, quibus Laici in Monasteriis deputantur.

26 Quæritur, *an obligemur sub mortali vota implere*.

Resp. Affirmative, per se loquendo; nam vovere est voluntarium, sed adimplere necessarium, ex Gloss. *ad cap. licet de voto*. Et patet ex Deuteronom. 23. ubi legitur. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*. Et patet, ex quo promissio homini facta, ab eo acceptata, ex genere suo obligat sub mortali, ut ipsi fides non frangatur, ergo & promissio voti facta Deo, a quo acceptatur.

Dixi *per se loquendo*, quia per accidens, si votum sit de re parva, obligat solum sub veniali, quia in ejus violatione parva irreverentia Deo fit: ita, si vovisti recitare quotidie Salutationem Angelicam, venialiter peccas, si uno, vel altro die omittas.

27 Sed nota, quod votum est promissio: in qualibet autem promissione duplex veritas consideratur, una de præsenti, in hoc consistens, quod qui promittit, habeat animum se obligandi, & exequendi, quod promittit: alia de futuro, ut quis suo tempore exequatur, quod promisit. Circa primam veritatem non admittitur a Doctoribus parvitas materiæ: quia gravis irreverentia videtur esse Deo mentiri: circa secundam vero parvitatem concedunt: cum in transgressione non appareat gravis irreverentia in Deum. Sed videndum est, an vovens, etiam in re levi, voluerit se graviter obligare.

28 Nota etiam cum De la Cruz *num. 9.* Lezana *Sum.* Peyrin. *de privil.* Donat. *prax tom. 2. part. 2. tract. 16. quæst. 8.* professionem, quam emittunt Personæ Sæculares de Tertio Ordin. Prædic. & Minor. quæ de pœnitentia nuncupantur, non continere obligationem voti; quia illud promitto, quo utuntur, idem est, ac propono, & cum proposito confunditur. Videri possunt Constit. Nicolai IV. *supra montem*, & Leon. X. *Inter cætera, in Bullar. Cherub.* Unde similes personæ Sæculares sunt instruendæ, ut sciant ex vi talis professionis, & promissionis non obligari ad aliquam culpam, ne propter ignorantiam, & errorem existiment, se ad promissa, etiam vi voti, teneri. Peccabunt tamen, si ad ea, alias præcepto aliquo humano, vel divino sint obstricti: vel, si intendant, etiam vi voti se obligare.

29 Quæritur, *Franciscus vovit dare quotidie pauperi obolum in eleemosynam, per plures vices omisit, adeout devenerit ad materiam gravem; petitur, an teneatur sub mortali reddere illam quantitatem*.

Resp. Affirmative; quia quamvis in singulis omissionibus mortaliter non peccaverit, peccavit tamen in ultima omissione, quæ cum aliis moraliter conjuncta constituit materiam gravem; & peccat contra Religionem, si illam materiam non reddat. Discurritur a simili de furante sæpe minima; sed vide *lib. 2. cap. 22. num. 61.* Et sicut peccat mortaliter contra justitiam, qui ab initio habet animum per parva furta furandi materiam gravem; sic mortaliter delinquit, si habeat animum omittendi totas illas parvas eleemosynas usque ad materiam gravem.

30 Quæ-

30 Quæritur, *promittit Petrus dare Ecclesiæ Calicem aureum, & Ecclesia promissionem acceptat; deinde Deo vovet se promissum Calicem eidem Ecclesiæ daturum, & non implet, petitur, quot peccata committit.*

Resp. Duplex, alterum contra justitiam non reddens Ecclesiæ id, ad quod acquisivit jus; & alterum contra Religionem, violans votum Deo factum, & fidem frangens. Campionus.

31 Quæritur, *an vovens jejunare in vigilia S. Augustini, teneatur alia die jejunare, si in vigilia omittit jejunium.*

Resp. Negative; nam votum fuit factum in honorem Sancti, & est onus affixum diei quemadmodum recitatio officii: & ideo infirmus sanitati restitutus, non est solicitus supplere officia omissa. Sed peccavit mortaliter non jejunando.

32 Pro intelligentia notabis, eum qui vovet, posse taxare tempus pro suo voto, & tempus determinare; si tempus non determinat, sed absolute vovet, v. gr. eleemosynam dare, recitare Rosarium, &c. tenetur implere, cum primum commode potest; ratio est, quia, si sine determinatione temporis rem promisit, præsumitur velle sine notabili dilatione solvere, dum potest sine gravi incommodo exequi.

33 Si vero tempus taxat, vel tempus assignatur ut terminus, & mensura impletionis voti: vel votum fit intuitu, & ob devotionem talis temporis, in quo vovens intendit honorare aliquem Sanctum; Si primum, etiam tempore transacto, tenetur implere; sic, qui vovet dare quotidie eleemosynam, tenetur implere omissa, quia votum non est emissum ob devotionem talis temporis, sed in utilitatem pauperum: & ideo semper durat obligatio dandi, dum non datur; sicut vovens intra mensem ingredi Religionem, transacto mense, ingredi tenetur, cum tempus non sit appositum ad finiendam obligationem, sed ad præscribendum terminum, ultra quem non differatur.

34 Si vero votum sit emissum ob devotionem talis temporis, seu in honorem, & reverentiam v. g. talis Sancti, transacta vigilia, & tali die, non tenetur supplere, quia votum fuit principaliter emissum ad exhibendum cultum tali Sancto, in tali determinato die: sed peccavit non implendo.

35 Sed petitur, *an teneatur abstinere ab ovis, & lacticiniis.*

Resp. Negavit Felix *tom. 1. exam. n. 28. 59.* ubi dixit in jejunio, tum ex voto; tum a *Mattheucci Cautela Confess.* Confessario imposito, tum ad lucrandum Jubilæum præscripto, non teneri fideles ad abstinentiam ab ovis, & lacticiniis, nisi exprimatur. Contra quem est sententia communis, ex doctrina D. Thomæ 2.2. *qu.* 187. *art. 8. ad* 3. ubi: *dicendum quod ova, & lacticinia jejunantibus interdicuntur:* & infr. *principalius interdicuntur carnes, quam ova, & lacticinia:* & statim: *in jejunio Quadragesimali interdicuntur universaliter, etiam ova, & lacticinia. Circa quarum abstinentiam in aliis jejuniis diversæ consuetudines existant apud diversos: quas quisque observare debet, secundum morem eorum, inter quos conversatur.* Modo, si vovens sit in loco, in quo consuetudo sit, quod in jejuniis, etiam extra Quadragesimam, jejunantes abstineant ab ovis, & lacticiniis, & ipse abstinere debet nam in eo loco jejunium, nedum importat præceptum affirmativum, in hoc consistens, quod, qui in die jejunii vult comedere, semel tantum in die (excepto jentaculo serotino) comedere debeat: sed etiam negativum, de abstinentia a carnibus, ovis, & lacticiniis. Præsertim, quia censetur vovere jejunium Ecclesiasticum juxta morem patriæ, & non alias. Ergo, si secundum utrumque non servat (nisi habeat licentiam a Prælato legitimo pro lacticiniis) jejunium transgreditur, & peccat. Ideo derelinquendus Felix, cujus opinio est practice improbabilis.

36 Sicut altera ipsius non subsistit, in qua *num.* 2853. dixit Fr. Minor. non teneri in jejuniis Regulæ, extra Quadragesimam, hoc est, *Adventus, & feria sexta* abstinere ob ovis, & lacticiniis. Nam loquitur contra Constitutiones Ordinis. In statutis Sambucanis *cap. 2. §. 6. num. 1.* de jejunio, absolute ipsis præcepto, disponitur, ut abstineant etiam ab ovis, & lacticiniis. De illo Adventus, Constitutiones Capituli Generalis, celeb. die Anno 1500. Interan de mandato Alex. VI. *cap. 3. art. 2.* apud Orb. *Seraph. tom. 3.* de jejunio, hæc habent. *Ad hanc autem Quadragesimam jejunandum Fratres sunt obligati modo, quo cæteri Christiani ad illam communem obligantur, ut lacticinia in ea comedere nequeant.* Prout etiam scripsit Marchant. in Regulam S. Francisci *cap. 3. tit. 3. qu. 2.* referens ex Hugone, De Dina, & quatuor Magistris: quod jejunia Regulæ sunt servanda juxta morem Patriæ, & jejunantium, ac maxime Religiosorum communem formam; ita quod, si nos Patriæ, & jejunantium communis consuetudo in jejuniis, etiam extra Quadrage-

ſimam, ſit, abſtinere ab ovis, & lacticiniis, abſtinere debeant: poſtquam id dixerunt Sanctoro, & Ameno. Vide *lib.* 1. *cap.* 16. & 21.

37 Quæritur, *quænam perſonæ poſſint vovere.*

Reſp. Omnes, quæ habent uſum rationis & ætatem ſufficientem ad peccandum mortaliter; quia omnes iſti poſſunt promittere rem honeſtam, & Deo gratam, ac intelligere obligationem, quam vovendo contrahunt. *Sum.* Leand. *num.* 43. & Felix.

Sed dices, ergo valida ſunt vota emiſſa ab adoleſcentibus ante annum pubertatis, & a Religioſis, ac Uxoribus.

Reſp. Affirmative, ſi non ſint præjudicialia Parentibus, Religioni, Marito, vel Familiæ.

38 Quæritur, *an Parentes poſſint irritare omnia vota a filio emiſſa ante annum pubertatis.*

Reſp. Affirmative, colligitur ex *c. puella* 20. *qu.* 2. Ratio eſt, quia ordinarie ante annos pubertatis carent perfecto uſu rationis, & propterea ſubduntur parentibus (& loco iſtorum Tutoribus) in omnibus ſuis actionibus; maxime autem in obligationibus contrahendis: ne ex imprudentia operantes, in eis ſe ſupra modum gravatos poſtea inveniant.

39 Nota, mares dici impuberes ante completum Annum 14. & fœminas ante 12. Unde omnia vota emiſſa a Filiis maſculis, antequam expleverint Annum 14. & a Feminis, antequam duodecimum abſolverint, dicuntur facta a Filiis impuberibus, & ante Annum pubertatis, conſequenter a Parentibus irritabilia: quia fiunt conditione ſubintellecta, *ſi Pater illa non irritat*, ut dixit De la Cruz. *cit. num.* 19.

40 Sed quæritur, *an omnia vota impuberum, tempore impubertatis facta, poſſint a Parentibus irritari poſt pubertatem.*

Reſp. Affirmative, modo ea Filius tempore pubertatis non confirmaverit. Gobat. *cit. num.* 175. & Felix *num.* 1980.

41 Quæritur, *Cujus conſtitutus in ſexto decimo ætatis anno, aperit Confeſſario, ſe poſt Annum decimum emiſiſſe votum ſimplex caſtitatis, petit, an teneatur ad caſtitatem, & poſſit nubere.*

Reſp. Interroget, an poſt Annum 14. votum ratificaverit: & dum affirmat, pronuntiet teneri ad continentiam, & matrimonium non poſſe licite contrahere; ſi vero poſt Annum prædictum votum ratum non habuit, ad continentiam non teneri dixit Fagnan. *in* 5. *Decr. ad cap. Tua Littera de Cler. per ſal. prom. num.* 45. Ratio eſt, quia, cum ante pubertatem non habeat poteſtatem coeundi, nec poſſit Matrimonium contrahere *cap. atteſtationes de deſponſ. impub.* quantumcumque ſit doli capax, non poteſt renunciare ei, quod ignorat.

42 Sed quid, *ſi major Annis* 14. *ſe ad continentiam obligaverit?*

Reſp. Tenetur ſervare, quia tunc ad coeundum eſt potens.

43 Quæritur, *an Pater poſſit irritare vota filii, edita tempore pubertatis.*

Reſp. Affirmative, ſi hæc duo concurrant unum, quod Filius maneat ſub poteſtate Patris, & non ſit emancipatus: & alterum, ſi illa præjudicent Patriæ poteſtati: ut ſunt vota, quibus domus perturbatur, aut Filius infirmari timetur, ut longa peregrinatio, immoderata jejunia, &c. Quia iſta vota cedunt in damnum, etiam Patris, ceſsando ab ejus ſervitio, & ſunt cauſa expenſarum vel, ſaltem dicas cum De la Cruz, & communi, poſse Parentes ſuſpendere iſtorum votorum executionem uſque ad tempus, quo Filius ſui juris fuerit, atque erit extra minoritatem: quod contingit poſt Annum 25. completum; uſque ad tale tempus Filii dicuntur minores, & quoad bonorum adminiſtrationem ſubjiciuntur Curatori, ſi Patri, & Avo Paterno deficientibus, talis ſubrogatus ſit.

44 Non poteſt tamen irritare vota ipſi non præjudicantia, ut votum moderati jejunii, orationis, moderatæ eleemoſynæ de proprio peculio, bonorum caſtrenſium, vel quaſi caſtrenſium, Religionis, caſtitatis, &c. Quia Filius pubes, non emancipatus, in his eſt omnino ſui juris: & hæc intelliguntur facta ſine conditione, ſi *Pater conſentiat.*

45 Quæritur, *an Superior poſſit irritare vota Religioſi ſibi ſubditi.*

Reſp. Affirmative, ſic DD. communiter, propter ſubordinationem voluntatis Religioſi ad illam Prælati. Hinc, ſi emittant votum de vetitis a Regula, aut Superiore, ut de peregrinando, ſubintelligitur, *ſi Prælatus licentiam concedat*; ſi vero de non vetitis, ſubintelligitur, *ſi Superior non reſiſtat.*

Excipiuntur, votum tranſeundi ad arctiorem Religionem, ex *cap. licet de Regul.* & vota in profeſſione emiſsa.

46 Abbatiſsæ quoque, & Prioriſsæ propter poteſtatem dominativam in voluntatem, & actiones Monialium, poſsunt ipſarum vota irritare, quæ regimini Monaſterii, aut Monialis valetudini, vel debitæ ſibi ſubjectioni officiunt; alias, quando aliquid Monialibus præciperent, poſsent ſtatim reſpondere, non poſsum, nec teneor hoc exequi, quia

quia contrarium vovi: quod est absurdum, & contra Ordinem Status Religiosi. Sed non possunt dispensatione relaxare, vel commutatione obligationem in aliam materiam transferre, quia carent jurisdictione Ecclesiastica. Cabasut. *prax. lib. 1. cap. 8. num. 22. in fine.*

47 Quæritur, *an Domini possint irritare vota suorum mancipiorum.*

Resp. Affirmant plures, maxime de votis, quæ impediunt Domini servitium: ut esset votum peregrinationis, intrandi Religionem, &c. Secus de aliis, quæ in damnum ipsius non cedunt, ut est votum non jurandi, castitatis, moderati jejunii, &c. Sed magis placet asserere cum Illung. posse prima solum suspendere pro tempore, quo obsequio illorum præjudicant; ratio est, quia Domini habent solum dominium utile in mancipium, & servum: ergo ea tantum vota, & pro eo dumtaxat tempore possunt suspendere, quamdiu eorum dominio utili, debito nimirum obsequio, præjudicant.

48 Quæritur, *an Maritus possit irritare omnia vota uxoris.*

Resp. Negative, sed ea sola, quæ præjudicant usui matrimonii, educationi prolis & administrationi familiæ; quia subjectio uxoris erga Maritum est in rebus, ad prædictos matrimoniales fines spectantibus; quæ subjectio fundatur solum in contractu Matrimonii, ergo potestas Mariti extenditur solum ad irritanda vota Uxoris, in materia contractui matrimoniali subjecta; & sic potest irritare votum frequentis jejunii, quo inhabilis reddi posset ad usum Matrimonii, illud peregrinationis, immoderatæ eleemosynæ, &c.

49 Sed quæritur, *an possit Uxor irritare illa viri.*

Resp. Directe non potest, sed solum indirecte. Hinc nota duplicem esse irritationem, directam, & indirectam; directa est annullatio voti facta ab eo; cui subjecta est voluntas voventis: indirecta vero est suspensio voti, quatenus ei subjecta est materia voti, cujus executio ei præiudicat: quare Uxor non potest viri vota directe irritare, quia vir non est Uxori quoad voluntatem subjectus; nam vir est *caput mulieris; ad Ephes. 5.* sed potest solum executionem voti suspendere, si sibi, ut sub statu Matrimoniali, præjudicet: propterea cum præjudicium cessat, votum indirecte irritatum revivifcit, & vir ad ipsum obligatur: nam non fuit extinctum in radice, sicut irritatum directe.

50 Sed quæritur, *uxor facit votum castitatis, per quod privatur jure petendi debitum, petitur, an maritus possit hujusmodi votum irritare.*

Resp. Negative, *ex c. quidam, & c. placet de conver. conjug.* ubi deciditur, votum castitatis uxoris valere, & obligare ad non petendum debitum: cum hoc sit in ejus potestate, sed reddere tenetur.

51 Sed quæritur, *uterque conjugum post consummatum matrimonium, mutuo consensu, vovent absolute castitatem, petitur an possit vir votum uxoris irritare.*

Resp. Negative, ex *cap. quod Deo 35. q. 5.* & neuter tunc potest petere, aut petenti reddere: quia uterque per suum consensum censetur juri suo petendi cessisse. Marchant. *resol. Pastoral. cap. 2. qu. 20. de vot.* Observa, quod, altero conjuge mortuo, superstes tenetur castitatem servare.

52 Quæ diximus de irritatione votorum, servata proportione, extendimus ad irritationem juramentorum: adeo ut Superior ratione potestatis dominativæ in actiones subditorum, possit irritare omnia ipsorum juramenta, excepto eo, quod adjiceretur voto transeundi ad Ordinem strictiorem, vel votis propriæ Religionis: & Pater illa filii impuberis; ac vir ea uxoris: quatenus hæc præjudicant eorum potestati, & servitio: ratio est, quia omne juramentum hoc ipso, quod sequitur naturam promissionis, est conditionatum, *si scilicet, salvo jure Superioris, servari possit.* Ergo deficiente conditione, consensu nimirum, seu ratificatione Superioris, nullum est, & irritum, sive in honorem Dei, sive in utilitatem hominis sit editum.

53 Nota, quod habentes facultatem irritandi, vel dispensandi in juramentis, ea uti non possunt, quoad ea, quæ sunt facta in utilitatem tertii, ab isto acceptata: nisi iste consentiat: quia, ipso invito, non potest privari jure, quod habet in rem promissam & a se acceptatam. Illsung. *tr. 5. disf. 1. qu. 2. art. 5.* Vide *lib. 2. cap. 17.*

54 Quæritur, *in quo differat irritatio a dispensatione, & commutatione voti.*

Resp. In hoc I. *Quia irritatio est Actus potestatis dominativa, qua impeditur, & tollitur obligatio voti, a subdito contracta, tamquam præjudicans dominio Superioris.* Dispensatio vero *est actus jurisdictionis, quo, justa causa, tollitur, & remittitur obligatio in totum, vel in partem, nomine Dei.*

Commutatio tandem *est actus jurisdictionis, quo obligatio voti legitima causa mutatur,*

& transferturin aliud opus. In commutatione itaque non tollitur obligatio voti, sed transfertur, implenda in alia materia.

II. Quia irritatio potest fieri, etiam a Laico, ex quo jus irritandi fundetur in dominio pleno, & perfecto, quod quis habet respectu alterius, cujus actiones personales, & domesticas dirigit: Dispensatio autem nonnisi a persona Ecclesiastica, habente jurisdictionem Ecclesiasticam. Commutatio pariter in æquale debet fieri auctoritate Ecclesiastica.

III. Quia irritatio facta sine causa est valida; nam subditus suo voto non potest suum Superiorem obligare, nec ipsum privare dominio in suas actiones; sed Superior sine causa irritans venialiter peccat, si votum subdito utile irritet. Sed tunc mortaliter delinquet, si sine causa rationabili irritet votum, ad quod emittendum licentiam concessit. *Numerorum* 30. Dispensatio autem sine rationabili causa facta, invalida est, & illicita, quia fit nomine Dei, qui non acceptat, nec approbat relaxationem voti temere, & imprudenter factam; nam legitime non dispensat, sed bona sui Domini dissipat, cum ipsius jura, & ipsi debita, sine justa causa remittat. Commutatio pariter in opus æqualiter bonum sine causa nec licita est, nec valida; cum non sit præsumendum, Deum sine causa acceptare translationem obligationis voti in materiam æqualem.

55 Dixi *in opus æquale*, quia in rem evidenter meliorem potest vovens propria auctoritate suum votum commutare. (modo non sit reservatum) juxta *cap. ex multa de voto*. Nam in omni voto saltem tacite, & interpretative includitur hæc conditio, quod vovens velit se obligare ad præstandam rem, nisi eidem substituerit meliorem, id est, Deo gratiorem, & sibi ad animæ salutem utiliorem. Ilsung. *num.* 148. Ita, si quis voveat dare Calicem argenteum Ecclesiæ B. M. & loco ipsius substituat aureum: & loco jejunii simplicis, illud in pane, & aqua, votum implet; nam in meliori includitur minus bonum, & aliquid plus: sed in æquale non potest; nam non potest aliquid loco alterius solvi, nisi promissarius consentiat. Quilici *qu.* 15. *art.* 2. *num.* 35.

Hinc fit, quod, ut dispensatio, & commutatio subsistant, requiritur auctoritas, & causa: hujus sufficientia relinquitur arbitrio viri prudentis, & timorati. Propterea Confessarii, quibus, vel in Jubilæis, vel extra datur facultas dispensandi, vel commutandi vota, examinent, an causa rationabilis sit.

56 Sed nota in commutatione, necessariam non esse causam, adeo gravem, sicut in dispensatione: ex quo in ista obligatio omnino tollatur: in illa vero non sic, sed de uno ad aliam materiam transferatur implenda: adeo ut obligatio voti, quæ erat exequenda in jejunio, sit executioni danda in eleemosyna.

57 Quæritur, *quænam personæ possint in votis dispensare, & ea commutare*.

Resp. I. Summus Pontifex supremam potestatem habet in omnia: & ipse dumtaxat in hæc quinque, sibi reservata dispensat. *Religionis approbatæ a S. Sede: Castitatis perpetuæ: Peregrinationis ad limina Apostolorum S. Jacobi in Compostella, & Terra Sancta*. II. S. Pœnitentiaria. III. Episcopi.

58 Sed quid, *dicendum de Confessariis Regularium quoad sæculares?*

Resp. Possunt ex privilegio vota commutare, exceptis quinque reservatis Papæ, & aliis, ut infra. Quilici *Confess. manud. quæst.* 5. *art.* 4. *numer.* 11. 12. & 13. Tambur. *in Decal. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 56. De la Cruz *de priv. regul. lib.* 2. *cap.* 6. *dub.* 8. Hasbensis *sum. q. q. regul. ver. votum num.* 581. Felix *examen tom.* 1. *num.* 1918. Ilsung. *cit. num.* 151. referens a Paulo III. fuisse Confessariis Societatis delegatam potestatem commutandi vota non reservata; consequenter, etiam Religiosis gaudentibus communicatione privilegiorum cum Jesuitis. Lege extravag. Sixti IV. *Dominici, de pœnit. & remiss. inter com.*

59 Sed debent plura concurrere, 1. Ut Regularis sit approbatus ab Ordinario loci ad audiendas Confessiones Sæcularium. 2. Ut sit a Generali, vel Provinciali specialiter deputatus ad commutandum. 3. Ut in Ecclesiis tantum sui Ordinis ea facultate utatur. 4. Ut vota non sint Papæ reservata juxta *cap. ex multa de voto*: in quæ non potest, nec tempore Jubilæi, nisi in litteris exprimatur, & detur facultas. 5. Ut non sint reservata Episcopis: quamvis alii negent. 6. Ut vota non sint facta in favorem tertii, & ab eo acceptata, nisi ejusdem consensus accedat; quia privilegium non intelligitur datum cum præjudicio tertii. 7. Ut vota non sint jurata, ob duplex vinculum, voti nimirum, & juramenti; quia, cum Papa id concedere intendit, exprimit. 8. Ut commutatio fiat pro foro conscientiæ tantum, & in actu Confessionis. 9. Ut in Monasteriis majoribus non deputentur, nisi tres, vel quatuor: & in minoribus unus, vel duo: & tandem, ut commutatio non fiat sine justa, & rationabili causa.

60 Sed

60 Sed quæritur, *an Regularis ab Ordinario approbatus, & a Superiore deputatus, possit etiam dispensare in impedimento petendi debitum conjugale. Quod in eo est, qui votum simplex castitatis emisit.*

Resp. De hoc diximus *lib. 2. cap. 7. num. 5.* Et resolutio affirmativa, communiter inter allegatos recepta; quibus addo Ant. a Spir. Sancto *direct. Regul. tract. 2. disp. 1. sect. 2.* Felicem, etiam *num.* 4302. Nicol. Flos. *ver. debit. conjug. num. 5.* asserentes, Confessarium Regularem ab Ordinario approbatum, & a Generali, vel Provinciali deputatum, posse dispensare in impedimento petendi debitum, contractum, vel voto simplici castitatis, vel etiam affinitate, aut cognatione spirituali (modo istæ superveniant matrimonio) sed in foro conscientiæ tantum, & in actu Confessionis, ac in suis Ecclesiis dumtaxat; sed videant, ne in utenda facultate excedant: & an privilegia sint in usu, & non revocata.

Advertant Confessores, qui in casu voti dispensant ad debitum petendum, debere dispensatum monere, quod, mortua Uxore, non potest licite nubere; sed teneri ad votum: & quod peccet, si iterum contrahat: ac non posse petere debitum a nova conjuge sine nova dispensatione, ut dixit De la Cruz *cit. dub. 9.*

Item, ponderent hujusmodi deputationem durare ad libitum, & expirare, morte, ac mutatione Superioris, ut ex Lezana docuit alleg. Quilici, & nunquam esse deducendam ad praxim dispensando, nisi legitima accesserit causa; legitima reputatur, si conjuges non possint se continere.

61 Quæritur, *quomodo se gerere debeat Confessarius in commutatione votorum.*

Resp. Regula hujus rei certior dari nequit, quam prudens arbitrium Confessarii, qui omnibus circumstantiis expensis, æqualitatem, quoad potest, servet.

Hinc regula I. sit, ut votum prepetuum in perpetuam, personale in personalem, & reale in realem obligationem ordinarie commutetur: longam peregrinationem ex voto promissam commuta in frequentem visitationem Ecclesiæ; considera pericula, labores, & expensas pro eundo, & redeundo faciendas (quæ reputantur sub voto cadere) & obliga, ut expendat in aliquod pium opus. Piasec. *prax. part. 2. cap. 1. art. 3. a nu. 10.* labores commuta in flagellationem, vel jejunium.

II. Regula, ut commutetur in id, quod est melius, & utilius ipsi voventi hic, & nunc seu pro tempore, loco, & dispositione ipsius. Vovit pœnitens flagellationem ad domandam carnem, commuta in jejunium, quod ad carnis mortificationem conducit.

III. Regula, ut consideretur qualitas, & conditio voventis. Si pauperi votum eleemosynæ commuta in recitationem Rosarii, in servitium Hospitalis tot diebus, quot judicantur sufficientes ad compensandam quantitatem eleemosynæ promissæ. Debilibus vero & laborantibus, votum jejunii commuta in opera faciliorá, proportionata statui, & complexioni, ut vel in eleemosynam, aut repetitam auditionem Missæ die Festo, vel in recitationem Officii B. M. V. singulis Sabbatis, ad ratam dierum, quibus debebant jejunare: Cætera videas apud Tambur. in decalog. *lib. 3. cap. 17.* & a nobis dicta *lib. 1. cap. 27. num. 35.*

62 Quæritur, *accedit Religiosus Professus petens a Confessario commutationem voti, quod in sæculo emisit, invisendi singulis annis domum Lauretanam, petitur, an egeat commutatione.*

Resp. Negative, nam per professionem Religiosam extinguuntur omnia alia vota simplicia, sive realia, sive personalia, facta in Novitiatu, vel in Sæculo; textus expressus in *cap. Littera de voto*; etiamsi votum esset reservatum, ut ibi *Gloss.*

63 Quæritur, *pœnitens hæc Confessario aperit*, Pater, post susceptum Ordinem Subdiaconatus, Matrimonium contraxi, deinde audivi esse obstrictum voto solemni castitatis, Sacris Ordinibus annexo: peto, an Matrimonium sit validum. Pro validitate habeo Auctores, resolventes ignorantiam excusare ab obligatione voti: ego autem cum ordinem suscepi, ignorabam obligationem servandæ continentiæ suscipere: *quid agendum Confessario?*

Resp. Pronunciet Matrimonium esse nullum, & ipsum teneri ex obligatione voti solemnis (Sacris Ordinibus ex lege Ecclesiastica annexa *cap. A multis de ætat. & qualit.*) ad continentiam servandam; Ratio est, quia statim ac sciens, & prudens accipit id, cui est annexum votum castitatis, censetur virtualiter, & implicite castitatem vovere: propter communem regulam, quod *qui recipit unum connexorum, censetur ad alterum se obligasse.*

Utique ignorantia excusat ab obligatione voti (quia, ubi hæc est, cognitio deest, & ubi cognitio non adest, libertas in operando non datur, quia nil volitum, quin præcognitum) sed hæc in casu non datur, quia principale non ignoratur.

I. Sed observa, quod votum castitatis duplici

plici modo emittitur, exprefse, & implicite, feu tacite: *expresse*, cum apertis verbis dicitur: *voveo castitatem*: *implicite vero*, *vel tacite*, cum aliquid aliud fuscipitur, quod votum requirit, vel, cui eft annexum castitatis votum: quod emittunt, qui ordinantur Ordinibus Sacris.

II. Quod ignorantia a voto excufat, fi fit circa fubftantiam, vel aliquid notabile spectans ad fubftantiam voti, aut circumftantiam notabiliter mutantem materiam voti: quia nullus, nifi volens, obligatur.

III. Ex Engel. *lib.* 3. *tit.* 34. *nu.* 7. quod Deus non cenfetur acceptare vota fimplicia in illis circumftantiis, quas non prævidimus: & fi prævidiffemus, non dediffemus confenfum.

Dixi *vota fimplicia*: quia aliter difcurritur de folemnibus, propter manifeftum difcrimen, quod inter ea reperitur. Nam fimplex conftituitur fola voluntate voventis, fe Deo obligantis, fine actuali fui traditione. Solemne vero, cum voventis voluntate perficitur per actualem fui traditionem, juxta dicenda *lib.* 4. *cap. ult.*

IV. Quod fi vovens habet voluntatem vovendi eo modo, quo cæteri vovere folent, tunc faltem implicite, in obligationem confentit. Quod femper a Confeffario præfumendum eft, nifi contrarium probetur. Alias plures excufationem ab implendis votis allegarent.

Sed quid dicendum de eo, *qui fciens Ordini Sacro effe annexum votum castitatis, ipfum fufciperet, & diceret*: nolo vovere caftitatem?

Refp. Gobat. exper. Theol. *tract.* 8. *caf.* 20. *nu.* 756. Hasbenfis *Sum. qu. Regul. v. votum nu.* 456. cenfent, eum ex vi voti ad caftitatem non teneri, quia votum eft promiffio, & obligatio Deo facta, dependens effentialiter a voluntate: nam nullus promiffione fe obligat, nifi qui animum habet fe obligandi, & cui vult fe obligare, ut dixit *Gloff. ad c. Litteraturam de voto in ver. proponens*. Quem tamen dixerunt ad caftitatem teneri ex ftatuto Ecclefiæ, quæ præcipit obfervantiam caftitatis illi, qui noluit vovere, illumque inhabilem facit ad Matrimonium. Engel. *cit. a num.* 4.

Sed mihi fatis probabile eft, etiam ex obligatione voti teneri ad caftitatem. Moveor, ex quo proteftatio illa fit contraria facto; nam proteftatur fe nolle continentiam vovere, & confentit in recipiendo annexum: ergo tacite cenfetur fe ad continentiam obligare, & per fufceptionem Ordinis proteftationem deftrui. A pari difcurro de eo, qui proteftatur, fe credere Meffiam veniffe, & tamen Agnum Pafchalem comedit, & Sabbata more Judæorum colit, in quo cum proteftatio fit facto contraria, non relevat ad excufandum ipfum ab errore contra fidem, ut optime difcurrit Carena *de Offic. Inquifit. part.* 2. *tit.* 1. *num.* 77. Et nos diximus *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 19 Ergo ftatim ac Ordinem fufcipit, votum tacite edit, & implicitam voluntatem habet fe obligandi. Vide Laym. *lib.* 5. *tract.* 9. *cap.* 11. *a num.* 1.

Duo peccata fic Ordinatus committit alterum facrilegii, fufcipiens Ordinem in peccato, alterum decipiendo Ecclefiam, quæ ab ordinato vult caftitatem promitti, *cap. Diaconus difp.* 27.

64 Quæritur, *an voti obligatio tranfeat ad hæredes*.

Refp. Confidera aliud effe votum perfonale: quod folum ab ipfomet vovente impleri poteft, quia promittitur aliquid præftandum ipfius voventis perfonali actione, ut, fi voveas caftitatem fervare, jejunare, orare, Miffam audire, &c. Aliud reale, ut, cum promittitur Deo, res danda, vel expendenda a vovente, ut eleemofynam dare, Ecclefiam ædificare, &c. Et aliud mixtum, quod ex utroque participat, ut, cum Deo vovens promittit aliquid a fua actione diftinctum: vel, non modo rem fuam, fed etiam propriæ perfonæ officium, fructionem & minifterium: ut, fe propriis manibus Ecclefiam ædificaturum, eleemofynam daturum, fuis fumptibus peregrinaturum, &c.

His intellectis, DD. concordant. I. Votum perfonale effe exequendum ab ipfomet vovente, cujus onera perfonalia ad hæredes non tranfeunt, nifi ipfi hæredes executionem voti in fe libere fufcipiant: ratio eft, quia obligatio perfonalis non eft conjuncta cum hæreditate, fed cum perfona, & cum ifta extinguitur: a pari de privilegio perfonali. Nec teftator poteft hæredibus pro fuo arbitrio eam obligationem imponere. Verum, fi hæres fit voluntarius, & non neceffarius, cui teftator hæreditatem relinquat fub conditione, quod perfonalia vota impleat, tenetur, dum hæreditatem acceptat.

II. Obligationem voti realis ad hæredes tranfire, adeo ut ifti, poft aditam hæreditatem, teneantur illa implere. Ratio eft, quia, quemadmodum hæres fufcipiens hæreditatem acquirit omnia jura, & commoda teftatoris, fic etiam omnia onera, debita, & reales obligationes in fe fufcipit. Hinc cum teftator fit factus debitor illius rei, in quam votum cadit, hæres tale debitum folvere tenetur. Non quidem ex virtute Religionis, quæ folum voventem obligat,

gat, sed ex virtute justitiæ, ratione acceptatæ hæreditatis, una cum omnibus oneribus. Layman *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 12.

III. Hæredes teneri ad vota mixta, secundum id, quod participant de votis realibus. Testator vovit visitare domum Lauretanam, atque ibi offerre argenteam lampadem, hæres ad istam dandam tenetur.

65 Sed pondera, hæredes non teneri solvere vota Defuncti ultra vires hæreditatis, sed cum proportione ad illas. Unde prius debent deduci expensæ funerum, deinde legitima hæredis: quia hæc non poterat gravari a Testatore debito voluntario. Prius etiam debent solvi debita ex justitia: quia obligationes votorum implendæ sunt ex bonis Defuncti, de quibus poterat ipse disponere; qui disponere non poterat de illis, ære alieno gravatis: quia ad ea jus Creditores habebant.

66 Sed quæritur, *Cajus habet apud se sex candelabra argentea, quæ ex voto promisit offerre Ecclesiæ B. M. V. interim antequam votum exequatur, tamquam rebellis, rapitur in vincula, cujus omnia bona addicuntur Fisco, id ipse sciens, manifestat Judici Sæculari, se illa candelabra ex voto paraße B. V.* petitur, *an Judex Laicus poßit ea candelabra in alios usus profanos convertere.*

Resp. Negative: Fiscus enim tenetur implere vota realia Rei. Nam, licet Fiscus non sit proprie hæres, habetur tamen loco hæredis, *l. inter eas*, §. *Bonis*, *ff. de fidejuß.* & ibi Gloss. *in verb. ita fisci.* Et tenetur ad debita Rei, *l. non poßunt ff. de jure fisci.* Ubi hæc sunt: *non poßunt ulla bona ad Fiscum pertinere, nisi quæ creditoribus superflua sunt: id enim bonorum cujusque esse intelligitur, quod alteri superest.* Unde in casu, quo Judex in alios usus expendisset, deberet reddere æquivalens.

67 Quæritur, *Antonius est obligatus voto ad audiendum Sacrum, recitandum Rosarium, & servandam castitatem, nullum ex his implet, confitetur hanc triplicem transgreßionem, dicendo*: tria vota a me emisa, semel sum transgressus; *petitur, an satisfaciat integritati Confeßionis, si specificam malitiam non aperiat.*

Resp. Negative; nam promissiones specificantur a materia, seu actu ultimo, qui promittitur. Promittis recitare Rosarium flexis genibus: audire Sacrum diebus non Festis: pauperi eleemosynam dare: Ecclesiam fundare: dotare puellam, &c. Teneris in Confessione explicare in specie, quodnam ex illis violasti: nec satis est dicere, peccavi contra Religionem, sed necesse est explicare actus, quos promisisti, & omisisti implere. Nam ex terminis apparet, moraliter loquendo, quod decentia, & honestas, quæ est in hoc, quod quis Deo exhibeat cultum, erogando pauperi eleemoysnam, voto promissam, alia sit ab ea, quæ apparet in obsequio, quod impenditur per adimplementum voti jejunandi: ergo diversa specie malitia, & turpitudo est in transgressione: ergo, ut sufficienter Petrus se accuset, debet explicare, quem ex illis actibus omiserit.

68 Quæritur, *Berta post votum Religionis Matrimonium contraxit, post plures annos vir moritur, & ipsa sine filiis relinquitur, petitur, an teneatur Monasterium ingredi.*

Resp. Affirmative: si non sit inhabilis effecta propter infirmitatem, vel ætatem; ratio est, quia nuptiæ illicite celebratæ non extinxerunt obligationem voti: nec ullus de sua malitia commodum reportare debet *cap. intelligimus de transact.* Si vero inhabilis sit effecta, deobligatur.

69 Quæritur, *Cajus certus est se voviße dare Calicem Ecclesiæ S. Francisci, sed dubitat, an argenteum, vel aureum: ad quem Confessarius obligabit?*

Resp. Ad argenteum, saltem quoad cuppam, quia præsumitur hunc vovisse: nam præsumptio fit ex regulariter contingentibus, & regulariter Calices cuppam argenteam habent. Sed crederem esse considerandam qualitatem personæ; nam si valde dives foret, deberet præsumi se voluisse obligare ad Calicem argenteum ex integro.

70 Sed quæritur, *vovit, determinate dare hunc Calicem, hunc equum; equus moritur, Calix a fure rapitur, petitur, an sit obligandus supplere per alia.*

Resp. Negative, quia materia in individuo fuit taxata; sed, si vendidisset, teneretur ad pretium, in quo virtualiter, & equivalenter manent. Quemadmodum, si sua culpa, tam mors, quam furtum evenissent.

Circa vota conditionalia, nota. I. Quod emissa sub conditione contingenter futura non obligant ante impletam conditionem: voves dare eleemosynam, si Pater convaluerit, si vivat, &c. posita sanitate, & vita Patris, teneris implere: nam purificata conditione votum transit in absolutum. Promissio Deo facta parit obligationem Religionis; quæ in tantum obligat ad standum promissis absolute, quando conditio intenta est impleta, ne lædatur honor Dei, frangendo fidem promissionis. Super cæteris consule DD. Nam hæc ad finem intentum satis videntur, & de tertio libro sufficiant.

LIBER

LIBER QUARTUS
DE SACRAMENTIS
IN GENERE.

Doctores integros tractatus de Sacramentis, tum in genere, tum in particulari ediderunt, quorum prolixitatem nos vitantes, summatim solùm de iis tractaturi sumus, exhibentes Confessario quædam particularia, & magis practicabilia, ut ad manus aliqua quoque de Sacramentis habeat.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

1 DE Sacramentis novæ legis nobis sermo est. Quorum septenarius numerus habetur ex Florent. *in decret. Eugenii*, & Trid. *sess.* 7. *Can.* 1. *de Sacram. in gen.* adeo ut hæreticus esset, qui plura, vel pauciora, quam septem esse affirmaret. Ea sunt, *Baptismus*, *Confirmatio*, *Eucharistia*, *Pœnitentia*, *Extrema-Unctio*, *Ordo*, & *Matrimonium*.

2 Definitio Sacramenti: *est invisibilis gratia visibilis forma*, *c. sacrificium de consecrat. dist.* 2. seu: *invisibilis gratia visibile signum*, *ad nostram Sanctificationem institutum*: approbat Trid. *sess.* 13. *c.* 3. *de Eucharistia*.

Dicitur *institutum*: at non ab homine, non a natura, non casu, sed a Christo Domino, Sacramentorum Auctore. Et hinc patet ad essentiam Sacramenti requiri, ut sit signum sensibile gratiæ habitualis, justificantis, & santificantis hominem.

3 Sed nota, Sacramenta non solum gratiam significare, sed etiam eam causare, & efficere, in non ponentibus obicem. Propterea a Theologis dicuntur signa gratiæ, non tantum speculativa, sed & practica, & efficacia: & a Trid. *Can.* 6. gratiam continere.

4 Item pondera, Sacramenta novæ legis ex eod. Trid. *sess.* 7. *Can.* 8. conferre gratiam ex opere operato, hoc est ex institutione, & promissione Christi, per quæ merita Passionis ejus communicantur, & applicantur suscipientibus ipsa, & gratiam confertur, dum in eis obicem non inveniant, juxta Trid. *sess.* 6. *c.* 3. *de just.*

5 Quæritur, *quot sint Sacramentalia*.

Resp. Sex numerantur a DD. hoc carmine contenta.

Orans, *Tinctus*, *Edens*, *Confessus*, *Dans*, *Benedicens*.

Orans, denotat Orationem Dominicam: quæ præcipuum inter Sacramentalia obtinet locum. Vide Div. Thomam *in* 3. *p. quæst.* 87. *art.* 3. *in corpore*. Ubi numerat inter ea, etiam Orationem, quæ fit in Ecclesia consecrata.

Tinctus, significat eum, qui attingit aquam benedictam, vel ea aspersus se signat.

Edens, complectitur comestionem eorum, quæ a Sacerdotibus sunt benedicta, juxta ritus, & Orationes ab Ecclesia Romana præscriptas in Rituali Romano circa comestibilia.

Confessus, significat Confessionem generalem, quæ fit ante Introitum Missæ, & ad Primam, & Completorium.

Dans, insinuat eleemosynam, *c. Quamobrem*, *c. Medicina de pœnit. distinct.* 1.

Benedicens, indicat benedictionem Episcopalem; & secundum alios comprehendit alias benedictiones, institutas ab Ecclesia, puta, Cinerum, Candelarum, Palmarum, &c.

6 Hæc Sacramentalia valent, ad remissionem venialium, quatenus, si quis eis cum reverentia utatur, & humiliter, ac devote recitanda, recitet, ac doleat de venialibus, per ea delentur: facit Trid. *sess.* 14. *c.* 4. *de pœnit.* docentis, *non esse necessarium venialia confiteri*, *quia ipsa possunt multis remediis expiari*.

7 Quæritur, *quænam ex Sacramentis sint Sacramenta mortuorum*, *quæ vivorum*.

Resp.

Resp. Mortuorum sunt, illud Baptismi, & Pœnitentiæ; quia primum datur mortuis spiritualiter per peccatum originale, & secundum mortuis per peccatum actuale. De quibus dicitur, quod causent primam gratiam, quia non supponunt vitam gratiæ, sed per se causent eam in non ponentibus obicem. Vivorum sunt reliqua, quæ supponunt vitam gratiæ in suscipiente. Nam de necessitate præcepti divini est, ut conscius peccati mortalis, priusquam ullum ex quinque vivorum Sacramentis percipiat, debeat se ponere in statu gratiæ: vel, per Confessionem, dum potest, vel, per contritionem perfectam cum voto confitendi, dum deest copia Confessoris; & ideo hæc causant secundam gratiam, vel gratiæ augmentum, *v. l. 2. cap. 33. nu. 19.*

8 Sed quæritur, *an Sacramenta vivorum aliquando possint primam gratiam causare.*

Respond. Per se numquam possunt, bene vero per accidens; & tunc Sacramentum, quod per se est vivorum, per accidens fit Sacramentum mortuorum. Explico: ignorat quis invincibiliter se esse maculatum peccato mortali, accedit ad Eucharistiam reverenter, & devote, putans esse in statu gratiæ habitualis, ex vi Eucharistiæ recipit primam gratiam sanctificantem, & justificatur. Accedit Ordinandus ad Episcopum, recordatur alicujus peccati mortalis, Confessarium non habet, elicit actum attritionis, quem inculpabiliter putat contritionem perfectam: hic, stante bona fide, ex vi Sacramenti Ordinis, quem suscipit, justificatur: ergo Sacramenta vivorum per accidens causant primam gratiam. Divus Thom. 3. *part. quæst.* 79. *articul.* 3. *in corp.* Gobat. *Exper. Theol. tract.* 1. *nu.* 18. Felix. *exam. tom.* 3. *num.* 12. Clericatus *dec. qu. de ann.* 1687. *quæsit.* 2 *mens. Januar.* allegans Dianam, & Lauræam, De la Cruz *de Sacram. in gener. qu.* 2. *num.* 2.

9 Quæritur, *an Sacramenta præter gratiam habitualem sanctificantem conferant aliam gratiam.*

Resp. Affirmative. Per Sacramenta præter habitualem gratiam conferuntur quædam auxilia gratiæ actualis, quæ Deus decrevit dare recipientibus debite ipsa Sacramenta, tempore opportuno, nisi ipsimet ponant obicem. Sic baptizatis præter gratiam sanctificantem decrevit Deus dare quædam auxilia actualia ad novam vitam instituendam, eique se conformandum, cujus filius per baptismum quis effectus est.

Confirmatis, ultra augumentum gratiæ sanctificantis, decrevit Deus per Confirmationem dare aliqua specialia subsidia actualis gratiæ in ordine ad confitendam fidem Christi libere, & fortiter, non obstante persecutione, & tentationibus impellentibus in contrarium.

Per Extremam Unctionem, decrevit ultra tale augmentum conferre auxilia, quibus infirmus resisteret tentationibus, in extrema infirmitate occurrentibus.

Ordinatis, per Ordinem præter augmentum sanctificantis conferuntur auxilia ad digne exequenda ministeria Sacra.

Per Matrimonium, præter tale augmentum dantur auxilia ad ejus substinenda onera, & prolem educandam.

Per Eucharistiam dantur, cum tali augmento auxilia ad perseverandum in gratia, & vincendos concupiscentiæ motus.

Per Pœnitentiæ Sacramentum tandem, ultra gratiam sanctificantem, auxilia conceduntur ad concipiendum horrorem de peccatis, & dolendum de illis.

10 Nota per Baptismum, Ordinem, & Confirmationem imprimi etiam characterem, ex Trid. *cit. sess.* 7. *Can.* 6. qui non deletur per mortale. Nec ipsa possunt iterari: cętera vero iterari valent.

11 Nota. II. Ex Florentino in Decreto Eugenii Sacramenta novæ legis tribus perfici: *rebus, tamquam materia: verbis, tamquam forma: & persona ministri habentis intentionem faciendi, quod facit Ecclesia;* quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum. De quibus in particulari suo loco.

12 Quæritur, *an liceat aliquid addere, vel tollere de verbis, in quibus consistit forma Sacramentorum.*

Resp. ex D. Thoma *cit. in corp. Duo circa hujusmodi mutationes, quæ possunt in formis Sacramentorum contingere, esse consideranda, unum ex parte ejus, qui profert verba: cujus intentio requiritur ad Sacramentum, & ideo, si intendat per hujusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici Sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere, quod facit Ecclesia. Et aliud, ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in Sacramentis, quantum ad sensum, quem faciunt: oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum; quia, si sic, manifestum est, quod tollitur veritas Sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ Sacramentalis, tollitur*

debi-

debitus sensus verborum, *ideo non perficitur Sacramentum*. Quare non vere baptizat, qui hac forma uteretur: *ego te baptizo*, *in Nomine Patris Majoris*, *& Filii Minoris*, *&c.* quia iste non ponit debitam formam; pariter, si baptizaret: *in nomine Patria*, *& Filia*, &c. intendens explicare in divinis esse Filiam, non perficitur baptismus, *cap. retulerum dist.* 4. *de consecr.* vel, si unum ex his nominibus prætermitteret: Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; aut, si addat nomen B. M. V. tamquam essentiale. Bene vero, si diceret: *in nomine Patris & Filii*, *& Spiritus Sancti*, *ego te baptizo*; quia non tollitur sensus verborum.

De natura, & qualitate intentionis diximus, *lib.* 3. *num.* 87.

13 Quæritur, *an*, *ut Minister conficiat Sacramentum*, *necesse sit*, *ut sit in statu gratiæ*.

Resp. Affirmative; ut licite, non vero, ut valide conficiat: habetur ex Trid. *cit. canon.* 12. *Si quis dixerit*, *Ministrum in peccato mortali existentem*, *modo omnia essentialia*, *quæ ad Sacramentum conficiendum*, *aut conferendum pertinent*, *servaverit*, *non consecrare*, *aut conferre Sacramentum*, *anathema sit*.

14 Quæritur, *an liceat petere Sacramenta ab eo*, *quem quis certo scit esse in mortali*.

Resp. De hac re videndus D. Thom. *cit. qu.* 64. *ar.* 6. & dicta *lib.* 1. *c.* 10. *n.* 8. *& lib.* 2. *c.* 35. *n.* 9. & infra *cap.* 4. Interim dicimus, vel illum ego adeo ex aliqua necessitate, vel is, a quo peto, est proprius Sacerdos, Parochus nimirum, cui ex officio incumbit ministrare, nec habeo in promptu aliquem alium idoneum ministrum, v. gr. Confessarium pro absolutione: & tunc ille peccat absolvens in mortali: sed ego utor jure meo: & minister, si est indispositus, sibi imputet; qui potest se ab indignitate liberare per actum contritionis. Extra dictos casus, invalide absolvit, non quia deficiat in jurisdictione, & in Ministro ad validam administrationem Sacramenti sit necessaria sanctitas, & status gratię, sed quia ego accedens, pecco mortaliter, & committo sacrilegium, cooperans sacrilegio illius, dum in mortali Sacramentum confert. Vide *Clericatum cit. q.* 1. *in Septembr.*

15 Nota, quod si Confessarius existens in peccato absolvat, peccat contra jus divinum, ex quo non administrat recte Sacramenta; si vero sit etiam excommunicatus, peccat etiam contra præceptum Ecclesiæ in eo, quod prohibitus usu licito jurisdictionis ab Ecclesia, ea tamen utitur; & intelligitur etiam de excommunicato tolerato, quia iste non privatur valido jurisdictionis usu, sed licito, dum non toleratus, utroque privatur, *v. c.* 35. *cit. nu.* 16.

16 Quæritur, *an graviter peccet Parochus*, *qui protestatur se paratum esse ad ministranda suis ovibus*, *semel in mense*, *& non sæpius*, *Sacramenta Confessionis*, *& Communionis*.

Resp. Aliqui distinguunt de Parocho, qui sit in Civitate, in qua sunt plures Confessarii Sæculares, & Regulares, expositi ad excipiendas Confessiones fidelium, & iisdem exhibent Sacram Communionem; & de Parocho in loco campestri, vel Oppido, in quibus alii Confessarii non sint, qui satisfaciant necessitati, seu devotioni suorum Parochianorum, petentium Sacramenta, & propter hanc ipsam rationem affirmat istum peccare; quæ cum in primo non militet, a peccato eum excusant.

Verum neuter excusandus est a gravi culpa; ratio est, quia Parochus tenetur ex officio, & ex justitia administrare Sacramenta, non solum in casu necessitatis, & in Paschate, sed etiam quoties sui Parochiani ea rationabiliter petunt; sed, qui vult confiteri, & Communionem sumere omnibus Dominicis laudabiliter facit, juxta monitum Augustini relati in *cap. quotidie de consecrat. dist.* 11. Maxime, quia, ut notavit Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 13. *num.* 2. tenetur Parochus ex officio consulere spirituali profectui suarum ovium, qui præcipue pendet ex frequentia Confessionis, & Communionis. Ergo Parochus, de quo dubium, mortaliter peccat: cum juxta Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. *de ref. Præcepto divino mandatum est omnibus*, *quibus animarum cura commissa est*, *oves suas agnoscere*, *pro his sacrificium offerre*: *verbique divini prædicatione*, *Sacramentorum administratione*, *ac bonorum omnium operum exemplo pascere*. Gobat. *cit. num.* 105.

17 Attendant Parochi ad verba Layman. *loc. cit. nu.* 1. Sacerdoti Curato, ratione plebis ad pascendum sibi commissæ, major, seu arctior obligatio incumbit: qui proinde operam dare debet. I. Ut scientiam sibi comparet, quæ suo muneri rite obeundo necessaria est, lectione Sacræ Scriptutæ, & DD. ad prædicationes, & suarum ovium consolationem, & instructionem.

II. Vitam suam instituat, orationis frequentia, cibi, ac potus temperantia, corporis castitate, locutionis modestia, in pauperes misericordia, erga omnes humanitate, & charitate;

tate, ut, quod verbis in Eccleſia populum docet, ipſe opere confirmet.

III. Per vicos, & oppida non diſcurrat, ſed domui ſuæ ſe contineat, ut ſtatim, ubi neceſſe fuerit, ad viſitandos infirmos accedere, eoſque opportunis remediis juvare poſſit.

Magna itaque in Paſtoribus obligatio reperitur: quia, ſi eorum imperitia, aut negligentia oves eis commiſſæ perierint, ipſi rationem redditurí ſunt, & pœnam luituri. Quare, ne judicium in alia vita reformident, hic impleant, ut oportet, officium.

18 Quæritur, *an Parochus tempore peſtis poſſit abſque lethali culpa ſuam reſidentiam relinquere ad effectum, ut ſecuritati vitæ ſuæ conſulat.*

Reſp. Negative, juxta decret. Sac. Congr. Conc. apud Fagnan. *in* 3. *ad c. Clericos de Cleric. non reſid. num.* 38. Ad dubium: *an Parochi tempore peſtis teneantur reſidere in ſuis Parochialibus, & Sacramenta per ſe ipſos miniſtrare Parochianis ſuis, eo morbo infectis: die* 11. *Octob.* 1576. Sac. Cong. cenſuit. *Parochos tempore peſtis teneri in Parochialibus reſidere, & teneri eodem tempore Parochianis ſuis, peſte laborantibus, miniſtrare Sacramenta ad ſalutem neceſſaria Baptiſmi, & Pœnitentiæ; poſſe tamen miniſtrare, vel per ſe, vel per alium.* Quæ ſententia Congr. fuit approbata a Summo Pontifice, etiam in eo, ut poſſit per alium, dummodo idoneum; ea præciſe ratione, ut Parochus poſſet audire Confeſſiones ſanorum, quia alias eum reformidarent, ſi videant ipſum accedere ad peſtilentes: & nollent ei confiteri, verentes contagionem: atque etiam ipſe Parochus officio hortandi, prædicandi, conſolandi omnes ſuos Parochianos, ulterius, & plenius fungi poſſit. Hæc apud illum.

CAPUT II.

Baptiſmus.

1 Baptiſmum eſſe primum novæ legis Sacramentum, patet ex Trident. *Seſſ.* 7. *can.* 1. *de Sacram. in gen.* Dicitur janua Sacramentorum; quia ſine ipſo in re ſuſcepto, neque validus, neque licitus eſt acceſſus ad alia Sacramenta. *Textus in c. veniens de presby. non baptiz.*

2 Quæritur, *quid ſit Sacramentum baptiſmi.*

Reſpond. *Eſt exterior ablutio corporis per aquam naturalem, cum certa verborum forma, a Chriſto Domino inſtituta, cum intentione in miniſtro, ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia.* De materia, & forma baptiſmi, diximus *lib.* 3. *cap.* 3. *ad prop.* 27. *num.* 74. de Miniſtro etiam, vide ibi *num.* 80.

Nota, quod pro tota Eccleſia ordinarius Miniſter eſt Papa: pro Diæceſi Epiſcopus: pro parochia Parochus.

3 Quæritur, *quotuplex ſit baptiſmus.*

Reſp. Triplex, Fluminis ſeu aquæ: Flaminis, ſeu deſiderii: & Sanguinis, ſeu martyrii. Baptiſmus Fluminis jam *num.* ſuperiori fuit deſcriptus. Baptiſmus flaminis eſt *actus perfectæ contritionis, ſeu dilectionis Dei, cum voto, ſeu propoſito, aut deſiderio ſuſcipiendi baptiſmum aqua.* Baptiſmus Sanguinis *eſt ablutio animæ, facta proprio Sanguine ob Confeſſionem fidei Catholicæ, cum perpeſſione mortis, a Perſecutore illata in odium ipſius fidei.* Quæ poteſt dici definitio Martyrii.

4 Differt baptiſmus aquæ ab aliis duobus, quia ille eſt abſolute, & proprie baptiſmus: eſt Sacramentum novæ legis, nam conſtat materia, & forma (in quibus ſtat eſſentia Sacramentorum) a Chriſto inſtitutis; ipſe ſolum imprimit characterem. Alii duo ſolum ſunt in ſupplementum, & defectum baptiſmi fluminis, cum iſte non poteſt haberi, in cujus virtute remittunt peccatum.

5 Nota, quod adultus non baptizatus, dum rapitur ad martyrium, debet prius baptizari baptiſmo fluminis, ſi poteſt.

6 Baptiſmus Fluminis, alius eſt Privatus, alius ſolemnis. Differentia inter ſolemnem, & Privatum apud Doctores hæc eſt. I. Quia Solemnis adminiſtratur cum ceremoniis, & Ritibus Sacris, de quibus in Rituali Romano, etiamſi miniſtretur in domibus privatis: ut contingit in baptizandis filiis Regum, & Principum juxta *Clement. unic. de baptiſmo*; non ſic Privatus, ſed propter neceſſitatem, in eo illi omittuntur. II. Quia Sacerdos, qui eſt in peccato mortali, & ſolemniter baptizat, peccat mortaliter, niſi, vel Confeſſione, vel contritione perfecta ſe purgaverit, ſecus, ſi baptizet private in caſu neceſſitatis. S. Thom. 3. *par. quæſt.* 63. *art.* 6. *ad* 3.

III. In ſolemni neceſſarius eſt Patrinus, non ſic in privato: quia non reperitur præceptum Eccleſiæ, quod in caſu neceſſitatis, ſi baptizetur infans, ſit adhibendus Patrinus. Verum, ſi reperiatur præſens, & velit, tamquam Patrinus in illo actu baptiſmi privati infantem tenere, erit verus Patrinus, & contrahet ſpiritualem cognationem, dirimentem matrimonium contrahendum, ex dicendis de Matrimonio.

7 Nota ex Trident. *Seff. 24. c. 2. de refor. matrimonii: quod unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta Sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant; inter quos, ac baptizatum ipsum, & illius Patrem, & Matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem tantum, Spiritualis cognatio contrahatur.*

8 Quæritur, *Petrus, tamquam Patrinus, tenet puerum, jam domi ob periculum mortis baptizatum, dum in Ecclesia supplentur ceremoniæ; petitur, an contrahat cognationem spiritualem.*

Respond. Negative, loquendo de cognatione spirituali dirimente matrimonium: sed afficitur illa, quæ impedit, sed non dirimit: Unde observa, quod duplex est cognatio spiritualis: una dirimens matrimonium, postea contrahendum, qua afficitur, qui, ut patrinus, tenet infantem ad fontem; & alia impediens matrimonium contrahendum, sed non dirimens *c. contracto de cognat. spirituali, &c. per Catechismum de cogn. spirituali in* 6. qua afficitur, qui tenet puerum jam domi baptizatum, dum ceremoniæ supplentur in Ecclesia, & loco ipsius ad interrogationes respondet: quæ dicitur cognatio contracta per Catechismum. Et hinc potest contrahere matrimonium cum matre pueri, vel cum ipsa filia, quam tenuit: sed eget dispensatione Episcopi *Cleric. citat. in Jun. 2. quæsit.* citans Bonacin. *de matrim. impedim. quæst.* 3. *punct.* 14. *numer.* 6. & Layman. Sed plures censent hujusmodi impedimentum esse a Trident. revocatum: de quo *cap. ult.*

9 Sed quæritur, *Petrus Patrinus mittit Paulum, uti suum Procuratorem, ad tenendum infantem in baptismo, petitur, an Petrus mittens, vel Paulus Procurator, contrahat cognationem spiritualem.*

Resp. A Petro mittente contrahitur; constat ex resolutis a Sacr. Congreg. Conc. Quæ teste Fagnan. *in 4. ad c. Veniens cognat. spiritual. num.* 19. censuit *eum, qui nomine Alterius levat infantem de Sacro Fonte non contrahere sibi cognationem spiritualem, sed mandanti;* maxime quia ad contrahendam cognationem spiritualem necesse est, ut Patrinus sit designatus ex Trident. ibidem vel a Parentibus pueri, vel a Parocho, ut in puncto scribunt DD. Vide dicta *lib. 2. c. 7. num.* 8.

10 Quæritur, *Turca ad fidem conversus, adhuc cathecumenus, suscipit alienum puerum e baptismali fonte, petitur, an contrahat spiritualem cognationem.*

Resp. Negative, Fagnan. ubi supra *nu.* 14. ratio est, quia impedimentum spiritualis cognationis est de jure Ecclesiastico, cui non subjacet ille, qui nondum est baptizatus, cum non sit Ecclesiæ incorporatus; & hinc sequitur, quod Turca post baptismum posset ducere in uxorem Matrem illius pueri ex *c. Gaudemus de divortiis, Clericat. cit. quæsit. 2. cas. 2. in Majo.*

Verum Parochus illum admittens peccat quia in re gravi operatur contra Sacros Canones, prohibentes non baptizatos, non posse esse Patrinos, *c. in baptismate de consecrat. distin.* 4.

11 Quare nota juxta disposita in Sacris Canonibus, Patrinos esse non posse. I. Non baptizatos, ex *c. cit.* II. Religiosos *c. non licet, & cap. Monachi de consecrat.* 4. *dist.* III. Mutos, *cap. parvuli de consecrat.* 4. *dist.* 4. IV. Maritum, & Uxorem in suscipiendo uno, & eodem baptizando *cap. quid autem* 30. *qu.* 4. ob reverentiam Sacramenti. Quamvis inter hos conjuges, quando admittuntur, non contrahatur spiritualis cognatio, quia per DD. juxta Trident. *cit.* inter ipsos susceptores nulla cognatio contrahitur.

12 Quæritur, *Pater, vel Mater suscipiunt propriam prolem in baptismo, petitur, an contrahant cognationem spiritualem ad invicem, & priventur jure petendi debitum.*

Resp. Negative; si necessitate faciant *c. ad limina* 3. *qu.* 1. nam, ut ait Textus: *est inculpabile judicandum, quod necessitas intulit. Et c. si vir. de cognat. spiritual.* ubi textus concludit, *si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eos sua fraus non debet patrocinari.* Vide *lib. 2. c. 7. n.* 9.

13 Quæritur, *Diaconus absente Parocho, infantem ad Ecclesiam delatum baptizat, petitur, an licite.*

Resp. Mortaliter peccat, si extra casum necessitatis, vel sine licentia Episcopi, aut Parochi eum baptizet, ratio est, quia, cum baptizare spectet ad Parochum *c. constat. de consec. d.* 4. qui sibi usurpat hoc munus, eo invito, violat jus alterius, & operatur contra dispositionem juris; in casu vero necessitatis bene agit.

14 Sed quæritur, *an, cum solemniter baptizat, efficiatur irregularis.*

Resp. Affirmative, per Text. *in c. si quis de Cleric. non ord. ministr.* tenent Gobat. *cit. n.* 104. & Clericatus; de licentia autem Parochi potest solemniter baptizare.

15 Quæritur, *Parochus suspensus a divinis*

vinis Petrum, extra casum necessitatis, solemniter baptizat, petitur, an incurrat irregularitatem.

Respond. Affirmative, *cap. cum aeternus de sent. & re judic. in 6.* & *cap. cum medicinalis de sent. excom.* ibidem ubi: *quoniam, si contingeret eos, sic suspensos, divina officia exequi, sicut prius, irregularitatem non effugient*. Vide Fagnan. *in 5. Decretal. ad cap. tua littera de Cleric. per salt. promot. numer.* 23. Ratio est, quia per suspensionem ei sunt prohibita, quę ex officio ad illum spectant. Idem dicas, si suspensus ab officio absolvat.

16 Quæritur, *an Parochus in baptismo omittens, aut mutans caremonias, & ritus ab Ecclesia institutos, mortaliter peccet.*

Resp. Affirmative, nisi in casu gravis necessitatis; nam omittere ritus Sacros ab Ecclesia præscriptos, in administratione Sacramentorum, vel Sacrificio, est peccatum contra virtutem Religionis, ex genere suo mortale, nisi parvitas materiæ excuset; ratio est, quia multum interest ad Ecclesiæ Catholicę unitatem servandam, ritus Ecclesiæ in Sacramentorum administratione ubique servari. In baptismo itaque solemni, nec aqua benedicta, nec alii ritus sunt omittendi; & qui asserit posse sine peccato mortali omitti, & a quovis mutari, damnatur a Trident. *Seß. 7. can.* 13. *de Sacram. in genere*, & absolvi non potest. Vide Piasec. *prax. par. 2. cap. 3. art. 3. num.* 33.

17 Quæritur, *Cathecumenus, bene instructus de fide, & proxime baptizandus, nocte gravi cordis dolore corripitur, solus existit, timens mori se ipsum baptizat, petitur, an valide.*

Resp. Negative, habetur *c. debitum de baptismo*. Ratio est, quia distinctio personalis est necessaria inter ministrum, & baptizatum: prout exprimitur in baptismi forma, per hæc pronomina: *Ego, & Te*, ac ex verbis Christi: *ite, docete omnes gentes baptizantes eos*, &c. In Verbo *ite*, cointelligitur *vos*, quæ est una persona; & in ly *eos*, designatur *persona* distincta a præcedenti.

18 Quæritur, *Parochus senex, Chiragra impeditus non potest aquam infundere super caput pueri; unde ipso proferente formam, Capellano committit, ut puerum abluat, petitur, an baptismus sit validus.*

Resp. Negative, D. Thomas 3. *p. qu.* 67. *art. 6. ad* 3. Ratio est, quia talis baptismus est contra institutionem Christi, qui præcepit, ut unus, & idem sit, qui abluat, & formam proferat, ad hoc, ut verificetur actus ille baptizandi, *ego te baptizo*, qui verificari non potest, quando Parochus dicit; *ego te baptizo* & Capellanus abluit quia ipse non baptizat, cum aquam non infundat; ex prolatione formæ, & aquæ infusione pendet verificatio propositionis.

Sed quid, *si sint duo Curati in eadem Ecclesia, & uterque conetur puerum baptizare, & ambo Stola, & Cotta induti simul, & eodem tempore formam proferant, & aquam infundant? petitur, an valide.*

Resp. Quod valide baptizent, non est dubium. Pro solutione considera verba Dav. Thomæ *cit. in corp. Si vero uterque diceret, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, uterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum conferret, & tunc manifestum est, quod ille, qui prius verba proferret, daret baptismi Sacramentum. Alius vero, quantumcumque jus baptizandi haberet, nil faceret; &, si verba pronunciare præsumeret, esset puniendus, tamquam rebaptizator. Si autem simul ambo verba proferrent, aut hominem immergerent, aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi: quia uterque intenderet, non baptizatum baptizare, & uterque, quantum in se est baptizaret: nec traderent aliud Sacramentum, sed Christus, qui est unus interius baptizans, unum Sacramentum per utrumque conferret.* Hæc S. Doctor. Vide Layman. *cit. tr. 2. c. 7. nu.* 5. & Poncium *Theol. disp. ... q.* 542.

19 Nota pariter ex eodem S. Doctore ibid. quod si plures eumdem simul baptizarent, & dicerent, *nos te baptizamus*, baptismus foret nullus, quia, ut S. D. ait, *ex tali forma, nos, &c. exprimitur talis intentio, quod plures conveniant ad unum baptismum conferendum, quod quidem videtur esse contra rationem ministerii: homo enim non baptizat, nisi, ut minister Christi, & vicem ejus gerens: unde, sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum repræsentet: propter quod signanter Apostolus dicit* Ephes. 4. *Unus Dominus, Una Fides, Unum Baptisma.*

20 Quæritur, *eodem tempore tres infantes deferuntur ad Ecclesiam baptizandi, Parochus, ut citius se expediat, eos simul plurali locutione baptizat dicendo: ego vos baptizo, &c. petitur, an licite, & valide.*

Resp. Distinguas, vel illis tribus infantibus imminet periculum vitæ, vel non: si immineat, Parochus plurali locutione *vos* in eorum baptismo utens, valide, & licite baptizat: si vero absque tali periculo, vel alia urgentissima causa id fecerit, valide baptizavit, sed non licite; valide, quia non habetur ex institutione

Christi, quod Minister baptismi teneatur ad unum tantum singulis vicibus baptizandum; imo est commune ab Apostolis fuisse unica vice plures baptizatos, *Actorum* 2. Tum quia, Sacerdos simul potest plures hostias consecrare, ergo & plures baptizare. Illicite vero, quia non licet mutare ritum Sacræ Romanæ Ecclesiæ, quæ prohibet extra periculum mortis infantium, vel absque urgentissima causa, baptizare plures unica vice, ut exprese Rituale Romanum *in fine baptismi parvulorum in rubricis*.

21 Quæritur, *Parochus, invito Patre, & Matre baptizavit infantem Judæum, petitur, an valide, & licite.*

Resp. Quod valide, non est dubium, quia puer ille secundum se est capax baptismi, ergo, cum ei confertur Sacramentum cum debita materia, & forma, & intentione, valide baptizatur; quia ad validum baptismum nil aliud requiritur, quam subjectum capax, applicatio materiæ, & formæ cum debita intentione, & si baptizandus sit adultus, requiritur etiam consensus, seu intentio positiva, & quod velit baptizari, *c. Majores de baptismo*, *§. Sed adhuc*.

Quare difficultas restringitur, an licite baptizaverit. Pendet solutio ab articulo, an filii Infidelium, invitis parentibus, possint licite baptizari. Negant Thomistæ; affirmant Scotistæ. Verum credo posse per sequentia concordari. Vel, filii Infidelium sunt adulti, & pervenerunt ad usum rationis, & volunt baptismum, & tunc licite baptizantur, etiam invitis parentibus, quia in iis, quæ sunt juris naturalis, & Divini, jam sunt sui juris; sed in casu debent divelli a parentibus, ut vitetur periculum perversionis.

Vel, sunt infantes sine usu rationis; & tunc, eorum parentibus repugnantibus, baptizari non possunt; quia cum sint in patria potestate, non decet eos ab ipsis divellere: nam jugum Christi suave est, & Ecclesia semper abstinuit a tali violentia. Nec decet, ut post baptismum apud parentes remaneant, quia tunc educarentur in infidelitate cum injuria Sacramenti collati, & se componentes ad voluntatem Parentum, postea ejurarent Christianam Religionem.

Verum, si alter parentum sit fidelis, puer ex hujus consensu baptizari potest, quia id est in favorem filii, & fit consensu illius, qui habet jus in filium. Maxime, si nullum timeatur periculum subversionis: quod esset timendum, si deberet educari sub parente Infideli.

22 Item, si filius sit desperatæ salutis, & morti proximus, baptizari potest; quia ratione mortis tollitur periculum irreverentiæ, & injuriæ fidei susceptæ, quæ timeretur ex educatione sub parentibus Infidelibus. Quod, si puer in eo statu baptizatus, sanitati restitueretur, esset a parentibus separandus, & Christiano modo educandus; quia, cum per baptismum sit factus Ecclesiæ subditus, ad Ecclesiam spectat ejus saluti consulere. Quemadmodum, si quis bona fide putans id sibi licere, puerum infidelem surripiat, & baptizet, tenetur eum christiane educare.

23 Item, baptizari potest puer Infidelis, cujus parentes aliquando fuerunt Catholici, & postea in hæresim lapsi sunt: ratio est, quia quamvis lapsi in hæresim, propter Characterem indelebilem baptismi, adhuc, si non facto, jure tamen, sunt subditi Ecclesiæ; quæ de ipsorum infantibus, tamquam filiis subditorum disponere potest.

24 Item, baptizari potest infans Judæus, in cujus baptismum consentit Avus paternus, quamvis ipsius Pater contradixerit, ut tenet Carena *Offic. Inquis. par.* 2. *tit.* 15. *§.* 20. *n.* 45. Vide Duhamel *Theol. Cleric. tom.* 3. *cap.* 2. *de baptis.* De la Cruz *de bapt. q.* 3. *num.* 7. & tandem D. Thom. 3. *par. qu.* 68. *art.* 10.

25 Quæritur, *petit adultus baptizandus, quanam dispositiones requirantur, ut baptizetur: quid Parochus dixerit?*

Resp. Dicat, quod aliæ sunt dispositiones ad valide tantum recipiendum baptismum cum charactere illius: & aliæ ad valide, & licite ipsum recipiendum cum fructu, seu gratia sanctificante, emundante ab Originali, & ab actualibus, si sint. Ad valide tantum recepiendum, requiritur consensus, seu positiva intentio, & voluntas recipiendi baptismum. Ad valide autem, & licite cum fructu gratiæ recipiendum baptismum, est necessaria adducta: item & quod credat in Christum: & credat mysteria necessitate medii juxta dicta *lib.* 2. *cap.* 14. & *cap.* 39. ac quod doleat, saltem dolore attritionis supernaturalis, fide divina regulato, de peccatis actualibus, commissis ante baptismum, juxta illud Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in Nomine Jesu Christi*. Vide Text. *in cap. Majores de baptismo*.

26 Quæritur, *Puella Turca, capta in bello, donatur nobili fœminæ: nondum baptizata infirmatur, in infirmitate incidit in phrenesim, a qua nullo remedio per Medicos, & Domina dili-*

diligentia potest liberari, *Medicus pronunciat*, *statim morituram*, *petitur*, *an possit baptizari*.

Resp. Vel puella adhuc non pervenit ad usum rationis, & tunc baptizanda est, ut consequatur vitam æternam, quemadmodum alii parvuli baptizantur: vel ad usum rationis pervenit, & tunc est observandum, an antea petierit baptismum; & tunc est baptizanda ex *d. c. majores §. item quaritur*, Quod, si ante phrenesim ostendisset aliquam inclinationem ad fidem Christi, libenter ejus explicationem audiens, & signa non levia voluntatis suæ dedisset ad illam amplexandam; & baptismum suscipiendum, esset baptizanda sub conditione, *si es capax hujus Sacramenti*.

27 Quemadmodum etiam sub conditione, *si non es baptizatus*, sunt baptizandi filii expositi, de quibus dubitatur, an sint baptizati: &, quoties quis prudenter dubitat, an aliquid essentiale in baptizando omiserit, debet cum ea conditione repetere.

28 Quæritur, *qua ratione baptismus sit necessarius ad salutem*.

Resp. Est ita necessarius ex Trid. *sess.* 6. *c.* 4. ut post promulgatum Evangelium sine eo, aut ejus voto, non contingat justificatio; nec quis salvari possit, juxta illud, *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, & *Spiritu Sancto*, *non potest introire in Regnum Dei*: & propterea dicitur necessarius necessitate medii omnibus hominibus, vel in re, vel in voto susceptus. Unde Theologi, & Casuistæ distinguunt duplicem necessitatem medii, & præcepti; necessitate medii necessarium, dicitur illud medium, quo, seu ex ignorantia, seu impotentia, prætermisso, nequit salus obtineri: & id ex vi medii sic instituti; necessarium autem necessitate solius præcepti est, quod, etsi adhiberi per se loquendo debeat, ejus tamen prætermissio, orta ex inculpabili oblivione, ignorantia, vel impotentia, non impedit consecutionem salutis. Exemplifico in necessario necessitate præcepti: si quis vere impotens ad restituendum, non restituat, modo habeat voluntatem restituendi, dum poterit, adhuc, si cætera concurrant, salvabitur: in necessario autem necessitate medii, non sic contingit per dicta *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 6.

CAPUT III.

Confirmatio.

1 SACRAMENTUM Confirmationis est secundum in ordine statuto per Trident. *ubi supra*, & Florentinum in *decreto Eugenii*. Describi solet, est Sacramentum, *quo homo viator baptizatus inungitur in fronte ab Episcopo cum chrismate*, *sub præscripta verborum forma*, *ad fidei robur consequendum*. Est verum, & proprium Sacramentum. Ordinarius minister est solus Episcopus ibidem *canon.* 3. sed ex commissione Papæ potest esse, etiam simplex Sacerdos.

2 In eo duplex est materia, proxima, & remota: remota est, Chrisma confectum ex oleo, & balsamo ab Episcopo benedictum, *c. cum venisset de Sacr. Unct.* & ex allegat. *decr. Eugenii*, unde excluditur oleum Nucum, Piscium, Amygdalarum, Lini, Rosarum, & similium; nam appellatione olei in communi usu hominum venit dumtaxat oleum olivarum.

Materia proxima est unctio, quæ cum Chrismate fit ab Episcopo in fronte homini baptizato in forma Crucis.

3 Forma hujus Sacramenti est hæc: *signo te signo Crucis*, & *confirmo te Chrismate salutis*, *in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti. Amen*.

Dispositiones in confirmando sunt. I. Ut sit baptizatus. II. Ut habeat intentionem recipiendi Sacramentum, & confirmari velit. III. Ut sit in statu gratiæ sanctificantis. Unde si quis sit conscius peccati mortalis, debet se purgare vel per Confessionem, vel per Contritionem cum voto confitendi: alias recipiet characterem, sed non gratiam sanctificantem, vel hujus augmentum: nisi ablato obice peccati, per Sacramentum pœnitentiæ, vel per contritionem cum voto confitendi, cum primum potest.

4 Hoc Sacramentum præter augmentum gratiæ sanctificantis causat, etiam alias gratias actuales, quibus confortatur baptizatus ad pugnandum fortiter pro fide ex dictis *cap.* 1. *num.* 9.

5 Est necessarium necessitate præcepti Sacramentum Confirmationis suscipere. I. Vel, cum instat fidei persecutio. II. Vel, cum graves tentationes contra fidem nos premunt. III. Vel, cum imminet mortis periculum. IV. Vel, cum quis commode potest; nam si in prætactis casibus nollet quis ipsum suscipere, videretur ipsum contemnere, non curando habere gratiam, quæ per ipsum confertur. Duhamel ubi supra de Confirmat.

6 Quæritur, *an in Sacramento Confirmationis debeant admitti Patrini*.

Resp. Affirmative, sed unus tantum, vel

una, *c. non plure de consecrat. dist.* 4. & *c. quamvis in* 6. *de cognat. spirit.* Habetur ex Trident. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform. matrim.* in fine, ubi hæc habet: *ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmatum, & confirmantem, illiusque Patrem, & Matrem, ac tenentem non egrediatur*: ubi nota per ly *tenentem* in singulari expressum, excludere pluralitatem Patrinorum, respectu ejusdem confirmati.

7 Sed quæritur, *Duo Patrini simul tenuerunt eumdem puerum in confirmatione, petitur, an ambo, vel eorum unus tantum, aut quis eorum cognationem spiritualem contraxerit.*

Resp. Vis difficultatis ex eo pendet, quod in alleg. *c. de cognatione spirituali*, dicitur: quod, *si plures accesserint ad suscipiendum de baptismo infantem, spiritualis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & contracta*, (post cognationem) *dissolvens*. In Trid. vero, postquam dictum fuit, ut ad summum, *unus, vel una* baptizatum de Baptismo suscipiant, disponitur: *quod, si alii ultra designatos baptizatum teneant, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant: constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus*; per quod videtur abrogatum jus antiquum: & statutum, quod in baptismo duo, in confirmatione unus solum contrahat, qui fuerit, vel fuerint ab iis, ad quos spectat, designati.

Considera Sacr. Congr. Conc. decretum apud Fagnan. *in* 4. *ad c. ex litteris de cognat. spirituali n.* 5. ubi hæc sunt. *Cum negligentia Parochi factum esset, ut tres designarentur, & in libro scriberentur, de Sacro baptismi fonte fœminam suscepturi, nempe Titius, Titia, & Sempronius, qui omnes levarunt baptizatum, & tetigerunt, fuit dubitatum, an omnes cognationem spiritualem contraxissent cum baptizata: an vero ii tantum duo, qui priores sunt designati*: S. Congr. *censuit omnes contrahere, si non appareat, qui primi sint designati, per cap. fin. de cognat. spir.* licet enim Concilium prohibeat plures, tamen non annullat actum.

Et licet prætacta respiciant Patrinos, adhibitos in baptismo, tamen etiam ad solutionem dubii trahi possunt.

Unde, si uterque fuerit designatus, ambo contraxerunt: si vero unus tantum, & alter, Parocho non advertente, se intrusit in illa susceptione, dic nullam contraxit cognationem spiritualem, sed alius, qui erat designatus, juxta receptam Tridentin. dispositionem loc. cit. ubi: *quod si alii, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant*.

8 Pondera, quod quamvis plures, quam duo, contrahant cognationem spiritualem, si fuerunt plures designati, ad tenendum puerum in baptismo, adhuc verificatur, quod Trid. correxerit jus antiquum, quia *c.* 1. *de cognat. spir. in* 6. *cit.* cognatio spiritualis contrahebatur, inter baptizatum, & suscipientis filios, ac uxorem, antea carnaliter cognitam, ut ibi textus: quando per Concilium in baptismo contrahitur inter Patrinos, ac baptizatum ipsum, & illius Patrem, & Matrem, nec non baptizantem, & baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem tantum: & in confirmatione inter confirmantem, & confirmatum, illiusque Patrem, & Matrem, ac tenentem, ut ibi. *V. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 8.

Patrinus debet esse confirmatus: nec contraheret affinitatem, nisi confirmatus foret, *c. in baptismate* 4. *dist. de consecr.* Et alius esse debet, quam ille, qui fuit in baptismo, nisi necessitas cogat, *cap. in Cathechismo dist.* cit. Est mortale peccatum in confirmatione plures admittere: quemadmodum in baptismo plures præter unum, & unam. Barbosa in Trid. loc. cit. & Clericatus ubi supra *qu.* 3. *casu* 3.

CAPUT IV.

Eucharistia.

1 Eucharistia considerari post, & ut est Sacramentum, & ut est Sacrificium. De ipsa sub prima consideratione agemus sequenti §. Acturi de ea sub alia in posteriori.

§. I.

Eucharistia ut est Sacramentum.

Tertium Sacramentum est Eucharistia, seu Sacramentum Corporis, & Sanguinis D. N. Jesu Christi, sub speciebus panis, & vini, realiter contenti, ad spiritualem animæ refectionem institutum. Quas species, dum digne sumimus, Divina Gratia pascimur, & nutrimur.

2 Quæritur, *quid doceat fides circa hoc Sacramentum.*

Resp. Maxime infrascripta. I. Quod post verba consecrationis, a Sacerdote cum debita intentione prolata, substantia panis convertitur in Corpus Christi, & substantia vini in ejus Sanguinem, itaut post consecrationem nil substantiæ panis, & vini remaneat,

neat, ſed ſola accidentia: quæ vocantur ſpecies Sacramentales. Vide Trid. *ſeſſ.* 13. *c.* 4. *de Euchariſt.* ubi: *converſio totius ſubſtantiæ panis in Corpus Chriſti, & totius ſubſtantiæ vini in Sanguinem ejus, Tranſubſtantiatio appellatur.*

3 II. Quod, ut ibid. Trid. *cap.* 3. *ſtatim poſt conſecrationem verum Domini noſtri Corpus, verumque ejus Sanguinem, ſub panis, & vini ſpecie, una cum ipſius Anima, & Divinitate exiſtere; ſed Corpus quidem ſub ſpecie panis, & Sanguinem ſub vini ſpecie, ex vi verborum; ipſum autem Corpus ſub ſpecie vini, & Sanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini*, &c. *inter ſe copulantur: Divinitatem propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypoſtaticam unionem.*

4 III. Quod tantum ſub alterutra ſpecie, quantum ſub utraque continetur: totus enim, & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quavis ipſius ſpeciei parte, etiam dum una pars ab alia eſt ſeparata: totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus, exiſtit, ibid. Conc. & Florent. in *decr. Eugenii.*

5 IV. Quod accidentia in hoc Sacramento ſunt ſine ſubjecto.

V. Quod Sacramentum Euchariſtiæ eſt adorandum adoratione Latriæ. Definitur in Trid. *ſeſſ.* 13. *c.* 15. & *can.* 6. *de Euchar.* Nam in eo eſt vere, & realiter præſens Chriſtus Dominus: ex cujus reali præſentia ea adoratio infallibiter infertur.

6 Quæritur, *quænam ſit materia Sacramenti Euchariſtiæ.*

Reſpond. Materia proxima ſunt ſpecies conſecratæ: materia autem remota, ſeu pro valida conſecratione Corporis, eſt ſolus panis triticeus. Florent. *in decr. Eugenii*; nam iſte panis, ſimpliciter panis nominatur, & eſt per ſe uſualis, in quo Chriſtus conſecravit.

Materia vero conſecrationis Sanguinis eſt vinum de vite, ibid. Florentinum. Cui ex præcepto Eccleſiæ modiciſſima aqua miſcetur Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 7. *de ſac. Miſſ.* Quam ſi Sacerdos ſcienter non miſceret, ſacrilegium committeret, ſed valide conſecraret, ſi cætera neceſſaria non omitteret. Sed vide *num.* 14.

7 Quæritur, *an panis debeat eſſe azymus, vel fermentatus.*

Reſp. Uterque ſufficit ad validam conſecrationem: definitur in Florentin. in citat. *decr.* ubi: *item, Definimus in azymo, ſive fermentato, pane triticeo, Corpus Chriſti veraciter confici: Sacerdoteſque in alterutro, ipſum Domini Corpus conficere debere, unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ ſive Occidentalis, ſive Orientalis conſuetudinem.* Unde peccat graviſſime Latinus, etiam ſecluſo ſcandalo, conſecrans in fermentato, & Græcus in azymo; nam in re graviſſima faciunt contra Concilium; nec licet cuilibet privata auctoritate diſcedere a rationabili conſuetudine ſuæ Eccleſiæ. Vide D. Thom. 3. *part. cit. qu.* 14. *ar.* 4. Et id puto verum eſſe, ſive Latinus ſit in Eccleſia Latina, ſive apud Græcos exiſtat, quia verba Concilii ſunt abſoluta, & per ly *debere*, obligationem exprimunt.

Solus itaque panis triticeus, aqua naturali mixtus, igne coctus, non frixus, eſt materia conſecrationis Corporis; quia Chriſtus panem triticeum conſecravit; hujus autem Sacramenti materia illa cenſenda eſt, qua Chriſtus, Sacramenti inſtitutor, uſus eſt. Addo, quod panis triticeus apud homines panis ſimpliciter, & uſualis dicitur; nec alii, niſi in hujus defectum, introducti ſunt, & in uſum veniunt.

8 Unde materia inepta eſt panis confectus ex ſecala, & hordeo, ſpelta, farre, millio, oriza, aliiſque: ex quibus, nonniſi in defectum tritici, panis conficitur. Idem dicitur de eo, confecto ex amydo, quia conficitur ex tritico corrupto, nec cenſetur panis uſualis. Pariter, dum panis ex tritico factus eſt variis alterius ſpeciei granis permixtus, itaut permixtio ſpeciem ſolvat, & mutet, materia inepta eſt; ſi vero modica permixtio foret, ut non impediret, quin ſimpliciter panis triticeus foret, eſſet materia idonea. Vide D. Thom. 3. *p. qu.* 14. *art.* 3.

9 Item, ſolum vinum de vite, ex uvis expreſſum eſt materia conſecrationis Sanguinis; unde inepta materia eſt ſuccus ex malis granatis, pomis, pyris, vel moris expreſſus; quia hujuſmodi ſuccus non eſt, niſi ſimilitudinarie, & improprie vinum. Item, materia inepta eſt agreſta, quæ nondum habet ſpeciem vini, ſed eſt in via ad generationem vini. Item acetum, quia eſt vinum corruptum, & ſe habet ad verum vinum, ſicut cadaver ad animal: unde caute eſt legenda Gloſs. *ad cap. ſic in ſanctificando diſt.* 2. *de conſecr.* ubi dicit: *de aceto conficitur, ſi ex vino factus fuit*: muſtum vero, quia habet ſpeciem vini, in caſu neceſſitatis adhiberi poteſt: ſed non ſtatim expreſſum de uva

image
not
available

pus Chriſti, quam ſignificant, ut DD. tenent, converſionem nimirum panis in Corpus, & vini in Sanguinem Chriſti, quamvis non addatur *enim*: ergo.

17 Verum illud *enim* ſcienter omittere eſſet graviſſimum peccatum, quia quamvis non ſit de eſſentia, eſt tamen de integritate formæ, Div. Thomas *cit. quæſt.* 78. *art.* 2. *ad* 5.

18 At difficultas eſt, *an de eſſentia conſecrationis vini ſint non ſolum, hæc verba*: Hic eſt ſanguis meus, *vel quod idem eſt*, hic eſt Calix Sanguinis mei: *verum etiam. quæ adduntur*: novi, & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Reſp. Negative, quia ſola priora verba ſignificant, & efficiunt conſecrationem vini in Sanguinem Chriſti. Sunt tamen de integritate formæ: vel, ut ait Div. Thom. cit *art.* 3. *de corpor.* ſunt de ſubſtantia. Legas ipſum ibid. ubi: *dicendum eſt ergo, quod omnia prædicta verba ſunt de ſubſtantia formæ: ſed per prima verba, cum dicitur*: hic eſt Calix Sanguinis mei, *ſignificatur ipſa converſio vini in Sanguinem eo modo, quo dictum eſt in forma conſecrationis panis: per verba autem ſequentia deſignatur virtus Sanguinis effuſi in paſſione, quæ operatur in hoc Sacramento.* Vide S. Doctorem, & Layman. *lib.* 5. *tr.* 4. *c.* 3. *a nu.* 3. *de Euchariſt.* alioſque in hoc tractatu.

Et nota ex eodem Sancto Thoma ad primum, quod, cum dicitur: *hic eſt Calix Sanguinis mei: eſt locutio figurativa, & ponitur continens pro contento, ut ſenſus eſt: hic eſt Sanguis meus contentus in Calice, de quo fit hic mentio: quia Sanguis Chriſti in hoc Sacramento conſecratur, in quantum eſt potus fidelium, quod non importatur in ratione Sanguinis; & ideo oportuit hoc deſignari per vas huic uſui accommodatum*: S. Doctor. Verum, quamvis non ſint de eſſentia, non poſſunt ſine graviſſimo peccato omitti, videas *cap. Cum Martha de celebr. Miſſar.*

19 Quæritur, *quanto tempore conſervetur Corpus, & Sanguis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini.*

Reſp Uſque dum ſpecies panis, & vini manent in eo ſtatu, ut connaturaliter deberet manere ſub ipſis ſubſtantia panis, & vini, quando in ipſis foret. Quando itaque in tali ſtatu ſunt: ut ſi panis, & vinum foret ſub illis, deſinerent eſſe ſub eis, tunc etiam deſinit ſub eis eſſe Corpus, & Sanguis Chriſti; ratio eſt, quia, dum manent in eo ſtatu, in quo connaturaliter deberet manere ſubſtantia panis, & vini, tamdiu ſunt ſpecies, ſeu accidentia panis, & vini, ſub quibus tantum, ex inſtitutione Sacramenti debet conſervari Corpus, & Sanguis Chriſti. Poncius *diſp.* 44. *qu.* 4. *num.* 89.

20 Quæritur, *an Sacerdos communicans ſub utraque ſpecie plus gratiæ recipiat, quam Laicus communicans ſub una tantum.*

Reſp. Nota, quæ Trid. habet, *ſeſſ.* 21. *cap.* 3. *de com. ſub utraque ſpecie*; ubi hæc ſunt; *etiam ſub altera tantum ſpecie, totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi; ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolum accipiunt.*

21 Quæritur, *quomodo ſumptio Euchariſtiæ ſit neceſſaria ad ſalutem.*

Reſp. Quod Euchariſtia in re, & actu ſuſcepta non ſit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, eſt communis ſententia Doctorum. Et patet; nam parvuli baptizati, ſi ſtatim poſt baptiſmum deceſſerint, ſalutem æternam abſque actuali Euchariſtiæ perceptione obtinent. Et plures adulti ſæpe in ea rerum ſerie conſtituuntur, in qua Cœleſtem hunc Cibum ſumere nequeunt: ut, qui tempeſtate jactati, in aquis ſepeliuntur: vel qui, repentina morte, in gratia alioquin conſtituti, aggrediuntur; vel, qui ſunt perpetuo amentes, & phrenetici, aut, qui in ultima infirmitate propter vomitum cibum retinere non poſſunt.

Sed ipſa in voto ſuſcepta tali neceſſitate neceſſaria, aſſeritur a D. Thoma 3. *p. q.* 73. *ar.* 3. *in corp.* ibi videndus: ubi optimo diſcurſu id probat.

Quod votum in adultis in actus formales prorumpere, & executioni aliquando mandari debet, juxta verba Chriſti: *niſi manducaveritis carnem Filii Hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Propterea DD. communiter aſſerunt dari præceptum divinum per ſe obligans ad ſumendam Euchariſtiam. I. In articulo mortis, per modum Viatici: niſi, paulo ante eodem die fuiſſet ſumpta. II. Saltem ſemel in anno; idque etiam ex præcepto Eccleſiæ ex *c. Omnis de pœnit. & remiſſ.* & nos diximus *lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 2.

Dices ex adductis verbis: *niſi manducaveritis*, &c. non probatur præceptum ſumendi Euchariſtiam; alias ex iiſdem concluderetur mandato divino fuiſſe omnibus præcepta Communio ſub utraque ſpecie.

Reſp. Negando ſequelam. Licet Jure divino ſit imperata Communio, non eſt tamen

image
not
available

image
not
available

stia, hoc est, bona gratia, quia gratiarum omnium fontem Christum continet. *Secundo*, *Synaxis*, *& Communio*, quia communicatione Corporis, & Sanguinis Christi Salvatori copulamur, & cum aliis Christi fidelibus in unum Ecclesiæ Corpus unimur. *Tertio*, *Viati um*, quia Christianis in periculo mortis constitutis ministratur, ut viam, quæ ducit ad vitam, in extremis momentis, infinitis periculis septam, inoffenso pede percurrant.

34 Quæritur, *an Sacrificium Missæ ex opere operato remittat pœnas existentibus in Purgatorio pro illis oblatum*.

Resp. Affirmative, hoc est de fide tenendum ex Trid. *sess.* 22. *cit. can.* 3. ubi: *si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis*, &c. *vel solum prodesse sumenti: neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere*, &c. & *c.* 2. *quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus: sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, rite, juxta Apostolorum traditionem offertur*. Vide *lib. & c. cit.*

Ubi *n.* 14. habes distinctionem triplicis fructus ex opere operato in Sacrificio. *Generalissimi* pro tota Ecclesia. Qui dici potest infinitus Syncathegorematice, quatenus cum debeatur Fidelibus omnibus, non minuitur ex ipsorum numero, adeout minus de eo singuli percipiant, quando numerus Fidelium est major, & plus, quando est minor. Nam, ut notat Bord. *ep. posth. c.* 9. *n.*... unicuique fideli capaci applicatur certa portio, soli Deo nota, sic ut in concursu hujus sanctæ participationis unus alteri non præjudicet.

II. *Specialissimi, seu personalis* pro ipso Sacerdote, qui, utpote personalis, est personæ affixus; & propterea alteri inapplicabilis contra Bordonum *c.* 8. *n.* 40. asserentem adversus Pasqualigo posse a Sacerdote alteri applicari, gratis tamen, & sine ulla mercede privando se illo. Quod meo videri non videtur stare cum hoc, quod sit personalis, & personæ celebranti ex Christi institutione affixus, & determinatus.

III. *Specialis seu medii*, qui debetur ei, pro quo, vel quibus Missa applicatur: iste diminuitur in singulis, ita quod Missa minus prosit singulis, cum pro pluribus applicatur, ac prosit uni, cum solum pro ipso uno sacrificium offertur: unde, quo participantes sunt plures, eo minores fiunt portiones ex eodem fructu, in eas distributo; & ita necesse est, ut singuli quid minus participent. Hinc est, quod pro unica Missa Sacerdos non potest plura stipendia recipere, & eadem omnibus satisfacere juxta dicta *loc. cit.*

35 Quæritur, *quid sit applicare sacrificium alteri*.

Resp. Est illud a Sacerdote offerri Deo pro eo, pro quo, vel ex charitate (ut, cum nullum accipit stipendium) vel justitia, ut, dum stipendium recepit, Missam celebrat.

36 Quæritur, *an Missa mali Sacerdotis tantum valeat, quantum innocentis*.

Resp. Affirmative, ex opere operato: ut ibi *n.* 5. improbitas enim Sacerdotis non potest inficere sacrificium a Christo institutum, quin efficaciter operetur, & applicet meritum passionis ejus eis, pro quibus applicatur, si obicem non invenerit. Nam in eo Christus Deo infinite gratus, est principalis offerens, & res oblata, lege Trid. *sess. cit. c.* 2. ubi: *in divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in Ara Crucis semel seipsum cruente obtulit*: & infra: *una enim, eademque est hostia; idem nunc offertur Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa*. Et facit, quod habet *sess.* 7. *can.* 12. *de Sacr. in gen.*

37 Quæritur, *post consecrationem moritur Paulus Sacerdos, alius ei substituitur, petitur, an iste possit Missam applicare pro suo arbitrio*.

Resp. Negative, quia præsumitur, Paulum Sacrificium applicasse; communiter enim applicatio fit ante consecrationem in memento vivorum. Tum quia Sacerdoti substituto a Rubr. *Miss. tit.* 10. *de defect. in ministr.* aliud non conceditur, quam, ut Missam expleat ab illo loco, ubi ille desiit.

38 Quæritur, *an crematio Thuris, Ceræ, Olei, Aspersio aquæ benedictæ in honorem Dei facta, sint sacrificia*.

Resp. Negative, licet enim propter eorumdem immutationem, & destructionem videantur aptæ ad protestandum Deum esse Auctorem vitæ, & mortis, tamen, quia ad hoc non sunt institutæ ex potestate Christi, Ecclesiæ collata sacrificia non sunt. Verum itaque, & unicum Sacrificium in lege nova est illud Altaris, *omnium Sacrificiorum consummatio, & perfectio*, Trid. *cit. c.* 1. Illæ sunt solum Religiosi ritus, & cæremoniæ Sacræ, sed non sacrificia.

39 Quæritur, *an celebrans sine notitia rubricarum peccet mortaliter*.

Resp. Affirmative, quia exponit se periculo errandi in materia gravissima, ut est Sa-

Sacroſanctum Miſsæ Sacrificium, vide dicta *lib.* 1. *c.* 28. *in fine*, ac Bullam S. Pii V. appoſitam in fonte Miſsalis, & Trid. *ſeſſ.* 22. *de Sacrif. Miſſ. can.* 7.

40 Quæritur, *an Sacerdos exiſtens in mortali & adminiſtrans Euchariſtiam fidelibus, mortaliter peccet, niſi prius vel confiteatur, vel actum perfectæ contritionis eliciat.*

Reſp. Affirmative, habetur ex D. Thom. *in* 4. *diſt.* 24. *q.* 1. *art.* 2. §. *ad* 5. *q. ad* 4. ubi hæc ſunt: *dicendum, quod quandocumque exhibet ſe in aliquo actu, ut Miniſtrum Eccleſiæ, mortaliter peccat: & toties mortaliter peccat, quoties hujuſmodi actum facit.* Sacerdos autem in miniſtranda Euchariſtia, ſe habet, ut miniſter Eccleſiæ, & actum ſuo Ordini deputatum exercet. Habetur ex Rituali Romano *tit. de Sacrament. adminiſtr.* Ideo debet ſaltem per contritionem perfectam ſe ad ſtatum gratiæ reducere, ex alibi dictis.

41 At quæritur, *an peccent, qui ſcientes Sacerdotem eſſe in mortali, ab eodem Euchariſtiam accipiunt.*

Reſp. Eſt procedendum cum diſtinctione, quam exhibet ſequens D. Thom. Doctrina *loc. cit. ad* 3. ubi: *dicendum, quod quamdiu miniſter Eccleſiæ, qui eſt in mortali, ab Eccleſia ſuſtinetur, ab eo Sacramenta recipere, ejus ſubditus debet; quia ad hoc eſt ei obligatus: ſed tamen præter neceſſitatis articulum non eſt tutum: quia eum induceret ad aliquid ſui Ordinis exequendum, durante tali conſcientia, quod ille in peccato mortali eſſet;* lege dicta *lib.* 1. *cap.* 10. *nu.* 8. & *ſup. cap.* 1. *nu.* 14.

42 Quæritur, *an Subdiaconus, vel Diaconus inſervientes in Miſſa Sacerdoti, ſi ſint peccato mortali gravati, & ab eo, vel per Confeſſionem, aut contritionem perfectam non ſe emendent, mortaliter peccent.*

Reſp. Affirmative ex eodem S. Doctore ibid. *ad* 5. *qu.* ubi: *quod lex præcipit, ut homo juſte ea, quæ ſunt juſta, exequatur: & ideo quicumque homo, quod ſibi competit ex ordine, facit indigne, quod juſtum eſt, injuſte exequitur, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicumque autem cum peccato mortali aliquid ſacrum Officium pertractat, non eſt dubium quin indigne illud faciat: unde patet, quod mortaliter peccat:* & ex his ad dubium.

43 Sed petitur. *An applicatio Sacrificii fieri debeat ante conſecrationem in primo* memento, *vel ante; an vero applicari poſſit etiam in ſecundo* memento.

Reſp. Res eſt ſub lite: utrinque ſunt Doctores: reſolutio pendet ab eo, an Sacrificium eſsentialiter conſiſtat in ſola conſecratione utriuſque ſpeciei: an vero etiam communio, & conſumptio hoſtiæ, quę fit a Sacerdote, pertineat ad illius eſsentiam: qui hoc ſecundum tenent apud Dianam Coord. *tom.* 2. *reſol.* 53. tradunt poſse Sacrificium applicari, etiam in ſecundo *memento*; pro qua ſententia Fagnan. *in* 3. *ad c. Cum creatura de celebrat. Miſſar. num.* 19. hæc habet. *Jubet enim Canon in ſingulis Miſſis orari pro Defunctis, ut in cap. penult. de conſecrat. diſt.* 1. *Cui præcepto ab univerſa Eccleſia ſatis fit per preces in ſecundo memento, in quo dicitur,* ipſis, Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus. *Et ita S. Congr. Concilii intellexit decretum c.* 4. *ſeſſ.* 25. *in illis* Commemoratio fiat: *cenſuit enim poſſe ſatisfieri per intentionem applicationis Miſſarum per preces in ſecundo memento, & per collectas in illis Miſſis, in quibus collecta fieri poſſunt.* Nos vero, quia ſupra *numer.* 29. cum D. Thoma diximus Sacrificium eſsentialiter conſiſtere in conſecratione utriuſque ſpeciei, dicimus applicationem Sacrificii debere fieri ante ipſam conſecrationem; ratio eſt, ut ait Turrinus *director. ſacrificant. p.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 5. *ad fin.* quia applicare Sacrificium nil aliud eſt, quam offerre actionem Sacrificandi in obſequium Dei; ſed in hac opinione actio ſacrificandi tranſit, quia in conſecratione conſiſtit, & fructus Sacrificii non poteſt ſtare in ſuſpenſo. Ideo Sacerdos, qui, vel ex juſtitia, vel charitate Sacrificium pro vivente, vel pro defuncto offert, & optat meliori modo, quo poteſt, prodeſſe, tutiorem amplectatur partem; quam ſi ex juſtitia celebrat, tenetur ſequi, quia agitur de damno tertii: nec debet applicationem incertam reddere pro certo ſtipendio. Sed, ſi ex charitate celebret tutiorem partem etiam ſequatur, ut prudenter agat, & proſit; ut etiam *loc. cit.* tenet Diana, & Quarti *ad Rubr. Miſſalis append. de ſacrif. q.* 2. *punct.* 11. dixit conſulendum eſſe, ut applicatio fiat ſemper ante conſecrationem.

44 At petitur. *An intentio applicativa ſacrificii debeat eſse neceſsario actualis, vel virtualis, an vero ſufficiat habitualis.*

Reſp. Cum Quarti *cit. punct.* & Diana *ibid. reſol.* 51. & 52. Felice *examen ordinandor. tom.* 3. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 237. Quod ſufficit habitualis, licet enim juxta dicta *lib.* 3. *c.* 3. *n.* 87. intentio habitualis non ſit ſatis ad efficiendum Sacramentum, vel Sacrificium, quia ad hoc requiritur intentio paſſiva, & voluntas imperans potentiis externis operarii

rii (quod non potest convenire intentioni non perseveranti actualiter in se, vel virtualiter in aliquo effectu sui) sufficit tamen ad applicandum valorem, seu fructum sacrificii faciendi pro uno, vel pluribus juxta conventionem cum Benefactore factam, tum ex alia intentione actuali, vel virtuali; etenim ad applicandum fructum Sacrificii non est necessaria intentio factiva Sacrificii ex alia faciendi, me movens ad sacrificandum, & respiciens fructum, ut effectum; sed sufficit, ut respiciat illum, ut objectum ad quod sufficit voluntas non factiva, sed volitiva, qua donem, vel transferam ipsum fructum; quod anticipate potest fieri: ita possum hodie applicare Sacrificium, quod cras, vel infra aliquos dies celebrabo, manebit ei applicatum, licet de eo nihil amplius cogitem, modo non habeam voluntatem contrariam ante celebrationem, quia voluntas in tali casu non debet movere me ad aliquid ulterius operandum; sed satis est, ut ego cum intentione actuali, vel virtuali sacrificem.

Concordat Gobat *Theol. experim. de Sacrament. tr.* 3. *caf.* 5. *sect.* 3. *n.*162. Abelly tamen *Medull. Theol. p.*2. *c.*1. *de Sacrament. sect.* 11. §.5. *n.*5. requirit actualem, si non adsit virtualis; propterea actualis est consulenda, vel virtualis habenda. Videri possunt Rubricæ Missalis *tit. de can. Mis. usque ad consecrat.* & §. *seq.* Memento tamen, quod *Memento*, prout in Canone, non est momento peragendum.

45 Sed quid, *si Missa ex oblivione nulli applicaretur quoad fructum medium ex opere operato, cuinam censendus ille fructus?*

Resp. Sicut, in casu, dum is, pro quo Sacrificium applicatur, fructu non eget, vel est incapax, remanet in thesauro Ecclesiæ. Gavant. *p.*2. *tit.* 8. *n.* 3. & Felix *n.*241.

46 Si autem quæras, *an fructus ille medius, qui debetur ei, pro quo Missa applicatur, sit infinitus.* Videas dicta *Offic. Cur. Ecclesiast. cap.* 10. *n.* 54. & 55. Ubi diximus esse infinitum ex parte Christi, seu in actu primo, aut in radice, ut ait Gavantus; vel quoad sufficientiam, ut alii loquuntur; finitum vero in actu secundo, & ex parte applicationis, actualis influxus, & effectus producendi: ad effectum enim finitum applicatur. Quod oritur ex mera voluntate Christi, cujus interpres est Sancta Mater Ecclesia, quæ pro eadem re plures Missas offerre consuevit. Id autem Christus voluit, ut per iteratas oblationes frequentius recoleremus memoriam mortis, quam pro nobis in Cruce sustinuit. Ulterius ratio est, quia Sacricium ex opere operato, seu ex vi institutionis a Christo factæ habet vim applicandi nobis merita, & satisfactiones Christi: eaque alicui applicat, cum a Sacerdote pro eo celebratur. Congruum autem fuit, ut nobis applicaret modo finito, ut sæpius a Fidelibus frequentaretur. Alias nec Legata relinquerentur, nec Capellaniæ erigerentur, nec frequens esset augustissimi Sacrificii oblatio. Felix *cit. n.*134.

Et hic notandum cum Mauro *Theol. t.* 3. *lib.* 12. *q.* 207. *n.*9. distinguente in Sacrificio effectum generalem, & specialem *ex opere operato*, quod effectus generalis non minuitur in singulis, ex eo, quod Sacrificium applicetur pro pluribus; specialis vero in singulis minuitur, ut dixi *a num.*34. Ideo cum obligamur applicare Missam uni tantum, obligamur ad illi applicandum totum hunc effectum specialem, licet effectus generalis juxta formam Canonis (*in primis, &c.*) omnibus æque applicetur. Et statim subdit. Hinc patet, quare, qui accipit eleemosynam pro Missa uni applicanda, non potest illam quoad fructum specialem applicare alteri; sed accepta eleemosyna, vel pacto inito, tenetur ex justitia illi quoad eum fructum totum applicare, alias non satisfacit suæ obligationi; quoniam fructus ille minuitur pro eo, si sacrificium applicetur etiam alteri, hæc ex allegato, & cum eo Scotistæ Poncius, & Herrinc.

47 Quæritur, *Sacerdos N. exponit Confessario, sum indoctus, nec intelligo particulam illam in Missis Defunctorum:* libera, &c. de pœnis inferni, & de profundo lacu: de ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum, &c. *proinde cum celebro, vix possum cogitationem de damnatis depellere; suggerentem eos quoque sacrificiis juvari. Quid Confessarius est dicturus?*

Resp. I. Quod pro damnatis sacrificium offerri non potest, sive cum peccato mortali actuali, sive cum originali decesserint, ut expresse docuit Augustinus *lib.* 3. *de anima, & ejus orig. cap.* 12. *Noli credere, ait, nec dicere, nec docere Sacrificium Christianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierint offerendum, si vis esse Catholicus.* Ibi Sanctus Doctor voluit revocare ab errore eos, qui utique catholice tenebant parvulos nasci peccato originali infectos, sed hæretice postea asserebant eos potuisse salutem consequi, licet decessissent sine baptismo, modo

pro

pro eis sacrificia applicarentur, in quo omnino errabant.

48 Quod dictum est de parvulis sine baptismum defunctis, ut eis non prosit sacrificium, valet, & de adultis mortuis in peccato mortali; omnes enim sunt irreconciliabiles hostes, Dei, & in termino pœnis æternis ab irrevocabili Dei judicio addicti.

II. Quod Infernus idem est ac locus subterraneus circa centrum terræ, ubi & damnati torquentur, sinus erat Abrahæ, & est Purgatorium, ac Limbus puerorum in originali peccato defunctorum, ut notavit Tirinus *comment. in Scriptur. tom. 2. contr. 4. n. 16.* quæ loca sunt distincta, & diversa; Hinc verba illa, *Libera eas de pœnis Inferni significant*, ut Deus virtute Sacrificii liberet de Purgatorio animas justorum, qui in eo subeunt pœnas pro peccatis remissis, vel venialibus, pro quibus hic viventes plene non satisfecerunt.

III. Quod *Lacus* aliquando sumitur pro carcere. *Danielis 6. Miserunt eum in lacum leonum*. Genes. 40. *Hic innocens in lacum missus sum.* Unde Purgatorium metaphorice carcer dicitur, & ab isto carcere oratur Deus, ut animas Fidelium in eo existentium liberet.

IV. Quod *Leo* in Scriptura sæpe sumitur pro Diabolo; *Prima Petri 5.* Animæ enim purgantes igne infernali torquentur, & a dœmonibus tanto acrius, quanto citius exire debent de loco tormentorum. Hinc verba illa *de ore Leonis*, idem significant, ut eas Deus liberet de viribus Diaboli. Tirin. cit. *p. 3. sect. 3. c. 3.*

V. Quod *Tartarus* est profundissimus inferorum locus, Laurentii *Amalt. onomast.* & licet aliquando accipiatur pro inferno damnatorum. 2. *Petri cap. 2.* hic tamen ejus nomine venit Purgatorium per Gobat *cit. n. 173.* Quare, *ne absorbeat eas Tartarus*, sensus est, fac, Domine, ne Purgatorium eas amplius detineat; quem sensum habent alia, *ne cadant in obscurum*: hoc est, ne, peracto hoc Sacrificio, permittas adhuc eas in obscuris terræ carceribus cremari. *Sed signifer Sanctus Michael representet eas in lucem sanctam*: hoc est, fac, ut per hoc sacrificium pœnas debitas exsolvant in totum, ut hinc plene mundatas eas S. Mihael ducat in lucem cœlestis gloriæ.

Quocirca utiliter, & fructuose pro animabus existentibus in Purgatorio Sacrificium applicatur; præcipue ut est satisfactorium, ut *a peccatis*, hoc est, peccatorum pœnis *solvantur*. Trident. *sess. 22. cap. 2.* & dixi *supr. num.* 34.

49 Quæritur, *an Sacrificium possit applicari Infidelibus, & hæreticis viventibus*.

Resp. Eis directe non licet illud applicare, quia cum non sint membra corporis Ecclesiæ, de ejus suffragiis participare nequeunt; Sicut enim quoad fructum generalissimum, & intentione generali est Sacrificium offerendum *pro omnibus orthodoxis, atque Catholicæ, & Apostolicæ fidei cultoribus*, & etiam *pro omnibus in Christo quiescentibus* ut ex *Canone*; ita intentione speciali quoad fructum medium applicandum est pro unitis, & non præcisis ab Ecclesia, ac fidelibus defunctis. Unde dixit Augustinus cit. *lib. de anima, c. 9. Quis enim offerat Corpus Christi, nisi pro eis, qui membra sunt Christi?*

50 Indirecte tamen pro illis, & excommunicatis non toleratis licite Sacrificium offerri potest; quatenus scilicet offertur pro incremento, & exaltatione S. Matris Ecclesiæ, quæ per conversionem Infidelium, & hæreticorum, ac resipiscentiam censuratorum maxime fiunt, ut dixit Abelly *cit. §* 4.

51 Potest tamen Sacerdos in Missa privatim pro Paganis, Judæis, & Hæreticis orare. Gavant. *cit.* & Durand. *de Ritib. Eccles. lib. 2. c. 33. n. 20.* Et habetur ex August. in *psal. 65. n. 5.* ubi ait *quicumque in Ecclesia estis, nolite insultare eis, qui non sunt intus; sed orate potius, ut intus sint*. Et Ep. 217. *cap. 7. ad Vitalem. Ubi audieris Sacerdotem Dei ad ejus altare populum hortantem ad Deum orandum, vel ipsum clara voce orantem, ut incredulas gentes ad fidem suam venire compellat, non respondebis, Amen?* Licet enim isti de communibus Ecclesiæ suffragiis participare non possint, quia cum societate non communicant, non est tamen vetitum, ut quis pro illis, precibus privatis orare valeat.

52 Eadem ratio probat de excommunicatis non toleratis, ut sunt publici Clericorum percussores, & nominatim excommunicati denunciati, juxta constitutionem *Ad evitanda Martini V.* quam refert *lib. 2. c. 35. n. 16.* vel ita notorie excommunicati, ut nulla possit tergiversatione celari, aut juris suffragio excusari, ex Const. Leonis X. *Primitiva sub la 20. §. 24. Bullar. tom. 1.*

53 Quæritur, *an Sacrificium applicari possit quoad fructum medium pro existente in mortali*.

Resp. Affirmative, quia ei prodest, ut est impetratorium auxiliorum ad conversionem: ad quem fructum dumtaxat præsumitur habere consensum implicitum, Felix *n. 239.*

n. 239. Dicitur, ut *est impetratorium*, quia pro tunc non prodest, ut est satisfactorium pro pœna: ut enim pœna peccati relaxetur, debet quis esse in gratia sanctificante constitutus, alias ponit obicem quoad istum effectum; nam ut ista remittatur debet antea culpa esse remissa. Abelly.

54 Quæritur, *an Sacerdos scienter celebrans in Ecclesia polluta sit suspensus, vel irregularis*.

Resp. Non est ipso jure suspensus, sed est suspendendus, *cap. Is, qui de sent. excom. in* 6 Nec est irregularis, ut dixi *Off. Cur. Eccles. Eccles. c.* 7. *n.* 8. quia pollutio Ecclesiæ non est censura: peccat tamen mortaliter.

Ecclesia autem polluitur. I. Per homicidium voluntarium, & injuriosum; vel saltem contra reverentiam loco sacro debitam commissum: per mortem nimirum, Judicis sententia in Ecclesia illatam, licet sit absque sanguinis effusione.

II. Per humani Sanguinis voluntariam, & injuriosam effusionem, non quidem ex naribus fluentem, sed ob percussionem injuriosam in ea factam, etiam si periculum mortis non subsit.

III. Per illicitam copulam, aut humani feminis effusionem, ac publice notam, *cap. significasti de adult.* adeout in prioribus etiam casibus ad violationem requiratur notorietas actuum talium, quibus violata fuit Ecclesia; & ab eo tempore censeri debet polluta, quo per rei evidentiam, aut rei confessionem innotuerunt delicta, quibus Ecclesia polluitur.

An autem *per copulam conjugalem polluatur Ecclesia*; Utrinque sunt DD. Sed omnes excipiunt casum necessitatis, quo scilicet conjuges diu in Ecclesia conclusi morari debent, ut ibid. Notavi *n.* 10. Pirhing. *compend. lib.* 3. *tit.* 40. *§.* 3. De la Cruz *direct. conf. de Sacrif. Missæ qu.* 3. *n.* 3.

IV. Per sepulturam hominis excommunicati non tolerati, & vitandi: & per sepulturam hominis infidelis, & non baptizati, quibus casibus exhumari etiam debet talis sepulti cadaver, ac foras projici, *cap. Consuluisti de consecr. Eccles.* In istis casibus violatur Ecclesia per eorum sepulturam, licet culpa nulla fiat, quando in prioribus culpa requiritur. Vide *loc. cit.*

55 Missa celebrari debet in Altari lapideo ab Episcopo consecrato, *c. Nullus Presbyter* 1. *dist. cap. Altaria si non ibid.* Vel ad minus debet esse tabella lapide ab Episcopo consecrata tantæ magnitudinis, ut pedem Calicis cum Patena capere possit, ut praxis docet, & habetur ibi *n.* 21.

56 Missas celebrare non licet in Ecclesia etiam consecrata, si violata, aut polluta fuerit, nisi prius reconcilietur ab Episcopo. Abelly *cit.* §. 8. *n.* 4. Nec in noviter erecta potest, nisi saltem præcedat simplex benedictio ipsius ab Episcopo, vel de ejus licentia a simplici Sacerdote facta, vel saltem ejus permissio. Piase. *prax. p.* 1. *cap.* 2. *art.* 4. *n.* 4. Ex privilegio vero, aut dispensatione Papæ potest celebrari in Oratorio privato non benedicto. Felix *num.* 318. Cujus generis sunt illa, quæ a Sancta Sede conceduntur nobilibus in propriis domibus; sed priusquam pro executione Brevis Episcopus concedat licentiam celebrandi Missam, debet visitare locum, an sit aptum, & decens, ut dixi *Offic. Cur. c.* 10. §. 3. *n.* 77. ubi *n.* 84. notavi, quibus diebus non possit in eis celebrari, & *n.* 75. quinam audientes in eis Missam satisfaciant præcepto de Missa audienda; & de oratoriis DD. Cardinalium, & Episcoporum.

57 Cum extra Ecclesiam tempore necessitatis, ut terræmotus, in castris &c. Missa celebranda est, est obtinenda licentia ab Episcopo, si facile adiri potest. Abelly *cit. n.* 3.

58 Extra diem Nativitatis Domini plures non possunt Missæ celebrari, *cap. Consuluisti de celebr. Missar.* contra Ameno *de pœnit. tit.* 8. *§.* 3. *n.* 29.

59 Celebrandum est cum vestibus benedictis ab habente potestate, adeout sit ex Toleto mortale cum ipsis non benedictis, aut notabiliter immundis, & laceratis celebrare.

60 Vestes benedictionem perdunt, cum notabiliter franguntur, ut non sint aptæ ad decentem usum, ad quem benedictione destinantur.

61 Calices vero, & Patenæ consecrationem amittunt cum notabiliter sunt exauratę ea parte, qua contingunt Corpus, & Sanguinem Christi; egentque nova consecratione, cum de novo ea parte deaurantur, ut idem Abelly: & ego *cit. c.* 7. *Offic. Cur. n.* 22. Contra Felicem *n.* 332. Ubi contra praxim Ecclesiæ scripsit, Calicem deauratum non esse iterum consecrandum, si sit materiæ aptæ. Nec ejus ratio concludit, qua dicit per deaurationem novam non amittere consecrationem: quoniam aurum totum, in quo fuit prior consecratio facta, remotum est, & novum in totum appositum.

62 Sacerdoti non licet sacrificare, si nullus sit, qui ministret urceolos, & respondeat,

cap.

cap. Hoc quoque 1. *diſt. de conſecr.* Miniſter debet eſſe vir, non fœmina. Unde Suarez, & Sotus apud Abelly §. 8. *n.* 9. ſatius eſſe judicant, ſi urgeat neceſſitas Miſſam abſque miniſtro celebrare, quam fœminam ad Altare reſpondentem, & miniſtrantem adhiberi. Dicitur *ad Altare*, quia nihil videtur obſtare, ut notavit idem Suar. apud citatos & Felix *n.*343. quod in Monaſteriis Monialium, Sanctimonialis aliqua ex loco remoto reſpondeat celebranti; hoc ex ipſis refero; ſed ab eis peterem, quis miniſtrabit urceolos? ergo adhibendus eſt vir.

63 Quæritur, *Sacerdos celebravit centum Miſſas ſibi a Petro commiſſas, fide præſtita de ſtipendio perſolvendo, quod poſtea ſolvere detrectat; Interea aliæ Miſſæ ab eodem ipſi commendantur ſtipendio anticipate ſoluto; petitur, an Sacerdos poſſit pecunias receptas ſibi retinere in compenſationem antiqui ſui crediti.*

Reſp. Negative, quia pecuniæ illæ, ut ſubſunt novo contractui, & ex mutua conventione partium ſunt datæ, & acceptæ, nonniſi cum novo onere, & ad effectum alium diverſum ab extinctione debiti antiqui; & ex tunc alterius conditionis eſſe incipiunt; & ideo a nullo privata auctoritate nequeunt ab onere ſuſcepto occulte ſeparari. Ut optime de la Fuente Hurtado *Theol. re. diſſert.*23. *cap.*6. *n.*56. Ubi *num.*55. tradit, quod regula generalis ſit, ut nulla opinio ſpeculative probabilis licite ad praxim deducitur, cum uſus ejus vetatur lege certa charitatis, obedientiæ, vel juſtitiæ, aut cujuſque alterius virtutis, ut eſt ex terminis notum, & agendo de uſu ipſo compenſationis occultæ eſt inter DD. receptum. In caſu autem lex ſatis certa juſtitiæ compenſationem vetat.

64 Sed quid, *ſi Sacerdos pecunias ſibi datas titulo novi ſtipendii, oſtenderet exterius ſe illas acceptare, & obligationem ſuſcipere dicendi Miſſas, pro quibus confertur, interius autem contrarium animum haberet, & potius eas vellet accipere per modum compenſationis debiti antiqui?*

Reſp. Modus iſte contrahendi eſt omnino injuſtus, ideo reprobandus, utpote a priori debito omnino independens; & licet debitor injuſte agat non ſolvendo antiquum debitum; non ideo creditori licet aliam injuſtitiam facere, ut creditum ſuum compenſet. Petrus enim privaretur valore, ac fructu, quem jure optimo ſperabat ſibi, aut ſuis ex effectiva oblatione ſacrificiorum, quæ titulo oneroſo commendavit, non commendaturus huic, ſed alteri, a quo non deciperetur. Ideo hic ex allegato notandum, quod in contractibus oneroſis, qui alium decipit, & decipiendo eſt ei cauſa vel gravis damni emergentis, vel magni lucri ceſſantis, ſua fictione adverſus juſtitiam peccat, & utramque tenetur reſtituere.

Cæterum ipſe Petrus tenetur ad ſolutionem antiquioris debiti, & reparandas expenſas, quas Sacerdos feciſſet in recuperando ſtipendio illo promiſſo; nec poſset Sacerdos damnum ſibi compenſare minuendo numerum Miſsarum, pro quibus jam pecunias accepiſset, contra Felicem *n.* 258. propter rationes ſuperius ponderatas.

65 Petitur, *an ſi capitale in totum pereat, vel ita deterioretur, ut fructus non ſufficiant ad juſtum ſtipendium, habens onus celebrandi in primo caſu poſſit miſsas omittere; & in ſecundo poſſit eas reducere ad ratam juſti ſtipendii.*

Affirmat Felix *n.* 259. appellans Bordon. Averſam, & alios. Negat Tamburinus, quem ſequor ob decreta Sacr. Congr. Concilii in conſt. Nuper Innoc. XII. *De celebr. Miſſar. ad primum, & tertium* ibid. videnda. Nec regit, quod ex allegatis ipſe refert, nimirum ea decreta loqui de ſtipendio tenui ſcienter acceptato, & pariter de ſtipendio incongruo ſcienter recepto poſt congruam taxam ab Ordinario factam; Nam ſenſus decretorum videtur prorſus abſolutus. Tum quia in Conſtitutione prohibetur omnibus privatis perſonis declaratio, & interpretatio Decretorum; ſed in caſibus particularibus recurritur ad S. Congregationem Concilii pro reſolutione, & ita praxis ſervat, & cum lex loquatur, ſpeculationes debent ſilere. Cætera videantur in d. Conſtitutione, & *c.* 6. *lib.* 1. & *loc. cit. Off. Cur.*

§. III.

Conſtitutio Innocentii XII. ſuper celebratione Miſſarum.

66 Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infraſcripti, videlicet.

„ Alias ſuper celebratione Miſsarum, ac prohibitione illas moderandi, ſeu reducendi abſque Sedis Apoſtolicæ licentia, nec non ſuper earumdem oneribus perpetuis ſuſcipiendis, & Religioſorum numero ultra redditus, & conſuetas eleemoſynas locorum Regularium non habendo, emanarunt

image
not
available

„ clesiæ ipso facto incurrenda a die realis „ acquisitionis, statim deponi debeant penes Ædem Sacram, vel personam fide, „ & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quam primum „ investiendi in bonis immobilibus fructiferis cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.

„ §. 7. Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium, sub eadem „ pœna, ut supra, deponi, atque in aliis „ bonis stabilibus itidem fructiferis cum ejusdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat.

„ §. 8. Ad hæc S. Congregatio quibusvis „ Capitulis, Collegiis, Societatibus, & „ Congregationibus, necnon omnibus, & „ singulis Ecclesiarum, ac Piorum Locorum, „ tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, „ districte prohibet, ne imposterum onera „ perpetua suscipiant Missarum celebrandarum: Sæculares, quidem sine Episcopi, „ vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero „ sine Generalis, vel Provincialis consensu, „ & licentia in scriptis, & gratis concedenda: alioquin Sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu „ Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis „ vero pœnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ „ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, „ vocisque activæ, ac passivæ, absque alia „ declaratione incurrat.

„ §. 9. Eleemosynas vero manuales, & „ quotidianas pro Missis celebrandis ita demum iidem accipere possint, si oneribus „ antea impositis ita satisfecerint, ut nova „ quoque onera suscipere valeant: alioquin „ omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum „ accipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa: *Eleemosyna* „ *pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac „ ratione frustrentur.

„ §. 10. Episcopus vero, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi „ de licentia pro perpetuis oneribus fuerint „ requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant, de singulis Missarum celebrandarum obligationibus, cuique Ecclesiæ, Monasterio, aut Loco Pio incumbentibus: „ nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam præbeant, quam eis legitime constiterit, illius Sacerdotes tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, & „ Locis Piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem „ cujusque Civitatis, vel Provinciæ: intelligantque si in re tanti momenti desides, aut „ negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse redituros. „

„ §. 11. Postremo Illustrissimi Patres non „ sine gravi animi dolore intelligentes, mala fere omnia, quæ Regularem disciplinam evertunt, ac præcipue nimiam hanc „ facilitatem fovent, in oneribus Missarum „ supra vires suscipiendis, veluti ex infecta „ radice, pullulare ex majori Regularium „ numero, quam ferant redditus, & eleemosynæ cujusque Monasterii: inhærentes „ Summorum Pontificum ac Sacri Tridentini Concilii Decretis, hac de re editis, „ Sanctissimi Domini Nostri auctoritate „ præcipiunt, ac mandant omnibus, & singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscumque aliis Superioribus Monasteriorum, Conventuum, „ ac Domorum Regularium, bona immobilia possidentium, vel non possidentium, „ cujuscumque Ordinis, Congregationis, „ & Instituti, existentium intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, ut singuli, ad quos pertinet in qualibet Provincia, adhibitis duobus, aut tribus Regularibus sui Ordinis, vel Congregationis probatioribus, & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, redditus, „ & proventus omnes, consuetas item eleemosynas, & obventiones, tam communes, „ Monasteriorum, Conventuum, & Domorum ejusdem Provinciæ, quam etiam „ singularibus personis Religiosis assignatas, „ seu permissas, in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediate præcedentium habita ratione, „ diligenter, & mature recognoscant, iis „ omnibus detractis, quæ reparationes, præstationes, grandines, sterilitates, aliave „ cujuslibet generis onera consueverunt absorbere. „

„ §. 12. Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in „ proximo Capitulo, seu Congregatione „ gene-

„ generalis, vel Provinciali coram tribus „ Judicibus ab ipsomet Capitulo, seu Congregatione deligendis proponat, qui, „ computatis hujusmodi redditibus, eleemosyis, & obventionibus universis, & „ oneribus, ut supra detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessariis Servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, & Domo Regulari juxta regionis, & proprii Instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorumdem bonorum, reddituum, eleemosynarum, & onerum praecisam notam ipsimet Capitulo, seu Congregationi exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiae Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis in singula quaque Provincia certus earum tantum Personarum numerus, Patrum Capitularium voto praefigatur, quae redditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius, sufficienter ali possint.

„ §. 13. Ne vero Superiores, qui id praestare debent, serius, aut remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant, mandat Sacra Congregatio, ut infra annum, post proximum Capitulum Generale, vel Provinciale computandum, omnia haec de genere Capitulariter gesta, in authenticam formam redacta, ad Sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.

„ §. 14. Numerumque familiae, singulorumque Conventuum, Monasteriorum, & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli, seu Congregationis generalis, vel Provincialis sententia, & auctoritate praefinitum, iidem Superiores, tam Generales, & Provinciales omnes, quam Locales perpetuo servare omnino teneantur, nec possit illum quoquomodo augere, etiam praetextu augumenti redditutuum absque Sacrae ipsius Congregationis licentia: Superiores autem hujusmodi, qui praedicta omnia in praefixo termino non praestiterint, vel numerum, ut supra, praescriptum, quovis modo augere praesumpserint, privationis omnium Officiorum, quae tunc temporis obtinebant, vocisque activae, ac passivae & ad omnia suae Religionis Officia, & gradus, inhabilitatis perpetuam poenam eo ipso incurrere, atque aliis, etiam gravioribus, a Sede Apostolica infligendis poenis Sacra Congregatio subjacere voluit, & declaravit.

„ §. 15. Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi praeter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monaci, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis eleemosynis, detractis omnibus, ut supra detrahendis, competenter sustentari valeant, ad praescriptum Decreti felicis record. Gregorii XV. hac de re editi: alioquin Monasteria, & loca hujusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodae Jurisdictioni subjecta esse intelligantur.

„ §. 16. Porro, ne ullo umquam tempore haec in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Superiores locales cujusque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, curare, atque efficere teneantur, sub poena privationis Officii, vocisque activae, & passivae ipso facto incurrenda, ut in perpetuum, sexto quoque mense, idest feria secunda post primam Dominicam Adventus, & Feria sexta post Octavam Corporis Christi, praesentes ordinationes in publica Mensa perlegantur.

„ §. 17. Omnibus, tam Ecclesiasticis personis cujuscumque sint Ordinis, conditionis, & gradus, quam Laicis quocumque honore, & potestate praeditis, praesentia Decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta.

„ §. 18. Non obstantibus, quoad suprascripta omnia, & singula in praesentibus Decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcumque, tam Saecularium, quam Regularium Locorum, necnon illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmi-

„ firmitate alia roboratis, Statutis, & Con„ ſuetudinibus, etiam immemorabilibus, „ Privilegiis quoque, Indultis, & litteris „ Apoſtolicis, etiam Mari magno, ſeu Bul„ la aurea, aut alias nuncupatis, ſub qui„ buſcumque tenoribus, & formis, ac cum „ quibuſvis, etiam derogatoriarum deroga„ toriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis „ clauſulis, necnon irritantibus decretis, „ etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, „ ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, „ aut alias quomodolibet, etiam per viam „ communicationis, ſeu extenſionis conceſ„ ſis, & iteratis vicibus approbatis, & in„ novatis, etiam ſi pro illorum ſufficienti de„ rogatione de illis, eorumque totis tenori„ bus, & formis, ſpecialis, & individua, „ ac de verbo ad verbum, non autem per „ clauſulas generales, mentio, ſeu quævis „ alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exqui„ ſita forma ſervanda eſset; tenores hujuſ„ modi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil pe„ nitus omiſso, & forma in illis tradita ob„ ſervata, inſerti forent, præſentibus pro „ expreſſis habens, quibus quoad ea, quæ „ præſentibus adverſantur, illis alias in ſuo „ robore permanſuris, Sac. Congregat. San„ ctitatis Suæ auctoritate ſpecialiter, & ex„ preſse derogat, cęteriſque contrariis qui„ buſcumque.

„ §. 19. Et ne præmiſsorum ignorantia a „ quoquam prætendi poſſit, voluit eadem Sa„ cra Congreg. ut præſentes ordinationes in „ Valvis Baſilicarum S. Joannis Lateranenſis, „ & Principis Apoſtolorum de Urbe, ac in „ Acie Campi Floræ, ut moris eſt, affixæ; „ omnes, ad quos pertinet, ita arctent, & „ afficiant, ac ſi unicuique perſonaliter inti„ matæ fuiſsent.

„ §. 20. Utque earumdem præſentium tran„ ſumptis, etiam impreſſis, manu alicujus „ Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo per„ ſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ „ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, „ quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent ex„ hibitæ, vel oſtenſæ. Dat. Romæ die 21. „ Junii 1625.

Coſmus Card. de Torres.

Proſper Fagnanus S. Cong. Secr.

„ §. 21. Excitatis autem ſuper præmiſso„ rum decretorum intelligentia, ſeu inter„ pretatione infraſcriptis dubiis, prodierunt „ a memorata Congregatione, ſimili aucto„ ritate illi a præfato Urbano Papa Octavo „ „ ſpecialiter attributa, reſponſiones, ſeu de- „ „ clarationes inferius apponendæ. „

Super primo Sacræ Congregationis Decreto de celebratione Miſſarum, quo prohibetur, ne Epiſcopi in Diœceſana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo, reducant onera ulla Miſſarum celebrandarum, aut poſt idem Concilium impoſita, aut in limine fundationis.

Quæritur, quid, ſi legatum ſit ita tenue, ut non ſit, qui velit onus illi injunctum ſubire, & ſi recurrendum ſit ad Sedem Apoſtolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum inſumendum ſit pro expenſis ad id neceſſariis?

Et quid, ſi permittatur Epiſcopo in fundatione, ut poſſit hujuſmodi onera moderari?

Secundo, ſuper ſecundo ejuſdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Miſſæ, quot ad rationem tributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint;

Quæritur, an verba illa (præſcriptæ fuerint) intelligenda ſint de præſcriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

Tertio, an, cum Ordinarius præſcripſerit eleemoſynam congruam juxta qualitatem loci, perſonarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes ſtipendium minus congruo, teneantur Miſſas illis ab Offerente præſcriptas celebrare?

Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Miſſas celebrare ratione Beneficii, ſeu Capellà, legati, aut ſalarii, poſſint, etiam manualem eleemoſynam, pro Miſſis votivis, aut Defunctorum recipere, & unico Miſſæ Sacrificio utrique oneri ſatisfacere?

Quinto, poſito, quod Teſtator relinquat, ut celebrentur pro ejus Anima centum Miſſæ, abſque ulla præſcriptione eleemoſynæ,

Quæritur, an liberum ſit hæredibus, eleemoſynam ſibi bene viſam præſcribere, an vero eadem eleemoſyna præſcribenda ſit ab Ordinario?

Sexto, ſuper tertio Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Miſſarum, vel Anniverſariorum celebratione, aut aliquibus collectis, ſeu Orationibus plurium Miſſarum oneribus in futurum ſuſcipiendis ſatisfiat.

Quæritur, an verba (in futurum ſuſcipiendis) intelligenda ſint de oneribus ſuſcipiendis poſt Privilegium?

Septimo ſuper quarto ejuſdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti qui ſuſcepit Miſſam celebrandam cum certa eleemoſyna, ne eamdem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retenta, celebrandam committat.

Quæritur, an permittendum ſit Adminiſtratoribus Eccleſiarum, ut retineant aliquam eleemoſynarum portionem, pro expenſis manutentionis

Ecclesiæ, Altarium, inservientium, paramentorum, Luminum, Vini, Hostiæ, & similium?

Octavo, an hoc Decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium, ad rationem redditum Beneficii?

Decimo, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missæ, debeant dare eamdem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt; An vero satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

Undecimo super quinto ejusdem Congregationis Decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba. Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint: si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant: Alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant, &c.

Quæritur, an hoc Decretum prohibeat absolute, quo minus accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfacerunt; & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

Duodecimo, quid, si offerens eleemosynas, audito impedimento, consentiat, ut Sacerdos Missam celebret, cum primum poterit?

Decimotertio, an pœna interdicti, & alia apposita in eodem Decreto afficiant, tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quam eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præcipitur?

Decimoquarto, an in hoc Decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die Commemor. omnium Defunctorum, & vulgo dicuntur Casse de' Morti?

Decimoquinto, an Administratores Ecclesiæ magnæ devotionis, & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, nonnisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesiæ, & devotio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuantur?

Decimosexto, quia prohibitio d. Decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, necnon omnibus, & singulis Ecclesiarum, Piorum Locorum, tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (& aliis, ad quos pertinet *) supplicatur pro opportuna declaratione.*

Decimoseptimo, super septimo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commode possint sustentari.

Quæritur, an, ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis Decreti sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redditum cujusque Religiosi sit denuo facienda, nec ne?

Decimoctavo, an Novitii, ad habitum Regularem admissi, possint admitti ad Professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra, præfixione numeri, commode ali non possunt?

Decimonono, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium nisi præter alia ad id requisita duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, itaut alioquin subsint jurisdictioni Ordinarii.

Quæritur, an hoc Decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capuccinorum, ac Societatis Jesu?

Ultimo, an idem Decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi, &c. habeat locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum Decretum proxime antecedens, an vero etiam extra Italiam?

Declarationes, aut Responsiones ad supradicta Dubia.

§. 22. Sacra Congregatio Cardinalium „ Concilii Tridentini Interpretum, aucto- „ ritate sibi a Sanctissimo Domino Nostro „ attributa, ad singula dubia superius pro- „ posita, ad hunc modum respondit, vide- „ licet. „

Ad primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit: Verumtamen, si in ipsa Beneficii erectione exprese cautum fuerit ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

Ad secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario. Quod si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad tertium, teneri.

Ad quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis

etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

Ad quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo praescribendam eleemosynam congruam, quae respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundum morem Civitatis, vel Provinciae.

Ad sextum, ita esse intelligenda.

Ad septimum, respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiae, ac Loca Pia, seu illorum Administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiae, & Loca Pia alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint: & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quae pro ipsomet tantum Missae Sacrificio necessario sunt subeunda, & nihilominus eo etiam casu, curandum esse, ut ex pecuniis, quae supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missae celebrentur, quot praescriptae fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam, secundum morem Civitatis, vel Provinciae, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit.

Ad decimum, debere, absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad undecimum, respondit, non prohibere absolute. Ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illae tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta Benefactoris consensum celebrandis.

Ad decimumtertium, has poenas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad decimumquartum, comprehendi.

Ad decimumquintum. Non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad duodecimum.

Ad decimumsextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

Matthaeucci Cautela Confess.

Ad decimumseptimum, numeri praefixionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi Decreti hac de re editi.

Ad decimumoctavum, esse admittendos ad professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

Ad decimumnonum, censuit comprehendere.

Ad ultimum, habere locum extra Italiam.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congr. Secr.

§. 23. Cum autem super praemissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione, quam plures querelae, & recursus ad Apostolicam Sedem pervenerint: Cupiens eadem Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus e Christiana Republica pro viribus evellere, ac opportune providere, ut, sublatis fraudibus, ac emendata negligentia, pie disponentium, seu Benefactorum voluntati fides illibata servetur, Defunctorum animabus integra, & prompta praestentur suffragia, itidemque Deo major gloria, & Ecclesiis praestantior cultus reddatur, praevia auctoritate per SS. Dom. N. Innocentium Divina Providentia PP. XII. ei specialiter attributa, infrascripta Decreta, prius in particulari nonnullorum ex praefatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in Generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, & accurate discussa, recognita, & examinata edidit. ,,

§ 24. In primis, praeinserta Decreta cum praemissis illorum declarationibus plenissime, & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque, & singula ibidem contenta, & expressa iterum omni meliori modo decernit, statuit, ac ab omnibus, & singulis, etiam speciali, & individuali nota, seu expressione dignis, penitus observari, omnimodae executioni demandari decernit, sancit, & praecipit. ,,

§. 25. Insuper, ut in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: Si qui forsan fuerint, vel sint, qui suis pravis, & erroneis intentionibus, seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittunt sub malitiosa, vel irrationabi- ,,

li spe earumdem condonationem, vel reductionem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica Sancti Petri de Urbe obtinendi: Congregatio præfata, tum eosdem, tum quoscumque alios, qui posthac in adeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri, & monitos esse voluit, præfatas condonationes, & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu æqua commiseratione: compositiones vero a dicta Fabrica, utente suis facultatibus, & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, & cum clausulis opportunis, & præsertim cum illa: *Dummodo malitiose non omiserint animo habendi compositionem, aliasgratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse, & solere: quapropter, ut locus omnis imposterum hisce prætextibus præcludatur, memorata Congregatio tales intentiones, opiniones, seu spes, ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte, versiones in alium, quam præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem, & quascumque alias directas, vel indirectas, immediatas, vel mediatas contraventiones, seu circumventiones declarat prorsus irrationabiles, injustas, & illicitas, illasque omnino reprobat, damnat, & interdicit.

§. 26. Cumque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant, quod onera Missarum supra vires suscipiantur: caveant omnes, & singuli Rectores, Superiores, & Ministri quarumcumque, tum Sæcularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera, seu Missas, tum perpetuas, tum temporales, tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoquomodo suscipiant, utque idipsum, quoad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti, & obvio retinere Tabellam onerum perpetuorum, & temporalium litteris perspicuis, & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento, si moraliter, & intra præscriptum, seu breve tempus sat sfacere non posse, seu illa dumtaxat, & non ulteriora adimplere posse crediderint, seu credere debuerint, alias Missas, sive perpetuas, sive temporales, sive manuales, per se, vel per interpositas personas quoquomodo recipere, seu acceptare omnino desistant, seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem Tabella similiter exprimant se se, propterea aliis Missis acceptandis, & celebrandis impares esse.

§. 27. Iidemque teneantur pariter in Sacrario duos Libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua, & temporalia: in altero autem Missas manuales, & tam illorum, quam istarum adimplementum, & eleemosynas distincte, diligenter annotare, & annotandas, seu annotanda curare: singulisque annis de supradictis adimplementis, eleemosynis, & oneribus pariter exactam rationem sui Superioribus reddere, ac omnes, & singulas rationes hujusmodi in præfatis respective Libris simili distinctione, & diligentia, tam præfati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendæ erunt, describere, seu annotare, sive describendas, vel annotandas respective curare.

§. 28. Quibus semper salvis, debeant ulterius Regulares prædicti, omnes, & quascumque eleemosynas, tum manualium, tum perpetuarum, & temporalium Missarum reponere in capsa particulari sub duabus clavibus; quarum una penes Superiorem localem, altera vero penes alium a Capitulo Conventuali deputandum retineatur, ac de iisdem eleemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Consiliariis, vel alio simili modo nuncupatis, singulis mensibus districtam rationem exigere, & respective reddere.

§. 29. Quod si prædicti, ad quos cura Tabellæ, Capsæ, & Librorum præfatorum respective pertinet, seu pertinere debet, suam operam præmissis, ut præfertur, minime navaverint, & Superiores, tum Sæcularium, tum Regularium Ecclesiarum rationem prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod præfati, qui in curam Tabellarum, & librorum incumbunt, suo muneri, ut præfertur, satisfaciant, in singulis respective casibus; Sæculares pœnam suspensionis incurrant: Regulares vero voce activa, & passiva, ac gradibus, & officiis, quæ obtinent ipso facto, & absque alia declaratione privati sint, & intelligantur, necnon ad hujusmodi gradus, & officia obtinenda similiter inhabilitentur, & inhabilitati sint, & intelligantur.

§. 30. Porro, ne ullo umquam tempore omnia, & singula decreta prædicta in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Re-

Ctores,

ctores, Superiores, ſeu Capitula Eccleſiarum Sæcularium illa retineant publice expoſita in eorum Sacrario: Superiores vero locales cujuſcumque Monaſterii, Conventus, ac Domus Regularis curare, & efficere teneantur ſub pœna privationis officiorum, quæ obtinent, vociſque activæ, & paſſivæ ipſo facto incurrenda, ut in perpetuum ſexto quoque menſe, ideſt, feria ſecunda poſt primam Dominicam Adventus, & feria ſexta poſt Octavam Corporis Chriſti omnes, & ſingulæ præmiſſæ, tum inſertæ, ſeu confirmatæ, tum in præſens factæ Ordinationes una cum dictis declarationibus in publica Menſa perlegantur.

§ 31. Meminerint igitur, & ſatagant Ordinarii, ut a perſonis, & in Eccleſiis quoquomodo, etiam in vim decretorum Concilii Trident. ſibi ſubjectis, Miſſæ ea qua par eſt, fide, & diligentia celebrentur, & cuncta, & ſingula Decreta hujuſmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum juſtitiam recurrentibus, ſeu inſtantibus reddentes, ſed ex officio, tum in viſitationibus, tum in aliis actibus, & modis, quos expedire, & convenire toties, quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committatur, pervertatur, differatur, vel omittatur, quod his omnibus, & ſingulis Decretis adverſetur.

§. 32. Caveant etiam reſpective omnes Regulares, tum Subditi, tum Superiores quicumque, nedum Locales, ſed etiam Provinciales, & Generales, ne Miſſarum celebratio, & omnium Decretorum præmiſſorum executio, cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicio illarum, quibus Miſſæ ſunt applicandæ, & cum magno Chriſtifidelium ſcandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur, ſeu pervertantur, alioquin ultra propriæ conſcientiæ onerationem, pœnam privationis vocis activæ, & paſſivæ, ad graduum, & officiorum, quæ obtinent, necnon inhabilitationis ad hujuſmodi gradus, & officia obtinenda, prorſus incurrant.

§. 33. Curent propterea præfati Superiores Regulares in omnes, & ſingulos contravenientes debitis pœnis diligenter, & prompte, & etiam per inquiſitionem animadvertere: & inſuper teneantur omnes, & ſinguli Superiores Locales, in Provincialibus Capitulis, ſeu Congregationibus exhibere atteſtationem, ſeu fidem ab omnibus Sacerdotibus, Conventus, Monaſterii, ſeu cujuſcumque domus Regularis, ſubſcriptam, & juratam, quod omnibus, & ſingulis, tum perpetuis, tum manualibus Miſſarum oneribus, ſeu obligationibus ad limites, & tenorem præſentium Decretorum tempore eorum regiminis fuerit omnino, & integraliter ſatisfactum, vel deficiente aliqua modica ſatisfactione, poſſit, etiam hujuſmodi reſiduali implemento Miſſarum, diſtincte referendarum, intra breve tempus moraliter ſatisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ atteſtationis exhibitionem quicumque Superiores Locales prædicti vocem activam, ſeu paſſivam in memoratis Capitulis, ſeu Congregationibus omnino habere non valeant.

§. 34. Præterea Provinciales, Vicarii, & Viſitatores Provinciarum, ſeu Congregationum debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante oſtendere, quod executioni præſentium Decretorum ſedulo invigilaverint, & ad eorum tenorem in omnibus, & ſingulis Conventibus, ſeu Monaſteriis, vel Domibus Regularibus Provinciæ, ſeu Congregationis, de omnibus, & ſingulis oneribus, & obligationibus, ac inſimul ſatisfactionibus Miſſarum exactam, & diligentem rationem exegerint, ac contra delinquentes ad declarationem, & executionem reſpective pœnarum in Decretis contentarum proceſſerint, & de adimplemento circa ea, quæ in præmiſſis ad ipſos ſpectant, legitime docuerint, alias ad vocem activam, & paſſivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.

§. 35. Cęterum, quia etiam ad quam plures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hoſpitalia, Altaria, Capellas, Oratoria, & Eccleſias, ac alia loca, & opera pia, quomodolibet nuncupata, quæ cuicumque curæ, ſeu regimini, aut adminiſtrationi, vel directioni Laicorum cujus libet gradus, ſtatus, conditionis, & præeminentiæ, etiam ſpeciali, & individuali nota dignorum dumtaxat; vel quorumcumque Eccleſiaſticorum, & Laicorum hujuſmodi mixtim commendata, annexa, ſeu quomodocumque commiſſa, vel attributa ſunt, onus, ſeu cura celebrationis Miſſarum, ſive manualium, ſive ad tempus, vel in perpe-

„ tuum pertinent: Hinc, salvis semper „ iis, quæ in præinsertis Decretis continen„ tur, omnes, & quicumque hujusmodi Ar„ chiconfraternitatum, Societatum, Con„ gregationum, Hospitalium, Altarium, „ Capellarum, Oratoriorum, & Ecclesia„ rum, ac aliorum locorum, & operum pio„ rum Rectores, seu Administratores, vel „ Directores, & alii hujusmodi Officiales, „ necnon ii, ad quos cura Tabellæ, & libro„ rum in præmissis spectat, Tabellam, Li„ bros, & hæc Decreta respective juxta mo„ dos superius expressos similiter retinere, „ necnon de oneribus, ac celebrationibus, „ & eleemosynis dictarum Missarum singulis „ annis rationem exigere, & respective iis, „ ad quos pertinet, reddere sub pœnis arbi„ trio, & in subsidium excommunicationis „ teneantur.

„ §. 36. Postremo omnibus, & quibuscum„ que, tam Ecclesiasticis personis cujuscum„ que Ordinis, Status, Gradus, Regulæ, „ Congregationis, Societatis, Conditionis, „ & Dignitatis existant, quam Laicis quo„ cumque honore, ac potestate præditis om„ nia, & singula præmissa Decreta interpre„ tandi, necnon Ecclesiasticis prædictis pœ„ nas in hujusmodi Decretis relaxandi, seu „ quoquomodo circa præmissa dispensandi, „ omnis, & quæcumque facultas sit penitus „ interdicta.

„ §. 37. Non obstantibus quoad suprascri„ pta omnia, & singula in hujusmodi Decre„ tis contenta, Constitutionibus, & Ordina„ tionibus Apostolicis in favorem quarum„ cumque personarum, atque Ordinum, tam „ Mendicantium, quam non Mendicantium, „ militarium, etiam S. Joannis Hierosolymi„ tani, Congregationum, Societatum, ac „ cujuslibet alterius Instituti, etiam necessa„ rio, & in individuo exprimendi, Ecclesia„ rum, Monasteriorum, Conventuum, Col„ legiorum, Capitulorum, Hospitalium, Con„ fraternitatum, & aliorum quorumcumque „ tam Sæcularium, quam Regularium loco„ rum, necnon illorum, etiam juramento, „ confirmatione Apostolica, vel quavis fir„ mitate alia roboratis Statutis, & Consue„ tudinibus, etiam immemorabilibus, privi„ legiisquoque, indultis, & litteris Apostoli„ cis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut „ alias nuncupatis, sub quibuscumq; tenori„ bus, & formis, ac cum quibusvis, etiam „ derogatoriarum derogatoriis, aliisq; effica„ cioribus, & insolitis clausulis, necnon ir„ ritantibus Decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicę po„ testatis plenitudine, aut alias quomodoli„ bet, etiam per viam communicationis, seu „ extensionis concessis, & iteratis vicibus „ approbatis, & innovatis, etiam si pro „ illorum sufficienti derogatione de illis, „ eorumque totis tenoribus, & formis spe„ cialis, & individua, ac de verbo ad ver„ bum, non autem per clausulas generales, „ mentio, seu quævis alia expressio haben„ da, aut aliqua alia exquisita forma servan„ da esset, tenores hujusmodi, ac si de „ verbo ad verbum, nihil penitus omisso, „ & forma in illis tradita observata, inser„ ti forent, præsentibus pro expressis ha„ bens, quibus quoad ea, quæ præsentibus „ adversantur, illis alias in suo robore per„ mansuris, S. Congregatio Sanctitatis suæ „ auctoritate specialiter, & expresse de„ rogat, cæterisque contrariis quibuscum„ que. Datum Romæ die 23. Novembris „ 1697. „

Joseph Card. Sacripantes Præfectus.

Ferdinandus Nuptius S. Cong. Secr.

§. 38. Quocirca, cum Dilectus Filius „ noster Joseph Tituli S. Mariæ Transponti„ næ S.R.E. Presbyter Cardinalis Sacripantes „ memoratæ Congregationis Præfectus, „ præfata Decreta Nobis retulerit, Nos con„ siderantes eadem omnia, & singula De„ creta, ea, qua decet, maturitate, digesta, „ & examinata, ac in vim Apostolicæ Au„ ctoritatis, eidem Congregationi specialiter, „ ut præfertur, attributæ, peracta, peru„ tilia fore censentes, illaque propterea per„ petuo, & inviolabiliter observari, necnon „ Constitutionis nostræ munimine roborare „ volentes: Motu proprio, non ad cujusdam „ Nobis super hoc oblatæ petitionis instan„ tiam, sed ex certa scientia, & matura „ deliberatione, deque Apostolicæ potestatis „ plenitudine, præinserta Decreta, omnia„ que, & singula in eis contenta tenore prę„ sentium auctoritate Apostolica confirma„ mus, & approbamus, illisque inviolabilis, „ & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis ro„ bur, & efficaciam adjicimus & quinimo „ motu, scientia, deliberatione, ac potesta„ tis plenitudine similibus, omnia, & singula „ in supradictis Decretis contenta, de novo „ statuimus, decernimus, & ordinamus, ac „ ab omnibus, & quibuscumque, etiam spe„ ciali, & individua nota dignis, omnino e„ xacte,

„ xacte, & perpetuo servari volumus, san-
„ cimus, & mandamus.
„ Decernentes præsentes litteras, cum
„ omnibus, & singulis inibi contentis sem-
„ per firmas, validas, & efficaces existere,
„ & fore, suosque plenarios, & integros
„ effectus sortiri, & obtinere debere: &
„ ab omnibus, ad quos spectat, & pro tem-
„ pore quandocumque, & quomodocumque
„ spectabit, in omnibus, & per omnia ple-
„ nissime, & inviolabiliter observari: sic-
„ que, & non aliter per quoscumque Judi-
„ ces Ordinarios, & Delegatos, quavis au-
„ ctoritate, præeminentia, aut potestate
„ fungentes, & functuros, etiam causarum
„ Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem
„ S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Le-
„ gatos, & S. Apostolicæ Nuncios, sublata
„ eis, & eorum cuilibet quavis aliter judi-
„ candi, & interpretandi facultate, judi-
„ cari, & definiri debere: Ac irritum, &
„ inane, si secus super his a quoquam, qua-
„ vis auctoritate scienter, vel ignoranter
„ contigerit attentari.
„ Non obstantibus omnibus, & singulis,
„ quæ præfata Congregatio, auctoritate per
„ ejusdem recordationis Urbanum Papam
„ VIII. & respective per Nos illi specialiter
„ attributa, decrevit non obstare. quæ pari-
„ ter, & iterum Nos tenore præsentium non
„ obstare decernimus, & mandamus; quibus
„ omnibus quoad ea, quæ præsentibus ad-
„ versantur, illis alias in suo robore perman-
„ suris, etiam harum serie plenissime, spe-
„ cialiter, & expresse derogamus, cæteris-
„ que contrariis quibuscumque.
„ Volumus autem, ut præsentes litteræ in
„ valvis Ecclesiæ Lateranensis, ac Basilicæ
„ Principis Apostolorum, necnon Cancella-
„ riæ Apostolicæ, Curiaque generalis in
„ Monte Citorio, ac in Acie Campi Floræ de
„ Urbe, ut moris est, publicentur, & affi-
„ gantur: sicque publicatæ, & affixæ, omnes,
„ & singulos, quos illæ concernunt, perinde
„ arctent, & afficiant, ac si unicuique eorum
„ personaliter intimatæ fuissent.
„ Pariter, ut earumdem præsentium tran-
„ sumptis impressis, manu alicujus Notarii
„ publici subscriptis, & sigillo Personæ in
„ dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis,
„ eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præ-
„ sentibus adhiberetur, si forent exhibitæ,
„ vel ostensæ.
„ Nulli ergo omnino hominum liceat pa-
„ ginam hanc nostrarum Confirmationis,
„ Approbationis, Statuti, Decretorum,
Ordinationis, Voluntatis, Sanctionis, Man- „
datorum, & Derogationis infringere, vel „
ei ausu temerario contraire. Si quis au- „
tem hoc attentare præsumpserit, indigna- „
tionem Omnipotentis Dei, ac Beatorum „
Petri, & Pauli Apostolorum ejus se no- „
verit incursurum. „
Datum Romæ apud Sanctam Mariam „
Majorem Anno Incarnationis Dominicæ „
millesimo sexcentesimo nonagesimo septi- „
mo. Decimo Kalend. Januarii. Pontifica- „
tus Nostri Anno septimo. „

CAPUT V.

Sacramentum Pœnitentiæ.

1 Quartum Sacramentum est illud Pœnitentiæ, de quo hæc habet Trident. *sess.*14. *c.*7. *de pœnit. Est autem hoc Sacramentum pœnitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut, nondum regeneratis, ipse baptismus.* Et sicut non regeneratis baptismus in re, vel in voto susceptus, est necessarius necessitate medii, ita Sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto ea necessitate est necessarium, lapsis post baptismum in peccatum mortale. Potestque definiri; *est Sacramentum reconciliationis hominis cum Deo a peccatis commissis post baptismum, virtute clavium, vel absolutionis Sacramentalis, prolata a Sacerdote jurisdictionem habente cum debita intentione.*

2 De ipso loquens Florent. *in Decret. Eugenii*: hæc habet. *Quartum Sacramentum, est pœnitentia, cujus, quasi materia, sunt actus pœnitentis: qui in tres distinguuntur partes; quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Secunda est oris Confessio ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis, quæ quidem præcipue fit per orationem, jejunium, & eleemosynam.* Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, *ego te absolvo, &c.* Minister hujus Sacramenti est Sacerdos habens auctoritatem absolvendi, vel ordinariam vel ex commissione Superioris.

De contritione, & attritione, & de materia, tum proxima, tum remota egimus *lib.*2. *c.*34. de forma ibid. *c.*35. de satisfactione *lib.*1. *c.*11. *& lib.*3. *cap.*3. *num.*37. *de ministro lib.* 1. *c.*9. *& c.* 12. De facultate, quoad

ad reservata *lib.1. c.8.* de peccatis *c.17.* de circumstantiis peccatorum ibid. *c.18.* de proposito emendationis *lib.2. c.37.* De Indulgentiis *lib.1. c.27.* Videantur ea omnia locis citatis, ne inutiliter repetantur.

De Sigillo plura diximus *lib. 1. c. 4. n. 7. c.18. n.58. lib.2. c.7. num.23. c. 27. num.14. c.33. n.11.* ideo hic ea repetere necesse non est. Et observandum, quod Sigillum *est obligatio stricta non loquendi de auditis in Confessione Sacramentali.* Quæ descendit ex jure naturali: quia hoc jure tenemur non revelare secretum nobis commissum: & ex jure Divino; quia Confessio est juris Divini: ergo secretum Confessionis præcipitur eodem jure, sine quo esset nimis odiosa ipsa Confessio. Et ex jure Ecclesiastico ex infra dicendis.

3 Præceptum non loquendi de auditis in Confessione est negativum, obligans semper & pro semper. Confessarius Sigillum frangens peccat. I. Contra fidelitatem; ob tacitam promissionem non revelandi. II. Contra justitiam; nam hæc exigit, ne proximus infametur. III. Contra Religionem, quia fit injuria Sacramento: cum ex eo avertantur pœnitentes ab ipso, & Confessio reddatur odiosa: quod est malum majus quocumque alio, sive particulari, sive communi.

4 Præceptum Ecclesiasticum de Sigillo habetur in *cap. Omnis de pœnit. & remiss.* ubi: *Caveat autem omnino Confessarius, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem, sed, si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat; quoniam, qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, &c.*

Ex quibus habes tria. I. Quod verbis Confessio revelatur. Exempla habes.

I. Si dixeris: *Petrus Confessus est mortalia*: vel, *se accusavit de Adulterio: aut non potui absolvere Cajum.* Nam significas hunc habere, vel casum reservatum, vel esse indispositum, vel censura reservata ligari.

2 Dum dicis pœnitentem confessum esse aliquod veniale, ut mendacium officiosum, furtulum, &c.

Dices, peccatum veniale est materia levis: ergo non peccatur mortaliter revelando veniale.

Resp. Peccatum veniale in se est materia levis, sed revelare Confessionem, sive per mortale, aut veniale contingat, semper est quid grave, propter injuriam, quæ fit Sacramento; nam reddi potest Confessio exosa, & intolerabilis, quod est malum cedens in præjudicium salutis omnium fidelium, & reddens institutionem Sacramenti inutilem, cum homines timentes revelationem ad ipsum non accederent.

3 Si ex duobus sociis, unum extra Confessionem laudes, circa alium taceas, quorum mores ibi ex Confessione innotescunt.

4 Si de aliquo parvo oppido dicas, *in isto sunt plures Meretrices*: de parvo Monasterio: *in eo vivunt plures proprietarii*: & omnes infamas.

II. Quod signis etiam, & factis Confessio vevelatur. I. Si neges schedam auditæ Confessionis, vel Communionem pœnitenti, quem non absolvisti; quia illa denegatio, si publica sit, indirecte manifestat peccatum, quo redditur incapax; Si secreta, Confessio redditur odiosa, dum ea actione exprobratur ei suum delictum, quo redditur indispositus: sed legas *lib. 2. c. 33. n. 11.*

2 Si desistas ab itinere, dum ex Confessione scis esset tibi paratas insidias, cum suspicio adesset, vel periculum revelandi Confessionem. Sed teneris te Deo commendare, actum contritionis, & dilectionis Dei elicere, & mortem etiam sustinere: quia Sigillum Sacramentale ob bonum fidelium, & irreverentiam Sacramenti fortius obligat, quam salus totius Mundi: & multo magis, quam propria vita salvanda. Nam reddere Confessionem odiosam, & difficilem, est malum incomparabiliter majus.

3 Si celebraturo Minister in Confessione dixerit, se venenum miscuisse cum vino consecrando: & a celebratione cesset.

4 Si pœnitenti, qui gravia peccata Confessus est, ostendas, dum a Confessionali egreditur, vultum severiorem.

5 Dum excommunicatum vitas, cujus excommunicatio tibi innotescit ex Confessione.

6 Si ex Confessione scias Ecclesiam esse pollutam; & abstineas a Sacro in ea celebrando.

7 Item, sciens ex Confessione aliquos Religiosos solere de nocte e Monasterio exire, Prælatum moneas, ut excubias constituat, ut impediat.

Similium notitia perinde se habet, ac si non esset: cum nobis non possit deservire ad dirigendas nostras operationes, per dicta *lib.2. c.27. n.17.*

5 Dices, cum revelatio secreti naturalis cedit in bonum Reipublicæ, potest secretum acceptum a particulari revelari: ergo, cum

cum ex revelatione peccati pendeat bonum, saltem plurium, potest revelari.

Resp. Negando consequentiam. Discrimen est: quia obligatio Sigili naturalis est in commodum proximi: obligatio vero Sigilli Sacramentalis est in honorem, & facilitatem Sacramenti. Primum, aliquando ob bonum commune licet frangere. Secundum numquam, quia numquam fas est facere injuriam Sacramento, & reddere ipsum difficile, licet totus mundus periret.

III. Quod ad petendum consilium de rebus auditis in Confessione potest peccatum revelari: sed *caute*, ut ait textus, exequi debet, hoc est, ita ut in notitiam peccatoris deveniri non possit.

6 Sed petitur, *an revelatio peccati in Confessione auditi sine expressione personæ peccantis, cadat sub prohibitione, & obligatione Sigilli, de qua in dicto c. Omnis.*

Resp. Affirmative; ratio est, quia textus permittit Sacerdoti loqui de auditis in Confessione, in uno casu dumtaxat, hoc est, *cum indiget prudentiori consilio*: ergo in quovis alio prohibetur. Et tunc etiam *caute* agendum est; ut nimirum non sit periculum ut cognoscatur is, qui peccavit. Tum quia causa finalis, cur prohibita sit revelatio peccati auditi in Confessione Sacramentali, clavibus subjecti, est, ne prodatur peccator, & ne Confessio reddatur difficilis, & odiosa ac, ne fideles arceantur ab ea. Sed hoc sequeretur, si foret peccatorum revelatio licita, etiam persona pœnitentis non expressa. Nam, licet non semper ex revelatione peccati prodatur pœnitens, periculum tamen semper imminet, quod manifestetur: & propter hujusmodi periculum est ipsa peccatorum revelatio, etiam persona non manifestata, prohibita. Etenim, ubi vertitur periculum animarum, ut in casu, novum non est, ut Ecclesia generaliter aliquid statuat, vel prohibeat, ad cautelam eorum, quæ possunt contingere. Jura sunt clara *c. Dixit Dominus* 30. *q.* I. *cap. Romana* §. *In universitatem de sent. excom. in* 6.

Additur, quod ideo Fideles ad Sacramentum pœnitentiæ fidenter accedunt, quia securi sunt de Sigillo, & certitudinem habent esse absolute interdictum Confessariis, loqui de auditis in Confessione: ergo, &c.

7 Propterea cum ad petendum consilium prudentibus, & doctioribus sunt proponenda dubia orta ex Confessione, caute est procedendum juxta *alleg. cap. Omnis*; cautela autem in hoc stare potest, ut non proponantur sub his terminis: *mihi hoc in Confessione occurrit*: sed hac potius formula: *quid agendum sit, si forte hic, aut ille casus contingat.*

8 Quæritur, *an de licentia, & consensu pœnitentis Confessarius licite, & sine fractione Sigilli possit uti scientia Confessionis, & loqui extra Confessionem de rebus in Confessione auditis.*

Resp. Affirmative, sic contra Scotum *in* 4. *dist.* 21. *q.* 2. DD. communiter Poncius *Th. disp.* 45. *q.* 13. *n.* 166. Illsung. *Theol. n.* 6. *disp.* 6. *q.* 5. §. I. *n.* 248. De la Cruz *direct. conf. de Sacram. Pœnit. q.* 6. *dub.* 4. Du-hamel. *tom.* 3. *Theol. Cleric. lib.* 4. *dissert.* 3. *cap. ult. in fine* Quilici, Bovvin. aliique. Et aperte D. Thomas *in* 4. *dist.* 21. *q.* 3. *ar.* 3. *in corpor.* ubi: *dicendum, quod duo sunt, propter quæ Sacerdos, tenetur peccatum occultare: primo, & principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia Sacramenti, in quantum scit illud ut Deus, cujus vicem gerit ad Confessionem: alio modo propter scandalum vitandum; potest autem pœnitens facere, ut illud, quod Sacerdos sciebat ut Deus, sciat etiam ut Homo: quod facit, dum licentiat ad dicendum; & ideo, si dicat, non frangit Sigillum Confessionis: tamen debet cavere scandalum, dicendo, ne fractor Sigilli prædicti reputetur.* Sed multa debent concurrere.

I. Ut fiat de licentia expressa pœnitentis: non sufficit præsumpta, aut tacita, quia talis præsumptio est odiosa, & periculosa; nam multa sequerentur absurda.

II. Ut licentia detur a pœnitente libere, & non coacte.

III. Ut in evidens notabile pœnitentis bonum cedat.

IV. Ut Confessarius consensus limites nullo modo excedat.

V. Ut vitetur scandalum: Ad quod vitandum videtur esse aptum manifestare peccatum, non peccatorem, & non dicere se audivisse in Confessione: & quod consensus in scriptis recipiatur, ut possit quis, dum opus erit, probare sibi fuisse concessum.

VI. Ut nec Confessarius utatur ex licentia, nec pœnitens eam concedat, sine rationabili causa. Per quæ potest explicari Scotus.

9 Unde, si Confessarius in Confessione erret circa pœnitentem, dum confitetur: vel carens facultate, absolvendo a casu, vel censura reservata: bona fide consulendo contractum usurarium: restitutionem non esse faciendam, &c. debet in sequenti Confessione a pœnitente petere licentiam loquendi de spectantibus ad præteritam Confessionem.

10 Spe-

10 Spectantia ad facultatem circa peccata, & crimina reservata vide *cit.l.1. c.8.* Et hic considera decretum Clement. VIII. de cas. reserv. quoad Regulares ut sub Const. Sac. Congr. Urbani VIII. *la 28. Bullarium tom. 4. Quo decrevit, ut nemo ex Regularium Superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus, eorum aliquot prout subditorum utilitati expedire prudenter in Domino judicaverit.*

„ I. Veneficia, incantationes, sortilegia.
„ II. Apostasia a Religione, sive habitu „ dimisso, sive retento, quando eo perve„ nerit, ut extra septa Monasterii, seu „ Conventus fiat egressio.
„ III. Nocturna, ac furtiva e Monasterio, „ seu Conventus egressio, etiam non animo „ apostatandi facta.
„ IV. Proprietas contra votum pauperta„ tis, quæ sit peccatum mortale.
„ V. Juramentum falsum in judicio regu„ lari, seu legitimo.
„ VI. Procuratio, auxilium, seu consilium „ ad abortum faciendum, post animatum „ fœtum, etiam effectu non secuto.
„ VII. Falsificatio manus, aut Sigilli Offi„ cialium Monasterii, aut Conventus.
„ VIII. Furtum de rebus Monasterii, seu „ Conventus in ea quantitate, quæ sit pec„ catum mortale.
„ IX. Lapsus carnis voluntarius, opere „ consummatus.
„ X. Occisio, aut vulneratio, seu gravis „ percussio cujusque personæ.
„ XI. Malitiosum impedimentum, aut re„ tardatio, aut aperitio litterarum, a Su„ perioribus ad inferiores, & ab inferiori„ bus ad Superiores.
„ Si quod aliud præterea peccatum grave „ pro Religionis conservatione, aut pro „ conscientiæ puritate, reservandum vide„ bitur, id non aliter fiat, quam Generalis „ Capituli in toto Ordine, aut Provincia„ lis in Provincia, matura discussione, & „ consensu.

11 Deinde mandat Superioribus, ut in singulis dominicis deputent duos, tres, aut plures Confessarios, pro subditorum numero majori, vel minori, qui sint docti, prudentes, & charitate præditi, qui eos a non reservatis absolvant. Et quibus, etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit.

Tandem præcipit, tam Superioribus pro tempore existentibus, quam Confessariis, qui ad superioritatis gradum fuerint promoti, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.

Postea Decretum concludit. Sanctitas „ sua deinceps declaravit, & declarat, ut „ si hujusmodi Regularium Confessariis, cá- „ sus alicujus reservati facultatem petenti- „ bus Superior dare noluerit, possint nihilo- „ minus Confessarii illa vice, pœnitentes „ Regulares, etiam non obtenta a Superio- „ re facultate, absolvere. Ita ad verbum „ apud Fagn. in 3. *ad c. Ne Religiosi de Regularibus a n. 42.* „

12 Quæritur, *accedit Monialis aperiens sua peccata Confessario, & inter ista peccatum contra castitatem, sed, ne cognoscatur a Confessario, interrogata, an sit Monialis, respondet:* non sum, sed puella, quæ in Monasterio educor, ex devotione feci votum castitatis; *Confessarius videns signa doloris propositum, &c.* eam *absolvit:* petitur, *an remaneat absoluta.*

Resp. Negative, si sit etiam gravata peccatis contra obedientiam, & paupertatem, nam tunc mendacium est grave, & circa mortalia, quæ sunt de necessitate explicanda.

Sed præscindendo, etiam a peccatis contra obedientiam, & paupertatem, dico, Confessionem esse sacrilegam; nam in Confessione explicandum est, an fuerit violatum votum solemne, an simplex, quia circumstantia voti solemnis aggravat peccatum. Imo in violatione primi est duplex peccatum; nam ejusdem violatione injuria irrogatur duobus: Deo, cui promittitur, & Ecclesiæ, quæ nomine Dei promissionem acceptat: dum in violatione simplicis soli Deo injuria irrogatur. Ergo mendacium Monialis est grave, & circa mortale peccatum: ergo invalidat confessionem: Campion. *par. 2. instr. cap.33. num.6.* & nos *lib.1. cap. 18. num. 10*

13 Sed quid, *si nec peccasset contra votum, sed solum se accusaret de peccato detractionis?*

Resp. Vel Confessarius ita restringit suam intentionem ad puellam Sæcularem, ut Monialem excludat: & tunc invalida est absolutio, ob defectum intentionis Ministri absolventis; vel intendit absolvere personam pœnitentem, quæ est præsens: & tunc valide absolvit, quia præter intentionem directam ad puellam, adest etiam intentio directa ad personam præsentem, quamvis non sit sæcularis: quæ secunda intentio debet a quovis Sacerdote, prudenter operante dum absolvit, haberi.

14 Hic advertendum, quod Pœnitentiarii

Ec-

Ecclesiæ Cathedralis non possunt sine speciali facultate Episcopi absolvere a casibus eidem reservatis ut respondit S. Cong.Conc. *in Derthonen.* 6. Julii 1647. quæ interrogata.

I. *An Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ Cathedralis possit absolvere a censuris, & a casibus, tam a jure Episcopo reservatis, quam ab illis, quos Episcopus sibi reservavit.*

II. *An pœnitentiarius dispensare possit tempore Quadragesimæ super esu ciborum prohibitorum cum infirmis, & cum aliis habentibus attestationem medicorum absque speciali delegatione ab Episcopo concedenda.*

III. *An Pœnitentiarius facultatem, quam habet absolvendi pœnitentes a casibus sibi concessis, possit alteri Confessario delegare, qui absolvat prout idem pœnitentiarius.*

IV. *An pœnitentiarius possit absolvere pœnitentes a censuris, & casibus reservatis, sibi concessis, non audita integra confessione Sacramentali, sed tantummodo ab ipsis casibus reservatis, & pro aliis pœnitentes remittere ad alium Confessarium.*

Sacr. Congr. &c. ad supradicta d. dubia respondit negative in omnibus, ut in *lib.* 18. *decr. pag.* 349.

15 Notari etiam debet, quod Confessores eligendi in vim privilegiorum Bullæ Cruciatæ neminem absolvere possunt ab incursu, & lapsu in hæresim ex Const. Greg. XIII. *Officii* 37. *Bullar. tom.*2. Alia ad hæresim spectantia habentur *lib.* 1. *cap.*4.

CAPUT VI.

Extrema-Unctio.

1 QUintum Sacramentum est Extrema-Unctio, cujus materia est oleum olivæ, per Episcopum benedictum. Hoc Sacramentum, nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari debet; qui in his locis ungendus est: In oculis propter visum: in auribus propter auditum: in naribus propter odoratum: in ore propter gustum, vel locutionem: in manibus propter tactum: in pedibus propter gressum: in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma est hæc, *per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam, &c.* Minister est Sacerdos. Florent. in Decr. Eugen. & Rituale Romanum.

2 Hujus etiam Sacramenti materia est duplex, remota, & proxima: remota est oleum ab Episcopo benedictum: proxima vero est unctio.

3 Capax Extremæ-Unctionis est solus homo viator, baptizatus, non sanus, sed infirmus. Audias Trid. *sess.* 14. *c.*3. *de Extrema-Unctione: declarat etiam esse hanc Unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim, qui, tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur.* Unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint.

4 Morituris, si in phrenesim, vel amentiam inciderint Extrema-Unctio danda est, si ante christiane vixerint, quia tunc censentur hoc Sacramentum, saltem interpretative, desiderare, & petere.

5 Non confertur pueris, usum rationis non habentibus; nec perpetuo amentibus; non navigantibus, etiamsi immineat naufragium: nec militibus de proximo conflictum aggressuris; nec damnatis ad mortem: quia solum infirmis est dandum, quod de illis non verificatur: nec confertur parturientibus nisi partu, vel antecedenter ad ipsum orta sit mortalis infirmitas. Natal. Alex. Theol. dogmat. *tom.*1. *de extr. unct. cap.* 5. *reg.* 17. Senio autem confectis, & in diem morituris administrari potest, ut idem *regul. cit.* observat ex Concilio 4. *Mediolan.* ratio est, quia extrema senectus per se morbus periculosus est.

6 Extremæ-unctionis Sacramentum administrari non debet infirmo, nisi post confessionem peccatorum suorum, & post Viaticum Corporis Christi, si recipere illud possit. Ita Catechismus Conc. Trid. *part.* 2. *de Extrema-unctionis Sacramento nu.* 23. ibi: *Servanda est Catholica Ecclesiæ perpetua consuetudo: ut ante Extremam-unctionem Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum administretur.* Cæterum adolescentibus, qui adhuc ob defectum ætatis ad Eucharistiam non sunt admissi, cum commiserint actualia peccata, quorum reliquias sanare hujus Sacramenti remedio opus sit, ut ibid. Catechism. enim administratur.

7 Extremæ-unctionis Sacramentum cuilibet Sacerdoti non licet administrare, sed solum proprio Pastori, hoc est, Episcopo, vel Parocho, vel cui ipsi commiserint.

8 Nec Regulares infirmis sæcularibus possunt illud ministrare, nisi recepta ab Episcopo, vel Parocho licentia: & quatenus sine ea illud administrent, incurrunt excommunicationem reservatam Summo Pontifici.

Cle-

Clement. *Religiosi de privil.* Deficiente tamen Parocho, vel alio Sacerdote ab eo, aut Episcopo potestatem habente, potest quilibet Sacerdos Regularis in casu necessitatis illud licite administrare. Sicut enim quilibet Sacerdos potestatem habet absolvendi a peccatis, & censuris in mortis articulo constitutos, ita videtur, quod quilibet potestatem habeat in eo articulo administrandi illud Sacramentum, ne moribundus hoc beneficio privetur, & adversus extremas tentationes oleo Sacro non confirmetur.

R E G U L A I.

De Testamentis.

SUmmariam hic Testamentorum notitiam Confessariis propono, ut de hac etiam re instructum dimittam.

9 Quare sciendum, quod Testamentum est *dispositio ultima nostræ voluntatis cum directa hæredis institutione*. Dicitur *dispositio*, hoc est, ordinatio expressa verbo, vel alio signo externo, & proprie scriptura. Dicitur *ultimæ voluntatis*, quia Testamentum vim non habet, nisi post mortem Testatoris juxta illud Apostoli ad *Hebræos 9. Ubi enim Testamentum est, mors necesse est intercedat Testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit, qui testatus est*. Dicitur *cum directa hæredis institutione*, hoc est, cum nominatione Successoris in universum jus Testatoris. In quo distinguitur a Codicillo, in quo hæres non instituitur: ut observat Poncius *Theolog. disput. 54. quæst. 4. num. 14.* Et describitur a Polman. *Breviar. Theol. par. 2. num. 520. Quod sit ultimæ voluntatis testificatio sine hæredis institutione*. Unde codicillus non fit ad instituendum hæredem (alias foret Testamentum) sed ad aliquid legendum, ad explicandum Testamentum, vel faciendam institutionem fideicomissariam; & proinde dicitur appendix ad testamentum, in qua aliqua alia dispositio fit de bonis Testatoris distincta ab alia, quæ fuit facta in Testamento.

10 Differt Testamentum etiam a fideicommisso, quia in fideicommisso hæreditas committitur fidei hæredis substituto tradenda, quæ substitutio in Testamento non fit. Ideo fideicommissum describitur ab eodem Polman. *n. 121.* Est *dispositio ultimæ voluntatis, qua Testator hæredis sui fidei committit hæreditatem, ut eam, vel ejus partem substituto tradat.*

11 Quæritur, *an in foro conscientiæ valeat Testamentum in eo Solemnitatibus juris non servatis.*

Præmittendum, quod jus civile *l. Hac consultissima C. de testament.* pro solemnitate tamquam de forma substantiali, in Testamento, tam scripto, aperto, vel clauso, quam nuncupativo (quo Testator verbis nuncupat hæredem, & voluntatem suam declarat) requirit numerum septem Testium, ut DD. observant. Fagnan. *in 3. ad c. Cum esses de Testam. num. 113.* Engel. *Colleg. jur. canon. lib. 3. tit. 26. num. 2.* Et Gonzalez *in 5. tit. 26. cap. 11.* Quorum præsentia desideratur ob publicam utilitatem ut ita securiorem exitum voluntates Testantium habeant, & fraudes absint.

12 Modo ad dubium est certum apud Dianam *coord. tom. 6 tr. 8. res. 2.* Fagn. *cit. ad cap. Relatum n. 11.* Petram *comment. ad Const. X. Innoc. III. sect. 3. num. 3.* valere Testamenta facta ad pias causas sine solemnitatibus juris civilis. Ratio est, quia jura Sæcularia non possunt præjudicare rebus spiritualibus, & ad supernaturalem finem, & salutem animæ spectantibus, juxta text. *in c. Relatum*, & *c. Cum esses de Testam.* Neque etiam necesse est, ut Testamentum sit factum coram duobus, vel tribus Testibus, requisitis in allegatis capitibus, quia, ut observat Fagnan. ad *d. c. Relatum n. 9.* Testes non sunt de solemnitate substantiali, sed probatoria, quæ per æquipollens adimpleri potest. Unde cum de voluntate Testatoris ad pias causas legitime constat, vel per Testes, aut schedulam manu Testatoris scriptam, vel signatam, est ejus dispositio implenda. Quapropter peccat lethaliter, qui non implet voluntatem Testatoris, etsi non observatis juris solemnitatibus, sed nudis verbis eam declaravit, juxta tex. *in c. Indicante*, ibi, *Cognovimus, quod moriens uxor Redempti concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare libertis*: & scutellam *argenteam nudis verbis Monasterio reliquisse. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri*. Super quo videas Natal. Alex. *tom. 1. lib. 2. cap. 7. num. 13.*

13 Testamentum autem ad pias causas factum censetur per DD. apud d. Dianam *resol. 1.* quoties hæreditas devenire debet ad pias causas, vel hæreditas via substitutionis devenit ad pias causas, ut ad Ecclesiam, Monasterium, pauperes, dotandas puellas, celebrandas Missas, &c. Diana *resolut. 47.*

14 Sed

14 Sed, *an Testamentum ad non pias causas conditum coram Parocho, & duobus Testibus ad praescriptum d. capit.* Cum esses, *valeat*: *Disputant* DD. apud Fagn. *ad d. c. Cum esses num.* 40. *& seq.* ubi, pro validitate plures allegat, cum quibus tradit, quod etiam Testamentum ad non pias causas factum sine solemnitatibus juris civilis, sed in praesentia duorum Testium, & Parochi valet tam in foro civili, quam Ecclesiastico; pro qua opinione stat lex divina Canonica, & Ecclesiastica, ut in littera: ubi autem lex humana adversatur legi divinae, servanda est lex divina, etiam in foro Saeculari: de contrarietate autem legis civilis ad legem Divinam in casu patet; quia lex civilis requirit numerum septem Testium in Testamentis: ubi jus divinum habet *Matth.* 18. *& Jo.* 8. *In ore duorum, vel trium Testium stat omne verbum*, ut expresse textus dictae Decretalis, & prosequitur Fagnan. *n.* 113. Proinde impugnari non potest Testamentum ad causas non pias ex non adhibito numero septem Testium.

15 Sed quid, *si testator, instante mortis periculo coram Parocho tantum, vel alio Teste declaravit suam voluntatem; an haeres teneatur voluntatem testatoris implere.*

Respond. Affirmative, semper enim est mens Testatoris implenda, quoties quis de illa certitudinem habet, ut per Clavem Regiam *lib.* 3. *cap.* 7. Lessium, Molfesium, & Salas allegat. a Cabasut. *prax. jur. canon. lib.* 9. *cap.* 3. *num.* 4. asserentes haeredem ab intestato, qui certus sit, vel esse debeat de testatoris voluntate in Testamento, aut Codicillis, solemnitatibus juris carentibus comprehensa, teneri, sub mortali ex juris naturae obligatione restituere haereditatem, & solvere legata secundum mentem Testatoris, & probat Divus Antoninus 3. *par. tit.* 10. *cap.* 3. §. 14. allegat. a cit. Natal. Scribens: nota, *quod cum quis sanus, vel infirmus, (qui est sanus mentis) ultimo disponit de bonis suis, de quibus potest disponere, per simplicem scripturam, vel verba solum, non violentatus, vel circumventus sine Notario, & testibus debitis, standum est ejus tali dispositioni in foro conscientiae; & haeredes, quibus hoc constat certitudinaliter, tenentur ad observandam.* Et Poncius citatus dixit, quod ad Testamentum ex natura rei nulla requiritur solemnitas, sed sufficit significatio voluntatis Testatoris, sive voce, sive scriptis: vel etiam nutibus, aut ad interrogationem alterius per Petram *num.* 40. quae tamen debet sufficienter innotescere, ut alios obliget ad se conformandum. Et concordat Engel. *citat. num.* 14. ubi notavit, quod praesentia Parochi, & testium, etiam secundum Jus Canonicum non est de substantia, sed tantum de probatione, & se subscribit asserentibus in conscientia esse debitum, quod testator sine omni solemnitate reliquit, dummodo de ejus voluntate constet: ultima enim voluntas rationabilis defuncti modis omnibus conservari debet, *cap. ultima* 13. *quaest.* 2

Ad probandum in testamentis ad pias causas, admittitur etiam testimonium mulieris, licet de jure civili non soleant mulieres admitti. Fagnanus *citat. cap. Relatum num.* 14. & Petra *num.* 29. Diana *resol.* 20. testamenta enim ad pias causas sunt privilegiata.

16 Quaeritur, *an testamentum principaliter ad pias causas valeat sine solemnitate conditum, etiam quoad legata profana.*

Resp. Affirmative, ita Diana *cit. resol.* 4. Engel. *cit. num.* 19. Layman *Theol. moral. l.* 3. *tom.* 5. *c.* 2. *n.* 10. Quia secundum vulgatum juris axioma, *Principale trahit ad se accessorium*; & proinde si testamentum sine solemnitate valet, & fidem facit quoad haeredis institutionem, vel majorem partem bonorum, valebit etiam, & fidem faciet quoad reliqua legata: si enim creditur haeres illo testamento institutus, credendum etiam est, ut sit institutus cum onere, & obligatione exequendi dicta legata.

Nota. I. Quod licet regulariter non sustineatur testamentum sine haeredis institutione, sustinetur tamen quoad relicta pia. Petra, pluribus cumulatis *num.* 45. & Diana *resol.* 30. *&* 33. quia relicta pia sunt privilegiata.

II. Quod dispositiones favore causae piae commissae alieno arbitrio, & voluntati, valent, concurrentibus probationibus necessariis, quod relictum sit in causam piam. Petra *n.* 56. & Diana *resol.* 28. *&* 29.

III. Quod si Testator in testamento, vel coram testibus voluntatem suam declaravit, quod velit quaedam ad pias causas erogari, sicut Confessario suo mandaverat, Confessarius est audiendus, & secundum suam relationem est executio facienda; modo talia indicia afferat, ut, inspectis circumstantiis, verisimile sit defunctum ipse mandasse. Diana *resolut.* 23. *num.* 4. & Layman, cum aliis.

IV. Quod, si moribundus coepit facere testamentum, vel codicillum, & morte prae-

præventus non abſolvit, valet quoad relicta via, in ipſa ejus imperfecta diſpoſitione expreſſa; licet enim potuerit Teſtator ſuam voluntatem mutare, cum tamen de mutatione non conſtet, naturali, ac canonico jure, firma eſſe debet. Diana *reſol.* 24. cum Layman.

17 Quæritur. *Lælius ſæpe adhuc vivens coram nonnullis ſuam voluntatem aperuit his verbis:* Voglio laſciare la mia roba alla Chieſa Parrocchiale: *deinde apoplexia pulſatus ſine alia animi ſui declaratione deceſſit: dubitatur, an dicta Eccleſia poſſit prætendere ſucceſſionem in hæreditate d. Lælii, excluſis aliis hæredibus venientibus ab inteſtato.*

Reſp. Affirmative, quia per ea verba inducitur hæredis inſtitutio, maxime ad pias cauſas, ut ex Claro tradit De-Luca *ad Ventrigl. prax. tom.2. annot.28.§.2. ſub n.17.in append.* & idem ſignificant ac dixiſſet, *volo Eccleſiam Parochialem eſſe hæredem bonorum meorum*: quæ verba important voluntatem perfectam, ut etiam notavit Petra *num.* 49. & juxta *Bar. in l. cunctos populos num.2. cap. de ſum. Trinit.* Verbum *volo* in actionibus habentibus dependentiam de futuro inducit voluntatis declarationem. Conſideratur enim, quod cauſa pia eſt privilegiata, & inde diſpoſitio, & teſtamentum ambiguum ſemper pro cauſa pia eſt interpretandum. Petra *n.* 32.

18 Sed quid, *ſi dixiſſet* Voglio fare erede la Chieſa. N. e queſto lo farò, quando ritornerò a caſa?

Reſp. Per hæc verba non videtur diſpoſitio facta, ſed reſpicere eam, quam deſtinaverat facere, & ideo important voluntatem imperfectam connotantem potentiam, ſeu velleitatem, ut ſcribit Petra *n.* 49. Crederem eſſe diſtinguendum; vel Lælius antequam rediret domum, fuit morte præventus adeoque impotens factus ad condendum teſtamentum: vel ſanus rediit cum tempore habili ad teſtamentum faciendum. In ſecundo caſu verba illa velleitatem important, quia potens teſtamentum facere non fecit. In primo vero perfectam voluntatem concludunt; & ſolum ad futurum tempus dilata fuit ſtipulatio, vel ſcriptio teſtamenti, quod ideo non condidit, quia eum mors prævenit.

19 Quæritur, *Titius in ſuo teſtamento relinquit legatum pro puellis maritandis;* petitur, *an poſſit conferri non nubentibus, ſeu religionem ingredientibus.*

Reſp. Affirmative, cum Dian. *reſolut.* 43. *n.*2. præſumitur enim Titium non eſſe locutum excluſive. Tum quia Matrimonium Spirituale cum carnali quoad hoc pari paſſu currunt, S.Congr. Epiſc. *in Piſauren.* 26. *Auguſti* 1616. apud Monacell. *for. p.2. for.* 1. *num.*18. *tit.*14. Alias dicendum, ſi fuiſſet adjecta conditio, quod ſolveretur in manibus mariti pro Dote: nec aliis, nec pro alia cauſa: vel, quod decedentibus ſine filiis, legatum rediret ad hæredes legantis: tunc enim non poterit dari pro Virgine monachanda; ut reſpondit S. Congr.Conc. *in Baren.* 15. *Septemb.*1668.

20 Quæritur, *Cajus in ſuo teſtamento relinquit legatum Sacriſtiæ, vel Eccleſiæ Fratr. Min. de Obſer. Capuccinorum pro cera, & oleo, ac alia ad Divinum cultum;* petitur, *an ſit implendum.*

Reſp. Affirmative, quia Fratres ad hujuſmodi legata incapacitatem non habent juxta dict. *lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 23. debetque per Syndicum inveſtiri pro adimplenda Teſtatoris voluntate, ut decrevit S. Congreg. Epiſc. in *Foro Sempronien.* 21. *Auguſti* 1693. Imo, ſi gravetur hæres, illud ſubminiſtrare tenetur, ut dixi *loc. cit. nu.* 32. Cæterum præſtationes dictorum legatorum in alios uſus, quam a Teſtatoribus taxatos converti non poſſunt. Circa quæ legata dixit Ventrigl. *tom.2. prax. annotat.*28. §.2. *n.*17. Quod non poteſt Fabrica S. Petri prætendere legata annui redditus perpetui facta Eccleſiæ, & Sacriſtiæ illorum Fratrum, non ad ipſorum victum, ſed ad certum Divini cultus uſum; ut, ſi ſit legatum oleum pro lampadibus, veſtibus, & ornamentis Eccleſiæ, & Altaris, & ſimilibus, quia prædicti Fratres ſunt capaces legatorum prædictorum, quæ non concernunt commoditates Fratrum, ſed Divinum cultum, nec adverſantur illorum paupertati, ut dixi *Offic. Cur. Eccleſiaſt. cap.* 30.

21 Quæritur, *an hæres non conficiens inventarium teneatur in foro conſcientiæ ad ſolvenda de proprio legata pia, & debita ultra vires hæreditatis.*

Reſp. Negative, quia nec Eccleſia, nec pia loca debent ſecundum conſcientiam vivere, nec exigere ab hærede ultra vires hæreditatis, quidquid ſit in foro fori, ut dixit Rota *coram Coccino*, *dec.*1462. *num.*27. apud Monacel. *cit. n.*22. Fagn. *in* 3. *ad c. Si quis de regul. n.*28. & 71.

22 Quæritur, *Cajus inſtituitur hæres, & rogatur, an gravatur, ut alteri hæreditatem reſtituat;* petitur, *an poſſit ſibi retinere quartam partem, quæ dicitur Trebellianica.*

Reſp.

Resp. Affirmative, per text. in *c. Raynutius de testam.* cum sua Glossa verb. *quartam partem*: & verb. *a tempore litis* notat, quod a tempore litis contestatæ fructus computantur in quartam, nisi præsumendum sit, quod Testator voluerit eos hæredi applicare. De la Cruz *director. conscient. precept. 7. qu. 1. art. 5. dub. 8. concl. 2.* Trebellianica autem est *quarta pars hereditatis, quam a fideicommissis detrahere potest heres, cui est facta substitutio commissaria*. Polman. *Breviar. Theolog. p. 2. partis 2. num. 535.*

Intelligitur autem, nisi testator prohibuerit detractionem Trebellianicæ, ut, si dixerit, *rogo*, *mando*, vel *volo*, ut sine ulla diminutione restituas hæreditatem Francisco, ut per Menoch. apud *Dian. res. 105. num. 13.*

23 Cæterum, si hæres institutus esset non voluntarius, sed necessarius juxta dicta *lib. 2. cap. 19. num. 17.* licet Pater prohiberet detractionem Trebellianicæ, adhuc posset Filius oneratus ad restituendam hæreditatem, detrahere legitimam statim a morte patris, ut ex Vadingo dixit ibid. Diana *num. 19.* nam jure naturæ debetur Filio, & gravari in ea non potest ex *d. cap. Raynutius*, quod si testator detractionem Trebellianicæ non prohibuerit deduci; tunc hæres necessarius potest statim a morte Testatoris legitimam detrahere, & postea, eveniente conditione restitutionis hæreditatis, ipse, vel ejus hæredes Trebellianicam detrahere possunt de iis, quæ remanent; Diana cit. & Glos. *ad allegat. Cap. verb. legitimam*. Est autem legitima *portio successionis jure natura debita heredibus ab intestato* Polman. *citat. numero 527.*

24 Quæritur, *Legius instituitur hares, & gravatur a Testatore, ut pluribus legata conferat*; petitur, *an possit ex legatis Falcidiam detrahere.*

Resp. Affirmative; Sed, ut observat De la Cruz *conc. 3. illa* deducitur ex bonis remanentibus, detracta legitima ab hærede necessario, solutis debitis, expensis funeris testamenti, codicilli, & inventarii, & solutis legatis Ecclesiæ, hospitali, loco religioso, pauperibus, aut alteri loco pio: ex istis enim Falcidia non detrahitur, sed integre solvuntur: sicut non detrahitur, si id Testator prohibuerit. Neque ex illis bonis deducitur, si hæres non fecit inventarium tempore debito, quæ Falcidia deducenda est juxta æstimationem bonorum tempore obitus Testatoris: Meliorationes enim, & fructus, sicut & deterioratio sunt hæredis, & non legatarii, ut ex Hugone ibid. De la Cruz.

Falcidia autem ab allegato Polman. *num. 534.* describitur, *hæreditatis quarta pars, quam hæres potest detrahere a legatis, & donationibus, mortis causa.*

25 Advertendum. I. Si Testator habet filios, pietas exigit, ut illis ad vivendum, & ad statum suum sustentandum necessaria relinquat, priusquam de piis causis cogitet, Natal. Alex. *reg. 4.* & habetur ex Div. Augustino sermon. *355. cap. 4.* ibi: *Quicumque vult exheredato filio, heredem facere Ecclesiam, querat alterum, qui suscipiat, non Augustinum. Imo, Deo propitio, neminem inveniet.*

26 Dantur causæ legitimæ, propter quas Titius a Patre exhæredari potest, ut si manus violentas in parentes injecerit: si de crimine accusaverit, exceptis criminibus læsæ majestatis, & Hæresis: si mortem Patri, vel Matri molitus fuerit, etiam effectu non secuto: si thorum paternum violaverit: si bona parentum dilapidaverit: si Filia innupta luxuriose vivat, ibid. Natal.

27 Cæterum partes Parochorum, & conscientiæ moderatorum esse debent, ut Patres Filiis reconcilient juxta Augustinum loc. cit. *Si quis irascitur in filium suum, & moriens exhæreditat eum, si viveret, non eum placarem? non ei filium suum reconciliare deberem?*

28 II. Quod filii spurii, seu ex adulterio, vel incestu, aliique ex illegitimo coitu progeniti, hæredes a parentibus institui non possunt: *Authent. licet in fine C. de Natural. liber.* Diana *resol. 112. num. 1.* Jura enim reddunt filium spurium incapacem paternæ hæreditatis. Cæterum Parentes jure poli, & ex lege naturali, tenentur eis subministrare alimenta, ut ibid. Diana, & est textus expressus in *cap. cum haberet de eo, qui duxit in Matrem quam polluit*. Unde observat Natal. *Alex. regul. 7.* & Diana *nu. 3.* quod nec spurius, aut ex damnato coitu progenitus, cui Pater portionem bonorum suorum testamento, codicillo, aut fideicommisso reliquit, non potest ipsam tuta conscientia retinere: sed, quod ultra necessaria ad victum, & vestitum sibi relictum fuerit, tenetur legitimis hæredibus restituere, ne alienum retineat.

29 An *autem hæres, cui donata, vel testamento relicta fuerunt bona habentis filium spurium, teneatur in defunctum Patris ejusdem filium alere?*

Resp. Affirmative, si indigeat, neque aliunde habeat, juxta dicta cum Diana *nu.*

8. & si fœmina sit, debet eam dotare: dos enim datur loco alimentorum, ibidem Diana *num.* 12 ubi resolvit teneri Sacerdotem filiam spuriam dotare, quem non omittas recognoscere.

30 III. Quod Filiis, & consanguineis præponi debet restitutio bonorum male acquisitorum, dicente Augustino *Epist.* 153. *Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi posset, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agatur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Atque ita debet Testator ante omnia prius restituere res alienas, quam filiis, vel cognatis providere.

31 Sed quid, *si Filii, & parentes facta restitutione redigendi essent ad mendicitatem?*

Resp. etiam in casu tenetur rem alienam restituere. Tam enim non potest bona aliena ad hæredes transmittere, quam ei furari non licet, ut illis benefaciat, & ipsorum inopiam sublevet. Ita usurarius manifestus testari non potest, nisi prius restitutis usuris, vel præstita cautione pignoratitia, vel fidejussoria de restitutione facienda. Caput *Quamquam de usur. in* 6.

32 Nec hæres potest uti præscriptionis privilegio, si mala fide possedisse constet: aut verisimile est mala fide eum possedisse, qui transmisit ad ipsum hæreditatem: nam *vitia possessionum a majoribus contracta perdurant: & successione Auctoris sui culpa comitatur. Cap. vitia de acquir. & retinen. penes, &c.*

33 Quæritur, *an Testator carens parentibus, & filiis, possit instituere hæredem extraneum, relictis nepotibus, & consanguineis.*

Resp. Negative, si adsit scandalum, vel si Nepotes, & consobrini graviter indigeant: ordo enim charitatis exponit, ut quis prius suis subveniat, quam alienis, ita Diana *res.* 108. & Natal. *regul.* 5. Propterea secundum hanc practicam debent Parochi, & conscientiarum moderatores dirigere Testatores in confectione testamentorum, & codicillorum.

34 Quæritur, *an Pater, aut Mater possit de propriis bonis plus uni Filio relinquere, quam aliis.*

Resp. Affirmative, dummodo ista concurrant. I. Quod reliqui filii non priventur legitima portione eis naturali jure debita. II. Quod inæqualem distributionem non faciant ex odio: Si enim ex odio facerent, & nollent mutare testamentum, non essent absolvendi, Diana *resol.* 108.

35 Sed quid, *si dicerent, se odium deposuisse*, & de habito pænitere, sed nolle mutare testamentum?

Resp. Diana ibidem tradit esse absolvendos. Verum censerem resistentiam ad revocandum testamentum esse signum sufficiens, ut Confessarius posset colligere odium non esse depositum, ideo studere debet, ut revocatione testamenti motivum sibi præbeat de efficaci odii depositione.

36 Observat tamen Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 13. Quod plerumque Parentes peccant, si sine justa causa, & inordinato affectu inter liberos successionis inæqualitatem constituant; ut quia ex diversis matrimoniis nati sunt; quorum unam Matrem magis, quam alteram testator dilexit. Verum ut Diana *resol.* 509. *num.* 2. dixit, possunt esse justæ causæ id faciendi sine peccato, ut si aliqui majoribus obsequiis apud Patrem magis meriti fuerint: si aliqui plus indigeant, quia bonis adventitiis carent; si adhuc pusilli magnis sumptibus in studiis adjuvari debeant; si secundum loci consuetudinem prius geniti aliis, & masculi fœminis in successione præferantur. Alia videri possunt *Official.Cur.* 1. *Eccles. cap.* 53. Testamentum potest a Testatore mutari, & secundum solvit primum, de qua re Layman *cit. cap.* & De la Cruz *num.* 4.

REGULA II.

Sepultura.

37 HIc aliqua etiam sunt de sepultura adnotanda, remittendo Confessarium ad ea, quæ dixi *Offic. Cur. cap.* 48. Sciendum itaque, quod unicuique adulto Sæculari liberum est sibi eligere sepulturam; nulla autem facta electione, in Parochiali sepellitur, si in alia Ecclesia non adsit sepulchrum majorum, *cap. Nos instituta de sepultur.* Verum, cum quis in alia Ecclesia sepellitur, est solvenda Parochiali canonica portio, seu quarta funeralis, si loci consuetudo ferat, ut dixi *loc. cit. cap.* 42. Et constat ex *cap. Certificari de Sepultura*, ac ex constitutionibus Pontificum, quibus jus sepulturæ Ecclesiis Regularibus conceditur, in quibus hæc solet adiici clausula, *Salva justitia Ecclesiarum, a quibus corpora assumuntur*: vel *salva justitia Ecclesiæ Parochialis*.

38 Uxor potest sibi eligere sepulturam distinctam a Sepultura Mariti, cum electio ista

ad

ad *eum statum pertineat*, *in quo mulier solvitur a lege viri*, *cap. de uxore de sepult.* Mulier autem, quæ sepulchrum sibi non elegit, & habuit plures viros, *cum viro ultimo cujus domicilium retinet*, *in honorem tumuletur*, cap. *Si qui de sepult. in 6.*

39 Filius familias sibi sepulturam eligere potest, si ad pubertatem pervenerit: si vero sit impubes, potest Pater eligere Sepulturam isti, ubi voluerit, si consuetudo loci id petit. Cap. *Licet de sepult. in 6.* & Sæpe declaravit S. Cong. ut *loc. cit. Scripsi.*

40 Aliquid pro sepulturis pacisci, vel exigere non licet. Laudabiles tamen consuetudines servandæ sunt cap. *Abolenda de sepult.*

41 Petitur. *Accedit Petrus Clericus, vel Regularis, & Confessario exponit se induxisse Cajum ad eligendam sepulturam in suis respective Ecclesiis, vel ad non immutandam electam, quid agendum Confessario?*

Resp. Non potest eum absolvere, quia est ligatus excommunicatione Papæ reservata ex Clement. *Cupientes §. Sane de Sepult.* & electio est irrita cap. *Animarum de sepult. in 6.* & quatenus Corpus sepulturæ electæ tradiderit, est cum omnibus emolumentis intra decem dies restituendum Parochiæ, quibus elapsis, Ecclesia ipsorum, in qua est sepultum, & cœmeterium, ex tunc manent supposita interdicto, donec omnium plenaria restitutio fiat: ibidem textus.

42 Ecclesiastica sepultura non gaudent. I. Usurarii manifesti *cap. 2. de usur. in 6.* Sed quia multi contractus possent ab usura excusari, ideo Parochus super eo debet consulere Episcopum.

II. Religiosi proprietarii Cap. *Cum ad monasterium de stat. Monachor.*

III. Qui occumbunt in duello, etiam privato sine patrinis, & sociis cum ordinario tamen periculo vitæ ex condicto, statuto tempore, & in loco convento, instituto, ut dixi *lib. 1. cap. 2. num. 13.*

IV. Publice excommunicati ex cap. *Sacris de sepul.* cap. *Is cui de sentent. excomm. in 6.* Si enim excommunicatio esset occulta, & forte soli Parocho cognita, non esset sepultura ecclesiastica deneganda, quia privata scientia uti quidem licet, quandoque in privato, non autem ad condemnationem in publico.

43 Dices. Constitutio *Ad evitanda Martini V.* & illa Leonis X. *Primitiva* sub *la 20. Bullar. tom. 1.* disponunt, quod nullus excommunicatus sit necessario vitandus, nisi fuerit excommunicatus denunciatus, aut notorius percussor Clerici, vel ita notorie excommunicatus, ut nulla possit tergiversatione celari, & juris suffragio excusari: ergo non quicumque publice excommunicatus est privandus Ecclesiastica sepultura.

Resp. Quod dicta jura non intendunt in aliquo relevare ipsos excommunicatos, ut ibi textus, sed solum adjuvare fideles innocentes, ne per conversationem cum excommunicatis non denunciatis, nec notoriis aliquam censuram incurrant.

V. Omnes morientes impœnitentes in peccato mortali, ut interempti in adulterio, furto, &c. Cap. *Fures 13. qu. 2.*

VI. Mortem sibi ex desperatione, vel iracundia inferentes cap. *Placuit 23. qu. 5.* Secus si ex fatuitate, & insania; & in dubio non præsumendum, quod quis peccaminose sibi mortem intulerit.

VII. Pueri non baptizati, si de utero Matris sunt extracti.

VIII. Qui saltem semel in anno non perceperunt Sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ. De qua re Engel. colleg. jur. *can. lib. 3. tit 28. §. 5. unic.*

Dubia in *una Nullius*, *seu Aquinat. juris sepeliendi*.

1. *An PP. Reformati Sancti Francisci Aquina teneantur solvere quartam Parochiali, & Collegiata Ecclesia ejusdem loci pro illis defunctis; qui in eorum Ecclesia sepulturam elegerunt.* „

2 *An in associatione cadaveris ad propriam Ecclesiam possint iidem Patres incedere sub propria Cruce, vel potius teneantur incedere sub illa Ecclesia Parochialis Collegiata.* „

3 *An possit Capitulum ejusdem Parochialis, & Collegiata Ecclesia cum Stola, & Cruce ingredi Ecclesiam DD. Patrum, in eaque functiones aliquas facere circa cadaver antequam sepultura tradatur, seu potius debeat tantum dare ultimum vale: & quatenus affirmative quoad secundam partem.* „

4 *An dictum ultimum vale consistat in simplici benedictione cadaveris, recto tramite introducendi in Ecclesiam Regularium, vel potius in recitatione alicujus Psalmi, vel alterius orationis.* „

Sacr. Congr. Episcop. & Regul. *die* 6. *Septembris* 1709. auditis partibus, respondit.

Ad primum *negative*.

Ad secundum *quoad primam partem negative, & quoad secundam affirmative, in casu, de quo agitur, quando Canonici accedunt capitulariter.* „

„ Ad tertium *negative quoad primam par-*
„ *tem, & quoad secundam affirmative quoad*
„ *ingressum, & ultimum vale.*
„ Ad quartum. *Ultimum Vale consistere in*
„ *simplici benedictione.*

Quare ultimum *Vale* in hoc consistit, quod pervento Parocho ad januam Ecclesiæ Regularium, se vertit ad populum, adeoque & ad Cadaver, illudque simpliciter benedicat cum aspersorio absque eo, quod deponatur feretrum in terra; vel per aliquod temporis momentum moretur cadaver ante fores Ecclesiæ, sed recto tramite in Ecclesiam est introducendum, ut de communi praxi testantur omnes Parochi Urbis, ut in allegata causa.

An autem Parochus occasione funeris possit ingredi cum Stola, & Cruce Ecclesias Regularium.

Resp. Negative, ut respondit S. R. Cong. *in una Vaden.* 2. *Augusti* 1698. ut notavi *Off. Cur. Eccles. cap.* 20. *n.* 3. Et S. Cong. Conc. *In Ebrund. jurium Parochialium* 25. *Junii* 1695 *in responsione ad* 10. apud Monacel. *tom.* 1. *formul. Eccles. form.* 18. *tit.* 10. *n.* 13. Potest tamen Parochus exequiis assistere, non tamquam talis, sed dumtaxat uti unus de populo ex S. R. Cong. *in Mantuana Funerum* 21. *Nov.* 1699. apud alleg.

An vero *cadavera in Ecclesiis Regularium sepelienda, antequam ad eas deferantur, asportari debeant ad Parochialem.*

Resp. Negative, ut alias respondit S. R. Congr. alleg. *cap.* 20. *n.* 1. ad tertium, & novissime resolvit S. Cong. Conc. *in Messanen.* 17. *Aprilis* 1706. In qua perpetuum silentium Parocho imposuit respondendo ad dubium in prætactis terminis propositum, *negative, & amplius.*

Cum quis eligit sepulturam in Ecclesiis Regularium, vel alia, & deinde malis artibus, & artificiose ab aliquo inducitur ad electionem mutandam, & eligendam aliam Ecclesiam ab electa, est corpus cum emolumentis restituendum Ecclesiæ prius electæ, cui per fraudem fuit præjudicium illatum. Quæ est praxis S. Cong. Episcop. & Regularium, in evenientibus casibus restitutionem prædictorum demandantis, ut *in una Auximana restitutionis cadaveris* 31. *Augusti* 1708. *& in Compsana juris sepelliendi* 18. *Februarii* 1707. rescripsit *esse locum restitutioni Cadaveris, una cum emolumentis.* Quod fuit confirmatum 27. *Aprilis* 1708. his verbis: *in decisis, & amplius.*

Quæ omnia procedunt juxta dispositionem juris, ut in *cap. Animarum de sepult. in* 6. & *Clement. Cupientes eod. tit.* in qua excommunicatione Papæ reservata ligantur tam Clerici, quam Religiosi inducentes Fideles ad eligendam sepulturam in suis Ecclesiis, vel ut jam electam non immutent, ut dixi *l. 1. cap.* 48. *num.* 28.

CAPUT VII.

Ordo.

1 SExtum Sacramentum est illud Ordinis. Est novæ legis Sacramentum a Christo Domino institutum, juxta Florent. *in Decret. Eugenii*, & Trid. *sess.* 7. *can.* 1. *de Sacram. in gener.* Definitur, *est Sacramentum, in quo cum gratia confertur ordinato potestas spiritualis ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium, & Eucharistiam perficiendam, immediate, vel mediate plus, vel minus juxta cujusque Ordinis gradus, & Officium.* Colligitur ex Trid. *sess.* 23. *c.* 2. *de ord.*

2 Quæritur, *quot sint Ordines.*

Resp. Communiter enumerantur septem: *Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus.* Primi quatuor Minores appellantur; eo quod Clerici illis ordinati, non assistant immediate Altari, nec immediate inserviant Sacerdoti solemniter celebranti. Alii tres dicuntur Majores, quia proxime ad Altaris officium concurrunt. Qui etiam Sacri appellantur, quia cum voto castitatis, quo quis Deo sacratur, sunt connexi.

3 Dixi *communiter septem*, quia non desunt, asserentes esse novem; nam alii resolvunt Episcopatum esse Ordinem, a cæteris distinctum, ut optime probat Poncius *Theol. disp.* 48. *quæst.* 1. *concl.* 4. *n.* 4. Canonistæ vero statuunt, etiam primam Tonsuram inter Ordines, ut probat Fagnan. *in* 1. *ad cap. cum contingit de ætat. & qualit. num.* 44. Sed hoc ad nos non spectat in examen vocare. Et præscindendo ab ea difficultate, dicimus primam Tonsuram esse præparationem, & dispositionem ad Ordines suscipiendos, collig. ex Trid. *cit.*

4 Quæritur, *quinam sint effectus Sacramenti Ordinis.*

Resp. Sunt. I. Gratiam habitualem, vel ejus augmentum conferre cum auxiliis, quibus ordinatus præmunitur, ut digne, & convenienter exequatur munus Ordinis recepti. II. Characterem imprimere: quod est

quod-

quoddam signum spirituale, indelebile animæ inhærens, per quod homo deputatur ad tale munus exercendum. Nota, quod, si suscipiens Ordinem sit in mortali, tunc gratiæ augmentum non recipit, bene vero characterem, si habeat intentionem, ad minus virtualem, recipiendi Ordinem. Si vero in gratia sit constitutus, recipit per Ordinem, cum charactere gratiæ augmentum.

5 Quæritur, *quas obligationes contrahat, qui ad majores Ordines promovetur*.

Resp. I. Obligationem servandi castitatem ex voto solemni, quod in susceptione talium Ordinum implicite emittitur, ut diximus *lib.* 3. *cap.* 4. *nu.* 63. II. Obligationem recitandi divinum officium. III. Obligationem deferendi habitum, & Tonsuram.

6 Quæritur, *quibus privilegiis Ordinatus gaudeat*.

Resp. Privilegio fori, & Canonis, etiamsi quis sit pure Tonsuratus. Privilegium fori in eo stat, ut Clericus conveniri non possit (etiam ipso consentiente: quia Privilegium fori est latum in favorem totius status Clericalis, cui quis non potest renunciare) pro delicto ad forum sæculare, & coram Judice Laico, sed ad Ecclesiasticum, & coram Ecclesiastico. Privilegium vero Canonis in eo consistit, ut si quis Clericum, suadente Diabolo, percutiat, sit excommunicatus *cap. si quis suadent* 17. *qu.* 4. juxta dicta *lib.* 1. *c.* 33. *num.* 18. Insuper Ordinatus redditur capax Ecclesiastici beneficii.

7 Quæritur, *an bona fide ordinatus putans esse baptizatum, cum non sit, characterem recipiat, & valide ordinetur*.

Resp. Negative, quia baptismus fluminis ex jure divino est janua omnium Sacramentorum *cap. veniens de Presbytero non baptizato*. Et *cap. si quis eodem tit.* disponitur, quod, *si quis Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur*, & Sacr. Congr. Conc. apud Fagnan. *in* 1. *ad cap. ne imitaris, de const. num.* 187. *ad dubium*: *an constitutus in Minoribus Ordinibus de baptismo dubitans, iterum baptizatus sub hac conditione, si baptizatus es, non te baptizo, in Ordinibus prius susceptis ministrare, aut ab integro ordinari debeat; censuit debere ei iterum ordines conferri ex c. Veniens de Presbyt. non baptiz. sed sub conditione, si non erat baptizatus, quando primum eidem illi collati fuerunt*. Nec tunc intelligitur Ordo iteratus: *quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec male de Religione sentitur, cum illud, non Religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit*, *cit. cap. veniens*. Quare licet baptizatus baptismo flaminis, & Sanguinis salvari possit, tamen non potest valide ordinari, si non sit baptizatus baptismo fluminis, nec aliud Sacramentum recipere, cum baptismus sit fundamentum omnium Sacramentorum juxta citata jura.

8 Quæritur, *an suscipiens ordinem aliquem, non prius suscepta Confirmatione sit licite promotus, & possit ad alios ascendere*.

Resp. Negative, Quod Confirmatio ad Ordines præsupponatur, habetur ex Trid. *sess.* 23. *cap.* 4. *de for.* ubi: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint*: refert Fagn. *in* 1. *ad cap. cum contingat de ætat. & qualit. ordin. nu.* 96. Alias Sacr. Congr. Conc. declarasse *Prima Tonsura initiatum, non suscepto Chrismate, ac postea ad minores Ordines, eo suscepto, esse male promotum: beneficia minus legitime acquisivisse, & non posse ad Sacros Ordines ascendere, nisi prævia Sedis Apostolicæ dispensatione*. Stylus Sacræ Pęnitentiariæ est dispensare cum his sic promotis.

9 Quæritur, *quinam censeantur Ordines exercere ex officio*.

Resp. Omnes, qui eos exercent ex vi ordinis, quem habent; unde cum Acolytus, v.g. in defectum Subdiaconi cantat Epistolam in Missa ex commissione Superioris, non dicitur ministrare Sacerdoti in Officio Subdiaconatus ex officio, nec tunc incurrit irregularitatem, quam incurreret, si scienter ipsi solemniter ministraret, hoc est, cum vestibus tali Ordini deputatis.

10 Unde observa, quod irregularitas in ministerio ordinum tunc incurritur. I. Cum Clericus excommunicatus, suspensus, vel interdictus ministrat in ordine, quem habet *tit. de Cleric. excomm. &c.* II. Cum solemniter ministrat in ordine, quem non habet (dicitur solemniter ministrare, quando utitur cæremoniis, & vestibus tali ordini deputatis, & propriis) III. Cum ministrat in pertinentibus ad Ordinem, quem non habet, vel exercet actum proprie, & specialiter uni Ordini deputatum, ita quod exerceri non possit, nisi ab habente eum Ordinem, *cap. si quis de Cleric. non ordinat.*

11 Unde irregularis est Diaconus, si sine licentia Parochi solemniter baptizet, ut diximus *cap.* 2. *num.* 13. Si Aquam Sanctam benedicat, quia Benedictio Aquæ est actus ordini Sacerdotali deputatus, *cap. Aquam Sale dist.* 3. *de consecrat.* ubi: *Sacerdotibus mandatur, ut Aquam benedicat*; potest tamen igno-

ignorantia, & simplicitas, quæ non sit affectata, excusare. Quaranta *sum. ver. Ordo vers. Quibus, &c.*

12 Quæritur, *an omnes Ordines tam Minores, quam Majores sint Sacramenta.*

Resp. Affirmative, nam singuli sunt signum sensibile, & constant diversa materia, & forma, ut ex dicendis constabit.

Dices, ergo Sacramenta novæ legis sunt plura, quam septem, contra Trid. nam, facta computatione, tredecim forent.

Resp. Negando consequentiam; nam distinctio Ordinum est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam: quia potestas Ordinis, aut est ad consecrationem Eucharistiæ, aut ad aliquod ministerium, ordinatum ad ipsam, ergo quamvis quilibet sit Sacramentum, tamen non sunt plura Sacramenta, sed unum unitate aggregationis, & ordinis ad eumdem finem.

13 Quæritur, *quænam sit materia Sacramenti Ordinis.*

Resp. Remota est instrumentum, quod ordinatis tangendum traditur, proxima vero est traditio, & acceptatio talis instrumenti. Materia debet physice tangi, & non sufficit contractus moralis, quo quis, v. gr. manum extendat, & appropinquet instrumento, & non tangat illud.

14 Quæritur, *quænam sit forma.*

Resp. Sunt verba prolata ab Episcopo in traditione instrumenti; quæ prolatio, & traditio debent esse simul, non tantum simultate morali, sed etiam physica, juxta dicta *l. 2. cap. 1.* Quia in Sacramentis conferendis est sequenda opinio tutior; qualis sine dubio est illa asserens eas simul physice esse debere.

Descendendo itaque ad assignandam materiam singulorum, dicimus: materia remota Ostiariatus, sunt Claves Ecclesiæ. Lectoratus, est liber continens sacras lectiones, hoc est, Epistolas, & Prophetias. Exorcistatus, est liber Exorcismorum. Acolytatus, duplex est, candelabrum cum cereo extincto, & Urceoli vacui. Proxima vero eorum, est traditio, & acceptatio materiæ remotæ.

Subdiaconatus item duplex: remota, Calix vacuus cum patena vacua superposita: Florent. *in decret. Eugenii*, & liber Epistolarum. Diaconatus, item duplex; remota, Liber Evangeliorum, & impositio manuum super caput Ordinandi: Sacerdotii, item duplex: remota, Calix cum vino, & Patena cum hostia: altera est impositio manuum facta per ipsum Episcopum. Proxima tandem ipsorum, est prætactorum traditio, & acceptatio.

15 Nota, Sacerdotem in ordinatione recipere duplicem potestatem; primam, consecrandi panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem Christi: secundam, absolvendi a peccatis, quæ potestates sunt inter se distinctæ, & secunda præsupponit primam; potestque contingere, ut ordinatus habeat primam, & non secundam: ut, si illa recepta, Episcopus deficeret, & tunc ordinato ab alio Episcopo deberet secunda conferri.

16 Item, quod ordinati extra tempora ab iure statuta sunt suspensi. Trid. *sess. 25. cap. 8. de ref.* nisi sint privilegiati, quinam isti sint, dixi *Offic. Cur tom. 2. cap. 13. num. 4.*

17 Item, quod sunt servanda interstitia ex eodem *cap. 11.* Quilibet etiam debet a proprio Episcopo ordinari, ibid. Trid. *cap. 8.*

18 Regulares debent ordinari ab Episcopo Diœcesano, hoc est, illius Monasterii, in quo ordinandus fuerit a Superioribus positus de familia: quod si Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus ordinationes, posset Superior suo subdito dimissorias concedere ad quemcumque alium Episcopum. In quibus deberet exprimere, quod proprius Episcopus, vel est absens, vel ordinationes non habet. Nec debent Superiores ex industria concessionem dimissoriarum differre in id temporis, in quo Episcopus Diœcesanus, vel absuturus, vel non esset habiturus ordinationes, vel, dum Sedes vacaret. Et in contrarium operantes, incurrunt pœnas privationis vocis activæ, & passivæ, officii, & dignitatis, ac administrationis, Sum. Pontifici reservatas, prout disposuit S. Congr. Conc. *sub die 15. Martii 1596. Et Sac. Congr. Episc. in una Regul. Observanti, ut in ejusdem regest. sub 11. Junii 1638.* Vide *cit. cap. Offic. Cur.*

19 Ætas præscripta in ordinibus suscipiendis habetur ex Trid. *cit. c. 12.* ubi: *nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante 22. ad Diaconatum ante 23. ad Presbyteratum ante 25. ætatis suæ annum promoveatur.* Nota illud *ante*, significare annum debere esse completum: quare quævis pars, quæ ei deficeret, etiamsi foret unica hora, operaretur, ut de eo diceretur promotus *ante*; nam ante 22. semper quis est, donec compleat. 21. & attingat ipsum 22. Alia vide apud Auctores.

CA-

CAPUT VIII.

Matrimonium.

DE Matrimonio, quod ante peccatum fuit institutum ad humani generis propagationem, & post peccatum ordinatum, etiam in infirmitatis remedium, *cap. quidquid* 33. *quæst.* 2. & in statu legis Evangelicæ a Christo Domino institutum in ratione Sacramenti, ex Trident. *sess.* 24. *de matrim. cap.* 1. plura distinctis §. dicenda occurrent.

§. I.

De natura matrimonii, forma, materia, & Ministro.

1 SEptimum Sacramentum est matrimonium, ut ex alleg. Florent. *in decr.* Eugenii, & Trident. *sess.* 7. *can.* 1. & *sess. cit.* Est indissolubile. Clara sunt testimonia Scripturæ, & Conciliorum definitiones. Florent. ibid. dixit: *quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit*; & Trident. *can.* 5. *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse matrimonii vinculum, Anathema sit.*

2 Potest Matrimonium considerari in ratione contractus civilis, & naturalis, & in ratione Sacramenti. Ut contractus est, definitur: *est contractus, quo vir, & fœmina ita ligantur indissolubiliter inter se, ut durante vita, possint absque culpa uti se invicem in ordine ad procreationem prolis, nisi superveniat legitimum impedimentum.* Ut Sacramentum vero *est contractus viri, & mulieris conferens ex opere operato gratiam sanctificantem, & alias gratias actuales in ordine ad ferenda bene onera matrimonii, & prolem educandam.*

3 Nota, quod matrimonium omne, contractum inter fideles est Sacramentum; hinc si aliquis ex sua malitia nollet inire ipsum ut Sacramentum, contractus invalidaretur, quia, supposita institutione istius contractus in esse Sacramenti, non apparet esse in manu contrahentium separare contractum validum ab illa ratione; quare, si sub ratione Sacramenti nollet contractum celebrare, invalidus esset contractus.

4 Quæritur, *quænam sit materia, & forma matrimonii.*

Resp. Materia remota, sunt ipsa corpora contrahentium, si sint libera a quocumque impedimento dirimente: nam, si aliquo afficerentur, essent materia inepta: proxima vero est mutua corporum traditio. Forma est mutua eorumdem acceptatio, aliquo signo exteriori, & sensibili coram Parocho, & testibus manifestata. Acceptatio dicitur habere rationem formæ, quia determinat illam traditionem corporum, ut contrahentes eis non possint uti, nisi juxta leges contractus matrimonialis.

5 Quæritur, *quinam sit Minister Sacramenti matrimonii.*

Resp. Quamvis aliqui juxta distinctionem matrimonii in ratione contractus, & Sacramenti dixerint, sub prima ratione ipsos contrahentes esse Ministros, & sub secunda esse Parochum: ut Du hamel *Theol. Cler. tom.* 3. *tract.* 6. *dissert.* 6. *cap. ult.* statuens pro forma, verba, quæ Sacerdos profert: *ego vos conjungo in Matrimonium, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: ut in Trid. *sess. cit. cap.* 2. *de ref. matr.* Nihilominus non est a communi recedendum: & cum ea asserendum est, Ministros matrimonii absolute esse ipsos contrahentes, dum sibi invicem materiam, & formam ministrant, per traditionem, & mutuam corporum acceptationem. Qui propterea esse debent in gratia, ut Sacramentum digne conficiant, & recipiant. Quod est conforme Florent. loco alleg. dum inquit: *causam efficientem matrimonii esse consensum ipsum, scilicet demonstratum mutuo, & receptum.* Et sequitur, ex quo ipsa matrimonia Clandestina ante Trid. fuerunt valida, & non fiebant præsente Parocho, vel Sacerdote, ergo Parochus non est Minister: alias semper fuisset necessarius.

6 Quare Parochus ut testis præcipuus, publicus, & magnæ auctoritatis requiritur; per cujus præsentiam Concilium intendit clandestinitatem impedire. Qui ea verba, non ut minister, profert, nec ut Sacramentum conficiat. Fagnan. *in* 4. *ad cap. quod nobis de clandest. dispensat. num.* 52. Quod valeret, etiam si ea non proferret, Piasec. *prax. part.* 2. *cap.* 4. *art.* 4. *num.* 17.

7 Quæritur, *an copula carnalis sit de essentia matrimonii.*

Resp. Negative; nam natura matrimonii consistit in mutuo jure, sive in potestate mutua, quam propter mutuam corporis traditionem, uterque conjux habet in corpus alterius, ita ut unus debeat alteri usum sui

corporis concedere, & omni alteri negare, juxta *text. Apost. 1. ad Corinth. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Unde, quamvis illa mutua potestas videatur ad copulam carnalem ordinari, tamen, nec copula carnalis, nec consensus in eam, ad matrimonii essentiam pertinet. Quod probatur juxta commune axioma juris Canonici, quod *usus ab ipso dominio separatur*: ergo potest quis habere dominium in corpus alterius, & eo non uti. Copula solum exigitur ad matrimonium consummatum, non vero ad ratum, ad quod sufficit, ut celebretur coram Parocho, & testibus.

8 Est certum, ut matrimonium sit validum, requiri contrahentium consensum mutuum, & manifestum; nam nullus contractus sine contrahentium mutuo consensu subsistit, *ex cap. unico* 30. *quæst.* 2. & ibi: *ubi non est consensus utriusque, non est conjugium.* Qui, si non manifestetur, ignoratur, an contractus sit celebratus, modo

9 Quæritur, *an consensus sub conditione sufficiat ad matrimonium.*

Resp. Omnes conveniunt, quod consensus absolutus contrahentium ad valorem matrimonii sufficit: de conditionato variant. Theologi negant. Canonistæ affirmant. Verum duplici modo potest consensus dari sub conditione. I. per verba de præsenti, ut, *accipio te in uxorem, si Pater tuus consentiet*: & per verba de futuro, *ut accipiam te, si Pater tuus consentiet*; matrimonium primo modo contractum valere, purificata conditione, etiam si novus consensus non intercedat, docent DD. & Fagnan. *in* 4. *ad cap. super eo de conditionibus apposit. num.* 2. Ratio est, quia cæteri contractus conditionales, purificatis conditionibus, perficiuntur, ergo & iste matrimonialis; *& num.* 4. *&* 6. refert id in terminis fuisse decisum a S. Congr. Conc. semel sub S. Pio V. & iterum sub Clemente VIII. Maxime, quia, ut notat Illsung. *Theol. moral. tract.* 2. *disp.* 9. *q.* 2. *art.* 3. §. 1. *num.* 46. sensus illius primæ propositionis est: *nunc accipio te in meam pro tempore futuro, si Pater tuus consentiet.* Consequenter jam vult actualem obligationem, non quidem ponendam pro tempore præsenti, sed ponendam tempore futuro, & conditione impleta. Verum talis contractus sub ea conditione deberet esse celebratus coram Parocho, & duobus testibus: alias non servaretur forma, & dispositio Trid. *cit. c.* ubi irritos declarat contractus matrimoniales; aliter celebratos.

Illud vero contractum secundo modo, non valet: quia per consensum de futuro, non matrimonium, sed sponsalia constituuntur.

10 Quæritur, *Petrus contraxit matrimonium coram Parocho per vim adhibito eoque invito, credens matrimonium esse nullum, aliam duxit, petitur, quid Confessario agendum?*

Resp. Non potest eum absolvere, nisi secundam dimittat, & ad primam redeat; nam primum matrimonium est validum, & secundum nullum. Refert Fagnan. *in* 1. *ad cap. Quoniam de constit. num.* 25. fuisse a Sac. Congreg. Concil. declaratum esse validum matrimonium, contractum coram Parocho, etiam invito, & per vim adhibito; quamquam nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, si affectavit non intelligere: ut in Parocho, qui sibi aures obturaverat: etiam si ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum. Item, coram Parocho, tam viri, quam mulieris, etiam in aliena Parochia: imo, etsi Episcopus illi matrimonium interdixerit. Hæc Fagnan. ib. Et *in* 4. *ad cap. littera quas, de matr. contract. contr. Interd. Eccles. num.* 26. tradit S. C. respondisse valere matrimonium contractum, etiam coram Parocho denunciato excommunicato; ratio est, quia semper videtur satisfactum verbis Trid. *cap.* 1. *cit.* hoc est, quod matrimonium fuerit celebratum in præsentia Parochi, & servata forma ab eodem Concilio statuta: modo Parochus non sit privatus: Dura.

11 Quæritur, *Franciscus contrahit matrimonium cum Catharina coram Parocho, & testibus, Parocho contradicente, petitur, an valide.*

Resp. Affirmative, ex Fagnan. in 4. ad *cit. c. littera quas*: ubi *nu.* 14. refert, quod Sacra Congregatio censuit validum esse Matrimonium contractum, præsente Parocho, non obstante ejus contradictione, & protestatione, nisi aliud obsistat.

12 Quæritur, *Parochus laborans morbo, non adeo gravi, concedit licentiam Capellano exercendi concernentia Curæ officium, petitur, an sit validum matrimonium coram Capellano celebratum.*

Resp. Affirmative; Idem Fagnan. *in* 4. *ad c. quod nobis de Clandest. de spons. num.* 32. tradit, quod Sacr. Congreg. die 12. Junii 1581. censuit esse valide contractum, præsupposita licentia, seu commissione generali administrandi omnia Sacramenta. Et licet alias declaraverit requiri licentiam specialem, & expres-

sam:

ſam: tamen id intelligit in quodam Canonico, cui tacite permiſſa erat adminiſtratio Sacramentorum in Eccleſia Cathedrali, ſciente, & patiente Ordinario. Quare licentia, quæ ex tolerantia reſultat, non ſufficit; ſed neceſſaria eſt, vel commiſſio generalis adminiſtrandi omnia Sacramenta, vel ſi hæc non adſit, ſpecialis, & expreſſa licentia, ut ibid. ex eodem. Nec ſat eſt ratihabitio ſequens: quia, quæ ſunt de forma actus, non poſſunt per æquipollens impleri. Engel. *jur. can. lib.4. tit.3. n.15.*

13 Quæritur, *quinam Parochus requiratur, an viri, vel mulieris.*

Reſp. Alteruter ſufficit, ſuper quo habetur ejuſdem S. Cong. deciſio apud *alleg.l.cit. n.33.* quæ ad dubium, an valeret Matrimonium N. celebratum cum Berta (cujus domus erat in alia Parochia) in præſentia Parochi viri, & non ipſius Bertæ, cenſuit Matrimonium valere, & ſufficere Parochum viri, etiam in Parochia mulieris. Tum quia, Concilium nil de loco expreſſit. Tum quia, videtur Concilium voluiſſe præſentiam Parochi, & teſtium ad tollendam ſolam clandeſtinitatem; ad quod ſufficit unus Parochus, ſive viri, ſive mulieris. Quam Congregationis ſententiam refert fuiſſe a Summo Pontifice approbatam; & juxta eam debere in futurum reſpondere nulla habita ratione alterius deciſionis editæ die 15. Decembris 1574. in qua fuit dictum, quod, dum Matrimonium contrahitur in Parochia viri, ejuſdem Parochi præſentia erat neceſſaria: dum vero in illa mulieris, hujus Parochiæ debebat aſſiſtere, vel de hujus, aut Ordinarii licentia ille viri.

14 Quæritur, *an matrimonia a Filiis familias ſine conſenſu Parentum contracta ſint valida.*

Reſp. Affirmative, ex Trid. *c.* 1. ſæpius allegato, ubi anathemate damnat eos, qui *falſo affirmant, matrimonia a Filiis-familias ſine Parentum conſenſu celebrata, eſſe irrita, & Parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.*

§. II.

De impedimentis Matrimonii.

15 IMpedimenta Matrimonii alia ſunt, quæ impediunt utique, ne Matrimonium licite contrahatur, at, ubi contractum eſt, illud non irritant, aut dirimunt; & hæc dicuntur impedimenta impedientia tantum: quæ ſequentibus continentur.

Eccleſiæ vetitum, tempus feriatum.
Atque Cathechiſmus, ſponſalia, jungito votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

16 Et alia, quæ, non modo Matrimonium contrahendum impediunt, ſed etiam, cum illis poſtea contractum, dirimunt; quę vocantur impedimenta dirimentia: hiſque ſolent exprimi verſibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis.

Poſt Trid. *c.1. de ref. matr.* adjectum, illud defectus præſentia Parochi, & duorum teſtium; & *c.6.* raptus.

Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis.
Raptave ſit Mulier, nec parti reddita tutę.

§. III.

De impedimentis mere impedientibus.

17 PER *Eccleſiæ vetitum*, intelligitur prohibitio, ſaltem ad tempus, qua Pontifex, Epiſcopus, vel etiam Parochus, Matrimonium juſtis de cauſis, ſub peccato ad vitandas rixas, ſcandalum, &c. celebrari vetant.

18 *Tempus feriatum*, ſignificat prohibitionem, qua Eccleſia vetat, ne certis quibuſdam temporibus ſolemnitates Matrimonii celebrentur. Trid. *ſeſſ.cit. c.*10. ubi: *Ab Adventu Domini Noſtri J. Chriſti uſque in diem Epiphaniæ: & a feria quarta Cinerum uſque ad octavum Paſchatis incluſive: antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſervari S. Synodus præcipit.*

19 *Cathechiſmus*, indicat impedimentum, quod contrahitur, ex quo quis loco baptizati reſpondeat ad interrogationes, quæ regulariter fiunt in collatione baptiſmi ſolemnis. Verum hoc impedimentum aſſeritur a Doctoribus eſſe a Trid. ſublatum, ſed vide dicta ſupra *c.* 2. *n.*8.

20 *Sponſalia ſunt mutua, voluntaria, & libera promiſſio futuri Matrimonii.* Cæterum, dum Petrus promittit ducere Bertam, hæc non modo debet acceptare & gratias agere, verum etiam debet Petro repromittere, ut ſponſalia inter ipſos ſint. Et tunc promiſſio eſt oneroſa, *facio, ut facias.* Sponſalia ex jure naturali habent vim obligandi; nam, qui promittit, jus præbet alteri exigendi, quod ille promiſit. Nec ſolum obligant ex fidelitate, qua fit id, quod dicitur, ſed ex eis naſcitur

etiam

etiam obligatio ex justitia, sicut in cæteris contractibus onerosis; quare, qui, celebratis Sponsalibus cum una, aliam ducit, mortaliter peccat, quia non implet promissionem validam, alteri factam, cum gravi ipsius injuria, lædendo jus, quod ipsa habet ad contractum Matrimonialem.

21 Sed quæritur, *Petrus celebravit Sponsalia non jurata cum Berta, deinde juravit Franciscæ se ipsam ducturum, petitur, an Bertam, vel Franciscam debeat ducere.*

Resp. Bertam; nam secunda sponsalia per prima impediuntur, & sunt nulla *cap. unic. de Sponsalibus in 6.* nec juramentum hoc casu obligat, cum cadat supra rem malam, quæ sine peccato, & gravi injuria Bertæ, cui primo sincere, & libere Petrus promisit, impleri non potest. Juramentum enim non est vinculum iniquitatis 22. *q.*4. *c. inter cætera*. Nec est obligatorium contra bonos mores *Regul.*48. *jur.in* 6. & sic jurans mortaliter peccat.

22 Sponsalia cum causa solvi possunt: Causæ autem his versibus continentur.

> *Dissensus, crimen, fuga, tempus, & ordo, secunda.*
> *Morbus, & affinis, vox publica, cumque reclamat.*

I. *Dissensus*, cum uterque sponsalia vult solvere.

II. *Crimen*, & maxime, quod sponsalia subsequitur; imo, & quæ præcessit fornicatio; præsertim in fœmina, quæ ignorata fuit; sicut graviora crimina, quæ notabilem status mutationem afferunt.

III. *Fuga*, aut discessus unius in remotam Regionem sine alterius licentia.

IV. *Tempus*, cum tempus definitum præteriit.

V. *Ordo Sacer*, & ingressus in Religionem; imo & votum simplex castitatis, quia vinculum voti est fortius, incompossibile cum illo sponsalium.

VI. *Secunda*, nempe Matrimonium cum altera contractum.

VII. *Morbus*, qui ante latebat, aut supervenit, si grave incommodum habeat ad junctum, ut lepra, morbus Gallicus, &c.

VIII. *Affinitas*, item superveniens, ut si sponsus cognoscat consanguineam desponsatæ.

IX. *Vox publica*, si fama sit publica aliquod intercedere impedimentum dirimens, nec possit fama tolli.

X. *Cumque reclamat*, si sponsus, aut sponsa post pubertatem reclamet, dum impuberes sunt desponsati.

23 Votum simplex castitatis, vel ingrediendi Religionem, vel non nubendi, aut suscipiendi ordines, *cap. rursus, qui Cler. vel vov.* Qui, tali voto præmisso, Matrimonium contrahit, illicite operatur, & peccat mortaliter.

Sed nota, quod, qui cum voto non nubendi, postea nubit, peccat nubendo, sed ad nil amplius, postea tenetur. Si quis castitatem vovit, peccat, etiam postea consummando Matrimonium, nec potest petere, & mortua Uxore tenetur castitatem servare. Idem dicitur de eo, qui vovit Religionem ingredi: qui post Matrimonium ratum, ante consummationem potest, & debet Religionem ingredi, & reddere Altissimo, quod promisit; & dum tunc omittit, post Uxoris mortem tenetur ad Religionis ingressum, dum aptus sit: DD. communiter.

§. IV.

Impedimentum Erroris.

24 Error, alius est personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ, est, quando hic putatur esse Virgilius, & est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, & non est. Error conditionis, quando putatur liber, qui est servus: de quo infra. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui est malus.

Error fortunæ, & qualitatis, consensum non excludit. Sic, qui emit vineam, putans esse uberrimam, cum non sit, contractum non potest rescindere, quia absolute in substantiam consentit. Error vero personæ consensum excludit, per mox dicenda.

25 Quæritur: *Petrus contrahit cum Berta, quam putat esse Liam, quam vellet ducere: petitur, an valide.*

Resp. Negative, quia error est circa personam. Nam Petrus non intendit consentire in contractu nisi cum Lia. Ratio est manifesta: quia consensus est voluntatis. Petrus autem non consentit in Bertam, sed in Liam, quam putabat esse. Ideo, cum alia persona supponitur, contractus est nullus. Non aliter, atque emptio auri, nulla, & invalida futura esset, si pro auro substitueretur aurichalcum. Nam emens non consentit in aurichalcum, sed in aurum, quod putabat esse, *c. Quod autem* 29. *q.*1.

26 Sed quæritur, *cur error circa personam Matrimonium annullet, non vero qualitatis.*

Resp.

Resp. Quia consensus Matrimonii versatur circa personam, non vero circa qualitates illius: objectum enim per se Matrimonii, est substantia corporis, seu personæ, quæ potestatem sui corporis tradit alteri, in cujus corpus & ipsa potestatem recipit. Qualitates autem non sunt objectum per se Matrimonii, sed solum motiva, quibus inducti conjuges libentius consensum suum præbent. Ex quarum defectu consensus absolutus non redditur simpliciter involuntarius, sed solum minuitur affectus, & vehemens desiderium ducendi talem. Verum si apponatur æqualitas per modum conditionis, ut: *duco te, si es dives, si es virgo, si es filius regis, &c.* Si virgo, dives, vel Filius regis non sis, tunc Matrimonium est nullum ex defectu consensus, quia consensus non fuit absolutus, sed conditionatus. Ex Fagnan. *in 4. c. Si conditiones de condit. appos.*

27 Quæritur, *Petrus videns duas sorores, primam veste alba, & secundam rubra indutam, intendit ducere eam veste alba vestitam, & ita convenit cum ejusdem Patre: qui, dum est celebrandus contractus, substituit alteram, induendo eam veste alba: petitur, an validum sit Matrimonium.*

Resp. Negative, quia qualitas illa, in qua errat, stante circumstantia, qua Petrus videns duas, eligit unam, per eam qualitatem designatam, est veluti individualis determinatio personæ, & ideo error in illa refunditur in identitatem personæ, circa quam deceptus non consentit.

28 Quare, quoties quis consentit in personam præsentem, quamvis in qualitate erretur, & hæc non reputetur determinatio personæ, semper matrimonium est validum: & nullum, dum error qualitatis redundet in substantiam personæ, adeout illa non sit, cum qua intendebatur contractus celebrari.

§. V.

Impedimentum conditionis.

29 IMpedimentum conditionis, est ignorantia disparitatis conditionis, quatenus liber, putans ducere liberam, revera contrahit cum serva legali, vel mancipio: hæc ignorantia dirimit matrimonium, patet ex *cap. ad nostram de conjug. serv.* Verum, si quis noverit esse servam, & adhuc velit ducere, matrimonium valebit; cum in hoc casu inæqualitas conditionis sit cognita, & volita, & nulla fiat ei injuria ratione cujus Ecclesia hoc impedimentum apposuit, ut contractus sit justus, habens æqualitatem corporum, se mutuo obligantium; imo, ut docet Contenson. Theol. *ment. lib. 11. p. 4. differ. 4. cap. 2. specul. 1.* error conditionis non irritat matrimonium, si errans sit æqualis, vel inferioris conditionis cum serva.

30 Sed quid, *si servus contrahat cum serva, quam putat esse liberam?*

Resp. Matrimonium valet; nam *in c. Si quis liber, & c. Si ingenuus 29. q. 2.* semper est sermo de matrimonio inter liberum, & ancillam: & sic communiter intelligitur; nam jura intendunt tollere injuriam alterius, sic contrahentium: sed in casu ambo sunt ejusdem conditionis, & sic nulli fit injuria, Jo. De la Cruz *de matrimonio.*

§. VI.

Impedimentum voti.

31 VOtum castitatis duplex, solemne, & simplex. Simplex matrimonium impedit, cum matrimonium hujus voti observantiæ repugnet: at matrimonium contractum non dirimit. Ratio est, quia votum simplex est simplex promissio proprii corporis, obligans utique ad continentiam, sed non transfert dominium corporis in eum, cui promittitur: ideo, si sententiam vovens mutet, & alteri concedat, peccat quidem, sed contractus tenet.

32 Votum vero solemne matrimonium dirimit; ratio est, quia, qui votum solemne emittit, non solum corpus suum, sive corporis dominium Deo promittit, sed etiam, acceptante Ecclesia, actu ipsum tradit, & in eum transfert. Quare, qui votum solemne emiserunt, non possunt postea matrimonium contrahere, quia non habent dominium sui corporis, vi cujus possint alteri conjugi in ipsum potestatem tradere.

33 Votum, per solemnem Religionis professionem factum, matrimonium ratum quidem, sed nondum consummatum, dirimit ex Trid. *cit. can. 6.* ubi: *si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugis non dirimi, Anath. sit.* Jura, & Canones unicuique conjugi post contractum matrimonium, concedunt duos menses ad deliberandum de Religionis ingressu: quo tempore potest unus alteri sine peccato debitum denegare: *c. ex publico de conv. conjug.*

34 Verum, matrimonium consummatum, etiam

etiam intra bimestre, non dissolvitur per subsequentem professionem Religionis: unde post consummationem neuter conjugum potest valide Religionem profiteri: nisi uterque Religionem ingrediatur. Sed in casu particulari crederem esse recurrendum ad S. Pœnitentiariam pro facultate transitus.

35 Item, votum solemne castitatis emissum invalida professione Religionis, a Sancta Sede approbatæ, subsequens matrimonium dirimit, etiam consummatum. Trid. *cit. can.* 9.

36 Idem, dicitur de voto simplici castitatis, quod peracto biennio, emitttunt PP. Societatis, ut decrevit Greg. XIII.

§. VII.

Impedimentum cognationis.

37 Cognatio triplex est, naturalis, legalis, & spiritualis.

Naturalis, quæ dicitur, etiam consanguinitas, definitur: *est attinentia personarum, ex eo proveniens, quod una descendat ab altera, vel ambæ ab eadem*: seu, *vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum*; seu *conjunctio aliquorum, ex eo, quod descendant ab aliquo uno parente per carnalem propagationem*.

38 Legalis est *propinquitas personarum ex adoptione consurgens*. Adoptio autem legitima *est assumptio extraneæ personæ in filium, nepotem, filiam, &c.*

39 Spiritualis est *propinquitas personarum jure canonico inducta, consurgens ex eo, quod cooperentur ad Confirmationis, vel Baptismi collationem, aut susceptionem*. Et per Trid. *sess. cit. c.*2. reperitur. I. Inter baptizatum, & baptizantem. II. Inter baptizantem, Patrem, & Matrem baptizati. III Inter baptizatum, & susceptorem, Patrinum, & Matrinam. IV. Inter Patrem, & Matrem baptizati, & Patrinos. Inter susceptores ad se invicem non habetur: per dicta *lib.* 2. *c.* 7.

40 Legalis itaque dirimit matrimonium. I. Inter uxorem adoptantis, & adoptatum, ac descendentes ab adoptato usque ad 4. gradum.

II. Inter uxorem adoptati, & adoptantem. III. Inter filios adoptantis, & adoptati; patet *cap. unic. extra de cogn. legali*. Ubi notant DD. quod, soluta adoptione per emancipationem adoptati a potestate adoptantis, potest adoptatus cum filia adoptantis valide matrimonium contrahere. Contenson. *cit.*

41 Naturalis dirimit matrimonium usque ad 4. gradum, *cap. debet de consang.* ubi habetur: *quod prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum non excedit.*

Ad hujus notitiam considera istos terminos: *Stipes*, *Gradus*, *&* *Linea*.

41 Stipes est persona illa, a qua descendunt, qui consanguinitate sunt conjuncti: seu, in ordine ad quam mensuratur consanguinitas. Dicitur stipes, quia est radix, & fons, unde consanguinei habent originem.

42 Gradus consanguinitatis est habitudo distantium personarum a communi stipite, per quam cognoscitur, quanta cognationis distantia, vel attinentia sit inter duas personas; vel, in quo gradu una alteri attineat.

43 Linea vero est ordo personarum, de quibus quæritur, ab uno, & eodem stipite descendentium. Et est duplex, *Recta*, & *Lateralis*. Recta illa est, secundum quam multæ personæ descendunt a stipite immediate, vel mediate, ita ut sit una ab alia genita: ut filius a patre, ab hujus filio nepos, &c. Recta linea, quædam est descendentium: & est a Patre in Filios, Nepotes, Pronepotes, & Abnepotes: & alia ascendentium: quæ est a filiis in Patrem, Avum, Proavum, & Abavum.

44 Linea lateralis est illa, quæ intercedit inter personas, quæ ab eodem unico stipite, sive mediate, sive immediate descendunt, sed nulla ab altera procedit: ut est illa, quæ intercedit inter descendentes a diversis Fratribus, seu Sororibus.

45 Estque duplex. 1. Æqualis personarum, quæ æqualiter distant a stipite: ut Fratres, & Sorores. 2. Inæqualis personarum, quæ inæqualiter a stipite distant, ut Frater Sororis, & Sororis Filius.

46 *Regula prima pro linea recta.*

In hac linea tot sunt gradus, quot sunt personæ, de quibus quæritur, ipsis computatis, & stipite; seu, quot sunt generationes, dempto tamen ipso stipite: sit exemplum.

Pater,

Pater, Clemens, Stipes.

Filius, qui vocetur, Horatius.

Nepos, Annibal.	Filius Horatii.
Pronepos, Carolus:	Filius Annibalis.
Abnepos, Franciſcus:	Filius Caroli.

47 In hac linea Horatius eſt in primo gradu conjunctus cum Clemente, quia dempto ipſo ſtipite, qui eſt Clemens, una remanet perſona, ipſe nimirum Horatius. Annibal autem eſt in 2. gradu cum dicto Clemente, quia, Clemente dempto, duæ remanent perſonæ, ſeu duæ factæ ſunt generationes: nam Clemens generavit Horatium, & Horatius Annibalem, & ſic de cæteris.

48 *Secunda regula pro linea laterali in diſtantia æquali.*

IN hac linea tot gradibus duæ perſonæ diſtant a ſe invicem, quot gradibus diſtant a communi ſtipite, dempto tamen in computatione ipſo ſtipite. Hinc Horatius Frater, & Olimpia Soror, uno gradu inter ſe diſtant, quia uno gradu diſtant a Patre, nam una ſolum habetur generatio, qua Pater ipſos genuit: & ita Horatius eſt in primo gradu cum Olimpia, &c. quæ ſupponitur Mater Victoriæ; hæc Conſtantiæ, & iſta Veronicæ.

Pater, Clemens, Stipes.

Fratres Germani.
Horatius eſt in primo gradu cum Olimpia

Fratres Conſobrini.
Annibal in ſecundo gradu cum Victoria.

Conſobrini Secundo.
Carolus in tertio gradu cum Conſtantia.

Conſobrini Tertio.
Franciſcus in quarto gradu cum Veronica.

49 *Tertia regula pro linea laterali in diſtantia inæquali.*

IN hac, tot gradibus una perſona diſtat ab alia, quot gradibus perſona illa, quæ eſt a ſtipite remotior, diſtat ab eodem ſtipite, dempto tamen pari modo in computatione ipſo ſtipite. Hinc prætactus Horatius diſtat a Victoria filia ſuæ Sororis Olimpiæ duobus gradibus, quia Victoria duobus gradibus diſtat a Clemente ſtipite. Cum duæ generationes ſint ab ipſo Clemente ad Victoriam: nam Clemens genuit Olimpiam, & Olimpia Victoriam: & ideo Horatius dicitur, eſt in ſecundo gradu cum Victoria. Imo, quia ipſe Horatius diſtat uno gradu a Clemente ſtipite, & Victoria duobus gradibus ab ipſo ſtipite, ideo ſic ſolet loqui: *Horatius, & Victoria ſunt in primo cum ſecundo*. Filius autem Horatii eſt in ſecundo cum tertio, cum Filia Victoriæ, quia Filia Victoriæ tribus gradibus diſtat a ſtipite. Exemplum.

Pater,

Pater, Clemens, Stipes.

Filius

Horatius
- in 1. gradu cum Olimpia, Sorore. | Fil. Clementis
- in 1. cum 2. cum Victoria, Nepote. | Fil. Olimpiæ
- in 1. cum 3. cum Constantia, Pronepote. | Fil. Victoriæ
- in 1. cum 4. cum Veronica, Abnepote. | Fil. Constantiæ

Filius

Annibal
- in 2. cum primo cum Olimpia.
- in 2. cum 2. cum Victoria.
- in 2. cum 3. cum Constantia.
- in 2. cum 4. cum Veronica.

Filius

Carolus
- in 3. cum 1. cum Olimpia.
- in 3. cum 2. cum Victoria.
- in 3. cum 3. cum Constantia.
- in 3. cum 4. cum Veronica.

Filius

Franciscus
- in 4. cum 1. cum Olimpia.
- in 4. cum 2. cum Victoria.
- in 4. cum 3. cum Constantia.
- in 4. cum 4. cum Veronica.

50 Quibus visis. Notabis omnem gradum consanguinitatis, usque ad quartum inclusive, hodie esse impedimentum dirimens matrimonium, idque non solum in linea recta, sed etiam in laterali, sic communiter DD. ex Concilio Lateranensi IV. sub

Innoc.

Innoc.III. per hæc *Cum ergo usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta*. Ubi Concilium loquitur indistincte, & absolute de ipsis quatuor gradibus: quæ absoluta locutio comprehendit utramque lineam.

Idque factum est, tum ob reverentiam, quæ debetur sanguine conjunctis: tum, ne consanguinei ob spem matrimonii minus chaste simul cohabitent.

§. VIII.

Impedimentum criminis.

51 CRimen, de quo hic, est, quando alteruter conjugum conspirat cum tertio in mortem conjugis, ut contrahat cum illo tertio matrimonium; vel, quando committit adulterium cum aliquo, &, ut postea contrahat matrimonium cum ipso, interficit conjugem; vel, dum committens scienter adulterium cum aliquo, contrahit matrimonium cum eo, primo viro vivente: vel promittit contrahere, mortuo marito, & illa conditio acceptatur ab adultero. Vide dict. *lib.2. cap.29. n.6.*

§. IX.

Impedimentum disparitatis cultus.

52 DIsparitas cultus dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum: non vero inter fidelem, & hæreticum, qui est baptizatus, ut communiter DD. & patet ex praxi Ecclesiæ; videmus enim a Catholicis celebrari matrimonia, inter Magnos Principes, etiam Hæreticos: quod fit ex dispensatione Papæ.

53 Quæritur, *Turca convertitur ad fidem: uxor errores Mahometis non vult deserere, ille petit a Confessario, an possit aliam Catholicam ducere, quid Confessario dicendum?*

Resp. Solutio habetur, *cap. quanto de divortiis*, ubi hæc sunt: *Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertetur, altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis: vel, ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus. Si infidelis discedit, discedat.*

54 Sed quæritur, *Turca plures habens uxores, potest ne omnes retinere?*

Resp. Negative, textus expressus *cap.Gaudemus cit. tit.* ubi: *Scriptura Divina testatur, quod propter hoc, relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres, vel plures, sed duo; nec dixit adhærebit uxoribus, sed uxori; nec ulli umquam licuit in simul plures uxores habere, nisi, cui fuit divina revelatione concessum.* Ex quibus patet polygamiam esse prohibitam. Ideo primam debet retinere, modo vellet pacifice cum eo cohabitare.

55 Sed petitur, *Turca uxorem, quam apud suos accepit, erat sibi conjuncta in 2.vel 3.gradu consanguinitatis, quæritur, an post baptismum possit eam retinere; nam nec cum ipso cohabitare, nec recipere fidem Catholicam recusat.*

Resp. Solutionem habes *cap.gaudemus.* Ubi Pontifex interrogatus, an Pagani, juncti in gradu prohibito, lege Canonica tantum, conversi ad fidem, separari debeant. Respondet negative, *quia in præmissis gradibus a Paganis, quoad eos matrimonium licite fuit contractum, qui constitutionibus Canonicis non arctantur*: & infra. *Fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt, & licite remanere conjuncti, cum per Sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.*

Nota, textum loqui de Paganis, nam de hæreticis diverso modo est discurrendum, quia, cum per baptismum sint Ecclesiæ incorporati, & ejus subditi effecti (quamvis propria malitia rebelles) tenentur legibus Ecclesiasticis, statuentibus, etiam impedimenta dirimentia matrimonium. Subditus enim, quamvis rebellis, tenetur ad leges sui Superioris, ut docuit Engel. *collег. jur. can. lib.5. tit.3. a n.20.*

Dicitur in dubio, *in 2.vel 3.gradu*, quia, si contraxisset cum Matre, nullum esset matrimonium, & eam non posset conversus ad fidem retinere; nam nullum est matrimonium contractum cum consanguinea in primo gradu lineæ rectæ, ut omnes docent. Et probant ex illo Scripturæ: *propter hoc, relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ.* Unde apparet uxorem ex jure divino debere esse personam a Matre distinctam.

Item, nullum foret etiam, si contraxisset cum sorore. Cum item commune sit, nullum esse matrimonium contractum cum conjuncto in primo gradu lineæ transversæ, propter quamdam indecentiam, aut aversionem matrimonii in eo gradu, etiam ipsis Ethnicis communem: qui, teste August. 15. *de civit. c.16. & ipsi connubia fraterna abhorruerunt.*

56 Sed quid, *vir post baptismum labitur in hæresim, an uxor possit alium ducere?*

Resp. Negative, vivente viro, ut expresse

ſe ibi textus in *cit. c. Quanto*; quia inter eos fuit matrimonium verum, & ratum, quod nullo modo diſſolvi poteſt.

Dices, uxor relicta non debet ſine ſua culpa ſuo jure privari.

Reſp. Idem textus allegat caſum, in quo quis ſine culpa jure ſuo privatur, ut, ſi *alter conjugum incidatur*. Leg. Gloſſ. *ibid. verſ. ſimularent hæreſim*. Hic itaque eſt cauſa, quare privatur quis jure ſuo ſine culpa, quia nimirum matrimonium eſt indiſſolubile: & quia Conjuges ſibi invicem diſplicentes, hæreſim fingerent, ut unus alium dimitteret. Quod eſſe non poteſt ſine injuria conjugii.

57 Sed quid, *etiam de Judæo converſo, qui, dum inter Judæos vixit, ſuam uxorem repudiavit?*

Reſp. *In allegat. cap. Quanto*, hæc ſunt: *qui autem ſecundum ritum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas Evangelica reprobaverit, numquam, ea vivente, licite poterat aliam, etiam ad fidem Chriſti converſus, habere: niſi poſt converſionem ipſius, illa renuat cohabitare cum ipſo: aut etiam, ſi conſentiat, non tamen abſque contumelia Creatoris*, &c.

§. X.

Impedimentum metus.

58 VIS extorquens conſenſum ad Matrimonium incutiendo metum, matrimonium dirimit, cum tollat voluntarietatem, & libertatem conſenſus, qui eſt ita neceſſarius ad matrimonium, ut invalide contrahant carentes uſu rationis.

59 Nota, quod alius dicitur metus cadens in conſtantem virum, & alius in virum inconſtantem cadens. Primus dicitur, quo fit, ut ad grave malum evitandum, aliquid eligatur; ut, ſi aliquis malit conſentire in matrimonium, quam mori; graviter mutilari, &c. Cum vero aliquis conſentit, metuens, ne aliquos nummos, aut pallium v.g. amittat, aut, ne gratia Domini ſui excidat, tunc metus dicitur cadere in virum inconſtantem, & imbecillem.

60 Ideo, ut metus ſit cadens in virum conſtantem, ſeptem debent concurrere I. Ut malum, quod timetur, ſit grave. II. Ut non leviter timeatur. III. Ut, qui minatur, poſſit, & ſoleat minas exequi. IV. Quod timens non poſſit minanti reſiſtere, aut aliquo modo vitare mala, quæ timet. V. Ut metus injuſte incutiatur. VI. Ut incutiatur ad finem matrimonii. VII. Ut incutiatur ab alio homine.

61 Quæritur, *Petrus concubinarius metu inferni, vel mortis in infirmitate, vel naufragio ducit concubinam, petitur, an valide.*

Reſp. Affirmative; quia metus invalidans Matrimonium per DD. debet eſſe incuſſus a cauſa extrinſeca libera, ab alio nimirum homine, ad finem Matrimonii. Cujuſmodi non eſt prætactus; quia, vel eſt incuſsus a cauſa naturali, vel a Deo immittitur ad ſalutem animæ, ut loquitur Fagn. *in* 3. *ad cap. ſicut nobis de Regul. n.*26. Vide *lib.*3. *c.*4. *num.* 5. quæ de voto diximus.

62 Quæritur, *Petrus eſt juſte damnandus ad mortem, cui Judex parcit, ſi velit ducere Meretricem, quam alias non duceret: petitur, an valide, ſi eam ducat.*

Reſpond. Affirmative; nam ille metus non eſt incuſſus ad finem extorquendi conſenſum in Matrimonium; nam mors ei non minatur ad hunc finem, ut eam ducat, ſed juſte ſtatuitur propter alia delicta: cui proponitur Matrimonium, ſi vult mortem evadere, qui poterat non contrahere; & ſponte Matrimonium eligit in remedium mali, ſibi aliunde imminentis.

63 Quæritur, *Paulus, Pater Bertæ, reperit Petrum abutentem filia, cui, ſtricto gladio, mortem minatur, ſi eam non ducat: Petrus promittit, & poſtea ducit, petitur, an valide.*

Reſp. Affirmative; ratio eſt, quia iſte metus eſt juſte incuſſus, cum ipſe Petrus dederit juſtam cauſam ipſius metus incutiendi, abutendo filia, & ſibi tribuere debet coactionem: DD. communiter. Metus etiam reverentialis, incuſſus a Parentibus, vel Tutoribus, dum eſt conjunctus cum probabili timore verberum, & quod rigide quis ſit tractandus, niſi Matrimonium contrahat, matrimonium annullat.

§. XI.

Impedimentum Ordinis.

64 ORdines majores dirimunt Matrimonium ex jure Eccleſiaſtico, Trid. *ſeſſ. cit. canon.*9. ubi: *Si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares, caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe Matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, &c.* Anath. ſit.

65 Quæritur, *Titius, invita, & reclamante Uxore (vel putans ipſam eſſe defunctam) Ordines majores ſuſcipit, petitur, an teneatur Uxori petenti debitum reddere.*

Reſp.

Resp. Affirmative, quia non poteſt, præjudicare juri, quod ex juſtitia Uxor habet in corpus ipſius; ſed ipſe petere non poteſt. Nec Ordo invalidat Matrimonium, etiam conſummatum, prius rite, & legitime contractum, quamvis impediat, ac dirimat contrahendum, ut expreſse *text. in c. Antiqua de voto, & voti redemp. inter Extrav. Jo.22.* Et fit irregularis, ſi, Uxore non conſentiente, Ordines ſuſcipit: *ib.*

§. XII.

Impedimentum ligaminis.

66 IMpedimentum ligaminis eſt vinculum prioris Matrimonii legitimi, quo durante, poſterius Matrimonium eſt invalidum: nam qui corporis ſui poteſtatem non habet, non poteſt ejuſdem poteſtatem alteri tradere.

67 Quæritur, *Petrus, maritus Berta pluribus annis vivit abſens a Patria, Uxor ignorans, an vivat, an non, petit a Confeſſario inſtrui, an poſſit tranſire ad ſecunda vota, quid Confeſſarius dixerit.*

Reſp. Quod non poteſt: *ex c. In præſentia de Sponſalibus* ubi, exigitur certitudo de morte proprii viri. Ratio eſt, quia non debet ſe exponere periculo adulterii, cui exponitur ducendo alterum. Nam concubitus ipſius cum altero, ſi interea vivat conjux abſens, eſt adulterium. Unde dixit Piaſec. *prax. p.2. c.4. ar.4. n.19.* quod non ſufficiunt ſemiplenæ probationes de morte abſentis: nec ſufficit expectare quinquennium, vel ſpatium longioris temporis, ſed debet apparere certitudo moralis mortis, ſaltem per vehementes præſumptiones: ut, quod navis, in qua navigabat, paſsa ſit naufragium, & omnes cum ea perierint, & ſimiles.

68 Sed quæritur, *Berta accepit a teſtimoniis fide dignis priorem Maritum eſſe mortuum, & proinde ducit Paulum, ſed poſtea ejus prior vir redit, petitur, an teneatur ad primum redire.*

Reſp. Affirmative; nam cum ſecundo Matrimonium eſt nullum, ideo ad primum redire tenetur, *c. Dominus de Secundis nuptiis.*

69 Quæritur, *Berta ſine morali certitudine, & ſufficienti probatione de morte prioris conjugis tranſit ad ſecundas nuptias, petitur, an valide, & an licite.*

Reſp. Illicite tranſit: ſed valide contrahit, ſi revera tempore, quo contraxit, prior conjux erat mortuus, *c. Dominus de ſecund. nupt.*

70 Sed quæritur, *an poſſit debitum petere, & petenti reddere.*

Reſp. Reddere tenetur; ſed exigere nequit: ut expreſse textus: ubi hæc ſunt: *ſi vero aliquis, vel aliqua id hactenus non ſervavit* (non curans certificari) *& de morte prioris conjugis adhuc ſibi æſtimat dubitandum, ei, quæ ſibi nupſit, non deneget debitum poſtulanti, quod a ſe tamen noverit nullatenus exigendum.*

§. XIII.

Impedimentum publicæ honeſtatis.

71 PUblica honeſtas eſt propinquitas quædam, orta ex validis ſponſalibus de futuro, vel ex Matrimonio rato, non conſummato. Quæ ſolet dici juſtitia publicæ honeſtatis: quia ob publicam honeſtatem, & decentiam, juſtum eſt impedire Matrimonia inter perſonas, quæ ſibi invicem propinquæ factæ ſunt per ſponſalia, vel per Matrimonium ratum.

72 Iſtud impedimentum dirimens Matrimonium oritur ex ſponſalibus de futuro a principio validis, licet fuerint poſtea diſsoluta ob ſuperveniens aliquod impedimentum. Quare dum Petrus per verba de futuro celebravit ſponſalia valida cum Berta, dum poſtea, vel morte, vel mutuo conſenſu diſsolvuntur, non poteſt ducere ullam, quæ ſit conjuncta in primo gradu cum ipſa Berta. Nam juxta Trid. *ſeſſ. cit. c.3.* publica honeſtas ex ſponſalibus validis proveniens, limitatur ad primum gradum.

Quod, iiſdem diſsolutis ſponſalibus, impedimentum publicæ honeſtatis remaneat, habetur reſolutum a S. Cong. Concilii apud Fagn. *in 4. ad c. ad audientiam de ſponſalibus n.29.* ut infra: *Et noviſſime jubente SS. D.N. propoſitum fuit in S. Congregatione Concilii: An ſponſalibus valide ab initio contractis, deinde mutuo conſenſu diſſolutis, ſit ſublatum impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis: Et pluries propoſito dubio, ac mature examinato tandem ſub die 6. Junii 1658. Eminentiſſimi Patres in antiqua ejuſdem Congregationis ſententia conſiſtentes, cenſuerunt non eſſe ſublatum. Cujus ſententia una cum rationibus, hinc inde deductis, & recentioribus ejuſdem Congregationis in hac materia reſponſis, facta relatione ad Sanctiſſimum, Sanctitas Sua die 10. ejuſdem Menſis, prædictam Congregationis reſolutionem probavit, eamdemque juſſit in dubium deinceps non revocari.*

Et hinc patet, hoc impedimentum ita eſse perpetuum, ut nec morte, qua diſsolvuntur ſponſalia, diſsolvatur, *cap. Si quis deſponſaverit 23. queſt. 2.* Impedimenta enim ſemel con-

contracta non dependent a contrahentium voluntate, sed ab instituto Ecclesiæ, quæ voluit esse perpetua, ut ex dictis patet. Vide infr. §. 16. *num.* 94.

§. XIV.

Impedimentum affinitatis.

73 AFfinitas *est propinquitas orta ex carnali copula, licita, aut illicita*. Si antecedat Matrimonium, postea contrahendum dirimit: si superveniat, privat jure petendi debitum. De qua re diximus *l.* 2. *c.* 7. *n.* 3. Vide Trid. *sess. cit. c.* 4.

§. XV.

Impedimentum impotentiæ.

74 PEr impotentiam, intelligitur prævia inhabilitas consummandi Matrimonium: sive se teneat ex parte viri, impotentis seminare: sive ex parte fœminæ, incapacis recipere. Vide omnino dicta *cap. cit. num.* 20.

75 Sed petitur, *an impotentia proveniens ex maleficio debeat censeri perpetua.*

Resp. Affirmative; si per solum maleficium tolli possit: quia juxta axioma Juris prudentiæ: *illud non possumus, quod jure non possumus*: illud autem jure non possumus, quod non possumus absque peccato. Poncius, & Contenson.

76 Quæritur, *an impotens censendus sit infirmus morti proximus, qui ut a peccato concubinatus absolvatur vult concubinam ducere.*

Resp. Negative; quia corpus per se est potens, & habile: & solum per accidens ratione morbi, potentia coeundi non est expedita, ut ea tunc uti possit.

77 Nota, quod steriles, & senes valide Matrimonium contrahunt: modo apti, & habiles sint ad copulam. Et tunc Matrimonium esset in remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius, & minus principalis ipsius, juxta Paulum: *melius est nubere, quam uri*. Vide ibid. *n.* 20.

§. XVI.

Impedimentum clandestinitatis.

78 MAtrimonium clandestinum illud dicitur, quod aliter, quam coram Ecclesiæ Ministro, & quibusdam testibus contrahitur; quod post Trid validum amplius non est.

79 Quæritur, *an Parochus, coram quo debet contrahi Matrimonium, ne sit clandestinum, debeat esse ille viri, vel mulieris.*

Resp. Vide supra §. 1. *nu.* 13.

80 Sed petitur, *an debeat esse Parochus Nativitatis, seu loci, in quo quis est natus, vel debeat esse ille domicilii, loci nimirum, in quo quis habitat.*

Resp. Si locus nativitatis sit etiam domicilii, & habitationis, ille nativitatis esse debet: si vero alibi, non causa recreationis, vel ob causam temporalem, sed statim reversurus ad propriam Parochiam, quis habitet, Parochus habitationis debet matrimonio assistere. Unde Abbas apud Fagnan. *in* 3. *ad cap. significasti de Paroc. numer.* 36. testatur, quod proprius Parochus dicitur, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo matrimonium contrahitur. Et Engel. *Colleg. jur. Canon lib.* 4. *tit.* 3. *numer.* 12. dixit, proprium Parochum, coram quo ex Trid. *cit.* est matrimonium contrahendum, eum esse, in cujus Parochia, vel ambo contrahentes, vel unus tantum domicilium habitationis fixit. Neque hic ad verum domicilium requiritur, ut habitatio sit perpetua, vel, cum animo perpetuo habitandi in loco: sed quasi domicilium sufficit, si nimirum contrahentes per majorem anni partem actu in Parochia habitarunt: vel, animo habitandi advenerant, licet ibidem non propriam habeant domum, sed sint, ut conductores, & Famuli, aut alio quovis modo.

Hinc Fagnan. *cit.* refert, quod Sac. Congr. Concil. censuit fuisse validum matrimonium cujusdam juvenis, & meretricis Senensis, qui timentes, ne matrimonium a Parentibus juvenis impediretur, si in Civitate Senarum celebratum fuisset, Romam accesserunt: ea ratione, quia is est proprius Parochus, in cujus Parochia habitant contrahentes tempore contractus. Idem tradit fuisse ab eadem resolutum de matrimonio contracto a Scholari, qui Patavii quinque, vel sex mensibus moratus, mulierem ibidem duxit. Et de matrimonio contracto a viro, & muliere Trajectensibus, qui timentes a Parentibus impediri, ad vicinam Urbem Aquisgranensem se contulerunt, & ibi aliquandiu morati, matrimonium contraxerunt, super quo ipsa de validitate consulta, censuit esse tempus exprimendum, quo contrahentes Aquisgranæ manserunt: quod si fuerit unius mensis, dandam esse decisionem

pro

pro validitate: alias de novo referendum in Congregatione.

83 Quæritur, *an validum sit matrimonium sine Parocho, & testibus contractum ab ignorantibus invincibiliter horum necessariam præsentiam.*

Resp. Negative, quia nulla necessitas, vel ignorantia excusat ab observatione legis, quæ formam actui præscribit, sic ut, ea forma non servata, actus valere non possit. Præsentia autem Parochi, & testium sunt de forma actus; seu, ut alii loquuntur, sunt de intrinseca, & substantiali solemnitate actus; nam Trid. contractum sine ipsis celebratum irritat, & annullat: quoties autem actus aliquis irritus est, ex forma aliqua non servata, hæc dicitur esse de forma, & substantia actus.

84 Quæritur, *quam pœnam incurrat Sacerdos, sive Sæcularis, sive Regularis, assistens matrimonio sine licentia Parochi contrahentium, vel Ordinarii.*

Resp. Sæcularis manet suspensus, usque dum ab Ordinario Parochi, qui deberet assistere, absolvatur. Trident. *cit. cap.1.* Si sit Regularis, excommunicatur ex dictis *lib. 1. c. 33. num. 69.*

85 Quæritur, *an sit validum matrimonium contractum coram Parocho, nondum Sacerdote.*

Resp. Videtur affirmandum, quia verificatur, quod contractum sit coram Parocho. Convenientius autem est, quod ipse Parochus deleget alicui Sacerdoti, qui loco ipsius assistat matrimonio contrahendo. Pinsec. *cit. n. 15.* Et ex Navarro refert hoc idem fuisse resolutum a S. Cong. Concilii.

Hic advertas, quod Sacerdos obtinens licentiam a Parocho interessendi matrimonio dicitur habere auctoritatem a Concilio, non a Parocho. Nam Conc. *d. cap.1. sess. 24. de reform. matr.* ad id minus eum deputat. ibi: *presente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, vel Ordinarii licentia,* ut notavit Fagnan. *in 4. ad c. Quod nobis n. 42. de Clandest. desponsat.*

Et cum Tridentinum dixerit, vel *alio Sacerdote*, sequitur, quod Parochus non possit dare licentiam Clerico non Sacerdoti, ut matrimonio assistat.

86 Item notandum, quod tres sunt clandestinitatis species, ut per Canonistas apud Monacell. *form. p.2. form. 2. n.27. tit.26.* & Gonzal. *in 4. tit.3. c.4.n.6.* Prima est, dum matrimonium contrahitur coram Testibus, Parocho absente. Secunda, quando, illo præsente, desunt testes. Et tertia, quando Testibus, & Parocho præsentibus, matrimonium contrahitur, sed culpabiliter denunciationes præmittendæ, ad tex. Triden. *loc.cit.* fuerunt omissæ.

Differentia inter has clandestinitatis species est, ut prima, & secunda causent nullitatem matrimonii: nullam enim potest habere pro se validitatis præsumptionem; quia contractum contra formam Concilii, a quo inhabiles redduntur personæ ad contrahendum sine præsentia Testium, & Parochi, & contractus sine illis celebrati annullantur, & irritantur. Regula vero illa, quæ solet allegari, quod in dubio standum sit pro matrimonio, non valet, quando fuit clandestine contractum contra dictam formam Concilii: ideo, ut matrimonium hac specie clandestinitatis non sit clanstestinum, debet contrahi coram Parocho (vel de ejus, aut Ordinarii licentia coram alio Sacerdote) & coram duobus Testibus, ut per Piasec. *prax. par.2. c.4. ar.4. n.8.* & contractum sine illis, est ipso jure nullum, quod ab Episcopo potest solum nullum declarari, ut respondit Sacr. Congreg. Concilii, istis verbis. *An, si contractum sit matrimonium præsente Sacerdote alieno, absque Parochi, vel Ordinarii licentia, debet Ordinarius illud irritare? Sacr. Congregat. censuit irritum declarare, non irritare;* quia, cum Concilium irritum fecerit, non est ulterius irritandum, sed opus est sola declaratione, quod irritum sit.

87 Præsentia autem Parochi debet esse Physica, & moralis, hoc est, debet esse præsens corpore, & intelligere per interpretem, vel verba, aut signa, quæ contrahentes agunt; alias, si non intelligat, nec advertat, non potest Ecclesiam certam reddere de contractu matrimonii: Nam, præsente aliquo, non dicitur fieri id, quod ab eo non intelligitur juxta tex. *in l. coram Titio, ff. de verb. signif.* Quod etiam procedit de præsentia Testium.

88 Sed quæritur, *an matrimonium contractum absque præsentia Parochi, & Testium, ratificetur per copulam subsequentem.*

Resp. Negative: subsequens enim copula, quoad validandum matrimonium, & sanandos defectus præsentiæ Parochi, & Testium nihil operatur post Conc. Trid. ut observavit Piasec. *cit. n. 10.*

Tertia autem clandestinitas nullitatem non operatur, quia denunciationes non sunt necessariæ necessitate Sacramenti, sed solum necessitate præcepti, ut per Natal. Alex. *Theol. dogmat. tom.2. c.2. ar. 2. regul.20.* Sed

ubi Parochus assistens matrimonio illas omiserit, incurrit pœnam suspensionis triennalis ab officio, ut *in c. Cum inhibitio d. tit.* quæ suspensio non est latæ sententiæ, sed ferendæ. Quoniam textus utitur verb. *Suspendatur*, & dixit Rotarius *apparat. pro exam. Cleric. c.9. sect.13. n.6.*

89 Petitur, *an possit Parochus in denunciationibus dispensare.*

Resp. Negative, facultas enim a Concilio ibi tribuitur Ordinario; *si expedire judicaverit*, ut ibi tex. Ideo ad remittendas denunciationes causa judicio Episcopi justa requiritur, ut, si matrimonium malitiose impediri posset, ibid. Trid. vel, si adsit vicinitas temporis, quo nuptiæ prohibentur: vel, si contractura sit persona, quæ habeat Parentes iniquos, de quibus verisimiliter dubitaretur, ne eam tradant ignobili, & vili: vel, si constitutus in articulo mortis velit contrahere cum concubina, ut legitimetur proles jam antea suscepta; vel, si adsit inæqualitas inter contrahentes, ut, quod dives ducat pauperem, nobilis ignobilem, senex juvenem. Istis, & similibus casibus concedi potest denuntiationis dispensatio, ut dixi Piasec. *cit. n. 5.*

Cæterum, etiam in istis casibus tutius est, ut prius examinentur saltem Testes, qui possint scire inter contrahentes nullum reperiri impedimentum ad matrimonium contrahendum; nam hac forma obtinetur finis intentus a Concilio per denunciationes præmittendas. Verum cum matrimonium celebraretur per remissionem dispensationum, deberent denunciationes fieri, antequam consummaretur, ut, si aliqua adessent impedimenta, facilius detegerentur, ut ibi expresse Concilium.

90 At petitur, *Cajus infirmus existens in periculo mortis vult contrahere cum concubina, ut animæ suæ consulat, & proles jam suscepta legitimetur, Parochus non potest adire Episcopum, aut ejus Vicarium Generalem ad obtinendam dispensationem super denunciationibus*: quæritur, *an possit assistere matrimonio sine pœnarum incursu*.

Resp. Affirmative: Casus enim hujusmodi extraordinarius censetur a lege non comprehendi. Cæterum debet monere contrahentes (in casu, quo infirmus sanitatem recipiat) non posse matrimonium consummare, nisi post denunciationes factas, juxta text. Trid. & notavit Rotarius *cit. n.7.*

Advertant Parochi circa assistentiam matrimoniis vagorum, quod Trid. *sess. cit. c. 7.* prohibet, ne talium matrimoniis intersint, nisi prævia inquisitione de eorum statu, & re ad Episcopum delata, ab eo licentiam recipiant.

91 Quæritur, *Parochus post factas denunciationes reperit Titium commisisse delictum polygamiæ, ob quod fuit ad triremes damnatus, & jam pœnam triremium explevisse; petitur, an possit matrimonio ipsius cum Berta interesse.*

Resp. Negative, quamvis prima uxor legitima decesserit, sed est necessaria dispensatio Apostolica. Obstat enim ei impedimentum criminis, ut censuit S. Cong. Conc. *in una S. Severii* 19. *Jul.* 1704. apud Monacell. *cit. n.* 30.

92 Quæritur, *Cajus aperit Confessario se contraxisse matrimonium cum Berta, quod postea ante consummationem fuit declaratum nullum ob metum cadentem in virum constantem; modo petit, an possit in matrimonium ducere sororem ejusdem Bertæ.*

Resp. Affirmative, quia in hoc casu nullum ex hoc titulo obstat impedimentum, ut declaravit S. Cong. C. 22. *Mar.* 1664. A principio enim nullus fuit præstitus consensus, & ideo non inducitur impedimentum publicæ honestatis, ut ait Piasec. *cit. n.*20. Secus dicendum, si matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii, aut ex alia causa, quia tunc oriretur impedimentum justitiæ publicæ honestatis, ut censuit eadem S.C. 8. *Nov.* 1584. & iterum *Cesenaten.* 10. *Jun.* 1611. In isto enim casu consensus non deest, sed nullitas oritur ex alio capite, vel, quia fuit contractum sine præsentia Parochi, & Testium, aut cum impedimento, quod jure Ecclesiastico positivo matrimonium dirimit, de qua re Fagn. *in c. Ad audientiam de spons. n.6. & seq.* ubi *n.*12. refert, quod proposito dubio: *An ex decr.* Con. Trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de reformat. matrimon. sit sublatum impedimentum publicæ honestatis proveniens ex matrimonio contracto per verba de præsenti, non tamen consummato*. S. Cong. Conc. *censuit non esse sublatum*.

93 Hinc I. advertat Parochus, quod ex sponsalibus juxta tex. Trid. *ib.* si sint valida, oritur impedimentum publicæ honestatis restrictum ad primum gradum; si vero sint nulla, etiam ex alia causa, quam ex defectu consensus, prorsus sublatum est.

94 II. Quod, tamen ex matrimonio valido, sed non consummato (quia ex consummato oritur impedimentum affinitatis) quam de contractu nulliter per verba de præsenti inducitur impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum, modo nullitas

tas non oriatur ex defectu consensus, ut Fagnan. *cit. num.* 20. Et habetur ex Const. S. Pii V. *ad Romanum la 62. Bullar. tom.* 2. juxta quam sponsalia de futuro a matrimonio per verba de præsenti, etiam nulliter contracto distinguuntur. Sponsalia enim improprie dicuntur, quando matrimonium est contractum per verba de præsenti, cum proprie ante contractum matrimonium celebrentur.

95 Quæritur, *Parocho factis publicationibus, innotescit Cajum celebrasse sponsalia cum Berta (quæ postea fuerunt nulla non ex defectu consensus, sed ex alia causa, vel propter impedimentum affinitatis, frigiditatis, religionis, & similium) & velle matrimonium contrahere cum sorore ejusdem Bertæ: petitur, an Parochus possit matrimonio assistere.*

Resp. Affirmative, etenim impedimentum justitiæ publicæ honestatis ex sponsalibus quacumque ratione nullis est sublatum a Trid. *d. sess. cap.* 3. Atque ita non solum cum nullitas oritur ex defectu consensus, ut in infante, & furioso, aut propter metum incussum, sed etiam, cum oritur ex quavis alia causa, ut scripsit Fagnan. *in* 4. *ad cap. Ad audientiam de sponsal. num.* 8. Et ideo, cum juxta Tridentinum ex sponsalibus nullis, nec in primo gradu oriatur justitia publicæ honestatis, poterit Parochus dicto matrimonio assistere.

96 Quæritur, *Parochus, factis denunciationibus, incidit in excommunicationem, deinde assistit matrimonio: petitur, an matrimonium sit validum.*

Resp. Affirmative etiamsi sit denunciatus, & non toleratus, ut dixi supra §. 1. *nu.* 10

Dices. Parochus denunciatus excommunicatus, nec in articulo mortis potest a peccatis absolvere, ut respondit S. Congr. Concilii Episcopo Valentinen. petenti declarari. *Utrum pœnitentes in articulo mortis constitutos possit a casib. reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, & denunciatus.* S. Congr. respondit, *non posse*, ut refert Fagnan. *in* 1. *ad c. Quoniam n.* 28. *de Const.* & *in* 4. *ad cap. Non est vobis n.* 1. *de sponsalib.* ergo a pari, Parochus excommunicatus denunciatus non poterit matrimonio assistere, & ubi assisteret, matrimonium esset nullum.

Resp. Negando consequentiam; discrimen est, quia, ut Sacerdos valide absolvat, debet habere jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, quam non habet Confessarius excommunicatus denunciatus, quia propter excommunicationem est separatus a communione Fidelium, consequenter non habet subditos, in quos possit jurisdictionem exercere, atque ita est jurisdictione privatus: cum excommunicatio sit privatio jurisdictionis, ut ex D. Th. *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 2. *art.* 2. *qu.* 3. *in corp.* apud Fagnan. *ubi sup. in* 4. Et hinc illud Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *de cas. reservat.* intelligitur de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, & non præcisis, & separatis ab unione Fidelium; quibus, & non excommunicatis denunciatis, Ecclesia pro eo statu jurisdictionem confert; de qua re vide d. Fagnan. *ibid.* ex professo articulum examinantem, & ponderantem *nu.* 12. nullum Canonem allegari, quo excommunicatis, jurisdictio in eo, etiam necessitatis casu, tribuatur. Parochus autem assistendo matrimonio nullam exercet jurisdictionem, sed tanquam testis solemnis, & magnæ auctoritatis exhibet nudam præsentiam, & ministerium facti. Et est res extra controversiam, quia Sac. Congr. Concilii respondit valere matrimonium contractum coram Parocho excommunicato denunciato. Fagnan. *cit. ad c. Litteras, quas de matr. contr. in interd. Eccl. num.* 26.

97 Petitur, *an sit validum matrimonium, cum assistit Parochus, cui Episcopus prohibuit, ne illi assisteret.*

Resp. Affirmative, ut censuit Sacr. Cong. Concil. quæ interrogata, *an validum esset matrimonium adhibito Parocho, cui ab Episcopo fuerat interdictum, ne illo matrimonio interesset*; Respondit, *esse validum*, ibid. Faganan. *in fin.*

98 Quæritur, *an in matrimoniis militum degentibus in stationibus servanda sit forma Tridentini.*

Resp. Totum patet ex responsionibus Sac. Congr. Conc. ad sequentia dubia, ad quam fuerunt remissa a S. C. S. Officii. Querebatur itaque

Primo. An Capellani cujusvis Exercitus, sive Regulares, sive Sæculares Catholici, possint administrare militibus in Præsidiis degentibus Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ per modum viatici, & Extremæ unctionis sine speciali facultate Sedis Apostolicæ, vel licentia, & approbaione Ordinarii, in cujus Diœcesi extare contigerit.

Secundo. An assistere Matrimoniis militum cujuscumq; stationis degentium in Præsidiis cum Militaribus fæminis, sine dicta facultate Apostolica, & præcedenti probatione status liberi, ejusque recognitione coram Ordinario loci, & licentia Parochi, sub cujus Parochia maneant.

Tertio. An idem cum Militibus degentibus in Castris, & Stationibus hybernis, vel æstivis.

Quarto. An idem cum Militibus in actuali expeditione positis.

Quinto. An idem cum Militibus nubere volentibus cum feminis non militaribus, sed Italis originariis loci, sive Diœcesis, in qua reperiuntur.

Sexto. An Milites Acatholici cum Acatholicis contrahentes teneantur servare formam præscriptam a S. C. T.

Septimo. An eo magis Acatholici contrahentes cum Catholicis Mulieribus militaribus, & non militaribus in Præsidiis, Castris, & expeditione manentes.

Octavo. An Cappellani Acatholici assistere possint matrimoniis Acatholicorum cum Acatholicis, & respective Catholicis, etiam intra fines Italiæ: Et quatenus negative in omnibus præter sextum, & septimum.

Nono. An, & quid pro sanatione gestorum in præteritum, & faciendorum in futurum super prædictis omnibus pro certa regula Sanctissimo consulendum, & statuendum sit.

Sacr. Congregat. die 6. Martii 1694. respondit.

Ad primum. *Negative*.

Ad secundum. *Negative* confirmat. in *Casalen. 28. Junii 1704.*

Ad tertium. *Negative*.

Ad quartum. *Negative*.

Ad quintum. *Negative*.

Ad sextum. *Affirmative*, ubi publicatum fuit Concilium juxta Decretum Sacr. Congr. 26. Septembr. 1602.

Ad septimum. *Affirmative*. Et ulterius indigere dispensatione, ut matrimonia licite fiant.

Ad octavum. *Ut ad* 6.

Ad nonum. Quoad præteritum circa Sacramentum pœnitentiæ non esse inquietandas conscientias: & circa matrimonia pro sanatione cum Sanctissimo renovato consensu etiam coram Confessario, qui teneatur tradere testimonium renovationis consensuum Parocho illius loci, ubi secuta est talis renovatio consensus.

99 Quæritur, *Factis a Parocho denunciationibus, instruitur Cajum habuisse rem cum sorore Francisca, quam ducere intendit: petitur, an Parochus possit assistere matrimonio ipsius Caji cum Francisca.*

Resp. Negative, quia inter Cajum, & Franciscam est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum ex Trid. *sess.* 24. *c.* 4. *de ref. matr.* & dixi *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 3. Præcedens enim affinitas dirimit matrimonium postea factum, itaut si affinitas sit ex copula illicita, dirimat usque ad secundum gradum ut ib. Tridentinum; si vero oriatur ex copula licita, usq; ad quartum gradum extenditur, ut constat ex *cap. non debet de consang. & affinit.*

100 Sed quid, *Petrus habet ex uxore A. defuncta filium, & Berta ex marito B. mortuo filium: Deinde Petrus ducit Bertam, an Filius Petri possit ducere filiam Bertæ?*

Resp. Affirmative, & quidem licite, & valide, per text. *in c. Quod super his*: ibi: *Licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris, & viri, ex eorumdem scilicet viri, & uxoris conjugio nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri*. Ita etiam Cajus mortua uxore Camilla potest copulari in matrimonio cum Terentia vidua, relicta a Fratre Camillæ defuncto. Quia Cajus per copulam conjugalem cum Camilla factus est affinis cum fratre Camillæ, & aliis ejus consanguineis, non vero cum affinibus Camillæ. Terentia autem uxor fratris Camillæ non est consanguinea, sed solum affinis Camillæ. Abbelly *Sum. de matr. c. 8. sect. 5. num. 8.*

101 Quæritur, *Petrus aperit Confessario, se apud Helvetios Bernenses contraxisse matrimonium non servata forma Tridentini, adeoque absque præsentia Parochi, & Testium; petit, an matrimonium sit validum, & possit cum conjuge cohabitare, quid Confessarius* Respondebit?

Resp. Inquirat, an in loco, in quo matrimonium contraxit, sit publicatum Concilium; & quatenus affirmet, dicat matrimonium esse nullum, & non posse cum muliere cohabitare; ubi enim Concilium est publicatum, ejus forma servanda est, etiam in locis hæreticorum juxta pluries resoluta a S. Congr. Concilii, & expresse in una *Hollandiæ S. Congr.* censuit, *hæreticos quoque, ubi decretum Concilii publicatum fuerit, teneri formam observare, & propterea ipsorum etiam matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu loci contracta nulla, atque irrita esse*. Et alias 17. *Junii* 1617. respondit *decretum c. 1. sess. 24. de refor. matr. ligare etiam hæreticos, si in eorum Parochia publicatum fuerit, & lapsi sint* 30. *dies a dicto publicationis die*. Et in una *Germaniæ censuit, non posse declarari nulla matrimonia, nisi decretum fuisset publicatum*. Et in una *Bosnensi* 14. *Aprilis* 1611. *quantum pertinet ad eos, qui absque forma Concilii matrimonia contraxerunt*, respondit, *si in ea Regione decretum Concilii, cap. 1. sess. 24. de re-*

form.

form. matr. observari consueverit, nulla esse matrimonia, in quibus contrahendis Parochus non fuerit adhibitus. Quæ referuntur a Pascuccio *tom. 2. in Indice ad Pignatell. v. de matrim. §. Statuendum est tanquam*.

Ubi vero dixerit, decretum Concilii, nec etiam pro tempore, quo locus fuit sub Catholicis, fuit publicatum, subinquirat: An in fraudem, & data opera ad effectum contrahendi matrimonium se a loco, in quo Concilii forma observabatur, vel observari debebat, contulerit ad locum, in quo decretum Concilii non fuit publicatum, an vero ad eum habitationem transtulerit? Si hoc neget, & primum affirmet, matrimonium est nullum, ut censuit eadem S. Congreg. Concilii in *Antuerpiensi 16. Decembr.* 1628. in qua David, & *Maria, qui prius habitaverant, ubi Concilium est publicatum, cum profecti essent ad Oppidum distans itinere unius diei, ubi non erat publicatum Concilium, ibi more heretico contraxerant matrimonium, postridie domum reversi, cum diu inter se cohabitaverint, ob dissidium natum instabant, declarari matrimonium invalidum*. Sacra, &c. censuit, *matrimonium, ut supra contractum, fuisse nullum, quia non reliquerunt locum proprii domicilii; & alias cum dubitatum fuerit, an sit validum matrimonium eorum, qui ad Civitatem hereticorum migrarunt, & ibi matrimonium contraxerunt non servata forma Concilii Tridentini cap. 1. session. 24. de reform. matrimon. ibidem non publicatum*. S. C. censuit, *esse validum, si intra limites illius Parochiæ contrahentes sedem fixerunt*.

Et in Coloniensi 5. Septembris 1626. Dubitatum fuit: *an si Incola tam masculi, quam fœminæ solo animo sine Parocho, & Testibus contrahentes se transferant ad locum, ubi Concilium non est publicatum habitationem non mutantes, vel eo solo animo habitationem transferentes valide in dicto loco matrimonium sine Parocho, & Testibus contrahant*. S. Congr. respondit: *non esse legitimum matrimonium sic se transferentes cum fraude, & nisi domicilium vere transferatur, matrimonium non esse validum*. Pascutius *ubi supra*.

102 Sed quid, *si contraxerint matrimonium coram Parocho publico haretico?*

Resp. Matrimonium est invalidum, si in Parochia publicatum fuerat decretum, *c. 1. sess. 24. de ref. matrim.* ut censuit S. Congreg. Conc. teste Fagnan. *in 5. ad c. Ad abolenda de heret. num.* 38. Parochus enim publicus hæreticus desinit esse Parochus, cum sit ipso jure privatus beneficio Parochiali, ut ex *Const. Noverit Nicolai III. l. 2. Bullar. tom.* 1. propterea non servatur forma Concilii, ibid. Fagn. *n.* 40.

103 Quæritur, *Medicus minatur se nolle Lelium agrotum curare, nisi Lelius contrahat matrimonium cum filia ipsius medici: Lelius hoc pulsatus timore filiam ipsius duxit coram Parocho, & Testibus, petitur, an valide*.

Resp. Pro validitate sunt plures apud Sperell. *dec.6. n.16.* ponderantes, quod non medicus, sed morbus infert metum, cum medicus matrimonium exigat solum tanquam stipendium sui laboris, & sic juste, cum lege justitiæ non teneatur mederi. Quapropter nullum est, si medicus sit adstrictus ex justitia, aut conventione ad medendum: ut, si a Principe, vel Communitate sit conductus ad infirmos curandos: tunc enim medicus verum metum infert denegando ægroto media vitæ necessaria, & ita metum incutit ad finem extorquendi matrimonium. Sed esse nullum, etiam si medicus non teneatur ex justitia ægrotum curare, tenet cum Poncio *de matrim. lib.* 4. *cap.* 19. *num.* 15. idem Sperellus *ibid.* allegans Coninchium: nam a medico ad finem extorquendi matrimonium metus incutitur ægroto, qui nullam metui causam præbuit, quod satis est ad matrimonium irritandum, ut ex dictis sup. §. 10.

§. XVII.

Impedimentum raptus.

104 DE rapto diximus *lib. 2. c. 28. n. 4.* Trid. autem *sess. cit. c. 6.* decrevit; *inter raptum, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod, si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat;* & infra. *Teneatur praterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare*.

105 Sed quæritur, *an raptus verificetur solum, dum puella vi de domo parentum abducitur, an etiam, cum abducta fuerit vel promissis, aut muneribus, vel pretio, aut prece, & dolo*.

Resp. Semper, quovis modo ex prætactis contingat: cum semper præsumatur consensus mulieris extortus: modo nullus tractatus præcesserit de matrimonio. Et dicitur rapta, quamvis ipsa consentiret: modo raperetur invitis parentibus, vel Tutoribus. Piasec. *prax. p.2. cap.4. art.4. n.41.*

106 Quæritur, *Petrus cum impedimento*

dirimente contraxit matrimonium cum Berta, deinde ad Confessarium recurrit pro remedio, quid Confessario agendum?

Resp. Inquirat, an scienter contraxerit cum illo, & quatenus affirmet, est excommunicatus. Qui, si fuerit denunciatus, absolvi non potest, nisi ab Episcopo *ex Clement. Quoniam de Consanguin. & affinit.* Si ignoranter, dixerit: subinquirat, an impedimentum sit publicum, vel occultum. Si primum, debet uxorem dimittere, & scandalum tollere. Si secundum, petat, an possit sine gravi damno famæ, vitæ, &c. ab uxore separari: si neget, moneat de necessitate recurrendi ad S. pœnitentiariam pro dispensatione; sed interea, debet abstinere tum a petitione, tum a debiti redditione, quia quælibet copula esset fornicaria, ex dictis *lib. 2. cap. 7. nu. 3. & seq.* Recepta autem dispensatione, debet novus consensus, tam ab ipso, quam ab uxore præstari coram Parocho, & testibus, saltem secreto adhibendis: si prius contractum fuit sine eorum præsentia. Sed attendendus est tenor Litterarum dispensationis. Quod totum refert Piasec. *cit. num. 11.* fuisse declaratum a S. Congr. Conc. ut infra.

107 *Quæsitum fuit, quid servandum in iis, qui per vim, & metum, & adhibitis omnibus solemnitatibus a Sac. Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. contraxerunt. S. Congr. respondit: si hujusmodi impedimentum sit occultum, & partes postea in matrimonio sic contracto permanere libere consentiunt, consuevisse Papam ex stylo Pænitentiariæ, quamvis matrimonium sit nullum, ratione etiam occulti impedimenti, dispensare, ita ut de novo possint inter se contrahere, non adhibitis, seu repetitis solemnitatibus, a Conc. requisitis. Si vero impedimentum sit manifestum, iterum contrahendum est, repetitis omnibus solemnitatibus in primo contractu adhibitis.*

REGULA UNICA.

Instructio Parochorum, & Confessariorum pro casibus, quorum absolutio, seu dispensatio a Sacra Pænitentiaria Apostolica impetratur.

108 Cum sæpe sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christifideles, & præcipue in longinquis degentes, censurarum vinculis, votorum obligationibus, Matrimoniorum impedimentis, necnon irregularitatum, & casuum quoquo modo reservatorum ligaminibus adstrictos, ad Sanctam Sedem, ejusque Sacram Pœnitentiariam spectantibus irretitos, in illis lacrymose persistere, & continuis conscientiæ agitationibus laboriose perdurare, cujus mali causa ex similibus provenire innotuit.

Primo eo, quod Parochi, vel alii, ad quos hujusmodi Pœnitentes recurrere contingit, in Pagis, aut locis Ruralibus degunt, & viam, modumque recurrendi ad præfatam Sacram Pœnitentiariam ignorant, nec aliquem hic Romæ agnoscunt, ad quem supplicationes dirigant, unde Pœnitentes perplexos dimittunt, qui cum ad Ordinarium accedendi (præsertim si sint feminæ) verecundia, aut timore intercludantur, consilium ulterius requirere nescientes, remedium desperant, & in prædictis vinculis, obligationibus, impedimentis, inhabilitatibus, & casibus reservatis, cum periculo damnationis insordescunt.

Secundo evenit, quod Pœnitentes egeni recognitionem pro sollicitatione, & labore Agentium Romæ commorantium, exolvere non valentes mœrentes, afflicti, ac conscientiæ motibus concussi, in periculoso statu manere coguntur, & forte (quod pejus est) sibi persuadent, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis recipere, cum revera Sacræ Pœnitentiariæ Ministri nec aliquid quamvis minimum, nec etiam sponte oblatum unquam recipiant, & gratis omnia exhibentes, singulos ad se recurrentes, serena fonte complectantur.

Tertio accidit etiam nonnunquam per inadvertentiam exponentium, ut gratiæ juxta exposita obtentæ, irritæ evadant, eo quia casus, & circumstantias necessarias reticeant, unde fit, quod literarum executores, casu postea Pœnitentium examinato, rem aliter se habere, quam expressum fuerat, comperiant, & gratias subreptitias, aut obreptitias esse inveniant; quare pœnitentes confusi remanent, & spe novæ dispensationis se carere putantes, in prædictis vinculis, obligationibus, &c. miserabiliter remanent.

Quare gratum Deo, & utile fidelibus futurum esse speratur, si iste modus recurrendi ad ipsam Sacram Pœnitentiariam proponatur.

Confessores itaque, cum Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad se accedere contigerit, casuum qualitates, & præfatorum casuum circumstantias considerent, causasque dispensationum, aut commutationum exprimant, & caveant, ne quod occultum est, publicum faciant, præsertim impedimenta occulta matrimoniorum, nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad Sacram Pœnitentiariam.

Et

Et sic præfati Confessores poterunt casus Pœnitentium præfatos cum dictis circum stantiis, & causis exponere, sive latino, sive quocumque alio idomate propriæ Regionis; nam Sacra Pœnitentiaria suos ex quacumque Regione Pœnitentiarios subordinatos habet; & exprimant insuper in fine expositionis casus, nomen, cognomen, cui sit a Sacra Pœnitentiaria rescribendum, etiam si ipsum nomen, & cognomen sit fictitium. Itemque modum, per quem responsio secuta dirigi possit, significando scilicet vulgari nomine, Oppidum, seu Civitatem, & Regionem, cum data mensis, & anni in hunc modum.

Intus incipiant Epistolam, seu supplicationem sic:

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Mulier emisit votum simplex castitatis, manet in periculo incontinentiæ, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi Matrimonium.

Terminent Epistolam, seu supplicationem sic.

Dignetur Eminentia vestra rescribere ad N. & N. exprimant nomen, & cognomen illius, cui est rescribendum; Ad Civitatem N. exprimendo nomen Civitatis. Per Oppidum N. exprimendo vulgari nomine, nomen Oppidi. Et dirigere Breve, seu gratiam simplici Confessario, seu Confessario Magistro in Theologia, sive Decretorum Doctori, sive Parocho, cui Pœnitens aperuit suam conscientiam, ne ipse Pœnitens, & præsertim fœminæ cogantur circumire pro executione gratiæ Sacræ Pœnitentiariæ.

Dirigant Epistolam, seu supplicationem scribendo extra, seu a foris in hunc modum.

Eminentissimo, & Reverendissimo Domino Cardinali Majori Pœnitentiario,

Romam.

Et si tardaverit responsio, confessarii rescribant, & si opus fuerit, semel, & iterum, ne forte prior Epistola sit deperdita.

Rogantur insuper Parochi, sive Confessarii, ad quos præsentes Litteræ pervenerint, illarum notitiam, quibus poterunt, pro animarum salute communicare.

Ne nimis laborent Confessarii in danda executione Literis Sacræ Pœnitentiariæ, superadduntur nonnullæ formulæ pro bono ipsarum usu; desumptæ ex libro, cui titulus est.

Manuductio ad executionem Litterarum Apostolicarum Sacræ Pœnitentiariæ, Auctore P. Tiburtio Navarr. Ordin. Sancti Francisci.

109 *Formula concedendi dilationes ad implendum Vota.*

Insuper Auctoritate Apostolica, specialiter mihi delegata tibi dilationes ad implendum Votum Religionis, quod emisisti, concedo. In Nomine Patris, & Filii, & Spirit. Sancti. Amen.

110 *Formula absolvendi a transgressione Voti Religionis, aut Castitatis, si matrimonium contractum sit.*

Item Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata te, non obstante Voto Religionis (vel) Castitatis, quod emisisti, & transgressus fuisti, in matrimonium remanere, & debitum Conjugale reddere posse, & debere declaro, &, ut idem debitum etiam exigere licite possis, & valeas tecum eadem Auctoritate Apostolica dispenso. In Nomine, &c.

111 *Formula commutationis voti Religionis in alia opera.*

Item Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata, tibi votum Religionis, quod emisisti, in opera pietatis, quæ tibi præscripsi dispensando, ad effectum licite contrahendi matrimonium (seu) ad effectum remanendi in sæculo in vita cælibe commuto. In Nomine, &c.

Pro commutatione votorum Castitatis, aut Peregrinationis eadem formula inservit, mutatis mutandis.

112 *Formula dispensationis super impedimento occulto affinitatis, proveniente ex copula illicita ad contrahendum matrimonium.*

Insuper Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento primi, seu secundi, seu primi, & secundi gradus affinitatis, ex copula illicita a te habita cum Matre, aut Sorore, aut Consobrina, aut, &c. mulieris, cum qua contrahere intendis, proveniente, ita ut præfato impedimento non obstante, matrimonium cum dicta muliere, publica servata forma Concilii Tridentini, contrahere, consummare, ac in eo remanere licite possis, & valeas. In Nomine, &c.

Insuper eadem Auctoritate Apostolica, prolem, quam ex matrimonio susceperis, legitimam fore decerno, & declaro. In Nomine, &c.

113 *Formula dispensationis super impedimento occulto affinitatis, ex copula illicita proveniente ad remanendum in matrimonio contracto.*

In-

Insuper Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento primi, vel secundi affinitatis gradus, ex copula illicita, quam cum Sorore, vel Matre, vel, &c. tuæ putatæ conjugis antea habuisti; ita ut illo non obstante, renovato consensu, cum præfata conjuge matrimonium cum illa contrahere, consummare, & in eo remanere licite possis, & valeas. In Nomine Patris &c.

Item eadem Auctoritate Apostolica prolem, si quam suscepisti, & susceperis, legitimam fore decerno, & declaro. In Nomine Patris, &c.

114 *Formula dispensationis super incestu, non expresso in Litteris obtentis a Dataria ad contrahendum.*

Insuper Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento ex incestuosa copula, quam cum tua consanguinea, seu affine habuisti, proveniente, ut, præfato impedimento non obstante, matrimonium cum illa ad formam Litterarum dispensationis, quam a Sede Apostolica obtinuisti, contrahere licite possis, & valeas. In nomine Patris, &c.

115 *Formula dispensationis super impedimento ut supra, ad remanendum in contracto.*

Insuper Auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento ex incestuosa cognitione in litteris dispensationis, cujus vigore contraxisti, non expressa, proveniente, denuo matrimonium cum illa contrahere, renovato consensu, & consummare, ac in eo remanere licite possis, & valeas. In Nomine Patris, &c.

116 *Formula dispensationis pro Consanguineis, vel Affinibus, qui ignorantes gradum prohibitum, matrimonium contraxerunt, publicationibus in Ecclesia factis.*

Insuper Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento tertii, vel quarti gradus consanguinitatis, vel affinitatis, ut, illo non obstante cum tua putata conjuge, prævia renovatione prioris consensus, matrimonium secreto inter te, & ipsam contrahere, & consummare, ac debitum conjugale exigere, & reddere licite valeas. In Nomine Patris, &c.

Item Auctoritate Apostolica prolem, & quam suscepisti, vel susceperis, legitimam esse, & fore decerno, & declaro. In Nomine Patris, &c.

117 *Formula pro iis, qui matrimonium contrahere desiderant cum impedimento criminis occulto.*

Insuper Auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento criminis ex adulterio, & fide data proveniente (*vel si aliud crimen sit, illud exprimatur*) ut illo non obstante, cum muliere matrimonium, publica servata forma Tridentini Concilii, contrahere, consummare, debitum conjugale exigere, & reddere licite possis, & valeas. In Nomine Patris, &c.

Pariter eadem Auctoritate Apostolica prolem susceptam, non tamen in adulterio, & suscipiendam legitimam esse, & fore declaro. In Nomine Patris, &c.

118 *Formula pro iis, qui matrimonium contraxerunt cum impedimento criminis occulto.*

Insuper auctoritate Apostolica, mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento criminis ex adulterio, & fide data proveniente (*vel alio, si aliud sit*) ut illo non obstante matrimonium cum tua putata conjuge contrahere, consummare, ac debitum conjugale exigere, & reddere valeas. In Nomine Patris, &c.

Pariter eadem Auctoritate (ut supra pro legitimitate prolis) &c.

119 *Formula concedendi jus exigendi debitum conjugale, postquam hoc amissum fuit ob peccatum incestus cum Consanguinea Conjugis.*

Insuper Auctoritate Apostolica, mihi commissa, dispenso tecum, ut non obstante affinitate, quam contraxisti cum tua Uxore ex illicita copula a te habita cum ejus Sorore (*vel, &c.*) cum eadem remanere in matrimonio possis, debitumque conjugale ab eadem exigere, & reddere valeas. In Nomine Patris, &c.

Hæc omnia, & singula in hisce quatuor libris contenta infallibili Sanctæ Sedis judicio, & correctioni submitto; & utens phrasi Petri Damiani addo: *Nos, si quid erravimus, ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur.*

FINIS.

REGE-

REGESTUM
RERUM NOTABILIUM,

Quas tum primus, & secundus, tum tertius, & quartus liber exhibent.

Primus numerus marginalem, & secundus paginam ostendit.

An

An

Di-

Omit-

Cum

Confessio Sacramentalis.

Concubina.

Quid

uti

sed

In-

Judi-

Tran-

Medicus.

Mendacium.

Meretrix.

Qui-

Sacramentum.

Sacrilegium.

Sacrificium.

San-

Sollicitare.

Somnium.

Sponsalia.

Su-

Quæ

Su-

F I N I S.

